8.48.E2

Et verũ eſt ꝙ natura hȝ inclinationẽ ad hoc faciendum. Prouenit eniȝ ex bona corpis cõplexiõe ꝛ natura: ꝙ aliq̃ ĩclinanť magis vel min⁹ ad opera virtutũ vl̃ vitioꝝ: ſicut aliq̃ nãliter ſunt iracũdi: ꝛ aliq̃ mãſueti: ꝛ hec gdẽ .ſ. natura corporalis a pře deriuať ad poſteros vt ĩ plurib⁹: ſicut ꝛ alie diſpõnes corporales: puta pulchritudo: fortitudo: et alia hmõ. Sed ꝓpter aliqͦd ĩpedimẽtũ qñq; deficit: ꝛ ideo ex bonis parẽtib⁹ naſcũtur multotiẽs boni filij: ſed ꝓpter aliqͦd ĩpedimẽtuȝ nõ põt nã ſemꝑ hoc facere. Et iõ qñq; ex parẽtib⁹ bene diſpoſitis ad ṽtutẽ oriunť filij male diſpoſiti: ſicut ex parentib⁹ pulchris turpes filij: ꝛ ex magnis parui. Cõtingit aũt ꝙ filij diuerſificanť a parẽtib⁹ in bonitate vel malitia nõ ſolũ ꝓpter diſpoſitionẽ nãlẽ corporis: ſed ẽt ꝑ rationẽ: que nõ ex neceſſitate ſeqͬtur nãlẽ inclinationẽ. Unde ꝯtingit ꝙ hoies: q̃ ſunt diſſiles parẽtib⁹ in diſpõne nãli ꝓpter aliã iſtructionẽ ꝛ ꝯſuetudineȝ: ſunt etiã in moribus diſſimiles. Si igitur bonorum parentuȝ filij ſint boni: erunt nobiles ꝛ ſm opinioneȝ ꝛ ſm veritatem. Si autem ſunt mali: erunt nobiles ſm opinionem: ignobiles autẽ ſm rei veritateȝ. Econtrario autẽ eſt de filijs maloꝝ. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Quod igitur hec dubitatio hȝ rationẽ quandam: ꝛ nõ ſunt alij natura ſerui: alij liberi: manifeſtũ eſt: ꝛ ꝙ in quibuſdaȝ determinatũ eſt: tale aliquid: quib⁹ ꝓdeſt ꝛ iuſtuȝ eſt aliũ ſeruire: aliũ eſſe liberũ: ꝛ cõuenit alium imperare: aliũ parere eo ĩperio: qͦd ĩnatuȝ eſt: quare dominari. Male aũt vtriſq; inutiliter fit. Nã idẽ ꝓdeſt toti ꝛ parti: ꝛ anime ꝛ corpori. At ſeruus pars quedã eſt dñi quaſi animatũ q̃ddaȝ corporis: ſed ſeparata pars. Quapropter aliq̃d eſt qͦd ſimul ꝓſit ꝛ amicitia ſeruo ꝛ dño inuiceȝ ſm nãm ita diſpoſitis. Illis vero qui ſȝ legem ꝛ per violentiam contrarium.

ℭ Oſtẽdit qñ ſeruire aliq̃b⁹ ſit expediẽs vel nõ: ꝯcludẽs epilogãdo ex p̃miſſis: ꝙ dubitatio: que ſupra mota eſt hȝ quãdã rõnẽ: ita ꝙ q̃dã libertatis ꝛ ſeruitutis diſtictio nõ eſt ſm nãm: ſed ſȝ legẽ: ſed in q̃buſdã diſtinguiť ꝑ nãm: ꝛ in talib⁹ expedit: huic ꝙ ſeruiat: ꝛ illi ꝙ dñetur: ꝛ hoc ẽt iuſtũ eſt. Et hoc ꝓbat: q2 oportunũ eſt: ꝙ vnuſq̃ſq; ſubijciatur vel p̃cipeť ſȝ ꝙ hȝ aptitudinẽ nãles. Unde ꝛ his q̃ hñt aptitudinẽ nãlẽ ad hoc expedit ꝙ dñentur ſuis. ſȝ ſi male dñentur: ꝛ ꝯtra aptitudinẽ nãleȝ inutile ẽ ambob⁹. Qͦd ꝓbat ꝑ hoc: q2 videm⁹ ꝙ idẽ expedit parti ꝛ toti .ſ. vt pars ꝯtineať in toto: ꝛ ſilr corpori ꝛ aie: vt .ſ. corp⁹ regať ab aia. Se aũt ſeruus ꝯpareť ad dñm ſicut corp⁹ ad aiaȝ ſupra dictũ eſt. Sȝ ꝙ ẽt ꝯpareť ad ipm: ſicut quedã pars eius: ac ſi eſſet qͦdã organũ aiatuȝ: qͦd eſſet quedã ps corporis ſeparata ſupra dictũ eſt. Et iõ pȝ ex premiſſis ꝙ ſeruo ꝛ dño: q̃ ſunt digni eſſe tales ſȝ nãm expedit adiuiceȝ ꝙ vn⁹ ſit dñs: ꝛ aliꝰ ſit ſeruus: ꝛ iõ põt eſſe amicitia iter eos: q2 cõicatio duoꝝ in eo q̃ expedit vtriq; eſt rõ amicitie. Sȝ illi q̃ nõ ſic ſe hñt adinuicẽ ſm nãm: ſed ſolũ ſm legẽ ꝛ violẽtiã cõtrario modo ſe hñt: q2 nõ hñt amicitiaȝ adinuicẽ: nec expedit eis: ꝙ vnus ſit dñs ꝛ alius ſeruus.

Patet autem ex his: ꝙ nõ ideȝ eſt dominatio ꝛ gubernatio reip. nec oia ſimul principia: vt quidaȝ aiunt: nã aliud liberorum ſm naturam: aliud ſeruorum eſt. Lectio. V.

ℭ Poſtq̃ phs inq̃ſiuit de ṽitate opionis ponẽtis ſuituteȝ nõ eſſe nãlẽ: hic accedit ad ingrẽdũ de alia opione ponẽte ꝙ dñatiua eſt eadẽ politice: ꝛ ꝙ eſt ſcia q̃dã: ꝛ p̃mo excludit p͞m modũ. Scdo z͞m ibi. (Dñs g̃ nõ dr̃ ꝛc̃.) Circa p͞m duo facit. Prio oſtẽdit ꝙ deſpotica .i. dñatiua nõ eſt ideȝ ꝙ politica. Scdo ꝙ iconomica nõ eſt idẽ ꝙ politica. ibi. (Et in re familiari ꝛc̃.) Dicit g̃ p̃: ꝙ ex p̃dictis põt eẽ manifeſtũ falſaȝ eẽ opionẽ quorũdaȝ q̃ dicebãt: ꝙ deſpotica .i. dñatiua ꝛ politica: ꝛ q̃lȝ p̃cipat⁹ ſunt vnũ adinuicẽ: q2 politica eſt p̃cipat⁹ eoꝝ: q̃ ſunt liberi ſȝ nãm. Deſpotica aũt eſt p̃cipat⁹ ſeruoꝝ. dictũ eſt aũt ſupra ꝙ ſȝ diuerſitatẽ ſuboꝝ ꝛ p̃cipãtiũ eſt diuerſitas p̃cipantiua: ita ꝙ melioꝝ ſuboꝝ ẽ melior p̃cipat⁹: nõ eſt g̃ idẽ p̃cipat⁹ deſpotica ꝛ politica: ſȝ politica ẽ p̃eminẽtior. ℭ Deĩde cũ dic̃.

ℭ Et in re familiari imperiuȝ eſt vnius: nã ab vno regitur omnis domus: in rep. autẽ liberorum ꝛ equalium eſt gubernatio.

ℭ Oſtẽdit dñaȝ politice ad iconomicã: ſub qua deſpotica ꝯtineť: cũ deſpotica ſit p̃cipat⁹ ſeruoꝝ. Iconomica vero oluȝ q̃ habitãt in domo: quoꝝ q̃dã ſunt ſerui ꝛ q̃dã liberi Differt g̃ iconomica a politica in h̃: ꝙ iconomica eſt q̃dã monarchia .i. p̃cipat⁹ vni⁹: oĩs .n. dom⁹ regiť ab vno q̃ eſt pr̃familias: ſȝ politica eſt p̃cipat⁹ liberoꝝ ꝛ eq̃liũ: vñ cõmutanť ꝑſone p̃cipãtes ꝛ ſubiecte ꝑꝑ eq̃litatẽ: ꝛ ꝯſtituunť ẽt plres p̃cipãtes vel in vno vel in diuerſis officijs. Ur̃ aũt hec dña nõ eẽ ꝯueniẽs. Prio q̃deȝ q2 nõ oĩs iconomica vr̃ eẽ monarchia: ſȝ ſolũ cũ pr̃ domuȝ regit: cũ ṽo vir ꝛ vxor dñanť eſt ariſtocratia: cuȝ ṽo fr̃es in domo eſt thimocratia vel politica: vt dr̃ in .7° ethi. Scdo ẽt q2 monarchia eſt vna politicaꝝ: vt in 3° diceť. ℭ Dõm aũt ad p͞m ꝙ phs logť hic de dom⁹ p̃cipatu ſȝ optimũ ſuũ ſtatũ q̃ ꝑſeuerare põt: ꝙ aũt fr̃es p̃cipenť in domo h̃ nõ ẽ ad ſemꝑ: ſȝ q̃uſq; hereditatẽ diuidãt: ꝛ vnuſq̃ſq; domũ ſuaȝ regat. Pricipat⁹ aũt vxoris in domo nõ eſt ſimplr̃: ſȝ ſm q̃d: cũ ꝛ ipſa ſit ſubiecta viro: ꝛ ſi aliter accidat eſt iordinatio ꝛ corruptio domus. ℭ Ad z͞m dõm: ꝙ hic loquitur de principatu politice: ſm ꝙ politicũ diſtinguiť a regali: vt ſupra habitũ eſt. ℭ Deinde cuȝ dicit.

ℭ Dominus ergo nõ dicitur ſm ſciam: ſed q2 eſt talis: eodẽq; modo ꝛ ſeruus ꝛ liber.

ℭ Improbat p̃dictã opionẽ quãtũ ad h̃ q̃ ponebat deſpoticã eẽ ſciaȝ. Et p̃ oſtẽdit ꝙ nõ eſt ſcia. Scdo ꝙ hȝ quãdã ſciaȝ adiutiuã. ibi. (Scia ṽo ꝛc̃.) Dicit g̃ p̃ ꝙ deſpotes nõ dicať ſȝ ſciaȝ: q2 .ſ. ſciat dñari: ſȝ ex eo ꝙ eſt ſic diſpoſitus ſȝ nãȝ vl̃ legẽ ꝙ dñetur. ℭ Et ſilr dõȝ eſt de ſeruo ꝛ libero. Sȝ deſpotica eſt qua aliq̃s denoiať deſpotes. g̃ deſpotica nõ eſt ſciẽtia. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Sciẽtia vero eſt liberalis ꝛ ſeruilis. Seruilis qualẽ Siracuſis ille docebat. Nã ibi q̃daȝ mercede pueros docebat ſeruitutẽ: ceu coquinariaȝ: ꝛ alium hui⁹ generis famulatũ. Sunt autẽ miniſteria alioꝝ q̃deȝ honeſtiora: aliorũ vero neceſſaria magis. Et vt eſt in ꝓuerbio: ſeruus pre ſeruo: domin⁹ pre domino. He igitur omnes ſcientie ſeruiles ſunt.

ℭ Oſtẽdit ꝙ deſpotica habet ſcientiã adiutiuaȝ. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit qͦd intendit dicens: ꝙ eſt q̃dam ſcientia deſpotica .i. dominatiua: ꝛ quedam ſeruilis Secũdo ibi. (Seruilis qualeȝ ꝛc̃.) Manifeſtat de vtraq;: ꝛ p̃mo de ſeruili. Secũdo de deſpotica. ibi. (Dominatiuȝ ſciẽtia ꝛc̃.) Dicit ergo primo: ꝙ ſeruilis ſcientia eſt

COL. S. BONAVENT

qualez quidam in ciuitate Siracuſanorū docuit: qui accepto precio docuit pueros quedaz ancillaria miniſteria: id eſt docuit eos facere quedaz miniſteria: que ancille facere cōſueuerūt vel alij ſerui. Et hec ſciētia ad plus ſe extendit ꝙ ad preparanda pulmēta: ꝛ alia hōꝰ miniſteria facienda. Quorū tamē miniſteriorū differentia attenditur ſm duo. ſ. ſm dignitatez ꝛ neceſſitatē. Quedā enim ſunt honorabiliora: tamē minus neceſſaria: ſicut miniſteriuz de delicatis cibarijs preparādis. Quedaz autē ſunt miniſteria magis neceſſaria: ſed minus honorabilia: ſicut miniſterium de pane faciēdo. Unde ꝛ prouerbiū inoleuit: ꝙ nō omnes ſerui ſunt equales: ſꝫ ſeruus prefertur ſeruo ſicut dominus dn̄o. Quia igitur talia miniſteria ſunt ſeruorū: manifeſtuz eſt ꝙ oēs tales ſciētie ſunt ſeruiles. Ud ad harūz differentiaz dicunꝭ alique artes liberales: que deputanꝭ ad actus liberoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Domini autem ſcientia eſt: per quaz vtitur ſeruis: nam dominus eſt nō in poſſidendo ſeruos: ſed in vtendo.

¶ Māifeſtat que ſit deſpotica ſciētia: ꝛ circa hoc tria facit. Primo manifeſtat ꝓpoſituz. Secūdo oſtēdit conditionē deſpotice ſcientie. ibi. (Cōtinet aūt hec ſciētia ꝛc̄.) Tertio agit de quadā ſciētia affini. ibi. (Acquirēdi vero diſciplina ꝛc̄.) Dicit ergo primo: ꝙ deſpotica ſciētia dicitur per quaz aliquis ſcit bene vti ſeruis: nō autem illa per quaz aliquis acquirit ſeruos. Et hoc probat per hoc: ꝙ aliquis dicitur deſpotes: ideſt dominus: nō in poſſidendo: ideſt in acquirēdo ſeruos: ſed magis in hoc ꝙ vtiꝭ ipſis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Continet autē hec ſcientia non magnum aliquid: neqꝫ glorioſum: que enim ſeruū ſcire facere oportet: illum oportet ſcire iubere. Itaqꝫ quibuſcūqꝫ eſt facultas a laboribus ceſſandi vicarius quidem hunc honorez ſuſcipit. Ipſi vero aut reip. adminiſtrande: aut ſtudijs philoſophie intendunt.

¶ Oſtendit cōditionē huiꝰ ſciētie: ꝛ dicit ꝙ hec ſciētia nō eſt magne eſtimationis: aut venerationis. Et hoc ꝓbat primo per rationē: qꝛ. ſ. dominatiua ſciētia in hoc cōſiſtit: vt homo ſciat vti ſeruis ꝓcipiēdo eis. Et hoc nō eſt magnū. Eadē eniꝫ ſunt que ſcire opꝫ ſeruū ad faciēdū: ꝛ dominuz ad precipiēdum: vnde pꝫ ꝙ nō eſt magni momenti talis ſciētia. Secundo manifeſtat idem per conſuetudinez humanam. Quia eniꝫ hec ſciētia nō reputatur alicuius momenti: ideo quicūqꝫ poſſunt ſe expedire: vt nō patiantur hoc malum: ideſt vt nō impediātur circa curam ſeruorū ipſi expediunt ſe: ꝛ vacant vel vite politice: vel vite ciuili: vel vite phīce: curam autem ſeruorū cōmittunt alicui procuratori. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Acquirendi vero diſciplina: alia eſt ab vtraqꝫ iſtarū ceu bellica quedam iuſta: aut venatica. De ſeruo igitur ꝛ domino in hunc modum determinatum ſit.

¶ Quia dixerat ꝙ deſpotica ſciētia nō cōſiſtit in acquirēdo ſeruos ſubdit: ꝙ quedā alia ſcientia eſt acquiſitiua ſeruorū: que differt a ſeruili: ꝛ a domīatiua: ꝛ hec eſt multiplex. Exēplificat autē de duabus: per quarū vnā acquirit hō homies in ſeruos: ꝛ hec eſt ſcia peragēdi iuſta bella: in quibus q capiūꝭ iure ſerui efficiunt. Si autē bellū eſſꝫ iniuſtuz: nō eſſet iuſta acqſitio ſeruorū: vnde nō eſſet ſꝫ ſciētiaz. Alia aūt ſciētia eſt: per quā hō acquirit beſtias in ſeruos et iſta eſt ſciētia venādi. Ultimo eniꝫ epilogādo cōcludit: ꝙ de dn̄o ꝛ ſeruo intātū determinatū ſit.

Totaliter autē de vniuerſa poſſeſſione ꝛ queſtu ītuebimur ſm antecedētem moduz: quando ꝛ ſeruus poſſeſſionis erat pars. Lec. VI.

¶ Poſtꝗ̄ phūs determinauit de dn̄o: ꝛ ſeruo qui eſt poſſeſſio q̄dā: hic determīat ꝯſequēter de oī poſſeſſiōe. Et diuidiꝭ in ptes duas. In pͥma determīat de ea quātū ad ſciētiaz. In ſcd̄a quātū ad vſuz. ibi. (Qm̄ aūt ꝗ̄ ad ſciaz ꝛc̄.) Circa pͥmū duo facit. Primo dicit de quo eſt intētio. Secundo mouet dubitationes. ibi. (Primuz igitur dubitaret ꝛc̄.) Dicit ergo pͥmo: ꝙ qꝛ dictū eſt de ſeruo: ꝛ ſeruꝰ eſt quedā poſſeſſio: opꝫ cōſiderare eo modo: quo tractauimꝰ de ſeruo vniuerſaliter de omni poſſeſſione: ꝛ de arte: que eſt de pecunijs. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Primuz igitur dubitaret vtiqꝫ aliquis: vtꝝ illa diſciplina: que ad acquirēduz ſpectat: idē ſit ꝙ res familiaris: vel pars aliqua eiꝰ: vel miniſtra: ꝛ ſi miniſtra: vtrum quēadmodum pectinaria textorie: aut quēadmodum eraria ſtatuarie. Non enim eodez modo ſubminiſtrāt: ſed altera quidem organa prebet: altera materiaz. Dico autem materiaz ceu id: quod ſubiacet: ex quo aliquod perficitur opus: ceu textori lana: ſtatuario es.

¶ Mouet quaſdā dubitatiōes. Primo mouet eas. Secūdo icipit eas ſoluere. ibi. (Qō quidē igiꝭ ꝛc̄.) Prima aūt dubitatio diuidiꝭ in duas: quaꝝ pͥa eſt. Utꝝ ars pecuniatiua. i. acqrendi pecunias ſit oīo eadez iconomice: vel ſit potiꝰ pars quedā ipſiꝰ: aut nō ſit eadē neqꝫ pars: ſed potius ſubminiſtratiua. Manifeſtū eſt eniꝫ: ꝙ pecuniatiua aliquo mō ad iconomicam pertinet: vnde opꝫ ꝙ aliquo iſtoꝝ modoꝝ ſe hēat ad eā. Nō autē idē eſt ꝙ aliqua ars ſit pars alteriꝰ: ꝛ ꝙ ſit ſubminiſtratiua ei. Naꝫ ars dꝭ eſſe pars alteriꝰ artis: que ꝯſiderat partez eius: quam ꝯſiderat alia ars: ſicut ars: que facit cultellū eſt ars fabrilis: qꝛ cultellus eſt quedā ſpēs operū ex ferro factoꝝ. Ars aūt ſubminiſtratiua dꝭ: que facit aliqd in miniſteriū alteriꝰ artis ſicut ars que fodit ferruz ſubminiſtrat arti fabrili. Et qꝛ pecunia eſt in miniſteriū domus: iō magis videꝭ eē ſubminiſtratiua ꝙ̄ pars. Et iō mouet ſcd̄az dubitationē: inuenitur eni: ꝙ vna ars miniſtrat alij dupli̾. Uno modo preparādo ei organū quo operaꝭ: ſicut ars que facit pectinez cū quo texiꝭ miniſtrat arti textili ꝓpriuz inſtrumētum. Alio mō qꝛ exhibet ei mām̄ qua operatur: ſicut ars ꝙ̄ preparat es deſeruit arti: ꝙ̄ facit ſtatuā ex ere: ꝛ illa ꝙ̄ ꝓparat lanā deſeruit textori. Eſt ģ dubitatio: vtꝝ ars acqrēdi pecuniā deſeruiat iconomice: ſicut ꝓparās māꝫ: vl̾ ſicut preparans inſtrumētuz. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quod quidez igitur nō ſit eadem rei familiaris diſciplina illi: que pertinet ad acquirenduz manifeſtuz eſt. Nam huius quidē parare eſt: illius vero vti: que eniꝫ vtetur his: que ſunt in domo: niſi rei familiaris diſciplina.

¶ Incipit ſoluere predictas dubitatiōes. Et pͥmo oſtendit: ꝙ pecuniatiua nō eſt eadē iconomice. Secūdo inquirit: vtrū ſit pars eius: aut ſubminiſtratiua: vel potiꝰ ſit aliquid extraneū ab ea. ibi. (Sed vtrū ſit eius pars vel alia ſpecies ꝛc̄.) Primo ergo ſoluit pͥmā dubitationē oſtendens

dens: ꝙ pecuniatiua nõ ſit oĩno eadem iconomice: q2 ad pecuniatiuã pertinet acquirere pecunias. Ad iconomicã autem pertinet vti eis. Nulla enim alia ars eſt ad quam pertineat vti eis que ſunt vtilia domui niſi iconomice. Manifeſtũ eſt autẽ etiã in alijs ꝙ ars: que neceſſaria eſt alia ab ea: que facit vel acquirit: ſicut ars gubernatoria ẽ alia a nauifactiua. ergo iconomica eſt alia a pecuniatiua Ex quo etiã manifeſtũ eſt ꝙ pecuniatiua magis eſt miniſtratiua ꝙ̃ pars: ſemper enim ars factiua deſeruit arti vtẽti: ſicut que facit frenum militari. Ex quo etiã manifeſtum ſit: ꝙ pecuniatiua magis ſubminiſtrat per modum preparantis inſtrumẽta: ꝙ̃ per modũ preparãtis materiã. Pecunia enim ⁊ oẽs diuitie ſunt quedam inſtrumenta iconomice: vt infra dicetur. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Sed vtrum ſit eius pars: vel alia ſpecies dubitationem habet.

❡ Inquirit vtrũ pecuniatiua ſit pars iconomice vel aliqd extraneũ ab ipſa: ⁊ diuiditur in partes duas. In pͥma mouet dubitationẽ. In ſecũda ꝓſequitur eam. ibi. (Nam ſi eſt diligentis patriſfamilias ⁊c̃.) Dicit ergo pͥmo ꝙ cum pecuniatiua nõ ſit eadem iconomice: que vr̃ vtitur diuitijs ⁊ poſſeſſionibus: dubitari poteſt: vtrum pecuniatiua ſit quedam pars ipſi᷒ iconomice: aut ſit altera ſpecies ab iconomica. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Nam ſi eſt diligentis patriſfamilias videre quomodo pecunie ⁊ poſſeſſio aſſint. Poſſeſſio autem ⁊ pecunie multas cõplectũtur partes. Itaq3 primum agricultura vtrum pars aliqua ſit illius diligẽtie: an aliud quoddã genus ⁊ totaliter circa alimẽtũ cura ⁊ acquiſitio.

❡ Proſequitur predictã dubitationẽ. ⁊ primo oſtẽdit differentiã pecuniatiue ad aliam poſſeſſiuã. Secũdo determinat propoſitã queſtionẽ. ibi. (Palam autem ⁊ ꝙ dubitant ⁊c̃.) Circa primum tria facit. Primo mouet dubitationẽ de differentia pecuniatiue ad alias poſſeſſiuas. Secundo determinat de alia poſſeſſiua. ibi. (Atq ſpẽs alimẽtandi ⁊c̃.) Tertio determiat de pecuniatiua. ibi. (Eſt aliud genus ⁊c̃.) Dicit ergo primo: ꝙ cũ ad pecuniatiuã ptineat cõſiderare: vnde pecunie acquirãtur. Multa autem alia poſſident̃ preter pecuniam: ſicut terre naſcẽtia: ⁊ alia hẽ queſtio eſt de agricultura per quã alique diuitie acqrunt̃: vtrũ ſit quedam pars pecuniatiue: vel aliud gen᷒ artis. Et q2 agricultura ordinat̃ ad acquirendũ cibũ: igitur eadẽ queſtio põt moueri de arte: que ordinatur ad acquirendum aliter cibum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Atqui ſpecies alimentãdi multe ſunt. Nam ⁊ vite plures ſunt animalium ⁊ hominũ. Nõ enim fieri poteſt vt viuatur ſine alimẽto. Itaq3 diuerſitates alimentorum diuerſas faciunt animalium vitas. Nã ferarũ quidem alie gregales ſunt: alie ſoliuage: vt hoc vel illo modo illis conducit ad victũ: quoniam alie viuis animalibus: alie fructibus: alie cunctis paſcũtur. Quare ad facultatem victus eorũ vitas natura diſtinxit. Cum vero nõ idem cuiq3 dulce ſit ſm naturam: ſed alijs alia: ⁊ illarum que animalia: ⁊ illarum que fructus comedunt: vite inter ſe differunt.

❡ Soluit ꝓpoſitam queſtionem: ⁊ primo diuidit acquiſitionem ciborũ in multas partes. Secũdo oſtẽdit qualis ſit. ibi. (Talis igitur acquiſitio ⁊c̃.) Circa pͥmũ duo facit. Primo oſtendit diuerſitatem ciborũ in animalibus. Secundo in hominib᷒. ibi. (Hoc idem eſt in hominib᷒ ⁊c̃.) Dicit ergo primo: ꝙ multe ſunt ciborum ſpecies: ⁊ ex hoc diuerſificantur modi viuendi tam in animalib᷒ ꝙ̃ in hominibus. Cum enim nõ ſit poſſibile viuere ſine cibo: neceſſe eſt q ſm differentiam ciborum differat modus viuendi in animalibus. Videmus enim ꝙ quedam beſtie viuunt congregata in multitudine: ⁊ quedam viuunt diſperſa ⁊ ſeparata ſm ꝙ expedit ad cibum ipſorum. Quedam enim ipſorum ſunt comedentia animalia. Quedam vero comedunt fructus. Quedam vero comedunt indifferenter omnia: vnde nõ diſtinxit vitas eorum: ſed cibos quos eligunt naturaliter: ⁊ ſm ꝙ viuunt in deſidia vel in pugna. Nam ea que comedunt alia animalia oportet ẽẽ pugnatiua: ⁊ ꝙ diſperſa viuant: aliter enim nõ poſſent cibum inuenire. Sed animalia que comedunt cibum: qui de facili poteſt inueniri viuunt ſimul. Et quia in quolibet dictorum generum diuerſa ſunt delectabilia diuerſis animalibus: nõ enim omnia animalia comedentia carnes delectantur in eiſdem carnibus: ⁊ ſimiliter nec omnia animalia comedentia fructus delectantur in eiſdem fructibus. Inde contingit ꝙ etiam animalium que comedunt carnes ſunt diuerſi modi viuendi: ⁊ ſimiliter eorum que comedunt fructus. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Hoc idem eſt in hominibus. Differunt enim eorũ vite. Nam pigerrimi qui ſunt paſtoralẽ vitam ſequũtur: quoniam a manſuetis animalibus ſine labore educatio ꝑuenit ocioſis. Cũq3 ſit neceſſe mutare locum animalibus: ⁊ ipſi coguntur vna ſequi: quaſi agriculturã quandam viuam colentes. Alij vero ex preda viuũt Et preda quidem alia alij: ceu alij venantes: alij piſcãtes: vt qui paludes ⁊ ſtagna ⁊ flumina: ⁊ mare accolunt. Alij ab auibus ⁊ feris. Sed maxima pars hominum a terra viuit: ⁊ a fructib᷒ nõ ſilueſtribus: vite igitur forme tot ſunt quot ſm propriam ⁊ innatã nobis operationem nõ per cõmutationem ⁊ cõmertia ſibi preparant alimentum: paſtoralis agricultura: predatoria: piſcatoria: venatoria. Sũt ⁊ qui iſta miſcentes iocunde viuant: ſupplentes deficientem vitam qua deficiens eſt: vt ſufficientia aſſit: ceu paſtoralem ſimul ⁊ predatoriam: alij agriculturam ⁊ venationem. Eodem modo ⁊ circa alias: vt indigẽtia compellit in hũc modum degunt.

❡ Oſtendit diuerſitatem ciborum in hominibus. Et dicit ꝙ etiam ſm diuerſitatem ciborum in multis differunt vite hominum. Tripliciter enim acquirunt cibum: alij neq3 laborant: neq3 depredantur. Et iſti ſunt ocioſiſſimi: ⁊ iſti ſunt. ſ. paſtores: q2 cibus qui ſit a domeſticis animalibus: puta ab ouibus abſq3 labore ſit hominibus viuentibus in ocio. Sed habent ſolum laborem hunc ꝙ cum fuerit neceſſarium pecorib᷒ ꝓpter paſcua trãſire de loco ad locũ: tunc ⁊ ipſi cogũtur ſepe tãꝙ̃ ſi colerent quẽdam agrũ qui viueret ⁊ moueret̃. Alij vͦo ſumũt nutrimẽtũ ex preda vel quam acquirunt ab hoib᷒ ſicut latrones: vel quam

acquirunt ex aquis ſtagnorum:paludū: fluuiorum: ⁊ in alijs:ſicut piſcatores. Uł ex agris ⁊ ſiluis:ſicut venatores auium ⁊ beſtiarū. Tertium genus viuēdi eſt ꝙ pluribꝰ hominū cōuenit: ꝙ viuunt ex his que naſcūtur in terra ⁊ ex domeſticis fructibꝰ: ⁊ iſti habent cibū elaboratū. De igitur vt plurimū ſunt vite hominū preter eos enim qui viuunt de negociatiōe: de qua infra agetur: ſunt vite ſimplices.ſ.paſcualis agricultura: furatiua: piſcatiua ⁊ venatiua: vt ex dictis pʒ. Sed cum vita hominū ſit deficiētiſſima: eo ꝙ multis indiget: quidaʒ ad hoc ꝙ per ſe ſibi ſufficiant exercent ſimul: ⁊ miſcent predictas vitas: ⁊ ita delectabiliter viuunt ſupplentes ſibi ex vna quod deeſt ſibi ex altera: ſicut quidā exercent ſimul vitam paſcualē ⁊ furatiuā: quidā ſimul agriculturā ⁊ venatiuā: ⁊ ſilr alias vitas ſʒ ꝙ vnicuiqꝫ eſt oportunū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Talis igitur acquiſitio ab ipſa videtur natura hominibus data: vt ſtatim poſt genituram ſic etiam ad perfectioneʒ deductis: nā ab ipſo generationis initio quedaʒ animalium ſimul exprimunt tantuʒ alimenti: vt ſufficiat donec poterit ſibiipſi acquirere qḋ generatuʒ eſt: vt queciiqʒ ex putredine: vel ex ouis generātur. Que vero pariunt viuentia alimentum habēt in ſeipſis ad natorū educationē vſqʒ ad tpus quoddam: quā lactis naturaʒ dicimus. Quare ſimiliter eſt in genitis quoqʒ exiſtimandum plantaſqʒ animaliū eſſe gratia: ⁊ cetera animalia hominū cauſa: māſueta quidem ꝓpter vtilitatem ⁊ cibuʒ: fera vero ⁊ ſi nō omnia: at plurima illorū ꝓpter cibum ⁊ alia adiumenta: vt veſtis ac cetera inſtrumenta ex illis fiant. Si igitur natura nihil neqʒ imperfectuʒ facit: neqʒ fruſtra: neceſſarium eſt illa omnium hominum gratia feciſſe naturā. Quapropter ⁊ bellica ſm naturaʒ quodāmodo acquiſitiua erit: nam ⁊ venatoria pars illius eſt qua vti oportet contra beſtias: ⁊ contra eos homines: qui ad parendum nati ſunt: nec volunt parere: vt natura id bellum iuſtū exiſtat.

¶ Oſtendit qualis ſit predicta poſſeſſiua: que eſt acqſitiua cibi. Et pmo oſtendit qḋ eſt naturalis. Secūdo qḋ eſt ps iconomice. ibi. (Una igitur acquirendi ſpecies ⁊c.) Tertio qḋ nō eſt infinita. ibi. (Et videtur ⁊c.) Circa primum ponit talē rōnem. Sicut natura ꝓuidet animalibꝰ ſtatiʒ in prima eorū generatione: ita ⁊ poſtqꝫ eorū generatio fuerit perfecta. Prouidet autē eis de nutrimēto in pma eorū generatione: ⁊ hoc pʒ in diuerſis animalibus. Sunt eniʒ quedā animalia nō generātia animal perfectuʒ: ſed faciunt oua: ſicut aues: vel vermes quoſdaʒ loco ouorū: ſicut patet in formicis ⁊ in apibꝰ ⁊ in alijs huiuſ⁊ huiuſmodi animalia ſimul pariunt cū ꝓprijs fetibus tantum de nutrimēto quātuʒ ſufficere poſſit quouſqꝫ animal generatū perueniat ad perfectū: ſicut patʒ in ouo: cuius rubeuʒ cedit in nutrimētuʒ pulli: qui generat̄ ex albo oui: ⁊ hoc quādiu pullus eſt īfra teſtaʒ: ſimile eſt in vermibus. Quedā autē animalia ſunt: que generāt animal perfectū ſicut equi: ⁊ alia hõ: ⁊ in talibꝰ animalia: que pariunt hñt vſqꝫ ad aliquod tempus cibū in ſeipſis ad nutrimentum genitoꝝ: qui quidē cibus vocat̄ lac: ⁊ ſic patʒ ꝙ in prima generatione natura ꝓuidet animalibꝰ de cibo. Unde manifeſtuʒ eſt: ꝙ poſtqꝫ iam animalia ſunt perfecta natura ꝓuidit eis de cibo: ita ꝙ plante ſunt ꝓpter alia animalia vt ex eis nutriantur: alia vero animalia ſunt ꝓpter hoies domeſtica quidē ⁊ ꝓpter cibuʒ: ⁊ ꝓpter alias vtilitates: ſilueſtria vero ⁊ ſi nō oīa tamē plurima eorum cedunt in cibū hominis: vel aliquo alio modo in auxilium eius: inquantuʒ homo ex eis acquirit veſtituʒ.ſ. de pellibꝰ eorūʒ vel etiaʒ alia inſtrumēta: vt de carnibꝰ: oſſibus: aut dentibus. Et ſic manifeſtū eſt ꝙ homo indiget ad ſuam vitā alijs animalibꝰ ⁊ plātis. Sed natura neqꝫ dimittit aliqd imperfectuʒ: neqꝫ facit aliquid fruſtra. Ergo manifeſtuʒ eſt ꝙ natura fecit animalia: ⁊ plātas ad ſuſtētationē hominū. Sed quando aliquis acquirit id qḋ natura ꝓpter ipſum fecit: eſt naturalis acquiſitio. Ergo poſſeſſiua qua hõ acquiruntur: que pertinēt ad neceſſitateʒ vite eſt naturalis: ⁊ pars eius eſt predatiua: qua oʒ vti ad beſtias: que naturalr ſunt ſubiecte hominibꝰ: ⁊ ad homies barbaros qui ſunt naturaliter ſerui: vt ſupra dictū eſt: ac ſi h bellū ſit iuſtum ſm naturā. Dixit autē eſſe predatiuā hõ poſſeſſiue: quia alia pars eſt agricultura: que acquirit nutrimētum ex plantis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Una igitur acquirendi ſpecies ſm naturam pars eſt rei familiaris: quā oportet ſubeſſe iaʒ aut illam parare: quo ea ſubſint: quarū eſt cōparatio rerū in vita neceſſariarum: ⁊ vtilium ad ſocietatem ciuitatis ⁊ domus.

¶ Concludit ex premiſſis ꝙ quedā naturalis ſpēs poſſeſſiue: de qua iaʒ dictū eſt: pars ē quedā iconomice: ſʒ ꝙ ps dicitur eſſe: que eſt ſubminiſtratiua. Subminiſtrat eniʒ nō ſolum iconomice: ſed etiaʒ politice: ⁊ hoc ideo: qꝛ oportet ad actum politici ⁊ iconomici vt acquirātur ⁊ ille res que theſaurizātur ad neceſſitateʒ vite: ⁊ vtilitateʒ cōſtitutis tam domus qꝫ ciuitatis: qꝛ neqꝫ domus: neqꝫ ciuitas pōt gubernari ſine neceſſarijs vite. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et videntur vere quidē diuitie ex his cōſtare. nā ſufficientia huius poſſeſſionis ad vitam bonorū nō infinita eſt: vt Solon carminibus inquit. Diuitiarū nullus eſt finis conſtitutus hominibꝰ. Certe conſtitutus eſt vt in alijs artibus: nullū enim inſtrumētum cuiuſqꝫ artis īfinitum eſt: neqʒ multitudine: neqꝫ magnitudine. Diuitie autē ſunt multitudo inſtrumentoꝝ rei familiaris: ⁊ reip. Quod igitur ſit aliqua acquiſitio ſm nām patribuſfamilias: ⁊ gubernatoribꝰ reip. ⁊ ꝓpter quā cauſam patet.

¶ Oſtendit ꝙ predicta poſſeſſiua nō eſt īfinita: ⁊ dicit ꝙ vere diuitie ſunt ex hõ rebus: quibus ſubuenitur neceſſitati nature. Ideo autē iſte ſunt vere diuitie: quia poſſunt tollere indigentiaʒ: ⁊ facere ſufficientiā habendi eas: vt.ſ. homo ſit ſibi ſufficiens ad bene viuēdū. Sunt autē quedam alie diuitie: quarū poſſeſſio eſt infinita: vt infra dicetur: de quibus Solon: qui fuit vnus de ſeptē ſapientibus dicit in ſuo poemate: ꝙ nullus terminus diuitiaꝝ poteſt prefiniri hoibus. Unde tales nō ſunt vere diuitie: qꝛ non replent hoīs appetitū. Sꝫ autē diuitie que cōſiſtunt ex rebus neceſſarijs ad vitaʒ ſunt finite ꝓbat tali rōe. Nullus actꝰ inſtrm̄ eſt īfinitū in multitudine: neqꝫ magnitudine. Ars.n. fabrilis nō hʒ īfinitos martellos: neqꝫ ēt vnuʒ aliquē martellū infinitū. Sed predicte diuitie ſunt quedaʒ organa iconomici ⁊ politici: quia eis vtūtur ad gubernationem

tionem

tionem domus vel ciuitatis: vt dictuʒ eſt. Ergo huiuſmodi diuitie non ſunt infinite: ſed eſt eis aliquis terminus. Et vltimo epilogando concludit: ꝙ eſt quedaʒ naturalis poſſeſſiua: que eſt neceſſaria ⁊ iconomicis ⁊ politicis: ⁊ ꝓpter quā cauſam manifeſtuʒ eſt ex dictis.

Eſt aliud genus acquirendi qḋ maxime vocant: ⁊ merito vocari debʒ. Pecuniaruʒ in quo nullus finis eſſe videtur: diuitiarum ⁊ poſſeſſionis: quod eſſe vnuʒ ⁊ ideʒ cum illo: de quo ſupra diximus: pleriqʒ crediderūt ꝓpter vicinitatē: ſed neqʒ eſt idem neqʒ valde remotū. Eſt eni alteꝝ illoꝝ ſʒ nām: alteꝝ nō ſm nāʒ: ſed magis ſm peritiam ⁊ artem. Lec. VII.

¶ Poſtq̄ƺ p̄hus determinauit de vna parte poſſeſſiue: que eſt acquiſitiua cibi ⁊ aliorum neceſſarioꝝ vite: hic determinat de alia poſſeſſione: que appellatur pecuniatiua. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit conditionem ipſius. Secundo determinat de ea. ibi. (De quo dicere ſic exordiamur ⁊c̄.) Circa primū tria determinat de hac ſecūda parte poſſeſſiue. Primo enim determinat nomen eiꝰ dicens: ꝙ vocatur pecuniatiua: quia. ſ. inſiſtit circa acquiſitionem pecuniarū. Secundo dicit de ea: ꝙ quia acquiſitio pecuniarū eſt infinita ꝓpter iſtam partē poſſeſſiue: videtur hominibus ꝙ nullus ſit terminus diuitiaruʒ ⁊ poſſeſſionis. Multi enim reputant ꝙ hec pars poſſeſſiue ſit vna ⁊ eadem cuʒ premiſſa ꝓpter vicinitatem quā habet cum ipſa. Tertio ꝓponit comparationē huius poſſeſſiue ad premiſſam: ⁊ dicit ꝙ neqʒ eſt eadeʒ cum predicta: neqʒ tamē longe diſtat ab ea. Qꝫ autem nō ſit eadem manifeſtat per hoc ꝙ predicta pars poſſeſſiue: que eſt acquiſitiua cibi: ⁊ aliorum neceſſarioꝝ vite eſt naturalis. ſed hec que eſt acquiſitiua pecunie nō eſt naturalis. Denarij enī nō ſunt adinuenti a natura: ſed per quandam experientiam ⁊ artem ſunt introducti. Ideo autem dixit ꝙ nō lōge diſtant: quia per denarium etiaʒ neceſſaria vite haberi poſſunt ⁊ ecōuerſo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De quo dicere ſic exordiamur. Cuiuſqʒ rei duplex eſt vſus: vterqʒ vero ſm ipſaʒ rem: ſʒ nō ſimiliter: verum alter proprius: alter nō ꝓprius: ceu calcei quidem eſt calceatio ⁊ venditio. Vterqʒ enim vſus calcei eſt: nam qui calceuʒ indigenti vendit pro pecunia vel cibo: vtitur calceo qua calceus eſt: ſed nō ſm propriuʒ vſum: nō enim cōmutationis gratia factus eſt calceus. Eodem modo ſe habet in alijs rebus quas poſſidemus.

¶ Incipit determinare naturā pecuniatiue. Et quia pecunia eſt inuenta ꝓpter cōmutationes faciendas: ideo circa hoc tria facit. Primo oſtēdit quomodo cōmutatio ſe habeat ad res cōmutatas. Secūdo determinat de cōmutatione naturali. ibi. (Eſt enim permutatio ⁊c̄.) Tertio determinat de cōmutatione pecuniaria. ibi. (Ex hac tamen ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ ad cōſiderandum de pecuniatiua: debemus hinc accipere principiuʒ. Eſt enīʒ vniuſcuiuſqʒ rei duplex vſus: ⁊ cōueniunt in hoc ꝙ vterqʒ eſt ſm ſe ⁊ nō per accidens. Differunt autem in hoc ꝙ vnus eoruʒ eſt proprius vſus rei: alius autem nō eſt ꝓprius ſed cōmunis. Sicut duplex eſt vſus calciamenti. Unus quidem ꝓprius. ſ. calceatio. Alius cōmunis. ſ. cōmutatio. Ad hunc enim vſum nō factum eſt calciamentuʒ: vt homo cōmutet ipſum: ſed tamē homo ſic poteſt vti calciamēto vt cōmutet ipſuʒ vel pro pane vel pro cibo. Sed quāuis cōmutatio nō ſit ꝓprius vſus calciamenti: eſt tamē vſus eius per ſe ⁊ nō ſm accidens: quia ille qui cōmutat ipſuʒ vtitur eo ſm valorem ſuuʒ. Et ſicut dictum eſt de calciamento: ita intelligendum eſt de omnibꝰ alijs rebus: que ab homine poſſideri poſſunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt enīʒ permutatio omnibus cepta quidē ab initio: ex eo ꝙ eſt ſm naturaʒ: quod alij plura q̄ƺ opus ſit: alij pauciora habeant. Ex quo manifeſtum eſt pecuniariam nō eſſe ſm naturam eius: que pertinet ad acquirenduʒ: quoad enim ipſius ſufficeret neceſſariuʒ erat permutationem feciſſe.

¶ Determinat de cōmutatiōe naturali: ⁊ circa hoc tria facit. Primo oſtēdit quorum ſit iſta cōmutatio. Secundo quomodo eſt introducta. ibi. (In prīa igitur ſocietate ⁊c̄.) Tertio quomodo ſe habet ad naturaʒ. ibi. (Huiuſmodi ergo permutatio ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ permutatio poteſt fieri de omnibꝰ rebus: ⁊ prima quideʒ cōmutatio incepit a rebus que natura miniſtrat ad neceſſitatē humane vite: eo ꝙ de his quidā homines plura habebant: quidam pauciora: ſicut quidam habebant plus de vino: alij plus de pane. vnde oportuit ꝙ cōmutarent. Et intantum fiebat cōmutatio quouſqʒ vnuſquiſqʒ habebat qḋ ſibi ſufficiebat. Unde manifeſtuʒ eſt: ꝙ cuʒ denarij nō ſint a natura: ſicut dictū eſt nūmularia: que eſt permutatio denarioruʒ nō eſt a natura. ¶ Deinde cū dicit.

¶ In prima igitur ſocietate: ideſt in domo manifeſtum eſt nihil opus eſſe illius: ſed iam maiori exiſtente ſocietate: alij enim illoruʒ cōmuniter habebant omnia: alij ſeparatiʒ multa rurſus alia: quorum ſm indigentiam neceſſe erat permutationem facere: quēadmoduʒ adhuc faciunt barbarorum nationes multe: alia pro alijs dantes recipienteſqʒ: inutilia enim ſibi ꝓ vtilibus tradunt: vltra vero nihil: ceu vinum pro tritico: ⁊ ceteris talibus.

¶ Oſtendit quomodo eſt introducta talis permutatio: ⁊ dicit ꝙ in prima cōmunitate: que eſt cōitas vnius domus nō erat opus aliqua tali cōmutatione. eo ꝙ omnia neceſſaria vite erant patriſfamilias: qui oīa prouidebat. Sed quando iam facta eſt amplior cōitas. ſ. vici ⁊ ciuitatis ꝓpter hoc ꝙ aliqui hominū cōmunicabāt in omnibꝰ: inter quos nō poterat fieri cōmutatio: alij vero erant ſeparati ⁊ in multis rebus: ideo neceſſarium fuit illaruʒ rerū: que diuiſe erant: fieri cōmutationes: vt. ſ. duʒ vnus acciperet ab alio qḋ alter habebat: ipſe retribueret ei quod ipſe habebat: quod adhuc ſeruatur apḋ multas barbaras nationes: apud quas nō eſt vſus denarioꝝ: que nihil plus cōllocant niſi ea que ſunt eis oportuna ad vitā: ſicut dādo ⁊ accipiēdo vinuʒ ⁊ triticuʒ ⁊ alia hꝰ. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Huiuſmodi ergo permutatio neqʒ preter naturam eſt: neqʒ ad amplificationem patrimonij pertinet: cum ſit in ſupplementum indigentie ſm naturam.

¶ Concludit ex premiſſis: ꝙ talis cōmutatiua nō eſt preter naturaʒ: qꝛ eſt de rebus quas miniſtrat natura: neqʒ

eſt ſpecies pecuniatiue: quia nõ fit per denarios. Et q̄ nõ ſit preter naturã probat per hoc quod eſt in ſupplementum per ſe ſufficientie: adeſt vt homo per huiuſmodi cõmutationem habeat ea que ſunt neceſſaria ſufficiẽter ad ſuſtentationem humane vite. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Ex hac tamen illa proceſſit ſm rationẽ. nã cũ a remotioribus quereretur auxiliũ in portando illa: quibus indigebant: ⁊ exportãdo illa: quibus abundabant: neceſſario nũmi introductus eſt vſus: nõ enim faciliter deferri poſſunt ſingula ſingulis ad vitã neceſſaria. Itaq̃ ad permutationes faciendas tale aliquid cõpoſuerunt inter ſe dare ⁊ accipere: quod vtilium exiſtens vſum habere cõmutandi facilẽ ad vitam: ceu ferrũ ⁊ argentum ⁊ ſiquid aliud tale: primo ſimpliciter diffinitum quantitate ⁊ pondere. Poſtmodũ vero etiam ſigno impreſſum: quo ad menſurã liberi eſſent. nã ſignũ poſitũ eſt ad quãtitatẽ demõſtrandã.

❡ Determinat de cõmutatione pecuniaria: ⁊ circa hoc duo facit. Primo oſtendit quõ hec cõmutatio eſt per rationẽ inuenta: cũ nõ ſit a natura. Secũdo oſtẽdit q̄ ſit infinita ibi. (Et infinite ſunt he diuitie ⁊c.) Circa primũ tria facit. Primo determinat de prima inuentione pecuniarie cõmutationis. Secundo de quadam cõmutatione pecuniaria ſuperueniẽte ibi. (Reperto igitur nũmo ⁊c.) Tertio determinat de pecuniatiua: que eſt circa hõ cõmutationes ibi. (Quapropter videtur ⁊c.) Dicit ergo primo q̄ ex prima cõmutatione: que erat ipſarũ rerũ neceſſariarũ adinuicẽ ꝓceſſit q̄dã alia cõmutatio ſm rationẽ inuẽta. Cũ enim auxiliũ hominũ adinuicem per cõmutatiões eſſet factũ magis peregrinũ: q2. ſ. homines nõ ſolum ad ꝓpinquos: ſed etiã ad remotos ceperunt vti cõmutatione: adducẽdo ad ſe ea: quibꝰ indigebant ⁊ mittendo illis ea: in quibꝰ ipſi abundabãt: ꝓpter iſtam neceſſitatẽ inuẽtus eſt vſus denariorũ: eo q̄ nõ poterant de facili portare ea que ſunt neceſſaria ſm naturã ad remotas terras: puta vinũ: aut triticum: aut aliquid hõ: ⁊ ideo ad hõ cõmutationes in remotis faciendas ordinauerũt: q̄ aliquid ſibi inuicem darent ⁊ acciperẽt qd̄ de facili ⁊ expedite portari poſſet: ⁊ tamẽ inde haberent aliquã vtilitatẽ. Et hõ ſũt metalla: puta es ferrum ⁊ argentũ ⁊ alia hõ. Hec enim ſunt ſm ſe vtilia: inquantum ex eis fiunt vaſa vel aliqua inſtrumenta: ⁊ tamẽ de facili portari poterãt ad remotũ: quia modicũ de iſtis ꝓpter eorũ raritatem valebat multum de alijs rebus: ſicut etiã modo homines: qui debent longũ iter peragere pro ſuis expẽſis loco denariorũ ereorum portant argẽteos vel aureos ꝓpter predictã neceſſitatem cõmutationis ad loca remota. Primo fuit determinatũ metallũ ſolo pondere ⁊ magnitudine: ſicut apõ quaſdã gentes habẽtur forme argẽti nõ monetati: ſʒ poſtea vt homines liberarẽtur a neceſſitate mẽſurandi vel ponderãdi impreſſerũt aliquem characterẽ. Qd̄ ponitur in ſignũ q̄ metallũ ſit tante quãtitatis: ſicut etiã in aliqbus locis iponũtur quedã ſigna publica ad menſurã vini vel frumẽti. Sic ḡ pʒ q̄ pmo denarij ſunt inuẽti ꝓ cõmutatione rerũ neceſſariarũ. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Reperto igitur nũmo ex neceſſaria permutatione alia ſpecies acquirendi emerſit nũmularia. Primo forſan ſimpliciter: poſtea per experientiã artificioſior. Unde ⁊ quomodo ꝑmutando plurimũ faciat lucrum.

❡ Determinat de alia cõmutatione ſuperueniente: ⁊ dicit q̄ poſtq̄ iã facti ſunt denarij ex predicta cõmutatione: que eſt ex neceſſitate facta ꝓpter res neceſſarias ex remotis locis habẽdas ſubītroducta eſt ſpẽs cõmutationis pecuniarie: ſm quã denarij pro denarijs cõmutantur: ⁊ hec vocatur nũmularia: qua. ſ. vtũtur cãpſores denariorũ: ⁊ hoc quidem primo factũ eſt ſimpliciter: ⁊ quaſi a caſu: puta: q̄ ex aliquibꝰ terris in alias aliqui denarios trãſferentes carius eos expẽderint q̄ acceperint. Unde poſtea ꝑ experientiam factũ eſt artificiale: vt homo. ſ. conſideret de quo loco denarij ſint tranſmutati: ⁊ quomodo poſſint facere maximũ lucrum: ⁊ hoc pertinet ad artem nũmulatoriam. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Quapropter videtur nũmularia maxime circa queſtum pecuniarum verſari: ⁊ illius eſſe opus poſſe diſcernere: vnde proueniat multitudo pecuniarum. Nũmorum enim ⁊ diuitiarum effectiua eſt.

❡ Determinat de pecuniatiua: ⁊ circa hoc duo facit. Primo concludit ex premiſſis: que ſit materia ⁊ actus huius artis. Secundo determinat quãdam dubitationem ibi. (Nam ⁊ diuitias ⁊c.) Concludit ergo ex premiſſis: q̄ ex quo inceperunt denarij ad denarios cõmutari ꝓpter lucrum quodã artificiali modo: ars que eſt circa denarios vocatur pecuniatiua: ⁊ actus eius eſt q̄ poſſit cõſiderare vnde poſſit prouenire homini multitudo pecuniarũ. Ad hoc enĩ eſt ordinata ſicut ad finẽ: vt faciat multitudinẽ pecuniarum ⁊ diuitiarum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Nam ⁊ diuitias plerũq̃ ponunt eſſe multitudinem pecunie: ex eo videlicet q̄ circa illam intendunt pecuniaria ⁊ queſtuaria.

❡ Determinat quandam dubitationẽ circa premiſſa: q2 enim dixerat: q̄ pecuniatiua eſt factiua diuitiarum ⁊ pecuniarum: poſſet aliquis dubitare: vtrũ ſint omnino idẽ pecunie ⁊ diuitie. Circa hoc ergo tria facit. Primo ponit quorũdam opinionem. Secundo inducit rationes in cõtrarium ibi. (Contra vero interdum ⁊c.) Tertio concludit determinationem veritatis ibi. (Quamobrem querunt ⁊c.) Dicit ergo primo: q̄ multotiẽs homines opinãtur: q̄ diuitie nihil aliud ſint q̄ multitudo pecuniarum: eo q̄ pecuniatiua ⁊ nũmulatoria: cuius finis eſt multiplicare diuitias tota cõſiſtit circa pecunias: ſicut circa ꝓpriã materiam. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Contra vero interdum futile quiddã videtur nũmus ⁊ lex: ⁊ nequicq̃ ſm nãm. Quoniam mutatis his qui vtuntur nullius precij: aut vtilitatis eſt ad aliquod neceſſariorũ ⁊ locuplex nũmis penuriã patietur neceſſarij alimenti. Atqui abſurdum eſt tales eſſe diuitias affirmare: quarum abundans quis fame perire poſſit: vt de Mida fabulis traditur: cui ꝓpter inſatiabilitatem deſiderij quicquid apponebatur fiebat aurum.

❡ Ponit opinionẽ cõtrariã dicens: q̄ aliquãdo videt̃ fatuitas quedã dicere: q̄ nihil eorũ: que ſunt ſm nãm ſint diuitie: puta triticũ ⁊ vinũ: ⁊ alia hõ: ⁊ q̄ tote diuitie ſint denarij itroducti per legẽ. Et ad hoc introducit duas rationes: quarũ

nes:quarū prima eſt. Quia nō ſunt vere diuitie ille que variata hominum diſpoſitione nullam dignitatem neq; vtilitatē habent ad neceſſitatē vite. Sed tranſmutata diſpoſitione hominū qui vtunt̃ diuitijs denarij nullius ſunt precij:nec aliquid afferunt ad neceſſitatē vite:puta ſi placeat regi vel cōitati:vt nō valeant. Ergo ſtultū eſt dicere ꝙ diuitie totaliter nihil ſint niſi multitudo pecuniarū. ❡ Secūdā rōnē ponit ibi. (Et locuples nūmis ⁊c̃.) que talis eſt. Incōueniēs eſt dicere ꝙ ille qui eſt diues indigeat cibo vel pereat fame:ſed multotiēs pōt cōtingere ꝙ homo abundās in denarijs egeat cibo:⁊ moriat̃ fame: ſicut dr̃ fabuloſe de quodā Mida nomi̇e:ꝙ ei ꝓpter hoc ꝙ habebat īſatiabile deſideriū pecunie oīa:que ei exhiberent̃ fiebant aurea:⁊ ſic peribat fame hn̄s multitudinē auri oībus cibis ſibi appoſitis cōuerſis in aurū. Ergo denarij nō ſunt vere diuitie. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Quāobrē querunt diuitias alias:⁊ aliā acquirendi rationē:⁊ recte quidem:eſt enī alia acquirendi ratio ⁊ diuitie ſ₃ naturam: ⁊ hec quidē rei familiaris diſciplina:illa vero pecuniaria pecuniarū effectiua nō ſimpliciter:ſed per ipſarū pecuniarū cōmutationē. Et videt̃ circa nūmū iſta verſari. nā nūmus primū eſt ⁊ vltimū in cōmutatione.

❡ Cōcludit determinationē veritatis:⁊ dicit ꝙ illi qui recte ſapiunt ꝓpter predictas rōnes dicunt aliud eſſe diuitias:⁊ pecuniā ſiue pecuniatiuā. Sunt enī quedā diuitie ſm nām.ſ.de reb⁹ neceſſarijs ad vitā:ſicut ſupra dictum eſt:⁊ talis acquiſitio diuitiarū ꝓprie pertinet ad iconomicā. Sz illa pecuniatiua que eſt nūmularia multiplicat pecunias nō oībus modis:ſed ſolū per denariorū permutationē. Unde tota conſiſtit circa denarios:q2 denari⁹ eſt principiū talis cōmutationis:dū denarius ꝑ denario datur. Pz ergo ſ₃ hoc ꝙ ditiores ſunt qui abūdāt in reb⁹ neceſſarijs ad vitā vere loquēdo ꝙ̄ illi q abūdāt in denarijs.

Et infinite ſunt huiuſmodi diuitie q̄ ab hac ratione rei augēde proficiſcūtur. Ut enim medicina ſanitatis in infinitum eſt:⁊ vnaqueq; ars finis in infinitū. nā ꝙ̄ maxime volunt illum efficere: eorū vero que ſunt ad finē nō in infinitū: finis enim extremū oībus. Sic ⁊ huius ratiōis augende rei nō eſt finis terminus:finis autem tales diuitie ⁊ pecuniarū poſſeſſio:ſed rei familiaris nō augende rei eſt finis:non enī hoc rei familiaris eſt opus.

Lectio. VIII.

❡ Poſtꝙ̄ oſtēdit ph̄s quō pecuniatiua cōmutatio ē introducta ꝑ legē:hic oſtendit quō ſit īfinita talis acq̄ſitiua pecunie:⁊ circa hoc duo facit. Primo oſtēdit ꝓpoſitū. Secundo aſſignat cāz premiſſo℞.ibi. (Cā vero eſt hui⁹ ⁊c̃.) Circa primū duo facit. Primo oſtēdit ꝓpoſitū. Secūdo ſoluit ex hoc quādā dubitationē ibi. (Quapropter in hac quidē ⁊c̃.) Dicit ergo primo:ꝙ diuitie que acquirunt̃ ab hac pecuniatiua.ſ.nūmularia que tota eſt circa denarios eſt īfinita:⁊ hoc ꝓbat tali rōne. Deſideriū finis in vnaq̄q; arte eſt in īfinitū. Deſideriū aūt eius qđ eſt ad finem nō eſt in īfinitū:ſed h₃ terminū ſm regulā ⁊ mēſuram finis:ſicut ars medicinalis intēdit ad ſanādum in infinitū cū iducit ſanitatē quātūcūq; poteſt:ſed medicinā nō dat quantūcūq; poteſt:ſed ſ₃ mēſurā:que eſt vtilis ad ſanandum:⁊ ita eſt in alijs artib⁹. Et ratio huius eſt:q2 finis eſt ſm ſe appetibilis. Qđ autē ſm ſe eſt tale:ſi magis fuerit erit magis tale:ſicut ſi albū diſgregat viſum. magis albū magis diſgregat. Sed pecunie ſe habent ad pecuniatiuā nūmulariā:ſicut finis:hec enim intendit acquirere pecunias. Ad iconomicā autem nō ſe habet ſicut finis:ſed ſicut ordinatū ad finē:qui eſt gubernatio domus. Ergo pecuniatiua querit pecunias abſq; termino:iconomica aūt cum aliquo termino. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Quapropter in hac quidem videtur neceſſarium:vt ſit finis omnium diuitiarū. Sed cōtra video fieri:omnes enim in infinitū augēt qui pecunijs ſtudent.

❡ Soluit dubitationē quādam ex premiſſis. Et circa h duo facit. Primo mouet eam. Secundo ſoluit.ibi. (Cauſa vero ⁊c̃.) Dicit ergo primo:ꝙ ꝓpter predictā rationē videtur ꝙ neceſſariū ſit eſſe aliquē terminum diuitiarū in iconomica. Sed ſi quis conſideret in his que accidunt videtur eſſe contrariū:omnes enim iconomici augēt denarios in infinitum volentes habere denarios pro rebus que ſunt ad vſum vite. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Cauſa vero huius eſt illarū ꝓpinquitas:variatur enī vſus eiuſdē exiſtēs vtriuſq; acquiſitionis:eiuſdē enī eſt vſus acquiſitio:ſed nō ſm idē. At huius quidē alius finis: huius vero amplificatio. Itaq; videt̃ quibuſdam hoc eſſe rei familiaris opus:⁊ perſeuerant exiſtimantes oportere aut ꝯſeruare:aut augere pecuniam in infinitum.

❡ Soluit premiſſam dubitationem ⁊ dicit:ꝙ cauſa predicte diuerſitatis videtur eſſe ꝓpinquitas vtriuſq; pecuniatiue:illius.ſ.que deſeruit iconomice:que querit pecunias pro cōmutatione rerum neceſſariarum:⁊ nūmularie que querit denarios ꝓpter ſeipſos: vtriuſq; enim pecuniatiue eſt idem actus.ſ.acquiſitio pecuniarum:ſed nō eodem modo:ſed in pecuniatiua iconomica hoc ordinatur ad alium finem.ſ.ad gubernationem domus:in pecuniatiua autē.ſ.nūmularia ipſa augmentatio pecunie eſt finis:⁊ ideo propter ꝓpinquitatem nūmularie ad iconomicā videtur quibuſdā iconomis ꝙ ſit eorū officium illud qđ ꝑtinet ad Cāpſores:vt.ſ.inſtent ad ꝯſeruādum ⁊ multiplicandū denarios in infinitū. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Cauſa vero eſt huius diſpoſitionis ſtudiū viuendi:ſed nō bene viuendi. Cū ergo cupiditas in īfinitū extēdatur:illa quoq; que efficiūt infinita cupiūt:ſed qui bene viuere ſtudēt ad fruitionē corporis diuitias querūt. Unde cū hoc quoq; in acquiſitione ꝯſiſtere videat̃:oīs eorū circa acquirendum eſt.

❡ Aſſignat cām eius qđ dixerat ꝙ diſpēſatores domorū interdū perſeuerāt ad augendū pecunias in infinitū. Et q2 ex cā quā aſſignat ſequūtur quedā abuſiones:ideo hec pars diuiditur in tres ſm tres abuſiones:quas ponit. Secunda pars incipit ibi. (Et altera augendi ⁊c̃.) tertia ibi. (Et ſi per has acq̄rendi ſpēs ⁊c̃.) Dicit ergo primo:ꝙ cā huius diſpoſitionis:ꝙ.ſ. diſpēſatores domorū querūt augere pecuniā in infinitū eſt:q2 homines ſtudent ad viuēdū qualitercūq;:nō aūt ad viuēdū bene:qđ eſt viuere ſ₃ virtutē:ſi enim intenderent viuere ſm virtutem:eſſent contenti:his que ſufficiunt ad ſuſtentationem nature: ſed q2

pretermiſſo hoc ſtudio ſtudent ad viuēdū vnuſqſq; ſm ſuā volūtatē:ideo vnuſquiſq; intēdit acquirere ea per q̄ poſſit ſuā volūtatē implere. Et q2 cōcupiſcētia hominū tendit in infinitū:ideo in īfinitū deſiderāt ea per que poſſint ſatiſfacere ſue ꝯcupiſcētie. Quidā etiā ſunt qui habēt ſtudiū: vt bene viuāt:ſed ei qđ eſt bene viuere addunt id qđ pertinet ad delectationes corporales. Dicūt enim nō eſſe bonā vitā niſi cū in talibus delectationib⁹ homo viuat:⁊ ideo querūt ea per que poſſunt ipleri delectationes corporales. Et q2 hoc videtur hominib⁹ poſſe euenire per multitudinē diuitiaꝝ:ideo oīs cura eoꝝ eſſe videt̄ ad acquirendū multas pecunias. Et eſt cōſiderādū ꝙ aſſignat cauſaꝫ eoꝝ:que pertinēt ad diſpēſatorē domus ex intētione humane vite:q2 diſpēſator dom⁹ hꝫ ꝓ fine bonā vitaꝫ eoꝝ:que ſunt in domo. Sic igit̄ ꝓma abuſio eſt:ꝙ hoīes ꝓpter hoc:ꝙ nō habēt rectū ſtudiū bone vite:intēdūt ad acqrendū pecunias in īfinitū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et altera augēdi ſpēs hinc ꝓceſſit: cum eniꝫ fruitio modū excedat:illā exhibent: que hꝰ exceſſum adipiſcere poſſit. Et ſi per has acquirendi ſpēs nequeant parare: per aliā cām efficere conātur: vnaquaq; fretī potētia nō ſꝫ naturā. Fortitudinis eniꝫ nō eſt pecunias parare: ſed fiducā animi: neq; rei militaris: aut medicīe: ſed huius quidē victoriā: illius vero ſanitatē. At illi cuncta ad pecuniā cōuertunt quaſi hic ſit finis: ad finē vero cuncta oporteat tendere. De illa igit̄ acquirēdi ſpē que neceſſaria nō eſt ⁊ que nā ea ſit: ⁊ ꝓpter quā cām illa idigem⁹ diximꝰ: ⁊ de illa que neceſſaria eſt: qm̄ altera ab illa: ⁊ diſciplina rei familiaris ſm nāꝫ circa alimentū: nec īfinita: ſicut illa: ſed finē habēs. Ex hoc patꝫ id de quo ab initio dubitabatur. Utrū gubernatoris dom⁹ ⁊ ciuitatis ſit acquirere vel nō: ſed oporteat prius eſſe acquiſituꝫ ſicut eniꝫ hoīes non facit reſp. ſed factis a nā ſuſcipiēs vtitur: ſic ⁊ alimētū opꝫ naturā prebere terrā: aut maria: aut aliud quiddā: ſꝫ quēadmoduꝫ hec adminiſtranda ſint ad gubernationē pertinet domus: neq; eniꝫ textoris eſt lanas facere: ſꝫ factis vti: ⁊ diſcernere qualis ſit bona ⁊ apta: ⁊ mala ⁊ inepta.

¶ Ponit ſecūdā abuſionē: q2 eniꝫ diſpēſatores domoꝝ ſtudent circa acquiſitionē pecuniarū ꝓpter hoc iducitur in curā domus altera ſpēs pecuniatiue.ſ. nūmularia preter eā que eſt ꝓpria iconomice.ſ. acqſitio rerū neceſſariarū ad vitā. Sꝫ q2 in exceſſu intēdunt frui delectationib⁹ corporalib⁹: ꝓpter hoc querunt ea que poſſunt facere hꝰ exceſſuꝫ.ſ. multitudinē diuitiarū. Et ſic eſt ſecūda abuſio ꝙ pecuniatiua nō nālis: neq; neceſſaria aſſumitur ad iconomicā. Tertio ponit tertiā abuſioneꝫ ibi.(Et ſi per has acquirēdi ⁊c̄.) Et dicit ꝙ q2 hoīes nō poſſunt interdū per artē pecuniatiuā acqrere ſufficiēter ea per que ſatiſfaciāt exceſſui delectationū corporalium attentāt acqrere pecunias per alias cāſ: ⁊ abutunt̄ qualibꝫ potētia.ſ. virtute vel arte vel officio nō ſm ſuā nām: ſicut fortitudo eſt quedā virt⁹: ⁊ eius opus ꝓpriū nō eſt cōgregare pecunias: ſed facere hominē audacē ad aggrediēdū ⁊ ſuſtinendū. Unde ſi aliquis fortitudine vtat̄ ad cōgregādū diuitias vtit̄ ea nō ſm nām. Silr ēt militaris ars eſt ꝓpter victoriā: ⁊ medicinalis ꝓpter ſanitatē: neutra tñ eſt ꝓpter pecuniā. Sꝫ quidā ⁊ militarē artē ⁊ medicinalē cōuertunt ad acqrendū pecuniā: ⁊ ita faciūt neceſſariā eſſe pecuniatiuā.ſ. acqſitiuā pecunie: ordinātes hꝰ artes ad pecuniaꝫ ſicut ad finem ad quē opꝫ ordinari oīa alia. Et ideo dr̄ in Eccl. Pecunie obediūt oīa. Cōcludit ergo epilogādo ex premiſſis qđ dictū eſt de nō neceſſaria pecuniatiua: que.ſ. acquirit pecuniā in infinitū: ſicut finē que ſit cā: ⁊ ꝓpter quā cām hoīes indigent ipſa.ſ. ꝓpter cōcupiſcentiā in infinitū. Dictū eſt etiaꝫ de neceſſitate pecuniatiue: que.ſ. eſt altera a premiſſa. Acquirit eniꝫ pecunias vſq; ad aliquē terminū ꝓpter aliū finē.ſ. ꝓpter habēda neceſſaria vite. Sꝫ ꝓprie iconomica eſt circa ea: que ſunt ſm naturā: ſicut illa que pertinēt ad cibū. Et hec nō eſt īfinita ſicut prima pecuniatiua: ſed habꝫ aliquē terminū. Uel poteſt intelligi ꝙ ipſa pecuniatiua: que eſt neceſſaria ē altera a nō neceſſaria: ſed eſt iconomica ⁊ aliā nō imitatur.(Ex hoc pꝫ id de quo ab initio ⁊c̄.) Mouerat ſuperi⁹ qōnem. Utruꝫ pecuniatiua ſit pars vel ſubſeruiēs iconomice: ⁊ diſtixit pecuniatiuā ab alia poſſeſſiua: nūc ſoluit motā ſuperius queſtionē: ⁊ circa hoc duo facit. Primo oſtēdit ꝙ pecuniatiua ſubſeruit iconomice. Secūdo oſtēdit quomodo pecuniatiua quedā eſt laudabilis: ⁊ quedaꝫ vituperabilis ibi.(Cuꝫ vero ⁊ hec ſit duplex ⁊c̄.) Circa primum tria facit. Primo ſoluit ſuperius motā qōneꝫ. Secūdo mouet aliā dubitationē ibi.(Naꝫ dubitaret vtiq; aliqs ⁊c̄.) Tertio manifeſtat qđdā qđ dixerat ibi.(Maxime vo ⁊c̄.) Dicit ergo primo: ꝙ iaꝫ ex premiſſis pōt eſſe manifeſtū illđ qđ querebat̄ a principio. Utruꝫ pecuniatiua pertineat ad iconomicū ⁊ politicū aut nō: ſed ſit oīno extranea: ⁊ veritas eſt: ꝙ nō eſt eadē pecuniatiua iconomice: vt ſupra dictū eſt: ſed tamē ei ſubſeruit: quia pecunias opꝫ exiſtere ad hoc ꝙ in domo ⁊ ciuitate opꝫ eſſe hoīes: ⁊ ea que ſunt neceſſaria hominib⁹. Homines autē nō facit politica: ſꝫ accipit eos a natura generatos: ⁊ ſic vtit̄ ipſis. Silr ergo politica vel iconomica nō facit cibum: ſed natura tradit ipſuꝫ vel ex terra ſicut fruct⁹: vel ex mari ſicut piſces: aut ex aliqua alia re. Facere igitur vel acquirere hꝰ cibū nō eſt ꝓpriuꝫ opus ⁊ imediatum politice vel iconomice: ſed ꝓpriū opus eius eſt diſpēſare iſta in domo: ſicut opꝫ. Sicut videm⁹ ꝙ textoris nō eſt facere lanā: ſed vti ipſa ⁊ cognoſcere qualis lana ſit idonea ad ſuū opus: qualis etiaꝫ ſit praua ⁊ inepta. Sic igit̄ iconomice deſeruit ⁊ natura q̄ generat hoīes ⁊ cibos: ⁊ iterū pecuniatiua que acquirit: ſicut ēt arti textorie deſeruit ⁊ nā que ꝓducit lanaꝫ ⁊ mercatiua que acquirit eam. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Nā dubitaret vtiq; aliquis: cur ea diligentia que ad acquirēdū pertinet pars rei familiaris ſit: medicia vero nō ſit eius pars. Atqui ſanaꝫ eſſe familiā eius opꝫ: quēadmodū ⁊ victū habere: aut aliud qddaꝫ neceſſarioꝝ. Sed cū ſit vt patriſfamilias ⁊ gubernatoris de ſalute ꝓuidere: ſit ēt vt non: ſed medici. ita etiā de pecunijs eſt: vt patriſfamilias: eſt etiaꝫ vt nō: ſed vt lucro inſeruientis.

¶ Mouet quādaꝫ queſtionē ⁊ eſt iſta queſtio. Cum illi q ſunt in domo indigeāt ſanitate: ſicut indigēt his que ſunt nečia ad vitā: vt cibo ⁊ veſtitu: querit̄ an ars medicinalis ſit ps iconomice: ſicut pecuniatiua: ⁊ rñdet ꝙ ad diſpēſatorē dom⁹ ⁊ ad ꝓncipē ciuitatis ꝑtinet quodāmō ꝯſiderare de

re de ſanitate.ſcȝ vtẽdo ꝯſilio medicoꝝ ad ſanitatẽ ſubiectoꝝ.alio aũt modo nõ ptinet ad eos:ſed ad medicos cõſiderãdo.ſcȝ ex quibus rebus ſanitas conſeruet᷑ vel reſtituat᷑. Similr etiã ad diſpenſatorẽ domus quodãmodo ptinet cõſiderare de pecunia.ſcȝ vtendo ea iam acquiſita: ⁊ vtendo etiã miniſterio eoꝝ qui acqrunt:ſed cõſiderare ex quibus rebus pecunia poſſit acquiri ⁊ quõ:hoc non ptinet ad iconomicũ:ſed ad artẽ ſubſeruientem.ſcilȝ ad pecuniatiuam. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Maxime vero vt prius dictũ eſt a nã oȝ hec exiſtere:nature eni opus eſt alimẽtũ prebere. Cuiqȝ aũt ex quo generat᷑ alimentũ eſt afferẽdum. Itaqȝ ſm nãm eſt parandi ſtudium omnibus ex fructibus ⁊ animalibus.

⁋ Manifeſtat qḋ ſupra dixerat.ſ.ꝙ nã tradat ea que ſũt neceſſaria:⁊ dicit ꝙ ſicut dictũ ẽ ꝑus ea qb⁹ vtit᷑ iconomica vel politica:maxie oȝ ꝑexiſtere a nã:a qua ẽt accipiũt ſubſeruiẽtes artes:⁊ hoc ꝓbat per hoc ꝙ nãe opus eſt dare cibũ ei qḋ gñat᷑ ſm nãȝ. Uidemus eni ꝙ illud ex quo fit aliqd:quãtũ ad id qḋ eſt reſiduũ gñationi:eſt cibus rei gñate:ſicut pȝ ꝙ aĩal gñat᷑ ex ſanguine mẽſtruo: ⁊ id qḋ eſt reſiduũ ex hac mã nã ꝯuertit in lac ⁊ ꝑparat cibũ gñato. Et ideo qꝛ hõ cõſtitutus eſt ex rebus que ſunt ſm nãȝ: alie res que ſunt ſm nãm ſunt ei cibus. Et ideo oĩbus hominibus eſt nãlis pecuniatiua.ſ.acquiſitiua ciboꝝ:vel denarioꝝ pro cibo ex rebus nãlibus.ſ.ex fructib⁹ ⁊ aĩalibus. Qꝛ aũt aliqs acqrat pecuniã nõ ex rebus nãlibus:ſed ab ipſis denarijs:hoc nõ eſt ſm nãȝ. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Cum vero ⁊ hec ſit duplex:vt diximus: ⁊ altera pecuniaria: ⁊ altera diſciplina rei familiaris: ⁊ hec quidem neceſſaria ⁊ laudabilis: illa vero tranſlata ⁊ merito improbanda: quia non ſm nãm:ſed ab hoĩbus acquirit:rationabiliſſime habet᷑ odio nummularia:qm̄ a nummo ipſo facit acquiſitionẽ: ⁊ non qḋ inductus eſt:cõmutatiõis eni cauſa nũmus iductus fuit. Fenus autẽ ſeipſum maius facit:vnde ⁊ nomen venit:qm̄ illa que pariunt᷑ ſimilia ſunt gignentibus. In fenore autem nummus nummum parit. Itaqȝ maxime preter naturam eſt hic acquirendi modus.

⁋ Poſitis duabus pecuniatiuis oſtẽdit que eaꝝ ſit laudabilis ⁊ que vituperabilis:⁊ dicit ꝙ due ſunt pecuniatiue: quarũ vna vocat᷑ nũmularia:que ſcȝ acquirit pecuniã ex pecunijs ⁊ ꝓpter ipſas pecunias. Alia aũt pecuniatiua eſt iconomica:que ſcȝ acquirit pecunias ex reb⁹ nãlibus.puta ex fructibus ⁊ aĩalibus:vt dictũ eſt. Iſta quidẽ ſecũda eſt neceſſaria ad vitã hoiũm vñ ⁊ laudat᷑. Alia vͦ ſcȝ nũmularia trãſfert᷑ ab eo qḋ eſt neceſſariũ nãe ad id:qḋ reqrit cõcupiſcẽtia vt ſupra dictũ eſt:⁊ ideo vituperat᷑. Non eni iſta pecuniatiua eſt ſm nãm:qꝛ neqȝ ex rebus nãlib⁹ eſt:neqȝ ad ſupplendã neceſſitatẽ nãe ordinat᷑:ſed ex denarioꝝ adinuicem cõmutatione:inquantũ ſcȝ homo denarios lucrat᷑. Et cuȝ iſta pecuniatiua que eſt nũmularia iuſte vituperet᷑:quedã alia acqſitiua pecunie ẽ:que rationabiliſſime vituperat᷑ ⁊ odio hr̄ que dr̄ fenus:ꝑ qḋ denarius ſeipſum adauget ⁊ iõ ſic vocat᷑. Uidemus enim ꝙ ea que pariunt᷑ ſm nãm ſunt ſimilia generantibus. vnde fit quidã partus cũ denarius ex denario creſcit. Et iõ etiã iſta acquiſitio pecuniarũ eſt maxie ꝑter nãm:qꝛ ſm nãm eſt:vt denarij acquirant᷑ ex rebus nãlibus:non aũt ex denarijs. ſic ergo vna pecuniatiua eſt laudabilis: ⁊ due vituperabiles:vt dictum eſt.

Quoniã vero illa:que ad cognitionẽ pertinebant determinauimus ſufficienter:illa que ad vſuȝ pertinent diſcutienda ſunt:cuncta enim hec conſiderationem habent liberalem:experientiam vero neceſſariaȝ. Lectio. IX.

⁋ Poſtq̃ phs docuit cognoſcere pecuniatiue originẽ ⁊ ei⁹ proprietates ⁊ partes:hic conſequẽter determinat ea:que pertinent ad vſum ipſius: ⁊ primo dicit de quo eſt intentio. Scḋo exequit᷑ propoſitũ.ibi.(Sunt autẽ circa acquirendũ partes vtiles ⁊c̃.)Dicit ergo primo ꝙ qꝛ ſufficienter determinauimus de pecuniatiua in eo qḋ pertinet ad cognoſcendũ nãm ipſius:oȝ breuiter ponere ea que pertinẽt ad vſum eius:qualr ſcȝ ea vtendũ ſit. Oĩa eni hmͦ q̃ pertinẽt ad operationes humanas habẽt liberalẽ.ideſt expeditã contẽplationẽ:qꝛ facile eſt ea cõſiderare in vlĩ:ſed tamẽ neceſſe eſt:ꝙ habeat᷑ experiẽtia circa ipſa ad hoc ꝙ hõ poſſit ꝑfectũ vſum eoꝝ habere. ⁋ Deinde cũ dicit.

⁋ Sunt autem circa acquirendũ partes vtiles rerũ ipſarũ:que acquirende ſunt:peritiã habere:que optia ſint: ⁊ vbi: ⁊ quomodo:ceu quales equi comparandi ſint:quales boues ⁊ pecudes:eodeȝ modo in alijs animalibus. Oȝ enim peritum eſſe que iſtorũ potiſſima: ⁊ vbi ⁊ qualia:naȝ alia alibi potiora gignunt᷑. Deinde agriculture:eiuſqȝ ſpecieruȝ: vt nudi ſoli ⁊ conſiti: ⁊ apium ⁊ aliorũ animaliũ:ex quibus ſit vtilitas prouentura. Proprie igitur acquiſitionis iſte ſunt partes ⁊ prime.

⁋ Determinat ea que pertinẽt ad vſum pecuniatiue:⁊ circa hoc duo facit. Pͦ diſtinguit partes ipſius. Scḋo ponit quedã documẽta vtilia pecuniatiue.ibi.(Cuȝ vͦ ſit a quibuſdã ⁊c̃.)Circa primũ duo facit. Primo aſſignat partes pecuniatiue:que eſt neceſſaria ad vitã humanaȝ. Secundo partes pecuniatiue non neceſſarie.ibi.(Eius vero que per tranſlationẽ ⁊c̃.)Dixit autẽ ſupra neceſſariã eſſe pecuniatiuã:per quã homo acquirit pecuniã ex rebus q̃s natura miniſtrat ad neceſſitatẽ vite. Huiuſmodi aũt ponit duas partes:quarũ ꝑma eſt ſm quã homo ex emptione ⁊ venditione talium rerum poteſt pecuniã acquirere: ⁊ circa hanc partẽ dicit:ꝙ pecuniatiue ſunt iſte partes vtiles.ideſt vtilia quedã documẽta vt homo ſit expertus circa bona huiuſmodi:que ab hoĩbus poſſident᷑ que eorum ſint maximi precij: ⁊ vbi maximo precio vendant᷑: ⁊ quõ: puta quo tempore:vel ſm alias conditiones. Et exponit de quoꝝ bonoꝝ poſſeſſione dicat. Eſt eni quedã poſſeſſio equoꝝ: ⁊ boum: ⁊ ouium: ⁊ aliorũ animaliũ. Oȝ aũt eũ qui ex his vult lucrari pecuniã eſſe expertũ:que eoꝝ ſint maxime cara: ⁊ in quibus locis:qꝛ alia iſtoꝝ in alijs regionibus abundant.vt.ſ.emat in loco vbi abundant: ⁊ vendat in loco vbi ſunt cara. Scḋa autẽ pars huiuſmodi poſſeſſiue eſt:vt homo acquirat copiã haꝝ rerũ venaliũ:qḋ quidẽ eſt pro cultura terre:ſiue nude:hoc eſt abſqȝ arborib⁹: ſicut ſunt campi:in quibus ſeminat᷑ triticũ:ſiue plantate: ſicut ſunt vinee ⁊ horti ⁊ oliueta. Per hͦ eni culturã acqrit homo abundantiã tritici ⁊ vini ⁊ alioꝝ hmͦ. Et oȝ etiã eſſe hominẽ expertũ de cultura apũ ⁊ aliorũ aĩaliũ tã natatiliũ:ſcȝ piſciũ:q̃ etiã volatiliũ.ſ.auiũ:a qbuſcũqȝ.n. contingit acquirere auxiliũ ad vitã humanã:qꝛ per eoruȝ

abundantiā pōt fieri acquiſitio pecuniarū. ſic ergo patet ꝙ iſte ſunt pme ⁊ ꝓpꝛiiſſime partes pecuniatiue. Et dr̄ prime ⁊ pꝛopꝛiiſſime: qꝛ ſic acquirit̄ pecunia ex rebus nālibus: ꝓpter quas inuēta eſt pmo pecunia. ¶ Deīde. c. d.

¶ Eius ꝟo que per trāſlationē dicit̄ potiſſima pars eſt mercatura. Et huius partes tres: nauigatio: deuectio: negociatio. Differunt autē hec inter ſe: cū alia ſecurioꝛa ſint: alia fructuoſioꝛa. Secūda pars eſt feneratio: tertia mercenaria: ⁊ huius alia viliū artiū: alia ſine arte ſolo coꝛpe miniſtrāte. Eſt ⁊ q̄rta acquirēdi ſpēs media inter hanc ⁊ primā. Habz enī partē ei⁹ que ſm nāmi: ⁊ partem eius que per trāſlationem dicit̄. Et eſt in his omnibus que a terra ⁊ ab his que terre ſunt: non a fructib⁹: ſed ab vtilibus: ceu ſilua cedua ⁊ metallica. Hec rurſus mltas ꝯplectit̄ ptes. nā mlte ſt̄ metalloꝝ ſpēs.

¶ Diſtinguit partes pecuniatiue tranſlatiue. Dixit aūt ſupra pecuniatiuā trāſlatiuā eſſe per quā acquirit̄ pecunia nō ex rebus neceſſarijs ad vitā: ſed ex quibuſdā alijs reb⁹ ⁊ dr̄ tranſlatiua: qꝛ pecuniatiua trāſlata eſt de rebus nālibus ad hꝫ. Circa primū tria facit. Primo diſtinguit ptes hꝫ pecuniatiue. Scđo excuſat ſe de diligētiori conſideratione harꝝ partiū. ibi. (De ſingulis hoꝝ ⁊c̄.) Tertio manifeſtat quedā que dixerat ibi. (Sint enī ille ⁊c̄.) Circa pmū ponit quattuoꝛ ptes pecuniatiue: quaꝝ pma ⁊ maxīa eſt mercatiua. mercatoꝛes enī maxime pecunias acqrūt. Et hanc primā partē ſcđo diſtinguit in tres partes: q̄rum prima eſt nauigatio: que ſcꝫ mercationes exercet ꝑ mare. Alia aūt dicit̄ deuectio. i. oneraria: que ſcꝫ exercet mercationes in terra per deportationē onerū in curribus vel iumentis. Tertia aūt vocat̄ negociatio: puta cū aliquis nō defert merces nec per mare nec per terrā: ſed aſſiſtit mercatoꝛibus per cōmunicationē pecunie vel rerū. ⁊ iſte partes differūt adinuicē: qꝛ quedā coꝝ ſunt certioꝛes: ſicͭ mercationes terre: quedā aūt faciunt magis excreſcere lucrū ſicut mercationes maris: que tn̄ ſūt magis piculoſe. Scđa aūt pars principalis huius tranſlatiue pecuniatiue eſt feneratio: que. ſ. per vſuras pecuniā acquirit. Tertia aūt pars eſt mercenaria: ſicut eoꝝ qui laboꝛes ſuos locant ꝓ mercede pecuniarū: in hac eſt quedā dr̄ia: qꝛ q̄dā mercenaria fit per artes viles: ſicut eſt ars coquoꝝ ⁊ hꝫ miniſteriꝝ. Quedā aūt fit per laboꝛes non artificiales: ⁊ q ſunt vtiles ſoli coꝛpi: ⁊ in q̄bus etiā ſolū coꝛpus eſt vtile: ſicut illi qui mercede conducunt̄ ad fodiēdū in agro: vel aliquid aliō hꝫ. Quarta aūt pars eſt media inter tranſlatiuā ⁊ primā que eſt neceſſaria hn̄s aliqd de vtraqꝫ illa: que. ſ. acquirit lucrū per incaſionē lapidū vel metalloꝝ de terra hꝫ eniꝫ hoc cōe cuꝫ prima pecuniatiua: qꝛ eſt a terra ⁊ ab his que generant̄ ex terra: ſicut agricultura circa ea eſt q̄ generāt̄ ex terra. Cū tranſlatiua aūt cōuenit in hoc ꝙ hꝫ metalla nō faciunt aliquē fructū ptinentē ad neceſſitatē vite: ſicͭ faciunt campi ⁊ anialia: ſunt tn̄ hꝫ vtilia ad alia: puta ad edificandas domos vel ad aliqua inſtrumēta cōſtruēda. Et iſta q̄rta pars complectit̄ ſub ſe diuerſa genera ſm diuerſas ſpecies metalloꝝ: que ſunt aurum argentū ferruꝫ ⁊ huiuſmodi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De ſingulis hoꝛum in genere dictuꝫ eſt: nūc in ſpecie vero de his dicere vtile quidem foꝛet ad opera conficienda: ſed graue nimis in his edocendis perſiſtere.

¶ Excuſat ſe a perfecta hoꝝ determinatione: ⁊ dicit quod dictum eſt nūc vtiliter de iſtis partibus: eſſet autem vtile ad operationes coꝝ qui volunt pecuniā acqrere: ꝙ diligētius determinaret̄ particulariter de ſingulis: ſed tn̄ graue eſt diu moꝛari circa talia tēdētib⁹ ad maioꝛa. ¶ Dei. c. d.

¶ Sunt enim ille artificioſiſſime: in quibus minimuꝫ eſt foꝛtune. Ille ſoꝛdidiſſime in quibus maxime inquināt̄ coꝛpus. Ille ſeruiliſſime in quibus coꝛpoꝛis eſt opus plurimū. Ille ignobiliſſime in quibus minimū requirit̄ virtutis.

¶ Exponit quedā que dixerat de operationibus vilibus ⁊ inartificialibus: ⁊ dicit ꝙ ille operationes ſunt maxime artificiales: in quibus minimū operat̄ foꝛtuna: hoc eniꝫ a foꝛtuna fieri dicimus quod fit preter ꝓuiſionem rationis: in qua ars conſiſtit. Unde operatiōes ille: quoꝝ euentus multū ſubiacent foꝛtune: parū ſunt artificiales: ſicͭ coꝛū qui piſcant̄ hamo ⁊ alioꝝ hꝫ. ⁊ ecōtrario operationes quaꝝ effectus parū ſubiacent foꝛtune: ſunt maxime artificiales ſicut fabꝛoꝝ ⁊ alioꝝ artificū. Ille aūt operationes ſūt maxime abiecte ⁊ viles: quibus coꝛpoꝛa maxime maculant̄: ſicut ſunt coquoꝝ ⁊ eoꝛum qui purgant plateas ⁊ alioꝛū huiuſmodi. Ille aūt operationes ſunt maxime ſeruiles: vbi maioꝛ pars vſus eſt ex parte coꝛpoꝛis ⁊ paruꝫ ex parte rationis: ſicut eoꝝ qui deferūt onera ⁊ curſoꝝ ⁊ hꝫ. Ille aūt ſunt ignobiliſſime inter oēs: ad quas requirit̄ minimū de virtute vel animi vel coꝛpoꝛis: ſicut in aliq̄bus predictarū apparet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero ſit a quibuſdam de his ſcriptuꝫ: vt a Charete Pario ⁊ ab Appollodoro Lēnio de cultu agroꝝ tā nudoꝝ q̄ꝫ conſitoꝝ.

¶ Proponit documenta vtilia ad partes premiſſas pecuniatiue. Et primo docet hꝫ documēta cōſiderare ex ſcripturis. Secūdo ex exemplis. ibi. (Et ſimilr̄ ab alijs ⁊c̄.) Dicit ergo pmo ꝙ qꝛ quidā ſapiētes de premiſſis ſcripſerunt: ſicut quidā Charetes noīe Parius origine: ⁊ Appollodoꝛus Lemnius ſcripſerant de cultura terre tam nude q̄ꝫ plātate: velut ⁊ apud latinos Palladius: ⁊ ab alijs ſcriptū eſt de alijs premiſſarū partium. Quicūqꝫ habꝫ curaꝫ pleniꝰs cognoſcere: cōſideret ex eoꝝ libꝛis. ¶ Deide. c. d.

¶ Et ſimiliter ab alijs de alijs: ea quidē cōſideret: cui cura eſt: pꝛecepta etiā quedā a frugi patribuſfamilias dicta colligere opꝫ: hec enī oīa vtilia ſunt his: qui augere patrimoniū curant.

¶ Proponit documentū de exemplis conſiderādū: ⁊ pꝛio pꝛoponit qđ intendit. Scđo ſubiūgit exempla. ibi. (Quale illud eſt Thalis ⁊c̄.) Dicit ergo pꝛimo ꝙ nō ſolū opoꝛtet cōſiderare libꝛos coꝝ: qui artes de predictis ptibus cōſtruxerūt: ſed etiā ſi que dr̄ exempla diſperſa in diuerſis narrationibus per que aliqui acquiſiuerūt magnā pecuniam: opꝫ hꝫ cōſiderare: hec enim erunt vtilia his qui intendunt acquirere pecunias. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quale eſt illō Thalis Mileſij attributū ſibi ꝓpter ſapiam: cui cum obijceret̄ ꝑ hic ſtudiuꝫ q̄ſi inutile ⁊ infructuoſum: ꝓſpexiſſe illū ferūt per aſtrologiā oliuarū vbertatē futurā. Cūqꝫ coegiſſet pauxillū pecuniarū hyeme adhuc vigente emptionem olei feciſſe in Mileto ⁊ in Chio pꝛo paruo admodum pꝛecio: vtpote nemine plus offerente: arraſqꝫ dediſſe: cuꝫ itaqꝫ poſtea tēpus veniſſet mltis ſubito querētib⁹

vendidiſſe

vendidiſſe oleū quāti ipſe voluit: ac magnam vim pecuniarum inde ſuperlucratū oſtendiſſe amicis: perfacile eſſe philoſophis ditari ſi vellent: ſed hoc non eſſe illis cure. Thales igitur in hunc modū dicit ſcientiā ſuam oſtendiſſe.

¶ Subiungit duo exēpla: quorū ſcdm incipit. ibi. (In ſicilia rc.) Circa primū duo facit. pmo proponit exemplū. Scdo oſtendit ad quid eſt vtile. ibi. (Eſt aūt rc.) Sciendum eſt ergo circa primū: q Thales Mileſius fuit vnus de ſeptē ſapientibus: qui pmus incepit ſtudere in phia naturali: alijs ſex ſapientibus circa res humanas occupatis: cuius factū habz quādaz cōſiderationē vtilē ad acquirēdū pecunias: q̄uis aſcribat non ad cupiditatē pecunie: ſz ad ſapientiā: pōt tamē ex eius facto ſumi qōdā vle documentum acquirendi pecunias. Cum enim exprobraretur ſibi ab aliquibus q pauper eſſz r q ſua phia eſſet ſibi inutilis cōſiderauit per aſtrologiaz: cuius erat peritus: q in futuro anno futura eſſet vbertas oliuarū preter cōſuetudinē. nā in precedenti āno etiā fuerat oliuarū vbertas: vt plurimū aūt oliue deficiunt poſt vbertatē. Cum igit ad huc in hyeme eſſet abundantia oliuarū dedit cultoribus oliuar in duab' ciuitatibus. ſ. Miletho r in Chio paucas pecunias pro arra fructus futuri anni: qui parū credebantur excreſcere. Qñ ergo venit tēpus oliuarū multas ſimul r ſubito querētibus emere oliuas taxauit preciū: ſicut voluit: r ſic colligens multas pecunias oſtendit: q phis facile eſt ditari ſi volunt. ſed non eſt ſtudiuz eor ad hoc: r per hūc modū Thales oñdit ſuā ſapiaz. ¶ Deide cum dicit.

¶ Eſt autem vniuerſalis hic querendi modus ſiquis poſſit ſibi ſoli venditionez comparare. Quapropter ciuitates quedā in hunc moduz faciunt: cuz indigent pecunijs: venditionē eni ſibi ſolis reſeruant.

¶ Oſtendit ad quid eſt vtile pecuniatiue h' exemplū: r dicit q hoc eſt valde vtile ad acquirēdū pecunias ſiquis poſſit preparare ſingularē venditionē: vt ſcz ipſe vendat res aliquas in ciuitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In Sicilia quidā ferri quicquid erat ex ferrarijs emit: poſtea vero mercatoribus illuc accedentibus vendebat ſolus: nō magnū exceſſuz precij faciens: ſed tñ ita vt pro quinquaginta talentis centum conficeret. Hoc itaqz ſentiens Dionyſius pecunias quidez illi non abſtulit: ſed amplius Siracuſis morari vetuit: vt redditus reperiens ſuis rationibus inutiles.

¶ Ponit ſcdm exemplū: r pmo narrat factū. Scdo oñdit q redit in idem cum pmo. Dicit ergo primo q cū quidā in Sicilia hrēt pecuniā apud ſe reconditā: emit ſimul oē ferrū de mineris in quibus fodiebat. Unde cū veniſſent mercatores ipſe ſolus vendebat: nō tñ faciebat magnuz exceſſum precij vt expeditius venderet: tñ lucratus eſt de quinquaginta talētis centū. Dionyſius autē tyrānus Siracuſanor ſentiēs hunc valde ditatū mādauit ei q vlterius nō habitaret in Siracuſis: permittens tñ ei portare ſuas ſecū pecunias. Qd eni aliq ciues multū ditent: reputant ſibi tyrāni eſſe incōueniēs: vt īfra dicet. ¶ Dei. c. d.

¶ Iſte vidit aliquid tale quale Thales viderat vterqz eni ſibi ſoli venditionē parauit: hoc eſt vtile videre etiaz in rep. Nam ciuitates pecunijs indigēt r huiuſmodi apparatu quemadmodū domus: ſed magis. Quāobrē in repu. quidam huic ſoli parti intendunt.

¶ Oſtendit q illud in idem redit cuz pmo: qr r iſti Siculo r Thali phō idē viſum fuit: vt. ſ. exerceret monopoliā: r etiā vtile eſt q politici cōſiderent: qr multis ciuitatib' neceſſe eſt acqrere pecunias ſicut r domib': r adhuc magis quanto ciuitas pluribus idiget. Et ideo qdā qui ſtudent circa regimina ciuitatū ad hoc principalr videntur intendere: vt multiplicent pecuniam in erario publico.

QUoniā vō tres erāt partes rei domeſtice. Una dominica: de qua ſupra diximus: alia paterna: tertia cōiugalis: nam r vxori pēſt r filijs tanq̄ liberis quidem ambobus: ſed non eodē modo: ſz vxori quidem ciuiliter: filijs aūt regie. Maſculus eniz q̄z femina principalior eſt: niſi alicubi contra naturam conſiſtit: r antiquius r perfectum iuniore r imperfecto. Lectio. X.

¶ Poſtq̄ phs determinauit de ꝯiugatione dñi r ſerui: addito etiā nāli tractatu de poſſeſſiōe: h determinat de alijs duabus cōiugationibus domeſticis: quas ſupra poſuerat ſcz viri ad vxorē r patris ad filiū: r diuidit i partes duas. In pma determinat quedā de h' coniugationibus. In ſecunda excuſat ſe a diligentiori horum cōſideratione. ibi. (De viri autē r mulieris rc.) Circa pmū duo facit. Prio determinat de predictis cōiugationibus: comparans eas alijs pncipatibus. Scdo mouet quandā queſtionē cōem de oibus. ibi. (Dubitat autē rc.) Circa primuz tria facit. Primo ponit cōparationez predictarum cōiugationum ad alios principatus. Scdo cōparationē predictā manifeſtat. ibi. (In ciuilibus igit officijs rc.) Tertio oñdit q ſollicitudo iconomice maxime circa h' coniugationes verſatur. ibi. (Manifeſtū autē rc.) Dicit ergo pmo q' cuz pus dictū ſit: q tres ſint partes iconomice. i. gubernatiue domus ſm tres coniugationes predictas. De vna earū iam dictū eſt. ſ. de deſpotica: que pertinet ad dominū r ſeruuz: vnde reſtat dōm de ſcda que eſt paterna pertinēs ad prēz r filiū: r de tertia que eſt nuptialis pertinēs ad virū r vxorem: de quibus tria dicit. Primo quidē q in vtraq harū coniugationū eſt quedā prelatio ſiue pncipatus. Uir eniz principatur mulieri r pater filijs: non quidez ſicut ſeruis: ſed ſicut liberis: in quo differunt hi duo pncipatus a principatu deſpotico. Scdm eſt q hi duo pncipatus non ſunt vniuſmodi: ſed vir principat mulieri politico pncipatu. i. ſicut aliqs qui eligit in rectorē ciuitati pēſt: ſed pater pēſt filijs regali principatu: r hoc ideo: qr pater hz plenariam poteſtatē ſuper filios: ſicut r rex in regno: ſed vir nō habet plenariā poteſtatē ſuper vxorē quantuz ad oia: ſed ſm q exigit lex matrimonij: ſicut r rector ciuitatis hz poteſtatē ſuper ciues ſm ſtatuta. Tertio autez māifeſtat hos duos pncipatus eſſe ſm nām: qr ſemp qd eſt principalius in natura pncipat: vt ſupra habitū eſt. Sed maſculus eſt nāliter pncipalior femina: niſi aliqd accidat preter nām: ſicut in hoibus effeminatis. r ſilr pater eſt nāliter principalior filio: ſicut antiquius iuniore: r perfectū imꝑfecto. g nāliter maſculus pncipat femine r pr̄ filijs. ¶ Deide cū dic.

¶ In ciuilibus igitur officijs plerūqz commutatur is qui preeſt: r is qui ſubeſt: nam equales eſſe volunt ſm naturā nec quicq̄ differre attamen cum hic quidem preeſt: ille vero ſub-

eſt requirit̃ differentia figuris ⁊ ſermonibus ⁊ honoribus: vt Amaſis inquit de pedū loto ⁊c. Enimuero maſcul⁹ ad feminā ſꝑ ita ſe hꝫ.

℄ Manifeſtat comparationes ꝑdictas: ⁊ primo nuptialis ꝑncipat⁹ ad politicū. Scḋo paterni ad regalē. ibi. (Filiorum autē imperiū ⁊c.) Oſtendit ergo primo comparationem quantū ad differentiā: qꝛ in ciuilibus principatibus transmutant̃ perſone ꝑncipantes ⁊ ſubiecte: qui enim ſunt in officio ꝑncipatus vno anno ſubditi ſunt alijs: ⁊ hoc iō. qꝛ talē ꝑncipatū competit eſſe inter eos qui ſunt equales ſm nām ⁊ in nullo differunt naturalr̃: ſed tñ tempore q̇ vnus ꝑncipat̃ ⁊ alij ſubyciunt̃. Induſtria v̇o humana adinuenit quandā differentiā ⁊ quantū ad figurā: que ↄſiſtit in exterioribus inſignijs: ⁊ quantū ad ſermones: qꝛ aliter nominant̃ q̄ꝑus ⁊ aliter eos hoies alloquunt̃. ⁊ ſilr̃ quantum ad honores: qꝛ .ſ. ciues quaſdā reuerentias exhibent ei qui eſt in ꝑncipatu quā ante nō exhibebant: ſicut Amaſis poeta dixit ꝺ lotore pedū: ille enī qui eſt lotor pedū. ſi circumponerent̃ ſibi hꝫ inſignia ⁊ alia duo dona ſibi exhiberent̃ nō videret̃ a principe ciuitatis differre. ſic ergo pꝫ ꝙ politicus ꝑncipat⁹ ꝑmutat̃ de ꝑſona in ꝑſonā: ſed ħ nō cōtingit in ꝑncipatu maris ad feminā. nō enī qui eſt mas poſtea fit femina: aut econuerſo: ſed ſemper manet eodē modo. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Filiorum autē imperiū eſt regiū: quod enī genuit: quodq̇ꝫ per amicitiā preeſt: ⁊ per etatem: id eſt idē ꝙ ſpecies quedā regij imperij. Ideo bene Homerus de Ioue inquit. Hoiū pater atq̇ꝫ deorū: ſic appellās oium regē. Natura enī excellere regē opꝫ: genere aūt eē eūdē: qḋ accidit ſeniori ad iuniorē: ⁊ parēti ad natū.

℄ Comparat principatū paternū ad regalē ſm ſimilitudinem: ⁊ dicit ꝙ principatus patris eſt regalis. In hoc enim principatu duo attendunt̃. ſcꝫ ꝙ pr̃ qui generat principatur ſm amorē. naturalr̃ enī amat filios: ⁊ iterū ꝑncipatur ſm ſenectutē: quaſi hñs quandā naturalē prerogatiuā etatis ſupra filios: ⁊ quantū ad hoc eſt ſpēs. ideſt ſimilitudo ꝑncipatus regalis: ⁊ inde eſt ꝙ Homerus appellauit Iouem .i. ſūmū deū: patrē viroꝝ ⁊ deoꝝ. .ſ. regē oiū ⁊ hoiū ⁊ ſupioꝝ ſubāꝝ: quas deos vocabāt. Opꝫ enī ꝙ rex: q̇ perpetuo ꝑncipat̃ ⁊ plenariā habꝫ in oibus poteſtatē: differat a ſubditis ſm nāꝫ in quadā magnitudine bonitatis: ⁊ tñ ꝙ ſit i genere idētitatis ad minus ſꝫ ſpēꝫ humanā: meli⁹ aūt erit: ⁊ ſi etiā vnitate gētis: ⁊ hec eſt cōparatio ſenioris ad iuniorē ⁊ generantis ad genitū: q̇ .ſ. hꝫ nālē prerogatiuā perfectionis: iō aūt opꝫ regē naturalr̃ differre ab alijs. niſi enī eſſet naturali quadā bonitate melior: nō eēt iuſtū ꝙ ſemꝑ dominaret̃ plenaria poteſtate ſibi equalibus: vt infra in tertio dicet̃. Sic igit̃ naturalis dñia ſeparat principatū regalē a politico qui eſt ad equale ſm nām: amor āt ſeparat ꝑncipatū regalē a tyrānico: qui nō ꝑncipat̃ ꝓpter amorē quē hꝫ ad ſubditos: ſꝫ ꝑꝑ ↄmodū ꝓpriū. Dei. c. d.

℄ Manifeſtū aūt: ꝙ plus ſtudij domeſtice diſcipline eſt circa hoies: q̄ꝫ circa poſſeſſiōes inanimatorū: ⁊ circa horū virtutes q̄ꝫ circa virtutes poſſeſſionis: quas diuitias appellamus: ⁊ circa liberos magis q̄ꝫ circa ſeruos.

℄ Cōcludit ꝙ principalis intētio iconomici eſt circa iſtas duas coniugationes ꝑncipalior q̄ꝫ circa alia. Magis enī intendit circa hoies q̄ꝫ circa poſſeſſionē inanimatorū: ſic tritici ⁊ vini ⁊ alioꝝ hꝫ: ⁊ magis debꝫ intendere ad virtutem: per quā hoies bene viuunt q̄ꝫ ad virtutē poſſeſſiōis: per quā poſſeſſio bene procurat̃ ⁊ multiplicat̃: qḋ ſignat̃ noie diuitiarū: ⁊ ſimilr̃ etiā magis ſtudet ad virtutē liberoꝝ q̄ꝫ ſeruoꝝ: ⁊ hꝫ rō pōt aſſignari: qꝛ ꝑncipalis intentio cuiuſlibꝫ eſt de fine. Res aūt inanimate querunt̃ ꝓpter hoies ſicut ꝓpter finem ⁊ ſerui propter liberos vt eis miniſtrent. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Dubitatur autē vtrum preter miniſteria ⁊ corporalia opera ſit aliqua virtus ſerui excellentior: puta modeſtia: fortitudo: ⁊ iuſtitia: ⁊ alij huiuſmodi habitus: vel non ſit alia preter corporalia miniſteria. Ambiguitatem ſane id habet: nam ſiue ſit aliqua excellentiores erunt ſerui q̄ꝫ liberi: ſiue non eſt aliqua cum ſint homines rationis participes: abſurdū videbit̃.

℄ Quia fecerat mētionē de virtute liberoꝝ ⁊ ſeruoꝝ mouet de hoc queſtionē: ⁊ circa hoc tria facit. ꝑmo mouet q̄ſtionē. ſcḋo ſoluit eā. ibi. (Cōſtat igit̃ ⁊c.) tertio ex ſolutione mouet iterꝫ aliā queſtionē. ibi. (Dubitabit v̇o ⁊c.) Circa ꝑmū duo facit. Prio mouet queſtionē circa dominū ⁊ ſeruū. Scḋo circa alios ꝑncipat⁹. ibi. (Eadē eſt fere ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ de ſeruis pōt eē quedā dubitatio: manifeſtū eſt enī ꝙ ſeruus debꝫ habere quādā virtutē organicā ⁊ miniſtratiuā: per quā ſcꝫ ſciat ⁊ poſſit exequi mandatū dñi ⁊ ei ſeruire: ſicut ſupra dictū eſt: ꝙ ſunt quedam ſeruiles ſcie. ℄ Sꝫ dubitatio eſt vtrū preter hꝫ v̇tutes ſit aliqua alia dignior virtus ↄueniēs ſeruo: ſicut ſunt virtutes morales: vt temperantia: fortitudo: iuſtitia: ⁊ alia hꝫ: vel nulla virtus cōpetat ſeruo niſi que pertinet ad corporalia ſeruitia: ⁊ dicit ꝙ ex vtraq̇ꝫ parte videt̃ eſſe dubitatio: quia ſi competit ſeruus hr̃e hꝫ virtutes ſicut ⁊ liberis: in nullo videbunt̃ differre a liberis. imo excellētioris videbunt̃ qui ⁊ ſeruoꝝ ⁊ liberoꝝ v̇tutibus polleant. Ex alia parte incōueniēs videt̃: ſi cū ſint hoies rōne cōmunicantes nō habeāt v̇tutes: qb⁹ hoies viuūt: ſꝫ rōnē. Deide c. d.

℄ Eadem eſt fere queſtio de muliere ⁊ puero: vtrū ⁊ horū ſint virtutes ⁊ oporteat mulierē eſſe modeſtam ⁊ fortem ⁊ iuſtam: ⁊ an puer ſit intēperans ⁊ modeſtus vel non. Et vlr̃ id querendum eſt de natura imperantis ⁊ parentis: vtrū eadē virtus: an alia. Si enim oportet vtroſq̇ꝫ participes eſſe virtutis: cur tandem alter imperare debet: alter parere? Nō enim ſm magis ⁊ minus poſſunt differre: nā iperare ⁊ parere ſpecie differunt ⁊ non ſm magis ⁊ minus. Sin vero alium opꝫ aliū non: admirabile eſt: nam ſi imperans non erit temperatus: ⁊ iuſtus: quomodo bñ iperabit? Sin is cui imperatur: quomodo bene parebit? Intemperatus enim ⁊ timidus nihil faciet vt oportet.

℄ Mouet eandē qōnem in alijs ꝑncipatib⁹: ⁊ dicit ꝙ idē qḋ querit̃ de ſeruo: pōt etiā queri de muliere ⁊ puero. vtꝫ. ſcꝫ oꝫ eſſe mulierē temperatā ⁊ fortē ⁊ iuſtā: ⁊ ſimilr̃ puerū vel nō. ⁊ hec etiā queſtio pōt moueri naturalr̃ in omni ꝑncipatu: vtrū .ſ. ſit eadē virtus ꝑncipantis ⁊ ſubiecti vel non: ⁊ obijcit ad vtranq̇ꝫ partē: qꝛ ſi opꝫ ⁊ principantem ⁊ ſubiectū participare bonitate virtutis. nulla ratio erit ꝙ vnus debeat ſubijci ⁊ alius ꝑncipari ſemꝑ .i. per totā vitā ſuā. ſequꝫ aūt eſſet ſi ſucceſſiue ſubijcerent̃ ⁊ ꝑncipparent̃

ſicut

ſicut accidit in politico principatu:nec pōt dici ꝙ virtus principantis ⁊ ſubiecti differant ſm magis ⁊ minus:magis enim ⁊ minus non variant ſpeciē:ſed ꝑncipari ⁊ ſubijci differūt ſpē. Unde nō videt̄ ſufficere ad dr̄iam ꝑncipātis ⁊ ſubiecti:ꝙ vnus habeat plus de virtute ꝙ̄ alius. Ex alia parte ſi dicat̄ ꝙ opꝫ vnū hr̄e virtutē:nō autē aliū: ſequit̄ etiā incōueniēs:q2 ille q ꝑncipat̄ ſi nō erit ſobrꝰ ⁊ iuſtus nō poterit bene ꝑncipari. Si vō ſubiectꝰ nō hēat has v̄tutes nō poterit bn̄ ſubijci: q2 ꝓpter intēperantiā ꝫ vel timorem frequenter omittet facere ea que oportet:⁊ ſic non bene ſubijceretur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Conſtat igitur oportere vtroſqꝫ habere virtutem:ſed in ipſa virtute eſſe differentiā:quēadmodū in his qui natura obediunt. Id aperte in animo inſpicit̄:eſt enī in animo qđ natura imperat ⁊ qđ paret:quorū diuerſam cēſemꝰ eſſe virtutē:vt rationē habentis ⁊ irrationalis. Patꝫ eodē modo ſe habere in alijs. Itaqꝫ pleraqꝫ ſunt natura imperantia ⁊ parētia:alio.n. modo liber preeſt ſeruo:⁊ maſculus femine: ⁊ vir puero:⁊ oībus inſunt partes anime ſed differunt. Seruus enī oīno nō hꝫ deliberandi arbitriū:mulier vero habꝫ quidē ſed inualidū: puer autē habꝫ ſed imperfectuꝫ. Eodē modo ſe habere neceſſe eſt circa morales v̄tutes:putādū eſt oēs participes eſſe oportere:ſed non eodē mō:ſed quantū cuiqꝫ opus eſt. Ex quo fit:vt is qui iperat perfectā virtutē habere debeat moralem:nam eius opus eſt ſimplr̄ precipientis:ratio aūt precipit atqꝫ preſidet:aliorum vero vnuſquiſqꝫ quantuꝫ ſibi competit. Quare patꝫ virtutē moralē eſſe oīum ſupradictoꝝ:nec eadeꝫ modeſtia mulieris ⁊ viri:neqꝫ fortitudo:neqꝫ iuſtitia vt Socrates putabat: ſed illa quideꝫ iubens fortitudo:hec vero obediens:eodem modo ⁊ in alijs.

¶ Soluit propoſitā dubitationē:⁊ pmo ꝓponit ſolutionē in generali.ſcđo in ſpāli.ibi.(Palam autē id magis ⁊c̄.) Cōcludit aūt pmo ex rōnibus inductis ad vnā partem ꝙ neceſſe eſt ꝙ tā ꝑncipans ꝙ̄ ſubiectus participent v̄tute: aliter enīꝫ neqꝫ vnus bene ꝑncipare:neqꝫ alius bn̄ ſubijceret̄:ſed eſt quedā dr̄ia v̄tutis vtriuſqꝫ.⁊ hoc manifeſtat per ea que ſubijciunt̄ alijs naturalr̄:⁊ ponit exemplū in partibus aīe:cuiꝰ vna pars nālr̄ ſubijcit̄.ſ.pars irrationalis:vt iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis. Ponimꝰ autē vtriuſqꝫ partis eſſe aliquā virtutē ſed differentē.nam virtus rōnalis partis eſt prudentia:ſꝫ virtus irrōnalis ptis eſt tēperātia ⁊ fortitudo:⁊ alie hꝰ virtutes. Uñ manifeſtū eſt ꝙ eodē modo ſe hꝫ etiā in alijs que principant̄ ⁊ ſubijciunt̄ ſꝫ nām:⁊ q2 natura diuerſificat̄ in diuerſis:ideo ſm naturā ſunt diuerſa:que ꝑncipant̄ ⁊ ſubijciunt̄. Alio enīꝫ modo homo liber principat̄ ſuo ſeruo:⁊ maſculus femine:⁊ vir puero:vt etiā ſupra habitū eſt. Omnibus aūt alijs inſunt partes anime:que dicte ſunt. Unde ⁊ virtutes eaꝝ oībus premiſſis inſunt:ſed differenter. Et hoc pmo manifeſtat quantū ad partē rationaleꝫ:ad quam pertinet conſiliari. Seruus enī inquantū eſt ſeruus nō habꝫ conſiliū de ſuis actibus. Cuius ratio eſt:q2 cōſiliamur de his que ſunt in poteſtate noſtra:ſeruus autē nō hꝫ actus ſuos in ptāte ſua ſed ſunt actus eius in ptāte dn̄i. Unde ſeruus nō hꝫ liberā poteſtatē conſiliandi:ſed femina cum ſit libera habet poteſtatē cōſiliandi:ſed conſiliū eius eſt inualidū. Cuius ratio eſt:q2 ꝓpter molliciē nāe ratio eius infirmiter inheret cōſiliatis:ſed cito ab eis remouet̄ ꝓpter paſſiones aliquas.puta cōcupiſcentie vel ire vel amoris vel alicuius hꝰ.pueri aūt hn̄t cōſilium ſed imperfectum:cuius rō eſt: q2 nō hn̄t perfectū vſuꝫ rationis vt poſſint ſingula diſcutere que ſunt in cōſilijs attēdēda:⁊ ſic diuerſimode ſe habent ad id qđ eſt rationis:ſimilr̄ etiā cōſiderādū eſt ⁊ circa morales virtutes:oēs enī participant ipſas:ſed non eodē modo:vnuſquiſqꝫ enī ea participat quantū eſt neceſſariū ad propriū opus. Unde ille qui principat̄ ſiue ciuitati ſiue ſeruis:ſiue mulieri:ſiue filijs:opꝫ ꝙ habeat perfectaꝫ virtutē moralē:q2 opus eius eſt ſimplr̄ opus architectonā.ideſt ꝑncipalis artificis:ſicut enī ꝑncipalis artifex dirigit ⁊ imperat miniſtris artis qui manu operant̄:ita ꝑnceps dirigit ſuos ſubiectos.⁊ ideo habꝫ officiū rōnis:qđ ſe habꝫ ſilr̄ vt ꝑncipalis artifex ad inferiores ptes anime:⁊ ita opꝫ ꝙ ille qui ꝑncipat̄ habeat rōneꝫ perfectā:ſꝫ vnuſquiſqꝫ aliorū qui ſubijciunt̄ tantū habꝫ de rōne ⁊ de virtute quantū ille qui principatur immittit ipſis.ideſt tantum opꝫ qđ habeant ꝙ ſufficiant ſequi directionē principātis implendo mandata ipſius:⁊ ſic pꝫ ꝙ oīum predictorum eſt aliqua moralis virtus.ſ.vt temperātia:fortitudo:⁊ iuſtitia:nō tn̄ eadem eſt viri ⁊ mulieris ⁊ aliorū ſubiectorū ſicut putauit Socrates.ſed fortitudo viri eſt ad principādum:vt ſcꝫ ꝓpter nullū timorē ꝑtermittat ordinare quid faciendū ſit:ſed in muliere ⁊ in quolibet ſubdito oꝫ ꝙ ſit fortitudo ſubminiſtratiua:vt.ſ.ꝓpter timorē nō ꝑtermittat facere ꝓpriū miniſteriū:ſic etiā differt fortitudo in duce exercitus ⁊ in milite:⁊ ſicut dictū eſt de fortitudine ita dicendū eſt de oībus alijs virtutibus que in ꝑncipāte quidē ſunt principatiue:in ſubiectis aūt miniſtratiue:⁊ ꝑ hoc pꝫ ꝙ non dr̄nt ſolum ſm magis ⁊ minus hoꝝ virtutes:ſed aliqualiter ſm rationē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Patet auteꝫ id magis particulariter conſiderantibus:nam qui vniuerſalr̄ dicūt ꝙ bene ſe habere animuꝫ virtus eſt ⁊ recte agere:aut aliquid tale:ſeipſos decipiunt. Multo enim melius dicunt qui enumerāt v̄tutes:quemadmodum Gorgias:ꝙ̄ qui ita diffiniunt. Quapropter opꝫ:ſicut poeta de muliere dixit:ita cenſere in omnibus. Mulieri decus affert taciturnitas:ſed non iteꝫ viro. Cū vero puer ſit imperfectus:patet ꝙ ⁊ huius virtus nō ipſius ad ſeipſum eſt:ſed ad perfectū:⁊ ducē:ſimilr̄ ⁊ ſerui ad dominū. Poſuimus aūt ſeruū eſſe vtilē ad neceſſaria:itaqꝫ patet ipſum virtute idigere parua ⁊ tanta:vt neqꝫ ꝓpter intemperantiaꝫ: neqꝫ propter timiditatē in operibus deficiat.

¶ Manifeſtat ꝙ dixerat magis in pticulari:⁊ dicit ꝙ iſ qđ dictū eſt magis erit manifeſtū his qui volunt cōſiderare magis in particulari:q2 illi qui de actibus humanis volunt dicere in vl̄i tm̄ decipiunt ſeipſos:q2 non poſſunt plene peruenire ad veritatē:ſicut ſi aliquis eſſet contētus vt ſciret ꝙ virtus eſt:per quā aīa bene ſe hꝫ:aut per quaꝫ homo iuſte operat̄:vel aliquid aliud talium:⁊ nihil plus vellet ſcire de virtute deciperet ſeipſum imperfectā ⁊ inutilem habens ſciam de v̄tute. Multo enī melius dicūt

illi qui enumerāt vtutes in ſpeciali: ſicut Gorgias fecit: q̄ꝫ
illi qui dicūt ſolum in genere aliquius: ratio eſt: q2 actus
ſunt circa ſingularia: vñ ea que ad actus ꝑtinēt in ꝑticula
ri ſunt cōſideranda: ⁊ nō ſicut gdā poeta dixit de muliere
quiddā particulariter ad eius virtutē pertinēs: ita etiā eſt
exiſtimandū in oībus. Ad mulieris enī ornatū vel hone
ſtatē ꝑtinet ꝙ ſit tacita: hoc enī ex verecundia ꝓuenit q̄
mulieribus debet̄: ſed hoc ad ornatū viri nō pertinet: ſed
magis ꝙ ſicut decet loquat̄. Vñ ⁊ aplṡ monet ꝙ mulie
res in eccleſijs taceant: ⁊ ſiquid dicere volunt domi viros
ſuos interrogent: ſed q2 puer eſt imperfectus virtus eius
nō eſt ad ſeipſuʒ .i. vt ſm̄ ſuū ſenſum regat̄: ſed vt diſpo
nat̄ ſm̄ ꝙ eſt cōueniēs ad finē debitū ⁊ ad obediendum
ductori .ſ. pedagogo. Vñ in eccleſiaſtico ſapiēs dicit. Nō
des filio tuo ꝑtatē in iuuētute: ⁊ ne deſpicias cogitatus il
Lec. 2ª. lius. Silr etiā vtus ſerui eſt in ordine ad dñm. Dictū eſt .n.
ſupra ꝙ ſeruus eſt vtilis ad neceſſaria vite: vnde indiget
gdē vtute ſed parua ⁊ tāta vt nō deficiat ab his que debʒ
opari ꝑꝑ intēꝑātiā cōcupiſcētie vel ꝓpter timiditateʒ.

Dubitabit vero aliquis ſi verū eſt: qḋ
nunc diximus: vtrū artifices opʒ ha
bere virtutē: nā ſepe ꝑꝑ intēꝑantiā
deficiunt in operibus. Lectio. XI.

¶ Soluta precedenti dubitatione hic mouet quandā aliā
dubitationeʒ que ex premiſſa ſolutione orit̄: ⁊ circa hoc tria
facit. pmo mouet dubitationē. ſcḋo ſoluit eā ibi. (Uel hoc
lōge differt ⁊c̄.) Tertio īducit quoddā correlariū ex ſolo
In pce- ne poſita ibi. (Patet ergo ⁊c̄.) Eſt ergo dubitatio de hoc
dēn lec. qḋ ſupra dictū eſt: ꝙ opʒ ſeruū hr̄e quandā vtutē: ne ꝑꝑ in
temperantiā aut timorē deficiat ab opibus: pari rōne vi
debit̄ ꝙ artifices ad hoc ꝙ ſint boni artifices oportet
hr̄e aliquā virtutē: cū multotiēs cōtingat ꝙ ꝑꝑ intempe
rantiā vel alia vitia defectū faciāt in ſuis operibus: vtpu
ta negligenter agētes dū alijs itendūt. ¶ Deide cū dicit.

¶ Uel hoc longe differt: naʒ ſeruus quidē ad
heret nobis cōmunione vite: ille aūt remotior
eſt: ⁊ tantū ſibi cōpetit vtutis quantū ſeruitu
tis. Vilis enī artifex idetermīatā quandā ha
bet ſeruitutē: ⁊ ſeruus eſt ſm̄ naturam: ſed ne
mo ſutor: aut alius opifex.

¶ Soluit ꝓpoſitā dubitationē ⁊ dicit ꝙ magna dr̄ia eſt i
ter ſeruū ⁊ artificē: ⁊ hoc ꝓbat ꝑ duas rōnes: q̄rū pma ē.
Lec. 2ª. q2 ſeruus in aliquo eſt particeps vite: ideſt cōuerſationis
humane inquātū eſt ſeruus. Dictū eſt enī ſupra ꝙ ſeruus
eſt inſtrm̄ in his que pertinēt ad actionē .i. ad ꝯuerſatōeʒ
hoīuʒ: ⁊ ideo cū virtutes morales perficiant hoīem in cō
uerſatione humana: opʒ ꝙ ſeruus ad hoc ꝙ ſit bonus ꝑti
cipet aliquid de vtute morali: ſed artifex remotius ſe ha
bet a conuerſatione humana: nō enī operatio artificis in
quantū hmōi eſt circa agibilia cōuerſationis humane: ſʒ cir
ca aliqua artificia: que dnr̄ factibilia: vñ aliqs dr̄ bonus
artifex: vtputa bonus faber nō ex hoc ꝙ bonus ſit: ſed q2
pōt facere bonos cultellos: etiā ſi male vtat̄ vel negligen
ter ſua arte: ſed tñ inantū īmittit de virtute in ſua opera
tione inquantū exhibet de ſeruitute ad cōuerſationē hu
manā: ſicut videmꝰ ꝙ aliqui artifices .i. mercenarij: vtpu
ta coqui hn̄t quandā determinatā ſeruitutē: dū deputant̄
ad quedā ſpecialia miniſteria ⁊ ſeruiunt: ⁊ ſm̄ hoc idigēt
vtute morali ad hoc ꝙ ſint boni in miniſterio. ¶ Scḋaʒ
rōnē ponit ibi. (Et ſeruus eſt ſm̄ nām ⁊c̄.) q2 ſeruus eſt
de his q̄ ſunt a nā: ꝓbatū eſt enī ſupra ꝙ aliqui ſunt nālr
ſerui: ſed nullus eſt coriarius vel ullius artis artifex a nā:

ſed oēs artes ſunt adinuente per rōnem. Virtus autē ad
ea ſe hʒ que ſunt nobis a nā. Habemus enī naturalē quā
dā iclinationē ad virtutē: vt dictū eſt in ſcḋo ethicoꝝ. vñ Lec. pª.
ꝑʒ ꝙ ad hoc ꝙ aliquis ſit bonus ſeruus indiget vtute mo Cap. p.
rali: nō aūt ad hoc ꝙ ſit bonus artifex. ¶ Deide cū dicit.

¶ Patet ergo ꝙ huius quidē virtutis cauſam
eſſe oportet dominū ſeruo: nō eū qui doctrinā
habet in operibus dominicā. Quapropter nō
bene dicūt qui ſeruos ſpoliant rōne: dicentes
precepto vti dumtaxat: ammonendi ſunt enīʒ
magis ſerui q̄ꝫ pueri. Et de his in hunc modū
determinatum ſit.

¶ Infert qḋdam correlariū ex dictis. dictuʒ eſt enī ꝙ ſer
uus indiget virtute: opʒ aūt ꝙ hō qui habʒ inclinationē
ad virtutē cōſequat̄ virtutē ſtudio alicuius gubernātis: ſi
cut ciues debēt fieri virtuoſi ꝑ legiſlatorē: vt dicit̄ in ſcḋo Lec. pª.
ethicoꝝ. Unde manifeſtū eſt ꝙ hmōi vtutis: quā ſeruus dʒ Cap. p.
hr̄e ad hoc ꝙ ſit bonus: dominus eius dʒ ei eſſe cauſa in
ſtruendo eū qualr̄ agere debeat: ⁊ puniendo ſi male facit:
⁊ remunerando ſi bene. ſed non eſt dōʒ ꝙ ad dominū ꝑti
neat ꝙ habeat dominalē quandā ſcientiā que doceat ope
ra ſeruilia ipſum ſeruū: puta ꝙ doceat ipm̄ coquinare vl̄
aliqua hmōi facere: ſed debet eū docere qūo ſit temperatus
⁊ humilis ⁊ patiēs ⁊ alia hmōi. Unde non dicūt bene qui di
cunt: ꝙ nō eſt rōne vtenduʒ ad ſeruos ſed ſolo precepto.
Magis enī debemus ſeruos monere ad virtutē q̄ꝫ filios
pueros: q2 nondū ſunt ita capaces monitionis: ⁊ de his q
dem ſic determinatum ſit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De viri autem ⁊ mulieris filiorumqꝫ ⁊ pa
tris virtute ⁊ conuerſatione adinuicem quid
recte vel contra: ⁊ quomodo oportet hoc qui
dem facere: ab illo autem abſtinere: in his que
de rep. neceſſe eſt intueri.

¶ Excuſat ſe a diligentiori determinatione de duabus
alijs coniugationibus: ⁊ circa hoc tria facit. pmo exponit
excuſationē. ſcḋo aſſignat rationē dictoꝝ ibi. (Naʒ cum
omnis ⁊c̄.) tertio cōtinuat predicta dicēdis ibi. (Quare
cum de ⁊c̄.) Dicit ergo pmo ꝙ in his que dicenda ſunt de
ciuitatibus neceſſariuʒ eſt tractare de virtute mulieris ⁊
viri: ⁊ patris ⁊ filioꝝ: ⁊ collocutiōe vel cōuerſatione eorū
adinuicē: quid in hoc ſit bene: ⁊ qūo illud qḋ eſt bonuʒ ſit
procurandū: ⁊ illud qḋ ſit malū ſit vitandū: ⁊ ita ad pſens
anteq̄ꝫ de politicis dicamus determinari hic nō poſſunt.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam cum omnis domus ſit ciuitatis pars:
illi autem domus: partis aūt virtus ad totum
reſpicere debeat: neceſſarium eſt reſpicientes
ad remp. filios vxoreſqꝫ inſtituere. Siquideʒ
refert ad rectam inſtitutionem reip. pueros ⁊
mulieres eſſe bene inſtitutos. Enimuero refe
rat neceſſarium eſt: nam mulieres media pars
ſunt hominum liberoruʒ: ex pueris autem ſu
muntur: qui remp. gubernant.

¶ Aſſignat duas rōnes q̄re ꝑdicta oportet determinari
circa politias: quarū pma eſt: q2 diſpoſitionē partis opor
tet cōſiderare in cōparatione ad totū: ſicut diſpoſitioneʒ
fundamenti in cōparatione ad domū: ſed domus eſt ps
ciuitatis: ad quā pmo pertinent iſte due cōiugationes. ſcʒ
patris ⁊ filij: viri ⁊ vxoris: vñ ſm̄ cōparationē ad politiaʒ

oportet

ops cōſiderare qualr ſint erudiēdi pueri ⁊ vxores. ¶ Secundā rationē ponit ibi. (Siquidē refert ⁊c.) Ea eni quorū diſpoſitio facit differentiā circa bonitatē ciuitatis ſunt conſideranda in politijs. Sed hmōi ſunt inſtructiones puerorū ⁊ mulierū quō vtriq; ſint boni: q2 mulieres ſunt media pars hoīuʒ liberorū qui ſunt in ciuitate: ex pueris aūt creſcunt viri quos opꝫ eſſe diſpēſatores ciuitatis. ꝗ in politijs determinandum eſt de inſtructione filiorum ⁊ vxorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare cum de ſeruis determinatum ſit: de reliquis autem in alijs ſit dicendum: omiſſis ꝑpoſitis tanq̄ finem habentibus: alio ſumpto principio illa diſcutiamus: que tradita ſunt de optimo ciuitatis ſtatu.

¶ Cōtinuat dicta dicendis ⁊ dicit: ꝙ q2 determinatuʒ eſt de ſeruis: ⁊ de reliquis aūt dōm eſt in alijs: idest ſequentibus: q̄ ad politias ptinēt: debem⁹ ad pſens dimittere iſtos ſermones ptinētes ad diſpēſationē dom⁹ tāq̄ iā ꝯſumationē hntes: ⁊ faciemus aliud pn̄m ꝯſiderādo ea que dicta ſunt ab alijs de optima politia: ⁊ ſic terminaꝰ pmus liber.

¶ Finis pmi libri politicorū Ariſtotelis.

¶ Excellētiſſimi theologie ꝓfeſſoris magiſt̄ Ludouici valentie ꝑcuratoris ordinis predicatorū ad reuerēdiſſimuʒ in xp̄o prēʒ ⁊ dn̄m dn̄m. F. cardinalē Senen̄. Epithoma per cōcluſiones pmi lib. politicorū Ariſtotelis.

¶ Omnem ciuitatē alicuius boni gratia inſtitutam: cum omnis ſocietas ab aliquo conſtituta ſit: agens vero quodcūq; alicuius boni aut veri aut extimati cauſa agat.

¶ Ciuitas autem: que omnes complectitur cōmunitates optima eſt atq; optimi: lō pcipuiq; boni gratia eſt.

¶ Primā ſocietatē maris eē: ⁊ femie ꝯiugationē: q̄ ⁊ cōis rebus rōne carētib⁹ eſt: ⁊ ſine q̄ humanū gen⁹ nō pōt eē.

¶ Aliā deinde ſocietatē eſſe dn̄i ⁊ ſerui que a nā eſt ꝓpter ſalutē: vt qui videlʒ mēte imbecilles ſunt a ſapientib⁹ eis obſequēdo regantꝰ: ⁊ qui inualidi corpore: aīo vō robuſti ſapienter res diſpoſitas ꝑ ſubiectos exequantur.

¶ Societas autē maris ⁊ femine ab ea que eſt ſerui ⁊ dn̄i diſtat: ſiqdē femina gn̄ationi apta eſſe debʒ: ac nā ībecillis. ſeruus vō ad labores idoneus: propterea reprehendenda eſt barbara ꝯſuetudo q̄ femina ꝓ ſerua vtiꝰ ⁊ ecōtra.

¶ Domus p⁹ ꝯſtituiꝰ ex duab⁹ ſocietatib⁹: maris. ſ. ⁊ femine: ſerui ⁊ dn̄i: cū vna ad gn̄atiōnē ſit: alia vō ad ſalutem. illa vō cōmunicatio que pn̄s ⁊ filij dicitꝰ ex prima oritꝰ.

¶ Societas ⁊ cōmunicatio domeſtica eſt in actus quotidianos: vt veſci: calefieri: ⁊ alia huiuſmodi.

¶ De cōmunitate vici.

¶ Cōmunitas vici ex plibus domibus cōſtat non in act⁹ domeſticos ſed extraneos: vt mercari ac pugnare deſtinata.

¶ Huiuſmodi ſocietas vici a nā ꝑficiſcitꝰ cū ex ꝓpagatione filiorū: que maxime nālis eſt: pluralitas vicinarū domorū procedat: ex qua deinde multitudine vicus habetur.

¶ De cōmunitate ciuitatis.

¶ Ciuitas ex pluribus vicis cōſtat: ⁊ eſt perfecta cōmunitas que oīa continet que ad vitā humanā ſunt neceſſaria ⁊ qua puenit nō ſolū viuere: ſed etiā bene viuere: cū vitaʒ hominū per leges ad virtutem ordinet.

¶ Societas ciuilis eſt nālis: ex nālib⁹ eni cōmunitatibus: domeſtica. ſ. ⁊ ꝯuicanea ꝓpagaꝰ ⁊ earū finis ē: cū optimū qddā ſit in oī cōmunitatū gn̄e: dignū aūt eſt finē rerū nālū ⁊ ex nālibus cōſtitutū rebus eſſe quid naturale.

¶ Hō ē aīal nālr ciuile: ciuitas. n. nālis eſt: que nō niſi hominū ꝯgregatio eſt. Quid eni nā ſermonē homini cōceſſiſſet: ſiqs vō ſolitari⁹ ē ꝓꝑ nāʒ: aut neq̄ ē aut potiꝰ q̄ hō.

¶ Ciuitas ē pꝰor q̄ dom⁹ ⁊ hō nā ⁊ pfectiōe: ps nāq; nālis eſt nā toto poſterior: cū n̄ niſi ⁊ toti⁹ formā ſui hēat ⁊ ſpēʒ ⁊ opationē: ſicꝰ pes hūan⁹ ex for⁹ hūana: eodēq; mō nec hō ſufficiētē hʒ fruitionē niſi ps ſit ciuitati ⁊ i ciuitate viuat.

¶ Hominibus ineſt naturalis impetus ad ciuileʒ ſocietateʒ ſicut ad virtutes: cum per ciuilem ordinem homo ad iuſtitiam reducatꝰ: vt ad optimam vite frugem.

¶ Poſſeſſiua pars eſt iconomice: dom⁹ eni ꝯſtare non pōt abſq; neceſſarijs ad vitā hūanā: q̄ ꝑ poſſeſſiuaʒ habentur.

¶ Res vō poſſeſſe iſtrīa ſunt gubernatoris dom⁹: q̄rū q̄dā ſunt iaīata ſicꝰ lect⁹ veſtis: q̄dā aīata: vt ſeru⁹: g iſtrm eſt ſuper iſtrīa ea mouēs ad ꝑficiēdū iperiū dn̄i iaīatis nō agnitū: q̄ ēt iſtrōrū dn̄ia in artib⁹ inueniꝰ: ſed tn̄ diſtat ꝙ inſtrīa artiū factiua ſunt: artis. n. finis eſt facere: arte nāq; preter opationē aliqd ꝯficiꝰ: domus vō ⁊ gubernatoris ei⁹ iſtrīa actiua ſunt: nihil enim ex his preter vſum haberi poteſt. vnde ⁊ domeſtice diſcipline finis eſt actio.

¶ Seruus eſt poſſeſſio dn̄i: ⁊ res etiā dn̄i veluti ⁊ ō ceteris poſſeſſionibus ſolemus dicere que ad poſſeſſionem ea cōferuntꝰ habitudine qua pars ad totum: que non mō pars dicitur: ſed ⁊ res totius ſicut manus hominis.

¶ Patʒ ex dictis hāc eē aptā ſerui diffōnē: ſeru⁹ ē organū aīatū actiuū ſeparatū alteri⁹ hō exn̄s: organū qdē genus eius exꝑmit: aīatū vō ab iaīatis organis ſepat: ſʒ actiuū ab aīatis organis artis. ſeparatū aūt diuidit ab aīatis actiuis: ⁊ q̄ ſunt ptes ipſius aīalis alterius exiſtēs a libero qui q̄uis miniſter eſt in domo: hō exiſtens a iumētis disiungit que ⁊ animata ⁊ actiua ⁊ ſeparata ⁊ alterius ſunt.

¶ Seruit⁹ ē nālis ⁊ expediēs: in oī eni m̄ltitudine ex multis ꝯſtituta nāle eſt qddā iperare: qddā parere: ⁊ illud etiā expedit: vt pʒ maxime in aīalib⁹: in qb⁹ aīa pdominaꝰ corpori: ⁊ rō appetitui: niſi aliqd pter nām accidat: hō etiam ceteris aīalibus pēſt: ⁊ id cōducit ad ſalutē eorū: ⁊ qbus hō magis accidit: vt māſueta meliora ſūt. Maſculus quoq; naturalr femine pncipaꝰ: ⁊ id ei expediens eſt: in multitudine g hoīuʒ ⁊ nāle ē ⁊ ꝯducēs: vt qdā dn̄eꝰ ⁊ qdā ſeruiat.

¶ Hi debēt eē nālr ſerui q tn̄ diſtāt a ceteris: q̄s dignū ē dn̄ari nā q̄tū corpus ab aīa: ⁊ beſtia ab hoīe: hi ſūt q imbecilles mēte ⁊ robuſti corpe: qb⁹ certe expedit regi: ⁊ qui ad exequēda iuſſa apti ſunt. Vn̄ ⁊ nā dn̄iaʒ poſuit īter liberorū corpa ⁊ ſeruorū: vt illorū molle ſit cōtēplationi idoneū: horū vō ſolidū exercitationi corporee cōmoduʒ: niſi forte aduerſuʒ nāe aliqd ꝯtingat: ⁊ ſi magna differētia in corporis elegantia coniecturā facit dignū hos pre illis ſeruire: iuſtius eſt differentiā animarum ex hoc promereri.

¶ Iumēta ⁊ ſerui nō vno mō ſubſunt: q2 ſeruus ꝯſilio precepto obtēperat: iumentū vō paſſione adduciꝰ: modicum tamen plus vtilitatis ſeruus affert iumento.

¶ Seruitus q̄dā legalis eſt: qua bello capti ſerui efficiunꝰ victorū: ⁊ hec quodāmō iuſta eſt nō ſimplr: partim q2 bellū ꝯtingit plerūq; iniuſtū eſſe: partiʒ q2 cōtingit ſapiētes ab iſipiētib⁹ ſupari: quodā tn̄ mō iuſta eſt: ⁊ ad cōmoditatem humanā: iquātū ſic victi ſeruanꝰ vt ſeruiāt: accēdūꝰ hoc premio hoīes ad fortiter pugnandū: tū q2 coniectura ſit: victorem virtute aliqua excellere.

¶ Inter ſuos nāli ſuitute ⁊ dn̄os amicitia eē pōt: cōicant eni in his q̄ vtriſq; ꝯducūt: ſʒ īter ſuos q lege ac violētia ſubſunt eorūq; dn̄os nō pōt eē amicitia: cū nō cōicēt in expediētib⁹ ciuib; ⁊ ſi. n. eos ſuari expediat: nō eſt ſeruire.

¶ Dominatiua ⁊ a politica ⁊ ab iconomica differt: a politica qdē ꝙ illa ſit liberorū: hec vō ſeruorū: ab iconomica ꝙ illa ſit oīum: qui in domo exiſtunt: hec ſeruorū tn̄: politica

quoq; ⁊ iconomica diſtant: ꝙ iconomica vnius principatus ſit: ſi perſiſtere poſſit: politica vero multorum.

¶ Dominatiua ſcientia minime eſt: dominus enim non a ſcientia: ſed a nāli dominādi aptitudine dicit̄: huic tamē quedā ſciā vtendi ſeruis adiungit̄: que nō multi precy ſit cuꝫ facile ſit precipere: vnde ⁊ neglecta alteri cōmittit̄: ⁊ ſciā acquirendi eidē ꝯnexa eſt: ars. ſ. militaris ⁊ venatiua hac enim hoīes: illa iumenta ſeruire cōpellimus.

¶ Poſſeſſiua iconomica nō eſt nec ꝑs eius: cū iconomice ſit vti reb⁹ poſſeſſis: poſſeſſiue acqrere. ſubminiſtrat vō ei ſic ꝓbēs iſtrꝫ quo opat̄: quēadmodū frenefactoria eq̄ſtri

¶ Poſſeſſiua que cibū acqrit quedā paſtoralis eſt: q̄dam agricultiua: quedā furtina: q̄dā venatoria: q̄dā piſcatiua: ⁊ nālis eſt: acquirit enī cibū qui nobis a nā ꝑparat̄: ſic etiaꝫ in ꝑncipio genitis aut lac: aut qḋ in ouo ſuꝑfluū eſt natura miniſtrat: ꝑdatiua tamen nālis eſt: ſi ⁊ beſtias ⁊ barbaros quos a natura dignum eſt ſeruire: ſeruos eſſe faciat.

¶ Differentia ciboꝝ dīam infert aīalū: ac etiā in hūana cōuerſatione: bruta enī que ex carnibus alioꝝ veſcūt̄ ſolitudine gaudent: que herbis ac fructibus gregatim viuunt: ⁊ ſic in hoībus euenit: vt qui abſq; labore victū querunt paſtores ſint: ⁊ aliꝫ alio modo ſe habeant.

¶ Poſſeſſiua que cibū acquirit finita eſt: eſt. n. inſtrm̄ iconomice: inſtrā vō ⁊ multitudine ⁊ magnitudie finita ſūt.

¶ Que pecuniā acquirit naturali poſſeſſiue nō eſt eadem: cum poſſeſſiua natura inſtituta ſit: que vero pecuniā acquirit experimento ac induſtria comparata.

¶ Duplici reꝝ vſu exiſtē ꝓprio: cuius. ſ. gr̄a res effecta eſt: vt eſt calcei calceare: altero neceſſitatis gratia: vt eſt commutatio rei: vt per eā his traditis: qbus abūdamus ea quibus egemus ꝯ nobis tribuant̄: ꝯmutatio certe rei ad nāe cōmoditatē īuenta eſt. qꝛ in his verſat̄ que nāe ſubueniunt: hinc eſt ꝙ nūmulatoria nō eſt a nā que pecunias cōmutat: quibus natura non ſuſtentatur.

¶ Sed cum interdū ꝯmutatio in diſtātibus multiꝫ locis ſit facienda: ad que graue ſatis ⁊ difficile eſt adueherē res cōmutandas: hinc īuentio pecunie proceſſit: quā cōmode poſſumus deferre: illus itaq; ſua magnitudine ac pōdere comenſuratis rebus ꝑmitus res cōparabam⁹ neceſſarias verū poſtea imagine inſcripta pōderis certitudo ꝑſtabat̄: ſic hodie fit ad leuādā pōderis moleſtiā ⁊ ſolicitudineꝫ.

¶ Nāles opes vē diuitie ſūt extimādē: nō āt pecunie: q̄rū īuētio eſt ꝓ ꝯmutādis ſolū ⁊ cōparandis rebus nālibus.

¶ Pecuniatiua quedā iconomice deſeruit ⁊ nālis eſt: ac finita: q̄dā augēdis ſolū pecunijs itendit ⁊ hec īfinita eſt cū finis ei⁹ ſit multiplicatio pecunie: finis aūt appetit⁹ fineꝫ nō hꝫ: ſꝫ ꝑꝑ vtriuſq; pecuniatie ꝓximitatē etiā iconomic⁹ īterminate huic pecuniaꝝ excreſcētie itendit: qꝛ bn̄ viuere nō ꝯtendit: ſed oēs explere voluptates: quibus nullus prefigit̄ finis: hinc nummulatoriam exercet: ac omni arte officio ⁊ virtute ad querendas vtitur pecunias.

¶ Pecuniatiua nō minus iconomice deſeruit que rerum nāliū diſpēſatiua eſt ⁊ pecuniaꝝ: qbus res nāles hn̄tur q̄ nā: quia ſicut illa res nāles preſtat: ita hec pecunias quibus emūtur res naturales: ⁊ hec qdē laudat̄: ſꝫ cāpſoria reprehendit̄ vt dixim⁹: que pecunie augmētū finē facit: ſꝫ multo magis feneratoria vituperat̄: que etiā ex denario denariū auget partūq; facit pecunie: que ſuapte nā ſterilis eſt. ſunt igit̄ ex rebus querende pecunie vſq; in certū finem: ad remouendam ſcilicet nature neceſſitatem.

¶ Primū vō q̄rēdarū ex nālib⁹ reb⁹ pecuniaꝝ ꝑceptū eſt ex vſu cognoſcere vbi res minori emāt̄ ꝑcio ⁊ vbi cariori vēdāt̄. 2m̄ ē reꝝ venaliū copiā facere aut agroꝝ apumq; cultu ac ceterorum aīantium aut piſciū auiūq; captura.

¶ Sꝫ mercatoria ēt ꝯgregādis pecunijs cōducat: q̄ aut nauigio exercet̄ aut vectura aut cōlocatione his qui mercāt̄: quarū que mari exercet̄ locupletior que terra certior.

¶ Cōfert ⁊ plimū feneratoria: ꝯfert ⁊ mercēnaria: cui⁹ qdē alia vtilis eſt ⁊ abiecta: vt coquoꝝ: alia abſq; arte ſolo corꝑe deſeruiēs: vt que fodiēdis agris intendit: ſed q̄ metalla lapides ex terra eruunt ⁊ icidūt agriculture filia eſt ⁊ mercatiue illa quidem: quod ex terra acquirit: illa vō ꝙ que acquirit nature nihil preſtat iuuamenti.

¶ Opationū q̄dā eſt hn̄da diſcretio: ꝙ q̄dā plimū fortune hn̄t q̄ paꝝ artis: vt piſcatio: q̄dā paꝝ fortune: q̄. ſ. plurimū artis: vt fabril̄ opatio ⁊ cetera hꝫ: q̄dā viles qb⁹ corꝑa maculant̄: vt tinctoꝝ coquoꝝ: q̄dā plimū ſeruiles: ſicut deferentium onera: q̄dā ignobiles: quibus nihil fere virtutis corporis animi ue explendis requiritur.

¶ Hec vō q̄rēdaꝝ pecuniaꝝ ꝑcepta partim ex libris aliorū: partiꝫ exēplis poſſumus diſcere: ſic ſingularē exercere venditionē pecunijs q̄rēdis ꝯducere: vt Thalis Mileſij exēplo: ac eius qḋ in Sicilia geſtū eſt cognouimus.

¶ Principat̄ ⁊ vir vxori ⁊ pr̄ filio: nō velut dn̄s ſeruo: ſed tanq̄ liberis: ſꝫ tn̄ diſtāt ꝙ ꝑncipatus pr̄is regali ſilis ē: plena enī ⁊ libera eſt pr̄is in filiū ptās velut regio: ꝑncipatus vō viri ciuili par: q legibus coartat̄ matrimonij: velut iuriſdictio rectoris ciuitat̄ ⁊ legibus ciuitatis reſtringit̄.

¶ Principatus tn̄ viri in vxorē differt a ciuili: ꝙ in ciuili q̄nq; eoſdē contingit ꝑeſſe q̄nq; ſubeſſe: vtpote qui ornamēto ſmōib⁹ ac honorib⁹ diſtiguāt̄: ſꝫ vir ſꝑ vxori ꝑſidet

¶ Pricipat⁹ vō pr̄is regali cōpar eſt ⁊ amore ⁊ nā: filiꝫ īdine ac exceſſu: amore. n. dꝫ rex ſubiectos regere: alioqn̄ tyrānus eſt nō rex: ⁊ cū nā ac forti gn̄e: qḋ certe expediat ut hiectis ſit ꝯformis: eos tn̄ ſm nāꝫ quadā ꝓbitatis ac virtutis magnitudie antecellit: aliter ſi equalib⁹ iperaret nō eſſet dignū eū ſemꝑ regnare vt in politico cōtingit principatu: ſic ⁊ pater cū nāli amore ⁊ charitate ac nāe ꝑfectione ⁊ annis firmior ſit: ille vero iunior filium gubernat.

¶ Studere dꝫ pr̄ familias liberis ſeruis ⁊ poſſeſſionibus: ſed potiori ſtudio liberis q̄ ſeruis: ⁊ ſeruis q̄ poſſeſſiōib⁹.

¶ Virtutes pr̄is ac filij: viri ac femine: dn̄i ⁊ ſui: ⁊ regis ciuiū aliq̄ mō rōne dn̄t: ſicut vtutes q̄ ſūt in rōne: ⁊ q̄ ſunt in iraſcibili ⁊ ꝯcupiſcabili: eo ꝙ rō his ꝑſideat: nec enī tāta eē dꝫ niſi ad idē: ſeru⁹ enī cū alteri⁹ ſit ꝯſiliū nō hꝫ qḋ de his ſit q̄ ſūt in ptāte nr̄a: mulier vō hꝫ qdē ſꝫ inualidū ⁊ incōſtāe: puer vō iperfectū: ciues q̄ꝫ inequales regi ſunt. his ergo tn̄ dꝫ eē vtutis vt ꝯſtāter ac tēperate ꝑncipatib⁹ pareant: illis vō maxime vt bn̄ ꝑeſſe ſciāt ac fortiter iperēt.

¶ Quedā etiā virtutes: ad mulieris ornamentū ſpectant ⁊ non viri: vt verecundia ⁊ taciturnitas: ſeruo quoq; ⁊ filio ea dꝫ eſſe humilitas vt ſuo ſenſu ac cōſilio regi ꝑmittat qḋ patrē nō deceret: ſeruus quoq; ea vtute vt fortiter exequat̄ iuſſa dn̄i: vt ſcꝫ nec ꝓpter impetū cōcupiſcentie aut formidinem recuſet facere.

¶ Artifex aūt ad hoc vt bonus artifex ſit nulla īdiget virtute: cū humana inquantū hꝫ cōuerſatione nō participet ꝓpter quā certe virtus neceſſaria eſt: actionis enꝫ gratia virtus eſt nō factionis: ars ꝓpterea nō a nā ſed a ratione eſt: virtus autē ad eas ſe hꝫ inclinationes que a nā nobis inſunt: ſed tn̄ vtute egebit artifex in eo ꝙ ars eius in vſū ⁊ miniſterium venit. ſic enī quodāmodo ſeruus eſt.

¶ Cum vō ſeruus virtute egeat ſicut ⁊ ciues: a domino leges ei ponende erunt: ⁊ addende pene ⁊ caſtigationes: vt quibus ſolet rex ſtatuere vt virtutibus ſtudeant.

¶ De his autem ſocietatibus: que partes reip. ſunt diligentius erit dicendum: cum de rep. agetur.

¶ Finis.

¶ Politicoꝝ

¶ Politicoruz Ariſtotelis liber ſecundus cum commentarijs. S. docto. Thome de aquino.

Quoniã pꝓpoſuimus cõſideratione͂ facere de ciuili ſocietate: que ſit optima oĩuz potẽtibus viuere maxime ad votũ: opz alias quoqz cõſiderare reſp. quibus vtũtur ciuitates aliqu͂e earũ que bene legibus iſtitute vñr: ⁊ ſi alique ſint alie ab aliquibus ſcripte q̃ bene ſe habere videantur: vt recta inſtitutio vtiliaſqꝫ appareat. ¶ Lectio. I.

¶ Poſtq̃ phũs determiauit in pͥmo libro de his q̃ ꝑtinent ad domũ q̃ ſunt elemẽta quedã ciuitatis: hic incipit determinare de ipſa ciuitate ſm modũ que͂ in fine pͥmi tetigit: ⁊ ẽt in fine decimi ethicoꝝ. Primo eniz ponit ea que ab alijs dicta ſunt de politica cõicatione. Scdo icipit determinare de ea ſm propriam ſniam in tertio libro: ibi. (Qui ꝓ de rep. cõſiderat ⁊c̃.) Circa pͥm duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio. Scdo pſequit̃ ſuã intentione͂: ibi. (Incipiendũ eſt aũt ⁊c̃.) Circa pͥm duo facit. Primo pponit ſuã itentionez. Scdo excuſat eã: ibi. (Nec putet̃ ⁊c̃.) Dicit ḡ pͥmo ꝙ inte͂tio noſtra pͥncipalis eſt ꝯſiderare de cõmunicatiõe politica: vt ſciamus quis modus politice ꝯuerſationis ſit optimꝰ quẽadmodũ oĩa ea ſm que pñt hoĩes viuere maxĩe ad votũ: ad hoc ꝯſequẽduz opz ꝯſiderare politias: ideſt ordinationes ciuitatis quas alĳ tradiderũt: ſiue ſint ille qbuſqꝫ daz ciuitatũ vtunt̃ que laudant̃ de hoc ꝙ bene regunt̃ legibus: ſiue etiã ſint ab aliqbus phĩs ⁊ ſapiẽtibus tradite: q̃ vñr bene ſe habere. Et hoc ideo opz ꝯſiderare vt appareat quid ſit rectuz ⁊ vtile in ꝯuerſatione ⁊ regimine ciuitatis. Ex collatione eniz multoꝝ magis põt apparere qd ſit melius ⁊ vtilius. ¶ Notãdum eſt aũt ꝙ ad optimã politiam ꝑtinere dicit vt hoĩes viuant q̃maxĩe ad votũ: ideſt ſz hominũ voluntate͂: qꝛ volũtas hoĩs pͥncipaliter eſt de fine humane vite: ad que͂ ordinat̃ tota politica ꝯuerſatio. Unñ ſm ꝙ hoĩes diuerſimode exiſtimãt d̃ fine vite hũane: ſm hoc diuerſimode hoĩes exiſtimant de conuerſatione ciuitatis. Qui eniz fine͂ humane vite ponũt delectationes vel potentiam aut honores: exiſtimãt illã ciuitate͂ eſſe optime diſpoſitaz: in qua hoĩes pñt viuere delitioſe vel acqrere multas pecunias: aut ꝯſequi magnos honores vel multis dominari. Qui v̾o fine͂ pñtis vite ponũt in bono qđ eſt pͥmiũ virtutis: exiſtimant illã ciuitate͂ eſſe optime diſpoſitã in qua homines maxĩe pacifice ⁊ ſm v͛tute͂ viuunt. Unñ ſimplr veꝝ eſt ꝙ optima diſpoſitio ciuitatis eſt ſm quoꝝlz opione͂ ꝑ ut in ciuitate põt viuere homo ad votũ. ¶ Item notandũ eſt: ꝙ dicit ſe ꝯſideraturꝝ de politijs cõmunitatũ que bene dicunt̃ regi: ⁊ de ordinationibꝰ ciuitatũ a ſapientibus traditis: q vñr bene ſe habere: qꝛ ad inueniẽduz veritate͂ non multũ ꝓdeſt cõſideratio eoꝝ: que ſunt manifeſte falſa: ſed eoꝝ que ꝓbabiliter dicuntur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nec putetur eſſe ad oſtentatione͂ ⁊ ſuperfluitatem querere aliud preter illas: ſed qꝛ ille non bene hñt: iõ hunc laborez a nob eſſe ſuſceptum.

¶ Excuſat ꝓpriaz intẽtione͂: ⁊ dicit ꝙ nõ opz alicui videri ꝙ hoc ipſum qđ eſt querere aliqd aliud in ordinationibus ciuitatum preter ea que ab alijs dicta ſunt ꝓcedat ex hoc ꝙ ipſe itendat ſuã ſapiẽtiã oſtentare: ſz ideo interſerit hãc arte͂: qꝛ ea que ab alijs dicta ſunt in mltis videñtur nõ bene ſe habere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Incipiendum eſt autez ab eo qđ eſt ſm naturam huius cõſiderationis principium: neceſſarium quidem eſt aut omnia eſſe cõmunia inter ciues: aut nulla: aut quedam.

¶ Proſequit̃ ſuã intentione͂ pſequendo ea que ab alijs dicta ſunt de ordinatione ciuitatis: ⁊ pͥmo ponit diuerſas ordinationes ciuitatũ traditas a diuerſis. Scdo oſtẽdit qui fuerunt ⁊ qualeſq de hꝫ ſe intromiſerunt: ibi. (Eorum aũt qui de rep. aliqd ⁊c̃.) Prima aũt pars diuidit̃ in duas ſm diuerſitate͂ quã in pͥmiſſis tetigit. In pͥa eniz ponit ordinationes ciuitatis que ſunt ab aliquibus ſapientibus tradite. In 2a ponit eas que in qbuſdaz ciuitatibꝰ ordinate viuentibus obſeruant̃: ibi. (De Lacedemonioruz aũt rep. ⁊c̃.) Prima diuidit̃ in tres. Primo ponit ordinationez ciuitatꝭ quã tradidit Socrates vel Plato diſcipulus eius q in ſuis libris Socratem loquẽtez itroducit. In ſecũda ponit ordinatione͂ ciuitatis traditã a quodã qui Faleas dicebat̃: ibi. (Quamobrez Faleas ⁊c̃.) In tertia ponit ordinationem Hyppodami. ibi. (Hyppodamus aũt ⁊c̃.) Circa pͥm duo facit. Primo ꝑtractat quãdaz q̃õnem de q̃dam ordinatione quam Plato dixit eſſe vtiliſſimã ciuitati. Secundo ꝓſequitur de ordinatiõe ipſius quantũ ad alia: ibi. (Ferme autez ⁊c̃.) Circa pͥm duo facit. Primo mouet q̃õnem. Secundo pſequit̃ eam: ibi. (Continet porro ⁊c̃.) Circa pͥm tria facit. Primo mouet quãdaz q̃õnem trimẽbrem. Secũdo excludit vnũ mẽbruz ipſius: ibi. (Enimuero nulla eſſe ⁊c̃.) Tertio querit de alijs duobus: ibi. (Sed vtruz melius ⁊c̃.) Dicit ḡ pͥmo ꝙ pͥnm huius cõſideratõis faciendũ eſt ab eo qđ pͥmo cõſiderandũ occurrit ſm nãm ciuitatis. Cuz eniz ciuitas ſit cõmunitas quedã: neceſſe eſt pͥmo cõſiderare vtꝝ oẽs ciues debeãt cõicare in oĩbus: aut in nullo: aut in qbuſdaz: ⁊ in qbuſdam non. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Enim vero nulla eſſe cõmunia impoſſibile cõſtat eſſe: cum ciuitas ſit cõmunio quedam. Ac primo neceſſe eſt locum eſſe cõmunem: nam locus quide͂ paritas eſt vnius ciuitatis: ciues aũt ſocij vnius ciuitatis.

¶ Excludit vnum triũ mẽbroꝝ. Impoſſibile eſt enim dicere: ꝙ ciues in nullo cõmunicent. qđ probat duplr. Primo qdem: qꝛ cõmunitas eſt quedã cõmunicatio. Unñ ꝯ rõnem ciuitatis eſſet ꝙ ciues in nullo cõmunicarent. Secundo qꝛ manifeſtũ eſt ꝙ oẽs ciues neceſſe eſt cõmunicare: ſaltez in loco: ꝙ vnus eſt locus vnius ciuitatis. Conciues aũt dicuntur qui ſunt ſocij in vna ciuitate: vnde oportet ꝙ cõmunicent in loco. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed vtrum melius fuerit in bene inſtituenda rep. queccũqꝫ recipere cõmunionez poſſunt ea omnia eſſe cõmunia: vel quedaz cõmunia eſſe: quedaz nõ eſſe. Nam fieri põt vt filij ⁊ vxores ⁊ res que poſſidentur cõmunes eſſent: quẽadmoduz in Platonis rep. Ibi enim Socrates inquit oportere cõmunes eſſe filios ⁊ mulieres ⁊ facultates. Id vero vtrum preſtat ita fieri vt nũc fit: vel ſm lege͂ illã in republica ſcriptam.

¶ Relinqt duo alia mẽbra ſub dubitatione. ſ. vtꝝ melius ſit ꝙ ciuitas que debet bene conuerſari cõmunicet in quibuſcũqz cõtingit aliquos cõmunicare: vel in quibuſdaz eorum cõmunicet ⁊ in qbuſdam nõ. Quedã eniz ſunt in quibus nullo modo cõtingit cõmunicare ſicut in oĩbus ꝑſonalibus: puta in mẽbris corporis. Sed in filijs ⁊ vxoribus ⁊

poſſeſſionibꝰ cōtingit ciues cōmunicare adinuicē ſicut tra
ditur in politica Platonis:ibi enim dixit Socrates:ꝙ opꝫ
ad optimā ciuitatē ꝙ ſint cōmunes poſſeſſiones oīum ci/
uium ⁊ cōmunes vxores:ita.ſ.ꝙ indifferēter oēs accedant
ad oēs:⁊ per ꝯñs ſequit̄ ꝙ filij ſint cōmunes ꝓpter incerti
tudinē filioꝝ:⁊ hoc tangit in pncipio Thimei. Querēduꝫ
eſt ḡ vtrum melius ſit habere ꝯuerſationeꝫ politicā ſicut
nūc.aut ſm legem quam Socrates in ſua politica ſcripſit.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Continet porro ⁊ alias turbationes permul/
tas iſta mulierū cōmunio:⁊ id ꝓpter quod cen
ſuit legē hanc eſſe ferendaꝫ:non videtur conſe/
qui ex rationibus. Preterea ad finem quē īnqt
oportere ciuitati exiſtere:vt nunc quideꝫ dictuꝫ
eſt īpoſſibile.quomodo autem tranſigere opor
teat:nihil determinatum eſt.

¶ Inquirit de predicta queſtione:⁊ pmo oſtēdit incōueniē
tiam pdicte poſitionis de cōmunitate vxorum ⁊ poſſeſſio/
num. Scdo oſtendit eius inſufficientiam:ibi.(Cauſaꝫ ve
ro ſocrati ⁊c̄.) Circa pᵐ tria facit. Primo improbat legem
Socratis quātum ad cōmunitatē vxoꝝ ⁊ filioꝝ. Secūdo
quātum ad cōmunitatē poſſeſſionū:ibi.(His ꝯñs eſt ⁊c̄.)
Tertio cōmuniter quātuꝫ ad vtrāqꝫ:ibi.(Et preterea dua
rum vtarū ⁊c̄.) Circa pᵐ duo facit. Primo ꝓponit ea ſꝫ q̄
poteſt apparere poſitio Socratis de cōmunitate vxorū in/
cōueniens. Secūdo ꝓſequitur illa:ibi.(Quod vna videli/
cet ⁊c̄.) Circa pᵐ ponit quattuor: quorum pmuꝫ eſt:ꝙ iſta
ordinatio de cōmunitate mulieꝝ habet multas alias diffi
cultates preter ea incōuenientia:que ſtatim tangentur. Se
cundum eſt:ꝙ cauſa ꝓpter quam Socrates dixit hoc opor
tere lege ordinari nō videt̄ eſſe rationabilis. Tertiū eſt:ꝙ
per iſtam legem nō poſſet perueniri ad finem ⁊ vtilitateꝫ
ciuitatis quā Socrates exiſtimabat. Quartum eſt:ꝙ inſuf
ficienter tradidit:cum enim cōmunia non poſſint ſingulis
applicari niſi ſm certum modum diſtribuendi:ipſe tamē
faciens mulieres cōmunes nō docebat moduꝫ quomodo
eſſent ſingulis diuidēde ad vſum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod vna videlicet ſit ciuitas tota tanqꝫ id
ſit maxime optimum:ſuſcipit enim hanc ſup/
poſitionem Socrates.

¶ Proſequitur tria eorum que dixerat:nam quartum de i/
ſufficientia eſt per ſe manifeſtuꝫ. Primo eniꝫ oſtendit cau
ſam huius ordinationis a Socrate aſſignatam eſſe irratio
nabilem. Secundo oſtendit ꝙ per hanc legem ciuitas non
poſſet coſequi fineꝫ:quem Socrates intendebat:ibi.(Eni/
muero nec ſi ⁊c̄.) Tertio oſtendit ꝙ hec lex habet multas
difficultates:ibi.(Et propter huiuſmodi ⁊c̄.) Circa primū
duo facit. Primo proponit cauſam legis quam Socrates
aſſignabat. Secundo improbat eam:ibi.(Atqui conſtat
⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ Socrates ſupponebat hoc quaſi
pncipium ꝙ optimum eſſet ciuitati:ꝙ eſſet vna quātūcun
qꝫ poſſet:propter hoc enim volebat omnia eſſe cōmunia:
etiam filios ⁊ vxores:vt ciues eſſent maxime adinuicem
vniti. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui conſtat ꝙ eo procedente vt vna fiat
magis ciuitas nō erit. Eſt enim ciuitas multitu
do quedam ſm naturaꝫ: que dum ſit vna:ma/
gis domus erit ex ciuitate: ⁊ homo ex domo.
Unam enim magis domum cenſemus eſſe qꝫ
ciuitatem: ⁊ hominem vnum qꝫ domum.qua/
re etiam ſi poſſet quiſpiam hoc facere:tamē nō
eſſet faciendum:qꝛ perimit ciuitatem. Nec ſo/
lum ex multitudine hominum conſtat ciuitas:
veruꝫ etiaꝫ ex eoꝝ multitudine:qui ſpecie diffe
rūt.nō ſit eni ciuitas ex ſimilibus:aliud eniꝫ fe/
deratio qꝫ ciuitas:illa eniꝫ quātitate ꝓdeſt:⁊ ſi
eadeꝫ ſit ſpecie:cū auxilij gratia fiat:ceu ſi pon
dus magis attrahat. Differret autē ⁊ eo modo
ciuitas a gente:quando per pagos diuiſa nō ſit
multitudo:ſꝫ quēadmodū archades. Ex qbus
aūt vnū fieri oportet:ſpecie differūt. Qua pro
pter par repenſum ciuitatē cōſeruat:vt in ethi/
cis dictum eſt prius:quoniā inter liberos ⁊ eq/
les neceſſariū ē hoc eē. Nā oēs ſimul magiſtra
tuꝫ gerere impoſſibile eſt:ſꝫ aut per annum:aut
per aliaꝫ pfinitionē ⁊ tēpus:atqꝫ iſto modo ſit
vt oēs gerāt magiſtratū:ceu ſi mutarent̄ ſuto/
res ⁊ fabri:nec ſemꝑ ijdē ſutores ac fabri eēnt.
Cum vero melius ſit ita ſe habere etiā circa ſocie
tatem ciuileꝫ:manifeſtū eſt melius fore ſi ijdē
ſemꝑ magiſtratū gererēt:modo id fieri poſſet:
ſꝫ in qbus hoc fieri nequit:ꝓpterea ꝙ oēs natu
ra ſunt pares:ſimul ⁊ iuſtum eſt:ſiue bonꝰ ſiue
prauus ſit gerere magiſtratum : vt omnes
huius muneris participes fiant:⁊ in eo imitari
viciſſim equales cedēdo inuicem alios alijs:nā
alij regunt:alij reguntur in parte:tāqꝫ ſi ipſi alij
fiant. Eodem mō illoꝝ qui regunt alij alios ge/
runt magiſtratus. Patet igitur ex his:ꝙ nō reci
pitur ſic vnā eſſe ciuitatē:⁊ ꝙ maximū fore cō/
modum ciuitatibus dicebatur:id interimit ciui
tates. Atqui ſingulorū bonum ſingula conſer/
uat. Patet etiam alio modo:ꝙ querere nimiū
vnire ciuitateꝫ nō eſt melius:domus enim ma/
gis ſufficiens eſt qꝫ vnus:ciuitas autem qꝫ do
mus:⁊ vult iaꝫ eā quideꝫ eſſe ciuitateꝫ cuꝫ ha/
bet ſufficientiam multorum ſocietas. Si igitur
magis expetendum eſt qꝺ magis ſufficientiam
habet:certe ⁊ minus vnum eo quod eſt:magis
expetibilius eſt.

¶ Improbat predictā cauſam tribus rationibus:circa qua
rum primam dicit manifeſtum:eſſe ꝙ tantum poſſet ꝓce
dere vnitas ciuitatis magis qꝫ deberet ꝙ nō remaneret ci
uitas. dictuꝫ eniꝫ eſt ſupra ꝙ ciuitas eſt naturaliter quedā Lec. pª.
multitudo.multitudo autem opponitur vnitati. Unde ſi
ciuitas fuerit magis vna qꝫ deberet:iam non eſſet ciuitas:
ſꝫ ex ciuitate fieret domꝰ:⁊ iterꝫ ſi ſꝫ domꝰ vniret̄ plꝰ qꝫ dbe
ret ex domo:nō remāceret niſi vnus homo. Nullꝰ.n. dubitat
quin vna domus eſt magis vnuꝫ qꝫ ciuitas ⁊ magis vnus
homo eſt vnum qꝫ domus. Unde ſi etiaꝫ aliquis poſſet fa
cere ꝙ ī tota ciuitate eſſet tanta vnitas:ſicut in vna domo
non deberet hoc facere:qꝛ ſic deſtrueret̄ ciuitas. ¶ Sꝫ qꝛ
poſſet aliquis dicere:ꝙ Socrates non intelligebat de vni/
tate que excludit multitudineꝫ perſonarum:ſed de vnitate
que excludit

que excludit diſſimilitudinem. Ideo ſubiungit ꝙ ciuitas nõ ſolum debet eſſe ex pluribus hominibus: ſed etiam oꝫ eſſe ex differentibus ſpecie. i. ex hominibus diuerſaruꝫ cõditionum. Non enim fit ciuitas ex hominibus: qui ſunt totaliter ſimiles ſecundum conditiones. Et hoc manifeſtat tripliciter. Primo quidem: qꝛ aliud eſt ciuitas: ⁊ aliud eſt multido congregata ad ſimul pugnãdum. Quia multitudo congregata ad ſimul pugnandum eſt vtilis ex ſola quãtitate numerali: etiam ſi omnes ſint eiuſdem conditionis: qꝛ talis multitudo eſt adunata propter adiutorium: ſicut contingit in illis: qui volunt trahere aliqḋ pondus: ꝙ maior multitudo hominum trahit maius pondus: ita etiam maior multitudo militum ſimiliũ magis auxiliatur ad victoriam. Secundo per hoc: ꝙ ciuitas in hoc ꝙ ex diſſimilibus cõſtituitur differt ab illa gente in qua multitudo nõ diuiditur per habitationem diuerſarum ciuitatuꝫ aut vicorum: ſed vnuſquiſqꝫ ſeparatim habitat per ſeipſum. Sicut accidit apud Archades. Eſt autem Archadia quedam prouincia in Grecia: in qua vnuſquiſqꝫ per ſe habitat: ⁊ ſic ſunt quodãmodo omnes equales ⁊ ſimiles. Tertio oſtendit idem per hoc: ꝙ ea ex quibus oportet vnuꝫ aliquid perfectum fieri differunt ſpecie. vnde omne totum perfectuꝫ in rebus naturalibus inuenitur eſſe conſtitutum ex partibus diuerſis ſm ſpeciem: vt homo ex carnibus: oſſibus ⁊ neruis. Totum vero quod componitur ex partibus eiuſdẽ ſpeciei eſt imperfectum in genere nature: ſicut aer ⁊ aqua: ⁊ alia inanimata corpora. Unde manifeſtum eſt ꝙ cum ciuitas ſit quoddam totum perfectum: oportet ꝙ conſiſtat ex partibus diſſimilibus ſm ſpeciem. Et ideo dictum eſt in quinto ethicorum ꝙ ciuitas conſeruatur per par repenſum: ideſt per hoc ꝙ alicui ꝓportionaliter retribuitur equaliter quod fecit: qꝛ hoc neceſſe eſt ꝙ ſit in liberis ⁊ equalibus. Si eniꝫ non retribueretur alicui ſm ꝙ fecit: eſſet quedam ſeruitus: vt ibidem dictum eſt. Hec autem retributio que par repenſum dicitur in his qui ſunt equales ſm quãtitatẽ: fit ſm equalitatem quantitatis: vt quantuꝫ aliquis dedit tantum recipiat: quãtum fecit: tantum patiatur. In his autem qui non ſunt equales ſm quantitatem: ſed ſm proportionem: ſeruetur etiam equalitas proportionis: vtpote quanto ille qui fecit iniuriam eſt minor: in eadem proportione plus puniatur. Maioris enim culpe eſt ꝙ aliquis percutiat digniorem perſonaꝫ ꝙ̃ inferiorem. Sic igitur patet ꝙ cum de ratione ciuitatis ſit ꝙ ciuitas ex diſſimilibus conſtituatur: non eſt verum ꝙ Socrates putauit: ꝙ oporteat ciuitatem eſſe maxime vnam: qꝛ ſi tollatur diſſimilitudo ciuium: iam non erit ciuitas. Que quidem diſſimilitudo maxime videt̃ tolli factis cõmunibus poſſeſſionibus ⁊ mulieribus ⁊ filijs. Secundam rationeꝫ ponit: ibi. (Nam omnes ſimul ⁊c̃.) que etiam inducitur ad oſtendẽdum ꝙ oportet eſſe aliquam differentiã inter ciues. Oportet enim ꝙ quidam eorum principentur: ⁊ quidaꝫ ſubijciãtur. Non enim eſt poſſibile ꝙ omnes ſimul principẽtur: ſꝫ ſi hoc fiat: oportet ꝙ hoc ſit viciſſim: ita ꝙ vnuſquiſqꝫ in ſuo anno principetur: aut quocũqꝫ alio tempore determinato: puta menſe vel die: vel etiam ſm quẽcũqꝫ alium ordinem: puta ꝙ ſorte principes eligantur: ⁊ ſm hunc modum viciſſitudinarij principatus accidit: ꝙ omnes diuerſis temporibus principẽtur: ſicut ſi in ciuitate aliqua non ſemper ijdem homines eſſent coriarij vel fabri: ſed viciſſim ſequeretur ꝙ omnes ciues fierent coriarij ⁊ fabri. Subiũgit aũt ꝙ melius eſt ꝙ ita diſponatur ciuitas politica ſi poſſibile ſit: ꝙ ijdem ſemper principentur. Hoc enim dicit eſſe poſſibile: quando in aliqua ciuitate inueniuntur aliqui viri multum alijs excellentiores: per quos optimuꝫ erit vt ſemper ciuitas regatur: ſed quando hoc non eſt poſſibile: eo ꝙ oẽs ciues fere ſunt equales ſm naturalem induſtriam ⁊ virtutem: tunc iuſtum eſt ꝙ omnes participent principatu: ſiue principari ſit quoddam bonum: ſiue malum. Et qꝛ cõmunibus bonis ⁊ cõmunibus oneribus iuſtum eſt vt equaliter participent qui ſunt equales in ciuitate. Juſtum igitur eſſet: ſi eſſet poſſibile ꝙ omnes ſimul ꝓncipare̅tur: ſed qꝛ hoc non eſt poſſibile: ad huius iuſti executionem obſeruatur: ꝙ illi qui ſunt equales in parte ſibi inuicem cedant: tanꝙ̃ a principio ſint ſimiles: qꝛ dum quidam eorum ꝓncipantur: ⁊ quidam ſubijciuntur: quodãmodo facti ſunt diſſimiles ⁊ diuerſi per gradum dignitatis. Et ita etiam quedam diuerſitas eſt inter eos qui ſimul ꝓncipantur dum diuerſi in ciuitate diuerſos principatus vel officia gerunt. Et ſic patet ꝙ ad ciuitatem requiritur ꝓncipantium ⁊ ſubiectorum diuerſitas vel ſimpliciter: vel ſm aliquod tẽpus. Sit igitur manifeſtum eſt ex predictis ꝙ ciuitas non ſit nata eſſe vna ſicut quidam dicunt: vt omnes ſint ſimiles. Et illud quod dicitur eẽ maximuꝫ bonuꝫ in ciuitatibus ſcilicet maxima vnitas deſtruit ciuitatem. Unde non poteſt eſſe bonum ciuitatis: qꝛ vnaqueqꝫ res ſaluatur per id: quod eſt ſibi bonum. Tertiam rationem ponit: ibi. (Patet etiam alio modo ⁊c̃.) Et procedit iſta ratio alio modo a premiſſis: naꝫ prima ratio ſumebatur ex partibus diſſimilibus: ex quibus neceſſe eſt conſtitui ciuitatem. hec vero ratio ſumitur ex fine ciuitatis qui eſt ſufficiẽtia vite. Et hoc eſt quod dicit: ꝙ per aliam moduꝫ poteſt manifeſtari ꝙ non eſt melius ꝙ homo querat valde vnire ciuitatem. Per hoc enim tollitur ſufficientia vite. Manifeſtum eſt enim ꝙ vna domus vel familia tota magis eſt ſufficiens ad vitaꝫ ꝙ̃ vnus homo: ⁊ ciuitas eſt magis ſufficiens ꝙ̃ domus. Tunc enim iam debet eſſe ciuitas: cuꝫ cõmunitas multitudinis eſt per ſe ſufficiens ad vitam. Si igitur id quod eſt minus vnum eſt magis per ſe ſufficiens: vt domus homine: ⁊ ciuitas domo: manifeſte ſeqtur ꝙ eligibilius eſt in ciuitate ꝙ ſit minus vna quantum ad diſtinctioneꝫ ciuium ꝙ̃ ꝙ ſit magis vna. Tanto eniꝫ erit ſibi ſufficientior: quanto plures diuerſitates hominum in ea inueniuntur. Unde patet falſum eſſe quod Socrates dixit: optimum eſſe in ciuitate: ꝙ ſit maxime vna.

Enimuero nec ſi optimum ſit vnaꝫ ꝙ̃ maxime eſſe ciuitateꝫ: tamen id demõſtrari videtur ex ſermone: ſi oẽs dicãt ſuuꝫ ⁊ non ſuum. Hoc aũt Socrates putat ſignuꝫ eſſe ciuitatis perfecte vnite. At. n. verbuꝫ omnes duplex eſt: ſi igitur tanꝙ̃ ſinguli: forſan eſſet magis quod efficere vult Socrates: ſinguli enim eundem filium ſuum dicerent ⁊ mulierem eandem: ⁊ de facultatibus ⁊ de quibuſuis alijs eodem modo. Nunc autem non ita dicunt qui communibus vtuntur mulieribus ⁊ filijs: ſed omnes quidem: at non vt ſinguli ipſoꝝ: eodemqꝫ modo de facultatibus omnes qdem: ſed nõ vt ſinguli eorum. Quod igitur aberratio quedaꝫ ſit in verbo omnes: manifeſtum eſt: nam ⁊ vtraqꝫ ⁊ imparia ⁊ paria dicit ꝓpter duplicitatẽ: ⁊ in ſermonibus poſitum litigioſos facit ſillogiſmos: quare hoc ipm̃ oẽs dicere vno quideꝫ m̃ore bonum eſt: ſed nequaꝙ̃ poſſibile: alio aũt modo nihil ꝯſẽtaneuꝫ. Habet

preterea q̇ꝺ ꝺicitur nocumentū aliud. Quod eni multoꝝ cōmune eſt. in eo minime adhibetur diligentia: naꝫ ꝺe ꝓpꝛijs maxime curant homines: ꝺe cōmunibus aūt minus q̄ꝫ quātū ſingulis cōpetit. tanq̄ꝫ eniꝫ alio curante ab alijs negligunt: queadmodū in ſeruilibus miniſterijs famulantes multi interduꝫ ꝺeterius inſeruiūt q̄ꝫ pauci. Fiunt aūt vnicuiqꝫ ciuiuꝫ mille filij: ⁊ nō vt ſinguloꝝ: ſꝫ cuiuſuis quiuis ſimiliter eſt filius: quare omnes ſimilr̄ negligēt. Preterea iſto mō ſinguli ſuū ꝺicent bene agentē aut male quotuſcūqꝫ cōtinget numero: puta meus eſt aut illius: hoc mō ꝺicēs ꝺe ſingulis ex mille: vł ex eo ꝙ ciuitas ſit ⁊ hoc ꝺubitās: naꝫ icertū cui contingerit genuiſſe filium ⁊ ſaluum eſſe genituꝫ. Atqui vtrum preſtat ſic ꝺicere ſuuꝫ ita vocantes vnūquēqꝫ ꝺuorum millium ⁊ ꝺeceꝫ millium: vel magis vt nunc in ciuitatibus ſuuꝫ vocant: hic q̇ꝺeꝫ filiuꝫ ſuuꝫ: ille fratruelē eūꝺeꝫ: ille nepotē: aut per aliaꝫ quāꝺaꝫ cōiunctioneꝫ: ⁊ ex conſanguinitate vel affinitate ſui primuꝫ vel ſuoꝝ: ⁊ preterea alterū ſoꝺaleꝫ: alterū cōtribulem: preſtat enim eſſe ꝓpꝛiuꝫ nepotē q̄ꝫ illo mō filiuꝫ. Quinimo nec vitari q̇ꝺeꝫ pōt: quin agnoſcantur a q̇buſꝺaꝫ fratres ⁊ filij: ⁊ patres ⁊ matres. Naꝫ per ſimilituꝺines natoꝝ aꝺ parentes necēū ē vt fiꝺeꝫ recipiāt ſimul q̇ꝺ traꝺūt ſcriptores q̇buſꝺā poplis ſupioꝛis Lybie euēire. Habere. n. mulieres ꝯmūes: filios tñ partiri īter ſe ſm̄ ſimilituꝺines natorum. Sunt eniꝫ mulieres queꝺaꝫ ⁊ animalia: ceu equi ⁊ boues: quoruꝫ ea natura eſt: vt ſimillimos genitoꝛibꝰ eꝺāt fetus: vt equa illa apuꝺ Pharſaliā iuſta nuncupata. ¶ Lectio. II.

¶ Poſtq̄ꝫ repꝛobauit cauſam quā Socrates aſſignabat legis ferenꝺe ꝺe cōmunitate mulieꝝ ⁊ filioꝝ: oñꝺens nō eē optimū in ciuitate ꝙ ſit maxīe vna: hic incipit oſtēꝺere ꝙ ciuitas nō cōſequit̄ maximā vnitatē ꝑ legē ꝓmiſſaꝫ: ⁊ ponit aꝺ hoc quattuoꝛ rōnes: circa quaꝝ ꝓmā ꝺicit: ꝙ ꝺato ꝙ hoc eſſet optimū ciuitatis vt eſſet maxīe vna: nō tñ per hoc vr̄ oſtenꝺi ꝙ ciuitas ſit maxīe vna: ꝑ hoc ꝙ oēs ſimul ꝺicant: hoc eſt meū: ⁊ hoc nō eſt meū. Si eni oīa ſint cōmunia: nullus poſſet ꝺicere: hoc eſt meū: niſi ꝺe q̄ ⁊ alius ꝺiceret: hoc ē meū: ⁊ h̄ putabat Socrates eſſe ſignū huiꝰ q̇ꝺ eſt ciuitateꝫ eſſe ꝑfecte vnā. Viꝺebat ꝙ ex hoc oriunt̄ ꝺiſſiꝺia in ciuitate: ꝙ vnꝰ curat ꝓpꝛiū bonū: ⁊ aliꝰ bonū ſuū: ⁊ ſic ſtuꝺia homiuꝫ aꝺ ꝺiuerſa ferunt̄: q2 nō ē iꝺē ꝺe quo vnuſquiſqꝫ ꝺicet: h̄ eſt meū. Seꝺ ſi oēs ꝺicerēt ꝺe vna ⁊ eaꝺē re: hoc eſt meū: oīuꝫ ſtuꝺia ferrent̄ in vnū: ⁊ ſic ſicut putabat Socrates ciuitas eſſet maxīe vna: ſeꝺ hec nō eſt cauſa: q2 cū tu ꝺicis: oēs ꝺicerent hoc eſt meū: hec ꝓpoſitio eſt ꝺuplex: eo ꝙ li oēs poſſit teneri ꝺiſtributiue vel collectiue. Si ꝺiſtributiue eſſet ſenſus: ꝙ vnuſquiſqꝫ ꝑ ſe ipſuꝫ poſſet ꝺicere ꝺe tali re: hoc eſt meū: ⁊ tūc forte eſſet veꝝ q̇ꝺ Socrates ꝺixit: q2 vnuſquiſqꝫ vnū ⁊ eunꝺē ꝺiligeret tanq̄ꝫ filiū ꝓpꝛiū: ⁊ ſimilr̄ mulierē tanq̄ꝫ ſuā ꝓpꝛiā. Et ita eſt ēt ꝺe ſubſtantia: iꝺeſt ꝺe poſſeſſione. Seꝺ illi q̇ vtunt̄ cōmunibꝰ vxoꝛibꝰ ⁊ pueris non ꝺicēt oēs in iſto ſenſu: hoc eſt meū: ſꝫ oēs q̇ꝺeꝫ ꝺicent collectiue tanq̄ꝫ poſſiꝺētes vnā rem cōmunē: ita tñ ꝙ nullus ꝑ ſeipſuꝫ ꝺicet: hoc eſt meū: ⁊ iꝺē eſt etiā ſi poſſeſſio ſit cōmunis: nullius. n. ſm̄ ſeipſuꝫ erit ꝓpꝛia. Sic igitur pꝫ ꝙ q̇ꝺam ſophiſticus ſillogiſmꝰ eſt ſecūꝺuꝫ quē ꝓceꝺebat Socrates ꝺicens: ꝙ ꝺicere oēs: hoc eſt meū: eſt ſignū ꝑfecte vnitatis: q2 iſte ꝺictiones oēs ⁊ vterqꝫ ꝓpter ſuā ꝺuplicitatē etiā in oꝛonibus. i. ꝺiſputationibꝰ faciūt ſillogiſmos litigioſos. i. ſophiſticos: puta ſi aliq̇s ꝺicat ꝓpoſitis tribus ex vna parte: ⁊ tribus ex alia: vtraqꝫ iſtoꝝ ſunt paria: hoc eni eſt veꝝ ſi collectiue accipiat̄: q2 ſimul iuncta ſunt paria. Si vō ꝺiſtributiue accipiat̄ ſunt īparia. Vñ ꝺōm eſt ꝙ in vno ſenſu ꝺicere oēs ꝺe eoꝺē ꝙ ſit ſuū eſſet bonū. ſ. ſm̄ ꝙ li oēs tenet̄ ꝺiſtributiue: ſꝫ nō eſt poſſibile. implicat eniꝫ ꝯtraꝺictionē: ex hoc eni ipſo ꝙ eſt ꝓpꝛiū huius nō eſt alterius. Si autē nō accipiatur ſic ſꝫ collectiue: nō erit cōſentaneū. i. cōgruū ciuitati. ¶ Scꝺaꝫ rōnē ponit: ibi. (Habet pterea ⁊c̄.) Poſtq̄ꝫ oſtēꝺit ꝙ ꝺcm̄ Socratis nō eſt ſolū nō vtile ciuitati: ſeꝺ ēt infert maximū nocumentū. Viꝺemus eni ꝙ ꝺe eo q̇ꝺ ē cōmune multoꝝ valꝺe parū curatur: q2 oēs maxīe curant ꝺe ꝓpꝛijs. Seꝺ ꝺe cōmunibꝰ minus etiaꝫ curant hoīes q̄ꝫ quātū ꝑtinet aꝺ vnūquēqꝫ: ita ꝙ ab oībus ſimul minus curatur: q̄ꝫ curaret̄ ſi eſſet vnius ſolius. Dum. n. vnus creꝺit ꝙ alius faciat oēs negligunt: ſicut acciꝺit in ſeruitijs miniſtroꝝ ꝙ multi ſuiētes quāꝺoqꝫ peius ſuiūt: ꝺum vnus expectat ꝙ alius faciat. Scꝺm̄ aūt legē Socratis ſequit̄ ꝙ vnuſquiſqꝫ ciuis haberet mille filios vł plures: ⁊ ſic minꝰ curabit ꝺe ſingulis q̄ꝫ ſi haberet vnū ſolū. ¶ Et ſi aꝺꝺamꝰ ꝙ iſti mille filij nō ſunt ꝓpꝛij vniuſcuiuſqꝫ ciuiū: ſꝫ incertꝰ eſt filius icerti patris: multo minus curabūt. Vñ ſeq̇tur ꝙ oēs ciues ſimilr̄ negligent curam puerorū: ⁊ hoc erit maximū ꝺānuꝫ in ciuitate. ¶ Tertiā rōnem ponit: ibi. (Preterea in iſto mō ⁊c̄.) ꝺicens ꝙ iſto mō iꝺeſt ſꝫ poſitionē Socratis vnuſquiſqꝫ ciuiū ꝺicet ꝺe vnoquoqꝫ ciuium bñ operante: vel male q̄uocūqꝫ cōtingat eos eſſe: ꝺicet inquā: hic eſt meus: aliq̇ꝺ ſm̄ nām exiſtens: puta hic meus filius vel illius. Et hoc mō ꝺicet ꝺe vnoquoqꝫ mille vel quot contingat eſſe in ciuitate: ⁊ hoc ꝺicet nō quaſi pro certo ſciat hunc eſſe ſuū filiū vel illius: ſꝫ cuꝫ ꝺubitatiōe: q2 ſi mulieres ſint ꝯmunes multis acceꝺentibꝰ aꝺ vnā: nō pōt eſſe manifeſtū: ex quo patre cōtingat eſſe genitū filium: q2 multi ſunt qui nō ꝑ̄ant: ⁊ etiaꝫ icertuꝫ eſt cuius filiuꝫ cōtingat eſſe ſeruatum in vita multis moꝛientibꝰ. Eſt ḡ cōſiꝺeranꝺū vtꝝ melioꝛ ſit ꝙ per moꝺū iſtū aliq̇s appellet aliquē ſuum filium vel nepotē quēlibꝫ ō numero ꝺuoꝝ milliū vł ꝺecē milliū: aut magis ꝙ aliq̇s appellet aliquē iuuenē ſuū ꝓpꝛiū: ſicut mō in ciuitatibus faciunt. Viꝺemus eni ꝙ vnū ⁊ eunꝺē iuuenem q̇ꝺaꝫ ciuiuꝫ vocant filium ſuū: q̇ꝺaꝫ nepotē: vel ſm̄ quāꝺaꝫ aliam ꝓpinquitatē: ſiue cōſiꝺeretur ꝓpinq̇tas ꝓꝑ cōſanguinitatē: ſiue ꝓꝑ aliquā familiaritatē: ſiue q2 aliquis a ꝓ̇ncipio habuit curam ipſius: puta q2 fuit tutoꝛ eius vel inſtructoꝛ: aut etiam eoꝝ que aꝺ ipſum ꝑtinent: ⁊ cuꝫ vnuꝫ ꝺicat filiū vel nepotē: aliū ꝺicet eſſe fratrueleꝫ vel cōtribulem. Dicuntur aūt fratrueles qui ſunt ex ꝺuobꝰ f̄ribus nati. Cōtribules aūt q̇ ſunt ex vna tribu: puta ex vna ſocietate in ciuitate. Sic igitur pꝫ ꝙ nō ſolum ſm̄ legem Socratis multi ciues ꝺicent ꝺe vno ⁊ eoꝺem: hic eſt meus: ſeꝺ ēt ſm̄ conſuetuꝺinem que nunc in ciuitatibus obſeruatur. Seꝺ hec viꝺetur eſſe preeminentia ſm̄ legem Socratis ꝙ multi ꝺicent hunc eſſe ſuū filiuꝫ. Ex alia vero parte eſt preeminentia ex hoc ꝙ ꝺiuerſi ꝺicent vnuꝫ ⁊ eūꝺē eē ſuuꝫ: nō tanq̄ꝫ cōmunē ſeꝺ tanq̄ꝫ ꝓpꝛium: vel nepotē: vel filium: vel fratreꝫ: vel aliquiꝺ hm̄oī. Multo autem melius ⁊ efficacius eſt aꝺ amicitiā ⁊ curā ipenꝺēꝺaꝫ ꝙ aliq̇s eſtimet eē

aliquem

aliquem ꝓpꝛium nepotem ꝙ̄ cum eſtimet eum filium cōmunem per modū quo Socrates ponit: quia ſicut dictum eſt ꝓpꝛia magis homines amant ⁊ curant ꝙ̄ cōmunia. Unde patet ꝙ lex Socratis magis affert ciuitati detrimentū ꝙ̄ vtilitatem. ¶ Quartam rationem ponit ibi. (Quinimo nec vitari ⁊c.) ⁊ dicit ꝙ ꝙ̄uis Socrates putaret per cōmunitatem filioꝝ ⁊ mulierꝝ hoc euitare: vt nullus dicat eſſe ſuū ꝓpꝛiū filium: vel fratrem: ſꝫ cōmuniter hoc opinentur: tamē nō poteſt hoc effugere quin aliqui ſuſpicentur de aliquibus ꝙ ſint fratres eorum: vel filij: vel patres: vel matres: ⁊ hoc ꝓpter ſimilitudinē que frequēter inuenitur inter filios ⁊ patres vel matres. Unde quidam eorū qui deſcribūt periodū terre: ⁊ quomodo circularitas mundi eſt habitata: narrant ꝙ in ſuperiori Lybia quidam hñt cōmunes vxores: ſed diuidūt filios ſcḋm ſimilitudines: ita ꝙ vnuſquiſqꝫ viroꝝ accipit ſibi ꝓ filio illū qui ſibi ſimilat̄. Et hoc etiā videmus ↄtingere in feminis alioꝝ aīalium: ſicut eque ⁊ vacce que naturaliter habēt ꝙ faciāt filios ſimiles patribus. Sicut dicitur de quadam equa: que in terra Pharſalie ob hoc vocabatur iuſta: quia filios reddebat ſimiles patribus. Unde manifeſtum eſt ꝙ Socrates per legem quam dicit eſſe ferendam de cōmunitate vxorum ⁊ filioꝝ nō pt̄ hoc cōſequi: vt nō ſint ꝓuati affect⁹ inter homines.

Et preterea huiuſmodi moleſtias nō facile erit vitari ab his qui eam ſtatuunt cōmunitatem: puta plagas ⁊ neces: partim voluntarias: partim inuoluntarias: ⁊ rixas ⁊ iurgia que nefas eſt committere aduerſus parentes: ⁊ propinquos magis ꝙ̄ aduerſus extraneos: ſed frequentius illa euenire neceſſe eſt: vbi ignorant ꝙ̄ vbi ſciunt: ⁊ ea ſi contingant a ſcientibus expiari debito modo poſſunt: ab ignorantibus vero nō poſſunt. Illud etiam abſurdum: ꝙ filios cōmunes fecerunt coire ſolum amantes vetuerunt: amare vero nō vetuerunt: nec alios vſus: quos eſſe patri ad filios: ⁊ fratri ad fratrem omnium defoꝛmiſſimum eſt: cum ⁊ amare ſolum abſurdum: etiam nō aliam ob cauſam coitionem illoꝛum vetuiſſe: niſi quia nimia voluptas inde ſit ꝓuentura: ſed quia pater ſit aut filius aut fratres ob eam rem nihil putare referre. Uidetur autem magis prodeſſe: vt agricolis cōmunes ſint mulieres ⁊ filij ꝙ̄ cuſtodibus: minus enim erit amicitia ſi communes ſint nati ⁊ mulieres. Enimuero cum tales ſint: quibus imperatur oꝫ quo ipſi pareant imperio: nec res nouas i ciuitate moliant̄. Penitus autem contra eueniat neceſſarium eſt ex huiuſmodi lege: ꝙ̄ quoꝝ cauſa optimas leges eē opꝫ: ⁊ cuius gratia Socrates cenſet ita inſtituendum ⁊ de natis ⁊ de mulieribus. Amicitiam enim putamus maximum eſſe bonum ciuitatibus: nam ſic minime ſeditionibus agitabūtur: ⁊ vnam eſſe ciuitatē laudat maxime Socrates: qḋ ⁊ videt̄ ⁊ ipſe inqt eſſe amicitie op⁹: vt in amatoꝛijs ſermonibus ſcimus dicentem Ariſtophanem. Propter eximiam amantium cupiditatem applicari ſimul: ⁊ ex duobus fieri vnū. Hic ergo neceſſariū eſt ambos coꝛruptos eſſe: vel vnum. At in ciuitatibus neceſſe eſt amicitiā infirmā fluxāqꝫ fieri ꝓpter huius cōmunitatē: ⁊ minime dicere ſuum: aut filium patrem: aut patrem filium. Ut enim parū mellis multa in aqua diffuſum inſenſibilem facit mixtionem. Sic accidit cōmunitatē iſtam nequaꝙ̄ neceſſariā in tali rep. a noībus extimantib⁹ vel patrem vt filij: vel filiū vt patris: vł fratres inuicē. Duo ſūt q̄ faciūt homines curā hr̄e: ⁊ amare ꝓpꝛium .ſ. ⁊ affectio. quoꝝ neutrum ſit neceſſe eſt in hi⁹ rep. Inſuper tranſlatio illa natoꝝ ex agricolis ⁊ artificibus in cuſtodes: ⁊ ex his in illos magnā cōtinet difficultatē: quēadmodum tandē fiet: ⁊ cognoſcant neceſſe eſt dantes ⁊ transferētes: quibus quos dedant. Preterea ⁊ ſupius dicta magis in his neceſſariū eſt euenire: puta rixas ⁊ plagas ⁊ amores ⁊ cedes: nam nō amplius appellāt cuſtodes fratres ⁊ filios: ⁊ patres ⁊ matres: qui alijs ciuibus deduntur: ⁊ rurſus qui ex cuſtodibus alijs ciuibus vt tale caueant aliquid perpetrare propter conſanguinitatē. De cōmunitate igitur natorum ⁊ mulierum determinatum ſit in hunc modum.

¶ Lectio. III.

¶ Poſtꝙ̄ phus oſtendit ꝙ cauſa: quā Socrates aſſignabat ſue legis nō erat rōnabilis .ſ. ꝙ optimū eſſet ciuitati eē maxime vnā: ⁊ iterū ꝙ maxima vnitas nō ꝓuenit ex cōmunitate mulierꝝ ⁊ filioꝝ: hic tertio vult oñdere multas difficultates ⁊ incōueniētia que cōſequūtur ex tali lege: ⁊ ponit ſex rōnes: circa quaꝝ pmā dicit: ꝙ illis qui cōſtituūt hanc cōmunitatem mulierū ⁊ filioꝝ nō eſt facile ꝙ deuitent has difficultates ⁊ incōueniētia que dicentur. Primo enim nō pōt eſſe ꝙ in ciuitate non cōtingant vulnerationes ⁊ homicidia. Quandoqꝫ quidem inuoluntaria: puta cum caſu fiunt. Quandoqꝫ aūt voluntaria: puta cum fiunt ex odio vel ira. Et iterū rixe ⁊ maledictiōes ſiue obpꝛobꝛia: q̄ omnia mltō magis incōueniens eſt ꝙ fiant parētib⁹ vel aliquibus propinquis ſcḋm cognationem ꝙ̄ extraneis ⁊ remotis: quanto .n. naturaliter aliquis magis inclinatur ad amorē alterius: tāto magis incōueniēs eſt ꝙ ei inferat nocumentū. Et hmōi nocumenta vel iniurie multo magis fient ad illos de quibus neſcit̄ pro certo ꝙ ſint filij eoꝝ: quibus inferūt tales iniurias: ꝙ̄ apud illos de quibus pro certo ſcitur. Poteſt etiam cū hoc reputari ꝙ ſit facta aliqua diſſolutio ꝓpinquitatis que tollitur vel ꝓpter longinquā gn̄ationē: vel quia etiā cōſanguinei abdicantur ꝓpter aliquā offenſam. Sed illi qui neſciūt ꝓpinquitatē nullā poſſūt putare ſolutionē: ⁊ ſic expiare debito mō nō poſſunt ꝓpinquitatem eſſe factā. Unde patet ꝙ hmōi mala q̄ in ciuitatibus ꝓueniunt erunt magis incōuenientia ſi ponatur ↄmunitas mulierꝝ ⁊ filioꝝ: quia .ſ. cōtinget ꝙ frequenter fiant ad ꝓpinquos. ¶ Secūdam rōnem ponit ibi. (Illud etiam abſurdum ⁊c.) ⁊ ſumitur hec ratio ex incōuenientibus que ſequētur ex cōcupiſcētia libidinū: ſicut pmo ſumebat̄ ex incōuenientibus que ſequentur ex ira vel odio. Cōſiderandū eſt ḡ ꝙ apud oēs reputatū fuit incōueniens: ⁊ inhoneſtū ꝙ filij coirent cū matribus: aut patres cum filiabus: ⁊ hoc opoꝛtebat accidere: ſi ponerent̄ cōmunes filij

q2 cõtingeret ꝙ filius cognoſceret matrẽ ſuã ſicut ⁊ aliquã aliã mulierẽ: ⁊ ſimilr̄ cõtingeret ꝙ pater cognoſceret carnaliter filiam ſuaʒ ſicut ⁊ aliquaʒ aliam. Socrates ḡ preſentiens hoc incõueniẽs voluit ipſuʒ vitare tali ſtatuto: vt per ꝓ̇ncipes ciuitatis impediretur coitus filij cũ matre: cũ oportebat eſſe certũ ad minus apud ꝓ̇ncipes ciuitatis qui filium ſuſciperẽt nutriendũ. ⁊ ſimiliter vt ĩpediretur ꝑ eoſdem ꝓ̇ncipes coitus patris ad filiã: quãdo aliqua cõiectura poſſet haberi ꝙ hec eſſet filia illius: ſed hoc ſtatutũ Socratis ph̄us impugnat dupl̄r. Primo quidem q2 hoc ſtatutũ vr̄ eſſe inſufficiens. Prohibebat eñ filio ſolũ coitum matris: nõ aũt ꝓhibebat ei amorẽ libidinoſuʒ: q2 nõ indicabat ei ꝙ hec eſſet mater eius: neqꝫ ẽt ꝓhibebat ei alios vſus libidinoſos: puta ãplexus ⁊ oſcula: que indecentiſſimũ eſt eſſe inter propinquos: quia etiam amorem libidinoſum inter eos eẽ eſt inconueniens. Scḋo improbat iſtud ſtatutũ propter cauſam quam aſſignat. Dicebat enim ꝙ interdicendus erat coitus matris filio ꝓpter nullã aliã cauſaʒ niſi ad vitandũ delectationẽ valde vehementeʒ: que ex amore nãli matris ⁊ filij ꝑueniret: qui ſuperadderet̃ libidinoſo amori. Uehemẽtia aũt delectatõis in coitu ideo vitari volebat ne hoĩes nimis allicerent̃ ad intẽperantiã. Dicit ergo Ariſtoteles ꝙ incõueniens eſt dicere ꝙ ꝓpter iſtam ſolaʒ cãʒ debeat aliqs abſtinere a coitu matris: ⁊ nõ ex hoc ſolo: ꝙ mater eius eſt. Et eadem ratio eſt de alijs ꝓpinquis: ex ipſa eñ ſãguinis ꝓpinquitate debent ſibi cognati quãdaʒ reuerentiã honeſtatis: q̃ tollitur per laſciuiaʒ coitus. ¶ Tertiaʒ rõnẽ ponit ibi. (Uidet̃ aũt magis ꝓdeſſe ⁊c̃.) ⁊ dicit ꝙ iſta lex Socratis de ꝯmunitate vxoꝝ ⁊ filioꝝ magis eſt vtilis agricolis ⁊ alijs infime cõditionis hoĩbus q̃ᵹ cuſtodibus ciuitatis: id eſt ꝓ̇ncipibus ciuitatis: ⁊ alijs magnis viris qui agunt curã de rebus cõmunibus ciuitatis: q2 filij agricolaꝝ exaltabunt̃: ⁊ filij magnoꝝ deijcient̃: ſi oẽs redigantur in cõmune. Et ex hoc ſequitur ꝙ minus erit amicitia inter magnos ⁊ plebeios: ꝯſeruat̃ eñ amicitia inter eos inq̃ᵹtum agricole ⁊ alij hõ̇ ſunt ꝓ̇ncipibus ſubiecti: q2 vt dicitur in 9° ethicoꝝ Illud qḋ eſt ꝓportionabile vnicuiqꝫ ſaluat amicitiaʒ: ſubiectio autẽ cõſeruat̃ in hoc: ꝙ inferiores ꝓ̇ncipibus obediãt ⁊ non inſoleſcant: qḋ quidem accidet ſi equiperant̃ maioribus in filijs ⁊ mulieribus. Unde pꝫ ꝙ hec lex Socratis ĩpedit amicitiaʒ ciuitatis que dꝫ eſſe inter ꝓ̇ncipes ⁊ ſubiectos. ¶ Quartam rõneʒ ponit ibi. (Penitus autem ⁊c̃.) ⁊ dicit ꝙ ex tali lege omnino accidit cõtrarium eorum: ad que intẽdunt illi qui ponũt rectas leges: ⁊ iterũ cõtrarium ei ꝓpter qḋ ſocrates putauit ꝙ debeat ordinari lex de pueris ⁊ vxoribus. Oẽs eñ cõmuniter putamus ꝙ amicitia ſit maximũ bonũ in ciuitatibus: q2 ſi ſit amicitia inter ciues minime facient ſeditiones: ⁊ ad hoc intendunt omnes legiſlatores: vt ciuitas ſit ſine ſeditionibus. Unde omnes qui ponũt rectas leges ad hoc tendũt: vt ſit amicitia inter omnes ciues. Socrates etiam dixit ꝙ optimũ in ciuitate erat ꝙ eſſet vna. vnitas autẽ hominũ adinuicem eſt effectus amicitie: ⁊ ſicut cõmuniter videt̃ omnib⁹ ⁊ ẽt ſicut Socrates dixit. Unde etiã Ariſtophanes dixit in ſermonibus quos de amore fecit: ⁊ ſeinuicem amantes deſiderant ꝙ eſſent facti vnũ per naturã. ⁊ q2 hoc nõ poteſt eẽ deſiderãt ꝙ fiant vnũ quãtum poſſibile eſt. In hoc igitur caſu ĩ quo Ariſtophanes loquitur ſequeret̃ ꝙ vel ambo ſe amantes corrumperent̃ dum ex eis aliquid vnũ fieret: vł alter eorum corrumperet̃: quaſi in alterum cõuerſus. Sed in ciuitate ꝓpter talem cõmunionẽ mulieꝝ ⁊ filioꝝ ſequetur ꝙ amicitia diminuatur: ⁊ minimũ habebit de pondere ad amorẽ: ꝙ vel pater dicat de aliquo: iſte eſt meus fili⁹: cũ ſimul dicat hoc de multis alijs in ciuitate exiſtentibus: aut filius dicat de patre: hic eſt meus pater: cum ẽt ipſe hoc de multis alijs dicat. Uidemus eñ ꝙ ſi aliqs aliquod modicum dulce ĩmittat in multã aquã fit inſenſibilis mixtio: ſicut cum parum de melle imponit̃ in multa aqua: nihil ſentitur de dulcedine mellis. Unde familiaritas que ex iſtis noĩbus ꝑuenit in ciuitate ꝙ vnus dicat: hic eſt meus pater: vel filius aut frater: parũ curabit̃ ſi quilibet antiquior de q̃libet iuniore dicat eum eſſe filiũ: ⁊ ecõuerſo q̃libet iunior dicat quẽlibet antiquiorem eſſe ſuũ patrẽ: ⁊ oẽs coetanei dicãt ſe eſſe fratres. Et huius ratio eſt: q2 duo ſunt que maxime faciunt hoĩes ſollicite curare de alijs: ⁊ maxĩe diligere eoꝝ quoꝝ vnũ eſt ꝙ ſit ꝓpriũ ⁊ ſingulare eoꝝ. Unde hoĩes magis curãt de rebus ꝓprijs q̃ᵹ de cõmunibus ſicut ſupra habitũ eſt. Aliud eſt ſpãlis amor: quẽ qs habet ad aliquẽ: qui quidem amor magis fit ad eũ: quẽ aliqs ſingulariter diligit q̃ᵹ ad eũ quẽ ſimul cum multis alijs diligit: ſicut videmus ꝙ etiaʒ parentes magis diligunt filios vnigenitos q̃ᵹ ſi multos habeãt: quaſi amor diminuatur ꝑ ꝯmunicationẽ ad multos. Sic igitur pꝫ ꝙ ſi ſit talis ordinatio ciuitatis q̃lem Socrates lege ordinauit: diminueret̃ amicitia ciuiũ adinuicẽ: qḋ eſt cõtra intentionẽ legiſlatoꝝ. ¶ Quintam rõneʒ ponit ibi. (In ſuper trãſlatio ⁊c̃.) ⁊ dicit ꝙ ſm̄ ordinationẽ Socratis oportebat ꝙ fieret trãſmutatio filioꝝ: vt illi. ſ. qui eſſent nati a quibuſdaʒ matribus alijs darent̃ ad nutriendũ: ita ꝙ nullus cognoſceret ꝓpriũ filium: quõ aũt hoc fieri poſſet vt. ſ. trãſferrent̃ filij agricoltoꝝ ⁊ artificũ ad nobiles qui cuſtodiũt ciuitatẽ: aut ecõuerſo nõ de facili apparet. talis eñ trãſlatio magnaʒ turbationẽ ciuibus afferret: ⁊ ex alia pte nõ poſſꝫ oĩno tolli opinio de ꝓprijs filijs: q2 illi qui darent ⁊ transferrẽt pueros oporteret ꝙ ſcirent a q̇bus acciperent: ⁊ q̇bus darent. Unde lex Socratis nõ cõſequeret̃ intentũ: ⁊ cum hoc induceret magnã turbationẽ. ¶ Sextaʒ rõneʒ ponit ibi. (Preterea ⁊c̃.) ⁊ dicit ꝙ ꝓpter hmõi tranſlationẽ pueroꝝ maxime in talibus acciderent ea que ſuperius dicta ſunt. ſ. vulnerationes. libidinoſi amores: ⁊ homicidia inter ꝓpinquos. Uidemus ꝙ nunc pueri qui dantur ad cuſtodiam ⁊ nutritionẽ alioꝝ nõ tanta affectione nominãt ſuos ꝓpinquos ſicut ſi apud eos nutriant̃: ⁊ per ꝯñs nõ multũ verent̃ in ſuos ꝓpinquos aliquod predictorum cõmittere: multo igitur magis ſi non cognoſcerent ſuos eſſe propinquos nihil talium vererentur facere. Ultimo autem epilogando concludit ex hoc modo determinatuʒ eſt de cõmunione filiorum ⁊ vxorum. quam Socrates inducere volebat.

His conſequens eſt de rebus que poſſidentur ꝯſiderare quomodo ſit conſtituendum illis qui in optima rep. verſari debeant: vtruʒ ꝯmunes eſſent vel nõ cõmunes: hoc ſeorſum ſcrutandum eſt: nec ſimul cum his: que de natis ⁊ mulieribus conſtituuntur. Dico autem circa res: vtrum ⁊ ſi ſint nati mulieresqꝫ ſeparatiꝫ: quẽadmodum nunc ſint omnibus preſter: tamẽ res eſſe cõmunes ⁊ vſus: puta fundos proprios eſſe: fructus vero in cõmune conferre: quod apud quaſdam ſit gentes: vel contra ſolum quidem cõmune eſſe ⁊ cõmuniter coli: fructus autem partiri in proprios vſus: quod etiaʒ facere dicuntur quidam barbarorum: vel fundos ⁊ fructus eſſe cõmunes.

¶ Lectio. IIII.

¶ Poſtq̃ᵹ ph̄us improbauit legem Socratis quantum ad cõmunitateʒ mulieruʒ ⁊ puerorum: hic improbat eaʒ quãtum ad

tum ad cõmunitatẽ poſſeſſionũ: ⁊ circa hoc duo facit. Primo ꝓponit. Secũdo oñdit ꝓpoſitum: ibi. (Si ergo alij ⁊c̃.) Circa p̄mum tria facit. Primo continuat ſe ad precedentia: dicens ꝙ conſequẽs ad premiſſa eſt conſiderare de poſſeſſione: vtrum oporteat ordinare ꝙ illi qui debent cõuerſari ſm optimam conuerſationez ciuilem habeant poſſeſſiones vel nõ cõmunes vl̃ cõmunes. Scd̃o ibi. (Hoc ſeorſum ⁊c̃.) oſtendit ꝙ iſta queſtio ſeorſum eſt cõſideranda a premiſſa: que erat de cõmunitate vxorũ: ⁊ dicit ꝙ conſiderandum eſt ſeorſum etiaz ſi nihil eſſet ſtatutũ de communitate filiorum ⁊ vxorum: vtrum .ſ. dato ꝙ filij ⁊ vxores nõ ſint cõmunes: ſed ſeorſum quilibet habeat ꝓpriam vxorem ⁊ filios ſm modum qui nunc obſeruatur melius ſit ꝙ poſſeſſiones ⁊ vſus earum ſint cõmunes omnibus ciuibus: q̃ʒ ꝙ vnuſquiſqʒ habeat propriam poſſeſſionez: ſicut nunc eſt. Tertio: ibi. (Dico autez circa ⁊c̃.) diſtinguit modos quibus poſſibile eſt ciues cõmunicare in bonis poſſeſſis. Et ponit tres modos: quorum primus eſt: q̃ð vnuſquiſqʒ habeat ſeorſum proprium campum. Sed omnes fructꝰ camporum deferantur ad cõmune: ⁊ diſtribuantur in omnes: quod obſeruabatur apud quaſdam nationes. Secundus modus eſt: ꝙ econuerſo terra ſit cõmunis: ⁊ cõmuniter colatur. Sed fructus agrorum diuidantur inter ciues ad propriuz vſum cuiuſlibet. Et hic modus apud quoſdã barbaros obſeruabatur. Tertius modus eſt: vt ⁊ campi ⁊ fructus ſint cõmunes: quod Socrates lege ſtatuendũ eſſe dicebat. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Si ergo alij forẽt agricole: alius eſſet modus ⁊ facilior: ſed cuʒ ipſi ſibi laborent imperando magnas ea res affert difficultates. nam ſi in fruendo ⁊ laborando non ſint pares: neceſſe eſt incuſationes exiſtant contra fruentes quidem ⁊ conſumentes multa: parum vero laborantes his qui minus conſumunt ⁊ multuʒ laborant. Omnino autem conuictus omnis ⁊ cõmunitas hominum difficilis eſt: ⁊ maxime in his rebus probant eorum qui vna perigrinãtur ſocietates. quorum pleriqʒ fere diſſident inter ſe de paruis vilibuſqʒ offenſi. Nos quoqʒ miniſtris illis plurimum iraſcimur: quibus maxime vtimur ad circularem famulatum. Communes igitur habere res has: ⁊ huius cotinet difficultates.

❡ Oſtendit quid ſit verum circa propoſitam queſtionez. ⁊ primo improbat legem Socratis de cõmunitate poſſeſſionum: oſtendens que mala ex ea ſequerent̃. Secundo oſtẽdit que bona per eam tollerentur: ibi. (Eo autem mõ ⁊c̃.) Circa p̄mum ponit tres rõnes: quarum prima eſt: q̃ ſi poſſeſſiones eſſent cõmunes omnium ciuium oporteret alterum duorum eſſe. ſ. ꝙ vel agri colerentur per aliquos extraneos vel per aliquos ex ciuibus. Et ſi quidem per alios colerentur haberet aliquam difficultatez: q̃ difficile eſſet aduocare tot extraneos agricolas: tamen hic modus eſſet facilior q̃ʒ ſi aliqui ex ciuibus laborarent: hoc enim exhiberet multas difficultates. Non eni eſſet poſſibile ꝙ omnes ciues colerent agros: oporteret enim maiores maioribus negocijs intendere: minores tñ agriculture: ⁊ tamen oporteret ꝙ maiores qui minus laborarent circa agriculturam plus acciperent de fructibus: ⁊ ſic nõ equaliter ſm porportionem correſponderet preceptio fructuum operibus ſiue laboribus agriculture. ⁊ propter hoc ex neceſſitate orirentur accuſationes ⁊ litigia: dum minores qui plus laborant murmurarent de maioribus: ꝙ parum laborantes multuʒ acciperent: ipſi autẽ equo minus acciperent plus laborantes. Et ſic patet ꝙ ex hac lege non ſequeretur vnitas ciuitatis: vt Socrates volebat: ſed potius diſſidium. ❡ Secundam rationem ponit: ibi. (Omnino autem conuictus ⁊c̃.) ⁊ dicit ꝙ valde difficile eſt ſʒ ꝙ multi homines ſimul ducant vitam: ⁊ ꝙ communicent in quibuſdam humanis bonis ⁊ precipue in diuitijs. Videmus enim ꝙ illi qui in aliquibus diuitijs cõmunicant multas habent diſſentiones adinuicem: vt patet in his qui ſimul peregrinantur: frequẽter enim adinuicem diſſentiunt ex his que expendunt in cibis ⁊ potibus computum faciendo: ⁊ aliquando pro modico ſeinuicem propulſant ⁊ offendunt verbo vel facto. Unde patet ꝙ ſi omnes ciues haberent cõmunes omnes poſſeſſiones plurima litigia inter eos exiſterent. ❡ Tertiam rationem ponit: ibi. (Nos quoqʒ miniſtris ⁊c̃.) ⁊ dicit ꝙ homines maxime offenduntur ſuis famulis quibus multuʒ indigent ad aliqua ſimilia miſteria: ⁊ hoc propter cõmunitatem conuerſationis vite: qui enim non frequenter ſimul conuerſantur non frequenter habent turbationes adinuicez. ❡ Ex quo pʒ ꝙ cõmunicatio inter homines exiſtens eſt frequenter cauſa diſcordie. Ultimo autez concludit ꝙ premiſſe difficultates ⁊ alie ſimiles ſequerentur ex cõmunitate poſſeſſionũ in ciuitate. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Eo autem modo quo nunc fit ſi inſuper moribus ⁊ moderatione legum rectarum honeſtetur nõ parum preſtabit: habebit enim vtriuſqʒ cõmoda: dico autem vtriuſqʒ videlicet eius ꝙ cõmunes ſint res: ⁊ eius quod proprie. Oportet enim omnino vt res ſint proprie: ſed quodã modo cõmunes. Cure enĩ diuiſe incuſationes non parient: imo proficient: vtpote ad propriũ vnoquoqʒ ſedulo incumbente. At vero per virtutem erunt: vt eſt in prouerbio amicorum: cõmunia. eſt autem etiaʒ nunc quibuſdaʒ in ciuitatibus in hũc modũ ſubſcriptũ: ne putetur impoſſibile: ⁊ precipue in his que bene gubernantur aliqua eſſe poſſunt. Propria enĩʒ ſua quiſqʒ poſſidens partim vtilia facit amicis: partim vtitur ꝯmunibꝰ: vt in Lacedemone ſeruis vtũtur viciſſim tanq̃ʒ forent vniuſcuiuſqʒ: ⁊ preterea equis ⁊ canibus ⁊ vehiculis. Patet igitur eſſe melius vt proprie ſint res: ſed vſu facere illas cõmunes. Quemadmoduʒ autem hoc fiat legiſlatoris erit prouiſio. Eſt ſane inenarrabile quãtum interſit ad voluptatem conſiderare aliquid eſſe propriũ ſui. Non enim fruſtra quiſqʒ ad ſeipſum amicitiam habet: eſt vero id naturale. Sed cum amatio ſui reprehenditur: nõ illud reprehenditur q̃ ſe amat: ſed q̃ magis q̃ʒ oportet ſe amat: quẽadmodũ ⁊ amatio pecuniarum: nam amant omnes: vt ita dixerim: talia. Atqui ⁊ largiri ⁊ opem ferre amicis ⁊ hoſpitibus ⁊ familiaribus dulciſſimũ eſt: q̃ð fit ſi proprie ſint facultates. Hec autem non contingunt illis: qui nimis vnam afficiunt ciuitatem.

¶ Oſtendit que bona per predictã legem tollerentur: ⁊ ponit tres rationes: circa quarum primam dicit ꝙ ſi ita ordinetur in ciuitatibus: ſicut habet ꝙ ſcilicet poſſeſſiones ſint ciuibus diuiſe: ⁊ hoc ordinetur pulchris conſuetudinibus: ⁊ iuſtis legibus habebit magnam differentiam in exceſſu bonitatis ⁊ vtilitatis: reſpectu eiꝰ quod Socrates dicebat. Utrobiq; enim inuenitur aliquid boni: ſcilicet ⁊ in hoc ꝙ ponuntur poſſeſſiones proprie: ⁊ in hoc ꝙ ponuntur communes. Sed ſi poſſeſſiones ſunt proprie: ⁊ ordinentur per rectas leges ⁊ conſuetudines quod ciues ſibi inuicem communicent de ſuis bonis: habebit talis modus viuendi bonum: quod eſt ex vtroq;: ſcilicet ⁊ ex communitate poſſeſſionum ⁊ diſtinctione earum: oportet enim poſſeſſiones ſimpliciter quidem eſſe proprias quantum ad proprietatem dominij. Sed ſm aliquem modum communes. Ex hoc enim ꝙ ſunt proprie poſſeſſiones ſequitur ꝙ procurationes poſſeſſionum ſunt diuiſe: dum vnuſquiſq; curat de poſſeſſione ſua. Et ex hoc ſequuntur duo bona: quorũ vnum eſt: ꝙ dum vnuſquiſq; intromittit ſe de ſuo proprio: ⁊ non de eo quod eſt alterius non ſiunt litigia inter homines: que ſolent fieri quando multi habent vnã rem procurare dũ vni videtur ſic: ⁊ alij aliter faciendum. Aliud bonum eſt: ꝙ vnuſquiſq; magis augebit poſſeſſionem ſuam inſiſtens ei ſollicitius tanq̃ ꝓprie: ⁊ hoc modo erunt poſſeſſiones diuiſe. ſed propter virtutem ciuium qui erunt inuicem liberales ⁊ benefici erunt cõmunes ſm vſũ. Sicut dicitur in prouerbio: ꝙ ea que ſunt amicorum ſunt communia. Et ne cui videatur impoſſibile ſubiungit: ꝙ in quibuſdã ciuitatibus bene diſpoſitis eſt hoc ſtatutum: ꝙ quedam ſint ipſo facto communia quantum ad vſum: quedam autem fiant communia per voluntatem ab ipſis dominis: dum ſcilicet vnuſquiſq; habens propriam poſſeſſionem quedam de bonis ſuis facit prouenire ĩ vtilitatem filiorum ſuorum ⁊ amicorũ: ⁊ quibuſdam de bonis ſuis vtuntur amici ſui per ſeipſos tanq̃ rebus communibus. Sicut erat in ciuitate Lacedemonia: in qua vnus poterat vti ſeruo alterius ad ſuum miniſterium ac ſi eſſet proprius ſeruus. Similiter poterant vti equis ⁊ canibus ⁊ vehiculis aliorum tanq̃ ſuis ſi indigerent ire ad agros in eadem tamen regione. Unde manifeſtum eſt ꝙ multo melius eſt: ꝙ ſint proprie poſſeſſiones ſm dominium. Sed ꝙ fiant communes aliquo modo quantum ad vſum. Quomodo autem vſus rerum propriarũ poſſit fieri communis: hoc pertinet ad prouidentiam boni legiſlatoris. ¶ Secundam rationem ponit: ibi. (Eſt ſane inenarrabile ⁊c.) ⁊ dicit ꝙ non poteſt de facili enarrari quantum ſit delectabile reputare aliquid eſſe ſibi proprium. Uenit enim hec delectatio ex hoc ꝙ homo amat ſeipſum: propter hoc enim vult ſibi bona. Nec hoc eſt vanum ꝙ aliquis habet amicitiam ad ſeipſum: ſed naturale eſt. Quandoq; tamen iuſte vituperatur aliquis ex hoc ꝙ eſt amator ſui ipſius. Sed quando hoc in vituperium dicitur non eſt hoc ſimpliciter amare ſeipſum ſed magis q̃ oportet: ſicut ⁊ amatores pecuniarum vituperantur: quas tamen omnes aliquo modo amant: quia amatores pecuniarum vituperantur inquantum amant eas magis q̃ oportet: habent autem delectationem que eſt de rebus ꝓprijs habendis aufert lex Socratis. ¶ Tertiam rationẽ ponit: ibi. (Atqui ⁊ largiri ⁊c.) ⁊ dicit ꝙ valde delectabile eſt ꝙ homo donat vel auxilium ferat vel amicis vel extraneis vel quibuſcunq; alijs: quod quidem fit per hoc ꝙ homo habet propriam poſſeſſionem: vnde etiam hoc bonum tollit lex Socratis auferens proprietatem poſſeſſionum. Ultimo autem concludit ꝙ iſta inconuenientia accidũt his qui volunt nimis vnire ciuitatem introducendo cõmunitatem poſſeſſionum ⁊ vxorum ⁊ filiorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et preterea duarum virtutum opera manifeſte tollunt temperantie erga mulieres alienas: a quibus laudabile eſt ſe abſtinere: ⁊ liberalitatis circa res poſſeſſas. neq; enim diſcerni poterit liberalis: neq; liberalem operationem faciet vllam. Nam in vſu earum rerum que ipſi poſſidemus liberalitatis eſt opus. Illiuſmodi itaq; legis poſitio faciem habet apparentem: quam auditor libenter recipit: putans fore mirabilem quandam amicitiã omnibus erga omnes: preſertim cũ quis incommoda accuſat rerum p. nunc prouenientia ex eo quia non ſint communes omnium facultates ceu litigia ex contractibus: falſorum teſtium accuſationes: diuitum adulationes: quorum nihil fit propter probitatem: ſed propter improbitatem: cum etiam eos in communi habentes multo magis inter ſe litigare videamus q̃ eos que ſeparatim poſſident. Inſuper equum erat referre non ſolum quantis malis priuabuntur ſi cõmunitatẽ rerum habebunt: ſed etiam q̃ntis bonis: videt̃ autẽ omnino impoſſibilis eſſe illa vita.

¶ Obijcit ſimul contra vtranq; poſitionum: ſcilicet de cõmunitate vxorum ⁊ poſſeſſionem: ⁊ inducit etiam ad hoc tres rationes: quarum p̄ma eſt: ꝙ illi qui volunt ſic nimis vnire ciuitatem: manifeſte interimunt opera duarum virtutum: ſcilicet temperantie inquantũ eſt circa mulieres. Opus enĩ temperantie eſt abſtinere a muliere aliena: qḋ non habebit locum ſi omnes mulieres ſint communes. Similiter introducens communitatem poſſeſſionum aufert actum liberalitatis. Non enim poterit eſſe manifeſtũ de aliquo an ſit liberalis: nec aliquis poterit actum liberalitatis exercere: ex quo non habet proprias poſſeſſiones: in quarum vſu conſiſtit opus liberalitatis. Prouidus homo propria expendit ⁊ dat. Quod autem aliquis det communia non eſt multum liberalitatis. ¶ Secundam rationẽ ponit: ibi. (Illiuſmodi itaq; ⁊c.) ⁊ dicit ꝙ lex Socratis predicta videtur bona in ſuperficie. Et videtur ꝙ ſit amabilis ab hominibus: ⁊ hoc propter duo. Primo propter bonum quod aliquis ſuſpicatur futurum ex tali lege. Quando enim aliquis audit ꝙ inter ciues ſint omnia communia ſuſcipitur hoc cum gaudio reputans amicitiam admirabilem futuram per hoc omnium ad omnes. Secundo propter mala que putat tolli per hanc legem. Accuſat enim aliquis mala que nunc fiunt in ciuitatibus: ſicut diſceptiones hominum adinuicem circa contractus et iudicia de teſtimonijs falſis: ⁊ hoc ꝙ pauperes adulant̃ diuitibus tanq̃ omnia iſta fiant propter hoc ꝙ poſſeſſiones non ſunt communes. Sed ſi aliquis recte conſideret nihil horum fit propter hoc: ꝙ poſſeſſiones non ſunt cõmunes: ſed propter malitiam hominum. Uidemus enĩ ꝙ illi qui poſſident aliqua in communi multo magis diſſident adinuicem q̃ illi qui habent ſeparatas poſſeſſiones. Sed quia pauci ſunt illi qui habent poſſeſſiones communes reſpectu illorũ qui habent diuiſas: propter hoc pauciora litigia veniunt ex communitate poſſeſſionum. Tamẽ ſi omnes haberent cõmunes: multo plura litigia eẽnt.

¶ Tertiam

¶ Tertiam rationem ponit ibi. (Inſuper equuꝫ erat ⁊c.) Et dicit ꝙ homo nõ ſoluꝫ debet conſiderare quot malis priuentur illi qui habent cõmunes poſſeſſiones ⁊ vxores: ſed etiam quot bonis priuentur. Debet eniꝫ legiſlator ſuſtinere aliqua mala ne ꝑuentur maiora bona: tot autem bona priuantur per hanc legem Socratis: ꝙ videtur eſſe impoſſibilis talis ↄuerſatio vite: vt pꝫ per inconuenientia ſupra poſita.

Cauſam vero Socrati huius erroris putandum eſt fuiſſe ſuppoſitionem non rectam. Oportet eniꝫ quodãmõ vnam eſſe ciuitatem ⁊ domum: ſed non penitus. Eſt eniꝫ quo ſi ꝓcedat nõ erit ciuitas. eſt etiam quo erit quideꝫ ꝓpe vt non ſit ciuitas deterior ciuitas: velut ſiquis concentum faciat vniuocũ ⁊ verſum pedẽ vnuꝫ. Sed oꝫ cũ ſit multitudo: vt prius diximus: per diſciplinam cõmunem ⁊ vnam efficere: ⁊ qui diſciplinam ſit adhibiturus volens per illã ſtudioſam facere ciuitatem. Abſurdũ eſt ſi per talia quedam inſtituendaꝫ putet: ac non per mores ⁊ ꝑ philoſophiam: ⁊ per leges veluti ſeruorũ inuentorumqꝫ in Lacedemone ⁊ comeſſationũ in Creta legiſlator cõionẽ induxit. Lec. V.

¶ Poſtꝙ philoſophus impugnauit legeꝫ Socratis oſtendens eam eſſe incõuenientẽ: hic impugnat eã oſtendens eſſe inſufficientem: ⁊ circa hoc duo facit. Primo oñdit ꝙ nõ habuit ſufficiens motiuum. Scdo oſtendit ꝙ id quod ponebatur inſufficiens erat: ibi. (Modus vero ⁊c. (Circa primũ duo facit. Pmo oſtendit motiuum eſſe inſufficiẽs: ꝓpter falſam ſuppoſitioneꝫ. Scdo ꝓpter defectũ experiẽtie: que requiritur in legibus cõdendis: ibi. (Neqꝫ illud ſane ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ cã quare Socrates deuiauit a veritate circa legem de cõmunitate poſſeſſionũ filiorũ ⁊ vxorum: opꝫ putare fuiſſe qꝛ ſupponebat quandã ſuppoſitionem non rectã: ſcilicet ꝙ ſummum bonuꝫ ciuitatum eſſet: ꝙ ipſa eſſet maxime vna. Hec aũt ſuppoſitio iõ non eſt recta: qꝛ ad ciuitatem ⁊ domum: ſicut ſupra dictum eſt requiritur aliqua vnitas ſꝫ nõ oĩmoda. Unde intantũ põt ꝓcedere vnitas ciuitatis: qđ iã nõ erit ciuitas: puta ſi oẽs ſint vnius artis: et habitantes in vna domo. Intantum autẽ poteſt procedere vnitas qđ erit in propinquo ad hoc ꝙ nõ ſit ciuitas. Unde ſeqtur ꝙ ſit peior: quia vnumqđqꝫ tanto deterius eſt quanto magis appropinquat ad ſuum nõ eſſe: ſicut ſi tollatur aliqua diſtinctio officioꝝ que ſunt neceſſaria ad bñ eſſe ciuitatis: ⁊ ponit exẽplũ: ſi aliquis faciat ↄcẽtũ vniuocũ. i. omnes cantãtes in vna voce: iaꝫ nõ erit ſimphonia ⁊ ↄſonãtia vocum: cui ſimilatur ciuitas ex diuerſis ↄſiſtens. Similiter ſiqs faceret verſuꝫ pedẽ vnũ: idest carmen vno pede tantum numero conſtare: qꝛ tunc carmen nõ eſſet: qđ ex multis numero pedibus cõficitur. Et ita poteſt intantũ ꝓcedere vnitas ꝙ tollat̃ ciuitas: ſed ſicut ſupra dictum eſt: oportet in ciuitate eſſe quidẽ diuerſorũ multitudinẽ. ſed ꝙ ciuitas fiat vna ⁊ communis ꝓpter quandã diſciplinam legũ recte poſitarum. Sed ſi aliquis qui erat inducturus diſciplinã ad vniendum ciuitatem putet per hãc legem de cõmunitate filioꝝ ⁊ vxorum fieri ciuitatem bonam: incõueniens eſt ſi eſtimet ꝙ ꝑ tales cõitates poſſit rectificare ciuitateꝫ: ⁊ nõ magis per bonas conſuetudines ⁊ leges: ⁊ per ſapientiã circa talia: ſicut dictuꝫ eſt ſupra: ꝙ Lacedemones poſſeſſiones ꝓprias faciebant cõmunes quantũ ad vſum: ⁊ in Creta etiam fecit legiſlator eſſe aliqua cõmunia: vt fierent quedã cõuiuia publica ciuibus ſꝫ aliqua tempora ad hoc inſtituta: vt inter eos maior familiaritas eſſet. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Neqꝫ illud ſane ignorandũ eſt: quia opꝫ ad longum tempus ac diuturnas conſuetudines inſpicere an recte ſe habeant. Ferme enim oĩa inuenta ſunt quidem: ſed alia non inducta: alia ab expertis repudiata. Maxime auteꝫ id apparet ſiquis ꝑ opera inſpiciat remp. ſic inſtitutaꝫ. Non aliter enim poterit feciſſe ciuitatem niſi ſeparet illa atque diſtinguat partiꝫ in comeſſationes: partiꝫ in genera: partiꝫ in tribus. Itaqꝫ nihil aliud contingit lege prouiſum eſſe: niſi vt cuſtodes agros non colant: quod nunc Lacedemonij facere ceptant.

¶ Oſtendit inſufficientiam motiui ꝓpter defectuꝫ experientie: ⁊ dicit ꝙ ad hoc ꝙ leges bene ponãtur opꝫ hoc nõ ignorare: qꝛ dꝫ aliquis multo tempore conſiderare ⁊ multis annis vt manifeſtum ſit ꝑ experientiam ſi tales leges vel ſtatuta bene ſe habeant. Eſtimandũ eſt eniꝫ ꝙ in longitudine precedentiũ temporuꝫ fere omnia inuenta ſunt circa conuerſationem humanam qui excogitari poſſunt: ſed quedã eoꝝ non ſunt inducta: idest non eſt vſqꝫ ad hoc in eis proceſſum ꝙ lege ſtatuerentur: qꝛ ſtatim eoꝝ inconuenientia apparebat. Quedaꝫ vero ſunt quidem ſtatuta: ſed receſſerunt ab vſu dum cognouerunt homines ꝙ non erant vtilia. Et hoc maxime manifeſtũ fit: ſiquis per experientiam ordinis inſpiciat talem ordinem ciuitatis inſtitutũ qualem Socrates dixit. Impoſſibile eniꝫ eſt ꝙ fiat ciuitas niſi per aliquam operationeꝫ ⁊ ſegregationẽ: puta ꝙ de bonis cõmunibus fiat diſtributio per diuerſa conuiuia: vel per diuerſa gnã: aut per diuerſas tribus: idest ſocietates: ciuitatis aut regionis. Quia igit̃ neceſſe eſt omnino ꝙ fiat diſtributio bonoꝝ cõmunium quantum ad rem nihil aliud affertur per ſtatutum talis legis de cõmunitate poſſeſſionum: niſi ꝙ municipes: idest qui cõtinue morantur in ciuitate non habeãt curam de agris colendis: quaſi nõ habentes agros ꝓprios: ſed etiam ſi nõ ſint agri cões hoc ipſum fieri põt: ſicut Lacedemonij facere conantur: vt ſcilicet per alios agri colantur quamuis ſint proprij. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Modus vero totius reip. quis futurus ſit in cõione de gentibus neqꝫ Socrates ipſe inquit: neqꝫ dictu facile eſt. Atq multitudo ciuitatis diuerſorũ ciuiũ eſt multitudo: de quibus nihil determinatum eſt: an ⁊ agricolis cões eſſe facultates oporteat: vel ꝓprias ſingulorũ. Preterea vtrum mulieres ⁊ pueros proprios vel comunes. Si enim eodẽ modo comunia ſunt omnia omnium: quid differrent iſti ab illis cuſtodibus: vel quid plus ſuſtinentibus eorum imperiũ: vel quã ob cauſaꝫ iperiũ ſuſtinebunt niſi forte ꝑtexſit aliquid tale quale Cretenſes q cetera oĩa ſeruis ꝑmittẽtes gymnaſia ſoluꝫ illis vetuerunt ⁊ armoꝝ poſſeſſionẽ. Quod ſi vt in alijs ciuitatibus: ita apud illos talia erunt: quis modus erit cõmunitatis. Neceſſe eſt eni

duas ciuitates in vna eſſe ciuitate: ⁊ eas inter ſe contrarias: facit enim alios quidē cuſtodes quaſi in preſidio conſtitutos: alios agricolas ⁊ artifices ⁊ ceteros ciues. Litigia vō ⁊ iudicia ⁊ ꝙ alia mala ciuitatibus prouenire inquit: oia prouenient etiaꝫ iſtis: quanq̄ꝫ dicat Socrates fore vt non multū legibus indigeant ꝓpter diſciplinam: veluti circa res vrbanas ⁊ circa forum ⁊ alijs huiuſmodi legibus: tribuens ſolū diſciplinam cuſtodibus. Inſuper dominos facit ſuarū reruꝫ agricolas ac tollere permittit: at multo magis putandum eſt fore illos graues ⁊ inſolentes q̄ꝫ illas que apud quoſdam ſunt. hilocias vel peneſcias vel perichias.

℄ Oſtendit incōuenientiaꝫ legis Socratice quantū ad id qđ ponebat: ⁊ circa hoc duo facit. Primo oſtendit inſufficientiam predicte legis quātū ad ea de quibus eſt. Scđo quātū ad quedaꝫ cōmunia: ibi. (Enīuero ſiue neceſſaria ⁊c̄.) Circa primū inducit tres rōnes: quarū prima oſtēdit inſufficientiam predicte legis quātū ad hoc ꝙ nō poterat ſm eā ſufficienter diſtingui multitudo ciuitatis: ⁊ dicit ꝙ nō ſolū lex Socratis facere videbat ꝙ municipes agros non colerent tanq̄ꝫ nō proprios exiſtentes: ſed neqꝫ etiam Socrates dixit qs modus eſſet totius cōuerſationis politice inſtituende ſm ſuam legeꝫ cōmunicantibus: idest habentibus oīa cōmunia: neqꝫ etiam poſſibile eſt a quouis alio dicere hac lege ſeruata. Neceſſe enim eſt ꝙ multitudo ciuitatis ſit multitudo hoīum diuerſorum ſm diuerſos ſtatus. De quoꝝ diuerſitate qualiter eſſe poſſit nihil eſt determinatum a Socrate. Neceſſe enim eſt dicere ꝙ agricolis ſint poſſeſſiōes cōmunes ſimul cū alijs ciuibus ⁊ filij ⁊ vxores: aut ꝙ habeāt ſeorſum ꝓprias ⁊ poſſeſſiones ⁊ vxores ꝑter alios ciues. Hoc autem ſcđo mō contingit aſſignare diuerſitateꝫ eorum ab alijs ciuibus: tuꝫ propter differentiam eorum in poſſeſſionibus. tum ēt ꝓpter parentū originem. Sed ſi eodē mō ſint cōia omnia predicta omnibus alijs nulla differentia inuenieť: ſm quā poſſint diuerſificari agricole a cuſtodibus: neqꝫ ēt poterit aſſignari quid plus ꝯſequantur illi qui portāt pondus principatus in regendo ciuitatē: ⁊ ſic inutiliter laborabunt. Nūc autem habent hoc emolumentū ꝙ attribuunť eis plures poſſeſſiones: ⁊ filij eoꝝ nobilitantur. Similiter etiam nō poterit aſſignari qui paſſi fuerunt principatū: idest ꝓpter quā eorū conditionem precedentē ad principatū aſſumātur. Nunc enim conſueuerunt ad principatus aſſumi qui ſunt nobiliores origine: vel excellentiores diuites. Excellentia autem ſm virtutem nō ſemꝑ eſt ita manifeſta qđ ſm eam ſolaꝫ ſufficienter poſſint inueniri homines q aſſumanť ad ꝓcipatus. ℄ Poſſet aūt aliqs dicere ꝙ illi qui ſeruarent legē Socratis ſuſciperent tale aliquid obſeruāduꝫ quale obſeruant Cretenſes qui agriculturaꝫ ⁊ alia hꝰ artificia dimittunt exercenda per ſeruos: qbus ſolum interdicunt gymnaſia: idest exercitia corporalia: ⁊ vſum armorū: vt ſm hoc nō oporteat diſtinguere inter agricolas ⁊ alios cuſtodes. Quia exercentes agriculturaꝫ ⁊ artifices ſm hoc nō erant ciues ſed ſerui. Sꝫ ſi in ciuitate quā Socrates intendit inſtituere erunt hꝰ ordinata ſicut in alijs ciuitatibus: vt. ſ. quidam ciuium ſint agricole ⁊ artifices: non videbitur eſſe vna cōmunitas: quia in vna ciuitate neceſſariū erat eſſe quaſi duas ciuitates ſibi contrarias. Ex vna eniꝫ parte erunt cuſtodes q cuſtodiunt ciuitatē nihil aliud operantes: ⁊ ex alia parte erunt agricole ⁊ artifices operantes: quos opꝫ eſſe cōtrarios adinuicem ex hoc ipſo qđ laborantibus alij nō laborant: ⁊ tñ plura de fructibus recipiunt: ſicut etiam ſupra dictuꝫ eſt. Si vō poſſeſſiones nō ſunt cōmunes: nō erit ex hoc litigiū: quia quilibet procurabit ꝙ colantur agri ſui vel per alium vel ꝑ ſeipſum: ⁊ dum minores ſeruient maioribus ab eis aliqđ lucrum recipientes erit vna cōmunicatio inter eos. ℄ Secundam rationem ponit: ibi (Litigia vō ⁊ iudicia: ⁊ qđ alia mala ⁊c̄.) ⁊ dicit ꝙ in ciuitate habente omnia cōia ſicut Socrates dixit: inuenientur mutue accuſationes: ⁊ diſceptationes: ⁊ omnia alia mala que Socrates dicit nunc eſſe in ciuitatibus. Diſceptabūt enim ciues adinuiceꝫ de hoc ꝙ nō equaliter laborant nec equaliter fructum recipiunt: ⁊ de multis ēt alijs quāuis Socrates putauerit ꝙ iſta mala in ciuitate in qua eſſent oia communia non eſſent. Et ꝓpter hoc dicebat ꝙ ꝓpter hꝰ diſciplinaꝫ nō indigeret ciuitas multis legibus: ſed ſolum quibuſdam paucis: ſcilicet circa habitationē municipij: ⁊ circa foꝝ iudiciorū: vel etiam circa forum rerū venalium: ⁊ circa alia hꝰ ſine quoꝝ ordinatione ciuitas eſſe nō poteſt: ita tamen ꝙ hꝰ diſciplinaꝫ legum attribuebat ſolum cuſtodibus ciuitatis: nō autem agricolis: qui extra ciuitatē ⁊ municipiū mōrabanť. Et ſic pꝫ ꝙ lex Socratis erat inſufficiens: qꝛ nō poterat a ciuitate exturpare mala que tollere conabatur. ℄ Tertiaꝫ rōnē ponit: ibi. (Inſuper dominos ⁊c̄.) ⁊ dicit ꝙ Socrates cōmittebat ſm ſuā legem totā diſpoſitionē poſſeſſionū agricolis quibus dicebat eſſe cōmittēdam ꝙ fructus agrorū offerent ciuibus circa alia vacantibus: ⁊ ex hoc putabat ꝙ agricole ꝓpter hanc ꝑtātem efficerentur obſequioſi ⁊ humiliter ſeruientes alijs ciuibus: ſed totū ꝯtrarium accideret. multo enim magis eſt veriſimile ꝙ ex quo haberent oia in ſua poteſtate ꝙ eſſent graues alijs ciuibus ⁊ adinuenirent aſtutias ad defraudanduꝫ eos q̄ꝫ ꝙ humiliter eis ſeruirent. Et ſic pꝫ ꝙ lex Socratis de cōitate mulierum ⁊ poſſeſſionum inſufficiens erat: qꝛ nō poterat implere qđ conabatur. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Enīmuero ſiue neceſſaria ſunt hec ſimiliter ſiue non: nihil nunc quidem determinatuꝫ eſt: neqꝫ de conſequentibus que ſit eorum adminiſtratio ⁊ diſciplina ⁊ leges quedaꝫ: eſt aūt neqꝫ facile reperire: neqꝫ parum referens quales hos eſſe opꝫ ad ꝯſeruādā cuſtodū cōionē.

℄ Oſtendit inſufficientiā legis Socratis quātū ad alia cōſequentia: ⁊ primo in generali. Scđo in ſpeciali: ibi. (Atqꝫ ſi mulieres faciet cōes ⁊c̄.) dicit ergo ꝑmo ꝙ ſiue iſta que Socrates poſuit de cōitate mulierum ⁊ poſſeſſionū ſit neceſſaria ciuitatis: ſiue nō: tñ de cōſequentibus nihil determinauit ſcilicet qualis debeat eſſe ordinatio politice conuerſationis ⁊ qualis diſciplina: ⁊ quales leges ꝓpie eoꝝ qui ſic habent oia cōia. Non eniꝫ de facili eſt inuenire aliquas tales: neqꝫ parum refert quales hos eſſe opꝫ: q hanc cōmunionem cuſtodū conſeruare debent. Vtrū qbuſdam ſpecialibus legibus ⁊ ſpeciali diſciplina eſſent imbuendi. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Atqui ſi mulieres faciet cōmunes: facultates vō ꝓprias: quis curam habebit rei domeſtice vt agriculture viri. Si ſint communes facultates ⁊ agricolarū mulieres. Abſurdum etiam ex beſtijs facere ſimilitudinē: ꝙ cōueniat eadeꝫ exercere mulieres que viri ad quos rei domeſtice cura nequaq̄ꝫ pertinet.

℄ Oſtendit

¶ Oſtendit inſufficientiaʒ in ſpeciali: ꝛ primo quãtum ad mulieres. Scđo quãtum ad pncipes: ibi. (Periculoſa eſt inſuper ꝛc.) Tertio quãtū ad cõem ciuitatis felicitateʒ: ibi. (Preterea cuſtodibus felicitateʒ ꝛc.) Quãtuʒ ad mulieres autem duo tangit. Primo ꝙ nõ poteſt ſufficienter ordinari de mulieribus ſi ſint cões cuſtodibus ꝛ agricolis: ẽt ſi poſſeſſiões ſint ꝓprie ꝛ diſtincte vtriſqʒ. Cõſtat eniʒ ꝙ ſi ſint cõmunes: opʒ ꝙ agricole diſpenſent ea que ſunt in agris: non poterunt ſimul vti mulieribus in ciuitate exiſtentibus: ꝛ agros colere. Sed ſi facultates ſint ꝓprie: mulieres communes non poterunt intendere rei domeſtice: ſicut viri poterunt intendere agriculture. Si econtra facultates ſint cões: ꝛ vxores ꝓprie agricolarū: ſimul eniʒ poterunt ꝛ agros colere ꝛ vxoribus ſecum habitantibus operam dare. Scđo circa mulieres dicit ꝙ Socrates dicebat: ꝙ mulieres debebãt eadẽ tractare cū viris: vt. ſ. colerent agros ꝛ pugnarent ꝛ alia hõ facerẽt ſicut viri: ꝛ accipiebat ſimilitudinem a beſtijs: in quib⁹ femine ſimilia operantur maſculis: ſed Ariſto. iſtud dicit eſſe incõueniẽs nec eſſe ſimile: qꝛ beſtie nihil participant de vita iconomica: in qua quidem vita mulieres habent quedam ꝓpria opa quib⁹ oꝫ eas intẽdere ꝛ abſtinere ſꝑ ab opib⁹ ciuilib⁹.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Periculoſa eſt inſuꝑ magiſtratuū conſtitutio quã ſic facit Socrates vt ſemꝑ ſint ijdẽ. at hoc ſeditionis eſt cã ẽt apud illos: q nullã poſſident dignitatem: quid ergo apud bellicoſos ꝛ animoſos viros? Quod aūt ſibi neceſſariū ſit eoſdẽ ſemꝑ magiſtratus facere pʒ. Nõ eniʒ alioꝝ modo: ꝛ modo alioꝝ miſcet animis diuinū illud aurū: ſed ſemꝑ eiſdẽ. Inquit autẽ quibuſdã ſtatim a genitura aurum miſceri: quibuſdam argentū: es vͦo ꝛ ferrū illis: qui artifices futuri ſunt: aut agricole.

¶ Oſtendit inſufficientiam quantuʒ ad principes: ꝛ dicit ꝙ nõ eſt ſecurum ciuitati ꝙ hoc mõ inſtituant̃ principes ciuitatis ſicut Socrates inſtituebat. Ordinauit eniʒ ꝙ ſꝑ manerent ijdem principes: qđ quideʒ ſemper fuit cauſa ſeditionis: etiaʒ apud hoies non magni valoris: ꝛ multo magis apud homines animoſos ꝛ bellicoſos: q nõ poſſunt de facili pati ꝙ ipſi ſemper ſubijciant̃: ꝛ alij principentur. Et ſubiungit cauſaʒ quare Socrates inſtituebat ꝙ ſemꝑ eſſent ijdem pncipes. Dicebat eniʒ ꝙ ſicut in qbuſdã mineris terrarū inuenitur aurū: in quibuſdã argentū: in quibuſdã vͦo ferrū: aut es: ita in animabus quorundã hominū qui abundant in ſapientia ꝛ virtute eſt aurū quos iuſtum eſt principari. In quibuſdã vͦo argentū q ſunt ſcđi gradus. In quibuſdã vero q nõ ſunt perfecti ad ſapiaʒ ꝛ virtuteʒ: inuenitur quaſi es aut ferrū: ꝛ tales ſʒ ipſuʒ debent fieri agricole ꝛ artifices. Manifeſtū eſt aūt ꝙ iſtud nõ cõmutatur: ita ꝙ quãdoqʒ iſtis hoibus ſit indituʒ auruʒ: ꝛ qñqʒ aius: ſed ſꝑ eiſdem. Vñ ſequitur ꝙ ijdem principentur.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea cuſtodibus felicitatẽ auferens totam inquit ciuitatem facere beataʒ oportet legiſlatoreʒ. At impoſſibile eſt totaʒ eſſe beataʒ: niſi aut plurimi: aut oẽs partes: aut quedã habeant felicitatem. Nõ eniʒ eorūdem eſt felicitas quorum ꝛ pars: naʒ pars recipit toti exiſtere: ꝛ ſi nulli partium ad felicitateʒ impoſſibile. Quod ſi cuſtodes nõ erunt felices: qui tandẽ alij? non enim artifices quidem: neqʒ vulgus. Illa igitur reſp. de qua Socrates locutus eſt has ꝯtinet difficultates: ꝛ al's his nõ minores.

Oſtendit inſufficientiaʒ quantū ad cõem ciuitatis felicitatem. Dicebat enim ſocrates: ꝙ legiſlator dʒ ad hoc attendere ꝙ faciat totã ciuitateʒ felicem: ꝛ quantum ad opera virtutis: ꝛ quantū ad exteriora bona: cū tñ Socrates per ſuam legem auferret a ſingulis ciuibus felicitateʒ: qꝛ volebat ꝙ non haberent aliquid propriū nec in poſſeſſionibus: nec in mulieribus: nec in filijs. que qdeʒ pertinent ad felicitatem tanq̃ organice deſeruientia: vt dr̃ in pmo ethicoꝝ. Hoc aūt eſt ĩpoſſibile: ꝙ tota ciuitas ſit felix: niſi vel omnes vel plures partes ciuitatis felicitatẽ habeant. Nõ enim eſt felicitas ciuitatis ſicut numerus par ꝛ alia ſimilia. Partes enim numeri paris quãdoqʒ ſunt impares: ſicut partes ſenarij ſunt duo trinarij. Et preterea ſi cuſtodes ciuitatis non ſunt felices: qꝛ alij erunt felices ad hoc ꝙ in eis felicitas ciuitatis ſeruari poſſit: nõ enim poteſt dici ꝙ agricole ꝛ mercenarij ſint felices qui ſunt infimi in ciuitate. Nõ enim felicitas que eſt optimū ciuitatis põt ſaluari in infima eius parte. Vltimo aūt epilogando cõcludit ꝙ cõuerſatio politica ciuitatis de qua Socrates dixit hʒ ꝑdictas dubitationes: ꝛ quaſdã alias non minores ꝑdictis.

FErme autem ſil'r circa leges quoqʒ ſe habet poſtea ſcriptas. Quapꝑ ꝛ de illa reip. parte cogitare parum melius erit. Eteniʒ in rep. de paucis admodū determinauit Socrates: vt de mulierū ꝛ natoruʒ comunitate ꝛ de rebus poſſeſſis ac de inſtitutione reip. Lec. VI.

¶ Poſtq̃ philoſophus improbauit poſitionẽ Socratis de cõmunitate mulierum ꝛ pueroꝝ ꝛ poſſeſſionū qđ ponebat quaſi principale in ſua politica: hic inquirit de alijs conſequentibus legibus: ꝛ primo narrat eas. Scđo diſputat cõtra eas: ibi. (Superfluū ĝ ꝛc.) circa pmū duo facit. Prio dicit de quo eſt intentio. Scđo ꝓſequit̃ intentuʒ: ibi. (Diuiſit enim ꝛc.) Dicit ergo primo: ꝙ ſicut hʒ multas dubitationes lex de cõitate mulierū etiã poſſeſſionū: ita etiam ꝛ alie eius conſequentes leges: ꝛ ideo melius eſt q de tota eius politica aliqua pauca hic dicantur: qꝛ de paucis in ſua politia determinauit Socrates. ſ. de cõitate vxorum ꝛ filioꝝ ꝛ poſſeſſionis quõ debeãt ſe hr̃e: ꝛ ſuꝑ hoc determinauit ordinẽ politice ꝯuerſationis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Diuiſit enim in duas partes multitudinẽ habitãtiuʒ in agricolas ꝛ ꝓpulſatores belli. Tertiã ex his fecit eos: qui conſultãt ac deliberant ꝛ in quibus ſumma reip. conſiſtit auctoritas. Agricole vͦo ꝛ artifices: vtrum nullius magiſtratus an alicuius participes ſint: ꝛ vtrum arma poſſidere debeant: ꝛ vna pugnare nihil determinauit: ſʒ mulieres cenſet vna pugnare debere: ac diſciplinam hr̃e eandẽ: quã cuſtodes. Cetera vͦo extraneis peregit ſermonibus.

¶ Recitat ea que Socrates dixit de ordine politie: nã de cõmunitate ſatis ſupra dictū eſt: ꝛ pmo quãtū ad ptes ciuitatis. Scđo quãtū ad diſciplinã ciuiuʒ: ibi. (Et de diſciplina cuſtodū ꝛc.) Circa p⁹ q̃tuor dicit: quoꝝ pmū eſt ꝙ Socrates totã multitudinem habitantiū ciuitatẽ diuidebat in duas partes: quarū vna erat agricolaruʒ ꝛ artificiū

alia vo erat virorum bellatoꝝ:addebat aūt ⁊ tertiaʒ ptēʒ: ſcilicet cōſiliū ⁊ principes ciuitatis.Scḋo dicit ꝙ Socrates dicere de agricolis ⁊ artificibus vtꝝ debeant aliqueʒ principatum habere:⁊ vtrum etiam debeant aliquo mō pugnare vel nō omiſit.Tertio dicit ꝙ Socrates eꝑiſtimauit ꝙ oportebat mulieres bellare:⁊ alia ſimilia facere viris.Quarto dicit ꝙ alias quidē partes ſue politice impleuit multis ſermonibus extraneis:qui non pertinebāt ad mām politice:interponens multa de nālibus ⁊ de alijs ſcientijs. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Et ḋ diſciplina cuſtodū qualeʒ eſſe illā oporteret.Legum auteʒ maxima quidē pars leges exiſtūt. Pauca vero de rep. dixit ꝙ̃ dū pergit cōioneʒ facere:paulatiʒ circūagit in aliaʒ rēp. Preter cōitatem enim mulierum ⁊ reruʒ poſſeſſarum cetera eadem vtriſqʒ attribuit:naʒ ⁊ diſciplinam eandem: ⁊ abſtinentes viuere ab opibus neceſſarijs: ⁊ de cōmeſſationibus eodem mō:preterꝙ̃ qḋ hic exiſtimat mulierum quoqʒ comeſſationes eſſe debere: ⁊ hāc mille hñtiū arma:illā vo quattuor milium.

⸿ Narrat qd Socrates dixit de diſciplina ciuitatis:⁊ circa hoc tria facit.Primo dicit in cōi ꝙ Socrates dixit de diſciplina ciuitatis:q̇ opʒ aliquā diſciplinā hr̃e.Scḋo ibi. (Leguʒ aūt ⁊c̃.)ponit ea in qbus ꝯueniebat cū alijs politijs:⁊ dicit ꝙ magna pars legū ꝗs Socrates ponebat ſunt leges que mō in ciuitatibus obſeruant̃.Cuʒ eniʒ ipſe dixerit de politia.i.ꝯuerſatione ciuitatis:⁊ induxerit quādam maiorem cōitateʒ in ciuitate ꝙ̃ ſit ꝯſuetuʒ:paulatiʒ inſtituendo leges deueniebat ad alterā politiaʒ:que nunc obſeruat̃:qꝛ preter cōioneʒ mulierum ⁊ poſſeſſionis que erat ꝓpria ſue politie oīa alia tradidit:que poſſint eſſe cōia ambabus politijs.ſ.⁊ illi que obſeruat hāc cōitatem:⁊ illi que nō obſ̃uat.Eandē eniʒ diſciplinā dixit eſſe vtroꝝūqʒ: puta ꝙ hoīes viuerent de neceſſarijs operibus cū quadā moderātia ⁊ abſtinentia:⁊ ꝙ facerent quedam ꝯuiuia in ciuitate ad maiorem ciuium familiaritatem:que etiam apud alias ciuitates obſ̃uabant̃:quāuis oportuiſſet ꝙ inſtituerent multo differenteʒ diſciplinam:vt ſupra dictuʒ eſt.Tertio cū dicit.(Preterꝙ̃ q̇ hic ⁊c̃.)narrat quedam ꝓpria que Socrates ponebat:quoꝝ vnuʒ erat:ꝙ fierēt etiam conuiuia mulierum:⁊ nō ſolum viroꝝ.Aliud auteʒ erat ꝙ determiabat numerū bellatoꝝ.ſ.ꝙ ī ciuitate eēnt ad minus mille arma portātes:⁊ ad plus quattuor milia. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Sup̃fluum ergo quiddā ⁊ cōptū ⁊ nouū ⁊ dubitatiuum oēs Socratis habēt ſermones: ſed cuncta recte forſan difficile.

⸿ Obijcit cōtra p̄dicta alia que ſocrates inducebat:⁊ p̄mo obijcit cōtra diſciplinam legum.Scḋo cōtra ordinē partiuʒ ciuitatis:ibi.(Tota vo ꝯſtitutio ⁊c̃.)Circa p̄mū duo facit.Primo ꝓponit qḋ intēdit.Scḋo manifeſtat ꝓpoſitum:ibi.(Nam etiam multitudo ⁊c̃.)Dicit ergo p̄mo ꝙ ſ̃mones Socratis hñt aliquid ſuperfluum inquātum repleuit ſuam politiam extraneis ſermonibus:⁊ comptuʒ inquantum erant inſufficientes rationes:⁊ ſine experientia ꝓlate:⁊ nouum inq̄tuʒ erat ꝯtra cōem ꝯſuetudinem:⁊ erat qōnibus plenū per multas difficultates ꝯſ̃tes:⁊ ꝙ in oībus bene diceret difficile eſt aſſerere. ⸿ Deinde cuʒ dicit.

⸿ Nam etiam multitudo illa de qua nunc dicebatur latere non opʒ cum tanta ſit:qꝛ Babylonia aut alia q̄dam infinita regione indigebit:ex qua ocioſoꝝ q̄nqʒ milia cuʒ mulierū ac miniſtrantiū multiplici turba alantur:ſuppoſitiones qdem ſunt pro arbitrio faciēde:nō tamen impoſſibiles. Dicitur aūt debere legiſlatorem ad duo reſpicere in ferēda lege:ad regioneʒ ⁊ hoīes: addendū eſt ⁊ ad vicina loca: ſi oʒ ciuiliter viuere ciuitatem. Nō ſolū eniʒ neceſſariū eſt ipſaʒ talibus vti ad belluʒ armis:que vtilia ſint in ſua regione: verūetiā que in aliena. Qḋ ſiqs hꝰ non recipit vitam neqʒ priuatim:neqʒ publice:nihilominus tñ opʒ terribilem eſſe hoſtibus non venientibus ſolum in regioneʒ: verumetiam abeuntibus.

⸿ Manifeſtat qḋ dixerat:⁊ primo improbat dicta Socratis quātum ad menſuraʒ quam ciuitati imponebat.Scḋo quantuʒ ad diſtinctionem:ibi.(Sunt q̇ dicant ⁊c̃.)Circa primum duo facit.Primo improbat dictuʒ eius quātum ad numerū bellatorū.Scḋo quātū ad quātitatē poſſeſſionis quā taxabat:ibi.(De mō ⁊c̃.)Dicit ergo p̄mo: ꝙ ſiqs ꝯſideret predictam multitudinem bellatoꝝ quā Socrates inſtituebat in ciuitate manifeſte apparet ꝙ ciuitas talis indigebit maximo latitudine camporum:ſicut eſt circa Babyloniā:vt nutriantur exinde quinqʒ milia bellatoꝝ: qui nihil aliud operentur:⁊ preter eos multo maior alia turba ⁊ mulierū ⁊ famuloꝝ:⁊ ſ̃m hoc opʒ ꝙ ille qui taleʒ ciuitatem inſtituit habeat multitudinem camporū ad votum:qḋ tñ nō eſt impoſſibile.Sed tñ hoc ꝯſiderandū ꝙ ille qui debet legem in ciuitate ſtatuere non oʒ ſtatuere legem ſ̃m illud quod cogitat qḋ ſit poſſibile:ſed reſpiciēdo ad ea que ei exiſtunt:⁊ precipue qdem ad duo.ſ.ad regionem:vt nō cōſtituat maiorem ciuitatem ꝙ̃ regio illa paſcere poſſit.Et iterū ad homines vt ꝯueniant leges hoībꝰ ſ̃m eoꝝ conditiones.Tertio aūt eſt apponendū vt ponat leges reſpiciendo ad loca vicina:⁊ hoc quidē primo eſt neceſſarium ſi ciuitas oʒ habere vitam nō ſolitariā:ſed politicam:adeſt cōem cum multis alijs ciuitatibus cū quibus ſocietatem habeat nō ſolū in pace ſed etiam in bello:quia talem ciuitatem non ſolū neceſſariū eſt vti talibus armis ad bellum ⁊ in tanto numero ſ̃ʒ ꝙ vtile eſt ad ꝓpriaʒ regionē:ſed etiam in exterioribus locis:in quibus cōuerſantur vel hoſtes vel amici.Scḋo autem ſiquis nō approbet vitam bellicoſam:neqʒ vt ꝓpriaʒ alicuius hoīs neqʒ vt cōmunem totius ciuitatis:nihilominus tñ quātuʒ ad hoc oʒ ciues eſſe armatos ⁊ bellicoſos:vt ſint terribiles inimicis nō ſolū cū venerit in regionē:ſed etiam qñ diſcedunt. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ De mō quoqʒ rerū poſſidendaruʒ videndū eſt:ne forſan melius ſit aliter diffinire ⁊ clariꝰ. Tantas inq̇t poſſidere opʒ vt modeſte viuat̃ perinde ac ſi dicat vt bene viuatur: veruʒ hoc eſt minꝰ gn̄ale. Et eſt tēperate viuere:erūnoſe tamen:at melius eſt dicere modeſte ⁊ liberaliter:ſeparatim eniʒ vtrūqʒ:alterum eniʒ luxurie accōmodabitur:alteruʒ difficultati:cum ſole hꝰ virtutes habitus ſint circa vſuʒ facultatum noſtrarum:puta patrimonio manſuete vel fortiter vti non dicimur:at modeſte ⁊ liberaliter dicimur:quare neceſſarium eſt circa illud iſtas verſari virtutes.

⸿ Improbat

¶ Improbat poſitionē Socratis quantum ad menſuram poſſeſſionum quā in ciuitate ſtatuebat: ⁊ circa hoc duo facit. Primo improbat menſurationē poſſeſſionū a Socrate poſitā ſm ſe. Scdo quātum ad hoc ꝙ pretermiſit menſurā generationis: ibi. (Abſurdū quoqꝫ ⁊c.) Circa primum ponit duas rōnes. Dicit ergo primo: ꝙ opꝫ ꝯſiderare ne forte alio mō poſſit planius determinari quātitas poſſeſſionum: quas ciuitas dꝫ cōiter habere: ꝙ̄ Socrates determinauerat. Dicit enīꝫ Socrates ꝙ tāta dꝫ eſſe poſſeſſio ciuitatis: vt ex ea poſſint ciues viuere temperate: ſꝫ planius diceretur ſiquis diceret ꝙ tanta dꝫ eſſe poſſeſſio ciuitatis: vt ex ea viuatur bn̄: hec enim determinatio eſt magis vtilis: eo ꝙ plura in ſe comprehendit bn̄ viuere ꝙ̄ temperate viuere. ¶ Scdam rōnem ponit: ibi. (Et eſt tēperate viuere erumnoſe ⁊c.) Et dicit ꝙ cōtingit aliquē temperate viuere qui tn̄ miſere viuit: ideſt cum magna penuria. Et ſic pꝫ ꝙ predicta determinatio Socratis nō ſufficit: ſed melior determinatio eſt vt dicatur ꝙ tanta dꝫ eſſe poſſeſſio: vt viuatur temperate ⁊ liberaliter. Si enim alterū eoꝝ ſeparatiꝫ dicatur: ſequetur incōueniens. Ex vna enim pte ſi dicatur: ꝙ debeant viuere liberaliter: ſequetur ꝙ hō in ſupfluis delicijs viuat. Ex alia vo pte ſi dicatur ꝙ dꝫ viuere tēperate ſequetur: ꝙ poſſit hō viuere cuꝫ penuria ⁊ labore. Et iō ad excludendū vtrunqꝫ incōueniēs: opꝫ dicere temperate ⁊ liberaliter: ⁊ hec determinatio ſufficit: qꝛ ſole he due virtutes faciunt hominē bene ſe hēre circa vſuꝫ ſubſtātie: ideſt poſſeſſionis. Et hoc pꝫ in alijs virtutibus. Nō enīꝫ poteſt dici ꝙ aliquis vtatur ſua poſſeſſione manſuete aut fortiter. Māſuetudo enīꝫ eſt circa iras: ⁊ fortitudo circa timores: ⁊ audacias: ⁊ ſic in nullo reſpiciunt vſum poſſeſſionū: ſed temperantia que eſt circa cōcupiſcentias ciboꝝ: ⁊ venereoꝝ ppter quas multi conſumunt ſuaꝫ ſubſtantiam: ⁊ liberalitas que eſt circa donationes ⁊ acceptiones manifeſte reſpiciunt vſum poſſeſſionis. Unde pōt dici ꝙ aliqs vtatur ſua poſſeſſione temperate: ⁊ liberaliter. Unn̄ cū per vtrūqꝫ iſtorum tollatur omne inconueniens circa vſum poſſeſſionum: neceſſariuꝫ eſt circa ipſas eſſe ſtudioſos: ſcꝫ temperantie ⁊ liberalitatis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Abſurdū quoqꝫ eſt cū facultates adequerit: de ciuiū mltitudine nihil determinare: ſꝫ indefinitaꝫ relinquere multitudinem filioꝝ. Quaſi ſufficienter adequatā ppter ſterilitates vbicūqꝫ ꝯtingat: qd̄ vr̄ nūc quoqꝫ euenire in ciuitatibus. Sed opus eſt vt aliam certitudinē ⁊ nūc habeat ꝙ̄ nūc. Nam nūc qdem nemo dubitat ex eo qꝛ in ſingulos diuiſe ſunt facultates in quātacūqꝫ multitudine. Tūc vo cum ſint indiuiſe neceſſariuꝫ eſt diſpares nihil habere: ſiue pauciores ſint multitudine ſiue plures. Magis aūt putaret qs oportere determinatū eē modū pcreandoꝝ filiorū ꝙ̄ facultatū: vt nō plures ꝙ̄ determinatū ſit pcreari oporteat. Et numerus diffiniendus eſt reſpectu habito ad fortunas: ſi cōtingat decedere aliquos: ⁊ ad defectū procreandi ceteroꝝ. Pretermittere autem id vt in pleriſqꝫ ciuitatibus: neceſſe eſt egeſtatis ſit cauſa ciuibus. Egeſtas vo ſeditiōes: ⁊ delicta parit.

¶ Improbat poſitioneꝫ Socratis ex hoc ꝙ determinans quātitatem poſſeſſionuꝫ non determinabat quātitatē generationis: ⁊ circa hoc ſex facit. ¶ Primo quideꝫ pponit eſſe incōueniēs id quod Socrates dicebat: ⁊ dicit ꝙ incōueniens eſt ꝙ aliquis velit poſſeſſiones ciuitatis adequare: ideſt ad certam quātitatem reducere: ⁊ cū hoc non inſtituat aliquid ad determinandū multitudineꝫ ciuium: ſed pmittat gn̄ationē ciuiū in infinitū fieri: ſicut Socrates faciebat. ¶ Scdo ibi. (Quaſi ſufficiēter ⁊c.) ponit rōnem que mouebat Socratem: cōtingit enīꝫ in ciuitate multas mulieres eſſe ſteriles: ⁊ ita lꝫ alijs mulieribus generantibus multos filios: tn̄ ſemper ꝯſeruabitur eadē multitudo ciuitatis: ſicut nunc videmus in ciuitatibus euenire. Et ppter hoc Socrati nō videbatur neceſſariuꝫ ꝙ circa generationem filioꝝ aliqd taxaretur. ¶ Tertio qn̄ dr̄: ibi. (Sꝫ opus eſt ⁊c.) oſtendit Ariſtoteles hanc rationē eſſe inſufficientem: qꝛ nunc in ciuitatibus ppter hoc ꝙ poſſeſſiones ſunt diuiſe vnoquoqꝫ habente ppriam poſſeſſionē: nulla dubitatio poteſt prouenire ad quātācūqꝫ multitudinē pueniat generatio filiorum: qꝛ vnuſquiſqꝫ filijs ſuis ſtudet aliquo modo prouidere. Sed tunc cum poſſeſſiones non eſſent diuiſe inter ciues ſꝫ ordinationem Socratis ſequatur ꝙ illi qui eſſent ignobiliores nihil perciperent de fructibus poſſeſſionum ſi multiplicarentur: dū modo illi q eſſent potentes multiplicarentur: dum .ſ. potentes ciuitatis primo ſibi ⁊ ſuis neceſſaria ſumerēt: ſi eoꝝ multitudo excreſceret. ¶ Quarto: ibi. (Magis autē putaret ⁊c.) proponit ꝙ opꝫ determinare multitudinem circa generationem filioꝝ: ⁊ dicit ꝙ aliquis pōt extimare ꝙ magis opꝫ determinari generationem filioruꝫ ꝙ̄ etiā multitudineꝫ ſubſtantie: ita .ſ. ꝙ non generentur plures ciues ab aliquo numero determinato: cū ſufficiant ciuitatis poſſeſſiones. ¶ Quinto: ibi. (Et numerus diffiniēdus ⁊c.) oſtēdit qd debeat obſeruari in tali determinatione: ⁊ dicit ꝙ opꝫ determinare multitudineꝫ filioꝝ generandoꝝ reſpiciendo ad caſus fortuitos: puta ad mortes eoꝝ qui naſcuntur: ⁊ ad ſterilitateꝫ mulieruꝫ que non cōcipiunt: vt .ſ. tantuꝫ pmittatur ex alia pte ſuperexcreſcere gn̄atoꝝ numerus: vt hō defectus fortuiti ſuppleantur. ¶ Sexto: ibi. (Pretermittere aūt id ⁊c.) oſtendit ꝙ opꝫ determinari multitudinē generatoꝝ: ⁊ dicit ꝙ hoc ideo neceſſariuꝫ eſt: qꝛ ſi pmittatur ꝙ in infinitum hoīes generent abſqꝫ aliquo determinato numero: ſicut cōiter fit in ciuitatibus ex neceſſitate ſequitur: ꝙ ex hoc pueniat cauſa paupertatis ciuibus. Multi enim filij pauperes erunt habentes id ſolum: qđ eoꝝ pater diues habebat: ex paupertate aūt ciuiū ſequitur ꝙ ſint ſeditioſi ⁊ maligni: qꝛ dū nō hn̄t neceſſaria vite ſtudent ea acquirere fraudibus ⁊ rapinis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaqꝫ Phidon Corinthius vnus ex vetuſtis legūlatoribus familias cenſuit equales pmanere debere: ⁊ ciuium multitudinem: quāuis ſortitiones habebāt prius omnes iniquas ſm magnitudinem: at in his legibus cōtrariuꝫ eſt. Veruꝫ de his quēadmodū ſtatuendū putemus poſtea erit dicendū. Omiſſuꝫ eſt etiam in illis legibus quēadmoduꝫ differāt preſides a ſubiectis. Inquit enīꝫ oportere quēadmodū ex alio lane filuꝫ ducitur ꝙ̄ lini: ſic ⁊ eos q pſunt ſe hēre debere ad eos qui ſubſunt. Cū vo totā ſubſtātiā augeri pmiſerit vſqꝫ ad qncuplū: quare hoc vtiqꝫ non erit in regione vſqꝫ ad aliqd. Videndū eſt etiā ne edificioꝝ diuiſio nō pſit ad rem familiarem. Duas enim cuiqꝫ domos attribuit: at difficile eſt duas habitare domos.

¶ Improbat diſciplinã legũ Socratis quãtum ad diſtinctionẽ quã in ciuitate faciebat: ⁊ circa hoc quattuor facit. Primo oſtẽdit quõ circa diſtinctionẽ diſcordabat ab alijs legiſlatoribus. Et dicit ꝙ quidã legiſlator Corinthius Phidon noĩe duo dixit eſſe obſeruãda in ciuitate: quoꝝ vnuz eſt vt domus antiquoꝝ ciuium ꝑmanerent equales adinuicem in diuitijs ⁊ dignitate: ſi et̃ a ꝓncipio inequales ſortes habuiſſent: quõ autem reduci poſſint ad equalitatem infra dicetur. Aliud eſt vt multitudo ciuium ſemꝑ equalis remaneat: ſed in legibus Socratis ɔ̃triũ inuenit: qꝛ neqꝫ ordinat quõ equalitas multitudinis ciuiuz ɔſeruet̃: neqꝫ etiã ſtatuit ꝙ ſint equales diuitie ciuiũ: ſꝫ ꝑmittit ꝙ quidã hẽant maiores diuitias alijs: vt poſtea dicet̃. Sed de hoc qd melius ſit: vtrũ. ſ. ꝙ oẽs ciues hẽant diuitias eq̃les vel nõ: poſtea determinabit̃. Scðo ibi. (Omiſſum eſt ⁊c̃.) improbat legem Socratis quãtum ad diſtinctionẽ principũ. Et dicit ꝙ per leges Socratis nõ fuit determinatum quõ deberẽt diſtingui ꝓncipes a ſubditis: cum tñ ipſe diceret: ꝙ oporteret aliquã diſtinctionẽ eſſe inter eos: vt ſicut ex alia mã fit filũ lane ꝙ̃ filum lini: ita ex alia cõditione oporteret aliquos aſſumi in ꝓncipatũ: ⁊ remanere aliquos in ſubiectione. Non eniz poterat eos diſtinguere per originẽ generis: ex quo ponebat pueros ⁊ vxores cões. Tertio ibi. (Cuz vo ⁊c̃.) improbat poſſeſſionẽ Socratis quãtũ ad diſtinctionẽ poſſeſſionũ. Et dicit ꝙ Socrates ꝑmittebat ꝙ in rebus mobilibus diuitie vnius multiplicarentur ſupra diuitias alterius i quincuplũ: ⁊ pari rõne poterat ꝑmittere idẽ in poſſeſſione terre: vt non faceret oẽs agros cões. Quarto ibi. (Uidẽdũ eſt et̃ ⁊c̃.) improbat diſtinctionẽ Socratis quãtũ ad domos. Et dicit ꝙ opꝫ cõſiderare ne forte diſtinctio domoꝝ quã introducebat Socrates ſit vtilis iconomice. Dicebat eniz ꝙ quilibet ciuis debebat hẽre duo domicilia forte ꝓꝑ ſeparationẽ filiorũ. Sed hoc eſt difficile: ꝙ aliquis hẽat tãtã familiã ꝙ poſſit inhabitare duas domos: ⁊ et̃ dãnoſuz iconomice: vt vnus homo faciat duas expenſas in duabus familijs.

Tota vero conſtitutio vult eſſe neqꝫ plebis gubernatio: neqꝫ paucoruz potentium. Sed horum mediam quaz vocant remp. Eſt enim ex his qui arma ferunt. Lec. VII.

¶ Poſtq̃ Ariſto. improbauit poſitionẽ Socratis quãtum ad diſciplinas legum: hic iprobat eaz q̃tũ ad ordinẽ ciuitatis. Et ꝓmo q̃tuz ad populum. Scðo quatum ad principes: ibi. (Sunt q ⁊c̃.) Ad euidentiã eoꝝ que hic dr̃ ɔſiderandũ eſt: ꝙ ſex ſunt ſpecies ordinationis ciuitatuz: vt in tertio dicetur. Omnis. n. ciuitas aut regitur ab vno aut a paucis aut a multis. Si ab vno: aut ille vnus eſt rex aut tyrannus. Rex qdem ſi ſit v̾tuoſus tenens cõem vtilitatem ſubditoꝝ. Tyrannus aũt ſi ſit malus oĩa retorquens ad ſuum cõmoduz vtilitate ſubditoꝝ contempta. Si vo regatur ciuitas a paucis: aut illi eligent̃ ꝓꝑ virtutẽ q bonũ multitudinis procurent: ⁊ tale regimen dicit̃ poteſtas optimatũ. Aut eligẽtur aliq pauci ꝓpter potentiã: aut diuitias ⁊ nõ ꝓpter virtutẽ: qui omnia que ſunt multitudinis ad ſuã ꝓpriã vtilitatẽ retorquebũt: ⁊ tale regimen dr̃ ꝓncipatus paucoꝝ. Si vo ciuitas regitur a multis: ſilr ſiquidem regatur a multis virtuoſis: tale regimen vocabit̃ cõmuni noĩe Politia. Nõ aũt ɔtingit multos inueniri v̾tuoſos in ciuitate: niſi forte ſm bellicam v̾tutẽ: ⁊ ideo hoc regimen eſt: quo viri bellatores in ciuitate dominãt̃. Si vo multitudo populi dominari velit: vocatur plebeius ſtatus. Dic̃ ergo ꝓmo: ꝙ ſꝫ legez Socratis tota coordinatio multitudinis. ſ. ciuitatis neqꝫ eſt plebeius ſtatus: neqꝫ principatus paucoꝝ: ſed eſt media horuz: quã cõi nomine noĩant aliq politiam: ⁊ exiſtit ex his que vtuntur armis. Cũ enim Socrates multitudinem ciuitatis diuideret in duas partes: quarum vna erat pugnatoꝝ: alia artificum ⁊ agricolarũ. Agricolas aũt oꝫ in agris manere. Relinqtur ꝙ tota multitudo habitãtium ciuitatem eſſet virorum bellatorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si igitur vt cõmuniſſimam oĩuz hanc conſtituit remp. recte forſan dixit: ſi vt optimaz rẽp. nõ recte. forſan enim Lacedemonioruz remp. quis magis probabit: vel aliam quandam magis optimatium.

¶ Et dicit ꝙ ſi ipſe inſtituit talem ordinationem tanq̃ cõmuniſſimã inter alias politias: forte bñ dixit. Naz oligarchia eſt ſolum magnoꝝ: Democratia vo eſt ſoluz infimorum: Hec vo politia eſt ex his q ſunt medij inter vtroſqꝫ. vñ cõmunior eſt: vtpote cũ vtriſqꝫ participans. Sꝫ ſi ipſe inſtituit talem ordinationẽ quaſi optimã poſt ꝓmã: nõ bñ dixit. Primã aũt ordinationẽ dicit regimen: vel qꝛ eſt prima a tempore: a principio enim omnes ciuitates regibus regebantur: vel qꝛ eſt optima: dummodo rex ſit bonus. Poſt hanc autez ꝓmam politiaz nõ põt dici: ꝙ politia virorum bellantiũ ſit optima: multo enim melior eſt ꝓncipatus v̾tuoſoꝝ: per quẽ modum regebantur Lacedemonij. vel ſi q alij ciues optimatũ p̃ſtãte regunt̃. ¶ Deide cũ dic̃.

¶ Sunt qui dicant optimaz remp. ex omni genere gubernationum admixtaz eſſe debere: atqꝫ ob id Lacedemoniorũ laudant remp. conſtare qdem illam ex paucorum potẽtia. Item ex vno principe ⁊ populari ſtatu ponẽtes regem illoꝝ pro vnius gubernatione. Senatum vero pro paucorum potentia. Ephoros autẽ pro ſtatu populari: quoniam Ephori ipſi ex plebe ſumuntur. alij Ephoratuz quidem tyrãnidem putant: ſꝫ populariter regi per cõmeſſationes: ⁊ alium quotidianum victum.

¶ Improbat ordinez quẽ Socrates in ciuitate ſtatuebat q̃tũ ad principes: ⁊ circa hoc duo facit. Prĩo ponit poſitionẽ eius. Scðo improbat eã: ibi. (Quas aũt nõ ⁊c̃.) Circa ꝓmũ duo facit. Prĩo ꝓponit qð expedit in ciuitatibus ɔmiſceri ꝓdicta regimina. Scðo oſtẽdit q̃liter Socrates cõmiſcebat: ibi. (Sed i ⁊c̃.) Dicit ergo ꝓmo ꝙ quidã dixit ꝙ optimũ regimen ciuitatis eſt qð eſt quaſi ɔmixtum ex oĩbus ꝓdictis regiminibus. Et huius rõ eſt. quia vnũ regimẽ temperat̃ ex admixtione alterius: ⁊ minus dat̃ ſeditionis mã: ſi oẽs habeant ꝑtem in ꝓncipatu ciuitatis: puta ſi in aliquo dñetur populus: in aliquo potentes: in aliquo rex: ⁊ ſꝫ hoc maxime laudabit̃ ordinatio ciuitatis Lacedemonioꝝ: de qua tñ erãt due opiniones. Quidam enim dicebant eã cõponi ex tribus ciuilitatibus paucoꝝ p̃ſtãte: ex vno principe: populari ſtatu. Hẽbant eniz in ciuitate regem. hẽbãt etiaz ſeniores quoſdaz ex maioribus ciuitatis aſſumptos: hẽbant et̃ quoſdã principes q eligebant̃ ex populo: ⁊ vocabãtur Ephori. i. puiſores. Alioꝝ aũt opinio fuit ꝙ ꝓncipatus ephoroꝝ ꝑtineret ad tyrãnidẽ: qꝛ pro voluntate dominabant̃. Sꝫ erãt in ciuitate alij ꝓncipatus: qui diſponebant de cõuiuijs cõibus ⁊ de alijs pertinentibus ad quotidianã vitam ciuitatis: puta de victualibus ⁊ alijs rebus venalibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed in his legibus dictum eſt: optimã rẽp. ex plebeio ſtatu conſtare debere: at ex tyrãnide.

¶ Oſtendit quõ Socrates cõmiſcebat ſuam politiã: ⁊ dic꜊ ꝙ in legibus Socratis dictũ eſt ꝙ optima politia dꝫ cõponi ex tyrãnide ⁊ plebeio ſtatu: forte ꝑpter h̄ vt potentia populi refrenaret᷑ per potentiã tyrãni: ⁊ iterũ potẽtia tyrãni refrenaret᷑ ꝑ potentiã populi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quas aut non reponat quis inter ſpecies rerũp. aut deterrimas omnium eſſe fateatur. Melius ergo dicunt qui plures commiſcent. Nam que ex pluribus ꝯſtat reſp. melior eſt.

¶ Improbat quãtũ ad hoc Socratis dictũ. Et p̄mo oñdit hanc ordinationeꝫ ſꝫ ſe indecentem eſſe. Scd̃o oñdit ꝙ ea que ſtatuebat nõ erant conuenientia huic cõmixtioni: ibi. (Deinde nihil ⁊c̃.) Dic꜊ ḡ p̄mo ꝙ ꝑdicte due politie .ſ. tyrannis ⁊ plebeius: vel nõ ſunt dicende politie: q꜊ non ſequuntur ordinẽ rõnis: ſed ĩpetũ volũtatis. vel ſunt dicende peſſime inter oẽs. Vñ incõueniẽs eſt ꝙ ex peſſimis polities cõponat᷑ optima politia. multo igitur melius faciunt illi qui ex pluribus polities ꝯmiſcẽt ordinationẽ ciuitatis: quanto enim eſt ex pluribus cõmixta: tanto melior eſt: q꜊ plures hñt ptem in dñio ciuitatis. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Deinde nihil videt᷑ hẽre ex vnius gubernatione: ſꝫ ex paucoꝝ potẽtia ab populari ſtatu. Verũ ad paucoꝝ potentiam inclinare magis.

¶ Improbat dictum Socratis quãtũ ad hoc. ꝙ ea q̃ inſtituebat nõ cõueniebãt ꝯmixtioni ꝑdicte: ⁊ circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ ea q̃ ſtatuebat Socrates nõ conueniebant ꝑdicte cõmixtioni. Scd̃o ꝙ erãt ſꝫ ſe ꝑiculoſa: ibi. (Habet ẽt ⁊c̃.) Circa p̄m̄ tria facit. Primo ꝑponit qđ intẽdit. Scd̃o manifeſtat ꝑpoſitũ: ibi. (Qđ pꝫ ex ⁊c̃.) Tertio oñdit quõ ꝑdicta cõmixtio fieri poſſet: ibi. (Qđ igit᷑.) Dicit ergo p̄mo: ꝙ cũ Socrates vellet cõmiſcere politiaꝫ ex plebeio ſtatu ⁊ tyrannide: que eſt monarchia q̃dã: ſi q̃s cõſideret ea q̃ ipſe ſtatuit nihil eſt ibi ꝑtinẽs ad p̄ncipatũ vnius: ſꝫ oĩa ſunt ꝑtinẽtia ad potẽtes vel populũ: ſꝫ magis declinat ſua ordinatio ad paucoꝝ ptãtẽ. ¶ Deide cũ dic꜊.

¶ Qđ pꝫ ex magiſtratuum creatione. Nã ꝙ ex delectis ſortitio fiat: cõmune eſt vtriqꝫ: ſꝫ ꝙ neceſſe ſit ditiores concionẽ hr̃e ⁊ magiſtrat⁹ creare. Vel alios q̃dpiã hi⁹ publicoꝝ negocioꝝ facere. alios ṽo preteriri: id paucoꝝ potẽtie eſt.

¶ Oſtendit ꝑpoſitũ: ⁊ primo circa electionẽ p̄ncipũ. Scd̃o circa electioneꝫ conſilioꝝ: ibi. (Inſuꝑ ⁊c̃.) Dicit ergo ꝙ hoc qđ dictũ eſt manifeſtũ eſt ex inſtitutione p̄ncipũ: quã Socrates determinat. Dicit eniꝫ ꝙ debebãt aliq̄ eligi ex q̄bus ꝑ ſortẽ aſſumerent᷑ p̄ncipes: ⁊ hoc cõe erat ⁊ plebeio ſtatui ⁊ potentie paucoꝝ: q꜊ iſti electi erãt ⁊ de populo ⁊ de maiorib⁹: ſꝫ q̃dã alia inſtituebat ꝑtinẽtia ad potẽtiã paucorũ .ſ. ꝙ ad diuites ciuitatis ꝑtineret ꝯuocare mltitudinẽ: ⁊ ꝙ ipſi deferrẽt p̄ncipes electos ad populũ: ⁊ oĩa hꝰ que ꝑtinebant ad cõmunitateꝫ ciuitatis volebat fieri ꝑ diuiſiones. ⁊ in his alios admittebat. Silr̃ ẽt potẽtia paucoꝝ erat ꝙ volebat plures p̄ncipes fieri ex diuitib⁹: ⁊ in maioribus officijs conſtitutos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſuꝑ conari vt plures ex diuitibus ad dignitates ſumant᷑: ⁊ ad maximas quidẽ ex maximo cẽſu paucoꝝ potẽtia eſt: ⁊ ſenatus aſſumptio. Aſſumunt᷑ .n. cũcti ex neceſſitate: ſed ex primo cẽſu: poſtea totidem ex ſcd̃o: poſtea ex tertio. Verũ non oẽs neceſſe erat ex tertio vel quarto aſſumi: ex quarto aũt q̃rtoꝝ ſolis neceſſe eſt primis ⁊ ſcd̃is. Poſtea ex his equalẽ ex ſingulis cẽſibus numerũ eſſe ſumẽdũ inq̄t. Erũt itaqꝫ plures ⁊ potẽtiores qui ex maximo cenſu ſumuntur. Propterea quia ex plebe quidã non ſumuntur: quia neceſſe non eſt.

¶ Dicit quõ in electione conſiliarioꝝ declinabat ad ptãtem paucoꝝ: ⁊ dicit ꝙ ſꝫ Socratẽ ciues diſtinguebantur per quattuor gradus: ⁊ ex oĩbus gradibus aliq̄ erant q̄ eligebant conſiliarios: ſed oẽs q̄ erant de p̄mo cenſu ex neceſſitate cogebant᷑ ad eligẽdũ. illi ṽo q̄ erant ex ſcd̃o non oẽs eligebant: ſed aliq̄ equales numero p̄mis: ⁊ tñ iſti ẽt ex neceſſitate cogebant᷑ eligere. Deinde ex tertio gradu eligebãtur aliqui equales: ⁊ ſilr̃ ex q̃rtis: ſed tñ nõ erat neceſſariũ ꝙ oẽs q̄ eligebant᷑ ex tertijs vel quartis eligerẽt: ſꝫ ex q̃rto gradu q̄ erat quartoꝝ nllus poterat eligere ꝯſiliarios: niſi illi q̄ erãt de p̄mo ⁊ ſcd̃o gradu: ⁊ ita dicebat Socrates ꝙ equalis numerus ꝑueniebat de quolibet gradu ciuitatis: ſed hoc nõ eſt neceſſariuꝫ: q̄nimo ſemꝑ erunt plures ⁊ meliores ex maximis cẽſibus. Et ſic populares nõ oẽs eligẽt cũ nõ habeãt neceſſitatẽ eligẽdi. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Qđ igit᷑ nõ ex gubernatione plebis ac vnius principatu cõſtab̄it h⁹ reſp. ex his pꝫ. Patebit etiã poſtea cuꝫ de ea ſpecie reip. tractabimus.

¶ Dicit ꝙ ex his que dicta ſunt poteſt eſſe manifeſtũ q̃lr oporteat inſtitui remp. ex gubernatione plebis ac vnius principatu. ⁊ iterum ex his que dicentur poſterius qñ incidet ꝯſideratio de rep. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Habꝫ ẽt circa magr̃atuũ creationẽ delectoꝝ delectum ꝑiculoſuꝫ. Nã ſi aliq̄ ꝯſpirare velit ẽt mediocri numero: ſemꝑ ſm̃ hoꝝ voluntatẽ fiet aſſumptio. In legib⁹ igit᷑ illa reſp. ita ſe hꝫ.

¶ Oñdit ꝙ electio p̄ncipuꝫ quã Socrates inſtituebat eſt ꝑiculoſa. Et dicit ꝙ ꝑiculoſuꝫ eſt ciuitati: quã Socrates inſtituebat circa electionẽ p̄ncipũ vt .ſ. ex aliq̄bus electis aliq̄ electi eligerent᷑. Illi eniꝫ p̄mi electi ex q̄bus eligunt᷑ p̄ncipes ſunt pauci reſpectu toti⁹ multitudinis ciuitatis: ⁊ iõ facilius erit eos ꝑuertere q̃ꝫ totã multitudinẽ. Vñ ſi ſint aliq̄ qui velint ſemꝑ inſtitui in p̄ncipatu ẽt ſi ſint mediocres in multitudine ſemꝑ ad hoꝝ voluntatẽ eligent᷑ p̄ncipes: q꜊ mutuo ſe eligent ⁊ mutuo ſibi ſuccedent in p̄ncipatibus. Ultimo epilogãdo ꝯcludit: ꝙ ea que ſunt in legibus circa rẽp. Socratis hñt ꝑdictum modum.

Sunt ṽo ⁊ alie quedã reſp. tum idiotarum: tum philoſophoꝝ ⁊ in adminiſtratione ipſarũ verſantium. Oẽs aũt he ꝓpinquiores ſunt illis ſꝫ quas nunc regũt q̃ꝫ iſte due. Nullus eni neqꝫ de cõitate filioꝝ: neqꝫ de mulieribus talem aliquaꝫ introduxit nouitatem. neqꝫ etiam de feminarum comeſſationibus: ſed a neceſſarijs magis inchoauit.

Lec. VIII.

¶ Poſtq̃ꝫ ph̄s diſputauit de politia Socratis ſiue Platonis: h̄ ꝓſeq̄t᷑ de politia cuiuſdã q̄ Phaleas dicebat᷑. Et circa h̄ tria facit. Primo narrat ei⁹ ordiationẽ. Scd̃o approbat eã quãtũ ad id ꝙ bñ dicebat: ibi. (Qđ igit᷑ ⁊c̃.) Ꝫ° ĩprobat

eam quantum ad id in quo deficiebat. ibi (Sed eſſe equalitatem ꝛc.) Circa primũ duo facit. Primo cõparat iſtam politiam ⁊ ſequentes ad precedentem ordinationem Socratis vel platonis. Scḋo enarrat huius politie ordinationem: ibi. (Uidetur gbuſdã ꝛc.) Dicit ḡ pmo ꝙ ꝑter ꝑdictas politias Socratis vel Platonis ſunt ẽt quedã alie politie .i. ordinationes ciuitatuꝫ quaꝝ quedã ſunt ab idiotis ⁊ illitteratis inuente: quedã vero ſunt adinuẽte a pħis ⁊ a gbuſdam hoībus q fuerũt prudẽtes ⁊ experti in ciuili ↄuerſatione. Et eaꝝ quedã ſunt ↄſtitute tantũ a ſuis actoribus: ita tñ ꝙ in nulla ciuitate obſeruant̃: quedã võ ſunt ſm ꝙ̃s aliqui ciuiliter ↄuerſantur. Oẽs aũt hᵉ politie ꝓpinquius ſe hñt adinuicem: ⁊ ad id qḋ eſt cõueniẽs ciuitati ꝙ̃ ambe predicte politie Socratis vel Platonis: quaꝝ pma ſupra poſita eſt de cõmunitate mulieruꝫ: filioꝝ: ⁊ poſſeſſionum. Alia võ poſterius de legibus ab eo ſcriptis. Nullus enim alius legiſlator adinuenit neqꝫ cõmunitatẽ filioꝝ ⁊ vxorum qḋ pertinet ad pmã politiã Socratis: neqꝫ ordinauit aliqd circa ↄuiuia mulieruꝫ qḋ ꝑtinet ad ſcḋaꝫ: vt ex predictis patet: ſed incipiũt ordinare ciuitateꝫ ab his que ſũt magis neceſſaria. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidetur gbuſdã maximũ: vt de patrimoniis recte conſtituatur. Nam hinc ſeditiones oriri cunctas aſſerunt.

¶ Narrat politiã quã Phaleas ordinauit: ⁊ circa hoc quattuor facit. Primo oñdit ad qd plurimi legiſlatores intenderent. Et dicit ꝙ gbuſdã legiſlatoribus viſum eſt maxĩe neceſſariũ eſſe ꝙ bñ ordinet̃ de ſubſtãtiis .i. de poſſeſſionibus ciuiũ: qꝛ ex his ꝑcipue oriunt̃ oẽs ſeditiones ciuitatũ: ꝙ̃s ꝑncipalr̃ legiſlatores remoueri intẽdũt. ¶ Deide cũ dic̃.

¶ Quãobrem Phaleas carthaginenſis añ oia de hac parte ↄſtituit. Inqt eniꝫ patrimonia ciuiuꝫ equalia eſſe debere. Hoc aũt ꝑfacile factu eſſe ſi ſtatim ab ipſa cõditione ciuitatis ꝓuideret̃. Poſtꝙ̃ võ cõdita foret difficilius qdem: attamẽ ſatis mature adeq̃ri poſſe: ſi diuites dotes dẽt: nec accipiãt. Paupes aũt ↄ̃ accipiant dotes ⁊ non tradãt. Plato aũt in legibus ſuis vſqꝫ ad aliqd cẽſuit eſſe ꝑmittẽdũ. Naꝫ ſupra quincuplũ eius qḋ foret minimũ nemini licere ciuiuꝫ poſſidere vt prius diximus. Sꝫ oꝫ ne id quidẽ lateꝛ̃ legiſlatorẽ qḋ certe nũc latet: ꝙ qui patrimonio modũ imponit: dꝫ ẽt filioꝝ numero modũ iponere. Nã ſi excedat multitudo filioꝝ patrimonii facultateꝫ neceſſariuꝫ erit legẽ abrogare: ⁊ ſine vlla abrogatione improba lex erit: quoniã ex diuitibus paupes facit. Opus eſt ergo ne tales ſeditioſi efficiant̃.

¶ Oſtẽdit qd circa hoc Phaleas ordinauit. Et dicit ꝙ ipſe pmo circa hoc aliqd ſtatuit. Uoluit enĩ ꝙ oẽs poſſeſſiones ciuium eſſent equales: qḋ qdẽ dicebat nõ eſſe difficile fieri in ciuitatibus qñ a ꝑncipio inhabitari incipiebãt: qꝛ poterant poſſeſſiones ex equo diuidi inter ciues. Sꝫ in ciuitatibus inhabitatis quaꝝ ciues hñt ineq̃les poſſeſſiones hoc difficilius erat: ꝙ tam cito poſſet reduci ad hãc regulã per dotes: ita .ſ. ꝙ diuites ↄtrahẽtes cũ paupibꝰ darẽt dotes ⁊ nõ acciperent: ⁊ paupes nõ darẽt quouſqꝫ olum poſſeſſiones adequarent̃. Scḋo ibi. (Plato aũt ꝛc.) oñdit quõ diuerſimode circa h̄ Plato ordinauit: dixit eniꝫ ꝙ nulli ciuiuꝫ debebat dari ꝑtãs: vt hẽret diuitias pluſꝙ̃ in quincuplũ ſupra eũ q minimũ hẽret. Sꝫ hoc eſt intelligẽdũ quãtũ ad diuitias reꝝ mobiliũ: qꝛ res imobiles cões faciebat. Tertio ibi. (Sꝫ opꝫ ꝛc.) Oſtendit in quo oẽs hᵉ deficiebant: latebat enim eos quoniaꝫ ex hoc qḋ ſtatuebãt aliqd circa multitudinem diuitiaꝝ: oportebat ẽt ꝙ aliqd ordinarent circa multitudinẽ filioꝝ: puta ꝙ aliqs poſt certuꝫ nũerũ gñationi opaꝫ ñ daret: vl ꝙ poſtꝙ̃ pueri erãt nati in aliquo numero ꝙ ſupexcreſcẽtes viri mitterent̃ ad alias ciuitates ↄſtituendas: vel quocũqꝫ alio mõ. Quia ſi numerus filioꝝ q naſcunt̃ excedat multitudinẽ diuitiaꝝ q̃ alicui hoi taxant̃: neceſſe eſt ꝙ lex de eq̃litate poſſeſſionum diſſoluat̃: puta ſi duoꝝ ciuiũ habentiũ eq̃les poſſeſſiones vnus generet quattuor filios: alius võ vnum tm̃: ex neceſſitate ſequet̃ ꝙ filii eoꝝ nõ hẽant equales poſſeſſiones: ⁊ preter h̄ ꝙ ſoluat̃ lex. Sequet̃ ẽt aliud malũ .ſ. ꝙ multi q naſcunt̃ ex diuitibꝰ fiant pauperes dũ ſuba vnius diuitis in multos filios diuidit̃: ⁊ h̄ eſt malũ: qꝛ opus eſt ad paceꝫ ciuitatis vt filii diuitũ q iſoleſcere poſſũt nõ ſint paupes: qꝛ efficerent̃ latrones. Sed ſi nõ taxetur alicui quantitas poſſeſſionis hoc nõ ſequet̃: qꝛ ſm ꝙ auget̃ ei numerus filioꝝ: ſtudebit aliqs in diuitiis creſcere. Sic igit̃ vel nihil ſtatuendũ eſt circa mẽſurã poſſeſſionũ: vel ſimul cuꝫ hoc ordinãdũ eſt aliqd circa numerũ filioꝝ. ¶ Deide cũ dic̃.

¶ Qḋ igit̃ valet aliqd in rep. patrimonioꝝ exequatio ⁊ veterũ aliqui viñ cognouiſſe: vt Solon ↄſtituit. Et apḋ alios lege cauet̃ vt nõ quãtuꝫ quiſqꝫ velit: ſꝫ quãtũ lex ꝑmittit agri poſſideant. Eadẽ quoqꝫ rõne pꝛ̃imonia ſua alienare leges vetãt. Ut eſt apud Locros lege cautũ ne quis pꝛ̃imoniũ alienare poſſit: niſi euidentẽ calamitatẽ oñderit ſupueniſſe. Preterea vt antique hereditates ↄſeruent̃. Qḋ ſublatũ apud leucada valde popularem eoꝝ ciuitatem effecit. Non enim amplius euenit ex taxatione cenſus ad magiſtratus aſſumi.

¶ Approbat ꝑdictã ordinationẽ quãtum ad hoc ꝙ ordinabat aliqd circa mẽſurã ſubaruꝫ: ne videat̃ ꝓꝑ ꝑdicta incõuenientia ea reprobaſſe. Approbat aũt hoc duplici rõne. Primo quidẽ ꝑ auctoritatem antiquoꝝ legiſlatoꝝ: ⁊ dicit ꝙ gdã antiquoꝝ legiſlatoꝝ viñ cognouiſſe ꝙ regulare ſubas ciuium hꝫ magnã vtutem ad ciuilem cõmunitateꝫ bene ↄſeruandã. Unde etiã Solon qui fuit vnus de ſeptem ſapientibus: ⁊ ſtatuit leges Athenienſium poſuit ꝓ lege ꝙ etiã apud alios obſuat̃: vt nõ poſſet qs acqrere de terra ad poſſidenduꝫ quãtuꝫ voluerit: ſed vſqꝫ ad aliquẽ certũ terminũ. Similr̃ etiã leges quedã ſunt in aliquibus ciuitatibus que ꝓhibent ne hoies vẽdãt ſuas poſſeſſiones. Sicut in ciuitate Locroꝝ lex fuit antiquus: vt nullus venderet poſſeſſionẽ niſi monſtraret ꝙ accidiſſet ei aliqḋ graue infortuniũ: puta ꝙ eſſet captus ab hoſtibus: vel aliud aliqd hᵉ paſſus. Silr̃ etiam leges alique ſunt ordinãtes ꝙ antique ſortes ciuium ↄſeruentur illeſe: ⁊ hec omnia ꝑtinent ad hoc ꝙ ſubſtantie ciuiuꝫ regulent̃. Scḋo ibi. (Qḋ ſublatũ ꝛc.) oſtẽdit idẽ per incõueniẽtia q̃ ſequunt̃. et dicit ꝙ qꝛ hoc fuit ꝑmiſſuꝫ in quadã ciuitate ↄſecutũ eſt: ꝙ eoruꝫ reſp. eẽt multũ popularis: qꝛ cũ indifferẽter cuilibꝫ liceret poſſeſſiones emere: factũ eſt ꝙ multi populariũ ſunt exaltati ⁊ maiores depſſi: ⁊ ita ſeq̃bat̃ ꝙ nõ eligerent̃ hoies ad ꝑncipatꝰ ex aliqbꝰ determinatis dignitatibꝰ ciuiũ ꝓꝑ ↄfuſionẽ ſupuenientẽ in ↄditionibus ciuiũ. ¶ Deinde cuꝫ dicit

¶ Sed eſſe

❡ Sed eẽ equalitatẽ quidẽ patrimonioꝝ cõtingit: veꝝ hec aut ita magna eẽ vt deliciari liceat: aut ita exigua vt tenuiter victũ agãt. Pꝫ igit̃ nõ ſufficere p̃rimonia exeq̃ta fuiſſe a legiſlatore: ſꝫ mediũ ꝯiectãdum eſſe. Preterea ſiqs mediocria ſtatuat oibus patrimonia nulla vtilitas ẽ. Magis.n. cupiditates adequande ſunt q̃ʒ p̃rimonia: hoc aũt fieri non põt niſi ſufficiẽter diſciplina ciuibus adhibita p leges. Sed forſan rñderet phaleas hociꝑm ſe dicere. Cenſet eniꝫ hoꝝ duoꝝ eq̃litatẽ ciuitatibus ĩeſſe debere patrimonij.ſ.ac diſcipline. Sed que tandẽ hec diſciplina ſit: exp̃imẽdũ fuit: ⁊ vnã eandẽqꝫ eſſe nihil pdeſt: nã fieri põt vt ſit vna eadẽqꝫ diſciplina. Veꝝ eiuſcemodi: ꝑquã cupidi fiãt pecuniaꝝ: aut honoris: aut vtriuſqꝫ.

❡ Improbat ꝑdictã ordinationẽ. ⁊ p̃mo q̃tũ ad h: q alia ꝑtermiſit. 2° q̃tum ad hoc: q ſubas nõ ꝯueniẽter regulauit ibi. (Eodẽ mõ ⁊c̃.) Tertio q̃tũ ad hoc: q de artificibus inconuenienter aſſignauit ibi. (Videt̃ aũt ⁊c̃.) Circa primũ tria facit. Primo oñdit q ꝑtermiſit ea: q̃ ptinẽt ad diſciplinã ciuium. Scðo q ꝑtermiſit ea: q̃ pertinẽt ad pacẽ ciuitatis ibi. (Inſuꝑ ſeditiões ⁊c̃. Tertio ex h q ꝑtermiſit ea: q̃ pertinẽt ad ciuilem ꝯuerſationem ibi. (Preterea ⁊c̃.) Circa p̃m̃ ponit duas rõnes: quaꝝ prima ẽ: q ꝯtingit eẽ eq̃litatẽ ſube inter ciues: ⁊ tñ põt eſſe vel valde multa: ita q ciues ex ea deliciose viuant: ⁊ ſic ciuiũ mores corrũpant̃: vel valde modica vt viuant ciues valde tenaciter: ita q vnus alteri ſubuenire nõ poſſit: ⁊ vtrunqꝫ eoꝝ ẽ nociuũ ad bonã diſciplinã ciuiũ. Vñ manifeſtũ eſt: q nõ eſt ſufficiens legiſlator ex hoc q ſolũ facit ſubas ciuiũ eq̃les: ſꝫ oꝫ q ipſe determinet aliqð mediũ: ita.ſ. q ſit tãta q̃ʒtitas poſſeſſionũ: vt neqꝫ ſupflue poſſint delitijs ĩtẽdere: neqꝫ ẽt nimis pce viuere cõpellant̃. ❡ Scðaꝫ rõnem ponit ibi. (Preterea ⁊c̃.) Et circa hoc duo facit. Primo ponit rõnẽ ⁊ dicit: q ẽt ſi aliquis oĩbus ciuibus ordinet moderatã poſſeſſionẽ: adhuc iſtud nõ ſufficit ad bonam vitã ciuiũ. magis.n. opꝫ regulare interiores ꝯcupiſcẽtias aĩe: vt.ſ. nõ imoderata ꝯcupiſcant q̃ʒ exteriores ſubas: vt.ſ. non imoderata habeant: ſed q ꝯcupiſcẽtie hoĩum regulentur h nõ ꝯtingit niſi p hoc q hoĩes ſint ſufficienter iſtructi p debitas leges: quas phaleas nõ poſuit: vñ inſufficiẽter tradidit ea: q̃ ptinent ad diſciplinã ciuiũ. Scðo ibi. (Sꝫ forſan ⁊c̃.) excludit rñſionẽ phalee. q forte ad hãc rõnẽ rñderet: q vtrũqꝫ oꝫ eẽ in ciuitate.ſ. ⁊ eq̃litatẽ poſſeſſiõis ⁊ eq̃litatẽ diſcipline: vt.ſ. oẽs ciues eq̃li diſciplina informent̃. Sꝫ ꝯ hoc Ariſt. dicit: q oportuiſſet eũ dicere: q̃ eſt iſta diſciplina: qua opꝫ oẽs ciues informari. Non.n. ſufficit dicere: q ſit vna ⁊ eadẽ oĩum: ſed opꝫ eã eſſe talẽ p quaꝫ ciues informent̃: vt q̃dã eoꝝ nõ velint exercere alios vel in diuitijs: vel in honorib⁹: vel ſil in vtriſqꝫ: vñ cũ talẽ diſciplinã phaleas ꝑtermiſerit: inſufficiẽs legiſlator fuit. ❡ Deinde.

❡ Inſuper ſeditiones oriunt̃ nõ ſolũ ob p̃rimonioꝝ: veꝝ ẽt ob honoꝝ inequalitates: ⁊ hoc diuerſum in alterutro. Nã multitudo q̃dẽ grauiter fert inequalitatẽ p̃rimonioꝝ: ꝓſtãtes aũt viri honoꝝ eq̃litatẽ. Vñ illud natũ ẽ. Honori incũbit tã ignauus q̃ʒ bonus. Non ſolũ vero homines ꝓpter neceſſaria iniuriant̃: quoꝝ remedia putant adeq̃tionẽ patrimonioꝝ: ne ſpoliẽt alios pp frigus: aut pp famẽ: veꝝ ẽt vt gaudeant: neqꝫ ꝯcupiſcant. Nã ſi maiorẽ habeãt neceſſarioꝝ cupiditatẽ: ob hui⁹ medelã iniurias inferũt. Nõ ergo ob hanc ſolũ. veꝝ ẽt ſi concupiſcãt: vt moleſtia careant ⁊ voluptate fruant̃. Q̃d igit̃ hoꝝ triũ remediũ eſt his q̃dẽ exiguuꝫ p̃rimoniũ ⁊ opificiũ: illis autẽ tẽperãtia. Tertium vo ſiqs velit p illa delectari non aliunde q̃ʒ a phia querat remediũ: nã cetere q̃dẽ hoib⁹ egent. Cum iniurias inferũt plimũ ꝓpter ſupflua nõ ꝓpter neceſſaria: puta tyrannidẽ inuadunt non vt frigus repellant. Quapropter honos maximus habet̃ non ei q furẽ occiderit: ſꝫ ei qui tyrãnũ. itaqꝫ phaleas paruis dũtaxat iniurijs hac ſua reip. cõſtitutione ſuccurrit.

❡ Oſtendit q ꝑtermiſit ea q̃ ptinent ad pacẽ ciuitatis. Et circa hoc ponit tres rõnes. quaꝝ prima eſt: q ciues diſſident nõ ſolũ ꝓpter inequalitatẽ poſſeſſionis: ſed pp ineq̃litatẽ honoꝝ: ſed diuerſimode tñ: nã multitudo popularium de honoribus nõ curat: ſed ſolũ de diuitijs: ⁊ ideo diſſidẽt pp inequalitates diuitiaꝝ. Sed hoĩes gratioſi q alios excellunt in opibus v̾tutũ diſſident de honoribus: ſi equales eis reddant̃ ⁊ nõ maiores q̃ʒ alijs: ⁊ ideo indiget legiſlator ordinare aliq̃d circa honores: vt.ſ. aliquis honor determinet̃: q nõ detur niſi bonis. Et alius honor ſit: quo ẽt malus.i. deficiens a virtute vti poteſt: ſi ſeruabit̃ pax in ciuitate. Cum igit̃ hoc phaleas ꝑtermiſerit: inſufficiẽter tradidit ea: q̃ ptinent ad pacẽ ciuitatis. ❡ Scðam rõneꝫ ponit ibi. (Nõ ſolũ vo ⁊c̃.) Que talis eſt. Hoĩes q̃dẽ non ſolum iniuriant̃ alijs ꝓpter nec̃ia congrẽda: ꝓpter qð primũ ciuitatis remediũ eſſe putabat phaleas: q ſube ciuiũ eſſent equales: ⁊ ſic oẽs neceſſaria hñt: ⁊ ſic vnus hõ non ſpoliat aliũ pp vitãdũ frigus aut famẽ: ſed ẽt q̃dã ꝓprimo iniuriant̃ vt fruãtur ſuis delectatiõib⁹: ⁊ nõ vt ꝯcupiſcãt aliq̃d: qð ſtatim nõ hñãt: q2 ſi ſint aliq q hñãt maiorem ꝯcupiam reꝝ tpalium neceſſarijs.i. q plura ꝯcupiſcant q̃ʒ ſint eis nec̃ia pp hꝰ medelã.i. vt ſatiſfaciãt ſue ꝯcupiſcentie: iniuriabunt̃ auferentes bona alioꝝ vi vel dolo: nec ſolum ꝓpter hanc cãm hoĩes iniuriant̃: ſed ẽt ꝓpter hoc q aliq volũt ita gaudere delectabilibus: q nullas triſtitias patiant̃: ⁊ iõ iniuriant̃ hoĩbus: p quos timent ſibi poſſe inferri triſtitias opprimendo eos. Opꝫ igit̃ ad pacẽ ciuitatis q legiſlator excogitet remedia ꝯ iſtas tres cauſas iniuriãdi. Illis.n. qui iniuriant̃ ꝓpter neceſſaria acq̃renda p remedio ſufficit modica poſſeſſio ⁊ operatio ꝓpria: per quã ſibi victus aliqs acq̃ratur. Paucis.n. nã ꝯtẽta eſt: ſed illis q iniuriant̃ ꝓpter ꝯcupiſcentias delectationũ: remedium eſt temꝑantia: q̃ moderatur in hoĩe delectationũ cõcupiſcentias. Sed ꝯ tertium.ſ. ꝯ eos qui iniuriant̃ vt nõ triſtẽtur remedium adhibet phs q̃tum ad eos: q pñt hꝰ delectationibus frui que ſunt ſine triſtitia: que ẽt facit hoĩem non triſtari in infortunijs: ſed in alijs duobus põt homini auxilium ferri per hoĩes. Unde cũ iſta duo ſecũda remedia phaleas ꝑtermiſerit ſolũ ꝯ primũ remediũ ferens: vr̃ inſufficienter ordinaſſe. ❡ Tertiã rõnem ponit ibi. (Cũ iniurias ⁊c̃.) Et dicit q hoĩes maxime iniuriant̃ propter excellentias diuitiaꝝ ⁊ honoꝝ aquirendas: nõ aũt ꝓpter neceſſaria conquirenda: ſicut pꝫ de illis qui exercent tyrãnidem non quidem ꝓpter hoc vt non patiant̃ frigus aut famem: ſed ꝓpter predictas excellentias: ⁊ iõ q2 iſti maxi

me iniuriant̄ in ciuitate ꝓpter hoc premium daẗ magno rū bonoꝝ in ciuitatibus his:qui interficiunt tyrānos: non aūt his q̄ interficiunt alios fures. ⁊ tñ ꝯ iniurias tyrānoꝝ nullum remedium appoſuit phaleas. Unde pꝫ ꝙ modus ordinationis eius prebet auxilium ſolum ꝯ modicas iniurias:non autem contra magnas. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea multa ſtatuere pergit: ꝑ que ad ſeipſos recte inſtituti erūt:ſed oportebat quoqꝫ ad finitimos ⁊ ꝑegrinos omnes. neceſſe eſt ergo conſtitutam eſſe remp. ad bellicū robur: de quo ille nil dixit.

¶ Oſtendit ꝙ ordinatio Phalee inſufficiens erat q̄ꝫtū ad ciuiū ꝯuerſationem:qꝛ opꝫ in ciuitate multa conſtitui:ex quibus ciues bene cōuerſant̄ adinuicē. Opꝫ ēt aliqua cōſtitui:per que bene conuerſent̄ ad vicinos: ⁊ ad quoſcūqꝫ extraneos: ⁊ qꝛ inter vicinos ⁊ extraneos q̄dā ēt ſunt hoſtes:cum q̄bus eſt bellanduꝫ. idō neceſſe eſt etiam ponere in ciuitate aliq̄ꝫ ordinationem in cōparatione ad bellicā fortitudinē:q̄ oīa ꝑdictus legiſlator ꝑtermiſit: vñ manifeſtum ē: ꝙ iſufficiēter ciuitatē ordinauit.

E O dez mō de facultatibus:tantas. n. eſſe opꝫ vt non ſolū ad ciuiū vſum: verꝫ ēt ad pericula externa ſufficiant. Quare nec ita magnas eſſe decet vt finitimi ꝯcupiſcant:q̄bus reſiſti nō poſſit: nec rurſus ita paruas: vt cū parib⁹ ⁊ ſimilib⁹ bellū nequeāt ſuſtinere. Jlle igiẗ nihil determinauit. Opꝫ āt neqꝫ id latere q̄ꝫtas facultates habere ꝯducat: forte recta determinatio fuerit: tantas eſſe debere vt lucrū ſuperantibus bello afferre nō poſſint. ſed ita ſint q̄ſi nihil ſuperacq̄rāt: q̄re Eubolus conſiderare iuſſit Autophardatem cū Atharnea obſidere vellet. cogitaret. n. q̄ꝫto tempore circa expugnationem eius loci diſtinebit: ac exiſtimare huius temporis iacturam. Uellem. n. ꝑ minori precio iaꝫ tūc Atharnea relinq̄re: q̄ cū dixiſſet: Autophardatē i ſententiam traxit ⁊ obſidioneꝫ ꝑtermittere fecit. Hꝫ igiẗ vtilitatē exequatio patrimonioꝝ īter ciues: ne inde ſeditiones oriant̄. Uerꝫ: vt ita dixerim: non admodū magnam: nā ⁊ ꝑſtantiores conqueri poſſent quaſi ipſi plus habere debeant. ex quo fit vt ipſi ſepe inſurgant ac ſeditiones cōcitent. Preterea improbitas hoīuꝫ inſatiabilis eſt. ⁊ primo quidē ſufficere dicſit pauca atqꝫ minima: moꝝ vero vbi illa ſunt cōſecuti plura appetunt ſemper: quouſqꝫ in infinituꝫ ꝓcedant. Jnfinita eſt enim cupiditatis natura ad cuius expletionem plurimi viuunt. Horuꝫ igitur principium eſt magis q̄ꝫ patrimonioruꝫ exequatio. ciuitatem ſic inſtituere vt boni q̄dē viri plus q̄ꝫ ſibi competat habere non querāt. Jmprobi autē ſi querant habere non poſſint. Hoc aūt fiet ſi inferiores ſint: nec iniuriam patiantur. Nec vero in hac ipſa exequatione patrimonioruꝫ recte ē ab eo diſpoſituꝫ: cum fundos ⁊ agros exequet ſolum: ſed ſunt ſeruoꝝ quoqꝫ: armētorumqꝫ ⁊ pecuniaruꝫ diuitie: ⁊ apparatus ingens caruꝫ reꝝ: quas ſuppellectilem vocitamus. An igiẗ hoꝝ oīum exequatio querēda eſt: vel moderatio quedā mediocris: vel cuncta omittenda.

Lectio. IX.

¶ Poſtq̄ꝫ phs improbauit politiaꝫ phalee q̄ꝫtū ad ea que ꝑtermiſit q̄ꝫtum ad diſciplinam ciuium: pacē ciuitatis: ⁊ cōem conuerſationem. hic improbat eam q̄ꝫtum ad hoc ꝙ iſufficienter de ſubſtantijs ordinauit: ⁊ circa hoc ponit quattuor rationes: circa q̄rum ꝑmam dicit: ꝙ etiā de poſſeſſione non ſufficiēter determinauit: q̄uis. n. poſuerit q̄ꝫdam poſſeſſionis regulam inter ciues adinuicem: vt. ſ. omniū poſſeſſiones eſſent equales: non tñ determinauit quāta deberet eſſe poſſeſſio totius ciuitatis: cuius menſuram opꝫ accipere: non ſolū in cōparatione ad ſufficientiā ciuilium vſuum: qui pertinent ad victū ⁊ veſtitū ciuium ⁊ alia h̄ꝫ: ſed ēt per comparatiōem ad pericula: q̄ p̄ñt ab exterioribus īminere. Et ideo duo ſunt conſideranda circa quantitatē poſſeſſionis ciuitatis: quoꝝ vnū ē: ꝙ nō ſit tā magna ꝙ vicini potētiores alliciant̄ ad eā ꝯcupiſcendaꝫ: ita ꝙ ciues non poſſint ſuſtinere eoꝝ moleſtias. Aliud eſt ꝙ non ſit tā parua vt nō ſufficiat ad preparationē belli: per q̄ꝺ ciues reſiſtant ſibi equalibus ⁊ ſimilibus. Opꝫ ergo ſcire ꝙ multitudo poſſeſſionis ꝓdeſt ciuitati: qꝛ per hoc erunt ciues ſufficiētes: non ſolum ad expenſas vite ciuilis: ſed ēt ad exercitia bellica. Sed tñ optimus terminus eſſe videtur multitudinis ſubſtātie vt non ſit tanta: vt ꝓpter abundantias ciues de leui preſumant inferre bellum ſuis potētioribus: ſed tñ vt poſſint ſecure inferre bellum his q̄ non h̄ñt tantam ſubam per quam eis poſſint reſiſtere. Uel poteſt aliter intelligi: vt talis terminus poſſeſſioni ciuiū ſtatuat̄: vt potentiores non de facili moueant̄ belluꝫ ciuitati inferre: allecti ex abundātia poſſeſſionis eoꝝ: ſed ita ſe habeāt ad eos: ſicut ad illos qui nō h̄ñt tot diuitias ꝓpꝫ q̄s diripiendas debeant potentiores diſcrimē belli ſubire. ⁊ hinc conſonat exemplum q̄ꝺ ſubdit. Cū. n. quidam princeps Autophardates noīe vellet obſidere quandam ciuitatē: que Atharnea dicebat̄: quidā ſapiens Eubolus noīe velut bonus conſiliarius induxit eum vt cōſideraret in q̄ꝫto t̄pe poſſet capere ciuitateꝫ: ⁊ cū hoc ēt cōputaret tātī tēporis expēſas: ⁊ ſi inueniret ꝙ minus lucraret̄ capiendo ciuitatem q̄ꝫ expēderet obſidēdo derelinqueret ipſaꝫ. Cui conſilio princeps ille ꝯſentiens ceſſauit ab obſidiōe: nō aūt ceſſaſſet ſi maiores diuitias habuiſſent: vñ predictus poſſeſſionis terminus vr̄ eſſe vtilis ciuitati: quē cum phaleas ꝑtermiſerit: vr̄ inſufficienter de poſſeſſione ciuitatis ordinaſſe. ¶ Scdāꝫ rōnē ponit ibi. (Hꝫ igitur ⁊c̄.) Et dicit ꝙ in aliquo expedit ciuitati ꝙ ſube ciuiū ſint eq̄les ad hoc ꝙ non fiant ſeditiones adinuicem inter ciues. Sed vt ita liceat dicere: hoc nō eſt aliq̄d magnum: qꝛ per hoc ceſſant ſeditiones inter paruos ciues: manet aūt materia ſeditionis maioribus ciuitatis. Jlli. n. qui ſunt ī ciuitate grarioſi: vtpote nobiles ⁊ virtuoſi exiſtentes indignabunt: ſi equalia recipiant: cum ſint digni maioribus: ſicut enim contra iuſtitiā eſſe videtur vt equales inequalia habeant: ita iniuſtitia eſt vt inequales equalia habeant. Et ex hac cauſa frequenter maiores ſunt alijs moleſti ⁊ ſeditiones mouent. Per iuſtitiā. n. cōſeruatur pax ciuitatis: tranſgreſſio vero iuſtitie eſt ſeditionis cā. ſic igiẗ inſufficienter de poſſeſſionibus ſtatuit phaleas. ¶ Tertiā rōneꝫ

ponit

ponit ibi.(Preterea improbitas rc̃.) Et dicit ꝙ ſi volun tas hoium ꝗtum ad neceſſitatē repleri poſſit:tñ ꝗtuꝫ ad maliciā repleri non poteſt. Primo.n.homini qui nihil hꝫ videt̃ ſufficiens ꝙ habeat minimū quid:qḋ cum acquiſierit:vel ex hereditate paterna acceperit:ſemꝑ vr̃ ꝙ indigeat pluribus:ꝛ hoc vſqꝫ in infinitū. Et hoc iō eſt:qꝛ nā concupiſcentie eſt infinita.non.n. querit ſola neceſſaria vite: ſed oīa que poſſunt hoi eē delectabilia: que ſunt infinita. Vñ cū plurimi hoium ad hoc ꝯtendant vt ſuā ꝯcupiſcentiam repleant:ſequit̃ ꝙ eoꝝ deſideriū repleri nō poſſit vſqꝫ in infinitum. Ex hoc aūt ꝙ aliq̄ deſiderāt ea que ſunt alioꝝ oriunt̃ in ciuitatibus ſeditiones. Opꝫ igitur ꝙ legiſlator magis regulet principium hoꝝ.ſ. ꝯcupiſcētiā ꝗ̄ ēt poſſeſſiones:ſed hoc aliter fit ꝗtum ad bonos.ꝛ aliter ꝗtuꝫ ad malos. Opꝫ.n.ꝙ legiſlator illos qui ſunt nāliter virtuoſi ita inſtituat ꝙ non velint agere auare.i. tollere aliena: qḋ quidem facere poteſt aſſueſaciendo eos ad amorem iuſticie:ſed hoies prauos ſic debet tractare:vt non poſſint aliena tollere etiā ſi velint. Et ad hoc duo ſūt neceſſaria:quorū vnū eſt vt praui in ciuitate ſint minores.i.ꝙ dimittantur in infimo ſtatu vt alijs nocere non poſſint. Aliud aūt eſt vt eis iniurie nō irrogent̃:ex quibus hoies ꝓuocant̃:vt alijs noceant. Cuꝫ igit̃ hꝰ diſciplinā phaleas ꝑtermiſerit inſufficiens in ſua legiſlatione fuiſſe vr̃. ℂ Quartā rōnē ponit ibi.(Nec ſolū rc̃.) Et dicit:ꝙ phaleas nō ſufficiēter dixit de equalitate ſubē:qꝛ adequauit ſubas ciuiū ſolum ꝗtum ad bona imobilia.i.ꝗtum ad poſſeſſionē terre. ſūt aūt quedā alie diuitie:puta ſeruoꝝ:animaliū: denarioꝝ: ꝛ alioꝝ que ꝑparant̃ ad viſum vite:que ſuppellectilia dicunt̃:de quoꝝ eq̄litate nihil dixit. Oportet aūt ꝙ oiuꝫ tā mobiliū ꝗ̄ imobiliū eq̄litas ſtatuat̃ aut ſm aliquē aliū modū ordinet̃ de eis:aut ꝙ oīa ꝑtermittant̃. Eadē.n. ratio eſt de mobilibus ꝛ imobilibus.qꝛ ex vtriſqꝫ ſeditiōes oriuntur. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Videt̃ aūt ex ipſaꝝ legū poſitione ciuitatem exiguā cōſtituere. Siqdē artifices oēs publici erunt:nec multitudinē augebūt ciuitatis. Sꝫ certe publicos eſſe eos qui publica faciūt opa oꝫ:quemadmodū Epidamnij: ꝛ quemadmodum Diofantus qñqꝫ Athenis cōſtituit. De phalee igit̃ repu. fere ex his deprehendi pōt:ſi quid ab eo ſit bene dictum: vel non bene.

ℂ Improbat ordinationē Phalee ꝗtum ad artifices: ꝛ dicit:ꝙ ꝑꝑ legē quā phaleas circa artifices tulit,ſequebatur ꝙ ciuitas modica ꝯſtitueret̃. Volebat.n. ꝙ oēs artifices in cōi operent̃: ꝛ eoꝝ opa diſtribuerent̃ ciuibꝰ ſm eoruꝫ neceſſitates: ꝛ ſm hoc artifices eſſent quaſi ſerui cōitatis ꝛ nō facerent aliqḋ ſupplementum ad multitudinē ciuitatis. vnde relinq̄bat̃ ꝙ ciuitas eēt parua: cū videamus nūc nō modicā ꝑtē ciuitatis ex artificibꝰ eſſe. Opꝫ tñ eſſe in ciuitate aliquos publicos oparios:q operent̃ opa cōia ciuitatis:ſicut ſeruat̃ in ciuitate Epidamnij: ꝛ ſicut quidaꝫ legiſlator noie Diofantus aliqñ ſtatuit Athenis. Ultimo aūt epilogando ꝯcludit:ꝙ ex ꝑmiſſis pōt aliqs ꝯſiderare circa politiā Phalee quid bene vel non bene dixerit.

Hyppodamus aūt Mileſius: q ꝛ ciuitatū diuiſionē inuenit: ꝛ pyreū abſcidit:cū eēt in cetera quoqꝫ vita moroſior ꝑpter glorie cupiditatē vſqꝫ adeo: vt q̄buſdā videret̃ ſupfluus capilloꝝ ꝓlixitate: ꝛ ornatu ſumptuoſo. Preterea veſtitu vtili q̄dem:ſed admodū farcto nō in hyeme ſolū: veꝝ etiam in eſtate. Studioſus aūt de oi natura eſſe volens primus oium: qui non in re pub. verſati eſſent: aggreſſus eſt aliq̄d dicere ḋ optimo ciuitatis ſtatu. Lectio. X.

ℂ Poſtꝗ̄ ꝓſecutus ē de politia Phalee: hic incipit agere de politia hyppodami: ꝛ circa h̄ tria facit. Primo expōit ꝯdōnē legiſlatoris. Scḋo narrat politiā ipſius:quā ipe inſtituit ibi.(Cōſtituit aūt rc̃.) Tertio iꝓbat eā ꝗtuꝫ ad aliqua ibi.(Sed primo rc̃.) Circa primū tria facit. Pzīo dicit quid in arte politica Hyppodamus adinuenit: ꝛ dicit:ꝙ adinuenit diſtinctionē ciuitatis ꝗtum ad diuerſos ordines ciuiū. et iteꝝ diuiſit ſuburbia. Adinuenit.n. qūo territoriū ciuitatis ꝑ diuerſa ſuburbia diſtingui deberet. Fuit aūt Euriphontis filius: Mileſius aūt natiōe. Scḋo exponit ꝯuerſationē ipſius: ꝛ dicit:ꝙ qꝛ erat honoris cupidus:quedā ſupflua obſeruabat in ꝓpria vita priuata: q̄ eſt alia a ciuili. Videbat̃.n.eſſe curioſus in multitudie capilloꝝ ꝛ come:ꝛ iteꝝ in vtilitate veſtitus. Volebat tñ hr̃e calida veſtimēta nō ſolū in hyeme:ſed ēt i eſtate. Tertio exponit ſtudiū ipſiꝰ: voluit.n.rōcinari de tota nā reꝝ: ꝛ primus inter phos: q nō agūt ciuilē vitā ſed ꝯtēplatiuā:conatus eſt determinare:q̄ ſit optima politia. ℂ Deīde cū dic̃.

ℂ Cōſtituit aūt ciuitatē multitudine decēmiliū in tres diuiſaꝫ ꝑtes. Faciebat.n. vnā ꝑtē artifices: alterā agricolas: tertiā ꝓpulſatores belli.

ℂ Enarrat ordinē politie ipſius: ꝛ pmo ꝗtū ad diuiſiones quas adinuenit. Scḋo ꝗtuꝫ ad iudicia ibi.(Legū quoqꝫ tres rc̃.) Tertio ꝗtū ad ciuium diſciplinaꝫ ibi.(Ferebat quoqꝫ rc̃.) Circa primū duo facit. Primo oñdit qūo diuiſit ciuiū multitudinem. Scḋo qūo diuiſit ciuitatis poſſeſſiones ibi.(Diuiſit quoqꝫ rc̃.) Dicit ḡ primo:ꝙ Hyppodamus determinabat optimā ꝗtitatem multitudinis in ciuitate: vt ſit.x.miliū viroꝝ: ꝛ hanc multitudinem diuidebat in tres partes:quaꝝ vna erat artificū: alia agricolarum. tertia pugnatoꝝ. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Diuiſit quoqꝫ regiōem in tres partes: vt eēt pars vna ſacra: alia publica: tertia priuata. Unde cultus dijs fieret res ſacra: vnde vero propulſatores belli alerentur publica: q̄ vero agricolarum foret priuata.

ℂ Oñdit qūo diuidebat poſſeſſionē ciuitatis: ꝛ dicit ꝙ totā regionē.i.territoriū ciuitatis diuidebat in tres partes. quaꝝ vnā volebat eſſe ſacrā: de qua.ſ.fierēt ea: q̄ hoies reputāt fieri ꝑꝑ cultū diuinū: aliā volebat eē publicam vel cōem: de qua viuerēt bellatores. tertiā volebat eē ꝓpriā: q̄ diſtribueret̃ inter agricolas. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Legū quoqꝫ tres eē ſpēs ſolū putabat. De quibus vero iudicia fierent totidē eē numero: iniuriā: damnū: cedē. Ponebat quoqꝫ vnum iudiciū principale: ad qḋ oīa male iudicata reducerent̃: idqꝫ cōſtituebat ex ſenibus q̄buſdā delectis. Sententias vero in iudicijs nō calculis ferendas eſſe cenſebat: ſed vnūquēqꝫ iudicem tabellā afferre: in qua ſcriberet. ſi ꝯdemnaret ſimpl̃r ſniaꝫ: ſin abſolueret ſimpl̃r vacuū: ſin partim ꝯdēnaret: partim abſolueret: idipm diffiniret. Nā vt nunc quidem fit: nō recte ꝑuſ

ſum a lege eriſtimabat: qꝛ coguntur homines alterutrum iudicantes peierare.

℄ Narrat ordinē politie ipſius ꝗtū ad iudicia: ⁊ circa hoc tria facit. Primo dicit: ꝙ putauit leges iudicioꝝ eſſe ſolūmodo tres ſm tria: de ꝗbus hoīes in iudicijs diſceptāt: ꝗ ſunt iniuria: dānū: ⁊ mors: vt iniuria referat̄ ad ea: ꝗ fiūt in vituperium hoīs: nocumētū aūt ad ea: ꝗ ſunt in dānū rerū: ſub morte aūt cōprehendant̄ oīa: ꝗ fiunt in nocumētū ꝑſone. Scdo ibi. (Ponebat quoqꝫ ⁊c̄.) dicit: ꝙ hyppodamus inſtituit ꝗddā principale curiā: ad quā reducerent̄ ꝗſi ꝑ appellationē oēs cauſe ꝗ non viderent̄ eſſe bn̄ iudicate: ⁊ volebat ꝙ hoc iudiciū cōmitteret̄ ꝗbuſdā ſenib⁹ ad hoc electis: ꝗ ⁊ diſcretione ⁊ virtute eſſent ꝓbati. Tertio ibi. (Sniās vō ⁊c̄.) ponit modū quē i iudicādo volebat obſeruari: cū.n. eſſet aliqua ſnīa ferēda a multis iudicib⁹: putabat nō oportere: ꝙ iudices ɔferrent adinuicē de ſnīa ferenda: ſed ꝙ vnuſqſqꝫ ſolitarius cogitaret de ſnīa ferenda: ⁊ illud qđ cogitaret deferret ſcriptū in tabella: ita.ſ. ꝙ ſi ſibi videret̄: ꝙ aliqs accuſatus eſſet ɔdemnandus: ſimpliciter ɔdēnationē ibi deſcriberet. Si vō ſibi videretur ꝙ eēt ſimplr abſoluēdus deferret tabellā vacuā. Si autē ſibi videret̄ ꝙ ꝗtū ad aliqd eſſet ɔdēnādus: ⁊ ꝗtū ad aliqd abſoluēdus: hoc ēt determinaret ꝑ ſcripturam. ⁊ ſic ex oibus ſcripturis eligeret̄ qđ pl̄ibus videret̄: nō aūt putabat bonū eſſe hoc qđ nūc eſt lege ſtatutū: vt iudices adinuicē ɔferāt anteꝗ̄ vnuſqſqꝫ ſnīam ꝓferat: cū.n. ſint iurati dicere ꝙ eis vr̄ ꝑ hꝰ diſceptationes: ꝗ in tali loco ⁊ circa talia fiunt cogunt̄ quodāmodo peierare: dū aliqs non audet dicere qđ ſibi vr̄ multis ɔ̄dicētib⁹. ℄ Deīde cū dicit.

℄ Ferebat quoqꝫ legē de his: ꝗ vtile ꝗdpiā ciuitati repiſſent: vt honoribus afficerent̄. Filios aūt eoꝝ ꝗ ꝓ patria bellādo occubuiſſent ex publico alendos eē. quaſi id nō prius fuerit lege ꝓuiſum: nā eſt Athenis ea lex: ⁊ alijs ꝗbuſdā ciuitatibus. Magiſtratuū vō oīuꝫ electiones populo attribuit: populū aūt faciebat tria illa genera ciuiuꝫ. Qui vero delecti eſſent: eos reipu. curā hr̄e debere: itē hoſpitalium ⁊ pupilloꝝ. Plurima igit̄ ac maxime digna memoratu in Hyppodami cōſtitutione iſta ſunt.

℄ Narrat ordinationē eius circa diſciplinā ciuiū. ⁊ ponit eius ꝗttuor leges: quaꝝ prima eſt: ꝙ illi qui inuenirēt aliqd ordinandum in ciuitate qđ eēt ciuitati expediens obtinerent aliquē honorē. Scdaꝫ legē ponit ibi. (Filios autem ⁊c̄.) vt.ſ. filij eoꝝ qui moriunt̄ in bello ꝓ ciuitate nutrirent̄ de errario publico: qđ quidem nondū erat ſtatutū in ciuitatibus: nunc aūt iſta lex obſeruat̄ Athenis: ⁊ in ꝗbuſdā alijs ciuitatibus. Tertiā legeꝫ ponit ibi. (Magiſtratuū vero ⁊c̄.) Et hec eſt de electione ꝑncipū: vt.ſ. tot⁹ populus principes eligat. Dicebat aūt eſſe populuꝫ tres ꝑdictas partes ciuitatis.ſ. agricolas: artifices: ⁊ bellatores. Quartā legē ponit de officio magr̄atuū ibi. (Qui vō ⁊c̄.) vt.ſ. illi qui eligunt̄ in magiſtratus habeant curam de rebus cōib⁹ ciuitatis: ⁊ de ꝑegrinis: ⁊ de orphanis ⁊ alijs īpotētib⁹ ꝑſonis. Et vltimo ɔcludit: ꝙ pl̄ima ⁊ digne recitanda de his: ꝗ Hyppodamus ordinauit ſunt ea: ꝗ dcā ſunt.

SEd primo dubitabit aliqs de partitione ciuiū: nā ⁊ artifices ⁊ agricole ⁊ ꝗ arma tenēt oēs in reip. cōmunione verſant̄. Veꝝ agricole ꝗdē arma non hn̄t: artifices aūt neqꝫ arma: neqꝫ agros: itaqꝫ fiūt quodāmodo ſerui eoꝝ: ꝗ hn̄t arma. Participes eē igit̄ oīuꝫ honoꝝ impoſſibile ē: cū ſit ꝗdem neceſſariū ex his: ꝗ habēt arma cōſtitui belli duces: ⁊ cuſtodes ciuiū: ⁊ pricipaliſſimos: vt ita dixerim: magiſtratus. qđ ſi participes nō ſint reip. quō bono aīo eē poterunt in repu.

Lectio. XI.

℄ Poſita politia Hyppodami hic improbat ipſam: ⁊ p̄mo ꝗtū ad diuiſionē quā inſtituit. Scdo ꝗtū ad ea: ꝗ de iudicio dixit ibi. (Nec de iudicio ⁊c̄.) Tertio ꝗtū ad ea: ꝗ īſtituit de diſciplina ciuiū ibi. (De eo aūt ⁊c̄.) Circa p̄mū duo facit. Primo iprobat diuiſionē inſtitutā ab Hyppodamo ꝗtū ad partes ciuitatis. Scdo ꝗtū ad poſſeſſiões ibi. (Preterea publicos ⁊c̄.) Circa p̄mum tria facit. Primo iprobat diuiſionē ꝑtiū ciuitatis ꝗtū ad artifices. Secūdo ꝗtū ad bellatores ibi. (Enim vero ⁊c̄.) Tertio ꝗtū ad agricolas ibi. (Preterea agricole ⁊c̄.) Dicit ḡ p̄mo: ꝙ prima dubitatio in politia hyppodami accidit circa diuiſiones multitudinis ciuiū. Voluit.n. ꝙ taꝫ artifices ꝗ̄ agricole ꝗ̄ viri armati oēs cōicarent in ordine ciuitatis: ita tn̄ ꝙ agricole non haberent arma: ſed hērent terrā: artifices aūt neqꝫ hērēt terrā: neqꝫ arma: ex qua ordinatiōe ſeqt̄: ꝙ artifices fere ſunt ſerui eoꝝ ꝗ poſſident arma: qꝛ nullā ꝓpriā poſſeſſionē habētes: qđ vr̄ ad eoꝝ vtilitatem ꝑtinere: inſiſtunt opibus in miniſteriū ciuitatis: ⁊ ꝑcipue bellatoꝝ: quos opꝫ maiorē partē in honorib⁹ ciuitatis obtinere. Nō.n. eſt poſſe ꝙ artifices hēant partē in oibus honoribus: qꝛ duces exercitus: ⁊ rectores ciuium: ⁊ alij maiores principatus indecēs ē: ꝙ inſtituant̄ ex artificibus: ſed ſolū ex viris bellatoribus: ꝗ ſunt ad hoc magis idonei. nō eſt aūt poſſe: ꝙ ex quo non hn̄t partem in regimine ciuitatis: ꝙ ipſi ament talem ordinationem ciuitatis. Unde relinquit̄ ſeditionis materia. Non igitur conuenienter ordinauit de artificibus. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Enimuero potētiores eſſe opꝫ illos: ꝗ arma tenent ambabus partibus: id aūt non facile eſt niſi multitudine exuperēt: quod ſi hoc erit: ꝗd opus eſt alios participes eſſe reipub. ⁊ ſuffragia magiſtratuum habere.

℄ Improbat predictam ordinationē ꝗtum ad viros bellatores. Opꝫ.n. eos eſſe meliores.i. potentiores ambabus alijs partibus.ſ. ⁊ agricolis: ⁊ artificib⁹. Et hoc iō qꝛ ad viros bellatores ꝑtinet: vt ꝑtātē ciuitatis defendāt nō ſolūꝫ ɔ̄ pugnationē hoſtiū: ſed ⁊ ɔ̄ ſeditiones ciuiū: quos nō poſſent reprimere niſi potentiores eſſent: qđ ꝗdē nō eſt facile niſi ſint multi. Si aūt viri bellatores excedant ⁊ multitudine: ⁊ virtute: ⁊ dignitate: nulla rō fuit ꝙ artifices ⁊ agricole ꝑtē hērent in regimine ciuitatis: ⁊ ꝙ ad eos ꝑtineret inſtitutio ꝑncipū: qꝛ ſemꝑ hoc fiet ad arbitriū viroꝝ bellatoꝝ. Superflue igit̄ alijs ɔmittit̄. vnde pꝫ: ꝙ nō ɔuenienter diuiſit viros bellatores ab alijs. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Preterea agricole quid vtilitatis afferunt ciuitatibus. Artifices enim eſſe neceſſarium eſt. Nā omnis ciuitas artificibus indiget: ⁊ pn̄t ꝑficere ex artibus queādmodum in alijs ciuitatibus: ſed agricole ſi habentibus arma victum parant: merito forent ꝑs aliqua ciuitatis: at hi priuatim hn̄t agros: priuatimqꝫ colunt.

℄ Improbat ꝑdictam diſtinctioneꝫ ꝗtū ad agricolas: de

gbus non eſt manifeſtum ſm p̄dictam ordinationē quo ſint vtiles ciuitati. De artificibus enim manifeſtum ē: ꝙ ſunt in ciuitate neceſſarij ꝓpter variam ſuppellectilē p̄parandam. ita ꝛ vita ciuium poterit bene ꝓcedere: per ea que preparant̄ ab arte: ſicut accidit in alijs ciuitatib⁹. Uel poteſt intelligi. ꝙ ipſi artifices poſſunt procedere. i. nutriri de ſua arte: vnde non indigent agricolis: vt ab eis ſuſtē-tentur. Sed viri bellatores qui ſi ab alijs diſtinguantur non poſſunt de ſuo officio ſuſtētari: vñ indigēt vt ab alijs ſuſtentent̄. Si igit̄ agricole inſtituerentur ad hoc: ꝙ acq̄rerent cibum viris bellatoribus: rōnabiliter ponerent̄ eē pars ciuitatis. Opꝫ enim: ꝙ pars totius coadiuuet ad bonum aliaꝝ partium: ſed ſm predictam operationē habebunt proprias poſſeſſiones: ꝛ eas colent: ꝛ ita alijs in nullo vtiles erunt: ſed ſibyipſis tm̄. Non ergo ponūtur agricole conuenienter pars ciuitatis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preterea publicos agros: ex qbus ꝓpulſatores belli victū hr̄e opꝫ: ſi ipſi ijdem colant: nō eſſet aliud agricola: aliud ꝓpulſator belli: qđ legiſlator eē vult. Sin alij quidā ab agricolis ꝛ ꝓpulſatoribus: quartū erit mēbrum ciuitatis nullius particeps: ſed alienū a rep̄u. Qđ ſi qs dicat eoſdem agricolas ꝛ ſuos colere ꝛ publicos agros. primo fructuū multitudo nō ſufficeret: ex qbus ſinguli binis domibus habeant miniſtrare. Deinde quāobrē non ſtatim ex eiſdem agris pro ſe: que alimenta ſumant: ꝛ pro pulſatoribus exhibeant: hec ſane omnia magnam continent turbationem.

¶ Improbat diuiſionem poſſeſſionum. Ponebat. n. Hyppodamus vnam partem poſſeſſionum ciuitatis cōem: ex qua viri bellatores nutrirent̄. Eſt ergo conſiderandū qs colet iſtam terram cōem. Opꝫ aūt ꝙ altero triū modorū colatur: quoꝝ primus eſt: vt ipſimet bellatores colant terram cōmunem: ꝛ ſic quidem erunt pugnantes ꝛ agricole: ſed Legiſlator nō voluit eos diſtinguere: inutilis ergo fuit diſtinctio. Scđs modus: vt quidam alij inter pugnatores ꝛ agricolas colentes poſſeſſiones proprias colant terram cōmunem. ex quo ſequitur: ꝙ erit quedā quarta pars ciuitatis in nullo participans regimine ciuitatis: ſed oīno ob hoc aliena. Nō enim admittebāt ad electionem principum niſi tres partes predictas. Tertius modus eſſe pōt vt ipſi agricole: q colunt poſſeſſiones proprias colant ꝛ cōmunes. Sed tunc ſequetur: ꝙ non ſit copia fructuum terre in ciuitate. Non. n. erit facile: ꝙ vnus agricola ſufficiēter excolat tot terras: vnde fructus neceſſarios duabus familijs adminiſtret. Si etiam iſte tertius modus ponatur videtur fuiſſe ſuperflua poſſeſſionum diuiſio in tres partes. potuiſſet enim fieri vt a principio tota terra daretur agricolis: vt. ſ. vnuſquiſqꝫ agricola ex terra: que ei veniret in ſortem ſumeret cibū ſue familie: ꝛ aliqbus viris bellatoribus. Ea igit̄ q̄ Hyppodamus dixit circa hꝰ diuiſiōes inducunt magnā turbationē. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Nec de iudicio quoqꝫ recte ſe hꝫ lex: que iudicandum putat cuꝫ diſtinctione litem ſimplr̄ ſcriptam: ita vt ex iudice fiat arbitrator: hoc. n. in compromiſſo in plures facto recipitur. Cōferunt enim inter ſe de ſnīa ferenda: ſed in iudicijs nō recipitur: imo legiſlatores pleriqꝫ ꝯtra ſtatuunt: ne iudices inter ſe colloquant̄. Deinde q̄o non erit litigioſa ſnīa: cum iudex nō putat tm̄ deberi quantum petitur. Naꝫ ſi petitor viginti minas poſtulabat: iudicū aūt vnus decem iudicet: alter quinqꝫ: alter quatuor: ꝛ hoc modo diuident: ꝛ alij in totum condēnabunt: alij i nihilū: qs erit modus ſnīaꝝ ꝯcordādaꝝ?

¶ Improbat predictam politiam quantum ad iudicium. ſ. quantum ad hoc: qđ ſtatuit iudicia in p̄torijs fieri non per ſententie collationem. ꝛ circa hoc duo facit. Primo improbat ſtatutū. Secundo rationem ſtatuti ibi. (Preterea nemo ꝛc̄.) Circa primum ponit duas rōnes: circa quarū primā dicit: ꝙ lex quam ipſe poſuit de iudicio non bene ſe habet: per quam reputauit: ꝙ aliqui iudicarent diuidētes ſe abinuicem: ꝙ quilibet per ſeipſum conſcriberet id: qđ ſibi de cauſa videret̄. Et ſm hoc volebat: ꝙ iudex per ſeipſum diſquireret quid eſſet iudicandum: ſed in tali diſquiſitione ſingulari contingebat etiam a pluribus ſimul diſquiri: q2 iudices poterant ſibyinuicem colloqui de iudicio ferendo in domibus proprijs: ita tm̄ ꝙ in pretorijs. i. in loco publico iudicioꝝ non colloquerent̄ adinuicem ad conferendum de ſententia: ꝛ hoc erat magis periculoſum: q2 facilius poterat contingere: ꝙ vnus iudex ꝑuerteret aliū ad ferendum ſententiam aliter q̄ ſibi videret̄ priuatim cum eo conferens q̄ in pretorio publico omnibus audiētibus. Unde etiam ꝯriū huius multi legiſlatores ſtatuerunt: vt. ſ. iudices non colloquantur adinuicem in priuato videlicet: ſed ſolum in pretorijs adinuiceꝫ conferent. Uidetur igitur: ꝙ predicta lex periculoſa fuerit: ꝛ aliorum legibus contraria. ¶ Secūdam rōnem ponit ibi. (Deinde quomodo ꝛc̄.) Et dicit: ꝙ non poterit iudicium abſqꝫ turbatione fieri per modum predictum: poteſt enim contingere: ꝙ iudici non videbitur ſeorſum conſiderandum: vt reus tantum condemnetur quantum actor: qui litigat petit. Sed forte actor petit: ꝙ reus condemnetur ad. xx. minas: iudex autem iudicabit: ꝙ condemnetur ad. x. minas: aut forte vnus iudicū condemnabit eum ad plus: alius aūt ad minus: puta vnus ad quinqꝫ: alius ad quatuor: ꝛ per hunc modum oportet: ꝙ iudices idem patiantur. i. vt conferant adinuicē poſt ſententias ſcriptas: ſicut ſi ſententias ſingulariter non conſcripſiſſent: q2 forte quidā iudicum cōdemnabunt reum quantum ad omnia que petit actor: quidam aūt non. Quis ergo modus erit diſputādi de ſententijs diuerſis iudicū: niſi. ſ. conferendo: ꝛ ſic predicta lex non poterit vitare quod intendebat. ſ. collationē iudicum. vnde patet ꝙ ſuperflua fuit. ¶ Deinde ꝛc̄.

¶ Preterea nemo peierare cogit ſimplr̄ cōdēnantem vel abſoluentem: ſi ſimplr̄ petat̄. Nō erit cū abſoluit: nihil dƀeri iudicat: ſed viginti minas non debere. At ille periurat: qui cuꝫ putat viginti minas non deberi: tm̄ condemnat.

¶ Improbat cām ſtatuti: q̄ erat vitādo piuriū: ꝛ dic̄ ꝙ ſi fiat collatio iudicū de ꝯdēnatiōe alicui⁹ null⁹ cogit ꝑꝑ hoc ꝙ piuriū cōmittat̄ ab eo: q iudicare dꝫ: ēt ſi accuſatio actoris ſit iuſte ſcripta ꝛ iudex admittat. Non. n. iudicabit iudex: ꝙ re⁹ nihil debeat: ſꝫ forte iudicabit ꝙ. xx. minas debeat: cū actor plus petit: ſꝫ magis reus q ꝯdēnat̄ peierare vr̄: qui nō putat etiam ſe debere viginti minas: ꝛ ita ꝑꝑ talem cām non oportebat hanc legem poni.

D E eo aūt ꝙ inuenientibus aliquod cōmodū ciuitati honores tribuēdi ſunt non eſt tantuꝫ lege cauere: ſed appa-

rentiam ſolum probabilem hʒ: continet enim calumnias ꝛ motum forſan reip. Sed incidit hec in aliam queſtionē ꝛ conſiderationē aliā. Utrū dānoſū ſit vel vtile ciuitatibꝰ leges priās mutare ſi ſit alia melior. Quapropter non eſt facile dicto ſtatim aſſentiri: ſiquidem non conducit mutare: fieri autem poteſt vt inducatur: aut legum: aut reipub. diſſolutio tanq̄ꝫ cōmune bonum.

Lectio. XII.

¶ Poſtq̄ꝫ improbauit politiam Hyppodami quantuꝫ ad diuiſionem ꝛ iudicia: hic improbat eam quantum ad diſciplinam quam ordinauit: quantū ad hoc .ſ. qḋ ſtatuit: ꝙ qui inuenirent aliquid vtile ciuitati honorem cōſequerētur: ꝛ circa hoc duo facit. Primo improbat ſtatutū. Secūdo mouet quaſdā queſtiones ibi. (Sed cum ꝛc.) Dicit ḡ primo: ꝙ non eſt ſecurum ciuitati: ꝙ predicta lex ſtatuat: ſed ſolum in primo aſpectu: cū auditur apparet bona. Si enim eueniat ꝙ talis lex ſtatuatur habebit multas calūnias: dū aliqui arbitrabuntur eſſe vtile illud adinuentū: ꝛ aliqui non. Habebit ēt tranſmutationes politiaꝝ. Una enim lege tranſmutata qn̄q̄ꝫ totus ſtatus ciuitatis mutatur. Sed iſtud ſtatutum facit nos incidere in aliam q̄ōnē ꝛ in aliam conſiderationem. Eſt enim dubiuꝫ apud quoſdam: vtrum ſit expediens vel nociuum ciuitati vt remoueat priās leges ſi aliq̄ melior adiueniatᷣ: ꝛ iō huic dicto nō facile eſt: ꝙ homo velociter ꝯſentiat: vt .ſ. adinuētores nouoꝝ honorentur: ꝛ hoc ſi non expedit ciuitatibus: ꝙ leges prime āmoueantur. Continget aūt per hoc ſtatutum: ꝙ quidam dū prouocantur ad nouorum adinuentionem vt adipiſcanᷣ honorē inducāt diſſolutioneꝫ legū ꝛ totius politie ſub ſpē cōis boni: qḋ qdē ē valde piculoſum. Non ḡ illud ſtatutū eſt conueniens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed cum in hanc mentionem inciderimus: etiam pauca de eoꝛ perſtringenda ſunt. Habet enim: vt diximus: dubitationem: ꝛ melius videri poteſt vt mutationeꝫ recipiant: nā in alijs quidem ſcientijs hoc prodeſt: ceu ſi medicina ab inſtitutis patrijs mutetur: ꝛ gymnaſtica ꝛ alie artes atq̄ꝫ facultates: quarum cuꝫ vna ponēda ſit ciuilis diſciplina: patet in ea quoq̄ꝫ eādem rationem eſſe tenendam. Probari auteꝫ hoc dicet aliquis ꝛ in ipſis rebus: antiquas .n. leges nimium rudes eſſe ꝛ barbaras: armati ſi quidem incedebant Greci: ꝛ vxores emebant inuicem: ꝛ quotcūq̄ꝫ vetuſta iura alicubi extant penitus rudia ſunt: ceu apud Cumas de cede lex eſt. ſi accuſator teſtes inducat ex agnatis proprijs reum eſſe cedis: contra quē probatur. Querunt aūt non patriū: ſed bonum omnes. Putandumq̄ꝫ eſt priſcos illos homines: ſiue ex terra geniti fuerunt: ſiue ex corruptione aliqua ſeruati ſimul fuiſſe ignaros ꝛ imprudētes: quod de terra natis dicitur: vt abſurdū ſit in eoꝝ opinionibus perſiſtere velle. Preterea neq̄ꝫ leges ſcripte meliores ſūt: ſi ſint immutabiles. Ut enim in alijs artibus: ſic etiā circa ciuilem cōſtitutionē impoſſibile eſt ſingula ad minimū vſq̄ꝫ cōprehendere: neceſſe eſt .n. vt generaliter ſcribanᷣ. At illa que aguntur particularia ſunt. Ex his ergo videtur ꝛ quaſdā leges ꝛ quandoq̄ꝫ eſſe mutandas.

¶ Mouet quaſdā dubitatiōes: ꝛ primo: vtruꝫ oporteat leges mutare. Secundo ſi ſunt mutande a quibus ꝛ quomodo ibi. (Preterea ſi mutāde ꝛc.) Circa primuꝫ duo facit. Primo inducit rōnes ad oſtendendū ꝙ opꝫ mutare. Secundo inducit ad contrariū ibi. (Alio aūt modo). Circa primum ponit quattuor rationes: circa quarum primam dicit: ꝙ q2 fecimus modicam mentionem de mutatione legum: melius eſt: ꝙ parum amplius ſuper hoc nos dilatemus: q2 vt dictum eſt: hoc habet dubitationem: ꝛ qbuſdā videtur: ꝙ melius ſit leges antiquas ammouere ſi aliqua melior inueniatur. Uidemus .n. ꝙ hoc multum ꝓfuit in alijs ſcientijs: ꝙ .ſ. aliqua ſunt mutata de his: que a patribus obſeruabantur .ſ. in medicina. Nā poſteriores medici multa adinuenerūt mutantes ea: q̄ primi obſeruabāt. Et idem etiam eſt in gymnaſtica .i. in exercitatiua. Dicebantur enim gymnaſia quedam exercitia: in quibus homines nudi ſe exercebant: a gymnos quod eſt nuduꝫ. Et ita etiam videmus in oībus alijs artibus ꝛ operatorijs potentijs: de quaꝝ numero eſt politica: que eſt regitiua ciuitatis. ergo etiam in regimine ciuitatis opꝫ mutare ea: que a patribus ſunt obſeruata: dūmodo meliora occurrant.
¶ Secundam rōnem ponit ibi. (Probari auteꝫ ꝛc.) Et dicit: ꝙ ſignū huius: ꝙ leges ſint mutande poteſt aliquis accipere ab ipſis operibus .i. ab his: que contingunt. Uidemus .n. ꝙ antique leges fuerunt valde ſimplices ꝛ barbarice .i. irratōabiles ꝛ extranee: ſicut hic: ꝙ ab antiquo erat lex apud Grecos ꝙ emebant vxores adinuiceꝫ: portātes ad talem emptionem ferrū: q2 forte alia metalla nō erāt in vſu. Et ſimiliter videmus: ꝙ ſi que leges adhuc remanent de antiquis ſunt omnia ſtulta. Sicut apud Cumas erat talis lex circa homicidia: ꝙ ſi aliquis de cognatis occiſoris inducatur teſtis aduerſus eū: cēſeretur reus homicidij. ꝛ hoc eſt omnino irrationabile. Homines autem in legibus ponendis non debent querere quid fuit a pr̄ibus obſeruatum: ſed quid ſit bonum obſeruandum. Et ita cōueniens eſt antiquas leges mutari ſi occurrant meliores.
¶ Tertiam rōnem ponit ibi. (Putandūq̄ꝫ eſt ꝛc.) Ad cuius intellectum conſiderandum eſt: ꝙ Ariſto. opinatus fuit mundum ab eterno fuiſſe: vt pꝫ in .8. phyſicoꝝ: ꝛ i primo de celo. ꝛ tn̄ manifeſtum eſt per antiquas hyſtorias: ꝙ ab aliquo certo tempore inceperunt regiones habitari quod videtur contrariari eternitati mundi. Sed ad hoc ſoluendum inducebat Ariſtotiles: ꝙ multotiēs facte ſūt deſolationes generales terrarum per aliqua diluuia. vel per quaſcūq̄ꝫ corruptiones: quibus ceſſantibus inceꝑūt de nouo regiones habitari. Quod quidem potuit contingere dupliciter. Uno modo ita ꝙ homines generarentur ex terra. Poſuerunt enim quidam: ꝙ ex terra aliquo modo proportionata naturaliter generaretur homo: ſicut et murem certum eſt generari ex terra. ſed hoc non videtur conueniens: q2 natura ex determinatis principijs ꝛ ꝑ determinata media procedit in ſuos effectus. Unde aīalia perfecta nunq̄ꝫ poſſunt generari niſi ex ſemine: vñ nō credimus: ꝙ ex terra poſſit homo fieri naturaliter: ſed ſolum virtute diuina. Alio modo potuit contingere: ꝙ i generali corruptione aliqui homines conſeruarenᷣ vel in mōtibꝫ vel per aliquem aliū modum: ſicut nos ponimus: ꝙ Noe fuit cōſeruatus in archa tempore diluuij generalis: ꝛ Deu Lec. ig. tex. c. 8z

calion

calion fuit conſeruatus in montibus in diluuio: quod accidit tempore Ogigy regis in terra Grecorum. Sed quocunqʒ horum modorum contigerit: videtur ꝙ primi homines fuerint impudētes ⁊ ignari ⁊ inſenſati: ſicut fabuloſe dicitur de illis: qui dicuntur fuiſſe producti de terra tempore Deucalionis. vnde inconueniens videtur: ꝙ aliquis permaneat in legibus ⁊ ſtatutis ipſorum. ¶ Quartam rationem ponit ibi. (Preterea neqʒ ⁊c̄.) Poſſet enī aliquis dicere: ꝙ conſuetudines antiquorum inſenſatorū opportunitas fuit mutari: ſed leges que ſūt ſcripte a viris ſapientibus non debent mutari: ſed ad hoc excludendū ipſe obyciendo dicit: ꝙ non eſt melius ſi etiam leges ſcripte permaneant imobiles. Videmus enim ꝙ impoſſibile eſt omnia diligenter ⁊ perfecte eſſe ſcripta circa ordinationem ciuitatis etiam a quibuſcunqʒ ſapientibus viris: ſicut etiam eſt hoc impoſſibile circa alias artes: q꞉ ſapiētes ſcribunt legem in vniuerſali: ⁊ non poſſunt conſiderare omnia particularia: actus vero ſunt circa particularia: vn̄ non potuerunt omnia perfecte ſcribere: q̄ ptinēt ad directionē actuū: ⁊ ſic melius eſt ꝙ īmutent̄ qn̄ aliqd melius inuenitur. Sic ergo per hꝯ rationes vr̄ ꝙ quedam leges aliqn̄ ſunt mutande. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alio aūt modo conſiderantibus cauēduʒ videt̄ eſſe maxime: cū vtilitatis quidem acceſſio parua ſit: aſſueſcere vero faciliter leges mutare improbādū. Cōſtat vero errata quedam eē tolerāda: ⁊ legiſlatoꝝ ⁊ magiſtratuū: non enī tm̄ ꝓderit qui corrigere perget: q̄ꝫtum nocebit aſſuefactio ſuperioribus non parendi.

¶ Procedit ad contrarium. Et primo oſtendit veritatem queſtionis. Secūdo ſoluit quandam inductaꝝ rationum ibi. (Mendaꝝ ⁊c̄.) Dicit ergo primo: ꝙ ſi aliquis ſʒ aliū modū conſideret: videbitur eſſe multum verendum: mutare antiquas leges ēt ꝓ melioribus: pōt.n. contingere: ꝙ ſit modicum melius illud qđ adinuenit̄: conſueſcere āt ad diſſoluendum leges eſt valde prauū. Vn̄ manifeſtuʒ eſt: ꝙ ſuſtinendi ſunt qdam modici defectus ⁊ errores: q ꝯtingunt p̄ncipibus ⁊ ſapientibus in legibus ferēdis: q꞉ ille q vult mutare ꝓpter aliqd melius: nō tm̄ ꝓficiet mutādo q̄ꝫtum nocebit: dū conſueſcūt ciues ad non obſeruandum ſtatuta ꝑcepta principū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mendaꝝ ⁊ de artibus exēplū: neqʒ enim ſimile eſt mutare artē: atqʒ legē: nā lex nullā viꝫ hʒ quo ſibi ſtetur niſi ex more: mos aūt non fit niſi tēporis longitudine. Quare faciliter mutare leges ex preſentibus in alias nouas: infirmā facere eſt vim legis.

¶ Soluit vnā inductaꝝ rōnū in ꝯriū. ⁊ dicit: ꝙ illud exēplū: qđ ſumebatur de artibus: in quibus ꝓfuit multa mutaſſe: inducit nos ad mendacium: qđ non eſt ſimile ꝺ mutatione artis ⁊ legis: q꞉ ea que ſunt artis hn̄t efficaciā ex ratiōe: ſed lex nulluʒ hʒ robur ad hoc: qđ perſuadeatur ſubditis: q꞉ ſit bona niſi per conſuetudinem: que quidem nō fit niſi per multum tempus. Unde qui facile mutat leges quātum eſt de ſe debilitat legis virtutem. Ad alias aūt rationes patet ſolutio: q꞉ non concludunt: ꝙ leges ſint de facili mutande: ſed ꝙ alique leges. ſ. male ſint aliquando mutāde: quod verum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea ſi mutande ſunt leges: vtrum oēs ⁊ in oī repu. vel nō: ⁊ vtrū a quocunqʒ: aut qbuſdā. In his eniʒ magna eſt differentia: quapropter nunc qdem omittamus conſiderationem hanc: nam aliorum eſt temporum.

¶ Mouet aliā queſtionē ⁊ dicit: ꝙ ſi leges ſint aliquando mutande: querendum eſt: vtrum oēs ſint mutande ⁊ in q̄libet politia vel non: ⁊ vtrum ſint mutande a quocunqʒ: vel ab aliquibus determinatis. Multuʒ enim differt qd circa hoc verius ſit: ⁊ ideo hec cōſideratio dimittit̄ ad preſens: ⁊ reſeruatur in poſterum.

De Lacēdemonioꝝ aūt repu. ⁊ Cretenſiū: ferme aūt ⁊ de alijs duo ſunt conſideranda. Vnū ſiquid recte vel non recte ad optimā cōſtitutionē in illis ſit ordinatū. Aliud ſiqd ad ſuppoſitionē ⁊ modū ſubcōtrarie ſibi exn̄ti reip. Lec. XIII.

¶ Poſtq̄ꝫ ph̄s poſuit politias inſtitutas a ſapientibus: nūc agit de polit̄ijs que in ciuitatibus obſeruabant̄. Et primo de politia Lacedemonioꝝ. Secūdo de politia Cretēſiuꝫ ibi. (Cretēſium vo ⁊c̄.) Tertio de politia Carthaginēſiū ibi. (Videt̄ etiam ⁊c̄.) Haꝝ enim ciuitatum politie commendabant̄. Circa primū duo facit. Primo ponit moduꝫ conſiderationis neceſſarie circa has politias. Scđo agit de politia Lacedemonioꝝ ibi. (Quod igitur ⁊c̄.) Dicit ergo primo: ꝙ due conſiderationes incidunt circa politias Lacedemonioꝝ ⁊ alias politias: quaꝝ vna eſt vt conſideretur: vtrum illud qđ in eis lege eſt ſtatutum: ſit cōueniēs ordini virtutis. Hoc enim eſt finis omnis legis. Unde ſi lex non ſit proportionata ad virtuteʒ non erit lex. Alia cōſideratio eſt: vtrum in politia ſit aliquid ordinatuꝫ: quod ſit conueniens ſm ſuppoſitionem ⁊ modum cōtrarie politie ei: que preponitur: puta ſi aliquis intendat inſtituere politiam ſtatus popularis. ⁊ ponat leges conuenientes politie potentiorꝫ: que eſt contraria. ſic etiam ⁊ in ſcientijs aliquid reprobatur: aut q꞉ non conuenit veritati: aut quia non conuenit poſitioni. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod igit̄ neceſſariū eſt in bene ꝯſtituenda rep. neceſſarioꝝ adeſſe facultatē oēs fatent̄: ſʒ quēadmodū id futuꝝ ſit: nō facile eſt comprehēdere: nā ⁊ Peneſtie Theſſaloꝝ multotiēs in ipſos Theſſalos inſūrrexerūt. Et Hilotes Lacedemonioꝝ in caſibus coꝝ aduerſis nunq̄ꝫ inſidiari deſtiterūt: veꝝ apud Cretenſes nihil adhuc tale accidit. Cauſa forſan eſt: q꞉ vicine ciuitates q̄ꝫuis inuicē bellū gerant: tn̄ caruꝫ nulla rebelles recipit: qm̄ id non conducit: qn̄ ⁊ ipſe Parechos habent. At Lacedemoniorū finitimi oēs inimici erāt: Argiui: Meſſeni: Archades: nā ⁊ Theſſalis ab initio rebellarūt dū cū finitimis Acheis: ⁊ cū Perreis: ⁊ Magneſijs gererēt bellū. Videt̄ aūt ⁊ ſi nihil aliđ: attamē hoc ipm̄ eē ꝑdifficile: quēadmodū cuꝫ eis ſit ꝯuerſandū: nā ſi remiſſe erga illos te geras: ſupbiunt illi quidē: ac ſe pares dn̄antibus exiſtimāt: ſin aſpere tractent̄: īſidiant̄: atqʒ odio habēt. Hꝫ igitur non reperire optimū modū eos: qbus iſta ꝯtingunt circa ſubiectos.

¶ Agit de politia Lacedemonioꝝ. Et primo quantum ad ea: que habentur a ciuibus. Secūdo quantum ad ordinē

ipſorum ciuiū ibi.(At enim ⁊ que ⁊c.) Circa primū tria facit. Primo proſequit̃ ea: que pertinent ad ſeruos. Secūdo ea: q̄ pertinēt ad mulieres ibi.(Preterea leuitas ⁊c.) Tertio ea q̄ pertinent ad poſſeſſiōes ibi.(Poſt illa enim que ⁊c.) Hec enim tria a ciuibus bn̄r. Dicit ergo primo: ꝙ oēs ꝯfitent̃ hoc: qḋ opportunū eſt ciuitati: q̄ vꝫ bene viuere politice: ⁊ ꝙ ĩ ea exiſtat ſchola neceſſarioꝝ .i. ſeruorū: vel quorūcūqꝫ qui ſunt neceſſarij ad miniſtrādū: vt .ſ. ipſi recta diſciplina potiant̃: ſed quō fiat non pōt de facili accipi. Quod aūt hoc ſit neceſſariū manifeſtat ꝯſr per incōuenientia: que ex eis ſequunt̃ qn̄ non ſunt bn̄ diſciplinati. Multotiens .n. contigit: ꝙ pauperes in Theſſalia moleſti fuerunt diuitibus: ⁊ ſilr Lacedemonijs ſerui eoꝝ frequēter fuerūt infeſti: inſidiabant̃ enim eis qn̄ aliq̄ infortunia eis contingebant: vt nō poſſent eos reprimere: ⁊ in talibus infortunijs eos moleſtabant. Sed Cretēſibus nihil tale accidit: ⁊ forte huius cā eſt: qꝛ q̄uis ciuitates que ſunt vicine pugnēt adinuicē: nulla tn̄ eſt ciuitas: q̄ pugnet ꝯ aliquos ciues diſtantes: eo ꝙ nō expediat eis pp̄ hoc: ꝙ predia poſſident prope ciuitatem ⁊ domos ſuas: ⁊ ſic ſi lōginquū bellū ſuſcipent nō prīt ſuoꝝ p̄dioꝝ curā habere: ⁊ qꝛ Cretenſes nō habebant vicinos: q ꝯ eos pugnarent: puta in inſula maris exiſtētes nō frequēter īminebāt eis infortunia: in q̄bus ſerui vel inopes poſſent eis inſidiari: ſꝫ Lacedemonijs oēs vicini inſidiabant̃. Erāt .n. totalr deditī reb⁹ militaribus: vt Uegetius dicit in lib. de re militari: ſicut ⁊ Athenienſes p̄bie. Inimicabantur .n. Argiui: ⁊ Meſſenij: ⁊ ēt Archades: ⁊ a p̄ncipio etiam diſcordabāt a Theſſalis: habuerūt ēt bella cū Acheis vicinis eoꝝ: ⁊ Pereis: ⁊ Magneſijs. ⁊ iō multotiēs ĩfortunia eis īminebāt q̄bus eoꝝ ſerui inſidiabant̃. Sic igit̃ pꝫ: ꝙ neceſſariū ē vt ſerui ⁊ alij neceſſarij diſciplinent̃: ſed ꝙ hoc non ſit facile oñdit ꝯſr ⁊ dicit: ꝙ ſi nihil alteꝝ eēt: iſtud vr̃ operoſuꝫ eē q̄tum ad curā: que opꝫ haberi de ſeruis quō oporteat ad eos colloq: vel qualitercūqꝫ conuerſari: qꝛ ex vna parte ſi hō benigne ſe habeat ad eos: inſoleſcūt ⁊ efficiunt̃ iniurioſi: ⁊ reputant ſe equales dn̄is ſuis. Ex alia vō parte ſi ipſi viuant ſemp mala ſuſtinendo a dn̄is ſuis: odiunt eos ⁊ inſidiant̃ eis. vn̄ difficile eſt videre q̄liter ſint tractādi. Oꝫ .n. medio mō ſe ad eos hr̃e: vt n̄ iniuſte affligant̃: nec tn̄ eis nimia familiaritas oñdatur. Ex iſtis ergo ꝯcludit: ꝙ Lacedemonij: q̄bus hoc accidit: vt a ſeruis ſuis moleſtarent̃ non ſunt ex illis: qui optimū modum inuenerunt circa gubernationem ſeruorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea leuitas in mulieres ⁊ ad ꝓpoſituꝫ reip. nocet: ⁊ ad directionem ciuitatis: vt eniꝫ domus p̄tes ſunt vir ⁊ vxor: ita ⁊ ciuitateꝫ bifariā diuidi cenſendū eſt in viroꝝ multitudinē ac mulieꝝ. Quocirca in quacunqꝫ rep̄. male ꝓuiſum eſt circa mulieres: in ea putandū ē medietatē ciuitatis eſſe neglectam.

¶ Agit de politia Lacedemonioꝝ q̄tum ad mulieres. Et circa hoc quatuor facit. Primo oſtendit neceſſariū eē: ꝙ mulieres in ciuitate bene diſciplinent̃. Scḋo oñdit quid circa hoc Lacedemonij obſeruarēt ibi.(Qḋ ibi ⁊c.) Tertio oñdit: q̄ incōuenientia ex hac obſeruātia ſeq̄rent̃ ibi.(Itaqꝫ neceſſariū ⁊c.) Quarto oñdit: q̄ fuerit cā hui⁹ obſeruantie ibi.(Ab initio igit̃ ⁊c.) Dicit ergo p̄ᵒ: q remiſſio legum circa mulieres: vt .ſ. abſqꝫ ꝯueniēti diſciplina in ciuitate viuant ad duo eſt nociua. Primo q̄dē ad electionē politie: qꝛ p eaꝝ inordinationē totā politiā ꝯtingit īmutari: vt dicet̃. Scḋo ad felicitatē ciuitatis: qꝛ pp̄ eaꝝ inordinationē multa incōueniētia prīt in ciuitate ſequi: ⁊ h̄ manifeſtat per hoc: ꝙ ſicut partes domus ſunt vir ⁊ mulier: vt in p̄ᵒ dem̄ eſt: ita opꝫ quaſi totā ciuitatē: q̄ ex domibus ꝯſtituit̃ in duo diuidi: conſiderata multitudine viroruꝫ ⁊ mulieꝝ. Un̄ ſequit̃: ꝙ in quibuſcunqꝫ ciuitatib⁹ male ſe habeat ordinatio mulieꝝ. reputandū eſt: ꝙ medietas ciuitatis nō ſit bn̄ ordinata ſm leges. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quod ibi ꝯtingit: volēs .n. Legiſlator totā ciuitatē eē durā: ac laboꝝ patiētē. In viris q̄deꝫ id feciſſe ꝯſtat: in mulierib⁹ āt nō feciſſe: viuūt enim molliter: ac in oēm licentiā diſſolute.

¶ Oñdit quid circa hoc obſeruaret̃ apud Lacedemōios: ibi enim accidebat predicta inordinatio mulieꝝ: cum .n. de intētiōe Legiſlatoris eſſet: ꝙ tota ciuitas eēt potēs ſuſtinere ⁊ abſtinere delitijs: hoc q̄dē bn̄ obſeruabat̃ q̄tuꝫ ad viros: ſed mulieribus h̄ inſtituere legiſlator neglexit. Uiuunt .n. ibi mulieres voluptuoſe ſm omne genus intēperantie: ⁊ etiam delitioſe. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaqꝫ neceſſariū in tali rep. diuitias hēri in p̄cio. Preſertim cuꝫ viri ſint mulieribus obnoxij: qḋ accidit oībus ferme militaribus: belliicoſiſqꝫ gētibus p̄terq̄ Celtis: aut ſi q alij coitū maſculoꝝ palā receperunt. Uidetur aūt q primus fabulat⁹ ē nō irrōnabiliter Venerē Marti ꝯiūxiſſe: qm̄ oēs huiuſcemodi hoīes ꝓni ſūt ad venerea: illiſqꝫ obnoxij: itaqꝫ apud Lacedemonios hoc fuit. Multaqꝫ in eoꝝ principatu a mulieribus adminiſtrabant̃. At eniꝫ quid refert: vtrū mulieres ipſe gubernent: an eos q gubernāt a mulieribus gubernari: Ita .n. accidit. Cūqꝫ inſolētia ad nullū obſequium vtilis ſit niſi forte ad bellū: maxime nociue ēt ad hoc ipſum Laconū mulieres erāt. Patefecerūt hoc in Thebanoꝝ aduentu: nō enim magis vtiles preſtiterunt ſe q̄ aliaꝝ ciuitatum mulieres: ⁊ turbam inferebant magis q̄ hoſtes.

¶ Oſtendit que inconuenientia ſequebant̃: ⁊ ponit q̄tuor quorū primum eſt: ꝙ neceſſariū eſt in tali politia: in qua mulieres ſic delitioſe viuāt: ꝙ viri multū apprecient diuitias ⁊ concupiſcāt eas: vt ex his ſatiſfacere poſſint delitijs mulieꝝ: que ſine magnis ſumptibus eſſe nō prīt. Hoc aūt multū facit ad hoc: ꝙ mores corrumpant̃ in ciuitate: qḋ multū curēt de diuitijs. Ex hoc .n. ſequitur: ꝙ omnia in ciuitate ſint venalia: qḋ corrūpit ſtatū ciuitatis. Secūdum inconueniens ponit ibi.(Preſertim cū viri ⁊c.) Et dicit: ꝙ ſi cogatur multitudo ciuium vt nimis abſtineat a mulieribus: ſequitur ꝙ labantur ad turpe vitium .ſ. ad coitū maſculorū: ſicut accidit multis militantibus ⁊ bellicoſis viris: ⁊ quibuſcunqꝫ ſimilibus. Qui enim primo fabuloſe induxit: ꝙ Mars fuit maritus Ueneris non irrationabiliter eſt locutus: qꝛ viri bellicoſi: qui ſunt Martiales luxurioſi ſunt: ⁊ inhiant vel ad coitū maſculoꝝ: vel mulierū. Dicitur etiaꝫ in libro de ꝓblematibus: ꝙ equitantes continue luxurioſi magis fiunt: qꝛ propter caliditatem ⁊ motū hoc patiunt̃: qḋ accidit in coitu: hoc ēt qḋ frequēter vacant a negocijs eos luxurioſos facit. Et hoc ēt accidit Lacedemonijs propter hoc: qḋ ad nimiā continētiā mulieꝝ legiſlator eos induxit. ¶ Tertiū incōueniens ponit ibi.(Multaqꝫ in eoꝝ p̄ncipatu ⁊c.) Et dicit: ꝙ mulieres in Lacedemonia ꝓpter h̄: ꝙ delitioſe viuebāt p̄ſūptuoſe

reddebantur

reddebantur: ⁊ volebant ſe de omnibus intromittere: ita ꝙ etiam in principatibus ciuitatis: multa diſpenſabãtur per mulieres: ⁊ tamen nihil differt vtrũ ipſe mulieres pͥncipentur. vel ipſi principes ſub mulieribus regantur ꝙ eis ſubiecti ſunt propter inſolentiã mulierũ. Idem.n. accidit vtroqꝫ modo: vt. ſ. ciuitas male regaẽ: qꝛ mulieres deficiunt rõne. ¶ Quartum inconueniens ponit ibi. (Cũqꝫ inſolentia ad nullum obſequiũ ⁊c̃.) Mulieres.n. Lacedemoniorum ꝓpter delitias inſolentes ⁊ audaces reddebãtur. Audacia aũt in ciuitate ad nihil circũ adiacentiũ negociorum vtilis eſſe poteſt niſi ad bellũ: ⁊ tamen ad hoc etiam audacia illaꝝ mulierum erat nociua qđ quidẽ manifeſtatum fuit in bello qđ habuerunt cũ Thebanis: in quo mulieres ad nihil vtiles erant volentes facere miniſteria que in alijs ciuitatibus mulieres faciunt. Sed viris pugnantibus maiorẽ tumultũ inferebãt q̃ẽ inimici volẽtes forte de oĩbus ſe intromittere. Unde ex his pꝫ remiſſionẽ mulieꝝ nociuam fuiſſe. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ab initio igiẽ rõabiliter ↄtigiſſe Lacedemonijs vr̃ in mulieres indulgẽtia: cũ ꝑ militiã multum domo abeſſent: Argiuis primo: moꝝ Archadibꝰ ⁊ Meſſenijs bellũ inferẽtes. Irrefragantes.n. ſeipſos legiſlatori pſtabãt aſſuefacti ꝓpter militarẽ vitã. Multas.n. ↄtinet vtilitatis ptes. Mulieres aũt ferẽ Lygurgus deducere conatus ad leges: at vbi repugnabãt abſtinuiſſe. Cauſe igiẽ factoꝝ he ſunt: itaqꝫ ⁊ huiꝰ omiſſi. Sed nos nõ id ↄſideremus cui venia danda ſit vel nõ dãda: ſed rectũ ne ſit vel non rectũ: q̃ porro circa mlieres nõ bñ ſe hñt: videnẽ vt diximꝰ añ: nõ ſolũ ipſa ꝑ ſe indecẽtiã q̃zdã facere in rep. ſꝫ ĩpellere quoqꝫ ad cupiditatẽ pecunie.

¶ Oſtendit cãm predicte obſeruantie. Et dicit ꝙ rationabiliter Lacedemonijs accidit a pͥcipio remiſſio diſcipline circa mulieres: qꝛ ꝓpter militiam cui totaliter dedita erat ciuitas: multo tp̃e ꝑegrinabanẽ extra domũ pugnantes ↄtra Argos ⁊ Archades ⁊ Meſſenios. Et ideo mulieres que remanebant domi abſqꝫ viris ad libitũ viuentes nullã diſciplinã a viris hñtes: ⁊ ex hac etiam cã ↄtingit ꝙ viri facti ſunt virtuoſi in multis. Uacantes.n. rebus bellicis ſe exhibebãt ꝓmptos ad obediendam legiſlatori propter ↄſuetudinẽ militaris vite: q̃ multas in ſe ↄtinet ptes virtutis. Reqrit.n. talis vita maximã obedientiã ⁊ abſtinentiam a delitijs ⁊ perſeuerantiam in laboribus ⁊ rebus doloroſis: poſtmodũ Lygurgus legiſlator Lacedemõiorum conatus fuit mulieres reducere ad rectaꝫ diſciplinã legũ. Sed mulieres oĩno reſtiterunt ꝓpter prauã ↄſuetudinem: ⁊ ideo oportuit ꝙ legiſlator deſiſteret ab incepto. He ſunt igiẽ cauſe eoꝝ que fiebant apud Lacedemones ⁊ remiſſione mulieꝝ q̃ apud eos erat: ⁊ q̃uis ex rõnabili cã hoc acciderit abſqꝫ eoꝝ culpa: ⁊ ſic ſunt excuſandi: tñ nos nõ ↄſideramus mõ qͥbus oporteat dare veniã vel nõ dare. Non enim intendimus eos laudare vel vituperare: ſed oſtendere quid recte ſe habeat vel non recte. Manifeſtum eſt.n. ꝙ ea que non bene ſe habebãt circa mulieres apud eos non ſolũ erãt indecentia ſm̃ ſe politie eoꝝ: ſed etiam in animis ciuium aliquid addebãt ad amorem pecunie vt dictum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Poſt illa.n. q̃ nunc dicta ſunt inequalitatem reꝝ poſſeſſarum quis reprehendat: nam eorũ quibuſdam hoc euenit: vt magnam nimium opulentiam haberent: alijs vero vt penitus exiguã. Quapropter ad paucos deuenerũt agri.

¶ Agit de politia Lacedemoniorum q̃tũ ad poſſeſſiões. Et primo improbat politiã ipſoꝝ circa poſſeſſiones oſtendens eã eſſe nociuã ciuitati. Scđo oſtendens eam eſſe ↄtrariam legiſlatoris intentioni: ibi. (Cõtraria aũt ⁊c̃.) Circa pͥmum tria facit. Primo ꝓponit ꝙ apud eos erat irregularitas poſſeſſionũ. Secundo oſtendit vnde ꝓuenerit: ibi. (Hoc aũt ⁊c̃.) Tertio oſtendit nocumentũ qđ ex hoc eſt ſecutũ: ibi. (Ex quo factũ eſt ⁊c̃.) Dicit ergo primo ꝙ poſt predicta que reprobanda ſunt in hac politia circa ſeruos ⁊ mulieres: poteſt ẽt eos aliqͥs increpare qui circa irregularitatẽ poſſeſſionis delinquebant. Accidebat.n. apud ipſos ꝙ aliqui habebant valde magnas poſſeſſiões. Alij vero habebant valde modicas: ita ꝙ quaſi tota regio ad dominium paucorum peruenerat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc aũt ex eo accidit: qꝛ male fuerat lege ꝓuiſum: emerẽ qđẽ aut vẽdere qđ hẽas fecit nõ honeſtũ. recte id qđẽ: ſed donare ac teſtõ relinquere ↄceſſit. Atqꝫ idẽ accidat neceſſe ẽ ꝑ hũc modũ ⁊ illũ. Sunt.n. mulieꝝ fere ex qnqꝫ ptibus totius regionis due multis heredibꝰ inſtitutis: ⁊ traditiõe dotiũ magnarũ. Atqui melius erat aut nullã: aut paruam: aut mediocrem eſſe cõſtitutã. Nũc aũt lꝫ donare ex teſtamẽto cuicũqꝫ ẽt ſi nullo inſtituto herede deceſſerit.

¶ Oſtẽdit vñ hec irregularitas ꝓceſſerat: ⁊ dicit ꝙ hoc ꝓceſſit ex praua lege. Statuit.n. legiſlator apđ eos ꝙ ciuis non eſſet dñs vendendi ⁊ emendi: vt. ſ. poſſet poſſeſſionẽ ſuam vendere: aut emere alienam quacũqꝫ ex cauſa. Et hoc quidem bonũ fecit ad regulãdas poſſeſſiones: non tñ recte: qꝛ non ſufficiẽter. Dedit.n. ꝑtãtẽ ciuibus: vt qͥbuſcunqꝫ vellent darent inter viuos: vel ẽt derelinquerent in teſtamento bona ſua: ex quo etiam accidebat irregularitas poſſeſſionũ: ſicut ex emptione ⁊ venditione: ita ꝙ ſi totum eoꝝ territoriũ diuidereẽ in quĩqꝫ partes: due illaꝝ partium iã peruenerãt ad mulieres. Tum qꝛ multe eoꝝ erant inſtitute heredes viris morientibus: tũ etiam qꝛ qñ nubebant accipiebant magnas dotes: cũ tñ multo melius ſit ꝙ vel nulla dos deẽ vel modica vel moderata. Sed apđ Lacedemonios licebat cuilibet in teſtamento dimittere heredem bonorum ſuorum quẽcunqꝫ voluerit: ⁊ ſi in ſua morte non velit dimittere heredem: poteſt diſtribuere bona ſua cuicũqꝫ voluerit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex quo factũ eſt: vt regio ſufficiens mille ⁊ qngẽtos eqtes aleret: peditũ ꝟo. xxx. millia: ne mille quidẽ totos hẽat. Probauit aũt res ipſa praue apud illos in hac pte fuiſſe ꝓuiſũ. Qm̃ vno mõ plaga ſuſcepta ciuitas ea corruit: nec vltra ptulit ob hoĩum paucitatẽ. Aiũt ẽt ꝑ tp̃a primo: ſũ regũ nouos hoĩes ꝑmultos ciuitate dõatos ob nũerũ ciuiũ: q bello diminuti fuerãt ad augẽdũ: ⁊ aiũt fuiſſe qñqꝫ Sparciatas. x. millia: attñ ſiue ſint iſta ꝟa: ſiue ñ ſint: meliꝰ ẽ ꝑ adeq̃tionẽ poſſeſſionũ repleẽ hoĩbꝰ ciuitatẽ.

¶ Oſtendit qđ nocumẽtũ ſit inde ſecutũ: ⁊ dicit ꝙ cũ tanta ſit eoꝝ regio. ſ. territoriũ q· poſſet nutrire mille qngentos eqtes: ⁊ ſuꝑ hoc. xxx. millia bellatoꝝ peditũ ad tantã

paucitatē deuenerant poſſeſſionibus deuenientib⁹ ad paucos: ꝙ non erāt niſi mille bellatores in ciuitate. Et ſic per opa eoꝝ manifeſtū eſt ꝙ ꝑdicta iſtitutio mala erat: q꜠ ciuitas illa ex hoc deꝑyt: cū nullā graue hoſtilē plagā ſuſtinuerit. Dr̄ aūt ꝙ in antiqs tꝑibus extendebant politiā ſuam q̄tum poterant: vt hērēt multitudinē bellatoꝝ: ita ꝙ aliqñ vt dr̄ Lacedemones habuerūt in exercitu ſuo .x. milia armatoꝝ. Sed ſiue iſta ſint vēa: ſiue nō: tñ opportunū ē ꝙ ꝑ regulatas poſſeſſiōes ciuitas viris repleat̄. qḋ alr̄ fieri nō pōt. Q꜠ ſi poſſeſſiones ad paucos deuoluant̄: alij ꝓꝑ paupertatē deſererent ciuitatē. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Contraria ēt quodāmō huic ꝓuiſioni lex illa circa ꝓlem. Volēs .n. legiſlator q̄ plurimos fore Sparciatas: īducit ciues ad multitudinē ꝓcreandā. Eſt .n. illis lex: q tres genuerit filios cū eē imunē a cuſtodia: q ꝟo q̄tuor imunē eē ab oibus. Atq ꝓꝫ ꝙ ſi multi gignant̄ regiōe ſic diſtributa: neceſſariū eſt multos fieri paupes.

❡ Oſtēdit ꝙ ꝑdicta irregularitas poſſeſſionū erat ꝯria intentioni legiſlatoris: q ꝓpoſuerat q̄dā legē circa filioꝝ gñationē ꝯriā ꝑdicte inſtitutioni: ex qua ꝓcedebat irregularitas poſſeſſionū. Intēdens .n. legiſlator ad hoc ꝙ eēnt plures ciues in ciuitate: ꝓuocauit eos ad hoc ꝙ generarēt multos filios qbuſdā imunitatibus: erat .n. ſtatutum lege apud eos: ꝙ ille q genuiſſet tres filios eſſet ſine cuſtodia: q꜠ .ſ. nō tenebat̄ ire ad cuſtodiā ciuitatis: q aūt genuerat q̄tuor filios: erat īmunis ab oibus vectigalibus ⁊ tributis: ⁊ tñ manifeſtū eſt ꝙ ſi obſeruet̄ ꝑdicta regularitas in diuiſiōe poſſeſſionū: neceſſe erit: ſi gñent̄ plures filij: ꝙ ſint multi paupes ī ciuitate: qḋ ē nociuū ciuitati: vt .ſ. dictū ē.

AT enim ⁊ q̄ circa Ephoros ꝯſtituta ſunt praue ſe hñt: hic .n. magr̄at⁹ maximaꝝ apud illos reꝝ ptātē hꝫ. Sumunt̄ aūt ad eū ex plebe oēs: vt multotiens ꝯtingat hoies valde paupes in hac ptāte ꝯſtitui: q ꝓꝑ egeſtatē venales ſint. Oſtenderunt ⁊ ſepe prius: ⁊ nūc in Andrijs. Corrupti .n. pecunia qdā q̄tū in ſe fuit rēpu. euerterūt. Et ꝓpter eius magr̄atus nimiā ptātē: ac tyrānidi parē: reges ipſos populares fieri cōpulerunt: vt in hac quoqꝫ pte reſp. lederet̄. Popularis .n. ſtatus ex optimate reſultauit. Cōtinet tñ rēpu. magr̄atus iſte: acqeſcit .n. plebs: ex eo q꜠ maximi magr̄atus capax eſt. Ita ſiue per legiſlatorē: ſiue ꝑ fortunā euenit hoc: vtilr̄ ſe habere. Oꝫ .n. rēp. q̄ duratura ſit velle: vt oēs ciuitatis ptes ꝯſtēt: atqꝫ ī ſtatu ſuo ꝑmaneāt. Reges ergo ꝓꝑ honorē ſuū ita ſe hēbūt. Preſtātes aūt viri ꝓꝑ ſenatū: nā ea dignitas virtutis ē ꝑmiū. Plebs aūt ꝓꝑ Ephoriā: nā ꝯſtituit̄ ex oibus. Sed oportebat hunc magr̄atuꝫ ſumi qdē ex oib⁹: nō tñ ꝑ hūc modū: ꝑ quē nūc fit: eſt .n. nimiū puerile. Et iudicādi de magnis rebus ptātē hñt hoies ꝯtingentes: itaqꝫ meli⁹ foret nō ſm̄ ꝓpriā mentē eos iudicare: ſed ꝫ litteras ⁊ leges. Eſt aūt Ephoroꝝ vita nequaq̄ cōueniens ꝓpoſito ciuitatis: nā Ephori qdēꝫ molliter viuūt. In ceteris aūt tāta aſꝑitas ē vite: vt nequeant hoies illā ꝑferre: ſed clam trāſgredientes legem voluptatibus fruantur.

Lectio. XIIII.

❡ Poſtq̄ phs ꝓſecutus eſt de politia Lacedemonioꝝ q̄tuꝫ ad ea q̄ hñr a ciuibus .ſ. ſeruos: mulieres: ⁊ poſſeſſiōes: hic ꝓſeqt̄ de eadē politia q̄tū ad ipſos ciues: ⁊ ꝑmo quātum ad principes. Scḋo q̄tū ad populū: ibi. (Non bene ⁊c̄.) Tertio q̄tuꝫ ad bellatores viros: ibi. (De regia vero ⁊c̄.) Erant aūt tres principatus apud Lacedemōes: vt ēt ſupra tactū eſt .ſ. Ephori .i. ꝓuiſores: ⁊ de his ꝑmo tractat. Et iteꝝ ſeniores qdā: ⁊ de his tractat ſcḋo: ibi. (Seniorū ⁊c̄.) Erat etiam rex in ciuitate: ⁊ de hoc tractat tertio: ibi. (De regia ⁊c̄.) Circa primū iꝓbat ꝑncipatū Ephoroꝝ quantū ad qnqꝫ. Primo qdē quantū ad ꝯditionē ꝑſonarum: que in hoc ꝑncipatu ꝯſtituebat̄. Et dicit ꝙ ea q̄ erāt circa hunc principatū praue ſe hēbant: hic .n. principatus habebat dñium ⁊ ptātē: ſicut ea q̄ erāt maxima in ciuitate: puta circa indicēda bella: vel faciendā pacē: ⁊ circa electiones militū: ⁊ alia ſilia. Tñ ad iſtū ꝑcipatū oēs eligebant̄ ex populo: ita ꝙ qñqꝫ accidebat ꝙ hoies valde pauperes aſſumebant̄ ad tale principatū: q ꝓpter penuriā venales erant: ⁊ facile poterant corrūpi muneribus: qḋ qdē prius multotiens oñderant. Sed nuper oſtēderunt ī quodam negocio: qḋ hēbant cū Andrijs: corrupti .n. fuerūt ab eis argento: ita ꝙ q̄tum in ipſis fuit totā ciuitatē ꝑiculo expoſuerunt. ❡ Scḋo ibi. (Et ꝓpter eius magr̄atus ⁊c̄.) improbat ꝑdictum principatuꝫ q̄tum ad magnā ptātem quā habebat. Et dicit ꝙ q꜠ iſte principatus erat valde magnus: ⁊ quaſi equalis tyrannidi: ita attenuabat ptātem regimine qḋ cogebat: vt ꝑmitteret ꝙ populus ſeipſuꝫ regeret paꝝ obediēs legi. Et ſic corrūpebat̄ tota politia ipſoꝝ: q꜠ ex optimate degenerabat ī popularē ſtatū: ⁊ tñ iſte ꝑncipatus q̄tum ad aliquid erat vtilis: q꜠ ꝯtinebat ciuitatē in pace. Et qeſcebat populus a ſeditione ꝓpter hoc: ꝙ habebat partē in magno principatu. Et hec vtilitas ſequebatur per experimentuꝫ in ipſis rebus. ſiue hoc fuerat ex intētione legiſlatoris: ſiue fortuitu acciderit. Oꝫ .n. ad hoc ꝙ politia ꝯſeruet̄: ꝙ oēs partes ciuitatis velint eā eē: ⁊ ꝙ cuilibet parti ciuitatis ſufficiat ꝙ ꝑmāeat in ſuo ſtatu: ⁊ hoc ibi ꝯtingebat: nā reges acceptabāt ꝓꝑ honorē: quē ibi habebāt. Preſtātes .n. viri acceptabant ꝓꝑ ſenatum. Iſte .n. principatus erat virtutis ꝑmiū: ita q nullus ad euꝫ aſſumebat̄ niſi virtuoſus: populus aūt acceptabat ꝓpter ꝑncipatū Ephoroꝝ q cōicabat̄ oib⁹. ❡ Tertio ibi. (Sꝫ oportebat ⁊c̄.) improbat principatū q̄tū ad electionē. Erat .n. cōmēdabile ꝙ ad illū ꝑncipatū aſſumerent̄ ex oibus per electionē: ſed modus eligendi erat valde puerilis: q꜠ forte ꝑ ſortes: vel alio incōuenienti mō eligebāt: ita ꝙ iſte deueniebat qñqꝫ ad inopes ſicut dictum eſt. ❡ Quarto ibi. (Et iudicandi ⁊c̄.) improbat ꝑdictum principatū quantum ad arbitriū qḋ habebat. Et dicit qḋ hoc erat iꝓbabile ꝙ qcunqꝫ eſſent Ephori habebāt in ſua ptāte arbitriuꝫ iudicandi de rebus magnis. Melius enim erat ꝙ non iudicarent ſm̄ ꝓprium arbitrium: ſed ſm̄ aliquas ſcripturas ⁊ leges. ❡ Quinto ibi. (Eſt aūt ⁊c̄.) improbat predictum principatum quantū ad eoꝝ ꝯuerſationeꝫ. Et dicit ꝙ eoꝝ diſciplina in cibis ⁊ veſtibus ⁊ potibus: ⁊ alijs hꝫ non conſonabat voluntati ciuitatis: q꜠ in qbuſdam erat valde remiſſa: puta forte in veſtibus vel in ocio. In alijs aūt puta forte in cibis ⁊ venereis impōebat̄ eis dura lex: forte ꝓpter hoc: vt nō emolleſcerēt: ita ꝙ non poterāt eaꝫ

ſuſtinere: ſed occulte tranſgrediebant legē ſibi poſitā fruē
tes corporalibus delectationibus. Et ſic eoꝝ conuerſatio
erat ꝯ intentionē ciuitatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Senatoꝝ quoqȝ ptās nō recte apud illos cō
ſtituta eſt. Nā ꝙ ſint viri boni ac ſufficiēter ad
virtutē eruditi dicet forſan aliqs ciuitati cōdu-
cere. Eniuero ꝙ ꝑ oēm vitā magnis de rebus
decernēdi ptātē hēant piculoſum eſt. Eſt eniȝ
vt corporis ſic ēt ⁊ mētis ſenectus. Per hunc
aūt modū eruditis: vt ⁊ legiſlator ipſe diffidat
tāꝗ nō bonis viris nequaꝗ tutū. Videnť aūt
hi q in hac ptāte ꝯſtituti ſunt largiēdi gratificā
diqȝ ꝑmultā facultatē hēre: quapropter mel[9]
erat eos rōni reddende ſubiectos eſſe: nunc au
tem nō ſunt. Videtur aūt Ephoroꝝ magiſtra
tus oēs alios magiſtratus corrigere: in hoc āt
nimiū certe illis permiſſum: ⁊ non per hunc
modū dicimus rationē reddere oportere.

¶ Improbat politiā ꝑdictā ꝗtū ad principatum ſeniorū.
Et primo ꝗtū ad ptātē ipſoꝝ. Scdo ꝗtū ad electionem
eoꝝ: ibi. (Inſup creatio ⁊c̃.) Dicit ergo pmo: ꝙ apud La-
cedemones nō bn̄ ſe hūt ea q̄ ptinent ad principatū ſenio
rū: manebant. n. perpetuo in principatu. Si. n. hꝫ ſeniores
poſſent inueniri q eſſent virtuoſi ⁊ ſufficiēter inſtructi ad
virilē bonitatē ſiue ad ſtrenuitatē: poſſet forte aliqs dice-
re: ꝙ expediēs eſſet ciuitati ꝙ ꝑpetuo manerent in princi-
patu: ꝗuis ēt ſi ēent ꝑfecte virtuoſi formidabile eſſet ciui
tati ꝙ aliq ēent hūtes dñium ⁊ ptātē ſup magna iudicia
ciuitatis: ⁊ hoc ꝑ totā vitā ſuā: qꝛ ſicut virtus corpis ſene-
ctute debilitať: ita ēt plerūqȝ virtus mētis: qꝛ poſtꝗ ſene
ſcunt hoīes nō hūt nec illud robur aī: nec illā viuacitateȝ
ingenij quā hēbant in iuuētute ꝑꝑ debilitatē virtutū ſen-
ſitiuaꝝ deſeruientiū pti intellectiue. Multo plus igiť for
midandū eſt aliquos ꝑncipari ꝑ totā vitā ſi ſunt iſto mō
inſtructi ad bonū ſicut erant apud Lacedemones: ita ꝙ
etiā legiſlator nō ꝯfidebat de eis oīo ſicut de bonis viris:
qꝛ non oīa cōmittit eis: ſed hoc nō tutū. Frequēter aūt ta-
les volunt videri liberales in plebē: vt captēt ſibi fauorē
populi: ⁊ ſic abſqȝ vtilitate ciuitatis diſpgunt bona cōia.
Unde melius eſt ꝙ hēant ꝗdā correctionē talē. ſ. vt ſi de
ficientes inueniant poſſint ammoueri: nūc aūt ſūt abſqȝ
tali correctione. Habent tn̄ aliquā correctionē: qꝛ pricipa
tus Ephoroꝝ poterat corrigere oēs principatus: impediē
do. ſ. ne ſnie eoꝝ ꝓcederent: ſed videnť male facere: ⁊ hec
erat maxima dignitas Ephoroꝝ. Sed nos intelligimus
de alia correctione: vt. ſ. poſſint ammoueri: quod Ephori
facere non poterant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſup creatio ipa ſenatoꝝ: quaȝ ꝑ ſuffragia
faciunt perlenis eſt: ac ipm petere q eligendus
ſit nō recte ſe hꝫ: opꝫ. n. ⁊ volētē ⁊ nō volēteȝ
ad magrātū aſſumere: ſi dign[9] ſit eo magrātu.
Nunc aūt idē facere in hoc vř legiſlator qđ ⁊
in alia rep. Ambitioſos. n. faciēs ciues illis vti
tur ad ſenatoꝝ delectū. Nemo. n. magiſtratuȝ
petet: niſi honoris ſit affectator: atqui pleraqȝ
eorum: que homines iniuſte faciunt per ambi
tionem ⁊ auaritiam committuntur.

¶ Improbat ꝑdictū principatū ꝗtū ad electionē ipſoꝝ: ⁊
ħ duplici rōne: circa quaꝝ pmā dicit ꝙ electio ſenioꝝ que
fiebat apud eos erat valde puerilis. Erat. n. apđ eos ordi-
natū: vt illi q digni viderenť tali principatui: peterēt ipm
quod non recte ſe hꝫ: qꝛ ſm ħ nullus aſſumereť ad prin-
cipatū niſi volēs. Opꝫ aūt aliquē q dignus eſt ꝑncipatu aſ
ſumi ad ꝑncipatū ſiue velit ſiue nō velit: qꝛ vtilitas cōis
eſt ꝑferēda ꝓprie voluntati ipſius. ¶ Scdam rōnē ponit:
ibi. (Nūc aūt ⁊c̃.) Et dicit ꝙ ꝑ hāc ordinationē circa ele
ctionē ſenū legiſlator vř facere ciues amatores honoris
ſicut ⁊ circa aliquā ptē politie. ſ. circa electionē Ephoroꝝ:
vel ēt circa ꝗcūqȝ alia q̄ faciebāt ciues honoris amatores
Et ꝙ ħ faceret in electione ſenū pꝫ. Nullus. n. peteret ꝑn-
cipatū niſi principari volens: qđ eſt amare honorē. Si er
go nullus hēret principatū niſi petēs: ſeqreť ꝙ ſoli aman
tes honorē ꝑnciparent: ⁊ ita oēs ꝓuocarenť ad amandaȝ
honorē: ⁊ hoc eſt valde piculoſum ciuitati: qꝛ maior ps in
iuſtitiaꝝ: q̄ in ciuitate accidūt: ſicut ſunt violētie: rapine: ⁊
hꝫ fiunt ꝑꝑ amorē honoris ⁊ pecunie. Uñ pꝫ ꝙ talis ordi
natio eſt piculoſa ciuitati. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De regia vero ptāte: vtrū melius ſit eā i ciui
tatibus exiſtere: nec ne: alia foret diſputatio: at
tn̄ melius nō: vt nūc qdē: ſed ꝓ vita cuiuſqȝ re
gis iudicare. Qđ aūt ne ipſe qdē legiſlator cre
dit ſe facere bonos ⁊ honeſtos manifeſtū eſt:
diffidit. n. quaſi non ſint ad ſufficiētiā boni vi-
ri. Itaqȝ legatos ſimul mittebant inimicos: ac
ſalutē ciuitatis eſſe putabāt ſeditiōes regum.

¶ Improbat ꝑdictā politiā ꝗtū ad ꝑncipatū regum: ⁊ di-
cit ꝙ vtrū expediat ciuitati hēre regem vel nō tractabiť in
ferius. ſ. in tertio: ſed ſuppoſito ꝙ melius ſit hēre regem: nō
eſt hoc melius ſicut erat apud Lacedemones: q nō ꝑ totā
vitā regnabāt: ſed melius eſt ꝙ vnuſqſqȝ hēat iudiciū re-
gū ꝑ totā vitam ſuā: qꝛ rex eſt vtilis ciuitati: vt ſua ptāte
efficaciter cōſeruet ſtatū ciuitatis. Qđ fieri nō pōt niſi ꝑ
vitā regnauerit: qꝛ ⁊ ipe timebit alios offendere: ⁊ alij mi
nus eū timebūt. Sec[9] āt eſt de ſenioribus q ad ꝯſilia vel
ad iudicia q̄dā eligebanť. Cā aūt q̄re legiſlator apud La
cedemones inſtituit nō eſſe reges ꝑpetuos ē iſta: qꝛ repu-
tauit ꝙ nō poſſet facere ciues aliquos ꝑfecte bonos. Uñ
diffidit de ciuibus q̄ſi de nō ꝑfecte bonis exiſtētibus: ⁊ ꝑꝑ
hoc qñ mittebāt aliquos legatos ſeu nūcios: eligebāt ali-
quos inimicos: vel diſſentientes vt vnus aliū ipediret: ſi
vellet facere ꝯ bonū ciuitatis. Et ſilr putabāt eſſe ſaluteȝ
ciuitatis: ſi regi diſſentirēt q ſibi ynuicē ſuccederēt: qꝛ vnus
emendabat qđ alius malefeciſſet. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Non bene etiā circa cōmeſſationes: q̄ illi. Fi
dicia noiant: ꝯſtitutū ē ab initio: oportebat. n.
magis ex publico eſſe ꝯuentū queādmoduȝ in
Creta: ſed apud Lacedemonios vnuſqſqȝ cō
ferre hꝫ: ⁊ ſi ſint qdā lōge pauprimi: q hui[9] ſū
ptū neq̄ant cōferre. Ex quo fit vt legiſlatori cō
tra eueniat q̄ ipſe voluerit. Voluit. n. ciuitateȝ
popularē facere ꝑ cōmeſſationes: ſed ꝯtra ac-
cidit: cū nō ſit facile paupibus cōmeſſationuȝ
eſſe pricipes. More. n. maioꝝ ſic apud eos dif
finit: vt q cōmeſſationū particeps eē nequeat
is ad reip. gubernationem non admittatur.

¶ Improbat ꝑdictā politiā ꝗtū ad ea que ptinēt ad popu
lum. ſ. ꝗtū ad ꝯuiuia publica q̄ erant in ciuitate: ⁊ dicit ꝙ
lex nō bene ordinauerat de hꝫ conuiuijs: qꝛ melius eēt ꝙ
hꝫ ꝯgregatio ꝯuiuij fieret ď expēſis cōibus ciuitatis ſicut

fiebat apud Cretenſes: q̄ꝫ ꝙ fieret de his que de ſingulis afferent̄: ſicut fiebat apud Lacedemones: apud quos ēt ⁊ valde paupes oportebat aliqd ferre ad hō ſumptus: ⁊ hoc erat deſtructio paupeꝝ qui non poterant expēdere. Unde circa hoc accidebat cōtrarium intentioni legiſlatoris: qui inſtituit hō ꝯuiuia quaſi aliqd in fauorē populi: vt. ſ. pplꝰ aliquā recreationē haberet in hmōi ꝯuiuijs: ſed ſm hanc legem ꝯuiuioꝝ ſequebat̄ ꝙ eſſent hō ꝯuiuia in magnum detrimentū populi: qꝛ ſm hoc populares nō de facili poterant pncipari: erat. n. lex apud eos: ꝙ q non ponerent aliquid ad huiuſmodi ſumptus non haberent partē in politia ipſoꝝ: qꝛ nec poterant fieri principes: nec habebant vocem in electione principum. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Legē xō que eſt circa prefectos claſſis ⁊ alij qdē improbarūt. Recte qdē: eſt. n. ſeditionis cauſa: nam cum reges ſint belli duces: prefectura illa perpetua fere alterum eſt imperium.

❡ Improbat p̄dictam politiā q̄tū ad viros bellatores: ⁊ p̄mo q̄tum ad bellatores belli naualis. Scdo cōiter q̄tuꝫ ad oēs: ibi. (Et ſic ſuppoſitioni ⁊c̄.) Tertio q̄tum ad ipſorum ſtipēdia: ibi. (Male. n. ⁊c̄.) Dicit ergo pmo: ꝙ qdam alij recte increpauerūt legē Lacedemonioꝝ q̄ erat circa principes nauigij: eo ꝙ erat cā ſeditionis. Cū. n. hērent reges quaſi ſempiternos q p̄erant terreſtri militie: p̄ncipatꝰ nauigioꝝ fiebat quaſi alteꝝ regnum: ⁊ ita hēbāt quaſi duos reges: qd poterat eſſe mā diſſenſionis. Deinde cū dicit.

❡ Et ſic ſuppoſitioni legiſlatoris ſuccenſeri poteſt: qd ⁊ Plato in legibꝰ ſuis cenſuit. Ad partem. n. virtutis tota ordinatio illaꝝ legum contendit. ſ. bellicā. Hec aūt vtilis ad victoriā cōſequendā: itaqꝫ ſalui erant bellū gerentes: pibāt vero reꝝ potiti: quoniaꝫ nec ociū agere: nec qc q̄ꝫ aliud exercere ſciebant preſtabilius q̄ꝫ rē militareꝫ: illud quoqꝫ erratū non ſane minus: ꝙ putauit bona illa que ad bellum pertinēt ex virtute magis q̄ꝫ ex vitio fieri: ⁊ in hoc quidem recte: ſed ꝙ hec pauciora q̄ꝫ virtutem ipſam putant: in hoc non recte.

❡ Improbat p̄dictam politiam cōiter ad oēs viros bellatores: ⁊ dicit ꝙ aliqs recte pōt increpare ſuppoſitioneꝫ legiſlatoris. i. illud qd ſupponebat tanq̄ꝫ finē ad quē totam politiā ordinabat: ⁊ hoc etiā Plato in ſuis legibus icrepabat: ꝙ oēs leges eoꝝ ordinabant̄ ad vnam partē virtutis . ſ. ad bellicā: pp̄ter hoc ꝙ erat vtilis ad dominandū alijs. Et ideo qꝛ bene ſe habebant in his que ptinent ad belluꝫ: male aūt in his que ptinent ad ſtatus politici gubernationem: ſequebat̄ ꝙ in bellis ꝯſeruabant̄ ſed qñ iam adepti erant principatū iminebant eis multa pericula: qꝛ neſciebant viuere in pace: neqꝫ erant exercitati aliqua alia meliori exercitatione q̄ꝫ bellica: qd nō erat paruū peccatum. In hoc. n. bene opinabant̄ ꝙ putabant res bellicas melius tractari per virtutē bonum q̄ꝫ etiā per militiā: qꝛ vt dr̄ in tertio ethicoꝝ hoīes virtuoſi non parcunt vite: vbi bonum eſt ꝑſiſtere: milites vero qñ ſupercreſcunt p̄icula deficiunt: non. n. ꝯfidunt vlterius poſſe liberari per expiētiam ⁊ induſtriā armoꝝ. Sed nō bene opinabant̄ q̄tū ad hoc ꝙ putabant virtutem: qua hō bene ſe hꝫ in bellis eſſe optimā: cū alie virtutes. ſ. prudentia ⁊ iuſtitia ſint digniores fortitudine: ⁊ ipſum etiā bellū eſt propter pacem: non autem econuerſo. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Male etiā circa pecunias publicas ꝯſtitutū apud illos eſt: qꝛ neqꝫ in publico habent qcq̄ꝫ ⁊ magna bella gerere coacti pecunias egre cōferūt: naꝫ qꝛ Sparciatarum eſt plurimū agri non examinant inuicē collationes: ⁊ euenit legiſlatori ꝯtra quā cōmodū eſt publice inopiā: priuatim auaritiam inducere. De Lacedemoniorum igitur repu. hactenus dictum ſit: nam hec ſunt: que maxime quis reprehendat.

❡ Improbat predictā politiā q̄tum ad ſtipendia militūꝫ vel circa erariū publicū: ⁊ dicit ꝙ apud Lacedemōes nō erat bene ordinatū de cōibus pecunijs. Nihil. n. habebat ciuitas in cōi: cum tñ frequēter cogeret̄ magna bella agere: ⁊ iteꝝ ſinguli ciues male miniſtrabant neceſſaria ad tales ſumptus: nō. n. regrebant̄ a ſingulis auctoritate alicuius p̄tātis publice: ſed cōmittebat̄ voluntati cuiuſlibet vt daret qd vellet. Qd ideo ſtatuit legiſlator: qꝛ ciues hēbāt multas poſſeſſiones: ⁊ poterant ſine aliquo grauamie multa dare: ſed accidit cōtra vtilitatē: quā legiſlator intendebat: qꝛ ipſe reddidit ciuitatem ſine pecunijs publicis: ⁊ p̄uatas perſonas ⁊ viles fecit amatores pecuniaꝝ: dum conabant̄ tantuꝫ lucrari ꝙ poſſent ⁊ ſibi ⁊ cōitati ꝓuidere. Ultimo autem epilogando cōcludit: ꝙ ea que dicta ſunt videntur improbabilia in politia Lacedemoniorum.

CRetenſium vero reſp. huic finitima eſt: habet autem quedam non deterius: ſed plurima minus nitide.

Lectio. XV.

❡ Poſtq̄ꝫ ſuperius auctor ꝓſecutus eſt de politia Lacedemonica: hic ꝓſequit̄ de politia Cretenſi: ⁊ primo cōparat hāc politiā ad p̄cedentē. Scdo iprobat eā: ibi. (De qbus ⁊c̄.) Circa primū tria facit. Primo ponit in cōi cōparationē iſtaꝝ politiaꝝ. Scdo aſſignat rōnē poſite cōparatiōis ibi: (Videt̄ aūt ⁊c̄.) Tertio explicat p̄dictā cōparationē in ſpāli: ibi. (Habet. n. ꝯuenientiaꝫ ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ politia Cretenſium eſt propinqua politie Lacedemonice in qbuſdā: tñ differt in aliqbus: in quoꝝ paucis nō ſe hꝫ deterius q̄ꝫ politia lacedemonica: ſed melius: ſed i pluribus ſe hꝫ minus nitide. i. minus expedite ⁊ conuenienter ad bonum ſtatū ciuitatis. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Videt̄ aūt ⁊ fert̄ lacedemonioꝝ reſp. in pluribus imitata Cretenſeꝫ. Vetuſta aūt pleraqꝫ rudiora ſunt nouis. Ferūt. n. Lygurgū poſt dimiſſam Carilli regis tutelā: cū longo t͞pe peregrinaret̄ i Creta plurimū fuiſſe diuerſatū pp cognationē: erāt. n. Lytij Lacedemonioꝝ colōi: ſuſcepant aūt hi: q i eā Coloniā venerāt iſtituta legū: tūc in antiqs habitatoribus obtinētia. Quapropter ⁊ nunc Perict hi eodē mō illis legibus vtunt̄: q̄s hoc as Minos cōſtituit p̄mꝰ.

❡ Aſſignat cām p̄miſſe cōparationis: ⁊ primo oſtēdit huiꝰ cām fuiſſe ex hoc: ꝙ Lacedemonica ſumpta eſt a Cretenſi. Scdo aſſignat cām quare Cretēſis fuit prior: ibi. (Videt̄ aūt hec ⁊c̄.) Dicit ergo p̄mo: ꝙ cā p̄dictoꝝ eſt: qꝛ politia Lacedemonica in pluribus imitat̄ politiā Cretēſium tanq̄ꝫ antiquiorē: ⁊ iō politia Cretēſis i pluribus peiꝰ ſe hꝫ: qꝛ videmꝰ ꝙ plima de his: q̄ ſunt ab antiqs inuēta: ſunt minꝰ dearticulata. i. diligēter diſticta q̄ꝫ ea q̄ ſūt inuēta a iunioribꝰ. Dicūt. n. ꝙ Lygurgus q iſtituit politiā Lacedemōicā dimittēs regnū Carilli regis Lacedemōioꝝ mlto t͞pe cōuerſatus

uerſatus eſt apud Cretam propter amiciciã ⁊ affinitatem quam habebant Lacedemones ad Cretẽſes. Et ideo Lacedemones qui venerant Cretam cauſa familiaritatis ſuſceperunt inſtituta legum: que erant apud habitantes in Creta. Unde videmus ꝙ incole Cretenſes eodẽ mõ vtuñ legibus ſicut ⁊ Lacedemones: ⁊ hoc eſt ſm inſtitutionez Minois regis Cretenſium. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Videt̃ aũt hec inſula ad principatũ grecie eẽ nata ac ꝑclare ſita: cũcto nãqz iminet mari: cũ fere Greci oẽs circũ mare ſint poſiti: abeſt. n. hinc modicũ a pelopõneſo: illic ꝟo ab Aſia circa pitriopiũ ⁊ rhodũ. Quare imperiũ maris obtinuit Minos ac ⁊ iſularꝝ: alias ſubegit: alias ꝟo dudũ incultas hitari fecit. Tandẽ Siciliã aggreſſus circa Camerinã defunctus eſt.

ℭ Aſſignat cãm quare leges īter Grecos primo inuẽte ſũt apud Cretã. Dicit. n. ꝙ inſula Cretẽſis vĩ ſm ſitum terre optime eſſe diſpoſita ad principãdũ Grecis: q fere oẽs habitant circa mare. Inſula aũt illa quaſi adiacet toti littori grecie: ⁊ diſtat modicũ a q̃dã inſula q̃ vocat̃ pelopõneſus que nunc dr̃ Achaia: ⁊ ſilr verſus Aſiã ꝓpinqua eſt loco q dr̃ peritriopiũ: ⁊ inſule q̃ dr̃ Rhodus: ⁊ iõ Minos q fuit rex Cretenſis obtinuit principatũ in toto mari Grecie: ⁊ inſulas quaſdã prius hitatas ꝑ violentiã ſubegit: quaſdã autem de nouo habitari etiam fecit: ſingulis ſuas leges imponens. Ultimo aũt tranſiuit in inſulã Sicilie: ⁊ ibi mortuus eſt circa camerinũ circa mõtẽ Uulcani vel Ethne: ex quibus ignis eructuat. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Habet. n. ꝯuenientiã cretica īſtitutio cũ laconica. Agriculturã exercẽt apud hos qdẽ Hilote: apð illos ꝟo Parierbi. Et cõmeſſatiões ſũt apud vtroſqz ⁊ antiqtus nũcupabãt Lacedemonij has nõ fidicia ſʒ Andria queadmodum Cretes: ex quo palã ẽ ꝯueniſſe iſup reip. īſtitutionẽ. Ephori nãqz eãdẽ vĩz hñt: quã in Creta hi q Coſmi appellãt̃: niſi ꝙ Ephori qnqz ſũt. Coſmi ãt decẽ. Senatores ãt pares ſũt ſenatoribus: quos vocãt Cretes cõſiliũ. Regia autẽ ptãs fuit p̄io apud Cretas: poſtea illã ſuſtulerunt: imꝑio in bello ad Coſmos tranſlato. Cõcio aũt oibus cõis eſt: ſed aliam nullam hʒ auctoritatem q̃ʒ ea comprobandi: que a ſenatoribus ⁊ Coſmis fuerint ante decreta.

ℭ Explicat in ſpeciali cõparationẽ ſupra poſitã: ⁊ p̄io oſtẽdit in qbus ꝯueniunt ambe politie. Scðo in qbus politia Cretenſis hʒ melius: ibi. (Que igit̃ ⁊c̃.) Tertio ĩ qbus hẽt peius: ibi. (At circa ⁊c̃.) Oſtendit aũt primo ꝙ he due politie ꝓportionalr̃ ſe hñt adinuicẽ in tribus ꝯuenientes. Primo qdẽ in agricultura: quã hñt Lacedemões: exercẽt Hilote ſerui: apud Cretẽſes aũt parierbi ſerui. i. hitãtes in iſula. Scðo q̃tũ ad ꝯuiuia publica q̃ apud vtroſqz fiũt: q̃ quidem nunc apud Lacedemones vocant̃ fidicia: ſed antiquitus vocabant̃ apud eos andria: ſic ẽt vocant̃ nũc apð Cretenſes. Unñ manifeſtũ eſt ꝙ Lacedemones aſſumpſerunt a Cretenſibus. Tertio q̃tum ad ordinẽ politie: quia Ephori apud Lacedemones hẽbant eandẽ ptãtẽ quã apð Cretas qdaʒ qui dicebant̃ Coſmi. i. oratores ſolo numero differentes: nã Ephori apud Lacedemones erãt qnqz. Coſmi ꝟo Cretenſiũ erant decẽ. Silr̃ ⁊ ſeniores apud Lacedemones erant equales ⁊ numero ⁊ ptãte ſenioribꝰ Cretenſiũ: quos vocabant Conſiliũ. Regnũ autẽ primo fuit apud Cretenſes ſicut ⁊ apud Lacedemones: ſed poſtmodum diſſoluerunt regnũ ⁊ cõmiſerunt Coſmis ducatum bellorꝫ. Uterqz etiã hʒ cõcionẽ. i. adunationẽ populi. que nullius rei hʒ poteſtatẽ niſi approbandi ſententias ſeniorum ⁊ Coſmorum. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Que igit̃ ð comeſſatiõibus ꝯſtituta ſunt melius apud Cretas q̃ʒ apud Lacedemõios habent̃: nã apud Lacedemõios vnuſqſqz certũ qd in ſingula capita taxatũ ſoluit: qð niſi faciat a rep. repellit̃: vt pri⁹ dixim⁹: at in Creta coius ẽ: ex cũctis. n. q̃ a terra ꝓueniũt: vel armẽtis ex publicis: ⁊ his q̃ afferũt Parierbi diuiſio fit: vt ps vna ad eorꝫ cultũ ⁊ ad publica onera: ps ad comeſſatiões deputet̃: ac ita ex publico educari oẽs ⁊ mulieres ⁊ pueros ⁊ viros. Ad tẽperantiam aũt cibi quaſi vtilis ſit multa legiſlator philoſophat⁹ ẽ: ⁊ de mulierꝫ diuortijs: ne ſuperfluã pariant multitudinẽ proſpexit: alio introducto vſu: qð vtrum praue vel nõ praue cõſtitutũ ſit: aliud erit ꝯſiderandi tẽpus. Sʒ ꝙ circa cõmeſſationes melius ꝓuiſum ſit apð Cretas q̃ʒ apud Lacedemõios manifeſtũ eſt.

ℭ Oſtendit in qbus melior erat politia Cretẽſis: ⁊ dicit ꝙ ordinatio conuiuiorꝫ melior erat apud Cretenſes q̃ʒ apð Lacedemones: q: in Lacedemonia vnuſqſqz qui accedebat ad ꝯuiuiũ oportebat ꝙ aliqd exhiberet ſm caput ſuũ alioqñ nõ poterat ꝑticipare politias: ſicut prius dictũ eſt: ſed apud Cretenſes erat obſeruatio magis ꝑtinẽs ad cõe: q: de rebus publicis tã de fructibus terre q̃ʒ de pecoribꝰ ⁊ de redditibꝰ: quos reddebant incole q colebãt terras: erat inſtituta q̃dã ps: q̃ expenderet̃ in ſacrificia: ⁊ q̃dã ps: que expendebat̃ in ꝯuiuia: vt in talibus ꝯuiuijs hoies ⁊ mulieres ⁊ pueri ⁊ viri nutrirent̃ de cõi. Hoc erat aũt ⁊ aliud ꝓprium politie Cretenſiũ: ꝙ legiſlator eorꝫ multa philoſophice induxit ad hoc ꝙ modicũ comederẽt: quaſi hoc ſit valde ꝓficuũ ⁊ ſingulis ⁊ cõitati. Uolens ẽt ꝙ non ꝑcrearent multos pueros: ne multitudo hoium excederet q̃titatem poſſeſſionis voluit ꝙ non multũ cõmiſcerent̃ mulieribus: ⁊ ad hoc ꝯceſſit turpẽ maſculorꝫ coitũ: ſed vtrum in hoc bene fecerit vel male poſteri⁹ conſiderabit̃: tñ hoc manifeſtum eſt ꝙ ordinatio conuiuiorꝫ melior erat apð Cretenſes q̃ʒ apud Lacedemones. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ At circa Coſmos ðteri⁹ q̃ʒ circa Ephoros: qð. n. mali hʒ Ephororꝫ magr̃at⁹. i. ⁊ ĩ illis: ſumunt̃. n. quis. Sed qð ĩ his ꝓdeſt reip. illic nõ eſt. Nã hic q: ex oib⁹ aſſũptio ẽ: ꝑticeps populus ampliſſimi magr̃at⁹ vult manere rẽp. illic aũt nõ ex oib⁹ ſumunt̃ Coſmi: ſʒ ex qbuſdã familijs: ⁊ ſenatores ex his: q Coſmi iã fuerunt.

ℭ Oſtendit in quo peior erat Cretẽſis politia: ⁊ dicit ꝙ peior erat ordinatio apud Cretenſes de Coſmis q̃ʒ apud Lacedemones de Ephoris. Unũ. n. malũ eſt cõe vtriſqz: q: ſ. apud vtroſqz aſſumunt̃ ad hꝰ ꝑncipatũ qcũqz. i. hoies tam ꝓbi q̃ʒ nõ ꝓbi. Sed tñ apud Lacedemões erat vnũ bonũ: q: poterãt eligi de qualibet ꝯditione hoium: ⁊ iõ populus quaſi hñs ptẽ in maxio ꝑncipatu hñ volebat: ꝙ cõſeruaret̃ talis politia. Sed apud Cretenſes nõ eligebant̃

coſmi ex qualibet boium ꝯditione: ſed ſolū ex aliq̄bus q̄ erant vel fuerāt de numero ſenioꝝ: ⁊ ſimpliciter ſeniores eligebant̄ ex q̄buſdā q̄ fuerant coſmi: q̄bus licebat dimittere ſuū principatum: vt infra dicet̄. Et ſic populus in p̄ncipatu coſmoꝝ non habebat partem. ¶ Deinde cū dicit.

¶ De quibus idez dici pōt qꝺ de his qui apud Lacedemonios fiunt: nam eē liberū magiſtratum atq̄ perpetuum maius eſt munus ꝙ̄ dignitas eoꝝ mereatur: ⁊ non ſm̄ legez ſcriptaz iudicare: ſed ſm̄ qꝺ ſibi videt̄ periculoſuz eſt.

¶ Improbat p̄dictam politiam: ⁊ primo quātum ad ſtatuta que ponebāt. Scḋo quātū ad remedia que adhibebāt: ibi (Medicina vero ⁊c̄.) Circa primuz duo facit. Primo improbat eoꝝ ſtatuta. Scḋo excludit quandā rñſionē: ibi (Quieſcere ⁊c̄.) Improbat aūt politiaz iſtā ꝙ̄tuz ad duo que etiam improbauit in politia Lacedemonica: quoꝝ vnum eſt: ꝙ Coſmi ⁊ ſeniores principabant̄ per totā vitā ſuam ſine correctione: ideſt ſine hoc ꝙ poſſent amoueri ꝓpter aliquā culpam: ⁊ ſic principatus erant maiores ꝙ̄ dignum eſſet. Secundum aūt eſt: q2 non principabant̄ ſm̄ aliquas leges ſcriptas: ſed per ſe ſententiantes vel arbitrātes: ⁊ hoc non erat ſecurum ciuitati: q2 eoꝝ iudicium poteſt peruerti amore vel odio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quieſcere aūt plebē non participantem nullum ſignū eſt bene cōſtitute ciuitatis: nec qcꝙ̄ ſuſceptionis eſt coſmis quēadmodum ephoris: abeuntq̄ per inſulā longe a ꝯtendentibus.

¶ Excludit quandam rñſionem qua poſſent ſe defendere inducentes pro ſigno bone ordinationis ꝙ ſemper abſq̄ ſeditione vixerint. Sed ipſe dicit ꝙ hoc ꝙ populus quieuerit apud eos a ſeditionibus non participans principatu nō eſt ſignū demonſtrans: ꝙ eoꝝ politia ſit bn̄ ordinata: hoc.n. ꝯtingebat q2 Cretenſes lōge peregrinabant̄ ab alijs hoibus inſulā quādam habitantes ⁊ diſtantes etiaz ab alijs ⁊ ſic non habebant bella cum finitimis ſicut ſupra dictum eſt: ⁊ ſic Coſmi apud Cretenſes non habebāt aliqua recipere vel expendere ꝓpter bella: ſicut ephori apud Lacedemones: vbi populus non multum curabat tali principatui participare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Medicina vero quā huic delicto adhibent ridicula eſt: nec ciuilis ſed tyrānica. Sepenumero.n. aut college illoꝝ: aut priuati hoies iſurgētes per ſeditionem coſmos expellunt: lz etiam coſmis ſeipſos magiſtratu abdicare. Enimuero hec oia preſtabat lege fieri ꝙ̄ pro hominuz voluntate: non enim ſecura eſt regula.

¶ Improbat remedia: que apud Cretenſes cōtra pericula erāt: ⁊ primo ponit ea. Scḋo improbat: ibi. (Per quā ⁊c̄.) Circa primū duo facit. Primo ponit remedia que erāt cōtra perſonas male principantiū. Scḋo remediuz qꝺ erat cōtra ipm̄ principatū: ibi. (Omniuz vero ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ illa medicina quā faciunt Cretenſes contra p̄dictum pctm̄ de incorrigibilitate principū non eſt conueniens: nec eſt politica quaſi ſapiens cōem ordinē ciuitatis: ſz magis eſt oppreſſiua ⁊ tyrānica: qꝺ non eſt ſm̄ rōnem: ſed per violentiam. Multotiens.n. apud eos cōueniebāt aliqui vel de principibus vel de priuatis ꝑſonis ⁊ expellebant Coſmos ꝑ violentiā. Erat aūt ⁊ aliud remedium: q2 Coſmi poterāt abrenunciare principatui in vita ſua. Sed melius ꝙ iſta duo ordinarent̄ ꝑ legē: vt.ſ. aliq̄ lex eſſet certa ſm̄ quā Coſmi deberent expelli: vel cedere p̄ncipatui: ꝙ hoc nō fieret ſz volūtatē hoiuz q̄ nō ē regula: cū freq̄nter volūtas hūana ſit irrōabilis ⁊ iniuſta. ¶ Deide cū dicit.

¶ Omniuz ṽo deterrimū eſt potentioꝝ turbatio: quā ſepe concitant: cū penas dare volunt.

¶ Ponit reliquū qꝺ hēbat ꝯtra ipm̄ officiū: ⁊ dicit ꝙ illud erat peſſimū inter oia remedia: ꝙ qñ Coſmi volebāt dare ſnias ꝯtra aliquos potētes frequēter iter eos inſtituebat̄ ceſſatio p̄ncipatꝰ Coſmoꝝ: iterdicebāt.n. ad tp̄s oino talē principatū: hoc aūt dicit eſſe peſſimū q2 nō ſolū erat ꝯtra perſonas. ſed cōtra totum officiū vel principatū: ex quo ꝓuenebat multa vtilitas ciuitati. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Per quā manifeſtū eſt habere eam inſtitutionem aliquid reipub. ſed nō eſſe rempu. aut potentatū magis. Conſueuerunt aūt ꝯcita plebe ⁊ amicis ad vnius arbitriū rē deferre: ſeditioneſq̄ ⁊ ꝓlia inter ſe miſcere. At vero id qꝺ differt ab eo: ꝙ tandē ea ciuitas non ſit diſſoluta ciuili ſocietate. Eſt aūt periculoſus hic reipu. ſtatꝰ ſi qui velint poſſintq̄ inuadere: ſed vt ſupra diximus: ſeruat̄ ꝓpter locū qui oēs aduenas excludit. Itaq̄ pietibi manēt Cretenſibꝰ. Ceꝝ Hilotes perſepe a Lacedemonijs deficere. Nō eniz erat in Creta potentia vlla externa: ſed nuperrime bellum peregrinū irrupit in eaz iſulā: qꝺ patefecit imbecillitatez legū ſuaꝝ. De hac igitur Republica hec dixiſſe ſufficiat.

¶ Improbat p̄dicta remedia ⁊ dicit ꝙ iſta inſtitutio videlicet de vacatione Coſmoꝝ hz aliq̄d politie inquātū fit de cōi ꝯſenſu populi: ſed tn̄ nō eſt vera politia: ſed magis oppſſio quedā ꝑ potētiā ꝓpli ⁊ via q̄dā ad tyrānidē. Cōſueuerūt.n. aliq̄ hntes odio Coſmos colligātes ſibi ꝓpl̄m ⁊ alios amicos ſuos facere monarchiā: vt.ſ. aliq̄s eoꝝ dñet̄ in ciuitate loco oiuz: ⁊ qñ hoc nō pñt ſtatim facere: mouēt ſeditiones ⁊ pugnant ciues adinuicē: Nihil aūt hoc differt ꝙ̄ ꝙ poſt aliqꝺ tp̄s iā nō ſit ciuitas: ſz ſoluat̄ tota cōio politica. Nō.n. pōt eſſe ciuitas ſoluta ꝯcordia ciuiū: ⁊ ſic ꝑ ſeipſam diſſoluit̄. Sed ēt añꝙ̄ ꝑ ſeipſaz diſſoluat̄ iminet ei ꝑiculū ab hoſtibus q̄ volūt ⁊ valēt inuadere ciuitatē: q2 dū ciues adinuicē pugnant: nō pñt vnanimiter reſiſtere hoſtibus: ⁊ q̄nq̄ vna ꝑs itroducit hoſtes in ſui auxiliū. Sed ſicut dictum eſt ab hmōi ꝑiculis hoſtiū liberata ſuit politia Cretenſiū ꝓp locū: q2 hitabāt in iſula lōge ab alijs ciuitatibꝰ ⁊ ſic ipa lōgingtas fecit eos ſecuros ab expulſione.i. ꝙ nō expellerent̄ de ꝓprio loco ab hoſtibus. Et huius pōit duo ſigna: quoꝝ vnū eſt: ꝙ ſtatus incoloꝝ ꝑſeuerat apud Cretenſes ꝓp ꝯſuetudinē ꝯuerſationis. Sed illi qui adueniūt aliūde ad miniſtrandū nō pñt cū eis diu cōmorari: q2 nullum principatū pñt apud eos hr̄e. Nō.n. volebāt Cretēſes hēre p̄ncipes extraneos. Scḋm ſignū eſt: q2 nuꝑ trāſierat ad inſulā Cretēſiū bellū ab extraneis inuadētibus inſulā. Ex quo manifeſtū eſt ꝙ leges eoꝝ nō erāt ſufficienter virtuoſe ad ꝯſeruandam eoꝝ politiā: ſed cōſeruabant̄: q2 nō habebant inimicos cōtra ſe bellantes. Ultimo aūt epilogando ꝯcludit ꝙ intantū dictum eſt de politia Cretenſiū.

Uidet̄ etiā Carthaginēſium reſp. bene cōſtituta: multaq̄ habere ꝓter alias: quedā ṽo maxime ſimilia lacedemonijs. Tres enim iſte reſp. quodā-

modo inter ſe ꝓxime ſunt: multūq; diſtant ab alijs. Cretica dico ⁊ Laconica ⁊ Carthaginenſis: multaq; in ipſis ꝓuiſa ſunt recte. Signū eſt reip. bene inſtitute ꝙ populus in ſuo ꝑmanet loco: neq; ſeditionē vllam (vt ita dixerim) vnq̄ fecit: neq; tyrānum. Lcō. XVI.

¶ Poſtq̄ ph̄. proſecutus eſt de politia Lacedemonioꝝ ⁊ Cretenſium: ꝓſequit̄ de politia Carthaginenſium: ⁊ circa hoc tria facit. Primo cōmēdat huiuſmodi politiā cū premiſſis. Scd̄o oñdit cōuenientiā huius politie ad premiſſas: ibi. (Cōtinet aūt ⁊c̄.) Tertio improbat quedam circa ipſam: ibi. (Melius aūt ⁊c̄.) Dicit ergo p̄mo: ꝙ Carthaginenſes bene videbant̄ viuere politice: ⁊ quātū ad multa melius alijs ⁊ maxime in illis in quib⁹ appropinquabant ad politiā lacedemonicā. Iſte enim tres politie erant adinuicē ꝓpinque multū ab alijs differētes. ſ. Cretēſis: Lacedemonica ⁊ Carthaginēſis: ⁊ multa erāt bn̄ ſtatuta apud eos. Signū aūt ꝙ politia eoꝝ eſſet bene ordinata ē ꝙ populus permanebat quietus in tali ordinatiōe ⁊ nō fiebat ibi ſeditio populi que ēēt alicuius pōderis: neq; etiā degenerauit eoꝝ politia ad tyrānidem. Deinde cū dicit.

¶ Cōtinet āt ſimilia Lacedemonioꝝ reſp. Comeſſationes quidē ſodalitioꝝ phidicijs: centū aūt ⁊ quatuor virorum ꝑtās Ephoris ꝑterq̄ ꝙ non deterior: nam illi ex contingētibus ſunt. Hanc aūt poteſtatē ſuſcipiūt optimates. Imperator ẜo ⁊ ſenatus conueniunt Lacedemoniorum regibus ⁊ ſenibus.

¶ Oſtendit incōuenientiā huius politie ad lacedemonicā: ⁊ p̄mo quidē quantū ad hoc ꝙ apud ipſos fiebāt cōuiuia ſocietatum que lacedemones vocabāt phidicias. Secundo quātum ad regnū ciuitatis: q2 apō Carthaginēſes erat principatus. c. ⁊. iiij. viroꝝ ſimilis principatui ephororum qui erat apud Lacedemones: tñ quātū ad hoc nō deterius ſed melius ſe habebāt Carthaginēſes: q2 Lacedemonij inſtituebant Ephoros ex contingentibus: ideſt ex quibuſcūq; perſonis: ⁊ etiā non approbatis in virtute. Sed Carthaginenſes eligebāt ad hunc principatum ſolum homines virtuoſos. Similiter etiā Carthaginēſes habebāt reges ſicut Lacedemones ⁊ habebāt dignitatem quādā vel honorabilitatem correſpondentē ſenioribus qui erāt apud lacedemones. Deinde cum dicit.

¶ Melius aūt ꝙ imperatorem non ẜm genus neq; ex vili aut precellēti magis eligunt q̄ ẜm virtutē: nam qui magnam habēt poteſtatem ſi ipſi nullius precij ſint: multum nocēt nocueruntq; iam Lacedemonioꝝ ciuitati. Plurima igitur reprehenſoꝝ propter tranſgreſſionē cōmunia ſunt omnibus antedictis.

¶ Improbat predictā politiā ẜm duos modos ſupra poſitos: ⁊ primo quidē quātum ad hoc ꝙ nō erat apud eos bene ſtatutū. Scd̄o quātum ad hoc ꝙ nō cōcordabat intentioni legiſlatoris. ibi. (Sed quantum ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ melius eſſet ꝙ reges nō acciperent ex vno ſolo genere: ſed ex quibuſcunq; virtuoſis: ⁊ nō deberet eſſe illud genus qualecūq;. Sed tale ex quo vt in pluribus boni ꝓdirent: ⁊ iterū ſi eligat̄ aliqđ genus differens bonitate ab alijs: ex quo aſſumant̄ reges melius eſſet ꝙ ex illo genere aliqui eligerentur ad regnum per electionem q̄ per etatem: puta ꝙ primogeniti dominentur. qđ dum aliter fit frequenter cōtingit ꝙ homines viles peruenerunt ad regnū: ⁊ hoc eſt valde periculoſum ſi homines viles conſtituantur ad habendū poteſtatem de rebus magnis. Multum enī hoc ledit ciuitates: ⁊ tales viles reges in multis leſerūt ciuitatē Carthaginenſiū. Cōcludit etiam ex predictis: ꝙ cum tres iſte politie ſint ſimiles: cōmunia ſunt omnibus ea que ſunt in eis increpatiōe digna. Et iō que dicta ſunt in alijs ſunt etiam hic intelligēda. Deinde cū dicit.

¶ Sed quātum ad intētionē optimatū attinet ⁊ reip. quedā ad popularē ſtatum magis declinant: quedā ad paucoꝝ potētiam: nam referendi quidē ad populū: aut nō referēdi aliqua imperatores vna cū ſenatu dñi ſunt: ſi oēs cōcordēt. ſi nō cōcordent populus ipſoꝝ dñs eſt. Quecunq; retulerūt magiſtratus de his non approbādi mōilloꝝ ſentētias poteſtas ꝑmiſſa eſt populo. Verū etiā pro arbitrio cōſtituendi prouidēdiq; ⁊ cuiuis cōtradicere relatis illoꝝ licet: ꝙ nō eſt in alijs reſpub. quinqueuiratum vero qui multaꝝ ac magnarū rerū ꝑtātem habet ab illis eligi: ⁊ cētumuiratum hos eligere qui eſt maximus magiſtratus: ⁊ hos plurimo tēpore q̄ alios imperiū retinere. Nam ⁊ perfuncti magiſtratu imperāt: ⁊ deſignari ad magiſtratū ad paucorum potentiam ſpectat. Eſſe aūt ſine mercede ⁊ ſine ſortione optimatū eſt ponēdū ⁊ ſi quid aliđ tale. Iudicia quoq; oia a cunctis magiſtratibus iudicari ⁊ non ab alijs alia vt apud Lacedemonios.

¶ Improbat hāc politiā quantum ad hoc ꝙ recedebat a propoſita intētione. Et circa hoc tria facit. Primo oñdit ꝙ in quibuſdā diuertebat ad plebeiū ſtatum: in quibuſdā ad paucoꝝ potentiā. Scd̄o oſtēdit ꝙ magis diuertebat ad paucoꝝ potentiā: ibi. (Trāſgredit̄ aūt ⁊c̄.) Tertio improbat remediū qđ cōtra hoc apponebat: ibi. (Paucorū potentie ⁊c̄.) Dicit ergo p̄mo. ꝙ cū iſta eſſet ſuppoſita intentio legiſlatoris apud Carthaginēſes vt inſtitueret politiam vel ſtatum optimatum: quedam ſtatuta eius declinabant ad popularem ſtatum: quedam ad paucorum potentiam. Erat enim apud eos ſtatutum ꝙ reges cū ſenioribus haberēt in ſua ꝑtāte aliqua deferre ad populū: que non deferrēt qn̄ oēs conſentirent. ſi aūt non oēs conſentirent: populus habebat in hoc iudiciū quid fieri deberet. Similiter aūt quando de cōmuni conſenſu aliqua referebant ad populum: non ſolum populus habebat audire quod dicebatur ⁊ approbare: ſed habebat poteſtatē diiudicandi an eſſet bonum vel non: ⁊ ſi volebat populus poterat contradicere qđ nō fiebat in alijs premiſſis politijs ⁊ ſic populus ſtatuebat principibus quid eſſet faciendū: ⁊ hoc erat ſtatus plebeius. Ex alia parte erant apud eos quidam principatus quinque virorum: qui habebant ſe intromittere de multis ⁊ magnis negocijs ciuitatis: ⁊ iſti eligebantur per ſolos principes. Similiter etiā per eos ſolos eligebantur illi centumuiri: de quibus ſupra dictū eſt. Similiter etiam maiores ciuitatis maiori tempore principabantur q̄ alij: quia illi qui preceſſerant in principatu erant ſocij in principatu eorum qui ſuccedebant: ⁊ ſic duplicabatur eis tēpus principatus: qđ nō fiebat alijs minoribus: ⁊ hoc erat potētie paucorum. Erat etiā apud eos ꝙ principes eligebantur abſq; precio dato ab eis. Et ite-

rum non eligebantur per ſortem: ſed propter virtutem ⁊ quedam alia huiuſmodi. Et ſic non in omnibus recedebant ab optimatum ſtatu. Habebant etiam aliud potentie paucoꝝ. ſ. ꝙ maximi principes iudicabant de omnibus ſentētijs. Non aūt erant diuerſi qui ex diuerſis iudicarent ſicut fiebat in Lacedemonia. Deinde cum dicit.

¶ Trāſgreditur aūt maxime ab optimatibus ad paucoꝝ potētiā inſtitutio Carthaginēſium in eo ꝙ etiā multi cōprobant nō ſolū enim optimos: verūetiam ditiſſimos cenſent in magiſtratibus eſſe ponendos: quaſi impoſſibile ſit qui egenus exiſtat eū bene magiſtratum gerere: aut quietē optare. Si igiꝰ ſumere diuitez paucoꝝ potētie eſt per virtutez aūt optimatū. iſta quedā eēt ſpēs tertia per quā conſtituta eſt apud Carthaginēſes reſp. Creant enim magiſtratus ad hec duo reſpiciētes: ⁊ ꝓſertiz maximos. vt imperatores ⁊ pretores.

¶ Oſtēdit ꝙ iſta politia magis declinabat ad paucoꝝ potentiam: ⁊ hoc quantū ad duo: quorum ſecundum ponit ibi. (Paruum etiā ⁊c.) Circa primum duo facit. Primo oſtendit: in quo declinabat ad paucoꝝ potentiā. Secūdo improbat ibi. (Putandum enim ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ inſtitutio potentie Carthaginenſis quam volebāt eſſe optimatum maxime declinabat ad paucoꝝ potentiam ſicut multis videtur. Putabāt enim ꝙ oporteret eligi principes nō ſolū virtuoſos ſꝫ etiā diuites. ⁊ mouebantur hac rōne: qꝛ impoſſibile erat ꝙ aliquis paupꝑ bene ꝓ[n]ciparetur ⁊ vacaret negocijs ciuitatis. Nō enim habebāt eorum principes ſalariū de cōmuni. Unde oportebat ſi pauperes virtuoſi eligerētur in principes ꝙ pretermiſſis negocijs ciuitatis intēderent ad querēdū ſibi victū. Quia autem eligere principem diuitem eſt ſtatus paucoꝝ: eligere aūt virtuoſuz eſt optimatū. Manifeſtū eſt ꝙ eligere diuitē virtuoſum erit iaz tertius ordo: qui obſeruabaꝰ apud Carthaginēſes. Eligebāt enim maximos principes reges ⁊ duces exercitus reſpicientes ſimul ad diuitias ⁊ virtutes. Deinde cum dicit.

¶ Putandū eniz eſt huiuſcemodi exceſſuz ab optimatibus eē errorē legis cōditoris: quē ab initio ꝓuidiſſe valde neceſſariū fuit: vt optimi valerēt quietē agere: nec qcꝙ̄ indecoꝝ facere: nō ſolū in magiſtratu: ſꝫ etiā in vita ꝓuata.

¶ Improbat predictam ordinationem: Et primo rationē qua mouebantur. Secūdo ipſaz ordinationē ibi. (Quod ſi inſpicere ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ iſte receſſus a ſtatu optimatū eſt imputandum legiſlatori: hoc enim fuit maxime neceſſariū videre a principio qualiter hoīes optimi in virtute poſſent vacare operibus virtutuz abſqꝫ hoc ꝙ dehoneſtarentur vacando ruſticanis operibus. ⁊ hoc non ſolū qn̄ principarentur: ſed etiā qn̄ agerent priuatā vitaz inſtituendo. ſ. aliqua premia virtutuz: ex quibus nutrirentur virtuoſi. Deinde cum dicit.

¶ Quōd ſi inſpicere oportet ad opes gratia quietis: prauum eſt maximos magiſtratus eē venales imperiū ⁊ ꝓturaz. Hec enim lex ꝓcioſas magis facit diuitias ꝙ̄ virtutes: ac ciuitatē totam ad ſtudiū pecuniarū conuertit. Nā quicquid apud ciuitatis principes habeꝰ in precio neceſſarium eſt ⁊ alioꝝ ciuiū opinionē ſubſequi. Ubi aūt nō maxime honoratur virtus: ibi nō eſt poſſibile firmū optimoꝝ eē in rep. ſtatuz. Aſſueſcere ꝟo ad lucra rōnabile eſt quando per largitionez adipiſcunꝰ dignitates. Abſurdum eſt eniz ſi paupꝑ quidē aliquis verū bone mentis lucrari velit: improbior aūt nō velit cum ſumptus fecerit. Quocirca opꝫ eos qui poſſunt optime gerere: magiſtratū aſſumere. Probabiliuſqꝫ fuit: ſi auctor legis opulentiā preſtantium virorum abiecißet: ac eorum qui in magiſtratu forent quieti proſpexiſſet.

¶ Improbat ipſam ordinationē dupliciter. Primo quidē oſtendens eā eſſe periculoſaz. Si enim opꝫ in eligēdis ꝓncipibus aſpicere diuitias ad hoc ꝙ poſſint vacare abſqꝫ operibus quibus lucrenꝰ victū: valde malū erit qꝺ maximi principatus. ſ. regnū ⁊ ducatus exercitus ſint venales ita. ſ. ꝙ pro abūdantia pecuniarū dentur. Ita etiā dicit eſſe prauū: qꝛ ex hac lege ſequiꝰ: ꝙ tota ciuitas ſit amatiua pecunie etiā magis ꝙ̄ virtutis. Quia ciues quicqd viderint eē ꝓcioſuz in principibus ꝯſequēter opinanꝰ precioſum eē. Et in quacūqꝫ ciuitate v̄tus nō maxime honoraꝰ vt. ſ. ſoli virtuti honor ꝓncipatus deꝰ. Unde eſt impoſſibile: ꝙ in tali ciuitate hoīes ſꝫ virtutē infallibiliter ꝓncipētur: ex quo ꝓpter diuitias ꝓncipatus daꝰ quodāmodo diuitijs emptus. ꝓbabile eſt ꝙ ciues ꝯſueſcāt inhiare ad lucra pecunie quātū expēderint pro aſſequēdo principatu. Ualde eniz incōuenientes eſt ſi dicaꝰ. ꝙ ille qui eſt pauper ⁊ virtuoſus velit lucrari in officio ꝯſtitutus. Ille aūt qui ē deterior nō velit lucrari poſtꝙ̄ multa expēderit ad ꝓncipatū acquirēdū. Hoc eniz eſt oīno improbabile: ⁊ ideo nō opꝫ requirere an ſint diuites illi qui ſint inſtituēdi ad ꝓncipatū. Sed ſiue ſint diuites ſiue pauperes illi debēt inſtitui qui poſſunt principari ſꝫ virtutē. Scdo ibi. (Probabiliuſqꝫ fuit ſi ⁊c.) improbat ꝓdictā legez ex hoc qꝺ pretermittit cōuenientius remediū qꝺ poſſit adhibere. Dignius enim eēt ſi legiſlator preeligeret ad principatū paupertatem virtuoſoꝝ non reſpiciens ad diuitias. ⁊ cum hoc curam aliquam apponeret: vt ſaltem in principatu exiſtentes poſſent quiete viuere. Deinde cum dicit.

¶ Prauum etiaz videri pōt plures magiſtratus ab vno hoīe geri: quod in honore eſt apꝺ Carthaginēſes. Unicum eniz ab vno optime perficiꝰ opus. Hoc aūt ne fieret ꝓuidēduz fuit a legiſlatore: neqꝫ cogēdum eundem tibicinez eſſe atqꝫ ſurorē. Quare vbi nō parua ē ciuitas magis ciuile ē: vt plures ſint participes magiſtratuum: magiſqꝫ populares. Cōmuniꝰ eniz vt diximus ⁊ melius ſingula ꝯficiunꝰ atqꝫ celerius. Patet aūt hoc in bellicis rebus ⁊ nauticis. In his eniz ambobus per omnes (vt ita dixerim) tranſit imparare ⁊ parere.

¶ Ponit ſcdo: in quo declinabat iſta poſitio ad ſtatū paucoꝝ: ⁊ dicit hic eē prauū id qꝺ obſeruabaꝰ apꝺ Carthaginēſes vt idē obtineret ꝓles ꝓncipatꝰ ſiue plura officia: qꝛ vnū opus optime perficiaꝰ ab vno hoīe. Si aūt vnus hō debeat plura opera exercere: neceſſe eſt: ꝙ impediaꝰ in altero vel in vtroqꝫ. Unde legiſlatorē opꝫ attendere vt non

imponat

imponat plura opera vni homini: puta ꝙ nõ precipiat eidem tibicinem eſſe ⁊ ſutorem. Et ideo niſi paruitas ciuitatis impediat: magis videt̃ eſſe populare vt plures participent principatibus diuerſis. Non autẽ vnus habeat plures principatus: qꝛ hoc eſt potentie paucoꝝ. Ideo aũt illud eſt melius: qꝛ vnũquodqꝫ ſicut predictuꝫ eſt: ⁊ pulchrius ⁊ velocius perficit̃ ab vno ita ꝙ vnus nõ cogatur multa facere: hoc videmus in exercitu ⁊ in naui. Utrobiqꝫ.n. ꝓpter diſtinctionẽ officioꝝ quodãmõ ad omnes extẽdit̃ principari ⁊ ſubijci: dũ.ſ. qdã ſubiecti ſunt qbuſdã alijs preferunt̃ vſqꝫ ad infimos. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Sed cum ad paucorum potentiam vergat reſp. eorũ optime illud effugiũt: vt ſemper aliqua plebis pars ditetur ad oppida mittentes: per hoc illi arbitrantur: ac certe efficiũt ſtatum ciuitatis permanere: ſed hoc eſt fortune opus. Oportebat vero non per fortunam: ſꝫ per legiſlatorem id fieri. Nunc autẽ ſi diuerſa fortuna incidat: ⁊ plebs a gubernatoribus ſecedat: nullum eſt remedium legis ad quietem adhibitum. Lacedemoniorum igitur ⁊ Cretenſium ⁊ Carthaginenſium reſp. in hũc modum ſe habet.

❡ Improbat ꝙ circa predictam declinationeꝫ habebãt. Et dicit ꝙ cuꝫ politia eoꝝ eſſet potentia paucorum: optimum modũ adinuenerunt ad effugiendam ſeditionem populi: qꝛ ſemper aliquos de populo mittebant ad regimina ciuitatum ſibi ſubiectarũ vt ſic ditarent̃: ⁊ per hoc quodãmõ ſaluabant ⁊ faciebant permanere ſuaꝫ politiã ſed hoc erat a fortuna: qꝛ.ſ. ciuitates eis ſubiecte nõ rebellauerant. Oportet aũt vt ciues ſint abſqꝫ ſeditione: non ꝓpter fortunã: ſed ꝓpter ꝓudentiam legiſlatoris. Nũc aũt ſi aliqđ infortuniuꝫ carthaginenſibus eueniat: vt magna pars ſubiectoꝝ diſcedat ab eoꝝ dominio: nulluꝫ erit remediũ ꝯtra ſeditiones per leges ab eis latas. Ultimo aũt epilogando concludit: ꝙ ea que predicta ſunt merito poſſunt acceptari circa politiam Lacedemoniũ ⁊ Cretẽſium ⁊ Charthaginenſium.

Orum autem: qui de rep. aliquid tradiderunt: quidam nunꝙ̃ verſati ſunt in gubernatiõe ciuitatis: ſed in priuata vita ocioſi vixerunt: de quibus ſiquid dignuꝫ relatũ fuit: ſupra diximus. Quidam legiſlatores fuere: gubernaueruntqꝫ vel in proprijs ciuitatibus: vel in alienis: ⁊ horum quidam ſolummodo legum auctores fuere. Quidã etiaꝫ reip. conſtituende: veluti Lycurgus ⁊ Solon. Hi enĩ leges ⁊ reſp. cõdidere. Lycurgꝰ qdẽ Lacedemonijs: vt dictũ eſt: Solon aũt Athenienſibꝰ. Lec. XVII.

❡ Poſtꝙ̃ phus ꝓſecutus eſt de diuerſis politijs: hic ꝓſequitur de inſtitutoribus politiarũ ⁊ legũ. ⁊ circa hoc tria facit. Primo determinat eoꝝ differentiã adinuiceꝫ. Secundo determinat de quibuſdã: qui inſtituerũt politias. ibi. (Exiſtimant quidã ⁊c̃.) In tertia determinat de quibuſdaꝫ: qui fuerũt legiſlatores. ibi. (Fuerunt ẽt ⁊c̃.) Ponit ergo primo duas differentias eoꝝ: qui de politijs: vel legibus tractauerũt. quarũ ꝓma eſt ſm diuerſitatẽ vite. Quidã enim eoꝝ vixerunt in vita ꝓuata in nullo cõmunicantes politicis actionibus: qꝛ nõ fuerũt gubernatores aliquarũ ciuitatũ: ſicut Plato: Phaleas: ⁊ Hyppodamꝰ de quibus ſupra dictũ eſt: ſiqđ fuit dignum circa eos dicendum. Aliq aũt vixerunt vita politica inſtituẽtes leges aliqbus ciuitatibus vel ꝓprijs vel extraneis. Secunda differentia eſt ſm ea que tradiderunt. Quidã enim fuerunt ꝯditores aliquarũ legũ ſine hoc ꝙ ordinarent aliꝙ̃ politiã. Quidã vͦo etiam inſtituerunt politiã: que eſt ordinatio regiminis ciuitatis: ⁊ poſuerũt quaſdaꝫ leges: ſicut Lycurgus: qui inſtituit lacedemonicã politiaꝫ. ⁊ Solon qui inſtituit athenienſem. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Exiſtimant quidam Solonem legiſlatoreꝫ fuiſſe preclarum. Nam ⁊ paucorum potentiaꝫ ſuſtuliſſe: que nimis intemperans erat: ⁊ plebem a ſeruitute liberaſſe: ac ſtatuꝫ popularem in patria conſtituiſſe: optimeqꝫ Remp. temperaſſe. Nam eſſe conſiliũ Ariopagi paucorum gubernationis: delectus vero magiſtratuum optimatum: iudiciũ vero populare. Sed videt̃ Solon illa duo: cũ eſſent prius non ſuſtuliſſe conſilium Ariopagi: ⁊ magiſtratuum delectus: aut populuꝫ aſtruiſſe iudicijs ex omnibus conſtitutis.

❡ Proſequitur de inſtituentibus politias: ⁊ qꝛ de politia Lacedemonica quam Lycurgus inſtituit ſupra dictum eſt: reſtat dicendũ de politia Athenienſiuꝫ: quã inſtituit Solon: ⁊ circa hoc tria facit. Primo oſtendit qđ Solon inſtituit. Scđo quomõ a quibuſdam reprehendebat̃. ibi (Quapropter quidam ⁊c̃.) Tertio excuſat ipm. ibi. (Apparet aũt ⁊c̃.) Dicit ergo ꝓmo ꝙ aliqui reputãt Solonẽ fuiſſe bonum legiſlatorẽ: qꝛ diſſoluit paucoꝝ ſtatum: qui erat intẽperatus ⁊ imoderatus apud Athenas: ⁊ liberauit populuꝫ qui ſeruitute opprimebat̃ ex imoderato regimine diuitum: ⁊ inſtituit popularẽ ſtatũ in patria ſua: ⁊ miſcuit bene politiã ciuitati dãs aliꝙ̃ ptẽ populo in ea. Erat.n. in Ariopago.i. in vico Martis q erat locꝰ ſolẽnis apud Athenas inſtitutũ ꝯſiliũ ciuitatis.ſ. qđ erat paucoꝝ: qꝛ ꝯſiliarij ciuitatis erãt ex diuitibꝰ ⁊ potẽtibꝰ. Sed ꝙ principes eligerent̃ hꝫ erat optimatũ. Pretoriũ aũt.i. ptãtẽ iudiciariã inſtituit ex popularibꝰ: qđ erat poplare. Et ſic Solon vĩ nõ diſſoluiſſe illa: q̃ ꝓus erãt.ſ. ꝯſiliũ paucoꝝ ⁊ electionẽ populi: que erat optimatũ. Sed de nouo inſtituit popularẽ quendã principatũ: duꝫ fecit ꝓtoria.i. iudices ex hoibus ciuitatis. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Quapropter quidam illi ſuccenſent: ꝙ alterum diſſoluerit: cum auctoritateꝫ omnem ad iudicium traduxerit: quod per ſortitioneꝫ eſt. Nam cum hoc inualuit tanꝙ̃ tyranno gratificantes populo in eum: qui nunc eſt: popularẽ ſtatum remp. redegerunt: ⁊ conſilium Ariopagi Ephialtes inhibuit ⁊ Pericles. Iudicibus vero ſalaria Pericles induxit: ac per hũc modũ vnuſquiſqꝫ eoꝝ: qui apud plebẽ poſſe voluerũt: populi vim augere perſeuerauerũt donec in iſtam: que nũc eſt: licentiã ꝑuenit.

❡ Oſtendit quomõ Solon a qbuſdã rephẽdebat̃. Accuſabãt.n. qdã ipm: ꝙ ipſe diſſoluerat alterã politiã: q̃ ꝓus erat: qñ inſtituit iudiciũ: ⁊ ꝙ poſtea habuerit ptãtẽ ſup oĩa cũ tñ illud officiũ eẽt ſortiale: qꝛ.ſ. ſorte eligebant̃ aliqui

ex populo ad h officiũ. iõ aũt dicũt eũ p h diſſoluiſſe porem politiã: qꝛ cũ inualuit iſtud officiũ in ciuitate: ꝓtores illi iſtituti ex populo trãſtulerũt totũ regnũ ciuitatis in populũ q tyrãnide opprimebat maiores: ⁊ ita deuẽtũ eſt ad īordinatũ ſtatũ popularẽ q erat apud athenas. Prĩo .ſ. ephialtes: ⁊ pericles q fuerũt ꝓtores populares ōſtruxerũt ꝯſiliũ qd ex antiq̃ erat in ariopago: ⁊ ꝯſr vniuſqſqꝫ de rectorib⁹ ppli auxit ptãtẽ ppli quiſqꝫ pducta ẽ politia popularis ſtat⁹: q̃ tũc erat. ⁋ Deinde cũ dicit.

⁋ Apparet aũt hoc nõ tam Solonis volũtate q̃ caſu eueniſſe. Nauali enim potentia aduerſus medos victor populus maiora de ſeſe ſapere cepit: ⁊ acceſſerunt patroni ſeditioſi contra bonos ⁊ modeſtos ciues: qui rẽp. gubernabãt. Cũ videat̃ qdẽ Solon eã que maxime neceſſaria fuit poteſtatẽ populo tradidiſſe: vt magiſtrat⁹ crearet ⁊ malefacta corrigeret: niſi eni populus hãc habeat poteſtatẽ ſeruus erit ⁊ inimicus: at magiſtratus oĩs ꝯſtituit ex nobilib⁹ ac locupletibus ex cenſu quingentorũ medimnũ ⁊ iugarijs. Tertium ex equitibus. Quartum ex opificibus ſordidis: quibus nullum magiſtratus aſſequendi ius erat.

⁋ Excuſat Solonẽ: ⁊ dicit ꝙ iſte defect⁹ vr̃ accidiſſe non ex intẽtiõe Solonis: ſꝫ ex q̃dã accidẽte. Cũ .n. rex Medoꝝ inuaderet: athenienſes illi cogitãtes: ꝙ neqꝫ fines ſuos tueri poterãt neqꝫ obſidionẽ ciuitatis ſuſtinere collocans pueris ⁊ mulieribus ⁊ reb⁹ q̃s hẽbãt in alijs grecie ciuitatib⁹ dimiſſa ciuitate trãſtulerũt bellũ de terra ad mare. Et ita ꝯgregat⁹ ẽ pplus tꝑe medoꝝ cã hui⁹ ꝑncipatus naualis ⁊ aſtute ꝯcepit vt totã ſibi ptãtẽ vſurparet: ⁊ accidit ꝙ loco virtuoſoꝝ rectoꝝ pplus habuit ꝑmos rectores q itẽtionẽ ppli ſunt ꝓſecuti. Vñ ãt Solon hec nõ itẽdit pꝫ p h: qꝛ ſolũmõ non dedit ptãtẽ pplo niſi illã: q̃ ẽ maxie necĩa: vt .ſ. eligeret ꝑncipes ⁊ corrigeret eoꝝ errores. Hãc ãt ptãtẽ ppli dicit eẽ necĩariã: qꝛ ſinẽ h pplus eẽt ſu⁹: ſi ſine ſua volũtate ꝑncipes acciperent̃: nõ poſſet emẽdare mala: q̃ ꝑncipes facerẽt: ⁊ cũ ſeruitutẽ ferre nõ poſſet: fieret aduerſari⁹ ꝑncipib⁹. Sed oĩs ꝑncipat⁹ inſtituit ꝑmo ex inſignib⁹ .i. nobilib⁹ ⁊ diuitib⁹. Et ſecũdario iſtituit ex cenſu q̄ngẽtoꝝ medimnoꝝ .i. q hñt in bonis q̄ngẽtos medimnos ⁊ iugarios. Et tertio inſtituebat ꝑncipes ex eq̄tib⁹ q erat terti⁹ ordo. Quart⁹ aũt ordo erat mercenarioꝝ q erãt ĩfima ꝑs ppli: ad quos nullus ꝑncipat⁹ ꝑtinebat. Et ſic pꝫ ꝙ in ꝑncipatib⁹ maiorẽ ꝑtẽ addidit maiorib⁹ q̃ pplo. Vñ nõ fuit ei⁹ itẽtio iſtituere ſtatũ popularẽ: ſꝫ ꝯſecuta ẽ ꝑter ei⁹ itẽtionẽ. ⁋ Deinde cũ dicit.

⁋ Fuerũt etiã legũ poſitores Zeleuch⁹ apud Locros occidẽtales: ⁊ Carõdas cathinẽſis ciuibus ſuis ceteriſqꝫ ciuitatibus calcidicis que ſunt circa Italiã: ⁊ Ciliciã: tentãt ꝗdo quidam inducere quaſi Onomacritus fuerit prim⁹ legum ferendarũ peritus. Hunc ꝗdo exercitatũ in Creta cũ eſſet Locrus: perfectũ aũt per artẽ diuinationis eius familiarẽ fuiſſe Thaletẽ. Thaletis ãt auditores fuiſſe Lycurgũ ⁊ Carondã. Sed qui iſta dicũt tꝑa non ſupputant.

⁋ Determinat de iſtitutorib⁹ legũ. Et ꝑmo oſtẽdit q fuerint: ⁊ q̄bus leges iṗoſuerunt. Scdo q̃s leges tulerunt. ibi. (Fuerũt ẽt ⁊c̃.) Circa ꝑ⁹ duo facit. Primo agit de q̄buſdã legiſlatorib⁹ in italia: q̃ quõdã magna grecia vocabatur. Scdo de q̄buſdã legiſlatorib⁹ grecie. ibi. (Fuit etiã philolaus ⁊c̃.) Dicit ğ ꝑmo ꝙ legiſlatores fuerũt q̄dã zeleuchus noĩe q iṗoſuit leges locris occidẽtalib⁹: ⁊ ẽ q̄dã ciuitas calabrie q̃ ẽ ad occidẽtẽ grecie. Fuit ẽt q̄dã legiſlator carõdas cathinẽſis q tulit leges ſuis ciuib⁹ ⁊ q̄buſdã alijs ciuitatib⁹ calcidicis circa italiã: ⁊ ciliciã. Oñdit aũt vñ iſti fuerint eruditi in legiſlatiõe. ⁊ dicit ꝙ q̄dã volunt colligere ꝙ in terris illis ꝑm⁹ iſtruct⁹ īduſtri⁹ in legiſlatiõe fuit q̄dã onomacrit⁹ noĩe: q cũ eẽt ciuis locrenſis exercitat⁹ fuit circa legiſlationẽ in creta: ⁊ poſtea ꝑfectus fuit populo artificialr̃ regẽs ipm: ⁊ hui⁹ ſociũ dicũt fuiſſe quẽdã thaletẽ: cui⁹ auditores dicũt fuiſſe lycurgũ lacedemoniũ ⁊ carondã. Aſſerũt ẽt alīq carondã fuiſſe eiuſdẽ thaletis diſcipulũ. Sed iſta dicunt nõ ꝯſiderãtes bene tempus ipſorum quod nõ erat cõueniens huic narrationi. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Fuit etiã Philolaus corinthius legiſlator thebanis. Erat aũt Philola⁹ ex familia bacchiadũ: amic⁹ ꝗdo dioclis qui olympia vicit. Sed vbi ille ciuitatẽ deſeruit cõmot⁹ ob amorẽ matris Alcione Thebas migrauit. Atqꝫ ibi ambo defuncti ſunt. Monſtrãturqꝫ ẽt nũc illorũ ſepulchra ſpectãtia q̄dẽ ſeſe. Verũ ita cõſtituta vt ex Dioclis q̄dẽ ſepulchro nõ ſit ꝓſpect⁹ in Corinthiũ agrũ ob animi īfectionẽ. Ex Philolai aũt ſit ꝓſpectus. Habitarũt igit̃ ob huiuſmodi cãm apud thebanos: legeſqꝫ illis Philolaus deſcripſit.

⁋ Narrat de legiſlatorib⁹ grecie. Et dicit ꝙ q̄dã philolaus ciuis corinthi⁹ tulit leges thebanis. Et aſſignat cãm q̃re de corintho trãſiuit thebas. Et dicit ꝙ cũ eẽt de ğñe: bacchidarũ .i. eoꝝ q trahebãt originẽ a baccho factus eſt amic⁹ cuiuſdã dioclis q habuerat q̄dã victoriã in olympia. Poſtq̃ igit̃ diocles relinquit ciuitatẽ forte expulſus ide p aliq̃ iniuriã: philolaus hñs in memoriã amorẽ matris dioclis q̃ vocabat̃ alciones q̃ forte nutruerat eũ ſimul cũ eo abijt thebas: ⁊ ibi ambo finiuerũt vitã: qd vſqꝫ nũc eoꝝ ſepulchra oſtendũt q̃ mutuo ſe reſpiciebãt: ⁊ ex vno poterat ꝯſpici aliud. Sꝫ ita erãt diſpoſita verſus regionẽ corinthioꝝ vt vnũ poſſet inde videri: aliud non. Narrãt ãt ꝙ iõ fuerũt ſic ordinata eoꝝ ſepulchra: vt diocles nõ videret̃ a corinthijs q̃ſi volens ab eis abſtinere ꝓp̄ eã q̃ ab eis fuerat paſſus: philola⁹ ãt videri poterat q nihil ab eis fuerat paſſus. Iſta igit̃ fuit cã q̃re apud thebanos habitauerũt ⁊ eis leges tulerũt. ⁋ Deide cũ dic̃.

⁋ Et de alijs q̄buſdam ⁊ de ſobole ꝓcreanda quas illi leges ꝓletarias appellãt: ⁊ hoc eſt ꝑcipue ab illo ꝓuiſum vt numerus hereditatũ ꝯſeruet̃. Carõde aũt nihil eſt ꝓpriũ niſi iudicia falſoꝝ teſtiũ. Primus .n. de his legem poſuit diligẽtia ⁊ claritate etiã elegãtior q̃ hi qui nũc ſunt legũ ꝯditores: Philolai ꝓpriũ ẽ patrimonioꝝ diſparitas. Platonis aũt mulierũ ⁊ natoꝝ ⁊ patrimonioꝝ cõmunitas ⁊ comeſſationes feminarũ. Et ꝑterea lex circa ebrietate: vt reges ꝯuiuioꝝ ſobrij ſint ⁊ in rebus bellicis exercitatio: per quã ambidextri fiant: cũ

oporteat

oporteat nõ alterã manũ vtilẽ: alterã inutilem habere. Draconis quoqȝ leges ſunt. Sed iaȝ ꝯſtituta rep. leges tulit. Propriũ aũt dracõis eſt nihil qđ ſit memoria dignum niſi rigiditas ob magnitudinem penarũ. Fuit quoqȝ Pittacus legũ ꝯditor: ſȝ nõ in rep. verſat᷒. Lex eſt propria illius ebrios ſi quẽ pulſauerint maiori pena dãnari ꝙ̄ ſi ſobrij feciſſent. Qđ enĩ pluries deliquũt ebrij ꝙ̄ ſobrij nõ ad id reſpexit: qđ eſt ebrijs venia: ſȝ ad vtilitatẽ. Fuit ẽt Androdamus rhegin᷒ legũ ꝯditor Calcidenſib᷒ q ſunt in Thracia de homicidio ꝛ hereditatibus: nihil tñ h᷒ ꝓpriũ referre qs põt. De his ergo rebuſp. que pricipales ſunt: ꝛ de his que ſunt ab aliquibus ſcripte in hunc modum cognouiſſe ſufficiat.

¶ Oſtendit quid propriũ vnuſquiſqȝ legiſlator inſtituit. Et dicit ꝙ philolaus tulit leges thebanis de quibuſdam alijs: ſed ſpecialiter de filiorum procreatione: vt. ſ. nõ inſiſterent operi generationis poſtꝙ̄ certum numerum filiorum haberent. Et has leges: philolai thebani vocant leges proletarias. Hoc autem de procreatione filioruȝ ſolus ipſe inſtituit ad hoc ꝙ conſeruet̃ numerus ſortiuȝ. i. ꝙ nõ oporteat vnam parteȝ poſſeſſionis vnius hominis diuidi in plures: ſed tot pueri generent̃ ꝙ ſemper idẽ numerus ciuium conſeruet̃. Carondas autem nihil ſtatuit ipſe ſolus niſi vindictas de teſtimonijs: quod ipſe ṗmus conſiderauit: ſed magis placuit ꝓpter hoc ꝙ cum diligẽtia explicauit ea: que neceſſaria erant in legibus pre alijs legiſlatoribus ꝙ̄ de hoc ꝙ aliquid ſingulariter ſtatueret. Sed philolaus inſtituit aliquid proprium. ſ. vt tolleret̃ irregularitas poſſeſſionũ. Plato aũt quattuor ꝓpria inſtituit in ſuis legibus: quorum vnũ eſt: ꝙ mulieres ꝛ pueri ꝛ poſſeſſiones ſint cõmunes. Scdm eſt ꝙ fierent cõuiuia mulierũ ſicut in alijs ciuitatibus fiũt ꝯuiuia virorũ. Tertiũ eſt ꝙ inſtituit legẽ cõtra ebrietatem: vt. ſ. ſoli ſobrij poſſint eſſe principes conuiuiorum. Quartum auteȝ ſtatuit in re militari: vt. ſ. homines per exercitiũ ꝛ ſtudiũ fierẽt ambidextri: vt. ſ. vtraqȝ manus fieret eis vtilis ad bellandum. Conſequenter dicit: ꝙ inueniunt̃ quedaȝ leges draconis: qui politie preexiſtenti impoſuit quaſdam leges: ſed in legibus ſuis nihil fuit proprium quod ſit memoria dignum: niſi ꝙ ſeuior pena daret̃ qñ maius damnum ſequebatur ex culpa. Fuit etiam quidam pittacus legiſlator qui nõ inſtituit politiam: cuius lex quedã propria fuit: vt ebrij ſi percuterẽt plus punirentur ꝙ̄ ſobrij: qꝛ pluries ebrij faciunt iniurias ꝙ̄ ſobrij: vnde magis reſpexit ad vtilitatem: vt. ſ. cohiberentur iniurie ebriorum ꝙ̄ ad veniam quaȝ oportet habere de ebrijs qui nõ ſunt ſui compotes. Fuit etiam alius legiſlator androdamus ciuis rhegin᷒ qui inſtituit quaſdam leges circa penas homicidiorum ꝛ circa ſucceſſiones hereditatum: ſed tamẽ quaſi nihil proprium ipſius dici poteſt. Ultimo autẽ epilogando concludit: ꝙ hoc modo ſunt conſiderata eadeȝ que oportuit conſiderari circa optimas politias: puta lacedemonenſium: cretenſium: ꝛ chartaginenſium: ꝛ circa politias a quibuſdam alijs ordinatas. Et ſic terminatur ſecundus liber.

¶ Finis ſecundi libri politicorum Ariſtotelis.

¶ Excellentiſſimi theologie ꝓfeſſoris magiſtri Ludouici Ualentie procuratoris ordinis predicatorũ ad R.mos in Chriſto p̃reȝ ꝛ dñm dñm. F. cardinalẽ Seneñ. epithoma ꝑ ꝯcluſiones ſecũdi libri politicoꝝ Ariſtotelis.

¶ Ad optimã remp. ſpectat vt hoĩes ad votũ viuãt: qꝛ tũc optime reſp. erit diſpoſita: cũ ita erit inſtituta vt id obtineant ciues: in quo felicitatẽ ꝯſiſtere putant.

¶ Ciues in aliquo cõmunicare neceſſe eſt: ciuitas. n. ſocietas qđã eſt ꝛ in eodẽ cohabitare loco ciues op᷒ eſt oĩno.

¶ Nõ expedit vxores eẽ cões vnitatis ciuilis ſeruande grã tũ qꝛ nõ exigit̃ maxia vnitas in ciuitate: ꝛ. n. ꝯtingeret ciuitatẽ diſſolui ꝛ ex ciuitate domũ fieri: ꝛ rurſuȝ ex domo hoiem vnũ derelinqȝ: tũ ẽt qꝛ ꝑfectior eſt cũ ex diſſimilibus magis ꝑtib᷒ ꝯſtat vt in reb᷒ quoqȝ nãlib᷒ accidit. Ex diſſimilib᷒ aũt ciuitatẽ ꝯſtare opus eſſe ex hoc pȝ ꝙ in ciuitate quoſdã ſubijci: quoſdã ṗncipari op᷒ eſt: aut ſemper aut viciſſitudine q̃dã. rurſum ẽt magis ſufficiẽs eſt: ſicut ciuitas domo ꝛ domus homine vno.

¶ Non ꝯducit etiã ad vnitatẽ ſeruãdã ea cõitas quã ꝛ ſocrates ꝛ plato inducũt. Nõ. n. ea poſita oẽs poſſũt ꝙ̄cũqȝ rẽ dicere eſſe ſuã q̃ſi per ſe ſua ſit: ſed quaſi cum ſua ſit etiaȝ ſit alioꝝ. Unde neglectus q̃dam rerũ accidit: ſicut plures hñs ſuos ab oĩb᷒ negligit̃: qđ ẽt eo magis ꝯtinget ꝙ vn᷒ mille ſit habiturus filios ꝛ ſic minus de ſingulis curabit ac ẽt incertus erit: an ſuus extat fili᷒ aut nepos qui cõis eſt. Unde rõnabile eſt plus diligi ꝓpriũ ac certũ nepotẽ ꝙ̄ cõem ac incertũ filiũ. Neqȝ ẽt hoc excludit ſuſpitionẽ ꝓprietatis cũ parentibus filij ſolent eſſe ſimiles.

¶ Multa ẽt abſona ex hꝰ cõicatiõe ꝯſequunt̃. Prio q̃dẽ ꝙ cedes ac vulneratiões in ꝓpinquos crebro fient: q̃ grauiores ſunt ꝛ tñ vt equũ eẽt expiari nõ poterũt diſſoluta ꝓpinq̃tate: cũ ita in ꝓpinq̃s agent̃ vt tñ eos eẽ ꝓpinquos incertũ ſit. Deide qꝛ ꝯtinget filios coire cũ mr̃ib᷒ ꝛ p̃res cũ filiab᷒: qđ ſceleſtũ ẽ a lege ꝓhibitũ ad coercẽdã vehemẽtiã dilectatiõis ꝛ ſeruãdã ꝯſanguinitatis reuerẽtiã aufert poſtea amicitiã cũ eq̃les faciat ignobiles nobilioribus ꝛ eos ꝯfundat qđ diſſenſiõis cã eſt. Remiſſi᷒ ẽt diligũt parẽtes filios: qꝛ cũ illis alios hñt multos ꝛ nullũ ꝓpriũ habẽt: ꝓprietates aũt ꝛ ſingularis amorẽ augẽt: ꝛ ſic iter oẽs ꝓximos debilior reddit̃ amicitia. Poſtremo cũ mox genitos alijs nutriẽdos det vt ignotos parẽtib᷒ efficiet: magnã facit ꝑturbationẽ. Cũ ruſticis q̃nqȝ nobiles tractent̃ deꝑdituriqȝ pluimũ amor i veros p̃res dũ ab ex̃neis alũt̃. Uñ nec veros p̃res occidere: ꝛ iniurijs afficere verent̃.

¶ Pernitioſum etiam reip. eſt cõmunes eſſe poſſeſſiones vt Socrates lege cauit: qꝛ ſic non oẽs colerent agros: ſed ignobiliores: vnde in diuidendis poſtea fructibus diſcordie naſcerent̃. cõicatio etiã in bonis ac humana ꝯſuetudo lites inducit vt in peregrinãtibus: qui in ꝑuis cõicant ac in tota domeſtica ꝯuerſatione ꝯtingit.

¶ Tollit ẽt multa cõmoda lex iſta ꝛ diligentiã colendi ꝛ gerũ cultũ: cũ tñ cũ ea ꝓpetate poſſit vſus vt ciuitati expedit aut ṽtute aut lege eẽ cõis. aufert quoqȝ voluptateȝ honeſtã q̃ de reb᷒ ꝓprijs eſſe ꝯſueuit: beneficiẽtie quoqȝ ꝛ liberalitatis vſum prohibet.

¶ Cõmunitas quoqȝ mulierũ tẽperatiã eſſe vetat: cũ nulla vxor aliena ſit: poſſeſſionũ v͛o cõitas liberaleȝ eẽ nõ ꝑmittit: cum nõ multa ſit liberalitas cõia largiri. Et ſi cuȝ paucis cõmunicãtib᷒ tot iter eos litigia oriunt̃: extiſtimãdum oĩb᷒ cõmunicãtib᷒ itollerabiles ꝛ futuras in ciuitate diſſenſiones: ꝛ ſi que nũc ẽt fiunt ſeditiões: ſunt ex iprobitate hoĩum: nõ ex ipſa diſtinctiõe dominij.

¶ Inſufficiẽs ẽt lex ſocratis eſt: que nõ ſtatuit q̃mo ea cõmunitate iducta ſe hñe debeãt ciues in ꝑciẽdis fructibus

⁊ diſtribuēdis magiſtratib⁹:ꝑꝑ qđ facile erat ſeditiones
multas oriri. Errauit etiā plurimum ꝙ vniuerſam agro
ruȝ curā ⁊ offerendoꝝ ciuibus fructuū curā cōmittebat
agricolis:cū multis fraudib⁹ in ciues vſuri ſint.

℄ Nullas etiam leges inſtituit nullamqȝ tradidit diſcipli
nam pro hac cōmunitate ſeruanda.

℄ Nihil ēt pōt recte ſtatui de mulierib⁹ ſi cōes ſint cuȝ ⁊
ꝓprijs exiſtīb⁹ poſſeſſiōib⁹ rei domeſtice nō poſſint intē
dere:ſȝ de his iordinate decreuit eas.ſ.oportere ſil' cū vi
ris agros colere ⁊ bella agere cuȝ in domeſtica vita aliq̄
mulierib⁹ incūbāt:ob que alijs nequeūt inſiſtere.

℄ Hec deniqȝ Socratis cōitas aufert oēm felicitateȝ ex
rep.cū nihil oīno ꝓpriū relinquat qđ ad felicitatē ſpectat
cū diuitie ⁊ alia hmōi īſtrumēta ſint felicitatis.

℄ Qui ciuitatē ⁊ remp.inſtituit ad regionē ſpectare debȝ
ad incolas ad vicinos:vt eam.ſ.ciuitatē remp.legeſqȝ in
ſtituat que his omnibus conueniant.

℄ Ea poſſeſſionis q̄ntitas ſtatuēda ē ciuib⁹ ꝑ quā ciues bn̄
viuere ꝗ̄ ē liberal'r ⁊ tēperate poſſint.temꝑate eniȝ ɔtin
gat viuere cū erūna:liberal'r aūt abſqȝ modeſtia:tēperā
tia vo ⁊ liberalitas miſeriā ac incōtinentiā excludit.

℄ Si mēſura agroꝝ ciuib⁹ ꝑfigat' vt Socrates cenſebat
gnātiōi q̄qȝ modū ponere oȝ ſi nāqȝ idiuiſe ſunt facul ta
tes Socrat' lege ⁊ ſnia:ɔtingatqȝ mltū excreſcere filios
potētiores vt ſibi ac natis ſuis ɔſulāt ignobilioꝝ ib⁹ nihil
fere derelinquēt.ɔtiget q̄qȝ ex diuitib⁹ parētib⁹ liberos
inopes eē ſi multi qđ munus pr̄is erat ſolū poſſideāt:q̄p
obrē ⁊ gn̄e tēperāda ē:ɔſpecta.n.ē ꝑus ſterilitate ⁊ obitu
filioꝝ diligēter ɔſiderato q ɔſueuit accidere:his oīb⁹ pē
ſatis nūer⁹ filioꝝ poſſeſſionū q̄ntitati ɔgru⁹ ſit ⁊ coaptus.

℄ Socrates in rep.ſua nō recte ꝑtermiſit diſtinctiōes ei⁹
generis ex quo magiſtratus eēnt creādi ab eo ex q̄ ſubie
cti eē debēt:nec vllā reddidit cāȝ cur eq̄les res imobiles
ſtatuerit ineq̄les vo mobiles:inepte ēt duas ſenibus do
mos aſſignauit cū vna cuilibet q̄ntū velis magne fami
lie ſoci' ſit ac ēt duas ſuꝑfluas iducere expēſas inutile ſit.

℄ Cōducit ciuitati remp.ex plurib⁹ cōmixtā eē:ita enim
contingit oēs aliquid in rep.obtinere:atqȝ hoc pacto pax
in ciuitate ſeruatur.

℄ Socrates non recte permiſcebat Remp. ſuam ex ty
rannide ⁊ plebis ſtatu cum vtraqȝ improbus ſit:qui vo
luntatis impetu non rationis ordine conſtituatur.

℄ Socratis tn̄ reſp.ad paucoꝝ potentiā declinare vide
batꝰ:tū q2 ad potētes ſpectabat mltitudinē ɔuocare:⁊ q̄
dammō ꝑeſſe electioni ꝑncipū:que partim ex potētibus
partim ex plebe erat:tuȝ q2 plures magiſtratus ac maio
res ex potētiorib⁹ creabant'.nec ex popularibus omnes
eligebant':ſed ex primis oēs eligere cogebantur.

℄ Nō erat etiā tutū ex delecta multitudine paucos eligi
rurſuȝ:ad quos magiſtratuū electio ꝑtineret.ꝑtȝ q2 pau
cos ſeduci facile eſt.ꝑtim q2 ſemꝑ ſe mutuo principes in
ſtituere ex ɔdicto poſſent. ℄ De rep. Phalee.

℄ Phaleas q̄qȝ eq̄les ſtatuit ciuiū poſſeſſiōes ⁊ ꝑtermi
ſit de gnātiōe aliqd dicere: vn̄ nō recte fec' queādmo⁹ ⁊
de ſocietate diximꝰ:ɔmodū tn̄ ē de ciuiū ſuba aliqd lege
cauere:ne.ſ.cuiqȝ liceat q̄ntuȝ velit acqrere ne ſeq̄t' rep.
vt q̄nqȝ ɔtingit popularē fieri dū ꝑ imoderatā emptio
nē mlti ex plebe potētiores fiūt atqȝ ita nobiliū atqȝ ig
biliū diſtictio aufert':q̄ tn̄ i creādis magſ̄atib⁹ oppoꝛtūa ē.

℄ Errauit q̄qȝ Phaleas i ſua rep.ꝙ cū eq̄les ſtatuerit cē
ſus nō determinauit an imoderati an tenues an medio
cres eē dberēt:ſi nāqȝ imēſe ſint diuitie oīuȝ molliter ⁊ i
tēperate viuēt oēs:ſi exiles modice ⁊ miſerabil'r degent:
nāqȝ vn⁹ in aliū mīa vti poterit. Nō ſuſtulit ēt imodera
tas ɔcupiſcētias lege aliq̄ qđ magl' ɔducebat nec ſeditio
nes extinxit cū diſtribuēdis honorib⁹ ꝑ merit' nō ītēde
rit:q̄ꝝ cū appetitio ꝑſtātiorib⁹ ꝑſertiȝ viris īſita ē nec in
ducta tēperātia ɔcupiſcētias moderabat':nec īſtitut' ho
noꝝ artiū ſtudijs triſtitiā excluſit nec tyrānoꝝ iꝓbita
ti ɔſuluit:nec de virtute militari aliqd tradidit q̄ tn̄ reip.
ꝑneceſſaria eſt ob patrie defenſionē.

℄ Pretermiſit ēt multa in decernēdis poſſeſſiōib⁹: nihil
.n.dixit de tot⁹ ciuitatis poſſeſſiōe q̄ cū mediocritate q̄
dā ɔſtare dȝ:ne.ſ.opulētia ei⁹ ad expugnādā eā facile ex
teros addacat:ob inopiā vo nequeat belli ipetū ferre. Eq̄
litas ēt agroꝝ facile pōt. Ad tēperādā ēt īfinitā diuitiaꝝ
appetitionē debuit bonos ad iuſtitiā ɔſuetudine adduce
re:maloꝝ vo potētiā adimere:ne iſti iuſtitie monēti alie
na tollāt:illi vo ipotētia nō valeāt:artificio ēt ſuos facie
bat:publica q̄ppe eoꝝ opa eē voluit ſingulis:deinde ꝑtē
da:vn̄ ⁊ ꝑuaȝ reddebat ciuitatē paucis admodū artifici
bus exiſtētibus in ea:q2 ⁊ ꝑuatos artifices ⁊ publicos eē
expedit. ℄ De rep. Hyppodami.

℄ Hyppodami quoqȝ mileſij reſp.repꝛehenſibilis eſt: ab
ſtulit eni artificib⁹ ⁊ poſſeſſiōes ⁊ arma:nihilqȝ eis com
modi in honoribus ciuitatis reliquit:vn̄ oīno militū ſer
ui erāt:ſicqȝ amatores reip.eſſe nō poterāt.

℄ Cū ēt milites rēp.defendāt multo plēs taȝ agricolis q̄
artificib⁹ eos eē oȝ ⁊ potentia excedere.nihil g penit⁹ ad
magſ̄atuū creationē poſſe ceteros ɔſtat:g in ciuitate exi
ſtāt cū remp.nō niſi ex agricolis artificibuſqȝ ɔfecerit.

℄ Nihil ēt agricole reip.ɔferre vident' cū non niſi agros
ſuos colāt:aſſignauerit ēt militib⁹ cōeȝ q̄ndā agroꝝ ꝑtē:
quā ſi milites colēt erūt ⁊ agricole ⁊ milites:ſi agricole ſi
ɔmode ſuas alienaſqȝ excolēt aut melius erat ab initio
agricolis tradere ⁊ nō militibus diſcernere:ſi alij preter
agricolas ac milites:q̄rta ergo pars erit ciuitatis que pu
blicis rebus non inſiſtet.

℄ Lex ēt auferēs iudicib⁹ facl'tatē ɔferēdi de ſnia ferēda
i ꝑtorio icōmoda ē:q2 ꝑuatis in locis colloquent':in qb⁹
maior ē ꝑuertēdi iudicij ſuſpitio ac ēt iudicib⁹ diſcordā
tibus:poſtmodū tn̄ ē vt diſſerāt nece:ſicqȝ i idē reuertnt'.

℄ Nō caret etiā repꝛehenſiōe qđ Hyppodam⁹ ſtatuit vti
le q̄ppiā reip.excogitātib⁹ honorē tribuendū:cū ⁊ decer
nere qđ vtile qđ nō abſqȝ lite nō facile ſit:ac etiaȝ ſic le
ges diſſoluere ſepe ɔtinget ſub explorati imagine hone
ſti:qđ incōmodū ſatis eſſe reip.conſtat.

℄ Nō ɔducit leuiter leges mutare:ɔſueſcūt.n. ciues non
reuereri ꝑcepta ⁊ inſtituta ꝑncipū mutatis facile legib⁹
eneruatqȝ huiuſmodi abrogatio obtemperandi conſue
tudinem:que legis vis eſſe ſolet.

℄ Qui iudicare recte volūt an reſp.bene inſtituta ſit duo
ɔſiderare debent:an lex rationi cōſentiat:ac ipſius reip.
intentioni ſit conſentanea.

℄ Cōſtituēda ē ēt diſciplina ſuoꝝ i rep.q̄ ſublata facile ē
īſidias pati ciuitatē ab eis:ſic lacedemonijs ⁊ theſſalis ꝑ
ſepe ɔtigit:ſȝ id ſūmopꝑe necīū ē vt domini cū eis ɔuer
ſari ea ſciāt:moderatiōe iſoleſcāt:aut odio dn̄os hēant.

℄ Ois reſp.bn̄ ordiata mulieres diligēter inſtituit:his.n.
nō ordiatis media reſp.male ſe hȝ ſi mulieres itēꝑate vi
uāt ſic lacedemones ꝑmittebāt:cōpellunt' viri magnos
ſūpt⁹ nimis facere ⁊ ꝑ ɔñs auaritie iſiſtere. iſolētes q̄qȝ
fiūt ⁊ adminiſtrar' rēp.volūt:aut ſaltē eoſ q adminiſtrāt rēp.
ſgēt:volūt q̄qȝ rē militarē agere cū eiſ bella iminēt ⁊ cū
nihil agāt oīa ꝑturbāt. Qđ vo i rep.lacedēonū mulieres
idiſciplinate fuerit ꝑpea euenit ꝙ lacedemōes rei mili
tari opaȝ dātes ⁊ bella mouētes aduerſuȝ vicinos domi
mulieres abſqȝ gubernatore relinquebāt:ipſi vo melio
res effecti ſunt aſſueti parere duci ⁊ labores ꝑpeti:hȝ.n.
militia multas virtutis ꝑtes:licurgus tn̄ iā prauā ɔſuetu
dine

dine mulieres affectas leges cohercere conat⁹ nõ potuit.

¶ Inequalitas quoq; poſſeſſionũ in lacedemonũ rep. inducta iniq̃ ẽ: q2 ex ea ↄtigebat diuitias fere oẽs ad paucos ad modũ deduci: pſertiʒ cũ nõ ꝓhiberet donatiões ⁊ dotes magnas ⁊ alia hũ. Ephoroꝝ magſtat⁹ cũ maxim⁹ eẽt ma iores res dcernẽs nõ recte oĩbus dabat: hiis pcipue q pp inopiã corrũpi poſſent. Erat ẽt admodũ tyrãnic⁹ ꝑplo ni miũ deferẽs ⁊ optimatũ ſtatũ ad pplarẽ ↄducẽs: erat tñ talis: vt qtẽ iduceret cũ oẽs aliq̃ i rep. gubnatiõe ptici parẽt. Nõ apte ẽt eligebant: nõ tutũ ẽt erat q oĩa ſuo ar bitrio iudicarẽt: nec diſciplina eoꝝ bñ iſtituta erat dum nimis eos cohercerent in quibuſdam: propter quod dein de nimis voluptatibus ſe dabant.

¶ Senatus quoq; eoꝝ nõ recte erat ppetu⁹: q2 ⁊ ſi ꝓbi eẽnt viri tñ p etatẽ udito pñt ↄficere ⁊ ñ iuſtas ꝓferre ſñias cũ ad eos de maiorib⁹ cãis iudicare ptieret. Electio quoq; ei⁹ erat iuiuſta: cũ nẽo nõ petẽs eligi poſſet: ſic.n. fiebat vt hoĩes ad appetẽdos honores allicerẽt: qð reip. noxiũ ẽ.

¶ Regis ptãs ppetua fieri ab eis debuit cũ rex timeri de beat: qð ñ accideret ſi q̃nq; ſubyciẽdus eẽt. Cõeſſatiões quoq; nõ recte iſtituerũt lacedemones: cũ eas ex ꝓprys cuiuſlibet expenſis fieri ſtatuerint: vnde ↄtingebat pau peres ab eis excludi nec ↄſequẽter magiſtratuʒ aſſequi poterãt lege ꝓmulgata ne quis eligi ad magiſtratũ poſ ſet qui conuiuys nihil conferre valeret.

¶ Reprehẽdendus eſt etiã pncipatus claſſis: q2 ſic duos reges quaſi cõſtituere videbantur: terre. ſ. ⁊ maris quod ſeditionem concitare poterat.

¶ Solũ ẽt iſiſtere videbãt vtuti militari q̃ nõ ↄduct i pa ce iã adepto regno: cũ ⁊ pſtãtiores vtutes militarib⁹ ſint.

¶ Nõ fecerũt ẽt erariũ publicũ ꝓ defendẽda rep. ab ho ſtib⁹: ſʒ cũ bella agerẽt ſinguli ↄferebãt: vñ ⁊ lucris intẽ perate iſiſtere cogebant vt ⁊ ſibi ⁊ reip. ↄſulerẽt.

¶ Cretẽſes meli⁹ comeſſatiões diſpoſuerũt: q2 cõi ſũptu eas fieri volebãt ac ẽt moderate vti ſanxerũt: ꝓhibentes mltitudinẽ gnãtiõis ac ipediẽtes mlierib⁹ ↄmiſceri: ma ſculorum quoq; coitum permittentes: quod an iuſtum ſit poſtea determinabitur.

¶ Coſmorum etiam inſtitutio apud cretenſes non ſecus reprehendenda q̃ ephororum apud lacedemones.

¶ Coſmoꝝ magiſtratu ppetuo exiſtẽte nõ bene inſtitutũ eſt vt aut ipſi cederẽt aut vi expellerent: ⁊ ſic q̃nq; deſi terent: primum nãq; humana voluntate fit que nõ eſt tu ta regula: aliud vo tyrannidem ſapit.

¶ Non erat etiam opportunum remediũ aduerſum coſ mos q impediret populus eos ſententias ferre: tum q2 officio fiebat iniuria: tum etiam q2 hoc ſeditionis cauſa erat: ſic enim vno principe conſtituto multitudo aduer ſum coſmos pugnaret hac cõceſſa licentia: vnde ſeditio ne concitata periculum etiam ab extraneis iminet: cre tenſibus tamen hoc non accidit ꝓpter ſitum.

¶ Reprehẽdẽda eſt reſp. chartaginẽſiũ q regẽ ex quocun q; gñe ⁊ p etatẽ magis q̃ per electionẽ decernebat.

¶ Cũ etiã vellẽt ciuilẽ ſtatũ ⁊ optimatũ inducere ad po pularẽ ⁊ paucoꝝ diuertebãt: cũ ſtatuerent ſoluʒ diuites eligi ad magiſtrat⁹: pauperes aũt minime: ẽt ſi virtute clari eẽnt: verẽtes ne ob inopiã iniuſte reip. negocia age rent ꝓprys lucris intẽti: ſʒ debebãt certe virtutibus eoꝝ ⁊ in priuata ⁊ in publica vita pmia certa ↄſtituere: ſʒ hec ſane inſtitutio id efficiet vt oẽs fere ↄgregandis opibus vt honores poſſent cõſequi: inſiſtant.

¶ Erat etiã incõmodũ reip. plures magiſtratus vni con ferre: cũ ab vno vnus optime ꝑficiat. Unde preſtat plu res dare pluribus: tum q2 pulchrius exercentur: tum q2 plures in rep. honores participant.

¶ Inter oẽs Solonẽ optimã rep. iſtituiſſe: quã. ſ. iſtituit ex optiatũ ⁊ potẽtũ ⁊ ꝑpli ſtatu vt ſic oĩb⁹ aliqd pſtaret ho noris in rep. lʒ pter ei⁹ mẽtẽ ad pplarẽ ſtatũ deducta ſit.

¶ Politicorum Ariſtotelis liber tertius.

Qui de rep. cõſiderat que ſit vna queq; ⁊ q̃lis fere prima illa ↄſide ratio occurrit videre quid ſit ciui tas: nã ea nõnunq̃ in ↄtrouerſiã venit: cum aly dicant a ciuitate fa ctũ: aly non a ciuitate: ſʒ a potẽti bus qbuſdam vel a tyrãno. Gubernatoris aũt reip. ac legũ poſitoris totũ negociũ verſari vi demus circa ciuitatem. Eſt aũt reſp. eorũ qui in ciuitate degũt iſtitutio. Lec. I.

¶ Poſtq̃ phus in ſcðo libro inquiſiuit de politys ſm tra ditionẽ alioꝝ: hic incipit ꝓſequi de eis ſm ꝓpriã opinio nem: ⁊ diuidit in partes duas. In pma manifeſtat diuer ſitatẽ politiarũ. In ſecunda docet q̃liter optima politia ſit inſtituenda in pn⁹. 7ᵐⁱ libri. ibi. (De optima rep. ⁊c̃.) Prima aũt pars diuidit in duas. In pma diſtinguit po litias. In ſecũda determinat de ſingulis earũ. In q̃rto li bro. ibi. (In cũctis artibus ⁊c̃.) Prima aũt pars diuidit in duas. In pma parte determinat id: qð ptinet ad poli tiam in cõmuni. In ſcða diuidit politias. ibi. (Uis ita de terminatis ⁊c̃.) Prima pars diuidit in duas. In pma di cit de quo eſt intẽtio. In ſcða pſequit ꝓpoſitũ. ibi. (Eos igit qui ⁊c̃.) Circa pmũ duo facit. Primo oñdit q ad tra ctãdũ de politys neceẽ eſt pmo ↄſiderare de ciuitate. Se cundo oñdit q ad tractãdũ de ciuitate neceẽ eſt ↄſidera re qd ſit ciuis. ibi. (Cũ vo ſit ciuitas ⁊c̃.) Dicit g pmo: q ille q vult ↄſiderare de politia: q̃ vnaqueq; ſit ſm ꝓpriã rõnẽ: ⁊ q̃lis ſit: vtrũ. ſ. bona vel mala: iuſta vel iniuſta: ne ceſſe eſt q primo ↄſideret qd ſit ciuitas. Et hoc ꝓbat du plici rõne: q̃rũ pma eſt: q2 de hoc põt eẽ dubitatio. Dubi tãt. n. aliq circa aliq̃ negocia vtrũ ſint facta a ciuitate: pu ta cũ ſint facta a tyrãno: vel a diuitibus ciuitatis. In quo caſu aliq dicũt: q ciuitas h fecit: aliq aũt dicũt q nõ fec̃ hoc ciuitas: ſʒ diuites pncipãtes vl ẽt tyrãnus: ⁊ ſic videt in dubiũ verti vtrũ ſoli diuites pncipantes ſint ciuitas: ⁊ q2 dubiũ eſt opʒ q determinet. Secunda rõ eſt: q2 tota intẽtio eoꝝ qui tractant de politys ⁊ legiſlatiõe negociã tur circa ciuitateʒ: q2 politia nihil aliud eſt q̃ ordo inha bitantium ciuitatem. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Cum vo ſit ciuitas cõpoſitũ qddam queãd modũ alia tota ex plurib⁹ ptib⁹ ↄſiſtẽtia: mani feſtũ eſt primo de ciue eẽ pergrẽdũ. Nã ciui tas eſt ciuiũ multitudo q̃dã. Quare ⁊ quem oporteat ciuem vocari: ⁊ qui ſit ciuis eſt con ſiderandũ: nam ⁊ de ciue ſepe contendit: nec eundem omnes eſſe fatent ciuem: ⁊ qui in po pulari ſtatu ciuis eſt perſepe in paucorum gu bernatione non erit ciuis.

¶ Oſtendit q neceſſariũ eſt determinare de ciue dupli ci rõne: quarũ pma talis eſt. In oĩbus illis: que ſunt com poſita ex multis ptibus: neceſſe eſt prius ↄſiderare par tes. Ciuitas aũt eſt qðdã totũ ↄſtitutum ex ciuibus ſicut ex partibus: cũ ciuitas nihil aliud ſit q̃ quedã ciuiũ mul titudo. Ergo ad cognoſcendũ ciuitateʒ opʒ ↄſiderare qd

ſit ciuis. Secūda rō eſt ꝙ de hoc etiā ↄtingit dubitationem eſſe: nō .n. oēs ↄcorditer ↄfitenť ꝙ idez ſit ciuis. aliquis .n. popularis qui eſt ciuis in ſtatu populari ſm quez populus ꝑncipať nō reputať quīqȝ ciuis in ſtatu paucoꝝ ſm quē diuites ꝑncipanť: qꝛ frequēter talis eſt ꝙ populus nullā hȝ ibi partē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eos igiť qui alio quodāmodo appellationē ſortiuntur: ceu eos qui ciuitate donati ſunt: omittamus. Nec habitatio ciuē facit: naȝ iſto modo miniſtri qui circa nos habitant ⁊ ſerui ciues eſſent. Nec rurſus qui fori ac iudicij ius habent: nam hec exiſtunt etiam illis qui ſimul contrahunt cum per contractum forum ſortiātur: quanq̄ȝ multis in locis peregrini ne id quidem perfecte habeant: ſed neceſſe eſt vt patronum accipiant. Ex quo fit vt imperfecte quodāmodo ſint fori iudicioꝝqȝ participes. Sed vt pueri nondum etate perfecti ⁊ ſenes ob etatem a muneribus publicis vacantes non ſimpliciter ciues dicendi ſunt: ſed quodammodo ciues. At nos querimus eum qui ſimpliciter ciuis dicatur: nec habeat aliquaȝ adiunctionē que reſtringat ⁊ corrigat: cum ⁊ de infamibꝰ ⁊ de exulibus eodem modo: vt ſupra dubitari ⁊ reſponderi poſſit.

¶ Proſequiť ꝓpoſitū: ⁊ diuidiť in partes duas. In ꝑma oſtendit quid ſit ciuis. In ſcda oſtēdit que ſit virtus: que facit bonū ciuē. ibi. (De his vō que dicta ſunt ⁊c̄.) Circa ꝑmū duo facit. Primo determinat qd ſit ciuis. Secūdo mouet circa hoc quaſdā dubitationes. ibi. (Sed forſan de eo ⁊c̄.) Circa ꝑmū duo facit. Primo oſtendit qd ſit ciuis ſm virtutē. Scdo excludit quādā falſaȝ determinationē. ibi. (Conſueuerūt ⁊c̄.) Circa ꝑmū duo facit. Primo ponit quoſdaȝ modos ſm quos aliqui ſunt ciues ſm quid ⁊ nō ſimplr. Scdo oſtendit qd ſit ciuis ſimplr. ibi. (Ciuis ſimplr ⁊c̄.) Dicit ergo ꝑmo: ꝙ debemus ad preſens dimittere illos qui dicunť ciues ſm aliquē moduȝ poeticū .i. ſm metaphorā vel ſimilitudinē: qꝛ iſti nō ſunt vere ciues. Et ꝑmus qdē modus eſt ſm habitationeȝ: nō aūt dicunť vere ciues aliqui ex hoc ꝙ ciuitatē inhabitāt qꝛ aduene ⁊ ſerui habitant in ciuitate: nec tn̄ ſunt ſimplr ciues. Secūdus modus eſt ꝙ aliq̄ pn̄t dici ciues: qꝛ ſubduntť iuriſdictioni ciuitatis: vt .ſ. participent iuſtitia ciuitatis in hoc ꝙ qn̄qȝ obtineāt ſententiā pro ſe ⁊ qn̄qȝ iudicenť .i. ↄdēnent: qꝛ hoc ēt ↄuenit illis qui habēt aliquos ↄtractus iter ſe qui tn̄ nō ſunt vnius ciuitatis ciues: ⁊ tn̄ in qbuſdā ciuitatibus extranei nō participāt perfecte huiuſmodi iuſtitia ſicut ciues: ſed neceſſe eſt ꝙ ſi volunt iuditio ↄtendere ꝙ dent aſſitoreȝ .i. fideiuſſorē de parendo iuri. Unde pȝ ꝙ aduēnti iꝑfecte participāt cōmunione iuſtitie: ⁊ ita ſm hoc nō ſunt ſimpliciter ciues: ſed pn̄t dici ciues ſm quid: ſicut etiaȝ tertio mō dicamus pueros ciues qui nondum ↄſcripti ſunt in numero ciuiuȝ: ⁊ ſicut dicamus ſenes ciues qui iam emiſſi ſunt a numero ciuiū cū nō pn̄t exeq opera ciuiū. vtroſqȝ eniȝ nō dicimus ſimpliciter ciues: ſed cū aliqua adiectione. Pueros quidem tanq̄ȝ iꝑfectos: ſenes aūt tanq̄ȝ vltra ꝓuectos q̄ȝ requirit ↄditio ciuiū. Uel ſi etiaȝ aliud aliqd tale apponať nihil differt. Manifeſtū eſt .n. illud qd̄ intēdimus dicere: inquirimus enim nūc qd ſit ſimpliciter ciuis abſqȝ aliq̄ addiṫione: que ſit neceſſaria ad dirigendū vel exponēdū nomen ciuis. Eſt aūt ⁊ q̄rtus modus: in quo eſt eadē dubitatio ⁊ ſolutio .ſ. circa profugos ⁊ vtiles .i. infames perſonas: qꝛ ſcilicet tales ſunt ciues ſm quid ⁊ non ſimpliciter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ciuis ſimpliciter nulla alia re diffiniť magis q̄ȝ participatione poteſtatis publice iudicandi ⁊ decernendi. Poteſtates aūt alie ſunt determinate ſm tempus: ita vt non liceat interdum niſi ſemel eandem habere: aut per alia tēpoꝝ ſpatia. Alie ſunt indeterminate: ceu illius qui in concione deliberat ⁊ decernit. quanquam fortaſſe diceret aliqs tales nō eſſe in poteſtate conſtitutos: atqui ridiculū foret qui de maximis rebus deliberant ⁊ decernūt eos ꝑtātem dicere nō habere. Sed nihil referat cum denomine ſit qd̄: eſt enim abſqȝ nomīe publica poteſtas iudicantis decernentiſqȝ in concione: ſed ſit diffinitionis gratia indeterminata poteſtas. Ponimus auteȝ eſſe ciues qui huius poteſtatis vna cum alijs participes ſunt. Maxime igitur ꝓprie ciuis ſuper omnes alios: qui ciues dicuntur fere talis eſt.

¶ Et circa hoc tria facit. Primo ponit quādā determinationē ciuis. Scdo oſtendit ꝙ illa determinatio nō eſt cōmunis in q̄libet politia. ibi. (Nec latere nos dȝ ⁊c̄.) Tertio oſtendit quomodo poſſit corrigi vt ſit cōis. ibi. (Sȝ recipit correctionē ⁊c̄.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ per nihil aliō melius pōt determinari ciuis ſimplr q̄ȝ per hoc ꝙ participet in ciuitate iudicio. vt .ſ. poſſit de aliquo iudicare ex poteſtate: vt .ſ. aliquā habeat poteſtatē in negocijs ciuitatis. ¶ Sed ſciēdū ꝙ ꝑncipatuū ſunt duo gnā. Quidā .n. ſunt determinati ad certū tempus: ita ꝙ apud quaſdam ciuitates nō liceat ꝙ idē homo bis obtineat eundē ꝑncipatuȝ: vel ꝙ obtineat per determinata tempora: puta ꝙ exerceat aliqd̄ officiū ad annū ⁊ poſtea nō poſſit inſtitui in eodē officio vſqȝ ad tres vel q̄ttuor āno s. Alius auteȝ ꝑncipatus eſt qui non determinať ſm aliqd̄ tempus: ſed quocūqȝ tēpore pōt hō illud officiū exercere: ſicut ꝑtor: qui .ſ. hȝ poteſtatē iudicandi de aliqbus cauſis ⁊ cōcionator: qui hȝ poteſtatē dicendi ſuā ſententiā in concione ciuitatis. Poteſt autē ↄtingere ꝙ aliqui hmōi iudices vel concionatores nō nominenť ꝑncipes ⁊ ꝙ dicať ꝙ nō habent ꝓpter hoc aliquē ꝑncipatū ꝙ poſſint cōcionari vel iudicare. Sed hoc nihil ad ꝓpoſituȝ differt: qꝛ iſta dubitatio nō eſt niſi nomine. Non enim inuenimus aliqd̄ nō cōmune iudici ⁊ concionatori. Et ideo iponať eis hoc nō vt dicať indeterminatus. Sic igiť ponimus eos qui participāt hmōi ꝑncipatui eſſe ciues: ⁊ iſta videť eſſe melior determinatio ciuis ſimplr. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Nec latere nos debet ꝙ in rebus quarū ſubiecta differunt ſpecie: ⁊ aliud coruȝ eſt primū: aliud ſecunduȝ: aliud conſequens: aut omnino nihil ē qua talia cōmune aut vix. Reſp. aūt videmus ſpecie differre: ⁊ alias eſſe poſteriores: alias priores. Que enim aberrauerunt: ac prolapſe ſunt neceſſe eſt vt poſteriores ſint integris ⁊ incorruptis. Quomodo autem dicamus

mus eas labi poſtea patebit. Quare eſſe ciuēꝫ quoqꝫ alium atqꝫ alium neceſſe eſt ſm differē tiam rerump. Itaqꝫ ille de quo diximus in populari quidem ſtatu maxime eſt ciuis: in alijs vero ſpeciebus eſſe quidem poteſt: non tamē neceſſe eſt: in quibuſdam eniꝫ ciuitatibus nec populus eſt: neqꝫ concionis vſus: ſed Senatum habēt ⁊ iudicia: alij alia exercent vt apud Lacedemonios de contractibus cognoſcunt hi qui Ephori nuncupant̄: de cede aūt Senatus: ⁊ forſan alij de alijs ius dicūt. Eodemqꝫ modo apud Carthaginenſes: de omnib⁹ qdē cauſis magiſtrat⁹ qdā cognoſcūt.

℃ Oſtēdit ꝙ hꝫ determinatio ciuis nō eſt cōis in oib⁹ polititjs: ⁊ dicit ꝙ opꝫ hoc manifeſtū eē: ꝙ in oib⁹ rebus in qb⁹ ſuppoſita differūt ſpē: ⁊ vnū eoꝝ eſt pᵐ: aliud zᵐ: aliō ꝯñter ſe habēs: vel nihil eſt cōe in eis ſic in equocis: vel vix eſt aliqd cōe .i. ſm aliqd modicū. Politie aūt vt infra dicet̄ differūt ſm ſpēꝫ: ⁊ qdā eoꝝ ſunt priores ⁊ qdā poſteriores: q2 ille q̄ ſunt vitiate ⁊ trāſgrediunt̄ rectū ordineꝫ politie ſunt poſteriores nālr politijs nō viciatis: ſicᵗ in qlibet gn̄e pfectū eſt nālr pus corrupto: q̄uō aūt aliq̄ politie trāſgrediunt̄ rectū ordinē infra erit manifeſtū. Un̄ oꝫ ꝙ altera ſit rō ciuis in diuerſis politijs. Un̄ pdicta determinatio ciuis maxime ꝯuenit ſtatui populari: in q̄ qlibet d̄ pplo hꝫ ptātē iudicādi de aliq̄ ⁊ ꝯcionādi. In alijs aūt politijs qñqꝫ ꝯtingit ꝙ qlibet ciuis hꝫ hāc ptātē nō tñ eſt h̄ neceſſariū: q2 in qbuſdā nō eſt ppl̄s habēs aliq̄ꝫ ptātē neqꝫ aliqd reputāt ꝯgregationē populi: ſed ſolū alios ſpāliter ꝯuocatos: ⁊ iſti ſoli p ptes iudicāt aliq̄s ſniās: ſicut in lacedemonia ephori iudicāt ſnias ꝯctuum: alij tñ alias: diuerſi diuerſas. Senes autē iudicant cās homicidiales ⁊ alij pncipat⁹ alios: ⁊ ita ēt eſt apud carthaginēſes: q2 oēs ſnie iudicant̄ p aliquos pncipes: ⁊ ſic populares ciues nō participāt iudicio. Unde pdicta determinatio ciuis in talibus polititjs nō ꝯuenit. ℃ Deinde cū dicit.

℃ Sed recipit correctionem qꝫdam diffinitio ciuis quod in alijs rebuſp. non eſt indeterminata illa poteſtas: que in concione decernit ⁊ iudicat: ſꝫ determinata ſm iuriſditionē. Horū enim aut omnib⁹ aut qbuſdam conceſſum eſt deliberare: ac iudicare vl' de omnib⁹ vel de qbuſdam. Qui igit̄ ſit ciuis ex his pꝫ. cui enim habilitas eſt participandi ptātis publice deliberatiue ⁊ iudiciarie: hunc ciuem eſſe dicim⁹ eius ciuitatis. Ciuitatem vero talium multitudinem: que ipſa per ſe ſufficiens ſit vt ſimpliciter dixeriꝫ ad viuendum.

℃ Corrigit pdictā diffinitionē ciuis ⁊ dicit: ꝙ pdicta diffinitio pōt dirigi ad hoc ꝙ ſit cōmunis: q2 in alijs politijs quā populari ſtatu cōcionator ⁊ ptor nō hꝫ determinatū pncipatū: ſed hec duo ptinent ſolū ad eos qui habent determinatos pncipatus: q2 quibuſdā horū aut etiāꝫ oibus cōuenit iudicare ⁊ ꝯſiliari vel de quibuſdā vel de oibus. Et ex hoc pōt eē manifeſtū quid ſit ciuis. Non enim ille qui participat iuditio ⁊ cōcione: ſed ille qui pōt ꝯſtitui in pncipatu cōſiliatiuo vel iudicatiuo. Illi .n. qui nō pñt aſſumi ad talia officia in nullo vident̄ pticipare politia: vnde nō videntur eē ciues. Ultimo aūt ex hoc ꝯcludit ꝙ ciuitas nihil eſt aliud q̄ꝫ multitudo taliū qui ſic dicūtur ciues vt per ſe ſufficienter viuere poſſint ſimpliciter. Eſt eniꝫ ciuitas cōmunitas per ſe ſufficiens: vt in primo dictum eſt. ℃ Deinde cum dicit.

℃ Conſueuerunt autem eum etiam dicere ciuem qui ex duobus ciuibus ortus ſit ⁊ non ex altero ſolum: ceu ex patre ⁊ matre. Alij vero magis vltra requirunt ceu auos ⁊ proauos ⁊ attauos vel plures. His ita diffinitis ciuilr ⁊ ſuccincte dubitant quidam: tertius ille aut quartus quomodo erit ciuis. Gorgias quideꝫ leontinus partim dubitans fortaſſe: partim ludens inquit. Quemadmoduꝫ mortaria ſunt illa que a factoribus mortariorum fiunt: ſic Lariſſeos eſſe qui ab artificibus eorum fiunt. Eſſe nāqꝫ aliquos Lariſſeorum factores: eſt autem ſimplex: ſi enim participarent adminiſtrationis reip. ſm determinationem iam dictam: eſſent vtiqꝫ ciues. Etenim neqꝫ poſſibile eſt congruere diffinitioneꝫ illam primis cōditoribus aut habitatoribus: vt ex patre ⁊ matre ciuibus ſint exorti.

℃ Excludit quādam determinationeꝫ: q2 quidā diffiniūt ciuem ⁊ dicunt: ꝙ quidam ſm conſuetudinem determinant eum eſſe ciuem qui natus eſt ex ambobus parentibus ciuibus ⁊ nō ex altero ſolum .ſ. patre vel matre. Quidam autēꝫ amplius requirunt ad hoc ꝙ aliquis ſit ciuis .ſ. ꝙ deducat̄ eius generatio ad ciues auos vſqꝫ ad ſcōm gradum vel tertium vel vltra: ⁊ ſi ſic determinet̄ ciuis ciuiliter .i. ſm ꝯſuetudinem quarūdaꝫ ciuitatū ⁊ ſuccincte ⁊ ante debitam diſquiſitionē conſurgit dubitatio in quomodo iſte tertius vel quartus auus fuit ciuis: ſm eni pdictam determinationem nō poterit dici fuiſſe ciuis niſi ⁊ eius generatio reducatur ad tertium vel quartum auuꝫ ciuem: ⁊ ita erit procedere in infinitum. Circa hoc auteꝫ ponit dictum gorgie ſiculi leontini: qui quedaꝫ verba ſapientia predictas determinationes dixit: ſiue q2 nō erat certus de veritate: ſiue q2 ironice loquebar. Dixit enim ꝙ ſicut mortaria ſunt illa que fiunt ab artificibus mortariorum: ita ⁊ ciues ſunt lariſſei qui ſunt facti: id eſt geniti ab alijs ciuibus lariſſeis qui ſunt factiui ciuiuꝫ lariſſeorum. Hoc autem dictuꝫ eſt ſimpliciter ⁊ ſine ratione: q2 ſi aliqui participant politia ſm diffinitioneꝫ predictā a nobis: oportet dicere ꝙ ſint ciues etiam ſi nō ſunt progeniti ex ciuibus: alioquin iſta determinatio quam iſti dant non poteſt adaptari primis qui edificauerunt aut inhabitauerunt ciuitatē de quib⁹ ꝯſtat ꝙ non fuerūt nati ex ciuibus illius ciuitatis. Unde ſequeretur ꝙ non fuerunt ciues ⁊ per conſequens nec alij qui ab eis deriuant̄: quod eſt inconueniens.

SEd forſan de eo magis dubitari poteſt cum facta mutatione recipiunt̄ quidam ad cōmunionem reip. quēadmodum Athenis fecit Caliſtées poſt tyrannorum delectionem. Complures enim in tribus deſcripſit peregrinos ⁊ ſeruos ⁊ inquilinos: de quibus dubitari pōt non qui ciuis: ſed an quid iuſte vel iniuſte. Atqui ⁊ de

eo inſup qs dubitabit: an ſi nō iuſte ciuis ne ciuis ſit: quaſi idē valeat iniuſtus & falſus. Sed cum videamus quoſdam iniuſte ſe in magiſtratibus gerere: quos tamē magiſtratus eſſe dicimus: ſed nequaq̄ iuſte: ciuis aūt poteſtate quadam diffinitus ſit: nā qui particeps eſt talis poteſtatis eſt ciuis: vt diximus: pꝫ ꝙ hos quoqꝫ ciues eſſe dicendum eſt. Iuſte aūt vel iniuſte pertinet ad primam illam queſtionē: in qua queritur nunquid a ciuitate factum ſit vł non a ciuitate: ceu cum ex paucorum potētia vel ex tyrannide ad popularē ſtatum ſit mutatio: tunc enim neqꝫ mutuatam pecuniā ſoluere quidam volunt quaſi nō ciuitas eam ſuſceperit ſed tyrannus: nec alia huiuſmodi per multa quaſi reſp. vi ac victoria ꝯſtet nō publica vtilitate. Si igiť ꝑ hūc modum quedam in populari ſtatu fiūt: eſſe ſimiliter dicēdum eſt huius ciuitatis acta & paucoꝝ potētia & tyrānidis. Videť autē proprius huius queſtionis locus: quomodo aliqñ dicamus ciuitatē eſſe eandem & nō eandē: ſed aliā. Potiſſime igiť inueſtigatio dubitationis huius eſt circa locū & homines: fieri enim pōt vt ſepareť locus & hoīes & alios alibi habitare: ſꝫ hec leuis ē dubitatio. Nā cū multipliciter dicať ciuitas ꝑfacilis eſt hmōi qō: ſilr quoqꝫ eoꝝ q eūdē ihabitāt locū quo ad dōm ſit vnā eſſe ciuitatē. Nō .n. menib⁹ diffiniť: liceret .n. Peloponēſum totā vnis menib⁹ circūdari. Talis fortaſſe eſt Babylon: q̄ capta cū eēt ab hoſtib⁹ ferūt ptē aliq̄ ei⁹ ciuitatis tertia die nōdū aliqd ſenſiſſe. Silr & q̄cunqꝫ alia magis hꝫ circūſcriptionē gētis q̄ ciuitatis. Sed huius qōnis alio loco vtilis erit conſideratio. Nam de magnitudine ciuitatis: & q̄tam eſſe vtile ſit: & vtrum vnam vel plures latere non debet. Lec. II.

¶ Poſtq̄ determinauit quid ſit ciuis: hic mānifeſtat quaſdam dubitationes circa predicta & determinat eas & ponit q̄ttuor dubitationes ſe inuicē conſequentes. Eſt aūt prima dubitatio de his qui facta mutatione politie aſſumuntur ad communicationem politie ſicut quidam ſapiens caliſtenes nomine fecit apud athenas tyrānis electus. Adiunxit enim ſocietatibus ciuitatis multos extraneos & etiam quoſdam ſeruos aduentitios vt multiplicato populo diuites non poſſent tyrannice opprimere ipſum. Ad hanc autem dubitationem ſoluendam dicit ꝙ circa hos dubitatio nō eſt an ſint ciues: quia ex quo ſunt facti ciues: ciues ſunt: ſed eſt dubitatio vtrum ſint iuſte vel iniuſte. ¶ Secundā dubitationem mouet. ibi. (At qui & de eo inſuper &c.) Poteſt enim aliquis dubitare: vtrum ille qui non eſt iuſte ciuis ſit ciuis: ac ſi tantū valeat circa hoc iniuſtum quantum falſum. manifeſtum enim eſt ꝙ falſus ciuis non eſt ciuis. Et ad hoc ſoluit ꝙ cum aliqui qui principantur iniuſte principes tamen habeantur: eadem ratione & illi qui ſunt iniuſte ciues dicendi ſunt ciues: quia ciuis dicitur ex hoc ꝙ participat aliquo principatu: vt ſupra dictum eſt. ¶ Tertiam dubitationem ponit. ibi. (Iuſte autem vel iniuſte &c.) Et dicit ꝙ an aliquis ſit iuſte ciuis vel nō iuſte videť eſſe cōiuncta cū precedenti dubitationi: que in principio huius libri tertij mota eſt: in tranſmutationibus enim politiarum circa aliquam ciuitatem dubitari ſolet: quando id quod ſit ſit factū ciuitatis & quando non. ſicut contingit quandoqꝫ ꝙ politia ciuitatis mutatur de tyrannide: vel potētia diuitum in potentiam popularē: & tunc populus poteſtatem politie accipiens inde vult adimplere conuentiones: que ſunt facte vel per tyrannum vel per diuites prius dominantes: dicunt enim ꝙ ſi qua ſunt data tyrāno vel diuitibus ciuitatis non accipit ea ciuitas: & ita eſt in multis talibus: q2 in quibuſdam politijs illi qui ꝑſidēt obtinent aliqua ab alijs nō ꝓpter cōem vtilitatem ciuitatis: ſed ꝓpter ꝓpriū cōmodū. Soluit aūt ad hanc dubitationē: ꝙ ſi ciuitas maneat eadē facta trāſmutatōe politie ſicut eſt factū huius ciuitatis illud qō ſit ex populari ſtatu: ita illud qō ſit ex paucoꝝ potētia vel tyrannide: q2 ſicut tunc habebat in ciuitate ptātem tyrānus vel diuites: ita etiam in populari ſtatu populus. ¶ Quartā dubitationē ponit. ibi. (Videť aūt &c.) Et primo ponit hanc dubitationem in generali: & dicit ꝙ ꝓprius ſermo ad ſoluendū tertiam dubitationē eſt q̄uo oportet ciuitatem dicere eandem vel nō eādem. Scdo. ibi. (Potiſſime &c.) diuidit ꝑdictam dubitationem in duas partes: & dicit ꝙ hmōi queſtio in ipſa ſupꝑficie apparet q eſt circa duo. ſ. circa locū ciuitatis & circa hoīes inhabitantes ciuitatem. Contingit enī qñqꝫ aliter ſeparari hoīes a loco: puta cū oēs ciues expellunť de ciuitate: & quidā ducūtur ad vnū locū: & qdam ad aliū. Poteſt igiť eſſe dubitatio ſi ſuperinducanť alij habitatores: vtrum ſit eadē ciuitas vel nō: & hec qdem dubitatio minor eſt. ſ. facilior. Ciuitas enim multipliciter dicitur. Vno modo ipſe locus ciuitatis: & ſic ciuitas eſt eadē. Alio modo populus ciuitatis: & ſic ciuitas nō eſt eadem. ¶ Sed tunc remanet alia dubitatio quam tangit. ibi. (Similiter quoqꝫ &c.) Si .n. ſemper ijdē homines habitent eundem locum: poteſt eſſe dubium qñ ſit vna ciuitas & qñ nō. Et ꝑmo excludit vnā rōnem vnitatis cum dicit. (Nō enim menibus &c.) Et dicit ꝙ nō poteſt dici ꝙ hoīes inhabitātes ciuitatem conſeruent idēntitatem ciuitatis ꝓpter muros eoſdem. Poſſet enī ꝯtingere ꝙ toti vni regioni: puta peloponneſo circumduceret vnus murus & tñ non eſſet eadem ciuitas: & ita fuit de babylone vel de quacunqꝫ alia maxima ciuitate: in qua magis comprehendiť vna gens q̄ vna ciuitas. Dicitur enim de babylone ꝙ quādo fuit capta vſqꝫ ad tertium diem non ſenſit quedam pars ciuitatis ꝓpter murorum amplitudinem: & interponit ꝙ de hac dubitatione. ſ. vtrum expediat eſſe ita magnam ciuitatem: ꝯſiderandum erit alibi. i. in ſeptimo. Pertinet enī ad politicum cognoſcere quāta debeat eē magnitudo ciuitatis: & vtrum debeat cōtinere homines vnius gentis vel plurium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At manētibus eiſdem habitatoribus eodem loco: vtrū quo ad ſit idē genus habitantium eandem eſſe ciuitatem dōm ſit: q̄uis ſemper alij intereant: alij orianť: vt & flumia ſolemus eadē dicere & fontes eoſdē: q̄uis ſemꝑ vnda noua ſupueniat ac defluat.

¶ Ingrit de alia ratione vnitatis: vtrū. ſ. hominibus remanentibus in eodem loco ſit dicenda ciuitas eadē ꝑꝑ

idem

idē genus inhabitantiū: q2.ſ. qdam ſuccedunt qbuſdam quāuis nō ſint idem hoīes numero ſicut dicimus fontes vel fluuios eſſe eoſdē pp̄ ſucceſſionē aquaꝝ: quāuis q̄dā effluat ꝛ quedā adueniat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vel homies dōm ē eoſdē eē pp̄ eadē cām ſ; ciuitatē aliam. Nā ſi ciuitas ē ſocietas quedā. ſocietas aūt ciuiū variata reip. gubernādē forma ꝛ alia effecta: neceſſariū vtiq3 videreť ciuitatē quoq3 nō eandē pmanere: vt ꝛ choꝝ aliū eſſe dicimus dū3 tragicus eſt q̄3 dū comicus. Et ſi idē ſint hoīes eodēq3 itē modo oē3 aliā3 ſocietatē ꝛ ꝯpoſitionē: ſi ſpēs alia fiat: ceu harmoniā eādē vocū aliā eē dicimus ꝛ mō doricā3: modo phrigiā vocitamus. Jd ſi ita ē p3 q̄ maxime dicēdū eſt eandē ciuitatē ad rēp. reſpicientes. Nomine aūt vocari alio aut eode3 l3 eiſdē habitantib9 eandē vel alijs penitus hominib9. Vtrū aūt iuſtū ſit reddere pecuniam mutuo ſumptā mutata reip. gubernande ſpecie vel nō iuſtū: alia eſt diſputatio.

¶ Soluēs hāc dubitationē oſtēdit verā rōnē vnitatis ciuitatis: ꝛ dicit q̄ ꝓpter p̄dictā ſucceſſionē hoīum vni9 generis pōt aliqualiter dici eade3 multitudo hoīum: nō tñ pōt dici eadē ciuitas: ſi muteť ordo politie: cū.n. cōicatio ciuiū que politia dř ſit de rōne ciuitatis: manifeſtū eſt q̄ mutata politia nō remanet eadē ciuitas: ſicut videmus in illis qui dicūt cantiōes in choris q̄ nō eſt idē chorus. ſi q̄nq3 ſit comicus. i. dicēs cantiōes comediales d̄ factis infirmaꝝ perſonaꝝ. Q̄nq3 aūt tragicus. i. dicēs tragicas cantiōes de bellis p̄ncipū. Et ita ēt videmus in oīb9 alijs que ꝯſiſtunt in q̄dā ꝯpōne vel cōiōne: q̄ q̄ncūq3 alia eſt ſpēs ꝯpōnis nō remāet idētitas: ſicut nō eſt eadē harmoniā ſi q̄nq3 ſit dorica. i. ſeptimi vel octaui toni. Q̄nq3 aūt phrigia. i. tertij vel q̄rti. Cū igiť oia talia habeāt hūc modū: māifeſtū eſt q̄ ciuitas eſt dicēda eadē reſpiciēdo ad ordinē politie: ita q̄ mutato ordine politie l3 remāet idē locus ꝛ ydē hoīes nō ē eadē ciuitas: q̄uis māliter ſit eade3. Pōt aūt ciuitas ſic mutata vocari vel eodē vel altero noīe ſiue ſint ydē ſiue alij: ſed ſi eſt eade3 noīe erit equiuoce dcā. Vtrū aūt ꝓpter hoc q̄ nō remanet eadem ciuitas facta trāſmutatiōe politie ſit iuſtū: q̄ ꝯuentiones p̄oris politie adimpleanť vel non pertinet ad aliā ꝯſiderationem: quod in ſequentibus determinabitur.

DE his v° que nūc dicta ſunt ꝯñs eſt videre: vtrū eadē ſit virt9 boni viri ꝛ boni ciuis vel nō eadē. Atq ſi hic eſt perquirēdū: pri9 de virtute ciuis ſub compēdio videre op3. Vt igiť nauta vnus aliquis eſt coꝝ qui ſunt in cōmuni ſocietate: ita ꝛ ciuē dicimus. Nautarū v° quāq̄3 diſſimiles ſint ſ̄m potētiā. nā alter eſt remex: alter gubernator: alter ꝓrā dirigēs: alter alterā3 hmōi appellationē habēs. Patet q̄d expreſſius vniuſcuiuſq3 ſermo ꝓpri9 erit illius virtutis. Siliť aūt ꝛ cōis q̄dē ꝯuenit oib9. Salus.n. ꝛ cōſeruatio nauigantiū cōe ē oium opus. ad hoc.n. vnuſq̄ſq3 coꝝ intēdit. Sic igiť ꝛ ciuibus: lic3 diſſimiles ſint: opus eſt ꝯſeruatio cōis ſocietatis: ſocietas v° eſt reſp. Quapropter neceſſe eſt virtutē eſſe ciuis ad rēp. ſiq̄de3 igiť plures ſunt rerump. ſpecies: patet nō eſſe recipiēdū: vt ſtudioſi ciuis vna ſit virtus eaq3 pfecta: at viri boni pfecta eſt virtus. Q̄d igiť fieri poſſit vt ciuis ſtudioſus non poſſideat virtutē illam per quā dř vir bonus manifeſtū eſt. Quinetiā ꝛ alio modo ingrentib9 deuenire l3 ad eande3 rōnem circa optimā rēp. na3 ſi īpoſſibile eſt ex oibus ſtudioſis eſſe ciuitatē: ꝛ oportet ſingulos opus ſuu3 benefacere. Hoc aūt a virtute: ſit v° īpoſſibile ſimiles eē ciues oēs: nequaq̄3 vna eſſet virtus ciuis ꝛ viri boni. Nam virtutem ſtudioſi ciuis oibus eē op3: ſic.n. optima foret ciuitas vtiq3. At viri boni virtutē impoſſibile eſt oībus eſſe: niſi neceſſariū ſit in ſtudioſa ciuitate ciues oēs eſſe viros bonos. Preterea cum ex diſſimilibus conſtet ciuitas vt animal ex anima ꝛ corpore: anima v° ipſa ex rōne ꝛ appetitu: ꝛ domus ex viro ꝛ vxore: ꝛ acq̄ſitio ex dño ꝛ ſeruo. Eodē mō ciuitas ex his oibus ac p̄terea ex alijs diſſimilibus ꝯſtat ſpeciebus. Neceſſe eſt non vnam eē ciuiū oium virtutē: quēadmodū nec choꝝ agentiū ſupremi ꝛ aſſiſtentis. Q̄d igiť non eadē ſimpliciter ſit ex his patet. Lec. III.

¶ Poſtq̄3 phs oñdit q̄d ſit ciuis: hic ingrit de v̄tute ciuis. Et diuidiť in partes duas. Jn p̄ma oñdit q̄ nō eſt ſimpliciter eadē virtus ciuis ꝛ virtus boni viri. Jn ſecūda parte mouet circa hoc quaſdā dubitatōes. ibi (Reſtat ad ꝛc̄.) Circa p̄mū duo facit. Primo oſtendit q̄ nō eſt eadem ſimpliciter virtus ciuis ꝛ boni viri. Jn ſecunda oſtendit q̄ alicui9 ciuis eſt eadē virtus que ꝛ boni viri. ibi. (Sed an ꝛc̄.) Circa p̄mū duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio: quia poſt predicta eſt cōſequens cōſiderare: vtrū debeamus ponere eandem virtute3 boni ciuis ꝛ boni viri vel non: quod eſt q̄rere vtrum ab eode3 dicatur aliquis bonus vir ꝛ bonus ciuis. Nam virtus eſt que bonū facit habentem. Ad hoc aūt q̄ iſta queſtio debita3 inquiſitionem accipiat oportet p̄mo oſtēdere que ſit virtus ciuis ſub quadā figura ꝛ ſimilitudine. Secundo ibi. (Vt igiť nauta ꝛc̄.) Oſtendit q̄ nō ſit eadē virtus ciuis ꝛ boni viri tribus rōnibus. Jn quarum prima p̄mittit ſimilitudinē ad oſtendendū que ſit virtus boni ciuis: ꝛ dicit q̄ ſicut nauta ſignificat aliquid cōmune multis ita ꝛ ciuis. Or aūt nauta ſit cōmunis multis manifeſtat. Quia cum multi diſſimiles in potētia. i. arte ꝛ officio dicanť naute: quidam coꝝ eſt remigator qui mouet nauem remis: quidam gubernator qui dirigit motum nauis gubernaculo: quidā aūt eſt ꝓrarius. i. cuſtos ꝓre que eſt anterior pars nauis: ꝛ alij habēt alia nomina ꝛ alia officia. Manifeſtū eſt aūt q̄ vnicuiq3 hoꝝ conuenit aliquid ſ̄m ꝓpria3 virtutem ꝛ aliquid ſ̄m cōmunem. Ad propriā eni3 virtutē vniuſcuiuſq3 pertinet: q̄ habeat diligentem rationem ꝛ curā de ꝓprio officio: ſicut gubernator de gubernatione: ꝛ ſic de alijs. Cōmunis aūt virtus eſt quedā que cōuenit oībus. Omniū enim coꝝ opus ad hoc tendit vt nauiga-

tio ſit ſalua: ad hoc.n.tendit deſideriuꝫ ⁊ intentio cuiuſlibet naute: ⁊ ad hoc ordinat̄ virtus cōis nautaruꝫ: que eſt virtus naute inquātum eſt nauta. Ita etiam cum ſint diuerſi ciues hn̄tes diſſimilia officia ⁊ ſtatus diſſimiles in ciuitate opus cōe oīum eſt ſalus cōitatis: que quidē cōitas cōſiſtit in ordine politie. Unde pꝫ ꝙ virtus ciuis inquantū eſt ciuis cōſiderat̄ in ordine ad politiam vt.ſ.ille ſit bonus ciuis qui bene operat̄ ad cōſeruationē politie. Sunt aūt plures ſpēs politie vt īfra dicet̄: ⁊ ex ſuperioribus aliqualiter eſt mā̄ifeſtum. Ad diuerſas aūt politias ordinant̄ homines bene ſm̄ diuerſas virtutes. Alio eniꝫ mō ꝯſeruat̄ ſtatus popularis: ⁊ alio mō potētia paucoꝝ: aut tyrānis. Unde manifeſtū eſt ꝙ nō eſt virtus ꝑfecta ſm̄ quaꝫ ciuis poſſit ſimplr̄ dici bonus: ſed aliquis dicitur virtuoſus ſm̄ vnā virtutē perfectā.ſ.ſm̄ prudentiaꝫ: ex qua oēs virtutes morales depēdēt. Contingit igit̄ aliquē eſſe bonū ciuē qui tñ nō hꝫ virtutē ſm̄ quā aliqs eſt bonus vir: ⁊ hoc in politijs que ſunt ꝑter optimā politiā. Scđam rōnem ponit.ibi. (Quinetiā ⁊c̄.) Et dicit ꝙ per aliū modū poſſumus inquirendo ſiue obijciendo peruenire ad eandē rōnem ⁊ circa optimā politiā.ſ. ꝙ nō ſit eadē virtus boni ciuis ⁊ boni viri: qꝛ impoſſibile eſt quātūcūqꝫ ſit bona politia: ꝙ oēs ciues ſint virtuoſi: ſꝫ tamē opꝫ ꝙ vnuſquiſqꝫ faciat opus ſuum qđ ad ciuitatē pertinet bene: qđ quidē fit ſm̄ virtutē ciuis inquātū eſt ciuis. Et ideo dico ꝙ nō poſſunt eſſe oēs ciues ſimiles: vt ideꝫ opus ad oēs ꝑtineat. Et ex hoc ſequit̄ ꝙ nō ſit vna v̄tus ciuis ⁊ boni viri: quā quidē cōſequentiaꝫ ſic manifeſtat. Quia in optima politia opꝫ ꝙ quilibet ciuis habeat v̄tuteꝫ boni ciuis. Per hunc eniꝫ modū ciuitas erit optima: ſed virtutē boni viri impoſſibile eſt ꝙ oēs habeant: quia nō oēs ſunt virtuoſi in vna ciuitate: vt dc̄m eſt. Tertiaꝫ rōnem ponit ibi. (Preterea cum ⁊c̄.) Et dicit ꝙ omnis ciuitas cōſtat ex diſſimilib⁹ reb⁹: ſicut animal ꝯſtat ſtatiꝫ ex diſſimilib⁹.ſ.ex anima ⁊ corpore: ⁊ ſilr̄ anima humana ꝯſtat ex diſſimilibus.ſ. ex vi rōnabili ⁊ appetitiua: et iterꝫ domeſtica ſocietas ꝯſiſtit ex diſſimilibus ſ. ex viro ⁊ muliere: ⁊ acquiſitio etiaꝫ ꝯſtat ex dn̄o ⁊ ſeruo. Ciuitas aūt ꝯſtat ex oībus iſtis diuerſitatib⁹ ⁊ ex multis alijs. Dictū eſt aūt in ꝑmo: ꝙ nō eſt eadē virtus ꝑncipantis ⁊ ſubiecti neqꝫ in aīa neqꝫ ēt in alijs. Unde ⁊ relinquit̄ ꝙ nō ſit vna ⁊ eadē v̄tus oīuꝫ ciuiū. Sicut videmus ꝙ in choro nō eſt eadeꝫ virtus ſupremi.i.illius qui ducit chorum ⁊ aſtantis.i.illius qui aſſiſtit. Manifeſtuꝫ eſt aūt ꝙ vna ⁊ eadē eſt virtus boni viri. Relinquit̄ ergo ꝙ nō ſit eadē virtus boni ciuis ⁊ boni viri. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Sed an erit alicuius eadem virtus ciuis ſtudioſi ⁊ viri boni. Dicimus vtiqꝫ ſtudioſuꝫ in magiſtratu bonum eē atqꝫ prudētē. Ciuiſem aūt hominē neceſſarium eſt eē prudentē.**

¶ Oſtendit ꝙ alicuius ciuis eſt eadem virtus que ⁊ boni viri. Et circa hoc tria facit. Primo oſtēdit ꝓpoſitum. Secundo ex hoc ꝯcludit ꝯcluſioneꝫ ꝓbatā in premiſſis.ibi. (Et ſtatim ⁊c̄.) Tertio mouet quādā dubitationem circa ꝑmiſſa ⁊ ſoluit.ibi. (Sꝫ nihilominus ⁊c̄.) Dicit ğ primo: ꝙ forte poterit dici ꝙ alicuius ciuis ad hoc ꝙ ſit bonus requirit̄ eadem virtus que eſt boni viri. Non enim dicit̄ aliqs eſſe bonus pṙiceps niſi ſit bonus per virtutes morales ⁊ prudens. Dc̄m eſt eniꝫ in 6° ethicoꝝ: ꝙ politia

Lec. 4ª cap° 6° eſt quedam pars prudentie. Unde oportet politicuꝫ.i.rectorem politie eſſe prudentem: ⁊ per conſequens bonum virum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Et ſtatim aliam eſſe diſciplinam preſidētis aiunt quidam: vt patet in regum filijs qui ad equeſtrem: bellicamqꝫ diſciplinam in adoleſcentia erudiuntur. Et Euripides inquit: nō mihi ſpecioſa: ſed quoruꝫ ciuitas indiget tāq̄ꝫ ſit preſidentis diſciplina quedam. Si autē eſt eadem virtus regentis boni ac viri boni: ciuis autem eſt ⁊ qui regitur: non eadeꝫ virtus ſimpliciter eſſet ciuis ⁊ viri: ſed tamen cuiuſdam ciuis. Non.n.eadē virtus eſt regētis ⁊ ciuis. Et ob hoc forſan Iaſon inqt grauiter ferre ſi non regnaret: q̄ſi neſciret priuatus eſſe.**

¶ Cōcludit ex hoc ꝙ nō ſit eadem virtus boni ciuis ſimpliciter ⁊ boni viri. Et ad hoc ꝓbandum ꝑmo inducit: ꝙ quidā dicunt aliā eſſe diſciplinā principis qua eſt inſtruēdus ad virtutē ⁊ diſciplinā ciuis: vt apparet ex hoc ꝙ filij regum erudiunt̄ in equeſtrē ⁊ bellicā diſciplinaꝫ. Unū ⁊ Euripides dixit loquens ex perſona ꝑncipis: nō ad me ꝑtinet ſcire que ſunt ſpecioſa ⁊ alta que.ſ.philoſophi conſiderant: ſed ea quorum opus eſt ad regimen ciuitatis. Et hoc dixit ad ſignificandum qđ eſt quedam propria diſciplina principis. Ex quo concludit ꝙ ſi eadem ſit diſciplina ⁊ virtus boni principis ⁊ boni viri: non autem omnis ciuis eſt princeps: ſed etiam ſubditi ſunt ciues: ſequit̄ ꝙ nō ſit ſimpliciter eadem virtus ciuis ⁊ viri boni: niſi forte alicuius ciuis illius.ſ.qui poteſt eſſe ꝑnceps. Et hoc ideo: qꝛ nō eſt eadē virtus principis ⁊ ciuis. Propter qđ Iaſon dixit ꝙ eſuriebat qñ nō tyrānizabat: ac ſi neſciret viuere ſicut ꝑuata ꝑſona. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Sed nihilominus laudandū eſt poſſe imperare ⁊ parere: ac ꝑclari ciuis virt⁹ eſt poſſe ꝑeſſe ⁊ ſubeſſe laudabiliter. Si ergo virtutē boni viri poſuimus ꝑſidentē. Ciuis aūt vtrāqꝫ nō vtiqꝫ forēt ambe ſimiliter laude digne.**

¶ Mouet dubitationeꝫ circa premiſſa. Et circa hoc duo facit. Primo obijcit cōtra premiſſa. Secundo ſoluit.ibi. (Cuꝫ ergo ⁊c̄.) Dicit ergo primo: ꝙ quandoqꝫ laudat̄ ciuis ex hoc: ꝙ poteſt bene pṙincipari ⁊ ſubijci. Si ergo virtus boni viri eſt que eſt virtus boni principis: virtus aūt boni ciuis eſt que ſe habet ad vtrūqꝫ.ſ. ad principanduꝫ ⁊ ſubijciendum. Sequitur ꝙ nō ſint ambo ſimiliter laudabilia.ſ.eſſe bonum ciuem ⁊ bonum virum: ſed eſſe bonum ciuem ſit multo melius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Cum ergo aliquando videat̄ vtraqꝫ: ſꝫ non eadē eū q imꝑat ⁊ euꝫ qui paret addiſcere debere. Ciuē aūt vtraqꝫ ſcire: ⁊ participare ambarū qđ ſequat̄ deprehēdere qs pōt. Eſt eniꝫ ꝑſidētia dn̄atiua: hanc ſ̄ꝺo in his que neceſſaria vocant̄ ſcire facere nequaq̄ꝫ neceſſariū eſt ei qui ꝑſidet: ſꝫ vti magis: alterū ſ̄ꝺo ſeruile eſt. Dico aūt alterū poſſe exhibere eadē miniſteria: ſuoꝝ aūt ſpēs plures cum ſint miniſteria plura: quoꝝ partē vnā obtinēt manuales. Hi ſunt vt nomē ſignificat qui ex manib⁹ viuunt in qb⁹ ſunt opifices. Quapropter apud quoſdam antiquus hmōi homines excludebant̄ a reipu. honoribus an̄q̄ꝫ populus extremus fieret. Hec igitur opificia eorum qui ita ſubſunt**

neqꝫ

neqꝫ rectorem diſcere oportet: neqꝫ eũ qui in
repu. verſaẽ: neqꝫ bonũ ciuẽ niſi fortaſſe qñqꝫ
ſui ipſius priuatim gratia. Non eniꝫ amplius
contingeret eſſe alterũ dñm: alterũ ſeruũ: ſed
eſt preſidentia quedam: per quaꝫ preeſt ſimi-
libꝰ genere ⁊ liberis hominibus. Et hanc dici
mus eſſe ciuilẽ preſidentiam quaꝫ eũ q preeſt
didiciſſe parẽdo oportet: ceu prefectũ equitũ
eſſe: cuꝫ ipſe prius ſub alio fuerit: ⁊ exercituꝫ
ducere: cuꝫ ipſe prius in exercitu per inferio-
res militie gradus ductus ſit. Quamobreꝫ re
cte dicitur neminem bene imperare poſſe qui
non ipſe prius ſub imperio fuerit.

¶ Soluit ꝓdictã dubitationẽ. Et ꝑmo oſtẽdit quõ eſt ea-
dem diſciplina ꝑncipis ⁊ ſubiecti ⁊ quõ nõ. Scdo oſten-
dit quõ ſit eadẽ virtus vtriuſqꝫ. ibi (Sed hoꝝ virtꝰ ⁊c.)
Circa ꝑmũ tria facit. Primo ꝓponit qd intẽdit: ⁊ dicit ꝙ
qꝛ ſicut ꝓdictũ eſt aliqñ vtrũqꝫ hoꝝ videẽ. ſ. ꝙ nõ opor-
teat eadẽ diſcere ꝑncipẽ: ⁊ iterũ ꝙ bonꝰ ciuis debet ſcire
vtrũqꝫ. ſ. principari ⁊ ſubijci: quõ vtrũqꝫ ſit verũ opꝫ ꝯſi
derare ex ſequentibus. Scdo ibi. (Eſt eni ꝑſidentia ⁊c.)
ponit vnũ modũ ꝑncipatus in quo verificaẽ vnum eo-
ruꝫ que dicta ſunt. ſ. ꝙ alia eſt diſciplina ꝑncipis ⁊ ſubdi-
ti. Et dicit ꝙ eſt quidã ꝑncipatus dñatiuꝰ: in quo ꝑnceps
eſt dñs ſubditoꝝ: ⁊ talem ꝑncipẽ non opꝫ ꝙ ſciat facere
ea que pertinẽt ad miniſteria neceſſaria vite: ſed magis
ꝙ ſciat vti eis: alteruꝫ aũt. ſ. poſſe ſeruire in his que perti-
nent ad actiões miniſterioꝝ nõ videẽ eſſe ꝑncipatiuum
vel dñatiuũ: ſed magis ſeruile. Sunt aũt diuerſe ſpẽs ſer
uoꝝ ſꝫ diuerſas operatões miniſtrantiũ: inter quos vnã
partem tenẽt illi qui manibus opanẽ: ſicut artifices coq
narij ⁊ ſimiles. Iſti aũt viuunt de operibꝰ manuũ: ſicut
ex noie eoꝝ ſignificaẽ. Et inter tales cõputanẽ viles ar-
tifices. i. qui ope ſue artis maculãt corpus: vt in ꝑmo di-
ctũ eſt. Et qꝛ opatões hoꝝ artificũ non ſunt ꝑncipatiue:
ſꝫ magis ſeruiles. Ideo antiquitus apud quoſdã artifices
nõ habebãt aliquã partẽ in ꝑncipatu ciuitatis: ⁊ hoc dico
anteq̃ fuiſſet populus extremus. i. añq̃ infimi de populo
acciperẽt ꝑtãtem in ciuitatibꝰ. Sic igiẽ pꝫ ꝙ hꝰ opa ſub-
ditoꝝ nõ opꝫ addiſcere neqꝫ bonũ politicũ. i. guberna-
torẽ ciuitatis: neqꝫ etiã bonũ ciuẽ: niſi qñqꝫ ꝓpter aliq̃
vtilitatẽ ad ſeipm̃ nõ ꝙ in hoc ſeruiat alijs: qꝛ iã nõ eſſet
diſtĩ õ inter dñm ⁊ ſuũ. Sed hꝰ ſuilia opa dñi exercerẽt.
Tertio ibi. (Sed eſt ꝑſidẽtia ⁊c.) ponit aliũ ꝑncipatum
in quo alia pars verificaẽ. ſ. ꝙ eadẽ dꝫ addiſcere ⁊ prin-
ceps ⁊ ſubditus. Et dicit ꝙ eſt qdã ꝑncipatus ſm quem
aliqs ꝑncipaẽ nõ ſicut dñs ſuis: ſꝫ ſicut liberis: ⁊ ſibi eq̃li
bus: ⁊ hic eſt ciuilis ꝑncipatus: ſm quẽ in ciuitatibꝰ nũc
hi: nũc alij aſſumunẽ ad ꝑncipandũ: ⁊ hꝰ ꝑncipẽ opꝫ ſub
iectũ addiſcere q̃liter dꝫ ꝑncipari: ſicut ꝑncipari equali-
bus addiſcat aliqs per hoc ꝙ inter eqtes ſubiectus fuit: ⁊
eẽ dux exercitꝰ addiſcit aliqs ꝑ hoc ꝙ fuit ſub duce exer-
citus. Et qui alicui particulari ordini ꝑfuit: puta vni cẽtu
rie vel vni cohorti: ⁊ qui inſidias diſpoſuit ad mãdatũ
ducis: magnũ. n. ꝑncipatũ exercere addiſcit hꝰ ⁊ per ſub
iectionẽ: ⁊ per exercitiũ in minoribꝰ officijs: ⁊ ꝙtũ ad h
bene dr̃ in ꝓuerbio: ꝙ nõ põt bene principari qui nõ fuit
ſub principe. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed hoꝝ diuerſa eſt virtus: ⁊ oportet bo-
num ciueꝫ ſcire ac poſſe preeſſe ⁊ ſubeſſe. Et
hec eſt virtꝰ ciuis ſcire recte ſe habere in vtra-
q̃ parte: ⁊ boni viri ĩ vtraqꝫ: quãq̃ alia ẽ ſpe
cies eiꝰ prudentie ⁊ iuſtitie que preeſt. nã eius
qui ſubeſt ac liber ſit non vna profecto virtus
eẽt: vtputa iuſtitia alias ſpẽs haberet eũ ꝑeſt:
alias eũ ſubeſt. Quẽadmodũ viri ⁊ mulieris
alia tẽperãtia ⁊ fortitudo. Nã videreẽ vtiqꝫ
timidus eẽ vir ſi ita fortis eẽt vt femina fortis:
⁊ mulier inhoneſta videreẽ ſi ſic honeſta fo-
ret vt vir honeſtus. Adminiſtratio quoqꝫ do
mus alia mulieris: alia viri. Nam viri eſt acq
rere: mulieris ſeruare. Prudentia ṽo ꝓpria
virtus eſt ꝑſidẽtis. Nã cetere qdẽ virtutes vi
denẽ cõẽs tam eoꝝ qui ꝑſunt q̃ eoꝝ qui ſub-
ſunt. At prudẽtia non eſt virtus eius qui ſub-
eſt: ſed opinio vera. Qui enim ſubeſt vt is q
fiſtulam facit: q ṽo ꝑeſt vt is qui vtiẽ fiſtula.
Utrũ igiẽ eadẽ ſit virtꝰ viri boni ⁊ ciuis ſtudio
ſi vl̃ alia: ⁊ quõ eadẽ: ⁊ quõ alia ex his pꝫ.

¶ Oſtẽdit quõ ſit eadẽ virtus vel diuerſa ꝑncipis ⁊ alio-
ruꝫ. Et dicit ꝙ etiã in hoc principatu eſt altera virtus ꝑn
cipis ⁊ ſubiecti: ſed tñ opꝫ ꝙ ille qui eſt ſimpliciter bonꝰ
ciuis ſciat ⁊ ꝑncipari ⁊ ſubijci principatu. ſ. nõ dominati-
uo qui eſt ſeruoꝝ: ſed politico qui eſt liberoꝝ. Et hec eſt
ṽtus ciuis vt ad vtrũqꝫ bene ſe habeat: ⁊ ſimpliciter bo-
ni viri ſunt ambo. ſ. ⁊ bene pricipari ⁊ bene ſubijci. Et ſic
boni ciuis inquantum eſt potens principari eſt eadẽ vir-
tus que ⁊ boni viri: ſed inquãtuꝫ eſt ſubiectus eſt alia vir
tus principis ⁊ boni viri a virtute boni ciuis: puta altera
ſpecies eſt temperantie ⁊ iuſtitie principis: ⁊ temperãtie
⁊ iuſtitie ſubditoꝝ. Subiectus enim qui eſt liber ⁊ bonꝰ
non habet vnam tñ virtutẽ: puta iuſtitiaꝫ. Sed iuſtitia
eius habet duas ſpecies ſm vnam: quarũ põt bene prin-
cipari ⁊ ſm aliam bene ſubijci: ⁊ ita etiaꝫ de alijs virtuti-
bus. Et manifeſtat hoc per exemplũ. Qꝛ alia eſt tẽperã-
tia ⁊ fortitudo viri ⁊ mulieris: qꝛ vir reputabiẽ timidus
ſi nõ ſit magis fortis q̃ fortis mulier: ⁊ mulier quam de
cet taciturnitas reputabitur loquax ſi ſit facunda: ſicut
bonus vir. Et hoc ideo: quia etiam in diſpenſatione do-
mus aliud pertinet ad virum: aliud ad mulierem. Ad vi
rum enim pertinet acquirere diuitias: ad mulierem aũt
conſeruare. Et ſic etiam ſe habet in ciuitate circa princi-
pem ⁊ ſubiectum. Nam proprie virtus principis eſt pru
dẽtia que eſt regitiua ⁊ gubernatiua. Alie vero virtutes
morales: quarũ ratio conſiſtit in gubernari ⁊ ſubijci ſm
conſtitutiones ⁊ ſubditorum ⁊ principum: ſed tamen ali-
quid prudentie participant ſubditi vt. ſ. habeant opinio-
nem veram de agendis per quam poſſint ſeipſos guber-
nare in proprijs actibus ſm gubernationem principis.
Et ponit exemplũ de illo: qui facit fiſtulas qui ſe habet
ad fiſtulatorẽ qui vtitur fiſtulis: ſicut ſubiectus ad prin-
cipem: operatur enim recte faciendo fiſtulas ſi habeat
opinionem regulatam ſm mandatum fiſtulatoris: ⁊ ita
eſt in ciuitate de ſubiecto ⁊ principe. Loquitur auteꝫ hic
de virtute ſubditi non inquantum eſt bonus vir qui ſic
indiget habere prudentiam: ſed loquitur de eo inquan-
tum eſt bonus ſubditus: ad hoc enim non requiritur ni
ſi ꝙ habeat opinionem veram de his que ei mandan-
tur. Ultimo autem epilogando concludit manifeſtum
eſſe ex premiſſis: an ſit eadem vel altera virtus boni vi-
ri ⁊ boni ciuis: et iterum quomodo ſit eadem et quõ al-

tera:quia eſt eadem inquantū pōt bene principari:alia autem inquantum poteſt bene ſubyci.

R Eſtat adhuc vna dubitatio circa ciuem. Utrum re vera ciuis ſit is ſolum: cui participatio eſt publice poteſtatis:vel opifices etiam ac mercenarij ſint ciues nūcupandi. Nam ſi ponamus hos quoqꝫ eſſe ciues qui magiſtratuū ſint expertes:nequaq̄ꝫ poſſibile eſt vniuſcuiuſqꝫ ciuis talem eſſe virtutem:ſi ſ̄ꝫo nullus horū eſt ciuis. In qua parte ſunt huiuſmodi homines reponendi: neqꝫ enim in eorum miniſtrorum loco:qui nobiſcum habitant: neqꝫ rurſus vt peregrini:vel ſ̄m hanc ratione̅ nihil dicemus euenire abſurdum: neqꝫ enim ſerui ſupradictorum quicq̄ꝫ:neqꝫ liberi. Illud autem verū q̄d non omnes illi dicendi ſunt ciues ſine quibus ciuitas eſſe non poteſt:cum neqꝫ pueri ita ciues ſunt vt viri. Sed hi quidez ſimpliciter: hi ſ̄ꝫo ex ſuppoſitione: ciues.n.ſunt: ſed imꝑfecti. Uetuſtis q̄dē tēporibꝰ apud quoſdā opifices erāt ſ̄ui aut ꝑegrini. Lec. IIII.

⁋ Poſtq̄ꝫ phūs oſtendit que ſit virtus ciuis:⁊ vtrum ſit eadem cū virtute boni viri:hic mouet quandam dubitatione̅ circa ꝑdeterminata: ⁊ circa hoc tria facit. Primo mouet dubitatione̅. Secūdo ſoluit eā.ibi(Quapropter ⁊c̄.) Tertio ſolutione̅ manifeſtat.ibi(Patebit aūt ⁊c̄.) Dicit ergo ꝑmo:ꝙ circa ciuem adhuc remanet quedaꝫ dubitatio: vtrum.ſ.ille ſolus ſit ciuis qui pōt cōmunicare in ꝑncipatu ciuitatis:an etiā viles artifices ſint ponendi ciues quos nō cōtingit cōmunicare in principatu:et obycit ad vtrāqꝫ partem:q2 ſi mercenarij dicant̄ ciues: ad quos nihil pertinet de ciuitatibꝰ:ſequet̄ ꝙ virtus quaꝫ diximus eſſe boni ciuis:vt.ſ.poſſit bene ꝑncipari ⁊ ſubyci nō pertineat ad oēm ciuem:q2 iſte ciuis ponit̄ qui tamen nō pōt ꝑncipari.ſ. vt dicat̄ ꝙ nullus talium ſit ciuis:remanebit dubiū:in quo genere ſint ponēdi mercenarij. Nō eniꝫ poteſt dici ꝙ ſint aduene quaſi aliūde veniētes ad habitandum in ciuitate: neqꝫ ꝙ ſint peregrini:ſicut viatores qui ꝓpter aliq̄d negociū ad ciuitatē veniūt nō cauſa manendi. Huiuſmodi enim artifices ⁊ manſione̅ in ciuitate habent:⁊ in ciuitate ſunt nati nō aduenie̅tes aliunde. Soluit ꝑdictam dubitatione̅:⁊ dicit ꝙ ꝓpter hanc vltimam rōnem dubitat̄ in qua parte ponēdi ſunt artifices ſi non ciues ſunt nō ſequit̄ aliq̄d incōuenie̅s. Iſti eniꝫ ſunt qui nō ſunt ciues:⁊ tn̄ nō ſunt aduene neqꝫ peregrini:ſicut pꝫ de ſeruis ⁊ libertinis:qui ſunt ex ſeruitute libertati reſtituti. Uerū eſt eni ꝙ nō oēs ſunt ciues qui ſunt neceſſarij ad cōplementū ciuitatis:ſine q̄bus ciuitas eſſe nō pōt:q2 nō ſolū de ſeruis: ſed etiā de pueris videmus ꝙ nō ſunt ita perfecti ciues ſicut ⁊ viri. Uiri eniꝫ ſunt ſimpl̄r ciues quaſi potēte̅s operari ea que ſunt ciuiū:ſed pueri ſunt ciues ex ſuppōne.i. cū aliqua determinatiōe diminuente. Sūt eniꝫ ciues imꝑfecti ⁊ ſicut ſerui ⁊ pueri ſunt q̄dē aliqualiter ciues:ſed nō perfecte: ita etiā eſt ⁊ de artificibꝰ. Unde in antiquis temporibus viles artifices ⁊ etiaꝫ peregrini apud quaſdā ciuitates erāt ſerui: ſic etiā ⁊ modo multi ſunt tales. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Quapropter etiam nunc pleriqꝫ tales ſunt. optima q̄dē ciuitas nūq̄ꝫ opificeꝫ faciat ciuē. Q̄d ſi hi ciues:ciuis aūt virtꝰ eſt:quā diximꝰ: dicendū eſt non cuiuſqꝫ ciuis: neqꝫ liberi modo:ſed eoꝝ q a miniſterijs neceſſarijs ſunt alieni:neceſſaria ſ̄ꝫo q vni miniſtrat ſeruus eſt: q aūt publice: viles ⁊ ſordidi.

⁋ Manifeſtat predictā ſolutione̅:q2 etiā in ciuitate optime diſpoſita non pōt eſſe opifices ciues: ⁊ ſi dicat̄ ꝙ opifex eſt ciuis aliquo modo:tūc dicendū eſt ꝙ virtus ciuis quā determinauimus vt.ſ. poſſit bene ꝑncipari ⁊ ſubyci nō eſt ciuis: ſꝫ ciuis ſit q̄uocū q̄ꝫ dictꝰ: ſꝫ opꝫ ad hoc ꝙ ad eos ꝑtineat hm̄ virtus ꝙ nō ſolū ſint liberi:ſꝫ etiā ſint dimiſſi.i.abſoluti ab opibus necarijs vite. Illi.n.q ſunt deputati talibꝰ neceſſarijs opibꝰ:ſiquidez in his miniſtrent vni tm̄:hoc eſt ꝓprie ſeruoꝝ:cōſueuerunt.n.ſerui hm̄ miniſteria exhibere dominis ſuis. Si autez hec miniſteria exhibeant cōmuniter quibuſcūqꝫ hec pertinet ad mercenarios ⁊ ſordidas perſonas: que ſeruiūt quibuſcūqꝫ ꝓ pecunia. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Patebit autem hoc paulo adhuc cōſiderantibꝰ: quemadmodū in his res ſe habeat. Hoc enim q̄d diximus id oſtendit:cum eniꝫ plures ſint rerump. ſpecies. Plures quoqꝫ ſpecies ciuium neceſſe eſt ſint. Ac maxime eorum ciuium qui ſubſunt:itaqꝫ in quadam repu.opifices ⁊ ſordidi ciues erunt. In quibuſdam ſ̄ꝫo impoſſibile eſt vt ciues ſint:puta in optimatū gubernatiōe: ſiqua illa eſt: in qua ſ̄m virtutē dantur honores ⁊ ſ̄m dignitatem: neqꝫ enim virtutem exercere poteſt qui vilibus opificijs occupatus eſt. In paucorum quoqꝫ gubernatione tenues homines ad rempublicam non recipiuntur:ex magno eniꝫ cenſu ad honores reipublice perueniit̄. Artifices tamen ad hanc ſpecieꝫ peruenire poſſunt ⁊ ſi ſordidi ſint:q2 m̄ pleriſq̄ꝫ diuitijs abūdant. Apud Thebanos lex fuit vt nemo habilis eēt ad honores reipublice ſuſcipiendos niſi deceꝫ annis a mercatura deſtitiſſet. In multis autem rebus publicis attrahunt̄ ad ciuitatē etiaꝫ peregrini. Eſt etiā lex in quibuſdam ciuitatibus vt ſatis ſit ex matre ciue eſſe genitum: ⁊ ſpurios quedam recipiunt:atqui propter defectum legitimoruꝫ ciuiuꝫ tales faciunt ciues: paucitate enim hominuꝫ inducti his vtuntur legibꝰ: ꝙ ſi abundent multitudine paulatim excludunt primo libertini generis homines: deinde eos qui ex matre ſolūmodo ciues ſint: nec niſi ex vtroqꝫ parente natos ciues pro ciuibꝰ habent. Quod igit̄ plures ſint ſpecies ciuis ex his patet.

⁋ Māifeſtat ꝓpoſitā ſolōne̅. Et circa hoc facit tria. Prīo oñdit q̄uo aliq̄s diuerſimode in diuerſis polityjs ē ciuis. Scd̄o oñdit ꝙ maxīe ciuis eſt in q̄libet politia q pōt participare ꝑncipatu.ibi(Ac maxīe eoꝝ ciuiū q ſubſunt ⁊c̄.) Tertio epilogādo colligit ea: que dicta ſunt de v̄tute ciuis. Dicit

tis. Dicit ergo primo: q manifeſtum erit quomodo ſe ha-
beat veritas circa pmiſſa ex parua cõſideratione eorum
que ſequunt. Si enim aliquis perfecte videat id qḋ dice
tur fiet ei euidens qḋ dictum eſt: cũ enim ſint plures po
litie ſpecie differẽtes: ⁊ ciuis dicat in ordine ad politiam
vt dcm̃ eſt: neceſſe eſt etiaꝫ q ciuis habeat plures ſpẽs: ⁊
maxime iſta differẽtia attendit quantuꝫ ad ciues ſubdi-
tos qui in diuerſis politijs diuerſimode ſe habẽt ad prin
cipatum: illi aũt qui pſident in qualibet politia principã-
tur. Vñ pꝑter diuerſitatem politiarum: ⁊ per cõſequens
ciuiũ neceſſe eſt q in aliqua politia .ſ. in populari ſtatu in
qua querit ſolum libertas mercenarij ſint ciues: poterũt
enim ad pncipatũ pmoueri cum ſint liberi: ſed in aliqui
bus politijs eſt hoc impoſſibile: ſicut maxime ꝯtingit in
optimatum ſtatu in quo dant honores dignis ſm coꝝ
virtutes illi: qui viuunt vita mercenaria nõ poſſunt ciui-
tati exhibere in ſuo regimine ea que pertinẽt ad virtutẽ:
quia nõ ſunt in talibus exercitati: ſed in ſtatu paucorum
mercenarij quidẽ non poſſunt eſſe ciues: qꝛ in hꝯ politijs
aſſumunt aliqui ad pncipatus pꝑter diuturnos honores
pcedentes ⁊ diuitias. Unde de facili põt ꝯtingere q mer
cenarij ad honores aſſumant: qui vix per totã vitam ſuã
tantũ poſſunt cõgregare. vnde diuites fiant. Sed artifi-
ces in talibus politijs poſſunt eẽ ciues ⁊ principes: qꝛ mul
ti artifices cito ditant: ⁊ ita poſſunt pꝑter diuitias in ſta-
tu paucoꝝ aſſumi ad pncipatus cũ per aliqḋ tempus ab
artificijs ſe abſtinentes poſtq̃ fuerint ditati honorabilẽ
duxerunt vitam. Unde apud thebas erat ſtatutũ: q ille
qui abſtinuiſſet a foro venaliũ rerum decem annis poſſet
participare virtute .ſ. pncipatus. Sed quãuis peregrini:
aduene ⁊ abiecte perſone nõ poſſunt eſſe ciues quaſi po-
tentes principari in ciuitatibus bene inſtitutis: tñ in mul
tis politijs .ſ. popularibus reſtringatur lex de peregrinis:
aduenis vt nõ ſint ciues: qꝛ in quibuſdaꝫ ciuitatibus ille
q eſt natus ex matre ciue reputat ciuis: lꝫ pene ſit adue-
na vel peregrinus. Et ita etiã eſt lex de ſpurijs apud mul
tos: vt .ſ. ſint ciues: ſed hoc faciunt propter indigentiã bo-
norum ciuium: ⁊ propter paucitatem hominum haben-
tes defectuꝫ cure: in qua conſiſtit poteſtas ſtatus popula
ris vtuntur talibus legibus vt primo eligant eos in ciues
qui ſunt nati ex ſeruo vel ex ſerua: dũmodo alter paren-
tum ſit liber: deinde creſcẽte multitudine excludũt oẽs
filios ſeruorum: ſed reputant ciues eos qui ſunt nati ex
mulieribus ciuibus: quãuis patres ſint aduene: tandem
autem diriguntur ad hoc q iudicant ciues illos qui ſunt
nati ex ambabus liberis ⁊ ciuibus. Sic igitur manifeſtũ
eſt q ſunt diuerſe ſpecies ciuium ſm diuerſitatem poli-
tiarum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et q maxime dicit ciuis ille qui habilis ſit
ad honores ſuſcipiendos: vt Homerus inqt:
ſed vbi id occultum eſt ex deceptione habita-
torum tanquã inhonoratum quendam repti-
tium repellunt vt inquilinus: eſt enim ⁊ adue
na qui honores capere non poteſt.

¶ Oſtendit quid ſit maxime ciuis: ⁊ dicit q maxime ille
dicitur ciuis in qualibꝫ politia qui participat honoribus
ciuitatis. Vñ Homerus dixit poetice de quodam q poſt
alios reſurrexit: puta ad loquendum: ſicut quidam inho-
noratus .i. ſicut quidam aduena qui non erat ciuis. Sed
iſta ratio ciuis occultatur: decipiunt enim ex eo q ſimul
habitant: exiſtimãtes pꝑterea omnes qui in ciuitate co-
habitant ciues eſſe. Sed hoc nõ eſt conueniens: quia ille
qui non participat honoribus ciuitatis eſt ſicut aduena
in ciuitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Utrum igitur alia an eadẽ virtus ſit per quã
eſt vir bonus ⁊ ciuis ſtudioſus patet ex ſupra
dictis q cuiuſdam ciuitatis idem: cuiuſdã xo
alius: ⁊ ille non omnis: ſed qui preeſt reipu. ⁊
poteſtatem habet: aut ſolus: aut cum alijs gu-
bernationem exercens.

¶ Colligit epilogãdo q̃ dixerat: ⁊ dicit q circa hãc qõneꝫ
qua q̃rebat vtrũ ſit eadeꝫ vtus boni viri ⁊ ſtudioſi ciuis
oñſuꝫ eſt: q in aliq̃ ciuitate .ſ. optimatũ idẽ eſt bonꝰ vir ⁊
bonꝰ ciuis: in qua pncipatus dant ſm vtutẽ q̃ eſt boni vi
ri. in aliqbꝰ aũt alius eſt bonꝰ vir ⁊ alius bonus ciuis .ſ. in
corruptis politijs in qbus pncipatus dant nõ ſm vtutẽ.
Et ille q eſt idẽ cũ bono viro non eſt qcũqꝫ ciuis: ſꝫ ille q
eſt ciuilis .i. rector ciuitatis ⁊ dñs vel potẽs eẽ dñs eoꝝ: q
ptinent ad curã cõitatis vel ſolus vel ẽt cũ alijs. Dcm̃ .n.
eſt .ẽ. q eadẽ eſt vtus pncipis ⁊ boni viri. Vñ ſi ciuis acci
piat q eſt pnceps vel q põt eẽ: eadẽ eſt vtus eiꝰ ⁊ boni vi-
ri. Si aũt accipit ciuis .ſ. imꝑfectꝰ q nõ põt eẽ pnceps nõ
erit eadeꝫ vtus boni ciuis ⁊ boni viri: vt ex pdictis pꝫ.

His ita determinatis: videndum iaꝫ
eſt: vtruꝫ vna ſit reſpu. an plures: ⁊
ſi plures que ⁊ quot ⁊ quenaꝫ diffe
rentie earum ſint. Lec. V.

¶ Poſtq̃ phs determinauit de ciue: ex cuiꝰ notitia cogno
ſci põt qd ſit ciuitas: hic ꝯñter itendit diſtiguere politiã i
ſuas ſpẽs: ⁊ diuidit in ptes tres. In pº diſtinguit politias.
In 2º oñdit qd ſit iuſtũ in vnaquaqꝫ politia. ibi (Sumẽ
dũ eſt ⁊c.) 3º oñdit q̃ politiaꝝ ſit potior. ibi (Dẽt aũt ⁊c.)
Circa pᵐ tria facit. Primo dicit de quo eſt intẽtio. Scḋo
oñdit qd ſit politia. ibi (Eſt aũt reſp. ⁊c.) Tertio diuidit
politias. ibi (Supponendũ eſt ⁊c.) Dicit ergo primo: q de
terminatis pdictis reſtat cõſiderare vtrum ſit vna poli-
tia tm̃ vel plures: ⁊ ſi ſunt plures quot ⁊ que omnes ſint
⁊ quõ adinuicem differant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt autem reſpu. ordinatio ciuitatis ⁊ circa
magiſtratus alios: ⁊ maxime circa id: qḋ ſum
mam in ciuitate habeat auctoritateꝫ: ⁊ ſit prin
cipaliſſimum. Principaliſſimum auteꝫ eſt id
quod vbiqꝫ gubernat ⁊ regit ciuitatem: ceu in
populari quidem populus: an paucoꝝ xo po
tentia pauci. Diximus aũt ⁊ remp. aliam eſſe
ab iſtis: eodẽqꝫ modo dicemus de alijs.

¶ Oñdit qd ſit reſpu. ⁊ dicit q reſp. nihil eſt aliud q̃ ordi
natio ciuitatis q̃tũ ad oẽs pncipatus q ſunt in ciuitate: ſꝫ
pcipue q̃tũ ad maximũ pncipatũ q dñat oĩbus alijs pn-
cipatibꝰ. Et hoc iõ: qꝛ ipoſitio ordinis in ciuitate tota cõſi
ſtit in eo q dñat ciuitati: ⁊ talis impoſitio ordinis eſt ipſa
reſp. Vñ pcipue reſp. ꝯſiſtit in ordine ſummi pncipatus
ſm cuiꝰ diuerſitatẽ reſpu. diuerſificant: ſicut in ſtatu po
pulari dñatur populus: in ſtatu paucoꝝ pauci diuites: et
ex hoc eſt diuerſitas haꝝ politiaꝝ. Et eodẽ mõ dicendũ
eſt de alijs politijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Supponendum eſt primo cuius gratia ciui
tas ſit conſtituta: ⁊ quot ſint gubernãdi ſpẽs
circa hominem ⁊ circa vite ſocietatem.

¶ Diſtinguit politias. Et primo dicit quõ diſtinguãtur re-
cte politie ab iniuſtis. Scḋo quõ diſtinguantur vere poli
tie in ſeipſis. ibi (His determinatis ⁊c.) Circa primum

tria facit. Primo oſtendit ad quid ſit ciuitas ordinata. Secūdo oſtēdit quō diſtinguunt̄ principatus adinuicē. Tertio ↄcludit differentiā rectarū politiaꝝ ⁊ iniquarū. ibi. (Conſtat igit̄ ⁊c.) Circa p̄mū duo facit. Primo dicit de quo eſt intētio. Secūdo incipit exequi propoſitū. ibi. (In ſuperioribus ⁊c.) Dicit ergo primo: ꝙ cum oporteat diſtinguere politias adinuicē: oportet primo duo premittere: quoꝝ primū eſt ꝓpter quid ciuitas ſit inſtituta. Secundū eſt ꝙ ſicut differētie principatuū qui ſunt circa homies ita ⁊ circa omnia que veniunt in cōmunionē vite. Ex his enim duobus poterit accipi differentia iuſte ⁊ iniuſte politie. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In ſuperioribus libris: vbi de gubernatiōe rei domeſtice ac de domino ⁊ ſeruo determinauimus: dcm̄ eſt natura hominem eſſe ciuile animal: ex quo fit: vt ſi etiā nihil indigeāt mutuo auxilio: nihilominus affectent vite ſocietatem. Quinetiam ⁊ cōmunis vtilitas conſtigit eos inquantū confert ſingulis partem bene viuendi. Maxime igit̄ hic eſt finis ⁊ publice oībus ⁊ priuatim. Congregant̄ etiam ipſius vite gratia: forſan quidem ineſt ſibi aliqua particula honeſti: ⁊ continet ciuilem ſocietatē etiā viuendi gratia ſolū: ſi nō moleſtie in vita excuperēt. Patet aūt ꝙ tollerant homines multa aſpera propter viuēdi cupiditatē vt exiſtēte in eo quadam nālī dulcedine.

¶ Oſtēdit quid ſit finis ciuitatis vel politie: ⁊ dicit ꝙ dictū eſt in p̄mo libro: in quo determinatū eſt de iconomica ⁊ dominica: ꝙ hō nāliter eſt anial ciuile: ⁊ ideo hoīes appetūt adinuicē viuere ⁊ nō eſſe ſolitarij: etiā ſi in nullo vnus alio indigeret ad hoc ꝙ ducerēt vitā ciuilē: ſ3 tamē magna vtilitas eſt cōis in cōmunione vite ſocialis: ⁊ hoc quātū ad duo. Primo quidē ꝗtū ad bene viuere: ad qd̄ vnuſqſq3 affert ſuā partē: ſicut videmus in qualib3 communitate ꝙ vnus ſeruit cōmunitati de vno officio: alius de alio: ⁊ ſic oēs cōmuniter bn̄ viuūt. Hoc igit̄. ſ. bene viuere maxime eſt finis ciuitatis vel politie: et cōmuniter quātū ad oēs: ⁊ ſigillatī quātū ad vnūquēq3. Scd̄o vtilis eſt vita cōmunis etiā ꝓpter ipm̄ viuere: dum vnus in cōmunitate vite exiſtētiū alij ſubuenit ad ſuſtentationē vite ⁊ pericula mortis: ⁊ ꝓpter hoc hoīes adinuicē cōueniunt ⁊ ↄſeruant politicā cōmunionem. Quia etia3 ipm̄ viuere ſcḋm ſe ↄſideratū abſq3 alijs que faciunt ad bene viuendū eſt quiddā bonū ⁊ diligibile: niſi forte homo in vita ſua patiat̄ aliqua valde grauia ⁊ crudelia. Et hoc p3 ex hoc ꝙ hoīes etiā ſi multa mala ſuſtineāt: tn̄ pſeuerant in affectu viuendi quadā nālī dulcedine illecti ad deſiderium vite: ac ſi ipſa vita habeat in ſe quoddam ſolatium ⁊ dulcedinem naturalem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui ⁊ modos imperij facile eſt diuidere: cu3 ſepe ſit de his a nobis in externis ſermonibus determinatū. Dominatio enim l3 re vera vtilis exiſtat natura ſeruo ⁊ natura dn̄o. Nihilominꝰ imperat pro dn̄i vtilitate: pro vtilitate aūt ſerui contingēter. Neq3. n. fieri pōt vt ſeruo deficiēte ſeruet̄ dn̄atio: filioꝝ vō imperiu3 ⁊ vxoris ⁊ domus totiꝰ: qua3 vocamus rei familiaris gubernatiōe3: aut gratia eſt eoꝝ: q gubernant̄: aut gratia alicuiꝰ qd̄ ſit vtriſq3 commune. Gratia eoꝝ qui gubernant̄: vt videmꝰ ⁊ alias artes: ceu medicina3 ⁊ gymnaſtica3 illoꝝ: qbꝰ imperat̄: vtilitatē querere: ↄtingenter tn̄ ⁊ eoꝝ q p̄cipiūt eſſe pōt. Nihil quippe vetat magiſtrū ipm̄ gymnaſij eē vnū eoꝝ q exercent̄: quēadmodū gubernator ſemper eſt vnꝰ ex his qui ſunt in naui. Magiſter igit̄ gymnaſij ⁊ gubernator conſiderant ſemꝑ eoꝝ vtilitate3: quos gubernant: ſ3 quādo hoꝝ vnus ipſe eſt: per accidens ipſe quoq3 ſuſcipit vtilitatē: hic quidem nauta: hic autem vnus eoru3: qui in gymnaſio exercentur.

¶ Diſtinguit ſpecies principatus. Et p̄mo in iconomicis. Scd̄o in politicis. ibi (Quapropter ciuilia ⁊c.) Dicit ḡ ꝙ facile eſt diſtiguere modos p̄cipatus qui dicunt̄: qꝛ a ſe etia3 facta eſt mentio in externis ſermonibus preter p̄ncipale3 intentionē de ipſis: ſicut in 8º ethicoꝝ: ⁊ ſupra ēt in 1º. Eſt aūt in domeſticis duplex p̄cipatus. Unus quidem eſt domini ad ſeruos qui vocat̄ dn̄atio: ⁊ ꝗuis ide3 ſit ſcḋm rei veritatē vtile ei qui eſt nāliter ſeruus: ⁊ ei q eſt nāliter dn̄s: vt. ſ. iſte ab illo regat̄: tum dn̄s principat̄ ſeruo ad vtilitatē dn̄i: nō aūt ad vtilitatem ſerui: niſi forte per accidens: inquantum. ſ. corrupto ſeruo ceſſat dn̄ium. Alius aūt eſt principatꝰ ad liberos: ſicut ad filios ⁊ vxorem ⁊ totam familiā qui vocat̄ principatus iconomicus in quo quidē principatu intendit̄ vtilitas ſubditoru3: vel etiam cōis vtroruq3: per ſe quidē ⁊ p̄cipalr̄ vtilitas ſubditoꝝ: ſicut videmus in alijs artibus: ſicut ars medicine intendit p̄cipalr̄ vtilitatē eoꝝ qui medicant̄: ⁊ ars exercitatiua intendit p̄cipalr̄ vtilitatē eoꝝ: que exercitātur: ſed per accidēs ↄtingit ꝙ etiā vtilitas redundat in ipſos qui habent artem. Ille enim qui exercitat pueros ēt ipſe ſimul exercitatur: aliquādo etiā eſt de numero eoru3 qui exercitant̄: ſicut gubernator vnus eſt nautarū. Sic igit̄ exercitator pueroꝝ ⁊ gubernator nauis conſiderat per ſe ſubiectoꝝ vtilitatem: ſed qꝛ ipſe eſt vnus de numero eorum: ideo vterq3 per accn̄s participat vtilitate cōi qua3 ꝓcurat. Et ſimiliter p̄r participat vtilitate domus qua3 procurat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter ciuilia quoq3 imperia cu3 ſint ſcḋm equalitatē ciuiū conſtituta ⁊ ſcḋm paritate3 viciſſi3 expetūt ea gerere: que natura fert: cēſentes inuicē munera ſubire: ⁊ conſiderare viciſſim quoddam illiꝰ bonū: quēadmodū ille priꝰ conſiderauit vtilitatē ſui: nūc aūt ratione commodoꝝ ex reip. gubernatione prouenientiū volūt continua in ptāte eē: veluti ſi ſemꝑ cōtingeret magr̄atū gerētibꝰ ex mala valitudine ſanos fieri: nā forſan ita magr̄atꝰ amplecterent̄.

¶ Diſtinguit ſcḋm premiſſa p̄cipatus politicos: ⁊ dicit ꝙ qꝛ p̄cipatus qui eſt ſupra liberos ordinat̄ principalr̄ ad vtilitatem ſubditoꝝ: ideo dignū reputat̄ ꝙ particulariter p̄cipent̄ ciues ſcḋm principatus politicos: qn̄ fuerit inſtituti ſcḋm equalitatem ⁊ ſimilitudinē ciuium: tunc eni3 dignu3 videt̄ ꝙ in vna parte tēporis quidā p̄cipent̄: in alia vō alij. Secus aūt eſſet ſi quidā ciuiū multū excederēt alios in bonitate: tunc eni dignū eſſet vt illi ſemꝑ p̄ncipare nt̄: ſicut infra dicet̄. Sed circa iſtud dignū variat̄

Lec. 5ª ⁊ cap. 2ª

eſtimatio

eſtimatio hominū ſm temporuꝫ diuerſitatē: a principio .n. ipſi qui ꝑncipabanꝰ quaſi alijs ſeruientes reputabant dignum: ſicut ⁊ erat vt ipſi in parte miniſtrarent alijs intendētes vtilitati alioꝝ: ⁊ iterū alio tempore aliquis aliꝰ principaretꝰ qui intenderet ad bonum eius: ſicut ipſe priꝰ intendebat ad bonum alioꝝ. Sed poſtea homines propter vtilitates que veniūt ex bonis cōmunibus que ſibi ꝑncipantes vſurpant: ⁊ que veniunt etiā ex ipſo iure principatus volunt ſemper ꝑncipari ac ſi ꝑncipari eſſet ſanuꝫ eſſe: ⁊ nō ꝑncipari eſſet infirmuꝫ eſſe. Sic enim videntur homines appetere ꝑncipatū: ſicut infirmi appetunt ſanitatem. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Conſtat igiꝰ ꝙ queciſqꝫ reſpu. ad cōmuneꝫ vtilitateꝫ intendunt: he recte ſunt ſm ſimpliciter iuſtū: quecūqꝫ ỽo ad ꝓpriaꝫ coꝝ qui preſunt vtilitateꝫ ſoluꝫ aberrant: qdēqꝫ ſunt oēs rectarū rerumpu. tranſgreſſiones ⁊ labes: gubernantur enim quaſi a dñis. Ciuitas autem eſt liberorum ſocietas.

❡ Cōcludit ex dictis diſtinctionē rectaꝝ politiaꝝ ab iniuſtis. Cum .n. ita ſit ꝙ ꝑncipatus liberoꝝ ſit ordinatus ad vtilitatē ſubditoꝝ: manifeſtū eſt qꝛ in qbuſcūqꝫ politijs ꝑncipes intēdunt cōem vtilitatem: ille ſunt recte politie ſm iuſtitiā abſolutā: in quibuſcūqꝫ ỽo politijs intēdiꝰ ſola vtilitas ꝑncipantiū: ille ſunt viciate ⁊ corruptiōes quedam rectarū politiarū: nō .n. in eis eſt iuſtum ſimplr: ſed iuſtum ſm quid vt infra diceꝰ: ꝑncipanꝰ .n. dñatiue ciuitati vtentes ciuibꝰ: ſicut ſeruis .ſ. ad ſuā vtilitatē: ⁊ hoc eſt cōtra iuſtitiā: qꝛ ciuitas eſt cōmunitas liberoꝝ: ſeruus .n. non eſt ciuis vt ſupra dictum eſt.

His determinatis ꝯſequēs eſt reſpu. conſiderare quot ſunt ⁊ que: ⁊ primo quidē eas: que ſunt recte. nā labes eaꝝ ex illis pateſcūt. Lec. VI.

❡ Poſtqꝫ phs diſtinxit politias rectas ab iniuſtis: hic intendit diſtinguere vtraſqꝫ abinuicē. Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo eſt intētio. Scđo exequiꝰ ꝓpoſitū. ibi (Cū ỽo ⁊c̃.) Dicit ḡ pmo: ꝙ poſtqꝫ ꝑdicta determinata ſunt: ꝯñs eſt determiare de politijs quot ſint numero: ⁊ que ſint: ⁊ hoc ordine vt ꝑmo ꝯſideremus de politijs rectis. ſcđo de iniuſtis. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Cum ỽo gubernatio ciuitatis ⁊ regimē idē ſignificent. Regimen aūt eſt poteſtas ⁊ arbitrium ciuitatis: neceſſe eſt poteſtatē ⁊ arbitriū huiuſmodi aut penes vnuꝫ eē: aut penes paucos: aut penes multos. Quando igitur vnus vel pauci vel multi cōem vtilitatē in gubernatione ſequuntur: has eē rectas rerumpu. ſpēs neceſſe eſt: quādo aūt ad ꝓpriam vtilitatē: vel vnius: vel paucoꝝ: vel multitudinis gubernatur: tranſgreſſiones ſunt ⁊ labes. Aut eniꝫ dicenduꝫ eſt nō eſſe ciues: aut ad participationē vtilitatis ſunt recipiendi.

❡ Diſtinguit politias. Et circa hoc tria facit. Primo oſtēdit ſm quid accipienda ſit politiaruꝫ diſtinctio. Secundo diſtinguit politias. ibi (Uocare aūt ⁊c̃.) Tertio obijcit ꝯtra ꝑdicta. ibi (Opꝫ aūt paulo vberiꝰ explicare ⁊c̃.) Dicit ergo primo: ꝙ politia nihil eſt aliud qꝫ ordo dñantiū in ciuitate. Neceſſe eſt .n. ꝙ diſtinguanꝰ politie ſm diuerſitatem dñantium. Aut .n. in ciuitate dominaꝰ vnus: aut pauci: aut multi. Et quodlibet hoꝝ trium fuerit poteſt dupliciter contingere. Uno modo quādo principantur ad vtilitatē cōmuneꝫ: ⁊ tunc erunt recte politie. Alio modo quādo ꝑncipanꝰ ad ꝓpriam vtilitateꝫ eorum qui dominātur: ſiue ſit vnus: ſiue pauci: ſiue plures: ⁊ tūc ſunt tranſgreſſiones politiarum: qꝛ oportet dicere ꝙ vel ſubiecti non ſint ciues: vel ꝙ in aliquo cōmunicent vtilitate ciuitatis. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Uocare aūt conſueuimus cum vnus ad vtilitatē cōem reſpiciēs gubernat regiam poteſtatem. Cum ỽo pauci gubernant: plures tamē vno. optimatum gubernationē: vel ex eo qꝛ optimi preſunt: vel ex eo qꝛ ad optimum publicum adminiſtrant. Cum aūt multitudo gubernat ad cōem vtilitatē: vocaꝰ cōmuni nomine oium reſpu. Contingit .n. rationabilr: vnū enim excellere ſm virtuteꝫ aut paucos datur: vt vero multitudo excellat ad omnē virtutem difficile eſt: ſed maxime ad bellicam: nec enim in multitudine fit. Quare in hac reipu. ſpecie principaliſſimuꝫ ac potentiſſimū eſt id: in quo robur belli cōſiſtit: ⁊ in hiſ ipſis illi qui ſunt in poſſione armorum.

❡ Diſtinguit vtraſqꝫ politias per ꝓpria nomina. Et ꝑmo rectas. Scđo vitioſas. ibi (Labunꝰ ỽo ⁊c̃.) Dicit ergo ꝑmo: ꝙ ſi ſit ꝑncipatus vnius vocaꝰ regia ꝑtās cōſueto nomine ſi intēdat vtilitatē cōem. Illa ỽo politia in qua pauci principanꝰ ꝓpter bonum cōe: plures tn̄ vno: vocaꝰ ſtatus optimatū: vel qꝛ optimi principanꝰ .ſ. virtuoſi: vel qꝛ ordinaꝰ talis politia ad id qđ eſt optimū ciuitatis ⁊ oiuꝫ ciuium: ſed quādo multitudo principaꝰ intendēs ad vtilitatem cōem vocaꝰ reſpu. qđ eſt nomē cōe omnibus politijs: ⁊ hoc ꝙ iſta politia voceꝰ tali nomine rōnabilr accidit: de facili eni ꝯtingit ꝙ in ciuitate iueniaꝰ vnus vel pauci qui multū excedāt alios in virtute: ſed valde difficile eſt ꝙ multi inueniant qui ꝑueniāt ad perfectiōeꝫ virtutis: ſed maxime hoc ꝯtingit circa bellicā virtuteꝫ: vt .ſ. multi in ea ſint ꝑfecti. Et ideo in hac politia ꝑncipanꝰ viri bellatores ⁊ illi q hñt arma. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Labuntur ỽo ac tranſgrediuntur huiuſmodi ſpecies ex regia quidem gubernatione in tyrannidem: ex optimatibus vero in paucorum potentiam: ex repu. aūt in popularem ſtatuꝫ. Tyrannidem enim eſſe dicimus dominatum vnius ad ꝓprium cōmodum intēdētis. Paucorum autem potentiā cū ad opulentoꝝ commodum gubernaꝰ: popularē aūt ſtatū cuꝫ ad cōmodum egenoꝝ: harum eniꝫ nulla ad communem vtilitatem reſpicit.

❡ Diſtinguit corruptiōes dictarū politiarū per nomina ⁊ dicit: ꝙ dictaꝝ politiarū ſunt iſte tranſgreſſiones. Tyrānis quidē fit ex rege. Paucoruꝫ potētia ex optimatibus. Popularis ſtatus ex repu. Ex quo ꝯcludit ꝙ tyrānis eſt ꝑncipatus vnius intēdens vtilitatē ꝓpriaꝫ. Paucoꝝ ſtatus ỽo eſt intēdēs ad vtilitatem diuitum. Popularis ſtatus ỽo ad vtilitatem paupeꝝ: nulla ỽo earum intendit ad vtilitatem cōem. ❡ Deinde cum dicit.

¶ Op3 autem paulo vberius explicare que ſit vnaqueq3 iſtarũ: habẽt eni3 dubietates quaſdam. Philoſophantis ṽo circa ſingulorum diſciplinã: τ nõ ſolam ad agendũ reſpicientis ꝓprĩu eſt nihil negligere neq3 ꝑtermittere: ſed demõſtrare in ſingulis veritatẽ. Tyrãnidẽ eẽ dicim⁹ vni⁹ dñationẽ ciuili ſocietate ꝑſidẽtis. Paucoꝝ aũt potẽtia3: qñ remp. tenẽt opulẽti τ diuites. Popularẽ ṽo gubernationẽ: cũ tenues hoĩes τ nõ poſſidẽtes diuitias gubnãt.

¶ Obycit ꝯ ꝑdicta: τ circa hoc tria facit. Primo dicit de quo eſt intẽtio: τ repetit que ꝑdicta ſunt. Scdo ponit dubitationẽ. ibi. (Prima igiꝛ τc.) Tertio ponit ſolonẽ. ibi. (Uideꝛ igiꝛ τc.) Dicit ꝗ ꝑmo: ꝙ op3 aliquãtulũ a remotiori diſcutere que ſit vnaqueq3 politiaꝝ ꝑdictaꝝ: cũ habeat ꝗdã dubitatiões. Ille ꝗ phaꝛ in vnaquaq3 arte quaſi ꝯſiderãs veritatẽ non ſolum reſpicit ad id qḋ eſt vtile ad agendũ: nihil d3 deſpicere vel ꝑtermittere: ſ3 in ſingulis declarare veritatẽ. Deñ eſt aũt ꝙ tyrãnis eſt queda3 monarchia dñatiua politice cõitatis: q2. ſ. vtiꝛ ciuibus vt ſeruis. Paucoꝝ ṽo ſtatus eſt qñ dñanꝛ politie illi ꝗ abũdant in diuitys. Popularis ṽo ſtat⁹ eſt quãdo dñanꝛ politie non illi: qui poſſident multitudinem diuitiarum. ſed magis pauperes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Prima igiꝛ dubitatio eſt circa diffinitione3. Nã ſi plures ſunt opulenti τ diuites ac remp. teneant: ac popularis gubernatio ſit: cũ multitudo regit: eodẽq3 modo ſicubi contingat inopes eſſe pauciores ꝗ̃ opulenti: ſed potentiores: ac remp. teneant: τ vbi pauci rẽp. obtinẽt paucoꝝ potentia3 nũcupamus: nõ recte viderenꝛ iſte diffinitiones eſſe poſite.

¶ Mouet dubitatiõe3. Et ꝑmo ponit dubitatiõe3. Scdo excludit ꝗ̃dam reſponſionẽ. ibi (Eniuero ſiqs τc.) Dicit ergo ꝑmo: ꝙ ꝑma dubitatio eſt cõtra diffinitionẽ. ſ. popularis potentie τ paucoꝝ. Ponaꝛ ꝗ ꝙ in aliq̃ ciuitate ſint plures diuites ꝗ̃ pauperes: τ diuites ſint dñi ciuitatis: videꝛ ſm hoc ꝙ ibi ſit ſtatus multoꝝ. Similr aũt ſi aliter ꝯtingat ꝙ pauperes ſint pauciores: ſ3 ſint meliores τ fortiores τ dñent ciuitati: ſequeꝛ ſm hoc ꝙ ſit ibi ſtat⁹ paucoꝝ. Nõ ergo videꝛ ꝙ ſit bñ diffinitum de politys: cum eſt: ꝙ ſtatus multoꝝ eſt dñium pauperu3. Status paucorum dominium diuitum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eniuero ſiqs adiũgens opulẽtie ꝗde3 paucitatẽ: iopie ṽo multitudinẽ ſic appellet rerũp. ſpẽs: vt dicat paucoꝝ potentiã: eſſe in qua gubernationẽ reip. hñt opulenti numero pauci. Popularẽ ṽo: ĩ qua inopes remp. tenẽt multi exĩtes. Aliã hñt dubitationẽ: quas enim dicemus eas reſp. in ꝗbus plures opulenti: τ in ꝗbus pauciores inopes gubernant. ſiqdẽ nulle ſunt reſp. preter ſupradictas.

¶ Excludit ꝗ̃dã rñſionẽ. Poſſ3. n. aliqs dicere: ꝙ in diffõne paucoꝝ potẽtie ẽ ꝯiũgẽda paucitas diuitys: τ in diffõne. po⁹ multoꝝ ẽ ꝯiungẽda multitudo paupꝛtati: ita. ſ. ꝙ ſit paucoꝝ po⁹: in ꝗ̃ pauci diuites ꝑncipanꝛ: multoꝝ ṽo: in ꝗ̃ multi paupes. S3 hoc iteꝝ h3 aliã dubitationẽ. ſ3. n. ſufficiẽter diuiſe ſunt politie: ita. ſ. ꝙ nulla ſit alia politia preter predictas: non erit dare ſub qua politia comprehẽdantur due predicte politie. ſ. quãdo ꝑncipanꝛ vel multi diuites: vel pauperes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uideꝛ igiꝛ ratio iſta oſtẽdere: ꝙ paucos eſſe vel multos ꝗ gubernãt ꝯtingẽs eſt: aliud paucoꝝ potẽtie: alteꝝ populari: ꝓpterea ꝙ vbiq3 accidit: vt pauci ſint opulẽti: multi ṽo inopes. Ex quo fit vt huiuſmodi cãe nõ faciant dñia3: ſed in eo differat popularis gubernatio a paucoru3 potentia: ꝙ alibi opulenti: alibi inopes remp. obtinẽt: neceſſariũq3 ẽ vbicũq3 ꝑ opes ac diuitias preſunt: ſiue hi pauciores ſint: ſiue plures hanc eſſe ſpẽm illã: que vocaꝛ paucoꝝ potẽtia: vbicũq3 aũt inopes hãc eẽ popularẽ gubernatiõe3. S3 accidit: vt diximus: hos ꝗdẽ paucos eẽ: illos ṽo multos. Opib⁹. n. ac diuitys pauci abũdant: libertatis tñ oẽs ꝑticipes ſunt: ꝑꝑ quas cãs ꝯtẽdũt vtriq3 de rep.

¶ Cõcludit ex ꝑmiſſis ſolutionẽ dubitatiõis τ dicit: ꝙ rõ ꝑmiſſe dubitationis videtur manifeſtare: ꝙ ꝑncipes eſſe multos per accñs ſe habeat ad regimen multoꝝ: τ eos eẽ paucos per accidẽs ſe hẽat ad regimẽ paucoꝝ: eo ꝙ vbiq3 inueniunꝛ plures pauperes ꝗ̃ diuites: τ ſm hoc nomina ſunt poſita ꝓut in pluribus inueniꝛ. Sed q2 id per accidẽs eſt: nõ eſt differẽtia ſpecifica: ideo paucoꝝ potentie nõ diſtinguunꝛ a multitudinis potentia per ſe loquendo ſm multitudine3 τ paucitatem: ſed id: quo per ſe differũt ſunt paupertas τ diuitie: alia eni3 eſt ratio regiminis: qḋ ordinatur ad opulentiã: τ eius qḋ ordinatur ad libertatẽ que eſt finis potentie multoꝝ. Et ideo neceſſe eſt: ꝙ vbicũq3 aliqui dñanꝛ propter diuitias ſiue ſint plures ſiue pauciores: ꝙ ibi ſit ſtatus paucoꝝ: τ vbicũq3 dñanꝛ pauperes ibi ſit ſtatus multoru3: ſed per accidẽs eſt: ꝙ hi ſint multi τ illi pauci. Pauci eni3 ſunt qui abũdant diuitys: ſ3 oẽs ꝑticipãt libertate: τ ꝑꝑ hec duo altercanꝛ ſibiinuicẽ dũ pauci volũt ꝑeſſe ꝑꝑ exceſſu3 diuitiaꝝ: τ multi volũt ꝑualere paucis ꝗ̃ſi equiualẽtes eis ꝓpter libertatẽ.

Sumendum eſt prius quos terminos eẽ dicunt paucoꝝ potẽtie τ popularis gubernationis: τ quid ſit iuſtum in vtraq3. Lec. VII.

¶ Poſtꝗ̃ ꝑhus declarauit per quid diſtinguunꝛ popularis ſtatus τ paucoꝝ: in parte iſta oñdit per quid antiqui iſtas politias determinauerũt. Et q2 determinauerunt ꝑ iuſtũ quoddã: ideo determinat in parte iſta de iuſto paucoꝝ potentiã τ multoꝝ: τ quõ verũ dixerũt τ quõ non: τ diuidiꝛ in partes duas. In ꝑma premittit intentũ ſuum. Scdo ꝓſequiꝛ. ibi (Omnes. n. τc.) In ꝑma dicit: ꝙ poſtꝗ̃ determinatum eſt quid eſt paucoꝝ ſtatus τ multoꝝ: τ ꝙ diſtinguunꝛ per diuitias τ penurias: ꝑmo accipit diffinitiones: quas antiqui aſſignauerunt de ipſis. Diffiniunt aũt iſta per iuſtum: q2 politia eſt ordo inhabitantiũ in ciuitate: τ iſte ordo attendiꝛ ſm aliquã iuſtitiã: ideo huiuſmodi politias diffiniuerunt per iuſtum: ꝓpter qḋ videndum eſt quid ſit iuſtum paucorum potentie: τ quid ſit iuſtũ multorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Omnes enim attingunt iuſtum quoddam: ſed vſq3 ad aliquid: τ aiunt non omne iuſtu3 ꝓprie: puta: videꝛ equalitas iuſtum quidda3

eſſe

eſſe: ⁊ eſt quidẽ: ſed nõ oibus: at equalib⁹. Et inequalitas videtur iuſtũ eſſe: ⁊ eſt quidẽ: ſed nõ oibus: at inequalibus. Alij vero hoc auferunt perſonis ⁊ male iudicant.

¶ Proſeqtur intentũ ſuũ. Et qꝛ antiqui vt dictũ eſt: iſtas politias diſtinxerũt per iuſtũ: vult determinare: ꝙ hõ iuſtuz ſit iuſtũ ſm qd: nõ ſimplr: ⁊ pͥmo oſtẽdit qd ſit iuſtũ ſꝫ qd. Secũdo ſpãliter ꝙ nõ ſit iuſtũ ſimplr ibi. (Ceterũ pͥncipaliſſimuz ⁊c̃.) Adhuc pͥma in duas: qꝛ pͥmo declarat: ꝙ iſti tetigerunt iuſtũ ſm qd nõ ſimplr. Secũdo aſſignat cauſaz cuiuſdã dicti ibi. (Cauſa vero ⁊c̃.) In prima dicit ꝙ oẽs antiqui determinantes de paucoꝝ ſtatu ⁊ de multoꝝ tangũt iuſtũ ſm quid nõ ſimplr ꝓcedẽtes vſqꝫ ad aliqd: ⁊ dicũt nõ eſſe illud: qd eſt ꝓprie iuſtũ: ⁊ ſimpliciter iuſtũ: ſꝫ illud qd eſt iproprie: ⁊ ſm quid iuſtuz: ⁊ hoc apparet: qꝛ iuſtũ attendit̃ ſm aliquã ꝓportionẽ: ⁊ ſm aliquam dignitatẽ ſaltez in iuſticia diſtributiua: ⁊ ideo vbi eſt iuſtũ ſm ꝓportionẽ: que eſt ſm dignitatẽ reſpectu boni ſimpliciter: ibi eſt bonum ſimpliciter: vbi aũt nõ eſt reſpectu boni ſimpliciter: ſed ſm quid: ibi eſt iuſtũ nõ ſimpliciter: ſed ſm quid. Hoc aũt eſt in ſtatu multoꝝ ⁊ paucorũ. In ſtatu enim paucorũ attenditur iuſtũ penes diuitias: in ſtatu vero multoꝝ penes libertatẽ. Et manifeſtũ eſt ꝙ iſta nõ ſunt bona ſimplr: bona eniꝫ ſimplr ſunt bona virtutis. Quare manifeſtũ eſt ꝙ iſti tetigerunt iuſtum ſm quid nõ ſimplr: iterũ hoc apparet. Iuſtuz enim equale videt̃ eſſe vel cõſiſtere in quadaz equalitate ſm ꝓportionẽ: que nõ ſolum attẽditur ex parte rerũ: que diſtribui debẽt: ſꝫ ex parte ſuppoſitoꝝ: qbus debꝫ fieri diſtributio: in iuſtitia eniꝫ faciẽda ẽt attẽditur equalitas ꝓportiõis ex parte ꝑſonarũ: qbus debet fieri iuſtitia ſm aliquaz dignitatẽ: ⁊ eandẽ opꝫ eſſe ꝓportionẽ rerũ que diſtribuunt̃ vt ſi ſint equales ſm virtutes equaliter diſtribuat̃ eis de bonis. Si aũt inequales ſm virtutẽ diſtribuat̃ eis equaliter ſm ꝓportionẽ: vt quãto excedit vnus aliũ in virtute tãto plus diſtribuat̃ ei de bonis cõib⁹: ſilr ẽt ſi quantũ ad aliqd attẽdat̃ dignitas: ⁊ antiqui decertantes de iuſto paucoꝝ potẽtie: ⁊ multoꝝ cõceſſerunt bene equalitatẽ ex parte reruꝫ ⁊ tetigerunt: equalitatẽ autẽ ſuppoſitorũ pretermiſerunt: ⁊ male quãtũ ad hoc iudicauerũt: quare manifeſtum eſt: ꝙ nõ tetigerũt iuſtũ ſimplr: quare male ipſꝫ iudicauerunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cauſa vero eſt: quia de ſeipſis iudicium fit: qui vero de ſeipſis iudicant vtplurimũ nõ recti ſunt iudices. Itaqꝫ cuꝫ iuſtũ aliqbus ⁊ diuiſuꝫ ſit eodẽ modo in reb⁹ ⁊ perſonis: vt diximus in ethicis: equalitatẽ rei cõfitentur: ſed de perſonis cõtendunt maxime: vt dictuꝫ eſt: quia de ſeipſis nõ recte iudicant.

¶ Aſſignat cauſam cuiuſdã dicti. dixit enim ꝙ male iudicauerunt de iuſto: ⁊ aſſignat cauſam hꝰ: ⁊ diuidit̃ in duas ſꝫ ꝙ duplr aſſignat. ſcða ibi. (Deniqꝫ qꝛ ⁊c̃.) In pͥma dicit: ꝙ cã quare male iudicauerũt de iuſto nõ cõſiderãtes equalitatẽ perſonarũ ſed reruꝫ hec fuit: qꝛ de ſeipſis iudicauerunt: fere aũt plures prauũ iudiciũ dant de ſeipſis: ⁊ ratio huius eſt: qꝛ ad iudiciũ requirit̃ prudẽtia. Prudẽtia autẽ preſupponit appetitũ rectũ per virtutẽ moralem: qd ergo peruertit appetitum peruertit iudiciuz rationis. Iudiciuz ergo de ſeipſo peruertit appetitus malus ⁊ peruerſus. Homo aũt hꝫ in plurib⁹ peruerſuz appetitũ reſpectu ſuipſius: qꝛ vnuſqſqꝫ nimis afficit̃ ad ſeipm. Et ideo ꝓpͤ nimiã dilectionẽ ⁊ affectionẽ quã habet ad ſeipſum volũtas peruertit̃ a fine recto. et ideo iudicãtes a ſeipſis praue iudicant. ⁊ dicit. (Utplurimũ:) qꝛ ſapiẽtes nõ male iudicant de ſeipſis: habẽt eniꝫ prudentiã ⁊ appetitum rectũ: ⁊ cognoſcunt ſe ſicut ſunt. ⁊ ideo nõ inordinate afficiuntur ad ſeipſos: ꝓpter qd recte iudicãt de ſeipſis: ſicut de alijs cũ ergo iuſtũ ſit equale eodẽ modo: ⁊ ex parte reruꝫ: ⁊ ex parte perſonaꝝ: ſicut dictũ eſt in ethicis. Ipſi vero antiqui erant perſone: quibus fiebat diſtributio: ⁊ iudicabant de ſeipſis. Conceſſerunt equalitatem ex parte reruꝫ nõ perſonarum: quare manifeſtuꝫ eſt: ꝙ male iudicauerunt de iuſto. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Deniqꝫ quia vſqꝫ ad aliquid vtriqꝫ eoꝝ iuſtum quoddaꝫ dicentes: putant ſe dicere ſimpliciter iuſtuz. Hi eniꝫ ſi in aliquo ſint ſuperiores ceu opibus ⁊ diuitijs: alios oio putant impares eſſe. Hi vero ſi in aliquo ſint pares: puta libertate: oino putant eſſe pares.

¶ Hoc idẽ ꝓbat ſecũda rõne: ⁊ dicit ꝙ iterũ manifeſtuꝫ eſt: ꝙ hi qui fauent ſtatui paucoꝝ ⁊ multoꝝ male iudicauerunt de iuſto: ⁊ ꝓpter cãm dictã: ⁊ qꝛ tangẽtes iuſtuꝫ ſm quid: putauerũt tetigiſſe iuſtum ſimplr: ſed nõ tetigerunt: qꝛ dixerunt fautores ſtatus paucoꝝ: ꝙ ſi aliqui ſunt inequales ſm quid: ſunt ineq̃les ſimplr: videlicet ſi ſunt ineq̃les ſm diuitias: vt vnus ſit ditior alio: ſint iequales ſimplr. Et ideo nõ tantũ debet diſtribui de bonis cõib⁹ vni quãtuꝫ alteri. Fautores ſtatus multorũ dixerunt: ꝙ ſi aliqui eẽnt equales in libertate: eſſent equales ſimplr: ⁊ equaliter debebãt recipere de bonis cõibus. Si autem inequales in libertate iequales ſimplr: ⁊ ineq̃liter debẽt recipere. Et ſic manifeſtũ eſt ꝙ nõ tangũt iuſtuꝫ ſimplr: ſed ſm quid. Arguũt enim a ſm quid ad ſimplr. eſt equalis ſm diuitias: ergo equalis: ⁊ eſt equalis in libertate: g̃ equalis ſimpliciter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ceterũ quod eſt principaliſſimuꝫ nõ dicunt Si enim poſſeſſionũ gratia ſocietatẽ iniſſent: tantũ caperent ciuitatis quãtum poſſeſſionis. Itaqꝫ ratio illa valeret: que eſt paucoꝝ potentum: qui aiunt nõ eſſe iuſtum: vt qui vnuꝫ cõtulit tantum percipiat de centuꝫ minis: quantum is qui cõtulit omne reliquum.

¶ Probat ſpãliter ꝙ iſti nõ intẽderunt iuſtũ ſimplr. ⁊ primo quãtuꝫ ad ſtatum paucoꝝ. Secũdo quantuꝫ ad oẽs. ibi. (Neqꝫ eoꝝ ⁊c̃.) In prima dicit: ꝙ iſti dimittũt principaliſſimũ iuſtũ: ſi eniꝫ ita eſt ꝙ ciuitas eſſet iſtituta finaliter ꝓpter diuitias ⁊ poſſeſſiones: ⁊ homines cõicaſſent ⁊ cõueniſſent ꝓpter eas: tantũ participarẽt ciuitate quantuꝫ diuitijs. Et tunc veritatẽ haberet ſermo eoꝝ: qui de ſtatu paucoꝝ ſcribũt: vt qui equales eẽnt in diuitijs equaliter reciperẽt de cõi: ſi vero nõ: nõ. Nõ eniꝫ videt̃ eis eẽ iuſtũ ſi cõitas habeat in bonis centũ talẽta: ꝙ tãtũ recipiat de centũ talẽtis: qui ad cõe nõ appoſuit niſi vnã minã. i. aliquaꝫ paruã menſuram: ſicut ille qui totũ reſiduum dedit. Iterũ nõ videtur eſſe iuſtum: ꝙ ille qui minus appoſuit ad cõe tãtuꝫ recipiat de illis que habuit cõitas a pͥncipio: nec de illis que poſtmodũ acq̃ſita ſunt: nunc aũt ciuitas nõ eſt iſtituta ꝓpͤ diuitias finalr: cũ diuitie ad aliqd ordinentur. Quare manifeſtuꝫ eſt ꝙ iſti qui ſtatui paucoꝝ fauent nõ tetigerunt iuſtũ ſimplr. ¶ Deide cum dicit.

¶ Neqꝫ eoꝝ que ab initio: neqꝫ eoruꝫ que poſtea ſuperuenerant: ꝙ ſi nõ viuendi ſolum gratia: ſed magis bene viuendi. Nam ſic ſeruorũ

⁊ aliorū animaliū ciuitas eſſe poſſet: qđ non eſt ex eo: quia felicitatis non ſunt capacia: nec viuendi ſm electionem.

¶ Oſtēdit vniuerſaliter: q̄ nec iſti: nec alij tetigerūt iuſtū ſimpliciter: ⁊ q2 iuſtū attendit̄ in ordine ad finem ciuitatis in operationibꝰ: que ſunt ad alterū: ideo pħs declarat finē ciuitatis: vt ex hoc appareat quid ſit iuſtū ſimplr̄: ⁊ quid iuſtū ſm quid. Et diuiditur in partes duas. Primo oſtendit gratia cuius finis ciuitas ſit iſtituta. Secūdo infert correlariū: ex quo apparet illud qđ intendit principaliter. ibi. (Quapropter ⁊c̄.) Prima in duas. Primo oſtēdit q̄ ciuitas nō eſt inſtituta gratia alicuius boni particularis: ⁊ ſʒ quid. Secūdo gratia cuius eſt iſtituta. ibi. (At bene viuēdi ⁊c̄.) Adhuc prima in duas. Primo oſtendit q̄ nō eſt inſtituta gratia ipſius viuere abſolute. Secūdo q̄ nec gratia cōmutationis: aut cōpugnationis. ibi. (Neq3 ſocietatis ⁊c̄.) In prima dicit: q̄ ſi ciuitas nō ſit inſtituta finaliter ꝓpter diuitias: nec iſtituta eſt gratia ipſius viuere ſoluʒ: ita q̄ ipſuʒ viuere ſm ſe ſit finis vltimus ciuitatis: ſed magis ipſuʒ viuere bene: ſi enim viuere abſolute eſſet finis ciuitatis: quicquid attingeret ad viuere: attingeret ad fineʒ ciuitatis: ſed ſerui ⁊ bruta animalia attingunt ad viuere abſolute: quare attingerēt ad fineʒ ciuitatis: ſed nō attingūt: q2 felicitas finis eſt ciuitatis: ipſa aūt nō participant felicitatē: nec attingūt ad ipſuʒ viuere ſʒ electionē: quare manifeſtum eſt: q̄ ciuitas nō eſt iſtituta gratia ipſiꝰ viuere abſolute. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Neq3 ſocietatis gratia bellice: ne a quoq3 iniuria afficiātur: neq3 propter cōmercia ac mutuam vtilitatem.

¶ Oſtēdit q̄ nec gratia cōpugnatiōis ⁊ cōmutationis eorum adinuiceʒ. Et diuiditur in duas ſm q̄ h duplicit̄ ꝓbat. ſcđa ibi. (Et q̄ ita ſe ⁊c̄.) Adhuc p̄ma in duas. In prima ponit cōcluſionem rōnis quā intendit. In ſecūda probat eā. ibi. (Nam ſic thuſci ⁊c̄.) In prima dicit: q̄ ciuitas nō eſt iſtituta gratia cōpugnatiōis ad inimicos: vt a nullo poſſint pati iniuſtitiam: nec gratia cōmutationis faciende: nec ꝓpter aliquos ꝯtractus: vel vſus q̄ poſſunt fieri inter homines adinuicē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam ſic thuſci ⁊ Carthaginēſes: ⁊ omnes hi: quibus eſt cōmerciū inuicē tāq3 ciues eēnt vniꝰ ciuitatis. Sunt nēpe illis federa circa res importandas ⁊ pacta: ne iniuria afficiātur: ⁊ ſcripture circa mutuaʒ ſocietatem.

¶ Probat ⁊ dicit: q̄ ſi ciuitas eſſet iſtituta ꝓpter iſta que dicta ſunt: tunc Thuſci ⁊ Carthaginēſes: qui habēt aliq̄s cōtractus adinuiceʒ eſſent ſub vna ciuitate: ſed hoc ē falſum: quare ciuitas nō eſt iſtituta gratia alicuius cōmutationis nec cōpugnationis. Sunt eniʒ iſtis pacta de introductibilibus: ſiue de rebus apportabilibus ad ciuitatem: vt res vnius ciuitatis poſſint apportari ad aliam ciuitatē ⁊ cōmutari. Iterū cōuentiones hn̄t q̄ nō faciant ſibi adinuicē iniuſtitiā de pugnatiōe: q̄re iſti eēnt ſub vna ciuitate ꝯtra inimicos iuuādo ſe adinuicē. ¶ Deinde cū dicit̄.

¶ Sed neq3 magiſtratus cōmuniter his deputati ſunt: verum alij apud alios.

¶ Deſtruit cōſequēs probādo ipſum eſſe falſum. Et diuiditur in duas ſm q̄ dupliciter ꝓbat. ſcđa ibi. (Nec quales ⁊c̄.) In prima dicit: q̄ manifeſtū eſt: q̄ nō ſit vna ciuitas: q2 ciuitas vna vnū principatū habet: ſed ciues Thuſci ⁊ Carthaginēſes: ⁊ alij quibꝰ ſunt cōtractꝰ adinuicē nō ſunt ſub vno p̄ncipatu: ſed ſub diuerſis p̄ncipatibꝰ. Alius eſt eniʒ p̄ncipatꝰ thuſcoꝝ ⁊ carthaginēſium: quare manifeſtū eſt: q̄ iſti nō ſunt ſub vna ciuitate. ¶ Deide cū dic̄.

¶ Nec quales eē oportet alteri de alteris cogitant: neq3 vt nemo eoruʒ iniuſtus ſit: qui ſub federe ꝯprehēdant̄: neq3 vt prauitatē nullam habeant: ſed ſolum vt non inuicem ſe iniuria afficiant. At enim de virtute ac de vitio publice cogitant: quicūq3 curam habent bene inſtituendi ciuitatem. Ex hoc manifeſtū eſt de virtute curam eſſe habendam ei: que re vera ciuitas ſit nominā́da: nō rationis gratia. Nam fit cōicatio ſocietas aliorum ad bellum loco ſolū differens ab alijs ſocijs longe exiſtētibus. Et lex pactio: vt ait Lycophron ſophiſta: fideiuſſor inuicem iuſtorum: ſed nō talis vt bonos ⁊ iuſtos ciues efficiat.

¶ Ponit ſecundā rationem ad deſtruēdum conſequens. Et dicit q̄ manifeſtuʒ eſt: q̄ iſti nō ſunt ſub vna ciuitate q2 iſti thuſci nō curant quales debent eſſe ſm virtutē carthaginēſes: nec econuerſo: nec curant quomodo vllus eorum iniuſtus ſit: nec qualiter vllus habeat malitiaʒ: nec ad hoc laborant: nec ad hoc cooperā̄tur: ſed ſolum intendunt: q̄ nō faciant ſibi adinuicem iniuſtitiam: ſed quicūq3 curant de bona legiſlatione cōſiderāt de virtute ⁊ malitia: vt malitiam repellant a ciuibus: ⁊ faciant eos v̄tuoſos: hoc enim intendit bonus legiſlator. Quare manifeſtuʒ eſt: q̄ bona ⁊ vera ciuitas: ⁊ nō ſm ſermonē tantum debʒ eſſe ſollicita de virtute. vt faciat ciues virtuoſos: q̄uis tamē iſti nō curent adinuicem: quales ſint ſm virtutem: nec ad hoc laborent: habent tamen aliquādo cōmunicationē: naʒ iuuant ſe in pugnando cōtra inimicos: ⁊ cōmunicant in cōmutationibus ⁊ in ꝯtractibus: ⁊ in alijs. Similiter dicendū eſt ita: q̄ ſi ſint due ciuitates remote ſm ſitum: quādoq3 tamē in cōmutationibus ⁊ alijs contractibus cōmunicant ⁊ iuuant ſe adinuicem in pugnando contra inimicos differētes: tantū in hoc a propinquis ſm locuʒ: q2 iſte ꝓpinque: ille remote. Et pactum eſt eis lex q̄ nō faciant ſibi adinuicem iniuſtitiam: nō q̄ faciāt ſe bonos ciues: ſicut ꝓuerbialr̄ dixit Lycophron ſophiſta q̄ pactū iter aliquos habituʒ fideiuſſor eſt: q̄ nō faciant ſibi adinuicē iniuſtitiā: nō q̄ bonos ſe inuicē faciāt: nec curent q̄les ſint ſʒ virtutē. ſ. boni vel iuſti. ¶ Deide cū dic̄.

¶ Et q̄ ita ſe habeat patet: naʒ ſiquis cōiungat loca in vnum: vt Megarēſiuʒ Corinthiorū: que ciuitates ſeſe inuiceʒ cōtingant menibus: nihilominus vna non erit ciuitas: nec ſi ſimul coniugia ineant: q̄nāq3 hoc vnuʒ ſit de his cōmunionibus: que proprie ſunt ciuitatuʒ. Eodemq3 modo ſi qui habitent ſeparati quideʒ: nō tamē ita longe: vt nequeant ſimul cōmunicare: legeſq3 habeant iniuriam ſibi inuicem in cōmercijs ꝓhibentes: ceu ſi vnus faber: alter agricola: alter ſutor: alter aliquis huiuſmodi foret: eſſentq3 hi decē millia numero: nec alia eis foret cōmunio niſi talium rerum: puta contractuuʒ ⁊ federationis: nec ſiquidem ciuitas adhuc foret: ꝓpter quaʒ tandē vtiq3 cauſam:

nō enim

nõ enim: q2 nõ ꝓpinqua ſit cõmunicatio: nam ſi in vnum cõuenirent ita cõmunicãtes: vnuſquiſq3 tamẽ vtatur ꝓpria domo vt ciuitate: ac ſibiip̄ſis vt cõfederati auxilium ferant contra iniuriantes: ſolum ne ſic quidẽ ciuitas eſſe videretur recte cõſiderãtibus. Si quidem eodem mõ cõuerſarentur ſiſ cõiuncti3 τ ſeparati3.

¶ Ponit ſecũdã rõnẽ ad ꝓbandũ ꝙ ciuitas nõ eſt inſtituta gratia cõpugnationis τ cõmutationis τ alioꝝ contractuũ. Poſſet eni3 aliquis dicere: ꝙ ſi thuſci τ carthaginenſes eſſent ꝓpinqui τ cõmorarent̃ ſimul in vno loco: τ cõmunicarent in cõmutationib⁹ τ cõtractib⁹ aliis eẽnt vna ciuitas: hoc remouet per iſtã rationẽ. Et diuidit̃ in duas. In p̄ma ponit rõnẽ quaſi ꝓcedens narratiue. Scdo concludit cõcluſionẽ principalr̃ intẽta3 ibi. (Ex quo p3 τc̃.) In prima dicit palã eſſe ex dictis: ꝙ hoc modo ſe habeat ſicut dictũ eſt: ꝙ ciuitas nõ iſtituta ſit gr̃a cõpugnatiõis: nec cõmutationis τ alioꝝ ꝯtractuũ. Si eni3 due ciuitates diſtincte: ſicut Megarenſiũ τ Corinthioꝝ eẽnt ꝓpinque ſ̄m ſitũ: ita ꝙ ſe tangerẽt τ circũuoluerent̃ vno muro: adhuc nõ eẽt vna ciuitas: q2 poſſet cõtingere: ꝙ haberent diuerſos p̄ncipat⁹ τ diuerſas politias: τ manifeſtũ eſt ꝙ tunc nõ eſſet vna ciuitas: ẽt dato ꝙ cõicarent ſibi adinuicem ſ3 cõnubia: vt aliq ciuiũ megarenſiũ ꝯherent cu3 aliq̄bus Corinthioꝝ: q̄uis iſta cõicatio ſit vna de ꝓpriis cõicationib⁹: que fiunt in ciuitatib⁹. Doles eni3 vni⁹ ciuitatis frequẽter cõtrahũt cũ aliis eiuſdẽ ciuitatis: adhuc tñ nõ eẽt vna ciuitas: q2 iſtõ pñt facere diuerſe ciuitates. Eodẽ modo ſi aliqui ſeparati eẽnt ſ3 locũ: τ haberent diuerſas habitationes: nõ tñ tantu3 diſtarent ꝙ nõ poſſint adinuicẽ cõicare: ſed haberẽt leges: ꝙ in cõmutationib⁹ faciẽdis adinuicẽ nõ inferrẽt iniuſte ſibi moleſtias: vt ſi aliquis eẽt faber: alius coriarius: alius agricola: alius haberet aliquã artẽ alia3: τ eſſent in aliqua magna multitudine: ſicut ſi eſſent decẽ millia: τ in nullo alio cõicarẽt adinuicẽ: q̄3 in cõmutatione rerũ: τ in cõpugnãdo cõtra inimicos: adhuc nõ eſſet vna ciuitas: q2 iſta poſſunt cõtingere habitãtibus in diuerſis ciuitatib⁹. Que igitur eſt cã ꝑꝑ quã nõ eſt ciuitas vna: nõ eſt dicendũ: ꝙ ꝓpter hoc non ſunt ꝓpinque ſ̄m ſitũ: cũ non ſint ſub vna ciuitate: ita ꝙ nõ eẽ ꝓpinquos ſ̄m ſitũ faciat ciuitatẽ nõ eſſe vnã: τ eſſe ꝓpinquũ faciat ciuitatẽ eſſe vnam: q2 ſi aliqui ſic cõuenirent ꝙ eſſent ꝓping ſ̄m ſitũ τ cõicarent adinuicẽ: ſi tñ q̄libet haberet domum ſua3: τ vteret̃ ea: ſicut ciuitate que cõis eſt plurib⁹: τ iuuarent ſe adinuicẽ cõtra inimicos iniuriãtes eis. ſed in nullo alio cõicarẽt: nõ eẽt ciuitas vna. Et hoc manifeſtũ eſt diligẽter cõſideranti: q2 poſſibile ẽ ꝙ ſint ſub diuerſis p̄ncipatib⁹ τ politiis: τ tũc manifeſtu3 eſt: ꝙ nõ ſunt ſub vna ciuitate. Iterũ dato ꝙ ſic eẽnt congregati: vt adinuicem colloquerentur τ diuiſim de contractibus faciendis: adhuc nõ eſſet ciuitas vna: quia poſſibile eſſet ꝙ haberent diuerſas politias τ principatus.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex quo patet ꝙ ciuitas non eſt cõmunicatio loci: τ nõ iniuriãdi ſibiip̄ſis: τ cõmercii gratia Sed iſta quidem vt aſſint neceſſarium eſt ſiquidem futura ſit ciuitas. Nec tamẽ ſi iſta aſſint omnia: ciuitas adhuc erit.

¶ Cõcludit concluſionẽ principalẽ. Et dicit ꝙ manifeſtũ eſt ꝙ ciuitas nõ eſt cõicatio loci: nec ciuitas finaliter inſtituta eſt: vt adinuicẽ nõ faciãt iniuſte: nec gr̃a cõmutationis: tñ ſi debeat eẽ ciuitas: oz iſta exiſtere: aliter .n. nõ eẽt ciuitas: tñ iſtis ſolũ exiſtẽtib⁹ nõ eſt. ¶ Deīde cũ dicit.

¶ At bene viuendi ſocietas τ domib⁹ τ generibus vite perfecte gratia: τ per ſe ſufficientis Hoc tantũ nõ erit niſi vno eodẽq3 loco habitãtibus: τ cõiugia ſimul ineuntib⁹: ꝓpter quod ꝓpinquitates in ciuitatib⁹ extiterunt: τ ſodalitia: τ ſacra: τ cõuerſationes familiariũ. Idq3 eſt amicitie op⁹: nã ſiſ viuẽdi electio amicitia ẽ.

¶ Oſtẽdit gr̃a cui⁹ inſtituta eſt. Et diuidit̃ in duas. In prima oſtẽdit qd eſt ciuitas ſimplr̃. In ſcda oſtẽdit quis eſt finis ciuitatis: gr̃a cui⁹ inſtituta eſt ibi. (Finis eſt τc̃.) In p̄ma dicit: ꝙ bene dictũ eſt: ꝙ cõicatio loci nõ eſt ciuitas: ſed cõicatio bene viuẽdi ꝯpoſita ex domib⁹ τ diuerſis generibus gr̃a vite perfecte: τ per ſe ſufficiẽtis eſt ciuitas. Et per hoc ꝙ dicit cõicatio bene viuẽdi: inuit cãm formalẽ. per hoc ꝙ dicit ꝯpoſita ex domib⁹: tãgit cãm mãlẽ ꝓpinquã: per hoc ꝙ dicit ex diuerſis generib⁹: tãgit cauſas materiales remotas: per hoc ꝙ dicit gr̃a vite perfecte τc̃. tangit cauſa3 finalẽ. Sed hec nõ ꝯtingũt eſſe niſi habitantibus eũdẽ locũ: τ niſi cõiungant̃ ſ̄m cõnubia. Et ꝓpter h̃ in ciuitate fiunt affectiones amicitie factiue τ cõſeruatiue τ ꝯſinitates: que ſunt cõicatiões adinuicem in comeſtionib⁹ τ potib⁹ vel in aliis. Silr̃ fiunt ſacra τ cõuerſationes τ ſolatia ꝓpter ip̄m conuiuere: τ ratio huius eſt: quia amicitia multu3 neceſſaria eſt in ciuitate. Amicitia eni3 eligitur ꝓpter cõuiuere: ſine autẽ cõuiuere nõ eſt ciuitas quare amicitia neceſſaria eſt ad ciuitate3: ſed iſta que dicta ſunt neceſſaria ſunt ad amicitia3: τ ideo iſta ordinata ſunt in ciuitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Finis eſt igit̃ ciuitatis bene viuere. Illa vero gratia finis. Ciuitas autẽ eſt generu3 pagorũq3 ſocietas vite perfecte ac per ſe ſufficientis: hoc eſt: vt diximus: bene ac beate viuere. Bene igitur agẽdi gr̃a ponẽdu3 eſt eſſe ciuilẽ ſocietatem: nõ aũt gratia ſimul viuendi.

¶ Oſtẽdit gr̃a cuius finis iſtituta eſt ciuitas. Et dicit ꝙ finis ciuitatis ꝑꝑ qð ciuitas inſtituta eſt: eſt ip̄m bñ viuere. Ciuitas aũt τ illa que ordinant̃ ad ciuitatẽ ſunt ꝑꝑ fine3 ciuitatis. Ciuitas eni3 ẽ cõicatio bñ viuẽdi ꝯpoſita ex generib⁹ diuerſis: τ gr̃a vite perfecte: τ per ſe ſufficiẽtis. Hoc aũt eſt viuere feliciter: bene aut feliciter viuere in politicis eſt opari ſ3 virtutẽ practicã. Et ꝓpter hoc manifeſtũ eſt ꝙ cõicatio politica cõſiſtit in cõicatione bonaꝝ actionu3: τ nõ ꝯſiſtit in ip̄ſo viuere abſolute. Apparet igit̃ ꝙ finis ꝑꝑ quẽ iſtituta eſt ciuitas bñ ordiata eſt ſ3 v̾tutẽ ꝑfectã viuere vel opari τ nõ ip̄3 ꝯuiuere. ¶ Deīde cũ dicit.

¶ Quapropter quicũq3 plus cõferunt ad huiuſmodi ſocietatẽ: his plus iuris cõpetit in ciuitate q̄3 his q libertate ac genere pares ſunt vel maiores. S3 ciuili virtute ſunt impares: τ q̄3 hi qui diuitiis ſuperãt: ſed virtute ſuperãtur. Quõ igr̃ oẽs qui de rep. ꝯtendũt partẽ aliqua3 iuſti dicunt: manifeſtu3 eſt ex ſupradictis.

¶ Infert correlariũ ex quo apparet p̄ncipale intẽtũ. Et ꝙ cũ finis ciuitatis ſit feliciter viuere practice. Feliciter aũt viuere ſit opari ſ3 optimã v̾tutẽ practicã: q̄ eſt prudentia τ cõicatio politica cõſiſtit in bõ actionib⁹: manifeſtũ eſt ꝙ illi q plus addũt ad talẽ cõionẽ plus addũt ad ciuilitatem: τ plus ciuitatis p̄tinet ad iſtos q̄3 ad illos: q ſunt eq̄les in libertate vel genere: τ q̄3 ad illos q ſunt maiores in

generē:tñ minores ⁊ ineq̃les ſm virtutē politicā. Iterū plus attinet illis de eis que pertinēt ad ciuitatē q̃ illis q excedant alios in diuitijs: ſed excedūtur ab alijs in virtutibus. Ex quo apparet iuſtum eſſe equale aliquaꝝ rerū aliq̃bus perſonis ſꝫ dignitatē in ordine ad finē: q2 in politia illa: in qua ponit̃ rectus finis eſt iuſtū ſimplr. Iuſtū enim: vt dictū eſt: attēdit̃ ſm dignitatem in ordine ad finē: ſicut in regno ⁊ politijs rectis vlr: in politia aūt in q̃ ponit̃ finis nō rect⁹ nō eſt iuſtū ſimplr. Tales autē ſunt ſtatus popularis ⁊ paucoꝝ: ⁊ ideo in talib⁹ nō eſt iuſtum ſimplr qḋ erat pncipale intētū: gr̃a cu⁹ īduxit totā inq̃ſitionē de fine ciuitatis. Tūc recapitulat ⁊ dicit: ⁊ manifeſtū eſt ex determinatis: ꝙ oēs illi qui aduerſant̃ de iuſto nō tetigerūt iuſtū ſimplr: ſed iuſtū ſm quid tñ.

Eſt autē dubitatio quid oportet dominās eſſe in ciuitate. Nunquid populum: an eos qui diuitias habent: an bonos vel equos: vel vnum q ſit optimus omniū: vel tyrānū? Lec. IX.

¶ Poſtq̃ pħs diſtinxit politias ſm diſtinctionē pncipatuū: ⁊ declarauit: cu⁹ gr̃a ciuitas eſt īſtituta. In parte iſta inq̃rit quē opꝫ eſſe pncipātē in ciuitate: ⁊ q2 principat⁹ dꝫ diſtribui ſꝫ exceſſuꝫ alicu⁹ boni: inq̃rit ſꝫ cu⁹ exceſſum debeāt diſtribui. Et ſꝫ hoc diuidit̃ iſta pars in duas ptes In pma inq̃rit quē opꝫ eſſe pncipantē in ciuitate. Scdo inq̃rit ſꝫ cu⁹ exceſſuꝫ debeat diſtribui. ibi. (Cū vero ⁊c̃.) Prima in duas. In pma mouet dubitationē tāgens quaſi ſolutionē. Secūdo arguit cōtra ſolutionē. ibi. (Uerū hec ⁊c̃.) In pria dicit: ꝙ poſtq̃ determinatū eſt: ꝙ politie debēt diſtingui ſm diſtinctionē pncipatuū: ſeq̃t̃ dubitatio. ſ. quē opꝫ dñantē eſſe in ciuitate. Cū aūt oporteat aliquē eſſe dominātē: aut dñatur multitudo: ſicut in politia que eſt ſtatus popularis: aut diuites: vt in ſtatu paucorū: aut v̄tuoſi ſicut in rep. optimatuꝫ: aut vn⁹ optim⁹ ſic̄ in regno: aut vn⁹ peſſim⁹: ſicut in tyrānide. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Uerum hec oīa videtur habere difficultatē quid enim inopes: q2 plures ſint: partientur ea que ſunt opulētorum: hoc nōne iniuſtuꝫ eſt? Decreuerūt eniꝫ qui poteſtateꝫ habēt: iniuria igitur ſūma que tandē dicēda eſt.

¶ Arguit cōtra iſta ſingulā ⁊ ad min⁹ cōtra plura. Et diuiditur in duas. In pria facit qḋ dictū eſt. Scdo ſpāliter inquirit vtꝝ magis expediat multitudinem dñari: aut paucos v̄tuoſos ibi. (De his.) Prima adhuc in duas. Primo arguit ꝙ nō expedit dñari multitudinē: aut diuites. Secundo ꝙ nec vnū ſtudioſuꝫ ibi. (Sꝫ nūquid ⁊c̃.) Adhuc p⁹ in duas. Primo oſtēdit ꝙ nō expedit multitudinē dominari. Secūdo ꝙ nec paucos diuites ibi. (Sed an paucos ⁊c̃.) Pria in tres ſꝫ ꝙ ꝓbat ꝑ tres rōnes: ꝙ nō expedit multitudineꝫ dñari. ſcda ibi. (Rurſuſq3 ⁊c̃.) 3⁹ ibi. (Preterea illa ⁊c̃.) In pma dicit: ꝙ oīa iſta vident̃ hr̃e difficultatē. Si. n. dicat̃ ꝙ expedit multitudinē paupeꝝ dñari cū hꝫ multitudo potentiā habeat ⁊ ſine virtute: ſic ſequet̃ ꝙ diripiēt ꝑꝑ idigētiā ⁊ potētiā bona diuitū. Sed eſt ne hoc iniuſtū quaſi diceret ſic: ſꝫ eni veritatē ciuitas debꝫ hr̃e dominiū iuſtū. Quare manifeſtū eſt: ꝙ iniuſtitia extrema eſt hec. i. peſſima. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Rurſuſq3 oibus acceptis ſi plures ea ſibi tribuant: que ſunt paucorū: cōſtat ꝙ ciuitatē corrūpunt: atqui virtus nūq̃ corrūpit id qḋ eam habet: neq3 iuſtuꝫ ciuitatis corruptiuum eſt.

Ex quo patet legē iſtaꝫ nō poſſe iuſtā eſſe.

¶ Ponit ſcdaꝫ rōnē. Et dicit ꝙ ſi dicat̃ ꝙ expedit multitudinē dñari: ſequet̃ ſicut pri⁹ ꝙ diripiēt bona diuitum ⁊ paucoꝝ: ſicut virtuoſoꝝ: ſed hoc eſt deſtruere ciuitatem. Sꝫ virt⁹ nō deſtruit illud cu⁹ eſt: ⁊ ꝙ hꝫ eā: nec ꝙ iuſtuꝫ eſt corrūpit ciuitatē: quare manifeſtū eſt: ꝙ iſta lex q̃ precipit multitudinē dñari nō eſt iuſta: nō igit̃ expedit multitudinē dominari. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preterea illa quoq3 que facta fuerunt a tyranno: neceſſariū foret iuſta eſſe omnia. Uim eniꝫ affert propter potentiam quēadmodum multitudo diuitibus.

¶ Ponit tertiā rōnē. Et dicit ꝙ oēs opationes quas facit tyrānus: vñ tyrānus eſt iniuſte ſunt: q2 tyrānus ꝑ potētiā ſuā moleſtiā facit: ⁊ accipit bona ſubditoꝝ: talis aūt opatio iniuſta eſt. Sꝫ vbi multitudo dñat̃ facit violētiā diuitibus ad modū tyrāni diripiēdo bona eoꝝ. Et iō manifeſtuꝫ eſt ꝙ multitudo eſt ſicut tyrannus: quare opationes multitudinis ſunt iniuſte: ergo nō expedit multitudineꝫ dominari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed an paucos ⁊ opulētos iuſtū eſt dominari: an ergo ſi ⁊ illi hec agant: ⁊ rapinas exerceāt: auferāt q3 multitudinis bona: hoc ne erit iuſtū? ergo ⁊c̃. Hec igit̃ oīa cōſtat eſſe praua.

¶ Oſtēdit ꝙ nō eſt iuſtū dñari paucos diuites. Et diuiditur in duas. In pma oſtēdit ꝙ nō expedit paucos diuites dñari. Scdo ꝙ nec virtuoſos ſiue paucos ſiue plures ibi. (Uerū ⁊c̃.) In pma dicit q̃ſi iterrogādo: eſt ne iuſtū pauciores diuites dñari in ciuitate. q. d. nō eſt iuſtū: q2 ꝑ potētiaꝫ ſuā diripiēt bona pauperū ⁊ poſſeſſiones: ſicut ecōtrario multitudo ſi dominaret̃: ⁊ ſi iuſtū eſſet diuites diripere bona multitudinis: ⁊ econtrario iuſtū eſſet multitudinē diripe bona diuitū: ſꝫ h̄ eſt iniuſtū: vt viſuꝫ eſt: q̄re manifeſtū eſt: ꝙ prauū ⁊ iniuſtū eſt: ⁊ nō ſtudioſum diuites paucos dñari. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Uerū bonos ⁊ equos dñari opꝫ: auctoritatē q3 habere omniū. Ergo alij oēs cum magiſtratus nō capiant inhonorati manebunt. Nā honores q̄dē magiſtratus poteſtateſq3 appellamus: quos ſi boni ſemꝑ habeāt: neceſſariuꝫ eſt alios excludi ab honorib⁹ reipub.

¶ Oſtēdit ꝙ nō eſt iuſtū dñari virtuoſos ſiue plures ſiue paucos. Aliq̃s. n. diceret ꝙ verum eſt: ꝙ nō expedit dñari nec paucos diuites: nec multitudineꝫ: ſed hn̄ expedit ⁊ iuſtū eſt v̄tuoſos dñari: ⁊ eē dños iter oēs: ſꝫ iſtud vr̃ eē falſuꝫ: q2 ſi ſoli v̄tuoſi pncipent̃ oēs alij erūt ihonorati: q2 nō attingūt ad honorē pncipat⁹: q2 principat⁹ honores ſunt. Sunt eniꝫ premiū virtutis ⁊ hoc ē honor: ſicut dr̃ p̊ ⁊ 4⁰ ethi. ḡ q nō attingit ad pncipatū nō attingit ad honoreꝫ. Pncipātib⁹ igit̃ v̄tuoſis remanēt alij ihonorati: ſed h̄ eſt incōueniēs. Eſt. n. hoc cā diſſenſionis: oēs enim appetunt honorē nāliter: ꝑpter qḋ appetunt honorari a bonis ⁊ ſapiētib⁹ q meli⁹ ⁊ rectius pñt iudicare. Si ergo auferat̃ eis honor ſeq̃tur diſſenſio: ⁊ multa mala in ciuitate: q̄re non eſt iuſtū v̄tuoſos dñari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed nūquid vnus qui ſit optimus dominari debet? at enim hoc etiā grauius eſt: quoniā plures erunt ab honoribus excluſi.

¶ Oſtēdit ꝙ nō eſt iuſtū dñari vnū v̄tuoſum. Et diuidit̃ in ptes duas. In p⁹ facit qḋ dcm̄ eſt. In ſcda q2 poſſet aliquis

q̄s dicere: q̄ nõ expedit hoīez p̄ncipari: ſed hoīez p̄ leges oſtēdit 2̄riuz. ibi. (Sz forſan ꝛc̄.) In p̄ᵒ dicit: q̄ nõ expedit vnū v̄tuoſum valde p̄ncipari: q2 ſi vnᵘ valde v̄tuoſus dn̄et plures erūt ī honorati honore p̄ncipatᵘ: ſz h̄ eſt icōueniēs. Ex hoc eniz ſequūtur diſſenſiões in ciuitate ꝛ turbatiões ſicut dictū eſt. Iter̄ videbit̄ politia peior eſſe q̄ ſtatᵘ paucoꝝ: q2 in p̄ncipatu paucorū pluribᵘ ipendunt̄: in iſta aūt vni ſoli: hoc aūt peius videt̄ eſſe: q2 malū quanto magis diuiſum eſt: tanto minus exiſtit: ꝛ tolerabilius eſt: quare manifeſtum eſt: q̄ non expedit vnum virtuoſum dominari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed forſan dicet aliquis legē dominari debere. Non autem hominem in quem cadunt animi perturbationes.

¶ Quia diceret aliq̄s q̄ lex dz dn̄ari nõ hō: arguit 2̄ hoc. Et p̄mo ponit rōnē per quam vr̄ q̄ lex dz dn̄ari. Scd̄o arguit in 2̄riuz. ibi. (Si igit̄ ꝛc̄.) In p̄ᵒ dicit q̄ prauū ꝛ iniuſtuz eſt hoīez p̄ncipari ꝛ nõ legē: q2 hō hz paſſiones ſibi cōiunctas. Paſſiones aūt diſtrahūt volūtatem ꝛ faciūt deuiare a recto fine: ꝛ per 2̄ñs puertunt iudiciū rōnis. Lex aūt nullas hz paſſiones: q̄re per legē nõ 2̄tingit deuiare a recto iudicio rōnis. Cū igit̄ melius ꝛ iuſtiᵘ ſit illuz principari: qui nõ poteſt deuiare a recto fine q̄ illum qui poteſt. Et homo poteſt deuiare a recto fine: lex v̄o nõ: manifeſtū eſt q̄ iuſtū eſt legē dn̄ari: nõ hoiem. ¶ Deīde cū. d.

¶ Si igitur ſit lex quidem: ſed vel ad paucorū potentiā: vel ad multitudinis fauorē declināt: quid tandē refert in his: de quibᵘ dubitatū eſt: eueniēt enim eadē que ſupra dicta ſunt.

¶ Arguit in cōtrariū. Et dicit q̄ nõ videt̄ eſſe veruz q̄ legem ſit iuſtū dominari vl̄r: q2 cōtingit leges eſſe pertinētes ad potētiā paucoꝝ vel multoruz: ꝛ tales leges date ꝛ ordinate ſunt in ordine ad finē illorū. In illis autez non ſupponit̄ rectᵘ finis ſimpl̄r: ſicut predictū eſt. g̃ nec leges ſunt iuſte ſimpl̄r. Quare manifeſtū eſt q̄ nõ differt quid dicat̄: ſiue legē: ſiue aliud aliquid aliorū principari: quia ſemper idem accidit inconueniens: ſicut prius oſtenſum eſt de omnibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De his igitur ſit alius quidē ſermo: q̄ð autē magis penes multos debeat eſſe poteſtas q̄ penes paucos licz optimos. V̄r ſolui poſſe ꝛ quādā habere dubitatē: imo forte veritatē.

¶ Omiſſis alijs ſpāliter deſcēdit ad īquirēdū vtr̄ magis expediat multitudinē: aut paucos virtuoſos domiari. Et diuidit̄ in duas. In p̄ma p̄mittit q̄ omiſſis alijs: de qbᵘ nõ eſt arguēdū: q2 altera rō eſt. manifeſtū eſt enim q̄ vnū peſſimū nõ expedit dominari: ꝛ q2 hoc eſt per ſe manifeſtuz. Altera rō de hoc ꝛ de alijs: q2 de alijs eſt dubiuz: ſed de hoc nõ: ideo phs nõ arguit ad iſtud. ¶ Sz ingrendū eſt vtr̄ multitudinē magis expediat domiari q̄ v̄tuoſos paucos tm̄. Hoc. n. vr̄ hr̄e dubiuz ꝛ ſolūmodo q̄ð diſſoluitur rō: que in oppoſitū adducebat̄ prius ꝛ magis videtur eſſe verū ꝛ expediens multitudinē principari debere q̄ paucos virtuoſos. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Nam ſi plures ſint: quorū vnuſquiſq3 nõ ſit ſtudioſus: tñ fieri pōt vt in vnuz conueniētes oēs meliores ſint q̄ illi nõ vt ſinguli: ſz vt oēs queadmoduz cena: in qua plures cōferunt q̄ ea que ex vnius erogatione fit: nā cum plures ſint: vnuſq̄ſq3 partē habet virtutis ac pruden-tie ac fiunt in vnuz collati: quaſi homo vnus qui multos pedes habeat: multaſq3 manus: multoſq3 ſenſus: et eodem modo circa mores ꝛ intelligentiā. Quapropter melius iudicant multi: ꝛ in muſica: ꝛ in poetaꝝ operibᵘ. Alij enim aliud: ꝛ cūcti cūcta diſcernunt.

¶ Proſeq̄t̄ ꝛ p̄ oñdit: q̄ magꝭ expediat multitudinē dn̄ari q̄ paucos v̄tuoſos. Scd̄o ſoluit dubitationē ꝛ quādaz aliā ānexā illi ibi. (Quapp ꝛc̄.) p̄ᵃ ī duas. P̄rio declarat vnā p̄pōnē. Scd̄o arguit ex illa. ibi. (Si igit̄ ꝛc̄.) Adhuc p̄ᵃ in duas. P̄rio māifeſtat illā p̄pōnē. ꝛ p̄ōit dr̄iaz īter aliq̄: de qbᵘ eſt mētio fcā ibi. (Sz in hoc ꝛc̄.) In p̄ᵒ dicit q̄ ſi ſint multi nõ v̄tuoſi ſimpl̄r: cū 2̄ueniēt in aliqd vnū faciēt vnū aliqd ſtudioſum: nõ ſicut q̄dē vt q̄libet faciat aliqd ſtudioſum per ſe: ꝛ aliqd melius: ſed oēs ſil faciant vnū aliqd ſtudioſum: ꝛ ſunt aliqd melius q̄ q̄libet diuiſim acceptus: ꝛ h̄ declarauit per ſimile: ꝛ dicit q̄ ſicut illi qui faciūt cenā ad cōes expēſas: ꝛ q̄libet modicū apportat: q̄ð aūt collectū eſt ex oibᵘ apportatis magne quātitatis eſt: ſic eſt in p̄poſito: ſi ſint multi ꝛ q̄libet aliqd habeat v̄tutis ꝛ prudētie: cū 2̄ueniūt in vnū: faciēt vnū aliqd magnū ꝛ virtuoſuz. In quo eniz vnus deficit 2̄tingit alterum abundare: vt ſi vnus nõ inclinetur ad fortitudinem alter inclinabitur: ꝛ ſi alius nõ inclinetur ad temperātiaz alter inclinabit̄: ꝛ vbi vnus nõ poterit preuidere: bene alter poterit: ꝛ ſic cum 2̄uenerit faciēt quaſi vnū hoīez virtuoſum ꝛ perfectū. Hominē dico habētē multitudinem ſenſuū: per quos diſcernere poſſit: ꝛ multitudinē manuū ꝛ pedū: per que poſſit moueri ad opationez ꝛ opari. Sil̄r etiā quātū ad mores ꝛ quātū ad itellectū ſe hz. Ex oībus eniz cū 2̄uenerint efficiet̄ quaſi vnus hō p̄fectus ſm̄ itellectū quātū ad v̄tutes itellectuales: ꝛ ſm̄ appetitū quātū ad morales. Et adducit aliud ſimile dicens: q̄ p̄p̄ hoc: q̄ multi ſunt aliqd meliᵘ ſil̄ iuncti q̄ q̄libet illoꝝ 2̄tingit q̄ opera muſicalia: ꝛ opera poetaꝝ meliᵘ facta ſunt ꝛ ducta ad perfectionē per plures q̄ per vnū. Sic eni iuente fuerūt artes ꝛ ſcie: q2 p̄mo vnus inuenit aliqd ꝛ illud tradidit: ꝛ forte iordinate alius poſt hoc accepit illō ꝛ addidit ꝛ totū tradidit: ꝛ magis ordinate: ꝛ ſic 2̄ſequēter donec p̄fecte artes ꝛ ſcie iuente ſunt: ꝛ manifeſtū eſt q̄ aliqui aliqua iuenerūt: ſed oēs ſimul oia: ꝛ manifeſtum eſt q̄ plus eſt ꝛ perfectius illud: q̄ð oēs iuenerūt q̄ illud quod quilibet per ſe. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sz in hoc differūt ſtudioſi viri ab vnoquoq3 alioꝝ ex multitudine: queadmodum decoros a nõ decoris aiunt: ꝛ picta artificioſe a veris: eo q̄ ſeorſum diſtincta in vnum colliguntur: cum ſi ſeparatio fiat pulchrius ſe habebit huius quidem picti oculus: alterius vero cuiuſdam alia particula.

¶ Ponit differētiā īter vnū virū ſtudioſum ſimpl̄r ꝛ quēlibet illoꝝ: ex q̄bus cū 2̄uenerint in vnū factuz eſt aliqd ſtudioſum. Et dicit q̄ viri ſtudioſi ſiue virtuoſi differūt a quolibz illoꝝ multoꝝ: ex qbᵘ cū 2̄uenerint in aliqd vnuz ſit aliqd virtuoſuz: ſicut bonᵘ differt a non bono: q2 h̄ viri virtuoſi boni ſimpl̄r ſunt: ſed q̄libet iſtoꝝ ſm̄ ſe acceptus nõ eſt bonᵘ: q2 nõ eſt virtuoſus p̄fecte. Iter̄ differūt viri ſtudioſi ab iſtis diuiſim acceptis: ſicut puta per artē differunt a veris: circa q̄ð itelligo q̄ pictor volēs aliqd pingere per artē: ſicut imaginē hoīs 2̄ſiderat bonā diſpōnē oculorū in iſto: dimittēs diſpōnes alioꝝ mēbroꝝ: ſil̄r cōſide-

rat bonā diſponē man⁹ in alio: dimittēs malas diſpōnes alioꝝ mēbroꝝ: ⁊ ſic ꝯſiderat meliores diſpōnes aliorum mēbroꝝ in diuerſis ⁊ dimittit turpes: tūc ex oib⁹ iſtis collectis facit imaginē pulchriorē q̄ ſit qlibȝ illoꝝ: ex quib⁹ aliqd accepit: ⁊ manifeſtū eſt ꝙ qlibȝ illoꝝ: ex qb⁹ aliqd accepit aliqd pulchritudinis hȝ: ſed nō ſimplr: illud aūt qd̄ acceptū eſt ex iſtis ſimplr pulchrū eſt ſic: ſilr in ꝓpoſito qlibȝ illoꝝ multoꝝ aliqd hȝ virtutis: ſed nō eſt ſimplr v̄tuoſus: id aūt qd̄ ſimplr collectū eſt ex ipſis ſimplr virtuoſum eſt. Et h̄ eſt qd̄ intēdit cum dicit: artificioſe: eo ꝙ illa vera ſimplr accepta ſunt collecta in vnū: ⁊ imago illa: q̄ ꝯponit ſil' ex ptib⁹ bn̄ diſpoſitis in diuerſis extimbus pulchrior eſt q̄ vnūq̄dq̄ʒ illoꝝ: in quoꝝ vno inuenit̄ pulcher oculus: in alio aūt pulchra man⁹: ꝯuenit eniȝ bn̄ inuenire ſeorſuȝ vnū hn̄tē oculū pulchriorē q̄ ſit pect⁹: q̄uis in alijs d̄ficiat: ſilr aliquē hn̄tē pulchrā manū q̄ ſit pect⁹: q̄uis in alijs deficiat: ſilr i alijs ꝑticul: ſilr in ꝓpoſito differt vir ſtudioſus ab vnoq̄q̄ʒ illorū q dicti ſūt: qꝛ oēs bonas diſpōnes ſʒ aiaȝ hȝ ꝯiūctim: ⁊ i vno ſuppoſito vnuſquiſq̄ʒ illoꝝ vnā: aut in qua forte poterit excedere v̄tuoſū ſimplr eniȝ excedetur ab eo. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Si igit̄ de oī populo oiq̄ʒ multitudine recipit̄ hāc eſſe differētiā multitudinis ad paucos ſtudioſos icertū eſt: imo forſan certum: qd̄ de qbuſdā eſt ipoſſibile: nā eadē rō ꝺ beſtijs eēt. Quāq̄ʒ qd differūt qdā: vt ita dixeri: a beſtijs ſʒ de aliq̄ multitudine nihil vetat eſſe veꝝ.

¶ Ex iſta ꝓpōne declarata argūt dicēs: ꝙ īmanifeſtū eſt verū hȝ dr̄iaȝ ꝯtingat eſſe circa multitudinē: ⁊ circa hoc populū totuȝ ad paucos v̄tuoſos: q. ſ. tota multitudo melior ſit q̄ illi pauci virtuoſi: tn̄ ſʒ v̄tutē in qbuſdā eſt ipoſſibile: hoc eſt. n. q̄dā multitudo beſtialis: cui⁹ hoies iclinant̄ ad actus beſtiales: ⁊ parū rōnis hn̄t. Et in tali multitudine nō eſt verū: ꝙ ex illis hoib⁹ poſſit fieri aliqd v̄tuoſum ſi cōuenirēt in vnū. Alia eſt multitudo in qua quilq̄ʒ hȝ aliqd v̄tutis ⁊ prudētie: ⁊ iclinant̄ ad actuȝ v̄tutis: ⁊ in tali verū eſt: ꝙ illud qd̄ ſit ex iſtis cū ꝯueniūt in vnuȝ eſt aliqd virtuoſuȝ. Et hoc eſt qd̄ dicit phus ꝙ in aliq̄ multitudine nō eſt veꝝ: ꝙ illa multitudo faciat aliqd v̄tuoſuȝ: de qua multitudine pōt hr̄e veritatē. Ex quo pōt formari rō ſic: meli⁹ eſt p̄ncipari qd̄ meli⁹ ⁊ ſtudioſius eſt: ſʒ cōtingit aliquā multitudinē: etiā magis ſtudioſam paucis virtuoſis ꝓbatam eſſe. ergo ⁊c̄.

Quapropter dubitationē illā primā ꝑ iſta ſoluere qs pōt: ac ſilr aliaȝ ſubſequētē: quorū opȝ poteſtatē hr̄e liberos hoies ac multitudinē ciuiū: quales ſunt qcūq̄ʒ: qui neq̄ʒ opes habēt: neq̄ʒ virtutis extiſtimationeȝ. Lec. X.

¶ Poſtq̄ phs mouit dubitationem: vtꝝ magis expediat multitudinē dn̄ari q̄ v̄tuoſos: in pte iſta ſoluit eā: ⁊ quādā annexā illi: ⁊ hȝ duo. Primo infert ſolutionē q̄ōnis ex determiatis: ⁊ ponit q̄ōnem annexā. Scd̄o ſoluit illā ibi. (Eteniȝ ⁊c̄.) In p̄ma dicit: ꝙ ꝑꝑ ea que dicta ſūt pōt ſolui dubitatio qua querit̄: vtꝝ magis expediat dn̄ari multitudinē q̄ paucos virtuoſos: appet enim ex dictis: ꝙ duplex eſt multitudo. Una qdēȝ beſtialis: in qua nullus hȝ rōnē vel modicā: ſed iclinat̄ ad beſtiales actus: ⁊ manifeſtum eſt: ꝙ iſtā nō expedit dn̄ari aliquo mō: qꝛ ſine rōne eſt ⁊ ꝯiunctiȝ ⁊ diuiſim. Alia eſt multitudo vbi oēs aliqd hn̄t rōnis ⁊ iclinant̄ ad prudentiā: ⁊ bene ſuaſibiles ſunt ad rōnē: ⁊ talē expedit magis dn̄ari q̄ paucos virtuoſos: q̄uis. n. qlibȝ nō ſit v̄tuoſus: tn̄ qd̄ ſit ex oib⁹ cū ꝯueniūt eſt virtuoſuȝ. Et ſic apparet ſolutio q̄ōnis: qꝛ vbi eſt talis multitudo expedit eā magis dn̄ari q̄ virtuoſos: vbi non talis: ſed beſtialis nullo mō expedit. Poterit ēt per h̄ ſolui qd̄ alia ꝯſilr ſe hn̄s ad illā. ſ. vtrū oporteat multitudinē ⁊ liberos dn̄os eligere: ⁊ eos corrigere: ⁊ quorum expedit eos eſſe dn̄os ſi expediat: ⁊ q ſunt illi: de qb⁹ mouet q̄ōnē exponit: hȝ enim ſunt qui nō habēt aliquā dignitateȝ ſiue bonum virtutis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eteniȝ ꝑmittere iſtis magnos magiſtrat⁹ nequaq̄ʒ eſt tutū ꝑꝑ iniuſtitiā ⁊ ignorantiā: ꝑ q̄s qbuſdā iniuriarent̄: in qbuſdā errarent.

¶ Soluit q̄ōnē: ⁊ p̄mo ſoluit q̄ōnē. Scd̄o ſolutionē cōfirmat ꝑ leges antiquoꝝ ibi. (Quapp ⁊c̄.) Pria in tres. In p̄ma oſtēdit ꝙ incōueniēs ⁊ nō ſecurū eſt multitudineȝ p̄ncipari. Scd̄o ꝙ terribile eſt eos nullo mō ꝑticipare p̄ncipatu ibi. (Rurſus.) Tertio ꝙ expedit aliquo mō ibi. (Reſtat ⁊c̄.) In p̄ᵃ dicit: ꝙ liberos ⁊ multitudinē attingere ad p̄ncipatū maximū: ⁊ p̄mū periculū eſt: iſti eniȝ iniuſtitiā ⁊ iprudētiā hn̄t: ⁊ ꝑꝑ iprudētiā deficerent a recte iudicādo: ⁊ ꝑꝑ iniuſtitiā iclinabunt̄ ad oꝑa iniuſta: ⁊ iō ſeq̄tur ꝙ multa mala faciēt q̄ntū ad ſeipſos: ⁊ multa iniuſta quantū ad alios eis iniuriādo ⁊ moleſtando: hoc autē eſt periculū. ergo tales participare p̄cipatu incōueniēs eſt maximuȝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Rurſus ꝟo excludere illos penit⁹ ab honoribus periculoſuȝ eēt. Cū. n. multitudo inopuȝ eſt in ciuitate: eadēq̄ʒ ab honorib⁹ excluſa: neceſſe eſt eā ciuitatē eſſe hoſtium reip.

¶ Oſtēdit ꝙ terribile vr̄ eſſe eos nullo mō participare: et dicit ꝙ nullo mō ꝯcedat̄ eis p̄ncipatus: nec attingunt ad ipm incōueniēs ⁊ terribile videt̄: qꝛ reputabūt ſe ihonoratos: ⁊ cū ſint multi ⁊ pauperes ſequetur ſeditio ⁊ turbatio in ciuitate: ſed iſtud eſt terribile. ¶ Deinde cuȝ dicit.

¶ Reſtat igitur vt ad conſultandum ⁊ decernendum iſti recipiantur.

¶ Cōcludit tertiuȝ: ⁊ dicit ꝙ ex quo ſequunt̄ multa mala in ciuitate: ſi nullo mō attingunt ad p̄ncipatū relinqt̄: ꝙ ꝑcipare debēt p̄ncipatu aliquo mō: ſaltē q̄ntū ad cōſiliatiuū ⁊ iudicatiuū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quapropter ⁊ Solon ⁊ alij qdā coꝝ q leges ꝯdidere huiuſcemodi hoies ad repetēdas geſtoꝝ rōnes: ⁊ ad ſuffragia electiōeſq̄ʒ magiſtratuū admittūt: ſolus autē vt magiſtrat⁹ cōmittant̄ nequaq̄ʒ ꝑmittūt: dū eniȝ cū alijs vna decernūt atq̄ʒ ꝯſultāt: capiūt oēs ſil' ſufficiētē ſenſuȝ: ⁊ ꝑmixti meliorib⁹ ꝓſunt reip. queadmodū nō purū alimētū vna cū puro totuȝ facit vtili⁹ q̄ paucū: ſeparati vero vtriq̄ʒ imperfecti ſunt ad iudicandum.

¶ Cōfirmat ſolonē ꝑ leges ⁊ ordinatiōes antiq̄ꝝ: ⁊ diuiditur in ptes duas. In p̄ᵃ facit qd̄ dictū ē. In 2ᵃ arguit ꝯ ordinationē illoꝝ ibi. (Sʒ hȝ dubitationē ⁊c̄.) In p̄ᵃ dicit ꝙ qꝛ dictū ē ſi multitudo nullo mō ꝑticipet p̄ncipatu: ſequent̄ multa mala: ſic̄ ſeditio ⁊ turbatio i ciuitate. Solō legiſlator Athenienſiū. ⁊ qdā alij legiſlatores ſtatuerunt multitudinē in eligēdo ⁊ corrigēdo p̄ncipes: tn̄ noluerūt ꝙ qlȝ ſigillatiȝ hr̄et ꝑtātē in eligēdo ⁊ corrigēdo: ⁊ h̄ rōnabilr: qꝛ qlȝ ſʒ ſe v̄tutē nō hȝ: ⁊ iō deficeret i eligēdo ⁊ corrigēdo: vt dicim⁹: ꝙ iſti noluerūt: ꝙ qlȝ hr̄et ꝑtāteȝ in eli-

gēdo

gēdo ⁊ corrigēdo ꝑncipātē ꝓꝑ cāz dictā:ſ; oēs inſil. Et rō hui⁹ ē q: q̄libꝫ ꝗlꝫ nō hēat v̄tutē ꝑfectā: vñ recte ſe poſſūt hr̄e in ꝑncipatu:tñ tota multitudo ſufficiēter v̄tutē hꝫ: ⁊ diſcretionē in eligēdo ⁊ corrigēdo:in iſta.n. multitudine ſunt ſapiētes v̄tuoſi aliq ⁊ aliq nō:⁊ plus valꝫ ꝙ ſumanť iſti oēs ſil ꝗ̄ ſi ſumerent v̄tuoſi ⁊ ſapiētes ſolū:ſic.n.ē hic ſicut eſt de alimēto:alimētū enīꝫ ipurū ſumptū cūꝫ puro plus ꝑficit ꝗ̄ alimētū impurū: ſi ꝑ ſe aſſumať:impuri.n. alimēti malitia:⁊ iꝑrobitas ꝑ puꝝ ſibi ꝑmixtū corrigiť ⁊ ex eis cōmixtis fit bonū alimētū:⁊ ipurū ad eq̄litatē redigitur:ſic in rep.inſipiētes in cōſulendo ⁊ decernendo quodāmodo rectificāť a ſapiētib⁹:vt poſſint aliquo mō reip. ꝓdeſſe.❡ Deinde cum dicit.

❡ Sed hꝫ dubitationē h⁹ ordinatio reipu. pri- mū: q: videreť eiuſdē eē hoīs ſcire iudicarē ꝗs recte medelā attulit:ꝗ ipſe ſciat ēt mederi ac ſanitatē egrotātib⁹ afferre:hic aūt eſt medicus. Eodēꝫ modo de alijs facultatib⁹ ⁊ artib⁹. Ut eni medicū rōnē ſue medele apud alios medicos reddere opꝫ:ita ⁊ alios apud ſilēs. Medicus aūt eſt ⁊ ille ꝗ agit: ⁊ ille ꝗ ꝑcipit ⁊ oſtēdit: ⁊ tertio loco:ille ꝗ a pueritia expertus eſt circa artē:ſunt enīꝫ quidā tales in cūctis: vt ita dixerim artib⁹. Tribuim⁹ vero iudicium paruꝫ minus expertis ꝗ̄ ſcientibus.

❡ Obijcit ꝯ iſtā ordinationē antiquoꝝ: ⁊ diuidiť in duas ꝑ꜒ ꝙ dupl'r obijcit.2ª ibi.(Eſt ⁊ alia ⁊c̄.) pᵃ i duas. In pᵃ tāgit obiectionē. Scḋo ſoluit ibi.(At.n.⁊c̄.) Adhuc pᵃ in duas. Primo ꝓmittit duas ꝓpōnes. Scḋo arguit ex illis ibi.(Itaqꝫ ꝑ꜒ ⁊c̄.) Pᵃ in duas ꝑ꜒ ꝙ duas ꝓpōnes ꝓponit.2ª ibi.(Deīde ⁊ ⁊c̄.) In pᵃ dicit:ita dictū eſt: ꝙ Solō ⁊ ꝗdā alij legiſlatores ordinauerūt:ꝙ multitudo hr̄et poteſtatē in eligēdo ⁊ corrigēdo ꝑncipatū: vr̄ ꝙ hec ordinatio hꝫ dubitationē:⁊ ad declarationē ꝓmittit iſtā ꝓpōnē Cui⁹ eſt medicari ⁊ ſanare ab egritudine p̄ñte ei⁹ eſt iudicare ꝗs recte ſanat⁹ eſt:hoc autē facit medic⁹. Et rō ꝓpōnis eſt:q: cui⁹ ē aliq̄d facere ꝑ deductionē ex cauſis ⁊ ꝑncipijs:ei⁹ eſt reſoluere ipꝫ vſqꝫ ad ꝑmas cāſ ꝯſiderādo ex ꝗb⁹ ⁊ q̄libus cauſis eſt ⁊ hꝫ eē:ħ aūt ē iudicare.ꝗ eiuſdē eſt aliq̄d ꝯſtituere ⁊ iudicare de ipſo:ſilr̄ eſt i alijs artib⁹: ſicut.n. medic⁹ in medicinalib⁹ iudicat ⁊ corrigit: ſilr̄ ⁊ alij in ſuis artib⁹. Ulteri⁹ dicit ꝙ medic⁹ triplex eſt.vn⁹ ꝗdē eſt ꝗ nō nouit artē:ſ; ordinata ab alijs aliq̄lr̄ ſcit applicare ad op⁹. Ali⁹ eſt artifex ꝑncipalis ꝗ nouit ſimpl'r oēs cāſ ⁊ ꝑncipia medicie:⁊ terti⁹ eſt exꝑtus ꝗ aliq̄ nouit:ſed non ſimpl'r. Cū igiť dicim⁹ medicū iudicare de eo queꝫ ſanat ītelligim⁹ de medico ſcḋo ⁊ 3º mō. Et ſicut circa medicinā eſt ꝯſiderare triplicē medicū.ſ.practicū ſciētē ⁊ exꝑtū ſic circa oēs alias artes fere:in oīb⁹ aūt ipſis iudicium rectū:de his q̄ ſub ipſis ſunt nihil min⁹.i.paruꝫ min⁹ exꝑtis ꝗ̄ ipſis ſciētib⁹. Dicit aūt paruꝫ min⁹:q: ſciētes ſimpl'r in oībus melius iudicant.❡ Deinde cū dicit.

❡ Deinde ⁊ circa electionē eodē ſe videť modo hr̄e:nā recte eligere ſciētis eſt op⁹:ceu geometrā in geometria: ⁊ gubernatorē in nauigatione. Et ſi enim in quibuſdā operib⁹ ⁊ artib⁹ cōcurrunt:alij quidā ignorantes: ⁊ nō tamen melius iudicant ꝗ̄ ſcientes.

❡ Proponit ſcḋaꝫ ꝓpōnē ⁊ dicit:ꝙ ſicut eſt circa iudiciū ſic eſt circa electionē:quod ſciētis eſt recte eligere: ⁊ ħ eſt op⁹ eius:ſicut geometra iudicat recte de geometricis ⁊ gubernator de gubernatiuis:⁊ ſic de alijs. Et rō hui⁹ eſt. Electio.n.eſt appetit⁹ ꝑcōſiliātis:ꝯſilium aūt eſt rōcinatio de eis:q̄ ſunt ad finē:rōcinari aūt recte de his q̄ ſunt ad finē ſciētis eſt. Quare manifeſtū eſt:ꝙ opus ſciētis eſt iudicare ⁊ recte eligere. Et ſi idiote aliq̄ recte eligant: non tñ ſicut ſciētes nec magis ipſis:q: ſi recte eligāt vel iudicēt:ħ eſt a caſu:nō ſic aūt ſapiētes.❡ Deinde cū dicit.

❡ Itaqꝫ ꝑ꜒ hāc rōnē auctoritas multitudini dāda nō eēt:neqꝫ in electiōib⁹ magiſtratuū:neqꝫ in rōnib⁹ adminiſtratorum repoſcēdis.

❡ Ex iſtis duob⁹ arguit:ꝙ nō expedit populū hr̄e poteſtatē in eligēdo ⁊ corrigēdo ꝑncipatu dicēs:ꝙ manifeſtū eſt ex dictis:ꝙ nō expedit multitudinē hr̄e dñiuꝫ in electione ⁊ correctiōe ꝑncipū:q: ſicut dictū eſt:ſciētis eſt eligere ⁊ corrigere prudētis:ſ; multitudo ignorās ⁊ iprudēs eſt: quare nō expedit multitudinē dominari in eligēdo ⁊ corrigendo.❡ Deinde cum dicit.

❡ At enim forſan hec oīa nō bene dicunť: ⁊ ꝓpter ſuperiorē ſermonē ſi ſit multitudo nō nimis ſeruilis:erit enīꝫ vnuſqſqꝫ deterior iudex ꝗ̄ hi qui ſciunt verum:tñ ſimul oēs vel meli⁹ iudicabunt:vel nō deterius.

❡ Soluit iſtā dubitationē:⁊ diuidiť i duas ꝑ꜒ ꝙ dupl'r remouet ipāꝫ.2ª ibi.(Et de ꝗbuſdā ꝗdē nō ſolū his ⁊c̄.) In pᵃ dicit:ꝙ forte oīa iſta nō hn̄t v̄itatē:nec bñ dicta ſunt:⁊ hoc ꝓꝑ rōnē ſuperi⁹ dictā. Si eni ſit multitudo nō vilis ſiue beſtialis:ſed aliq̄d hn̄s rōnis ⁊ v̄tutis:bñ ēt ſuaſibilis hn̄s ſapiētes:a ꝗb⁹ recte ſuadeať:talē multitudinē ſimul ſumptā bñ expedit hr̄e poteſtatē in eligendo ⁊ corrigēdo ꝑncipē:⁊ ſi vnuſqſqꝫ illoꝝ nō habeat ſufficienter rōnē ⁊ virtutē:per quāꝫ poſſit recte eligere ⁊ corrigere:tñ oēs ſil hn̄t:⁊ ꝯſtitutū ex oīb⁹ cū ꝯueniūt:virtuoſuꝫ eſt ſimpl'r. Ex quo apparet ꝙ phs reſpōdet ꝑ iteremptionē minoris cū dicebať:multitudo eſt iprudēs ⁊ ignorans:verꝫ eſt ſi fuerit talis:ſicut dictuꝫ eſt: ⁊ dicit forſan:q: in aliqua politia nō expedit multitudinē hr̄e poteſtatē in eligendo ⁊ corrigēdo:ſicut in regno. In regno.n.ſi vn⁹ ſit ſimpl'r prudēs:⁊ alij regant̄ q̄ſi dominatiuo ꝑncipatu:nec inferiores obediāt ſuꝑiori:nō expedit multitudinē hr̄e ꝑtātē:ſ; in politia:vbi multitudo eſt eq̄lis expedit.❡ Deīde cū dicit.

❡ Et de ꝗbuſdā quidē nō ſolum is ꝗ fecerit recte iudicat: ⁊ qui hꝫ artem: puta domū nō ſolū is itelligit ⁊ iudicat qui fecit:ſed melius is qui vtiť. Utitur autē paterfamilias domo: ⁊ temone gubernator nō faber: ⁊ epulis cōuiua nō coquus. Hoc igitur dubiū per hunc modū videtur ſufficienter ſolui.

❡ Scḋo remouet obiectionē q̄ſi interimēdo maiorē:⁊ dicit ꝙ iſtud qḋ accipiebať: ꝙ ſciētis ſolum ſm̄ vnāquāqꝫ artē eſt iudicare de oꝑe ſuo nō hꝫ veritatē:puta ſi ſint alij qui ꝗ fecerūt aliqua oꝑa:⁊ tñ nō vtanť illis: nō eſt veruꝫ ꝙ illi bñ iudicēt:ſed illi ꝗ vtunť recte iudicāt: ſicut nō ſoluꝫ edificator iudicat domū:imo melius iudicat ille:qui ea facta vtiť ſicut paterfamilias:ſilr̄ nauta gubernaculū accipit a carpētario:⁊ meli⁹ iudicat de ipſo ꝗ̄ carpētari⁹:⁊ vtēs epulis meli⁹ iudicat ꝗ̄ coquus. Hec ꝗ dubitatio iſto mō vr̄ eē diſſoluta ſufficiēter:ſilr̄ ēt eſt in ꝓpoſito ꝙ melius iudicat qui vtiť principatu:hoc autē eſt multitudo.

❡ Et eſt intelligēdū ꝙ tres ſunt artes ſe hn̄tes ꝑ ordinē Una ꝗdē eſt q̄ v̄ſať circa māꝫ:ſicut eſt illa q̄ ꝑparat māꝫ

ſicut eſt lignoꝝ dolatiua ꝛ ꝑparatiua. Alia eſt q̄ in mā̄ diſpoſita introducat formā: ſicut nauifactiua. Tertia eſt vſualis q̄ vtiẗ nauefacta: ꝛ iſte ſic ſe hñt: ꝙ prīa rōnez operādi hʒ a ſcḋa: ꝛ eſt ꝓp ipſaꝫ: diſpōit.n.ſic ligna: qꝛ talis forma quā ↄſiderat dʒ introduci in mā̄ʒ talē: ꝛ tn̄ ipſa ſʒ ſe formā illā nō nouit: ſilr ſcḋa rōnē operandi hʒ ex tertia: ꝛ eſt ꝓp ipſaꝫ: talē.n.formā inducit in lignis cū ↄpetit talis finis q̄ ↄſideraẗ a tertia q̄ dr̄ vſualis: ꝛ iō iſta ↄſiderat cāʒ oiuʒ aliaꝝ ṗmā. Per reſolonē ad ṗmā cāʒ iudicaẗ de re: ꝛ iō vſualis recti⁹ iudicat q̄̄ ille q̄ formā iducit in mā̄. Si aūt ſit aliq̄ ſcia: que aliqd cōſtituat in eſſe: ꝛ eo vtaẗ iſta: melius iudicat: ꝛ certius oibus. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Eſt ꝛ alia dubitatio cū hac ānexa: qꝛ incōueniēs vr̄ vt deteriores q̄ ſunt maioꝝ reꝝ hēant ptātē q̄̄ ꝓbi: rōnes ꝟo adminiſtratoꝝ a magiſtratib⁹ repoſcere: ꝛ magiſtrat⁹ ipſos diligere maximū eſt: que duo in quibuſdā ciuitatib⁹ a ppl'o fiūt. Cōcio.n.taliū oiuʒ dn̄a eſt: at q̄ cōcionis qdeʒ pticipes ſunt ↄliberāt: decernūt: exigui cenſus hoieſq̄ꝫ ꝛ cuiuſqʒ etatis. Queſturaʒ ꝟo ꝛ preturā: ꝛ maximos magiſtrat⁹ ſuſcipiūt ex cēſu magno atqʒ etate.

¶ Ponit ſcḋaꝫ obiectionē ↄ illā ordinationē: ꝛ diuidiẗ in duas. In p̄ͦ pōit obiectionē. In z͛ͦ ſoluit ibi. (Nō illa ꝛc̄.) In p̄ͦ dicit: ꝙ alia eſt dubitatio ↄ illā ordīationē ↄueniēter ſe hn̄s ad ṗmā: incōueniēs.n.eſt prauis ↄmittere maxima: ſʒ electio ꝛ correctio ṗncipū maxīa ſunt in ciuitate: ḡ ↄmittere iſta prauis icōueniēs eſt: ſʒ multitudo praua ꝛ ipzudēs eſt: q̄re manifeſtū ꝙ icōueniēs eſt mltitudinēz hr̄e ptātē in corrigēdo ꝛ eligēdo ſup ṗncipes ꝛ v̄tuoſos: ſʒ ſicut dictū eſt: in q̄buſdā politijs iſta ↄmiſſa ſunt populo: multitudo.n.in illis dn̄iuʒ hʒ: ꝛ in eligēdo ꝛ corrigēdo: qꝛ in aliq̄̄ ciuitate populares ꝛ iferiores attingūt ad ṗncipatū: ꝛ ad iudicatiuū ꝛ ↄſiliatiuū ēt de paruis honorib⁹ iudicant ꝛ pſunt dimitib⁹: ꝛ ducūt exercitus: ꝛ ṗncipanẗ maximis ṗncipatib⁹: ꝛ magis q̄̄ maiores: q̄re manifeſtū ꝙ ordinatiōes iſtoꝝ incōueniētes ſunt. ¶ Deide cū dicit.

¶ Nō illa pōt eodē mō ſolui: nā forſan id ſe recte hʒ: neqʒ.n.iudex neqʒ ↄſultor: neqʒ is q̄ in ↄcione exiſtit dn̄aẗ: ſʒ iudiciū ꝛ ſenat⁹ ꝛ ppl's: illoꝝ ꝟo vnuſq̄ſqʒ eſt ꝑticula iſtoꝝ. Dico aūt ꝑticulā eē ↄſultorē ꝛ ↄcionatorē ꝛ iudicē: itaqʒ iuſte dn̄a maiorē multitudo: ex multis.n. populus cōſtat ꝛ iudiciū: maiorqʒ cenſus eſt vniuerſoꝝ q̄̄ ſinguloꝝ ꝑ ſe: ꝛ q̄̄ illoꝝ paucorum: qui magnos ſuſcipiunt magiſtrat⁹. Hec igiẗ in hūc modū terminata ſint.

¶ Soluit dubitationē: ꝛ p̄ͦ facit h̄. Scḋo oſtēdit qd ex dictis pōt eē manifeſtū: ꝛ qd imanifeſtū ibi. (Prīa ꝟo ꝛc̄.) In p̄ͦ dicit: ꝙ eodē mō iſta dubitatio pōt ſolui ſicut prīa: forte eni v̄itatē hʒ: ꝙ expedit aliquā multitudinē hr̄e poteſtatē in electione ꝛ correctiōe ṗncipū: in aliq̄.n. multitudine: nec iudex: nec ↄſiliator: nec ṗtor: neq̄ꝫ cōcionator vn⁹ ꝑ ſe eſt iudex de ṗncipatu ꝛ dn̄s in electiōe: ſʒ totū aggregatū ex ṗtorio ↄſilio ꝛ pplo: ꝛ vnuſq̄ſq̄ꝫ iſtoꝝ ps eſt aggregati. ſ. ↄſiliari⁹ ꝛ ↄcionator ꝛ iudex. Et manifeſtū ē ꝙ expedit magi dn̄ari totā multitudinē q̄̄ aliquos: qꝛ tota multitudo ſtudioſa magis eſt q̄̄ aliq̄ pauci. Eſt eni multitudo ex ſapiētib⁹ mediocrib⁹ ꝛ iferiorib⁹: eſt.n.ibi populus ꝛ ↄſiliū ꝛ ṗtor: ꝛ manifeſtū eſt ꝙ honorabilior eſt tota multitudo q̄̄ aliq̄s vn⁹ ſʒ ſe accept⁹ vel aliq̄ pauci. Et ex his manifeſtū eſt ꝙ obiectio ṗdicta nō valʒ. Qḋ.n.dicebaẗ ꝙ multitudo praua eſt ꝛ ipzudēs: dicēdū ꝙ nō eſt veꝝ: q̄̄uis.n.aliq̄ ſint tales: nō oēs tn̄. Sʒ ſi eēt talis multitudo vilis: in qua nullus eēt ſapiēs nec prudēs: nō expediret talē hr̄e ptātē in eligēdo ꝛ corrigēdo ṗncipes. Et ex his appꝫ qḋ ph̄s itēdit: ꝙ magis expedit totā multitudinē hr̄e ptātē in eligēdo ꝛ corrigēdo q̄̄ paucos: ꝛ vocat hic multitudinē aggregatū ex ſapiētib⁹ maiorib⁹ ꝛ prudētib⁹ ꝛ mediocrib⁹ ꝛ populo: iſtā totā multitudinēʒ talē magis expedit dn̄ari q̄̄ paucos. Vilē tn̄ multitudinem nō expedit: ꝛ dicit forſan: qꝛ in politia: in qua eſt vnus excellēs in v̄tute ꝛ alij nati ſibi obedire nō expedit multitudinē attingere ad iſta: qꝛ duo exiguntẗ in regimie politie: vnū eſt rō recta: h̄ aūt hʒ iſta multitudo ꝑ illos ſapientes. Aliud eſt potētia: vt poſſit cohercere ꝛ punire malos: hoc aūt habʒ per populū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Prima ꝟo illa qḋ māifeſtū facit nihil adeo vt leges recte poſitas debere dn̄ari: illuʒ autē q̄ reip. ṗeeſt ſiue vnus hic ſit: ſiue plures in his ptātē hr̄e debere: in q̄b⁹ leges expreſſe cauere nō pn̄t: ex eo qꝛ nō facile ſit gn̄ali ſermone ſingulos caſus cōprehēdere.

¶ Oſtēdit qd eſt manifeſtū: ꝛ qd imanifeſtū ex ṗdicta dubitatiōe: ꝛ p̄ͦ oſtēdit qd eſt manifeſtū. Scḋo qd eſt imanifeſtū ibi. (Quas tn̄ ꝛc̄.) Iſta lr̄a duplr̄ pōt exponi. Prīo vt referam⁹ iſtā lr̄aꝫ ad dubitationē: qua q̄rebaẗ prī⁹: vtꝝ magis expediret multitudinēʒ dn̄ari q̄̄ paucos v̄tuoſos: vt dicam⁹ ſic: dubitatio ṗma. ſ. iſta q̄ iā dicta eſt nihil aliḋ manifeſtat niſi q̄lr̄ lex dn̄eẗ in ciuitate: ꝛ q̄lr̄ ṗnceps ſiue ſit vn⁹ ſiue plures: legē.n.opʒ eē dn̄am ꝛ ṗncipatiuā oiuʒ coꝝ: de q̄b⁹ leges determiare pn̄t: ṗncipēʒ aūt oʒ eē dn̄m de oib⁹ illis: que ꝑ leges nō pn̄t cū certitudine determinari. Lex.n.ferẗ in vniuerſali: ꝛ iō in aliquo ꝑticulari q̄n̄q̄ꝫ hʒ inſtātiā: nō.n.pōt legiſlator ꝓuidere oīa ꝑticularia: in q̄b⁹ lex pōt deficere: ꝛ iō q̄n̄q̄ꝫ deficit. In iſto aūt caſu ṗnceps dn̄aẗ: illud ꝟo manifeſtū eſt ex ṗdicta dubitatiōe ꝛ ſolutiōe: oʒ.n.in ciuitate ṗncipē hr̄e regulā: ꝑ quā dirigaẗ in opōnib⁹ ſuis ꝛ dirigat alios: ꝛ ꝑ quaꝫ iudicet: h̄ aūt pōt facere ꝑ legē. Quare opʒ legeʒ ṗncipari: ꝛ qꝛ q̄n̄q̄ꝫ nō pōt ꝑ legem iudicare: qꝛ lex deficit in aliquo caſu: iō appꝫ ꝙ in illo caſu oʒ ṗncipē corrigere: ꝛ iō expedit: ꝙ ī iſto caſu ṗnceps dn̄eẗ. Alr̄ pōt exponi vt referaẗ lr̄a ad illud qḋ dictū eſt prī⁹: dicebaẗ.n. ꝙ nō opʒ hoieʒ ṗncipari ſʒ legē: qꝛ paſſiones hʒ ↄiūctas: q̄ ꝑuertūt iudiciū rōnis. In ↄtriūʒ arguebaẗ: qꝛ ↄtingit legē eſſe prauā: ꝛ talē nō expedit ṗncipari. Ex h̄ oriẗ dubitatio quē expedit magis ṗncipari vel legē vel hoieʒ: ꝛ tūc legaẗ ſic. Dubitatio p̄ͦ hoc eſt prī⁹ dicta aliud nō q̄rit niſi quādo opʒ legeʒ principari ꝛ quomodo principē ſiue ſit vnus ſiue plures: ꝛ ſicut prī⁹ dictū eſt ꝙ legē expedit principari in illis: in q̄b⁹ pōt cū certitudine terminare: in alijs in q̄bus nō pōt expedit principeʒ dominari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quas tn̄ leges recte poſitas dicam⁹ nōdum appꝫ: ſʒ adhuc ſupeeſt anterior dubitatio: atq̄ tales eē leges q̄les ſunt reſp. neceſſariū eſt prauas vel ſtudioſas iuſtas vel iniuſtas: ꝛ h̄ vnū māifeſtū oportere ad ſpēʒ reip. leges eē accomodatas. Qḋ ſi ita ſit pʒ ꝙ leges illas q̄ ad rectas gubernatiōes accōmodate ſūt neċe eſt eē iuſtas: illas ꝟo q̄ ad eaꝝ labes eē nō iuſtas.

¶ Oſtēdit

¶ Oſtendit quid eſt manifeſtũ ex dictis:quia dictũ eſt ſuperius ꝙ leges quedã ſunt recte:dicit ꝙ que ſint leges recte ⁊ que nõ adhuc nõ eſt manifeſtũ:ſed adhuc eſt dubitatio de hoc:de quo ſimiliter prius dubitatũ eſt:ſed de legibus dicendũ eſt ſicut de politijs:ſicut eni quedã politie ſunt praue ⁊ iniuſte ⁊ quedã ſtudioſe ⁊ iuſte:ſic ſũt leges quedã iuſte ⁊ ſtudioſe:quedã praue ⁊ iniuſte:quia leges dant̃ de ꝯferẽtib⁹ ad finẽ politie.ergo ſi finis politie rect⁹ ſimpliciter ⁊ politia recta ⁊ lex data de his etiã ſunt ad talẽ finẽ recta ẽ ſi finis politie nõ ſit rectus:nec politia recta:nec lex data de ꝯferentibus ad finẽ talis politie recta erit:⁊ ſi hoc:manifeſtũ eſt ꝙ leges dant̃ multitudine ad politiã ⁊ ad finẽ eius:manifeſtum eſt ꝙ leges que dant̃ ſm politias rectas ſunt recte:que ſm tranſgreſſiones non recte ſunt.

CUm vero in cunctis ſciẽtijs ⁊ artib⁹ finis ſit bonũ:maximũ aũt ⁊ maxime in principaliſſima oĩum:hec aũt eſt ciuilis ptãs. Eſt aũt ciuile bonũ iuſtũ: id aũt cõmunis vtilitas. Lec. XI.

¶ Poſtq̃ phs declarauit qs debet eſſe dominãs ⁊ principãs in ciuitate oſtẽdit in pte iſta ſm cuius boni exceſſuz debeãt diſtribui ꝑncipatus:⁊ diuidit̃ i duas. In ꝑma premittit intentũ ſuũ ⁊ cãm intenti. Scdo ꝓſeqt̃ ibi.(Forſan ⁊c.) Prima in duas. In ꝑma oñdit ꝙ finis politie recte ordinate eſt bonũ cõiter ꝯferens. Scdo dat intentum ſuũ ⁊ cãm intẽti.ibi.(Uidet̃ aũt ⁊c.) In ꝑma dicit:ꝙ in oĩbus artibus ⁊ ſcientijs.ſ.opatiuis finis eſt aliqd bonuz: quia oĩs doctrina ⁊ ars:ſimiliter aũt actus ⁊ opatio bonũ qddam appetere vr̃:ſicut ꝑ ethicoꝝ dr̃. Si aũt cuiuſlibet artis ⁊ ſcie finis eſt aliqd bonũ:principaliſſime eſt finis optimũ ⁊ ꝑncipaliſſimũ:quia in his que ſũt ꝑ ſe:ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter:ita magis ad magis:⁊ maxime ad maxime:ſꝫ inter oẽs ſcias practicas actiuas politica eſt ꝑncipaliſſima. vt oſtenſum eſt in ꝑ huius.quare finis eius debꝫ eſſe ꝑncipaliſſimũ qd ⁊ optimũ:ſed bonũ intentũ in politica eſt illud qd̃ iuſtũ eſt ſimpliciter.i.in ordine ad qd̃ attendit̃ iuſtũ ſimpliciter:⁊ tale eſt bonũ ꝯferens cõiter.ergo bonum cõiter cõferens eſt finis in politia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidetur aũt omnibus equũ quoddam eſſe iuſtum:⁊ vſqꝫ ad aliquid cõſentiunt phicis rationibus:in quibus determinatũ eſt de moralibus:quid enim:⁊ quibus iuſtũ:⁊ oportere paribus par exiſtere:quorũ certe paritas:⁊ quorum imparitas ſit oportet non latere:habꝫ eni id dubitationem ⁊ philoſophiã ciuilem.

¶ Dat intentionẽ ſuam cũ cauſa ⁊ dicit:ꝙ oĩbus apparet ꝙ iuſtũ eſt equale:qd̃ cõſonat ei qd̃ dictũ eſt vbi determinatũ eſt de ſermonibus moralibus.ſ.in ethicis.ibi eni dictũ eſt ꝙ iuſtũ eſt equale in rebus:que debẽt diſtribui ſꝫ dignitatẽ ⁊ aliquibus ⁊ equalibus pſonis quib⁹ debꝫ fieri diſtributio. In hꝰ vero diſtributione opꝫ eſſe aliquã menſurã ſm quã dirigant̃. In diſtributione hꝰ aũt mẽſure finis ẽ ita ꝙ ſm ꝙ aliqs plus accedit vel minus ad finẽ:ſm hoc plus vel minus debet ei diſtribui de cõibus bonis:ita ⁊ que equaliter attigũt ad hꝰ dignitatẽ i ordie ad finẽ eq̃lr debẽt recipe:qd ãt eſt illud bonũ illud cui⁹ vl̃ q̃ꝝ eſt eq̃litas vl̃ ineq̃litas nõ dꝫ eẽ in minimũ:hoc.n.hꝫ dubitationẽ quã determinare pertinet ad politicũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Forſan eniꝫ diceret aliquis ſm oĩs boni preeminentiam oportere ĩpariter magiſtratus tribuere:ſi in alijs non differant:ſed pares ſint: differẽtib⁹ eni aliud eẽ iuſtũ ⁊ ſm dignitatez.

¶ Proſequit̃ ⁊ ꝑmo improbat opionẽ quorũdã circa hoc. Scdo inquirit veritatẽ ſm itentionẽ ſuã.ibi.(At ex quibus ⁊c.) Prima in duas. Primo ponit opionẽ illoꝝ. Secundo reprobat.ibi.(At qui ⁊c.) In ꝑma ponit opionez: ⁊ dicit ꝙ cum aliqs poſſet dicere ꝙ principatus debꝫ diſtribui ſm dignitatẽ vel exceſſum cuiuſlibꝫ boni ſiue ſit bonũ ſm aĩam:ſiue ſit ſm corpus. Si enim aliqui duo in aliquo bono differant ſm exceſſum:ita ꝙ vnus excedat alium in illo:⁊ in oĩbus alijs ſint ſiles ⁊ nõ differãt:ꝑncipatus debet diſtribui ſm exceſſum illius boni:ita ꝙ ille qui excedit plus dꝫ hr̃e ꝑncipatũ.qui eni differunt in aliq̃ bono quocũqꝫ differunt ſm dignitatẽ:ad quã inſpiciẽdũ eſt in diſtribuẽdo honores cõcs:differentibus eniꝫ in aliquo bono non eſt idem iuſtum:nec eſt idem ſm dignitatem:ſed diuerſum ⁊ alterũ:ita ꝙ que eſt ꝓportio dignitatis alicuius ſiue boni ad dignitatẽ alterius:ſiue ad bonuz eadem eſt ꝓportio eius qd̃ dꝫ diſtribui vni ad illud:quod debꝫ diſtribui alteri:ita ꝙ quantũ bonũ vni⁹ excedit bonũ alterius:⁊ ꝑncipat⁹ vni⁹ ꝑncipatũ alteri⁹. Deide cũ d.

¶ Atqui ſi hoc verum ſit:erit ⁊ ſm colorem:⁊ ſm magnitudinẽ:⁊ ſm vnũqdqꝫ bonoꝝ plus tribuendũ de ciuili iuſto illis qui ſuperexcellunt: at hoc quidem falſum eſt:qd̃ patet in alijs ſciẽtijs ⁊ artibus. Paribus enim fiſtulatoribus quantũ ad artez danda non eſt prerogatiua fiſtularũ illi:qui ſit nobilior:nihil eniꝫ melius caneret:ſed oportet his qui in opere ſuperexcellunt tribuere fiſtularum prerogatiuam.

¶ Reprobat iſtam opionẽ:⁊ diuiditur in partes tres:ſm ꝙ reprobat eã per tres rõnes.ſcda ibi.(Qd̃ ſi ⁊c.) tertia ibi.(Preterea ⁊c.) In ꝑma dicit ꝙ ſi iſtud veꝝ eſt:ꝙ ꝑncipatus debꝫ inequaliter diſtribui ſm exceſſuz cuiuſlibꝫ boni manifeſtũ eſt:ꝙ ſm exceſſum coloris ⁊ magnitudinis ⁊ ſm exceſſum cuiuſlibet alterius boni plus debꝫ diſtribui de ꝑncipatu politico:ſed iſtud ſtatim apparet eſſe falſum:⁊ hoc manifeſtũ eſt in alijs ſcientijs ⁊ potẽtijs. ſi eni ſint duo habentes equaliter artem fiſtulandi:ſi vn⁹ excedat alium in nobilitate:manifeſtũ ꝙ nõ ꝓpter hoc debẽt ei dari plures fiſtule vel meliores ei qui excedit in nobilitate:⁊ ratio huius eſt:quia fiſtule non dant̃ niſi ꝓpter opus fiſtulandi.ergo nõ debẽt dari niſi ei:qui aptus nat⁹ eſt ad fiſtulandũ:quare plures ⁊ meliores debẽt dari ei qui magis eſt aptus ⁊ melius ſcit fiſtulare.ergo ꝓpter exceſſum illius nõ debẽt plures diſtribui:per qd̃ bonio nõ eſt magis aptus ad fiſtulandũ:nec melius ſcit fiſtulare:q̃re manifeſtũ eſt ꝙ per exceſſuz in nobilitate non debẽt plures fiſtule diſtribui.ſimiliter ſi ſint duo equales in virtute vn⁹ tamẽ excedat aliũ in pulchritudine:vel in aliquo alio bono:cum hoc ſit accidens in ordine ad principatum:manifeſtũ eſt ꝙ ꝓpter iſtum exceſſum nõ debet plus attribui de ꝑncipatu vni q̃ʒ alteri. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qd̃ ſi nondum patet qd̃ dicimus etiam magis deducentibus erit manifeſtum:nam ſi erit aliquis excellens fiſtulatoria arte:iferior tamẽ nobilitate generis vel forma:⁊ ſi magis qdlibet illoꝝ eſt bonũ q̃ʒ fiſtulatoria. Dico aũt nobilitatẽ ⁊ formã ⁊ ſm ꝓportionez fiſtulatorie ſunt anteponenda:tamẽ huic dãde ſunt meliores fiſtule:opꝫ eni in opus ipꝫ ꝑrogatiuã ꝯferre:diuitiaꝝ vero ⁊ nobilitatis reſpect⁹ nihil ꝯfert.

¶ Ponit ſcđam rōnē ⁊ dicit: ꝙ ſi ex iſta rōne nō ſit manifeſtū ꝙ ſm exceſſum cuiuſlibꝫ boni nō dꝫ diſtribui ꝑncipatus: volentibus vlterius ꝑducere rōnem ꝑdictā magis erit manifeſtū. ſi eni ſit aliqs qui multū excedit aliū in arte fiſtulādi: excedat̄ tñ ab alio in nobilitate ⁊ pulchritudine ſuppoſito ꝙ qōlibꝫ illoꝝ ſit melius ꝙ̄ ars fiſtulatina: ſicut pulchritudo ⁊ nobilitas ⁊ ſm aliquā proportionem excedant plus illa bona artem fiſtulandi ꝙ̄ alius ſm artē fiſtulādi illa bona: nihilominus plēs fiſtule ⁊ differentes in bonitate debēt dari ei qui excedit in arte fiſtulandi ꝙ̄ alij: ⁊ rō huius eſt: qꝛ diſtributio fiſtulaꝝ ſm exceſſum debꝫ fieri in ordine ad opus: qꝛ fiſtule nō danť niſi ꝓpter opus. ꝗ ei qui melius ſcit artē fiſtulādi plēs ⁊ meliores fiſtule debēt diſtribui: ſꝫ ꝑ diuitias ⁊ voluptates nō eſt magis aptus ad fiſtulādū. ſilr ſi ſit aliqs melius diſpoſit⁹ ſm v̄tutē: ⁊ magis aptus ad ꝑncipiādū ꝙ̄ alius: excedit̄ tamē ab alio in nobilitate ⁊ pulchritudine: diſtributio ꝑncipat⁹ magi dꝫ fieri v̄tuoſo ꝙ̄ alij: ⁊ rō huius eſt: qꝛ diſtributio ꝑncipatus ſm exceſſum non dꝫ fieri niſi ei qui magis eſt aptus ad ꝑncipādū. hoc aūt eſt ille qui excedit in virtute. Quare manifeſtū eſt ꝙ diſtributio ꝑncipatus nō dꝫ fieri ſm exceſſum cuiuſlibet boni. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea ſm iſtam rōnē omne bonuꝫ ad oē bonū eſſet vtiqꝫ cōparabile: nam ſi magis aliqua magnitudo: ⁊ certe oīo magnitudo cōparabilis foret ⁊ ad diuitias ⁊ ad libertatē. Itaqꝫ ſi magis hic excelleret magnitudine ꝙ̄ ille virtute: ⁊ magis ſupereminere oīo magnitudo: v̄tuti eſſent oīa ꝯferēda. Quāto eni magnitudo huius illū ſuparet: tāto ꝯſtat eſſe vt pateꝫ.

¶ Ponit tertiam rōnem: ⁊ eſt ducens ad ipoſſibile: ⁊ diuiditur in duas. In prima ponit rōneꝫ. Scđo deſtruit ꝯñs qđ ſequit̄. ibi. (Cum vero ⁊c.) In ꝑma dicit ꝙ ſi diſtributio ꝑncipatus fiat ſm exceſſum cuiuſlibꝫ boni: tūc oē bonum erit ad omne bonum cōparabile: ⁊ ſm magis ⁊ minus ⁊ ſm equale: ſed hoc eſt falſum: quare ⁊ ꝑmū. Qꝛ aūt ita ſit declarat phs ꝙ oē bonū ſit ad oē ꝯparabile ſm magis ⁊ minus: ⁊ ſi diſtributio ꝑncipatus fiat ſꝫ exceſſuꝫ cuiuſlibet boni: hoc manifeſtū eſt: ⁊ ideo phs hoc nō declarat: ſed ꝙ ſit cōparabile ſꝫ equale ſic ꝓbari pōt. ſi eni ſint duo ⁊ vnus excedat aliū in nobilitate ⁊ pulchritudie: manifeſtū ꝙ ſunt cōparabilia ſm magis ⁊ minus: ſilr ſꝫ eq̄le: qꝛ ſi ab eo qđ excedit aliū auferat̄ illud in quo excedit manifeſtū ꝙ reſiduuꝫ erit eq̄le: ſi eni aliq̄ magnitudo ſit maior altera: ſi auferat̄ ab ea in quo excedit alterā totalr erit equalis ei. Eodē mō eſt ꝯſiderādo ad diuitias ⁊ ad libertatē: ſi eni aliqs excedat aliū in nobilitate ⁊ diuitijs ⁊ libertate: ſi āmoueat̄ illud in quo excedit: manifeſtuꝫ ē ꝙ erit equalis: ⁊ ex hoc manifeſtū ē ꝙ ſi iſti duo ſic ſe hēant ꝙ magnitudo boni vni⁹ plus excedat virtuteꝫ alterius ꝙ̄ alius ſm virtutē: ſi addamus v̄tutē ampliorē: manifeſtū ꝙ iſte excedet in v̄tute: quare manifeſtuꝫ eſt ꝙ oīa bona ad oīa ſunt comparabilia ⁊ ſm magis ⁊ ſm minus ⁊ ſm equale: ſi eni tāta magnitudo ſit maior altera: āmoto illo in quo excedit reſiduū erit equale. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū v̄o hoc ſit ipoſſibile: patet ꝙ in rebus ciuilibus nō ſꝫ iparitatē de magiſtratibus recte contendūt. Si eni ſunt hi quidē tardi: illi autē veloces: nihil ob hoc oportet alios plus: alios minus habere: ſed in gymnicis certaminibus horum excellentia honorem capit.

¶ Deſtruit ꝯſequēs ⁊ dic̄: ꝙ hoc eſt impoſle. ſ. ꝙ oīa bona ſint cōparabilia ſm equale ⁊ magis ⁊ minus: ⁊ rō huius eſt: qꝛ cōparabilia opꝫ eē vnius ſpeciei: ſic dr̄ 7° phy. ſꝫ oīa bōa nō ſunt vnius ſpēi: nec vni⁹ gñis: ꝗre oīa bona adiuuicē nō ſunt cōparabilia: ⁊ ſi hoc eſt ipoſle: manifeſtū eſt ꝙ ypotheſis eſt ipoſſis. ſ. ꝙ ſm exceſſuꝫ cuiuſlibꝫ boni vl̄ q̄litatis diſtribuat̄ ꝑncipat⁹: ⁊ adiūgit ad dclaratōeꝫ h⁹ dicēs: ꝙ ſi iſti ſīt tardi ⁊ alij ſīt veloces iſti veloces nō plus debēt ꝑticipare ꝑncipatum: qꝛ ſm aliqđ iſtoꝝ nō magis attigit ad finē ꝑncipat⁹ ꝑ ſe: qꝛ ꝑꝑ aliqđ iſtoꝝ nō eſt magis v̄tuoſus: tñ in agonib⁹ exercitatiuis h⁹ diuerſitas ꝯſiderāda eſt: in tali eni exercitio ſꝫ exceſſuꝫ velocitatis eſt diſtributio honoris: ita ꝙ ille q velocior ⁊ agilior eſt plus recipit de honore. In principatu vero politico ſm exceſſum iſtoruꝫ nō debet fieri diſtributio principatus.

Ex qbus ꝯſtat ciuitas: in his neceſſe eſt ꝯtentiones cadere. Quapropter rōnabiliter ſibi arrogāt honorē nobiles ⁊ ingenui ⁊ opulenti. Opꝫ enim ingenuos eſſe ⁊ cenſum habere ad onera ꝑferēda. Nō eni ciuitas eē pōt ex pauperibus oībus: quēadmodū nec ex ſeruis. Atq ſi hec reqrunť: patꝫ ꝙ ⁊ iuſtitia ⁊ virtus bellica reqriť. Sine his eni ſtare ciuitas nō pōt. Hoc tñ intereſt ꝙ ſine primis illis ciuitas eē nō pt̄. Sine his aūt nō bene ꝑmanere.

Lectio XII.

¶ Poſtꝙ̄ phs reprobauit opionē antiquoꝝ volētiū: ꝙ ſꝫ exceſſuꝫ cuiuſlibꝫ boni debeāt diſtribui ꝑncipat⁹. ingrit ſm itētionē ſuā: ſm cui⁹ boni exceſſum debeat fieri: ſunt eni ꝗdā bona q̄ ordināť ad ciuitatē ꝑꝑ finē ipſi⁹: ⁊ de talibus ingrit: vtrū ſm exceſſuꝫ alicuius iſtoruꝫ debeat fieri. rōnabile eni vr̄ ꝙ ſm exceſſum alicuius illoꝝ que ordinanť ad ciuitatē debeat fieri: ⁊ diuidit̄ in duas. In ꝑmo oñdit q̄ ſunt illa: ex qbus eſt ciuitas: ꝓponēs ꝙ nō irrōnabilr dubitabit aliqs de iſtis. In ſcđa inquirit. vtrū ſm exceſſuꝫ illoꝝ debeat fieri. ibi. (Cum v̄o ⁊c.) Pria in duas. Primo ꝓponit ꝙ de bonis illis q̄ ordinanť ad ciuitatem rōnabilr aliqs dubitabit. Scđo includit intētū ſuuꝫ. ibi. (Ad hoc igiť ⁊c.) In ꝑma dicit: ita dictū eſt ꝙ icōueniēs eſt vt ſm exceſſum cuiuſlibꝫ boni fiat diſtributio ꝑncipatus. ſꝫ de illis q̄ ordinanť ad ciuitatē nō dubitabit aliqs irrationabilr. ſūt aūt iſta q̄ ordināť ad ciuitatē: diuitie: nobilitas: ⁊ libertas: ⁊ ꝑꝑ h̄ diuites honorāť in ciuitate: ⁊ nobiles: ⁊ liberi. liberos. n. opꝫ in ciuitate honorari. Qꝛ autē iſta requiranť ad ciuitatē h̄ apparet: nā ciuitas nō dꝫ eē ex egenis: qꝛ ſi eēt ex oīb⁹ egenis nihil poſſet tribuere ad cōe qđ tñ eſt neceſſariū. alr nō poſſent repelli inimici: nec dꝫ eſſe ex ſeruis: qꝛ nō eſſet ciuitas: ſeruus eni nō pōt habere ꝑncipatū: qꝛ nō pōt preuidere de agibilibus. ergo dꝫ ciuitatem eſſe ex diuitibus ⁊ liberis. ſi autē iſta ſunt neceſſaria ad ciuitatem: multo magis iuſtitia ⁊ virtus bellica. nā ſine iſtis non cōtingit inhabitari bene ciuitatem: ſed differenter ſunt neceſſaria ad ciuitatē iſta: ⁊ ꝑ° qa ꝑma ſic ſīt neceſſaria: ꝙ ſine ipſis nō pōt eſſe ciuitas: ſed ſine iuſtitia ⁊ bellica v̄tute pōt qdē eē: ſed nō bn̄. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Ad hoc igitur vt ſit ciuitas videri poſſunt vl' oīa vel quedā iſtoꝝ recte ſibi honores vendicare. Ad vitam tamen optimam diſciplina ⁊ virtus iuſtiſſime ſibi vendicare honores vtiqꝫ viderenť: vt ſupra dictum eſt.

¶ Cōcludit intētū ſuū: ⁊ dicit ꝙ manifeſtuꝫ eſt ꝙ oīa iſta

vel quedā boꝝ cōferūt ⁊ ordinant̃ ad ciuitatē: ſed ad bonā vitā diſciplina: ⁊ maxime v̄tus: pp̄ qḋ manifeſtū eſt ꝙ rōnabilr̃ dubitabit aliqs: vtrū ſm̄ exceſſum iſtoꝝ debeat fieri diſtributio principatus. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Cū v̄o nec oīum pariū par habere debeant: qui in vno aliquo ſint pares nec impares ſm̄ vnū: neceſſariū eſt oēs huiuſmodi rerūp. trāſgreſſiones eſſe ⁊ labes. Dictum v̄o eſt prius quia iter ſe quodāmodo oēs iuſte cōtendunt: ſimpliciter aūt nō oes iuſte: opulenti quidem ꝙ plus regionis poſſidēt. Regio aūt cōmune quiddaꝫ. Preterea in commercijs magis creditur eis vt plurimum.

❡ Inquirit vtrū ſm̄ exceſſum alicuius iſtoꝝ debeat diſtribui p̄ncipatus: ⁊ diuidit̃ in duas. In p̄ma ponit rōnes ad vtrāqꝫ p̄tē. Scḋo ſoluit dubitationē. ibi. (Dic itaqꝫ ⁊c̃.) Pria in duas. In p̄ma oſtēdit ꝙ ſ3 dignitatē alicuiꝰ iſtorū debeat diſtribui p̄ncipatus. Scḋo arguit in ꝯ̄riū. ibi. (Eſt aūt dubitatio ⁊c̃.) Adhuc p̄ma in duas. In p̄ma facit qḋ dictū eſt. Scḋo iducit quādā qōnē. ibi. (An ḡ ⁊c̃.) Prima in q̄tuor. Primo oñdit ꝙ ſm̄ exceſſum diuitiaꝝ debeat fieri diſtributio p̄ncipatus. Scḋo ꝙ ſm̄ dignitatē libertatis. ibi. (Ingenui ⁊c̃.) Tertio ꝙ ſm̄ dignitatē v̄tutis. ibi. (Similr̃ ⁊c̃.) Quarto ꝙ ſm̄ dignitatē multitudinis. ibi. (Atqui ⁊c̃.) In p̄ma igit̃ vult ponere rōnē p̄ q̄s vr̃ ꝙ ſm̄ diuitias magis debeat diſtribui: ⁊ p̄mo dicit qḋ manifeſtū eſt: ꝙ nō opꝫ ꝙ ſi aliq ſint ſm̄ aliqḋ eq̄les ꝙ equaliter debeāt recipere: q2 poſſibile eſt ꝙ ſint eq̄les in paruo bono: ⁊ ineq̄les in maiori: nō aūt expedit ꝙ iſti eq̄liter recipiāt. imo iniuſtū eſt. ſimilr̃ ſi aliq ſint ſ3 aliquid ineq̄les nō opꝫ: ꝙ inequalr̃ recipiant: q2 poſſe eſt ꝙ ſint in eq̄les i minori bono: ⁊ ꝙ ſint eq̄les in maiori bono: tales āt recipe ieq̄lr̃ iniuſtū eſt. Quare manifeſtū ē ꝙ ille politie: i qbꝰ ita fit ꝙ eq̄les ſm̄ aliqḋ equalr̃ recipiāt: ⁊ ineq̄les ſm̄ aliqḋ inequalr̃ trāſgreſſiones ſunt ſm̄ ꝙ dictū eſt: oēs ēt tales altercant̃ cōſiderātes ſm̄ qḋ iuſtū ⁊ aliquo mō: ſed nō ſimplr̃ iuſtum: ſicut diuites dicunt ſe plus debere recipere de p̄ncipatu: q2 ille qui plus h3 in regione plus deb3 participare p̄ncipatu: q2 regio cōis eſt. Diuites v̄o plus p̄ticipant regione. hn̄t eni magnas poſſeſſiones: pauperes v̄o aut paruas aut nullas. Iteꝝ illi q fideliores ſūt ciuitati ⁊ magis obſeruāt politiā ⁊ cōuentiones politie plus debēt p̄ticipare p̄ncipatu: ſed diuites ſunt fideliores pauperibꝰ ⁊ melius ſeruant politiā ⁊ ꝯuentiones: q2 pauperes pp̄ penuriā cogunt̃ infringere pacta: ⁊ ſic infideles ſunt: diuites v̄o nō q2 diuitias hn̄t: ⁊ iteꝝ pp̄ defectū diuitiarū nō tradent regionē in manu alterius: ⁊ iō fideliores ſunt q̄ꝫ pauperes in pluribus ad minus vt videt̃. ❡ Deide cū dicit.

❡ Ingenui aūt ⁊ nobiles quaſi prope inter ſe. Ciues enim magis generoſi q̄ꝫ igeneroſi. Nobilitas autē apud oēs in honore habetur. Inſuper q2 conſentaneū eſt ex melioribus ortos eſſe meliores: eſt eni generis virtus nobilitas.

❡ Oñdit ꝙ ſm̄ dignitatē libertatis ⁊ igenuitatis debeat diſtribui: ⁊ dicit ꝙ liberi ⁊ ingenui tanq̄ꝫ ſint p̄ping adinuicē altercant̃ de p̄ncipatu: liber aūt dicit̃ qui mēte pōt p̄uidere que agenda ſunt: ⁊ iclinat̃ ad v̄tutē: ſilr̃ ingenuꝰ: ſed differūt: q2 ingenuus dicit̃ qui h3 hō inclinationē ſm̄ virtutem p̄fectā a parentibus ⁊ illi ab alijs ⁊ illi ab alijs: ⁊ ſic ſ3 q̄ꝫdā antiq̄tatē: liber aūt q h3 vndecūqꝫ. Iſti igit̃ altercant̃ dicentes ſe hr̄e p̄ticipare p̄ncipatu: alia non. ⁊ hoc dupl̃r. Prio q2 illis magis debet̃ p̄ncipatꝰ q magis attingunt ad ciuilitatē: ſed liberi ⁊ igenui tales ſūt: q2 generoſi magis ſunt ciues q̄ꝫ alij nō generoſi: q2 magis viri v̄tuoſi. ⁊ hꝰ ſignū ē: q2 apḋ quoſcūqꝫ nobiles ſiue gn̄oſi honorabiliores ſūt: q2 liberis ⁊ generoſis magis debet̃ p̄ncipatꝰ q̄ꝫ alijs. Scḋo q2 illis magis debet̃ p̄ncipatꝰ q meliores ſūt: ſ3 liberi ⁊ gn̄oſi meliores ſt̃: gn̄oſi qdē: q2 viſile ē ꝙ q gn̄ati ſūt ex melioribꝰ meliores ſint: gn̄oſi aūt ſt̃ ex melioribꝰ. eſt eni generoſitas v̄tus gn̄is: hec eſt iclinatio ad virtutē.

❡ S3 itelligēdū circa h̄ qḋ dicit: ꝙ meliores ex melioribus gn̄ant̃: ꝙ bonꝰ dr̃ dupl̃r. vno mō ſm̄ actū p̄fectū: ⁊ ſic bonꝰ nō gn̄at bonū: q2 bonꝰ eſt ſm̄ itellectū: ⁊ ſm̄ electionē ⁊ exercitationē: nō ergo fit bonꝰ aliqs ſm̄ actū p̄fectū a parētibꝰ. alio mō dr̃ bonꝰ ſm̄ inclinationē ad v̄tutē p̄fectā: ⁊ ſic bonꝰ vult bonū gn̄are: q2 v̄tus in ſemine exiſtēs itēdit p̄ ſe gn̄are. Sile ei a quo eſt ipſuꝫ ſemē ſ3 oēs diſpōnes: ad q̄s pōt attingere v̄tus gn̄atiua. Attigit aūt ad oēs diſpōnes mātles q̄ iclināt ad diſpōnes voluntatis ⁊ itellectꝰ. ⁊ iō itendit gn̄are ſibi ſile ſm̄ oēs diſpōnes iclinātes ſiue in bonū ſiue in malū: pp̄ qḋ iclinatio ad v̄tutē aliqualr̃ ē ex parētibꝰ. bonꝰ igit̃ iſto mō gn̄at vt in p̄libꝰ bonū. ſi aūt q̄nqꝫ accidit ꝯ̄riū: h̄ eſt p̄ accñs. ❡ De h̄ aūt qḋ dr̄ ꝙ ingenuitas eſt v̄tus: itelligendū ꝙ v̄tus dupl̃r dicit̃. vno mō ſm̄ actū p̄fectū: ⁊ ſic nobilitas nō eſt v̄tus: ſ3 in ordine ad ipſam dr̃. alio mō dr̃ v̄tus icohatio quedā ⁊ diſpō ſiue iclinatio ad v̄tutē p̄fectā. iſto mō dr̃ vtꝰ nobilitas ſi p̄ueniat ex parētibꝰ ⁊ eis ex alijs: ⁊ ſic ſm̄ quandā antiq̄tatē. ſi aūt p̄ueniat ex q̄cūqꝫ cā facit liberū. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Similiter quoqꝫ dicimus virtutē merito cōtentionem inducere. Sociabilem enim virtutem dicimus eſſe iuſtitiā: cui cetere omnes virtutes neceſſario conſequuntur.

❡ Oñdit ꝙ ſm̄ dignitatē v̄tutis debeat diſtribui p̄ncipatus: ⁊ ꝙ eodē mō rōnabilr̃ altercant̃ v̄tuoſi de p̄ncipatu dicētes ſe debere p̄ncipari ⁊ nō alios: q2 ſm̄ dignitatem illiꝰ d3 diſtribui p̄ncipatꝰ qḋ eſt magis ſaluatiuū ciuitati. ſed hoc eſt v̄tus quod apparet: q2 iuſtitia eſt maxime ſaluatiua ciuitatatis. Eſt enim iuſtitia habitus: per quem ſumus opatiui iuſtoꝝ ⁊ volumꝰ opari iuſta: hoc aūt ꝯtingit in agere ⁊ ꝯ̄ in pati eq̄le. hoc aūt maxīe ſaluatiuū eſt ciuitatis. vt dr̃ 5° ethicoꝝ. ipaꝫ. n. ꝯſeq̄t̃ ois alia v̄tus: qḋ p̄t dupl̃r exponi. vno mō ſic ꝙ oēs alie ſibi cōſequūt̃ p̄ tāto: q2 qui h3 vnā v̄tutē p̄fecte h3 oēs. iuſtitia eſt v̄tus p̄fecta. ḡ q h3 iuſtitiā h3 oēs: alr̃ ſic: q2 duplex eſt iuſtitia. vna particulāris: per quā aliqs hn̄ ſe h3 in opatione ad alterū: vel i his que ordināt̃ in bonū alteriꝰ. alia v̄o iuſtitia eſt vl̄is p̄ quā aliqs hn̄ ſe h3 in ope: qḋ eſt ad alterū in ordine ad bonuꝫ cōe. Unde p̄ iuſtitiā vl̄em aliqs recte vtit̃ oī v̄tute ⁊ actu cuiuſqꝫ v̄tutis in ordine ad bonū cōe: ⁊ ſic icludit oēꝫ v̄tutē: tale v̄o qḋ icludit oēm veritatē maxīe ſaluatiuū eſt ciuitatis: ⁊ ſic vr̃ ꝙ ſm̄ dignitatē virtutis debeat diſtribui principatus. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Atqui ⁊ plures ad pauciores: nam ⁊ potentiores ⁊ ditiores ⁊ meliores ſunt: vt ſuſceptis pluribus ad pauciores.

❡ Arguit ꝙ ſm̄ dignitatē multitudinis debeat diſtribui: ⁊ dicit ꝙ plures ſiue multitudo altercant̃ cū paucioribus rōnabilr̃ de diſtributione p̄ncipatꝰ dicētes ſe debere p̄ncipari: q2 ſm̄ dignitatē iſtoꝝ d3 diſtribui p̄ncipatꝰ q meliores ⁊ ditiores ⁊ valētiores ſūt: nūc aūt mltitudo valētior: melior: ⁊ ditior ē q̄ꝫ aliq p̄ticulares q̄cūqꝫ: q2 mltitudo includit iſtos ⁊ alios ⁊ paucī nō. Quare manifeſtū ē ꝙ ſ3 dignitatē mltitudis d3 diſtribui p̄ncipatꝰ. ❡ Deide cū dic.

⸿ An ergo ſi oẽs iſti forent in vna ciuitate: ceu boni ⁊ diuites ⁊ nobiles: eſſetq3 alia multitudo populi. Utrũ in dubiũ veniret qb⁹ gñatio reip. foret tribuẽda: an nõ eſſet dubiũ. In vnaquaq3 igit̃ rep. earũ quas diximus indubitatũ eſt iudiciũ: qui nã debeãt gubernare. Pricipalibus eni inter ſe differunt: ceu alia per diuites eſſe: alia ꝑ virtuoſos: ⁊ aliaꝝ vnaqueq3 eodez modo. Sed tñ ꝯſiderãdũ ẽ qñ circa idẽ tẽpus iſta exiſtunt quõ ſit determinandũ. Nempe ſi virtuoſi ſint in ciuitate admodũ pauci: qño eſt agẽdũ: An ꝯſiderare opꝫ ſi pauci ad opus gubernandi rempublicam ſufficiant: aut tot eſſe oporteat: vt ex his ciuitas conſtet.

⸿ Inducit quãdã dubitationẽ: ⁊ dicit ꝙ ſi iſti oẽs diuites ſcꝫ liberi: ingenui: ⁊ v̾tuoſi ſint in ciuitate iteꝝ multitudo ciuilis. Dubitabit aliqs vtrũ inter iſtos ſit altercatio de pn̄cipatu aut nõ: ⁊ ſoluit ꝙ ſit: qm̄ i vnaq̃q3 politia determinatũ eſt qs oꝫ eſſe dominãs: ſicut in ſtatu populari popul⁹: in ſtatu paucoꝝ diuites: in ſtatu optimatũ v̾tuoſi: ⁊ ſic de alijs. politie eni dr̃nt ſm̃ diuerſitatez principatuũ: ⁊ ideo erit altercatio de p̾ncipatu. Dicẽt eni diuites ſe debere p̾ncipari: ſil̾r v̾tuoſi: q̃re altercatio erit qs oꝫ eſſe p̾ncipans: ſꝫ ſi ſint oẽs in ciuitate ⁊ eodẽ tẽpore: ꝯſiderãdũ ẽ in vniuerſali ſm̃ cui⁹ dignitatẽ magis ⁊ ſimpl̾r oꝫ diſtribui p̾ncipatus. vtrũ ſm̃ diuitias vel igenuitatẽ: ⁊ ſic de alijs. Adhuc etiã magis cõſiderãdũ eſt in ſpãli ſi in ciuitate ſint valde pauci viri virtuoſi: dato ꝙ p̾ncipatus debeat diſtribui ſꝫ dignitatẽ v̾tutis: ꝯſiderãdũ eſt quõ illi pauci determinari debẽt. Et ſoluit dicẽs ꝙ in determinatione iſta opꝫ cõſiderare ad op⁹. Manifeſtũ ẽ eni ꝙ rõ p̾ncipatus ex fine ſumit̃. Finis v̾o politie recte eſt feliciter viuere: iõ ex hoc debꝫ ſumi rõ p̾ncipatus. iõ tot ſunt neceſſarij v̾tuoſi in ciuitate: quot ſunt neceſſarij ad dirigẽdũ ⁊ regulãdũ ciuitatẽ vt poſſit feliciter viuere. iterũ tot v̾tuoſi debẽt p̾ncipari vt poſſint ꝑ prudẽtiã ſuã ꝯſtituer̃ ciuitatẽ. ⸿ Sꝫ quãtã oꝫ eſſe multitudinẽ oĩuz habitãtiũ in ciuitate: Dõꝫ ꝙ tãta oꝫ eſſe quãta põt viuere per ſe ſufficiẽter: ⁊ q̃ta põt repellere inimicos: ſicut iſten⁹ oñdet̃ in 7⁰ hui⁹. ⸿ Deide. c. d.

⸿ Eſt aũt dubitatio quedã in cũctis qdẽ honoribus reipublice cõtendunt. Nã qui vel ꝓpter diuitias: vel ꝓpter genus gubernationem ſibi tribuendã putat: nihil iuſte dicere vident̃. Se querent̃ eni vt ſi vnus oĩum ditiſſimus foret: is eodẽ iure gubernare alios oẽs deberet. Eodẽ mõ q nobilitate antecellit: eoꝝ gubernator eẽt qui cũ ipſi ſint ingenui de honore ꝯtendunt.

⸿ Arguit in ꝯriũ: ⁊ diuidit̃ in tres. In p̾ma arguit ꝙ ſꝫ dignitatẽ diuitiaꝝ ⁊ ingenuitatis nõ oꝫ fieri diſtributio p̾ncipat⁹. Scdo ꝙ nec ſm̃ dignitatẽ v̾tutis. ibi. (Hoc idem forſan ꝯtingeret ⁊c̃.) Tertio ꝙ nec ſm̃ dignitatez multitudinis. ibi. (Ergo ſi ⁊ multitudinez ⁊c̃.) In p̾ma dicit ꝙ ad oẽs altercãtes de diſtributiõe p̾ncipatus eſt dubitatio alia in ꝯriũ. Primo eni illi: qui dicũt ꝙ ſm̃ dignitatẽ diuitiaꝝ debẽt p̾ncipat⁹ diſtribui: ſil̾r ⁊ illi q dicũt ꝙ debꝫ fieri ſm̃ generoſitatẽ nõ veꝝ dr̃t nec iuſtũ. ſi eni ſꝫ dignitatẽ diuitiaꝝ diſtribuant̃: ſi ꝯtingat vnũ ditiorẽ eſſe oĩbus alijs: manifeſtũ eſt ꝙ ſm̃ hoc iuſtũ ꝙ ipſi dicunt oportebit iſtũ p̾ncipari: hoc aũt ẽ icõueniens: q2 ille ꝑꝑ diuitias cũ nõ hẽat v̾tutẽ iniuriabit̃ alijs. Erit eniꝫ elatus ⁊ ſupb⁹. Quare manifeſtũ eſt ꝙ ſm̃ dignitatẽ diuitiaꝝ non debꝫ diſtribui principatus: ſimil̾r accidet illis qui altercant̃ ꝓpter libertatẽ ⁊ ingenuitatẽ: q2 ſi ſit vnus generoſior omnibus alijs: ſm̃ iſtud iuſtum oportebit iſtũ dñari. hoc aũt eſt incõueniẽs: q2 cũ nõ habeat virtutẽ: ſed ſoluz inclinationẽ ad ipſaz põt eſſe ꝙ habeat maliciã: ⁊ tũc faciet iniurias alijs. quare manifeſtum eſt ꝙ ſm̃ dignitatẽ ingenuitatis non debet fieri diſtributio p̾ncipatus: eodem modo poteſt argui de libertate. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Hoc idẽ forſan cõtingeret in optimatũ gubernatione circa virtutẽ. Si quis eni vnus ꝓbitate antecellat alijs: qui in eadem rep. verſentur: hunc dominari oportebit ſm̃ illam rationem.

⸿ Oſtendit ꝙ nõ debeat fieri diſtributio ſm̃ dignitatem v̾tutis: ⁊ dicit ꝙ iſtud idẽ attingit circa politiã optimatuꝫ in qua diſtribuit̃ p̾ncipat⁹ ꝑꝑ dignitatẽ v̾tutis: q2 ſi ꝯtingat vnũ eẽ meliorẽ ſm̃ v̾tutẽ oĩb⁹ alijs ſtudioſis q ſunt in ciuitate: iſte p̾ncipabit̃ ⁊ dñabit̃: hoc aũt eſt icõueniẽs: q2 ſeq̾t̃ ꝙ alij erũt ihonorati: ⁊ tũc ſequũt̃ ſeditiones ⁊ turbatiões in ciuitate. Quare manifeſtũ eſt ꝙ nõ oꝫ fieri diſtributio p̾ncipat⁹ ſm̃ dignitatẽ v̾tutis. ⸿ Deinde cũ dic̃.

⸿ Ergo ſi ⁊ multitudinem dominari oportet ex eo quia potentior eſt q̃ꝫ pauci: ⁊ ſi vnus vel plures vno: pauciores tamen q̃ꝫ multitudo potentiores ſint alijs: hos oporteat gubernare potius q̃ꝫ multitudinem.

⸿ Arguit cõtra altercãtes de multitudine ꝙ ſm̃ dignitatẽ multitudinis non debeat fieri diſtributio principatus. q2 ſi ꝓpter cãm iſtam multitudo oꝫ dominari: q2 ditior ⁊ melior: tũc ſi vnus ſit ditior oĩbus alijs vel plures vl̾ pauciores: tunc manifeſtũ ꝙ iſtuz vel iſtos paucos magis expediret dñari q̃ꝫ totam multitudinem: ſed tunc ſequit̃ ſicut p̾us ꝙ omnes alij erunt inhonorati: ⁊ ex hoc ſequunt̃ ſeditiones ⁊ turbationes in ciuitate. Iſta aũt corrumpunt eam. Quare manifeſtũ eſt ꝙ ſm̃ dignitatẽ multitudinis nõ debet diſtribui principatus. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Hec itaq3 omnia vident̃ oſtendere ꝙ harũ determinationum nulla eſt recta ſm̃ quã cenſet ſibi quiſq3 gubernationem eſſe tribuendã. Ceteros vero oẽs ſub eoꝝ gubernatione eſſe debere. nam profecto ⁊ ad eos qui per virtutẽ ſibi arrogant gubernãdi auctoritatẽ: ⁊ ad eos qui per diuitias reſpondere poſſet multitudo iuſtum ſermonẽ. Nihil enim vetat multitudinem quandoq3 meliorẽ eſſe q̃ꝫ pauci: ac ditiorem nõ ſm̃ ſingulos: ſed ſm̃ vniuerſos.

⸿ Soluit dubitationem: ⁊ primo ponit ſolutionem. ſecundo inducit quedam ad declarationẽ eius. ibi. (Ex quo ad queſtionem illam quam afferunt per hunc modum ⁊c̃.) In prima philoſophus videt̃ colligere ſolutionem ſuam ex tactis rõnibus ad vtramq3 partem: hec eni eſt conſuetudo phĩ: cũ arguit ad aliquã dubitationẽ ad vtrãq3 partem: ꝙ rõnes vtreq3 aliqd veri cõcludunt: ⁊ ſic ex oĩbus rationibus colligit ſolutionẽ. Dicit ergo ꝙ oĩa iſta que arguta ſunt faciunt manifeſtũ: ꝙ nullum iſtoꝝ per ſe determinate ſit illud ſm̃ cuius dignitatem debꝫ diſtribui principatus nec diuitie: nec libertas: nec virtus: ⁊ ſic de alijs: q2 cõtra illos qui volunt p̾ncipari ꝓpter diuitias ⁊ virtutes arguet multitudo volens principari: ⁊ hoc iuſte ⁊ rõnabiliter

nabiliter:qꝛ meliorem ꝛ ditiorē opꝫ principari in ciuita/
te:ſed multitudinem cōtingit eſſe meliorē ꝛ ditiorem ꝙ̄
paucos:nō ꝙ quilibꝫ de multitudie ſit melioꝛ ꝛ ditioꝛ di/
uiſim:ſꝫ omnes inſimul cōtingit eſſe meliores ꝛ ditiores.
poſſibile eni eſt in multitudine eſſe aliquos viros ſapien/
tes ꝛ prudentes:ꝛ aliquos valde diuites:ipſos aūt ꝛ alios
populares bene ſuaſibiles a rōne ꝛ obedibiles.talē autēꝫ
multitudinē melius eſt p̄ncipari ꝙ̄ paucos:quia ad p̄nci
pādū duo requirunẗ:ſcire recte regere:ꝛ potētia:ſꝫ in mul
titudine tali iſta duo reperiunẗ:qꝛ ſapiētes hꝫ ꝛ prudētes
ſcit regere:qꝛ multitudo eſt hꝫ potētiā cohercēdi ꝛ repel/
lendi inimicos:quare rōnabiliter arguit multitudo ꝯtra
illos ꝙ melius eſt eā p̄ncipari:aggregat eni multitudo di
uites ꝛ nobiles virtuoſos ꝛ populi potentiā:ꝛ iō videẗ rō/
nabilius totaꝫ multitudinē que aggregat oīa iſta debere
principari:vbi poſſibile erit inuenire talem multitudinē:
ſed nō multitudinem vilē ꝛ nō ꝑſuaſibilē:ꝛ ꝓpter hoc in
electione principatus opꝫ ad multa iſpicere non ad vnū.
ꝛ hoc dixit philoſophus prius.

Ex quo ad queſtionē illā quā afferunt
per hunc modū reſpōderi pōt. Que/
rūt eni qdā ad qd reſpicere legis cōdi
toꝛ debeat in legibus rectiſſimis con/
ſtituēdis. Utrū ad melioꝝ vel ad pluriū vtili/
tatē:qñ cōtingat qđ mō diximus:rectū quidēꝫ
accipiendum eſt eque. Lectio. XIII.

¶ Poſtꝙ̄ phs declarauit:ꝙ in diſtributōe principatus nō
eſt inſpiciendū ad vnū ſed multa:inducit quedā ad decla
rationē dictorū:ꝛ diuidiẗ in duas:in p̄ma p̄mittit dubita/
tionē quandā.ſcđo declarat quiddā:cuius cōtrariū vẗ op/
poni cuidā dictoꝝ.ibi.(Qđ ſi vnus ſit vſqueadeo ſupex/
cellens v̄tute ꝛc̄.)p̄ma in duas:in p̄ma p̄mittit dubitatio
nē.ſcđo ſoluit eā.ibi.(Eque v̄o rectum ad totius ciuitatis
vtilitatē ꝛc̄.)In p̄ma dicit:dictū eſt ꝙ expedit multitudi
nē aliquā magis p̄ncipari ꝙ̄ paucos aliquos vel vnū:ꝛ ꝙ
in diſtributione principatus nō debꝫ cōſiderari ad vnuꝫ
ſolū:ſed plura:ꝓpter hoc ad dubitationē quā queſiuerūt
aliqui ꝛ dimiſerunt inſolutā iſto mō pōt ſolui vel obuiari
ad ipſam.Dubitauerunt eni vtrū legiſlatoꝛ volens pone/
re rectas leges debeat eas ponere ad conferens:vel bonū
totius multitudinis:vel meliorē aliquoꝝ:vl' ſm diuitias
vel ſm v̄tutē:ſuppoſito ꝙ ſit multitudo hñs ſapiētes ꝛ di
uites ꝛ alios ſuaſibiles ꝛ obedibiles rōni.¶ Deide cū diẗ.

¶ Eque vero rectum ad totius ciuitatis vtilita
tem ꝛ ad cōmunē ciuium. Ciuis autem com/
muniter ē qui particeps eſt imperandi ꝛ parē
di:licꝫ alius ſm vnamquamqꝫ ſpecieꝫ rerum
publicarum. Secundum autem optimaꝫ ſpe
ciem qui poteſt ꝛ eligit parere ꝛ imperare ad
vitam ſm virtutem degendam.

¶ Soluit iſtā dubitationē:ꝛ dicit ꝙ illud qđ rectum eſt ꝛ
melius hoc eſt accipiendū:melius autē ꝛ magis rectū eſt
ꝙ leges feranẗ ad bonū totius ciuitatis ꝛ cōmunitatis ꝛ
ciuiū.nā leges ferunẗ de cōferentibus ad finē ciuitatis.fi
nis v̄o ciuitatis eſt bonū cōmuniter ꝯferēs.ergo leges de/
bent ferri in ordine ad cōmune bonū totius ciuitatis ꝛ ci
uiū.Ciuis aūt dicẗ ille qui v̄tuteꝫ hꝫ:per quā recte poteſt
ſubyci ꝛ p̄ncipari in diuerſis temporibus:ſed alius ꝛ ali⁹
eſt ſm ſuppoſitū ꝛ rationē:ꝛ in diuerſis politys.nā in ſta/
tu multitudinis populus eligit dominari ꝓpter libertatē:
in ſtatu paucoꝝ ꝓpter diuitias:ſed in optima politia ille
dicẗ ciuis qui eligit ꝛ pōt ſubyci ꝛ p̄ncipari ꝓpter vitam
virtuoſam.¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod ſi vnus ſit vſqueadeo ſuperexcellēs
v̄tute:vel plures ꝙ̄ vnus:nec tamē tot nume
ro vt implere ciuitatem poſſint:vt neqꝫ com/
paranda ſit aliorum omnium virtus:neqꝫ fa/
cultas gerendi rempublicam:ad hanc pluriū
ſi plures ſint:vel vnius tantū ſi vnus non am/
plius:hi ponendi ſunt ciuitatis pars.

¶ Declarat quiddā cuius cōtrariū videẗ opponi cuidam
dictoꝝ prius:dictū eſt eni ꝙ magis expedit multitudinē
dominari ꝙ̄ vnū vel plures:adeo intendit inquirere ſi in/
ueniretur vnus vel plures in ciuitate:qui excederent oēs
alios in v̄tute:vtrū expediret iſtum vel iſtos dñari:ſi eniꝫ
expediat:nō eſt verū qđ determinatū eſt iam.ꝛ circa hoc
duo facit:p̄mo eni declarat ꝙ iſte nō ſit ciuis.ſcđo decla
rat q̄liter ſe debeat habere ad ciuitatē ꝛ ciuitas ad ipſuꝫ.
ibi.(In his igiẗ ſpeciebus gubernandi que lapſe ſūt ꝛc̄.)
Prīa in duas.In p̄⁰ ꝓponit cōcluſionē ſuā.Scđo arguit
ad eā.ibi.(Fieret eni illius iniuria ſi pariter ꝛc̄.)In p̄ma
dicit ꝙ ſi in aliq̄ ciuitate vnus inueniaẗ qui excedat oēs
alios in v̄tute vel plures virtuoſi excedentes alios:nō tñ
tot quot ex ipſis ciuitas poſſit cōpleri vel fieri:ꝛ in tantū
iſte vel iſti excedant alios:ꝙ virtus oīum aliorū ꝛ poſitio
ipſa ciuilis non poſſit equari ſm equalitatē virtuti ꝛ po/
tentie illorum pluriū:nec virtuti ꝛ potentie illi⁹ vnius
ſi nō ſit niſi vnus ſolus:talis iſte nō erit pars ciuitatis:nec
illi plures ſi ſint plēs v̄tuoſi.¶ Deide cū dicit.

¶ Fieret enim illis iniuria ſi pariter atqꝫ aly cē
ſeantur cuꝫ ſint vſqueadeo ſupiores ſm ciui/
lem potentiam. Putandum eſt enim taleꝫ vi/
rum tanꝙ̄ deum in hominibus eſſe.

¶ Probat qđ dictū eſt:ꝛ p̄mo arguit ꝙ iſte vel iſti nō ſint
pars ciuitatis.ſcđo reſpōdet ad obiectionē que poſſet fie/
ri.ibi.(Quare ſm eas quas ꝯfitemur ſupexcellētias ꝛc̄.)
tertio corrigit quoddā dictū.ibi.(Melius tñ foret ſic ab
initio per legis cōditorē ꝛc̄.)Adhuc p̄ma in tres:qꝛ p̄mo
ꝓbat ꝙ iſte nō ſit pars ciuitatis ꝑ rōnes politicas.Scđo
per facta ꝛ dicta aliorū.ibi.(Dicerent eni fortaſſe quēad/
modū de leone ꝛc̄.)Tertio per ſimile.ibi.(Patet hoc in
alys quoqꝫ artibus ꝛ ſciētys ꝛc̄.)Adhuc p̄ma in duas ſꝫ
ꝙ ꝓbat per duas rōnes.ſcđa ibi.(Ex quo manifeſtuꝫ eſt
poſitionē legū neceſſariā eē circa equales ꝛc̄.)Prima rō
cōſiſtit in hoc.iuſtū ſimpl'r eſt vt qui ſunt equales in v̄tu/
te recipiāt ꝛ attingant ad p̄ncipatū equal'r:qui v̄o inequa/
les ſunt inequal'r recipiant:ſed iſte vel iſti excedit vel ex/
cedant oēs alios in virtute:ergo plus dꝫ recipere ille vn⁹
vel iſti plēs ꝙ̄ oēs aly:ſed oēs aly ꝓpter multitudinē cre/
dunt ſe plus debere recipere ꝙ̄ ille vel iſti pauci:quare ſi
excedentes ſm virtutē ꝛ potentiam plus recipiant ꝙ̄ oēs
aly videbunẗ iniuriari alys:ꝛ tunc ſequiẗ diſſenſio ꝛ tur/
batio in ciuitate ꝛ corrūpeẗ ꝓportio ciuitatis:hoc aūt eſt
incōueniēs:quare nec iſte nec illi:ſi ſint plures excedētes
in ciuitate erūt ciues:ꝓpter talē vnū excedentē oēs alios
in virtute:veriſimile eſt eſſe quaſi deū.Circa qđ intelligē
dum eſt ꝙ aliqs pōt attingere ad virtutē perfectā ꝛ actū
ipſius dupl'r.vno modo ſm ſtatum cōem humanuꝫ.alio
modo vltra cōem modum vel ſtatum humanū:hoc aūt
fit per virtutem heroicaꝫ.Eſt autē virtus heroica ſꝫ quā
aliquis per virtutem moralē ꝛ intellectualeꝫ attingit ad
operationē cuiuſlibet virtutis ſupra cōmunem modum
hominum.hoc autem eſt aliquod eſſe diuinum:quia fit
per aliquid diuinum in hoīe exiſtens:qđ eſt itellectus.ſic
loquiẗ hic philoſophus:talem eni hoīem:ꝛ ſic excedentē

omnes alios dicit eſſe: ſicut deum. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Ex quo manifeſtũ eſt poſitionem legum neceſſariam eſſe circa equales genere ⁊ virtute. Sȝ in illos tales nõ ẽ lex. Ipſi eni lex ſũt exeni ridiculus foret q illos legi ſubijcere conaret̃.

¶ Ponit ſecundã rõnem: que eſt hec. lex que datur in ciuitate eſt neceſſaria oĩbus equalibus potentia ⁊ genere: ⁊ h̃ pȝ: q2 lex eſt de cõferentibus ad finẽ politie. In his autem nõ oẽs ſunt ſufficientes ſe dirigere ex ſe: ⁊ ideo indigent lege dirigente eos in agibilibus: vñ datur lex eis qui ſunt equales genere ⁊ potẽtia iſto modo: q2 nõ ſunt ſufficiẽtes dirigere ſe in actionibus: ⁊ iſti dicunt̃ ciues: ſed talibus q ſic excedunt alios in v̾tute nõ dat̃ lex: ipſi eni ſũt ſibi lex: ⁊ hoc pȝ: q2 lex eſt ordinatio quedã ſm rõnẽ de cõferentibus ad finẽ politie: iſti eniȝ ordinationeȝ hñt in ſeipſis: ⁊ iõ ſunt ſibi leges. Deridendus igit̃ eſſet ille qui vellet dare legẽ iſtis virtuoſis cuȝ in eis nõ ſit cã: ꝓpter quã lex fert̃. Igit̃ iſti ſic excellentes ciues nõ erũt. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Dicerent eni fortaſſe queadmodũ de leone ſcribit Antiſthenes concionantibus lepuſculis: ac cenſentibus equum omnes hr̃e debere.

¶ Probat q iſte q ſic excedit oẽs alios nõ ſit ciuis reſpectu alioꝝ: ⁊ diuidit̃ in qnq ſm q ꝓbat per qnq. ſcḋa ibi. (Quapropter ⁊c̃.) tertia ibi. (Tradunt etiã ⁊c̃.) q̃rta ibi. (Quapropter qui vituperãt ⁊c̃.) qnta ibi. (Hoc ideȝ ⁊c̃.) In pᷓma dicit q de iſto virtuoſo vl' de talibus fortaſſis recte poterit dici qḋ dixit Antiſthenes de leonib9: dixit eni q lepuſculis volentibus hr̃e equale ſiue volẽtibus eẽ equales nõ eſt bonũ habere leoneȝ cũ dentibus in ſocios: quia leones ꝓpter potẽtiã eoꝝ deuorarẽt eos: ſic in ciuitate nõ eſt bonum ciuibus volentibus eſſe equales habere iſtuȝ virtuoſum: vel plures cõciues: q2 ꝓpter potentiã ſuã ⁊ virtutem opprimerent eos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter a ciuitatib9 que populariter reguntur Oſtraciſmus repertus eſt. He ſiquideȝ ciuitates equalitatẽ maxime cõplectũt̃. Itaqȝ qui ſuperexcellere videtur: vel ꝓpter diuitias vel ꝓpter amicos: vel ꝓpter aliquam aliam ciuilem potentiam extra ciuitatem relegatur ad tempus aliquod terminatum.

¶ Declarat ſcḋm: ⁊ dicit q rectum manifeſtum eſt: q iſti vel iſte ſic excedentes alios non debent eſſe ciues: ꝓpter hoc enim ciuitates populares ſtatuerunt Oſtraciſmã relegationem cõtra tales: hɔ eni ciuitates nolũt hr̃e equalitatẽ: dñatur eni in tali rep. populus ꝓpter libertatem: oẽs aũt equaliter attingũt ad libertatẽ: ⁊ pp hoc illos qui excedebant cõiter vel in diuitijs vel in amicis vel in potentia aliqua ciuili relegabant a ciuitate: ⁊ tranſtulerũt aliquibus tẽporibus determinatis: q̃re manifeſtũ eſt ſm iſtos q nõ expedit ſic excedentes ciues eſſe ⁊ remanere in ciuitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tradunt etiam fabule ob huiuſmodi cãm Herculeȝ ab Argonautis fuiſſe relictũ: nõ eni vna cum alijs nauem gerere illũ voluiſſe vt nimium ſuperexcellentem inter nauigantes.

¶ Declarat hoc idem per tertium: ⁊ dicit q narrat̃ q quidam naute dicti Argonaute ab Argo ⁊ naui: noluerunt recipere Herculem ꝓpter cõſimilem cauſam. Hercules. n. multum excedebat eos virtute ⁊ potentia: timentes ergo q quia excedebat eos multũ vellet dominari dereliquerunt: eũ ⁊ noluerunt q ɔduceret cũ eis naueȝ ſuã. Quare videt̃ q iſte excedẽs alios in virtute: ⁊ potẽtia nõ debeat remanere in ciuitate ne alios opprimat. ¶ Deide cũ dic̃.

¶ Quapropter qui vituperant tyrannidẽ ⁊ cõſilium Periandri Traſibulo datuȝ nõ ſimpliciter exiſtimandi ſunt recte dicere: ferunt eniȝ Periandrũ nihil rñdiſſe ei: q cõſilij petendi cã ad ipm miſſus fuerat: ſed ſupereminentes ſpicas demendo ſegetẽ adequaſſe: cuius cãm cuȝ nõ intelligeret nuncius: ac factũ ab eo narraret intellexiſſe Traſibulũ: q oportebat ſupereminẽtes ciues auferre. Hoc autẽ nec prodeſt ſolũ tyrãnis: nec ſolũ faciunt tyrãni: ſed ⁊ in paucorũ potẽtia: ⁊ in populari ſtatu ſimil'r ſe habȝ. Oſtraciſmus eni eãdẽ quodãmõ viȝ hȝ tollẽdo eos: q ſupemineñt: ⁊ in exilium pellẽdo.

¶ Ponit quartum ad declarationem illius eiuſdem: ⁊ dicit q propter hoc q non expedit tales excedentes alios remanere in ciuitate: ſed vel relegare vel interimere oĩno quidam volentes increpare tyrannideȝ non ſm rationeȝ vituperauerunt conſilium Periandri ad traſibuluȝ: miſſo enim nuncio a traſibulo ad Periandrum quid faciendum ſibi eſſet contra potentes ⁊ diuites ⁊ vniuerſaliter excellentes turbantes ciuitatis dominiũ: dicunt enim q volens manifeſtare intentum ſuum Periander expreſſe nuncio miſſo ſub parabola dixit ei quid faciendũ erat dicens q auferens excedentes ſpicas equabat ſegetes: cum autẽ nuncius ignoraret cauſam eius quod fiebat: ⁊ nũciaret: quod ei dictum erat traſibulo: ſtatim intellexit traſibulus q oportebat viros excellentes in virtute ⁊ potẽtia politica interficere: ⁊ dico q non rationabiliter increpuerunt conſilium huius: quia iſtud non ſolum expedit tyrãnis: nec ſolum hoc ipſi faciunt: imo conſimiliter fiebat in politia paucorũ ⁊ populari: in illis enim ordinata fuit relegatio ad prohibendum ne aliquis fieret ita excellens: ⁊ ſi contingeret eſſe aliqueȝ talem qḋ relegaret̃ a ciuitate. ſic igitur manifeſtum eſt ex hoc: q tales viri non debent remanere in ciuitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc idẽ ⁊ in ciuitatibus ⁊ in gentib9 faciunt: hi qui dominant̃: velut Athenienſes circa Samios ⁊ Chios ⁊ Leſbios: q̃ꝫ primũ eni imperiuȝ firmiter habuere: eos in multis peſſundarũt ɔtra federis equitatẽ. Perſarũ aũt rex medos ⁊ aſſyrios: ⁊ alios qui magnũ aliqḋ de ſe ipſis ſapiebant ob imperiũ prius habituȝ ſepe contriuit. Queſtio aũt ꝓpoſita circa oẽs eſt rerũpublicarũ ſpẽs vl'r: que ſunt recte: nã ille q̃ trãſgrediunt̃ ad ꝓpriã reſpiciẽtes vtilitatẽ hoc agunt. Quinimo ⁊ ille que ad cõmune reſpiciunt bonum eodem modo ſe habent.

¶ Ponit quintum ad declarationem illius eiuſdeȝ: ⁊ dicit q idem in quibuſdam ciuitatibus fecerunt aliqui hñtes dñium ⁊ potentiã ſuper illas: ſicut Athenienſes ſubiugantes ſibi Samios ⁊ Chios ⁊ Leſbios quibuſdã pactis interuenientibus: cum illi Athenienſes excederent ⁊ principarent̃ magis quantũ ad aliqua humiliauerũt eos opprimẽdo eos ꝑtermiſſis pactis: eodẽ modo fecit rex perſarũ: cũ ſubiugaſſȝ ſibi medos ⁊ babylonicos pudẽtiores ⁊ magis

ſagaces inter ipſos diſperſit ſepe: videns eni ꝙ iſti prudẽtes ⁊ ſagaces erãt: q2 fuerant in ꝑncipatu ⁊ ciuiliter vixerant: timens ꝙ ſi ſimul manerẽt: per ſapiẽtiã eoꝝ poſſent inuenire vias: per quas diſcuterent ſe a iugo illoꝝ. diſperſit eos: ⁊ ſic iſti excellẽtes ꝓpter eorũ ſapiam trãſlati ſũt ad alias regiões: ſic igit̃ hꝫ ꝓblema vniuerſalr̃ eſt circa oẽs politias: ꝙ ſcꝫ illi qui excedunt alios in potẽtia ⁊ ṽtute ciues non ſunt. Iſtud aũt in tranſgreſſis politijs obſeruat̃. nam principantes in illis intẽdẽtes bonũ ꝓpriũ illos: qui excedunt alios in potẽtia vel virtute relegant a ciuitate ⁊ non ſolũ intendentes bonũ proprium: ſed cõmune hoc faciunt. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Patet hoc in alijs quoqꝫ artibus ⁊ ſcientijs: neqꝫ enim pictor excedentem menſuraꝫ pedẽ animal habere pateretur: quãuis pulcherrim⁹ ille pes eſſet: neqꝫ faber prorã: aut aliaꝫ partẽ nauis: neqꝫ vero magiſter chori eum: qui pulchriorẽ ac meliorem toto choro voceꝫ emittit ſineret in choro eſſe. Itaqꝫ ob hoc quidẽ nil ꝓhibet eos: qui domini ſunt conuenire: cuꝫ ciuitatibus ſi proprie dominationis grã: que etiaꝫ ciuitatibus vtilia ſunt agant.

⁋ Declarat ideꝫ per ſimile in artibus ⁊ dicit: talẽ qui excedit alios nõ debere eſſe ciueꝫ nec manere in ciuitate manifeſtũ eſt per ſimile in alijs artibus. videmus eniꝫ ꝙ pictor ſi pingat imaginẽ nõ pinget pedẽ excedẽtẽ alias partes ſꝫ ꝓportionẽ: dato etiã ꝙ ſit pulchrior alijs: quinimo ſi pinxerit delet ⁊ pinget pedẽ minorẽ magis ꝓportionatũ: ſilr̃ ille qui facit nauẽ nõ facit puppim partẽ ſcꝫ anteriorẽ nauis maiorẽ ꝑter ꝓportionem: dato ꝙ illa pars ſit optime facta: ⁊ ſi fecerit abijcit ⁊ facit minorẽ: ſimilr̃ magiſter chori: ſi vnus cãtat altius oĩbus alijs ꝑter ꝓportionẽ: dato ꝙ pulchrius ⁊ delectabilius cantet non permittet eum cantare cum alijs: q̃re legiſlator ſi ſit aliqs in ciuitate excellentior oĩbus alijs in ṽtute ⁊ potẽtia: q̃tũcũqꝫ ſm ſe ſit bonus: q2 tamẽ iproportionalis eſt alijs: ipſum debꝫ relegare a ciuitate. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Quare ſm eas quas confitemur ſuperexcellentias quandam habet vtilitatem ratio: ꝑ quã Oſtraciſmus fuit repertus.

⁋ Reſpondet cuidam obiectioni que poſſet fieri. Aliquis enim poſſet dicere: ꝙ ſi ille qui excedit alios oẽs in ciuitate deberet expelli ꝓpter exceſſum: cum monarcha in aliq̃ monarchia excellat oẽs alios: talis debꝫ expelli ⁊ nõ ꝑncipari. Soluit dicens ꝙ q̃tũcũqꝫ monarcha excellat alios in ꝑtãte: tamẽ nihil ꝓhibet ipſum cõcordare cuꝫ alijs ſi ꝑncipet̃ ꝓpter bonũ cõe: tunc enim cõcordabit cũ alijs: ſic̃ monarcha qui nõ principaret̃ ꝓpter bonũ cõmune: tunc ibi laborandũ eſſet ad expulſionẽ eius. ⁋ Deinde cũ dic̃.

⁋ Melius tñ foret ſic ab initio per legis cõditorem prouideri: vt reſpublica non indigeret tali medicia. Secũdo aũt loco ſi quid tale accidat conandum eſt tali aliquo remedio corrigere: qͦ tamen factum non eſt a ciuitatibus. Non enim reſpexerunt ad commodum publicum: ſed per ſeditionem vſe ſunt ciuili pulſione.

⁋ Docet corrigere quoddã dictũ: prius dictũ eſt eni ⁊ declaratũ ꝙ excellẽtes oẽs alios debeãt a ciuitate relegari: ⁊ hoc durũ valde: ideo volens hoc corrigere dicit phs: ꝙ ſermo de relegatiõe faciẽda eius qui excedit oẽs alios in potẽtia vel ṽtute aliqͦ iuſtũ hꝫ: ſed nõ ſimplr̃ iuſtũ. ideo melius fuit a ꝑncipio ſic ordinare politiã ꝙ non eſſet neceſſariũ vti ipſa relegatiõe: q2 relegatio iſta periculoſa ẽ. q2 non relegant̃ niſi potẽtes: iſti aũt nocere poſſunt ciuitati: ⁊ iõ melius fuiſſet ſic ordinaſſe ciuitatẽ: vt nõ oporteret vti ea: ita ꝙ a principio fuiſſet ordinatum ꝙ non liceret alicui excedere determinatũ gradũ diuitiarũ: nec excedere alios ſm quẽcũqꝫ gradũ: nec recipere excedentes ſed equales: ⁊ ſi cõtingeret aliquẽ excedere corrigeret̃ ⁊ dirigeret̃ aliqualr̃ ſcdõ loco. i. ſi ſecũdario defecerit: corrigeret̃ tali relegatione: tunc eni eſſet vtendũ relegatione: ſic aũt nõ fiebat in quibuſdã ciuitatibus: q2 relegãtes hõ excedẽtes non reſpiciebãt ad bonũ cõe politie: ſed ꝓpter cõmodũ ꝓpriũ ⁊ malitioſe ⁊ ſeditioſe: ⁊ ꝓpter malã affectionem: quã habebant ad illos. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ In his igit̃ ſpeciebus gubernandi: que lapſe ſunt: qͦ ad priuatum cõmoduꝫ pertinet: ac iuſtum eſt patet: forſan auteꝫ non ſimpliciter iuſtum: ⁊ hoc eſt manifeſtum: ſed in optima republica magnã habꝫ dubitationẽ: nõ per excellentiam alioꝝ bonoꝝ: ceu viriuꝫ ⁊ diuitiarũ ⁊ amicitiarũ: ſed ſiquis excellat ṽtute qd de eo ſit faciendũ: nõ eni dicenduꝫ eſt: vt talis vir ſit de ciuitate pellendus: atqui neqꝫ gubernatiõi alioꝝ talis vir erit ſubijciendus: perinde enim eſt: ac ſi qui Iouem gubernare velint poteſtateꝫ diuidentes. Reſtat ergo vt videtur naturã huius talem eſſe: vt oẽs ſpõte ſua illi parere debeant: ita huiuſmodi quidem homines eſſe reges perpetuos in ciuitatibus.

⁋ Declat q̃lr iſte q excedit oẽs alios in ciuitate potẽtia vl ṽtute ſe debeat hr̃e in ciuitate ⁊ ciuitas ad ipm: ⁊ dicit ꝙ in politijs nõ recte ordinatis ſꝫ trãſgreſſis tñ expedit talẽ ſic excedentẽ relegare a ciuitate: ⁊ iuſtũ ſit nõ ſimplr̃: ſꝫ ſm qd eſt iuſtũ ſicut in populari ſtatu: in ipſa. n. intendit̃ eq̃litas ciuiũ: ⁊ ideo contra fineꝫ illius politie eſt talis exceſſus ꝑꝑ qͦ iuſtũ eſt in ea talr̃ relegari. Iteꝝ in ſtatu paucoꝝ nõ expedit talẽ eẽ ciuẽ: q2 ꝑ ſuã potẽtiã ꝯuerteret politiã illã ad vtilitatẽ ſuã: nec in tyrãnide expedit talẽ eẽ: q2 talis nimis tyrãnizare vellet: q̃re manifeſtũ ẽ ꝙ in tranſgreſſis iuſtũ eſt talẽ relegare nõ ſimplr̃ iuſtũ ſꝫ ſꝫ qd: q2 in iſtis politijs nõ eſt iuſtũ ſimplr̃: ſed ſm quid: vt dictuꝫ eſt ꝑius. ſed in optima politia magis dubitatio eſt qualr̃ ſe habendum ſit circa talẽ: non eſt aũt dubitatio de illo q excedit oẽs alios vel in fortitudine corpali: vel in diuitijs vel in multitudine amicoꝝ: ſꝫ de illo q excellat oẽs alios in ṽtute ſiue in bonis ſm aĩam qd opꝫ facere de iſto. non eni dõm eſt ꝙ debeat expelli a ciuitate: ⁊ trãſferri ad aliũ locũ: h. n. eſt ꝯ rõnẽ: ex q̃ eſt optim⁹: q̃re nullo mõ eſt expellẽdus. Iteꝝ nõ eſt aſſumẽdus ad principatũ: ſic̃ alij vt qñqꝫ ꝑncipet̃ qñqꝫ nõ: ſile eni eẽt ac ſi vellem⁹ ꝑncipari Iouẽ aliqñ ⁊ aliqñ nõ: h. n. deriſoriũ eſt: ⁊ iõ relinqt̃ ꝙ cũ talis ſit optim⁹: ꝙ dignũ ⁊ iuſtũ eſt ꝙ oẽs ſibi letãter obediãt: ⁊ vt ſit rex: vl̃ ſi ſint tales plẽs ꝙ ſint reges ꝑncipãtes nõ aliqñ ſic aliqñ nõ: ſꝫ ſemꝑ. ⁋ Sed eſt ꝯſiderandũ ꝙ phs vr̃ ſibi ꝯriari: dixit. n. ꝑius ꝙ melꝰ ẽ mltitudinẽ aliq̃ñ ꝑncipari q̃ꝫ paucos: dixit ẽt ꝙ ſi vn⁹ ꝑnciparet̃: alij eſſent ĩhonorati: qͦ eſt icõueniẽs: in iſta ꝑte dicit: ꝙ iſte q ſic excedit oẽs alios nõ ẽ ciuis: ſꝫ ille q nõ ẽ ciuis nõ dꝫ ꝑncipari: q̃re iſte nõ dꝫ ꝑncipari: cuiꝰ ꝯriũ dic̃ h. ⁋ Ad hoc dõꝫ ꝙ ſi vnus inueniatur: qui excedat oẽs alios in virtute iſte

debet pͥncipari: ⁊ rõ huius eſt: q̄ illum op; magis pͥncipa ri qui accedit magis ad pͥncipatū nālez: ⁊ ad principatuz vniuerſi: ſed iſte qui ſic excedit oēs alios in vꝛtute eſt hõ: ḡ expedit ipſum ſolum pͥncipari: maioꝛ ꝓpoſitio apparet in aīali: pars eni que principaꝰ coꝛ eſt: coꝛ aūt vnuz eſt ⁊ pͥn cipale: a quo deriuaꝰ virtus ad ſingulas partes coꝛpoꝛis. Iterū in vniuerſo eſt vnus pͥnceps. principatus aūt vni uerſi vnus ⁊ optimus eſt: q̄re ille in ciuitate: q magis vnꝰ ⁊ melioꝛ eſt accedit magis ad ſimilitudinē pͥncipatꝰ vni uerſi ⁊ nālis. ḡ ille principatus erit melioꝛ in quo erit vnꝰ pͥnceps: ⁊ illū magis expedit pͥncipari: qui vnus exiſtens optimus eſt: talis eſt ille qui excedit oēs alios in virtute. ergo manifeſtū eſt ꝙ iſtū expedit magis pͥncipari q̄ aliū: nec v; qꝺ pͥmo obijciꝰ ꝙ ſuperius dixit ꝙ magis expedit multitudinē dn̄ari: q̄ illud intelligendū eſt vbi eſt poli tia equaliū ⁊ ſimiliū: ⁊ virtus vnius non excedat vꝛtutem oīum alioꝝ: qꝺ in ꝓpoſito nō contingit: nec val; qꝺ ſcꝺo obijciebaꝰ: ſi vnus vel plures pͥnciparent ꝙ oēs alij eēnt inhonoꝛati: q̄ in politia recte oꝛdinata quilibz diligit ſta tū pꝛopꝛiū ⁊ gradū alterius: ⁊ iō vult honoꝛē ſibi ſm gra dū ſuū: ⁊ vult alij honoꝛē ſm gradū illiꝰ: nec vult ſibi ho noꝛē alterius: ⁊ ideo ſi ſit vnus excellēs oēs in vꝛtute: oēs volunt ſibi honoꝛē qui debeꝰ ei: ⁊ ideo nō ſunt inhonoꝛa ti: q̄ quilibz habet honoꝛē qui debeꝰ ei: nec val; qꝺ obij ciebaꝰ tertio de hoc qꝺ dicit: ꝙ iſte nō eſt ciuis: verū eni; eſt: q̄ ſicut ille q pͥncipaꝰ ꝓpter excellentiā vꝛtutis nō eſt ciuis: ſed ſupra ciuē: eodē eni modo eſt aliqs ciuis: ſicut ſe hz ad legē. ſed cū aſſumitur ꝙ nō dz dominari niſi ciuis: nō hz veritatē in politia regali ⁊ optima ſimplr: qualis eſt illa: in qua dominatur ille qui dictus eſt.

Ozſan vero poſt hec congruuz fue rit conſiderare de regia gubernatio ne: dicimus eni hanc eſſe vnam ex re ctis ſpeciebus rerūpublicarū. Cōſi derandum eſt autē: vtrū cōducat ciuitati ⁊ re gioni quā recte gubernari opoꝛteat regē habe re vel non: ſed alia quedam ſpecies gubernādi magis ꝯducat: vel an q̄buſdā ꝯducat q̄buſda; nō. Ante oīa vero diſtinguendū eſt: an ſit vnū genus eoꝝ: vel dr̄ias hēant plēs. Lec. XIIII.

¶ Poſtq̄ diſtinxit phs politias ſm diſtictiones principa tuum: hic proſequiꝰ de vnaquaq; ipſaruz: ⁊ habz partes duas. pͥmo enim determinat de vnaquaq; ipſarū. ſecūdo oſtendit ex quibus coꝛrumpunꝰ ⁊ ſaluanꝰ in pͥncipio q̄n ti libꝛi. ibi. (De alijs quidē ⁊c̄.) pͥma diuidiꝰ in duas. In pͥma determinat de optima politia. ſ. de regno. In ſecun da determinat de alijs in pͥncipio q̄rti libꝛi. ibi. (In cun ctis ⁊c̄.) adhuc pͥma in duas. In prima pmittit intentum ſuum. ſcꝺo ꝓſequiꝰ. ibi. (Facile eſt ⁊c̄.) In pͥma dicit ꝙ poſt pͥdictas īquiſitōes de polijs foꝛte bñ ſe hz trāſire ad cōſiderationē de regno. ⁊ ratio huius eſt: q̄ inter politias rectas regnū ē optima ⁊ rectiſſima politiaꝝ: ⁊ ideo regu la ⁊ menſura aliarū: optimū enim perfectiſſimū eſt ī vno quoq; genere: ⁊ menſura eſt oīum alioꝝ: ꝓpter qꝺ pͥmo dicendū eſt de regno. Eſt aūt cōſiderandū de regno vtrū ciuitati ⁊ regioni: que debēt inhabitari expediat regi a re ge vl̄ nō: ſ; magꝭ expediat regi ciuitatē ⁊ regionē ab aliq̄ multitudine: vl̄ aliquibus paucis viris. Primo aūt viden dū eſt: vtruz ſint monarchie regalis plures modi ⁊ dr̄ie: aut vnus modus ſolū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Facile eſt īueni: qꝺ plura genera ſunt: nec eſt omnium regum modus vnus poteſtatis. In Lacedemonioꝝ eni; rep. videtur rex eſſe ma xime ſm leges: neq; eni; poteſtatē hz omniū: ſed cu; egrediꝰ extra regionē imperiū habz co rum que pertinent ad bellum. Preterea ſacri ficia deoꝝūq; cerimonie ei cōmiſſe ſunt. Hec igitur regia poteſtas eſt quaſi auctoꝛitatē bel li perpetuam habere. Vite enim neciſq; alicu ius non habet poteſtatem: niſi du; bellum ge rit: vt etiam apud antiquos fuiſſe videtur.

¶ Proſequiꝰ intentū ſuū: ⁊ hz partes duas. pͥmo diſtiguit modos monarchie regalis. ſcꝺo ꝓſequiꝰ de pͥncipali mō ibi. (Caput ve ⁊c̄.) pͥmo in duas. pͥmo ponit diuerſos mo dos huius monarchie. ſcꝺo reducit iſtos ad duos modos ibi. (Fere aūt ⁊c̄.) pͥma adhuc in duas. pͥmo ponit q̄tuoꝛ modos. ſcꝺo recolligendo illos addit q̄ntū qui eſt pͥncipa lis. ibi. (Regie ⁊c̄.) pͥma in q̄tuoꝛ ſ; ꝙ ponit q̄tuoꝛ mo dos. ſcꝺa ibi. (Eſt ⁊.) 3ª ibi. (Tertia ⁊c̄.) q̄rta ibi. (Quar ta ſpēs ⁊c̄.) adhuc pͥma in duas: in pͥma ponit pͥmū modū in ſcꝺa dclarat qꝺdā dictū per dictū Homeri. ibi. (Quod oſtendit ⁊c̄.) In pͥma dicit ꝙ parū cōſiderātibus in poli tia regali facile pōt apparere ꝙ principatus regalis plura ⁊ diuerſa genere cōtinet ⁊ iſtiuſmodi pͥncipatus nō ē vnꝰ modus ſed plures: eſt aūt vnus modus ipſius qui fuit in Lacedemonia: in iſto eni regno rex pͥncipabaꝰ ſm leges ⁊ non erat dn̄s oīum: q̄ non ferebat ſnīas nec puniebat ſm ſuā voluntatē: tn̄ q̄n exibat regionem ad pꝛeliādum: tunc pͥncipabaꝰ quantū ad oīa: que pertinebant ad ꝑliu; iterū dn̄s erat oīum eoꝝ que ꝑtinebāt ad cultū diuinuz. Iſtud aūt regnū erat ſicut q̄dam ducatus exercitus īpe rialis: q̄ iſte rex vl̄e īperiū habebat quātū ad ea que ſunt exercitus. Iterū iſtud regnū perpetuū erat: ita ꝙ rex non q̄nq; regnabat: q̄nq; non. ſed nō erat dn̄s oīum in ciuita te: q̄ nō iudicabat homicidā: nō eni erat dn̄s ad punien dū homicidiū: niſi q̄n exibat ad pꝛelia: poterat eni tūc da re leges ⁊ punire vniuerſalr. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quꝺ oſtendit Homerus. Na; Agamemnō in cōcionibus maledictis ⁊ iurgijs vexabaꝰ: ſ; cum a cōcione digreſſus in pꝛelio erat: occidē di habebat poteſtatē: itaq; inquit. Quem ego procul a pugna fugientem conſpexero: nō ſibi ſat erit fugare canes ⁊ aues: nam penes me oc cidēdi poteſtas. Vna ergo ſpēs regia ē aucto ritas belli perpetua: ⁊ q̄nq; per genus: q̄nq; per electionem huiuſmodi regnū obtinetur.

¶ Declarat qꝺ dictū eſt per dictum Homeri. Dixit enim ꝙ in iſto regno princeps eſt dn̄s omnium: ⁊ dicit ꝙ hoc ſignauit Homerus dicens ꝙ Agamēnon cum eſſet in ci uitate ⁊ veniret ad congregationē ciuium multotiens op primebaꝰ: ꝙ non eſſet dn̄s oīum: cum aūt egrederetꝰ ad pꝛelium dn̄s erat in oībus ⁊ interficiendi ⁊ dandi legem quantū ad ea que erant exercitus. dicebat enim: quē vide ro fugientem ex pꝛelio talr̄ tractabo ipſum ꝙ nō poterit fugare canes nec aues: apud me eni eſt moꝛs. id eſt in po teſtate mea eſt īterficere. eſt ergo vna ſpēs monarchie re galis que ducatus exercitus eſt: qui principatus durat per totam vitam hoīs. Iſtoꝝ autē qui pͥncipāꝰ in iſto regno quidam regnant per ſucceſſionem generis: quidā ex ele ctione: quia ad hoc eligunꝰ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt ⁊ alia īſuper monarchie ſpecies: qualia ſunt apud quoſdam barbaros regna.

¶ Ponit ſecūdā ſpēz huius monarchie: ⁊ diuidit̄ in duas. In pͥma ponit ſpecieꝫ illam. In ſc̄da declarat qualis eſt. Sc̄da ibi. (Uim hn̄tia ⁊c̄.) In prima dicit: ꝙ p̄ter ſpēm monarchie: de qua dc̄m eſt: eſt alia ſpēs ſm quā aliqui regnāt apud barbaros. Dicūtur aūt barbari qui deficiunt a rōne: barbari enim quaſi extranei dicuntur. Et qꝛ homo vtit̄ ratione: ideirco q̄ deficiunt a ratione barbari dicūtur ſicut apparuit in primo. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Uim habentia proximā tyrānidi: lꝫ ſint legitima ⁊ ſm morem p̄rie: ob id. n. qꝛ magis apte ſunt ad ſeruiēdū natiōes barbaroꝝ q̄ᵹ Grecorum: ⁊ coꝝ qui incolunt Aſiā q̄ᵹ coꝝ qui Europā pferunt ſeruile iugū equo aīo: ⁊ ob hoc tyrānica ſunt huiuſmodi regna.

¶ Oſ̄dit qualis eſt: ⁊ p̄ᵒ ꝙ eſt volūtaria. 2ᵒ ꝙ ē ſecura ibi. (Sed hn̄t ⁊c̄.) In pͥma dicit: ꝙ hᵓ regna ſm q̄ p̄ncipant̄ aliq barbari ſunt: ſicut tyrānides monarchice: ⁊ q p̄ncipātur in iſtis p̄ncipant̄ ſm legē ⁊ ſm leges p̄rias. Dr̄ aūt leges p̄rie ꝯſuetudines: q̄ deſcēdūt a parētibus in filios: iſti aūt ſm tales leges p̄ncipant̄. Et qꝛ barbari nāl̄r ſunt magis ſeruiles q̄ᵹ Greci: ⁊ hi q ſunt circa Aſiā ſunt magis ſeruiles q̄ᵹ q circa Europam: qꝛ Europa ē media inter Affricā ⁊ Aſiā: ⁊ ſicut media ē ſm locū: ſic hoīes medio mō ſe hn̄t in alijs diſpōnibus. ⁊ iō iſti barbari ſuſtinent p̄ncipatū dn̄atiuū ſine triſtitia: qꝛ inclinationē hn̄t ad ſuſtinēdū ipm̄. Qꝛ aūt ſm inclinationē nāle eſt: eſt volūtariū. Quare manifeſtū ē: ꝙ tales voluntarie ſuſtinent talē principatum dn̄atiuum: qui eſt domini ad ſeruum. Quare manifeſtum eſt: ꝙ principantes in tali regno propter hoc aſſimilantur tyrannidi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed hn̄t ſecuritatē: qꝛ moribus ⁊ legibꝰ cōſiſtunt: ⁊ ea de cā cuſtodiā hn̄t regiā nō tyrannicā. Reges. n. a ciuibꝰ cuſtodiunt̄. Tyrāni ꝟo ab externis mercede ꝯductis: ⁊ reges ſꝫ leges ⁊ volētibus. Tyrāni ꝟo inuitis noiant̄. itaq3 alteri a ciuibus cuſtodiunt̄: alteri contra ciues cuſtodiam parant. Sūt igit̄ hec: de quibus dictum eſt: due ſpecies monarchie.

¶ Oſ̄dit ꝙ eſt ſecura ⁊ dicit: ꝙ hᵓ monarchie ſpēs ſecura eſt. Et rō huius eſt: qꝛ p̄ncipans in tali regno p̄ncipat̄ ⁊ ſꝫ genus ⁊ ꝯſuetudines. q̄ deſcēdunt a parētibus. Et qꝛ ſm genus dn̄atur volūtarie: regnāte. n. p̄re aliquo mō aſſueſcūt ſubditi filio: ⁊ iō poſtmodū regnāte filio voluntarie ſibi ſubijciunt̄: qꝛ ꝯſueti ſunt. Itez p̄ncipat̄ ſm ꝯſuetudinem ⁊ ſm leges: que aūt inſunt ſm ꝯſuetudinē delectabilia ſunt: ⁊ iō minus odiūt eos. Et ꝙ ſit ſecura ſignū eſt: qꝛ iſti barbari cuſtodiūt regē ſuū: qꝛ diligūt eū: ⁊ libēter ſubijciunt̄ ei. Tyrānū aūt cuſtodiūt alieni: ⁊ ciues reges ſuos cuſtodiūt cū armis: qꝛ ſm legē ⁊ volūtarie ſubijciūtur eis: tyrāni aūt p̄ncipant̄ ſubditis inuolūtarijs: ⁊ pp̄ hoc tyrāni ſup ciues habēt cuſtodiā: diffidunt. n. de ſubditis. Sic igitur apparet: ꝙ he ſunt due ſpecies monarchie regalis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tertia eſt ſpecies: vt antiquitus in Grecia fuere: quos vocabāt Eſynetas. Eſt aūt h vt ſimpliciter dicamus electiua Tyrānis differens a barbarica: nō eo ꝙ legitime: ſed eo qḋ nō ꝯſuete: ptās aūt hmōi aut viuēte eo durabat: aut tēpore vel rebus geſtis finiebatur.

¶ Ponit tertiā ſpēm: ⁊ p̄ᵒ ponit eā. 2ᵒ declarat qḋdā dictū p exēplū ibi. (Qualē elegerūt ⁊c̄.) In pͥma dicit: ꝙ illa eſt ſpēs monarchie regalis: q̄ erat apud antiquos Grecos: q dicebant̄ Eſynete. Eſt aūt hᵓ monarchia: vt ſimpl̄r eſt dicere tyrānis ſm electionē: ⁊ dicit: vt ſimpl̄r dicamus: qꝛ tyrānis: q̄ eligit̄ ſimpl̄r nō eſt tyrānis. Differt aūt iſta a barbarica tyrānide: de qua dc̄m eſt: nō eo ꝙ in iſta q̄ ē ſm electionē nō p̄ncipet̄ p̄nceps ſm legē: in illa aūt p̄ncipet̄: ſed in hoc ſolū differūt: ꝙ iſta nō ē p̄ria. i. p̄nceps nō p̄ncipat̄ ſm ſucceſſionē generis: vel nō ē ſic aſſueta: ſicut ſunt ea: q̄ ſunt p̄ria: ſed p electionē. In iſto ꝟo p̄ncipatu qdā p̄ncipantur p totā vitā ſuā: ⁊ eligunt̄ ad vitā ſuā: alij principantur vſq3 ad aliq̄ tp̄s determinata: qꝛ ſic eligunt̄: alij p̄ncipantur q̄ᵹtum ad aliquas actiones. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qualē elegerūt q̄nq3 Mithileneī Pittacū aduerſus exules ſuos: qbus p̄erant Anthimenides ⁊ Alceus poeta: oſtēdit hoc Aolcus in quodā loco ſuoꝝ carminū: increpat. n. ꝙ Pittacū hoīem obſcuri generis ⁊ ſine felle laborāti ciuitati prefecerint tyrannū: hmōi igitur ſpecies: qꝛ tyrannice ſunt dn̄ationē habent: qꝛ vero electiue ſunt ⁊ volentium regie.

¶ Declarat qḋ dc̄m ē p exēplū. Dc̄m eſt. n. ꝙ in iſto principatu p̄ncipat̄ tyrānus p electionē: q̄lis fuit ille: quē elegerūt qdā dicti Mithilenei: cū. n. qdā eēnt pfugi a ciuitate illoꝝ elegerūt quēdā Pittacuꝫ noīe ꝯ pfugos illos vt fugaret illos: atq3 extirparet: tunc aūt p̄ncipabant̄ iſtis Mithileneis duo: quoꝝ vnus erat Anthimenides: alius Alceus poeta. Dixit aūt Aolcus hoc in quodā loco ſuoꝝ carminū: dixit inq̄: ꝙ iſti elegerūt ſibi Pittacū tyrannū ⁊ increpabat eos: ꝙ eū in malū p̄rie prefecerūt. Itez p̄fecerūt ciuitati hoīem ſine felle. Fel aūt dr̄ cōmouere ad irā: ira āt valet ad fortitudinē ꝟtutis. vn̄ dr̄ 3ᵒ ethi. Uirtutē immitte furori: ⁊ virtutē erige furore. Uolebat igit̄ dicere: ꝙ cū deberet eē fortis ꝯ inimicos ciuitatis nō mouebat̄: erat. n. timidus nec potēs eos opprimere. Itez qꝛ elegerūt hoīem grauis felicitatis: qꝛ felicitatē ſuā poſuit in voluptatibus ⁊ grauabat ſubditos vt poſſet exercere voluptates ſuas. Itez increpabat eos: qꝛ cū ꝯueniſſent ⁊ fuiſſent ꝯgregati approbauerūt eū eligentes. Iſte aūt monarchie erant regales ⁊ tyrānice. Tyrānice qdē: qꝛ p̄ncipātes ī eis p̄ncipabant̄ principatu dn̄atiuo. Et qꝛ principabant̄ voluntarie ⁊ per electionem regales. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quarta ſpēs regni eſt: quales erant heroicis tp̄ibus ſpōtanee: ⁊ ſm morē ⁊ legē: pp̄ter bn̄ficia. n. a primis collata in populos: vel per artes: vel p bellū: vel p ꝯgregationē in vnum: vel p acq̄ſitionē regionis delatum fuit eis regnū de populorum voluntate ⁊ ſucceſſoribꝰ: id erat ſm patrie morem.

¶ Ponit quartā ſpēm ⁊ diuidit̄ in tres. In prima ponit illā ſpēz. Sc̄do oſ̄dit quoꝝ erāt dn̄i p̄ncipātes in iſto regno ibi. (Di ⁊ ⁊c̄.) Tertio oſ̄dit qūo hᵓ monarchia augmētata fuit ibi. (Ueteres igit̄ ⁊c̄.) In prima dicit: ꝙ q̄rta ſpēs monarchie regalis eſt ſm ꝙ aliqui principant̄ aliquibus ſm virtutē heroicā. Et principantes dicebant̄ Heroes. i. attingentes ad virtutē perfectā ⁊ actū eius vltra cōēꝫ ſtatum hoīum: ⁊ fuit iſta tp̄ibus Heroum. Iſti aūt voluntarie principabant̄ ſm legem. Primi aūt principantes iſto principatu aſſumpti fuerunt ad iſtū principatum pp̄ bn̄ficium quod contulerūt multitudini: aut qꝛ inuenerunt artē aliq̄ vtilē regiōi: ſicut Saturnus in Italia primus do

enit artem ſeminādi triticū: ꝑpter qḋ reputatus fuit de⁹ apud ipſos: aut q2 primo preliati fuerūt contra inimicos multitudinis: aut q2 primo congregauerūt inducētes eos ad vitam ciuilē: aut q2 emerūt regionē: ⁊ iō facti fuerunt reges ꝑpter hꝰ beneficia: ⁊ hoc volentibus ſubditis volūtarie eos aſſueſcentibus ꝑncipantes ſm ſucceſſionē generis: ⁊ erant quaſi principantes ꝓprie .i. principātes ſ3 leges deſcendentes a parentibus in ipſos. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Ui ⁊ impiu3 hēbant belli: ⁊ rei diuine cultū exercebant niſi talia eſſent ſacrificia: que ſacerdotium regrerent: ⁊ ꝑterea de cōtrouerſijs iudicabant: ⁊ hoc faciebant alij iureiurando preſtito: alij ſine iureiurando. Erat aūt illis iuſiurandum per ſceptri eleuationem.

❡ Oñdit quoꝝ erāt dñi: ⁊ dicit: ꝙ iſti dñi erant oīum que ꝑtinebāt ad bellū: itēꝝ oīum poſſeſſionū ſubaꝝ: que non erant ſacerdotales: ſiue ꝑtinētes ad cultū diuinū: ſic erant poſſeſſiōes ſacerdotū: ⁊ cū hō ferebāt ſniās ⁊ iudicabant. Iſta aūt faciebāt: ita ꝙ qdā eoꝝ nō iurabāt: ꝙ fidelr hꝰ exercerent: quidā aūt iurabāt. Iuramētū aūt ipſoꝝ erat eleuatio ſceptri .ſ. baculi regalis. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Ueteres igitur illi reges antiqs tꝑibus ciuitates: ⁊ gentes: ⁊ nationes externas cōtinue gubernabant: poſtea vo partim ipſis regibus dimittentibus: partim multitudine detrectāte illud ſolum in quibuſda3 ciuitatibus relictū eſt regibus: vt cerimoniaꝝ erga deos haberēt facultatē: ac belli duces in externis eſſent.

❡ Declarat qūo hꝰ monarchia augmentata fuit ⁊ dicit: ꝙ in tꝑibus antiquis primo principatus fuerūt in aliq̄ ciuitate. ⁊ in eis que c rca ciuitatē: ſicut ſunt caſtra: deinde gētibus: deinde principatus fuerūt ciuitatibus circūuicinis: poſt hec aūt regibus permittentibus ⁊ indulgentibus: vel multitudine ciuili cogente vel vſurpāte: ſube paterne regū remanſerunt in ciuitatib⁹ principantib⁹ ipſis regibus hñtibus ducatū vel dñium circa exteriora: ⁊ in remotis a ciuitate. vbi exēpta ciuitate ꝑncipali ⁊ īmuni fcā a tributo regali: rex quaſi in exteriorib⁹ ꝑncipabaṫ. ❡ Deinde.

❡ Regie ergo poteſtates tot ſūt: ſpēs quattuor videlicet. vna qualis erat tꝑibus Heroū volētiū .ſ. ⁊ in quibuſdā determinatis rebus. Dux eni3 belli: ⁊ iudex cōtrouerſiaꝝ: ⁊ dñs cerimoniaꝝ erga deos. Altera erat barbarica ex ꝓgenie .ſ. dominatio ſm leges tñ. Tertia quā Eſynetiam vocant: quā eſſe diximus electiuā tyrānidē. Quarta Laconica: ea āt ē vt ſimplr dicā imꝑiū belli in quodā genere ꝑpetuū: iſta qde3 igiṫ per hunc modum inter ſe differunt.

❡ Recolligit iſtos modos ⁊ addit quintū: ⁊ primo recolligit iſtos quattuor. Scđo addit ēt q̄ntū ibi. (Quinta ē ſpecies). In pma dicit: ꝙ monarchie regalis ſunt q̄ttuor ſpecies numero. Una ſpēs in qua ꝑncipabanṫ aliq ſm virtutē heroicā ſm aliqua tꝑa. In iſta vo monarchia principabaṫ princeps volentibus ſubditis. Erat aūt dñs in quibuſdā determinatis nō in oīb⁹. Rex eni3 erat dux exercitus ⁊ ferebat ſniās: ⁊ eoꝝ que ꝑtinebant ad cultū diuinū dñs erat: ſicut electionis ſacerdotis: punitionis: ⁊ taliū: ſed non poſſeſſionū. Scđa ſpēs eſt ſm quā aliq principabanṫ barbari: ⁊ in iſto principatu principabaṫ rex ſm ſucceſſionē generis: ⁊ ſm legem: ⁊ eſt principat⁹ dñatiuus. Tertia ſpecies eſt: que dicaṫ Eſynetia: ⁊ dr̄ iſta monarchia tyrannis ſm electionē. Quarta ſpēs eſt Laconica: in qua princeps dominabaṫ ſm legē. Huiuſmodi monarchia dicebaṫ ducatus exercitus ad ꝑpetuū: vt ſimplr eſt dicere qḋ dicit: quia nō oīu3 dñs erat: ſed eoꝝ q̄ ꝑtinebant ad ꝑpetuū: iſte aūt ducatus erat ſm ſucceſſionē generis ⁊ ꝑpetuus. Iſte igiṫ ſpecies iſto mō adinuicem differunt. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Quinta eſt ſpecies qñ vnus oīu3 h3 poteſtatē quēadmodū vnaqueq3 gēs: ⁊ ciuitas vnaqueq3 publice ordinata ad exēplar gubernationis domus. Ut enim gubernatio patriſfamilias eſt regia q̄dam poteſtas domi. ita regia poteſtas eſt ciuitatis ⁊ gētis vnius: aut plurium quaſi domeſtica q̄dam gubernatio.

❡ Addit quintā ſpēm ⁊ dicit: ꝙ quinta ſpēs monarchie regalis eſt: in qua dñs eſt oīum principans: ſic nāq3 gens ⁊ ciuitas ordinata ſunt ſm ꝙ gubernatio domus ordinaṫ. In gubernatione .n. domus vnus principaṫ ad vtilitate3 ſubditoꝝ ⁊ dñs eſt oīum q ſunt in domo: ita ēt eſt ī regno vnus principaṫ ad vtilitatē ſubditoꝝ: ⁊ iō ſicut gubernatio patriſfamilias eſt quedā regia ptās: ita regia poteſtas eſt quedā domeſtica gubernatio ciuitatis ⁊ gentis: ſiue ſit vna ciuitas ⁊ vna gens: ſiue plꝛes ciuitates ⁊ gētes. Deiñ.

❡ Fere aūt due ſunt regni ſpēs: de q̄bus conſiderationē facere expedit. Una hec de qua diximus. Altera laconica. Nā aliaꝝ plereq3 inter has medie ſunt: paucioꝝ enim domine q̄3 omnimoda poteſtas regia. Plurium vero q̄3 laconica. Itaq3 cōſideratio fere circa duo verſatur. Unū conducat ne ciuitatibus perpetuum belli ducē habere: ⁊ hūc vel per genus: vel per electionem. Alterum conducat ne vnu3 habere poteſtatem omnium: an non.

❡ Reducit iſtos modos ad pauciores .ſ. ad duos Et ꝑmo facit hoc. Secūdo oſtendit de quo iſtoꝝ dicendū ē nunc ibi. (De duce igiṫ ⁊c.) In prima dicit: ꝙ fere due ſunt ꝯſiderande ſpēs monarchie regalis: ad quas alie aliquo modo reducunṫ. Et primo dicit: ꝙ diſtinguēdo eas ꝑ ꝓprias rōnes plures ſunt: ſed conſiderando eas inq̄ntum reducūtur ad duas due ſunt. Una eſt laconica: in qua principaṫ aliquis ſm legem. Alia eſt regnum. Laconica aūt differt a regno: q2 in laconica rex principaṫ ſm legem. Iteꝝ non eſt dñs oīum: ſed in regno principaṫ ſm virtutē: ⁊ eſt dñs oīum. Alie aūt ſunt medie inter iſtas vel priuatiōes ipſarū: q2 in aliq̄bus principantes plurū ſunt dñi q̄3 in laconica monarchia. Sed paucioꝝ q̄3 in regno: ſicut in monarchia: in qua principaṫ aliqs ſm virtutē heroicam: ꝙ etia3 illa ē que dr̄ electa tyrānis. Manifeſtū igiṫ ex iſtis: ꝙ de duobus reſtat conſiderare. Primū qdē de ducatu exercitus: vtrū magis expediat eſſe ducē exercitus ⁊ ꝑpetuū: vṫ nō: ⁊ vtrū magis expediat ꝙ iſte aſſumaṫ vel per generis ſucceſſionē: vel ꝑ electionē. De regno ēt reſtat cōſiderare vtrū expediat vnū eſſe principem oīum: vel nō expediat eſſe vnum: ſed plures magis. ❡ Deinde cum dicit.

❡ De duce igitur belli cōſiderare ad leges potius ꝑtinet q̄3 ad aliq̄3 ſpēm reip. Nā in oī rep. id cadere poteſt: quare dimittamus hanc primam partem. De rege aūt qm̄ hec eſt vna gubernandi

bernãdi legitima ſpẽs ↄſiderare oportet: ⁊ dubitationes que in ea cadunt percurrere.

¶ Oñdit de quo iſtoꝝ eſt dõm. Et dicit ꝙ de ducatu exercit⁹ ↄſiderare ꝑtinet ad legiſlatorẽ magis ꝙ̃ ad politicũ. In omnibus.n. politijs fit ducatus exercitus. ⁊ ideo cõſiderare de ipſo dimittat̃ ad pñs: ſ3 monarchia regalis ſpecies eſt politie: propter hoc de iſta conſiderandũ: ⁊ trãſferẽde ſunt dubitationes: que pñt circa ipſam accidere.

Caput vero huius queſtionis ẽ. vtrũ expediat magis ab optimo homine regi: vel ab optimis legibus gubernari. Lectio. XV.

¶ Poſtq̃ phs diſtinxit monarchiã regalez: ⁊ poſuit qnq3 modos ipſius: pſequit̃ de primo mõ ⁊ principalr̃ dicto. ſ. de regno. Et primo pſequit̃ quaſdã dubitatiões: ex qbus apparet nã regni. Scdo oñdit ꝙ eadẽ eſt virtus regis optimi: ⁊ optimi viri in fine hui⁹ tertij ibi. (Vez ex eodẽ). Prima in duas. Primo inqrit: vtrũ magis expediat ciuitatẽ regi optimis legib⁹: vel optimis hoibus. Scdo vtrũ vno optimo viro: vel plibus ibi. (Cũ vo tres ⁊c̃.) Adhuc prima in duas. Primo inquirit: an melius ſit ciuitatez regi optimis legibus: an optimis viris. Scdo mouet alias dubitatiões ibi. (Sinautẽ ⁊c̃.) Adhuc pma in duas. Primo pmittit dubitationẽ. Scdo pſequit̃ ibi. (Qui gubernationẽ ⁊c̃.) In prima igit̃ dicit ꝙ primo inquirendũ eſt de regno: vtrũ magis expediat ciuitatem regi ab optimo viro: an optimis legibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui gubernationẽ hois preferũt: aiũt leges ſolũ vlr puidere: non aũt ad ſingularia ordinari. Itaq3 in quacũq3 arte litteris pcipere fatuũ eſſe. Et in Egypto poſt tertiã diẽ mouere lic3 medicis: qᷓ ſi prius periculo id agũt ſuo. Patet ergo ꝓpter eandẽ cãm non eſſe per litteras ⁊ leges optimam gubernationem.

¶ Proſequit̃. ⁊ primo arguit: ꝙ melius eſt regnũ regi ab optimo viro. Scdo arguit in ↄ̃riũ ibi. (At qui ⁊c̃.) ꝙ melius ſit regnũ regi ab optimo viro ꝙ̃ ab optimis legib⁹: oſtẽdit rõne ⁊ exẽplo: ⁊ dicit ꝙ qdã opinant̃: ꝙ ciuitati expedit magis regi ab optimo viro: q2 ab eo melius eſt ciuitatẽ regi: q põt terminare caſus oẽs emergẽtes: ſ3 hoc nõ poteſt lex: q2 lex nõ dicit niſi vlr: nihil aũt de ꝑticulari. Particularia aũt infinita ſunt: ⁊ nõ pñt apprehendi. Iterũ lex non ordinat qᷓ dicit ad ea: que emergũt: ſed hoc põt facere optimus vir ꝑ prudentiã ſuã. Hz.n. rectũ iudicium de agibilibus: ⁊ appetitũ rectũ ꝑ virtutẽ moralẽ: ⁊ tunc interponit exẽplũ anteꝙ̃ ↄcludat ↄclonẽ: ⁊ dicit ꝙ ſic videm⁹ in artibus alijs: ꝙ non eſt ſemꝑ bonũ agere ſm artez ſcriptã: q2 aliqua ſunt ſcripta: ſm que ſi agerent̃ eẽt nocumẽtũ alicui: ſicut apparet in medicina. Nõ.n. medicus in oibus ↄſiderat ea: q̃ ſcripta ſunt in medicina: q2 multa ſũt dimiſſa prudẽtie medici. ſicut apud Egyptios ſcriptum fuit: ꝙ medicis poſt tertiũ diẽ liceret mouere: hoc eſt agere per medicinã ad expulſionẽ morbi: q2 ante tertiũ diem non poterat bñ videri nã morbi: ⁊ ſi moueret añ tertiũ diẽ in ꝑiculo ſuo erat. hoc aũt obſeruare in oibus nõ erat bonũ: in aliquibus.n. citius: in aliquibus tardius: hoc expedit ſ3 diuerſitatẽ medicine ⁊ morbi facere: ſilr eſt in politia: ꝙ non expedit ſemꝑ per ſcriptum: vel per legem regi: q2 lex qñq3 deficit in aliquo particulari: ⁊ tunc indiget aliquo dirigẽte. Quare manifeſtũ eſt: ꝙ melius eſt regnum regi ab optimo viro ꝙ̃ ab optimis legibus. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Atqui ⁊ illã adeſſe op3 gubernãtibus vl'em rõnem. Et melius certe cui nõ adeſt turbatio aliqua oino ꝙ̃ cui nãliter ineſt. Hac igit̃ turbatione lex caret: mẽs ꝟo humana nõ caret.

¶ Arguit ꝙ melius eſt ciuitatẽ regi ab optimis legib⁹. Et pmo facit hoc. Scdo obijcit in ↄ̃riũ ibi. (Sed forſan ⁊c̃.) In prima dicit ꝙ pncipantib⁹ op3 ineſſe vl'em rõnẽ. ideo melius eſt ciuitatẽ regi ab eo: q nõ h3 paſſiões ↄiũctas ꝙ̃ ab eo: q nãlr h3 eas: q2 paſſiones ꝑuertunt iudiciũ rõnis. Eſt.n. paſſio motus appetitus ſub fantaſia boni vel mali. ſed lex nõ h3 paſſiones ↄiunctas: hõ aũt h3: q̃re melius eſt ciuitatem regi ab optimis legibus ꝙ̃ ab optimo viro. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed forſan dicet aliqs: ꝙ ꝑ hmõi rõnẽ ꝓbabilius deliberabit circa ſingula.

¶ Obijcit in ↄ̃riũ ⁊ ponit obiectionẽ. Scdo remouet eam ibi. (Qᷓ igit̃ ⁊c̃.) In pma dicit ꝙ dicet aliqs q̃ſi in ↄ̃riũ: ꝙ q̃uis hõ hẽat paſſiones ſibi nãliter ↄiunctas: tñ bonus hõ ↄſiliabit̃ de ſingularibus: ⁊ ſm deliberationẽ habita3 ipſe recte iudicabit. Quare adhuc melius eſt ciuitatẽ regi ab optimo viro ꝙ̃ ab optima lege. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Quod igit̃ neceſſe ſit ipm legis cõditorẽ eſſe ac leges poni manifeſtũ eſt: ſed non inuiolabiles: q2 tranſgrediunt̃. Nã in ceteris qdẽ inuiolabiles eſſe op3. At de qbuſcunq3 lex aut ꝓuidere nõ põt oino: aut nõ bñ ꝓuidere. Vtꝝ i his vni viro optimo dãda ſit ptãs vel multis.

¶ Remouet iſtã obiectionẽ inducẽdo q̃dã aliã dubitationẽ: ex cuius diſſolutiõe apparet ſolutio iſtius obiectionis. Et diuidit̃ in duas. In p° facit qᷓ dcm̃ ẽ. Scdo infert q̃dã correlaria ibi. (Si g ⁊c̃.) Adhuc p° in duas. Primo ponit dubitationẽ. Scdo ſoluit ꝓbãdo alterã ꝑte3 ibi. (Etenim nũc ⁊c̃.) In p° dicit ꝙ manifeſtũ ẽ: ꝙ principãtẽ in ciuitate op3 ſcire leges ⁊ ponere eas: nõ op3 tñ ꝙ ſit dñs oiu3: ex quo.n. dñatur ſm legẽ: nõ op3 ꝙ in oibus dñet̃: ſed o3 ꝙ dñetur in illis: q̃ non pñt ꝑ legẽ terminari: vel ſimplr: vel nõ bñ: ⁊ tũc eſt dubitatio: vtrũ in iſto caſu magis oporteat vnũ pncipari in iudicãdo de ꝑticularibus: de quibus non põt lex bñ determinare: vel multos. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Etenim nũc pl'es ſimul cognoſcũt de cauſis ⁊ deliberãt ⁊ iudicãt. Sunt aũt hmõi iudicia de ſingularibus: ⁊ cũ vnuſqſq3 ꝑ ſe fortaſſe deficiat. Ciuitas aũt ex multitudine ↄſtet: vt cõuiuiũ ad qᷓ plures ↄferũt: melius ẽ ꝙ̃ vno atq3 ſimplex menſa. Sic iudicia multoru3 ſepe meliora ſunt ꝙ̃ vniuſcuiuſq3.

¶ Soluit ꝓbãdo alterã pꝛẽ: ⁊ diuidit̃ in tres ſm ꝙ ꝓbat: ꝙ melius ſit in iſto caſu iudicare ꝑ pl'es ꝑ tres rõnes. ſcda ibi. (Preterea ⁊c̃.) tertia ibi. (Qᷓ ſi ⁊c̃.) In pma dicit ꝙ qñ emergit caſus ꝑticularis: q nõ põt terminari ꝑ legem: tunc ↄueniũt pl'es ⁊ diſceptãt de illo adinuicẽ ⁊ inqrunt ꝑ ↄſiliũ de illo: ⁊ poſt ↄſiliũ iudicãt: ⁊ talia ſunt oĩa iudicia de ꝑticularib⁹: de qbus lex nõ põt terminare. Sic aũt pñt facere pl'es ⁊ nõ vnus: q2 plures ↄſiliãtes ſemꝑ plura pñt videre ꝙ̃ vnus. g manifeſtũ eſt: ꝙ vnus ↄparatus ad plures deterior ẽ in iudicãdo: ⁊ iudiciũ eius cõparatũ ad iudiciũ pluriu3 deterius ẽ. ſicut.n. ciuitas ex multis pulchrior eſt ꝙ̃ ex paucis: ⁊ iudiciũ multoꝝ melius ẽ ꝙ̃ vnius: ſicut cena cõpoſita ex multis ferculis. i. ſicut cena: in q̃ ſunt plã fercula pulchrior eſt ꝙ̃ cena ſimplex: vbi nõ eſt niſi vnu3

ferculũ. Manifeſtũ igiť pp̄ h: ꝙ melius ⁊ certius iudicabit multa turba: ſiue plꝛes ꝙ̄ vnuſquiſq; de turba: ⁊ breuiter rō phi in h cõſiſtit. Per illũ dȝ fieri iudiciũ in caſu nõ determinato p legẽ: q certius põt iudicare: ſed in tali caſu melius ⁊ certius poſſunt iudicare plures. ergo in tali caſu dȝ fieri iudicium per plures. Minorem huius rationis declarat. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Preterea multitudo minus ſubiacet corruptioni: queadmodũ aq̄ magna cõgeries: ſic ẽt plꝛes ꝙ̄ pauci incorruptibiliores ſũt. At cũ vn⁹ iudicat ſi ira vel alia hmõi ꝑturbatio vincat: neceſſariũ eſt iudiciũ corrũpi. Sȝ in multitudie difficile foret oẽs iraſci atq; errare. Sic multitudo liberoꝝ hominũ: q nihil agãt preter legẽ niſi in q̄bus lex ipſa neceſſario deficiat.

❡ Ponit ſcdam rõnẽ ad idẽ. ⁊ dicit: ꝙ manifeſtũ ẽ ꝙ plures magis ſunt indifferẽtes reſpectu paſſionũ turbãtiũ ⁊ ꝑuertẽtiũ iudiciũ rectũ ꝙ̄ vnus ſiue pauci: ſicut aq̄ maior ⁊ amplior magis eſt indifferẽs vt fluat ad multa loca ꝙ̄ parua. Parua. n. aq̄ cito fluit ad vnã ptẽ: ⁊ iõ vnus poteſt magis occupari paſſionib⁹ ꝙ̄ plꝛes. Cũ aũt vnus fuerit occupatus ab aliqua alia paſſiõe corrumpiť iudicium. Ubi aũt ſunt plꝛes difficile eſt corrũpi iudiciũ pp̄ impetus paſſionũ: q2 ſi aliq ſunt paſſionati cũ reprimenť paſſiões eorũ p rõnẽ alioꝝ: ⁊ iõ difficile erit eos peccare: ⁊ maxime ſi ſit multitudo nõ vilis: ſed ſit eoꝝ: q liberi ſunt ſm virtutẽ. tales. n. nihil agent pter legem: niſi vbi lex deficit. Cõſiſtit aũt rõ phi in hoc: per illũ dȝ fieri iudiciũ in tali caſu: q nõ termiať p legẽ: q magis indifferens eſt reſpectu paſſionum: ſed plures ſunt magis indifferẽtes reſpectu paſſionum ꝙ̄ vnus. Quare melius debet fieri iudicium per plures ꝙ̄ per vnum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Quod ſi hoc non facile i pluribus: ſi plures ſint boni viri ⁊ ciues. Utrum incorruptior erit vnus in gubernando: vel cũ erũt plures ⁊ boni omnes: vel patet ꝙ plures.

❡ Ponit tertiã rõnez. Et p̄mo ponit eam. Scdo obijcit in ꝯriũ ibi: (Enimuero ⁊c̃.) In p̄ma dicit: ꝙ ſi dicať: ꝙ non eſt facile: ꝙ plures bñ iudicẽt in tali caſu: ſi fuerint q̄cũq; indifferẽter. Si tñ fuerint boni viri ⁊ ciues: adhuc q̄rẽdũ eſt ſi ſic dicať: verũ vnus princeps difficilius poſſit ꝑuerti ⁊ corrũpi ꝙ̄ plures numero boni viri. Et manifeſtũ eſt: ꝙ plures boni viri difficilius ꝑuertenť ⁊ corrũpentur ꝙ̄ vnus bonus: ⁊ p illũ melius eſt fieri iudiciũ: q difficilius põt corrũpi ⁊ ꝑuerti: ſed plꝛes difficilius poſſunt corrũpi ⁊ peruerti ꝙ̄ vnus. quare melius eſt: ꝙ fiat iudiciũ per plures ꝙ̄ per vnum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Enimuero plꝛes inter ſe factionib⁹ ꝯtendunt. Unus aũt non ꝯtendit: ſed aduerſus h forſan ponẽdũ ẽ: ꝙ ſtudioſi viri ſũt oẽs vt ille vnus.

❡ Obijcit in ꝯriũ: ⁊ dicit ꝙ aliqs diceret: ꝙ melius eſt ꝙ fiat iudiciũ p vnũ ꝙ̄ p plꝛes q2 plꝛes faciẽt diſſenſiões adinuicẽ. Unus aũt ſibi nõ põt diſſentire. Quare melius ẽ fieri iudiciũ p vnũ ꝙ̄ per plꝛes: ⁊ ſoluit hoc dicẽs: ꝙ ꝯ hoc dicendum eſt: ꝙ iſti plures ſtudioſi ſunt ſicut ille vnus. Et manifeſtum eſt: q ſtudioſos non eſt poſſibile ad inuicem diſſentire ſm ꝙ huiuſmodi. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Si ergo pluriũ gubernatio bonoꝝ: aut viroꝝ omniũ optimantiũ dicif. Unius aũt regnũ optabilius eſſet ciuitatibus ab optimis gubernari ꝙ̄ a rege. Et cũ poteſtate ⁊ ſine poteſtate modo reperiri queant plures ſimiliter.

❡ Infert duo correlaria: ⁊ hȝ duas ptes ſm ꝙ duo infert. 2ᵐ ibi. (Et ob ⁊c̃.) In p̄⁹ ꝯcludit p̄eminentiam ſtatus optimatũ ad regnũ: ⁊ dicit: ꝙ ſi ita ſit: vt ꝺclaratũ ẽ ꝙ melius ſit plures bonos iudicare ꝙ̄ vnũ. Et illa politia in q̄ p̄ncipanť plures ſapientes ſit ſtatus optimatũ: illa in q̄ vnus ſolus ſapiens ſit regnũ: manifeſtũ ẽ: ꝙ ſtat⁹ optimatũ melior ẽ ꝙ̄ regnũ: dato ꝙ vtrãq; potẽtiã hẽat vel nõ hẽat: adhuc ẽ melior ſtat⁹ optimatũ ꝙ̄ regnũ. ❡ Dein cũ dicit.

❡ Et ob hoc forſan rex ab initio repertus ẽ: ꝙ difficile erat viros plures excellenti virtute reperiri: p̄ſertim cũ tunc ciuitates parue forent. Preterea ob beneficia accepta reges creauere: qđ opus eſt bonoꝝ virorum.

❡ Ponit ſcðm correlariũ: ⁊ eſt de ordine introductiõis politiaꝝ: ⁊ diuidiť i ptes q̄nq;. Primo. n. ꝯcludit qualr monarchia regalis primo fuit introducta. Scdo q̄liter ſtatus optimatũ ibi. (Sed cũ poſtea). Tertio q̄liter paucoꝝ potẽtia ibi. (Cũ v̄o ⁊c̃.) Quarto q̄lr tyrãnis ibi. (Ex his ⁊c̃.) Quinto q̄lr ſtatus popularis ibi. (Tyrãnis ⁊c̃.) In p̄ma dicit ꝙ ꝓpter h: ꝙ melius eſt ciuitatez regi ⁊ iudicia dari p plures ꝙ̄ vnũ ciuitates primo regebanť vno rege: q2 in p̄ncipatu facilius fuit inuenire vnũ ſapientẽ ꝙ̄ plures: et iõ primo p̄ncipatus regalis fuit conceſſus vni. Itez in p̄ncipio ciuitates parue fuerũt: ⁊ iõ ſufficiebat vnus ad regẽdũ. Itez p̄fecerunt ſibi aliquem in regem ꝓpter beneficium eis ab illo collatum: vel q2 pugnauit contra inimicos pro illis: vel inuenit artem aliquam eis neceſſariam: hoc autem eſt opus boni viri: ⁊ ideo talẽ tanq̄ bonũ ⁊ virtuoſum fecerunt ſibi regem. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Sed cũ poſtea ꝯtingeret vt plꝛes pari virtute reperirenť: nõ amplius tollerarũt regem: ſȝ cõmune q̄ddam querentes reſp. conſtituere.

❡ Declarat qualr poſtmodũ introductus fuit ſtatus optimatũ. Et dicit ꝙ poſtmodũ accidit: ꝙ plures exercitabãt ſe in operibus virtutũ: q2 plures facti ſunt virtuoſi: ſimiliter ⁊ tũc querebãt p̄ncipatũ pluriũ ſimiliũ in v̄tute: nec ſuſtinuerũt principatũ regalẽ inſtituẽtes principatũ eq̄liuȝ in virtute: iſte aũt eſt ſtatus optimatum: poſt igiť regnuȝ venit ſtatus optimatum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Cũ v̄o deteriores facti lucrũ ſibi q̄rerent ex gubernatiõe rerũp. paucoꝝ hinc potentiã exortã fuiſſe credẽdũ ẽ. Honorabãt. n. diuitias.

❡ Declarat qualiter poſt venit ſtatus paucorum ⁊ dicit: ꝙ poſtmodũ ꝯtingit: ꝙ iſti principãtes facti ſunt diuites de bonis cõibus: ⁊ inclinabanť ad voluptates deficiẽtes a rõne: ⁊ p̄ncipabanť ꝓpter diuitias ⁊ ſic cõuerſus fuit ſtatus optimatũ in ſtatũ paucoꝝ. Fecerunt. n. diuitias honorabiles: ⁊ debere p̄ncipari ꝓpter ipſas. ❡ Deinde cũ diť.

❡ Ex his vero in tyrãnides tranſiere.

❡ Declarat de tyrãnide ⁊ dicit: ꝙ poſtmodũ contingit: ꝙ vnus factus fuit ditior aliqs: ⁊ potẽtior in amicis ſubiugauit alios: ⁊ ſic conuertit ſtatũ paucoꝝ in tyrannidẽ principans ꝓpter cõmodũ ſuum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Ex tyrãnis rurſus ad plebẽ: ſemp. n. ad pauciores redigentes ꝓpter queſtus cupiditatem multitudinẽ corroborauerũt: vt tãdẽ iſurgẽs multitudo ad popularem ſtatum ciuitatis redegerit. Factis nempe maioribus ciuitatibus

non facile

non facile eſt ad aliam ꝙ̄ popularem gubernā di ſpeciem remanere.

¶ Declarat qualr̄ introductus fuit ſtatus multoꝝ: ꝛ dic̄ ꝙ poſt tyrānidem factus fuit ſtatus multoꝝ: cū.n. tyrannus opprimeret diuites ꝑꝑ turpe lucrū ciues ducētes politias ad pauciores extorſiões fugiētes turpe lucrū tyrāni induxerūt multitudinē fortiorē ꝛ fecerūt eā vt īſurgerēt cōtra tyrānū: ꝛ ꝯtingit: ꝙ populus inſurrexit ꝛ expulſus eſt tyrā nus ꝛ remāſit ptās penes populū: ꝛ tūc fuit politia popula ris. Et hec eſt cā q̄re in plibus ciuitatibus dn̄ar̄ popul⁹: qꝛ ꝑplus multus ē: ꝛ iō ptātē hꝫ. verūtñ vbi populus dn̄atur aliqd accipit̄ ab alijs politijs. Faciūt.n. aliquos capitaneos ꝛ vnū ſupra illos. Ulterius dicit ꝙ qꝛ ꝯtingit fieri maiores ciuitates: fortaſſis non ꝯtingit de facili fieri aliā poli tiā ꝑter popularē. Ex dictis aūt apparet ſolutio obiectiōis prius facte ad ꝓbandū: ꝙ vnus debeat iudicare ꝙ̄uis habeat paſſiões ſibi nāir ꝯiūctas: qꝛ ꝯſiliabit̄ de ſingularib⁹: ꝛ ſic recte iudicabit. Eſt.n. dōm: ꝙ melius poterant ꝯſiliari plẽs ꝙ̄ vnus: ꝛ ſic melius iudicare: q̄re adhuc meli⁹ ē ciuitatē regi ꝑ plẽs ꝙ̄ ꝑ vnū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Si autē qs ponat optimū eē ciuitatib⁹ a re ge gubernari: quō fiet in filijs? vtrum ꝑ genus erit ſucceſſio? At ſi qualeſcunqꝫ pernitioſum eſt: ſed nō relinquet regnū h⁹ natis rex: cū id in ſua ſit ptāte: at nō facile iā ē in hoc fidē hr̄e. Ar duū.n. ac maioris ꝟtutis ē ꝙ̄ ſm hūanā nām.

¶ Inducit alias dubitatiões ꝛ diuidit̄ in duas ſm ꝙ ponit duas. 2ª ibi. (Queſtio ē ꝛc̄.) In pª dicit: ꝙ ſi qs dicat: ꝙ op timū eſt ciuitatē regi ab vno: dubitatio erit de illo q̄liter ſit aſſumēdus: vtrū ꝑ electionē: vel ꝑ generis ſucceſſionē: ꝛ ꝙ nō debeat aſſumi ꝑ generis ſucceſſionē oñdit: qꝛ dubiū eſt de filijs ſuccedentib⁹ quales futuri ſint: ꝛ pōt ꝯtingere: ꝙ malus ſit filius. ſi g̊ aſſumat̄ ille vnus ꝑ generis ſucceſ ſionē ꝯtinget aſſumi malū ad principatū: hoc aūt eſt incō ueniēs. g̊ nō eſt aſſumēdus ꝑ ſucceſſionē. Sed qꝛ forte aliqs diceret: ꝙ pater bonus expñs vidēs malum filiū nō tradet filio regnū: ſed alij. Ipſe iſtud remouet ꝛ dicit: ꝙ iſtud difficile eſt credere patri. ſ. dimittere filiū ꝛ tradere alij ꝓn cipatū. Hoc.n. eſt ſupra cōem facultatē hoīum. Opꝫ.n. ꝙ dimittat principatum magis dilecto: ꝛ magis dilectus ſꝫ nām eſt ꝓpinquior ſm nām: filius aūt ſicut alter pater: ꝛ iō ſicut pater plus diligit ſe ꝙ̄ quēcūqꝫ aliū: ſic poſt ſe nāli ter plus diligit nālē filiū ꝙ̄ quelibet aliū: quare citius dimittet ſibi regnū ꝙ̄ alicui alij. Et eſt intelligendū: ꝙ ꝑ ſe ſemꝑ melius eſt aſſumi regē ꝑ electionē ꝙ̄ ꝑ ſucceſſionē: ſed ꝑ ſucceſſionē melius ꝑ accñs primū: ꝑꝫ ſic. Melius eſt aſſumi principantē illo mō: quo ꝑ ſe ꝯtingit ipꝫ accipi me liorē: ſꝫ ꝑ electionē ꝯtigit aſſumi meliorē ꝙ̄ ꝑ ſucceſſionē generis: qꝛ melior vt in plurib⁹ inuenit̄ in tota multitudine ꝙ̄ ſit vnus. Et electio ꝑ ſe eſt appetitus rōne determinati. tñ ꝑ accñs eſt melius aſſumere per generis ſucceſſionē: qꝛ in electione cōtingit eſſe diſſentionē inter eligētes. Itēꝝ qñqꝫ eligētes mali ſunt: ꝛ iō ꝯtingit ꝙ eligāt malū. Utrūqꝫ aūt iſtoꝝ malū eſt in ciuitate. Itēꝝ ꝯſuetudo dominādi multū facit ad h̄: ꝙ aliqs ſubijciat̄ alteri. ꝛ ideo regnante prē aſſueſcūt filij ſubijci: ideo inclinat̄ ad hoc vt ſubijciat̄ ei. Itēꝝ valde duꝝ ꝛ extraneū eſt: ꝙ ille q ē hodie equalis alicui cras dñet̄ ꝛ ſit princeps illi: ꝛ iō per acci dens melius eſt principantē aſſumi per ſucceſſionē generis ꝙ̄ per electionem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Queſtio ē ēt vtrū hr̄e debeat q regnaturus ē circa ſe potentiā ꝙ̄dā q̄ poſſit ꝯpellere nō parē tes: vel quō gubernationē exercebit. Si.n. habeat ptātē a legibus ꝯceſſam: ꝛ nihil ex volūta te ſua faciat ꝑter leges: tñ neceſſaria erit ſibi po tentia: per quam leges tueri queat.

¶ Mouet ſcdaꝫ dubitationē ꝛ diuidit̄ in duas ptes. In pª mouet dubitationē. In 2ª ſoluit ibi. (Forſan qdē ꝛc̄.) In pª dicit: ꝙ de potētia principantis in monarchia regali eſt dubitatio: vtrū oporteat ipꝫ hr̄e potētiā: ꝑ quā poſſit coge re ꝛ punire rebelles nolentes obedire ſibi: vel qualr̄ oꝫ pn cipatū regere ꝛ diſpēſare: ꝛ ꝙ oporteat ipm̄ hr̄e potentiaꝫ ad puniendū rebelles apparet: qꝛ videmus ꝙ ꝓncipās ſm legē nihil agēs ſm voluntatē vltra legē: opꝫ ꝙ hēat poten tiā: ꝑ quā puniat nolētes obedire legi: vel ꝯmittētes cōtra legē. quare ſilr opꝫ principantē ſm ſuā voluntatē qualis ē in monarchia regali hr̄e potentiam ad puniendū nolētes obedire ſibi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Forſan qdē de h⁹ rege nō difficile eſt determinare. Nā opꝫ ipꝫ vires hr̄e: ſed tales vt vno quoqꝫ ſeparatim: ꝛ ſimul plib⁹ potentior ſit: populo tñ ſit īpotētior: vt antiq ſolebāt cuſtodiā ciuitatis tradere: ꝛ qñ aliquem ꝓficiebāt: quē Eſynetē vocitabāt: vel tyrānū: ꝛ Diony ſio ſic poſtulanti circa ſe habere aliquos cuſto die cā ꝯſuluit qdā Syracuſanis tot eē dādos.

¶ Soluit iſtā dubitationem ꝛ dicit: ꝙ forte ſoluere dubita tionē circa regē nō eſt difficile. Manifeſtū eſt.n. ꝙ oꝫ ipꝫ hr̄e potētiā ꝛ maiorē potētiā ꝙ̄ ſit potētia vni⁹: qꝛ ſi nō hē ret maiorē nō poſſet illū vel illos punire: ſi nollet ei obedi re. Itēꝝ ꝛ maiorē opꝫ ipm̄ hr̄e potētiā ꝙ̄ pluriū ſimul: alr̄ nō poſſet illos punire: minorem tñ ꝙ̄ ſit potētia totius ciuitatis reſpectu multitudinis: qꝛ ſi hr̄et maiorē potentiaꝫ ꝙ̄ ciuitas opprimeret eā ꝛ ꝯuerteret principatū in tyranni de: ſicut fecerunt qdā antiq qñ ꝓfecerunt quēdā in regem quē dicebāt Eſynetē vel tyrānum dederunt ſibi cuſtodias maioris potētie ꝙ̄ vnius vel pluum inſimul: minores tñ ꝙ̄ ciuitatis toti⁹. Silr̄ cū qdā alius Dionyſius peteret cuſtodias a Syracuſanis: cōſuluit qdā illis: ꝙ darent tot cuſtodias: que nō excederēt potētiā ciuitatis vel multitudinis ne opprimeret eā: maiorē tñ cuſtodiā ꝙ̄ vnius vel pluriū inſimul. Sic igit̄ manifeſtū ē. ꝙ ꝓncipantē ſm legē oꝫ ha bere potētiam ad puniendū rebelles.

VErū de eo rege: q cūcta ex volūtate ſua gerit: ꝯſideratio nūc eſt faciēda. Nā ille q ſm leges dr̄ rex: nō facit vt diximus regie gubernationis ſpēm: qꝛ in cūctis rebus ſp. cadere pōt: vt ſit qdā ducē do exercitui quotiēs ciuitas bellū gerit ꝑpetuo ꝓfectus: puta in populari ſtatu ꝛ optimatium gubernatione: pluresqꝫ auctoritatē vni cōmit tunt belli gerēdi. Eſt aūt talis quedā deputatio apud Dyrachium: ꝛ apud Sipontinos: ſꝫ apđ Sipōtinos paulo ꝯſtrictior. Lec. XVI.

¶ Poſtꝙ̄ phs inqſiuit: vtrū magis expediat ciuitatē regi optimis legibus: an optimo viro. In pte iſta inqrit: vtrum magis expediat ipſam regi vno viro optimo: an pluribus. Et diuidit̄ in ptes duas. In pª dat intentionē ſuā: ꝛ cāꝫ intentiōis. In ſcda ꝓſeq̄t̄ ibi. (Sed regia ꝛc̄.) In pª dicit: ꝙ poſt ꝓdicta reſtat dōm de rege ſimplr̄: q in oībus ſm ſuaꝫ voluntatē agit ꝛ regit: ꝛ nō ſꝫ ꝙ mouetur ab alio: ꝛ de iſto

facienda ē ↄſideratio. Et cā huius eſt: q2 ille q̄ pncipat̃ ſm legē nō eſt rex ſimpl'r: nec pncipatus ſuus eſt ſpēs regni: ſicut dcm̄ fuit ſupius: ⁊ ꝙ non ſit ſpēs regni apparet: q2 ille principatus: q̄ eſt ducatus exercitus repit̃ in oib⁹ politijs: ſicut in ſtatu multoꝝ ⁊ optimatū. In iſtis.n. faciunt vnuꝫ dn̄m ad regendū ⁊ diſpenſandū: ⁊ multi alij vnū faciunt ducē. Nō ergo iſte ducatus ē ſpēs regni. Talis aūt fuit pncipat⁹: q̄ fuit circa Dyrachiū ⁊ Sipontū: lꝫ apd̄ Sipōtinos ſit paulo ↄſtrictioꝛ minore ꝑte q̄ꝫ pma. ¶ Dein̄ cū dic̄.

¶ Sed regia illa ptās pleniſſima: ꝑ quā rex oīa ex volūtate ſua gubernat. Ur̃ qbuſdā nō eſſe ſm naturā: vt vnus oīum dominus ſit ciuiuꝫ: cum ex ſimilibus ciuitas conſtet.

¶ Proſeq̄t̃ ⁊ diuidit̃ in ptes tres. In prima ꝑponit dubitatiōnē. Scd̄o arguit ad ipſam ibi. (Nā ſilibus ⁊c̄.) Tertio declarat veritatē ibi. (Sed hec forſan ⁊c̄.) In prima reſumens intētionē ſuā. dicit ꝙ de regno ſimpl'r: in quo aliqs dn̄atur oibus ſm ſuā voluntatē: ⁊ non ſm legē nūc dicendū: ꝙ qbuſdam apparet ꝙ nō eſt ſm nām: nec ex inclinatione nāli conſonum rationi: ꝙ vnus ſit dn̄s oīum ſm voluntatē: vbi ciuitas conſtet ex ſimilibus ſm virtuteꝫ. i. ſꝫ diſpoſitionem naturalem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nā ſimilibus nāq idez ius eſſe neceſſariū ē: ⁊ eādē dignitatē ſm nām. Quare vt parē hr̃e impares alimoniā aut veſtē nociuū eſt coꝛpib⁹: ita ⁊ i honoꝛib⁹ res ſe hꝫ: ſil'r ḡ ⁊ ineq̄le eq̄lib⁹.

¶ Arguit ad qōnē ⁊ oñdit: ꝙ non eſt nāle vnū dn̄ari pluribus ſimilibus illi ſm virtutē ⁊ diſpōnē nālē. Et diuidit̃ in ptes q̄ttuoꝛ ſm ꝙ adducit quattuor rōnes ad ꝓbationē huius. Scd̄a ibi. (Atq ⁊c̄.) Tertia ibi. (Inſuper ⁊c̄.) Quarta ibi. (Forſan vo ⁊c̄.) Prima in duas. Primo ponit rōnē illā. Scd̄o infert ex dictis: ꝙ melius eſt ciuitateꝫ regi lege q̄ꝫ viro ibi. (Ex quo ⁊c̄.) In prima dicit: ꝙ ſimilib⁹ ſm diſpōnē nālē ⁊ ſm virtutē idē eſt iuſtū ⁊ eadem virtus. Dicimus.n. ꝙ iuſtū eſt eq̄le. ḡ quoꝝ eadē virtus ⁊ diſpō nālis: eadē eſt iuſtū ⁊ dignitas: q2 dignitas attēditur ſm virtutē: ⁊ quoꝝ nō eſt eadē virtus nec dignitas eadē: nec iuſtū idē. Si igit̃ ponamus: ꝙ aliq ſint ſiles in virtute coꝝ erit eadē dignitas ⁊ iuſtum. Quare nō expedit aliquē vnū dn̄ari ſm volūtatē iſtis: q2 nō ineſſet eis eadē dignitas. Et ſicut videmus in de nālibus: ꝙ nō expedit inequales hr̃e par alimētū: aut eandē veſtē: q2 qd̄ ꝓficuū eſt vni: nociuū eſt alij. Sunt.n. aliq calidi: aliq frigidi. Et manifeſtū eſt: ꝙ iſti indigēt diuerſis alimētis: eodē mō ē circa honores. Si.n. inequales ſm virtutē equale recipiant iniuſtū eſt: ⁊ ſi equales inequale: ſil'r iniuſtū. Si aūt aliq ſint ſiles in virtute ⁊ diſpōne nāli: ⁊ vnus pncipet̃ ſm ſuā volūtatē alijs: manifeſtū ē: ꝙ equales inequale recipiūt. hoc ergo ē ineq̄le ⁊ iniuſtū. q̄re manifeſtū eſt: ꝙ nō expedit vnū dn̄ari ſꝫ v̄tutē eq̄lib⁹ ⁊ diſpōne nāli. ¶ Deinde.

¶ Ex quo nō magis ꝑeſſe q̄ꝫ ſubeſſe iuſtū ē: ⁊ ꝑ viciſſitudinē eodē mō. Et hec iā lex: nā iſtitutio lex ē. Meli⁹ ē igit̃ vt lex dn̄et̃ q̄ꝫ aliqs ciuiū.

¶ Infert ex dictis: ꝙ melius ē optimā legē pncipari q̄ꝫ optimū viꝝ. Et p̊ facit hoc. Scd̄o adducit rōnē ad ꝓbationē huius ibi. (Quecunqꝫ ⁊c̄.) Prima in duas. In pma facit qd̄ dcm̄ eſt. In ſcd̄a ex eodē iſert: ꝙ melius ē legē pncipari q̄ꝫ ples optimos ibi. (Eadēqꝫ ⁊c̄.) In p̊ dicit: ſicut dcm̄ eſt. iuſtū eſt eq̄les ſm v̄tutē ⁊ diſpōnē nālē hr̃e equale: ꝓp qd̄ manifeſtū eſt: ꝙ ſi ſint ples eq̄les vel ſiles ſm v̄tuteꝫ ⁊ diſpōnē nālē: ꝙ vnus nō ē magis natus pncipari vel ſubijci q̄ꝫ alius: ⁊ iō vnus nō dꝫ magis pncipari q̄ꝫ alius: ⁊ q2 neceſſe aliquē pncipari: iuſtū ē ꝙ viciſſim ⁊ ſm quendam ordinē pncipent̃ ⁊ eodē mō. Principari aūt eos ſm ordinē ⁊ viciſſim lex q̄dā eſt. Eſt.n. lex ordo q̄dā: quare manifeſtū eſt: ꝙ melius eſt ⁊ eligibilius legē principari q̄ꝫ vnū aliquem ciuem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eadēqꝫ iſta rōne ſi quos ꝑeſſe opꝫ: ita ſunt ꝑficiendi vt cuſtodes legū atqꝫ miniſtri: neceſſe eſt eſſe aliquos magiſtratus cum ptāte: ſed nō vnū hūc eē debere aiunt in ciuiū paritate.

¶ Ex eodē infert: ꝙ melius ē legē pncipari q̄ꝫ ples: paucos tn̄. Et dicit ꝙ ſm eandē rōneꝫ. ſi melius eſt ples pncipari q̄ꝫ vnū: illos tn̄ melius eſt pncipari ſm legē q̄ꝫ ſm volūtates ꝓprias: ⁊ iuſtū ad ſeruandū legē ⁊ miniſtros eſſe legis. ſicut.n. dcm̄ eſt p̊us: ꝙ eq̄lib⁹ ſm v̄tutē debet̃ equalis honoꝛ ⁊ dignitas. ḡ ſi ciuitas ſit ex eq̄libus ſm v̄tutē equalis honoꝛ debet̃ illis. ḡ nō expedit aliquos ex illis ſemꝑ pncipari: ſed neceſſariū eſt eſſe diuerſos pncipatus: ita vt iſti mō pncipent̃: alij alias ſm quēdā ordinē. Quare opꝫ eos pncipari ſm quēdā ordinē: ſed hoc eſt lex q̄dā. quare manifeſtū ē: ꝙ ples ſm legē pncipari q̄ꝫ ſm ꝓprias voluntates: ſi ples ſit melius pncipari q̄ꝫ vnū. ¶ Deide cū dicit.

¶ Quecūqꝫ tn̄ vr̃ ꝑ legē q̄dē terminari nō poſſe: ꝑ hoiem vero cognoſci poſſe: prudenter cūctēs lex adiūgit. Cetera iuſtiſſima intētione iudicari debere ꝑ eos: q iudicijs preſunt. Ac inſuper emēdare ꝑmittit: quod videant̃ conantibus: vt melius diſponatur q̄ꝫ ſicut iacet.

¶ Adducit rōnē ad ꝓbādū: ꝙ melius ſit legē pncipari vel hoiem ſm legē q̄ꝫ viꝝ bonū ſm ꝓpriam voluntatem. Et diuidit̃ in duas. In primo facit qd̄ dcm̄ eſt. In ſcd̄a ſoluit rōnē adiūctā prius ꝑ ſile ad ꝓbādū: ꝙ melius ſit hoiem pncipari q̄ꝫ legē: ibi. (Ur̃ āt ⁊c̄.) Adhuc pma i duas. Primo oñdit de qbus feret̃ lex: ⁊ que opꝫ dimittere principi. Scd̄o ponit rōnē ad ꝓbandū: ꝙ melius eſt legē pncipari q̄ꝫ hoiem: ibi. (Qui igit̃ ⁊c̄.) In pma dicit: ꝙ illa quecunqꝫ nō pñt terminari ꝑ legē: nec nō ſm ſe pōt facere nota ⁊ manifeſta: niſi ꝑ prudētiā multā ⁊ lōgā expientiam: lex vero de pticularib⁹ nihil ordinat ſm ſe: ſed tn̄ in vl'i. Eſt.n. enunciatio vl'is: ⁊ iō dcm̄ ē ipſam deficere in aliquo pticulari: ⁊ talia dimitti pncipi: q̄ opꝫ ipm diſponere ⁊ iudicare ſm rectā ſniam. Itez ſi aliqd inueniat̃ ſm rōnē meli⁹ q̄ꝫ lex poſita determinet: iſtud dimittēdū eſt principi vt ipſe ordinet ꝑ legē: ita ꝙ duo dimittunt̃ principi vnū ē iudicare ⁊ diſponere recte pticularia ꝑ legē: vbi poſſibile eſt h̄ fieri ꝑ legē. Scd̄ꝫ eſt: ꝙ vbi lex ſcripta deficit in aliquo caſu pticulari dirigat: ⁊ h̄ eſt ꝑ virtutē ipſius ꝓpriā: vel ſi lex poſita non ſit bene ordinata ſm rōnē dimittit̃ pncipi vt illa dimiſſa inueniat meliorē vel ꝑ ſe: vel de conſenſu multitudinis: ⁊ ordinet ꝑ legem. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Qui igit̃ legē ꝑeſſe iubent: vident̃ iubere deum ꝑeſſe ⁊ leges. Qui aūt hoiem iubet ꝑeſſe adiūgit ⁊ beſtiā ſeuā: libido qppe talis ē: atqꝫ obliquos agit etiam viros optimos: q ſunt in ptāte: ex quo mens abſqꝫ appetitu lex eſt.

¶ Adducit rōnē ad ꝓbandū: ꝙ melius ē legeꝫ pncipari q̄ꝫ optimū viꝝ ſm ꝓpriam voluntatem. Et eſt intelligendū ꝙ vnūqdqꝫ maxime dr̃ illud vel ſm illud qd̄ eſt pncipale in eo: ſicut dr̃ 4° ethi. Principale vo in hoie eſt intellectus. Et iō maxime hō dr̃ intellectus vel ſm intellectuꝫ: ⁊ tūc dr̃ hō maxime opari: cū opat̃ ſm intellectū. Cōtingit aūt ꝙ hō aliqn̄ opatur ſm intell'm: ita ꝙ nō impedit̃

a ſenſu

a ſenſu oīno: nec ſenſu vtiť: nec ꝗ̄tū ſibi neceſſarius eſt: ⁊ tūc dr̄ hō ſimplr̄ opari: qꝛ opať ſm id qđ ſimplicius eſt in eo: ſed qꝛ indiget ſenſu: cōtingit aliqñ opationi itellectus cōiungi appetitū ſenſitiuū: ⁊ tūc dr̄ homo cōpoſitus: ⁊ cū hō operať ſm itellectū: nec impediť a ſenſu: tūc opať maxime ſʒ intellectū ⁊ rōnem: ⁊ ſm diuinū aliqd ineꝑiſtēs: tū qꝛ intellectus diuinū aliquid in eo eſt: tum qa opať ſupra cōem modum hoīum. Dicit igiť ꝙ ille q p̄cipit intellectui principari: vel hoīem ſm intellectū: ita ꝙ nō coniūgatur appetitus ſenſitiuus aliq̄liter retrahēs p̄cipit velut deum: hoc eſt hoīem ſm aliquid diuinū principari ⁊ legē: qui aūt vult hoīem principari a comitante appetitu ſenſitiuo apponit beſtiā .i. apponit aliquid: ꝑ qđ aſſimilatur hō beſtijs .i. appetitū ſenſitiuū. Sed melius eſt principari aliquid diuinum ꝗ̄ ꝯiunctū beſtie: qꝛ ſi p̄cipeť hō ſm itellectū cum appetitu ſenſitiuo: cū in appetitu ſint paſſiōes ꝑuertentes ipſum: ⁊ per ꝯñs iudiciuʒ rōnis contingeret tandē: ꝙ principans eꝑiſtens in paſſione ꝯcupiſcentie ⁊ furoris: qđ bonos viros ⁊ virtuoſos interficiet. hoc aūt eſt icōueniens. quare melius eſt hoīem per intellectuʒ abſolute principari ꝗ̄ ꝑ intellectū ꝯiunctū appetitui ſenſitiuo. Cū igiť lex ſit ſine paſſione: ⁊ ſit ſm rōnem relinquiť ipſam eſſe intellectū ſine appetitu ſenſitiuo. quare melius eſt legem principari ꝗ̄ hoīem. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Videtur aūt de artibus falſum eſſe exemplū ꝙ ſm litteras medicari vanum eſſet: meliuſqʒ fore ſi poſſidentibus artem vtamur: nam illi quidem nihil contra rōnem per amicitiam agunt: niſi ꝙ recuſant mercedem accipere cū ſanos fecerint: ac in magiſtratibus multa per affectionem ⁊ gratiam conſueuerunt delinquere: cuʒ ſi de fide medici timeretur: ac ſuſpitio foret: ne ſuſcepto ab inimicis precio necare velit: tūc ex litteris curam magis optaremus.

ℭ Diſſoluit rōnem que prius adducebať ex ſimili in artibus operatiuis ad ꝓbandū: ꝙ melius ſit hoīem p̄cipari ꝗ̄ legem: ⁊ primo ꝑ interēptionē aſſumpti. Scđo interimēdo ſimilitudinem: ibi. (Preterea validiores ⁊c.) Prima in duas ſm ꝙ duplr̄ ꝓbat ꝙ nō eſt veꝝ qđ aſſumebatur. Scđa ibi. (Atqui ⁊c.) In p̄a dicit: ꝙ illud qđ aſſumebať prius ex ſimili in artibus non vr̄ eſſe veꝝ ſed falſuʒ. Aſſumebať .n. ꝙ non eſt bonū opari ꝑ artem: imo prauuʒ ſit: nec in politicis eſt bonū p̄cipari per legē: iſtud aūt nō eſt veꝝ: imo melius eſt: ꝙ habentes artē operenť ꝑ eā ꝗ̄ alio aliquo modo. Et rō huius eſt: qꝛ operantes per artem ſm ꝙ huiuſmodi non habent paſſiones: nec affectiōes ſibi ꝯiunctas: ⁊ ideo ꝓpter amicitiam nihil operanť preter rōnem: ex quo operantur per artem. Operantes .n. ꝑ arteʒ curāt egrotos mercedem recuſantes per gratiā ſolum: ſed qui operantur ꝑ prudentiam ꝓpriam poſſunt habere paſſiones coniunctas ꝑuertentes appetitū ſenſitiuum: ⁊ ꝑ cōſequens iudicium rōnis: ⁊ multas faciunt ſequentes paſſiones dimittentes rationem: ſicut principantes in politicis per paſſiones ⁊ affectiones: multa faciunt per gratiaʒ dimittentes rōnem rectaʒ. Et propter hoc qñ amici egroti alicuius ſuſpicantur: ꝙ medici volunt illuʒ interficere propter lucrum: quod recipiunt ab aliquo: tunc nolunt ꝙ operentur circa egrotū: nec curent eum ſm induſtriam ꝓpriam: ſed volunt ꝙ operentur per artem. Quare manifeſtum eſt: ꝙ melius eſt operari per artem ꝗ̄ per induſtriā propriam. Nō igitur prauū eſt operari per artem: quēadmodum accipiebatur prius. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Atqui egrotātes medici alios ad ſe medicos vocant: ⁊ magiſtri paleſtre alios magiſtros: quaſi nequeant veruʒ diſcernere: qui de ſe ꝓprijs iudicant: ⁊ in affectu ꝯſtituti ſunt. Quare manifeſtum eſt: ꝙ iuſtum querentes medium querunt: lex enim medium.

ℭ Declarat ſcđo aſſumptū eſſe falſuʒ: ⁊ dicit ꝙ melius eſt operari ꝑ illud: per qđ certius opari pōt eſt ⁊ rectius: ſed ꝑ artem certius ⁊ rectius pōt operari ꝗ̄ ꝑ rationem: qꝛ operantem per rationē ꝯtingit habere paſſiones ꝑuertētes iudiciū: ⁊ ꝓpter hoc medici egrotantes ad ſeipſos vocant ſanādos alios medicos: ꝓpter hoc .ſ. ꝙ ſunt in paſſiōe: ꝗ̄uis habeant habitū artis ⁊ turbati a paſſione non pñt recte iudicare. Silr̄ illi qui ſunt magiſtri paleſtre: cū ſe exercent vocant alios magiſtros vt videant ſi bñ openť tanꝗ̄ nō potentes recte iudicare de ꝓprijs: qui vt in pluribus non bñ iudicāt: nec vere de eis. Quare manifeſtū eſt: ꝙ ꝑ paſſiones turbať iudiciū rōnis. Operās aūt ꝑ artem paſſiones non hʒ ſm ꝙ hʒ: quare certius ⁊ melius pōt iudicare ꝗ̄ per rōnem: ⁊ tunc infert ꝗ̄dam ꝯclōnem: que ſequiť non ex imediate dictis: ſed ex prius dictis: ⁊ ſeqtur ſic. Dictum eſt: ꝙ non eſt iuſtū viꝝ principari aliqb⁹ ſilib⁹ ⁊ eq̄libus ſm virtutē ⁊ nālē diſpōnē: ſed iuſtū eſt eos viciſſim ⁊ ſm ordinē principari: ⁊ hoc eſt p̄cipari ſm legē. ḡ iuſtū eſt p̄cipari ſʒ legē ⁊ opari. ḡ cū lex ſit mediū palā ē: ꝙ q̄rētes iuſtū querūt mediū. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Preterea validiores: ⁊ de validioribus reb⁹ leges ſunt ille: que ex moribus proueniunt ꝗ̄ que ex litteris. Quare ſi minus falliť hō ꝗ̄ hi qui ſm lr̄as: nō tñ ꝗ̄ hi q ſm ꝯſuetudinem.

ℭ Soluit rōnē per interꝑtationē ſilitudinis: ⁊ dicit ꝙ ratio adhuc in alio deficit: non enim eſt ſimile in artibus ⁊ in politijs: ⁊ hoc apparet: qꝛ leges politiarum: que confirmate ſunt per conſuetudinem: qꝛ hoīes ſm illam viuere aſſueti ſunt: ſunt principaliores: ⁊ de principalioribus ꝗ̄ leges operatiuarum artium: qꝛ leges politiarum ſunt de agibilibus in ordine ad finem politie: ⁊ de his per que ꝑficiť aīa: ſed leges artis: ſiue ea que ſunt ſm artem ſūt de his per que corpus perficiť ſicut medicia. Sicut ergo anima eſt melior ꝗ̄ corpus ⁊ principalior: ſic leges que ſunt de his per que perficitur anima p̄cipaliores: ⁊ meliores ſunt ꝗ̄ ille: que ſunt de diſpoſitionibus ⁊ de conferētibus ad corpus. Quare manifeſtum eſt: ꝙ ꝗ̄uis homo ſm artē iudicet ſecure: ⁊ cum certitudine tamen certius per leges: que ſunt ſm conſuetudinem non ſm artem: cum iſte ſint principaliores. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Atqui nec facile ē vnū diſcernere: opus erit ergo vt plures ſint ſub eo iudicantes. itaqʒ qđ refert hoc ſtatim ab initio ꝓuidere: vel expectare: vt ipſe vnus alijs iſta cōmittat.

ℭ Ponit ſecūdam rōnem ad principale .ſ. ad probandum ꝙ non eſt naturale vnū dñari pluribus ſimilibus ſm virtutē: ⁊ dicit ꝙ adhuc manifeſtū eſt: ꝙ non expedit vnum principari ſimilibus ſm virtutem: ſed magis plures: quia principantem opʒ ad multa inſpicere: ſed vnus nō poteſt bene inſpicere. Quare manifeſtū eſt: ꝙ oʒ ꝙ ſint alij multi principantes ſub ipſo. ergo ſi a principio fuiſſent multi principantes non videretur in aliquo differre: ſed melius fuiſſet ordinatum ꝙ ſint multi ſub ipſo. ſi ergo vnus non pōt p̄cipari niſi habeat ſub ſe aliquos principantes: vbi aūt oēs ſunt ſimiles ⁊ equales ſm virtutem nullus nāli-

ter ſub alio eſt: manifeſtū eſt ꝙ non eſt nāle vnū ꝑncipari ſilibus ⁊ equalibus ſm virtutē. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Inſuper quod prius dicebatur ſiquidem vir ſtudioſus: qm̄ melioꝛ ſit ꝑeſſe dꝫ: vno autem duo boni meliores ſunt. Hoc. n. eſt qđ Homerus ait. Duo ſil' eūtes. Et optatio Agamēnonis. Utinā tales mihi decē ꝯſultores adeſſent.

¶ Ponit tertiā rōnē: ⁊ primo ponit eā. Secundo regredit̄ ad ſoluendū rōnem prius adductam ad ꝓbandū: ꝙ melius ſit bonū viꝝ principari ꝗ̄ bonā legem ſbi. (Sūt autē ⁊c̄.) In prima dicit: ꝙ ex hoc: ꝙ prius dictū eſt manifeſtum eſt: ꝙ non eſt nāle vnū dn̄ari pluribus ſed plures: qꝛ ſm ꝙ dcm̄ eſt virtuoſis principari dꝫ: qꝛ melioꝛ eſt: cū ergo duo ſint meliores vno: in ſimilibus manifeſtū ꝙ melius eſt plures dn̄ari ꝗ̄ vnum. ⁊ hoc eſt quod dicit Homerus. Duo ſimul euntes. Non plus ponit: ſed ſupplendum eſt: ꝙ ſocietas erit melioꝛ: qꝛ vnus iuuabit alium. ⁊ hoc ē quod Agamēnon petijt in oratiōe ſua: ꝙ haberet tales cōſultores: ꝙ nō eſſet iuſtum ipſum eis principari: ſed ꝙ illi eēnt cōprincipantes cum illo. Manifeſtū igit̄ eſt: ꝙ melius eſt plures ꝑncipari ꝗ̄ vnū. nō eſt ḡ ſm nām: ꝙ vnus ꝑncipet̄ pluribus ſilibus ſm virtutē. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sunt aūt etiam nunc magiſtratus cum poteſtate iudicandi de quibuſdam: ceu iudex de quibus lex prouidere non poteſt: nam de quibus lex determinare poteſt nemo dubitaret: ſed cū quedam cōprehendi legibus poſſint: quedam non poſſint: ⁊ hec ſint illa: que dubitationem ⁊ queſtionem faciunt: vtrum melius ſit ab optima lege: an ab optimo viro gubernari: nam que in conſultationē veniunt de eiſdeꝫ ferri legeꝫ impoſſibile eſt. Non igitur hoc aiūt: ꝙ neceſſariū ſit hoīem in hꝭ rebꝰ iudicare: ſed ꝙ nō vnuꝫ ſolū ſed plures. Judicat enim vnuſquiſqꝫ i magiſtratu bn̄ ſi ſit eruditus primo a lege.

¶ Regredit̄ ad diſſoluēdū rōnē prius adductā ad probādū: ꝙ melius eſt principari bonū virū ꝗ̄ legē: ⁊ dicit ꝙ in actionibus politicis ſunt q̄dā q̄ opꝫ dimitti iudicio ꝑncipātis: ſicut ſūt ille: de q̄bus lex nō pōt determinare. Manifeſtū eſt ꝙ nullus dubitat: vtrū bene ordinata ſit: nec intromittet ſe aliq̄s ad iudicandū de ipſis tanꝗ̄ lex non bn̄ ordinauerit: propter qđ in iſtis melius eſt legē principari cū lex ſit ſine paſſionibus: ꝑ quas ꝑuertitur appetitus: per cōſequens iudiciū rōnis ꝗ̄ principem. Sed qꝛ lex datur in vniuerſali aliqua poſſunt comprehendi per legeꝫ: alia vero cōprehendi impoſſibile. Ex iſtis oritur dubitatio: vtrū melius eſt principari optimā legem vel optimū virū. Illa vero de quibus principes conſiliant̄ nō poſſunt eē ordinata per legē: qm̄ ſi eſſent non inquireret de iſtis per conſiliū: ⁊ iō in talibus iudicabit ꝑnceps. in alijs vero de q̄bus determinauit lex nō iudicabit. Et ſic manifeſtū eſt: ꝙ iſta non ꝯdicunt legem principari in vli: ⁊ principem in particulari: non. n. recte pōt dici ꝙ nō ſit expediens hoīem bonū iudicare de talibus ꝑ legem nō determinatis. Sed dici poteſt ꝙ non expedit vnum ſolum: ſed magis plures: tunc enim plures iudicabunt optime: maxime ſi ſint inſtructi ſm legem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Foꝛſan vero abſurdū videri poſſet ſi melius cernat duobus oculis: ⁊ duabus auribus audiat: ⁊ duobus pedibus: duabuſqꝫ manibus agat ꝗ̄ plures pluribus: cū ⁊ nunc quidem reges ⁊ tyrāni oculos plures ſibi comparant ⁊ aures: ⁊ manus: ⁊ pedes preficiēdo amicos: ⁊ curationem reꝝ eis cōmittendo: qui niſi ſint amici nō faciunt ſm illoꝝ intentionem. ſi vero ſint amici ⁊ ſtatus illorū ⁊ perſonarum: amicus aūt par ⁊ ſimilis. Quare ſi eos cenſet ꝑficiendos certe pares ac ſimiles gubernatiōi ꝑeſſe cenſet opoꝛtere. Que igit̄ contēdentes cōtra regiā gubernationem aiunt fere iſta ſunt.

¶ Ponit q̄rtā rōnē ⁊ dicit: ꝙ incōueniēs ē dicere: ꝙ vnus duobꝰ oculis ⁊ duabꝰ auribꝰ melius ꝑcipiat ꝗ̄ multi multis auribꝰ ⁊ multis oculis. Et incōueniēs ē dicere: ꝙ vnus melius opet̄ duabꝰ manibus ⁊ duobus pedibus ꝗ̄ multi multis pedibꝰ ⁊ multis manibus. Silr incōueniēs eſt: ꝙ vnus melius iudicet ꝑ ſuā prudētiā ꝗ̄ multi: ⁊ iō videmꝰ ꝙ principes faciunt ſibi multos oculos: ⁊ multas manus ⁊ pedes: qꝛ faciūt ſibi multos cōprincipātes: hos. n. vocat pedes ⁊ manꝰ ⁊ oculos: qꝛ ꝑ hos diſcernit ⁊ opat̄. Faciūt aūt cōprincipes illos: q̄ ſunt amici ſui ⁊ ꝑncipatꝰ: qꝛ ſi nō eſſent amici vtriuſqꝫ: ſed alterꝰ ſic̄ ꝑncipes nō curarēt de bono ꝑncipis ſed ꝑncipatꝰ. Itez ſi nō diligerēt ꝑncipatū: ſed ꝑncipē nō curarēt de bono ꝑncipatꝰ. Opꝫ aūt ꝯprincipātes curare de bono ꝑncipis ⁊ ꝑncipatꝰ: ⁊ iō faciūt ꝯprincipātes amicos ſui ⁊ ꝑncipatꝰ: qꝛ amici nō faciūt niſi ꝙ rectū ē ⁊ honeſtū: ⁊ ſi ſint amici ꝑncipis ⁊ ꝑncipatꝰ ꝓcurant bonū vtriuſqꝫ: mō ita ē ꝙ amicos opꝫ eſſe ſiles. Quare ſi iſtos opꝫ eē ꝯprincipātes illi manifeſtū ē. ꝙ ſiles ⁊ eq̄les ſm virtutē opꝫ ſilr ꝑncipari. Nō igit̄ nāle eſt vnū ſꝫ ſuā volūtatē ꝑncipari aliq̄bꝰ ſilibꝰ ⁊ eq̄libꝰ ei ſm v̄tutē. Et adiungit recapitulādo dicens: ꝙ iſta ſunt que faciunt dubitare de regno. Et eſt intelligendum circa id qđ dcm̄ eſt: q̄ aſſumit ꝑncipes ſibi ꝯprincipantes amicos ſui ⁊ ꝑncipatꝰ ꝙ rō ꝑncipis ſumit̄ a rōne ꝑncipatus: ⁊ iō bonū ꝑncipis ē in ordine ad ꝑncipatus bonū: ⁊ iō q̄ diligit ꝑncipē ſꝫ ꝙ ꝑnceps ē diligit ꝑncipatū: ſed ille q̄ ꝑncipat̄ duobꝰ modis poteſt ꝯſiderari: vel ſm ꝙ ꝑnceps: vel ſm ꝙ hō talis: ⁊ ideo pōt aliq̄s diligere ipm: vel ſm ꝙ princeps: vel ſꝫ ꝙ talis hō. Si diligat ipm ſm ꝙ princeps diligit ꝑncipatū: ⁊ ꝓcurādo bona vnius ꝓcurat bona alterꝰ. Si diligat ipm ꝙ talis vel talis nō opꝫ ꝙ diligat ꝑncipatū: ⁊ tūc ꝓcurat ſm ꝙ talis vel talis nō ꝓcurādo de bono ꝑncipatus.

SEd hec foꝛſan in q̄buſdam ita ſe habent: in quibuſdam aūt non ita. Eſt enim quoddaꝫ natura dominabile: aliud regibile: aliud populare ⁊ iuſtum ⁊ vtile. Tyrannicum vero nō eſt ſm naturam: nec vlla aliarum gubernationum: que rectam tranſgrediuntur foꝛmam: hec. n. fiunt preter naturam. Lectio. XVII.

¶ Poſtꝗ̄ phs poſuit rōnes ad oſtendendū: ꝙ non eſt nāle vnū ꝑncipari pluribus ſm virtutē: in parte iſta determinat veritatē: ⁊ diuiditur in duas. In prima ꝓponit intētionē ſuā cū quadā diſtinctione. In ſcđa manifeſtat eam ibi. (Sꝫ ex his ⁊c̄.) In pᵃ dicit: ita dcm̄ eſt: ꝙ nō expedit vnū dn̄ari multis ſilibꝰ: ſꝫ forte in aliq̄bꝰ expedit: in aliq̄bus aūt nō expedit. Vn̄ ē itelligēdū: ꝙ aliq̄d ē iuſtū ⁊ conferēs ſm nām in ordine ad dn̄atiuum: aliud ē iuſtū ⁊ cōferēs i ordie ad politiā: ⁊ manifeſtū ē ꝙ iſta nō ſūt vnū ⁊

idem

idē: & h̄ appet q̄ꝛ p̄ncipatus dn̄atiu⁹ ē ī quo aliq̄s p̄ncipat̄ alterī q̄ natus eſt ſubici: ſicut ē ſeruus: & p̄ncipat̄ p⁹ & p̄ncipalr ad bonū ꝓpriū. Principat⁹ aūt politicus eſt ī quo p̄ncipat̄ aliq̄s liberis & eq̄lib⁹ ſ3 virtutē & ad bonū ſubditoꝝ. Sicut ḡ p̄ncipatus iſti ſūt diuerſi: ſic iuſtū qḋ eſt ī ordine ad vnū nō ē idē q̄ iuſtū ī ordīe ad aliū p̄ncipatū: & iō māifeſtū eſt q̄ nō ſūt idē iuſtum dn̄atiuū & iuſtū politicū. In tyrānide āt & ī alijs trāſgreſſis nō ē iuſtū ſimplr: q̄ꝛ in illis polītijs ī q̄b⁹ ē finis p̄ter nāꝫ nō ē iuſtū ſimplr: ſ3 ī trāſgreſſis polītijs eſt finis preter naturaꝫ: ſunt.n. huiuſmodi politie preter naturam: ergo in ipſis non eſt iuſtum ſimpliciter vel ſm naturam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed ex his que dicta ſunt p3: q̄ in ſimilibus & paribus nec vtile eſt: neq3 iuſtū: vt vnus ſit dominus oīum: neq3 ſi non ſint leges: ſed tam ipſa ſit lex atq3 ſi ſint legē: neq3 bonus bonoꝝ: neq3 non bonorum non bonus: neq3 ſi ſm virtutem ſit melior niſi per quēdam modum.

¶ Declarat ſolonē in ſpāli: & p̄mo declarat q̄ in ſilibus ſ3 nāꝫ & eq̄lr ſe hn̄tib⁹ ad virtutē nō eſt iuſtū eē vnū dn̄ꝫ niſi aliquo mō. Scḋo declarat q̄s ē ille modus ibi. (Quia āt) in p̄ma dicit qḋ p3 ex dictis q̄ nō eſt ſ3 nām: nec expedit: nec iuſtū eſt vnū p̄ncipari ſilibus & eq̄lib⁹ ſ3 virtutē: ſiue nō p̄ncipet̄ ſm legē ſed ſm volūtatē ſuā tāq̄ ſit ipſe lex: ſiue nō p̄ncipet̄ ſ3 ſuā ꝓpriā volūtatē: ſed ſm legē: ſiue ēt princeps ſit bonus & ſubditi boni: ſiue ipſe ſit malus & ipſi mali: ſiue ſit melior & excellētior oībus alijs in v̄tute morali. Q̄ꝛ āt appet hoc ex dictis. Sicut.n. dictū eſt: iuſtū eſt qḋ ſilibus ſm virtutē ſit eadē dignitas: ſi aūt ſilib⁹ ſm virtutē vnus p̄nciparēt nō eſſet eis eadē dignitas. Iterū dictum eſt prius q̄ plures plura poſſunt videre & rectius iudicāt q̄ vnus ex iſtis: manifeſtum eſt: q̄ non eſt iuſtum ſimilibus exiſtentibus ſm virtutem vnum ex illis principari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quis aūt iſte ſit modus dicendum eſt: dixi⸗ mus vero aliqualiter & ante: primo determinādum eſt quid congruat regi: quid optimatib⁹: quid reipublice.

¶ Declarat q̄s eſt modus ille quo expedit vnū principari plibus: & p̄mo p̄mittit intētū ſuū. Scḋo pſeq̄t̄: ibi. (Regibus &c.) in p̄ma dicit q̄ dicēdū eſt q̄s eſt modus ille quo expedit vnū p̄ncipari plib⁹ & q̄lr. Aliqualr aūt dictū eſt p̄us q̄s eſt modus ille. ſ. vbi q̄ſuit. Utrū excedēs oēs alios in virtute eſſet ciuis. Sed anteq̄ dicamus q̄s eſt modus ille: dicēdū eſt q̄d ſit regius ſtatus & optimatū & politicus. Et rō huius eſt: q̄ꝛ iſta ſunt obiecta politiaꝝ: & ex rōe iſtorum aliqualr apparebit ꝓpoſitum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Regibus ꝯgruit huiuſmodi multitudo: que natura apta ſit ferre genus preſtans virtute ad principatum ciuilem: optimatibus vero congruens eſt multitudo que nata ſit ad ferendū gubernationē eorum qui ſunt ſm virtutē primarij. Ad ciuilem gubernationem autē reip. congruit ea multitudo: in qua populus ināſcitur bellicus: qui gubernari poſſit & gubernare ſm leges & equitatē: impartiens tenuioribus honores & magiſtratus.

¶ Proſeq̄t̄ & p̄mo declarat̄ q̄d eſt vnūq̄dq3 iſtoꝝ. Scḋo declarat modū illū ibi. (Qn̄ igit̄ &c.) in p̄mo dicit q̄ regius ſtat⁹ ē cui ſubijcit̄ multitudo q̄ nata ē ſubijci ſm iclinatiōnē nālē. ſ. alicui ſuperexcellēti ī v̄tute ad p̄ncipatū politicū vel regalē. Stat⁹ v̄o optimatū ē cui ſubijcit̄ multitudo q̄ nata ē ſuſtiēre dn̄iū m̄ltitudīs ſtudioſoꝝ: q̄. ſ. multitudo ſtudioſoꝝ nata ē regi p̄ncipatu optimatū & liberoꝝ ab his qui principant̄ ſm virtutem in ordine ad politicum principatum: politicus autem eſt multitudo que nata ē ſubijci & principari quandoq3 ſm legem: ſm quā diſtribuūt̄ principatus vel dignitates tenuioribus. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quando igit̄ aut totum genus: aut inter alios vnum aliquem ita p̄cellere cōtingat: vt vnius ipſius virtus maior ſit alioꝝ omnium virtute: tunc iuſtum eſt hoc eſſe regium genus: & oīum dominari: & hunc vnum eſſe regē. Ut enim dictum eſt prius: non ſolum id h3 iuſtiam quā preferre ſolent rerūp. inſtitutores & q̄ optimatum: & qui paucorum potentiam: & q̄ popularem: omnes.n. ſm excellētiaꝫ tribuūt: ſed excellentiā non eandē: ſed ſm prius dictaꝫ: neq3 interficere: neq3 in exiliū agere: neq3 relegare hunc poſſe decet: neq3 dignari: vt per vices gubernet: nō.n. natura fit: vt pars ſuperet totū: habenti vero tantā excellētiā hoc accidit. Reſtat ergo vt huic ſuadēti pareat̄: & poteſtatem eum habere non per vices ſed ſimpliciter.

¶ Declarat quis eſt ille modus: ſm quem expedit vnum principari pluribus & qualiter: & primo facit hoc. Secūdo recapitulat ibi. (De regia &c.) In p̄ma dicit q̄ ſi ꝯtingat vnum totum genus vel vnum inter alios ſic differre ī genere ab alijs ſm virtutem: vt virtus eius excedat virtutē oīum alioꝝ: iuſtum eſt hoc genus eſſe regale vel illum ſi ſit vnus & regnū & dn̄ium eſſe vnum oīum: hoc.n. eſt ſm naturā q̄ ille qui excedit ſm virtutē ſit dn̄s alioꝝ. Ergo ſi virtus alicuius excedat virtutem alioꝝ: nāle eſt q̄ iſte ſit rex & dn̄s: nec ſolū ꝓpter hoc iuſtum eſt iuſtum eſſe regem: q̄ꝛ excedit abſolute ſicut eſt prius dictum: q̄ omnes illi qui inſtituerunt politias dixerunt q̄ iuſtum eſt principari illum qui excedit: ſicut & qui optimatū & qui paucoꝝ potentū: & qui popularem ſtatum inſtituerunt: omnes.n. conſiderantes ad exceſſum dixerunt illum qui excedit debere principari: q̄uis non eundem exceſſum ponerent: ſ3 quidā ſm virtutem: q̄dam ſm diuitias: alij ſm libertatē: ſed expedit iſtum principari qui excedit alios ſm virtutem: nec expedit interimere vel relegare vel fugare h̄ enī eſſet tollere regulā viuendi a ciuitate vel regione. Iterū non expedit iſtū principari ſm partem: ſed oībus: nec ſm aliquod tp̄s: ſed ſemꝑ: q̄ꝛ pars non eſt nata excedere ſuū totum: ſed iſte in virtute excedit oēs alios: ergo alij ſūt ꝑs reſpectu iſtius: ergo nō ſunt nati excedere ipm̄ ſ3 ſemꝑ excedens magis ſm virtutē debet principari. Quare relinquit̄ iſtum debere principari omnibus & ſemper & dominum eſſe: & oēs illi tali obedire: quaſi ex inclinatione nāli. ¶ Sed eſt intelligēdū q̄ q̄uis multi ꝯueniāt in virtute & diſciplina: opꝫ tn̄ q̄nq3 vnum principari principatu regali: eſt.n. aliqua multitudo virtuoſoꝝ & in hoc dignitatē h3: & dr̄ multitudo politica: alia eſt que deficit a rōne multum: & hec dr̄ dominatiua: vtrāq3 expedit regi principatu regali: primam in q̄ntum eſt vnus qui excedit oēs alios in virtute: aliam aūt expedit regi vno inquantum eſt aliq̄s qui excedit oēs alios in virtute: ſed differt q̄ꝛ in prima principatus politicus multū diſtat a dn̄atiuo principatu: in ſecunda aūt multū appropinquat: q̄ꝛ multitudo iſta a rōe

deficit: prima aũt non. Itẽ differt: q꞉ ſcđm regnũ diuturnius eſt ꝙ̃ primũ: q꞉ ad ſcđm minus de virtute ſufficit ꝙ̃ ad primũ: ⁊ ideo facilius pôt inueniri vnus qui excedat alios: in primo nõ. In prima .n. multitudine: q꞉ oẽs attingunt ad rõnẽ ꝯtingit eſſe aliquos qui poſſunt inuenire diuerſas vias ⁊ modos ad expellendum principem: non ſic eſt in ſcđa: q꞉ in ſcđa deficiunt a rõne: ⁊ iõ non pñt inuenire vias ⁊ cautelas ꝯ̃ principantẽ: ⁊ ideo ſcđs principatus plus durat ꝙ̃ primus. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ De regia igiť gubernatione: ⁊ quas differentias habeat: ⁊ vtrũ vtile ſit ciuitatibus vel nõ: ⁊ q̃bus ⁊ q̃uo in hunc modũ determinatũ ſit.

¶ Recapitulat ⁊ dicit ꝙ de monarchia regali quas habet differentias ⁊ modos ⁊ que ſunt: ⁊ vtrũ non expediat vnũ principari: ⁊ q̃bus non expediat: ⁊ quibus expediat: ⁊ quo modo dictum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum ſo tres diximus eſſe gubernãdi ſpecies: haꝝ vero neceſſarium ſit eaꝫ eſſe optimã que ab optimis gubernetť: talis aũt ẽ in qua cõtingit aut vnum aliquem oĩum: aut genus totum: aut multitudinem virtute preſtantem gubernare eos: qui gubernari valeant ad eam vitam: que ſit maxime expetenda: ⁊ in primis libris oſtẽſum ſit neceſſariũ eſſe vt ſit eadẽ virtꝰ boni viri: ⁊ ciuis optime ciuitatis: pꝫ ꝙ eodeꝫ modo ⁊ per eadem ſit vir bonus: ⁊ ciuitatẽ ſtatueret quis ab optimis gubernari vel a rege.

¶ Declarat ꝙ eadem eſt virtus optime legis ⁊ viri ſtudioſi: ⁊ adiungit etiam ſtatũ optimatũ: ⁊ primo hoc declarat. Scđo continuat ſe ad dicenda ibi. (His determinatis.) prima in duas. Primo oñdit ꝙ eadeꝫ eſt virtus: per quã aliquis inſtituit rẽpu. optimatũ ⁊ regnũ optimum ⁊ viri ſtudioſi. Scđo ex dictis infert vnã eſſe diſciplinã: ⁊ ꝑ conſequens vnã virtutẽ regis optimi ⁊ politici ⁊ optimi viri: ibi. (Itaqꝫ eadem ⁊c̃.) in prima dicit ꝙ cum ſint tres politie recte ordinate ſm ꝙ dictum eſt prius: illa inter oẽs optima eſt que regitur ⁊ diſpenſatur ab optimo viro vel ab optimis viris: q꞉ ad optimum finem ordinať: ſemper enim quod ſit ab optimo agente ad optimũ finẽ ordinať per ſe. Illa igiť que ab optimo vel optimis viris diſpenſatur optima eſt. Talis aũt eſt politia illa in qua principať vnus vel totũ vnũ genus: vel in qua multitudo excellens ſm virtutẽ principať in qua quidã poſſunt ſubici ⁊ principari ad electiſſimã ⁊ perfectiſſimam vitam .ſ. que eſt ſm virtutem perfectiſſimam: oſtenſuꝫ aũt fuit ꝙ aliquo modo eadem eſt virtus optimi viri ⁊ optimi ciuis: quare manifeſtum eſt ꝙ eodẽ modo ⁊ per eandem virtuteꝫ ꝑ quã aliquis eſt vir ſtudioſus inſtituit has politias .ſ. regnum ⁊ optimatum ſtatum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaqꝫ eadẽ fere diſciplina ⁊ iidem mores facient ſtudioſum viꝝ q faciũt ciuilẽ ⁊ regium.

¶ Ex dictis infert vnaꝫ eſſe diſciplinã: ⁊ ꝑ ꝯñs virtutẽ vnã regis optimi ⁊ politici ⁊ optimi viri: ⁊ dicit ꝙ ſi eadẽ ẽ virtus per quã inſtituiť politia optimi viri ⁊ viri ſtudioſi manifeſtũ eſt ꝙ eadẽ erit diſciplina ⁊ eedẽ ꝯſuetudies q̃ faciunt viꝝ ſtudioſum ⁊ q̃ faciant ciuẽ politicũ ⁊ regales viros: rõ aũt huius ꝯñtie eſt: q꞉ ꝑ illam virtutẽ per quã aliqua cã per ſe ⁊ primo inſtituit aliquem effectũ: per eandẽ eſt ⁊ determinať: per idẽ .n. eſt aliq̃d ⁊ operať. Sed ꝑ virtutem boni ⁊ ſtudioſi viri inſtituit rex politiã regalẽ ⁊ iſti tutoꝛ ſtatus optimatum ſtatũ optimatũ vt probatum eſt prius. Ergo per eandem ſunt: hic aũt rex: hic aũt inſtitutoꝛ ſtatus optimatum. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ His determinatis conandum iam erit de optima repu. dicere: quemadmodum fiat ⁊ quo modo conſtituatur: nam neceſſe eſt de illa conuenientem conſiderationem facere.

¶ Continuat ſe ad dicenda: ⁊ dicit ꝙ his determinatis cõſiderandum eſt qualiter ⁊ quomodo ſit inſtituẽda optima reſp. ⁊ q̃uo neceſſe eſt eum qui dꝫ de ea facere ſpeculationem conuenientem prius in vniuerſali de ea cõſiderare.

¶ Finis tertij libri politicorum Ariſtotelis.

¶ Excellentiſſimi theologie profeſſoris magiſtri Ludouici Ualentie ꝑcuratoris ordinis ꝑdicatoꝝ ad Reuerẽdiſſimũ in Xp̃o patrẽ ⁊ dñꝫ dominũ .F. Cardinalẽ Senẽſ. Epithoma per ꝯcluſiões tertij libri politicoꝝ Ariſtotelis.

¶ Qui de repu. conſiderat dꝫ primo tractare quid ſit ciuitas: tũ q꞉ non alr̃ poſſumus iudicare an qđ q̃ſq꞉ puta tyrãnꝰ facit: ciuitas itelligať feciſſe: qđ q̃nqꝫ ſolet i dubitationẽ venire: tũ q꞉ reſp. ciuitatis ordinãde gratia inſtitui vr̃.

¶ Eadem quoqꝫ ratione de ciue opus eſt dicere: cuꝫ ciuis ſit ciuitatis pars: ac etiam q꞉ diſſentiunt homines in conſtituendo quis ciuis proprie ſit.

¶ Non is vere ciuis eſt dicendus qui ciuitateꝫ incolit: cũ ⁊ aduene quandoqꝫ in ciuitate exiſtant.

¶ Neqꝫ is ciuis eſt qui iuriſdictioni ſubditur ciuitatis: q꞉ ⁊ extraneos ſubdi contingit ob cõtractus initos: quos tñ conſtat non eſſe ciues: niſi forte ſm quid ciues dicantur.

¶ Sunt etiam pueri ciues ſm quid ⁊ ſenes non ſimpliciter. Pueri .n. nondũ ſcripti ſunt in numero ciuiũ. Senes aũt cum inutiles ſint negocijs reſp. iam emiſſi ſunt. Hoc etiã mõ ⁊ ꝓfugos ⁊ īfames ciues ſm q̃d poſſumꝰ dicere.

¶ Simpliciter is ciuis eſt diffiniendus qui magiſtratum gerere poteſt in rep. ⁊ hec quidem diffinitio: ſi ſm actum intelligatur maxime populari ſtatui conuenit: ſi vero ſꝫ facultatem eque omnibus conuenit.

¶ Non ſunt putãdi ciues ſolũ illi q ex ciuibꝰ nati ſunt: aut qui auos ⁊ ꝓauos ciues habuerunt: alioqn q ab initio edificatis vrbibus ciuitatẽ incoluerũt non eſſent ciues: neqꝫ etiã cõperto auo de illo poſſet ſciri an ciuis eẽt ſi vſqꝫ ī tertiã ciuis gñationẽ opus eſſet ꝓcedere: nã ⁊ illa cõꝑta vſqꝫ ad aliã tertiã gñationem ꝓcedere neceſſe ẽ: ⁊ ſic ī īfinitũ.

¶ Cui non eſt iuſte ciuis: ciuis tamen eſt: ſicut ⁊ qui iniuſte principatur: princeps tamen eſt.

¶ Unitas ciuitatis non eſt ex menibus accipienda: ſic nãqꝫ tota regio: ſi vno muro circundareť vna ciuitas eſſet.

¶ Unitas ciuitatis accipiẽda eſt ex forma reſp. q̃ mutata eiſdẽ manentibus hoĩbus non eſt eadẽ ciuitas niſi mãlr.

¶ Non eſt oĩno idẽ ciuis bonus ⁊ vir bonus: ciuis .n. bonꝰ ea dꝫ virtute ꝑditus eſſe q̃ ad ſalutẽ reip. ꝯducat: ſed vir bonꝰ prudẽtia dꝫ pollere que q̃nqꝫ nõ eſt eadẽ cũ v̄tute q̃ reip. ꝯfert que alia ⁊ alia eſſe dꝫ ſm diuerſas reip. ſpecies. Et q꞉ opꝫ oẽs ciues eſſe bonos ciues vt reſp. optima ſit: cũ tñ non poſſint oẽs eẽ boni viri. Itẽ q꞉ cuꝫ ciuitas ex diuerſis conſtet partibus ⁊ officijs non eadeꝫ omnium bonoꝝ ciuium virtus eſſe pôt: ⁊ tñ eadem eſt boni viri virtus.

¶ Q̃nqꝫ tñ eadẽ eſt virtus boni ciuis ⁊ boni viri: nõ eſt .n. bonus princeps niſi qui prudentia ac ceteris moralibꝰ virtutibus inſtructꝰ eſt ⁊ q̃bus ẽt bonus vir quis efficiť: ſꝫ q꞉ non oĩs ciuis eſt princeps non vlr̃: opꝫ eandẽ eſſe virtuteꝫ boni viri ⁊ boni ciuis: ſꝫ aũt bonus ciuis ſimplr̃ ea virtute ꝓſtare debeat qua ⁊ bene principari ac bene ſubici poſſit: ſitqꝫ eadem

ſitq; eadē virtus boni viri principis: ex hoc tñ nil aliud ſe quit niſi q eadē ſit virtus boni viri ⁊ boni ciuis inq̄tum bene principari pōt: non aūt ſimplr ⁊ inq̄tum bene ſubyci poteſt: bonus.n. vir non poteſt eſſe abſq; prudētia: bene aūt ſubyci poteſt abſq; prudentia: ſatis eſt.n. rectam habere opinionem de agendis que ſibi committuntur.

¶ Artifices ⁊ mercenary in ciuitate non ſunt cenſendi ciues cū non poſſint magiſtratus exercere: fortaſſis tñ i populari ſtatu ciues eſſe poterunt: nā cū liberi ſint poterunt ptātē hēre: in optimatū vō ſtatu nullo mō ſūt ciues: cū ille tñ ſit eoꝝ q virtute pſtāt: ciues exercitationē nō hñt: i paucorum vero ſtatu mercenary non erunt ciues: cum ſit tantum diuitum: artifices vero in eo forte ſtatu poterunt ciues eſſe poſt multas congregatas diuitias.

¶ Reſpu. eſt inſtitutio ciuitatis q̄tū ad oēs magiſtratus: pſertim aūt q̄tum ad primū: cū illius ſit ceteros ordiare.

¶ Finis ciuilis ſocietatis eſt bñ viuere: ad hoc.n. cōicatio vite ꝯfert ⁊ publice ⁊ priuate: ⁊ ſilr finis eius eſt viuere: vita.n. quā nālr deſideramus p ſocietatē iuuat ⁊ defendit.

¶ Principatus liberoꝝ grā ſubditoꝝ eſt ⁊ qñq; eſt ppetuus: qð gdem eſſe dȝ qñ q principat bonitate virtutis alios excedit: ſed nunc ex vſurpatione fit: qñq; vō mutat: qð cōtingit qñ ꝯciues virtute eq̄les ſunt. Jsťn pncipat' iniuſt' reddit: cū nō ad vtilitatē ſubditoꝝ dirigit cui' grā eē dȝ.

¶ Principatus vnius publicis cōmodis intēdens regius vocat: ꝑpꝛys tyrānus. Pricipatus paucoꝝ cōeȝ pmouēs vtilitatē optimatū dr: priuatā diuitū. Pricipatus multoꝝ cōi bono ſtudēs reſp. appellat: puato bono ſtat' paupeꝝ:

¶ Status paupeꝝ ⁊ diuitū non drīa multitudinis ⁊ paucitatis differūt: cū ſe p accñs hēāt: ꝯtingit.n. paucos eē diuites ⁊ mltos paupes. ſȝ diuitys ac pauptate diſtiguunt cū vn' ad diuitias ordiet alter ad lībtatē quā paupes optāt.

¶ Diffinientes rēp. per iuſtū vident ſolū attēdere ad iuſtū ſm gd: rēpu.n. paucoꝝ diffiniūt per iuſtū qð in diuitys reperit. Diffinientes vō rēp. multoꝝ: diffiniunt per iuſtum qð ad libertatē ſpectat. Cōſtat aūt diuitias ⁊ libertatē nō eſſe bona ſimplr: quare nec iuſtū in eis eſt iuſtū ſimpliciter. Rurſum ꝯſiderant iuſtitiā ex parte reꝝ tm̄: ⁊ nō ex parte pſonaꝝ. Juſtitia aūt penſanda eſt tā ex pte reꝝ q̄ȝ ex parte pſonaꝝ. Non ꝯſiderauerunt aūt antiq iuſtū niſi ex pte reꝝ. Quia de ſeipſis praue iudicātes inordinato in ſeipſos affecti amore diſtributiones reꝝ ſibimet fieri volebant.

¶ Amplius exiſtimabāt iequalitatē ⁊ equalitatē diuitiaꝝ ac libertatis eſſe equalitatē ⁊ inequalitatē ſimplr. Unī ſȝ haꝝ reꝝ drīam bōa publica iure diſtribui putabāt. Jteꝝ reſp. nō eſt inſtituta grā diuitiaꝝ cū diuitie alteri' cā ſint. nō ḡ ex diuitys iuſtū eſt ſimplr rēp. paucoꝝ determiari.

¶ Ciuitas non eſt inſtituta ſolum vite grā. Sic.n. ⁊ animalia felicitatem politicā participarent que ciuitatis finis ē.

¶ Ciuitas non eſt inſtituta gratia ſocietatis bellice: aut cōtractuū. Sic.n. Thuſci ⁊ Carthaginenſes cū in his cōicēt cōciues eſſent: qð falſum eſſe ꝯſtat: cū nec eiſdē magr̄atibus cōicēt: nec ſe inuicē bonos ciues ſtudeāt efficere. Jterū ſi q ēt ſitu nō diſtantes in cōnubys cōicent ſolū. Jn ceteris vero alys viuant moribus: non ſunt cōciues habendi. Propinquitas ergo ⁊ diſtantia ſitus non facit ciuitatē aut vnā aut plures. Ergo idem etiam putandū eſt de his qui ſolum in cōtractibus ⁊ belli ſocietate cōmunicant.

¶ Ciuitas eſt cōicatio bene viuendi cōpoſita ex domibus ⁊ diuerſis generibus gratia vite pfecte ⁊ p ſe ſufficientis. Conſtat.n. hec diffinitio ciuitatis ex pluribus generibus. exprimitur.n. forma cū dr. cōicatio bñ viuendi: mā taȝ ppinqua q̄ȝ remota cuȝ dr. cōpoſita ex domibus ⁊ diuerſis generibus. Finis vero cum dicit. gratia vite perfecte.

¶ Ciuitatis finis eſt cōicatio in actionibus que fiunt ſm pfectam virtutē practicā que prudentia dr. Unde finis ciuitatis eſt felicitas practica: opȝ igit in eodē loco ciues habitare vt in his cōicent. Et qui plura conferunt ciuitati ex his que ad perfectam virtutem ſpectant plus obtinēt in rep. Conſequens ergo eſt ciuitatem diffiniendam eſſe ex iuſto ſimpliciter: qð eſt equalitas reſpectu virtutis.

¶ Expedit magis reip. q a multitudie regat: ſi rōnis ⁊ prudentie pticeps ſit q̄ȝ a paucis vtute pditis. Lȝ.n. gſq; multitudinis p ſe accept' inferior ſit ſtudioſis: oēs tñ ſimul aliquid pclaꝝ efficiēt. Sicut in muſica ⁊ poetis ⁊ alys diſciplinis ſolet ꝯtingere: vt qð a multis iuētū eſt pfectum ſit.

¶ Non eſt tamen tutum multitudinem regere cum facile ſit vt ad iniuſtitiam declinet. Sinenda tñ eſt aligd participare in rep. in conſulendo ⁊ decernendo: ne perturbatio ſequatur: ſi omnino excludatur ab honoribus reipu.

¶ Lex quoq; ſolonis que multitudini ꝯferebat poteſtatē eligendi magr̄atus ⁊ repetendi ab eis rōnem non eſt iniuſta: ſi multitudo ēt prudentes habeat. Neq;.n. ſcientis ſolum eſt iudicare: ſed vtentis. Unde multitudo que repu. vtitur potent iudicare de his que ad rempu. ſpectant.

¶ Lege iuſta regi debent reſp. Que vero lege non ſunt decīſa: regis arbitrio debent decerni.

¶ Finis reipu. debet eſſe cōmunis vtilitas. Hec eniȝ optimum bonum eſt. Optime autem ſocietatis qualis eſt ſocietas ciuilis finis eſt optimum bonum.

¶ Non ſunt diſtribuenda bona reip. huic magis ⁊ illi minus ſm exceſſum ⁊ ipantatē cuiuſlibet boni. Eſt.n. dāda in qualibet arte ⁊ ſcia progatiua reꝝ iuxta actū illius artis ⁊ ſcie: vt fiſtule fiſtulatori iuxta actū fiſtulādi. ⁊ nō ſȝ nobilitatē ⁊ diuitias. Rurſum nec qðlibet bonū cuilibet bono poteſt conferri. Sicut tarditas ⁊ velocitas nō recte conferunt ad bonum: quod in magiſtratibus attenditur.

¶ Nec diuitibus ſolis nec ſtudioſis: nec ingenuis magr̄at' in rep. debet: ſed potius multitudini que ex his oībus cōſtat: qꝛ cuilibet eoꝝ aligd deeſt qð ad optimū reip. ſtatum ptinet. Jtē qꝛ ſi diuitibus ſolis deberet ditiſſimum vnuȝ ſolū regere interdū ꝯtingeret. Si ſtudioſis eodeȝ mō vni poſſet regimen ciuitatis contingere. Si vō ingenuis: ſimiliter vni qui nobiliſſimus eſſet regimen dari deberet.

¶ Leges ferēde ſunt p bono publico. hoc.n. ē finis ciuitatis. Hoc vero in quibuſdam eſt libertas. Jn quibuſdam diuitie. Sed ſimpliciter eſt vita ſm perfectam virtuteȝ: qua poteſt bene imperare ⁊ ſubyci.

¶ Qui oēs alios ciues virtute excedit ēt ſi oīnȝ ſimul virtute accipiat nō eſt hīdus ciuis. Eſt.n. veluti deus. Neq; ſub lege eſt cū ipſe ſibi ſit lex. Hunc tñ ſolū regere ſemper iuſtū eſt in optima rep. lȝ ubi inter ciues eſt virtutis eq̄litas. Aut nemo eſt q oium ſimul virtutē excedat digni' ſit multitudinē regere ſupi' vt dictū fuit q̄ȝ vnū: aut paucos.

¶ Quinq; ꝯſtant eſſe monarchie ſpēs quaꝝ vna heroum eſt qui ſm virtutē ciuiū ꝯſenſu ⁊ per tps aliqð ⁊ in certis cauſis regebāt ciuitatē. Alia vō barbaricaꝝ genus gdem deſcendēs ac legibus iperās: ſed ⁊ altera eſſinca tyrānis p electionē ꝯſtitutꝰ. Altera aūt laconica perennis ſȝ leges cui tñ plenū erat belli impium. Ultima vō in qua rex oīuȝ hȝ ptātē ad modū quo ſe hȝ prīfamilias in domeſtica gubernatiōe. Eſt.n. regia ptās q̄ſi dōeſtica q̄dā gubernatio: ſicut ⁊ gubernatio prīſfamilias eſt q̄daȝ regia ptās domi.

¶ Si ciues virtute equales ſint non eſt equū vnum regere: equalibus.n. inequalia tribuerent. Plureſq; ēnā ⁊ certius ⁊ liberius poſſunt iudicare. Si tñ vnus omnes antecellat illum quidem plena ac ppetua poteſtate omnibus imperare iuſtum eſt. Non.n. pars toto anteponi debet. Quiſq; aūt ciuis partem obtinet virtutis: qua rex huiuſmodi preſtat: ſua enim virtute omnes inſimul excedit.

¶ Politicoꝛum Ariſtotelis liber quartus.

IN cunctis artibus ⁊ ſcientijs que nō circa partē: ſed circa genus aliquod perfecte exiſtunt: vnius eſt ↄſiderare qd cuiqꝫ ↄueniat generi: ceu exercitatio coꝛpori qualis quali ↄueniat: ⁊ que ſit optima. Optime.n.natura diſpoſito ⁊ optime affluēti optimā ↄuenire neceſſariū eſt: ⁊ que plurimis vna oibus. Etenim hoc gymnaſtice eſt. Preterea vo ſiquis non exactā illā cupiat habitudinem ⁊ ſciam circa certamina: nihilominus magiſtri gymnaſioꝝ ē hāc potētiā ꝑparare. Eodēqꝫ mō in medicina: ⁊ in fabricatiōe nauiū: ⁊ veſtiū: ⁊ in oī alio artificio videmus ↄtigere.

Lectio. I.

¶ Poſtq̄ phs determinauit de politia optima: puta de regno ⁊ diſtinxit eius modos ⁊ diſſoluit quaſdā dubitatiōes ex quibus apparet natura ipſius.ſ.monarchie regalis: ꝓſequit de alijs politijs. Et diuidit in duas. In prima oñdit de qbus ⁊ quo ordine ↄſiderandū eſt in hac ſcia: ⁊ q̄ ſūt cōſiderata: ⁊ que reſtant ↄſiderāda. Scdo ꝓſequit de illis: ibi. (Ut igit ⁊c.) prima in tres. In prima oñdit q̄ ſūt conſideranda in hac ſcia. Scdo oſtendit que ſunt conſiderata ⁊ que reſtant ↄſideranda: ibi. (Cū vo ⁊c.) In tertia oſtendit quo ordine ↄſiderādū eſt: ibi. (Eſt a nobis ⁊c.) Adhuc prima in duas. In prima oñdit: ꝙ iſtius ſcie eſt ↄſiderare de politia optima que ⁊ qualis ſit: ⁊ qbus ⁊ qualibus congruit. Scdo oñdit que ſunt illa vltˀ que ꝑtinent ad cōſiderationē huius ſcie: ibi. (Itaqꝫ ⁊ ea que ⁊c.) In pma intendit iſtā rōnem: in oibus artibus factiuis ⁊ in oibus ſciētijs actiuis que non verſant circa aliquā nāꝫ particularē: ſed circa aliqd vnum cōe: ⁊ que ꝑfecte ↄſiderant vnū cōe: vnius eſt ↄſiderare qualis diſpoſitio ↄuenit vnicuiqꝫ illorum que ſunt ſub illo cōi: ⁊ qualis eſt optima que cōpetit illi cōi: ⁊ primo: ſed politica eſt ſcientia actiua conſideratiua alicuius vnius cōis non particularis: ⁊ ꝑfecte ↄſiderat illud: quare ipſius ē ↄſiderare que politia ē optima ⁊ qbꝰ conuenit. Circa iſtam rōnem ſic ꝓcedit. Suppoſita minore pmo ꝓbat maioꝛem ⁊ eam ponit. Scdo ↄcludit ↄclōnem: ibi. (Quare manifeſtū ⁊c.) Circa pmū intelligēduꝫ eſt: ꝙ ſcientie oēs aliqd ſubiectū ↄſiderāt. Sed in quibuſdam ↄtingit eſſe illud vniuocū in alijs non vniuocuꝫ: ſed analogū dictum de pluribus per attributionem ad aliqd prius inter illa. Et ſicut eſt in ſpeculatiuis: ſic ēt eſt in actiuis ⁊ factiuis que ſunt quedā ſcientie actiue ⁊ factiue conſiderantes aliqd vnū dictum de pluribus per attributionem ad aliqd primū. Et in talibus ꝓponit ꝓpōnem ſuā. Et dicit ꝙ in oibus artibus factiuis ⁊ ſcientijs actiuis: q̄ non ↄſiderant ꝑticulare aliqd: ſed conſiderant aliqd vnū cōe pluribus ſm analogiā ↄſiderantibus: illud cōe vnius eſt cōſiderare q̄ ⁊ qualis eſt diſpō vniuſcuiuſqꝫ illoꝝ habētiū attributionē ad primū: ⁊ qualis ē optima diſpoſitio que cōpetit illi primo: ad qd alia hñt attributionē. Et dclarat iſtam ꝓpōnem: qꝛ ars exercitatiua ↄſiderat que ⁊ qualis exercitatio cui ⁊ quali coꝛpori ↄueniat. Conſiderat ēt que eſt exercitatio optia: que optime diſpoſito coꝛpori cōuenit. Optima.n.exercitatio ↄuenit ei qui ē optime diſpoſitus ⁊ ꝓpoꝛtionatus ſm nāꝫ: ⁊ illa exercitatio: que cōpetit pluribus hñtibus attributionem ad aliqd vnum: illa vna oibus cōpetit ſm attributiōem. Iſta.n.eſt ↄſideratio exercitatiue artis.

¶ Et ſi aliqs obijciat ꝙ exercitatiua nō dꝫ ↄſiderare diſpōnē illā optimam: qꝛ nullus attingit ad eam. Hoc remouens dicit ꝙ ſi aliquis deſideret diſpoſitionem optimā vel que ſibi poſſibilis eſt: nec ſciaꝫ vel habitū eoꝝ que circa exercitationē illā ſunt: tñ ars exercitatiua de iſtis dꝫ ↄſiderare. Iteꝝ ars exercitatiua dꝫ diſponere potentiā exercitati: ad hanc ſilr medicina ↄſiderat ſanitatē ⁊ que ⁊ qualis: cui ⁊ quali coꝛpori ↄueniat. Conſiderat ēt diſpōnes coꝛporū: puta cōplexiones ⁊ que cōplexio optima: ⁊ que ſanitas optime cōplexionato ↄgruit. Similiter eſt circa artē faciendi veſtes ⁊ circa oēs alias artes: ⁊ ratio huius eſt: qm̄ ſi aliqua ſcia ↄſiderat aliquā nām: ↄſiderat paſſiōes illius: ↄſiderat ēt oia q̄ attributionē hñt ad illā nām. Iteꝝ paſſiōes illoꝝ attributoꝝ: ſꝫ paſſio pmi in ſcia eſt diſpō eius optima. Paſſiōes eoꝝ q̄ attribuunt ſūt quales illis ↄgruūt: ⁊ iō eiuſdē ſcie eſt ↄſiderare ⁊ optimā diſpōnem ⁊ que quali congruit. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quare manifeſtū eſt ꝙ eiuſdē eſt ſcientie videre que optima reſp. ⁊ qualis maxime ad votum foret nullo externoꝝ eam impediente: ⁊ q̄ quibus conueniat. Nam plures optimam aſſequi foꝛſan impoſſibile eſt.

¶ Cōcludit ↄclōnē. Et dicit ꝙ ex iſtis manifeſtū eſt: ꝙ ſcie eiuſdem.ſ.politice eſt ↄſiderare que eſt optia politia. Hec aūt eſt que maxime deſiderat ⁊ eſt ſm voluntatē: ſi non ſit impedimentū per aliqd extrinſecū. Contingit.n.ꝑ aliqd impediēs ꝙ aliqs non appetit optimā politiā. Iteꝝ politica ſcia ↄſiderat que politia qbus ↄuenit. Sunt.n.multi qui non pñt attingere ad optimā que illis cōpetat: ſed ad illā que illis congruit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaqꝫ ⁊ ea que ſit ſimplr optima: ⁊ ea q̄ quātum fieri pōt optima latere non dꝫ legis ↄditorem: ac vo ciuilē hoiem. Ac ꝑterea tertia que ſit ex ſuppōne. Nā opꝫ dataꝫ quoqꝫ ↄſiderare poſſe quēadmodū ab initio ↄſtituat: ⁊ ↄſtituta ↄſeruet q̄ꝫ plurimo tpe. Dico autē ceu ſi cui ciuitati ↄtigerit neqꝫ optimā gubernationē habere: neqꝫ neceſſarie illi adeſſe: neqꝫ illis ipſis que aſſint recte vti: ſed alijs deterioꝛibꝰ. Preter hec aūt oia eam gubernationeꝫ que oibus maxime congruat ciuitatibus noſſe opoꝛtet.

¶ Oſtendit q̄ ꝑtinent ad ↄſiderationē vlr huius ſcie. Et pmo oñdit de qbus cōſiderat per ſe ⁊ primo. Scdo oſtendit de quibus ex ↄſequēti: puta de differentijs legū ⁊ politiaꝝ: ibi. (Quapropter ⁊c.) Prima in duas. In pma facit qd dictū eſt. In ſcda tangit de ſcientijs quorūdā circa pdicta: ibi. (Ut tradūt ⁊c.) In pma dicit ꝙ manifeſtū eſt ex dictis ꝙ politicus ↄſiderat politiā ſimplr. Sicut.n.dictuꝫ eſt ↄſiderans aliq̄ nām ↄſiderat q̄ eſt optima diſpō eius: ſed politicus de politia ↄſiderat: quare māifeſtū eſt ꝙ politicus ⁊ legiſlatoꝛ ↄſiderant de optima politia. Iteꝝ ad ipm ꝑtinet ↄſiderare q̄ eſt politia optima ex ſuppōne. Si enim in ciuitate aliq̄ ſint ples virtuoſi excedētes alios in virtute: ⁊ ppls inclinet ad virtutē: his ſuppoſitis optia politia regunt iſti. Iteꝝ ad politicū ꝑtinet ↄſiderare politiā: que eſt ex ſuppōne nō ex ſuppōne ſimplr: ſed ex ſuppōne alicuius qd nō eſt bonū ſimplr. Si.n.iſta ſit politia: opꝫ cōſiderare in principio qualr poterit fieri ⁊ qualr poterit cōſeruari in multo tpe. Si.n.aliqua ciuitas nō regeret optima politia ſimplr: nec ēt ſufficienti per ſe neceſſarijs: nec etiam optima ex ſuppōne que ei ↄtingere pōt: ſed quadā

alia

alia politia peiori iſta ex ſuppõne nõ ſimpl'r: ſed alicuius qđ nõ eſt ſimpl'r bonũ. Itẽ pter oĩa iſta ↄſiderat politicus que politia cui ciuitati ↄgruit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ut tradũt plurimi eoꝝ qui de rep. tractant ⁊ ſi de alijs recte dicunt: de vtilibus ṽo aberrãt: non ſolũ.n. optimã rẽp. conſiderare opꝫ: ſed ẽt illam q̃ in vſum cadere poſſit: ⁊ q̃ ſit facilior ⁊ cõior oĩbus. Nunc aũt alij ſupremã querunt ſolũ multis ſane adminiculis indigẽtẽ: alij magis cõem aliq̃ꝫ tradẽtes: tollẽteſq; eas q̃ in vſu ſunt laconicã vel aliã q̃ꝫdam commendant.

¶ Tangit defectum quorũdam circa pdicta. Et diuidit̃ in duas ſm ꝙ dupliciter eos reprobat. Scđa ibi. (At eniꝫ ⁊c̃.) In prima dicit: dictum eſt ꝙ politicus dꝫ conſiderare politiam optimã ſimpliciter: ⁊ ex ſuppoſitione que pluribus ciuitatibus congruit. Sicut medicus non ſolum cõſiderat ſanitatem ſimpliciter: ſed ſanitatem que cõpetit iſti: in hoc aũt multi loquentium de politia defecerũt. Et ſi in aliquibus dicant bene: tñ in politijs que non ſunt optime opportune: cuꝫ aliquibus ciuitatibus defecerunt: qꝛ politicus non ſolum hꝫ conſiderare politiam ſimpl'r optimam: ſed ex ſuppoſitione: ⁊ q̃ cuiq; congruit ⁊ que poſſibilis ẽ. Similiter dꝫ politicus ↄſiderare politiaꝫ faciliorẽ ⁊ cõmuniorem oĩbus. Iſti aũt ſolum de optima politia determinauerunt: que multis indiget: ad quaꝫ pauci pertingere poſſunt. Et ideo ſolum de illa que vix aut nunq̃ꝫ eſſe põt ↄſiderauerunt. Alij conſiderauerunt politiam magis cõmunem: ⁊ nihil de optima dixerũt. Unde reprobabãt quaſdã politias: ſicut politias laconicoꝝ: ⁊ ſiqua alia eſt q̃ approbanda eſt: ⁊ quam laudamus. Et ideo manifeſtum eſt ꝙ errauerunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At.n. oportet talẽ inſtitutionẽ reip. inducere vt velint ac poſſint hoĩes ex his: que ſibi aſſunt facil'r recipe. Nã eſt non minus difficile corrigere rẽp. iã inſtitutã q̃ꝫ ab initio inſtituere: quẽadmodũ ⁊ poſt diſcere q̃ꝫ ab initio didiciſſe.

¶ Improbat illos: reprobat auteꝫ eos in hoc ꝙ voluerũt alias politias corrigere: in quo errauerunt. Et dicit ꝙ volentem corrigere aliquã politiã opꝫ talem modũ ⁊ ordineꝫ inuenire ad quẽ p̃ñte ciues ſuaderi ⁊ proſequi faciliter. Non.n. minus difficile videt̃ corrigere politiam aliquaꝫ q̃ꝫ inſtituere eam a principio: ſicut non videt̃ minus eſſe difficile addiſcere poſtq̃ꝫ aliq̃s oblitus eſt ⁊ a pricipio: ſic aũt iſti nõ fecerunt: oportebat aũt. Opꝫ.n. q̃ vult corrigere aliquã politiã prius admouere inordinatiões que ſunt in illa politia: ⁊ deinde inducere nouum ordinem. Sicut ſi aliquis vult calefacere frigidũ: oportet ꝙ prius nã abijciat formã frigiditatis ⁊ poſtmodũ inducat formam caliditatis ſic in propoſito. Non ſic aũt fecerunt iſti: ⁊ ideo errauerunt in corrigendo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter non ſolũ his que libris ſcripte ſunt reſp. verũetiam illis que reuera exiſtũt auxiliari poſſe opꝫ ciuilẽ hoĩem vt diximꝰ. Hoc aũt facere non põt ſi ignoret quot ſint ſpẽs earum. Nã nũc q̃dam putãt vnã eſſe popularẽ: ⁊ vnam paucoꝝ potentiũ: qđ non eſt verum. Itaq; oportet latere differentias omnium: ⁊ quot ſint ⁊ quotupliciter componantur.

¶ Declarat ꝙ opꝫ politicum conſiderare que ſunt differẽtie politiaꝝ. Et primo facit hoc. Scđo dicit ꝙ ad ipſum pertinent cõſiderare dñas leguꝫ: ibi. (Leges etiã ſimul ⁊c̃.) In prima dicit ꝙ pter ea que dicta ſunt opꝫ politicum cõſiderare per que ⁊ quõ ↄtingit auxiliari politijs exiſtentibus cum fuerit error in illis: ſicut ptactum fuit in pcedẽtibus. Hoc aũt non poteſt fieri niſi manifeſtũ ſit: que ſint differentie ⁊ ſpecies politiarum: qꝛ nõ eſt poſſibile aliquẽ auxiliari per ſe in eo: qđ non nouit. Aliqui.n. dicunt popularem eſſe vnam tm̃: ſimiliter paucorum: nunc autẽ illud non eſt veꝝ: ſunt.n. plures ſpẽs vtriuſq; iſtaꝝ. Opꝫ igitur politicũ: ſi debeat auxiliari politijs exiſtẽtibus ⁊ dirigere eas ↄſiderare dñas ipſaꝝ quot ſunt: ⁊ qualiter etiã cõponant̃ ex principijs ſuis. ¶ Conſequenter cũ dicit.

¶ Leges etiã ſimul cũ his conſiderande erunt que ſint optime: ⁊ que cõueniant vnicuiq; gubernationi. Sunt.n. leges oẽs ad rẽp. accõmodande: non aũt reſp. ad legem. Eſt nãq; reſp. inſtitutio ciuitatis circa magiſtratus honoreſq; publicos: quẽadmodũ debeãt impartiri: ⁊ in quo poteſtas auctoritaſq; ſũma debeat cõſiſtere: ⁊ qui ſit finis cuiuſq; ſocietatis. Leges aũt eaꝝ varie ſunt: per quas modus reipu. gubernande ſignificat̃: ſm quas debeant illi q̃ ſũt in ptãte imperare ⁊ ꝓhibere tranſgreſſores. Ex quo pꝫ ꝙ neceſſariũ eſt dñas ⁊ numeꝝ tenere ſingulaꝝ rerũp. etiã ad legũ poſitiones. Neq; enim fieri põt: vt eedẽ leges vtiles ſint paucoꝝ potentie ac popularibus: neq; popularibus omnibꝰ: ſique plures ſunt: ⁊ nõ vna dũtaxat.

¶ Declarat ꝙ opꝫ ipſum ↄſiderare de differentijs legum dicens ꝙ cũ cõſideratione pdictoꝝ opꝫ conſiderare de legibus: puta que ſunt optime ſimpliciter: vel que ſunt optime ſm vnãquãq; politiã: ⁊ que ⁊ quales vnicuiq; illaruꝫ cõueniunt. Cuius rõ eſt: qꝛ leges oẽs ferunt̃ vel ferri debent ſm ꝙ cõpetit politie per ſe: ⁊ non econuerſo politias ordinare ſm ꝙ cõpetit legibus. Politia.n. eſt ordo principatuũ in ciuitate: ſm quẽ diſtribuunt̃ ipſi principatus ſꝫ rõnem: ⁊ ſm quẽ attendit̃ quẽ opꝫ eſſe dñantem in ciuitate: ⁊ quis etiam ſit finis cõicationis ciuium. Iſta auteꝫ determinant̃ per leges. Leges.n. ſeparate ſeorſum accepte ſunt enunciationes de agibilibus ſignificantes predictuꝫ ordinem. ſ. ꝙ oportet eſſe differentias: ⁊ quis finis ciuitatis: ⁊ qualiter ⁊ quomodo opꝫ dñari: ⁊ qualiter opꝫ obſeruare tranſgredientes ipſas. Igit̃ manifeſtum: ꝙ neceſſe ẽ politicum ↄſiderare leges ⁊ dñas ⁊ numeꝝ ipſaruꝫ: ⁊ differentias que ſunt ſm differentias ⁊ numeꝝ politiaruꝫ: qꝛ non eſt poſſibile eaſdem leges ↄferre ſtatui populari: ⁊ paucoꝝ: leges.n. differunt ſm diuerſitatem finium ſtatus popularis: ⁊ multoꝝ non eſt idem finis: nec eedem leges cõpetunt oĩbus modis ſtatui populari: ſimiliter nec oĩbus modis ſtatui paucoꝝ. Si nos ſupponamus ꝙ non ſit popularis vna tm̃: nec paucoꝝ vna tm̃: ſꝫ multe. Si.n. ſunt multe: aliqualiter diuerſos fines hñt: leges ṽo diuerſificant̃ ſm diuerſitatem finiũ. ¶ Cõſequenter cũ dicit.

¶ Cum vero in pcedentibus dictũ ſit a nobis: tres eẽ rerũpublicaꝝ ſpẽs: rectas: regnũ optimatũ: ⁊ eã que appellat̃ reſpu. Ac tres earum tranſgreſſiones ⁊ labes: cũ regnũ in tyrãnidẽ. optimoꝝ aũt gubernatio in paucoꝝ potentiã: reſp. aũt in popularẽ ſtatũ labat̃: ⁊ ꝺ optima-

tū gubernatione. ⁊ regia ſit dictū. Nā de optima repu. ꝯſiderare idem eſt: ac de illis dicere. Uult. n. vtraqꝫ illarū ꝑ virtutē ceteris opportunis ꝯcurrētibus ꝯſiſtere. Et inſuꝑ qd inter ſe differat regia ptās ⁊ optimoꝝ gubernatio: ⁊ qñ regia gubernatio putāda ſit determinauim⁹.

❡ Declarat que de ꝑdictis ꝯſiderata ſunt: ⁊ que reſtant cōſiderāda. Et diuidit̄ in duas. Qm̄ primo declarat q̄ ſunt conſiderata. Scḋo cum dicit. (Reſtat nunc.) declarat q̄ reſtant cōſideranda. Primo igit̄ dicit ꝙ in ꝑcedenti methodo diſtinximus politias in rectas ⁊ tranſgreſſas. Rectas qdem vt ſunt regnū: qḋ eſt optimū ⁊ optimatū: ⁊ ea que dr̄ cōi noīe politia. Tranſgreſſe aūt ſunt tyrānis que a regno tranſgredit̄: ꝓpter hoc eſt peſſima ⁊ paucoꝝ q̄ trāſgredit̄ ab optimatu: ⁊ popularis que politia. Adhuc autē cōſideratum eſt in ꝑcedentibus de regno optimatū. Idē enim eſt cōſiderare de his que ſignificant̄ per iſta noīa: ⁊ de optima politia. Utraqꝫ. n. iſtaꝝ duaꝝ intēdit principaliter in finē: qui eſt ſcḋm virtutem: ⁊ ad ipſam virtutē multā ⁊ ꝑfectam exigit. Iteꝝ ꝯſideratū eſt in quo differūt regnum: ⁊ reſp. optimatū: ⁊ qñ etiam opꝫ regnum eſſe: ⁊ quibus opꝫ viuere ſub regno. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Reſtat nunc: vt de illa que appellat̄ reſp. dicam⁹: ⁊ de ceteris gubernādi formis: ⁊ ḋ paucorū potētia: ac de pplari ſtatu ⁊ de tyrānide.

❡ Declarat que reſtant ꝯſiderare. Et circa hoc duo facit. Primo tangit hoc qḋ dictum eſt. Scḋo qꝛ fecerat mētionem de tranſgreſſis politijs: declarat que illaꝝ eſt magis: ⁊ q̄ minus mala: ibi. (Patet igit̄ ⁊c.) Circa primū dicit ꝙ poſt ea: q̄ determinata ſunt relinquit̄ nobis ꝯſiderandum tranſeundo de ea: que appellat̄ cōi noīe politia recta exiſtente: ⁊ de his que tranſgrediunt̄ a rectis: ſicut de populari ⁊ paucoꝝ ⁊ tyrannide. Conſequenter cum dicit.

❡ Patet igit̄ harū tranſgreſſionū que deterrima ſit: que ve ſcḋm q̄dam. Neceſſe eſt. n. prime ⁊ diuiniſſime trāſgreſſionē eſſe deterrimam. Regiā quippe gubernationē neceſſe ē aut nomen hēre ſolū cū nō ſit: aut ꝓpter magnā illi⁹: q regit excellētiā eē. Ex quo fit tyrānidē deterrimā exiſtere: ac plurimū a recta ſpē gubernādi abeſſe. Scḋo aūt loco paucorū potētiā. Nā optimoꝝ gubernatio multū ab hac ſpē diſtat. Maxime vero meliorem eſſe popularem ſtatū.

❡ Declarat que iſtoꝝ eſt magis ⁊ minus mala. Et primo facit hoc. Scḋo tangit defectū cuiuſdā: ibi. (Fuit ⁊ prius ⁊c.) Primo igit̄ dicit ꝙ ex dicendis poterit eſſe māifeſtū que politiaꝝ tranſgreſſaꝝ eſt peſſima: ⁊ que minus mala poſt illā: ⁊ que minime. Illa. n. que trāſgredit̄ ab optima: ⁊ diuiniſſima politia: q̄ ē maxīe ſcḋm rōnē rectā neceſſariū eſt eſſe peſſimam: ſicut ex ſe eſt manifeſtū. Regnū aūt ē optima politia ⁊ maxime ſcḋm rōnē. Regnū. n. aut ſolum nomen regis ꝯpꝫ habere: ⁊ equoce: aut talē eſſe ꝓpter neceſſitatem excellentiā virtutis ⁊ boni vlīter. Dicit̄. n. i 8° ethicoꝝ. ꝙ non eſt rex qui non eſt per ſe ſufficiens ⁊ oib⁹ bonis ſuꝑexcellens: quare tyrannis erit peſſima oīum: ⁊ ꝓpter hoc plurimū diſtat ab optima. Deinde aūt poſt ipſam mala eſt paucoꝝ. tranſgreditur. n. ab optimatu q̄ optima eſt poſt regnū. Ergo ipſa peſſima eſt poſt tyrānidē. Minus aūt mala: ⁊ magis ꝯmēſurata inter tranſgreſſas eſt popularis: qꝛ tranſgredit̄ a politia: q̄ min⁹ recta ē inter rectas: ergo iſta ē minīe mala inter trāſgreſſas. Qḋ. n. a minus bono trāſgredit̄ neceſſe ē eē min⁹ malū. Deiñ cū dic̄.

❡ Fuit ⁊ prius qdā qui iſto mō tradidit: nō tm̄ in idē aſpiciens nobiſcū. Ille. n. exiſtimabat rectarū ſpecierū oīum ceu paucorū potētie laudabiles: ⁊ aliarū deterrimā eē pplarē. Improbarū vero optimā. Nos aūt eas q̄ trāſgrediunt̄ aberrare oēs dicimus: nec paucorū potētiā ꝙ melior ſit altera q̄ꝫ altera recte dr̄. Sed ꝙ min⁹ iꝓba. Ueꝝ de his nūc diſcutere omittam⁹.

❡ Tangit defectū Platonis circa ꝑdicta dicens: ꝙ qdam prioꝝ phōphantiū. ſ. Plato de iſtis ꝓnunciauit: non tm̄ in idem ferens intētionē nobiſcū. Ipſe. n. iudicauit oēs politias bonas eſſe: ſicut regnū ⁊ paucoꝝ ⁊ alias. Sed popularem dixit eſſe peſſimā reſpectu rectaꝝ ſimpliciter. Dixit tm̄ eſſe optimam reſpectu eaꝝ: que inordinate ſunt. Nos aūt ecōtrario dicimus has tres politias totalr̄ tranſgreſſas eſſe popularē ⁊ paucoꝝ ⁊ tyrānidem: ⁊ ꝙ non cōuenienter dr̄ paucoꝝ vnam meliorē alia: que. n. rōnem boni non hn̄t omnino: non ſunt cōparabilia ſcḋm bonitatem: ſed verius pōt dici vnā eſſe minus prauā alia. Que. n. praua ſūt contingunt cōparari vnum alij ſcḋm prauitatem. Sed qꝛ iudiciū de talibus non multum facit ad ꝓpoſitum: dimittatur ad preſens. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Eſt aūt nobis primo diſtinguendū quot ſint differentie rerūpublicarū. Siquidem plures ſūt ſpēs popularis gubernatiōis: ac paucorū.

❡ Dat ordinem conſiderandi de iſtis. Et primo quantū ad ea: que ꝯſideranda ſunt in quarto. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Deide que cōiſſima ⁊ optabiliſſima ſit poſt optimā rēpu. Et ſiqua contingit: alia ad optimatū naturam declinans recte cōſtituta: ⁊ q̄ꝫ plurimis congruēs ciuitatibus que nā iſta ſit.

❡ Quantum ad q̄dam que ꝯſideranda ſunt ꝯīr. Dicit igitur ꝑmo: ꝙ poſt ꝑdicta pmo ē ꝯſiderandū a nobis quot ſunt differentie politiaꝝ dictaꝝ prius: puta pplaris ⁊ paucorum ⁊ optimatū: ſi ita ſit ꝙ ſint plures ſpēs ipſaꝝ. Poſtea ꝯſiderabimus que politia ſit cōiſſima q̄ꝫtū ad omnes conditiones multitudinis: ⁊ que maxime eligibilis in ordine ad finē poſt optimas politias: que ſunt regnū ⁊ optimatum ſimplr̄. Et iteꝝ ſi ꝯtingit eſſe aliquā ſpēm optimatum ꝑter ſimplicē: que ſit hn̄ māſiua: ⁊ ꝯueniens multis ciuitatibus que ſit illa. Poſt hec vero ꝯſiderandū erit q̄ vel qualis qb⁹ vel q̄lib⁹ ſit magis eligibilis: ⁊ magis ꝯgruēs. Poſſibile. n. eſt ꝙ qbuſdā magis ꝯgruat pplaris q̄ꝫ paucorū. Quibuſdā aūt magis illa q̄ꝫ illa. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Deinde aliarū que a qbus expetēda. Forſan enim quibuſdā neceſſaria eſt popularis gubernatio magis q̄ꝫ paucorū potentia. Quibuſdā vero hec magis q̄ꝫ illa. Deinde quēadmoduꝫ diſpoſitū eſſe ꝯueniat illū: q velit has gubernatiōes recipe. Dico āt pplarē ſcḋꝫ ſingulas ſpēs: ac rurſus paucorū potentiā. Tādē vero oīum iſtarū cū facta fuerit breuiter mentio conādū erit referre q̄nam labes ⁊ q̄ ꝯſeruationes ſint ⁊ cōiter oīum: ⁊ ꝑticulariter vniuſqꝫqꝫ: ⁊ per quas cāis illas maxime euenire contingat.

❡ Dat ordinem ꝯſiderādi q̄ꝫtū ad ꝯſiderandū ꝯīr dicens

ꝙ deinde

ꝙ deĩde poſt determinationẽ dictoꝝ ꝯſiderãdũ erit:quõ inſtituende ſunt a principio hꝰ politie:⁊ ex qbus:puta quõ inſtituẽde ſunt:⁊ ex qbus reſp. popularis ⁊ paucoꝝ ſꝫ oẽs ſpẽs eaꝝ:⁊ quõ optima ſit inſtituenda. Deinde aũt poſteri9 ſm intentionẽ:ꝗ̃uis prius ſm executionẽ:puta in 5° li. ſequenti ad ꝯſiderãdũ q̃ ſunt principia corruptiua ⁊ ſaluatiua hꝰ politiaꝝ ⁊ in vl':⁊ ſm vnãquãqꝫ aliaꝝ:⁊ q̃ ſũt cãe ꝑꝑ q̃s maxĩe nate ſunt corrũpi ⁊ ſaluari. Eſt tñ itelligẽdũ ꝙ ꝑius ꝯſiderat de corrũpẽtibꝰ ⁊ ſaluãtibꝰ eaꝝ:puta ĩ 5° iſti9:poſterius ⁊ deinceps de inſtitutione eaꝝ:ꝗ̃uis pꝛiꝰ eẽt in intentione de inſtitutiõe q̃ꝫ de ſaluatione ⁊ corruptiõe.

Tigitur ſint plures rerump. ſpecies illa ẽ cauſa:ꝙ cuiuſqꝫ ciuitatis partes ſunt plures.

Lectio. II.

¶ Poſtq̃ pħs declarauit de qbus ꝯſiderat ſcĩa iſta;⁊ que ſunt dicta:⁊ que dicẽda:⁊ ſm quẽ ordinẽ. In pte iſta ꝓſequit̃:⁊ diuidit̃ in ptes duas:qꝛ pmo facit qḋ dictũ eſt. Secundo determinat de qbuſdã ptibus pncipalibus politie ibi.(Rurſus aũt.)prima in duas. In pma diſtinguit politias. In ſcḋa ꝓſequit̃ de illis:de qbus non eſt dictũ pus: ibi.(Reliquũ eſt.)Adhuc prima in duas. In prima oſtẽdit eſſe plures politias. In ſcḋa diſtinguit ſpẽs ipſaꝝ magis in ſpãli:ibi.(Qḋ aũt.)prima in duas ſm ꝙ pmo probat politias eſſe pl'es:⁊ quot ſunt aliquo mõ. Scḋo ꝙ ſũt plures dictis cũ dicit.(Quãobrẽ vo.)Adhuc pma i duas. In prima dicit ꝙ ſunt plures. In ſcḋa quot ſũt:ibi.(Maxime vo.)Adhuc pma in duas. Pmo pmittit cãm: propter quã ſunt plures. Scḋo manifeſtat ibi.(Videmꝰ.n.) In prima dicit ꝙ cã quare politie ſunt plures eſt:qꝛ cuiuſlibet ciuitatis pl'es ſunt ptes differentes ſm rõnẽ:⁊ ꝗ̃uis diſtinctio forme non ſit ꝑꝑ diſtinctionẽ mãe:tñ ad diſtinctionẽ mãe ſequit̃ diſtinctio forme. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Videmus.n. primo ex domibus ꝯſtare ciuitatẽ:deinde rurſus ex hac multitudĩe alios eẽ diuites:alios paupes:alios medios:diuitũqꝫ ⁊ paupeꝝ ptẽ eſſe bellicam:partem imbellẽ.

¶ Propoſitã cãm manifeſtat:⁊ primo oñdit q̃ ſunt ptes ciuitatis.⁊ quã hñt habitudinẽ ad politiã. In ſcḋa ex hoc cõcludit ꝙ ſunt pl'es politie ſubinducẽs cãꝫ ex dictis ꝑꝑ quã ſũt plures politie:ibi.(Patet igit̃.)Pria ĩ duas. Prio diſtinguit partes ciuitatis. Scḋo oñdit quã habitudinẽ hñt ad politiã.ibi.(Et he qdeꝫ.)Adhuc pma in duas. Pmo diſtinguit partes ciuitatis. Scḋo ſubdiuidit:ibi.(Et rurſus.)In prima dicit ꝙ manifeſtũ eſt:ꝙ pmo ciuitas componat̃ ex domibus:⁊ iõ q̃cũqꝫ ſunt ptes domus ſunt partes ciuitatis radicaliter. Itẽ in multitudine ciuitatis qdã ſunt diuites ⁊ opulẽti:qdã paupes paucã aut nullã hñtes ſubſtãtiã:qdã medij. Iteꝝ diuitũ ⁊ egenoꝝ qdã hñt exercitiũ armoꝝ:qdã non hñt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et rurſus ex plebe partem agroꝛum culture eſſe deditam videmus:parteꝫ mercature:partem opificijs ⁊ ſoꝛdibus miniſterijs.

¶ Subdiuidit partes ciuitatis:⁊ pmo ſubdiuidit egenos. Scḋo diuites:ibi.(Nobilitatis.)Tertio ſubdiuidit medios:ibi.(Preterea.)In pria dicit ꝙ egenoꝝ multi ſunt modi:qdã.n. ſunt agricultores q verſant̃ circa culturam agroꝝ:alij ſunt q vacãt circa cõmutationes venaliũ reꝝ. alij ſunt dediti ſordidis miſterijs q faciẽdo opa ſua maculant corpus:ſicut mercenarij:⁊ iſtoꝝ ſunt multi modi:quidã coriarij:qdã pelliũ curatores ⁊ hꝰ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Nobilitatis quoqꝫ dñe ſunt ſm opulentiã ⁊ magnitudinẽ cenſus. Sunt.n. alij eqtes:quod munus nemo facil'r ſupportare põt:niſi ſit diues. Itaqꝫ antiq̃s tpibus quecunqꝫ ciuitates equeſtri potẽtia excellebant:in his paucoꝝ potentia gubernabat. Equitatu aũt bella cõtra finitimos exercebant:ceu Eretrienſes ⁊ Calcidẽſes ⁊ Magneſij:qui ſũt ſuper Menãdro:⁊ alie plures Aſiaticarum ciuitatum.

¶ Subdiuidit opulẽtos:⁊ dicit ꝙ modi opulẽtoꝝ ſunt ſꝫ diuerſitatẽ diuitiaꝝ ⁊ exceſſum eaꝝ:qdã.n. ſunt diuites ⁊ ſunt eq̃ſtres:aliud.n. munus nõ pñt ferre niſi diuites:⁊ iõ antiquitus in alijs ciuitatibus quarũ potentia erat in eq̃s ⁊ aialibus erat politia paucoꝝ:iſti.n. vtebant̃ eq̃s quos nutriebant ꝯ aduerſarios ſicut cõtra vicinos:ſicut qdã dicti Eretrienſes ⁊ Calcidẽſes ⁊ Magneſij:q ſunt ſup Menãdro:⁊ alie plures ciuitates Aſie. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea ſunt alie nobiliũ dñe:quoſdam.n. genus:quoſdã virtus extollit. Et ſiquid aliud tale ciuitatis partem eſſe dictũ eſt:vbi de optimatibus tractauimꝰ:ibi nãqꝫ diſtinximꝰ quot ex partibus neceſſarijs omnis conſtat ciuitas.

¶ Subdiuidit medios:⁊ dicit ꝙ pter dñas iſtoꝝ diuitum ſunt alie dñe medioꝝ:quoꝝ quidã excedant ſm genus ⁊ nobilitatẽ:alij excedũt ſm virtutẽ. Sil'r aliud aliqd ſit tale qḋ ſit neceſſariũ ⁊ vtile ciuitati:⁊ dr̃ ps ciuitatis:⁊ h̃ dictũ fuit:vbi dicebat̃ de ſtatu optimatũ. Ibi.n. dictuꝫ fuit ex quot ptibus neceſſarijs eſt q̃libet ciuitas:puta in ſcḋo huius:vbi poſuit politiã Platonis:quã forte dixit eẽ optimatuꝫ. Ibi.n. numerauit ptes ciuitatis:vel forte in tractatu ſepato:vbi de rep. optimatũ dixit. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et he qdẽ ptes qñqꝫ ꝯcurrũt oẽs ad rẽp. gubernandã:qñqꝫ pauciores:quãdoqꝫ plures.

¶ Declarat quã habitudinem hñt iſte ptes ad politiã:⁊ dicit ꝙ iſtaꝝ partiũ aliqñ omnes attingunt ad politiã:ſicut in populari:in qua ppl's dñat̃ oẽs attingunt ad eaꝫ ẽt infimi. Aliqñ pauci ſicut in paucoꝝ ſtatu:in qua diuites principant̃. Aliquãdo plures ſicut in ſtatu optimatum:in qua pncipant̃ plures virtuoſi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Patet igit̃ ꝙ neceſſe eſt pl'es reſp. eſſe inter ſe differẽtes ſpecie:nã ⁊ he ptes eaꝝ iter ſe ſpẽ differũt:reſp. eſt iſtitutio gubernatoꝝ:hãc vo diſtribuũt oẽs:vel ſm potentiã coꝝ q participes ſunt:vel ſm aliquam eq̃tatem cõem. Dico aũt veluti tenuioꝝ ⁊ opulentoꝝũ vel cõmunem aliquã amboꝝ. Neceſſariuꝫ eſt ergo reſpu. tot eſſe quot ſunt inſtitutiones circa earũ ſu pereminentias ſm differentiam partium.

¶ Concludit cãm ꝓpter quã ſunt plures politie:⁊ vr̃ cõcludere duas cãs:⁊ dicit ꝙ manifeſtũ eſt:ꝙ neceſſe eſt eẽ plures politias differentes adinuicẽ ſm ſpẽꝫ:qꝛ diſtinctio politiaꝝ ſm ſpẽm eſt ſm diſtinctionẽ partiũ principalium. Ꝗuis.n. diuerſitas ſꝫ ſpẽꝫ nõ ſit ꝑꝑ diuerſitatẽ ptiũ mãliũ:cũ ad diuerſitatẽ ptiũ mãliũ ſequit̃ diuerſitas forme. Sed partiũ ciuitatis q̃dam differunt ſpẽ adinuicem:etiã pertinentiũ ad ſpẽm:plures igit̃ erunt politie. Et eſt intelligendũ ad euidentiã dicti:ꝙ ſicut ptium aialis quedam ſunt:que nõ ptinent ad ſpẽm:ſicut hec caro:hec oſſa:quedam que ptinent ad ipſam:ſicut caro ⁊ oſſa abſolute. Et ſicut ſunt quedã:que non attingũt ad formã rei:ſicut pili ⁊

vngues. Quedã que attingũt ſicut coꝛ ⁊ epar. Et ſm diſtictionẽ iſtoꝝ ſm ſpẽm diuerſificant aialia ſm ſpẽm: non aũt ſm pꝛimaꝝ diſtinctionẽ: que nõ attingũt ad formaʒ: nec ptinẽt ad ſpẽm. Sic ciuitatis ſunt q̃dam ptes: que nõ attingunt ad ciuitatẽ: nec ptinent ad formaʒ eius. Alie ſunt partes pꝛincipales ipſius: ⁊ ſm diſtinctionẽ iſtaꝝ diſtinguunt politie: cuiuſmodi ſunt ille ſm quas diſtinguũtur pꝛincipatus. Alia tñ tãgit ⁊ dicit: ꝙ politia eſt ordo pꝛincipatuũ: ergo ſm diſtinctionẽ pꝛicipatuũ eſt diſtinctio politiaꝝ. Sed diſtinctio pꝛincipatuũ eſt ſm diſtinctionẽ hꝫ partium: in q̃buſdam .n. polityſ pꝛincipatus diſtribuunt ſm potentiã eoꝝ qui pñt attingere ad pꝛincipatũ: in aliys ſm equalitatẽ quãdam ſicut diuites pꝑter exceſſum diuitiaꝝ ⁊ egeni pꝛincipant pꝑter libertatẽ: in aliys plures pꝑ virtutem: ⁊ iſti ſunt medy inter iſtos. Quare manifeſtuʒ eſt: cũ iſte partes ſint plures differentes ſpẽ: ꝙ erũt plures politie differentes ſm ſpẽm: ⁊ tot erunt politie quot ſunt gradus ſm exceſſum aliquem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maxime vero due videnẗ eſſe: quẽadmodũ de ventis dici ſolet: alios q̃dem eſſe boꝛeales: alios auſtrales: ceteros aũt ventos hoꝝ eſſe exceſſus. Sic .n. reſp. duas eſſe: popularem .ſ. ⁊ paucoꝝ potentiam: nam optimates ſpẽm eſſe paucoꝝ potentiuʒ poſuere: ⁊ eã q̃ uocat reſp. dicebãt eſſe popularẽ: quẽadmodũ de vẽtis. Zephyꝝ q̃dem boꝛealẽ: Eurum aũt auſtralẽ. Eodẽq; mõ in harmoniys: vt q̃dã tradunt: nã ⁊ in illis poſuerunt duas ſpẽs: vnã doꝛicam alteram phꝛygiam: ceteras vero omnes vel ad doꝛicam vel ad phꝛygiam referri.

¶ Oſtendit quot ſunt politie: ⁊ pꝛimo facit hoc. Scdõ remouet errorẽ quoꝝũdã: ibi. (Neq; vero ⁊c.) Pꝛima ĩ duas. In pꝛima dicit quot ſunt ſm opinionẽ alioꝝ. In ſcda quot ſm opinionẽ ſuã: ibi. (Maxime q̃dem ⁊c.) In pꝛia dicit: ꝙ ſm intentionẽ alioꝝ due videnẗ maxime eſſe politie: ſicut duo ſunt venti pꝛincipales .ſ. auſtralis ⁊ boꝛealis: ⁊ aly oẽs ſ̃ regreſſiones iſtoꝝ duoꝝ ⁊ ꝙ ab eis deficiẽtes reducunt ad ipſos. Una eſt paucoꝝ: alia eſt popularis. Optimatũ aũt dicunt eſſe ſub paucoꝝ ⁊ reduci ad eã: ⁊ politiam dicunt eſſe popularẽ q̃dam ſicut accidit in vẽtis: ad illos .n. duos oẽs alios reducunt: ſicut Zephyrũ ad Boꝛeam: Euꝝ aũt ad Auſtrũ. Eodẽ modo accidit ĩ pꝑpoꝛtionibus muſicalibus. Sunt .n. due harmõie pꝛincipales quibus oẽs alie coordinantur .ſ. doꝛica ⁊ phꝛygia. Doꝛica dr̃ harmonia pꝛimi toni. Phꝛygia vero tertij. Sed iſtis aliis coordinant quaſdam reducentes ad doꝛicam: quaſdaʒ ad phꝛygiam. Similiter in pꝛopoſito duas poſuerũt pꝛincipales .ſ. popularem ⁊ paucoꝝ: ⁊ iſtis duabus alias coordinauerunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maxime q̃dem igiẗ ↄſueuerunt de reb⁹ pu. ſic exiſtimare: ſed certe verius ac melius eſt: vt nos diuiſimus duaꝝ vel vnius recte cõſtitute ceteras eſſe trãſgreſſiones: vt recte harmonie: ſic ẽt optime reip. ad paucoꝝ q̃dem potentiaʒ inclinãt: que duriores ſunt ac magis violente: que ho remiſſe ⁊ molles ad popularez ſtatũ.

¶ Declarat quot ſũt ſm ſuã opinionẽ: ⁊ dicit ꝙ antiqui ſic cõſueuerunt diuidere politias: melius tñ eſt ꝙ diuidam⁹ eas ſm ꝙ ſupius dictũ fuit .ſ. ꝙ q̃dã ſunt politie recte: q̃dã que ſunt trã ſgreſſiones: ita ꝙ vnius politie bene ordinate vel duaꝝ: alie ſunt tranſgreſſiones: puta bene ordinate: ſicut bene menſurate: ſicut eſt illa: que cõi noie noiaẗ reſp. Alie vero ſicut tranſgreſſiones. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neq; vero popularis ita ſimplr̃ ponẽda ẽ: vt q̃dã ponũt: vbi multitudo dñaẗ: nã ⁊ ĩ paucoꝝũ potẽtiũ: ⁊ vbiq; maioꝛ ps pꝛualet. Eteni ſi eſſent vniuerſi mille trecẽti: ⁊ hoꝝũ mille foꝛent opulenti: neq; ptẽ gubernationis darent trecẽtis illis paupibus ingenuis: ac ceteris paribus: nemo certe diceret hanc eſſe popularẽ. Eodẽq; mõ ſi pauci q̃dem inopes in ciuitate plus eſſent q̃ʒ multi ⁊ opulenti: nec honoꝛes illis impartirentur: nemo vtiq; diceret hanc eẽ ſpeciem: que appellatur paucoꝝũ potentium.

¶ Remouet errorẽ quẽdã circa diſtictionẽ ſtatus paucorum ⁊ popularũ: ⁊ pꝛimo pꝑbat ꝙ non diſtinguunẗ ſicut ipſi poſuerunt eas diſtingui pꝑponẽdo intentũ ſuũ. Scdõ oñdit qualr̃ diſtinguunẗ: ibi. (Potius itaq;.) In pꝛia dicit ꝙ non opꝫ ꝙ determineẗ ſtatus popularis: ſicut q̃daʒ cõſueuerũt ponere ⁊ determinare ipm̃ ſimplr̃: ita ꝙ ſtat⁹ popularis ſit politia: in qua multitudo pꝛincipaẗ: q2 ↄtingit ꝙ in ſtatu paucoꝝ multi diuites dñenẗ: ⁊ tñ tunc non erit ſtatus popularis. Non ergo dꝫ ſtatus popularis determinari: pꝫ h ꝙ multi pꝛincipenẗ: nec paucoꝝ dꝫ determinari: per h ꝙ pauci dñenẗ: q2 ſi eẽnt in aliqua ciuitate mille trecenti: ⁊ mille eẽnt diuites ⁊ pꝛincipareṅẗ alys trecẽtis paupibus: ⁊ liberis exiſtentibus: ⁊ nõ ↄcederent eis aliquid de pꝛincipatu: ſed tñ ſubycerenẗ eis: nullus diceret eos pꝛincipari pꝛincipatu populari: ⁊ tñ multitudo dñaretur. Non ergo pꝫ h determinaẗ popularis ſtatus: q2 multi pꝛincipanẗ. Silr̃ ſi illi trecenti pauperes: ⁊ pauci reſpectu alioꝝ exiſtentes eſſent meliores diuitibus ⁊ pꝛinciparentur: diuites aũt non pꝛincipareṅẗ ſed ſubycerenẗ illis: talem politiã nullus diceret ſtatus paucoꝝ: ⁊ tñ ſunt pꝛincipantes. Quare manifeſtũ eſt ꝙ ſtatus paucoꝝ nõ dꝫ determinari: pꝫ hoc ꝙ pauci dñenẗ: ¶ Deinde cum dicit.

¶ Potius itaq; dicẽdũ fuerit: popularem quidẽ eẽ: cũ penes ĩgenuos hoĩes eſt gubernatio. Paucoꝝũ aũt potentia: cum penes opulẽtos: ſed cõtingit vt alteri multi ſint: alteri pauci: pleriq; ingenui ſunt: rari vero diuites.

¶ Declarat q̃uo determinande ſunt reſpu. paucoꝝ ⁊ populares: ⁊ hꝫ partes duas. In pꝛima pꝑponit: ꝙ per ſe determinanẗ libertate ⁊ diuitijs: ⁊ pꝫ accñs multitudine ⁊ paucitate. In ſcda pꝑbat ibi. (Etenĩʒ ſi ⁊c.) In pꝛima dicit: ꝙ magis dicẽdũ: ꝙ ſtatus popularis ſtq̃ñ liberi exñtes pꝛincipanẗ: paucoꝝ q̃ñ diuites. Sed accidit liberos eſſe plures: diuites vero paucos: ⁊ iõ per accñs determinanẗ paucitate ⁊ multitudine. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Etenim ſi magĩratus honoꝛeſq; publici ſꝫ dignitatẽ diſtribuerẽẗ: vt ĩ Ethiopia q̃dã tradũt fieri: vl̃ ſꝫ pulchꝛitudinẽ paucoꝝũ eẽt gubernatio: cũ pꝫua ſit mltitudo magnoꝝ ⁊ foꝛmoſoꝝ.

¶ Pꝛobat iſtud: qđ dictũ eſt: ⁊ pꝛĩo pꝑbat ꝙ multitudine ⁊ paucitate pꝫ ſe nõ diſtinguũẗ nec determinanẗ. Scdõ ꝙ ſolũ determinanẗ pꝫ ſe pꝫ diuitias ⁊ paupertatẽ: ſed opꝫ adiungere multũ ⁊ paucũ: lꝫ pꝫ accñs: ibi. (Uerũtñ.) In pꝛima dicit ita: dictũ eſt ꝙ paupertate ⁊ diuitijs pꝫ ſe determinaẗ popularis ⁊ paucoꝝ: ſed per accñs multitudine ⁊ paucitate: q2 ſi per ſe diſtribuerenẗ pꝛincipatus ſm magnitudinẽ: ſi

cut dicunt

cut dicũt gdã fieri in ethiopia: vel ſm pulchritudinẽ: ita ꝙ ille q eẽt maior ⁊ pulchrior ꝑncipareť: cum pauci ſint pulchri ⁊ magni: eſſet tunc paucoꝝ. hoc autem falſuz eſt. Status enim paucorum tñ eſt cum diuites principanť. Quare manifeſtum eſt ꝙ per ſe nõ determinanť pauci- tate ⁊ multitudine. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Uerũtamen non ſat eſt reſp. iſtas determi- naſſe: ſed cuz plures ſint partes multitudinis ⁊ paucoruz potentium: adhuc reſumendum eſt vt neqꝫ ingenui pauci exiſtentes pluribus neqꝫ multitudo ingenuis dñetur vt in Apol- lonia que eſt in Jonio: ⁊ in Thera. Jn vtra- qꝫ enim iſtarum vrbiuz honores dignitateſ- qꝫ erant illoꝝ qui nobilitate ꝑſtabãt ⁊ qui pri- mi in eas colonias venerant: qui erant pauci: nõ autem diuitum: licet multitudine ſuparet populus: vt in Colophone antiqtus. Jbi eni poſſidebat magna patrimonia multitudo an- tequam belluz gereret aduerſus Lydos: ſed eſt multitudinis quidez gubernatio: quando ingenui homines ⁊ inopes multi exiſtẽtes gu bernant rempub. Paucorum vero potentium quando opulenti ⁊ nobiliores pauci exiſten- tes gubernant. Quod igiť plures ſint reſpũ. ſpecies: ⁊ quibus de cauſis patet.

❡ Declarat ꝙ paucitate ⁊ multitudine diſtinguunť: ſꝫ ꝑ accñs: ⁊ ꝙ opꝫ iſta adiũgere ⁊ dicit ꝙ ſtat⁹ paucoꝝ ⁊ ſta- tus pplãris nõ ſufficiẽter hñt terminari his duobꝫ ſolũ. ſ. paupertate ⁊ diuitijs: ſꝫ tñ ſiĉ pl'es ptes pplãris ⁊ paucoruꝫ opꝫ adiũgere aliq̃ ad determinationẽ eoꝝ ſaltẽ ꝑ accñs: qm̃ ſi pauci liberi exiſtẽtes ꝑncipenť plibus nõ liberis: nõ diceremus ꝙ ſit ꝑncipatus pplãris: ſiĉ accidit in apollonia q̃ eſt in ionio ⁊ in thera. Jn iſtis. n. vrbib⁹ ꝑncipabanť ex- cellẽtes ſm igenuitatẽ ⁊ pauci exiſtẽtes ſuꝑ vicinas ciuita- tes ⁊ iõ nõ erat pplãris. Silr ſi multi ſm diuitias excedẽ- tes ꝑnciparenť: nõ diceremꝰ pplãrẽ: ſiĉ accidit antiqtus in q̃dã ciuitate q̃ dr̃ colophon. Jn illa. n. ciuitate erãt plu- res diuites ãteq̃ fieret bellũ iter ipſos ⁊ lydos ⁊ ꝑncipa- banť: attñ nõ erat pplãris: ſꝫ ſic dꝫ dterminari pplãris vt dicať ꝙ pplãris ẽ in q̃ pl'es exiſtẽtes liberi ⁊ pauperes ꝑnci- panť: ⁊ paucoꝝ ẽ qñ diuites pauci exiſtẽtes vel nobiles do minanť. ⁊ tũc ꝯcludit ꝙ ſũt pl'es politie dicẽs: ꝙ manife- ſtũ ẽ ꝙ politie ſunt pl'es ⁊ ꝓꝑ quã cãm ſunt plures.

Quamobrem vero plures ſint q̃ꝫ ille quas diximus: ⁊ q̃ naz iſte ſint ⁊ ꝓꝑ qd deinceps dicem⁹: principio inde pri⁹ aſſumpto: fatemur. n. nõ vnam ptẽ: ſꝫ plures oẽm hr̃e ciuitatẽ. Lec. III.

❡ Poſtq̃ꝫ phus declarauit ꝙ plures ſunt politie ⁊ ꝓꝑ quã cãm ⁊ quot ſunt aliq̃ mõ: in pte iſta declarat ꝙ ſunt plu- res politie q̃ꝫ que dicte ſunt ⁊ oñdit hoc q̃ſi ex vtute cu- iuſdaz medij ꝑ qd oñdebat ꝑus ꝙ ſunt plures: ⁊ diuidiť in duas. Jn ꝑma oñdit ꝙ ſunt plures q̃ꝫ q̃ dicte ſunt. Jn ſcd̃a oſtẽdit q̃ ſunt ꝑncipales iter illas ſm alios. ibi. (Ce- teras q̃.) Adhuc ꝑma in duas. Jn ꝑma ꝑmittit itẽtũ ſuũ ꝓponẽdo ꝑn^m^ ad ꝓbãdũ hoc. Jn ſcd̃a ꝓſequiť. ibi. (Ut igr̃.) Jn ꝑma dicit ſic: dctñ eſt ꝙ ſunt plures politie: q̃dã. n. ſũt recte ⁊ iſte ſunt tres regnũ optimatũ: ſtat⁹: politia ⁊ ſunt tres nõ recte: tyrãnis: paucoꝝ: popularis: modo di- cendũ eſt ꝙ ſunt plures politie q̃ꝫ q̃ dicte ſunt ⁊ q̃ ſunt il- le ⁊ ꝓꝑ quã cãm ſunt plures accipiẽdo ꝑn^m^ ad hoc ꝓban- dũ qd ꝑus aſſumptũ fuit ad ꝓbãdũ ꝙ eẽnt pl'es. ſ. ꝙ ois ciuitas plures ptes hꝫ ⁊ nõ vnã ſolũ: ex iſto. n. eodẽ ꝓba- biť ꝙ ſint plures q̃ꝫ que dicte ſunt. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Ut igiť ſi aĩalis vellemus ſpecies capere pri- mo ſegregaremus: id qd neceſſarium ſit ani- mal omne hr̃e: ceu quedam ſenſitiuorũ: ⁊ ꝙ cibuz ꝯficiat: atqꝫ recepiet: puta os ⁊ ventrẽ: ⁊ ꝑterea illas: qbus mouenť ptes: ſi itaqꝫ tot ſpẽs ſolum: harum vero differẽtie forẽt. Dico aũt ceu oris genera plura ⁊ ventris ⁊ ſenſiti- uorum: ⁊ ꝑterea eaꝝ qbus mouenť ptiũ harũ ꝯiugationis numerus neceſſario efficiet plu- ra genera aĩalium. Nõ enim fieri põt vt idem animal habeat plures differẽtias oris: ſic etiã neqꝫ auriũ. Jtaqꝫ qñ ſuſcepte ſunt oẽs cõbina- tiones iſtoꝝ faciẽt ſpẽs aĩalis: ⁊ tot qdẽ ſpẽs quot ꝯiugatiões ſunt partiũ neceſſariarũ.

❡ Probat accipiẽdo ſĩle in his q̃ ſunt ſm nãm: qꝛ politia aſſimilať eis. Eſt. n. politia ſm rõnẽ. ea ãt que ſm rõnez ſunt poſteriora his q̃ ſunt ſm nãm: ⁊ ortuz hñt ex illis: ⁊ iõ aſſumit ſimile in his ad ꝓbãdũ itẽtũ ſuũ: ⁊ hꝫ ptes duas. Primo aſſumit ſimile. Scd̃o adaptat ꝓpoſitũ. ibi. (Eodẽ mõ.) Circa ꝑmũ itelligendũ eſt ꝙ ſicut dctñ eſt ꝑus ptiũ mãliũ q̃dã ſunt q̃ ptinẽt ad ſpẽm: q̃dã aũt non. Partes ptinẽtes ad ipſam ſunt ſine qb⁹ ſpẽs nõ põt eſſe: ſicut caro ⁊ os ptinẽt ad ſpẽm hoĩs: qꝛ ſine his nõ põt eẽ homo. Partes mãles nõ ptinẽtes ad ſpẽm ſunt ſine qb⁹ ſpẽs põt reperiri: ſicut iſta oſſa ⁊ iſte carnes nõ ptinẽt ad ſpẽm hũanã: qꝛ ſine iſtis põt eſſe hõ. Scd̃z igiť diſtinctio nem ptiũ ptinẽtiũ ad ſpẽz diſtinguiť forma: q̃uis diſtin- ctio forme nõ ſit ꝓꝑ diſtinctionẽ mãe. De talib⁹ vero ptib⁹ ſm quaꝝ diſtinctionẽ diſtinguunť forma ⁊ ſpẽs loquiť hic phus ⁊ dicit: ꝙ ſi aliqs velit accipere ſpẽs aĩalis oꝫ ꝙ diſtinguanť ptes mãles aĩalis ſine qb⁹ nõ põt eẽ forma aĩalis: nõ aũt ſine qb⁹ aĩal põt eſſe vt dicat ꝙ ptiũ aĩalis mãliuz aliud eſt ſenſitiuũ: aĩal. n. determinať ſenſu: ⁊ iõ opꝫ eſſe vnã ptẽ ſenſitiuã organicã. Aliud nutritiuũ: aliud digeſtiuũ: cũ aĩal nutriať opꝫ ꝙ recipiat alimẽtũ ⁊ ꝙ di- gerat. iſta aũt fiũt ꝑ diuerſas ptes. q̃re aĩalis eſt q̃daz ps receptiua alimenti: ſicut os: alia digeſtiua ſicut venter. Tertiã nõ adiungit hic: que neceſſaria eſt: per quã. ſ. emit- tit ipurũ ⁊ ſuꝑfluũ: ſed in libro de morte ⁊ vita adiungit illã. Jterũ cũ aĩal moueať vel de loco ad locuz: ſicut aĩa- lia: que mouenť motu ꝓgreſſiõis vel motu dilatiõis ⁊ cõ- ſtrictiõis: ſicut q̃dã iꝑfecta oꝫ ꝙ habeat ptes aliquas op- portunas ad motũ. Si ergo ſint tot ptes aĩalis ⁊ iſtaruꝫ ptiũ ſint plura genera differẽtia ſm ſpẽm: ſicut ſunt plu- ra gnã oris ⁊ ventris que differũt ſm ſpẽz. Similr ⁊ plu- ra ſenſitiua differẽtia ſm ſpẽm ⁊ plures ptes opportune ad motũ manifeſtũ eſt ꝙ ſm diſtinctionẽ iſtaꝝ ptiũ eſt diſtinctio ſpecierũ aĩaliũ: qꝛ nõ eſt poſſibile ꝙ idem aĩal ſm ſpẽm hẽat plures vẽtres differẽtes ſꝫ ſpẽm ⁊ plures aures ⁊ plures differẽtias oris: qꝛ ſi aĩal ſit vnius ſpẽi oꝫ ꝙ ptes ſint vnius ſpẽi: qꝛ per formã ipſi⁹ ptes eius deter- minanť. Ergo ille que terminanť per formam vnã ſunt vnius ſpẽi. Nõ ergo poſſibile eſt vnius aĩalis eſſe plures differẽtias ſpecificas oris ⁊ ſic de alijs. Quare mãifeſtũ eſt ꝙ ſi accipianť oẽs cõbinationes que poſſibiles ſunt iſtarũ partiũ aĩaliũ que differũt ſm ſpẽs ꝙ erunt diuer-

ſe ſpecies animalis ⁊ tot quot ſunt tales combinationes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eodem modo de rebuſ. ciuitates enim non ſolum ex vna: ſed ex multis partibus conſtant vt ſepius dictum eſt.

¶ Applicat ad ꝓpoſitū ⁊ intendit iſtā rōnē: ſm diſtinctionē ptiū ptinentiū ad ſpēm diſtinguunt̄ ſpēs: ſed plures ſūt ptes ptinētes ad rōnē politie ⁊ plures ꝙ̄ que dicte ſunt. ergo plures erūt politie ⁊ plures ꝙ̄ que dicte ſunt. Circa iſtā rōnē duo facit: pmo applicādo ſimile ad ꝓpoſitū ponit minorē. Scdo ꝓbat eā. ibi. (Una quedaꝫ ⁊c.) In prima dicit ꝙ ſicut ſm diſtinctionē partiū aīalis pertinētiū ad ſpēm eſt diſtinctio ſpecierum aīalis ⁊ plures ſunt ſpēs aīalis cū ſint plures tales ptes: eodē mō ſunt plures politie: qꝛ diuerſe ſunt partes ciuitatis differētes ſm ſpeciem: nō enim ciuitas ex vna parte cōponit̄: ſed ex multis ſicut frequēter dcm̄ eſt ſuperius. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Una quidem pars eſt circa alimenta multitudo quos agricolas dicimus. Altera vero pars circa miniſteria: ceu artifices: ſine quibus ciuitas habitari nō poteſt. Harum vero artium alie ſunt neceſſarie: alie ad delitias pertinent ⁊ ad vite cultum. Tertia pars eſt forenſis multitudo: que circa emendum vendendumqꝫ ⁊ circa mercaturam ⁊ nūmulariam verſat̄. Quarta pars mercenarij.

¶ Probat ꝙ ſunt plures partes ciuitatis. Sunt aūt tres gradus in ea. infimus: medius: ⁊ ſupremus: ⁊ ſm hoc diuidit̄ in tres partes. In pma enumerat partes populi q eſt in gradu infimo. Scdo enumerat partes medias. ibi. (Quinta.) Tertio partes ſupremas. ibi. (Reliqua.) In pma dicit bene dcm̄ eſt: ꝙ ſunt plures partes ciuitatis. Una enim eſt multitudo que adminiſtratiua eſt alimēti: ſicut ſunt agricole: ⁊ iſta eſt pma ps ⁊ neceſſaria: alimētum enim neceſſariū eſt in ciuitate: ⁊ iō neceſſarij ſunt illi qui adminiſtrant ipm. Secūda pars ciuitatis ꝙ̄tū ad gradum inferiorem ſunt viles mercenarij: ⁊ dicunt̄ viles mercenarij qui in operibus ſuis maculant corpus ſicut ſunt fullones ⁊ coriarij ⁊ alij hmōi artifices ſine quibus nō pōt ciuitas inhabitari: ⁊ iſtarū artiuꝫ multa ſunt genera. Quedā enim eſt: que eſt ad neceſſitatē ciuitatis: ſicut textiua ⁊ coriaria: ſine enim iſtis nō eſt ciuitas. Alia eſt ꝓpter delectationē ⁊ bene viuere: ſicut muſica: ⁊ quedaꝫ: que ordinant̄ ad ſuperfluas delectationes ſicut muſica quedā. ⁊ quedā que nociue ſunt ciuitati: ſicut tapillaria ⁊ aleatiua. Tertia ps ciuitatis eſt forenſis: que eſt circa vēditiones ⁊ emptiōes ⁊ negociatiōes ⁊ nūmularios. Quarta pars ciuitatis eſt mercenaria: ⁊ dn̄r mercenarij qui locāt opa ſua. Sic igit̄ ſunt ꝙ̄ttuor ptes ciuitatis ꝙ̄tū ad inferiorē gradū ipſius. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quinta propulſatores belli: que qdeꝫ pars nō minus neceſſaria eſt ciuitati ꝙ̄ aliqua ſuperiorum ſi velint tueri libertatem. Impoſſibile eſt enim vt que ciuitas vocari mereat̄ ſit natura ſerua. Per ſe enim ſufficiens ciuitas: ſeruꝰ autem non per ſe ſufficiens eſt.

¶ Enumerat partes medias ciuitatis: ⁊ dicunt̄ medie: qꝛ medio mō ſe habēt inter pnimū pncipans ⁊ populū qui tenet inferiorē gradū: ⁊ diuidit̄ in ptes qnqꝫ. In pma ꝓbat ꝙ ꝓpugnatiuū ſit ps ciuitatis. In ſcda ꝙ iudicatiuū. ibi. (Atq ⁊c.) Et in tertia ꝙ ꝯſiliatiuū. ibi. (Iudiciarie exhibitores ⁊c.) In ꝙ̄rta ꝙ diuites. ibi. (Septima ⁊c.) In qnta ꝙ directiuuꝫ populi. ibi. (Octaua ⁊c.) Prima iſtaꝝ diuidit̄ in duas. In pma ꝓbat ꝙ ꝓpugnatiuuꝫ ſit ps ciuitatis. Scdo remouet errorē quorūdaꝫ. ibi. (Quapropter ⁊c.) In pma dicit ꝙ qnta ps ciuitatis cōparādo ꝙ̄ttuor pmas ptes: ⁊ pma īter medias eſt ꝙ ꝓpugnatiuū eſt ps que nō eſt minus neceſſaria ꝙ̄ aliq̄ pdictaꝝ ſi non debeat ciuitas eſſe ſerua. manifeſtuꝫ. n. eſt incōueniēs ⁊ ꝯtra rōnē ciuitatis ipſam eſſe nāliter ſeruaꝫ. Et rō huius eſt: qꝛ ciuitas eſt per ſe ſufficiēs: ſed illud qđ ſeruū eſt nō eſt per ſe ſufficiēs: qꝛ oēs opationes eius ad alterū ordinant̄. Illud aūt cuius opationes ad alterū ſunt: non eſt ꝑ ſe ſufficiēs. q̄re manifeſtū eſt ꝙ ciuitas nō debet eſſe ſerua. Sed ſi ciuitas nō hr̄et pugnātes ꝯtra aduerſarios ſubiugaret̄ alijs ⁊ eēt ſerua. Quare māifeſtū ē ꝙ neceſſarium eſt in ciuitate eſſe ꝓpugnatiuū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quapropter in libris de rep. ornate quidem hoc dictum eſt a Socrate. Inqt eniꝫ ex quattuor maxime neceſſarijs ciuitatem conſtare: hos aūt eſſe textorem: agricolam: coriarium: edificatorem. Rurſus vero adiungit q̄ſi illi nō ſufficiāt: fabrū ferrariū: ⁊ paſtorē: ⁊ inſup negociatorē ⁊ nūmulariuꝫ. ⁊ hec oīa complent primā ciuitatē: q̄ſi vero ciuitas oīs neceſſarioꝝ grā ſit ꝯſtituta: ac nō magis grā honeſti: ⁊ q̄ſi eque indigeat coriarijs ⁊ agricolis.

¶ Remouet erroreꝫ platonis: ⁊ diuidit̄ in duas. In pma oſtēdit ꝙ inſufficiēter dixit de ptibus ciuitatis. Scdo tāgit qđ dixit Plato de propugnatiuo. ibi. (Propulſatores ⁊c.) In pma dicit: ita dcm̄ eſt ꝙ ꝙ̄ttuor ſunt ptes ciuitatis neceſſarie circa gradū infimū ciuitatis: ⁊ eſt alia ps nō minꝰ neceſſaria que dr̄ ꝓpugnatiuū: ꝑꝑ qđ manifeſtū eſt: ꝙ qdā ſicut Plato leuiter: hoc eſt ſine inqſitiōe ⁊ non ſufficiēter dixit de ptibꝰ ciuitatis. Dixit. n. Socrates ⁊ vocat Platonē Socratē: qꝛ Plato intitulauit politiaꝫ noīe ſocratis magiſtri ſui ꝙ ꝙ̄ttuor ſunt ptes valde neceſſarie ⁊ ſine qbus nō pōt eē ciuitas. Dixit aūt illas ptes eē agricolā curantē de alimēto: ⁊ manifeſtū eſt ꝙ iſta eſt neceſſaria: qꝛ ſine alimēto nō pōt eſſe ciuitas. aliā dixit textorē ⁊ coriariū: ſine iſtis. n. nō pōt eē ſilr ciuitas. aliā dixit edificatorē: ciuitas. n. ex domibus eſt: iō opꝫ ꝙ ſint edificatores in ciuitate. Iſtas quattuor poſuit neceſſarias ciuitati. Iterū poſuit alias quas dixit nō neceſſarias. ſ. fabrū ferrariū: ⁊ dicit̄ ferrarius qui opat̄ ferro. Iterū paſtores qui curā habēt de aīalibꝰ. Iterū negociatorē ⁊ nūmularium. Et iſtas dixit eſſe cōplemētū pme ciuitatis. Uocabat āt pmā ciuitatē vt eſt ex pmis ptibꝰ cōpoſita. Sic āt poſuit ac ſi ciuitas eſſet gratia ipſius viuere abſolute: ⁊ nō ꝑꝑ bene viuere: ac ſi ciuitas tm̄ pmo ⁊ per ſe ſit ex eq̄libꝰ: ſicut ſunt coriarij ⁊ agricole: nō aūt eſt ita: nō. n. ciuitas eſt grā ipſius viuere abſolute: ſed grā ipſius bene viuere: ⁊ ꝑꝑ h̄ multe alie ptes ſunt neceſſarie in ipſa ꝙ̄ ille poſuit. Iteꝝ ciuitas nō tm̄ indiget eq̄libus imo ineq̄libus: ⁊ iō dcm̄ eſt ꝙ errauit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propulſatores aūt belli nō primaꝫ facit partem anteꝙ̄ aucta regione: ac vicinis cōtractis ad bellum deueniatur.

¶ Tangit qđ dixit de ꝓpugnatiōe ⁊ dicit ꝙ de ꝓpugnātibus ſilr nō bene dixit: ꝙ in pncipio tn̄ ciuitas edificaretur nō fuerūt neceſſarij: ſed poſtea cū ciuitas augmētat̄

⁊ extēdit̄

⁊ extēdit̃ ad fines: vel ad terminos alterius ciuitatis: ex qbus ſepe cauſat̃ diſſentio ad reprimendū violentiā aduerſariorum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Atq in q̄ttuor illis ⁊ in quotcūq; cōicantibꝰ neceſſariū eſt eē aliquē qui ius dicat ac decernat. Siqdē ergo aiam qs ponat aialis eſſe prē magis q̄ꝫ corpus: ⁊ ciuitatū magis talia ponēdū eſt eſſe ptes q̄ꝫ ea que ptinēt ad neceſſarium vſuꝫ. Propulſatores belli videlicꝫ ac iuſtitie.

ℂ Oſtendit ꝙ iudicatiuū ſit ps ciuitatis. ⁊ dicit ꝙ iterum iter q̄ttuor ptes: vel quotquot ponant̃ neceſſariū eſt eſſe in ciuitate prē que determinet ⁊ diffiniat accuſatiōes ⁊ diſceptatiōes que ſunt in ea ⁊ faciat iuſtū ⁊ hoc ꝓbat: q2 ſicut aia ſe hꝫ ad corpus: ſic iudex ſe hꝫ ad ciuitatē: nā ſicut aia vel intellectꝰ ingrit ⁊ ꝯſiliat̃ ⁊ iudicat de inuentis ſic iudex ingrit ⁊ ꝯſiliat̃ de ꝯferentibꝰ ad finē politie ⁊ iudicat. ſed aia neceſſaria ps eſt aialis ⁊ hoīs ⁊ magis q̄ꝫ corpus. ergo ſimilr iudex eſt ps neccīa in ciuitate ⁊ q̄ꝫ ꝓpugnatiuū qđ magis q̄ꝫ illa que ordinat̃ ad vſuꝫ corporis. Probat aūt pl9 de iſtis ꝙ ſint ptes magis q̄ꝫ de alijs: q2 de iſtis minꝰ videbat̃ ꝙ eſſent neceſſarie: ⁊ pcipue minus videret̃ ſi ciuitas eſſet inſtituta gratia ipſius viuere abſolute. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Iudiciarie exhibitores: ac p̄terea cōſultores quod eſt ciuilis prudentie opus: ⁊ hoc ſiue ſeparatim exiſtat quibuſdam: ſiue eiſdem: nihil refert ad hunc ſermonem: nam ⁊ in armis eē ⁊ agros colere ſepe contingit eiſdem. Quare ſi hec ⁊ alia ponēda ſunt ciuitatis eſſe partes: manifeſtum eſt ꝙ ⁊ propulſatores belli pars neceſſaria ſunt ciuitatis.

ℂ Oſtendit ꝙ ꝯſiliatiuū ſit ps ciuitatis: ⁊ dicit ꝙ ꝯſiliatiuum eſt ps ciuitatis ⁊ rō huiꝰ eſt: q2 ꝯſiliari eſt opus politici: hꝫ.n. politicus ꝯſiliari de ꝯferētibꝰ ad finē ciuitatis. quare manifeſtū eſt ꝙ ad politicū ptinet ꝯſiliari. Sed que ptinēt ad politicū ſm ꝙ hmōi ſunt de neceſſitate ciuitatis. quare ꝯſiliatiuū eſt ps ciuitatis. Iſta aūt. ſ. ꝯſiliatiuū ⁊ iudicatiuū vtrū ſeparatim exiſtāt: vt alius ſit ille qui iudicat. alius ſit qui ꝯſiliat̃. aliꝰ qui in armis eſt. aliꝰ qui colit agros: ſiue nō ſeparatim exiſtāt: ſed vnus ⁊ ideꝫ ſit qui iudicat ⁊ ꝯſiliat̃: nihil differt ad ꝓpoſitū: hoc eniꝫ poſſibile eſt: videmus.n. ꝙ idē pōt eſſe miles ⁊ agricola: ſimilr idem pōt eſſe iudicans ⁊ ꝯſilians. Si igit̃ miles ⁊ agricola ſint ptes ciuitatis: manifeſtuꝫ ꝙ ⁊ iſta ⁊ illa que ordinant̃ ad bella ps erit ipſius. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Septima pars eſt eorum qui magna patrimonia habentes reip. onera ſuſtinent: quos opulentos vocamus.

ℂ Oſtendit ꝙ diuites ſunt ptes ciuitatis: ⁊ dicit ꝙ ſeptima pars ciuitatis cōputādo oēs p̄cedentes eſt illa: q̄ miniſtrat diuitias: quā partē dicimꝰ opulētos. Cū.n. ciuitas debeat eē ꝑ ſe ſufficiēs oꝫ ꝙ hēat diuitias: alr nō eēt. ⁊ iō illi ſunt neccīj in ciuitate q hīt hꝫ diuitias. Deīde cū dic̃.

ℂ Octaua eorum qui publicam operam exhibent: ⁊ qui in magiſtratibus gerēdis occupati exiſtunt. ciuitas enim abſq; magiſtratibus eſſe non poteſt. Neceſſariuꝫ igit̃ eſt eſſe quoſdam qui magiſtratus gerere valeant: ⁊ hoc munus ſufferre vel ꝑpetuo vel ad tpˢ.

ℂ Oſtēdit ꝙ directiuū ppli ſit ps ciuitatis: ⁊ dicit ꝙ octaua ps ciuitatis eſt illa q̄ magiſtratꝰ gerat: directiua ſit populi. Iſta aūt ē neccīa: q2 pplus eſt ſine rōne ⁊ iō idiget aliq̄ directiuo: ne p̄ter rōnē moueat̃. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Reliqua xo ſunt illa: de qbꝰ ſupra determinauimus in conſulēdo ⁊ ius litigantibus reddendo xſari. Si igit̃ hec ciuitatibus adeſſe oꝫ recteq; fieri ⁊ iuſte: neceſſariū eſt eē aliquos qui virtutem habeant rerum ciuilium.

ℂ Oſtēdit ꝙ ſupma pars ciuitatis eſt neccīa: ⁊ dicit ꝙ ps que adminiſtratiua eſt in ciuitate circa p̄ncipatus neccīa eſt in ciuitate: q2 ciuitas nō pōt eſſe ſine p̄ncipibꝰ: cuiꝰ rō eſt. Quia politia eſt ordo p̄ncipatuū ⁊ maxīe p̄mi. ergo manifeſtū eſt ꝙ necē eſt aliquos eſſe in ciuitate potētes p̄ncipari: vel ſempꝫ: vel aliqn̄: ita ꝙ aliqn̄ vnꝰ p̄ncipet̃ aliqn̄ alius. Silr alia de qbꝰ dcm̄ eſt. ſ. de ꝯſiliatiōe: ⁊ de illo qui determinat diſceptationē iter aliquos altercātes de iuſto oꝫ eē in ciuitate. Si igit̃ hec in ciuitate fieri pñt bene ⁊ iuſte ⁊ iniuſte ⁊ male. opꝫ aūt fieri bene: hoc aūt nō pōt eſſe ſine v̄tute dirigēte. manifeſtū ꝙ necē ē aliquos viros politicos p̄ncipari in ciuitate ſꝫ v̄tutē. Sic igit̃ apparet ꝙ ſunt plures ptes ciuitatis differētes ſm ſpēm ⁊ rōnē: q̄re erūt plēs politie. ℂ Si aūt aliqs dicat qđ ſupiꝰ dcm̄ eſt: ꝙ ſunt ſex. tres recte: ⁊ tres trāſgreſſe: ⁊ nō plēs. Dōm qđ ſupius dixit ꝙ ſunt ſex gnā politie ⁊ nō plēs: q̄dā tn̄ ipaꝝ hīt ſpēs ſub ſe ꝯtētas: ⁊ ſic hic loqt̃. vñ vult ꝓbare ꝙ ſunt plēs politie ſm ſpēs. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Ceteras ergo potentias eiſdem adeſſe poſſe videntur pluribus: ceu eoſdē eſſe propulſatores belli: ⁊ agricolas: ⁊ artifices. Et preterea conſultores ⁊ iudicantes arrogant quoq; ſibi virtutē: cuncti ⁊ multiphariam ſe idoneos exiſtimant ad gubernandum. Uerū paupes: ac diuites eoſdē eſſe impoſſibile eſt. Quapropter he partes precipue vidētur eſſe ciuitatis inopes. ſ. ⁊ opulenti.

ℂ Oſtēdit que ſunt p̄ncipales inter iſtas ſm intentioneꝫ alioꝝ. Et diuidit̃ in duas ſm ꝙ per duas rōnes oſtendit ꝙ ydem pñt eſſe ꝯſiliantes ⁊ iudicātes que ſunt p̄ncipales. Secūda ibi. (Et ꝓpterea ⁊c.) In p̄ma dicit ꝙ cū ſint multe partes ciuitatis: due tn̄ vident̃ eē p̄ncipales ⁊ maxime oppoſite. ſ. diuites ⁊ egeni. Alias enim ptes ꝯtingit multis eiſdē exiſtere ſimul. verbi gratia. Idē poſſunt eē ꝓpugnantes ⁊ agricole ⁊ artifices. Iteꝝ idē poſſunt eſſe cōſiliantes ⁊ iudicantes. Iterū cum his poſſunt eſſe virtuoſi. Sed īpoſſibile eſt vnū ⁊ eundē ſimul eſſe diuiteꝫ ⁊ pauperē. Propter qđ manifeſtū eſt: q diuites ⁊ egeni vident̃ eſſe maxime p̄ncipales partes ciuitatis: ⁊ maxime differētes ꝑꝑ qđ due maxīe vident̃ ptes ciuitatis eē in qbꝰ diuites vel paupes p̄ncipant̃. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Et p̄terea ex eo ꝙ vtplurimū alij pauci ſunt alij multi maxime omnium contrarie inter ſe partes iſte apparent. Itaq; ⁊ reſp. ſm earum p̄ualētiam conſtituerunt: ac due vident̃. ſ. popularis ⁊ paucorum potentia.

ℂ Proponit ſecundā rōnē. Et dicit ꝙ iterū diuites ⁊ egeni vident̃ due partes eſſe ciuitatis maxime cōtrarie: q2 vt in pluribus diuites ſunt pauci ⁊ pauperes multi. Quare manifeſtū eſt ꝙ politie que determinant̃ ſꝫ exceſſus iſtarum partiū erunt due politie maxime contrarie ⁊ di-

uerſe. Ex quo manifeſtuз eſt ꝙ popularis ꝛ paucoꝝ ſunt due politie diuerſe ꝛ diſtincte: ꝗuis autē diues ſm ꝙ diues: ꝛ pauper ſm ꝙ hmōi maxime differunt ne vnus ꝛ idem ſimul poſſit eſſe diues ꝛ pauper: tamē nō maxime differūt ſm rōnē bonitatis ꝛ malitie. Et iō ꝯſiderando ſm rōnez boni ꝛ mali nō maxime differūt: ſꝫ ſunt aliq̄ q̄ plus differunt. Ulterius ꝯcludit qđ dcm̄ eſt ꝑus: ꝙ ſunt plures politie q̄ȝ que dicte ſunt ꝛ ꝑꝑ quā cām.

Quod igiť ſint plēs reſp. ꝛ ob q̄s cās dcm̄ eſt prius. Lec. IIII.

¶ Poſtq̄ȝ phus oñdit plures eē politias in generali: oſtēdit in ſpeciali eſſe plures diſtinguendo quedā genera ipſarū ſicut popularē ꝛ paucorū. Et diuidiť in duas. In ꝑma premittit intētū ſuū. Secundo ꝓſequiť. ibi. (Quod vō ꝛc̄.) In ꝑma dicit ꝙ poſtq̄ȝ dcm̄ eſt: ꝙ ſunt plures ſpēs popularis ꝛ paucoruз: ꝛ hoc manifeſtū erit ex eodē ꝑncipio: ex quo ꝓbatū fuit in gn̄ali: ꝙ ſunt plēs ſpēs politie. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quod vero ꝛ popularis ipſi⁹ ſpēs ſint plures: ꝛ paucorum potentiū oſtendim⁹. Patet autē hoc ex his que dicta ſunt: nam ꝛ in plebe ꝛ in nobilitate plura ſunt hoіuз genera. Plebis quidem vna ſpecies agricole. Alia artifices. Alia negociatores qui emendis vendēdiſq̄ȝ rebus intendunt. Alia circa rem maritimā: ꝛ horum alij bellatores: alij mercatores: alij naute: alij piſcatores: multis enim locis horū omniū turba ingens: vt piſcatores Tarenti ꝛ Bizantij. Naualis mltitudo Athenis. Mercatores ī Egina ꝛ Chio. Portitores ī Thenedo. Inſuꝑ manuales ꝛ paruas facultates habentes qui ocioſi eſſe non poſſunt. Preterea qui non ex vtroq̄ȝ parēte ciues ſunt orti: liberi tamen hoīes: ꝛ ſi q̄ hmōi plebeiorū hominum ſpecies altera.

¶ Proſequiť ꝛ ꝑmo oſtendit ꝙ ſunt plures politie populares ꝛ plures paucorū. Et ꝑmo in generali. Scđo in ſpeciali ꝛ diuiſim. ibi. (Popularis igiť.) In prima intendit iſtā rōnē Scđз diſtinctionē partiū pertinentiū ad ſpēз: diſtinguiť ſpecies. ſed partes mālēs populi pertinentes ad rōnē ſtatus popularis: ꝛ partes diuitū pertinentes ad rōnez potentie paucoꝝ ſunt plures: ꝗre ſunt plures ſpecies. Hmōi rōnis declarat minorē: ꝛ ꝑmo ꝙ ſunt plures partes populi. Scđo ꝙ ſunt plures ꝑtes diuitū. ibi. (Nobilitatis ꝛc̄.) In ꝑma dicit ꝙ plures ſunt ꝑtes populi differentes ſm ſpēm: etiā diuitū ſilr: vna ꝗdē ſpēs vel pars populi eſt agricultura. alia circa artes ſicut negociatores alia que verſať circa emptionē ꝛ venditionem. alia que circa mare: ꝛ iſta multas hꝫ ſub ſe ſpēs. Quedā .n. eſt que ordinatur ad bellicas operatiōes. Alia que ad pecunias acqrendas. Alia eſt nautica ſolū ad piſcādū: in diuerſis aūt locis multi ſunt oꝑantes ſm ſingula iſtoruз: ſicut in tarēto ꝛ bizātio multi ſunt piſcatores. Athenis ſunt multi naute. In egina vō ꝛ chio ſunt multi negociantes in mari. Et in thenedo multi ſunt tranſportātes per mare. Ulterius eſt alia parſ populi que diciť manualis que laborat manib⁹. Hoc aūt eſt: q2 modicā habēt ſubam tales vñ pñt viuere. et iō nō pñt vacare ſpeculationi vel actib⁹ bellicis. Ulterius alia ſpēs popli. ſ. ſi aliqs nō natus ſit ex duob⁹ ciuib⁹ liber ꝑs populi eſt. Itez ſi ſit aliq̄ alia ſpēs multitudinis ꝑs populi eſt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Nobilitatiſ vō diuitie: gen⁹: virt⁹: diſciplina: ꝛ his ſimilia: q̄ dñr ſm eandē differētiā.

¶ Oſtēdit ꝙ ſunt plures ꝑtes diuitū. Et dicit ꝙ inſigniuз plures ſunt partes. Quidam enim ſunt diuites q2 diuitias habēt. Alij nobiles. Alij virtuoſi ꝛ diſciplinati: ꝛ quicunq̄ȝ alij ſimiles iſtis ſm eundem modum partes ſunt inſignium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Popularis igitur prima ſpēs diciť maxime ſm equalitatem. Uult enim lex huius popularitatis eſſe pares diuites ꝛ pauperes: nec alteros plus poſſe: alteros minus: ſed vtroſq̄ȝ eſſe equales: ſiquidem maxime libertas eſt in populari ſtatu: vt putant quidaз ꝛ equalitas certe eſſet maxime pariter omnibus reip. participantibus. Cum vero populus ſit multitudo ꝛ id obtineat ꝙ pluribus videatur: neceſſe eſt vt hec ſit popularis gubernatio. Una igiť ſpecies popularis eſt hec.

¶ Proſequiť modos popularis ꝛ paucorū in ſpāli ꝛ diuiſim. Et diuiditur in duas: q̄ȝ in prima parte ponit modos popularis ꝛ paucorū. Secūdo cū dicit. (Sunt inſuper ꝛc̄.) Ponit modos ſtatus optimatuз. Adhuc prima diuiditur in duas. Q̄ȝ in prima ponit modos iſtaruз politiarum. Secūdo aſſignat rōnē iſtoꝝ. ſcđa ibi. (Nec latere ꝛc̄.) Adhuc ꝑma in duas. In prima enumerat modos popularis. In ſcđa modos paucorū. ibi. (Paucoruз vero ꝛc̄.) Prima in quinq̄ȝ ſm ꝙ enumerat quinq̄ȝ modos popularis: quorum tñ ꝑmus ꝛ vltimus in vnū incidunt vt videbiť. Secunda ibi. (Alia vō ꝛc̄.) Tertia ibi. (Alia ſpecies.) Quarta ibi. (Alia ſpecies.) Quinta ibi. (Alia ſpecies ꝛc̄.) In ꝑma dicit: ꝙ prima ſpēs popularis que maxime dicitur popularis eſt in qua principantť ſꝫ oīmodam equalitatē: ꝛ hoc apparet. Quia lex fuit in tali politia ꝙ de honoribus nō plus diſtribueretť diuitib⁹ q̄ȝ egenis: vel virtuoſis q̄ȝ nō virtuoſis: ſed equaliter iſtis ꝛ illis. Iterū dicebat lex ꝙ iſti nō magis deberent dominari q̄ȝ illi: nec ecōuerſo: ſed iſti ꝛ illi indifferēter: q2 ſunt ſimiles vel equales. Et ideo q2 equalitatē habēt in libertate ꝛ equaliter debēt dñari ꝛ recipere de honoribus nō plus vnus q̄ȝ alter. Si enī libertas maxime ſit in populari vt dicūt plures: in iſta aūt ſunt oēs eq̄les. Manifeſtuз eſt ꝙ maxime erit politia ꝛ equalitas ſm ipm̄ ſi oēs cōmunicēt in oībus eq̄liter. Et ꝙ iſta ſpēs ſit popularis ꝓbat ſic. In iſta enī ſpē politie dñať populus ſiue multitudo: q2 oēs ſunt eq̄les ſm libertatē ꝛ ꝑncipat⁹ diſtribuitur ſꝫ ipāз. Et iō multitudo tota dñať: ſꝫ vbi multitudo dñať: ꝑplaris ē. h̄ igiť eſt vna ſpēs pplaris. Deīde cū dič.

¶ Alia vero ſpecies vt magiſtratus: honoreſq̄ȝ in rep. ſm cenſum patrimoniorum: ꝛ eum quidem paruū tribuantť: ita vt qui tanta poſſidet habilis ſit ad honores reip. ſuſcipiendos. Qui vō nō poſſidet: ſit inhabilis.

¶ Ponit ſcđam ſpēm. Et dicit ꝙ ſecūda ſpēs popularis eſt in qua aſſumiť aliqs ad ꝑncipatū ꝑꝑ aliquē terminū diuitiarū: paruū ꝗdē. Et adiūgit paruuз ad h̄ vt plures poſſint regere. Si .n. nō aſſumerentť niſi qui magnū poſſiderent cenſum: eſſet admodum paucorum: ꝛ ſic nō eēt popularis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alia ſpecies popularis eſt vt oībus omnino

ciuibus

ciuibus babilitas ſit modo non ſint aliqua ex cauſa obnoxij: dominetur autem lex.

¶ Ponit tertiā ſpēm. Et dicit ꝙ tertia ſpēs popularis eſt in quo oēs babiles ſunt ad magiſtratus gerēdos: dūmō nō ſint obnoxij ex aliq̄ cā: puta qꝛ ex aliq crimine ciuilitatē amiſerunt vt ↄtingit capite diminutis: aut qꝛ ſerui ſint vel aliquo alio mō ciuilitate careāt. Et in iſto p̄ncipatu p̄ncipās p̄ncipat̄ ſm legē: cū enim qlibet aſſumat̄. Et quilibet ex ſe nō pōt eſſe ſufficiens dirigere: opꝫ ꝙ ſit dirigibilis ꝛ a lege dirigat̄. Iterum nō oēs p̄nt vacare: iō oportet ꝙ ſm legē p̄ncipent̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alia ſpēs popularis eſt: vt omnes omnino babiles ſint ad magiſtratus gerendos: modo ſint ciues ꝛ dominetur lex.

¶ Ponit quartam ſpeciem. Et dicit ꝙ quarta ſpecies popularis eſt in qua aliqui aſſumunt̄ ad principatum ſiue ſint ſerui ſiue liberi dum tamē ſint in ciuilitate. Et qꝛ nō omnes tales poſſūt vacare ad principatū: oꝫ ꝙ p̄ncipent̄ ſm legem ſicut prius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alia ſpecies eodem modo niſi ꝙ non lex dominat̄: ſed multitudo. Hoc aūt fit quando populi decreta preualent legibus.

¶ Ponit q̄ntā ſpēm ꝛ videt̄ eadē eſſe cū prima: niſi ꝙ in iſta repetit magis determinate qđ dixit in p̄ma. Et diuidit̄ in duas. In p̄ᵃ ponit ſpēm iſtā. In 2ᵃ oſtēdit ꝙ nō eſt vere politia nec ſtatus popularis. ibi. (Mento ꝛc.) Adhuc p̄ma in duas. In p̄ᵃ ponit ſpēm iſtā. In 2ᵃ oſtēdit ꝑꝑ quā cām accidit. ibi. (Accidit aūt ꝛc.) In prima dicit ꝙ q̄nta ſpēs que videt̄ eſſe eadē cū p̄ma eſt qñ multitudo p̄ncipat̄ nō ſm legē: ſed ſm decretū. Et eſt intelligēduꝫ ꝙ decretū itelligit̄ dupliciter. Uno mō dicit̄ enūciatio q̄dā vniuerſalis de p̄ticularibꝰ opabilibꝰ: ſicut dicit pħs ſcđo rhetorice ſue. Alio mō dicit̄ iudiciuꝫ aliqđ de aliq̄ operabili: ꝛ ſic ſumit̄ hic decretum. Et differt a lege: qꝛ lex eſt de vniuerſali ꝛ obligat ad futurum: decretum vō iſto modo ſumptum eſt de particulari operabili ꝛ obligat ad preſens tantum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Accidit autē iſtud ob prepotētes quoſdam qui populum ducunt. Nam in his rebuſp. in quibus dominatur lex: prepotēs aliquis non fit qui populum ducat: ſed optimi ciuiū rēp. gubernant. At vbi leges non dominantur: ibi ductores populi oriuntur. Solus enim populus regit compoſitꝰ vnus ex pluribꝰ. Multitudo enim auctoritatem habet nō vt ſinguli: ſꝫ vt oēs. Homerus aūt cū dicit non eſſe bonū vt plures regant: vtrum de hac dicit: vel de illa cum plures gubernant vt ſinguli: incertum eſt. Talis ergo populus: vtpote abſolutam poteſtatem habēs dominari ſolus querit nec vlli legi ſubeſſe. Efficiturqꝫ dominator: itaqꝫ aſſentatores eius in p̄cio habent̄. Et eſt hmōi populus in gubernatione ſua tyrāno ꝓſimilis. Idē nēpe mores: ꝛ vtrobiqꝫ meliores deprimunt̄. Et decreta huiꝰ populi perinde ſunt vt tyranni precepta.

¶ Declarat ꝑpter quā cām iſte modus accidit. Et diuiditur in duas. In p̄ma ꝓponit qđ accidit ꝑpter ductores populi ꝛ ſuaſores. Et aſſignat cāꝫ q̄re iſti introducti ſunt. In ſcđa aſſignat cām popularis p̄dicte ex dictis. ibi. (Hi auctores.) Prima in duas. In p̄ma oſtēdit quare ductores ſunt introducti. Scđo cōparat eos ad adulatores. ibi (Et ductores.) Dicit igit̄ ꝙ accidit populū dn̄ari nō ſm legē: ſed ſm ſniam populi ꝑpter p̄potētes. Et hoc apparet: qꝛ in his popularibus in q̄bus p̄ncipatus eſt ſm legē nō opꝫ ꝙ ſit ductor: ſed ſunt viri optimi in p̄eminentia. Tunc. n. populus nō ducit̄ ſm ſolā volūtateꝫ alicuius: ſꝫ ſm legē. Prepotēs aūt ducit populū ſm ſuā voluntateꝫ: nō ſm legē. Sed vbi nō eſt p̄ncipatus ſm legem, ibi eſt ductor ꝛ ſuaſor: qꝛ populus deficit a rōne. Et iō indiget aliquo ductore: ꝛ cū nō ducat̄ ſm legē: opꝫ ꝙ ſm rōnem vel voluntatē alicuius. Talis vō eſt p̄potēs ꝛ ſuaſor ꝛ tn̄ totus populus cōpoſitus ex multis dn̄at̄ ꝛ eſt ſicut monarcha ꝛ p̄nceps vnus. Omnes eni p̄ncipant̄ nō diuiſiꝫ ſed ↄiunctim. De quo dixit homerus ꝙ nō eſt bonꝰ p̄ncipatus vbi multitudo p̄ncipat̄. Sed incertū eſt vtrū intellexit homerus ꝙ qñ tota multitudo dn̄at̄ ſicut vnus monarcha ↄiunctim nō ſit per ſe bonus p̄ncipatus: vel qñ populus dn̄at̄ ita ꝙ vnuſquiſqꝫ dn̄et̄. Sed qñ hmōi populus qui eſt ſicut monarcha q̄dā vult regere ciuitatē monarchice: ꝛ qꝛ hoc nō facit ad vtilitateꝫ oium: ſed ſui ꝛ ↄtra voluntatē inſigniū: opꝫ ꝙ dn̄atiue p̄ncipet̄. i. p̄ncipatu dn̄i ad ſeruū: ꝑpter qđ accidit ꝙ adulatores acceptant̄ ꝛ honorant̄ a talibus: qꝛ acceptant̄ ꝛ honorant̄ a tyrānis cuius rō eſt: qꝛ adulator eſt qui dicit ꝛ operat̄ ea que opinat̄ placere: in nullo volēs cōtriſtari. Unuſq̄ſqꝫ aūt diligit ſuā excellentiā ꝛ vult eſſe certus de ipſa: ꝛ iō libēter audit ipſam ꝛ illū qui teſtat̄ de ea. Sed adulator dicit excellētiā alterius affirmando vt ſibi placeat: ꝛ iō honorat̄. Et qꝛ in iſta politia ſunt aliq qui dicūt excellentiā populi: cū dicūt ꝙ oīa debent referri in populuꝫ ꝛ ꝙ vnus nō debet magis dn̄ari q̄ꝫ alius: ꝛ ꝙ ſunt oēs eq̄les. Ideo in tali politia adulatores ſiue ductores honorant̄ vel acceptant̄. Populus ēt iſte qui ſic p̄ncipat̄ ꝓportionabiliter ſe hꝫ tyrānis in monarchijs in q̄bus vnus p̄ncipat̄. Et iō eadē ↄſuetudo ꝛ idē mos. in vtroqꝫ eniꝫ opprimunt̄ meliores: eſt enim p̄ncipatus eorū dn̄atiuus reſpectu melioꝝ: qꝛ opprimūt ipos ꝛ nō itēdūt bonū eoꝝ ꝑ ſe. Iterū in p̄ncipatu iſtoꝝ ſunt decreta ſic in tyrānide ſunt p̄cepta ad opprimēdū meliores. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et ductores ſuaſoreſqꝫ huiꝰ populi ſunt, velut adulatores illi qui circa tyrannos verſant̄ ꝛ vtriſqꝫ apud vtroſqꝫ potentia par tam adulatoribꝰ penes tyrannū q̄ꝫ ductoribꝰ ſuaſoribuſqꝫ populi apud ip̄m populū.

¶ Cōparat ductorē ad adulatorē: dicēs ꝙ ductor ꝛ adulator ſunt idē ꝛ ꝓportionant̄. Uterqꝫ eniꝫ vult dicere vel facere q̄ placeat alij. Sed differunt: qꝛ ductor dicit ea q̄ placēt populo. Sed adulator dicit ea que placēt tyrāno: qꝛ tyrānus ꝛ populus habēt magnā p̄tātē. Manifeſtuꝫ eſt q̄ vterqꝫ hꝫ magnā p̄tātē. Sed ductor apud populū: adulator apud tyrānū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Hi auctores ſunt vt decreta ꝛ leges infringant: ꝛ ad volūtatem populi cūcta referant̄. Cōtingit aūt illis fieri potētes ex eo: qꝛ populus dominat̄ omniū. Ipſi āt volūtatē ppl̄i maxime ducūt: qm̄ fides a ppl̄o eis adhibet̄.

¶ Declarat ꝑpter q̄d accidit talis politia. Et diuidit̄ in duas. Primo aſſignat cām ꝑpter quā ſic p̄ncipatꝰ in iſta politia ſm ſniam nō ſm legē. Scđo aſſignat cām q̄re to

tus populus dñaꝛ. ibi.(Preterea.) In pˀma dicit ꝙ ductores ſunt cā q̄re populus dñaꝛ ſm ſniam ſuā nō ſm leges. Dicūt enī ductores ⁊ ꝑpotentes oia debere referri in populū ⁊ ꝙ vnus nō debet magis dñari q̄ alius ⁊ ꝙ oēs ſunt eq̄les. Hec aūt placēt populo: iō dñanꝛ ſm ſniam: ⁊ qꝛ populus pˀncipaꝛ oibꝰ ꝯtingit ꝙ iſti ſunt magni ⁊ magnā potētiā hñt. Iſti.n.tenēt opinionē ppli. Sūt.n.tria q̄ faciūt ad bñ ꝑſuadēdū ſm Ariſto.z.rhetoꝛ.ſ.prudentia: virtus: ⁊ beniuolētia. Et pp̄ iſtud tertiū ductores ō facili ſuadēt populo. ſunt.n.eis beniuoli. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preterea qui de magiſtratibus queruntꝛ ad iudiciū populi negocia ferūt. Populus aūt gratanter audit eoꝝ prouocationes: per hūc modū magiſtratus irritanꝛ oēs.

¶ Declarat q̄re totus populus pˀncipaꝛ. Et dicit ꝙ iſti ductores accuſantes pˀncipatus in qbꝰ vnus vel pauci pˀncipanꝛ: dicūt ꝙ tota multitudo ōbet dñari ⁊ iudicare que fiunt per alios magiſtratꝰ. Omnia.n.debēt referri ad populū: ⁊ melius eſt totū pˀncipari q̄ ptē. Populus aūt gratāter recipit hāc allegationē: oēs.n.faciliter exaudiūt ꝓponētes pro eis ad q̄ iclinanꝛ: ſicut itēperatus pro actu itēperātie ꝓpter qḋ cū ptātē habeāt pˀncipanꝛ deſtruētes alios pˀncipatus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Merito aūt reprehendere videnꝛ qui dicūt hmōi popularē non eſſe legitimam reip. ſpeciem. Ubi enim leges non preualent: non eſt reſp. nam lex dominari omnibus debet. In particularibus autem magiſtratū ⁊ politiam vel populum prouidere.

¶ Declarat ꝙ hmōi politia ī qua pˀncipaꝛ ꝑplus nō ſꝫ legē: ſꝫ ſm ſniaꝫ nō eſt ꝑpˀe politia nec ſtatꝰ popularis. Et pˀmo ōclarat ꝙ nō eſt ꝑpˀe politia. Scḋo ꝙ ꝑprie nō eſt popularis. ibi.(Itaq̄ ſi.) In pˀma dicit ꝙ rōnabiliter videꝛ dicere ille q dicit ꝙ hō popularis nō eſt ꝑpˀe politia: ⁊ rō huiꝰ eſt: qꝛ vbi nō pˀncipanꝛ leges nō eſt politia: qꝛ oꝫ in politia legē pˀncipari in oibꝰ. Opꝫ.n. pˀncipatū ⁊ politiā iudicare de ſingularibꝰ. Judicāt aūt ſm leges vbi leges ꝓuidēt: vbi vō nō: tūc magiſtratꝰ ſupplēt ⁊ decernūt. Et iō vbi eſt politia leges pˀncipanꝛ: ſed in tali populari non pˀncipanꝛ leges: ſꝫ ſnia populi. g̃. talis popularis nō eſt politia ꝑpˀe. ¶ Sed aliqs argueret ꝯ̄ illud ⁊ qḋ dicꝛ ꝙ vbi leges nō ꝑualēt nō eſt reſp. qꝛ monarchia regalis politia eſt: tñ nō eſt pˀncipatꝰ ſm legē: ſed ſm volūtatē ⁊ rōnē pˀncipātis. ¶ Ad h̄ poſſet aliqs dicere breuiter ꝙ q̄dā ē politia monarchicha in qua vnus dominatur. Alia eſt politia poliarchicha in q̄ plures pˀncipanꝛ. In politia poliarchicha nō corrupta pˀncipatꝰ eſt ſm leges ⁊ de tali loquiꝛ hic Ariſto. in alia nō. Aliter dōꝫ eſt ⁊ meliꝰ ꝙ in omni politia recta pˀncipās dominaꝛ ſm leges: qꝛ in oī politia pˀncipaꝛ aliqs ſm aliq̄ regulā quā dicimꝰ legē. Sed in qbuſdā illa regula eſt exiſtēs in volūtate ⁊ rōne: in qbuſdā eſt extra in ſcripto. In monarchia regali monarcha hꝫ iſtaꝫ regulā que eſt in volūtate ⁊ rōne eiꝰ: in politia poliarchicha eſt extra in ſcripto: qḋ g̃ dicebaꝛ ꝙ vbi eſt politia ibi eſt pˀncipatus ſm legē: verū eſt vel itrinſecā vel ſcriptaꝫ. Hic aūt intelligit de ſcripta: ⁊ iō nō multū differt a pˀma: ſed eam declarat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaq̄ ſi eſt popularis vna ſpērū reip. clarū eſt ꝙ talis gubernatio in qua decretis cuncta efficiūtur non eſt proprie popularis. Nullū enim decretum recipit eſſe vniuerſale. De popularis igitur ſpeciebus in hunc modum determinatum ſit.

¶ Oſtendit ꝙ nō eſt ꝑprie popularis. Et dicit ꝙ popularis eſt politia q̄dā. Sꝫ talis popularis in qua ſententie pˀncipanꝛ nō leges nō eſt politia: qꝛ politia eſt ſm leges: que ſunt de vniuerſalibꝰ: ſed ſnie ſunt de ꝑticularibꝰ nō vniuerſalibꝰ. Nulla.n.ſnia eſt vniuerſalis ſm ꝙ hic itēdumꝰ de ipa vt dcm̄ eſt pˀus. Quare manifeſtū eſt ꝙ talis popularis nō eſt ꝑpˀe ꝑplaris. Ulteriꝰ ꝯcludit ꝙ ſpēs popularis determinent hoc mō. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Paucoꝝ vero gubernationis ſpēs vna eſt in qua magnū habentes cenſum ad gubernationem reip. recipiunꝛ: atq̄ ita magnum vt tenues homines ad eū ꝑuenire non poſſint. Is vō q tanta poſſidet habilis ſit ad rēp. gerēdā.

¶ Enumerat modos paucoꝝ. Et diuidiꝛ in q̄ttuoꝛ ſm ꝙ ponit q̄ttuoꝛ. Scḋa ibi.(Alia ſpēs ⁊c.) Tertia ibi.(Alia ſpēs.) Quarta ibi.(Quarta ſpēs.) In prima dicit ꝙ vna ſpēs paucoꝝ eſt in qua diſtribuunꝛ pˀncipatꝰ ſm q̄ndā honorabilitatē: puta diuitiaꝝ vel generis: ita ꝙ egeni nō attingāt ad ipos q̄uis ſunt plꝛes. In paucoꝝ aūt iſta licitū eſt pˀncipāti attingere ad eādē remp. ſ. q̄tū ad ꝯſiliū ⁊ deliberatiōes cōes ⁊ tractatꝰ. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Alia ſpecies eſt cum a paruo cenſu eſt habilitas: ⁊ eligūt ipſi eos quibus deſit. Si igitur ex omnibus hoc faciant: videtur hoc eſſe potius optimatuū. Sin vero ex paruo numero: paucorum potentie.

¶ Ponit ſecundā ſpēm. Et dicit ꝙ alia eſt ſpēs paucoꝝ in qua diſtribuunꝛ pˀncipatus ſꝫ minores cēſus. Et pˀncipātes pñt eligere alios ꝯſocios ſuos ſi aliq deficiant: ⁊ ſi eligant illos qui deficiunt ex quibuſcūq̄: dum tñ virtuoſi ſint: optimatuum eſt. Si aūt ex aliquibus vt ex diuitibus vel nobilibus: tūc paucoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alia ſpecies eſt cū filius patri ſuccedit.

¶ Ponit tertiā ſpēm. Et dicit ꝙ tertia ſpēs eſt qñ pˀncipatus diſtribuunꝛ ſm honorabilitatē maiorē ad hec diuitiarum aut generis: ⁊ filius in principatu ſuccedit patri ⁊ fit princeps pro patre. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quarta ſpecies cū hoc fit qḋ modo diximꝰ ⁊ lex non dominaꝛ: ſed illi qui regunt. Et hec eſt ſpecies in paucoꝝ gubernatiōe: vt eſt tyrānus in monarchia. ⁊ vt eſt in populari ſtatu vltima illa ſpecies: de qua diximus: ⁊ vocant hmōi ſpeciem paucoꝝ potentiam. gubernationis igiꝛ paucoꝝ he ſpēs ſunt.

¶ Ponit quartā ſpēm. Et dicit ꝙ quarta ſpēs eſt qñ aliq pˀncipanꝛ pp̄ honorabilitatē maximā: ⁊ filius ſuccedit patri. Et in iſto pˀncipatu nō pˀncipaꝛ lex: ſed pˀncipes ſm voluntatē ꝑpˀiā: ⁊ ſic ſe hꝫ iſta iter paucoꝝ: ſicut tyrānus inter monarchias. ſicut.n. in tyrānide tyrānꝰ pˀncipaꝛ pˀmo ⁊ per ſe pp̄ bonū ſuū: ⁊ bonos opprimit: ſic in iſto pˀncipatu pˀncipes pˀncipanꝛ pp̄ bonū ſuū. Et iō ſicut iter monarchias tyrānis eſt peſſima: ſic iter paucoꝝ potētias iſta eſt peſſima. Et ſicut popularis vltima de qua dcm̄ eſt inter oēs ſpēs popularis peſſima eſt: aſſimilaꝛ enī tyrānidi: ſicꝛ dcm̄ eſt pˀus: ſic inter potentias paucoꝝ iſta eſt peſſima: ⁊ talem paucoꝝ potentiā vocant paucoꝝ potentiam: qꝛ potentes valde pˀncipanꝛ. In fine ꝯcludit ꝙ tot ſunt ſpēs popularis ⁊ paucoꝝ vt dictum eſt.

Nec latere

Hec latere nos debet qđ multis locis accidit rēp. que ſm leges nō ſit popularis: more tamen ⁊ geſtione populariter gubernari. Similiter aūt ecōuerſo apud alios ɔtingit rēp. ſm leges eē pplarem: morib⁹ tamē ⁊ geſtione ad paucoꝝ gubernationē magis referri. Lec. V.

⸿ Poſtq̄ pñs poſuit modos popularis ⁊ paucoꝝ ponit incidēs vnū. Et diuidiť in duas. In pma ponit incidens. In ſcđa oſtēdit pp quā cām illud ɔtingit. ibi. (Cōtingit aūt ⁊c̃.) In pma dicit ꝙ iſtud non dꝫ nos latere qđ accidit in multis locis: ꝙ aliq̄ politia nō ſit ſm leges popularis: ſed pp ɔſuetudinē ⁊ modū ipſam ɔtingit eē popularem. ſimilr ecōtrario apud alios ɔtingit vt ſit popularis reſp. ſm leges: ſed per aſſuefactionē ɔtingit ciues viuere ſꝫ rēp. paucoꝝ. ⸿ Sed illud nō videť eē verū: qꝛ leges ſunt de ɔferētib⁹ ad finē reip. ergo ſi aliq viuāt ſm vnā rēp. ⁊ regant̄ per leges alterius reip. ſimul ⁊ ſemel itēdūt diuerſos fines: vel eadē reſp. tēdit in diuerſos fines: ſꝫ h̄ eſt īpoſſibile. q̄re nō videť eē poſſibile ꝙ aliq viuāt ſm vnā rēp. ⁊ leges ſint alteri⁹ reip. ⸿ Dōꝫ ꝙ nō ē poſſibile ꝙ aliq ſimplr viuāt ſꝫ vnā rēp. ⁊ ſimplr leges in illa ſint ſm aliā: qꝛ ſil tēderēt in diuerſos fines ſimplr: qđ nō eſt poſe: ſed poſe eſt ꝙ aliq ſm gd viuāt ſm vnā rēp. ⁊ ſm gd regāť legib⁹ alteri⁹ reip. vel ſimplr gdē viuāt ſꝫ vnā rēp. regant̄ aūt in aliqb⁹ legib⁹ alteri⁹: vel ecōtrario. Et ideo eſt cā diſſenſiōis in aliqbus ciuitatib⁹: ꝙ aliq viuāt ſm vnā rēp. ⁊ leges ſint ſm aliā: qꝛ ille qui cognoſcit leges ⁊ amat eas odit volentes viuere ſm eas leges: ⁊ hoc eſt cauſa diſſenſionis. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Contingit aūt hoc maxime poſt mutatiōes rerūp. non enim ſtatim mutant̄: ſed contenti ſunt ab initio homines parua acceſſione potētie. Itaqꝫ leges gdem manent vt prius erant. preualent tamē qui rēp. mutauerūt.

⸿ Oſtendit qñ ⁊ pp quā cām accidit aliquos viuere ſm vnā rēp. ⁊ leges ſꝫ aliā. Et dicit ꝙ hoc qđ dcm̄ eſt maxie ɔtingit poſt trāſmutatiōes rerūp. Cū. n. vna ciuitas trāſmutať de rep. in aliā: nō ſtatim trāſmutať: ſicut. n. in medicinalib⁹ ſubite trāſmutatiōes nociue ſunt ſic in rebuſ. ⁊ iō cū trāſmutať de vna rep. in aliā: aliqd retinēt de p⁹. Amāt. n. ciues ea que ſub pma rep. ɔtinebant̄: ⁊ iō aliqd retinētes de pma trāſmutant̄ ad aliā q̄ſi paulatī aliqd accipiētes de poſteriori: ⁊ ſꝫ aliō dimittētes pmā: ita ꝙ accidit ꝙ leges pme reip. remaneāt ſm aliud ⁊ viuāt ſꝫ rēp. ad quā trāſmutant̄ ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Quod aūt tot ſint popularis ⁊ paucorū gubernationis ſpecies: ex ipſis patet. Neceſſe eſt eni aut omnes partes populi quas ſupra enumerauimus reip. gubernationem habere: aut quaſdam habere: q̄ſdam non habere. Cū igiť ⁊ agricole ⁊ mediocria poſſidentes rempu. gubernant: ſm leges eſt gubernatio. Victum enim ex opera ſua querere habent: nec ocioſi eſſe poſſunt. Itaqꝫ lege conſtituta ſolūmodo neceſſarijs cōcionib⁹ intendūt. Alijs aūt recipi ad remp. licet cū tanta poſſidebūt q̄ꝫta determinat lex: omnino enim non licere omnib⁹ paucorū potētie eſt. Ociari aūt eū q non redditus habeat impoſſibile. Hec igiť eſt vna ſpecies popularis gubernationis.

⸿ Aſſignat rōnē modoꝝ popularis ⁊ paucoꝝ. Et pmo aſſignat rōnē modoꝝ popularis. Scđo paucoꝝ. ibi. (Paucoꝝ aūt ⁊c̃.) Prima in q̄ttuor ſꝫ ꝙ aſſignat rōnē q̄ttuor modoꝝ popularis. Scđa ibi. (Altera v̄o ſpēs ⁊c̃. Tertia ibi. (Tertia ſpēs ⁊c̃.) Quarta ibi. (Quarta ⁊c̃.) In pma dicit ꝙ ex his que dicta ſunt apparet ꝙ ſunt tot modi popularis ⁊ paucoꝝ: qꝛ in populari aut pncipant̄ oēs: aut plures. Et ſi plures: aut iſti: aut illi. cōtingit. n. ɔſiderare agricolas ⁊ alios artifices. Et ſi agricole ⁊ illi qui habent diuitias mediocres ita ꝙ nō ſunt excellēter diuites nec nimis paupes: ſed mediocriter ſe habēt pncipent̄ ſꝫ leges: nō ſm volūtates eoꝝ: eſt pmus modus. Et rō hui⁹ eſt: qꝛ agricole habēt viuere de agricultura circa quā oꝫ eos laborare ⁊ iō nō pñt vacare ɔgregatiōib⁹ ciuitatis vñ pncipantes talibus ſciētes leges nō faciūt ɔgregationes: niſi pro magnis ⁊ valde neceſſarijs caſib⁹: ⁊ qꝛ multitudo nō vult aliter ſubijci. Et opꝫ aliquos q̄nqꝫ aſſumi ad pncipatū. ordinať ꝙ pncipent ſm leges. Alij etiā qui habēt aliq̄ꝫ dignitatē diuitiaꝝ aut generis moderatā: cū ſm legē pñt aſſumi ad pncipatū. Et iō oēs qui habēt poſſeſſiones pñt aſſumi vt melius poſſint vacare. Si eni nō pñt aſſumi oēs qui ad aliq̄ꝫ dignitatem poſſeſſionis: erit paucoꝝ in qua nō oēs aſſumunť: ſed excellentes valde. Illi aūt qui nō habēt aliquas diuitias nō pñt aſſumi: qꝛ tales debent aſſumi ad pncipatū qui pñt vacare: ſed eū qui nō hꝫ aliquos ꝓuentus vel aliq̄s poſſeſſiōes īpoſe ē poſſe vacare: q̄re manifeſtum ꝙ in tali pncipatu nō aſſumunť oēs q mediocres hñt diuitias. Et tūc ɔcludit ꝙ h̄ eſt vna ſpēs pplaris: ⁊ pp pdictas cās. ⸿ Deinde cū dicͭ.

⸿ Altera v̄o ſpecies eſt omnib⁹ licere qui prohibiti non ſint p gen⁹: potentib⁹ tamē in ocio eē. Quapropter in hmōi gdēꝫ populari leges ꝓualēt ⁊ gubernāt: qꝛ reddit⁹ non eſt.

⸿ Aſſignat rōnē ſecūde ſpēi: ⁊ dicit ꝙ alia ſpēs popularis in qua aliq aſſumunť ad pncipatū per electionē aſſequētem ad q̄lilibet oēs attingere qui nō ſunt refutati ſm genus: puta viles valde: ſed liberi ſimplr ex vtroqꝫ ciue libero. Si tñ poſſint nō refutari pp penuriam: pp ꝙ in iſto pncipatu pncipant̄ ſm legē. Et rō eſt: qꝛ tota multitudo nō hꝫ ſufficiētes diuitias. ⁊ iō opꝫ cōmittere pncipatum alijs: ⁊ qꝛ ſubijci nō vult oīno: ordinat multitudo qui pncipent ſm legem. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Tertia ſpēs eſt omnib⁹ omnino licere rēp. gerere qui liberi ſint: non tamē licere ob ſupradictam cauſam. Quare neceſſariuꝫ eſt in hac quoqꝫ legem dominari.

⸿ Aſſignat rōnē tertie ſpēi. Et dicit ꝙ tertia ſpēs eſt qñ qcunqꝫ fuerint: dū tñ liberi fuerint quocūqꝫ mō aſſumantur ad pncipatū: nō tñ pncipant̄ ꝓpter dignitatē aliq̄ꝫ diuitiaꝝ ſicut in alijs: ſed aſſumunť ꝓpter libertateꝫ. Sed in iſto aūt pncipatu ille qui dñať pncipať ſm legē. Et rō huius eſt: qꝛ multitudo nō hꝫ diuitias ſufficiētes: ⁊ iō oꝫ ꝙ pncipatū ɔmittat oībus exceptis his de qbus nō vult aut ſubijci oīno volūtati alicuius: ⁊ iō ordinat ꝙ pncipatus ſit ſm legem. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Quarta v̄o ſpecies eſt illa que poſteris temporibus in ciuitatib⁹ eſſe cepit. Maiorib⁹. n. factis ciuitatib⁹ q̄ꝫ ab initio fuerant: ⁊ redditib⁹ faciliter abūdantib⁹ pticipāt oēs reip. pp

multitudinis preualētiā. Verſanturq; in rep. gubernanda ex eo: q2 poſſunt ocioſi eſſe: etiā inopes mercedem capientes. Maximeq; huiuſmodi multitudo ocioſa eſt. Non eniz cura rei familiaris proprie eos impedit: que diuites ita occupat: vt ſepe a cōcionibus abſint ꝛ a iudicijs. Ex quo fit vt multitudo pauperū dominet in rep. non autem leges. ſpecies igit popularis gubernationis tot ac tales ſunt ob neceſſitates ſupradictas.

℄ Aſſignat rōnez q̄rte ſpēi. et dicit ꝙ q̄rta ſpēs popularis que vltimo ſm tps facta eſt in ciuitatib9 eſt qn̄ tota multitudo dn̄at ſm ſniās nō ſm legē. Et rō huius eſt: q2 ciuitates multo maiores ſunt q̄z erāt a pncipio: ꝛ prouentus ꝛ diuitie multo maiores. Et ideo q2 multitudo magna eſt multā hʒ ꝛ magnā potētiā. Et iō oēs de multitudine attingūt ad pncipatū: q2 pnt vacare etiā egeni qui nō habēt ſufficiētes diuitias: nec pp defectuz diuitiarū ipedit aliqs a pncipatu: q2 ſi ɔtingat egenū pncipari accipit de cōmuni aliqd: maxie ēt iſta multitudo pōt vacare: q2 nō ipedit pp curā de ꝓprijs: aliq̄s. n. ſubſtātias habēt: ſʒ diuites ipediunt vt frequēter nō vadāt ad ɔgregatiōes ciuitatis: nec pticipēt iudicatiuo. diuites. n. volūt honorari in ɔgregationib9 vō nō honorant: aut nō tm̄ q̄tū credūt debere honorari: ꝛ iō nihil curant hre de cōmuni. Item virtuoſi nolunt ire: q2 nō honorant vel nō ſʒ ꝙ deberēt: ꝛ iō relinquit ꝙ ſit multitudo pauperū ꝛ egenoꝝ dominās a pncipās in tali rep. ſm ſentētias nō ſm leges. ꝛ tūc ɔcludit dicens ꝙ ſpecies popularis ꝛ tot ꝛ tales ſunt ꝓpter pdictas cauſas. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Paucorū aūt gubernationis prima ſpecies eſt: qn̄ plures habēt patrimonia: ſed nō admodum ampla: faciūt enim poteſtatē participandi ei qui tanta poſſidet: ꝛ propter multitudinē eorū qui ad remp. recipiunt neceſſe eſt non hominem: ſed legez dominari. Q̄to enim magis diſtant a monarchia: neq; tam amplas habēt facultates vt eas negligēdo ociari valeant: neq; ita exiguas vt a ciuitate victū q̄rant. neceſſe eſt vt legē velint dominari: nō aūt ipſos.

℄ Aſſignat rōnē modoꝝ potētie paucoꝝ ꝛ diuidit in q̄tuor ſʒ ꝙ aſſignat rōnē q̄tuor modoꝝ ipſius. Scda ibi. (Qđ ſi.) Tertia ibi. (Qđ ſi eo.) Quarta ibi. (Qđ ſi magis.) In pma dicit ꝙ ſunt plures diuites in ciuitate non habētes tm̄ diuitias excellētes: ſʒ mediocres: tūc eſt prima ſpēs gubernatiōis paucoꝝ. Hmōi. n. dant ptātē pncipādi alicui habēti vel poſſidenti ſubſtantias ſiue diuitias: q2. n. plures ſunt qui ptātē hnt: iō eligunt alios: q2 diuites ſunt eligūt ſibi ſimiles. Unuſqſqz. n. libenti9 eligit ſibi ſimilē q̄z diſſimilez. Et qm̄ multi ſunt in iſta ſpē qui attingūt ad remp. ꝛ pnt attingere ad pncipatuz: pncipes dominant in ea nō ſm ipſoꝝ hoium volūtatē: ſʒ ſm leges. Quāto. n. magis diſtāt a monarchia: q2. ſ. multi ſunt potētes attingere ad pncipatū volūtates hntes diuerſas nō vnā ſicut monarchia: ꝛ q̄to mediocriores ſubſtātias hnt nō tātas vt poſſint multū vacare negligētes ꝓpa negociamectaz ꝓuas vt neccīe hēant viuere de cōi: tm̄ plus volūt nō ſeipſos pncipari: aut q2 nō pnt oīno vitare: aut q2 timēt grauari ab alijs: ſʒ leges magl. ℄ Deīde cū dic.

℄ Quod ſi pauciores ſint qui poſſident patrimonia ſiquidem prius: plures aūt: ſcda ſpēs ſit gubernationis paucorū. Magis enim potentes plus habendi ſe dignos putant. Quapropter ipſi ſumūt ex alijs: qui ad remp. ſe cōferant. Preterea q2 nondum ita robuſti ſunt vt abſq; lege gubernare poſſint: legem huiuſmodi poſuere.

℄ Aſſignat rōnē ſecūde ſpēi ꝛ dicit ꝙ ſi ſint pauciores diuites q̄z pus pncipes: ſed tm̄ ditiores q̄z qui pus: ſcda ſpēs potētie paucoꝝ eſt: q2 ditiores ſunt: ideo volūt excedere alios ꝛ ſupgredi: ꝛ iō poteſtatē hnt eligendi ex multis illos qui deficiūt in pncipatu. Et q2 nō ſunt adhuc ita potentes ꝙ excedant multitudinē permittunt ꝙ pncipentur ſm legem. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Quod ſi eo deueniant vt ipſi pauciores numero maiores facltates habeant. tertia cumulatio ſit gubernationis paucorū: ipſi enim per ſe magiſtratus ꝛ imperia retinent ſm legem iubentem: vt parentum defunctorum loco filij ſuccedant.

℄ Aſſignat rōnem tertie ſpēi ꝛ dicit ꝙ ſi adhuc fuerint pauciores diuites q̄z pus ꝛ hntes maiores diuitias tertia ſpēs eſt gubernatiōis paucoꝝ: ꝛ vident pncipes per ſe habere q̄ſi ex hereditate principatus: ꝛ q2 iſti potētes ſunt valde ordinant ꝛ ſtatuunt ꝙ filij ſuccedant eis in principatu. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Qđ ſi magis etiam ſubnixi ſint opib9 ꝛ amicitijs: prope eſt talis potētia ad monarchiam ꝛ dominant homines nō aūt lex. ꝛ ē hec quarta ſpēs gubernationis paucorū correſpondēs vltime ſpeciei popularis.

℄ Aſſignat rōnez q̄rte ſpēi ꝛ dicit ꝙ qn̄ adhuc ſunt pauciores diuites q̄z pus ꝛ mlto ditiores ꝛ potētiores in amicis eſt q̄rta ſpēs potētie paucoꝝ. ꝛ tūc eſt hꝰ pncipat9 q̄ſi monarchicꝰ: q2 illi qui pncipant: pncipant ſm ſuas volūtates nō ſʒ leges: ſicut ſit in monarchia regali ꝛ pp potētiā ipoꝝ ſuccedūt. Et iſta q̄rta ſpēs potētie paucoꝝ ꝓportionat q̄rte ſpēi popularis: q2 ſic illa peſſima eſt inter populares: ſic iſta peſſima eſt īter potentias paucoꝝ ꝛ tyrānidi aſſimilat: pncipātes. n. in iſta pp bonū ꝓpriū pncipa l'r dn̄ant: ſic aūt eſt in tyrānide.

Sunt inſup duo alia gn̄a reſp. pter eas in qb9 aut multitudo: aut pauci gubernant: q̄rum alteram aiūt oēs ſpēm eē vnā ex q̄tuor. Dicūt aūt eas q̄tuor: monarchiam: paucoꝝ gubernationē: pplarē: ꝛ optimatē. Eſt ꝛ qnta quam cōi noīe omniū appellant remp. ſed q2 nō ſepe ſit: latet nūerare volentes ꝛ ita ſuſcipiūt q̄ſi ſint q̄tuor ſolū: vt Plato in libris de rep. facit. Lec. VI.

℄ Poſtq̄z phs determinauit de ſpēbus popularis ꝛ paucoꝝ determinat ſpēs optimatū: ꝛ diuidit in duas. In prima dicit ꝙ pter iſtas reſpublicas. ſ. popularē ꝛ paucoruz ſunt alie due reſpublice. In ſcda tangit modos optimatū ſtatus. ibi. (Optimatē igit ꝛc.) In pma dicit ꝙ pter duas pdictas politias. i. popularē ꝛ paucoꝝ ſūt alie due: quaꝝ alterā oēs loquētes de rebus ponunt. ꝛ eſt vna ſpē inter q̄tuor reſpu. que dicte ſunt prius ab alijs. Poſuerunt enim

runt enim antiqui quattuoꝛ reſpu.ſ.monarchiã:paucoꝝ: popularem: ⁊ quartam optimatem dicunt. Sed tamen his quinta ſubeſt que cõmuni nomine nominaꝝ.ſ.reſpublica. Et qꝛ iſta reſpu.cõmuni nomine dicta raro accidit latet homies voletes diſtinguere ſpẽs reipublice: ⁊ iõ nõ habet nomen ꝓpꝛium: ⁊ ideo vtunꝝ tm̃ quattuoꝛ:ſicut fecit Plato in ſuis rebuſpublicis. Non enim poſuit niſi q̃ttuoꝛ ſpecieꝫ: ſed diuidendo monarchiã in regalẽ rectam ⁊ tyrannidem cũ republica cõmuni nomine dicta apparet ꝙ ſunt ſex. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Optimatem igiꝝ ſe recte habet appellare illã de qua tractauimus in pꝛimis libꝛis. Que enim ab optimis viris ſimplr̃ per virtuteꝫ eſt gubernatio reip. ⁊ nõ ad ſuppõneꝫ quandam bonoꝝ viroꝝ eam ſolam iuſtũ eſt optimatem appellari: in ſola enim iſta ſimpliciter: ideꝫ eſt vir bonus ⁊ ciuis: in alijs aũt boni ſunt ad ſpeciem gubernandi ſuam.

¶ Ponit modos optimatum: ⁊ diuiditur in quattuoꝛ ꝺm ꝙ ponit quattuoꝛ modos eius. Secũda ibi.(Sunt tamẽ quedam ⁊c̃.) Tertia ibi (Ubi ergo ⁊c̃.) Quarta ibi.(Et vbi ad ⁊c̃.) In ṗma dicit: ꝙ reſpu. illa de qua dictum eſt prius cum determinabaꝝ de regno recte dicitur optimatum: reſpubli. enim in qua optimi viri ſimpliciter principantur ⁊ nõ aliquis vir optimus ex ſuppoſitione ſola dicitur optimatum. Item in ſola iſta repu. idẽ eſt optimus vir ⁊ ciuis optimus ſimpliciter: in alijs autem nõ: ſed optimus ciuis in aliqua alia repu. eſt optimus vir: in illa non ſimpliciter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sũt tm̃ quedã que differentiaꝫ hñant a paucoꝝ gubernatione: ⁊ appellanꝝ optimates: ⁊ ab ea que vocaꝝ reſp. vbi nõ ſolũ reſpcũ diuitiaꝝ: ſꝫ ẽt reſpcũ ꝟtutis ad gubernationẽ reip. ſumunꝝ. Hec reſp. differt ab illis ⁊ nãm optimatis ſapere videꝝ. nã in his ciuitatib⁹ que nõ faciũt publice curam virtutis: ſunt tm̃ q̃dẽ preſtantioꝛes q videnꝝ eẽ boni viri.

¶ Ponit ſcḋm modũ: ⁊ dicit ꝙ nõ ſoluꝫ iſta reſpu. eſt ſpecies optimatũ: imo ſunt alique reſpu. que differũt a paucorum potẽtijs: ⁊ ab ea que reſpu. dicitur: ⁊ in aliquo conueniunt in eis: quaꝝ vna eſt in qua eliguntur principantes habendo reſpectum ad diuitias ⁊ ad virtutes: ita ꝙ aliqui diuites ⁊ virtuoſi aſſumuntur. Differt autem a paucorum ⁊ repu. in hoc: ꝙ eliguntur in ipſa virtuoſi: ⁊ quia non ſolum habetur reſpectus ad diuites. Paucoꝛuꝫ aũt ⁊ reſpu. non faciunt cauſam cõmunem: propter quam ſcilicet aſſumantur ad pꝛincipatuꝫ virtutis. i. a virtute: hoc eſt non habent reſpectuꝫ ad virtutem in eligendo ꝺm ꝙ huiuſmodi: quãuis ſint aliqui approbati ⁊ qui videntur eſſe excellentes viri quibus attribuunt pꝛincipatus: non quidem ꝺm ꝙ huiuſmodi: ſed ꝺm ꝙ diuites vel apti ad regendum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ubi ergo reſp. reſpicit ad diuitias ⁊ ad ꝟtutem ⁊ ad populũ: vt eſt apud Carthaginẽſes: ea nãm optimatũ ſape videꝝ.

¶ Ponit tertiam ſpẽm: ⁊ dicit ꝙ tertia ſpecies eſt in qua eligentes ṗncipes reſpiciũt ad diuites virtuoſos ⁊ populuꝫ: ſicut accidit in carthagine: vbi reſpiciũt ad iſta tria: ⁊ talis reſpu. optimatũ ſtatus dꝛ. Sed mixta ex ſtatu paucoꝝ populari ⁊ optimatũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et vbi ad duo illoꝝ ſolũ: vt Lacedemonioꝝ ad virtuteꝫ ⁊ ad ppl̃m. Et eſt hec mixtura popularis ac virtutis. Optimatũ igiꝝ ꝑter illã pꝛimã optimã reip. gubernandi foꝛmã he due ſpẽs ſunt: ⁊ tertia quecũqꝫ illi⁹ que appellaꝝ reſp. inclinãt ad paucoꝝ gubernationẽ.

¶ Ponit quartã ſpẽm: ⁊ dicit ꝙ quarta ſpẽs ſtat⁹ optimatuꝫ eſt in qua ĩ eligẽdo ṗncipat⁹ hẽtur reſpect⁹ ad duo. ſ. ad virtutẽ ⁊ populũ: vt eſt reſpu. lacedemonioꝝ: ⁊ ꝓpter hoc mixta eſt ex optimatũ ⁊ populari ṗmo mõ dicta. Et tunc recapitulat iſtos modos: ⁊ dicit ꝙ manifeſtuꝫ eſt ꝙ ꝑter pꝛimã ſpẽm ſtatus optimatum que eſt optima ſunt iſte due vltime: de quibus iaꝫ dcm̃ eſt: ⁊ tertia que fuit ſecunda in ponendo ſpẽs ⁊ quecũqꝫ iſtius ſpeciei que reſp. dicitur magis inclinatur ad ſtatuꝫ paucoꝛum inquantũ fit reſpectus ad diuites ⁊ non ad pauperes.

Reliquum eſt vt de ea que reſpublica appellaꝝ dicamus ⁊ de tyrãnide. Oꝛdinauimus aũt ipſam nos cum pꝛius nõ eẽt: neqꝫ hec tranſgreſſio: neqꝫ ille de quib⁹ modo diximus optimates: qꝛ re vera oẽs aberrant a rectiſſima gubernandi foꝛma: poſtmoduꝫ cum iſtis numeranꝝ: ⁊ ſunt harũ tranſgreſſiones ⁊ labes vt in ſupioꝛib⁹ circa pꝛincipiũ diximus. Merito aũt poſtremo loco tyrãnidẽ reſeruauim⁹: ꝓpterea: ꝙ iſta minime eſt reſpu. noſtra ꝟo mã eſt de rep. tractare. Qua igiꝝ cauſa cũ oꝛdinauimus dictum eſt. Lec. VII.

¶ Poſtq̃ phs diſtinxit reſpu. ⁊ modos popularis: paucoruꝫ ⁊ optimatũ in vniuerſali: in particulari ꝓſequiꝝ de ea que cõi nomine appellata eſt reſp. ⁊ de tyrãnide. Et diuidiꝝ in duas. In ṗma ꝑmittit intentiõeꝫ ſuã ⁊ oꝛdineꝫ ꝓcedẽdi ⁊ cãm oꝛdinis. In ſcḋa ꝓſequiꝝ intentũ ſuum. ibi. (Nunc aũt.) In ṗma dicit: ꝙ poſtq̃ determinatũ eſt de monarchia regali ⁊ de modis eius ⁊ de populari paucoꝝ ⁊ optimatũ ⁊ modis earum: relinquiꝝ ꝯſiderandũ nobis de illa que cõi nomine appellaꝝ reſpu. ⁊ tyrannide. Cauſa aũt quare ṗmo de alijs rebuſp. ṗus determinatũ eſt q̃ de ea que cõi nomine nominata eſt: ⁊ qꝛ reſpu. ẽ quedã ſpẽs reipu. optimatum prius aſſignate aliquo modo trangreſſiones ſunt pꝛimarũ rerumpu. Non ſimpliciter quidem ſunt tranſgreſſiones: ꝺm quid aũt ſunt: qꝛ oẽs reſpu. alie ab optima ⁊ rectiſſima deficiunt ab ipa: ⁊ ideo reſpu. que cõmuni nomine nominata eſt: ⁊ ſpẽs quedã optimatum tranſgreſſiões ſunt ⁊ ꝯtinuaꝝ alijs que ſunt tranſgreſſiones: ſicut prius dcm̃ eſt. Illud aũt qḋ eſt trãſgreſſio alicuius cognoſciꝝ ex illo. quare cognoſciꝝ per alias rectas politias de quibus dcm̃ eſt. Illud autem qḋ cognoſcitur per aliud ſequitur illud ⁊ poſterius eſt eo quo ad nos. Quare poſt determinationem de alijs politijs rectis debuit determinare de politia cõmuni nomine nominata: cum et ipſa aliquo modo trãſgreſſio ſit. ſ. optime ⁊ perfectiſſime reipu. Ultimo ꝟo de tyrãnide: ⁊ hoc rationabiliter: quia tyrannis inter oẽs politias minime politia eſt: ⁊ ideo prius debuit determiari de illis: que ſimpliciter vel magis politie ſunt: quia cõſideratio phi in iſto libro eſt determinare de politia: ꝓpter quã ergo cauſam prius determinatũ eſt de alijs q̃ de politia ⁊ vltimo de tyrãnide dicetur dictum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nūc aūt eſt a nobis de illa que cōi nomie appellať reſp. oſtendendū. naʒ clari⁹ eius vis apparebit poſt determinationē eoꝝ que ad paucoꝝ gubernationē ⁊ ad popularē ſpectabant. Eſt.n.reſp. vt ſimplr̄ dicam⁹ mixtura paucorū gubernatiōis ac popularis.

¶ Proſequiť intentuʒ ſuum:⁊ diuidiť in duas. In prima determinat de politia. Secūdo de tyrānide.ibi.(Reſtat nunc.) Adhuc pma in duas. In pma oñdit ꝙ eſt cōpoſita ex populari ⁊ paucoꝝ: ⁊ quā hʒ differentiā ad aliquas ſpecies ſtatus optimatū. In ſecūda oſtēdit qualiter inſtituať.ibi.(Qua igiť.) Adhuc pma in duas. In pma pbat qḋ eſt compoſita ex populari ⁊ paucoꝝ. Scḋa qꝛ aliquaʒ hʒ ꝯuenientiā cū aliquib⁹ ſpēbus ſtatus optimatum ponit dr̄iam inter politiam ⁊ ſtatū optimatū quātum ad illas ſpēs.ibi.(Magis videť.) Adhuc pmo ꝓponit intentum ſuū. Scḋo pbat.ibi.(Cōſueuerūt.) In pma dicit qḋ nūc dōm eſt de politia. Ratio aūt ⁊ natura eius manifeſta erit viſis rōnibus ſtatus popularis: qꝛ politia ſimplr̄ vt eſt dicere mixta eſt ex paucorū ſtatu ⁊ populari: qꝛ in politia actu ⁊ ſimplr̄ nō maneret ratio potētie paucoꝝ et popularis ſed tm̄ vtute: ſicut mixtibilia manent in eo qḋ cōponiť ex eis. Hoc aūt hʒ rōnem medij. Ratio aūt medij cognoſciť ex rōnibus extremoꝝ. Quare manifeſtum eſt ꝙ politia cognoſcitur per rationes potentie paucoruʒ ⁊ popularis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Conſueuerūt aūt eas: que inclināt ad popularem vocare reſp. Eas vo que ad paucoruʒ gubernationē vocare optimates: ex eo qꝛ opulētiorib⁹ doctrina atqʒ nobilitas magis adeſſe ꝯſueuerūt. Preterea q diuitias hn̄t: ea videntur habere ꝓpter q̄ ceteri iniurias faciūt. Unde ⁊ honeſtos ⁊ bonos ⁊ nobiles iſtos appellant. Cū ergo optimatiū gubernatio velit excellētiaʒ tribuere optimis ciuib⁹: ⁊ paucoꝝ gubernationē eē dicāt ex bonis ⁊ honeſtis.

¶ Probat ꝙ ſit mixta ex illis. Probat aūt hoc ex cōi dicto quorundā: ⁊ dicit ꝙ quidā antiquoꝝ politiā cū declinat ad popularez dicunt eam rempu. cum aūt ad paucorum dicunt eā ſtatū optimatū. Eſt ratio huius eſt: qꝛ paucoꝝ attendiť ſm dignitatē diuitiarum: diuitijs aūt aſſequunť diſciplina ⁊ nobilitas: diſciplina quidē: qꝛ organa neceſſaria ad diſciplinā ſunt diuitie. ideo ꝓ tanto dicať diſciplina aſſequi diuitibus: qꝛ habent ea que ſunt neceſſaria ad diſciplinaʒ: nobilitas etiam aſſequiť: qꝛ nobilitas eſt virtus.i.inclinatio ad virtutē ⁊ diuitie antique. Ergo manifeſtuʒ eſt ꝙ nobilitas ⁊ diſciplina aſſequunť diuitibus. Adhuc: qꝛ diuites hn̄t illa penes ſe: ꝓpter quoꝝ defectū aliqui faciunt iniuriā. Aliqui enim ꝓpter penuriaʒ qñqʒ faciunt iniuriā: diuites aūt ſubſtantiā hn̄t. Habent igiť penes ſe illa ꝓpter quoꝝ defectū aliqui faciūt iniuriam: ꝓpter qḋ diligentes in ſtatu paucoꝝ viros diuites et inſignes vocant per ſe bonos: qꝛ in politia optimatuʒ pncipatus ⁊ excellentia attribuiť optimis viris ⁊ virtuoſis ⁊ fauētes ſtatui paucoꝝ dicunt ſtatum paucoꝝ eſſe ex viris per ſe bonis. Dicunt etiā ꝙ cū politia declinat ad paucoꝝ potentiā eā eſſe optimatū. hoc aūt nō eſſet niſi aliqd haberet de potentia paucoꝝ. Similiter dicunt alij cum declinat ad popularē: qḋ eſt politia popularis. Quare manifeſtum eſt ꝙ politia componitur ex ſtatu populari et paucorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Magis videť impoſſibile que ciuitas nō ab improbis ſʒ ab optimis guberneť eam nō bn̄ gubernari. Eodēqʒ modo que leges nō hēat bonas gubernari ab optimatib⁹.

¶ Ponit dr̄iam inter politiā ⁊ alias ſpēs optimatū ſtat⁹: ⁊ diuidiť in duas. In pma pmittit quedā necēaria ad hoc declarandū. In ſcḋa ꝯcludit dr̄iam.ibi.(Cū vo.) Prima in duas. Primo premittit illa. Scḋo oñdit: ꝙ politia obſeruať in multis ciuitatib⁹.ibi.(In plerifqʒ.) Prima in q̄ttuor ſm ꝙ pmittit q̄ttuor. Scḋa ibi.(Habere aūt.) Tertia ibi.(Videť aūt.) Quarta ibi.(Qḋ aūt.) In prima dicit: ꝙ nō videť eſſe poſſibile ciuitatē aliquā que regiť pncipatu optimatū non bene diſponi legibus: ſed male gubernari ſm eas. Silr̄ nō eſt poſſibile aliq̄ʒ bene diſponi ⁊ nō eſſe bene optimatū: qꝛ ciuitas que bene regitur ſm ſtatū optimatū bonū finē hʒ ſimplr̄: qꝛ finē virtutis: ⁊ bn̄ diſponit que ad finez: ⁊ ad illud gr̄a cuius eſt: bona aūt ordinatio ſm rōnem eoꝝ que ad finez ad ipm̄ eſt bona legis ordinatio: ciuitas ergo que bene regiť ſm optimatum ſtatum bene regitur legibus. Et eadem ratio eſt de conuerſa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Habere aūt leges bonas nō id eſt: ſi recte ſint poſite nec eis parcať. Itaqʒ vna recta legū inſtitutio putanda eſt legib⁹ parere. Altera vt recte ſint leges poſite qb⁹ parere opʒ. Fieri eniʒ pōt vt pareant ciues male poſitis legibus. Id aūt dupliciter accidit: aut.n. optimis q̄ʒtuʒ datur ipſis: aut ſimpliciter optimis.

¶ Premittit ſcḋm: qꝛ aliqs poſſet dicere ꝙ leges bn̄ ſunt diſpoſite ⁊ regiť ciuitas ſtatu optimatū: ſed tn̄ nolūt obedire legib⁹: iō pħus dicit: ꝙ nō eſt bona diſpoſitio ⁊ ordinatio legum: ꝙ leges bn̄ ponanť ⁊ ꝙ nō obediať legib⁹. Et hoc apparet. Leges.n. ſunt organa quedam ad finem ciuitatis. ſic igitur eſſet inconueniens: ꝙ aliqua organa ſi aut fiſtule eſſent bene poſita vel facta: ⁊ tamē non bene ordinarentur ad finem: ſic inconueniens eſt ꝙ leges bene ponantur: ⁊ tamen nō bene ordinentur ad finem. hoc aūt cōtingit: ſi nō obediatur legibus. Ergo manifeſtum eſt ꝙ non eſt bona legis diſpoſitio ꝙ lex bene ponatur, ⁊ ꝙ nō obediatur ei. Et ideo due videntur eſſe bone diſpoſitiones leguʒ. Una ꝙ legibus obediatur. alia vt ponantur leges recte ⁊ iuſte: qꝛ ſic legibus bene contingit obedire: ⁊ iō ſic debēt poni vt eis obediať ⁊ poſſint manere. Leges aūt bn̄ diſponi vt eis obediať cōtingit duplr̄: aut qꝛ ſunt optime ex ſuppōne ⁊ ſm ꝙ ꝯtingit in tali ciuilitate: aut qꝛ ſunt optime ſimplr̄ ⁊ ſine ſuppōne. Eſt.n. intelligendū ꝙ leges rōnez ſumūt ex fine: ⁊ iō ſi finis ciuitatis eſt optimus ſimplr̄: ſicut in regno ⁊ in ſtatu optimatū leges ſunt optime ſimplr̄. ſi aūt finis nō ē bon⁹ ſimplr̄: ſʒ ex ſuppōne ſicut ē in po⁹ paucoꝝ: leges nō ſūt optime ſimplr̄ ſʒ ex ſuppōne: qꝛ optīe ſunt i illa ciuitate. ¶ Deide cū dicit.

¶ Videť aūt optimatuʒ eſſe maxime honores tribuere ſm virtutem. Finis enim optimatuʒ virtus: paucorum vo gubernationis diuitie: popularis aūt libertas.

¶ Ponit tertiū ⁊ dicit ꝙ in ſtatu optimatū fit diſtributio pncipatus ſm dignitatē virtutis. Et rō huius eſt: qꝛ rō ⁊ terminus ſtatus optimatuʒ eſt vtus: ⁊ iō ſm dignitatem vtutis fit diſtributio pncipatus in eo. In paucoꝝ aūt fit diſtributio pncipatus ſm dignitatē diuitiaruʒ: qꝛ ratio ⁊ terminus eius ſunt diuitie: ſed ratio ⁊ terminus popula-

ris eſt libertas: ⁊ ideo ſm dignitatē libertatis diſtribuitur principatus in ea. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Qđ aūt pluribus videt̄ cōmune eſt omniū. nam in paucoꝝ ⁊ in multitudinis gubernatione ⁊ in optimoꝝ qđ videt̄ maiori parti eoruꝫ q̄ in reſp. verſant̄: id obtinet.

¶ Ponit quartū: ⁊ dicit ꝙ quicqd videt̄ pluribus in quacūqꝫ politia vigorem hꝫ ⁊ exiſtit apud oēs in illa politia: ſicut in paucoꝝ illud qđ videt̄ pluribꝰ ꝑncipantibꝰ politia: hoc vigorem hꝫ. Et rō huiꝰ eſt: melius. n. iudicant plures q̄ pauci vel vnus. Itē plures ſunt potentiores q̄ pauci vel vnus: ⁊ iō qđ videt̄ pluribus melius videt̄ ꝓpter potentiā ipſoꝝ obſeruat̄ ⁊ hꝫ vigorē: ꝓpter qđ illud qđ videbit̄ maiori parti eoꝝ: qui participant politia erit ꝑncipatus in ea. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In plerisqꝫ igit̄ ciuitatibꝰ hec ſpecies gubernandi reſp. vocat̄: ſola eniꝫ mixtio ꝯiecturā facit opulentoꝝ ⁊ inopū: diuitiarū ⁊ libertatis: fere enim apud plurimos illi q̄ diuitijs pollēt bonoꝝ ⁊ honeſtoꝝ locū obtinere vident̄.

¶ Oſtendit ꝙ politia obſeruat̄ in pluribus ciuitatibus: ⁊ dicit ꝙ in plurimis ciuitatibus reſpu. cōi nomine vocata vocat̄ ⁊ obſeruat̄. Et ratio huiꝰ eſt: q2 plurime ciuitates mixte ſunt ex pauperibus ⁊ diuitibus. Hec āt cōmixtio nihil aliud coniecturat niſi libertatē ⁊ diuitias ſm quas determinant̄ gubernatio paucoꝝ ⁊ popularis. Apud aūt plurimos diuites exiſtes boni ⁊ honeſti vident̄: ⁊ iō ꝑncipant̄ in tota regione: ⁊ apud aliquos populus propter libertatē. Cum igit̄ politia ſit mixta ex populari ⁊ paucorum: manifeſtum eſt ꝙ plures ciuitates ſeruant politiā. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū ẜo tria ſint que circa equalitatem reſp. contendunt: libertas: diuitie: virtus. nā quartum illud que appellat̄. nobilitas duobus conſequens eſt. Nobilitas enim eſt antique diuitie ⁊ virtus. Manifeſtū eſt ꝙ duoꝝ mixtura: diuitū ⁊ pauperū eſt reſp. appellanda. Triuꝫ vero optimatū gubernatio maxime aliarum preter illam veram ⁊ primam.

¶ Cōcludit dr̄iā inter politiā ⁊ optimatū potentiā quātuꝫ ad aliquas ſpēs. Et ꝑmo facit hoc. Scđo recapitulat ibi (Qđ igit̄.) In ꝑma dicit: ꝙ tria ſunt ad que ꝑncipal̄r attendētes in politia altercant̄ de ꝑncipatus equalitate .ſ. libertas: virtus: diuitie. Quidā eni dicunt ꝙ ꝑncipatus dꝫ diſtribui ſm dignitatē libertatis: vt q2 equales ſunt in libertate: equal̄r participēt ꝑncipatu. Alij dicūt ꝙ nō dꝫ fieri diſtributio ꝑncipatus ſm dignitatē libertatis: ſꝫ ſm dignitatē diuitiarū: vt qui abūdātes ſunt in diuitijs. Alij dicunt ꝙ ſm nullū iſtoꝝ dꝫ fieri diſtributio ꝑncipatus: ſed ſm dignitatē virtutis: vt qui equaliter attingunt ad virtutē: equaliter attingāt ad ꝑncipatū: ⁊ ſic altercantur aliqui ſm cuius iſtoꝝ equalitatē debeat diſtribui eq̄liter ꝑncipatus. Quartuꝫ aūt de quo aliqui altercātur qđ vocat̄ nobilitas: annexū eſt vel aſſequit̄ duobus .ſ. virtuti ⁊ diuitijs. Nobilitas eniꝫ eſt virtus generis: hoc eſt inclinatio ad virtutem deſcēdens a parētibus in filios et in parētes ab alijs prioribus: ⁊ ſic ſm quandā antiquitatē. Similr̄ nobilitas eſt diuitie antique: nō ꝙ diuitie ſint ꝺ rōne nobilitatis: poſſibile eniꝫ eſt ꝙ in pauperibus ſit inclinatio ad virtutē orta ex parentibus ⁊ ſm antiquitatē: ſed pro tanto dicit̄ nobilitas diuitie antique: q2 ſunt neceſſarie ad virtutem: cum igit̄ ita ſit: manifeſtū eſt ꝙ politia mixta ex diuitibꝰ ⁊ egenis dicēda eſt politia cōmuni nomine: ſꝫ illa que mixta eſt ex tribus .ſ. diuitibꝰ ⁊ egenis ⁊ virtuoſis optimatū ſtatus eſt vna de tribꝰ optimatum potentijs alijs a prima: que eſt vera reſp. optimatuꝫ non mixta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod igit̄ ſint alie reſp. preter monarchiaꝫ ⁊ popularem ⁊ paucorum potentiū dcm̄ eſt: ⁊ quales iſte: ⁊ in quo differāt inter ſe ⁊ optimatum gubernatio: ⁊ alie ſpecies: que ad optimates declinant: ⁊ quō non longe diſtant inter ſe manifeſtum eſt.

¶ Recapitulat ⁊ dicit qđ dictuꝫ eſt iam: ꝙ preter monarchiam regalem ⁊ paucoruꝫ potentiam ⁊ popularem ſunt alie ſpecies politie ⁊ quales ſunt ⁊ que: quoniā optimatū ⁊ politia. Iterum dictum eſt qualiter ſpēs optimatū adinuicem differūt: ⁊ qualiter politia differt ab optimatuꝫ ſtatu: ⁊ manifeſtum eſt ex dictis ꝙ nō multū diſtant adinuicem politia ⁊ optimatuꝫ ſtatus qui reſpicit diuites ⁊ pauperes .i. virtuoſos: q2 ſolum in hoc ꝙ reſpicit virtuoſos: alia nō: ⁊ ita diuites ⁊ pauperes ſicut politia: propter quod manifeſtum eſt ꝙ non multum diſtant.

¶ Quomodo aūt fiat preter popularē ⁊ paucoꝝ potentiū illa que appellat̄ reſp. ⁊ quo in ordine reponenda ſit deinceps dicemus: ⁊ ſimul apparebit quibus diffiniant popularem ⁊ paucoruꝫ gubernationem. Sumenda eſt enim hoꝝ diſtinctio: poſtea ex his ab vtraqꝫ tanq̄ regulaꝫ ſumētes cōparare opꝫ. Lec. VIII.

¶ Poſtq̄ pħs declarauit ꝙ politia cōmuni nomine noiata eſt cōpoſita ex populari ſtatu ⁊ paucoꝝ qualiter differat ab optimatuꝫ ſtatu quātum ad aliquā ſpeciem: oſtendit qualiter inſtituat̄: ⁊ habet duas partes. In ꝑma premittit intentum ſuum. In ſecūda ꝓſequitur ibi. (Sunt aūt ⁊c.) In ꝑma dicit. ꝙ poſtq̄ declaratum eſt ꝙ politia eſt compoſita ex populari ſtatu ⁊ paucorū conſequenter dicendum eſt qualiter reſpu. cōmuni nomine nominata ſit quedā politia alia a ſtatu populari ⁊ paucoꝝ: cū tamē ex illis componatur. Dicendum etiam eſt qualiter inſtituat̄. Viſis aūt rōnibus: quibus determinant̄ gubernatio paucoꝝ ⁊ popularis ſimul apparebit rō politie. Et iō ſumēda eſt diſtinctio iſtaꝝ duarū politiarū: deinde qualiter ex iſtis duabus accipiendo ab vtraqꝫ ⁊ aliquid dimittendo: ſit vnum mixtum: vel totum aliquod ꝯtinens aliquid vtriuſqꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sūt aūt diffinitiones tres compoſitiōis ac mixture: aut eniꝫ ambo ſumenda: quoꝝ vtreqꝫ leges ponūt: ceu circa iudicia. In paucorū enim potentia diuitibꝰ penam cōſtituūt niſi in iudicando aſſint. Pauperibꝰ ẜo mercedem nullam. In popularibꝰ aūt pauperibꝰ mercedem: diuitibꝰ aūt penam nullam. Cōmune ac medium iſtoꝝ ambo hec: itaqꝫ ⁊ ciuile: mixtum eſt enim ex ambobus. Vnus igitur modus hic eſt combinationis.

¶ Proſequitur ⁊ diuidit̄ in duas. In prima oſtēdit qual̄r

ex illis inſtituatur politia. Secundo oſtendit quis ſit terminus ⁊ ratio bone cōmixtionis. ibi. (Modus igiẗ ⁊c̄.) Circa p̄mam partē intelligendū eſt ꝙ circa p̄ncipatum tria eſt ꝯſiderare. Primū eſt perſonas p̄ncipantes. Secundū eſt actus p̄ncipantiū. Tertiū eſt modus īſtitutionis p̄ncipantuꝫ: ſm hoc iſta pars diuidiẗ in tres partes. In p̄ma declarat terminuꝫ ⁊ rōnem mixtions politie ex ipſis q̄ꝫtum ad actus p̄ncipantiū. Scḋo q̄ꝫtum ad perſonas que debent aſſumi ad p̄ncipatū. ibi. (Alius.) Tertio q̄ꝫtuꝫ ad inſtitutionē ipſoꝝ. ibi (Tertius.) In p̄ma dicit: ꝙ termini ſiue rōnes compōnis ſiue mixtiōis politie ex gubernatiōe paucoꝝ ⁊ popularium tres ſunt: ⁊ vna ratio eſt quantū ad actum principantium qui eſt iudicare. Ut aūt appareat hec ratio mixtiōis aūt ſumēda ſunt ea que vtreqꝫ ordinant ſaltem ſm partē: quāuis nō ſm totuꝫ et ſimpliciter. Uerbi gratia. de iudicio lex fuit in paucoruꝫ ſtatu: ꝙ ſi diuites nō venirent ad iudicandū ⁊ diſceptandum ꝙ hērent dānum: puta ꝙ punirentur in aliquo: ⁊ ſi paupes venirēt nullā mercedē reportarent: manifeſtum eſt aūt ꝙ iſta lex introducta fuit in fauoreꝫ diuitum ⁊ in odium egenoꝝ: q̄ꝛ lex iſta data fuit: vt paupes excluderētur a p̄ncipatu: ex quo enim nullā mercedē reportāt ſm legem nō veniunt: ⁊ ſic excluduntẗ. Data etiā fuit vt diuites participarēt p̄ncipatu: q̄ꝛ ex quo dānum reportarēt ſi nō venirēt cōpelluntẗ venire. In cōtrariū aūt in populari ſtatu fuit alia lex ꝙ egeni veniētes ad diſceptanduꝫ et iudicandū hēant mercedem: diuites v̄o nullum dānum. Et manifeſtū eſt: ꝙ iſta lex data fuit in odiū diuituꝫ ⁊ in fauorem egenoꝝ: q̄ꝛ per iſtam legem videntẗ excludi diuites: ⁊ ſolum pauperes participare principatu. Illud v̄o qḋ eſt cōmune iſtis duabus legibus eſt medium in quo conſiſtit ratio cōpoſitionis politie. Si enim accipiatẗ ex paucoꝝ potētia diuites reportare dānuꝫ: ex populari pauperes reportare mercedem: hoc eſt medium ⁊ cōmune illis: ⁊ hoc eſt politicum. Quare manifeſtuꝫ eſt quomodo politia componitẗ ex iſtis: ⁊ tunc ꝯcludit ꝙ vnus modus mixtionis politie ex ſtatu populari ⁊ paucoꝝ eſt iſte qui dictus eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius aūt mediū cape coꝝ que ab vtriſqꝫ iubentẗ: ceu concionari. hec qdē a nullo cēſu vel exiguo penit⁹: he v̄o a magno cenſu: cōmune certe neutrū: ſꝫ mediū vtriuſqꝫ cēſus.

¶ Determinat rōnem mixtionis q̄ꝫtum ad perſonas que debent aſſumi ad p̄ncipatum: ⁊ dicit ꝙ alia eſt rō mixtionis. ſ. q̄ꝫtum ad perſonas quas fauentes paucoꝝ potentie ⁊ populari dicunt debere vocari ad congregationes ſiue ad principatū: q̄ꝛ fuit lex in populari: ꝙ nullus aſſumeretur ad p̄ncipatū ſm dignitatem diuitiaruꝫ vel honorabilitatem: ſed ſi deberēt aſſumi ſm aliquā honorabilitatē ꝙ aſſumerentur ſm paruā in paucoruꝫ. Econtrario fuit lex ꝙ aſſumerentẗ ſm honorabilitatem maximā. Manifeſtum eſt aūt ꝙ neutrum iſtoꝝ eſt cōmune: ſed ſunt diuerſa ⁊ ſepata. Si v̄o accipiatẗ mediū in hoc ꝯſiſtit ratio politie: ꝙ. ſ. accipiatẗ princeps ſm mediā honorabilitatē. Quare manifeſtuꝫ eſt q̄uo politia inſtituēda eſt ex populari ſtatu ⁊ paucorum quantuꝫ ad perſonas: que debent aſſumi ad p̄ncipatū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tertius v̄o ex duob⁹ iuſſis: hoc qdē ex populari lege: illo aūt ex paucoꝝ gubernatione. Dico aūt tale aliqd videẗ populare qdē magiſtratus ſortiri. Paucoꝝ aūt gubernatiōis eligere: ⁊ populare nō ex cēſu tribuere. Paucorū āt ex cēſu. Optimatū igiẗ ac ciuile ab vtraqꝫ vtrūqꝫ accipe: ex paucoꝝ qdē gubernatiōe electiuos facere magiſtratus: ex populari aūt ſumere non per cēſum.

¶ Declarat rōnem mixtionis politie quantum ad inſtitutionem perſonarū que debent aſſumi ad p̄ncipatuꝫ: ⁊ dicit ꝙ tertia rō mixtionis eſt q̄ꝫtum ad modū eligendi ſiue inſtituendi perſonas per p̄ncipātes: diuerſus. n. eſt modus eligendi in ſtatu populari ⁊ paucoꝝ. In populari enī lex fuit ꝙ per ſorteꝫ acciperentur principantes ⁊ nō ſm honorabilitatem magnam diuitiarum. In paucoruꝫ vero fuit lex ꝙ acciperentur ſm leges ⁊ ſm dignitates diuitiarum. Accipere auteꝫ aliquid ab vtraqꝫ politicuꝫ ⁊ optimatum ſtatui cōuenit. malum enim eſt ꝙ oēs accipiantur per ſortem: ⁊ etiam malū eſt ꝙ omnes accipiantẗ ſm honorabilitatem diuitiarū: ⁊ ideo vtrūqꝫ iſtoꝝ dimittendum eſt. Sed accipiatẗ ab potentia paucoꝝ ꝙ accipiendi ſunt per electionē: ⁊ ꝙ nō ſm aliquā honorabilitatē diuitiarū; ſed per ſortem ex populari ſtatu: ⁊ tunc erit politicum: quare manifeſtū eſt q̄uo politia cōponiẗ ex populari ⁊ paucoruꝫ quantum ad modum inſtituendi perſonas principantes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Modus igitur admiſcendi talis: bene auteꝫ admiſcuiſſe popularem ⁊ paucoruꝫ gubernationem. Finis ē quando eadeꝫ reſpu. dici poteſt popularis ⁊ paucoꝝ gubernatio.

¶ Declarat quis eſt terminus: ⁊ ratio bone mixtiōis. Secundo manifeſtat per exemplū ibi. (Patet enim.) Tertio declarat quid oportet obſeruari in politia bene mixta. ibi (Oportet enim ⁊c̄.) In prima dicit: ⁊ ꝙ ratio ⁊ terminus bone mixtionis paucorum ſtatus et popularis in politia aliqualiter quando contingit dicere ꝙ reſpu. que mixta eſt ex ſtatu paucorum ⁊ populari. Et tūc bene mixta eſt reſpub. ex illis quando in republ. apparent ille due. Hoc enim contingit: quia mixta eſt ex illis. In mixto. n. manent miſcibilia aliqualiter ⁊ in medio extrema. Medium eniꝫ comparatu ad vtrunqꝫ extremoꝝ appet eſſe vtrūqꝫ. Tunc igitur bene mixta eſt reſpu. ex paucoruꝫ ⁊ multoꝝ ſtatu: quādo in repu. apparet paucoꝝ ⁊ multoꝝ reſpu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Patet enim hoc accidere dicentibus eas bene eſſe cōmixtas: accidit hoc etiā medio. Conſpicitur nāqꝫ in eo vtrūqꝫ extremorū: qḋ contingit Lacedemonioꝝ reipu. Sunt enī p̄multi qui aggrediuntẗ dicere eam eſſe popularem: ꝓpterea ꝙ populariter complura in illa ſunt conſtituta p̄mū circa educationeꝫ pueroꝝ. Pari modo diuitū filij educantẗ ⁊ pauperuꝫ: ⁊ erudiuntẗ per eum modum: per quē valeāt pauperum filij erudiri. Similiterqꝫ in ſequenti etate cum viri facti ſunt. In nullo enim magis conſpicuus diues q̄ꝫ pauper. Cibi quoqꝫ ijdem vtriſqꝫ in comeſſationibus. Ueſtitu ēt tali diuites vtuntur: qualem ⁊ pauperuꝫ quiuis habere poteſt. Preterea duoꝝ maximorum magiſtratuū alterū eligit populus: alteꝝ gerit. Senatores enim per populū eliguntur. Ephori auteꝫ ex popularibus conſtituuntur.

Alij vero dicunt eſſe illam paucoꝝ gubernationē: qm̄ multa habeat que paucoꝝ potētiā aſſerant: ceu oēs dignitates per electionē cōferri: per ſortez vero nullam. Et inſup apud paucos ptātem eē necandi: ⁊ in exilium pellēdi: ac cetera huiuſmodi permulta.

℄ Declarat per exēpliū. Et dicit ꝙ in repu. lacedemoniorum manifeſtū eſt ꝙ in repu. appet popularis ⁊ paucoꝝ: qꝛ multi dicūt ꝙ illa reſpu. eſt popularis: qꝛ hꝫ multa de ſtatu illo. Uerbi gratia. Primo ſilr ſe hꝫ circa nutritionē ſicut popularis. Pueri eniz in lacedemonia diuitū ⁊ egenoꝝ eodē modo ⁊ ex eiſdē alimētis nutriunť: ſilr eodez modo erudiunť: ⁊ illo modo quo poſſunt erudiri pauperū filij. Silr in ꝯſequenti etate: cū facti ſunt viri eodem modo ſe hñt ſicut diuites. In alimētis eniz ⁊ veſtimētis nō eſt diuerſitas inter pauperē ⁊ diuitē: talibus enim induunť diuites qbus pauperes pñt ſi volunt. Iterū habebant duos magnos ꝑncipatus populares: populus enim eligebat ꝑncipē in vno ꝑncipatu. Eligebanť eniz ſenes a populo. Ad ꝑncipatū aūt quedā attingebat populus. ſ. ad ꝑncipatū ephoroꝝ. Et dř ꝑncipatus iſte eoꝝ qui ptātem hñt ꝯuocandi multitudinē ⁊ exequendi per eam que ad ipm pertinēt: ſic igiť apparet ꝙ reſpu. lacedemonioꝝ videbať eſſe quibuſdā popularis: alijs videbať eē paucoꝝ. ſ. ꝙ oēs principātes aſſumunť per electionez ⁊ nullus ꝑ ſortem. Itez pauci erant ꝑncipantes q̄tum ad ꝯdēnationem mortis ⁊ relegationē: ⁊ ſilr q̄tum ad alia talia. Sic igiť apparet: ꝙ in rep. cōi nōīe noīata debēt apparere popularis ⁊ paucoꝝ ſtatus. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Opꝫ. n. in rep. bñ tēperata vtrūqꝫ videri in eē ⁊ neutrū: ⁊ conſeruari ꝑ ſeipſam nō aliunde: ⁊ ꝑ ſeipſam non ꝑ alios multos extraneos q velint. Nam ⁊ praue reſp. hoc pōt contingere. Sed ne velle quidē gubernationē alteram quoquomō partiuz ciuitatis oīno: quēadmodū igiť oporteat remp. ꝯſtituere: ⁊ ſimilr illas que appellanť optimates dcm̄ eſt.

℄ Oſtēdit qd oꝫ obſeruari in rep. Et dicit ꝙ in rep. bene mixta ex populari ⁊ paucoruz ſtatu opꝫ ꝙ vtrūqꝫ extremoꝝ eſſe videať ⁊ neutrum. Opꝫ qdē ꝙ vtrūqꝫ videať: qꝛ in mixto manēt aliquo modo miſcibilia. Quare ſi bene fuerit mixta reſpu. ex illis opꝫ ꝙ in repu. aliquo modo appareat paucorum ſtatus ⁊ popularis. Item nō opꝫ ꝙ neutrum videatur. ſ. ſm actum. naz in mixto nō ſaluantur miſcibilia ſm actus ꝓprios. Et ideo in repu. non debet apparere ſtatus paucoꝝ ſimplr ⁊ ſm actum ſuū ſimpliciter: nec popularis. Itez opꝫ hic obſeruari ꝙ reſpub. ſit talis ꝙ per ſeipſam poſſit ſaluari: nō per aliud extrinſecuz: ſed per ſe. Non ex eo ꝙ ſint aliqui plures extrinſeci qui velint ſaluationē eius: quia hec pōt ineſſe tyrannidi: vel alicui alij praue vel male ordinate. Sed opꝫ ꝙ ſaluetur propter hoc ꝙ nulla pars huius reipu. velit aliam rempu. ſed tm̄ iſtam. Et tunc recapitulat ⁊ dicit ꝙ patet qualiter ſe habet reſp. ſimiliter qualiter ſe habent ſtatus optimatum mixte dictum eſt.

REſtat nūc vt de tyrānide dicamus: non ꝙ multis verbis indigeat: ſꝫ vt habeat i hoc tractatu locū ſuū. Quādoquidē hāc quoqꝫ poſuimus partē eē aliquā ꝑublice gubernationis. Lec. IX.

℄ Poſtq̄ phūs determinauit de repu. qualiter mixta eſt ex ſtatu paucoruz ⁊ multoꝝ: ⁊ qualiter habet inſtitui: determinat de tyrānide. Et diuidiť in duas. In prima premittit intentū ſuū. In ſcda ꝓſequiť. ibi. (De regno ⁊c̃.) In prima dicit: ꝙ poſtq̄ determinatuz eſt de repu. communi nomine nominata. Dicendū eſt de tyrannide non ꝙ debeat fieri ſermo ꝓlixus de ea: eſt enim reſpub: peſſima. et ideo breuiter dicendū eſt de ipſa vt habeať pars quedā preſentis tractatus. Intētio. n. phi in iſto libro eſt determinare de repu. tyrannis eſt reſpu. quedaz: ideo dicendum eſt de ipſa. ℄ Deinde cum dicit.

℄ De regno igř determinauimus in ſupiorib⁹ libris: vbi tractatū eſt a nobis nūqd regia gubernatio vtilis foret ciuitatibus: an inutilis: ⁊ quā: ⁊ vñ conſtituere opꝫ: ⁊ q̄o.

℄ Proſequiť ⁊ qꝛ tyrannis eſt tranſgreſſio a regno: recolligit ꝑmo quedā determinata de regno. Secūdo ꝓſequitur de ipſa ibi. (Tyrannidis vo ⁊c̃.) In ꝑma dicit: ꝙ in precedētibus dictuz eſt de monarchia regali vbi cū conſideratuz eſt de ipſa monarchia: vtrum ciuitatibus expediat vnum principari aut non expediat. Et dato ꝙ expediatur: conſideratum fuit qualem vnum: quoniam optimum: ⁊ vnde aſſumendus eſt: quoniaz ex optimis viris ⁊ qualiter. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Tyrannidis vero ſpēs duas ibidem diſtinximus. Propterea ꝙ earū potentia quodāmodo alterať ad regiam gubernationem: ex eo qꝛ ambe poteſtates iſte ſūt ſm leges. Nā ⁊ apud quoſdam barbaroꝝ eligūtur aliqui ad gubernandū ſoli cū abſoluta omnimodaqꝫ poteſtate. Et apud Grecos eodem modo qdā eligebanť q ſoli gubernarēt: quos vocabāt Eſynetas: hñt vero hec inter ſe differētias q̄ſdā: erant. n. regie: ex eo qꝛ ſm leges: ⁊ ex eo qꝛ volētib⁹ imperabant. Tyrannice aūt: ex eo qꝛ pro arbitrio dominationem exercebant.

℄ Proſeqť de tyrānide. Et ꝑmo ponit duos modos ei⁹ quos poſuit prius capitulo de regno. Secūdo ponit modum vnū qui ꝓprie diciť tyrannis. ibi (Tertia ſpēs ⁊c̃.) In ꝑma dicit: ꝙ due ſunt ſpecies tyrannidis: de qbus dictuz eſt ſuperius cum de regno determinareť que valde ſunt ꝓpinque monarchie regali ꝓpter potentiam quam habēt ꝑncipantes ſm illas ſupra ſubditos: ⁊ ꝑncipantes ſm iſtas ſpecies principanť ſm leges qđ pertinet ad monarchiam regalem. Eſt eniz vna iſtarū ſpērum ſm quā in quibuſdaz ciuitatibus barbaroꝝ aſſumiť monarcha qui regit eos ſm leges ⁊ cōſuetudinez. Eſt aūt conſuetudo eoꝝ ꝙ aſſumant ſibi monarchaz vel per electionem vel per ſucceſſionē qui regat eos ſm leges. Scda ſpēs eſt ſm quā aliqui eligunt ſibi principem ad fugandū inimicos ſm ꝙ apud grecos olim eligebātur quidam qui vocabantur eſynete. Iſti enim eligebant quoſdam in principes ad fugandum aduerſarios. Iſte aūt due ſpecies habebant in ſe quedā oppoſita ⁊ differētia: qꝛ videlꝫ cuꝫ regerent hōꝫ reges ſm leges ⁊ volentibus imperarent: erāt eoꝝ monarchie regales: cuꝫ vo pretermiſſis legibus ſm quas regere debebant plena ptāte ſm arbitrium ſuū dominareť tyrānice regnabant: ⁊ monarchie ille tyrannides erant. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Tertia ſpēs tyrānidis que maxie ꝓprie vide

tur id nomē hēre. Oppoſita eſt regio poteſtati abſolute. Nā neceſſe eſt tyrānidē illā q̄ nullis ſubiaceat legibus ⁊ dn̄et partiū ac melioꝝ ad ꝓpriā vtilitatē nō ad vtilitatem ſubditorū. Quapropter inuoluntaria eſt cum nemo liber ſponte ſua ferat huiuſmodi ſeruitutem. Species igitur tyrannidis tot ⁊ tales ſunt.

¶ Ponit modū qui ꝓprie dicit̄ tyrannis. Et dicit ꝙ tertia ſpēs que ꝓprie ⁊ maxime videt̄ eſſe tyrannis videt̄ eſſe cōuertibilis cum monarchia regali p̄mo ⁊ p̄ncipalr̄ dicta: nō ꝙ ſit eadē illi: ſed per oppoſitū: q2 ſicut in regno p̄ncipat̄ vnus ſm voluntatem ſuam ⁊ rōne ordinata ad vtilitatē ſubditoꝝ: ſic in iſta p̄ncipat̄ ſm voluntatē ſuā. Eſt aūt hꝰ tyrānis nullis ſubiacens legibus incorrigibilis principatus ſimiliū ⁊ melioꝝ ꝑꝑ bonū ſuū nō ꝓpter bonū ſubditoꝝ. In iſta aūt diffinitiōe p̄ncipatus eſt loco generis incorrigibilis loco dr̄ie. Et dr̄ incorrigibilis: q2 nō eſt natus corrigi. Illud.n. dr̄ corrigibile qđ a diſpoſitione praua ad bonā pōt mutari ſaluata natura eiꝰ: nūc aūt iſte p̄ncipatus ita peſſimus eſt: ꝙ a diſpōne ſua praua ad bonā nō pōt mutari ſaluata eius natura: imo corrumpent̄: per pariū ⁊ melioꝝ tangit̄ materia principatꝰ. Sunt enim in iſto p̄ncipatu equales ⁊ liberi ⁊ virtuoſi. Cauſam finalē tangit cum dicit: ꝓpter bonum proprium nō ſubditoꝝ. Ex quo ſequit̄ ꝙ iſte p̄ncipatus nō eſt voluntarius: q2 nullus liber voluntarie ſubycit̄ tali p̄ncipatui. Et ratio huius eſt. Q2 nullus qui eſt bene diſpoſitus ſm nām: ⁊ inclinat̄ ad virtutē vult ſubyci ei qui p̄ncipat̄ nō ſm virtutē: ſed ꝓpter bonum ꝓpriū: imo magis inclinatur ad p̄ncipandū ſimplr̄ q̄ꝫ ſubyciendū. Nunc aūt liber bene diſpoſitus eſt ſm naturā ⁊ inclinat̄ ad v̄tutē. Ergo manifeſtum eſt ꝙ nō vult ſubyci ei qui non p̄ncipat̄ ſm virtutem: ſed inclinatur magis ad p̄ncipandū Sed tyrānis p̄ncipatur nō ſm virtutem: quare manifeſtum eſt ꝙ principatus iſte inuoluntarius eſt. Dixit aūt liberoꝝ propter principatū ſeruilem. In illo.n. principatu ſubditi ſubyciunt̄ tyranno voluntarie: q2 inclinant̄ ad ſubyciēdū tali principatui: ſicut in principatu barbarorum. Ulteriꝰ ꝯcludit ꝙ he ⁊ tot ſunt ſpēs tyrannidis ⁊ ꝑꝑ cāſ dictas.

Que ꝟo ſit optima reſp. ⁊ q̄ vita optima pluribꝰ ciuitatibꝰ ⁊ hominibꝰ: neq3 per virtutē indicāt que ſupra vulgus emergat: neq3 per doctrinā que igenio idiget ⁊ adiumētis externis: neq3 ꝑ gubernationē que ad votū fiat: ſ3 vitā eā ꝓbant quā plurimi cōſeq poſſint: ⁊ gubernationē eā quā plurime ciuitates valeant recipe. nā quas vocāt optimates: de qbꝰ modo diximus: partim exterius cadunt plurimis ciuitatibus: partim appropinquant illi que reſpub. vocatur. Quāobrē de ambabꝰ tāq̄ꝫ vna ſit dicēdū eſt. Iudicium aūt de omnibꝰ iſtis ex eiſdem principijs eſt. Lec. X.

¶ Poſtq̄ꝫ phs determinauit de repu. cōi noīe noīata: ⁊ de tyrannide declarat que ſit optima reſpu. pluribus ciuitatibus ⁊ pluribus hominibus ſimplr̄. Et diuidit̄ in duas. In p̄ma dat intentū ſuū. In ſecūda ꝓſequit̄. ibi. (Si recte ⁊c̄.) In p̄ma dicit ꝙ poſtq̄ꝫ determinatū eſt de repu. ⁊ tyrannide: dicendum eſt que eſt optima reſpu. ⁊ que eſt optima vita pluribus ciuitatibus ⁊ pluribus hominibꝰ: ⁊ non dicendū eſt nobis: que eſt optima vita ſimpliciter ſm veritatē in comparatione ad ſimplices ⁊ idiotas .i. ſm quas ſimplr̄ viuūt. Nec dicendū eſt que eſt optima vita in comparatiōe ad diſciplinā: eſt enī ſpeculatiua. Iſte enim indigent bona inclinatiōe naturali ⁊ bono ſucceſſu fortune. Iſta aūt hēre difficile eſt. Iterū nō dicendum eſt de repu. optima: que eſt ſm voluntatē ⁊ electionem ſimpliciter. Sed dicendum eſt de vita optima que poſſibilis eſt pluribꝰ hominibus ⁊ ciuitatibus: ⁊ de repu. ad quā poſſunt pertingere plurime ciuitates. Status autem optimatū de quibus dcm̄ eſt p̄us. ſ. ille que ſunt ſimplices ⁊ mixte que magis accedunt ad ipſam nō ſunt poſſibiles multis ciuitatibus: ſ3 magis cadūt extra optimū pluribus ciuitatibus. Quidam aūt magis appropinquāt ei quā dicimus rempu. Et ideo de illis optimatibus ⁊ de hac repu. dicendū eſt: ſicut de vna repu. quia ex eiſdē p̄ncipijs ſit iudicium de ipſis. Et iſte due ſunt optime ⁊ poſſibiles pluribus ciuitatibus ⁊ hominibus de quibꝰ nunc dicendum eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si recte dictū fuit in ethicis vitam beatam eſſe ſm virtutem non impeditam. Uirtutem In 8° capite 9°: Lec. ix.
aūt ipſam eſſe mediocritatē. Neceſſe eſt medium eſſe vitam optimam eius: quam ſinguli adipiſci valeant mediocritatis.

¶ Proſequit̄. Et p̄mo oñdit que ſit optima vita ⁊ reſpu. poſſibilis pluribus ciuitatibꝰ. Scđo qualiter alie reſp. ſe habēt ad iſtam. ibi (De alijs aūt ⁊c̄.) Prima in tres. In p̄ma oſtendit que ſit optima vita hominis. Secundo ꝙ iſta eadem eſt reipu. poſſibilis pluribus ciuitatibus. ibi. (Et has ⁊c̄.) In tertia que ſit optima reſp. poſſibilis pluribus ciuitatibus. ibi (In cunctis ⁊c̄.) In prima dicit: ꝙ ſicut dictum eſt in libro ethicoꝝ. Optima vita hominis eſt operatio ſm virtutem non impedita. Non enim conſiſtit in actu p̄mo: q2 exiſtens in actu p̄mo in potentia eſt ad ſcđm actū. ergo nō eſt perfectus ſimpliciter. Sed felix perfectus eſt ſimpliciter nec in habitu: q2 in potentia eſt ad actum ſcđm: quare ꝯſiſtit in operatione vltima: q2 illa nō eſt amplius in potētia ad aliā: ſ3 virtus eſt medietas quedā. Eſt enī habitus electiuus in mediocritate exiſtens determinata rōne: ⁊ vt ſapiēs determinabit. Quare optima vita hoīs eſt vita media: ⁊ loquimur de tali medietate q̄ poſſibilis eſt hoībꝰ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et has oēs diffinitiōes neceſſe eſt eſſe circa ciuitatis virtutem: vitiū: ⁊ rempublicam. Eſt enim reſpublica vita quedam ciuitatis.

¶ Declarat ꝙ idem eſt terminus: ⁊ eadem ratio ciuitatis ⁊ reipu. ⁊ virtutis vel malitie. Et dicit ꝙ eadem eſt ratio ciuitatis bone ⁊ reipu. bone: ⁊ ciuitatis male ⁊ reipu. male. Et ratio eſt: q2 reſpu. comparat̄ ad ciuitatē ſicut vita. Eſt enim reſpu. ordo ciuitatis. Ordo aūt vita eſt quedā eius: cuius eſt. Ideo reſpub. vita ciuitatis. Et ſicut ceſſante vita ceſſat illud cuius eſt. ſic ceſſante reſpubli. ceſſat ciuitas. Sicut ergo eadem eſt ratio vite: ⁊ illius cuius eſt ⁊ perfectionis ⁊ illa cuius eſt: ſic eadem eſt ratio reipub. bone ⁊ ciuitatis bone. De mala repub. ⁊ ciuitate mala non probat: quia apparet ex eo: qđ dictum eſt de bona repub. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In cunctis aūt ciuitatibꝰ ꝑtes ſunt tres. Nā alij diuitijs excellunt. Alij paupertate nimia deprimunt̄. Alij ſunt īter hos medij. Cū igit̄ cōfeſſi ſimus mediocritatē ⁊ mediū eē optimū

palam

palam ꝙ bonorum fortune mediocris poſſeſſio eſt optima omnium exiſtimanda.

¶ Probat que ſit optima reſpu. pluribꝰ ciuitatibꝰ. Et primo ꝓbat que ſit optima ciuitas. Scḋo concludit que ſit optima reſp. ibi (Patet igitur ꝛc̄.) Adhuc p̄ma in duas. Primo oñdit ꝙ ciuitas eſt optima que ē ex medijs. Secūdo ꝙ talis ciuitas bñ ſaluaꝛ. ibi (Cōſeruaꝛ ꝛc̄.) Adhuc p̄ma in duas. Primo oñdit ꝗ ſunt optimi ciues: q̄ꝛ medij. Scḋo que optima ciuitas. ibi (Uult qḋē ꝛc̄.) Ad hec p̄mo cōcludit ex p̄cedentibꝰ ꝙ medij ſunt optimi ciues. Scḋo ꝓbat per rōnes. ibi (Hec. n. ꝛc̄.) In prima dicit dictū eſt: ꝙ eadez eſt rō bone reipu. ꝛ bone ciuitatis. Sunt aūt ciuitatis tres partes. Quidam. n. ſunt opulēti valde. Quidā egeni valde. Alij ſunt medij ꝗ nec nimis diuites nec nimis pauperes ſunt: ſ; medio modo ſe habēt. Cum igiꝛ oēs ꝯcedant ꝙ mediū eſt optimuz: q̄ꝛ vita ſm̄ virtutem eſt optima: virtꝰ āt eſt in medio: manifeſtuz eſt ꝙ medij in ciuitate ſunt optimi: ꝛ poſſeſſio ipſoꝝ media exiſtēs optima eſt inter ceteros. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec. n. facilis eſt ad obedientiaz mandatoꝝ. At. n. ſi modū excedāt in alterutraz partē: ceu ſi forma: ſi viribꝰ: ſi nobilitate gñis: ſi diuitijs: vel his ꝯrijs: ceu paupertate nimia: ſi imbecillitate egregia: ſi ignominia multa: difficile ē vt rōni obediant. Fiūt. n. iſtoꝝ alij ſupbi ꝛ delinquētes apte in rebꝰ magnis: alij occulte praui: ꝛ in rebꝰ exiguis fraudatores. Iniurie ꝟo infer runꝛ q̄nq; per ꝯtumeliā: q̄nq; per dolū.

¶ Probat hoc ꝑ rōnes. Et diuidiꝛ in q̄ttuor ſm̄ ꝙ ꝓbat per q̄ttuor rōnes. Scḋa ibi (Inſuꝑ ꝛc̄.) Tertia ibi (Preterea ꝗ bonis ꝛc̄.) Quarta ibi (Que aūt ꝛc̄.) In p̄ma intendit iſtā rōnem. Illi ſunt optimi ciues ꝗ facillime obediunt rōni: ſ; medij in ciuitate facillime obediunt rōni: nō aūt extremi. ergo medij ſunt optimi ciues. Huiuſmodi rōnis minorē ponit in lr̄a: et declarat eam. Ponit aūt minorem dicēs: ꝙ media pars ciuitatis facillima eſt ad obediēdū rōni nō extremi: ꝛ ille qui excellit alios in pulchritudine: vł in fortitudine: vel in nobilitate: vel in diuitijs nō de facili obedit rationi. Iterū ille qui nimis egenus eſt aut ſuꝑdebilis vel multū vilis nō de facili obedit rationi. Et ratio huiꝰ eſt: q̄ꝛ ille qui excedit vel in pulchritudine: vel fortitudine: vel nobilitate: vel diuitijs alios ꝯtēnit: ꝛ fit iniurioſus: ꝛ inclinaꝛ etiā ꝓpter exceſſum alicuius iſtoꝝ ad inordinatas delectatiōes ꝛ ſunt nequam magis: q̄ꝛ iſta eos faciūt declinare ab eo qḋ eſt ſm̄ rationem rectā. Egeni aūt valde debiles vel viles deficiunt a ratiōe ꝛ fiūt auari ꝛ in ꝑuis nequā valde. ¶ Circa qḋ intelligendum eſt ꝙ aſtutia eſt inclinatio ad inueniendū diuerſos modos ꝛ vias ad finē non rectum. Actus aūt ꝗ ꝓcedit ex hoc dꝛ dolus vel fraus ad nocēdū alijs. Et ſm̄ qḋ eſt ad nocendū alij in rebus fraus dꝛ: ſm̄ ꝙ in ꝑſona vel fama dolus. Iſti aūt ſuꝑegeni diuerſos modos ꝛ diuerſas vias inueniūt: ꝛ quibꝰ poſſint hēre diuitias vel potentiaz vel aliud tale preter rōnem. Propter qḋ manifeſtuz eſt ꝙ ſunt aſtuti ꝛ nequā in paruis valde. Sed iniuriarū quedā ſunt ꝓpter aſtutiā vt ꝓpter ꝯtemptum vel ꝯtumeliā: quedā aūt ꝓpter iniuriā. Quare manifeſtū ē ꝙ extremi difficili obediūt rōni. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſuꝑ hi minime circa gubernationez reipublice afficiunꝛ: minimeq; cōſulunt. Hec autē vtraq; dānoſa ſunt ciuitatibus.

¶ Ponit ſecundaz rōnem ꝛ eſt. Illi ſunt optimi in ciuitate qui amant principes ꝛ magiſtratus curāt ac bene ꝯſulunt bono reipublice: ſ; medij amant principes: nō autē extremi. Illi enim qui ſunt excellenter diuites nō amāt ipſos: nec ꝯſequenter bene conſulunt: hec aūt reipublice dānoſa ſunt. Iſti pauꝑes etiā p̄ncipes nō amāt: q̄ꝛ opprimi reputant ſe ab eis. Quare manifeſtum eſt ꝙ extremi nō ſunt optimi ciues. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea ꝗ bonis fortunis ſuꝑabūdant: ceu opibꝰ: diuitijs: amicis: ꝛ alijs hmōi: nec imperiū cuiuſq; pati volūt neq; ſciūt: ꝛ hoc ſtatim domi coꝝ natis exiſtit. Propter delitias. n. ne in ſcholis qḋē p̄ceptoribꝰ obedire ꝯſueuerūt.

¶ Ponit tertiam rōnem. Et dicit ꝙ adhuc manifeſtū eſt ꝙ extremi in ciuitate nō ſunt optimi ciues ſed medij: q̄ꝛ illi qui excedunt alios in bonis fortitudine ſicut in diuitijs: potētijs: ꝛ in amicis: ꝛ in conſimilibus nec ſubijci volunt alijs: nec ſciūt. Et hoc ineſt ſtatim eis a pueritia. Nā a pueritia in delitijs nutriti ſunt. Et ideo doctoribus non ſunt aſſueti ſubijci: ꝓpter hoc nō ſubijci eis volunt: quia non poſſunt inclinari ad oppoſitum eius ad qḋ inclinantur ex aſſuetudine: ſed ſtatim ex natiuitate inclinanꝛ ad oppoſitum eius qḋ eſt ſubijci. Et ideo etiaz addiſcere nolunt. Illi etiam qui excellenter egeni ſunt intantuz ſunt humiles ꝙ neſciunt principari: ſed ſubijci etiā ſeruili p̄ncipatu. nam ſubijciuntur principatu deſpotico qui eſt domini ad ſeruum. Si igiꝛ ciuitas ſit ex iſtis: erit ex ſeruis ꝛ dominis: ſed iſta inconueniētia ſunt. Quare manifeſtū eſt ꝙ extremi nō ſunt optimi ciues: relinquitur igitur ꝙ medij. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui aūt eoꝝ ſunt in idigētia nimia cōſtituti: deiecto nimiū animo vileſq; exiſtūt. Ex quo fit vt alij magiſtratū gerere neſciāt: ſ; ad parēdū ſuiliter ſint apti. Alij ꝟo ſibi imparí nullo mō patianꝛ: ſ; ipſi alijs tāq; dñi volūt imꝑare. Efficiꝛ ergo ſuoꝝ ꝛ dñoꝝ ciuitas. Nō aūt liberorū ꝛ alioꝝ inuidentiū: alioꝝ ſpernētiū: qḋ plurimū abeſt ab amicitia ꝛ ciuili ſocietate. Nā ſocietas amicabile qddā eſt: cū inimicis eni; ne viā qḋē cōicare volunt homines.

¶ Ponit quartā rōnem. Et dicit ꝙ illi qui inuident alijs ꝛ contēnunt alios nec magiſtratus gerere ſciunt nō ſunt optimi ciues. S; egeni valde inuidēt alijs nec magiſtratus gerere ſciunt. Diuites etiaz valde contēnunt eos qui ſunt etiam cōtra rationem reipub. medij nō: quare extremi non ſunt optimi ciues ſed medij. Huiuſmodi ratiōis ponit minorem p̄mo dicens: ꝙ illi qui ſunt de numero egenoꝝ inuidentes ſunt. Illi aūt qui ſunt de numero excedentiuz in bonis fortune contēnentes ſunt alios: ꝛ hoc apparet. Diuites eniz ꝛ potētes vidētes ſe habere ea que nō habent alij illos deſpiciunt ꝛ contēnunt. Egeni ꝛ deficientes videntes ꝙ nō habent ea que alij habēt inuidēt illis. ſed medij nō. Q̄ꝛ enim ad ſufficiētiā habēt nō inuident: nō contēnunt aūt: q̄ꝛ nō ſunt valde excedētes. Inuidere ꝟo ꝛ ꝯtēnere ſunt ꝯtra rōnem reipu. qḋ declarat. Q̄ꝛ amicitia neceſſaria eſt in ciuitate. Naz cōmunicatio amicitia quedā eſt: quia inimici cum inimicis participare nolunt in nūmis etiam in via. Sed inuidia ꝛ ꝯtēptus ſunt cōtra rationem amicitie: quare ſunt cōtra rationez reipu. Manifeſtū igiꝛ ꝙ extremi nō ſunt optimi ciues ſ; medij inter extremos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vult qdē ciuitas ex parib⁹ ac ſimilib⁹ eē ꝙ̄tū fieri pōt. Hoc aūt maxime exiſtit medijs. Itaqȝ neccārio fit vt hmōi ciuitas optime gubernetur: ex qb⁹ diximus nā̄ ↄſtare ciuitatē.

¶ Poſtꝙ̄ phs determinauit q ſunt optimi ciues: qꝛ̄ medij. declarat q̄ eſt optima ciuitas: qꝛ̄ illa q̄ eſt ex medijs. Et dicit ꝙ ciuitas dȝ ⁊ vult eē ex equalib⁹ maxie. Sȝ tales ſunt medij: ſic̄ ꝓbatū eſt. g̃ ciuitas optima eſt q̄ eſt ex medijs. Et pp hoc manifeſtuȝ eſt ꝙ talis ciuitas optime gubernat̄. Illa.n. neccūȝ eſt optime gubernari que eſt cōſtituta ex his: ex qb⁹ ciuitas optima nāliter ↄſtituit̄: talis aūt eſt que dicta eſt. g̃ ⁊c̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Conſeruant̄ quoqȝ in ciuitatib⁹ iſti maxime ceteroꝝ ciuiū. Neqȝ.n. aliena ↄcupiſcūt vt faciunt paupes: neqȝ eoꝝ bona capiunt̄ ab alijs vt accidit diuitib⁹. Et qꝛ neqȝ inſidiant̄ alijs: nec alij ipſis: ſine piculo degunt.

¶ Declarat ꝙ talis ciuitas bn̄ ſaluat̄ ⁊ ſine piculo viuūt. Et p̊ oñdit ꝙ bn̄ ſaluat̄. Scdo ꝙ viuunt ſine piculo. ibi. (Quapropter bn̄ ⁊c̄.) In p̊ª dic̄ ꝙ iſti medij ex qb⁹ cōponit̄ ciuitas optima maxime ſaluant̄ in ciuitate: ⁊ hoc apparet: qꝛ ipſi nō ↄcupiſcūt aliena ſicut paupes. Habēt.n. ad ſufficiētiā: ⁊ iō nō deſiderāt aliena: pp qd̄ alijs nō inſidiant̄. Paupes vō qꝛ deficiētes ſunt deſiderāt aliena: et iō iſidiant̄ diuitib⁹. Medij vō nō: qꝛ nō hn̄t ſupabūdantiā diuitiaꝝ: iō medij nec inſidiant̄ alijs nec alij ipſis: tales aūt maxime ↄſeruant̄: q̄re manifeſtū eſt ꝙ ciuitas q̄ eſt ex medijs maxime ↄſeruat̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter bn̄ optauit Phocylidas multa mediocribus optima: mediocris eſſe volēs in ciuitate.

¶ Oñdit ꝙ viuunt ſine piculo: ⁊ dicit ꝙ medij: qꝛ nullus iſidiat̄ ipſis nec ipſi alijs iſidiant̄ ſine piculo viuūt. Et ꝓpter hoc phocylides rōnabiliter deſiderauit medi⁹ eē in ciuitate: vidēs ꝙ medij ſunt in ciuitate optimi. vn̄ dixit medi⁹ in ciuitate volo eē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Patet igit̄ ꝙ ciuilis ſocietas optima eſt que ꝑ mediocres fit: eaſqȝ ciuitates recipe vt optime gubernent̄: in qb⁹ mediocres plurimi ſunt ac plus poſſunt: maxime qdē ambab⁹ vel ſaltē altera parte. Hec.n. addita preualere facit: ⁊ ꝓhibet contrarios exceſſus fieri.

¶ Oñdit ꝙ reſp. q̄ eſt ex medijs eſt optima. Et diuidit̄ in duas. In p̊ma infert ex dictis ꝙ reſp. media eſt optima. Scdo ꝓbat hoc ꝑ ſigna ⁊ effect⁹. ibi (Qd̄ aūt ⁊c̄.) Adhuc p̊ma in duas. In p̊ma facit qd̄ dcm̄ eſt. In ſcda infert correlariū. ibi (Quapropter.) In p̊ma dicit: ꝙ qꝛ ciuitas optima eſt q̄ eſt ex medijs: manifeſtuȝ ꝙ reſp. optima ē ex medijs: ⁊ ille ciuitates q̄ multos hn̄t medios hn̄t remp. optimā. Et rō hui⁹ eſt. Qꝛ pars media ciuitatis valētior ⁊ melior eſt ꝙ̄ alie due ptes diuiſim: qꝛ ſi vna pars p̄ter rōnē velit opprimere aliā partē: ſicut ſi diuites paupes vellint opprimere: pars media adiūgit ſe paupib⁹: ⁊ cuȝ illis reprimūt malitiā diuitū. Si aūt paupes velint inſurgere ↄtra diuites p̄ter rōnē: medij iungūt diuitibus ſe: ⁊ reprimūt paupes. Et iō medij ꝓhibēt exceſſus ī ciuitate. Talis āt reſpublica optia ē. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Quapropter valde optādū ē vt hi q in rep. ↄuſant̄ facultates hēant mediocres ac ſufficiētes. Nam vbi alij nimis multa poſſidēt: alij nihil: vel plebes infima inſurgit: vel paucoꝝ potētia illa extrema: vel tyrānis pp vtrūqȝ exceſſū. Ex pplari.n. ſtatu nimiū ſupbo: ⁊ ex paucoꝝ potentia ad tyrānidē deuenit̄. Ex mediocrib⁹ aūt ac ꝓpe parib⁹ multo min⁹. Cuius rei cām poſtea vbi de mutatiōib⁹ tractabit̄ dicemus.

¶ Infert vnū correlariū. Et dicit ꝙ manifeſtuȝ eſt ex dictis: ꝙ ex quo ciuitas ē optima: q̄ eſt ex medijs: ꝙ maximū bonū eſt ꝙ in ciuitate gubernātes hēant ſubſtantiaȝ mediaȝ ⁊ poſſeſſiones medias. Qꝛ vbi ſunt q valde excedūt in diuitijs: aut indigētes valde: erit ibi aut ſtatus popularis: aut paucoꝝ intēꝑatus: in quo pauci diuites valde dn̄ant̄ ſm volūtatē ſuam: aut erit tyrānis pp ambos exceſſus. ſ. diuitiaꝝ ⁊ egeſtatis: ex populari.n. ſtatu nimis ſupbo inſurgit tyrānis. Silr ex paucoꝝ potentia: ex medijs aūt nō. Multo aūt minus ēt orit̄ tyrānis ex his qui ſunt propinqui medijs ꝙ̄ ex ſtatu populari. Cauſa autē iſtorum apparebit inferius cum determinabit̄ de tranſmutatione reipu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qd̄ aūt media ſit optima: manifeſtū eſt: ſola.n. ſeditiōib⁹ caret: vbi.n. ꝑmultū eſt mediocre minimū ſeditiōes ⁊ diſcordie ciuiū naſcūtur: magneqȝ ciuitates ob hāc ipaȝ cām min⁹ ſeditiōib⁹ ſubiacēt: qꝛ magna in his eſt mediocriū hominū multitudo. Paruas āt ciuitates facile eſt in duas partes diuidi oēs: ita vt nihil mediū relinquat̄. Et fere cūcti vel iopes ſunt: vel opulēti. Populares quoqȝ gubernatiōes tutiores ſunt ⁊ diuturniores ꝙ̄ paucoꝝ potentium ꝓpter medios. Plures.n. ſunt ⁊ magis honoris participāt in populari gubernatōe ꝙ̄ paucoꝝ. Nā qn̄ ſine his multitudo iops plus pōt: male res ſe hn̄t: ac cito pereunt.

¶ Probat per ſigna ꝙ reſp. que ex medijs optima eſt. Et diuiditur in partes tres ſm ꝙ declarat per tria. Secūda ibi. (Signū vero ⁊c̄.) Tertia ibi (Patet aūt ⁊c̄.) In prima intendit iſtam rōnem: illa reſpu. eſt optima que eſt ſine ſeditiōe magis ⁊ turbatiōe: ſed talis eſt illa que eſt ex medijs. ergo reſp. que eſt ex medijs optima eſt. Huius rationis ponit ↄcluſionē ⁊ minorē cum ſua probatione. Dicit igitur ꝙ reſpublica que eſt ex medijs ſit optima: manifeſtum eſt. Iſta eniȝ ſola ⁊ ſine ſeditiōe ⁊ turbatiōe eſt. Hoc aūt ꝓbat dupliciter. Pmo qꝛ vbi ſunt plures medij nō ſunt ſeditiones nec turbatiōes. Et propter hoc magne ciuitates ſunt magis ſine ſeditiōibus ꝙ̄ parue. Quia in magnis ciuitatibus ſunt multi medij. Sed in paruis ciuitatibus ſtatim omnes ſunt diuiſi in diuites ⁊ pauperes: ⁊ iō in illis ſepe fiunt ꝑturbatiōes ⁊ ſeditiōes. Quare manifeſtū ē ꝙ illa reſpublica q̄ ē ex medijs magl ē ſine ſeditōe ⁊ turbatiōe. Hoc idē ꝓbat 2° ex alio: qꝛ ſtat⁹ populares ſūt durabiliores ꝙ̄ paucoꝝ: qꝛ plures hn̄t medios ⁊ magis attingūt medij ad p̊ncipatū ꝙ̄ in paucoꝝ potentia. Ex quo manifeſtū eſt ꝙ illa reſpublica que ē ex medijs eſt magis ſine ſeditione ⁊ turbatiōe. Si aūt accidat ꝙ inter egenos ⁊ diuites nō fuerint plures medij: aut nō ſufficiētes: multitudo iualuerit: multos exceſſus faciens: ⁊ iō male ſe hn̄t: ⁊ cito ꝑibit reſpu. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Signū vō huius putandū eſt ꝙ qui optime leges cōdiderūt ex mediocrib⁹ ciuibus fuere.

Nam

Naz ꝛ Solon huiuſmodi fuit: vt apparet ex eius carminibus: ꝛ Licurgus: nō eni erat rex ꝛ Charondas: ꝛ plurimi alioꝛuz.

¶ Ponit ſcdm ſignū. Et dicit ꝙ reſp. que eſt ex medijs ſit optima: ſignū eſt ꝙ optimi legiſlatores fuerūt de medijs ſicut Solō. Iſte.n. Solō nō fuit de diuitib⁹ excellēter: nec de pauperib⁹. Et h̄ ſignauit in q̄dā poeſi ſua: quā nō pōſt phs: ſilr Licurgus nō fuit de magnis: nō eni fuit rex: ſilr Charōdas: nec de diuitib⁹: nec de pauperib⁹ excellēter fuit: ſed de medijs: ſilr plures alij. Iſti vo fuerūt optimi legiſlatores: ꝛ fuerūt de medijs: q̄re manifeſtū ē ꝙ medio modo ſe habere diſponit ad optimā rēp. Cū igitur reſp. ſit ex medijs: ſignum eſt ꝙ optimi legiſlatores fuerunt de medijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Patet autē ex his: ꝛ qꝛ plurime reſpublice: aut populares ſunt: aut paucoꝝ gubernationes. Quod enim in his frequenter pauci ſunt medij ſemper qui preualēt: ſiue hi ſint qui facultates habent: ſiue populares: qui medium tranſcēdunt: per ſeipſos gubernationez agūt. Itaqz aut multitudo populi iſurgit: aut paucoꝛum potentia.

¶ Ponit tertiū ſignū: ꝛ ponit pmo ſignū. Scdo rōnez aſſignat cuiuſdā qd in ſigno eſt dictū ibi (Preterea ex eo.) In pᵒ dicit: qd manifeſtū eſt ex his que dicent iaz ꝙ optima reſp. eſt ex medijs: qꝛ ꝓpter hoc ſunt plures reſp. aut populares: aut paucoꝝ: qꝛ frequēter in ciuitatib⁹ medius paucū eſt: ſtatiz.n. ſunt oēs vel diuites vel egeni: ꝛ gcūqz excellūt alios: ꝯuertūt rēp. ſm volūtatē ſuā ad vtilitatez ſuā: ita ꝙ ſi diuites ſupauerint pauperes ꝯuertūt rēp. ad volūtatē ſuā ꝛ regūt eā: ꝛ tūc fit paucoꝝ potētia. Si autē pauperes exceſſerint regūt rēp. ſm volūtatē ſuā: ꝛ ſic ſtatus popularis: quare manifeſtū eſt: ꝙ aut erit popularis: aut paucoꝝ. Cum ḡ iſte accidāt: que nō ſunt recte ꝓpter defectū medioꝛum: ſignum eſt ꝙ reſp. que eſt ex medijs ſit optima. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea ex eo quia ſeditiones fiunt ꝛ pugne inter multitudinem ꝛ opulētos: quibuſcunqz vincere contingit: hi neqz cōmunē amplius habent rempublicam: neqz equalez: ſed quaſi victorie premiuz reportant rēpublicam obtinere: ꝛ alteri popularem ſtatū: alteri paucoꝛum potētiam faciunt.

¶ Aſſignat cām quare ſunt plures populares ꝛ paucoꝝ: ꝛ diuidit̄ in duas: ſz ꝙ ꝓbat h̄ ꝑ duas rōes. ſcda ibi. (Preterea qui ꝛc.) In pma dicit ꝙ ſeditiōes ꝛ pugne que fiūt in ciuitate īter diuites ꝛ pauperes adiuicē ſunt cā: quare ſunt tot populares ꝛ paucoꝝ. Illi eniz q obtinēt ꝯtra aduerſarios nō iſtituūt rēpublicā cōem nec equalē: ſed inſtituunt rēpublicā ad vtilitatez ſuā ꝛ honorez ꝛ premiū victorie ſue inſtituunt rēpublicā: in qua excedunt aduerſarios: ita ꝙ ſi pauperes obtineāt faciunt popularē ſtatum: ſi diuites: paucorū potentiā. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preterea qui principatū grecie habuerunt: hi ad propriam reſpiciētes rēpublicaz: aut popularem ſtatum in ciuitatibus conſtituerunt: aut paucorū gubernationē non ad ciuitatū ſilarū cōmoda reſpiciētes: ſed ad ſua. Atqz ita per iſtas cauſas effectum eſt: vt vel nūq̄ medioꝝ illa gubernatio extiterit: vel ad modū raro. Unus eniz vir cōſenſit ſolus ex his qui antiquitus in principatu fuere. Hūc gubernādi modū ꝯſtituere. Iamqz i ciuitatib⁹ ꝯſuetudo obtinuit nō velle equale: ſz aut impare q̄rere: aut victos obedire. Que igr̄ optima ſit reſpublica: ꝛ quā ob cām ex his pz.

¶ Ponit ſcdam rōnē: ꝛ dicit ꝙ alīq preeminētes in grecia in potētia amicoꝝ vel in diuitijs vel in nobilitate vel in aliquo alio nutriti in aliq̄ rep. cū vellent iſtituere rēp. aliquā nō iſtituerūt quācūqz: ſed cōſiderātes ad rēpublicaz in qua nutriti ſunt iſtituerunt illā. Et qꝛ iſti nutriti erant in populari vel in paucoꝝ iſtituerūt hanc vel illā nō conſiderātes bonū cōe: ſed bonū ꝓpriū: ꝛ iſte vtiliores erant eis: ideo iſtas iſtituerunt. Et ꝓpterea nūq̄ aut raro: ꝛ apō paucos īuenitur reſpublica media: vnus aūt optim⁹ fuit vir: qui cū eſſet in pncipatu ſuaſit ciuib⁹ rēpublicaz hanc mediā: ſed illi noluerūt acceptare ipſaz: ſilr nec iſti q modo ſunt in ciuitatib⁹ volunt eā recipere: qꝛ ꝯſuetudinē nō habēt: per quā iclinētur ad volēdū equalitatez: ſed vel q̄runt pncipari: aut magis volunt ſuſtinere rēp. quā habēt nō recte ordinatā: ſicut paucoꝝ potētiā: in qua dominantur: aut aliquam aliam. Et tunc concludit dicēs: ꝙ que ſit optima reſpu. ꝛ propter quam cauſam manifeſtaz eſt ex determinatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De alijs autez cum plures populares ꝛ plures paucoꝝ gubernationes eſſe diximus: que prima ponēda ſit: ꝛ que ſcda: ꝛ que deinceps: qꝛ potioꝛ ſit: aut deterioꝛ determinata optima nō erit difficile intueri. Neceſſe eſt.n. melioꝛē eſſe: q̄ ꝓxime huic accedit: deterioꝛē vo q̄ plurimū diſtat a medio: niſi ad ſuppoſitionez qs iudicet. Dico aūt ad ſuppoſitionē: qꝛ multotiēs alia reipublice foꝛma eligibilioꝛi exiſte: nihil vetat aliā qbuſdā magis vtilē eſſe.

¶ Declarat qualiter alie reſp. ſe habēt ad iſtam. ꝛ dicit ꝙ rerūp. aliarū a media poſuimus plures ſpēs: ſicut popularis ꝛ paucoꝝ. Unaqueqz enim iſtarū plures ſpēs hz ſicut apparuit pri⁹: que autē iſtaruz ſit melioꝛ: ꝛ que peioꝛ viſa rōne medie reip: nō eſt difficile videre. Cū eniz reſp. que eſt ex medijs ſit optima: illa q̄ eſt ꝓpinquioꝛ huic melioꝛ eſt: ꝛ que remotioꝛ peioꝛ. Nā vlr hoc vez eſt ꝙ i vnoq̄qz genere illud qd eſt ꝓpinqui⁹ pmo: pfecti⁹ eſt ꝛ melius in illo genere: quare illa reſp. que ꝓpiquioꝛ eſt reip. optime in pluib⁹ melioꝛ eſt: ſicut pma ſpēs popularis melioꝛ eſt q̄ ſecūda: ꝛ ſecūda q̄ tertia: ꝛ tertia q̄ quarta: q̄rta vero peſſima eſt īter illas: ſilr de paucoꝝ potētia pma melioꝛ q̄ ſecūda: ſecūda q̄ tertia: ꝛ ſic deinceps. Et dato ꝙ illa q̄ eſt ꝓpiquioꝛ optime eſt melioꝛ ſimplr loquēdo ſine ſuppoſitione: quia ſi loquamur de melioꝛi: ꝛ optima ex ſuppoſitione nihil ꝓhibet aliquā: que non eſt melioꝛ ſimplr eſſe melioꝛē aliqb⁹: ſicut ſi in ciuitate aliqua ciues ſint eq̄les in libertate: meli⁹ eſt eis regi populari q̄ repu. media. Sic igitur apparet qualiter alie ſe habēt ad iſtā.

QUe autez reſpublica quibus ꝛ qualis, qualibus conferat conſequēs eſt tractare. Lectio. XI.

¶ Poſtq̄ phs declarauit: que ꝛ qualis reſp. eſt optima plurib⁹ ciuitatib⁹: declarat que ꝛ qualis: quib⁹ ꝛ qualib⁹ expediat: ꝛ diuiditur in duas. In prima premit

tit intētū ſuū. In ſecūda ꝓſeqtur ibi. (Sz capiendum.) In prima dicit: ꝙ poſt illa que determiata ſunt dicendū eſt pertranſeundo: que reſpub. quibus ⁊ qualis qualibus expediat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed capiēdū prius eſt vniuerſaliter de cunctis. Oportet enim partez illam ciuitatis: que in republica ſtare vult potentiorez eſſe: q̄z illa pars que nō vult in republica manere. Eſt autem oīs ciuitas ex quali ⁊ quāto. Dico autez quale: ceu libertatē: diuitias: diſciplinaz: nobilitatem. Quantū vero: ceu multitudinem populi preualētē. Fieri autē poteſt vt quale exiſtat vni ciuitatis parti: alteri vero quantū: ceu maiorē eē numerū ignobiliū q̄z nobiliū: ⁊ paucorū pauperū q̄z diuitū: neq̄z tñ tātū ſuperare quātitate: quātū ſuperari qualitate ꝓpter hoc adinuicem cōferenda ſunt.

¶ Proſequit̄: ⁊ diuidit̄ in duas. Primo premittit quedā vniuerſalia que valēt ad ſequētia in iſto caplo. In ſecunda oſtēdit qđ ꝓpoſitū fuit. ibi. (Ubi ergo.) In prima dicit: ꝙ anteq̄z determinet de repub. que cui ⁊ qualis quali competat accipiēdū eſt pmo: qđ vniuerſalr verū eſt in oībus rebꝰ p. ſ. ꝙ illa pars reip. melior eſt: ⁊ valētior que vult ſaluationē reip. q̄z illa que nō vult. Et rō huiꝰ eſt: qꝛ bonum rei attēditur in ordine ad finem. Sed partes reip. ordinant̄ in finē reip. finis autez reip. eſt ſalus ⁊ permanētia eius. ergo bonū partiū reipublice itēditur in ordine ad finē iſtū. Sed vnūqđq̄z vult bonū ꝓpriū: ⁊ quanto magis vult: tāto melius eſt. ergo illa pars reipublice melior eſt: que intēdit iſtū finē q̄z illa que nō intēdit. Secūm eſt qđ ꝓponit: ꝙ oīs ciuitas cōponitur ex quali ⁊ quāto: ⁊ exponit quid vocat quale ⁊ quātū. Quale quidē vocat dignitatē: ad quā cōſiderat volēs iſtituere rēpublicam: vel volēs diſtribuere pncipatū: ſicut ſunt diuitie: diſciplina: ingenuitas. Quātū vocat multitudinē: modo ita eſt quādoq̄z qđ alteri parti ciuitatis ieſt quale: ita ꝙ excedit aliā in qualitate. Alteri parti ineſt quantū: ita ꝙ excedit aliā in multitudine: ſicut vbi gr̄a. Plures ſūt in ciuitate ignobiles q̄z nobiles: pauperes q̄z diuites: tñ pars illa que abūdat in quāto: tamen nō abūdat in illo quantū deficit in quali. Iſta autem cōſideranda ſunt in determinādo: que vel qualis: cui vel quali cōueniat, comparādo iſta adinuicem: puta defectum ſm vnuz ad ſuperabundantiam reſpectu alterius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ubi ergo ſuperat pauperū multitudo eam quā diximus proportionez hic popularis gubernatio exoritur: ac ſpecies ſingule popularis ſtatus ſm multitudinis exuperantiaz: ceu ſi agricolarū multitudo plus poſſit: pria ſpēs. Si multitudo tenuiorū ac mercenariorū: vltia ſpēs: ⁊ ſic de alijs: que ſunt harū medie.

¶ Oſtēdit ꝙ qualis quibꝰ ⁊ qualibꝰ cōueniat: ⁊ pmo qbus ⁊ qualibꝰ popularis ſtatꝰ. Secūdo qbꝰ ⁊ qualibꝰ paucorū potētia ibi. (Ubi aūt ea pars ⁊c.) Tertio qbus ⁊ qualibꝰ reſpublica. ibi. (Debet aūt qui ⁊c.) In pma dicit: ꝙ quālibet ciuitatē vbi abūdat multitudo egenorū ſm dictam ꝓportionē. ſ. qđ nō excedat: puta in ꝟtute quantū deficit in multitudine diuitū vel egenorū opz regi ſtatu populari: vt ſi agricole excedant: tūc eſt popularis ſtatus agricolarū. Et ſm ꝙ diuerſus eſt populus: ſm hoc opz ipm regi diuerſis ſpēbꝰ popularis ſtatus: vt ſi multitudo agricolarūz excedat opz regi pma ſpē popularis ſtatus. Si autez multitudo tenuiorū ⁊ mercenariorū: tūc opz eam regi vltima ſpē popularis ſtatꝰ. Iſti eniz minus ſunt ꝑſuaſibiles ⁊ rōne ⁊ magis iclinant̄ ad auaritiam: ⁊ ideo expedit eis magis regi illa ſpē popularis ſtatus: ꝑ quā poſſunt ſatiſfacere magis auaritie ſue. Hec aūt eſt vltia ſpēs: in qua pncipatur ppl̄s nō ſz legē: ſed ſm ſuā ſnias ⁊ voluntatē: vbi aūt multitudo eſt itermedia cōpetit regi eam aliqua ſpecie intermedia: vt ſi excedat multitudo liberorum ſecunda ſpecies debet eſſe. ſi multitudo aliorum quorūcunq̄z tertia ſpecies. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ubi autez ea pars in qua ſunt opulēti ⁊ nobiles magis ſuperat qualitate q̄z deficiat quātitate: hic paucorū potētia gubernatioq̄z exoritur: ac eodē modo ſingule ſpēs huiꝰ ſz exuperantiam iſtiuſmodi hominū.

¶ Oſtēdit qbus cōpetit paucorū ſtatus: ⁊ dicit: ꝙ vbi multitudo diuitū: que plus abūdat: in quali. ſ. in diuitijs ⁊ nobilitate q̄z deficiat in quāto. i. in multitudine: ibi opz eſſe paucorū ſtatus. Et ſm diuerſitatez hō multitudinis opz diuerſificare ſpēs paucorū ſtatus: ita ꝙ vbi eſt multitudo diuitūz habētiū poſſeſſiones mediocres opz regi pria ſpē popularis ſtatus: in qua dominant̄ plures diuites nō nimis excedētes in diuitijs: ſed habētes poſſeſſiones mediocres. Ubi aūt eſt minor multitudo diuitū: ſed habent plures diuitias opz regi ſecunda ſpē paucorū ſtatus. Ubi autē ſunt adhuc pauciores diuites ditiores q̄z primi: expedit illos regi tertia ſpē. Ubi autē pauciores ſunt ⁊ magis diuites opz regi illā ciuitatē quarta ſpē: ita ꝙ ſicut ſe habent ſpēs ſtatus popularis quātū ad multitudinē: ſic ſpecies paucorū potentie quantū ad diuitias: ita ꝙ ſicut vbi ſunt pauciores egeni: ſicut vbi ſunt plures agricole oz eē primā ſpēm ſtatus popularis: vbi adhuc plures ſecūdaz. vbi adhuc plures q̄z prius tertiaz: vbi tota multitudo q̄rtam ⁊ peſſimā: ſic ex parte potentie paucorū vbi ſunt plures diuites habētes mediocres diuitias pma ſpecies: vbi pauciores ditiores: ibi ſecūda. Sed vbi adhuc pauciores ⁊ ditiores tertia: ſed vbi ſunt pauciores q̄z prius ⁊ valde diuites quarta ſpēs ⁊ peſſima. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Debet autē qui legē ponit in republica ſemper ad medios reſpicere: ſiue enim ad paucorū gubernationē dirigant̄ leges de medijs eſt coniectādū: ſiue ad popularez ſtatum hos reſpicere debz: vbi eniz mediocriū ſuperat multitudo: vel vtrūq̄z extremū: vel alterū tm̄: hic reſpublica recipit ſtabilitatem.

¶ Oſtēdit qbus cōpetit reſpublica: ⁊ diuidit̄ in duas. In pma facit qđ dictū eſt. In ſecūda regredit̄ ad declarādū qualiter miſcetur ex populari ſtatu ⁊ paucorū. ibi. (Sunt autē ⁊c.) Prima in duas. In pma oſtendit qbus cōpetit reſpublica. Secūdo remouet errorē quorūdā ibi. (Aberrant aūt ⁊c.) Adhuc pma in duas. In pma facit qđ dictū eſt. Secūdo remouet obiectionē que poſſz fieri ibi. (Nō eniz eſt merꝰ ne q̄nq̄z ⁊c.) In prima dicit ꝙ legiſlator ſi bene debeat ordinare rēpublicā dz aſſumere ad rēpublicaz medios. Et hoc quaſcūq̄z leges ponat: ſiue ꝯuenientes potētie paucorū: ſiue populari ſtatui ſemꝑ opz coaſſumere medios: qꝛ ſic dz ferre leges ⁊ ordinare rēpublicā: vt ꝑ leges poſſit reſpublica ſaluari. Ubi vō multitudo hō mediorū abūdat ſm quale: aut ſm quantitatē vel in vno in cōparatione ad aliud: cōuenit eſſe rēpublicam: que bene

nata eſt

nata eſt regi rectis legib⁹: ex talib⁹ enim dicta eſt eſſe ipſa igit̄ expedit conſumere medios. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Non enī eſt metus: ne quandoq3 diuites cū pauperibus conſpirent cōtra mediocres: nū q̄3 enim alteri ſeruire alteris vellent. Q̄ð ſi cō muniorē aliquā querūt: nullam aliam q̄3 iſtā reperirent. Nam per vices gubernare non pa terent̄ ꝓpter diffidentiā: que inter eos exiſtit. In cunctis vero locis arbiter eſt fideliſſimus: arbiter autem medius quādoq3 melior eſt gu bernatio tēperata: tāto durabilior.

¶ Remouet obiectionē que poſſet fieri. Aliquis enī3 dice ret ꝙ legiſlator nō d3 aſſumere medios: q2 pauperes ⁊ di uites nō ꝯſentiēt: ⁊ ſic erit turbatio in ciuitatib⁹. Remo uet hoc. ⁊ dicit: ꝙ nō eſt timēdū qn diuites ꝯſentiant pau perib⁹. Et rō hui⁹ eſt: q2 nūq̄3 volūt eē ſerui dominoꝝ nec diuites nec pauperes: ⁊ ideo querūt cōe3 rēp. magis. Hoc aūt eſt reſp. ⁊ nō alia. Si aūt querūt rēp. cōem nō inueni rent aliā magis cōem: q2 pauperes nolunt: ꝙ diuites do minent̄ ne opprimant̄ ab illis: nec diuites volunt ꝙ pau peres timētes opprimi ab eis: ⁊ iō querūt fideliorē ꝑnci pantē. S3 vbiq3 fideliſſim⁹ eſt ⁊ cōis magis medius ⁊ ar biter. Ex quo manifeſtum eſt ꝙ reſpublica quāto magis mixta eſt accedens ad equalitatem ⁊ indifferentia3: tan to magis manſiua eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Aberrant etia3 pleriq3 illorū: qui optimates reipublice gubernationes efficere volūt non ſolū in tribuēdo nimiū diuitib⁹: verū etiam in excludēdo plebē. Neceſſe eſt enim procedēte tēpore ex falſis bonis verū malū euenire. Di uitū enim cupiditates plus habēdi magis de ſtruūt rēpublica3 q̄3 multitudinis.

¶ Remouet errorē quorūdā. Aliqui enī3 fuerunt qui vo luerunt facere reſpublicas optimatū q plus attribuebāt diuitib⁹ q̄3 deberēt: ⁊ q̄3 pauperib⁹. Ph⁹ dicit ꝙ iſti pec cauerūt nō ſolū in hoc ꝙ plus attribuebāt diuitib⁹ q̄3 de berent: ſed in hoc ꝙ paupes nō audiebātur in his: in qb⁹ debebāt audiri ſ3 rectā rōnē ⁊ minus attribuebāt eis q̄3 oporteret: qm̄ aliqñ ex min⁹ malo venit magnū malū: ⁊ ideo q̄uis hoc ſit modicū malū. ſ. attribuere diuitibus q̄3 pauperib⁹: tñ ex hoc ſeqtur exceſſus diuitu3. S3 exceſſus diuitū magis corrūpit ciuitatē q̄3 exceſſus paupeꝝ. et rō hui⁹ eſt: q2 exceſſus qui plus facit diſtare bonū cōe a cōi tate magis corrūpit ciuitate3 q̄3 qui min⁹. Sed exceſſus diuitū magis facit diſtare a cōitate: q2 bonum cōe trahit ad paucos: q2 pauperes ſunt plures q̄3 diuites: quare ma nifeſtū eſt ꝙ exceſſus diuitu3 magis corrūpit ciuitatē q̄3 exceſſus pauperū: quare hoc eſt malū ⁊ peccatu3 in repu blica plus dare diuitib⁹. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sunt autē illa circa que ſimulant ac fallaci ter pretexūt ad populū qnq3 numero: concio magiſtrat⁹: iudicia: armatura: exercitatio.

¶ Poſtq̄3 declarauit que ⁊ qualis reſpublica: qbus ⁊ q̄lib⁹ cōueniat: regredit̄ ad declarādū qualr̄ reſpublica miſcea tur ex paucoꝝ ⁊ populari ſtatu: ⁊ diuidit̄ in duas. In pria oſtēdit ex qb⁹ eſt maxie. In ſcða recapitulat ibi. (Quam igit̄ ob cām ⁊c.) Prima in tres. Primo oſtēdit qualiter miſceatur. Secūdo oſtēdit ex qbus eſt: q2 ex habētib⁹ ar ma: ibi. (Ops qdē ⁊c.) In tertia aſſignat rōnē ꝓpter quā antiqui vocauerūt rēpublicā popularē ſtatu3. ibi. (Sed auctis ⁊c.) Adhuc ꝑma in duas: q2 enī3 reſp. miſcetur ex paucoꝝ ⁊ populari ſtatu: ꝑmo tāgit leges popularis ⁊ pau coꝝ. Scðo infert ex dictis quō miſcet̄ ex illis ibi. (Itaq3 manifeſtū ⁊c.) Adhuc ꝑma in duas. In ꝑma tāgit leges paucoꝝ ſtat⁹. Scðo popularis ibi. (Populari ſtatu ⁊c.) In pria tāgit leges paucoꝝ ſtat⁹: per q̄s intēdunt ſophiſti ce excludere multitudinē a republica: ⁊ ꝑmo tāgit ea de qbus ferunt̄ leges. Scðo tāgit leges ipſas ibi. (Circa con cionē.) In ꝑma dicit ꝙ illa de qbus dñantes paucoꝝ ſta tui ferūt leges fallaciter ⁊ doloſe ꝓponētes populo qnq3 ſunt numero. ſ. concio: magiſtratus: iudiciū: armatura: exercitatio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Circa concionem quidem licere omnib⁹ ad eſſe: ſed pena appoſita diuitib⁹ ſi non aſſint vl̄ ſolis vel maior q̄3 multitudini.

¶ Tangit leges circa iſta: ⁊ ꝑmo tāgit legē circa cōcione3. Scðo circa magiſtratū ibi. (Circa magiſtratus.) Tertio circa iudicium ibi. (Circa iudicia. (Quarto circa arma ⁊ exercitia ibi. (Eodē modo.) In ꝑma dicit ꝙ circa cōcio nē ordinauerūt fauētes paucorū ſtatui: ꝙ oēs venire lice ret ad concionē: ſed vlteri⁹ ordinauerūt: ꝙ diuites ſi non venirēt haberēt dānū. Pauperes vero nō. Ul̄ ꝙ diuites multo maius dānū reportarēt q̄3 pauperes. et manifeſtū eſt: ꝙ per iſtā legē pauperes excludebant̄: q2 diuites ex h ꝙ dānū magnū reportabāt ꝯpellebant̄ venire: pauperes q2 nullū dānū reportabāt nō curabāt venire: ⁊ ita nō par ticipabāt ciuitate libēter. ¶ Deinde cu3 dicit.

¶ Circa magiſtrat⁹ aūt non licere his qui cen ſum habent magnum renūciare magiſtratui: pauperib⁹ aūt licere.

¶ Tangit legē circa ꝑncipatū: ordinauerūt ꝙ oēs poſſent attingere ꝑncipatū: ſed vlteri⁹ ſtatuerūt: ꝙ pauperib⁹ lice ret renūciare ꝑncipatui: diuitib⁹ vero nō. ⁊ manifeſtū eſt ꝙ per iſtā legē excludebant̄ paupes: q2 pauperes cū ſint occupati circa alia facile eſt qð cū liceat eis renūciare di mittāt principatum: diuites vero ſemper remanebūt: cū eis nō liceat renūciare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Circa iudicia vero pena3 eſſe diuitib⁹ niſi iu dicent: pauperib⁹ aūt impunitatē: aut illis ma gna3: his parua3 penam: vt eſt in Charonde legib⁹. Quibuſdā vero locis omnib⁹ licet de ſcriptis in concionib⁹ iudicijſq3 adeſſe. Q̄ð ſi deſcripti ſint: ⁊ nō exerceant: in penas incidūt permagnas: vt metu pene vitent deſcriptio nem: ⁊ per non deſcriptionem: neq3 iudicia: neq3 conciones exerceant.

¶ Tangit legem circa iudicium ⁊ dicit: ordinauerunt ſup poſito ꝙ oēs poſſint attingere ad iudicia. Ulterius ordi nauerunt diuitibus damnū ſi nō iudicarent ⁊ diſcuterēt. Pauperibus vero dederunt licentia3 de nō diſcutiendo: vel ſi ordinauerūt damnū vtriſq3: tamē diuitib⁹ magnū damnū: pauperib⁹ modicum: ſicut ordinatu3 fuit in legi bus Charonde. In aliquib⁹ vero paucorū gubernationi bus licebat quidē omnib⁹ diſcutere in iudicio ⁊ intereſſe cōgregationi: preſcriptis tamē prius. Si vero cōtingeret ꝙ ſcripti nō intereſſent vel non diſcuterent imponeban tur magna damna: ita vt ꝓpter fugam damni nō appe terent ſcribi: ⁊ ſic ſi non ſcriberentur nec intereſſent iudi cio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eodem modo circa arma ⁊ circa gymnaſia

legibus ſtatuunt. Pauperibus enim licet nō habere arma. Diuitibꝰ aūt pena conſtituta eſt niſi habeant: ⁊ ſi in gymnaſio ſe nō exerceant pauperes nulla pena eſt. Diuitibus aūt eſt pena: vt alij metu pene ſe exercere cōpellant̄: alij q̄ nullā formidēt penā nō faciant. Hec igitur paucoꝝ potētie ſunt machinamēta.

¶ Tangit legē circa arma ⁊ exercitia ſil̄: ⁊ dicit ꝙ eodeꝫ mō tulerūt legē de poſſeſſione armoꝝ: ⁊ circa exercitia ipſoꝝ: ⁊ ordinauerūt ꝙ liceret egenis nō hr̄e arma. Diuitibus ſi nō haberēt ordinauerūt magnū dānuꝫ: ſil̄r circa exercitiū ordinauerūt ꝙ pauperes ſi ſe nō exercitarēt in armis nullū dānū haberēt. Sꝫ diuitibꝰ ordinauerūt magnū dānū: ſic aūt ordinauerūt vt diuites ꝓp dānuꝫ haberent arma: ⁊ vſuꝫ armoꝝ: ⁊ ſic haberēt ſoli poteſtatē ⁊ tenerent ꝑncipatū: pauperes v̄o q̄ nō timerēt dānū nō haberēt arma ⁊ vſuꝫ armoꝝ: ⁊ per ꝯn̄s nō participarēt ꝑncipatu. Et tūc cōcludit ꝙ hec ſunt ſophiſmata de legiſlatione: per que volunt fauentes paucorū potentie excludere multitudinē a ciuilitate. ¶ Deinde cū dicit.

¶ In populari auteꝫ ſtatu contra hec alia excogitant: pauperibus enim ſalaria ſtatuunt concionantibꝰ atq̄ȝ iudicantibꝰ. Diuitibus autem nullam penam imponūt.

¶ Oſtēdit qualr̄ fauētes populo ſapiēter aduerſant̄ iſtis: ⁊ dicit ꝙ fauētes ꝑplo in politia ſua ſapienter aduerſant̄ iſtis: ꝯtra enī oīa iſta ordinauerūt ꝙ pauperes q̄ conuenirent ad ꝯgregationē ⁊ diſcuterēt haberent mercedē: diuites v̄o ſi nō venirēt nullū dānū reportarēt. Ex ꝑ iſtā legē monſtrat̄ ꝙ excludebant̄ diuites. Pauperes. n. ſcientes ꝙ haberēt mercedē libēter veniebāt. Diuites aūt ſcientes ꝙ nullū haberēt dānū ſi nō irent nō curabāt ire: maxime q̄ non honorabant̄: ⁊ ſic tota poteſtas dimittebat̄ penes multitudinē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaq̄ȝ manifeſtuꝫ eſt: ſi quis velit iuſto hec tēperare qd̄ opꝫ vtrinq̄ȝ aſſumere: ⁊ his quidem ſalaria cōſtituere: his autē penaꝫ. Sic. n. oēs cōmunicarent: nam in illo quidem modo reſpublica fit alteroꝝ ſolum.

¶ Cōcludit qualr̄ reſp. ſit miſcenda ex paucoꝝ ⁊ populari ſtatu: ⁊ dicit ꝙ manifeſtū eſt ex dictis qualr̄ reſp. miſcenda eſt ex illis: mixtū. n. dꝫ aliqualr̄ hr̄e miſcibilia: ⁊ aliq̄liter nō: ⁊ iō ſi recte fiat mixtio ex iſtis opꝫ accipe ea que pertinēt vtriſq̄ȝ ſꝫ partē: ⁊ ordinari pauperibꝰ mercedeꝫ ſi veniant: diuitibꝰ vero dānū ſi nō veniant: ⁊ iſto mō oēs cōicabūt ciuilitate: ſꝫ ꝓdictis modis altera ſolū vt reſp. tātū ſit paucoꝝ. i. ꝑplo fauētiū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Opꝫ quidē rēpublicā eſſe ex his ſolū qui arma poſſident: cenſus aūt magnitudo diffiniri ſimplr̄ nō pōt: ſed cōſiderata qualitate adiūgatur largiſſimꝰ: vt qui participāt reipublice ſint plures q̄ȝ hi q̄ nō participāt hoc īſtituere.

¶ Oſtēdit ex q̄bus eſt reſp. ⁊ p̄mo oſtēdit ꝙ eſt ex vtētibꝰ armis maxīe. Secūdo ꝙ eſt ex illis q̄ vſi fuerunt armis ibi. (Apud quoſdā.) Pria ī duas. In p̄ma facit qd̄ dictū eſt. Scd̄o aſſignat cām cuiuſdā dicti ibi. (Volunt eniꝫ.) In p̄ma dicit ꝙ reſp. dꝫ eē ex habētibꝰ arma ⁊ vtētibꝰ iaꝫ in actu ipſis. Et rō huiꝰ eſt. q̄ reſp. dꝫ eē ex medijs: ⁊ iō dꝫ eſſe ex illis: in q̄bꝰ ſunt plures medij: tales ſunt vtētes armis. Quāta aūt debꝫ eē multitudo ciuitatis ⁊ cenſus nō eſt determinatū nūc: opꝫ eniꝫ cenſuꝫ in ciuitate determinare ſꝫ regionē: ⁊ ſꝫ potētiā aduerſarioꝝ. Opꝫ ēt tātā eē multitudinē quātā regio poſſit nutrire: ⁊ tātā ꝙ poſſit repellere aduerſarios. ¶ Sꝫ aduertēdū ꝙ qualitas ⁊ bona diſpoſitio ſꝫ diſciplinā vel mores multū addit ad bonitateꝫ reipublice: ⁊ iō cōſideratis hꝰ qualitatibꝰ ⁊ circūſtātijs dꝫ addi largior cēſus q̄ȝ pōt: q̄ ſic plures poterūt participare magiſtratu: qd̄ q̄dē expedit īſtituere: vt. ſ. plures participēt magiſtratu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Volunt eniꝫ pauperes ⁊ honoꝝ expertes q̄eteꝫ agere: ſineq̄ȝ cōtumelia eos q̄s afficiat: neq̄ȝ bona illis auferat: ſed hoc nō facile. Nō enī ſemper cōtingit vt qui rēpublicaꝫ gubernant ſint mites ⁊ humani: ⁊ conſueuerūt quotiēs bellum eſt grauiter ferre: niſi ſuſcipiant alimēta: nam ſunt egeni: ⁊ ſi quis alimēta porrigat cupiunt bellum.

¶ Aſſignat cauſaꝫ cuiuſdā dicti. ſ. ꝙ opꝫ eē plures participātes reip. q̄ȝ nō participātes: ⁊ dicit ꝙ pauperes in ciuitate exiſtētes abſq̄ȝ ꝑncipatu volūt viuere q̄ete ⁊ ſine turbatione: dato ꝙ nullus moleſtet eos: ⁊ dato ꝙ nihil auferatur ab eis de bonis ſuis: ſed iſtud nō eſt facile: q̄ frequenter ꝯtingit ꝙ ꝑncipātes nō ſint mites ⁊ hūani: ⁊ iō difficile eſt ꝙ nō ſuſcipiāt pauperes moleſtiā. Itē ꝑ illi qui vtūtur armis q̄n bellū dꝫ fieri volūt recipere alimētū a pauperibꝰ ſi ſint aliq̄ pauperes: ⁊ ſi nō recipiāt mouēt bellum ꝯtra illos: ⁊ ſi accipiāt pauperes volunt īſurgere. Ut igit̄ nō poſſint īſurgere cōtra ꝑncipātes: expedit eē plures habentes arma q̄ȝ nō habētes. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Apud quos gubernatio reip. exiſtit nō in his qui ad armaturaꝫ ſunt habiles: ſed in his q̄ exercebant arma. In Malienſibꝰ quideꝫ gubernatio reip. erat in iſtis: ⁊ magiſtratū creabant ex his qui militabāt. Prima que reſpu. apud Grecos ꝯſtituta eſt ex his: qui bellū gerebāt: ab initio quidē ex equitibꝰ: naꝫ robur belli tūc in equitibus habebatur. Peditatus enim niſi ordo ac diſciplina aſſit inutilis eſt. Huiuſmodi autem diſciplina ⁊ ordo antiquis illis temporibus nondum erat: ex quo fiebat vt in equitatu robur belli haberetur.

¶ Oſtēdit ꝙ reſp. nō tm̄ eſt ex illis qui poſſidēt: ſed ex illis qui poſſederūt arma ⁊ habuerūt vſum eoꝝ: ⁊ dicit ꝙ apud aliquos eſt reſp. nō ſolū ex illis q̄ vadūt ad arma: ⁊ vtunt̄ eis iam actu: ſed ex eis qui ferunt ⁊ vſi ſunt. Et rationabiliter hoc eſt: quia illi ſunt magis exercitati in actibus virtutum ⁊ in armis. Rationabile auteꝫ eſt ꝙ reſp. ſit ex illis: qd̄ declarat per quandam rēp. dicens: ꝙ apud Malienſes erat reſpub. ex his qui fuerant in armis ⁊ vſi fuerant. Verūtamen principantē eligebāt ex militibus ſiue ex illis qui iam vtebātur armis. Prime etiam reſp. fuerunt magis ex preliantibus ⁊ vtentibus armis preter ꝑncipatus regales. Principem autē eligebāt de equeſtribus: ⁊ reſp. que fuit a principio fuit ex equeſtribꝰ: quia robur belli tūc in equeſtribus habebatur. Peditatus autē eſt omnino inutilis: niſi adſit ordo ⁊ diſciplina: ſed qualis ſit hꝰ ordo ⁊ diſciplina non fuit cognitum antiquis: ⁊ ꝓpterea totuꝫ robur ⁊ excellētia exercitus habebatur ex equeſtribus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed

¶ Sed auctis ciuitatibus: que in armis potentiaꝫ habebant plures ad cõionem reip. recepti ſunt: ex quo factũ eſt vt quas nunc reſp. vocamus: tũc popularis ſtatus diceret.

¶ Aſſignat cãm cuiuſdã dicti. Aliqui eniꝫ iſtã rẽp. vocãt nunc popularẽ. Alij paucoꝝ: ideo cãm huius aſſignat: ꝛ ꝑ quare dixerũt eandẽ popularẽ ſtatũ. Secũdo quare paucorũ ibi. (Fuerat eniꝫ ꝛc̃.) In prima dicit ꝙ creſcẽtibus ciuitatibꝰ cõtingit: ꝙ erat magna multitudo habentium arma qui dñabantur. Ubi aũt multitudo dñatur ſtatus popularis eſt: ꝓpter qḋ quidam dixerunt illam quã vocamus rẽp. popularẽ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fuerat enim antiqua ciuitatũ gubernatio rationabilr̃ paucoꝝ ꝛ regia: ꝓpter paucitatẽ. n. hominũ nõ erat magnꝰ numerus mediocriuꝫ. Itaqꝫ pauci cũ eẽnt multitudine ꝛ inſtitutione magis ferebãt ab alijs gubernari.

¶ Oſtendit quare vocauerũt eã paucoꝝ ſtatum: ꝛ dicit ꝙ antique reip. rõnabiliter erãt fauentes paucoꝝ: ꝛ regalis. Antiquitꝰ eniꝫ pauci erãt homĩes inhabitãtes ciuitates: ꝛ iõ pauci erant medij: ꝛ qꝛ pauci erãt ſꝫ multitudinẽ paucorũ erãt: ſꝫ qꝛ bene erant ordinata: bene ſuſtinebant principatũ ꝛ ſufficiebantur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quam igitur ob cauſam plures ſint rerũp. forme: ꝛ quãobrẽ preter alias: que neqꝫ dicũtur popularis gubernationis vna eſt ſpẽs: neqꝫ aliarũ ſimiliter: ac ꝑterea que differẽtie ſint inter eas: ꝛ quare accidat: ꝛ inſuꝑ que ſit optima reſp. ꝛ vt plurimũ dici poteſt: ꝛ aliarũ q̃lis ꝛ qualibꝰ congruat dictũ eſt.

¶ Recapitulat dicta a principio quarti: ꝛ dicit qḋ dictũ ẽ in precedẽtibꝰ ꝓpter quam cãm ſunt plures reſp. ꝛ ꝓpter quã cãm ſunt alie reſp. preter ſex reſp. acceptas ſꝫ genus: vt ſunt plures populares ꝛ paucorũ ſtatus ꝛ optimatum ꝛ nõ vna numero ſolum. Iteruꝫ dictum eſt qualiter differunt adinuicem: ꝛ que ſit optima reſp. ꝛ ꝓpter quã cauſam accidit: ꝛ quibus expediat.

Rurſus autẽ ꝛ cõĩter ꝛ ſeparatim de vnaquaqꝫ dicemꝰ coꝝ: que poſt hoc ſequũtur cõuenienti ſũpto principio. Sũt ergo tres partes omniũ rerũp. in ſingulis: quarũ ſtudioſus legis poſitor conſiderare dꝫ vtilitatẽ quibꝰ bene ſe habentibus neceſſe eſt rẽpu. bene ſe habere ꝛ gubernandi formas inter ſe differre in eo ꝙ ſingule iſtarũ differũt. Harũ triũ partiuꝫ vna eſt que verſaẽ in publicis ꝯſilijs. Altera in magiſtratibꝰ: hoc eſt quos eſſe opꝫ: ꝛ quaꝫ poteſtatẽ habere: ꝛ queadmodum debeant creari. Tertia pars in iudicijs conſiſtit.

Lec. XII.

¶ Poſtꝗ̃ pꝛius determiauit: que reſp. eſt optima: ꝛ que ꝛ qualis: quibꝰ ꝛ qualibꝰ cõueniat: determinat de quibuſdã partibꝰ reipu. ſ. de conſiliatiuo ꝛ dñatiuo ꝛ iudicatiuo. Et ꝑmo dat itẽtionẽ ſuã. Secũdo ꝓſeqtur ibi. (Et pars ꝛc̃.) In prima dicit ꝙ poſtꝗ̃ determinatũ eſt de vnaꝗ̃qꝫ rep. ꝛ in cõi ꝛ diuiſiꝫ. Cõſequẽter dicendũ eſt de quibuſdã ex quibꝰ pẽdet cõſideratio determinatoꝝ: ꝛ dicit rurſus: ꝙ in tertio facit mentionẽ de ipſis: ꝛ accipiẽdũ eſt principiũ cõueniẽs illis. ſ. ꝙ ſunt tres partes rerũp. de qbus ſtudioſus legiſlator dꝫ cõſiderare ꝛ cõferre ſm rõnem de illis. Illis eniꝫ bene ſe habẽtibꝰ neceſſariũ eſt rẽp. bene eſſe ordinatã: ꝛ male ſe habẽtibꝰ male: ꝛ ſm differẽtiã iſtoꝝ adinuicẽ neceſſe eſt reſp. differre: qꝛ per iſtã diſtribuiẽ reip. que eſt ordo principantiũ. Iſtaꝝ autem vna pars eſt que cõſiliatur de cõibus ciuitatis. Alia eſt que verſatur circa ꝑncipatus: ꝛ hoc eſt quos opꝫ eẽ ꝑncipes: ꝛ quoꝝ debẽt eẽ dñi: ꝛ qualr̃ aſſumanẽ vtrũ per ſortẽ vel ꝑ electionẽ. Tertia pˢ eſt que verſaẽ circa iudicia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ea pars que conſulit auctoritateꝫ habet de bello ꝛ pace: de ſocietate incũda vel diſſoluẽda: de legibus ferẽdis vel abrogãdis: de morte: de exilio: de publicatione bonorum: ꝛ rationibus repoſcendis.

¶ Proſeqtur. ꝛ ꝑmo de cõſiliatiuo. Secundo de ꝑncipatu ibi. (De cõſultãdo ꝛc̃.) Tertio de iudicatiuo ibi. (Reliquũ ex ꝛc̃.) Prima in duas. Primo tãgit de qbus cõſiliantur in cõi. Secũdo ꝓſequitur de ipſo cõſiliatiuo ibi. (Neceſſe eſt eniꝫ ꝛc̃.) In ꝑma dicit ꝙ dñãs in ciuitate cõſiliatur de bello: vtrũ bellandũ ſit vel non: ꝛ de pace vtrũ pax debeat fieri cũ aduerſarijs vel nõ. Conſiliatur etiã de ꝓpugnatiõe ꝛ de diſſolutiõe: vtꝝ ſimul vel ſeparatim debeat pugnare. Iteꝝ cõſiliatur de legibꝰ qualiter ſint ferẽde. Cõſiliaẽ ẽt de morte alicuius: vtrũ expediat aliquẽ qui fuit cõtra ciuitatẽ iterfici vel relegari. Iteruꝫ de populatione qualiter debeat ſi indigeat ciuitas populari: ꝛ ex quibus. Iterum qualiter principantes debẽt eligi ꝛ corrigi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neceſſe eſt eniꝫ vel omnibꝰ ciuibus hec oĩa decernenda tribuere: vel quibuſdam: ceu vni cuidã magiſtratui: aut pluribꝰ: vel alijs alia: vel quedã illoꝝ omnibꝰ quedã quibuſdaꝫ.

¶ Proſeqtur de ipſo cõſiliatiuo declarãdo cuꝰ ꝯſiliatiuũ cui cõpetat reip. Et ꝑmo ponit diuiſionẽ vnã. Scḋo oſtẽdit qbus reſp. ꝯpetant mẽbra ipſiꝰ ibi. (Oẽs igiẽ ꝛc̃.) In ꝑma dicit ꝙ neceſſariũ eſt aut oĩa iudicia dare oĩbus ciuibus: ita ꝙ oẽs ciues de oĩbus iudicent: aut quibuſdã oĩa: ſicut ꝑncipãti vniãt pluribꝰ ſi ſint plures ꝑncipantes: aut alia alijs: ita ꝙ qdã iudicẽt de qbuſdã: alij de alijs: aut de qbuſdã oẽs: aut qdã de qbuſdã. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Omnes igitur ꝛ de oĩbus populare eſt: talem enim equalitatem affectat populus.

¶ Oſtẽdit ꝑmo qbꝰ ꝯpetãt mẽbra. Scḋo determiat q̃das cõueniẽtia qbuſdã rebuſp. ibi. (Confert aũt ꝛc̃.) Prima adhuc diuidiẽ in duas. In ꝑma oñdit qbꝰ rebuſp. ꝯpetãt mẽbra ꝑdicta. Et diuidiẽ in tres. Prio. n. oſtendit qˢ modus cõpetit populari ſtatui. Scḋo cũ dicit. (Quoſdã vero ꝛc̃.) quis paucoꝝ ſtatui. Tertio qˢ optimatũ cũ dicit. (Sed quãdo ꝛc̃.) Adhuc prima in duas. In ꝑma tangit quis modus cõpetat populari ſtatui. In ſecũda cũ dicit. (Sunt aũt ꝛc̃.) ſubdiuidit eũm declarando q qbus modis eius ꝯueniũt. In ꝑma dicit ꝙ ad popularẽ ſtatũ ptinet: ꝙ oẽs iudicẽt ꝛ deliberẽt de oĩbus. Et rõ huius eſt: qꝛ fauẽs populo intẽdit eq̃litateꝫ: hoc aũt videẽ eſſe equalitas: ꝙ oẽs attingãt ad iudiciũ de oĩbus: quare iſte modus pertinet ad popularem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt autem plures modi. Unꝰ ſi ſingulariter: ꝛ nõ ſimul omnes: vt eſt in repub. Theleclei milleſij. Et in alijs rebuſp. deliberãt ma

giſtratus ſimul collecti. Ad magiſtratū vero vadūt oēs ſingulatim ex tribꝰ: ⁊ partibꝰ etiam minutis donec trāſeat per oēs. Cōgregaꝫ aūt populus ſolūmodo pro legibꝰ ferēdis: ⁊ pro his que pertinēt ad reip. ſtatū: ⁊ pro his audiē dis: que a magiſtratibꝰ annūciant.

¶ Subdit modū iſtū. et diuidiꝫ in q̃tuor ſm ꝙ ponit q̃tuor modos declarās: qbus modis populari ſtatui cōpetunt illi modi. 2ᵒ ibi. (Alius modus ⁊c̃.) 3ᵒ ibi. (Aliꝰ modus eſt vt.) 4ᵒ ibi. (Quartus modus ⁊c̃.) In prima dicit ꝙ eiꝰ: qđ eſt oēs iudicare de oībꝰ plures ſunt modi. Unꝰ eſt ꝙ oēs attingāt ad iudicia oīa: ſed ꝙ nō oēs ſimul conueniāt: ſed ſm ptē: ſicut accidit in rep. Milleſij ⁊ in alijs. De qbuſdā enim rebuſp. cōſiliaꝫ ꝑncipātes. Cōueniunt aūt oēs ſm partē: vt ſm tribus ⁊ partes minimas: ita ꝙ modo vadit vna pars: cras alia: ita ꝙ nō ſit aliq̃ pars que nō attingat ad ciuilitatē. Iſte aūt modus competit ꝑmo modo populari ſtatui ſz quē ꝑncipanꝫ agricole habētes diuitias mediocres ⁊ ſz leges nō ſm volūtatē. Tales. n. nō ſemꝑ poſſunt venire: qꝛ hñt viuere de agricultura circa quā opꝫ eos laborare. Et ideo neceſſariū eſt eos venire ſz ptē: aliqñ tñ opꝫ oēs venire ſil' vt qñ dꝫ ferri lex aliq̃. ſimilr' quādo debꝫ tractari de his que pertinent ad rēpublicam: etiā quando debent audire reſponſiones a principibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius modus eſt omnes ſimul ꝯuenire: aut ſolū modo ad magiſtratꝰ creandos: aut ad ferendas leges: ⁊ pro bello vel pace: ⁊ ad rationes repoſcēdas. In ceteris vero eos qui magiſtratū gerūt decernere ad ſingula deputatos: vel per electionē: vel per ſortem.

¶ Ponit ſcđm modum. Et dicit ꝙ ſecūdus modus eſt: ꝙ oēs cōueniāt ſimul: ⁊ hoc in magnis ſolū: ſicut in electione ꝑncipia vel ꝑncipantiū: ⁊ quādo dꝫ lex aliqua dari: ſimiliter quādo dꝫ tractari bello vel de pace: ſimilr' quando debēt fieri correctiones ꝑncipantiū. Alia vero dimittuntur ꝑncipantibꝰ qui aſſumēdi ſunt vel per electionē: vel ꝑ ſortē. Et ꝯpetit ſcđo mō populari ſtatui: in quo multitudo nō hꝫ ſufficiētes diuitias: ideo opꝫ principatū cōmittere aliquibus. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Alius modus eſt: vt ad magiſtratus creandos: ⁊ ad rationes repoſcēdas cōueniant oēs ciues: ⁊ ad deliberationē belli ſuſcipiendi: vel ſocietatis ineūde. Cetera vero magiſtratꝰ exequanꝫ ꝑ electionē creati: qđ fieri pōt: talia ſūo ſunt quot exercere neceſſariuꝫ ē eos qui ſciūt.

¶ Ponit tertiū modū. et dicit ꝙ tertiꝰ modus eſt quādo oēs cōueniūt in magnis: ſicut in correctionibꝰ principum: ⁊ tñ debet tractari de bello: ⁊ de pugnatiōe. Alia autē dimittuntur ꝑncipibꝰ qui eligūtur a qbuſcūqꝫ qui ſciūt principari. Et differt iſte modus a ꝑmo: qꝛ in ꝑmo nō eligūtur ꝑncipātes ex qbuſcūqꝫ: ſz in iſto eliguntꝫ. Iſte aūt modus cōpetit tertio modo populari ſtatui: in quo aſſumuntur ꝑncipes ex qbuſcūqꝫ. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quartus modus eſt: vt omnes de omnibꝰ cōuenientes deliberent. Magiſtratꝰ vero de nullo ſtatuant: ſed tantū primo loco ſententiā dicāt: quemadmodū fit in extrema illa gubernatione populari: q̃ꝫ in paucorū gubernatiōe ſpeciei illi violēte: ⁊ in gubernatione vnius tyranni correſpondere diximus. Hi ergo modi populares omnes.

¶ Ponit quartū modum. et dicit ꝙ quartꝰ modus eſt qñ oēs de oībus cōſiliaꝫ ⁊ iudicant: ita ꝙ nihil oīo dimittitur ꝑncipātibus: ſed ſolū referre: ſic aūt eſt in vltimo modo popularis ſtatus: in qua multitudo ꝑncipaꝫ. Et iō iſte modus quartꝰ cōpetit quarto modo populari ſtatui: q vt dictū eſt ſuperiꝰ ꝓportiōabilis eſt quarto modo paucorū ſtatui: qui qdeꝫ eſt potētatus ꝓportionabilis monarchie tyrānice. Sicut eniꝫ iſta monarchia tyrānica peſſima eſt ⁊ ēt hec paucoꝝ potētia peſſima iter alias ſpēs eiꝰ: ita iſte quartus modus popularis ſtatus peſſimꝰ eſt iter oēs modos popularis ſtatꝰ. Et vlteriꝰ cōcludit ꝙ oēs iſti ſunt de ſtatu populari: quia conueniunt popularis ſtatus modis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoſdaꝫ vero de omnibꝰ paucoꝝ potētie: habꝫ aūt ⁊ hoc differētias plures.

¶ Oſtēdit quis modus eſt paucis potēte. et diuiditur in duas. In ꝑma ponit modū mixtū. Secūdo pōit modos pure paucoꝝ dominātiū ibi. (Quādo vero ⁊c̃.) In ꝑma dicit ꝙ quādo aliqui cōſiliaꝫ de oībus: eſt modus paucorū. Et iſte modus diuidiꝫ in plures: quādo. n. de oībus cōſiliaꝫ aliq diuites nō habētes diuitias excellētes ſed mediocres: ⁊ ſunt plures ſm multitudinē plures habentes hꝰ diuitias: ⁊ ꝑncipanꝫ ſm legē: ita ꝙ legē nō poſſunt mutare: nec facere que ꝓhibet: ſed exequi ea que ꝑcipit: ⁊ poſſunt attingere ad principatuꝫ: tunc eſt vnus modus paucoꝝ dominātiuꝫ: ſed ciuilis eſt ꝓpter moderatas habere diuitias. Tales enim medij ſunt in ciuitate. reſpub. autem ex medijs eſt: quare iſte modus mixtus eſt ⁊ paucorum ſtatu ⁊ rep. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quādo eniꝫ a mediocri cēſu fiat aſſumptio ⁊ multi aſſumūtur propter eaꝫ cēſus mediocritatem: ⁊ que lex vetat non moueant: ſed ſequanꝫ. Et liceat acqrenti cenſum habere: paucorū eſt hꝰ gubernatio: ſed tamen ciuilis propter eius mediocritatem.

¶ Tangit alios modos paucoꝝ ſtatꝰ pure. Et dicit ꝙ qñ qꝫ nō oēs diuites cōſiliaꝫ de oībus: ſed quidā electi ditiores ꝑ oībus ⁊ ꝑncipanꝫ ſm legē paucoꝝ potentie eſt ⁊ quādo adhuc ditiores ꝑncipanꝫ oībus: ⁊ ꝯſiliaꝫ ⁊ pauciores: ⁊ habent poteſtatē eligendi illos: qui deficiunt in principatu: ⁊ filij eoꝝ ſuccedunt in principatu: ſed adhuc principanꝫ ſm legem: vel quando principanꝫ pauciores q̃ꝫ prius ⁊ ditiores: ⁊ principātur non ſm legem: ſed ſm ſuas ſententias: ita ꝙ domini ſunt legis: qꝛ poſſunt ferre legem vel mutare: tunc eſt paucoruꝫ potentia ſm diuerſos modos eius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quando vero nō omnes principes ſunt: ſꝫ qui eligūtur: ⁊ ſm leges gubernant: vt prius paucorū potētie eſt. Quādo aūt ipſi ſe eligūt qui deliberandi auctoritatē habent: ⁊ quādo filiꝰ patri ſuccedit: ac dñi ſunt legū: neceſſe eſt hꝰ gubernationē eſſe paucorū potentiū. Sed quando aliquorū aliq: ceu cū de bello ⁊ pace: ⁊ repetēdis rationibꝰ vniuerſi. De alijs autēꝫ magiſtratꝰ electi: vel ſorte aſſumpti optimatū ideſt vel eius: qui appellaꝫ reſpublica.

¶ Oſtēdit

¶ Oſtendit quis eſt modus optimatū. ꝛ circa hoc duo facit. Primo enī tāgit quis modus eſt optimatū pure. Secundo cū dicit: qḋ ſi de q̄buſdā electi ꝛc. Oſtēdit quis eſt mixt⁹ ex paucoꝝ ꝛ optimatum ſtatu. In pͥma dicit: ꝙ qn̄ oēs cōſiliant̄ de q̄buſdā magnis: ſicut de pace: vtruz debeat fieri cū aduerſarijs: ꝛ de bello: ꝛ de correctiōe: ꝛ alia permittunt̄ pͥncipantib⁹: qui ſunt accipiēdi vel ꝑ ſortem vel per electionē: modus eſt optimatū vel ciuilis: qꝛ enī magna ſunt ꝛ periculoſa magnā inimicitiā habent. Maiorem vero inimicitiā hꝫ aliquis ad paucos: vel ad aliq̄s q̄ȝ ad totā multitudinē: qꝛ diuiditur in plures: ꝓpter hoc minor eſt ad ſingulos. Et ideo in talibus oēs debēt iudicare. In alijs iudicare poſſunt principes: in quib⁹ nō ſunt magna pericula. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qḋ ſi de q̄buſdam electi: ꝛ de q̄buſdaꝫ ſꝛo ſortiti: ꝛ ſortiti vel ſimplr̄: vel ex p̄clariſ: vel cōiter electi: ac ſi ſortiti pͥm optimatū eſt: partim reip. ipſi⁹. Diſtinguit̄ ergo ea pars: que in cōſulēdo: deliberando ve conſiſtit in hūc modū pro nā reip. Et adminiſtrat̄ vnaq̄q̄ꝫ reſpublica ſm h⁹ terminationem.

¶ Oſtēdit quis modus mixtus eſt ex p̄cedēti ꝛ ciuili īntēdens dicere: ꝙ ſi de q̄buſdā oēs cōſilientur: ſicut de magnis. De alijs aūt pͥncipātes qui aſſumunt̄ per electionē: aut ſi cōtingat: ꝙ de q̄buſdā eligant̄ aliqui pͥncipantes ꝑ ſortē: ꝛ hoc vel cōiter ex q̄buſcūq̄ꝫ. ſ. indifferēter: vel aſſumant̄ ex aliq̄bus: prius inq̄ſito ꝛ facto iudicio vel ſcrutinio de illis ex q̄bus aſſumēdi ſunt per ſortem: vel ſi aſſumant̄ de oībus per electionē hoc pertinet ad optimatuꝫ vel rēp. qḋ enī per electionē: ꝛ ex q̄buſdaꝫ optimatū eſt: qḋ autē per ſortē magis ciuile eſt. Ulterius cōcludit q̄ſi recapitulādo: ꝛ cōſiliatiuū de eis: que ordinant̄ ad reſpub. hꝫ diuidi: ſicut dictū eſt: ꝛ qualꝫ reſp. diſponit̄ ꝛ regit̄ cōſiliatiuo ſm modū dictum. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Confert aūt ꝛ gubernationi illi: que nūc maxime videt̄ eſſe popularis. Dico aūt ei in qua populus domin⁹ eſt etiam legū in deliberando ac melius diſponēdo hoc idē facere in concionib⁹: qḋ fit circa iudicia in paucorū potētia. Imponūt enim penam illis quos iudicare volūt vt iudicēt. Populares vero mercedē ſtatuūt pauperib⁹. Meli⁹ enī deliberabūt ſi oēs conſilio interſint: ppl's quidē cuꝫ nobiliorib⁹: iſti autem cum populo.

¶ Determinat quedā expediētia rebuſp. q̄buſdaꝫ. ſ. populari ꝛ paucorū ſtatui. Et pͥmo tāgit expediētia popularis ſtatus. Secūdo paucoꝝ ibi. (Paucoꝝ vero ꝛc.) Pͥma in tres ſm ꝙ ponit tria expediētia. ſcḋa ibi. (Cōfert etiā per electionē aſſumi ꝛc.) 3ª ibi. (Cōfert ēt ſi pluriū ꝛc.) In pͥma dicit: ꝙ populari que maxime apparet eſſe popularis: ſicut eſt q̄rta ſpēs: in qua populus tot⁹ dn̄atur nō ſꝫ legē ſed ſm ſn̄iam: expedit ꝛ meli⁹ eſt facere illud qḋ obſeruatur in iudicijs: ꝛ in paucoꝝ ſtatu. ſ. ꝙ de diuitibus ſi nō ꝯueniāt ad iudiciū ꝛ congregationē ordinet̄ damnū magnū: pauperib⁹ ſi venerint ad ꝯgregationē merces. Et ratio hui⁹ eſt: qꝛ ſi venerint ꝛ diuites ꝛ pauperes: meli⁹ deliberabūt: ꝛ ſanius oīs populus. ſ. diuitib⁹ ꝛ ecōuerſo. Qḋ enī nō videbūt diuites: videbūt pauperes: ꝛ econuerſo. Et tūc qn̄ cōiter deliberabūt: cōiter exeq̄ntur: ꝓpter qḋ expedit huic ſpēi populari ordinare diuitibus damnū ſi nō venerint ad congregationē pauperibus mercedem ſi venerint. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Confert etiam per electionē aſſumi eos qui deliberaturi ſunt: vel per ſortem equaliter ex partibus ciuitatis.

¶ Ponit ſecunduꝫ expediens: qḋ cōpetit alijs ab vltimo modo populari. Et dicit ꝙ expedit populari ſtatui: ꝙ ad ꝯſiderandū vel iudicandum eligant̄ aliqui de oībus: vt tot de diuitib⁹: tot de pauperib⁹: tot de turba: tot de alia: vel tot de iſto vico: tot de alio: ita ꝙ ſemꝑ ꝯſeruet̄ equalitas: vt quot aſſument̄ de q̄buſdaꝫ: tot aſſument̄ de alijs ſm equalē ꝓportionē. Et ratio eſt: qꝛ meli⁹ exequunt̄ deliberatiōes ꝛ magis cōcordes erūt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Confert etiam ſi pluriū excedat multitudo plebis eos: qui ſunt in gubernāda rep. peritiores: vel nō oīb⁹ mercedē tribuere. Sꝫ quantis reſpōdet numero nobilitatis vel ſortiri plēs.

¶ Ponit tertiū expediēs: ꝛ videt̄ eſſe cautela cōtra aliq̄d: ꝙ poſſet dici ꝯtra pͥmū expediēs. Dicebatur enī ꝙ merces erat dāda pauperib⁹: ſi venirēt ad ꝯgregationē. Pōt aūt dici ꝙ nō eſt hoc expediēs: quia tūc multi venient: ꝛ tūc cū ſint plures q̄ȝ diuites deliberabūt ſm ꝙ placebit eis: ꝛ nollent illud obſeruari: ꝛ ſic erit diſſolutio. Cōtra hͦ ponit expediens: ꝛ dicit: ꝙ ſi pauperes ſm multitudineꝫ excedāt viros ciuiles: ſicut medios ꝛ iſignes: aut quoſcūq̄ꝫ alios: cum non eſt danda merces oībus niſi ſm ꝓportionem ad multitudinem diuitum: aut multos opꝫ priuare a cōgregatione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In paucorū vero gubernationib⁹: aut eligere quoſdaꝫ ex multitudine: aut tale aliquid cōſtituere: quale eſt i quibuſdā ciuitatib⁹: quos appellant ꝑconſultores: ac leguꝫ cuſtodes: ac de his ſolū modo reb⁹ ad conſiliū referre: de q̄b⁹ iſti ante deliberauerūt: per hūc. n. moduꝫ populus interueniet in deliberando: nec tollere quicq̄ȝ de republica valebit.

¶ Tangit cautelas ꝯueniētes paucis. Et diuiditur in tres ſm ꝙ tāgit tria. ſcḋa ibi. (Inſuper aūt illa ꝛc.) tertia ibi. (Et oppoſitū ei⁹ facere ꝛc.) In pͥma dicit: ꝙ ad hoc ꝙ hn̄ cōſiliētur fauētibus paucis: ꝛ cōſilium eoꝝ ſit firmū: opꝫ ꝙ vocent aliquos fauētes populo ſiue aliquos de populo ſicut illos qui preeminēt aliqualr̄ populo: ſicut eſt in quibuſdā reſpublicis: vbi vocant̄ premiſſi vel ſeruatores legis: ꝛ tractare cū iſtis de illis: de q̄bus fauētes paucis conſiliati fuerunt. Et ratio hui⁹ eſt: qꝛ poſito iſto modo participabit cōſiliatiuo: ꝛ qḋ deliberatū fuerit iſto modo: multitudo nō poterit diſſoluere: ſed potius exequētur vna cū paucoruꝫ potentia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſuper aūt illa decernere poterit populus aut nihil contrariuꝫ illis: que ꝑponētur: vl' cōſultādi quidē oēs participes facere. Deliberādi ſꝛo magiſtratib⁹ poteſtatē relinq̄re.

¶ Ponit ſcḋaꝫ cautelā: ꝛ dicit ꝙ ad hoc ꝙ ꝯſiliū paucorū ſit firmū: opꝫ paucos iquirere ſn̄iam populi vel opinionē que eſt: ꝛ tunc ſentētiare ſm ſn̄iaꝫ eius: ita ꝙ populus eandem ſn̄iam dicat: quā pauci: aut ſi nō: nihil ſentētient cōtrariū populo: vel ꝙ pͥncipes cōſilient̄ de his: que ad rēpublicā ordinant̄: ꝛ tunc qḋ inuētum eſt per conſiliū tradat omnib⁹ cōſiliarijs populi: ſic etiam ſentētia paucorū firmior erit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et oppoſitum eius facere qđ fit in populari ſtatu. Populi eniꝫ decretū in ꝯdēnādo ratuꝫ nō fit: ſed ad magiſtratꝰ rurſus referat: qđ contra fit in popularibꝰ. Magiſtratꝰ eniꝫ abſoluēdi domini ſunt oīno: cōdēnādi vero nō ſunt: ſꝫ ad populum habetur recurſus.

¶ Ponit tertiā cautelā: ⁊ dicit ꝙ ad hoc ꝙ cōſiliū paucorū firmū ſit opꝫ eos facere oppoſituꝫ eius: qđ fit in rep. ſ. cū pauci per ſentētiā debeāt abſoluere aliquem: ꝙ cōuocent multitudinē ⁊ faciant eā dn̄am in dādo ſn̄iam propter beniuolētiā habēdā. Cū autē cōdēnabunt aliquem ad mortē vel relegabūt nō dent poteſtatē multitudini: ſꝫ poteſtas ſolū dimittit̄ pncipibꝰ. Et rō huiꝰ eſt: qꝛ ꝯdēnatio alicuius ad mortē vel relegatio fit: qꝛ ꝯmiſit ꝯtra pn̄cipantes paucos: populus aūt cōtrariꝰ eſt eis. Si igit̄ darent poteſtatē populo in ꝯdēnatione vel relegatione: contingeret ꝙ populus abſolueret: aut nō tn̄ pmitteret quātū deberet: qđ eſt incōueniēs: ⁊ ideo nō debent dare poteſtatē populo ſupra morteꝫ alicuiꝰ: ſed in rep. fit ecōtrario ⁊ abſoluētes ſunt pauci. ſ. pncipātes: ꝯdēnātes vero ſunt nō pncipātes: ſed plures ſicut populus: ⁊ tunc concludit intentū ſuum: ꝙ de principante conſiliatiuo in repub. determinatum ſit hoc modo.

De conſultādo igitur ⁊ deliberando eiuſqꝫ poteſtate in hūc modum determinatū ſit: cōſequēs his eſt circa magiſtratꝰ diſtinguere. Habꝫ enim ⁊ hec pars differentias multas quotqꝫ magiſtratus: ⁊ quarū rerū auctoritatē habere: ⁊ ꝑ quo tēpore ſingulos: nā alij ſemeſtres: alij breuiores: alij annuos: alij diuturniores ſtatuūt magiſtratus: ⁊ vtꝝ magiſtratus oporteat eſſe perpetuos: an ad longum tempus: aut neutrum: ſed multotiens eoſdem: aut nō eundem bis: ſed tantum ſemel. Et preterea circa cōſtituendum magiſtratus: ex quibꝰ oportet creari: ⁊ a quibꝰ ⁊ quomodo. De his enim omnibꝰ oportꝫ poſſe diſtinguere quot modis valeant fieri: ac deide accōmodare qbꝰ ꝯferāt gubernatiōibꝰ reipublice. Lec. XIII.

¶ Poſtq̄ phs determinauit de ꝯſiliatiuo: ⁊ modis eius: ⁊ q qbuſdā rebuſp. expediūt: determinat de pncipatu. Et diuidit̄ in duas. In pma pmittit intētū ſuū. In ſecundo pſeqtur ibi. (Eſt aūt ne hoc.) In pma dicit: ꝙ poſtq̄ determinatū eſt de cōſiliatiuo: dicendū eſt de pncipatu. Diuiſio aūt pncipatus ꝯueniens eſt dictis de ꝯſiliatiuo: ſunt autē multe partes ⁊ differētie pncipatꝰ ſꝫ ꝙ ſunt pncipatus: ⁊ quoꝝ debēt eſſe dn̄i pncipātes. Item de tēpore per quātuꝫ tēpus debent eſſe dn̄i ſm vnūquēqꝫ pncipatum: ſunt eniꝫ quidā pncipatus durātes per ſex mēſes: quidaꝫ qui durāt per annū: alij qui durant plus. Quidā aūt ſunt perpetui: qdā ſunt nō ppetui: ſed multū durant: ēt quidā ſunt qui nō ſunt ppetui: nec multū durāt: ſed ꝯtingit eundē frequēter pncipari: aliquotiēs ēt ꝯtingit principari nō eundē bis: ſed ſolū ſemel. Iteꝝ dicēdum eſt de īſtitutiōe pncipatuū: ex quibus qui debēt inſtituere ⁊ qualiter. De omnibꝰ enim iſtis opꝫ diligenter videre quibꝰ modis pn̄t fieri: ⁊ poſtmodū videre qui modi ⁊ quales: qbus ⁊ qualibus reſp. cōueniāt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt autem ne hoc qdem facile determinare quales magiſtratus ſint nūcupandi. Indiget enim ciuilis ſocietas multis preſidētibꝰ: quapropter nō oēs qui vel eligunt̄: vel aſſumunt̄ ſorte ſunt magiſtratꝰ exiſtimādi: vtputa ſacerdotes: hoc enim aliud qddam ponēdū eſt a ciuilibꝰ magiſtratibꝰ. Preterea q pompas ducūt: ⁊ precones: ⁊ legati qui eligūtur. Huiuſmodi enim cure ciuiles: aut omniū ciuiū ſunt ad vnam actionē: puta dux eoꝝ q militant: aut ſm parteꝫ mulierū: puerorūqꝫ curatores alie diſpēſatiue. Sepe enim eligūtur qdam ad diſtribuendū annonā: alie miniſtratiue: ad q̄s ſi opulēti eligant̄ ſubſtituūt ſeruos.

¶ Proſequitur. Et diuiditur in duas. In primo determinat de diuiſione principatuum: ⁊ de modo inſtitutionis ipſoruꝫ. Secundo recolligit determinata remittens nos de conſideratione aliquorum ad ſequentia. ſ. ad ſextum libruꝫ ibi. (Quot igitur ſunt ⁊c̄.) Prima in duas. In prima determinat diſtinctionem principatuuꝫ in ordine ad reſpub. Secundo determinat de modo inſtitutiōis ipſarum ibi. (De conſtituendis ⁊c̄.) Prima in duas. In prima determinat diſtinctionem principatus in generali. Secundo tangit diſtinctionem principatus in ordine ad reſpub. ibi. (Uerum iſta ⁊c̄. (Prima in duas. Primo tāgit modos principatus minus principales. Secundo tangit modos principaliter dictos ibi. (Maxime vero ⁊c̄.) In prima dicit: ꝙ nō eſt facile determinare qui debent eſſe principatus: ⁊ quot: quoniam reſpub. cōueniens multis indiget principantibus: ⁊ precipientibus: ⁊ quia plures oportet eſſe: manifeſtum eſt ꝙ non omnes ſunt aſſumendi vel per electionem: vel per ſortem: ſicut ſacerdotes. Et dicuntur ſacerdotes qui curam habent de cultu diuino. Tales autem non debent aſſumi per ſortem: ſed per electionem: principatus autem iſte eſt alter a ciuilibus principatibus. Sunt etiam alij principatus qui diſtribuūt bona cōmunia: quibus debēt diſtribui: ſunt etiam qui pompas ducunt: precones qui nūciant dicta cōia: que debent nunciari. Eliguntur etiam alij qui dicūtur legati: qui mittuntur ad extrinſecas ciuitates ⁊ principatus. Sunt etiā alij principes ciuiles: qui curam habent de omnibus ciuitatibus quantum ad aliquam operationem: ſicut eſt dux exercitus bellantium. Iſte enim habet dirigere ciues in exercitu. Alij ſunt principes qui nō habent curam de oībus quantum ad aliquam operationem: ſed curam habent de aliqua parte ciuitatis: ſicut ſunt mulierum puerorumqꝫ curatores. Alij ſunt principatus iconomici ſeu diſpenſatiui quos frequenter eligunt. ſ. menſuratores frumenti: ⁊ miniſteriales qui habēt miniſteria diuerſa in ciuitate. Cum autem in talibus aliquis abundat: ordināt ſeruos ad huiuſmodi officia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maxime vero vt ſimpliciter dicamꝰ illi ſūt magiſtratus appellandi: quibus datū eſt deliberare de quibuſdam ⁊ ſtatuere ⁊ iubere: ⁊ maxime hoc extremum. Nam iubere imperioſius eſt.

¶ Tangit modos principatus principaliter dictos: ⁊ eſt intelligendum: ꝙ vnumquodqꝫ naturalium aliqua operatione determinatur inquantū poteſt dicitur illud. Cuꝫ autem nō poteſt nō dicitur niſi equiuoce: quare principa

tus eſt

tus eſt aliqua operatio in quam cum poterit maxime dicetur ꝑncipatus. cum autem non poterit: nõ diceť niſi eq̈uoce: operationes autem ꝑncipatus ſunt conſiliari de aliquibus iudicare ⁊ precipere: maxime aũt operatio principatus eſt precipere: precipere enĩ maxime pertinet ad ꝑncipatum. dixit igitur maxime ⁊ ſimpľr. vt eſt dicere illi debent dici principatus: quibus competunt iſti actus cõſiliari iudicare: ⁊ precipere. Et ille ꝑncipatus maxime dicitur principatus: cui competit precipere: qꝛ iſte eſt actus precipuus ipſius principatus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uerum iſta quantuꝫ ad vſum nihil differũt vt ita dixerim. Nondum eniꝫ determinata eſt huiuſmodi de nomine cõtrouerſia. Habꝫ aũt quandã aliã intellectiuaꝫ cõſiderationeꝫ. Sed quales magiſtratus ⁊ quot neceſſarij ſunt ciuitati ⁊ quales neceſſarij quideꝫ. Inutiles vero ad bonam reipu. gubernationem magis vtiq̃ꝫ quiſpiam dubitabit. Et ad omnem rempu. ⁊ preſertim ad paruas ciuitates.

¶ Tangit diſtinctioneꝫ ꝑncipatus in ordine ad rempublicam: ⁊ pmo tangit que circa principatus faciunt difficultatem: ⁊ que non. Scdo ꝓſequiť de illis que faciunt difficultatem. ibi. (Nam in magnis ⁊c̃.) In pria dicit ꝙ vtꝝ principatus dicať ſm vnũ modũ vel plures: ⁊ ſm diuerſas rationes: non multũ facit ad propoſitũ: qꝛ iudiciũ nõ fit de altercatione que fit de nõibus: ſed pertinet ad aliud negocium. ſ. ad metaphyſicũ: cõſideratio enim de diſtinctione vocabuloꝝ eſt negocium intellectuale: ſed qui ꝑncipatus ⁊ quales ſunt neceſſarij: ⁊ quare ⁊ quot in ciuitate ſi debeat eſſe ciuitas. ⁊ qui ⁊ quales nõ ſunt neceſſarij: tñ expediunt ad bonam rempu. hoc magis facit ad propoſitum: ⁊ magis dubitabit aliquis de iſtis ⁊ circa omnẽ rẽp. ⁊ paruas ciuitates. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam in magnis quidem licet ⁊ debẽt ſinguli magiſtratus ad ſingula deputari. Sufficit enim multitudo ciuium ad magiſtratus gerendos: ⁊ alios cum intermiſſione magna temporis: alios ſemel dũtaxat gerunt. Meliuſq̃ꝫ ſingula curanť q̃ꝫ ſi in multis cura nſa diſtrahať.

¶ Proſequiť de illis que faciũt difficultatẽ: ⁊ diuiditur in duas. In pma oſtendit in quibus ciuitatib⁹ expedit vnuꝫ ꝑncipatũ in plures diuidi: ⁊ in qbus nõ. Scdo mouet circa hoc dubitationes. ibi. (Debꝫ etiam.) Prima in duas. In prima oſtendit ꝙ in magnis ciuitatibus non expedit vnum ꝑncipatũ in plures diuidi. In ſcda ꝙ in paruis nõ expedit. ibi. (Sed in paruis.) In pma dicit ꝙ in magnis ciuitatibus congruit ⁊ expediens eſt vnum principatũ ordinari ad vnũ opus ⁊ nõ ad plures: ſed cõtingit eſſe multos ꝑncipãtes in talibus ciuitatibus: ⁊ rõ hui⁹ eſt duplex. Prima eſt: qꝛ in magnis ciuitatibus multi ſunt ciues digni ꝑncipari: ⁊ expediẽs eſt ꝙ quidã multo tẽpore dimittanť in principatu: alios ſemel expedit ꝑncipari: hoc aũt non cõtingeret ſi vnus teneret multos ꝑncipatus: q̃re in magnis ciuitatibus non expedit vnum plures principat⁹ tenere. Alia ratio eſt: qꝛ vnum opus melius perficitur ab vno adhibente curam circa illud q̃ꝫ ſi circa multa intendens diſtraheretť: quare melius eſt vnum principatũ cõmittere vni q̃ꝫ plures. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed in paruis ciuitatibus neceſſe eſt in paucos magiſtratus plures conferre. Nam cum ſit paucitas hominuꝫ: non facile eſt multos in magiſtratibus eſſe: qui naꝫ poſtea forent ſucceſſores horum.

¶ Oſtendit ꝙ in paruis ciuitatibus expedit vnum plures ꝑncipatus tenere: ⁊ diuidiť in tres. In pma facit qđ dictũ eſt. In ſcda rñdet obiectiõi: que poſſet fieri. ibi. (Indigẽt qñq̃ꝫ.) In tertia oñdit ex quo põt dinoſci quos principat⁹ cõgruat cõiungere in vnũ ⁊ quos nõ. ibi. (Si ḡ dicere.) In pma dicit ꝙ in paruis ciuitatibus opꝫ vnũ plures ꝑncipatus tenere: ⁊ rõ huius eſt: qꝛ in paruis ciuitatibus ſũt pauci ciues: ⁊ ideo ꝓpter paucitatẽ ipſorũ non poſſunt eẽ plures ꝑncipantes: quare opꝫ vnum ꝑncipatus plures tenere: ⁊ contingit in talibus ciuitatibus ꝙ ſucceſſiue iterũ principantur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Indigent quandoq̃ꝫ magiſtratibus eiſdem ⁊ legibus: parue magneq̃ꝫ ciuitates: niſi ꝙ he quidem non ſepe indigent eiſdem. His vero multo tempore itermiſſo id accidit. Quapropter multa ſimul his demandare: non enim ſe impediunt. Et propter hominum paucitateꝫ neceſſarij ſunt magiſtratus quidam quaſi luminaria obeliſcis impoſita.

¶ Rñdet obiectioni que poſſet fieri: aliq̇s enĩ poſſet dicere: ſi in magnis ciuitatibus opꝫ vnũ principantem vnum ꝑncipatum tenere: in paruis vnũ plures: nõ erit idem ꝑncipatus ſm rõnem in magnis ciuitatibus ⁊ paruis: iteruꝫ poſſet dici ꝙ non expedit in paruis ciuitatibus vnũ ꝑncipatus plures tenere: qꝛ regimen vnius impediret curã alterius: minus enim põt eſſe intentus circa plures q̃ꝫ circa vnũ: iſta duo remouet: ⁊ dicit ꝙ parue ciuitates aliquãdo indigent eiſdem principantibus ſm ſpẽꝫ: quibus indigẽt magne: ſed in hoc eſt dña ꝙ in magnis ciuitatib⁹ frequẽter ſunt idem principatus ⁊ ꝑncipantes ꝓꝓ multos eſſe ciues in ciuitate: in paruis aũt non niſi in multo tẽpore. In paruis enĩ ꝓꝓ paucos eſſe ciues nõ pñt multi eſſe ꝑncipãtes: ⁊ ꝓꝓ hoc opꝫ vnũ multo tẽpore ꝑncipari ⁊ tenere ꝑncipatus multos: nõ enĩ oẽs ꝑncipatus ipediunt ſeinuiceꝫ: ita ꝙ ꝓꝓ curã vnius impediť cura alterius. ſicut plura luminaria vni obeliſco impoſita non ſe impediũt: nõ ſecus ergo plures principatus vni iniuncti non ſe impediunt. tales autem ſunt principatus propinqui exiſtentes natura: qui vel ordinantur ad vnum fineꝫ vel ad propinquos ſicut eſt principatus qui habet curam honeſtatis puerorum ⁊ mulierum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si ergo dicere poſſum⁹ quot neceſſarij ſunt omni ciuitati: ⁊ quot non neceſſarij quidem: ſed opportuni: facile quis ſciens iſta cõiungat. quot coniungere cõgruat in ciuiũ magiſtratu.

¶ Declarat ex q̊ põt dinoſci q̊s ꝑncipatus ꝯgruit demãdare in vnũ: ⁊ quos nõ: dicẽs ꝙ ſi ſciam⁹ quos ꝑncipat⁹ neceſſariũ eſt eẽ in ciuitate: ⁊ quos nõ eſt neceſſariũ: ⁊ tñ expedit eẽ: de facili ſciem⁹ quos ꝑncipat⁹: ⁊ q̃les expedit ꝯgregare in vnũ ꝑncipatũ: ⁊ quos ⁊ quales nõ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Debet etiam hoc non latuiſſe quales conueniant ſm locum magiſtratus plurium curam habere: ⁊ qualium vbiq̃ꝫ vnum magiſtratuꝫ poteſtatem habere: ceu honeſtatis. Utrum in foro prefectum an non: ⁊ aliũ alibi: aut vbiq̃ꝫ eundem: ⁊ vtrum ſm negocia partienduꝫ eſt

an ſm perſonas. Dico autem ceu vtrum curã honeſtatis: alium puerorũ ⁊ mulierũ: ⁊ in rebuſpu. vtrum differant ſm vnãquãqꝫ ⁊ magiſtratuum genus vel nihil: ceu in populari ſtatu ⁊ paucorũ gubernatione ⁊ optimatum ⁊ monarchia: vtrum ijdeꝫ ſunt magiſtratus poteſtateꝫ habentes: ſed non ex equalibus aut ſimilibus: ſed alij in alijs: veluti in optimatibus quidem ex hominibus doctis. In paucoꝝ aũt ex opulentis. In populari ſtatu ex ingenuis.

¶ Inquirit principatus quos opꝫ vniri in vnũ: ⁊ quos opꝫ diuidi in plures per comparationeꝫ ad loca ⁊ homines ⁊ reſpu. ⁊ p̃mo mouet dubitationes circa hoc. Scdo ſoluit eas. ibi. (Uel exiſtant quidaꝫ.) In p̃ma dicit ꝙ nõ debet ciuem latere qui principes poſſunt habere curã de diuerſis ſm diuerſitatẽ locoꝝ: ⁊ quorũ ⁊ qualiũ opꝫ vbiqꝫ eſſe vnum principem. vbi grã. Contingit aliquã curaꝫ habere honeſtatis in foro: ⁊ curãs honeſtatẽ in foro ſit prefectus fori: ⁊ alius ſit princeps honeſtatis in alia parte ciuitatis: ita ꝙ ſm diuerſitatem locorum diuerſificent̃ principes. Cuius principatus honeſtatis ſit vnius rõnis: aut ſit vnus p̃ceps honeſtatis ⁊ in foro ⁊ in omni alio loco. Secũda queſtio eſt. vtrum principatus debeant diſtingui ſm reꝫ vel ſm hoiem: id eſt ſm illud ad quod per ſe inſpicitur in dirigendo: vel ſm multitudinem hoium qui debent dirigi per illum. verbi grã. vtrum ſit idem principatus honeſtatis puerorum ⁊ mulierum: aut non. Tertia queſtio eſt. vtrum principatus diſtinguant̃ ſm diſtinctioneꝫ rerumpublicarũ: ſicut vbi grã. vtrum in ſtatu populari paucorũ ⁊ optimatũ ⁊ monarchia regali ſint idem vel alij genere vel ſpecie non exiſtentes ex equalibus: nec ex ſimilibus: vel ſint diuerſi in diuerſis rebuſpu. vt in ſtatu optimatuꝫ virtuoſi: in ſtatu populari liberi: in ſtatu paucorũ diuites. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uel exiſtant quidam ſm ipſas differentias magiſtratuum: ⁊ alicubi conferat eoſdẽ eſſe: alicubi diuerſos: alicubi eniꝫ cõgruit magnos eſſe: alicubi paruos eoſdem magiſtratus.

¶ Soluit dubitationes iſtas: ⁊ primo ſoluit eas. Secũdo addit ad ſolutionem quiddam. ibi. (Uerumtamen.) Circa primum intelligendum eſt ꝙ principatus diſtinguit̃: ſicut alia nãlia. ſcꝫ ⁊ ſm formam ⁊ ſm materiaꝫ. Forma vero principatus virtus aliqua vel potentia eſt: eſt enim principatus poteſtas quedam vel virtus: virtus auteꝫ attenditur in ordine ad finem: ergo ſm diſtinctioneꝫ finis diſtinguunt̃ principatus: finis auteꝫ principatus duplex eſt: quidam. ſ. eſt remotus: quidã vero propinquus: remotus ſicut finis reipu. ad queꝫ ordinant̃ vltimo omnes p̃ncipatus: ⁊ maxime ⁊ imediate principalis principatus ꝓpinquus eſt ſicut finis ducatus exercit⁹ victoria ⁊ iudicij iudicare de ſubortis. Diſtinguit̃ igit̃ p̃ncipatus p̃mo ſm diſtinctionem finis remoti: cum igitur fines rerumpub. ſint diuerſi: principatus diuerſarum rerũp. erunt diuerſi. ⁊ ſicut reſpu. oẽs attributionẽ habent ad vnã p̃mã: ſic p̃ncipatus rerumpu. poſteriorũ ad principatũ in repu. p̃ma ⁊ ſimpl̃r dicta attributionem habent: ⁊ per hoc ſoluit̃ tertia queſtio cũ querebat̃: vtrum principatus diſtingueret̃ ſm diſtinctionem rerumpu. Apparet enĩ ꝙ ſic ſm diſtinctioneꝫ finis vltimi. Finis aũt ꝓpinquus ciuitatis diuerſus eſt in qualibet repu. ſicut ducatus exercitus victoria: iudicij iudicare. Scd̃m v̓o diſtinctionem huius finis diſtinguit̃ p̃ncipatus: ⁊ hoc dupl̃r. vno modo ſm diſtinctionem ipſius finis ſm ſe: ⁊ ſic diuerſi ſunt p̃ncipatus ducatus exercitus ⁊ iudicij. alio mõ diſtiguit̃ p̃ncipatus per hꝫ ꝙ hoies diuerſimode ſe habent ad finem illum: ita ꝙ finis poteſt eſſe vnius ſm rem: ſed qꝛ hoies aliter ſe habẽt ad illũ finẽ p̃ncipatus diſtiguit̃: ſic ẽ p̃ncipat⁹ ornat⁹ mulierũ pueroꝝ ⁊ virorũ. Cuius enĩ finis iſtorũ ſit vnus: tñ qꝛ al̃r ſe hꝫ puer ad iſtum finẽ ꝙ̃ mlier ⁊ ꝙ̃ vir adultus. ideo alius eſt principatus ornatus mulieruꝫ: alius puerorum: ⁊ adultorũ: ⁊ per hoc ſoluit̃ ſcd̃a queſtio cum querebat̃. vtrum diſtinctio principatus eſſet ſm homines: vel rem: qꝛ ⁊ eſt ſm rem quando diſtinguit̃ ſm diſtinctionẽ finis propinqui ſm ſe: ⁊ ſm homines quãdo homines diuerſimode ſe habent ad finem principatus. Secundo v̓o diſtinguit̃ p̃ncipatus ſm materiam: vt ſm diuerſitatem locorum ⁊ hominum: poſſunt enim loca eſſe ita diſtantia ꝙ vnus homo non poſſet regere: ⁊ tunc vnus principatus diuiditur in plures: iterũ ſi ſit magna multitudo ciuium: que non poſſit dirigi per vnum: oportet p̃ncipatum vnuꝫ ſm ſpẽm diſtingui in plures: ſi aũt loca ſint propinqua: ⁊ pauci ſint hoies: tũc plures principatus vniunt̃ in vnum. Simil̃r cõtingit aliqñ diuerſos principatus ſm rem: maxime eos quorũ eſt vnus finis ſm rem: diuerſus tamen ſm diuerſum modũ ſe habendi ad ipſuꝫ ꝓꝑ paucitatẽ hominum ⁊ propinquitatem locorũ cõiungi. ſicut conuenit eundem habere curam boni ornatus virorũ ⁊ puerorũ ⁊ mulierũ: aliquando cõtingit contrariũ ꝓpter cauſas contrarias: ⁊ per hoc ſoluit̃ prima queſtio cũ querebat̃. vtrũ principatus diſtingueret̃ ſm diuerſitatem locoꝝ: qꝛ aliquando ſic: aliquãdo non: ⁊ hec oĩa innuit phs breuiter dicens: ꝙ ſm diuerſitatẽ iſtorũ. ſ. locoꝝ hominum ⁊ rei ⁊ rerumpu. eſt diuerſitas p̃cipatuũ. Cõtingit eniꝫ aliquãdo ꝙ diuerſi p̃ncipatus congregant̃ in vnum: aliquãdo vn⁹ diuidit̃ in plures: qꝛ contingit in aliqbus ciuitatibus multos eſſe ciues ⁊ loca diſtantia: ita ꝙ vnus non poſſet regere ⁊ vnus principatus: ⁊ diuidit̃ in plures: ſicut p̃ncipatus boni ornatus: ⁊ ꝓpter multitudinem ciuiũ ⁊ diſtantiã locorũ diſtinguit̃ in plures: in aliquibus enĩ contingit paucos eſſe ciues ⁊ loca non eſſe diſtantia ſed ꝓpinqua: ⁊ tũc plures principatus vniunt̃ in vnũ: qꝛ idem ſufficiens eſt regere diuerſos p̃ncipatus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uerumtamen ſunt aliqui proprij: ceu eoruꝫ qui ante deliberant. Hec enim poteſtas nõ eſt popularis: conſilium vero populare: opꝫ eſſe aliquid tale cui cura ſit populum conſilio preuenire: ne ocioſus ſit. Ubi auteꝫ ſi pauci ſũt numero paucorũ potentia. Eſt autem neceſſe vt illi ſint pauci q ante deliberant: itaqꝫ paucorũ potentia eſt. Sed vbi ſũt ambo hi magiſtrat⁹ illi qui ante deliberant conſiliarios cõſtituũt. Conſiliarius eniꝫ popularis. Qui vero añ venit in cõſulẽdo ⁊ deliberãdo paucoꝝ potẽtie.

¶ Adiungit predictis quedam: ⁊ p̃mo adiungit ꝙ ſunt qdam principatus ſingulares quibuſdã rebuſpu. Secũdo adiugit de p̃ncipatu pueroꝝ. ibi. (Qui aũt ⁊c̃.) Adhuc p̃ma in duas. In p̃ma facit qd̃ dictũ eſt. In ſecunda oſtendit ꝙ conſilium in populari ſtatu quoddam eſt. ibi. (Diſſoluitur ⁊c̃.) In prima dicit ꝙ non ſolum diſtinguitur vl̃ vnitur principatus ſm loca: vt vnus diuidatur in duo: ⁊ duo in vnum congregentur: ſed quidam ſunt principatus ſingulares: qui reperiuntur in quibuſdam rebuſpublicis: ⁊ non in alijs: ſicut principatus deliberantium eſt

in paucoꝝ

in paucorum ſtatu non in populari:ſed conſiliuz inuenit̃ in populari ſtatu:q2 opz in populari ſtatu eſſe aliquos qui conſilient̃ de eis que ſunt populi. Populus enim deficit a ratione vt in pluribus: vtiliter enim in ciuitate opz eſſe aliquid conſiliatiuum qḋ dirigat ⁊ caueat vt populus nõ vacet ⁊ inſoleſcat:⁊ ſi ſint multi populare eſt:ſi aũt pauci eſt paucoꝝ potentia:non ſunt autẽ in populari ſtatu:ſ3 in paucoꝝ deliberantium qui ſunt pauci ⁊ diuites:⁊ ideo in paucorũ ſtatu ſunt:vbi aũt ſunt ambo principatus. ſcilicz paucorũ deliberantium ⁊ conſiliantium pauci ſunt ſupra conſiliarios. cõſiliarius aũt eſt:vt dictum eſt:ſtatus popularis:ſed deliberantiũ eſt paucorũ. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Diſſoluitur etiam poteſtas conſilij in huiuſmodi gubernatiõibus:in quibus populus ipſe conueniens de omnibus conſtituit. Hoc autem accidere conſueuit cuz eſt vtilitas quedaz aut merces conſtituta his qui in concione conueniunt:ocius enim conueniunt perſepe ⁊ de cunctis ipſi ſtatuunt.

❡ Declarat ꝙ in quadam potentia populari non eſt conſilium:⁊ dicit ꝙ ṗncipatus cõſiliatiuus in quibuſdam a popularibus ſtatibus ãmouetur ſeu deſtruit̃:ſicut in illis in quibus totus populus cum cõuenit tractat de omnibus. hoc autẽ fit quando cõuenit totus populus ⁊ omnes tractant de omnibus:maxime quando ordinat̃ damnũ vocatis ſi non veniunt:⁊ merces ſi veniunt:cuz enim ſic vocantur conueniunt:⁊ de oĩbus iudicant. ❡ Deinde cũ. d.

❡ Qui autẽ puerorũ curam habent:⁊ qui mulierum:⁊ ſiquis alter eſt:qui poteſtatem habz ⁊ curam huiuſmodi optimatum id eſt ⁊ non populare. Fieri enim non poteſt vt prohibere pauperum mulieres alterius ſit q̃ꝫ paucorum potentie:cum mulieres ipſorum in delitijs viuãt. Sz de his qḋẽ catenꝰ dixiſſe nũc ſatis ſit.

❡ Adiungit de ṗncipatu pueroꝝ ⁊ mulierũ quod eſt optimatum potentie vel ciuilis:⁊ dicit ꝙ ṗncipatus puerorũ ⁊ mulierum:⁊ ſi ſit alius talis ṗncipatus optimatum potentie eſt non popularis:q2 popularis ſtatus non prohibet mulieres pauperũ exire ad negociationes:ſed p̃cipit:optimatum autẽ ſtatus prohibet:nec talis ṗncipatus eſt paucorũ:q2 mulieres paucorũ delitioſe viuunt:⁊ ideo volunt ſequi rationis motum:⁊ conſequenter recapitulat dicens ꝙ de his in tantum determinatum ſit.

De cõſtituendis autez magiſtratibus conãdũ eſt iã trãſigere. Lec. XIIII.

❡ Poſtq̃ꝫ ph̃s de diſtinctione ṗncipatuũ determinauit:declarat de modo inſtitutionis ipſorũ:⁊ diuidit̃ in duas. In ṗma premittit intẽtionem ſuã. In ſecunda proſequit̃ ibi. (Conſiſtunt aũt.) In prima dicit ꝙ poſtq̃ꝫ determinatũ eſt de diſtinctione principatuum conandum eſt pertranſire de modo inſtitutionis ipſorum:⁊ hoc a principio. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Conſiſtunt autem differentie in tribus diffinitionibus:quibus compoſitis neceſſe eſt oẽs modos eſſe comp̃rehenſos. Unum ex tribus eſt qui ſint illi qui magiſtratus conſtituant. Alterum ex quibus conſtituantur. Tertium per quem modum.

❡ Proſequit̃ ⁊ ṗmo declarat quales conuenit principatus inſtitui:ponendo quaſdaz diuiſiones. Scḋo oſtendit qui modi cui reipu. conueniunt ibi. (Horũ aũt duo.) Prima in duas. In ṗma ponit diſtinctionẽ vnam. Scḋo ſubdiuidit membra. ibi. (Cuiuſcũqz vero.) In ṗma dicit ꝙ tria ſunt differentia ſm rõnem:quibus diuiſis ⁊ combinatis poſſint omnes modi inſtitutionis principatuum accipi. Iſtorum autem trium vnum eſt qui ſunt inſtituentes principatum. Secundum eſt ex quibus inſtituit̃ ṗnceps. Tertium eſt modus ſm quẽ inſtituit̃. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Cuiuſcunqz vero iſtoꝝ ſunt differẽtie tres. Aut enim ciues omnes conſtituũt:aut quidã ⁊ vel ex omnibus:vel ex quibuſdam determinatis:ceu per cenſuz:vel per genus:vl̃ per virtutem:vel per aliud quiddam tale quale apud Megarẽſes ex his qui vna cũ populo ꝯiuncti redierũt:⁊ hoc aut per electionez:aut ꝑ ſortẽ.

❡ Subdiuidit q̇olibz iſtorũ:⁊ ṗmo facit hoc. Scḋo tãgit diuerſas combinationes diuidentium:vt habeat̃ numerus modoꝝ. ibi. (Rurſus aũt.) In ṗma dicit:ꝙ iſtorum ſũt tres differẽtie:vel tres diuiſiones:ita ꝙ vniuſcuiuſqz ſit vna:aut enim inſtituentes ſunt oẽs ciues:aut quidaz:⁊ hec ṗma differentia. Scḋa eſt ꝙ aut inſtituunt ex oibꝰ aut ex aliquibus determinatis ſm aliquam dignitatem vel ſm genus vel ſm virtutem vel ſm aliquẽ alium modum:ſicut accidit in ciuitate Megare in qua inſtituũtur principantes ex condecentibus ad populum:hoc eſt ex illis qui cõdeſcendebant populo in neceſſitate:⁊ ex illis q ſimul pugnabant cum populo contra impugnantes ⁊ grauantes eos. Tertia differentia eſt ꝙ inſtituentes aut inſtituunt ſorte aut electione. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Rurſus autem hec ſimul conduplicata. Dico autem hec:ceu quoſdam aliqui:quoſdam omnes:⁊ quidam ex omnibus:⁊ quidam ex quibuſdam:⁊ quidam electione:q̇dam ſorte. Uniuſcuiuſqz iſtoruz differentie modi erunt quatuor. Aut enim omnes ex omnibꝰ per electionem:aut oẽs ex oibus per ſortem:⁊ vel ex cunctis:vel quaſi diuiſim per tribꝰ:⁊ conuentus ⁊ ſocietates quouſqz pertranſeat per vniuerſos ciues:aut ſemper ex omnibꝰ ⁊ partim ſic:parti illo modo. Rurſus vero ſi pauci ſũt illi qui conſtituũt magiſtratꝰ:aut ex omnibꝰ ꝑ electionem:aut ex omnibus per ſortez:aut ex quibuſdam per electionem:aut ex quibuſdaz per ſortem:vel partim iſto modo partim illo. Dico autem quedam ex omnibus per electionem:q̄dam per ſortem:atqz ita. xij. modi efficiuntur ſeorſum duobus conduplicatis.

❡ Ponit combinatiões diuerſas vt habeat̃ numerus modorum:⁊ dicit iterum ꝙ iſta tria combinari poſſunt adinuicem. vnde per alia diuidendum:⁊ exponit que ſunt illa tria dicens. Dico aũt. i. expono:q2 aut omnes inſtituunt: aut quidam:⁊ aut ex omnibus:aut ex aliquibꝰ:aut ex electione aut ex ſorte:⁊ quodlibet iſtoꝝ quatuor habz dĩias quibus diuidit̃:q2 ſi oẽs inſtituũt:aut ex omnibus:aut ex quibuſdam:ſi ex omnibus:aut ſorte:⁊ ſic vnum mẽbruz: aut electione:⁊ ſic ſcḋm aut diuiſim:⁊ ſic tertiũ:aut cõiunctim:⁊ ſic q̄rtũ. Dico aũt diuiſiz:ſicut ſi ſm tribꝰ inſtituat̃

tur ⁊ populos diuerſos ⁊ ſocietates: ita ꝙ modo inſtituã-tur ex vna tribu: deinde ex alia: ⁊ ſimiliter diſcurrendo ꝑ omnes partes ciuitatis. Coniunctim vero ita ꝙ ſemꝑ ex oībus ſimul ſumptis inſtituatur: aut alios quidē ſic: alios aūt alio modo: puta quoſdam ex oībus coniunctis: quoſ-dam aūt ex omnibus diuiſis: ⁊ ſic ſunt ſex membra. ſi aūt quidam ſunt inſtituentes habemus alia ſex membra: qꝛ aut inſtituunt ex omnibus: aut quibuſdam: ⁊ ſi ex oībus aut ſorte: aut electione: ⁊ ſic duo membra habemus: ſi ex quibuſdã: aut ex quibuſdam vel ſorte aut electione: ⁊ ſunt alia duo: aut quoſdam inſtituunt ex oībus ſorte: quoſdaꝫ autē alios electione: ⁊ ſic habemus alia duo mēbra: ⁊ ſic in vniuerſo habem⁹ duodecīꝫ mēbra: ducēdo mēbra prīe diuiſionis in mēbra aliarū duarūꝫ: pretermittendo duas cō-binationes: hoc eſt non ducendo membra tertie in mem-bra ſecunde. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Horum autē due conſtitutiones ſūt popu-lares: hoc eſt omnes ex oībus electiōe vel ſor-te: vel partim ſorte partim electione.

¶ Oſtendit qui modi cui reip. ꝯueniunt ⁊ diuidit in ptes quinqꝫ. In pma oſtendit qui cōueniunt populari ſtatui. In ſcda qui reipublice. ibi. (At enim non ⁊c.) Tertio qui paucoꝝ ſtatui. ibi. (Quoſdam vero ex omnibus.) Quar-to qui optimatū potentie. ibi. (Sed quoſdam ex oībus.) Quinto adhuc quis paucoꝝ potentie. ibi. (Quoſdã vero ex quibuſdam.) In prima dicit ꝙ iſtarū cōbinationū q̄ dicte ſunt pertinent ad popularē ſtatum. ſ. oēs ꝓncipatus inſtituere ex oībus ſorte: vel etiã electione: vel etiã ſi aſſu-munt oēs ex oībus coniunctim vel diuiſim: vel per ſortē vel per electionē. hoc enīꝫ maxime pertinet vbi multitu-do dominat: hoc eſt populari ſtatui. ¶ Deinde cūꝫ dicit.

¶ At enim nō oēs ſimul: ſed ex oībus cōſtitue-re: vel ex q̄buſdã ſorte: vel electiōe: vel vtroqꝫ modo: aut partim ex omnibus: partim ex qui-buſdam vtroqꝫ modo. Dico aūt vtroqꝫ mo-do partim ſorte: partim electione illius ſpeciei eſt: que appellatur reſpublica.

¶ Oſtendit qui modi ſunt reipublice: ⁊ dicit ꝙ nō omnes inſtituere ex omnibus ſimul vel quibuſdam: ſed omnes ſimul ⁊ diuiſim per tribus: ⁊ officia ex omnibus ⁊ diuiſiꝫ ⁊ hoc vel per ſortem vel per electionem: aut ſm̄ iſtos mo-dos aliquos ex omnibus vel quibuſdam: vt aliquos ꝑ ſor-tem ex omnibus: alios per electionē ciuile eſt: qꝛ reſpu. eſt mixta ex paucorū ⁊ populari ſtatu: inſtituere aūt ex qui-buſdam paucoꝝ eſt. iſtituere vero ex oībus populare eſt. ⁊ ideo inſtituere ex oībus vel quibuſdã ciuile eſt: ⁊ expōit qđ dixerat. (Utroqꝫ mō.) dicens. dico aūt ⁊ expono vtro-qꝫ modo. i. quoſdã accipi ex oībus diuiſim: vel quibuſdã per ſortem vel per electionē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoſdam vero ex omnibus cōſtituere par-tim electione partim ſorte paucoꝝ potētie eſt: multoqꝫ magis ſi ex ambobus.

¶ Oſtendit qui modi ſunt paucoꝝ potētie: ⁊ dicit ꝙ quoſ-dam inſtituere ex oībus vel per ſortem vel per electionē: vel inſtituere aliquos ex oībus ſm̄ vtrūqꝫ modū. vt ſcꝫ aliqui inſtituant per electionē: aliqui per ſortē paucoruꝫ potentia eſt magis. naꝫ paucoꝝ potentia eſt aliquos pau-cos ꝓncipari: ⁊ hoc eſt iſto modo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed quoſdam ex omnibus: quoſdam ex q̄-buſdam ciuile optimatum eſt: vel quoſdã ele-ctione: quoſdam ſorte.

¶ Oſtendit qui modi ſunt ciuiles optimatuꝫ. i. reipublice mixte cum optimatum ſtatu: ⁊ dicit ꝙ aliquos inſtituere ex omnibus: aliquos ex quibuſdam. ſed iſtos eligere per electionem: illos per ſortem eſt reipublice mixte cum ſta-tu optimatum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoſdam vero ex quibuſdam paucoꝝ po-tentie: etiã ſi per ſortē fiat vel non fiat: ⁊ quoſ-dam ex quibuſdaꝫ vtroqꝫ modo: quoſdã aūt ex omnibus: ⁊ ex quibuſdam omnes per ele-ctionem optimatum.

¶ Oſtendit adhuc qui modus eſt paucorū potētie: ⁊ dicit ꝙ inſtituere quoſdam ex quibuſdam paucoruꝫ potentie eſt: qꝛ paucorum potentia eſt paucos principari ⁊ eligere quoſdam ex quibuſdam per ſortē facta electione non eo modo quo fit in aliqꝫ: qꝛ hic ad paucos diuites inſpicit: ⁊ inſtitui quoſdã ex quibuſdaꝫ ſm̄ ambos modos eligēdi: vt quidam inſtituunt ſorte: quidam electione eſt pauco-rum potentia: ſed inſtituere quoſdam ex omnibus ſimul eſt paucoꝝ potentia: ſed inſtituere ex quibuſdã: ſicut vir-tuoſis per electionem optimatum eſt. ¶ Deide cū dicit.

¶ Modi igitur circa magiſtratus tot ſunt ⁊ di-ſtinguūtur ita ſm̄ rerumpu. formas. Qui aūt quib⁹ conducant: ⁊ q̄uo cōſtitutiones eorum faciende ſunt vna cum poteſtatibus magiſtra-tuū: ⁊ q̄ ſint manifeſtū erit. Dico aūt poteſta-tem magiſtratus: ceu circa redditus auctorita-tem habere: ⁊ circa cuſtodiam. Alia enim po-teſtatis ſpecies: quemadmodū circa bellūꝫ ⁊ circa contractus forenſes.

¶ Recolligit determinata remittēs de ꝯſideratione alio-rum propoſitorum prius ad ſequentia: ⁊ dicit ꝙ modi eo-rum qui circa principatus. id eſt modi aſſumendi princi-patus tot ſunt quot dicti ſunt: ⁊ ſic diuidunt principatus ſm̄ diſtinctioneꝫ rerumpu. que autē quibus principanti-bus expediant ⁊ qualiter oportet eos inſtitui poſterius ſi-mul erit manifeſtum: cum erit manifeſtū de potentijs ip-ſorum: ⁊ exponit quid vocat potentiã ꝓncipatus dicēs: ꝙ potentia principatus dicitur: vt que eſt dn̄a prouentuum ⁊ regionis. Iſte enīꝫ due potentie ſpecie differūt: ſicut po-tentia ducatus exercitus: ⁊ potentia que eſt domina con-tractuum: qui circa forum ſunt.

Reliquum ex tribus eſt de iudicijs di-cere. Capiendi vero ſunt iſtorū mo-di per eandem viam. Eſt enim diffe-rentia iudicioꝝ in tribus terminis: ex quib⁹: ⁊ de q̄bus: ⁊ q̄uo. Dico aūt ex quibus vtrū ex omnib⁹ vel ex quibuſdam. De quib⁹ quot ſpecies iudiciorū. Q̄uo vtrū per ſorteꝫ vel per electionē. Primo igitur diſtinguam⁹ quot ſint iudiciorū ſpecies. Lectio. XV.

¶ Poſtq̄ phs determinauit de conſiliatiuo ⁊ principatu determinat de iudicatiuo: ⁊ diuidit in duas. In pma pre-mittit intentum ſuum. In ſcda ꝓſequit. ibi. (Sunt ⁊c.) In prima dicit ꝙ poſtq̄ determinatum eſt de conſiliati-uo ⁊ principatu. dicendū eſt de tertio prius propoſitoruꝫ. ſcilicet de iudicatiuo ⁊ iudicio: ⁊ accipiendi ſunt modi iu-dicij ⁊ iudicatiui ſm̄ ꝙ prius accepti ſunt modi aliorum ſcilicet principatus ⁊ conſiliatiui. ¶ Circa iudicium aūt tria ſunt conſideranda: in quibus conſiſtit diuerſitas iudi-

eꝝ.ſ. ex qbus ſumēdi ſunt. ſcdm eſt a qb⁹. terciū ē q̄lr aſſumendi ſunt: ⁊ exponit ex qbus ſūt aſſumēdi. vtruz ex oibus aut quibuſdaz: de quibus quot. ſ. ſunt ſpecies iudiciꝝ. qualr aūt: vtrum inſtitui debeāt electione vel ſorte: ⁊ primo vidēdū eſt quot ſunt ſpēs iudicioꝝ. ¶ Deīde cū dic.

¶ Sunt autem octo. Unum rationes repoſcere. Alterum ſi publice quis cui iniuriatus ſit. Alterum quot ad ſtatum ciuitatis pertinent. Quartum ⁊ magiſtratibus ⁊ priuatis hominibus quecunq; circa penas verſanꝰ. Quintū de priuatis contractibus ⁊ habentibus magnitudinem. Ac preterea de homicidijs ⁊ de peregrinis: homicidij rurſus ſpecies: ſiue i ipſis iudicijs: ſiue in alijs ex prouidentia fecerit vel inuitus: ⁊ quotcūq; confitemur quidem facta: ſed de iure cōtrouerſiam facimus: ⁊ quot pro homicidio exulantibus circa reditū ſtatuūꝰ: vt Athenis dicꝰ: ⁊ in Phreatti iudicium. Cōtingunt talia ⁊ in omni tēpore pauca: ⁊ in magnis ciuitatibus. De peregrinis aūt vna pars eſt: ſi peregrinus contra peregrinū agat. Altera ſi peregrinus contra ciuem. Eſt inſuper vltra hec omnia de paruis reb⁹ cognitio: que dragmas quinque aut non excedant: aut paꝝ. Oportet enim de his ius dici: nec incidit in iudiciorum multitudinem.

¶ Proſequiꝰ ⁊ diuiditur in duas. In prima tangit ſpecies iudicioꝝ. In ſecunda oſtendit quibus modis inſtituunꝰ. ibi. (Neceſſe eſt.) Prima in duas. In prima facit qd dictum eſt. In ſecunda excludit quedam a conſideratione ſua. ibi. (Sed omittamus.) In prima dicit ꝙ ſpecies iudiciorum in vniuerſali octo ſunt. Una eſt correctiua ſm quā tranſgredientes legē puniunꝰ. Alia eſt punitiua eius qui peccat cōtra aliqd cōmune. puta cōtra aliquā perſonā publicam. Alia eſt ſm quā puniunꝰ qui deliquerūt cōtra totam rempubli. Quarta eſt que cōmunis ⁊ principibus ⁊ idiotis ⁊ quibuſcūq;: que eſt damnoꝝ ⁊ iniuriarū illatorum iudicatiua: de quibus eſt altercatio. Quinta ſpecies eſt de ꝯtractibus paruis ⁊ magnis. Alia vero eſt ꝑter hāc iudicatiua homicidioꝝ: de peregrinis. ideſt de eis que ad peregrinos pertinent. Illa vero ſpecies que eſt iudicatiua homicidioꝝ ſiue ſint ydem iudices iudicantes ⁊ exequētes: ſiue ſint alij: vel ſic: ſiue ſint ydem iudices ſm vnam rempublicam: ſiue ſint diuerſi ſm aliam ⁊ aliam rempublicam ſpecies aliquas habet. Una eſt que eſt iudicatiua homicidij facti ex premeditatione ⁊ deliberatione ⁊ voluntarie ponendo inſidias. Scda eſt iudicatiua homicidij perpetrati ⁊ confeſſi: allegatur tamē ꝙ iuſte factum eſt: ⁊ ſuper hoc eſt altercatio: vtꝝ iuſte vel iniuſte factum eſt. Quarta ſpecies eſt que eſt iudicatiua coꝝ: que ferunꝰ. ideſt ponunꝰ in deſcenſu homicidij. ideſt in reatu. hoc eſt que eſt iudicatiua coꝝ quibus imponunꝰ homicidia ab aliquibus: ſed hoc ipſis fugientibus: hoc eſt negātibus: talibus enim ſolet aliquādo indici duellū vel purgatio per iudicium ignis vel aque: vt ꝙ accuſatus accipiat ignitū ferrum manu nuda: ⁊ ſi vraꝰ iudiceꝰ reus: ſi non: abſoluatur: vel ꝙ ligatis manibus ⁊ pedibus ponaꝰ in aqua magna: ⁊ ſi gdez euadat: abſoluaꝰ: ſi non: reputeꝰ reus fuiſſe: ſicut dicꝰ Athenis ꝙ iudex compulit deſcēdere in puteo quendā ad purgādū ſorte ſe ſup homicidio. Iſtud aūt eſt irrōnabile: qꝛ hoc eſt ꝯmittere ſe fortune ⁊ iudicio diuino: ⁊ ideo raro ſit nunc hominibus magis vtentibus rōne: minus aūt in magnis ciuitatibus vbi plures ſunt ſapientes. Septima ſpecies iudicij eſt: que eſt iudicatiua de diſceptatione peregrinoꝝ: ⁊ iſta eſt duplex. Quedaz que eſt iudicatiua cōtrouerſie que eſt inter peregrinos adinuicē. Alia eſt iudicatiua de diſceptatiōe que eſt inter pegrinos extraneos ⁊ ciues. Adhuc preter iſtas ſpēs iudicij eſt vna alia que eſt octaua: ⁊ eſt illa que eſt iudicatiua de paruis cōmutationibus: que ſunt circa minima: ⁊ quaſi nulla: vt de his: que ſunt quinq; dragmarū: ⁊ de his que parū plus valent: De oibus enī talibus oportet fieri iudiciū: nec debent reduci in multitudinem iudiciū ꝑpter paruitatē earum: ſed in aliquē vnum determinatū. ¶ Deinde cū dic.

¶ Sed omittamus de his ⁊ de homicidijs ⁊ de peregrinis. Dicamus autem de ciuilibus: in quibus ſi non recte iudicetur: ſeditiones gignuntur: ac rerumpu. motus.

¶ Excludit quedam a cōſideratione ſua: ⁊ dicit ꝙ de iſtis ⁊ de ſpeciēb⁹ iudicatiuis homicidij: ⁊ de illis qui iudicāt de diſceptatione peregrinoꝝ dimittaꝰ ad preſens: ſed de ſpeciebus iudicij pertinentibus ad rempu. dicendum eſt: quia ſi iſta non bene fiant accidunt ſeditiones ⁊ tranſmutationes rerumpublicarum. de talibus autē per que pōt contingere ſeditiones ⁊ tranſmutationes rerumpu. pertinet ad ciuem determinare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neceſſe eſt enim vel omnes de omnibus ſupradictis iudicare electione vel ſorte: vel oēs de omnibus partim ſorte: ptim electione: vel de quibuſdam eorū aliquos partim ſorte: partim electione aſſumptos. Hi ergo modi ſunt quatuor: totidem alteri qui ſm partem. Rurſus enim ex quibus ⁊ qui iudicant de omnib⁹ per electionē: aut ex quibus de omnibus per ſortem: vel partim ſorte: partim electione: vel quedam iudicia ex eiſdem ex ſortitis ⁊ electis. Iſti ergo vt dictū eſt ſunt modi in predictis. Inſuper eadem conduplicata vt quedā ex omnibus: quedam ex quibuſdā: quedā ex vtriſq; ceu ſi eiuſdē iudicij eſſent alij ex omnibus: alij ex quibuſdam: ⁊ vel per ſortē: vel per electionem: vel ex ambobus. Quot igitur modi iudiciorum eſſe poſſunt dictum eſt.

¶ Tangit modos inſtituendi iudiciū ⁊ diuiditur in duas. In prima tangit modos inſtituendi iudicium. In ſecunda oſtendit qui modi cui reipub. conueniunt. ibi. (Horū autē.) In prima dicit: ꝙ neceſſe eſt omnes iudicare aut quoſdam: ſi omnes: aut de omnibus: aut de quibuſdam. ſi de omnibus: aut de cōmunibus: aut per electionem: aut de omnibus per ſortē: aut de oibus hec quidē ſorte: alia vero electione: ſi omnes iudicent de quibuſdam: aut iudicabunt de quibuſdā ſorte: aut electione: aut de quibuſdā. hec quidē per ſortem: alia per electionē: ⁊ ſic ſunt q̄tuor modi ſi oēs iudicent: ſimilr erunt quatuor modi ſubdiuidendo aliud membrum. Adhuc ſi quidam iudicant: aut iudicant de omnibus: aut de quibuſdaz: ſi iudicant de oibus: aut iudicant ſorte de omnibus: aut per electionē: aut de omnibus hec iudicant ſorte. alia autem electione. Si autē iudicent de quibuſdam: aut ſorte iudicāt de quibuſ

dam:aut electione:aut de quibuſdam quidam ſorte:quidam electione:ꝛ ſic ſunt alij quatuor modi ſubdiuidēdo aliud mēbrū.ſ.aut quidā iudicāt:ꝛ hoc breuiter inuit:cū dicit:vel quedam iudicia.ſ.oībus vel quibuſdam ex ſortis ꝛ electis. Ulterius concludit:ꝙ iſti modi conſimiles ſunt modis dictis prius de inſtitutione principatus. Iterum ſi iſta fuerint combinata erunt alij modi. Ut ſi dicamus ꝙ iudicantes ſunt aut ex omnibus:aut ex quibuſdam:ꝛ hoc ſm alterum modum eligendi.ſcʒ ſorte ꝛ electione:vt ſi dicamus ꝙ iudicia aut ſunt ex omnibus: aut quibuſdam:ꝛ ſi ex omnibus:aut ſorte aut electiōe:aut ex omnibus.hi quidem electione:alij vero ſorte:ꝛ ſi ex quibuſdam aut ſorte:aut electione:aut ex quibuſdam quidē ſorte:ex quibuſdam vero electione:ꝛ tunc cōcludit ꝙ tot contingit eſſe modos iudiciorum.¶ Deinde cū dicit.

¶ Horuʒ aūt prima popularia ſunt quecunqʒ ex omnibus vel de omnibus. Secunda vero paucorū potentie quecunqʒ ex quibuſdam de omnibus. Tertia optimatū ꝛ ciuilia quecūqʒ partim ex omnibus:partim ex quibuſdam.

¶ Oſtēdit q modi reipu.cōueniunt:ꝛ dicit ꝙ pmi quatuor ſcʒ omnes de omnibus cōueniunt ſtatui populari. Secūdi quatuor paucoꝝ potentie:ſcʒ quecunqʒ ex quibuſdaʒ de omnibus. Tertij:ſcʒ quatuor optimatibus ꝛ rebuſpu. ſcʒ ꝙ partim ſunt ex omnibus:partim ex quibuſdam.

¶ Finis.

¶ Excellentiſſimi theologie profeſſoris magri Ludouici Ualentie procuratoris ordinis predicatoꝝ ad reuerēdiſſimū in xp̄o prēm ꝛ dn̄m dn̄m.F.Cardinalē Senen̄.epithoma per ꝯcluſiones quarti libri politicoꝝ Ariſtotelis.

¶ Huius ſcientie cum ſit circa genus quoddā:qđ eſt reſp. eſt cōſiderare que ſit optima reſp.ꝛ maxime expetibilis: ꝛ que qualiſqʒ cuiqʒ poſſit cōferre.ſic eni ꝛ in cunctis artibus ac ſcientijs debet contingere vt optimū ſui generis perquirant:etiā ſi id aut non cupiant hoies:aut aſſequi nequeant:ꝛ non ſolum eius eſt optimā remp.ꝯſiderare ſimpliciter:ſed ꝛ que bona eſt quantū fieri pōt:ꝛ deinde que ex ſuppoſitione bona ſit:ꝛ hāc certe que non ſimplr bona ſit ſpectare opʒ quo pacto ab initio conſtituat:ꝛ ꝙ pſimo tēpore conſtituta cōſeruet:ſed ꝛ cōmuniorē oībus:ꝛ que ſit facilior cōſiderare debet ciuilis homo.vnde errāt qui ſolum de optima tradunt:ꝛ qui ſolū cōem proſequunt.

¶ Corrigere aūt rempu.iam inſtitutā nō eſt minus difficile ꝙ ab initio inſtituere:ſicut diſcere eum qui male didicerit difficilius ꝙ ab initio didiciſſe.

¶ Qui autem de his vult cōſiderare non debʒ ignorare ꝛ ſpecies ꝛ differentias earū:ꝛ cum hoc etiā leges ac legum differentias eū nō opʒ latere:cū leges reipu.cauſa ſint inſtitute:ꝛ eius fini accōmodāde.vnde diuerſis ꝛ multiplicibus rebuſpu.exiſtentibus varias quoqʒ ac multiplices neceſſe eſt leges eſſe.

¶ Inter oēs rerūpu.tranſgreſſiones peſſima eſt tyrānis q̄ ab optimo regno diuertit:poſt hanc paucorum potentia q̄ optimatis labes ē quā poſt regnū eſſe cōſtat:poſtrema vō labes popularis ſtatus qui reip.cōi noie dicte trāſgreſſio eſt quā vltimo bonarū rerūp.loco reponimus.nec iſtarū tranſgreſſionum vnā altera meliorē:vt exiſtimauit Plato cenſendam eſt:ſed minus improbam.

¶ De pluralitate rerumpu.in genere.

¶ Plures eſſe opʒ reſpu.eo ꝙ ꝛ ptes ciuitatis ſpē differant quarū dn̄iam reip.formā ſequi neceſſe eſt. Alij nāqʒ pauperes:alij diuites:alij vō medij.diuitū quoqʒ ꝛ pauperū ꝛ medioꝝ multas eſſe ptes ꝯſtat:rurſuʒ reſpu.eſt gubernatorum inſtitutio:ſm igit gubernatoꝝ diſtributioneʒ plures neceſſe eſt eſſe reipu.ſpecies.

¶ Item non recte ſentiunt priores putantes duas tm̄ eſſe reſpu.popularē ꝛ paucoꝝ:ceteras vero ad has reduci inſtar ventorū:quoꝝ alij boreales:alij auſtrales ſunt:ceteri vero venti hoꝝ exceſſus ſunt:ſed melius eſt ꝯſtituere aliquas reſpu.bene ordinatas vt vnius optimatū:vel pluriuꝝ:quaſdā deinde harum eſſe labes ꝛ tranſgreſſiones.

¶ Status paucoꝝ ꝛ popularis q̄tis multitudine ꝛ paucitate per ſe non differant:vt ſupra oſtenſum eſt:nō tn̄ eorū eſt cōſtitutio ꝛ diuiſio:niſi ꝛ multitudinis ꝛ paucitatis ratio ac differētia his aduenīat:vt popularis ſit quidem gubernatio:qn̄ ingenui hoies ꝛ inopes multi exiſtentes gubernant rempu.paucorum vero potentia quādo opulenti ꝛ nobiliores pauci exiſtentes gubernant.

¶ Preter aūt illas reſpu.quas diximus:multas eſſe alias opus eſt:ſuſcepte enim combinationes partium ciuitatis que ad ſpēm ſpectare poſſunt:ſpecierū quoqʒ dn̄iam oſtēdunt:ſicut plures ventris:oris:auriumqʒ combinatiōes: multas quoqʒ aīalium ſpēs eſſe arguunt:iʒ autē multas hʒ in ciuitate ptes aduerti. Infimi eniʒ ciuitatis pars rurſum in agricolas artifices forenſem multitudineʒ ꝛ mercenarios diuidi:media vero propulſatores belli ſue dicētes:cōſultores opulentos publicam exhibentes operaʒ ac magiſtratus gerentes congregat:ſuprema vero ex his cōſtat qui pncipari poſſunt:ac ex ceteris quos diximus ꝛ cōſultoribus ꝛ decernentibus iudicia:hec aūt pars his ſoluʒ poteſt competere qui virtute preſunt.

¶ Socrates errauit in aſſignandis partibus ciuitatis qui ſolū eas reddidit que vite gratia eſſe vident:ciuitas autē bene viuendi gratia eſt inſtituta.

¶ Propulſatores belli ſūt in ciuitate neceſſarij ſi debeat ciuitas libertatem tueri : alioquin eſſet natura ſerua nec ſibi per ſe ſufficiens.

¶ Jus dicentes quoqʒ in ciuitate eſſe opʒ:hi eniʒ velut anima ſūt in ciuitate:cuius eſt decernere ac ſentētias dicere.

¶ Conſultores etiam neceſſarij ſunt:conſulere enim ciuilis prudentie opus eſt.

¶ Ciuitas etiam opulentis indiget:hi enim poſſunt reipu. onera ſuſtinere.

¶ Ciuitas quoqʒ abſqʒ magiſtratibus eē nō pōt : populus enim abſqʒ rōne eſt:ꝛ ideo rectore ac ductore indiget.

¶ Maxime autē due apparent reſpu.popularis ꝛ paucorum:eo ꝙ partes ex quibus conficiuntur plurimū diſtare ꝛ opponi vident:diuites enim ꝛ egeni idem eſſe non pñt ſimul:ſicut contingit eundem eſſe artificē ꝛ agricolam ac belli propugnatorē:rurſum eundem iudicē ꝛ cōſultoreʒ: ac etiam qꝛ vtplurimū diuites pauci ſunt:inopes vō mlti.

¶ De ſpēbus ſtatus popularis.

¶ Plures ſunt ſpecies popularis ſtatus ꝛ paucoruʒ gubernationis:eo ꝙ ꝛ in plebe ꝛ in nobilitate multa ſunt hominum genera.

¶ Prima popularis gubernationis ſpecies eſt:cuʒ omnes equales ſunt in repu.ꝛ diuites ꝛ pauperes:eo ꝙ omnium ſit equalis libertas.

¶ Alia ſpecies eſt vt qui determinatū:ꝛ illum quideʒ paruum cenſum poſſident poſſint magiſtratuʒ ꝛ honores in repu.obtinere:ſic enim multitudinis erit ſtatus.

¶ Alia ſpecies vt omnibus ſit habilitas ad reipu.honores modo ex aliqua cauſa non ſint obnoxij:et lege tn̄ dn̄ent.

¶ Alia ſpecies vt omnes quoqʒ habiles ſint modo ciues exiſtant ꝛ lex dominetur.

¶ Alia ſpecies eſt vt oēs vt dictū eſt habiles ſint:ſʒ decreta populi

ta populi legibus preualeant: cuius quidē cū prepotētes exiſtunt qui populum ducunt beniuolētia ⁊ aſſentatione. ſed in hac gubernatione populus tyranno perſimilis eſt apud quem aſſentatores magnam habent poteſtatē: vt adulator apud tyrānū: ⁊ q decretis ſuis leges infringit tyranni more: his aūt eſt auctoritas apud populū: eo ꝙ ea que ad populi cōmoda ⁊ ſtatum pertinent ꝑdicant: atqui hec ſpēs nō eſt reſp. cenſenda: que lege nō gubernat̄: quia lex in vniuerſis dominari dꝫ. In ꝑticularibꝰ vō populus ⁊ magr̄atus decernere: ac cōſequēter popularis ſtatus habendus eſt: qui reſpu. eſſe non poſſit.

¶ De ſpeciebus reipu. paucoꝝ.

¶ Prima paucorum gubernationis ſpecies eſt in qua magnum adeo cenſum habentes: ad quem tenues non poſſunt pertingere dominantur.

¶ Alia ſpecies in qua etiam paruum habentes cenſuꝫ habiles ſunt ad magiſtratum ⁊ deficientes poſſunt eligere. ⁊ ſi ex oībus qui virtute ꝑduti ſint fieri poſſit electio: optimatū eſt ſtatus. ſi vero ex diuitibus ſolū paucorum.

¶ Alia ſpecies eſt cuꝫ filius patri in gubernatiōe ſuccedit.

¶ Quarta vō ſpēs eſt cū ⁊ filius patri ſuccedit ⁊ lex nō dominat̄: ⁊ hec tyrānidi ſimilis eſt: ac inter paucoꝝ poteſtates peſſima: ſicut ⁊ vltima ex his que popularis eſt.

¶ Contingit autē plerūqꝫ ciues ſm̄ vnam reip. ſpeciem viuere ⁊ alterius reipub. leges eis poſitas eē: qꝺ maxime cōtingit in rerumpub. mutatione fieri: qꝛ non ſtatim leges abrogant̄ prioris reipub. vnde ⁊ illis manentibus: more tamen alterius reipub. viuunt.

¶ De ſpeciebus reipu. optimatum.

¶ Optimatū ſtatus quidam eſt in quo ſolum viri optimi gubernāt atqꝫ in hoc ſolo contingit bonū viruꝫ nō differre a ciue bono: quidam eſt in quo qui regunt ⁊ diuitijs ⁊ virtute ꝑſtare debēt: qui quidē modus ⁊ a paucoruꝫ ſtatu differt cū virtutes ſpectent̄: ⁊ a rep. cōi noīe dicta cū non ſola diuitie in ea conſiderent̄: quidā vero eſt qui ⁊ ad virtutes ⁊ ad diuitias ⁊ ad populū attendit: vt eſt apud Carthaginenſes: mixtuſqꝫ redditur ex paucoꝝ potentia ⁊ optimatū ſtatu ac populari gubernatione: quidaꝫ poſtremo qui ⁊ virtutibus ⁊ populo poteſtatē cōcedit: vt apud Lacedemōnes: q ſane ex optimatū: ac populari ſtatu miſcet̄.

¶ De ſpeciebus reip. cōmuni noīe dicte.

¶ Reſp. cōmuni noīe dicta eſt mixtura quedā ex populari ⁊ paucoꝝ gubernatione: vnde ⁊ reſp. ad popularē declinātes reſpu. ſolent appellari: ad paucoꝝ optimates: eo ꝙ diuites virtute ac nobilitate preſtare credant̄.

¶ Reſpu. bona eſt que ⁊ ab optimis viris ⁊ optimis legibus gubernat̄: que quidem recte non ſunt cenſende ſi eis non pareat̄. vna enim recta legum inſtitutio putanda eſt legibus parere. ſunt aūt recte ſimpl̄r optimatū leges: que virtuti tribuunt: ſed paucoꝝ gubernationis leges diuitijs populares vō libertati: q̄re non ſunt ſimpl̄r bone.

¶ Reſp. cōmuni noīe dicta ab optimatū ſtatu differt: eo ꝙ ex populari ⁊ paucoruꝫ gubernatione conſtet: ab ea tamē optimatis ſpecie: que ex paucorum ⁊ populari ⁊ optimatum conſtat: parum differt.

¶ Optima aūt mixtio reip. ex paucoꝝ ⁊ populari ſtatu eſt vt qꝺ mediū eſt ex vtraqꝫ ſumat̄: ⁊ quātū ad actiones earū: ⁊ quantū ad ꝑſonas magiſtratus gerentes: ⁊ quantum ad magiſtratuū creationeꝫ: puta ꝙ in oī ſtatu paucoꝝ ſoli opulenti eligant̄: in populari ſoli paupes. i rep. vō medij.

¶ Finis aūt bone ꝑmixtionis eſt: cū vtrūqꝫ extremoꝝ popularis. ſ. ⁊ paucoꝝ gubernationis in ea cōſpicit̄ ⁊ per ſeipſam ſaluari poſſit: ⁊ neutrū tamen actu appareret: ſicut in omni cōmixtione bene temperata ſolet accidere.

¶ De ſpeciebus tyrannidis.

¶ Tres vō tyrannidis ſpēs ſunt. ꝑma quidē in qua aliqui apud barbaros cum abſoluta omnimodaqꝫ poteſtate ad gubernandā rempu. eligebant̄ legibus poſitis. Scđa vō in qua aliqui in parte: ſicut apud grecos Eſymnetes legibꝰ ſil̄r poſitis. vn̄ ⁊ he due ſpēs ꝑꝑ leges regie quodāmodo erant: ſed quia arbitrio ſuo dominationeꝫ bl exercebant: ſpretis legibꝰ tyrānice habebant̄. Tertia vō ſpēs que maxime ꝓprie dr̄ eſt que nullis ſubiacet legibꝰ: ⁊ que per viꝫ ⁊ melioribus ad ꝓpriam vtilitatē ⁊ non ſubditoꝝ dn̄et̄. vn̄ ⁊ inuolūtaria ē: cū nēo liber ſua ſpōte hꝫ ſeruitutē ferat.

¶ De optima rep. pluribus ciuitatibus poſſibili.

¶ Optima reſpu. que pluribus ciuitatibus ſit poſſibilis ex medijs in ciuitate cōſiſtit. medietas eni virtus eſt: beata aūt vita eſt ſm̄ virtutē non impeditā: medij eni ciues facile obediunt rationi: qui eni excedunt: ſupbi fiunt palaꝫ in rebꝰ magnis delinquētes: qui vō paupertate nimia deprimuntur occulti praui ⁊ in rebus exiguis fraudatores. rurſum medij gubernationē reſp. amant: non autē aut excedentes: aut qui deficiunt. Item qui ſuperabundant: nec ſubijci volunt: nec ſciunt: ſic domi aſſueti: nec ꝑceptoribꝰ ꝓpter delitias obtemperare. Egeni vero deiecto nimis animo: vileſqꝫ exiſtunt apti ſeruire ⁊ imperare neſcientes: amplius opulenti contemnunt pauperes ⁊ inuident: que certe a ciuili amicitia ⁊ ſocietate abſunt.

¶ Cōſeruat̄ etiā valde hꝫ reſpu. que ex medijs cōſtat: nec eni ipſi alijs inſidiant̄ cum ſibi ſufficiant: nec alij eis inſidiant̄ cū nō multuꝫ excedant: quare ſine periculo manet hꝫ reſpu. vnde nec diuites poſſunt pauperes opprimere: hos eniꝫ medij defendunt: nec plebs nobilitate extinguere valet medijs eas tuentibus.

¶ Expedit igit̄ reruꝑ. plures eſſe medios. Si enim plures diuites ſint: ſtatus paucorū fit aut tyrānis. ſi multi pauperes: popularis: vtriuſqꝫ aūt exceſſum prohibent: medij ſunt preterea ſine ſeditione: aut in magnis ciuitatibus apparet in qbus multi medij ciues exiſtunt: quod etiā oſtendit ꝑmanentia popularis ſtatus: qui plures medios habet q̄ paucorum: hinc etiam qui optimas condiderunt leges ex medijs fuerūt ciuibus: vt Solon: Licurgus: Charōdas.

¶ Plurime autem reſpu. aut populares: aut paucoꝝ ſunt ꝓpter pugnas inter diuites ⁊ pauperes ortas. vnde victores pauperes ad ſua cōmoda popularē fecerūt. Victores vero diuites exiſtentes paucorū: aut inſtituentes eas nutrti: aut in hac aut in illa: hāc vel illā amātes ordinauerūt.

¶ Que reſpu. cuiqꝫ ciuitati conueniat.

¶ Cum omnis ciuitas ex quali conſtet ⁊ quanto reſp. ſpēs illa cōmode exoritur: in qua aut qualis quanti: aut quanti qualis ꝓportionem non excedit ſi nāqꝫ ignobiliū multitudo quale paucoruꝫ excedat: naſcitur reſpu. popularis. ſi vero diuituꝫ multitudo plus abūdat in q̄le q̄ deficiat in q̄to: neqꝫ cōſequēter plus excedat̄ a multitudine in q̄to q̄ ipſi multitudinē excedant in quali: dignum eſt exoriri potentiam paucorum.

¶ Cuicunqꝫ autē reſpu. conducit medios coaſſumere: aut quali: aut quanto: aut proportionem vtriuſqꝫ. his eniꝫ ꝓhibetur perturbatio diuitum ⁊ pauperum: eſt enim medius velut arbiter ⁊ fidelis.

¶ Qui autem rempu. optimatum conſtituere intendētes nimis diuitibus tribuunt: plebēqꝫ excludūt aberrant: ſic enim diuites cupiditate plus habendi deſtruunt rempu. q̄ ſi multitudini plus tribueret̄ q̄ diuitibus.

¶ De tribus partibus omnibus rebuſp. neceſſarijs.

¶ Sunt tres partes omnium rerump. neceſſarie: quibus ſe bene habentibus neceſſe eſt reſpu. bene ſe habere. videlicet vna que in publicis verſatur conſilijs: altera in magiſtratibus: tertia in iudicijs.

¶ De conſiliatiua parte.

¶ Ea pars que conſulit auctoritatē habz de bello: de pace: de ſocietate ineunda vel diſſoluēda: de legibus ferendis vel abrogādis: de ſentētia mortis: de exilio: de publicatione bonoꝝ: de rōnibus repoſcēdis. de oībus aūt his ꝯſiliari ad oēs ſpectat in ſtatu populari: ſed q̄tuor modis: vnus quidē eſt vt oēs attingant: ſed non ſimul: per partes autez niſi forte cū leges ſunt ferende aut de his que ad ſtatum pertinent: aut pro audiēdis his que a magr̄atibus ꝓferūtur. alius vō vt oēs ſimul cōueniāt ad magr̄atus creādos ad ferendas leges pro bello vel pace: ⁊ ad rōnes repoſcendas: per electos vō aut ſortitos magr̄atus cetera expediātur: alius aūt cū oēs ad magr̄atus creandos: rōnes repoſcendas ad deliberationē belli ſuſcipiēdi: ⁊ ſocietatis ſeu de ꝯueniūt: cetera vō per electos magr̄atus ex q̄buſcūq; tractanť: qđ vō cū oēs oīa ſimul agunt. magr̄atus aūt nihil agant: niſi vt primo loco ſentētiā dicant.

¶ Cum vero ad paucos cōſiliari pertinet de oībus: paucorū potētie eſt: qđ quidē multiplr̄ ſm̄ multiplices prenūeratas huius ſtatus differentias fieri contingit.

¶ Cū vero ad oēs de magnis quibuſdā ſpectat cōſiliari: cetera vero per magr̄atus tractanť: optimatū ſtatus eſt: ⁊ ſi magiſtratus ſit per ſortem magis ciuile eſt q̄ȝ optimatū.

¶ Ut firmior autē ſit popularis ſtatus deliberatio: cōducit diuites ad conſiliū vocare: ⁊ per ſortē equalr̄ ex partibus ciuitatis aſſumere ⁊ conuocare vt equalitas ſeruetť.

¶ Ut vō firmius ſit paucoꝝ potētie cōſiliū expedit ex populo aliquos cōuocare: ⁊ ex eis conſtituere precōſultores ac legū cuſtodes. Inſuper ⁊ populo plus decernendi arbitriū relinquere ⁊ abſoluēdi ei dūtaxat tribuere poteſtatē cōdemnandi vero magiſtratibus reſeruare iuriſdictionē.

¶ De magiſtratibus.

¶ Nō oēs qui ſorte eligunť ad aliquā ciuilē actionē: vt ſacerdotes: precones: prefecti ānone ⁊ alij hōi ſunt magr̄at⁹ habēdi: ſed quibus datū eſt deliberare: ſtatuere: ⁊ iubere: ⁊ preſertim iubere.

¶ In magnis ciuitatibus expedit ſingulos magiſtrat⁹ ad ſingula deputari: tum q: ſufficit multitudo ciuium: tum quia melius ſingula curantur.

¶ In paruis ciuitatibus neceſſe eſt ī paucos magiſtratus plures ꝯferre ꝓpter hominū paucitatē: nō eñi ſinguli magiſtratus ſe adinuicē impediūt: ſicut ne plura luminaria ſingulis obeliſcis ſiue candelabris ſimul impoſita.

¶ Qn̄ vero magiſtratus in vnū cōiungi poſſint ex loco ⁊ ꝑſonis pōt intelligi: ſi eñi in locis diſtātibus debeāt exerceri: vt in ciuitatibus magnis ſolet ꝯtingere: aut fines nō ſe cōpatianť: nō recte in vnū congreganť. ſi vō ⁊ fines ꝓpinqui ſint ⁊ loca in quibus ſeruanť: vt in paruis ciuitatibus pōt accidere: in vnū pnt duo vl̄ plēs magr̄at⁹ ꝯferri.

¶ De creandis magr̄atibus.

¶ Creatio aūt magiſtratuū trib⁹ differētijs variať: aut eñi oēs creāt: aut q̄dā: aut ex oīb⁹ creanť: aut ex q̄buſdaz: aut ſorte creanť: aut multitudine: que q̄dē oīe ſi in ſeipſas inuicem ducanť: multas alias cōſtituūt. Si eñi accepta prima ꝙ aut oēs: aut aliq̄: ſumpſero ꝙ oēs dicā. ſi oēs: aut ex oībus: aut ex aliq̄bus: ⁊ ſi ex aliq̄bus: aut ſorte: aut electione: ſi vō aliq̄: rurſum dicā aut ex oībus: aut ex aliq̄bus: ⁊ ſi ex aliq̄bus: aut ſorte: aut electione: ⁊ ſic in alijs procedas.

¶ Due differentie ex predictis populares ſūt. vz oēs creare ex oībus ſorte: vel electiōe: vel ptīz ſorte: partīz electōe.

¶ Ciuile vero eſt nō oēs ſimul: ſed ex oībus ꝯſtituere: vel ex quibuſdā: aut partim ex oībus: partim ex quibuſdam: ſorte: vel electione: vel partim ſorte: partim electione.

¶ Quoſdā vero ex oībus cōſtituere partim electione: partim ſorte paucorū potentie eſt; ⁊ ſilr̄ inſtituere quoſdam ex quibuſdam: vel ſorte: vel electione.

¶ Quoſdā vō ex oīb⁹ ⁊ ex q̄buſdā oēs eligere optimatū ē.

¶ De iudicijs.

¶ Sunt aūt octo iudicioꝝ ſpēs: vz. rōnes repoſcere. Perſequi eū qui publice iniuriatus alicui fuerit: ⁊ ſimilr̄q; ꝯ ſtatū ciuitatis egerit: punire illatas iniurias: qđ ⁊ magr̄atib⁹ ⁊ ꝑuatis hoībus cōpetit. de ꝑuatis ꝯtrib⁹ iudicare: de homicidijs: ⁊ hoc ſiue ex deliberatione fecerit: vel caſu: aut inuitus: ac etiā ſi homicida cōfiteať factū homicidium: ⁊ cōtrouerſiam de iure faciat: ⁊ quot dies exulātibus pro homicidio circa reditū ſtatuunť: que oīa ſub ſexta ſpecie: que eſt de homicidio ꝯtinenť: de ꝑegrinis ēt ſiue ꝑegrin⁹ ꝯ ꝑegrinū agat: ſiue contra ciuē: de paruis etiā reb⁹: vtputa que dragmas q̄nq; nō excedūt: vel parū: nā hec in iudiciorum multitudinem non debent reduci.

¶ De ciuilibus ēt cauſis maxīe oꝫ recte iudicare: ſi eñi nō recte de his iudiceť: ſeditiōes gignunť: ac reſp. mot⁹ ſiūt.

¶ Neceſſe eſt aūt eos qui iudicāt vel oēs de oīb⁹ ſupradictis iudicare: vel ſorte: vel electiōe: vel partim ſorte: ꝑtim electione: vel aliquos de aliquibus partiz ſorte: partiz electione aſſumptos cōduplicando per oīa: vt de magiſtratuum creatione dictum eſt. ¶ Finis.

¶ Politicorum Ariſtotelis liber quintus.

DE alijs q̄dem oībus: de q̄bus dicere ꝓpoſuimus: fere dictuz eſt. Ex quibus autez mutanť reſp. ⁊ quot ea ſint: ⁊ qualia: ⁊ que nam ſint ſingularū rerūp. corruptiōes ⁊ labes: ⁊ ex qualibus in quales maxime mutantur. Preterea que remedia generalr̄ ⁊ ſpecialr̄ cuiuſqꝫ: ⁊ per que maxīe cōſeruari poſſit vna queqꝫ reſpu. conſiderandū deinceps erit. Lectio. I.

¶ Poſtq̄ȝ ph̄s determinauit de rep. oñdendo quid eſt ⁊ de differētijs eius ⁊ in vl̄i ⁊ in particulari. In iſto q̄nto libro determinat de ꝑncipijs ſaluātib⁹ ⁊ corrūpentibus remp. ⁊ diuidiť in partes duas. In ꝑma dat intentionē ſuā cōtinuādo dicta dicēdis. In ſcđa ꝓſequiť cū dicit. (Oportet aūt ⁊c.) In prima dicit ꝙ poſt illa que determinata ſunt prius cōſequēter dōm eſt ex q̄bus corrumpunť reſp. ⁊ ex quot: ⁊ ex q̄lib⁹: ⁊ q̄ ſint corruptiones ⁊ correctōes cuiuſlibet reip. ⁊ ex q̄libus ⁊ quib⁹ rebuſp. ad quales fit trāſmutatio: aliq̄n eñi vna reſp. tranſmutať in aliā: ⁊ ideo videndū eſt a quali ad qualē ꝯtingit fieri trāſmutationē. Item dicendū eſt de ſaluatione cuiuſqꝫ reip. q̄liter. ſ. ſaluať vnaqueqꝫ: ⁊ in vl̄i ⁊ in particulari. Itē dōm eſt per que maxime hꝫ ſaluari quelibet: de oībus eñi alijs. q̄ ꝓpoſuim⁹ dicere in principio fere dictū eſt: ⁊ dicit fere: q: ſuperius fecit mentionem de inſtitutione principatus: ſed non determinauit de ipa ad plenum: ſed determinabit in ſequenti libro ſcꝫ in ſexto. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oportet aūt prius illud principiū aſſumere ꝙ plures ſunt forme reip. Et in his cōfitentur quidē oēs iuſtitiā ⁊ conuenientez equitatem. Sed aberrant ab ea vt eſt ante dictū. Naz populus conſtat ex his qui cuz ſint ſm̄ q̄d pares: putant ſe ſimplr̄ pares. Paucoꝝ vero potentia ex his qui cū preſtent aliqua re: ſe in cūctis preſtare arbitranť. Opibus enim ſuperātes:

ſimplr̄

ſimpl'r exiſtimāt ſupare. Deinde vero illi quaſi pares exiſtētes: in cūctis dignū putant ſe parem portionē habere. Hi aūt quaſi ſuperiores ſint maiora ſibi competere arbitrant̄. Maius eniȝ inequale. Habent vero omnes aliquid iuſtum: ſed ſimpliciter aberrant.

¶ Proſequit̄ ⁊ diuidit̄ in duas. In p° pſequit̄ de ſaluatione ⁊ corruptiōe rerūp. ſm̄ intētionē ſuā. In 2° circa h reprobat opinionē Platonis in fine hui⁹ quīti cū dicit. (In rep. ⁊c̄.) Prima in duas. In prima determinat cām corruptionis ⁊ ſaluatōis rerūp. ꝓpſe dictarꝫ. ſ. in qbus plures pncipant̄. In ſcda determinat cās corruptiōis ⁊ ſaluationis monarchiarum: ſicut tyrānice ⁊ regalis: ibi. (Reſtat nūc ⁊c̄.) Prima in duas. In prima determinat cās corruptionis rerumpu. in qbus principant̄ plures. Scdo determinat de cauſis ſaluationis: ibi. (De ꝯſeruatōe ⁊c̄.) Prima in duas. Primo dat radicale pncipiū corruptiōis rerūpu. Scdo determinat cās ⁊ principia corruptionis pro prima magis: ibi. (Qm̄ aūt ⁊c̄.) Prima in duas. In pma declarat q eſt radix corruptionis rerūpu. ⁊ quō tranſmutant̄. In ſcda reſumit cāȝ illā vt addit: ibi. (Ubiqȝ. n. ⁊c̄.) Prima in duas. In p° oſtēdit radicale pn̄m corruptionis. In 2° oñdit in quot modis trāſmutant̄: ibi. (Quapp ⁊c̄.) Adhuc p° in duas. In pma pmittit qddā. Scdo ex illo cōcludit cām pmā corruptiōis rerūp. ibi. (Et ob eā cām ⁊c̄.) In p° dicit: ꝙ ad vidēdū cām corruptiōis rerūpu. opȝ primo accipere p principio: ꝙ rerūp. quedā ſunt recte: q̄dam aūt nō: ⁊ ꝙ oēs intendūt aliqd iuſtū ⁊ equale ſm̄ ꝓportionē. Et rō huius eſt: q2 oēs intendūt ſaluationē. Reſp. aūt ſaluari nō pōt ſine ꝯiūctiōe: nec ꝯiūctio fieri pōt niſi reddat̄ equale: hoc aūt iuſtū eſt. g̃ oēs intendunt iuſtū ⁊ equale. Peccant tn̄ multi in determinādo illud iuſtū. Quidaȝ eniȝ male determinant ipm̄. populus. n. putat ꝙ ſi ſint aliq equales in quocunqȝ: q' ſint equales ſimpl'r: ⁊ ꝙ equaliter debent recipe: ⁊ q2 oēs ciues ſunt liberi ⁊ equales ſimpliciter dicit eos eē. Paucoꝝ vero potētia putat: ꝙ ſi ſint inequales in aliquo: ꝙ ſint inequales ſimpl'r: ⁊ iequaliter debeant recipere illos. ſ. q ſunt inequales in diuitijs: putāt inequales eſſe ſimpl'r ⁊ inequaliter debere recipere de bonis cōibus: ſed non opȝ ꝙ inequales in diuitijs ſint eq̄les ſimpl'r: nec equales in libertate ſint equales ſimpl'r: q2 diuitie ⁊ libertas non ſunt bona hōis ſm̄ ꝙ homo. Manifeſtum igit̄ eſt: ꝙ oēs intendūt equale: ⁊ dicit̄ ꝙ vlteri⁹ accipiant: ꝙ ſi ſint equales aliq: q' debēt recipere eq̄liter de cōibus bonis: ⁊ cū oēs ſint liberi equaliter ſm̄ populares ſtatus: debēt oēs recipere d̄ bonis cōibus equaliter: ꝙ paralogiȥantes equales equaliter debent recipere de bonis cōibus: ſed liberi ſunt equales. g̃ equaliter debēt recipere. Sed manifeſtum eſt: ꝙ hic eſt defectus ſm̄ qd ⁊ ſimpl'r. Non. n. ſequitur: ſunt equales in aliquo. ſ. libertate. g̃ ſunt ſimpl'r equales. Paucorum vero potentia dicit: ꝙ cū ipſi ſint aliqs inequales: q2 excellētes eos debēt recipere plus ⁊ ꝓponēdi ſunt in plus accipiēdo. Qd̄. n. plus ē ineq̄le eſt. Sic igit̄ manifeſtū eſt: ꝙ oēs iſte reſp. aliud iuſtū itēdūt: ſed virtute ſunt ſimpliciter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ob eā cām qñ non ꝓ opinione ſua vtriqȝ reportent: de rep. ſeditiones concitant.

¶ Cōcludit ex dictis pmā radicē ⁊ pmū pn̄m corruptionis reip. ⁊ ſeditionis. Et p facit h. Scdo adiūgit aliud pncipiū: ibi. (Sunt aūt ⁊c̄.) Prima in duas. In pma facit qd̄ dc̄m eſt. In 2° oñdit qui ſunt in ciuitate: q iuſte poſſūt mouere diſſenſionē: ⁊ tn̄ nō faciūt: ibi. (Oium vō ⁊c̄.) In prima dicit: ꝙ cū vnuſqſqȝ ſm̄ vnā dignitatē debeat recipere de bonis cōibus qñ nō recipiūt ſm̄ ꝙ exiſtimāt ſe dignos faciant ſeditionē in ciuitate ⁊ mutant remp. ex h. n. qd̄ non recipiunt ſm̄ exiſtimationē quā hn̄t de ſe: videtur eis ꝙ fiat eis iniuſtū ⁊ ꝙ ꝯtemnant̄. Iſta aūt cā ſunt diſſenſionis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oium vero iuſtiſſime hoc facerent q virtute ꝓcellunt: q tn̄ minime oium id faciūt. Nam hi ſimpl'r rōnabile eſt: vt ſoli preferantur.

¶ Oñdit qui iuſte pn̄t mouere diſſenſionē in ciuitate: ⁊ tn̄ nō mouēt. Et dicit ꝙ inter oēs iuſtiſſime pn̄t mouere ſeditionem in ciuitate. q̄uia non faciunt virtuoſi excellentes alios ſm̄ virtutē. Et rō huius eſt: q2 illi q ſunt ſimpl'r inequales ſi nō recipiant ſm̄ illā inequalitatē iniuſtū fit ſimpliciter eis: ſed virtuoſi ſunt ſimpl'r inequales reſpcū iſtorū ipſos excedētes ſm̄ virtutē. g̃ ſi non recipiant ſm̄ illaȝ virtutē iniuſtū fit eis. Et cū excedant in eo qd̄ eſt bonum ſimpl'r iuſtiſſime pn̄t mouere diſſenſionē: ſed nō faciūt ꝓpter duas cās. Prima eſt: q2 frequenter ꝯtingit ꝑꝑ diſſenſionē detrimētū boni cōis. Sapiens aūt vt plurimū plus diligit bonū cōe q̄ ꝓpriū: ⁊ iō non facit diſſenſionem. Secūda rō eſt: q2 ad hoc ꝙ aliqs debeat mouere ſeditionem in ciuitate: opȝ ꝙ habeat iuſtā cām ⁊ potentiā: ſed virtuoſi vt frequēter nō hn̄t potentiā: nec putāt ſe habere iuſtam cām: iō non mouēt. Sȝ iſta ꝯcurrerēt ꝙ hērēt cām iuſtaȝ ⁊ potentiā: ⁊ nō eēt detrimētū boni cōis. mouēt ſeditionē rōnabil'r: ⁊ peccarēt ſi nō mouerēt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sunt aūt qdā: q preſtantes genere plus hr̄e ſe dignos putant. Vident̄ nobiles eſſe illi: quorū maiores virtute ⁊ diuitijs ꝓditi fuere. Hic pricipia ⁊ fontes: vt ita dixeri: ſeditionū oriūt̄.

¶ Adiungit aliud pn̄m corruptionis reipub. ⁊ dicit ꝙ ſunt alij q excellentes alios i nobilitate credūt excedere illos ſimpl'r: ⁊ iō reputāt ſe dignos maioribus. Tales aūt vidēt̄ eſſe illi: q hn̄t diuitias ⁊ virtutē a ꝓgenitoribus: ⁊ ideo ſi nō recipiant de bonis cōibus ſm̄ exiſtimationē: quam hn̄t de ſeipſis mouent diſſenſionē: ⁊ tunc ꝯcludit ꝙ principia ⁊ fontes ſeditionū: ꝑ que mouent̄ ciuitates ſunt iſta: ſed iſtud principiū reducit̄ ad primū. Eſt. n. radix ſeditionis excellentia in nobilitate ꝑ hoc: ꝙ tales non recipiunt ſm̄ exiſtimationē ſuam. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quapropter ⁊ ſeditiones merito fiūt qñqȝ ex preſenti ſtatu ad aliū: ceu ex populari gubernatiōe ad paucoꝝ potētiā: vel ad popularē ex paucis: vel ad rēp. ex illis: vel ad illas ex iſtis.

¶ Declarat quot modis fit tranſmutatio reſp. ⁊ diuidit̄ in quattuor ſm̄ ꝙ ponit quattuor modos. Scda ibi. (Qñqȝ ⁊c̄.) Tertia ibi. (Inſup ⁊c̄.) Quarta ibi. (Uel in pte ⁊c̄.) In p° dicit: ꝙ ꝑꝑ hoc qd̄ ꝯtingit ſeditionē in rep. contingit rempu. mutari. Primo qdē qñ fit trāſmutatio a rep. vna ad aliā diuerſam: vt qñ ex rep. inſtituta fit tranſmutatio ad aliā: vt ex populari gubernatione ad paucoꝝ cōſtituatur: aut econuerſo. vel ex illis ad rempub. ⁊ optimatuȝ ſtatum: vel econtra. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qñqȝ ꝓſentē gubernādi formā nō q̄rūt mutare: ſed in ea pmanētes ꝑ ſe illam ſuſcipiūt: vt paucoꝝ potētiā vel monarchiam.

¶ Ponit ſecūdum modum ⁊ dicit: q' aliqñ tranſmutatur reſpub. in aliam rempub. ſed manet eadem: ⁊ eligunt eandē hr̄e inſtitutionē ⁊ ordinationē: ſed principātes mutāt ⁊ volūt eandē remp. regere ⁊ obſeruare ꝑ ſeipſos: vel per amicos ſuos: ſicut in paucoꝝ potentia ⁊ monarchia regali

manẽte eadẽ rep. volunt eã ſeruari ⁊ regi ꝑ alios: ⁊ iõ mu tant eos. Similiter eſt in monarchia ipſa manente alias conſtituunt quandoqꝫ. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Inſuper circa magis ⁊ minus: ceu vel paucorũ potentiam exiſtentẽ magis extendere vel cohercere: vel popularẽ ſtatum ampliare vel reſtringere. Eodẽqꝫ modo de alijs ſpeciebus ampliandis vel reſtringendis.

ℂ Ponit tertium modũ ⁊ dicit: ꝙ itex fit trãſmutatio reipub. nõ ꝙ reſp. tranſmutet̃ in aliam: nec ẽt q̃tũ ad principatus ꝑ ſe: ſed fit qꝛ eadẽ reſpub. mutat̃ in eandẽ magis extẽſam vel remiſſam: ſicut paucoꝝ ſtatus trãſmutat̃ in paucoꝝ ſtatũ: vel popularis ſtatus in popularẽ ſtatũ magis vel min⁹ intẽſum. Siľr ẽ in alijs rebuſp. vt fiat tranſmutatio reipub. euſdem in eadem ſm intenſionem ⁊ remiſſionem. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Uel in aliqua pte reip. mouenda: ceu magiſtratũ quẽdam de nouo inducere vel remouere: vt apud Lacedemonios ferunt Liſandrũ tentaſſe regiã ptãtẽ tollere: ⁊ Panſaniã regez Ephoꝛos: ⁊ Epidamni mutata eſt reſp. in ꝑte: cũ ꝓ tribubꝫ prefectis ſenatoꝛes creauerunt. Apud Elienſes vero neceſſariũ eſt illoꝝ etiaz q verſant̃ in republica dignitates inuadere qñ creatur magiſtratus aliquis. Paucoꝛum aũt potẽtie erat in hac republica: ꝙ vnus ſolus ad magiſtratum ſumebatur.

ℂ Ponit quartũ modũ ⁊ dicit: ꝙ q̃rto fit tranſmutatio reipu. ſm ptẽ: vt qñ vnus principatus deſtruit̃ ⁊ alius inſtituit̃: ſicut dr̃ factuz fuiſſe in Lacedemonia: ꝙ Liſander conatus fuit diſſoluere regnũ. Et ſiľr alius noĩe Pauſanias: q rex fuit: conatus fuit deſtruere principatum Ephoꝛorũ: ſm quem alius hꝫ ptãtem conuocandi multitudinez. Conſimiliter fuit in ciuitate: q̃ dr̃ Epidamnũ: fuit trãſmutata reſpublica ſm partẽ. In illa. n. ciuitate erat alius principatus. illi vͦo ammouerunt eũ ⁊ fecerũt principatũ ſenatoꝝ. Uidẽtes. n. ꝙ multi erant amatoꝛes illius principatus: mutauerunt ipm in ſenatoꝝ. Propter qȯ ſtatuerunt etiã apud Elienſes: ꝙ principatus oẽs eligerent̃ in cõmuni. Unde neceſſe erat oẽs principatus: q ptãtem habebãt ⁊ dignitatẽ in rep. cõcurrere qñ magiſtratus creabatur: ⁊ ſibi eligere vt minoꝛ fraus fieret. Ille aũt pncipatus: q fuit ãmotus paucoꝝ potẽtie erat: ⁊ erat vnus pnceps in illa republica: non plures. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Ubiqꝫ. n. ꝑpter inequalitatẽ orit̃ ſeditio: diſparibus tñ nõ exiſtit ꝓpoꝛtio. Perpetua eniz ptãs regia iniqua foret ſi eſſet in paribus: oĩno. n. querẽtes equũ in ſeditiones incidunt.

ℂ Reſumit cãm ſeditiõis vt addat: ⁊ primo tangit cauſaz ſeditionis. Scđo exponit quoddã dcm ibi. (At enim duplex ⁊c̃.) In prima dicit: ꝙ vbiqꝫ fit ſeditio ꝑꝑ inequalitatẽ: ⁊ nõ ſolũ ineq̃lib⁹ ſm aliqd ẽ eq̃le ꝓpoꝛtiõe: puta diues ⁊ paup ineq̃les ſunt ſm ſubam: tñ ꝯtingit eis fieri eq̃le ſm ꝓpoꝛtionẽ: ſiľr magis ⁊ minus virtuoſus: ſed etiaz eis q ſunt inequales ꝯtingit fieri inequale ſm ꝓpoꝛtionẽ: puta ſi quis ſit dignioꝛ alijs ſm virtutem: dignũ eſt cũ regẽ eſſe: ſed non ꝑpetuuz: qꝛ foꝛte non tñ excedit dignitas eius in virtute dignitatẽ alioꝝ q̃tum honoꝛ perpetuo regnãdi excedit honoꝛem alioꝝ: ⁊ ideo eis inequalis contingit fieri inequale ſm ꝓpoꝛtionẽ. Uľr igit̃ exiſtimantes ſe debere equale ⁊ nõ habentes ſeditiones mouent in rep. Et eſt intelligendum: ꝙ imediatũ principiũ ipſoꝝ agibilium eſt electio. Electio aũt eſt habitus ꝓcõſiliatus. Ad cõſilium aũt requirit̃ intellectus practicus: quare intellect⁹ practicus eſt principium agibilium. Principiũ aũt intellectus practici eſt voluntas recti finis: ⁊ ideo adhuc principium agibiliũ eſt appetitus recti finis. Uoluntas vͦo recti finis ꝓſupponit intellectum ſpeculatiuum: ⁊ iõ intellectus ſpeculatiuus cã eſt ⁊ pͥn̄ agibiliũ. Et q̃tũ ad h̄ dixit prius: ꝙ exiſtimare pͥn̄ eſt ſeditiõis: pͥn̄ vͦo intellͤs eſt intelligibile: ⁊ h̄ eſt inequalitas. Scđm hoc dicit hic: ꝙ inequalitas eſt cã ſeditionis. ℂ Deinde cũ dicit.

ℂ At. n. duplex eſt equũ. Unũ numero. Alterũ dignitate. Numero qdem: ceu multitudie: ac magnitudine: idem ⁊ equũ. Dignitate aũt dico id: qȯ eſt ſꝫ rõnẽ: ceu tria excedũt duo ſꝫ equalẽ numeꝝ: ⁊ hoc in vno. Dico aũt q̃tuoꝛ excedere duo: ⁊ hoc in vno: equa. n. pars duo ex q̃ttuoꝛ: ⁊ vnũ ex duob⁹: ãbo. n. medietates.

ℂ Exponit quod dixit. ſ. equale: ⁊ primo facit hoc. Secundo aſſignat diuerſitatẽ inter quedaz dicta ibi. (Fatentes aũt ⁊c̃.) Circa primũ intelligendũ eſt: ꝙ ꝓpoꝛtio ẽ habitudo duaꝝ q̃titatum adinuicẽ. Propoꝛtionalitas vero eſt habitudo ꝓpoꝛtionũ: que conſiſtit in quattuoꝛ terminis: vel ſm rem: vel ſm rõnem: hꝫ aũt ꝓpoꝛtionis equalitas: vel ſiľitudo attendit̃ vel ſm equalitatez quantitatis: vel ſꝫ equalitatẽ dignitatis: vel ſimilitudinis. Et h̄ eſt quod dicit: ꝙ equale dupľr dicit̃. Uno modo equale dicit̃ nũero. Alio modo ſm dignitatẽ: ⁊ exponit ꝙ equale numero dicit̃ equale ſm magnitudinem: vel ſm multitudinem. Scđm dignitatẽ equale dr̃ equale ſm ꝓpoꝛtionem ſimilitudinis. Et declarat per exempla equale ſm q̃titatẽ: vt ſicut ſe habent duo ad vnũ: ſic tria ad duo. Exceſſus enim vtrobiqꝫ equalis eſt. Equalitas vero ſm dignitatem: vt ſi dicamus ſicut quattuoꝛ ad duo: ſic duo ad vnum: ſicut enim duo ſunt medietas de quattuoꝛ: ſic vnum ẽ medietas duoꝛum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Fatẽtes aũt ſimpľr eẽ iuſtũ id: qȯ ẽ ſꝫ dignitatẽ contẽdunt: vt prius dcm̃ ẽ. Alij qꝛ ſi in aliquo ſint pares: ſe penitus pares exiſtimãt. Alij quia ſi in aliquo preſtant: in cunctis ſe ſuperare arbitrantur.

ℂ Ponit diuerſitatem inter quedam dicta. Dixit enim ꝙ omnes volunt equale ſm dignitatem popularis ſtatus ⁊ paucoꝛuꝫ: dicit ꝙ differenter. ⁊ primo facit hoc. Secũdo infert coꝛrelarium: ibi. (Quamobrẽ). In prima dicit: ꝙ omnes confitentur: ꝙ iuſtũ eſt ſm dignitatẽ: ſed differũt qꝛ popularis ſtatus fautoꝛes dicũt: ꝙ ſi ſint aliq equales ſm aliqd: puta ſm libertatẽ: ꝙ ſimpľr ſunt equales: ⁊ ꝙ equaliter debent recipere paucoꝛuꝫ ſtatus fautoꝛes. Etiã dicũt ꝙ ſi aliq ſunt ineq̃les ſꝫ aliqd: puta ſm diuitias ꝙ ſunt ſimpliciter inequales ⁊ digniores: ⁊ ſm hoc inequaliter recipere. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Quãobrẽ due ꝓcipue fiũt gubernãdi foꝛme. Populus. ſ. ⁊ paucoꝝ potentia. Nobilitatez. n. ac virtutẽ in verbis qdez oẽs fere vſurpãt. At. n. q re vera nobiles ac boni ſint: nuſq̃ cẽtũ reperiunt̃. Diuites aũt multis in locis.

ℂ Infert coꝛrelarium: ⁊ primo facit hoc. Scđo ꝓbat ꝙ ſtatus popularis

tas popularis ⁊ paucoꝝ ſunt male ordinati:ibi.(Simplr vero.) In prima dicit: ꝙ ꝓpter hoc: ꝙ fautores ſtatus popularis volũt equale: fautores vero paucoꝝ inequale: vñ ſtatus popularis ⁊ paucoꝝ ſunt reſpu. maxime diſtincte. Nobilitas enim .i. inclinatio ad virtutem: ⁊ virtus in paucis reperiunť: ſed paupertas in pluribus. Nobiles .n. virtuoſi vix alicubi centum inueniunť. Pauperes aũt in pluribus locis: ⁊ ideo reſpub. vt frequenter: vel ſunt paucorum: vel ſunt populares. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Simpliciter vero oĩo ſm alterutra ſtatuere equalitatem improbũ eſt. Patet aũt ex eo qḋ contingit: nulla .n. hꝯ rerũpublicaꝝ recipit ſtabilitaṫ. Cã vero huius: qꝛ impoſſibile ẽ ex primo errore in principio cõmiſſo nõ euenire ad extremum aliquid mali. Quare opus eſt partim arithmetica equitate vti: partim ea que eſt ſm dignitatem.

¶ Oſñdit ꝙ ambe ſunt male ordinate: ⁊ primo facit hoc. Scḋo oſñdit ꝙ ſtatus popularis ſit ſecurior: ibi. (Verũtamen.) In prima dicit: ꝙ vtraqꝫ reſp. male ordinata eſt .ſ. ſtatus popularis in qua attendiť equalitas ſm libertaṫ: ⁊ ſtatus paucoꝝ: in quo eſt equalitas ſꝫ diuitias: ex eo qḋ accidit: ꝙ nulla iſtaꝝ manſiua eſt. Et rõ huius eſt. Impoſſibile eſt enim ex eo: ꝙ in ṗncipio corruptũ ⁊ inordinatuꝫ eſt in fine non accidere malum. Iſte aũt inordinate ſunt. Quãuis igiť in principio videať modica inordinatio: tñ in fine magna ⁊ malũ apparet. Tale aũt nõ põt eſſe manſiuũ: ⁊ ideo vtraqꝫ reſp. nõ poteſt eſſe mãſiua: ⁊ qꝛ vtraqꝫ vitiata ⁊ inordinata eſt: ad hoc ꝙ ſint magis manſiue: oꝫ ꝙ vtraqꝫ qñqꝫ vtať equalitate ſm ꝓportionem arithmeticaꝫ: in qua attenditur equalitas exceſſus: vt ſicut tria ad duo: ita duo ad vnũ: ⁊ qñqꝫ equalitate ſm ꝓportioneꝫ dignitatis: in qua attendiť equalitas: vt ſicut ſe hñt quattuor ad duo: ſic duo ad vnum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Verũtamẽ tutior eſt: ac minus ſeditioni ſubiacet popularis gubernatio q̃ꝫ paucoꝝ: naꝫ in paucoꝝ gubernatione due gignunť ſeditiões. Una inter ſeipſos: alia ad populũ. In gubernatiõibus aũt populi vna tm̃ ſeditio fit ad paucoꝝ potẽtiã. Ipſis vero inter ſe: qḋ qdẽ dignũ dictu ſit: non accidit ſeditio populi.

¶ Oſñdit ꝙ ſtatus popularis ſit magis ſecurꝰ ⁊ minus ſeditioſus: ⁊ diuidiť in duas ſm ꝙ oſñdit hoc ꝑ duas rõnes. ſcḋa ibi. (Inſuper ⁊c̃.) In prima dicit: ꝙ q̃uis ſtatꝰ paucoꝝ ⁊ multoꝝ ſint male ordinati: tñ ſtatus popularis eſt ſecurior ⁊ minus ſeditioſus q̃ꝫ paucoꝝ. Et rõ huius eſt: qꝛ illa reſpu. magis eſt ſecura: in qua fiunt pauciores ſeditiones: ſed in ſtatu populari ſunt pauciores q̃ꝫ in ſtatu paucorũ: qꝛ in ſtatu paucoꝝ ſunt due ſeditiones. Una diuitũ inter ſe. alia pauperũ ad diuites. In ſtatu populari ṽo vna ſeditio eſt .ſ. diuitũ ad pauperes. Pauperũ aũt inter ſe nõ eſt ſeditio: que ſit digna reputatione: qꝛ inter ſe magis cõueniunt q̃ꝫ cum diuitibus. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Inſuper mediocriũ hominũ gubernatio ꝓpinquior eſt populari gubernationi q̃ꝫ illi que paucoꝝ. Que quideꝫ eſt magis tuta q̃ꝫ aliqua huiuſmodi rerũpublicarum.

¶ Ponit ſcḋam rõnem ⁊ dicit: ꝙ iteꝝ manifeſtũ ẽ: ꝙ ſtatꝰ popularis eſt ſecurior: qꝛ reſp. que ẽ ex medijs ꝓpinquior eſt populari ſtatu q̃ꝫ paucorum ſtatui: in quo pauci dominantur. Sed reſpublica media ſecuriſſima inter tales reſpublicas que declinant ab optima: ſed illa que ꝓpinquior eſt ſecuriſſime ſecurior eſt q̃ꝫ paucoꝝ potentia.

Cum vero conſideremus qbus de cauſis ſeditiones: mutationeſqꝫ rerũpublicaꝝ euenerint: capiẽda ſunt primo vniuerſaliter principia ⁊ cauſe eaꝝ. Sunt aũt fere tria: de quibus ipſis primo ſuccincte determinandum eſt. Videre .n. opꝫ quemadmodũ diſpoſiti ad ſeditiones deueniũt: ⁊ quarum rerum gratia: ⁊ tertio que ſint initia ciuilium turbationum: ac ſeditionũ inter ciues. Lectio. II.

¶ Poſtq̃ꝫ phs poſuit prĩmã radicẽ ⁊ primũ principiũ corruptionis rerũpu. ⁊ modos qbus trãſmutanť: determinat cãs vlr huius corruptionis ⁊ trãſmutationis: ⁊ diuidiť in duas. In pꝰ determinat cãs corruptiõis rerũp. in vlı nõ deſcendendo ad aliq̃ꝫ rempu. In ſcḋa determinat cãs corruptionis ſm vnãquãqꝫ remp. ibi. (Sed opꝫ.) Prima diuiditur in tres. In prima determinat cãs trãſmutatiõis rerũpu. Secũdo declarat terminũ huius trãſmutatiõis declarando que reſp. in quã trãſmutať: ibi. (Sũt ẽt.) In tertia declarat q̃lr maxime fiat hꝯ trãſmutatio: ibi. (Mouetur quoqꝫ.) Prima in duas. In ṗma ṗmittit intẽtũ ſuuꝫ. In ſcḋa pſequiť ibi. (Qḋ qdẽ.) In primo dicit: qꝛ intentio noſtra eſt ꝯſiderare ex qbus fiunt ſeditiones ⁊ trãſmutationes rerũp. accipienda ſunt primo in vlı ṗncipia ⁊ cãe trãſmutationis ⁊ corruptionis rerũpu. Sunt aũt tres cãe ⁊ tria ṗncipia fere: vt eſt dicere trãſmutatiõis ipſaꝝ: de qbus ꝯſiderare opꝫ ſuccincte. Primo ģ opꝫ ꝯſiderare qualiter hoĩes ſe hñtes mouẽt ſeditiões ⁊ trãſmutãt reſp. Secundo propter quem finem hoc faciant. Tertio que ſunt principia per que diſponuntur ad mouendum diſſenſiones ⁊ ſeditiones in rep. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod qdeꝫ igiť diſponanť ad res nouas appetendas illa eſt potiſſima cã: de qua iam diximus: qꝛ alij pares eſſe volũt hĩs: q plus pñt: ⁊ niſi hoc fit non acqeſcũt. Alij vero ſe pſtare dignos putantes: indigne ferũt niſi plus hẽant. Hec aũt qñqꝫ iuſte capiunť: qñqꝫ iniuſte. Inferiores qdeꝫ vt pares ſint res nouas exoptãt: ⁊ pares q ſunt vt preſtent. Queadmodũ igiť diſpoſiti ſint: q res nouas querũt dcm̃ eſt.

¶ Proſequiť ⁊ diuidiť in tres. In ṗma oſñdit q̃liter ſe habẽtes mouẽt ſeditiones ⁊ turbationes. Scḋo ꝓpter quem finem hoc faciũt ibi. (Res aũt.) Tertio q̃ ſunt cãe ⁊ principia: ⁊ quot ⁊ per q̃ diſponunť ad faciẽdũ ſeditiones: ibi. (Cãe ṽo ⁊c̃.) In pꝰ dicit: ꝙ cã eius qḋ eſt hoĩes aliq̃liter ſe hr̃e ad faciendũ ſeditionẽ ⁊ turbationẽ eſt illa: de qua dcm̃ eſt prius: ꝙ aliqui homines ex hoc: qḋ appetũt equale: ſi non credant ſe hr̃e eq̃le ſm minus: cũ tñ ſint equales vel exiſtiment ſe equales eſſe illis: q plus receperunt: mouent ſeditionem. Alij aũt volũt hr̃e inequale ⁊ plus exiſtimãtes ſe ineq̃les alijs eſſe ⁊ excedere alios. Si aũt exiſtimẽt ſe hr̃e non plus: ſed equale vel minus mouẽt ſeditionem. Qualiter igiť ſe hñtes mouent ſeditiones exiſtimãtes ſe minus hr̃e q̃ꝫ credãt ſe debere hr̃e. Sed ꝯtingit iſta .ſ. plus ⁊ equale appetere iuſte ⁊ iniuſte. Si .n. dignus eſt hr̃e equale habens in ſe bonum virtutis ⁊ ſimplr equale alijs iuſte põt appetere. Si aũt non eſt dignus iniuſte ap-

petit:ſilr pōt aliqs appetere plus ꝛ īequale:iuſte ꝛ iniuſte. Juſte ſiqdem excellat alios in his:que ſunt bona ſimplr. Si aūt non excellat iniuſte appetit:q2 illi q minus recipiūt vt ſint alijs equales in recipiēdo ſeditiōes faciūt:ꝛ illi qui ſunt equales in accipiēdo vt plus accipiāt diſſenſiones faciūt. Hoc aūt eſt iniuſtū:ꝛ tūc ꝯcludit dicens ꝙ qliter ſe hn̄tes faciūt ſeditiones dcm̄ eſt. Et eſt intelligēdū ꝙ illa eq̄litas attendiꝰ ſm dignitatem eius qđ eſt bonū hois ſm ꝙ homo. Bonū aūt hois duplex eſt. Quoddā.n. eſt bonū hois intrinſecum:ꝛ iſtud diuidiꝰ:q2 quoddā bonū ſm partē inferiorē:ſicut ſanitas:robur. Aliud ſm partem ſuperiorē:ſicut ſcia:ꝛ virtus:ꝛ hūōi:ꝛ iſta ſunt bona ſimpliciter. Alia ſunt bona hois exteriora: ſicut diuitie ꝛ honor:iſta vō ſunt bona ſm qd:ꝛ iō dignitas hois ſimplr nō dꝫ attēdi ſm dignitatē iſtoꝝ bonoꝝ:ſed ſm dignitatē bonoꝝ ſimplr:ꝛ iō q2 in paucoꝝ ſtatu attēdiꝰ equalitas ſm iſta bona ſm quid:non ꝯſideratur iuſtū ſimplr: ſꝫ ſꝫ qd: ꝛ ideo pp̄ iſta non moueꝰ iuſte ſeditio: ſi nō recipiat plus q excedit in iſtis. Sed ille q non recipit equale ſm dignitatē boni ſimplr ſi ſit bonus iuſte pōt mouere. In populari vō ſtatu cōſideraꝰ libertas:vt.ſ.nō ſeruiat aliqs alij ſm corpus vel in rebus. Iſta aūt nō eſt bonū ſimplr:ſꝫ ſꝫ qd: ꝛ iō q2 in iſta repub. attendiꝰ equalitas ſm libertatē iſtā per quam non cōſideratur iniuſtum ſimpliciter: ſed ſm quid. Qualiter igitur ſe habentes homines.i. qualr diſpoſiti mouent ſeditiones dcm̄ ē. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Res aūt pro qbus contendūt:ſunt lucrū ꝛ honor:atqꝫ his cōtraria. Dedecus.n. ꝛ dānū vel ipſoꝝ vel amicoꝝ fugiētes ſeditiōes agūt.

ℂ Declarat ꝑpter quē finē faciunt diſſenſionē. Et eſt intelligendū:ꝙ quidam eſt finis ſm veritatē: ſicut eſt bonum aīe. Alius finis eſt ſm apparentiā:ſicut eſt bonū corporis. Decet igiꝰ hoiem in operatione ſua intēdere finē ſimplr vel ſm apparentiā. Et bonū corporis eſt lucrū: bonū autē aīe eſt honor. Dicit igiꝰ ꝙ illa ꝑ quibus: hoc eſt ꝑpter que faciunt diſſenſionē ſunt duo.ſ.lucrū: vt ſub lucro oīa bona ſm quid ſiue corporis ꝯtineanꝰ. Aliud eſt honor: vt ſub honore oīa bona ſimplr:que ſunt bona aīe cōprehendanꝰ. Faciunt ſimplr ſilr ſeditionem pp̄ ꝯria iſtoꝝ:vt pp̄ dānū inhonorationem. Propter dānum: q2 eiuſdē rōnis eſt appetere lucrū ꝛ fugere dānū. Propter īhonorationē: q2 eiuſdē rōnis eſt appetere honorē ꝛ fugere ſuum oppoſitū. Sed q2 amicus eſt velut alter: ideo adiungit ꝙ faciūt ſeditionem propter honorem proprium ꝛ dānū ꝓpriū vel amicorum ſuorum. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Cauſe vero ac principia motus vnde ipſi ita diſponūtur: ꝛ pro his de qbus diximus ſunt vt ſeptē:ſunt etiā plura: quoꝝ duo ſunt eadē cū illis:q̄ dicta ſunt:nō tn̄ eodem modo. Propter lucrū.n. ꝛ propter honorem irritanꝰ inuicem:non vt acqrant ſibi ipſis:ſed q2 vident alios partim iniuſte:partim iuſte plus hēre. Inſuper propter contumeliam:propter metum: propter preponentiam:propter contemptū: propter incrementum exceſſiuū: ꝛ alio modo ꝑpter verecūdiam:ꝑpter negligentiam:propter puſillitatē:propter imparitatem.

ℂ Declarat q̄ ſunt ꝑncipia:per que diſponanꝰ ad faciēdū diſſenſionē ꝛ ſeditionē:ꝛ diuidiꝰ i duas. Primo declarat cās per quas diſponanꝰ ad ſeditionē. In ſcđa declarat q̄liter incboate exide de facili inualeſcūt ibi.(Oriunꝰ ꝛc.) Prima in duas. Primo enumerat cās illas. Scđo ꝓſeqꝰ ibi.(Ex quibus ꝯtumeliā ꝛc.) In pͥma dicit ꝙ principia ꝛ cauſe tranſmutationū reꝝp. per quas diſponunꝰ ad faciendū ſeditionem:ꝛ de dictis.i. pp̄ dicta.ſ. lucrū ꝛ honorē ſunt ſeptem numero vno mō. Alio modo plures. Si eniꝫ enumerenꝰ cāe que diſponunꝰ ad occultā diſſenſionem: cuius eſt ſeditio. eſt.n. ſeditio occulta diſſenſio: ſic ſunt ſeptē numero. Si aūt iſte enumerenꝰ ꝛ ille que diſponūt ad manifeſtā diſſenſionē:ſic ſunt plures. Prima vero principia diſpoſitiua ad ſeditionē ſunt duo predicta: honor:ꝛ lucrū:ſed non ſicut dcm̄ eſt prius. Honor.n. ꝛ lucrum pnt ꝯſiderari duplr. Uno modo ſm ꝙ intenditur ab aliquo:ꝛ ſic habent rōnem finis:ꝛ ſic dicebat prius:ꝙ ea pp̄ que finaliter faciunt ſeditionē ſunt honor ꝛ lucrum ꝛ oppoſita iſtoꝝ. Alio mō pnt ꝯſiderari ſm ꝙ aliqs videt iſta i alio: ꝛ tunc q2 videt lucrū ꝛ honorem:ꝛ vnū habere iuſte:aliuꝫ non triſtatur:non q2 velint hr̄e:ſed q2 iniuſte de eis hꝫ aliquis plus q̄ꝫ debet. Sunt igiꝰ duo principia per que mouent ſeditionem.ſ.honor ꝛ lucrū. Sunt alia ēt.ſ.iniuria.timor:exceſſus:contemptus:excellētia ꝑpter ꝓportionem: pp̄ iſta diſponanꝰ ad manifeſtā diſſenſionē.ſ. verecūdiā: ꝯuipenſionē:puſillitatē:īparitatē:vel negligētiā. Propter enim iſta mouent ſeditiones. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Ex qbus contumelia ꝛ lucrum quā habeāt vim: ꝛ quot cauſe fere eſt manifeſtū. Superbia.n. ꝛ auaritia coꝝ:q gubernant homines ꝓuocant contra ſe ꝛ contra ſtatum eius reipub. que iſta fieri patiatur. Auaritia vero qn̄qꝫ ex priuatis rebus fit:qn̄qꝫ ex publicis.

ℂ Proſeqtur de iſtis declarans qualiter iſta diſponūt ad ſeditionem:ꝛ primo ꝓſequiꝰ de illis que diſponūt indifferēter ad occultā ꝛ manifeſtam diſſenſionem. Secūdo de illis que diſponūt ad manifeſtā principalr:ibi.(Mutanꝰ etiam ꝛc.) Prima in duas. Primo declarat qualiter iniuria ꝛ lucrū diſponūt ad ſeditionem. Secundo declarat de alijs:ibi.(De honore ēt ꝛc.) In prima dicit quā potentiam habeant:ꝛ qualiter ſunt cā ſeditionis honor ꝛ lucrū fere manifeſtū eſt. Contingit.n. principantes iniuriari ciuibus ꝛ excellere eoſdem honoribus vel lucro: ꝑpter quod ciues mouent ſeditionem ꝛ cōtra principē:ꝛ contra remp. Contra principem:q2 iniuria fecit ꝛ excelliſt iniuſte. Cōtra remp.q2 per remp. ptātem hꝫ.ꝛ ꝙ ſit deſpotica: oīs dn̄atiua moueant ſeditionem:manifeſtū eſt: q2 cum princeps accipit bona ſubditoꝝ volūtatē hꝫ ad accipiēdū. Alij habent cōtrarias voluntates.q̄ diſſident voluntate:ſꝫ diſſenſio voluntatū radix eſt ſeditionis propter iniuriā. igiꝰ ꝛ lucra mouent ſeditiones. Et dicit vlterius: ꝙ principes poſſunt plus accipere q̄ꝫ oꝫ:vel de bonis cōibus:vel de bonis ꝓprijs ſubditoꝝ:ꝛ vtroqꝫ modo faciunt iniuriā ſubditis. Et eſt intelligendum: ꝙ lucrū ꝛ iniuria qn̄qꝫ idē ſunt ſubſtātia ꝛ differunt rōne:nam illud idem qđ ē lucrū reſpectu vnius qui plus accepit: iniuria ē reſpectu alterius .ſ.a quo accepit. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ De honore etiam clarū eſt. ꝛ quid valeat: ꝛ qūo cauſa fit cōtendendi. Ipſi enim inhonorati: ꝛ alios honoratos cernētes ſeditionē aggrediuntur. Hec aūt iniuſte quidem fiunt:cum ꝑter dignitatē honorantur quidā:vel inhonorātur. Juſte vero cum ſm dignitatem.

ℂ Declarat de alijs ꝛ diuidiꝰ i quinqꝫ. Primo declarat de honore qualiter diſponit ad ſeditionē. Secūdo de exceſſu:ibi.(Propter prepotentiā ēt ꝛc.) Tertio de timore:ibi.

(Propter

(Propter metum.n.ad ſeditionem ꝛc.) Quarto de contemptu ibi.(Propter contéptum enim ad ſeditiões ꝛc.) Quinto de excreſcentia ibi.(Fiunt ét ꝑpter incrementū mutationes ꝛc.) In prima dicit: ꝙ manifeſtum eſt quã potentiam habeat: ⁊ qualiter eſt cã ſeditionis honor. Cũ enim aliq̃ non honorant̃ videntes alios honoratos faciũt ſeditionẽ: ⁊ tunc diffident voluntate. Hoc aũt eſt radix ſeditionis. Põt aũt honorari aliquis ⁊ iuſte ⁊ iniuſte: ⁊ appetere honorẽ ſilr iuſte ⁊ iniuſte. Si.n. aliqui honorent̃ preter dignitatẽ vel inhonorent̃: iniuſtũ eſt: ⁊ ſi appetat honorẽ preter dignitatem: iniuſte appetit. ſi aũt hoc fiat ſm dignitatẽ: iuſtum eſt. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Propter prepotẽtiam aũt qñ quis maior ſit ⁊ potẽtior vel vnus vel plures ꝙ̃ ſm dignitatẽ reipub. Conſueuit enim ex talibus fieri vnius dominatio: vel gubernatio violenta. Quapropter q̃buſdam in locis oſtraciſmo vtũtur: ceu Argis ⁊ Athenis. Atqui melius erat ab initio ꝓuidere: ne i hm̃oi potentiã augeri homines permitterentur: ꝙ̃ poſt contra auctos remedium querere.

ℭ Declarat qualiter ꝑpter exceſſum faciũt ſeditionẽ: ⁊ dicit ꝙ aliq̃ ꝑpter exceſſum faciũt ſeditionẽ: qñ.n. aliquis maior eſt in potẽtia: ſiue vnus: ſiue plures potẽtiã habeat in ciuitate: vel in rep. faciunt ſeditionẽ. Ex talibus.n. ↄtingit q̃ñq3 fieri monarchiã: qḋ pʒ: q2 vnuſquiſq3 inclinatur ad ſuã excellẽtiã. Cũ ergo eſt aliquis talis: q̃ excellit alios in potẽtia: vel in amicis: vel diuitijs conat̃ rempub. mutare in monarchiam: aut ſi non fiat monarchia fit quãdoq3 potentatus: in quo dñantur diuites valde ⁊ potentes non ſm legem: ſed ſm ſuas volũtates. Et pp̱ hoc in quibuſdã ciuitatibus relegabãt tales excellentes: ſicut fiebat in Argis ⁊ Athenis: ⁊ tñ melius fuiſſet a principio ordinaſſe: ꝙ nullus eſſet in ciuitate qui tñ excederet: ⁊ vſq3 ad quem terminũ poſſet excedere ꝙ̃ poſtꝙ̃ dimiſerunt relegare: ſicut in medicinalibus melius a principio ꝓuidere: ne morbus aliquis excreſcat ꝙ̃ poſtꝙ̃ exceſſerit vel excreuerit ipſum expellere ⁊ curare. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Propter metũ enim ad ſeditionem deueniunt: q̃ penas formidant ob maleficia cõmiſſa: ⁊ hi contra quos paratur violẽtia ꝑuenire volentes prius ꝙ̃ malũ patiantur: vt apud Rhodum nobilitas contra plebẽ inſurrexit metu iudicioꝝ: que ſibi parabantur.

ℭ Declarat qualiter pp̱ timorem fit ſeditio in ciuitate: ⁊ dicit ꝙ pp̱ timorẽ faciant ſeditiones: qñ.n. aliqui fecerũt iniurias timẽtes ꝙ puniantur: ſ vindicta fiat de eis mouẽt ſeditionẽ: vt p̱ ſeditionẽ motam poſſint euadere vt nõ puniant̃. Silr ſi aliqui ſint paſſuri iniuſta: vel timeãt ſe paſſuros ꝑpter aliq̃ cãm anteꝙ̃ patiant̃ volẽtes ꝑuenire mouent ſeditionem ⁊ turbant rempu. anteꝙ̃ ſuſtineant iniurias: ſicut conuenit fieri in Rhodo inſula. Diuites.n. ↄueniunt contra populũ timentes ſnias: que debent dari contra eos ⁊ turbauerunt reſpublicas. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Propter contemptũ enim ad ſeditiones deueniũt: ceu in paucoꝝ potẽtia: qñ plures ſunt illi: q̃ a republica excludunt̃. Potentiores enĩ ſe putant: ⁊ in populari ſtatu opulẽti ↄuenientes in ordinationẽ ⁊ in curiam coꝝ: q̃ rempub. gubernant: ceu apud Thebanos poſt pugnã in Heriophitis cõmiſſam mala gubernatione popularis ſtatus interijt. Et in Megarenſibus: cum per inordinationem ⁊ negligentiã ſe parati ſunt. Et Syracuſis añ Gelonis tyrannidẽ: ⁊ Rhodi populus añꝙ̃ ↄ inſurgeret.

ℭ Declarat qualiter pp̱ contemptũ diſponunt̃ ad ſeditionem: ⁊ dicit ꝙ ꝑpter contemptum faciunt ſeditionẽ ⁊ inſurgunt. Manifeſtum eſt.n. ꝙ quilibet vult aliquid reputari: ⁊ ideo ſi contemnatur mouet ſeditionẽ: ſicut fit i paucoꝝ ⁊ populari potentia: q2 in paucoꝝ in qua plures ſunt: qui nõ participant principatu: illi qui ſunt diuites ⁊ tenẽt principatum contemnunt alios: qui non principantur: et ideo incitant alios ad diſſenſiones: propter quod faciunt ſeditiones cõtra diuites ⁊ permittunt rempu. Silr eſt in populari ſtatu: illi qui ſunt ditiores ↄtemnunt minores q̃ ſunt vel videnť eſſe ſine rõne ⁊ ordine: ſicut indignos principatu: ꝑpter qḋ ipſi incitantur ad diſſentiendũ: ſicut accidit in Thebis poſt ꝓlium qḋ habuerunt in Heriophitis cũ dominaretur populus excellit ⁊ male gubernabat: fecerunt diuites ſeditionẽ ⁊ mutauerunt popularẽ illũ ſtatũ. Silr in ciuitate Megarenſium cũ exiſſent ad preliuꝫ cõtingit ꝙ populus principabat̃ ⁊ inordinate: ⁊ iḋ fecerũt diuites ſeditionẽ. Silr accidit in Syracuſis anteꝙ̃ tyrannicaret Gelo. ⁊ in Rhodo inſula populus dñabatur anteꝙ̃ inſurgerent diuites: ⁊ q2 diuites contemnebant eos: inſurrexerunt ⁊ fecerunt ſeditionem ⁊ mutauerunt rempublicam. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Fiũt ét ꝑpter incrementuꝫ mutationes rerũpublicaꝝ. Ut enim corpus ex partibus ſuis cõſtat: ⁊ opꝫ eas ſimul pro modo quãq3 ſuo creſcere: vt conuenientia permaneat: ac niſi hoc fiat corrũpit̃. Quando pes quatuor cubitorum ſit: ceterũ vero corpus duaꝝ palmarũ longitudinẽ habeat: interdũ vero ⁊ in alterius aĩalis figuram tranſiret: ſi non ſolũ quantitate: verum etiam qualitate imoderatũ fieret incrementũ: ita ⁊ ciuitas ex partibus conſtat: quaꝝ interdũ aliqua populariter ſubcreſcit: ceu egenoꝝ hominũ multitudo in popularibus gubernatiõibus ⁊ rebuſpublicis.

ℭ Declarat qualiter propter excreſcẽtiam ꝑter ꝓportionẽ faciunt ſeditionẽ: ⁊ diuidit̃ in duas partes. In prima facit qḋ dcm̃ eſt. In ſcḋa declarat: ꝙ hec excreſcẽtia fit a fortuna q̃ñq3 ibi.(Contingit vo q̃ñq3 id ꝑter fortunam velut apud Tarentum ꝛc.) In prima dicit: ꝙ ꝑpter excreſcentiã: que ꝑter ꝓportionẽ fit fiũt q̃ñq3 ſeditiões ⁊ corruptiones reruꝑ. vt ſi diuites ſupexcreſcant: vel virtuoſi: vel pauperes ↄtingit fieri trãſmutationem ipſaꝝ. Et hoc apparet q2 ſicut corpus cõponit̃ ex partibus pluribꝰ: ſic ciuitas cõpoſita eſt ex partibus. Nunc ita eſt ꝙ opꝫ corpus aĩalis cõpoſitũ augeri ſm ꝓportionem: vt maneat recta ꝓportio mẽbroꝝ ⁊ cõmenſuratio. Si aũt non augeant̃ ptes ꝓportionaliter: corrũpitur aĩal. Si enim pes tñ augeatur ꝙ ſit quattuor cubitoꝝ: ⁊ reſiduũ ſit duoꝝ palmoꝝ: corrumpit̃ ꝓportio debita. Si aũt aĩal creſcat improportionalr ⁊ ſꝫ q̃titatem: ⁊ ſm virtutẽ vel qualitatem: trãſmutabitur in formam alterius animalis. Silr accidit in ciuitate: cõponitur.n. ex partibus: ⁊ ideo ſi debeat ſaluari opꝫ eam componi ex partibus cõmenſuratis adinuicẽ. Aliq̃ aũt mul

titudo ſicut in populari ſtatu ⁊ in rep. ⁊ tūc cōponit̄ pauco rum ſtatus: ⁊ fit popularis vel reſp. Aliqñ eſt excreſcentia non ſm q̄titatem: ſed ſm qualitatez: ſicut qñ ſunt aliq diuites valde excellentes in potentia: ⁊ tunc corrūpit̄ popularis ſtatus: ⁊ fit paucorum. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Contingit vero qñqz id per fortunam: velut apud Tarētū cū ſupati prelio a Japigenſibus nobilitatis magnam partē amiſiſſent. Fuit autē id preliū paulopoſt id tp̄s: quo medi Greciā īuaſerūt: ad pplarez ſtatū in rep. eſt facta mutatio. Et Argini poſt cedem ſuoꝝ in Eudonia a Cleomone Sparciata factam coacti ſūt inqlinos quoſdaz ad remp. recipere. Et Athenis cū terra male pugnaret̄ aduerſus Lacedemonios nobilitas attēuata eſt: cū ex deſcripto ſubmittere ad bellum cogeret̄. Contingit aūt hoc ⁊ in popularibus gubernationibus rarius tñ: plurib⁹.n. diuitibus exiſtentib⁹: vel diuitijs in pluribus auctis: mutatio fit i paucoꝝ potētiā.

ℭ Declarat ꝙ hec excreſcētia fit aliqñ a fortuna: ⁊ dicit ꝙ hꝫ excreſcentia accidit qñqz a fortuna: ſicut accidit in Tarento. Cū.n. illi exiſſent ad pliū ⁊ multi nobiles ⁊ diuites fuiſſent interfecti a Japigenſibus: facta eſt ex populari ſtatu paucoꝝ potentia: ⁊ ſic a fortuna ⁊ p̄ter intētionē excreuit populus ⁊ mutauit remp. Idē ēt accidit Arginis: cum enim fuiſſent interfecti illi: qui erant in ciuitate Eudonia a Cleomone ſparciata cōpulſi ſunt ꝓpter paucitatē inhabitantiū in ciuitatē recipere aliquos inqlinos ad remp ſuam: qui poſtmodū excreuerūt ⁊ facta fuit reſp. popularis. Siſr accidit Athenis: cū diuites fuiſſent infortunati ⁊ occubuiſſent multi in prelio: pauci fuerunt diuites: q2 mortui fuerunt. Siſr accidit in popularibus: ſed minus q̄ gubernationi ſufficeret. Cū.n. ſint plures egeni: contingit ꝙ plures dicant̄: ⁊ tunc augmentatis diuitijs tranſmutāt popularem in paucoꝝ potentatus: in quibus plures diuites principantur non ſm legem. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Mutant̄ etiam reſp. abſqz ſeditione propter verecūdiam vt in herea. Cū enim per electionem ſumere magiſtratus ſolerent: poſtea ſortiti ſunt: ex eo ꝙ electiones eoꝝ in homine turpes: pudendoſqz cadebant.

ℭ Declarat que ſunt cāe tranſmutationis reſp. ſine ſeditione occulta. Et diuidit̄ i partes quattuor. In p̄ma declarat qualiter ꝓpter verecūdiā fit ſeditio ⁊ trāſmutatio reipub. Scd̄o qualiter pp negligētiā: ibi. (Et pp negligentiam.) Tertio qualr̄ ꝓpter ꝯtemptū eius qd̄ eſt paruū: ibi. (Inſuper ꝓpter ⁊c̄.) Quarto qualiter ꝓpter diſſenſionem: ibi. (Seditiones quoqz ⁊c̄.) In prima dicit: ꝙ reſp. aliquando tranſmutant̄ ſine ſeditione. hoc eſt ſine occulta diſſenſione: ⁊ hoc ꝓpter verecundiā: ſicut accidit in Herea ciuitate. Contingit enim in illa ciuitate: ꝙ aliqui qui cōmiſerant aliqua turpia vnde paſſi fuerant verecundiam eligebantur ad principatum ab aliquibus. Alij vō volentes ſuſtinere: ꝙ iſti infantes principarentur: ⁊ iſtituerunt ꝙ principatus qui prius fiebant p ſortem fierent per electionez. ⁊ ſic ꝓpter verecūdiā: quā aliq paſſi fuerāt fuit facta ſeditio ⁊ tranſmutatio reipublice. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Et propter negligētiaz qñ ſinūt ad ſūmas poteſtates eos aſſumi: q non ſunt amici ſtatus eorū. Per quem qdē modū apud Orcū euerſa eſt paucoꝝ gubernatio p Heracladoꝝ: q magiſtratū nactus gubernationē ciuitatis ex paucorū potētia ad popularē ſtatū traduxit.

ℭ Oñdit quō propter paruipenſionem fit ſeditio ⁊ trāſmutatio reip. Et dicit ꝙ propter paruipēſionem qñqz fit mutatio reipublice ⁊ ſeditio: vt quando aſſumit̄ aliquis ad principatum principantem qui non diligit ipſum: ſed paruipendit. Tunc enim accidit: ꝙ iſte qui paruipendit principatum mutat remp. ſicut in Oreo ciuitate contingit: ꝙ elegerunt Heracladoꝝ in principem. Iſte aūt non diligebat rēp. eoꝝ: ⁊ iō mutauit ſtatū paucoꝝ: q erat in illa ciuitate: ⁊ inſtituit rēp. ⁊ popularē ſtatū. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Inſup propter puſillitatē. Dico aūt puſillitatē qñ latet paulatim ſubcreſcēs reip. mutatio q̄ ad magnitudinez latenter euadit ſi negligat̄: quēadmodū apud Ambraciotas paruo cenſu pri⁹ erant magiſtrat⁹: tādem vero nullo fuerūt q̄ſi nihil aut prope foret inter paꝝ ⁊ nihil.

ℭ Declarat qualiter pp contemptū ei⁹ qd̄ eſt penes puſillitatē mutat̄ reſp. Et exponit quid vocant puſillitatez: ⁊ dicit ꝙ penes puſillitatē eſt qñ aliqua pua trāſgreſſio negligitur: ſilr ⁊ alia. Contingit.n. ex oīb⁹ iſtis fieri magnam tranſgreſſionē: q̄ a principio non erat manifeſta: ⁊ propter talē magnā trāſgreſſionē: que ex multis paruis neglectis cauſata eſt contingit mutari rempub. ſicut dicit accidiſſe apud Ambraciotas. Apud eos erat vna honorabilitas parum reputabat̄: ⁊ multe parue negligebant̄: ſi paꝝ ⁊ nihil nō differrent: aut eſſent ꝓpinqua: ⁊ iō accidit tandē in illa ciuitate: ꝙ nulli p̄ncipabant̄ ſꝫ honorabilitatē aliq̄: ⁊ tūc paucoꝝ ſtatus: in quo principātur inſignes ⁊ honorabiles mutatus eſt in ſtatum popularē. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Seditiones quoqz concitat peregrinitas donec in eandem ſimul conſpirationem deuenerit. Ut enim non ex q̄uis multitudine cōſtituit̄ ciuitas: ita etiam neqz in quouis tempore.

ℭ Declarat qualiter ꝓpter diſſimilitudinem mutat̄ reſp. Et diuidit̄ in tres. In p̄ma oſtendit qualiter ꝓpter diſſimilitudinē diſponunt̄ ad ſeditionē. Secūdo accidentaliter declarat qui mouent ſeditiones in populari ſtatu ⁊ paucorū maxime ex dicta cauſa: ibi. (Seditionem ⁊c̄.) Tertio ponit cām accidentalez magis ſeditionis: ibi. (Incidunt etiaz ⁊c̄.) Prima in duas. In prima ponit qualr̄ diſponūtur ad ſeditionē p ſimilitudinē. Scd̄o manifeſtat per exēpla: ibi. (Quapropter ⁊c̄.) In p̄ma dicit: ꝙ alia cā ſeditionis eſt diſſimilitudo: cū enim inhabitauerit ciuitatem illi q non hn̄t eoſdem mores. nec conſuetudines mouēt ſeditiones: donec multo tp̄e ꝯſpirauerint: vel maxime ſimul. Primum apparet: q2 illi qui habēt diuerſos mores inclinant̄ ad diuerſos fines. Ex hoc aūt ſequit̄ diuiſio volūtatis: hoc aūt eſt cā diſſenſionis. quare manifeſtū eſt: ꝙ diſſimilitudo cā eſt ſeditionis. Scd̄o apparet: q2 ſi illi q habēt diuerſos mores ſimul vixerint: ꝯtingit ꝙ vnus trahit alium: ⁊ in fine hn̄t eoſdem mores: ⁊ inclinantur ad eūdē finē ⁊ nō mutāt remp. Eſt igit̄ manifeſtū: ꝙ donec ſimul vixerint multo tp̄e mouebūt ſeditiones illi: q hn̄t diuerſos mores. Sicut.n. ciuitas nō fit ex q̄buſcunqz: ſed ex ſimilibus: ita nō fit in quocūqz tp̄e: ſed qñ vixerint ciues ſimul: ⁊ iam inclinant̄ ad eoſdē mores. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Quapropter qcūqz adhuc inqlinos ſuſceperūt vel aduenas: omnes fere ſeditionib⁹ iactati ſunt:

ſunt:ceu apud Sibarim vna cū Trezenijs inuoluerūt Achei. Poſtea maiores in nūerū creſcentes Achei Trezenios pepulerūt: vñ pollutio illa exorta ē Sybaritis: ⁊ in Thurijs idē fecerūt Sybarite contra eos q illos receperāt. nam plus habere volētes q̄ſi de ſuis agris pulſi ſūt: ⁊ apud Bizantiū peregrini in oppreſſionem ciuiū coniurati: cognita re: prelio ⁊ armis expulſi ſunt: ⁊ Antiſſei exules ex Chio ſuſceptos tandem armis deicere coacti ſunt. Zanclei vō q Samios receperūt 'mox ab eis ſūt ꝑpria ciuitate deiecti. Apolloniate q ſūt in Pōto incolis receptis ſeditione agitati ſūt. Et Syracuſani poſt tyrannos expulſos: cū hoſpites ⁊ conductos milites feciſſent ciues in ſeditionem ⁊ preliū inciderūt: ⁊ Amphipolite receptis Calcidenſium Colonis pulſi tandem ab illis ſunt fere omnes.

¶ Manifeſtat qd̄ dcm̄ eſt per ſeptē exempla: ⁊ dicit ꝙ q2 diſſimilitudo cā eſt ſeditionis: accidit ꝙ ille ciuitates: que extraneos indifferēter receperūt: plēs paſſe ſūt ſeditiōes ⁊ diuiſiōes: ſicut accidit in quadā ciuitate quā vocat Sibarim. In illa.n. ciuitate habitabāt Treҫenij: iſti vō receperūt Acheos: cū aūt eſſent augmentati eiecerunt Treҫenios: ⁊ ex h tūc fuit odiū inter Sibaritas q eiecti fuerāt: ⁊ inter Thurios: q eos receperāt. cū.n. plus exigerent: eo ꝙ regio eſſet ſua: eiecti fuerunt ab alijs. ¶ Ponit 2^m^ exēplū ⁊ dicit: ꝙ ſilr̄ accidit Biҫantijs. Cū.n. iſti recepiſſent extraneos: iſti inſidiati ſunt Biҫantijs: q Biҫātij re cognita eos ꝑlio ⁊ armis expulerūt. ¶ Ponit 3^m^ exēplū ⁊ dicit: ꝙ ſilr̄ accidit in alia ciuitate: ꝙ Antiſſei ꝓfugos ⁊ extraneos receperūt in ſua ciuitate ex Chio. ⁊ tandē facta fuit ſeditio inter ipſos: ⁊ eiecti ſunt extranei. ¶ Tunc ponit quartū exēplū ⁊ dicit: ꝙ Zanclei receperunt Samios in ſua ciuitate: ⁊ poſtmodū facta ſeditione inter ipſos: ipſi expulſi fuerūt a ciuitate. ¶ Tūc ponit 5^m^ exemplū ⁊ dicit Apolloniate ciuitatē inhabitantes iuxta Pontū: cū recepiſſent extraneos paſſi ſunt ſeditionē. ¶ Tūc ponit 6^m^ exēplū ⁊ dicit. ꝙ Syracuſani cum expuliſſent tyrānos a ciuitate: receperūt extraneos: ⁊ eos q portāt merces ⁊ fecerūt eos ciues: ſeditio facta fuit eis ⁊ venerūt ad pugnā. ¶ Tūc ponit vltimuȝ exēplū ⁊ dicit: ꝙ Amphipolite cū recepiſſent Caladenſiū colonos: ſeditione facta inter eos plurimi Amphipolitaꝝ mortui ſunt ⁊ expulſi ab alijs. Ex oībus iſtis nō plus vult habere: niſi ꝙ diſſimilitudo cauſa eſt ſeditionis ⁊ deſtructionis reipublice. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Seditionē aūt concitant in paucoꝝ qdē potētia multitudo indigne ferēs: ꝓꝙ cū ipſi ſint pares nō pariter honorāt. In ꝑplari vō ſtatu nobilitas ꝙ par fiat ceteris: cū ipſi ſint ꝑſtātiores.

¶ Declarat q mouent ſeditiōes in populari ſtatu ⁊ paucorū ex dicta cā. Et dicit ꝙ in paucoꝝ potentia facit ſeditiones populus. Populus.n. credit ſe dēbere recipere equale: q2 oēs ſunt equales in libertate. Diuites aūt totū bn̄t vel plus: ⁊ iō populus exiſtimās ſe iniuſta ſuſtinere mouet ſeditiones. In ſtatu populari aūt ſeditiones mouēt diuites: q2 in ſtatu populari recipiunt equale. Exiſtimant autem plus debere recipere: cū ſint excellentiores: ⁊ iō mouent ſeditiones contra populum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Incidūt ēt q̄nq3 in ſeditiones ciuitates ꝑꝑ ſitū q̄ñ talis eſt locus vt non ad vnam eandēq3 gubernationē ſit aptus: vt Clazemonijs accidit. q in Chrito habitant, contra eos: q habitāt in iſula: ⁊ Colophōijs erga Notios. Athenis quoq3 nō eodē modo: ſed multo magis populares ſunt: q in Pyrrheo habitant q̄ȝ q in vrbe. Ut.n. in ꝑlijs tranſitus foſſarum: etiā ſi ad modū parue ſint interrūpūt ordines militum: ita ⁊ in ciuitate diſſidentia oīs videt̄ diſiūctionem facere. Maxime forſan diſſident virt⁹ ⁊ vitiū. Deinde paupertas ⁊ diuitie: ⁊ alia magis q̄ȝ alia. Quaꝝ vna eſt illa: de q̄ diximus.

¶ Tangit cām ſeditionis accītalē magis: ⁊ dicit ꝙ in aliqbus ciuitatibus fiūt ſeditiones ꝑꝑ diſpōnē loci. Cōtingit enim ꝙ regio nō eſt bn̄ diſpoſita: ad hoc ꝙ ciuitas ſit vna ſed magis alia ⁊ alia. Unitas aūt ordinīs in finē facit ciuitatē vnā: ⁊ iō illud qd̄ diſponit ad h regrit̄ ad vnitatē ciuitatis. Facit aūt ad hoc bona diſpoſitio loci. Si igit̄ loc⁹ nō eſt bn̄ diſpoſitus: ad h ꝙ ſit ciuitas vna fit ſeditio: ſicut accidit Claҫemonijs. Illi.n. q inhabitabāt in Chrito: que eſt vna ꝑs ciuitatis erāt ꝯ illos: q habitabāt in inſula. ſ. in alia ꝑte ciuitatis: ⁊ volebāt facere diuerſas reſpublicas: ⁊ ciuitatē ꝓncipalē in ſua ꝑte. Silr̄ Colophonij ⁊ Notij ad inuicē paſſi ſūt ſeditiōes ꝑꝑ malā diſpōnē loci. Silr̄ Athenis nō ſunt bene diſpoſiti ad vnā rempub. q2 illi q ſunt in ſuburbio: vȝ in Pyrrheo extra muros ciuitatis populares ſunt magis q̄ȝ illi q habitāt in vrbe: q̄ eſt locus magis munitus vbi ſunt fortalitia. Sic igit̄ manifeſtū eſt: ꝙ diuerſitas facit ad diuiſionē ⁊ ſeditionē in ciuitate. Sicut eniȝ in bello paruus foſſaꝝ trāſitus: ⁊ quecūq3 modica apertura diſtrahit exercitū vel aciē: ⁊ ordinē eius interrūpit: ita oīs diuerſitas ⁊ diſſimilitudo in ciuitate facit ſeditiōes. Sed ꝯſiderādū ē: ꝙ diſſimilitudo q̄ maxime cāt ſeditionē eſt diſſimilitudo v̄tutis ⁊ malitie: q2 inclināt ſtatiȝ ſꝫ diuerſos fines. Poſt hec aūt diuitie ⁊ paupertas: ⁊ ſic vlterius alia diſſimilitudo aliq̄ ſm alia: q̄ pōt attēdi inter multa. Sed hec ē dr̄ña: ꝙ quedā magis: q̄dā minus faciūt ſeditiones. Sub iſto vō mēbro ꝯtinet̄ cā: que iam dicta eſt.

Fiunt aūt ſeditiones nō ꝑ paruis rebus: ſed ex paruis ad magna perueniūt. Maxime vero etiaȝ parue corroborant̄: q̄ñ in principalib⁹ fiūt: vt contingit Syracuſanis antiqt⁹. Mutat⁹ eſt enim ciuitatis ſtatus ꝑpter duos adoleſcentes q in magiſtratu conſtituti ſimultatē inter ſe habuerunt ex amatoria cā. Altero.n. abſente: alter pueꝝ quē amabat ſibi conciliauit. At ille reuerſus cū id grauiter ferret: vxorē illi⁹ bn̄e ſtuduit: ex hoc oēs q verſabātur in rep. diuerſo fauore ſe diuiſerūt.

Lectio. III.

¶ Poſtq̄ȝ ph̄s determinauit qualiter ſe hn̄tes faciūt ſeditiones: ⁊ que ſunt diſponētia: declarat qualiter ſeditiones incohate a paruis inualeſcunt multū. Et diuidit̄ in duas ſm ꝙ tangit duas cās huius. Secūda ibi. (Diuo.n.⁊c̄.) Prima in duas. In prima tangit cām illā. In ſcd̄a dat remediū cōtra illā: ibi. (Quāobrē ⁊c̄.) In prima dicit: ꝙ ſeditiones nō fiūt de paruis: ſed de magnis: fiūt aūt ex par

nis:q꞉ incipiũt ex paruis. Parue aũt ſeditiões ⁊ diſſenſiões inualeſcũt citius q̃ñ ſiũt inter dños hñtes ptãtem in ciuitate:ſic accidit antiquus in ciuitate Syracuſanoꝝ. Cõtingit .n. q̃ reſp. illoꝝ fuit mutata pp̃ diſſenſionẽ duoꝝ iuuenũ q̃ principabant̃ diſſiderunt ꝓpter amoris cãm. Accidit eniꝫ cũ vnus eſſet extra ciuitatẽ: q̃ alter puerꝝ queꝫ amabat ſibi cõciliauit. Cũ aũt alter veniſſet indignatus eſt: ⁊ ſtuduit habere vxorem alterius. Cũ aũt ille iſtud ſciret mota ẽ diſſenſio inter illos ⁊ coaſſociantes ſibi ciues: diuiſerunt omnes in duas partes. Sic igit̃ manifeſtum eſt: q̃ parua diſſenſio multũ inualeſcit: quando fit inter diuites habẽtes poteſtatem in ciuitate. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Quãobrẽ ab iſtis principijs cauendũ eſt diligẽter: ac diſſoluẽde ſtatim ſunt eoꝝ diſcordie: q̃ multũ in rep. poſſunt: in principio .n. peccat̃. Principiũ aũt dr̃ eẽ dimidiũ toti⁹: itaqꝫ puũ i pricipio erratũ corrñdẽs ẽ ad alias p̃tes.

ℭ Tangit remediũ cõtra hoc. Et dicit q̃ ꝓpter hoc q̃ parua diſſenſio inter dominos multũ inualeſcit. opꝫ q̃ ſubditi talia timeant multũ: ⁊ q̃ diſſenſiones inter diuites diſſoluãt ⁊ ꝯ̃hant ad cõcordiã. q꞉ diſſenſio que accidit inter maiores ⁊ p̃ncipantes eſt pctm̃ in principio. Principiũ autẽ eſt dimidiũ totius: q꞉ p̃ncipiũ ꝯtinet ſe ⁊ p̃ncipatũ virtute: ⁊ ideo reſiſtẽdũ eſt peccato in p̃ncipio. Nã pctm̃ in p̃ncipio ꝓportionalr̃ ſe hꝫ ad ea peccata: q̃ fiunt in partib⁹ p̃ncipalibus aĩalium. Uidemus aũt q̃ modica facta diuerſitate in p̃te p̃ncipali in aĩali. ſ. i corde: magna fit diuerſitas in alijs. Silr̃ modica exñte diuerſitate in ſemine: fit magna diuerſitas in eo: qđ fit ex ſemine: q꞉ ex modica differẽtia calidi ⁊ frigidi cauſat̃ dr̃ia maris ⁊ femine. Silr̃ facta modica trãſpoſitiõe in gubernaculo nauis: tota nauis trãſmutat̃: quare ſic erit in rep. q̃ paruũ pctm̃ in p̃ncipio ⁊ parua diſſenſio multũ inualeſcit. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Omnino .n. excellẽtiũ viroꝝ diſcordie totaꝫ poſt ſe trahũt ciuitatem.

ℭ Tangit ſcđam cãm ⁊ declarat: q̃ diſſenſiones in ſignuꝫ multũ inualeſcant. Et p̃mo ꝓponit. Scđo manifeſtat per exẽpla ibi. (Ut ꝯtigit apud ⁊c̃.) In prima dicit: q̃ non ſolũ diſſenſiones p̃ncipantiũ multũ ⁊ cito inualeſcant: imo vlr̃ diſſenſiones diuitũ: ex quo .n. diuites ſunt potentiã habent. Et manifeſtũ eſt: q̃ indignantur ſi nõ fiat eis ſm̃ q̃ exiſtimãt ſe excellere alios: ⁊ faciũt diſſenſiões ⁊ totaꝫ ciuitatẽ ponunt in diſſenſione. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Ut contigit apud Eſticã poſt populareꝫ ſtatũ. Duob⁹ .n. fratrib⁹ de diuiſione patrimonij cõtẽdẽtib⁹ vnus eoꝝ: q̃ erat paup̃ior q̃ſi nõ exhibẽte altero fratre bõa oĩa: neqꝫ theſauꝝ quẽ p̄r inuenerat ꝓferẽte q̃rebat̃: ac p̄p̄lum in ſuos fauores p̄traxerat. Alter vero q̃ diuitijs pollebat: locupletes ſibi aſciuerat.

ℭ Declarat p̄ exẽpla: ⁊ diuidit̃ in q̄nque ſm̃ q̃ declarat p̄ quinque exẽpla. Scđa ibi. (Et in Delphis ⁊c̃.) Tertia ibi: (Mithilene quoqꝫ ⁊c̃.) Quarta ibi. (Apđ phocẽſes ⁊c̃.) Quinta ibi. (Mutata eſt ⁊c̃.) In prima dicit: ita dictũ eſt q̃ diſſenſiones diuitũ multũ inualeſcũt: ſicut accidit in Eſtica ciuitate. Contigit .n. q̃ duo fratres diſſiderẽt de paterna hereditate: cũ vnus nõ haberet de diuitijs ⁊ de theſauro: quem acquiſiuit pater: coaſſumpſit ſibi populares: ⁊ alius diuites. Et fuit diuiſa ciuitas in duas partes: ⁊ facta fuit magna diſſenſio. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Et in Delphis ex fauore p̄tiũ ꝯtentione exorta p̄ricipiũ fuit ſeditionũ oĩuꝫ: q̃ poſtea fuerũt in ea ciuitate ſecute. Hic .n. cũ ſibi triſte auguriũ incidiſſet: vt venit ad ſpõſaꝫ ſuſcipe illã noluit. Parẽtes ꝟo puelle q̃ſi ſpreti atqꝫ cõtẽpti: ſacroꝝ q̃ddã eo ſacrificãte iniecerũt: atqꝫ vt ſacrilegũ accuſantes capite dãnari fecerũt.

ℭ Oñdit ſcđm exẽplũ ⁊ dicit. ſilr̃ accidit in Delphis: q̃ q̃dã habuit q̃dã puellã in cura ſua: q̃ cura fuit principium oĩum diſſenſionũ: q̃ poſtmodũ cõtigerũt. Unus .n. deſpõſauit illã: poſtmodũ ꝯſuluit quẽdã ſacerdotẽ augurẽ: vtruꝫ expediret ei accipere eã in vxorẽ: q̃ ꝯſuluit q̃ non acciperet: tunc iſte timẽs ꝓpter dictũ auguris. ſ. infortuniũ aliquod cum veniret ad ſponſam non accepit: ſed receſſit. Amici vero videntes hoc ſicut illi: q̃bus facta fuerat iniuria: eo ſacrificante ſacrum aliq̃d clam iniecerũt. Deinde accuſauerunt eũ q̃ male ſacra tractaſſet: vnde tanq̃ ſacrilegũ capite damnari fecerunt. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Mithilene quoqꝫ ſeditio ex hereditate exorta magnoꝝ maloꝝ fuit origo. Indeqꝫ bellum Athenieñſib⁹ ꝯ̃ Mithilenenos ſuſceptũ: in quo vrbs eoꝝ a Pachite duce capta fuit. Thimophane .n. quodã opulẽto hoĩe vita functo: cuꝫ due filie ſup̄ſtites fuiſſent: Doxãdrus q̃dã dari illas filijs ſuis in m̄rimoniũ concupiuit. Q̃ꝺ cũ aſſeq̄ nõ potuiſſet alios ſibi prelatos dolẽs: res nouas moliri aggreſſus Athenieñſib⁹: q̃b⁹ erat publice hoſpes bellũ ſuſcipe p̄ſuaſit.

ℭ Ponit tertiũ exẽplũ ⁊ dicit: q̃ circa Mithilenã ciuitatẽ facta fuit diſſenſio inter aliquos pp̃ diuiſionẽ hereditatũ q̃ fuit p̄n̄m multoꝝ maloꝝ: q̃ poſtmodũ cõtigerũt. Et fuit p̄n̄m belli: qđ fuit inter ipſos ⁊ athenienſes: in quo ꝓlio q̃dã dux noĩe Pachites accepit ciuitatẽ ipſoꝝ Athenieñſiũ. Accidit .n. q̃ thimophanes opulẽtus vita functus: reliq̄t duas filias ſup̄ſtites. Quidaꝫ aũt Doxãdrus eas dari ꝯcupiuit filijs ſuis in vxores: qđ cũ aſſequi nõ potuiſſet: p̄ſuaſit Athenienſibus: apud quos hoſpes publice erat: vt bellum ſuſciperent ꝯ̃ Mithilenas. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Et apud Phocẽſes ſeditio exorta ẽ ex hereditate iter Mnaſiã Mnaſiõis p̄reꝫ: ⁊ Euthicratẽ Onomarchi: hec ſeditio Phocẽſib⁹ initiũ fuit eius belli: qđ ſacrũ appellauerũt.

ℭ Ponit quartũ exẽplũ ⁊ dicit: q̃ apud Phocenſes q̃dam fuerũt exheredati: ex quo facta fuit ſeditio inter Mnaſiã p̄reꝫ Mnaſonis: ⁊ Euthicratẽ patrẽ Onomarchi. Hec autem diſſenſio fuit principiũ belli Phocenſibus: illi⁹ inq̃ȝ belli: qđ ſacrũ appellauerunt. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Mutatus eſt ẽt Epidãni ciuitatis ſtatus ex nuptijs. Deſpõderat eni quis filiã. Cũ ꝟo pater ſpõſi magr̃atuꝫ gerens ſibi mulctã irrogaſſet: quaſi deſpectus oẽs qui preſenti ciuitatis ſtatui infenſi erãt: p̄ factionẽ ad ſe recepit.

ℭ Ponit quintum exemplum ⁊ dicit: q̃ i Epidamno ciuitate tranſmutata fuit reſpublica propter diſſenſionẽ: que fuit facta propter nuptias quaſdam. Cum enim quidam deſponſaſſet quandam: quidam fecerunt ſibi iniuriam: ⁊ facta fuit diſſenſio. Poſtmodum contigit: q̃ pater deſpõſati factus fuit vnus de principibus: ⁊ tunc accepit alios: qui erant extra rempublicam: ⁊ infenſi ſtatui coniungens

cos ſibi

eos ſibi ⁊ tranſmutauit rempub. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Fiunt ẽt mutationes ⁊ in paucoꝝ potẽtia ⁊ in populari ſtatu: ⁊ in ea q̃ appellaꝫ reſp. ex eo ꝙ aliqđ collegiũ: vel aliqua ps ciuitatis famaꝫ ſit vel augmentũ maiorẽ in modũ conſecuta.

¶ Cum declarauit ꝙ reſpubli. tranſmutentur: declaret in quid tranſmutanꝫ: ⁊ primo ꝑponit. Secundo manifeſtat ibi. (Ut apud ⁊c.) In pma dicit ꝙ reſpu. tranſmutanꝫ in paucoꝝ ſtatũ ⁊ popularẽ: ex eo qđ aliqđ collegium: vel aliqua pars ciuitatis famaꝫ vel augmentũ maiorẽ in modũ conſecuta eſt. Ob hanc.n. cãm contingit ꝙ ſi regebat ꝙ itendaꝫ magis ⁊ fortior fiat eius ſtatus: ⁊ ſic mutaꝫ a debiliori ad fortiorem. Si vero non regebat contingit ꝙ iuſta fama ⁊ potentia regere icipiat: ⁊ ab vna republica ad aliã fit tranſmutatio. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Ut apud Atheniẽſes Ariopagi conſiliũ ꝑtẽpora belli Perſaꝝ famã cõſecutũ ſeueriorem reip. gubernandi formam videtur feciſſe.

¶ Manifeſtat per exempla: ⁊ ponit ſex: in qbus declaraꝫ qualiter reſpu. mutata eſt in rempublicam aliam: vel ĩ eãdem magis intenſam: ⁊ dicit ꝙ bene dictum eſt ꝙ fit mutatio reipublice in rempublicaꝫ: ſicut accidit Athenis. Cũ enim conſilium Athenienſiuꝫ qđ in Ariopago: que eſt ps excellentior ciuitatis illius tempore belli Perſarum famam conſecutum fuiſſet: formam reip. auxit: ⁊ fuit facta reſpublica eorum fortior. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et rurſus naualis turba ꝙ cã victorie Salaminenſi bello fuiſſe videbatur: ⁊ ob eam victoriam principatum maris acquiſiſſe ciuitati popularem ſtatum magis aſſeruit.

¶ Ponit ſcđm exẽplũ: dicens ꝙ multitudo naualis Athenis cum fuiſſet cã cuiuſdam victorie circa Salaminenſes fortiter pugnando: ⁊ fuiſſent cauſa ſaluationis principatꝰ ⁊ ob eam victoriã acquiſiuiſſet potentiam maris ciuitati ꝑpter ſtatũ populi magis forteꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et apud Argiuos nobilitas ꝙ in prelio contra Lacedemonios apud Mantineam vrbeꝫ cõmiſſo: magnam famam conſecuta erat: popularem ſtatum delere tentauit.

¶ Ponit tertium exemplum: in quo declaratur ꝙ reſpublica mutaꝫ in rempublicam: ⁊ dicit ꝙ in argo cõtigit ꝙ inſignes ⁊ potentes cum eligerentur ad prelium ꝯtra Lacedemonios cõmiſſo prelio apud Mantineam vrbẽ magnam famã ꝯſecuti ſunt: ⁊ ob hanc cãm conati fuerũt deſtruere popularẽ ſtatũ ⁊ ꝯuertere in paucoꝝ potẽtiã: ⁊ ſic reſpublica mutabaꝫ in aliã rempu. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et apud Syracuſanos multitudo vrbana: qđ cã victorie belli aduerſus Atheniẽſes videbaꝫ fuiſſe rẽp. mutauit ad popularẽ ſtatum.

¶ Ponit quartũ exemplũ: in quo idẽ ꝓbaꝫ: ⁊ dicit ꝙ in ciuitate Syracuſanoꝝ cũ factũ fuiſſet ꝓliũ inter eos ⁊ Athenienſes ⁊ obtinuiſſent: cuius victorie cã populus fuit rẽp. mutauit in ſtatũ popularem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et apud Calcidenſes qđ ſimul cũ nobilitate ad opprimẽdũ Phoxũ tyrãnũ plebs inſurrexiſſet: ſtatim reip. gubernationem ſuſcepit.

¶ Ponit qntũ exemplũ: ⁊ dicit ꝙ ĩ Calcide ciuitate populus vna cũ diuitibus quẽdam tyrãnum interfeciſſet: ſtatim adheſit reip. dimittens priorẽ rẽp. ¶ Deinde cũ diẽ.

¶ Et apud Ambraciã eodeꝫ modo populus vna cũ aggreſſoribus Periandro tyranno expulſo in ſeipſum gubernationem conuertit.

¶ Ponit ſextũ exemplũ: ⁊ dicit ꝙ in Ambracia cuꝫ populus eieciſſet Periandrum qui tyrannizabat apud eos ſimul cum alijs diuitibus qui contrarij erant ipſi in populo inſtituit rempublicam ſibi conuenientem .ſ. ſtatum popularem dimittens priorem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et oĩno hoc latere non oportet: ꝙ q potẽtie cauſa fuerũt: ſiue priuati homines: ſiue collegia publica: ſiue tribus: ſiue ⁊ pars aliqua ciuitatis: ſiue quecunqꝫ multitudo ſeditionem cõmouent: aut.n. q honori illoꝝ inuidẽt: ſeditionem faciunt: aut ipſi propter ꝓualentiam par habere cum ceteris non acquieſcunt.

¶ Concludit vnam regulaꝫ vl̃em: dicens ꝙ vl̃r hoc dꝫ eẽ manifeſtum non dꝫ latere ꝙ quicunqꝫ propter potentiã aliquid ꝓclaꝝ fecerunt ſiue ſint idiote ſiue principes: ſiue ſint tribus alique: ſiue tota vna pars: ſiue qualiſcũqꝫ multitudo moueret ſeditionẽ: aut.n. qui inuident eis qui honoranꝫ in ciuitate mouent ⁊ faciunt ſeditionẽ. Aut illi q excellunt ⁊ magnũ aliqđ fecerunt ꝑpter potentiam nolunt manere cũ equalibꝰ ⁊ eis ꝯformari. Ex hoc.n. ꝙ magnuꝫ fecerunt inclinanꝫ ad magna: qbus reputãt ſe dignos. Jđ nolunt remanere cum equalibus: vnde ſi potentiam habeant ſeditionem faciunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Moueꝫ quoqꝫ reſp. qñ partes ille ciuitatis q̃ contrarie videnꝫ eſſe parificanꝫ: ceu diuites ⁊ plebs. Mediũ aũt paꝝ: aut nihil oĩo ſit. Si.n. queuis pars: ita robuſta fiat: vt ad illam q̃ ꝓdominabaꝫ proxime accedat: non tollerat poſthac diſcrimina ſubire. Quapropter ⁊ qui virtute ꝓcellunt nullã: vt ita dixerim: faciunt ſeditionẽ: pauci vero ſunt: alij ꝟo ꝑmulti. Uir. ergo in cunctis rebuſpublicis initia cauſeqꝫ ſeditionum ac mutationum in hunc modum fiũt.

¶ Declarat quando maxime moueñ reſpublice: ⁊ dicit ꝙ tunc maxime tranſmutanꝫ reſpub. quando due partes que videnꝫ eſſe contrarie: ſicut diuites ⁊ populus equanꝫ in potentia vel fere. Medij aũt nulli ſunt aut valde pauci: qꝛ tunc quelibet pars reputat ſe fortiorem alia: ⁊ nitiẽ repellere aliam. Et ſi contingit vnaꝫ partem ſuperare aliam inſtituit rempublicam que ſibi videtur. Si autẽ vna pars quecunqꝫ ſit illa excedat aliam in multo manifeſte: illa pars que exceditur nolens perire ſubijcitur parti que valentior eſt. Nec mouet ſeditionem contra illam. Et ꝓpter hoc manifeſtum eſt ꝙ illi qui excedũt alios in virtute non mouent ſeditionem: qꝛ pauci ſunt reſpectu multitudinis. Et tunc concludit ꝙ vniuerſaliter principia ⁊ cauſe ſeditionum ⁊ tranſmutationum rerumpublicaruꝫ ſm hunc modum fiunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mutaꝫ aũt reſp. qñqꝫ per vim: qñqꝫ per dolum. Per vim aũt aut ſtatiꝫ: aut poſtea compellendo. Nã ⁊ fraus duplex eſt. Nõnũqꝫ eni decepti ab initio ſua demũ ſponte recipiunt aliũ gubernãdi modũ. Deinde poſtea violenter cõſeruãt: vt accidit cũ quadringẽti illi Athenienſiũ reſpu. ſuſceperunt. Affirmantes.n. ꝙ

Perſaꝝ rex pecũias ad bellũ ↄtra Lacedemonios ſubminiſtraret: ac in eo mentiri nihilominus poſtea vi retinere gubernationem conati ſũt. Interdũ aũt ab initio ꝑſuadẽtes: ac poſtea rurſuꝫ perſuaſis ſpõte ac volẽtibus retinẽt gubernationem. Simpliciter ergo oẽs reſpu. ex his que dicta ſunt ↄtingit mutationes fieri.

¶ Declarat quõ ⁊ qualiter diſſidentes mouẽt reſp. ⁊ dicit ꝙ qñqꝫ mouẽt reſp. ⁊ trãſmutãt ꝑ violentiã. Qñqꝫ ꝑ fallaciã ⁊ aſtutiã. Per violẽtiam dupl̃r. Uno mõ in p̃n°. ſ. inferendo violentiã: ꝙ rẽp. quã inſtituunt teneãt. Alio mõ cogendo poſterius nõ in p̃n°: qñqꝫ.n. in p̃ncipio. qñqꝫ.n. ĩ p̃ncipio ſuadẽt ꝑ aſtutias talẽ vel talẽ remp. ⁊ decipiẽtes ciues trãſmutãt rẽp. illis nolẽtibus. Et itẽ in fine ſi nolũt reſilire: faciunt eis violentiã ⁊ cogunt eos tenere rẽpu. iã inſtitutã: ſicut accidit in quadringẽtis q deceperunt populũ dicẽtes ei: ꝙ rex daret pecuniã ad ꝓliandũ ↄ̃ Lacedemonios: ⁊ populus hoc audito noluit ⁊ inſtituit rẽp. quã iſti inſtituerũt. Poſtmodũ videns ꝙ mẽtiti fuerũt volẽs ↄ̃dicere illi conati fecerunt tenere eandẽ ⁊ obſeruare faciẽtes violentiã pp̃lo. Aliqñ aũt ↄtingit ꝙ in p̃ncipio ſuadẽt ⁊ recipiunt rẽpu. ⁊ poſtmodũ ꝙ eam obſeruant ⁊ ſuadẽt illis ꝑſuaſis p̃ncipant̃ illis volẽtibus. Et tũc recapitulat ꝙ ſimpliciter: h̃ ẽ vl̃r ſ̃ꝫ dcã ↄtigit fieri mutatiões oĩum rerũp.

Sed oportet in vnaquaque ſpecie rerumpublicarum hoc idem conſiderare. Lectio IIII.

¶ Poſtq̃ꝫ ph̃s declarauit cauſas ⁊ p̃ncipia ſeditionis ⁊ tranſmutationis rerũp. in vl̃i in q̃bus plures principant̃: in parte iſta icipit determinare in ſpeciali cãs ⁊ principia ſeditionis ⁊ tranſmutationis ipaꝝ. Et diuidit̃ in ptes tres. In p̃ma determinat cãs ſeditiõis ⁊ trãſmutationis ſtatus popularis. Scdõ paucoꝝ ibi. (Paucoꝝ aũt ⁊c̃.) Tertio ſtatus optimatũ ibi. (In optimatibus autem ⁊c̃.) Prima in duas. In p̃ia ꝓponit intentũ ſuũ. In ſcda ꝓſeq̃r ibi. (Popularis ergo ⁊c̃.) In prima dicit ꝙ poſtq̃ꝫ determinatũ eſt de cauſis ⁊ p̃ncipijs ſeditiõis ⁊ trãſmutationis rerumpu. in vl̃i: conſiderandũ eſt in ſpãli que ſunt accidentia ſ̃ꝫ que fit tranſmutatio ⁊ ſeditio ſ̃m vnãquãqꝫ ſpeciem reipu. pertinentes ⁊ conſiderantes ſ̃m vnamquãqꝫ in ſpeciali. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Popularis ergo ſtatus maxime recipit mutationes ꝓpter coꝝ hoĩum ꝑfidiã: qui ſunt q̃ſi duces in populo. Hi.n. p̃uatim egregiũ quẽqꝫ calũniando ↄſpirare ſimul cõpellũt. Cogit enim in vnũ cõis metus ẽt eos qui prius erant inimiciſſimi: publice vero multitudinẽ irritãt.

¶ Proſeq̃tur ⁊ diuidit̃ in duas. In prima tangit cãm ꝑ quã popularis ſtatus tranſmutat̃ abſolute. In ſcda tãgit cãm vel modũ trãſmutationis ibi. (Mutant̃ ẽt.) Pria in duas. In p̃ma facit qð dictũ eſt. In ſcda oñdit in quam rẽp. antiq̃tus magis fiebat tranſmutatio ibi. (Uetuſtis q̃dẽ.) Prima in tres. In p̃ma ponit cãm tranſmutationis popularis ſtatus. In ſcda manifeſtat ꝑ exẽpla ibi. (Et hoc fere.) In tertia reddit cãm cuiuſdã dicti ibi. (Et apd.) In prima dicit ꝙ pp̃lares ſtatus maxime tranſmutant̃: ⁊ patiunt̃ ſeditiões ꝑꝑ malitiã coꝝ q duces ſũt in pp̃lo. Iſti.n. ꝓpter malitiã vel ipudẽtiã coadunãt diuites: hoc aũt põt fieri dupl̃r. Uno° calũniãdo eos. Eſt aũt calũnia falſi crĩs ipoſitio. Et qñqꝫ dr̃ aliene rei vſurpatio ꝑꝑ falſi crĩs ipoſitionẽ. Qñ igit̃ iſti duces iponunt falſa crĩa diuitibus: diuites coadunant̃ inter ſe: ⁊ q̃uis diuites eẽnt ſepati ⁊ fortaſſis inimici: ꝑꝑ tñ calũniã coadiuuant̃: qꝛ timor cõis ↄgregat ⁊ adiuuat eos: q valde ſunt ſepati. Et rõ huius eſt: qꝛ timor eſt triſtitia vel turbatio ꝑꝑ fantaſiã futuri mali: ⁊ iõ ille q timet inq̃rit vias: ꝑ quas poſſit vitare malũ optimatũ futuꝝ: ſi ergo eſtimet ꝙ hoc faciet ſi ↄiungat ſe cũ inimico: ſe cũ illo. Eſt tñ intelligẽdũ ꝙ ſi motus timoris minor fuerit q̃ꝫ motus inimicitie: nõ ↄiungent̃ cũ inimico: ſi aũt maior ↄiunget̃ cũ eo ad repellẽdũ: ſemꝑ.n. ſeq̃t̃ motũ maiorẽ. Quare manifeſtũ eſt ꝙ diuites ↄiungũt ſeinuicẽ ⁊ ad vnũ: ⁊ ↄiuncti inſurgũt ↄ̃ multitudinẽ ⁊ opprimunt eã ⁊ trãſmutãt rẽp. Alio° coadiuuant duces diuites ꝓcurãdo ꝙ multitudo grauet̃ a diuitibus: vt m̃ltitudo grauata ab ipſis inducta ducibus inſurgũt ↄ̃ diuites: ⁊ tunc diuites timẽtes opprimi a multitudine coadunant̃ ⁊ inſurgũt ↄ̃ multitudinẽ ⁊ tranſmutant remp. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et hoc fere vbiqꝫ in hũc modũ fieri videm⁹. Nã ⁊ apud Choum popularis ſtatus interijt ob prauitatẽ coꝝ q pp̃luꝫ ducebãt. Nobilitas .n. ↄſpiratione facta regimẽ ciuitatis arripuit.

¶ Manifeſtat ꝑ exẽpla: ⁊ diuidit̃ in q̃nqꝫ ſ̃m ꝙ mãifeſtat per q̃nqꝫ exẽpla. Scda ibi. (Et apd̃ Rhodũ ⁊c̃.) Tertia ibi. (Apud Heracleã ⁊c̃.) Quarta ibi. (Nec m̃lto diſſil̃r.) Quinta ibi. (Cõtigit hoc idẽ ⁊c̃.) In p̃ma dicit: ꝙ ſi aliq̃s ↄſideret videbit in multis ꝙ pp̃laris ſtatus trãſmutat̃ ꝓpter maliciã ducũ pp̃li: nã in ciuitate q̃ dr̃ Chous popularis ſtatus fuit tranſmutatus ꝑꝑ malitiã ipſoꝝ: diuites enĩ coadunati fuerunt ⁊ inſurrexerunt contra multitudinem ⁊ tranſmutauerunt rempublicam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et apud Rhodũ: ipoſitis.n. pecunijs: q̃ conductis militibus ſoluerent̃: potentes q̃dam in populo ꝓ ſe eas retinebant. Prefecti aũt claſſis cũ pecunias non haberẽt: ac nihilomin⁹ nauigare ex lege cogerẽt̃: veriti penã iudicij ↄſpirationẽ inierunt ad popularẽ ſtatũ euertẽduꝫ.

¶ Ponit 2ᵐ exẽplũ. ⁊ dicit ꝙ ĩ Rhodo inſula duces pp̃li q ordinati erãt ad tractãdũ de ſtipẽdijs exſoluẽdis: q̃b⁹ debebant̃ ꝓhibuerũt ne redderent̃ hõiſ ſtipẽdia militib⁹ claſſis cũ eis debent̃: ipſi aũt ↄiũcti iſ(?)l ꝑꝑ metũ iudicij ⁊ iniurias p̃dcãs cõpulſi ſũt diſſoluere pp̃larẽ ſtatũ eoꝝ. Deĩ cũ dic̃.

¶ Apud Heracleã quoqꝫ populus oppreſſus eſt ea de cã: potentes enim q̃dam in populo illatis iniurijs nobilitatem expulerunt: illi vero poſtmodum conſpirantes ⁊ in vnum conuenientes in vrbẽ reuerſi populum oppreſſerũt.

¶ Ponit tertiũ exẽplũ: ⁊ dicit ꝙ in ciuitate q̃ dr̃ Heraclea ſtat⁹ pp̃laris fuit corrupt⁹ poſt receſſuꝫ ipſoꝝ diuitũ ꝑꝑ ipſos duces pp̃li: qꝛ diuites ꝑꝑ iniurias illatas receſſerunt a ciuitate: deĩde coadunauerũt ſe ⁊ coadunati ſupueniẽtes deſtruxerũt ſtatũ pp̃larẽ ⁊ iſtituerũt aliã rẽp. Deĩn cũ dic̃.

¶ Nec multo diſſimil̃r apud Megarenſes popularis ſtatus interijt: ductores.n. populi quo pecunias per honorum publicationẽ haberẽt multos e nobilitate pepulerant: vt tandẽ facta ſit per magna exuluꝫ multitudo. Exules ergo in vnũ ↄueniẽtes ꝓlio ſuparũt: oppreſſoqꝫ populo paucoꝝ potentiam conſtituerunt.

¶ Ponit quartũ exemplum: ⁊ dicit ꝙ in ciuitate Megareorum

reoꝝ popularis ſtatus fuit corruptus ꝓpter malitiā ducū
populi: qꝛ duces volentes hr̄e pecunias a diuitibus ꝑ bo-
norum publicationem eiecerunt multos diuites: ꝛ hoc do
nec fuerunt multi exules facti. Diuites aūt poſtmodum
coadunati fuerunt ꝛ venientes cōtra ciuitatem impugna
uerunt eam ꝛ deuicerunt: ꝛ tunc corrūpentes popularē in
ſtituerunt paucoꝝ ſtatum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Contigit hoc idem apud Cumas in popula
ri ſtatu quem deſtruxit Traſimacus.

¶ Ponit qntum exemplum: ꝛ dicit ꝙ iſtud idem accidit
apud Cumas. Ab illa.n. ciuitate fuit expulſus qdam noīe
Traſimacus a ducib⁹ ppl̄i. poſtmodū iſte inſurrexit ꝯ mul
titudinē ꝛ deuicit ꝛ mutauit rēpu. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et apud alios fere quis inſpiciat eodem mo-
do contigiſſe: interdum enim vt gratificenꝫ in
iuriantes nobilitatem cōſpirare faciunt: vel pa
trimonia diuidentes: vel redditus muneribus
publicis ſubicientes. Interdum vero calūniā
tes: vt bona opulentorum publicari faciant.

¶ Aſſignat cām cuiuſdā dicti: dixit.n. ꝙ duces populi mo-
uent multitudinē ꝯ diuites: declarat ꝓpter quā cām hoc
faciunt: ꝛ dicit ꝙ fere in oībus alijs apparebit: ſi aliqs con
ſideret: ꝙ tranſmutatꝫ popularis ſtatus: hoc modo. ſ. pro-
pter malitiam ducū populi: illi enim mouent multitudi-
nem contra diuites vel vt bene hēant a diuitibus ꝓpter i
iuſtitiā: vt. ſ. diuites ꝓpter iniuriam moueantꝫ a redimen
dum vexationē ſuā a multitudine odiente ipſos diuites: ꝛ
tunc ꝯtingit ꝙ diuites ꝓpter iſtam iniuriā coadunentur.
Quandoqꝫ aūt hoc faciunt: vt poſſeſſiones ſint equales:
vt per hoc de poſſeſſiōibus diuitū poſſint diuidere: vel vt
eoꝝ redditus muneribus publicis ſubijciantꝫ. Quandoqꝫ
aūt imponunt crimina diuitibus: vt per hoc relegentꝫ a ci
uitate ꝛ a populo cōfiſcentꝫ poſſeſſiones ipſoꝝ. Sicut eniꝫ
dictum fuit ſuperius: iſti duces populi adulatores ſunt: ꝛ
ideo faciunt ea que placent multitudini: ꝓpter qđ multū
lucrum afferunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vetuſtis quidē temporibus qñ idē erat po-
tens in populo ac belli dux: populares reſpu.
in tyrānidem mutabantꝫ. Et ꝑfecto antiquoꝝ
tyrānoꝝ plurimi ex popularib⁹ hoib⁹ facti ſūt.

¶ Declarat in quā remp. magis antiquitus fiebat trāſmu
tatio popularis ſtatus: qñ in tyrannidem: ꝛ primo propo-
nit. Scđo ꝓbat cum dicit. (Cauſa vero ꝛc̄.) In prima di
cit: ꝙ in antiqs tꝑibus qñ dux populi erat dux exercit⁹ po
pularis ſtatus tranſmutabatꝫ in tyrannidem vt frequenti
us: qꝛ fere plurimi antiquoꝝ qui fuerant tyranni ex duci
bus populi facti ſunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cauſa ꝟo cur tunc fierent: non aūt nunc illa
eſt: qđ tūc qui in populo maxime poterant ex
his qui bello gerendo perficiebantꝫ. nondum
enim dicendi peritiam habebant. Nunc autē
rhetorica arte ſuperueniente qui dicendi facul
tatem habent populos ducunt qdem: ſed qꝛ i
periti ſunt rerump. tyrannidem inuadere non
audent: ni ſicubi parum aliquid tale incidit.

¶ Aſſignat tres rōnes eius qđ ꝓpoſitum eſt: ꝛ ſm hoc di-
uidiꝫ in tres. Scđa ibi. (Tyrānides certe ꝛc̄.) Tertia ibi.
(Ac etiam ꝛc̄.) In prima dicit ꝙ cā quare antiqtus tranſ
mutabantꝫ in tyrānidem ꝛ mō non: eſt: qꝛ antiquitus du-
ces populi aſſumebantꝫ ex militātibus: iſti.n. erant magis
diſcreti ꝛ facundi ꝙ̄ alij: qꝛ exercitati: ꝛ qꝛ rhetoricam ha-
bebant. Homines aūt non erant cōiter potentes loqui: qꝛ
nec cōiter habebatꝫ rhetorica: ꝛ ideo illum qui magis erat
facundus ꝛ diſcretus ꝛ exercitatus in bello eligebant in
principem. Ille autem ſolus principans poſtmodum tyrā
niçabat: ꝛ ſic mutabatꝫ popularis ſtatus in tyrannidē: ſed
modo non ſic eſt: qꝛ rhetorica augmentata eſt: ꝛ multi no
uerunt eam: ꝛ ideo quicunqꝫ pnt loqui ꝛ diſcreti ſunt ſiūt
duces populi. Sed qꝛ non exercitati ſunt in bellicis: nō au
dent inuadere principatum: ita vt aliquis ſolus principetꝫ:
niſi accidat: ꝙ ſit aliquis diſcretus ꝛ facundus pre alijs ꝛ
exercitatus in bellicis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tyrannides certe frequentius fiebant prius
ꝙ̄ nunc: ꝛ ꝓpter magnas ptātes quibuſdā cō-
miſſas: ceu Mileti ex conſulatu: multaꝝ eniꝫ
ac magnaꝝ rerūꝫ poteſtatem habebat conſul.

¶ Ponit ſcđam rōnem ꝛ dicit ꝙ antiquitus plures erant
tyrannides ꝙ̄ modo. Et rō erat: qꝛ magni principatus cō-
mittebantꝫ vni: ille aūt trahebat dñium ad ſe: ꝛ principa-
batꝫ ſolus tyrāniçando: ſicut accidit in Mileto ciuitate: ꝙ
cuidā fuit cōmiſſus ꝯſulatus qui multoꝝ ꝛ magnoꝝ dñi
um hēbat: poſtmodū ſolus ꝑncipans tyrāniçauit. Quare
igiꝫ plures erāt antiqtus tyrānides ꝙ̄ mō: ꝛ reſp. trāſmu-
tabaꝫ in illā: que vt pluries accidebat: ideo popularis ſta-
tus tranſmutabaꝫ in tyrannidem. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Ac ēt ob id: qꝛ tunc vrbes non erant magne:
ſed rure homines habitabant ocium agentes.
ꝑterꝙ̄ ab agris qui patroni erāt in populis cū
viri militares eſſent tyrānidem inuadebant: id
qꝫ agebant oēs ꝑſtita ſibi prius fide a populo:
que acquirebaꝫ ex inimicitia aduerſus opulen
tos: vt Athenis Piſiſtratus per factioneꝫ cō
tra Pediacos ſuſceptā: ꝛ Megaris Theoge
nes armētis opulētorum occiſis: que iuxta flu
mē repperat paſcētia. Et Dionyſius accuſans
Daphneum ꝛ diuites meruit tyrannidem Sy
racuſis obtinere propter inimicitiā nobilitatis
ſibi fide a populo preſtita: qſi popularis eſſet.

¶ Ponit tertiā rōnem: ꝛ dicit ꝙ iterum manifeſtuꝫ eſt: ꝙ
antiqtus tranſmutabaꝫ popularis ſtatus in tyrannidem:
qꝛ ciuitates non erant multum magne: imo populus ha
bitabat in agris occupatus circa agriculturā: ꝛ iō parꝫ cu-
rabat de bono cōi. Unde illos q erāt magis ſagaces ꝛ me-
liores in ꝑplo: qñ bellicoſi exiſtebāt populus ꝑficiebat: ꝛ
principabanꝫ tyrannice. Tyranniçabant aūt: qꝛ credeba-
tur eis a vulgo: ꝛ cā huius erat: qꝛ ꝑſuadebant pauperib⁹
contra diuites. Efficax aūt perſuaſio erat inimicitia quaꝫ
ꝑtendebant contra ipſos diuites. Odio.n. habere inimicū
alicuius facit ipſum bene credibilē illi: ſicut accidit Athe-
nis: ꝙ qdam⁹ noīe piſiſtratus fecit ſeditiones cōtra pedia
cos. Et megaris Theogenes ſic nolatus a genere: ꝛ occidit
iuxta quēdā fluuium pecora diuitum Megareoꝝ ꝛ cepit
illos qui paſcebant pecora illa: ꝛ ex hoc beniuolus fuit po
pulo: ſimiliter Dionyſius accuſauit quendaꝫ nomine Da
pheum: ꝛ ſimiliter diuites: ꝛ ex hoc reputatus eſt dign⁹ ꝑn
cipari principatu tyrannico factus credibilis populo ꝛ re
putatus fidelis: tum qꝛ popularis erat: tum qꝛ videbatur
inimicitiam habere ad diuites. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mutanꝫ etiam reſp. ex conſueta gubernatio
ne in vltimā ſpēm popularitatis. Cū.n. per ele

ctionē ſunt magr̃atus: nō tñ a cēſu. Eligit autē populus ambientes populū: magiſtratuū gr̃a eo rē deducūt: vt ſit populus dñs etiā legum.

¶ Declarat quō ex vna ſpecie popularis ſtatus fiat trāſmutatio in aliam: ⁊ primo tangit modum. Secūdo remediū: ibi. (Remedium aūt ⁊c.) In prima dicit ꝙ ex populari ſtatu patria in qua principanť aliq liberi tranſmutatio fit in popularem ſtatum nouum: in quo tota multitudo dñatur ſm ſententiam: non ſm leges: ⁊ non principať aliquis ſm aliquā honorabilitatē. Fit aūt tranſmutatio iſto mō cum enim populus in tali rep. poteſtatē habeat in electione: duces populi qui principari intendunt ſua decreta ꝓponunt: ꝙ multitudo debeat principari: qꝛ melior eſt ꝙ̃ aliq de multitudine: ⁊ idō melius eſt principari totam multitudinem ꝙ̃ aliquos. Populus aūt libenter audit iſtā allegationē: ⁊ ideo inſtituit ꝙ tota multitudo principeť ſʒ legē: ⁊ dr̃ iſta ꝑplaris ſtatus nouus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Remediū aūt: ne hoc omnino fiat: vel vt minus fiat illud eſt: vt tribus qdem magr̃atū eligant: nō populus vniuerſus. Populariū igiť ſtatuū mutatiōes fere oēs ꝑ has fiunt cauſas.

¶ Tangit remediū contra iſtum modum tranſmutandi popularē ſtatum: qꝛ iſta ſpēs in quā fit talis tranſmutatio peſſima eſt: ⁊ dicit ꝙ remedium ne fiat huiuſmodi popularis ſtatus: vel vt minus fiat eſt ſuſtinere ⁊ procurare: ꝙ vna tribus eligat: ita ꝙ vna tribus mō eligat: deinde alia: ⁊ ſic deinceps: ⁊ non tota multitudo. Minor. n. eſt vna tribus ꝙ̃ tota multitudo: ⁊ ideo melius eſt eligere trib⁹ ꝙ̃ totaʒ multitudinē. Dicebat. n. ſupius ph̃s ꝙ totā multitudinē eligere ꝯtingit dupl'r. Uno mō diuiſim: vt mō vna tribus: deinde alia: ita ꝙ oēs partes obtineant electionē diuiſim. Alio mō coniunctim: ⁊ qꝛ primū pōt haberi accipiendū eſt magis. Et concludit ꝙ ꝓpter iſtas cās fere fiūt oēs tranſmutationes ſtatus popularis.

PAucorum autē gubernationes mutātur per duos maxime modos maniſeſtiſſimos. Lectio V.

¶ Poſtꝙ̃ determinauit ph̃s cauſas ſeditionis ⁊ tranſmutationis ſtatus popularis: in parte iſta determinat cauſas tranſmutationis ⁊ ſeditionis ſtatus paucoꝝ in particulari: ⁊ diuidiť in partes duas. In prima tangit modos: qbus trāſmutať ſtatus paucoꝝ. In ſcđa recapitulat: ibi. (Paucorum igiť ⁊c.) prima in duas. In prima ponit modos ꝑ ſe quibus tranſmutať ſtatus paucoꝝ. In ſcđa ponit vnuʒ modū accidētalē: ibi. (Fiunt ēt ⁊c.) Prima in duas. In prima ꝓponit: ꝙ duo ſunt modi qbus tranſmutať. In ſcđa ꝓſeqtur ibi. (Unum ſi iniurijs.) In prima dicit ꝙ ſtatus paucoꝝ tranſmutanť ſm duos modos: q ſunt valde maniſeſti: tranſmutanť. n. ꝓpter diſſenſiones diuitū inter ſe: ⁊ ꝑp diſſenſionē pauperꝝ ad diuites. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Unum ſi iniurijs afficiāt multitudinē: quilibet. n. patrōus ſufficit: ⁊ maxime ſi ex numero paucoꝝ dux aliqs exiſtat: quēadmodū in Naxo Ligdamus: qui tyrannideʒ poſtea inuaſit.

¶ Proſequiť ⁊ primo primū. Scđo ſcđm: ibi. (Habet autem.) In prima dicit ꝙ ꝓpter vnū tranſmutať ſtat⁹ paucoꝝ. ſ. ſi diuites principantes opprimant multitudinē iniuſta faciendo: cū. n. grauať multitudo inſurgit ꝯ diuites ⁊ expellit eos: ⁊ ſic corrūpit ſtatū paucoꝝ. Quecūqꝫ. n. ſit multitudo ſi pīs ⁊ vnanimis ſit: ſufficiens eſt ad expulſionē diuitū ⁊ corruptionē ſtatus paucoꝝ maxime potēs: q̃re ⁊ maxime ſi populus vnū ex paucoꝝ numero eligat ⁊ ducē faciat: ſicut factū fuit in Naxo: vbi ligdamus aſſumpt⁹ fuit in preſidem ex paucoꝝ ſtatu: qui poſtmodū tyrānizauit ſuper illos Naxeos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Habet aūt etiam ex alijs initium ſeditiōis differentias. Quādoqꝫ. n. ab ipſis opulentis qui non honoranť fit diſſolutio: cuʒ perpauci ſint illi: q dignitates vſurpant: vt in Maſſilienſib⁹: ⁊ in Hiſtro: ⁊ apud Heracleā: ⁊ in alijs ciuitatibus accidit: homines. n. ab honoribus excluſi res nouas moliri nō ceſſant: quoad ipſi quoqꝫ honorenť: qbuſdam. n. locis non ſimul ad remp. gubernandam recipiuntur filius ⁊ pater. Alicui vero frater ſenior ac iunior: ⁊ vbi paucoruʒ potentia ciuilior eſt: vt in Hiſtro ad popularem recidit: apud Heracleam vero a paucioribus ad ſexcentos.

¶ Proſeqtur alium modū qui eſt ꝓpter ſeditionē diuitūʒ inter ſe: ⁊ diuidiť in ſeptē ſm ꝙ ſunt ſeptem modi. Scđa ibi. (Mutata eſt etiaʒ Gnidi ⁊c.) Tertia ibi. (Mutātur etiam paucoꝝ ⁊c.) Quarta ibi. (Quod idē accidit in ⁊c.) Quinta ibi. (Euertunť etiam ⁊c.) Sexta ibi. (Fiunt etiā ⁊c.) Septima ibi. (Sepe etiam ⁊c.) In prima dicit ꝙ principatus paucoꝝ potentie patiť ſeditionē ab alijs diuitib⁹. Contingit. n. qn̄qꝫ ꝙ illi diuites qui non ſunt in principatu corrūpant rempu. Et hoc accidit qn̄ illi qui principanť ſunt pauci: ſicut accidit in Maſſilia: ⁊ in Hiſtro ⁊ in Heraclea: ⁊ in qbuſdam alijs ciuitatibus. Cōtigit. n. in illis ꝙ illi diuites: qui non principabanť exiuerunt ciuitatē vel ꝑp iniuriā illatā eis vel ꝓpter inuidiā: ⁊ erant extra ciuitateʒ donec poſſent tranſmutare antiquoꝝ fratrū principatus ⁊ poſtmodū iunioꝝ: ſilr̃. n. pater ⁊ filius non principabantur: ſed pater tantum vel filius tm̃: nec niſi duo fratres: videlicet antiquior ⁊ iunior: ⁊ maxime accidebat ī illis ciuitatibus: in qbus paucioꝝ patritia illuſtrior erat: ⁊ ſic accidit in Hiſtro: vbi ꝓpter diſſenſionē diuitū ex p̄dictis cauſis exortā mutatus eſt ſtatus paucoꝝ in popularē: ⁊ ſimiliter in Heraclea a paucioribus ad ſexcentos propter eandem cām tranſmutatus eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mutata eſt etiam Gnidi paucorum potentia ſeditione inter nobilitatē ipſaʒ coorta: ex eo ꝙ pars eorum ab honoribus excludebať. Siquideʒ pater filiū impediebat: ⁊ frater fratrē: nec niſi qui ſenior foret honorabať. Inſurgēs enim populus per illoꝝ diſcordiam ac ducem nactus: ex ip̄a nobilitate peruicit: imbecillis. n. aduerſa pars erat: ⁊ apud Erithrienſes ī paucorum gubernatione regiaꝝ vrbium antiquis tēporibus: lʒ diligenter curarent qui in gubertione illarum verſabantur: tamen qꝛ per pauci erant non tulit populus: ſed rempu. mutauit.

¶ Ponit ſcđm modum ⁊ dicit: ꝙ in Gnido ciuitate tranſmutata fuit paucoꝝ potentia propter hoc ꝙ diuites inter ſe fecerunt diſſenſioneʒ. Cū. n. pauci eſſent principantes ⁊ plures diuites non principantes fecerunt ſeditionem. Cū enim pater principareť ⁊ filius non poſſet: mouebat ſeditionem filius cōtra patrem: iterum cuʒ plures fratres nō poſſint principari ſed ſenior: minor mouit ſeditionem ad

uerſus fratrẽ ſeniorẽ. Jpſis aũt diſſentiẽtibus: multitudo grauata ꝓpter eoꝝ ſeditionem inſurrexit cõtra illos ⁊ eb tinuit ⁊ aſſumpſit ſibi in principem vnũ ex illis: cũ eniʒ diuites ſint diuiſi non poſſunt obtinere cõtra multitudinẽ: nam qđ diuiſum eſt propter ſeditionem debile eſt: omnis enim virtus diuiſa minoꝛ eſt ſeipſa vnita: ſimiliter ⁊ apud Eritbrienſes cũ eſſet ſtatus paucoꝝ regiarum vrbium antiquitus: quãuis principantes bene regerent illos: q erãt in repu. tñ qꝛ pauci erant: populus indignatus inſurrexit ⁊ tranſmutauit rempu. paucoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mutant̃ ẽt paucoꝝ gubernationes ex ſeipſis ꝓpter factiones ipſoꝝ: q plus poſſe volunt.

¶ Ponit tertium modũ: ⁊ primo ponit ipſum. Scđo manifeſtat ipſuʒ ibi. (Hoc aũt dupliciter fit: qñqʒ. n. ⁊c.) Jn prima dicit φ itex tranſmutantur paucorum ſtatus quaſi ex ſeipſis a principio intrinſeco ꝓpter diſſenſionẽ ⁊ ꝯtẽtionẽ ipſoꝝ: ⁊ plus poſſe volunt. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Hoc autem dupliciter fit. Quãdoqʒ enim ſibi aſciſcunt ⁊ coniungunt alios: ex ipſo numero paucorum: vt Athenis in triginta illis fecit Calicles: ⁊ in quadringentis Phrimeus: qñqʒ vero ipſi qui ſunt ex paucorũ numero vendicant ſibi plebẽ: vt apud Lariſſam nobilitas plebem colebat: ex eo qꝛ per plebem fiebat electio magiſtratus illius qui cuſtodia reipu. vocabat̃: ⁊ in quibuſcũqʒ gubernationibus paucorũ: non illi ipſi eligunt ad magiſtratus: qui ⁊ gerere illos poſſunt: ſed ex cẽſibus magnis tribuunt̃: vel ex aliquo corpore. Electio tñ eorũ per ciues fit: vel per plebeʒ: vt Abidi: ⁊ vbi iudicia non ſunt ex his: qui remp. gubernãt colẽdo plebẽ: quo coꝝ ſuffragia ꝓmereãt̃: rẽp. mutãt: vt apud Heracleã ꝯtigit: que eſt in ponto.

¶ Diſtinguit duos modos: qbus ꝑpotentes mutant ſuum regimen. i. paucoꝝ potentiaʒ. Jn prima dicit φ hoc qđ dictum eſt: φ. ſ. potentes ꝓpter factiones mutent gubernationeʒ paucoꝝ duobus modis fit. Uno mõ qñ ꝑdicti potentes adiungunt ſibi alios ex ipſo numero paucoꝝ: qꝛ ſic per huiuſmõi diuiſionẽ mutãt remp. ſicut Calicles Athenis fecit cuʒ eſſent triginta potentes: ⁊ phrimeus cũ eẽnt quadringenti: ſic. n. eos diuidens mutauit eoꝝ ſtatuʒ: alio modo qñ pauci ꝑpotentes conciliant ſibi plebẽ: ſicut contigit in Lariſſa ciuitate. Jn illa. n. ꝓncipantes hñtes cuſtodiam ciuiũ: qꝛ eligebant̃ a populo ⁊ colendo plebeʒ regebant ipſam: ſimiliter in alijs gubernationibus paucoꝝ in quibus ipſi potentes: qui pñt gerere magiſtratũ nõ eligũt ad magiſtratus: ſed ꝯmittit̃ ciuib⁹ electio vel plebi: ita tñ φ ſm magnos cenſus vel ex determinato alio genere fiat electio: vt Abidi: ⁊ ſilr ipſi qui remp. gubernant non iudicant: ſed hoc ꝯmittunt plebi eã colendo. Ut igit̃ eoꝝ ſuffragia promereri poſſent: cum ⁊ electio ⁊ iudicia ad plebẽ ſpectent: nimium fauentes populos rempu. mutabunt: videlicet ex paucoꝝ potentia in popularem: vt apud Heracleam cõtigit que eſt in ponto. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod idem accidit qñ in gubernatione paucoꝝ quidã exiſtentes ad pauciores etiam rempu. trahunt. Pares. n. ceteris eſſe querẽtes cõpellunt̃ populum in ſui auxilium adhibere.

¶ Ponit quartũ modum: ⁊ diuidit̃ in tres. Jn prima põit modum illum. Jn ſcđa oſtendit qñ maxime corrumpitur paucoꝝ ſtatus ibi. (Fiunt ẽt ⁊c.) Tertio q̃ paucoꝝ potentia non de facili corrumpit̃ ibi. (Concoꝛs vero ⁊c.) Jn prima dicit: φ paucoꝝ ſtatus contingit corrũpi ex ſe qñ ſunt aliqui diuites principantes: ⁊ principatus reducit̃ ad pauciores: ita φ pauciores principent̃ q̃ prius: tunc enim diuites qui expelluntur a principatu videntes ſe contemni volentes magis equale ⁊ proportionale q̃ quod alijs ſint ſubiecti: conuocant populum in auxilium: ⁊ tunc trãſmutant rempublicam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fiunt etiã mutationes in gubernatione paucorum quãdo ꝓdigaliter viuentes qui gubernant per luxuriã patrimonia conſumpſerunt: optant. n. res nouas huiuſmodi hoĩes. Tyrãnidemqʒ vel ſibi ipſis: vel alteri affectant: quẽadmodũ Hipparinus Dioniſiũ Siracuſis: ⁊ Amphiboli Cleotim⁹ Calcidẽſes Colonos ſuperinduxit: ⁊ cũ veniſſent ſeditionẽ cuʒ illis contra diuites fecit: ⁊ in Egina qui negociuʒ illud Carithi Athenienſi cõfecerat res nouas molitus eſt: propter huiuſmodi cãm. Hi ergo hoĩes conſumptis patrimonijs aut res nouas cõmouent: aut rẽp. furtis expilant. Jtaqʒ ſeditiones aut ab ipſis: aut ab illis concitantur: aut eorum furta non tollerant: vt Apollonie: que eſt in ponto accidit.

¶ Oſtendit qñ maxime corrumpit̃ ſtatus paucoꝝ: ⁊ dicit φ contingit ſtatum paucoꝝ tranſmutari: maxime. ſ. quãdo diuites conſumpſerunt bona ſua viuendo impudice ⁊ inhoneſte. Cũ enim aſſueuerunt viuere delitioſe cõſumẽtes ꝓpria non hñtes diuitias: appetunt vndecũqʒ habere eas: vt poſſint cõtinuare delitias aſſuetas. Credunt autẽ ſe poſſe habere diuitias: quas appetunt vndecũqʒ habere eas: vt poſſint cõtinuare delitias aſſuetas. Credunt autẽ ſe poſſe habere diuitias: ſi turbent remp. ⁊ ideo q̃runt ⁊ ꝓcurant innouare remp. ⁊ tunc ꝯtingit φ iſti ꝑferant̃ ⁊ principent̃ tyrãnicãtes: qꝛ. n. conſumpſerunt bona ſua viuẽdo voluptuoſe: alijs ꝯtingit φ habeant amicos: amant̃ eniʒ maxime liberales viuendo ⁊ expẽdendo. Et iõ contingit cũ turbant remp. φ habent amicos fautores ⁊ ꝑficiunt̃: ſi aũt non poſſint preficí in tyrãnum ꝓcurant ⁊ diſponunt φ alius ſit princeps: vt per hoc acgrentes amicitiam illi⁹ poſſint hẽre qđ expendant: ſicut accidit in ciuitate Syracuſanoꝝ. Hipparinus. n. cuʒ cõſumpſiſſet bona ſua: ⁊ nõ poſſet prefici in principẽ: ꝓcurauit φ Dionyſius tyrãnicaret: ⁊ in ciuitate que dr̃ Amphibolis qdam: cui nomẽ erat Cleotimus Calcidenſes aduenas induxit: ⁊ mouit ſeditionem cõtra diuites: ſimiliter in Egina ciuitate: cum qdam motiſſet cãm contra Carithem: cũ conſumpſiſſet bõa ſua conatus eſt tranſmutare rẽp. ꝓpter eandem cãm: vt. ſ. poſſet habere diuitias ex quibus delitioſe viueret: conant̃ ergo iſti tranſmutare rempu. ſm hunc modum mox vt poſſunt: ⁊ ſi non pñt prefici in tyrãnos: nec ꝓcurare aliquem alium: furant̃ ⁊ rapiunt bona cõia: ⁊ ideo faciunt ſeditiones: vel iſti q pugnant cõtra illos fures ⁊ raptores: ex quo contingit mutare rempub. ſicut accidit in Apollonia: que eſt in ponto: ibi enim cum qdam conſumpſiſſet bona ſua: ⁊ non poſſet prefici in tyrannum: nec procurare φ ali⁹ eẽt incepit rapere ⁊ furari bona communia: ⁊ tunc mota fuit ſeditio in ciuitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Concoꝛs vero ſi ſit paucoꝝ gubernatio ex ſe

ipſa non facile interijt: huius ſignum eſt apud Pharſalum vrbem reip. ſtatus: pauci ſiqdeꝫ in ea ciuitate gubernatores multorū ſunt dñi: q: ipſi inter ſe recte ac debito more ſe gerūt.

¶ Oſtendit qñ paucoꝝ ſtatus non de facili corrūpit: ꝛ dicit ꝙ ille ſtatus paucoꝝ nō de facili corrumpit in quo diuites ſunt cōcordes ex ſe ꝛ bene vtunt oībus que ſubſunt reipu. vnoquoqꝫ ſm gradū ſuūꝫ. Signū aūt dicit eē rēp. q̄ erat in ciuitate q̄ dicebat pharſaleū: illi. n. q ibi regnabāt pauci erāt: tñ multoꝝ erāt dñi vnde bene vtentes ſeipſis vnicuiqꝫ attribuētes qḋ ꝓportionabile erat: q: tales viuūt in volūtate finis ꝛ in volūtate eoꝝ: que ſunt ad fineꝫ ꝛ vnū finē intēdūt: ꝛ ea q̄ ſunt ad illū finē. Rēp. aūt taliū non eſt facile corrumpere: ꝛ dicit ex ſeipſa: q: ab exteriori agente poteſt corrumpi. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Euertunt etiam qñ in paucoꝝ gubernatione aliam paucoꝝ gubernationē efficiūt. i. qñ eoꝝ ad quos pertinet gubernatio reip. q pauci ſunt ſelectio q̄dam fit: neqꝫ habilitas eſt omnibus ad maximos magiſtratꝰ dignitateſqꝫ poſſe aſſumi. Quod apud Elidē vrbē qñqꝫ ꝯtigit: nā cū paucoꝝ eēt gubernatio reip. admodū pauci coꝝ ad ſenatoriū ordineꝫ: q̄ erat ꝑpetua dignitas: ꝑuenire poterāt: ob id qḋ erat potētiū hic ordo: ac ꝑſimilis Lacedemoniorum ſenatui.

¶ Ponit qrtum modum: ꝛ diuidit in duas. In prima ponit modum illū. In ſcḋa declarat qñ fit trāſmutatio paucoꝝ potētie ſm modū: ꝛ alios magis ibi. (Fit aūt.) In prima dicit ꝙ ꝯtingit aliqñ paucoꝝ ſtatum tranſmutari: qñ fit tranſmutatio a ſtatu paucoꝝ aſſueta ad aliū magis cōmunem ꝛ paucoꝝ. Hoc aūt contingit qñ ſunt pauci ꝑncipantes: ꝛ ſint alij viri diuites ꝛ inſignes: qui nō participāt principantibus. Videntes. n. ꝙ non attingunt ad principatum reputāt ſe contemptos: ꝛ ideo mouent ſeditionem ꝛ reducunt paucoꝝ ſtatū ad cōſorem magis: in quo plures diuites q̄ꝫ prius principantur: ſicut accidit in Elide ciuitate: reſpu. n. ipſorum regebatur per paucos. Cuius rō poterat eſſe: q: illi qui erant principaliores in reipu. regimine erant tñ nonaginta ꝛ principatus eoꝝ perpetuus erat. Et iteꝝ aliquo decedente alij habebant ꝑtātem aliū eligendi. Unde freq̄ntius eligebāt amicos ꝛ notos: ſicut fiebat ī rep. Lacedemonioꝝ: de qua dictū eſt in ſcḋo huius: ꝑꝑ qḋ alij videntes ſe ꝯtēptos mouerūt ſeditionē ꝛ mutauerūt rēp. in cōem ſtatū paucoꝝ magis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fit aūt mutatio gubernationis paucoꝝ: ꝛ in bello ꝛ in pace. In bello qdem ꝙ populo diffidentes conducto milite vti cōpellunt: ꝛ q illis preficit ſepe tyrānꝰ euadit: vt Corinthi Timophanes: qḋ ſi plures ꝑficiunt ipſi ſibi potētiam parant. Interdum vero iſta formidātes qui regunt populum recipiunt ad reip. cōmunionem: quoniaꝫ neceſſitas cogit populo vti.

¶ Declarat qñ fit trāſmutatio: ꝛ primo declarat ꝙ fit tpe belli. Scḋo ꝙ fit tpe pacis: ibi. (In pace aūt.) In prima dicit ꝙ tranſmutat paucoꝝ ſtatus tpe belli ꝛ tēpore pacis: ꝛ tpe belli ꝑpter hoc ꝙ diuites diffidunt de multitudine. Multitudo. n. inuidet diuitibus ꝛ reputat ſe ꝯtēni ꝑpter hoc ꝙ non reputat ab eis. Ipſi aūt contēpti odiunt eos. Unde rōnabilr hoc ꝑſentientes diffidunt de eis: ꝛ tñ ops ꝙ ipſi multotiens ꝯ aduerſarios vtant multitudine hñte potentiā. Cogitant ēt ꝙ quecunqꝫ multitudo eleuauerit in principē ſibi dans ꝑtāteꝫ eidē ille principabat: ſicut accidit in Corintho ꝙ multitudo inſurrexit ꝛ aſſumpſit ſibi vnum tyrānum cui nomen erat Timophanes: ꝛ iſte fuit princeps illoꝝ. Si aūt plures aſſumpſerit: iſti magis erūt domini ꝛ facilius maiorē habentes poteſtatē: ꝛ q: diuites timent iſta tradunt dñiūꝫ reip. multitudini: ne totū amittant: propter. n. bellum opꝫ eos vti multitudine: poſſet. n. contingere ꝙ aduerſarij preualerent ꝛ ꝙ amitterent poſſeſſiones ſuas. ¶ Deinde cū dicit.

¶ In pace auteꝫ ꝑpter diffidentiā quā inter ſe habent cōductis militibus cuſtodiā tradūt: ꝑficiuntqꝫ illis virum aliquē qui ad neutrā partem magis inclinare videat. At iſte ſepe fit dominꝰ partis vtriuſqꝫ: qḋ accidit in Lariſſa vrbe Aleuadēſibus rēp. tenētibus: ꝛ apud Abydum tpe ſodalitatū: quarū vna erat Ephiadi.

¶ Declarat qualiter corrūpit tempore pacis: ꝛ dicit ꝙ tpe pacis corrumpit paucoꝝ ſtatus ꝑpter diffidentiam diuitum adinuicē: q: n. diuites diffidunt de ſe inuicē muniūt ſe ponendo cuſtodiā mutuā in mutationibus ꝯ inuicem: ꝛ tunc ꝯtingit q populus grauatus ꝑpter diſſenſioneꝫ ipſorum inſurgit contra ipſos: ꝛ contingit ꝙ aſſumit vnum ꝛ ille fit princeps: ſicut in Lariſſa ciuitate accidit in principatu Aleuadenſium: ꝛ circa Abydum ciuitatem in ſocietatibus: quaꝝ vna fuit eoꝝ qui dicunt Ephiadi dicti a loco illo vel regione diſſentientibus diuitibus inſurrexit populus: ꝛ fecit vnum preſidem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oriunt etiam ſeditiones per excluſionē aliorum ab alijs factam eoꝝ ipſoꝝ: qui ſunt in paucorum gubernatione: quando de nuptijs vel de iudicijs concertant: quemadmoduꝫ de nuptijs ſupra diximus. Et in Eretria paucorum gubernatio equitum ſublata eſt per Diagorā: qui affectus iniuria fuerat ex nuptijs. Ex iudicio autē apud Heracleā ſeditio extitit: ꝛ Thebis ob adulterij iudicium. Atqui vtroqꝫ in loco non iniuſta fuerat accuſatio: ſed per factionem pena nimis exaſperata: apud Heracleam quidem aduerſus Euectionem. Thebis vero aduerſus Archinū: quem inimici peruincentes in foro ligari: ac ceruicem eius anulo ferreo includi fecerunt.

¶ Ponit ſextū modū. Et dicit ꝙ fiunt ſeditiones ꝛ tranſmutationes paucoꝝ potentie ꝑpter hoc: ꝙ illi qui ꝑncipātur circumueniunt alios: cū. n. populus videt ſe deceptum a diuitibus indignat ꝛ mouet ꝯ ipſos faciens ſeditioneꝫ: ꝛ ꝯtingit ꝙ tranſmutet rēpu. illā. Silr fit tranſmutatio ꝑpter diſſenſiones que fiunt ꝑpter nuptias vel iudicia: propter diſſenſiones qdeꝫ: que in nuptijs fiunt de qbus dictū eſt prius: ꝙ cū qdam deſponſaſſet q̄dam nolens eā accipere: ductus conſilio cuiuſdā cōtigit ꝙ ſeditio facta fuit. Silr paucoꝝ potentia que erat in Eretria ciuitate Diagoras princeps equeſtrū diſſoluit ꝑꝑ iniuriā ſibi illatam circa nuptias. Silr in ciuitate Heraclea facta fuit ſeditio ꝑpter ſniam datā a iudice cōtra quēdam. Silr Thebis fuit ſeditio ꝑꝑ qḋdā iudiciū adulterij. Et q̄uis iſte iuſte mouerent: tñ mouebant ſeditionalr ꝑ ſeditionē faciēdo violentiam: ſicut

tiã:ſicut ⁊ in Heraclea ciuitate:qdam moti fuerũt ꝯ queᷓdam:cui nomen erat euectio. Et q̃uis iuſte mouerenť: tñ ſeditionalr mouebanť. Silr thebis ciuitate qdã moti fuerunt circa Archinũ quedã:ꝯtendebãt.n.cũ inimicis ⁊ volebant inimici ipſoꝝ:ꝙ ligareť in foro: ⁊ q̃uis iſti mouerenť iuſte:tñ mouebanť ſeditionalr. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Sepe etiã paucoꝝ gubernationes diſſolute fuerunt ob nimiã dominationẽ nõ ꝓbantibus qbuſdã ex ipſis q gubernabãt hmõi exceſſum: vt accidit his qui apud Gnidũ ⁊ apud Chiã: per paucorum potentiam gubernabant.

¶ Ponit ſeptimũ modũ. Et dicit ꝙ aliqñ corrũpiť ſtatus paucoꝝ:qꝛ valde dñatiuꝰ eſt:⁊ p̃ncipãtes dñi: qꝛ.n. volũt vti ſubditis:ſicut ſeruis ꝯtingit eos ꝯtriſtari ⁊ inſurgunt ꝯ eos ⁊ aſſumentes ſibi vnũ ex illis expellunt alios ⁊ corrũpunt paucoꝝ potẽtiã:ſicut corrupta fuit in Gnido ⁊ illa q̃ erat in Chio:qꝛ p̃ncipantes volebãt vti eis ſicut ſeruis ꝑꝑ ꝙ inſurrexerũt ⁊ mutauerũt reꝑ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fiunt etiã caſu mutationes illis:qui vocanť reſpu. ⁊ gubernationis paucoꝝ: vbicũqꝫ a cẽſu ſumunť ad deliberandũ ⁊ iudicanduꝫ ⁊ ad ceteros magr̃atus. Sepe.n.cõſtitutus primo cenſus ad pñs tp̃s:vt participent in paucorũ: qdem gubernatione pauci in rep. mediȷ vero felicitate aliqua ſupueniente vel ꝑ paceꝫ: vel ꝑ aliam cãm:contingit eaſdẽ poſſeſſiones multi maioris p̃ciȷ fieri: itaqꝫ omnes efficiunť habiles ad cunctos reip. gradus: dignitateſqꝫ ſuſcipiendas. Idqꝫ contingit interdum ſenſiꝫ ⁊ latenter: interdum celerius.

¶ Declarat qualr corrũpiť ſtatus paucoꝝ per accñs. Et dicit ꝙ ſtatus paucoꝝ ⁊ reſp. trãſmutanť qñqꝫ ab euentu:⁊ ſm accñs. Et hoc ꝯtingit. qñ illi q principanť p̃ncipatu cõſiliatiuo vel iudicatiuo ſm aliquã honorabilitatẽ determinatã principanť:puta cũ determinať q̃titas diuitiaꝝ: quã hñtes licitũ eſt attingere ad p̃ncipatũ. Cõtingit.n.aliqñ. vbi determinata eſt ⁊ ſtatuta honorabilitas ſm quaꝫ principanť ⁊ i ſtatu paucoꝝ pauci:⁊ in rep. mediȷ:poſtmodũ multos vel oẽs venire ad illã honorabilitatẽ ⁊ hoc exiſtente felicitate:vel ꝑꝑ pacẽ:vel ꝑꝑ aliã bonaꝫ fortunã:ita vt oẽs digni ſint oĩbus principatibus:oĩbus autem principantibus fit ſtatus popularis:quare tranſmutať ſtatꝰ paucorum in popularem ab euentu. Similiter eſt de republica. Hec autem tranſmutatio quandoqꝫ fit paulatim ⁊ latenter:quandoqꝫ autem celeriter. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Paucoꝝ igiť gubernationes mutanť ⁊ ſeditionẽ recipiũt per hmõi cãs:oĩno aũt ⁊ popularis ſtatus ⁊ paucoꝝ potentie ꝯuertunť. Interdũ ṽo in ꝯtrarias ſpẽs. Sed in eas que ſũt ꝓpriȷ generis: ceu ex inſtitutis popularibꝰ: ⁊ paucoꝝ in ipſa ꝓpria: ⁊ ex illis rurſus in iſta.

¶ Recapitulat: ⁊ dicit ꝙ propter iſtas cãs que dicte ſunt paucoꝝ ſtatus tranſmutanť ⁊ ſuſtinẽt ſeditiones. Ulterius dicit ꝙ ſtatus popularis tranſmutať in ſtatũ paucoꝝ: qñqꝫ ṽo e ꝯ̃rio. Aliqñ ṽo nõ eſt trãſmutatio reip. in aliã rẽpu. ſm genus:ſed ſm ſpẽm aliã vel modũ illius:velut qñ ſtatus pplaris in quo dñať aliqs ſm leges trãſmutať in illum in quo dñať tota multitudo vel alia ſm ſñias ⁊ voluntates:nõ ſm leges. Similiter ſe hꝫ de paucoꝝ potentia.

In optimatibus aũt ſeditiones fiũt. Interdũ qdem ex eo ꝙ pauci ſint honoꝝ participes: qđ in paucoꝝ gubernatione diximus ſeditioneꝫ mouere. Nã ⁊ optimatũ gubernatio quodã mõ paucorũ eſt. In vtraqꝫ.n. pauci gubernant. Non tñ ꝓpter idẽ pauci: cũ videať ꝓpterea optimatuꝫ gubernatio eſſe paucoꝝ: maxime vero id accidere: neceſſe eſt qñ ſit multitudo aliter ſentientium: quaſi ſimiles ſm virtutẽ: velut apud Lacedemonios hi qui Parthenie nũcupabanť. Ex ſilibus.n. erãt: quos dep̃heẽſos res nouas moliri i Coloniã Tharẽtũ miſere. Lect. VI.

¶ Poſtq̃ phs determinauit cãs ſeditionis ⁊ trãſmutationis ſtatus popularis ⁊ paucoꝝ: nunc determinat cãs ſeditionis ⁊ tranſmutationis optimatũ ⁊ reip. diſtincte ꝯ alias. Et diuidiť in duas. In p̃ma facit qđdaꝫ dictũ. In ſcđa ꝯcludit qđdã cõe oĩbus ibi. (Diſſoluanť ṽo ⁊c̃.) adhuc p̃ma in duas. In prima aſſignat cãs hmõi tranſmutatiõis. In ſcđa declarat ꝓpter quã cãm qñqꝫ latent hꝯ tranſmutationes ibi. (Maxime ṽo latent ⁊c̃.) prima in duas: qꝛ duo erant modi optimatũ: vnus ſimplex: alter mixtus. Primo declarat cãs ⁊ principia ſeditiõis ⁊ tranſmutationis ſimplicis ſtatus optimatũ. Scđo mixte ⁊ cũ hoc reip. ibi. (Diſſoluũť aũt ⁊c̃.) P̃ zia in quinqꝫ ſm ꝙ ponit qnqꝫ modos qbus fit ſeditio ⁊ tranſmutatio ſimplicis ſtatꝰ optimatũ. Scđa: ibi. (Uel qñ aliq ⁊c̃.) Tertia: ibi. (Uel qñ vir ⁊c̃.) Quarta ibi. (Preterea cũ aliȷ.) Quinta ibi. (Inſuꝑ ſiqs ⁊c̃.) In p̃ma dicit ꝙ in ſtatu optimatũ fiũt ſeditiones qñqꝫ: qꝛ pauci ſunt honorati ⁊ principãtes p̃ncipatu. qđ qdem mouebat ſeditionẽ: vt dictũ eſt in ſtatu paucoꝝ: qꝛ ſtatꝰ optimatũ aliqualr eſt ſtatus paucoꝝ. Eſt autem ſtatus paucoꝝ: qꝛ in vtraqꝫ pauci principanť: non tñ ꝓpter eandẽ dignitatẽ pauci ſunt principantes in vtraqꝫ: qꝛ in paucoꝝ ſtatu ꝓpter hoc ſunt principantes: qꝛ principanť ꝓpter diuitias. Pauci aũt ſunt diuites in ſtatu optimatũ: ⁊ principanť ꝓpter virtutẽ: pauci aũt virtuoſi ſunt: iõ videlicet pauci ſunt principantes. Cõtingit aũt maxĩe ꝓpter hꝯ fieri ſeditiões qñ ſunt multi aſtuti: ⁊ quaſi ſiles virtuoſis: qꝛ.n. aſtuti ſunt pñt inuenire diuerſas vias ad malũ finẽ ꝓpter qđ ſciunť: ⁊ pñt mouere ſeditiones. ſicut accidit in lacedemonia: qdaꝫ.n. dicti parthenie. i. honeſti. Parthe.n. in greco virgies dicunť: ⁊ inde parthenie. i. virgines temperati ⁊ honeſti ſimiles exiſtentes virtuoſis ꝓpter apparentiã tẽperantie: qꝛ non participabant principatu ꝓcurauerũt ſeditionẽ: qđ aliȷ aduertentes eos cõprehẽdentes eos relegauerũt a ciuitate: mittentes eos in coloniam tharentũ: ⁊ ibi inhabitarunt. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Uel qñ aliqui inhonoranť cũ ſint magni ⁊ nihilo inferiores virtute q̃ꝫ illi qui honores capiunt: quemadmodum Liſander a regibus.

¶ Ponit zᵐ modũ dicens: ꝙ aliqñ ꝯtingit fieri ſeditionẽ: qñ aliq magni ⁊ nõ minus ṽtuoſi q̃ꝫ principantes inhonoranť a p̃ncipantibꝰ aliȷs inhonorationibꝰ nõ decẽtibꝰ eos. Indignati.n. mouent ſeditionẽ: ſicut liſander cũ eſſet magnus ⁊ nõ minor q̃ꝫ aliȷ p̃ncipãtes cũ inhonoraretur a regnantibus mouit ſeditionem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uel qñ vir fortis ⁊ magnia i ñ ſit p̃ceps honoꝝ: queẽadmodũ Cynadõ ille q cũ iuratione fcã ꝑ ageſilai tp̃a ſparciatas opp̃mere tẽtauit.

¶ Ponit 3^m modū. Et dicit ꝙ iteꝝ fit ſeditio in ſtatu optimatum ⁊ trāſmutatio qñ eſt aliqs virilis ⁊ prudens: q ſm ſuā eſtimatiōem nō participat pncipatu. Talis.n. reputās ſe ↄtemptū mouet ſeditionē: ſicut Cynadon: qui cū eſſet ſubditus Ageſilao virilis exiſtēs ordinauit ꝙ diuiſio fieret inter ſparciatas: ⁊ hoc mō eos opprimere tentauit.

¶ Preterea cū aliȷ̄ paupertate nimia premūꝰ: aliȷ̄ diuitiȷ̄s abundāt: qḋ maxime in bello ↄtingit: ⁊ accidit hoc Lacedemoniȷ̄s meſſinēſi bello. Oſtēdit hoc Thireus poeta in illo carmie qḋ inſcribiꝰ bona diuiſio. Exhauſti.n. qdāꝫ p id bellū ac paupes facti cenſebant agros equa portione ciuibus eſſe diuidendos.

¶ Ponit quartū modū dicens: ꝙ aliqñ fit ſeditio in ſtatu optimatū qñ aliq ſunt valde pauperes: aliȷ̄ valde diuites. Tunc.n. ↄtingit ꝙ pauperes inuidentes diuitibus mouēt ſeditionē ↄ illos: ⁊ hoc maxime fit tpe belli: pp qḋ ↄtingit fieri vt frequentius ſeditionē: ſicut accidit in lacedemōia ſub bello ↄ meſſinenſes. Paupes.n. tribulati pp paupertatem ex bello ↄtinuo mouerunt ſeditionem ↄ diuites: ⁊ voluerunt regionem facere equalem. Hoc aūt dicit eſſe manifeſtum ex dicto thirei poete: qui hoc dixit in poeſi dicta bone diuiſionis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſuper ſiquis magnus ⁊ potens etiam maior fieri ac ſolus domiari velit: vt apud Lacedemōios videꝰ Pauſanias ille feciſſe qui dux belli aduerſus Medos fuit: ⁊ apud Carthaginenſes Hanno.

¶ Ponit qntū modum. ⁊ dicit ꝙ ſi ſit aliqs magnꝰ: vel ſꝫ genus: vel ſm diuitias: vel virtutē ⁊ poſſit: ⁊ adhuc aptus ſit fieri maior: ⁊ non hēat monarchiā mouet ſeditionē. Cū enim iſte ſit magnus ⁊ potens ⁊ reputet ſe maiorē aliȷ̄s: ſi non principeꝰ reputat ſe contemptum: ⁊ tunc mouet ſeditionē: ſicut accidit in lacedemonia cum pauſanias fuerat dux belli aduerſus medos: ⁊ hanno apud Carthaginenſes qui cum eſſent magni ⁊ non principarentur mouerunt ſeditionem. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Diſſoluunꝰ autem maxime ⁊ reſpu. ⁊ optimatum gubernationes propter tranſgreſſionē iuſtitie in ſeipſis factam.

¶ Determinat cās ⁊ principia ſeditionis ⁊ tranſmutatiōis optimatū reſp. mixte: ⁊ cū hoc reip. Et diuidiꝰ in duas ſꝫ ꝙ aſſignat duos modos. Scḋa ibi. (Adhuc aūt ⁊c̄.) pma in duas. In pma tangit modū illū. In ſcḋa oñdit in quaſ rēpu. maxime fit hꝯ tranſmutatio: ibi. (Totalr aūt ⁊c̄.) Adhuc pma in duas. In prima tangit cāꝫ ſm quā hꝫ fieri ſeditio ſm iſtū modū. Scḋo manifeſtat illā: ibi. (Huiꝰ aūt ⁊c̄.) in prima dicit ꝙ corrumpunꝰ reſp. ⁊ ēt optimatū ſtatus ꝓpter tranſgreſſionē iuſtitie que eſt reſp. Et rō huius eſt: qꝛ reſp. ſaluaꝰ pp mutuā cōicationē ſm aliquā ꝓportionē. Huiuſmodi aūt cōicatio ſm ꝓportionē iuſtitia eſt: quare reſp. ſaluaꝰ iuſtitia exiſtente. Si ergo fiat tranſgreſſio corrumpitur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Huius aūt origo eſt nō bene tēperatā ſimul eſſe ac ꝑmixtā in repu. qdem popularē gubernationē ⁊ paucoꝝ. In optimatibus ꝟo iſta ſimul atqꝫ virtutē maxime illa duo popularēꝫ: dico atqꝫ paucoꝝ. Hec.n. ⁊ reſp. conanꝰ miſcere: ⁊ multe illaꝝ que optimates vocātur.

Differūt.n. optimates ab illis: que appellanꝰ reſp. in hoc ⁊ ob id ſunt alie eaꝝ minꝰ: alie magis durabiles. Illas.n. que magis declināt ad paucoꝝ potentiā optimates appellant: illas vero que ad multitudinē. reſp. vocāt. Quapropter tutiores ſunt iſte ꝗ̄ alie. Fortius.n. eſt id quod plus pōt ac magis acquieſcunt equū habentes. Qui vero diuitiȷ̄s abundant ſi reſp. excellentiam eis tribuat contumelia ceteros afficere pergunt: nec per habentes conquieſcunt.

¶ Manifeſtat cām iſtā: ⁊ dicit ꝙ cā ⁊ principiuꝫ quare fit tranſgreſſio iuſti in optimatū ſtatū: ⁊ in rep. eſt: qꝛ non bñ mixte ſunt ex illis: ex qbus nate ſunt miſceri: puta reſp. nō eſt bene mixta ex potentia paucoꝝ ⁊ populari ex qbus cōponiꝰ. Optimatū vero nō eſt bene mixta ex ꝑdictis. ſ. paucoꝝ ſtatu ⁊ populari: ⁊ cū hoc ex virtute. Maxime aūt declināt a iuſto qñ nō bñ mixte ⁊ ꝓportiōate ſunt ꝗ̄ cū ad duo iſtoꝝ. Dico aūt iſta duo paucoꝝ ⁊ popularē: reſp.n. ſūt maxime ex iſtis duabꝰ mixte: ſimilr ⁊ multe optimates. In hoc.n. differunt reſp. ab optimatibus: qꝛ reſp. ſunt mixte tm̄ ex duobus ꝑdictis: optimates aūt ex eiſdē ⁊ ex virtute: ꝗ̄uis ꝗ̄dam magis ex illis duobus. Et ꝓpter hoc ꝙ reſp. ⁊ optimates ſunt mixte ex iſtis ⁊ magis inclināꝰ ad vnū ꝗ̄ ad aliud: māifeſtū ꝙ ꝗ̄daꝫ ſūt māſue magis: ꝗ̄dā minus. Ille.n. q̄ meliꝰ mixte ſunt magis ↄtinuari pñt ꝗ̄ q̄ minus. Sicut.n. in nālibus mixtū ex aliqbus ꝗ̄to meliꝰ mixtū eſt: tanto plus ↄſeruaꝰ in eſſe: ⁊ ꝗ̄to peius mixtuꝫ eſt ⁊ magis inclinaꝰ ad alteꝝ miſcibiliū: tāto minus: ſic ē in rebꝰpu. Ille.n. que bene mixte ſunt: manſue ſunt magis: ⁊ que male minus. Illas aūt reſp. que declinant ad ſtatum paucoꝝ vocant aliq optimatū ſtatū: qꝛ in vtraqꝫ fit diſtributio pncipatus ſm excellentiā ⁊ dignitatē aliquāꝫ virtutis ⁊ nobilitatis: ⁊ in vtriſqꝫ pauci pncipanꝰ. Et iō ille: que inclināt ad ſtatus paucoꝝ dicūꝰ ſtatus optimatū: ille reſp. que declināt ad multitudinē reſp. cōi noīe dicūꝰ. Ex quo manifeſtū eſt ꝙ reſp. cōi noīe noīata ſecurior eſt ꝗ̄ ſtatus paucoꝝ ⁊ ꝗ̄ ſtatus optimatū. Et aſſignat duplicē rōneꝫ: vna eſt qꝛ in rep. multitudo dñaꝰ: ſed in ſtatu paucoꝝ ⁊ populari pauci. plus autē pōt multitudo ꝗ̄ pauci: ⁊ fortior eſt: ⁊ iō magis pñt ↄſeruari ꝗ̄ alie. Alia rō eſt: qꝛ in rep. magis fit diſtributio bonoꝝ ⁊ pncipatuū ſm equalitatem ꝗ̄ in aliȷ̄s. In aliȷ̄s.n. fit diſtributio ſm excellentiā quandā. Hoīes aūt cōiter plus appetūt equale: ⁊ iō amāt plus hoīes cōiter rēp. ꝗ̄ alias: ex quo ſequiꝰ ꝙ plus ↄſeruaꝰ ⁊ ſecurior eſt ꝗ̄ alie. Si aūt aliq abundent vel in diuitiȷ̄s: vel in aliȷ̄s: ſi reſp. ad exceſſum inclinet: ſicut ſtatꝰ paucoꝝ ad exceſſum diuitiaꝝ: ⁊ ſtatus optimatū ad exceſſuꝫ generoſitatis: tunc ſequentes motum iſtius exceſſus faciliter iniuriabunꝰ volentes ſuperare alios: ⁊ tunc fit tranſgreſſio iuſti qḋ erat ꝓbandum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Penitus.n. ad ꝗ̄cūqꝫ ſpēm declinet gubernatio ciuitatis in eā tranſmutaꝰ vtriſqꝫ ſuū augentibus: velut reſpu. ad populū: optimates ad paucoꝝ potentiam: vel in cōtraria: ceu optimatum gubernatio in popularem: tanꝗ̄ eniꝫ iniuriam patientes in contrarium trahunt: qui magis ſunt inopes: reſpu. vero in paucoꝝ potentiam tranſmutanꝰ. Solum eniꝫ ſtabile eſt ſm dignitatem equum ⁊ habere ſua que ſunt.

¶ Oſtēdit in quas reſp. fit tranſmutatio earūdem magis.

Et diuidiꝰ

Et diuidiẜ in duas. In p̄ma facit qđ dictū eſt. In ſcđa manifeſtat dictum per exemplū ibi. (Contingit ꝛc.) In p̄ma dicit ꝙ reſpublica totalr̄ trāſmutaẜ in illā ad quā declinat magis vtriſq; augentibus qđ ſuū eſt: hoc eſt ip̄etu volētiū trāſmutare remp. augente iclinationē reip. ꝛ iclinationem reip. augentē impetum volentiū tranſmutare: ſicut reſpu. declinat ad ſtatum popularē: ꝛ qn̄q; in illaꝫ tranſmutaẜ. Similr̄ ſtatus optimatuꝫ ad paucorum declinat ꝛ in illaꝫ tranſmutaẜ. Si enim in ſtatu opimatuꝫ mixta diuites excedant ꝛ fiat diſtributio ſm excellentiā diuitiaꝝ fit ſtatus paucoꝝ. Qn̄q; vō trāſmutaẜ in cōtrariū: ſicut ſtatus optimatū ad popularē: ꝛ reſp. ad ſtatū paucoꝝ. Cum enim ſtatus optimatuꝫ declinet ad ſtatum paucoꝝ. ſi diuites excedant: tunc pauperes videntes ſe grauatos ꝛ iniuſta ſuſtinētes inſurgant cōtra eoſdem: ꝛ tranſmutāt ſtatū optimatuꝫ in ſtatū popularem trahentes ad ſe. Similr̄ reſp. tranſmutatur in ſtatū paucorū: qn̄q; vō in ſtatum popularē. Sola enꝫ illa bene mālura eſt: in qua obſeruaẜ equale ſm dignitatem: ꝛ tradiẜ vnicuiq; qđ ſuū eſt. Si igitur in rep. cōmuni noīe dicta plus attribuaẜ pauperib⁹ q̄ȝ diuitibus: ꝛ nō attribuatur ſm ſuaꝫ dignitatē: inſurgūt diuites cōtra remp. ꝛ trāſmutāt eaꝫ in ſtatū paucorum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Contingit v̄o id: qđ modo diximus in Thuriȷ̄s. Qđ eni a maiore cenſu erant magiſtratus in minorē facta eſt mutatio: ꝛ in plures gubernatōes. Et qꝛ agros totos poſſidebat nobilitas contra legem. Nam gubernatio eius ciuitatis erat ipſoruꝫ: itaq; plus habere poterant. At populus bello exercitatus ac potētior effectus q̄ȝ illorum cuſtodes: nobilitatē cōpulit agros qui cōtra legem tenebantur dimittere.

¶ Manifeſtat qđdā dictū per exemplū ꝙ .ſ. reſp. tranſeat ad remp. ad quā declinat. Et dicit ꝙ illud qđ dictū eſt accidit in thuriȷ̄s ciuitate. In illa enim fiebat diſtributio p̄ncipatus ſm quādaꝫ honorabilitatē generis vel diuitiaꝝ magnā: ita ꝙ pauci attingebāt ad ipſum: ꝛ poſtmodū contingit ꝙ mutata fuit ꝛ plures erant p̄ncipantes: ꝛ ꝙ nō fiebat diſtributio p̄ncipatus ſꝫ tātā honorabilitatē: ſed ſm minorem. Cum inſignes ꝛ diuites p̄ncipare ntur reſp. erat magis paucoꝝ: ꝛ ideo poterat facere exceſſum. Poſtmodū cū populus eſſet exercitatus in bello factus fuit potentior ꝛ valentior: inſurrexit cōtra illos inſignes ꝛ p̄ncipantes: ꝛ maiores habens diuitias ꝛ compellens eos dimittere regioneꝫ: mutauit rempu. in ſtatum popularē. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Inſup qꝛ oēs optimatū ſpēs ad paucoꝝ potētiam declinant: nobilitas in illis plus hēt velut apud Lacedemonios opes ꝛ diuitie in paucis ſunt: ac magnā licentiam hēt nobilitas faciendi quodlibet: ꝛ cui velit gratificandi.

¶ Ponit 2ᵐ modū ſeditionis ꝛ tranſmutatiōis ſtatus optimatū. Et p̄mo ponit illū modū. Secūdo manifeſtat ꝑ qđdaꝫ exēplū: ibi. (Que cauſa ꝛc.) In p̄ma dicit ꝙ iterū fit ſeditio ꝛ trāmutatio in ſtatu optimatū: qꝛ omnis ſtatus optimatum mixtus magis eſt ſtatus paucoruꝫ. et ideo diuites plus habent de bonis cōmunibus q̄ȝ paupes. Cauſa aūt quare in ſtatu optimatū plus attribuaẜ diuitibus eſt: qꝛ in ſtatu optimatū diſtributio honorū ſm dignitatē virtutis fit: ita ꝙ qui plus ꝑticipant v̄tute plus recipiūt de bonis cōmunib⁹. ſꝫ diuites plus attingūt ad virtutē: vel videnẜ attingere q̄ȝ pauperes. Hn̄t enī illud per cuius defectū egeni iniuriaẜ .ſ. diuitias. Et ideo in ſtatu optimatū plus recipiūt diuites q̄ȝ pauperes. Sicut accidit in lacedemonia. In illa enim ciuitate pauci fuerunt diuites ꝛ habentes ſbās ꝛ attingentes ad p̄ncipatū in rep. Etiā alia licet facere inſignibus qcqd volunt ꝛ curare de quocūq; volerunt. Ex hoc aūt ꝙ egeni vident diuites plus recipere de bonis cōmunib⁹ q̄ȝ ipſi recipiunt īuident ꝛ cōtriſtanẜ ꝛ īſurgunt cōtra eos: ꝛ contingit ꝙ mutēt remp. ꝛ ſic ſtatus optimatū mixtus mutaẜ in ſtatum popularem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que cauſa fuit vt Locroruꝫ ciuitas interiret ꝓpter Dionyſiȷ̄ clientelas: qđ nō contigiſſet in populari ſtatu: neq; in ea optimatū gubernatione: que mixta ꝛ temperata eſſet.

¶ Manifeſtat per qđdā exēplū. Et dicit ꝙ ꝑꝑ hoc cōtingit ꝙ ciuitas locroꝝ deſtructa fuit. In ciuitate enim ipſoꝝ diuites plus recipiebāt q̄ȝ paupes: ꝛ ex hoc mota fuit ſeditio in ciuitate: ꝛ inſurrexit multitudo cōtra diuites: ꝛ aſſumēs ſibi in p̄ncipem Dionyſiū trāſmutauit ſtatum optimatuꝫ. Poſtmoduꝫ ille tyrānizauit: ex quo ciuitas illa deſtructa fuit: hoc aūt non cōtingeret in ſtatu populari ꝛ optimatū bene mixto. Quare manifeſtū eſt: ꝙ ſtatus optimatū mixtus ex hoc corrumpitur ꝙ diuites plus recipiunt q̄ȝ pauperes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maxime vero latent optimatū gubernatōes paulatiꝫ ſeſe diſſoluentes: qđ qdem dictuꝫ eſt prius vniuerſaliter de omnibus rebus publicis: idq; inter cauſas mutationis minuta paruitas appellatur. Quando enim omittunt aliquid ex his: que ad remp. pertinent: ac deinde aliud paulo maius facilius mouent: quouſq; totam moueant reip. formam.

¶ Declarat ꝓpter quā cām latent tranſmutationes ſtatus optimatū ꝛ reip. Et p̄mo ponit rōnes. Secundo manifeſtat per exempluꝫ: ibi. (Qđ in thuriȷ̄s.) In p̄ma dicit ꝙ tranſmutatiōes ſtatus optimatum: vel ipſi ſtatus optimatū cū tranſmutanẜ maxime latent: qꝛ paulatim ꝛ ſm modica corrūpitur qđ fuit dictū p̄us: vbi dictū fuit de cā trāſmutationis cuiuſlibet reip. vlr. Tranſgreſſio eniꝫ eius qđ eſt modicū cauſa eſt tranſmutatiōis: qꝛ qn̄ fit tranſgreſſio ſm modicū ab eo qđ exigitur ad remp. qꝛ modicū eſt non curaẜ. Iteꝫ cum trangreſſio ſm aliud modicū fit negligiẜ. Sic aūt ꝓcedendo paulatiꝫ ꝑmittant maiores motus negligendo quouſq; moueant totam remp. Sicut eniꝫ videmus in actibus moralib⁹ ꝙ vnus act⁹ iclinat ad cōſimileꝫ actum: ꝛ exercitiū inducit inclinationē ad cōſimiles actus: ſic eſt in rebuſp. ꝙ quādo ꝑtermittaẜ illđ qđ eſt neceſſariū ad remp. iſte defectus inclinat ad cōſimilem actum. Et ſic tandem per proceſſum continuuꝫ inducitur tanta inclinatio ad cōtrarium reipu. ꝙ corrumpitur: qꝛ igitur ſm modica fit iſta corruptio ꝛ paulatim nō appꝫt. ¶ Deīn cū dic.

¶ Quod in Thuriȷ̄s accidit. Cuꝫ enim legem haberent: per quā non niſi intermiſſo qnquennio preturā gerere licebat: iuniores qdā rei militaris periti: ꝛ apud multitudinem famā habentes: cum ceteros qui in rebus gerendis verſabantur ſpnerent: ac faciliter ſe ꝯſecuturos arbitrarentur: legem totam illaꝫ tollere aggreſſi ſunt: lata altera lege vt liceret ꝯtinue eoſdē pretores eſſe. At enim magiſtratus qui ꝑerat ſuffragiȷ̄s. Appellabantur v̄o ꝯſultores cōmoti prius ad reſiſtenduꝫ: tamen poſtea deſtiterūt

putãtes q̃zuis hac vna lege ſoluta: tamen ceteras eſſe permanſuras. Poſtea ſ vo prohibere volentes ne alia mouerentur: nihil ꝓficere valuerũt: ſed mutata eſt eorum reſp. in potentiã eorum qui nouas res aggrediebantur.

¶ Manifeſtat qđ dictum eſt per exẽplum. Et dicit ꝙ reſp. thurioꝝ per hunc modũ deſtructa fuit paulatĩ .ſ. ⁊ ſm modica. Nã cũ ibi eſſet lex ꝙ nullus poſſet tenere preturã niſi per quinque annos: contigit ꝙ qdam facti fuerũt bellicoſi ⁊ fortes ⁊ beniuoli multitudini deputate ad cuſtodiã: contemnẽtes aũt vilitates ciuitatis: ⁊ credentes ꝙ poſſent eius multitudine obtinere qđ volebant: conati ſunt deſtruere iſtam legem: ⁊ ſuaſerunt multitudini ꝙ ydeꝫ poſſent tenere ducatũ exercitus per totã vitã. Cõſiliarij aũt ꝓncipãtes hñtes ꝑtãteꝫ ſup inſtitutione legum ⁊ deſtructione cũ mouerent̃ ad cõtradicendũ: finaliter tñ ꝑſuaſi ſunt iſtud cõcedere: ⁊ cõſiderauerũt ꝙ circa alias ꝑtes reipu. de cetero nihil imutarẽt. Poſtmodũ conati iſti fuerũt deſtruere aliã legẽ: ⁊ perſuaſerũt multitudini cui erant beniuoli. Cũ aũt ꝓncipãtes vellẽt reſiſtere nõ potuerũt: imo totus ordo reip. paulatĩ ⁊ ſm modica corruptus eſt tranſmutatus in potẽtiã paucoꝝ: ⁊ dominiũ eorũ qui conati fuerũt inſoleſcere a rep. inexiſtẽte ꝑus: ⁊ deſtruere ipſaꝫ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Diſſoluuntur ſ vo cuncte reſp. interdũ per ſeipſas. interdũ per externam cãꝫ quãdo cõtraria gubernatio ſit vel prope vel longe quidem: ſed admodum potens. Qđ qdem cõtigit Athenienſibus ⁊ Lacedemõijs. Athenienſes enim vbiq̃ potẽtiã paucoꝝ. Lacedemonij ſ vo vbiq̃ popularẽ ſtatũ euertebãt. Vñ igitur rerump. mutationes ſeditioneſq̃ exoriant̃: fere dictum eſt.

¶ Concludit qddaꝫ vle q̃tum ad oẽs reſpu. Et dicit ꝙ oẽs reſpu. corrũpunt̃ vel ex ſeipſis ꝓpter diſſenſionẽ ciuiũ: vel ab aliqua cã extrinſeca. Qñ eni eſt reſpu. cõtraria extra vł ꝓpe ciuitatẽ vel longe que potentiã hẽt ſupra ciuitatẽ illã corrũpit iſtã ꝓpter cõtrarietatẽ. Unũ eni cõtrariũ natũ eſt diſſoluere aliud. Sicut accidit apud Athenienſes ⁊ lacedemonios. Cũ .n. Athenienſes haberẽt rẽp. popularẽ: dẽſtruebãt ſtatũ paucoꝝ ⁊ mutabãt in ſtatũ popularẽ. Et lacedemonij cũ ſtatũ paucorũ haberẽt vbiq̃ corrũpebant ſtatũ popularẽ ⁊ mutabãt in ſtatũ paucoꝝ. Et tũc recapitulat dicẽs ꝙ vnde fiunt tranſmutationes ⁊ corruptiones rerump. fere dictum eſt.

DE conſeruatione autem earum ⁊ communiter ⁊ ſeorſum de vniuſcuiuſq̃ conſequens eſt vt dicamus. Lectio. VII.

¶ Poſtq̃ ꝑ̃us declarauit cauſas ⁊ ꝓncipia corruptionis tranſmutatiõis rerũp. ⁊ in vlı ⁊ in ꝑticulari: determinat in vniuerſali ⁊ in particulari cauſas ⁊ elemẽta per que ſaluãtur. Et ꝓmo dat intentũ ſuũ. Secũdo ꝓſequitur. ibi. (Illud ergo ⁊c̃.) Eſt autẽ intelligẽdũ ꝙ in dando elementa: per que ſaluant̃ reſp. nõ ꝓcedit ſicut ꝓceſſit ſupius in dando cãs deſtructionis earũ: qꝛ ſupius ꝓmo dedit cãs corruptionis ⁊ tranſmutationis rerũp. in vniuerſali. Scdo in ꝑticulari ſm vnamquãq̃ remp. diuiſim. Sed hic ſic non faciet: ſed ſimul dat elemẽta per que ſaluatur vnaqueqꝫ reſp. in generali ⁊ in ꝑticulari. Dans igitur intentionẽ ſuã dicit: ꝙ poſtq̃ determinatum eſt de cauſis ⁊ ꝓncipijs trãſmutationis vniuſcuiuſqꝫ reip. in vniuerſali ⁊ ꝑticulari: cõſequenter determinandum eſt de ſaluatione vniuſcuiuſqꝫ reip. determinando que ſunt elementa ⁊ in vniuerſali ⁊ in particulari per que ſaluantur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Illud ergo ante oĩa patet: ꝙ ſi ſciamus per q̃ corrumpunt̃ reſp. ſcimus etiaꝫ per que conſeruantur. Contrarioꝝ eniꝫ cõtrarij effectus. Corruptioni autem cõſeruatio eſt cõtraria.

¶ Proſequitur: Et diuiditur in duas. In ꝓma oñdit vnde pñt accipi elemẽta per que ſaluant̃ reſpublice. Secũdo accipit ipſa. ibi. (In illis igitur ⁊c̃.) In pª dicit ꝙ ꝓmo iſtud manifeſtũ eſt ꝙ ſi habemus que ſunt cauſe ⁊ ꝓncipia per que corrũpunt̃ reſpu. habemus que ſunt cauſe ⁊ ꝓncipia ꝑ que ſaluantur. Et rõ huius eſt: qꝛ contrarioꝝ 9ria ſunt ꝓncipia. Sed corruptio ⁊ ſaluatio ſunt contraria. ergo habet cõtraria ꝓncipia. Si ergo habemus que ſunt ꝓncipia tranſmutationis ⁊ corruptiõis rerũp. habem9 que ſunt ꝓncipia ſaluationis: q̃ſi contraria. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In illis igitur rebuſp. que laudabiliter permixte ac tẽperate ſunt: illud eſt diligenter obſeruandũ ne qd ex legib9 iſtitutiſq̃ moueat̃: maxime q̃ ab eo cauendũ qđ paulatim repit. latet enim corruptio: qꝛ non tota ſil' fit. decipiturqꝫ mens ab illis: vt ſophiſtica illa ratio: ſi vnũq̃dq̃ puſillũ ⁊ oĩa. hoc autẽ eſt vt ſic: ⁊ eſt vt nõ. Totum eni ⁊ oĩa nõ puſillũ: ſed cõpoſita ex puſillis. Una igit̃ cuſtodia aduerſus hoc principiũ eſt opponenda.

¶ Accipit hꝫ ꝓncipia ⁊ eſt itelligẽdũ ꝙ reſp. põt corrũpi vel deſtrui corruptione ꝓpinqua vel remota. Et ſm hoc diuiditur in duas. In ꝓma dat elementa que ꝓſeruãt remp. a corruptiõe remota magis. Secundo dat elemẽta que ꝓſeruãt eã a corruptione ꝓpinq̃ magis: ibi. (Cõſeruantur aũt ⁊c̃.) Circa ꝓmã intelligendũ ꝙ reſpu. põt corrũpi corruptione remota tripłr. Primo ꝓpter negligentiaꝫ eius ꝙ paruum eſt. Secũdo ꝓpter ꝑſuaſionẽ adulatoꝝ. Tertio ꝓpter malũ modũ ordinis reip. Et ſm hoc diuidit̃ pars iſta in tres. In ꝓma dat elemẽta per que ſaluant̃ a corruptione: que ẽ per negligẽtiã eius quod eſt paruum. Secũdo illa per que ſaluatur a corruptione que eſt per adulationẽ. Tertio illa per que ſaluatur ab ea que eſt ꝓpter malũ ordinẽ. Et incipit ſecũda: ibi. (Deinde nõ cõfidere ⁊c̃.) Tertia: ibi. (Inueniri licet ⁊c̃.) In ꝓma dicit ꝙ in oĩbus rebuſp. bene mixtis hoc oportet obſeruari: ꝙ nõ fiat tranſgreſſio in aliquo ⁊ maxime ꝙ nõ fiat ſm hoc qđ eſt modicũ. Aliquãdo eniꝫ contingit ꝙ ſubintrat talis ſeditio que fit ſm modica: ⁊ latet ꝓpter eius paucitatẽ vel curatur. Et ſi negligunt̃ hmõi ꝓuaricationes facient vnã magnã ꝓuaricationẽ que corrũpet remp. Sicut enim parue expenſe frequẽter facte corrũpunt totã ſubſtantiã alicui9: ſic parue ⁊ modice ꝓuaricationes frequẽter facte corrũpunt totã remp. hmõi aũt corruptio latet ſepe: quia nõ fit ſimul ⁊ ſꝫ magna: ſed fit paulatĩ ⁊ ſm modica. mens enim quãdoq̃ paralogiçat̃. hmõi enĩ parue ꝓuaricationes paralogiçant̃ ipſam: ſicut quedaꝫ oro ſophiſtica. Arguit eniꝫ ſic. penes ſeipſum ſi vnaqueqꝫ ꝓuaricatio parua eſt ⁊ oẽs parue ſunt: ſed iſtud verum eſt vno modo. Alio mõ nõ eſt verũ: qꝛ totũ ⁊ oĩa ſimul ſumpta nõ ſunt parua: ſed diuiſim ſumpta parua ſunt. Dicendũ eſt igitur ꝙ li oẽs poteſt teneri collectiue vel diuiſiue. ſi diuiſiue vera eſt: oẽs enim ꝓuaricationes diuiſim ſumpte parue ſunt. ſi collectiue: fłm eſt. oẽs enĩ cõiuncte nõ ſunt paruũ qd: ſed magnũ. Et tunc concludit ꝙ vnum elementũ eſt vt caueatur ne fiat aliqua tranſgreſſio vel preuaricatio.

¶ Deinde

¶ Deinde cum dicit.

¶ Deinde nõ confidere his: que fingũtur quodãmõ et adumbrantur ad populũ. Reprobantur enim ex ipſis operibꝰ. Qualia vero dicamꝰ reipu. figmenta ſuperius eſt oſtenſum.

¶ Ponit documentũ qđ pſeruat a corruptione que fit p ſuaſionẽ adulatorũ. Adulatores enim ſuadent multitudini q̃ placent illi: et nõ ſuadẽt ꝓpter bonũ multitudis: ſed ꝓpter bonũ ſuũ. Unde cõtingit ꝙ talia qñq; ſuadẽt ex qbus corrumpitur reſpu. et ideo dicit phus: ꝙ deinde cauendũ eſt ne aliquis credat adulatoribus qui cõiungunt ſe multitudini gratia ſophiſmatis: hoc eſt vt decipiant. Qđ aũt iſtis nõ ſit credendũ apparet: nam ex operibus poſſunt argui. Secundam aũt ꝙ dicit phus x° ethicoꝝ. de his que ſunt in paſſionibus et actionibꝰ ſmones minus ſunt credibiles operibꝰ. Et ideo ſi ſuadeant aliqd et faciant cõtrariũ: magis credendum eſt operibus ipſoꝝ q̃ perſuaſionibꝰ. Que autẽ et qualia ſũt p que apparenter adulatores decipiunt dcm̃ eſt pus.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Intueri licet quaſdam reſpu. durare non ſolum ex optimatibus: verũetiam ex paucorum potẽtijs. nõ q2 per ſe ipſe ſtabiles ſunt: ſed q2 hi qui gubernant recte ſe gerunt tam erga eos: qui ſunt extra rempublicam q̃ erga eos qui in reipublice gubernatione verſantur. Erga eos quidem qui non participes ſunt gubernationis nõ afficiendo ipſos iniurijs: ac preſtantiores ipſorum ad participationẽ reipublice recipiendo: cupidoſq; honoris non deprimendo: neq; multitudinem ſuis cõmodis fraudãdo. Ergo illos vero qui ſocij in gubernanda republica ſunt humane inuicem ac populariter ſe gerẽdo. Equalitas enim illa que in populari ſtatu affectatur: ea in ſilibus nõ ſoluz iuſta eſt: verũetiã vtilis.

¶ Ponit tertium elemẽtum qđ pſeruat a corruptione q̃ eſt ꝓpter inordinationẽ vel in ſeipſis: vel in alijs. et primo proponit qđdaz manifeſtũ cõtingens in multis. Secũdo ex illo cõcludit elemẽtuz ſuuz: ibi. (Quamobrẽ etc.) In pma dicit ꝙ iteruz manifeſtuz eſt et põt videri: ꝙ quedaz reſpublice manſiue ſunt. nõ q2 ſint recte ordinate ſicut ſtatus optimatum ſimplex: ſ3 q2 pncipantes hñt vtuntur et his que ſunt i republica: et his que ſunt extra. His aũt que ſunt ſub republica nõ faciendo iniuſtitiã cõtra illos qui ſunt extra rẽpublicaz: et inuocando ad rẽpublicã eos qui ſunt pncipaliores et meliores in multitudine: et faciendo iniuriaz que eſt per dehonorationẽ his qui ſunt ambitioſi honoris: vocãdo etiam populares ad officium et actus: in qbus poſſint lucrari et in bene ſe habẽdo adinuicem et populariter: ita ꝙ pncipãtes equaliter iter ſe recipiũt. Sicut enim populares querunt qđ equale et iuſtum eſt in rep. illa: ſi nõ ſolum iuſtuz ſed expediens eſt pncipantes in ſtatu paucoꝝ equaliter recipere qñ iſta ꝯtingũt: dato ꝙ reſp. nõ ſit recte ordinata manſiua eſt multum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quamobrẽ ſi plures ſint in gubernatione reipu. cõſtituti: eis per multa populariũ inſtitutoruz vtilia ſunt: ceu ſemeſtres eſſe magiſtratus: vt omnes qui ſimiles ſunt adipiſci valeãt. Sũt enim tanq̃ populus quidaz illi q inter ſe pares ac ſiles ſunt: itaq; in illis frequenter exiſtunt velut duces qdam populi: vt prius diximus. Deinde minus in potẽtias incidunt paucoruz gubernationes et optimates. Non enim ſimil'r facile eſt latere male agentem in breui tempore magiſtratus et in longo: nam ob hoc in paucoꝝ gubernationibꝰ et popularibus tyrannides fiunt. Aut enim hi qui maximi ſunt in vtraq; tyrannidem inuadũt: hic ductores pplĩ: ibi potentes. Uel q maximos gerũt magiſtratꝰ qñ longo tẽpore durant.

¶ Cõcludit elemẽtuz ſuuz et dicit: ꝙ ꝓpter hoc ꝙ ſiles debent eq̃liter recipere ſi plures ſint ſimiles et equales in rep. pl'a ſunt itroducẽda: que in ſtatu populari ſtatuta ſunt et ordinata. Uerbi grã. Lege ſtatutũ eſt in ſtatu populari ꝙ pncipatus ſint breues: puta ſex menſiuz: vel alicuius parui tẽporis et nõ amplioris. et iſtud accipiendum eſt ſi ſint plures ſimiles in rep. Et rõnem eius duplicez aſſignat. Prima eſt ꝙ vbi ſunt ſimiles opz equaliter recipere. g̃ vt oẽs poſſint attingere ad pncipatũ opz accipere legem illaz. ſic eniz oẽs poterũt attingere ad pncipatũ: q2 ex quo nõ durabit pncipatus niſi p ſex menſes multi poterũt ſuccedere in eo. Hoc aũt ꝙ ſimiles equaliter recipiunt populare eſt: et iđ in rep. in qua ſunt plures ſimiles aliqua popularia ordinata ſunt: ꝓpter qđ in talibus: in qbus ſunt ſimiles fiunt duces populi: ſicut dictuz eſt pus. Alia rõ eſt: q2 ſi ſtatuatur ꝙ pncipatus nõ duret niſi per ſex menſes: tunc ſtatus paucoꝝ et optimatum minus incident in potentiã: in aliaz ſpẽm ſtatus paucorũ in quo valde pauci pncipantur diuites valde et nõ ſ3 leges. Et rõ eſt: q2 nõ eſt facile aliquẽ cõſilr malignari in paruo tpe et in multo: qr in ſtatu paucoꝝ et popli: pp hoc fiunt tyrannides. Quis autez in vtraq; aſſumantur illi qui excellunt alios tyrannizantes: in ſtatu populari duces populi. In ſtatu paucoꝝ potentes valde: aut q2 illi qui habent pncipatus excellentes multo tpe pncipantur. ¶ Deinde cũ dic.

¶ Conſeruantur aũt reſp. non ſolũ ex eo q2 procul ſint a periculis: verũ etiaz interdũ q2 propinque ſũt. Homines enim formidantes vigilantiꝰ intẽdũt ad reip. cuſtodiam. Itaq; oportet eos q rẽpublicam ſaluam eſſe volunt formidines quaſdam parare vt caueant neq; diſſoluant quaſi nocturnaz quãdam cuſtodiam reipu. obſeruationem: et qđ longe abeſt ꝓpinquũ facere.

¶ Ponit pncipia per que ſaluantur reſpublice a corruptione ꝓpinqua: et pmo ponit vnũ cõmune. Secũdo ponit plura ſpecialia: ibi. (Etiam nobilium etc.) In pma dicit: ꝙ nõ ſoluz ſaluantur reſpublice: q2 ſunt remote a pncipijs corrũpentibus ipſas. ſed etiam qñq; ſaluantur: q2 ſunt ꝓpe: et hoc q2 q timẽt de tranſmutatione reipublice tenent eaz q̃tum pñt: et ideo pncipantes qui curaz hñt de republica opz ordinare et pparare timores vt poſſint cõſeruare rempublicã: et nihil corrũpatur eoꝝ que ad rempublicã ordinantur: ſicut debet ordinare ꝓpter obſeruationẽ reipu. vt ciuitas cuſtodiatur de nocte: et fingere ꝙ illud qđ longe eſt ſit ꝓpe: vt ꝙ inimici ſint ꝓpe et doz pcipere ꝙ ſint parati ad arma: q2 ciues et ẽt populares vidẽtes talia timebunt: et obſeruabũt melius rempublicam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Etiam nobiliũ contentiones ſeditioneſq; per leges quoq; oportet cuſtodire conari: et q extra

cōtentiones ſunt eos ante capere tanq̄ malum ab initio exoriens cognoſcere: nō cuiuſuis ſit: ſ; ciuilis viri.

¶ Ponit documēta ſpālia. Et eſt itelligendū φ reſp. corrūpitur aliqñ ppter honores vel inhonorationes. aliqñ ppter iſolentias ciuiū. aliquando ppter lucrum vel damnū aliqñ pp ipotētiā. aliqñ cōrūpit pp ierudutionē ⁊ iaſſuefactōez. Et ſ; hoc iſta pars diuidit in q̄nq̄. In pͥma ponit documēta q̄ preſeruant a corruptione: que fit ppter honores vel ihonorationes. In ſecūda ponit documētū qȯ preſeruat a corruptione que fit ppter violentias ciuiū: ibi. (Cum vero.) In tertia ponit documētū per qȯ pſeruat reſp. a corruptione que fit ppter dānū ⁊ lucrū: ibi. (Maximū vero eſt.) In quarta ponit documentū qȯ preſeruat a corruptione que eſt ppter ipotentiaz: ibi. (Et quod ſepe.) Quinto ponit documētū qȯ preſeruat a corruptione que accidit ppter ieruditionē ⁊ inaſſuefactionē: ibi. (Maximum vero.) Prima in tres: q2 reſp. poteſt tripliciter corrumpi ppter honores ⁊ inhonorationes. Primo ppter cōtentionē eorum qui ſunt honorabiles in ciuitate. Secūdo ppter diſtributionē honorum. Tertio ppter intentū honoris preter pportionez: ⁊ ſm hoc diuidit in tres. In pͥma ponit documentū qȯ pſeruat a corruptione que fit ppter cōtentionē eorum qui ſunt honorabiles in ciuitate. Secūdo ponit documentū qȯ preſeruat a corruptiōe que fit ppter diſtributionē honoꝝ: ibi. (Ad mutationes vero.) Tertio ponit documentū qȯ pſeruat a corruptione que fit ppter icremētum honoris preter pportionez: ibi. (Cōmune autem.) In pͥma dicit φ cum reſpu. aliquādo corrūpat ppter ꝯtentionē inſigniū: ⁊ eoꝝ qui ſunt honorabiles cauēdum eſt per leges ⁊ per alia ſtatuta ne accidant tales cōtentiones: ⁊ ſi acciderint curādū eſt qualiter poſſint ſedari. Similr cauēdum eſt: φ illi qui non ſunt in contētione nō ponant in ipſa. Iſta enī eſt pͥncipium multoꝝ magnoꝝ maloꝝ. Ad ciuem aūt pertinet cognoſcere malū in pͥncipio nō ad quēcunq; aliū: ⁊ ideo in pͥncipio ciuis debet obuiare huic cōtentioni: q2 ſm φ dictū eſt ſuperius contentiones diuitum valde de facili inualeſcunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad mutatiōes ſ; vo que ppter cenſum fiunt ex paucorū potentia atq; ex rep. qñ contingit hoc manentib⁹ eiuſdē cenſibus: ⁊ pecuniarū copia facta vtile in rep. eſt conſiderare vniuerſum totius ciuitatis cenſum: ac pñs tp̄s ad pteritū conferre: nam in qbuſdam ciuitatib⁹ cenſus agitur annuatim: in maioribus ſ; vo per triēniū aut quīquēniū: ⁊ ſi ſit multiplicat⁹ ac multo maior factus q̄ prius erat: ille ſm quem ſtatura fuerat reip. gubernande habilitas lege puidere vt cenſus vel augeat vel relaxet: ſiqdē excedat reſtringatur ſm multiplicationē. ſi ſ; vo deficiat relaxet ac minor fiat cenſus taxatio.

¶ Ponit 2ᵐ documētū qȯ preſeruat a corruptione que fit ppter diſtributionē honoꝝ: ⁊ diuidit in duas. In pͥma ponit clemētū. In ſcda tangit incōueniens qȯ accidit ppter defectū huius: ex quo apparet ratio dicti: ibi. (In paucorū enim.) In pͥma intelligendū φ reſp. oīs in pͥncipio inſtituta fuit i aliquo ordine: vt φ pͥncipatus duret per annū vl bienniū: φ hntes tantas diuitias vel tm̄ honorati attingāt ad pͥncipatum: vel aliud hȯ. Cōtingit aūt recedere ab iſto ordine vel ſm exceſſum vel ſm defectū remanente tm̄ illa rep. Dicit igitur φ cum in rep. aliquādo fiat tranſmutatio ppter honorabilitatē: ſicut in ſtatu paucoꝝ ⁊ rep. ſm intenſionē ⁊ remiſſionē: ⁊ hoc manēte eadem rep. expedit cōſiderare ordinē: qui nunc eſt in ciuitate cōferendo ad ſtatuz in quo reſp. fuit inſtituta a pͥncipio: puta ſi in aliqua fuit inſtitutū in pͥncipio φ pͥncipatus duraret per annū cōſiderare ad iſtud tēpus: in minoribus aūt ad terminū vel ad quīque annos. Et tunc cōſiderandū eſt. ſi exceſſus ab illo qȯ fuit a pͥncipio iſtitutus ſit multiplex: ⁊ ſi defectus ſubmultiplex: ⁊ ſiquidez receſſus ſit multiplex remittendus eſt. ⁊ ſi ſit defectus intendendus eſt ſm pportionē debitā ſ; pͥmā iſtitutionē lege poſita φ liceat intendere ⁊ remittere honorabilitates quādo videbit faciendū. ¶ Deide cū dicit.

¶ In paucoꝝ enī gubernationib⁹ ⁊ in rebuſpu. niſi hoc fiat hic paucoꝝ gubernatio: ibi potentia illa nimia inſurget: illo autem mō ex rep. quidem popularis ſtatus: ex paucoꝝ ſ; vo gubernatione reſp. aut ppl's.

¶ Oſtēdit incōueniēs qȯ accidit ppter hmōi: ⁊ dicit φ vbi ita fiat ſicut dictū eſt in ſtatu paucoꝝ ⁊ rebuſp. continget rēp. trāſmutari in paucoꝝ poᵃᵐ: ⁊ paucoꝝ potentiā i magis remiſſaz in ſpeciem illaz que dicit potētatus. in qua pͥncipantur valde diuites: ⁊ ſm ſentētias pprias: nō ſm legem que peſſima eſt. ⁊ hoc ſi fiat exceſſus ſm ſupabundantiaz. ſi autē fiat remiſſio ex rep. fiet ſtatus popularis. ex paucoꝝ. vero reſp. vel popularis ſtatus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Commune autem eſt ⁊ in populari ⁊ in paucorum gubernatione ⁊ in omni rep. neq; augere nimiū quenq̄ ſupra modū: ſed magis conari paruos: ⁊ longi tēporis honores prebere: q̄ cōfeſtim magnos. corrumpunt enim nec cuiuſuis eſt hoīs pſperitatē ferre. Quod ſi accumulate dati ſint alicui honores: nō ſunt ſimul oēs poſtea auferendi: ſed paulatim.

¶ Ponit clemētum qȯ preſeruat a corruptione que eſt propter icrementū honoris pter pportionē: ⁊ diuidit in duas. In pͥma ponit documētū. In ſecūda adiūgit aliud 2ᵐ documentū: qȯ preſeruat a corruptione que eſt ppter exceſſū potētie: ibi. (Et maxime vero.) In pͥma dicit φ iſtud eſt cōmune in ſtatu populari ⁊ paucoꝝ ⁊ vlr in omni rep. ad ſaluationē: φ nō pmittat aliqs creſcere ſ; aliquā dignitatez preter pportionē vel dignitatē: ſed dandi ſunt parui honores ſm multū tp̄s magis q̄ magni valde ⁊ ſ; breue tēpus. Et rō hu⁹ eſt: q2 ciuitates ppter hmōi excellentias preter pportionē corrumpunt. Iterū nō oēs pñt ferre bonā fortunā. hoc enī eſt virtuoſi: ſicut enim dicit pħus in 4° ethi. Sine v̄tute nō eſt facile ferre moderate bonas fortunas. Et ſi dent alicui nō v̄tuoſo honores preter pportionez ad alios ciues ⁊ ad dignitatez ipſius: grauabit eos ⁊ deſtruent ciuitatem. Si autē nō fiat ita ſemp: ſed dentur alicui a caſu: vel ppter aliquā cām tales honores ⁊ ſimul: nō ſimt auferendi ſunt omnes: ſed paulatim ⁊ ſm modica. paulatim enim adimētes nihil videbitur ſibi adimere. modica enī parum reputantur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maxime vero lege ita puidere cōandū eſt vt nemini ſit exceſſiua potentia. neq; amicorū neq; pecuniarum. Quod ſi ita contingat per abſentiam remouende ſunt huiuſmodi hominū clientele.

¶ Ponit documentum quod preſeruat a corruptione que eſt propter exceſſum potentie: propter ſimilitudinem ad precedens

ꝓcedens: ⁊ dicit ꝙ maxime ordinandū eſt legibus vel alio quocūqꝫ cōueniēti ꝙ nullus fiat multū excellens preter ꝓportionē in potentia: nec amicoꝝ: nec pecuniarū. tales enī potentie de facili ſicut dictū eſt in tertio huius poſſent corrumpere ciuitatē. ſi autē nō ſic ordineť ſemper ſed contingat aliquē vel aliquos excedere alios in potentia: tunc ordinandū eſt ꝙ habeat manſionē diuiſaꝫ a ciuitate: qꝛ tunc minus poterit grauare ciuitatem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero ex priuata etiam vita res noue oriantur: magiſtratus conſtituendus eſt qdaꝫ qui ſit quaſi in ſpecula vel ad mores ciuiū intuendos: ne quis ita viuat vt reipublice nocere poſſit: in populari qdeꝫ ſtatu: ne aliene viuat a popularitate: in paucoꝝ autē potentia ne aliene a natura eius gubernationis: eodemqꝫ modo de alijs ſpeciebus rerumpublicarum.

¶ Tangit documentum qḋ preſeruat a corruptione que fit ꝓpter īſolentias ciuitatis. Et qꝛ exultatio ⁊ elatio ꝓpinque ſunt inſolētie que eſt ab elatione: adiungit elementū cōtra exultationē ⁊ elationē: ibi. (Et ſi qd.) In pma intelligendū eſt: ꝙ vita vno mō dicitur aīa que eſt pncipiū opationis ſm ꝙ dicimus aīa ⁊ vita ſunt idem. alio modo dicitur vita operatio cuius anima eſt per ſe pncipium. Tertio modo dicitur conuerſatio in qua aliqs aſſuetus eſt: ⁊ que delectat ipſum. ⁊ ſic accipit hic phus vitaꝫ ⁊ dicit: cū ciues inſoleſcant ⁊ declinent a republica ꝓpter ꝓprias vitas: oportet ordinare quendam pncipatū qui conſideret quis inſolēter viuit in ciuitate ⁊ nociuus eſt ad rempublicā: ſicut ſūt illi qui multuꝫ expendūt ī ciuitate ⁊ neſcitur vnde habeāt: reputāt in ſtatu populari nociui ſunt: ſimiliter etiaꝫ in ſtatu paucoꝝ: ⁊ ſic de alijs rebuſpublicis. Si enī tales dimittantur erit detrimentū ciuitatis. Cū.n. nimis expendant cū ſubſtantia eorum finita ſit: oportebit eos iniuriari ⁊ accipere ab alijs. ¶ Deinde cum cum dicit.

¶ Et ſi quid exultet elatumqꝫ ſit in Ciuitate per partes obſeruare ꝓpter eaſdem cauſas: cuius remedium eſt ſemper contrarijs partibus magiſtratus ⁊ res agēdas cōmittere. Cōtrarias partes voco ceu preſtantes viros multitudini: ⁊ diuites pauperibus. Conandūqꝫ eſt vel admiſcere pauperes cum diuitibus: vel medios augere: hi enim diſſoluent ſeditiones ob imparitateꝫ procedentes.

¶ Adiungit aliud documentum contra exultationeꝫ ⁊ elationem ⁊ dicit: ꝙ cum per exultationē ⁊ elationem accidāt diſſenſiones in ciuitate ⁊ inſolentie diligenti remedio ꝓuidendum diuiſim ⁊ ſigillatim obſeruandum eſt. ſi enim dimittantur qualitercunqꝫ ſe habere vt voluerint in huiuſmodi ludis ⁊ exultationibus fient ad reipu. bonum ciues volentes ⁊ bona ſua expēdent ſm ꝙ nō oportet. Unde accidet ꝙ oportebit accipere vndecunqꝫ: ⁊ ꝓpter hoc cauendum eſt qualiter fiant. Eſt autē remediū ad hoc ꝙ ſemꝑ in hmōi actionib⁹ ⁊ elationibus accipianť ptes oppoſite: ⁊ viri ſtrenui ponanť cū multitudine: vt per virtutē multitudinis exceſſus reprimať. Similiter ponendi ſunt pauperes cum diuitib⁹: vt exceſſus eoꝝ adinuicem reprimantur. Et ſi multitudo miſceatur cū diuitibus adiungendi ſunt medij. Et ſi vna pars vellet excedere: alia pars cum medijs reprimet eam per hoc enim deſtruuntur ſeditiones: que fiunt propter inequalitatē: qꝛ ſi diuites velint excedere egentes turbantur cōtriſtantes ⁊ ſeditionem procurant. per medios autē iſtud ſepe ſedatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maximum vero illud eſt in omni republica ⁊ legibus ⁊ cetera omni diligentia conſtituendum: ne ex magiſtratibus lucra ꝓueniant.

¶ Tangit elementum qḋ pſeruat a corruptione que eſt propter lucrum: ⁊ diuiditur in duas partes. In pma ponit elementa ſpālia pſeruantia a corruptione que eſt propter donum ⁊ lucrum. In ſcḋa ponit documentum magis gnāle: ibi. (Simplr aūt quecūqꝫ in legibus prodeſſe dixim⁹ ⁊c̄.) Prima in duas. In pma facit qḋ dictum eſt. In ſcḋa oſtendit quot exiguntur ad pfectionē principatus rōne cuiuſdam dicti: ibi. (Tria vero debent habere illi qui pncipales ⁊c̄.) Prima in duas. In pma ponit elementū gnāle quantū ad omnes reſpublicas. In ſecunda ponit elemēta particularia quantū ad quaſdaꝫ determinatas: ibi. (Oportet aūt in populari ſtatu diuitibus parcere ⁊c̄.) Prima in duas. In pma ponit documentū. In ſcḋa māifeſtat: ibi. (Id aūt maxime in paucoꝝ ⁊c̄.) In pma dicit ꝙ documētū maximū in omni republica ad ſaluandū ipſam eſt ordinare ⁊ videre: ne pncipatus ſit lucratiuus: qḋ pōt exponi duplr. Uno modo ꝙ pncipatus nō vendatur: qui ſi venderet tunc qui plus haberet in pecunijs plus haberet de pncipatu: qḋ eſt īcōueniens. alio modo poteſt ſic exponi: ꝙ pncipatus nō ſit lucratiuus: hoc eſt ꝙ pncipatus ex pncipatu non lucretur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Id aūt maxime in paucorū gubernatione eſt obſeruandū. Leuius enim ferunt populi qui ab republica excludunť: quinimo gaudent ꝙ ſua agere nō impediuntur. At ſi exiſtiment eos qui magiſtratus gerunt ex republica ditari duplicem capiunt moleſtiam: ⁊ ꝙ ab honore excluduntur: ⁊ ꝙ a lucro.

¶ Manifeſtat ex vtilitate que ſequitur in paucoꝝ ⁊ populari ſtatu: ⁊ ideo pmo oſtendit ꝙ hmōi documentū ſit vtile. Secūdo qualiter pōt fieri ꝙ pncipatus nō ſit lucratiu⁹: ibi. (Ad hoc autem.) Prima in duas. Primo manifeſtat ex vtilitate que ſequitur ex paucorū ſtatu. Secūdo ex vtilitate que ſequiť ex populari ⁊ optimatuꝫ ſtatu: ibi. (Unice vero.) In pma dicit ꝙ iſtud documentuꝫ maxime expedit in paucoꝝ ſtatu: qꝛ ſi diuites pncipanť ⁊ nihil lucrentur ꝓpter pncipatum: tunc populares ſi excludanť a principatu nō indignabunť nec triſtabunť: imo gaudebunt ſi ꝑmittanť vacare circa propria negocia. Si autem credant ꝙ ex pncipatu lucrenť aliqua furantes bona triſtabuntur ꝓpter duo. Primo qꝛ nō ꝑticipabunt principatu: ⁊ tunc reputabūt ſe ihonoratos. Secūdo qꝛ nō habebūt lucrū ſicut alij: ⁊ tunc mouebūt ſeditiones ꝯtra diuites. Quare manifeſtū eſt ꝙ expedit multum in paucoꝝ ſtatu ordinare principantes ex principatu nihil lucrari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Unice vero ⁊ recipit ſimul exiſtere popularē ſtatum: ⁊ optimatum: ſi ita qui inſtituat foret enim: vt ⁊ nobiles ⁊ plebei haberent que vtrique vellent. licere enim oībus rempublicam gerere populare eſt. magiſtratus vero a nobilibus obtineri optimatum. Hoc autē accidit quando ex magiſtratibus nō proueniūt lucra. Pauperes enim magiſtratus nō volent: ſi nil inſit lucri: ſed potius ſuis rebus ꝓprijs intendere. Diuites aūt qꝛ non indigent ex republica lucrari magiſtratus gerent

¶ Manifeſtat ex vtilitate que ſequitur in optimatuꝫ ⁊ populari ſtatu: ⁊ diuidiť in duas ſm duas vtilitates: quas po

nit. Secūda: ibi. (Atq; ita ⁊c.) In pͥma dicit ꝙ ſi ſtatuat̃ ſcilicet ꝙ pͥncipantes nihil lucrentur ex pͥncipatu cōtingit eandem rempublicam ſimul eſſe optimatuꝫ ⁊ popularē. ſi enim hoc ſtatutum fuerit ⁊ inſignes ⁊ diuites ⁊ populares habebunt ea que volunt habere. hoc autem ꝑtinet ad popularem ſtatum. ſ. ꝙ omnibus liceat pͥncipari. Qđ autē inſignes pͥncipentur ꝑtinet ad optimatū ſtatum. Iſta autē cōtingent ſi nihil lucrentur ex pͥncipatu: qꝛ pauperibus licebit pͥncipari: ſed nolunt eo qđ nō eſt lucrum: ſed magis volunt vacare circa ꝓpria negocia. Sed diuites poterunt pͥncipari: qꝛ nō indigent bonis cōmunibus: nec ꝓpter curā ꝓpriam poterūt impediri. Quare manifeſtū eſt ꝙ vtriq; habebunt que volunt: his autem ſic ſe habentibus bn̄ ſaluantur popularis ⁊ optimatum ſtatus. Quare manifeſtum eſt: ꝙ expedit ordinare ꝙ pͥncipantes nihil lucrent̃ ex pͥncipatu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atq; ita cōtinget egenis quidem ditari ob operam rebus ſuis impenſam: nobilibus vero non ſubijci cuicūq;.

¶ Ponit ſecūdam vtilitatem ⁊ dicit ꝙ ſi ita ordinentur ꝙ nihil lucrentur diuites ex pͥncipatu accidet ꝙ egeni erunt diuites: qꝛ poterunt curare de ꝓprijs. Inſignes autem nō ſubycientur deterioribus. Hoc aūt maxime appetunt iſti ſcꝫ nō ſubyci: alij vero diuites fieri. quare erit pax ⁊ concordia in ciuitate. hec autem ſunt cauſa ſalutis ciuitatis. quare manifeſtū eſt qđ expedit ſic ordinare: ꝙ nihil lucrentur ex ipſo pͥncipatu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad hoc autem vt nō ſurripiantur pecunie publice editio fiat a ciuibus omnibus pecuniaruꝫ ſuarum: ⁊ deſcripte per ſocietates ⁊ ordines ⁊ tribus deponantur. Quod vero magiſtratus ſint abſq; lucro ſtatuendi per legem ſunt honores his qui optime ſe geſſerint.

¶ Declarat qualr̃ cōtingit fieri pͥncipatus nō lucratiuos ꝑ duo documenta: ⁊ dicit ꝙ ne pͥncipantes furentur bona cōmunia ordinandū eſt: ꝙ cōmunis pecunia tradatur in preſentia omniuꝫ ciuium: ⁊ ꝙ habeant̃ reſcripta ſiue littere ſuper his que reponent̃ apud ſocietates vel cōturbernia: vel aliquas tribus: ſic enim nō poterunt furari de bonis cōmunibus. Secundum documentū eſt: ꝙ loco lucri ordinent̃ honores qui fiant eis ⁊ reuerentie: puta ſi veniat ad ciuitatem ꝙ recipiatur cuꝫ magna reuerentia ⁊ ſolēnitate: ⁊ alia hmōi. ſic eni minꝰ appetēt bona cōia. ¶ Deide cū dicit.

¶ Oportet autē in populari ſtatu diuitibus parcere: ac non modo poſſeſſiones eorum nō auferre: ſed ne fructus quidem earum: quod in quibuſdam ciuitatibus imprudenter fit. Melius eniꝫ eſt volentibus ꝓhibere: vt munera illa ſubeant que ſint magni ſumptus: ac nullius vtilitatis: ceu choros exhibere: ⁊ ludos ⁊ cetera huiuſmodi munera.

¶ Ponit elementa pꝛicularia per que ſaluant̃ popularis ⁊ paucoꝝ ſtatus a corruptione que eſt a diuitibus ꝓpter dānum: ⁊ pͥmo ponit illa documenta. Secūdo declarat qđ expedit vtriſq; .ſ. populari ⁊ paucorum ſtatui: ibi. (Utile ē.) Prima in duas. Primo ponit documentum quantum ad popularem ſtatum. Secūdo quātum ad paucorū. ibi. (In paucorum.) In pͥma dicit ꝙ vt ſaluetur popularis ſtatus oportet non ſolum ꝙ poſſeſſiones nō ſint equales: ſed plus habeant diuites q̄ꝫ pauperes: imo etiam de fructibus opꝫ ꝙ nō ſint equales: ſed ꝙ plus participent diuites: qꝛ alr̃ diuites mouebunt ſeditionē: ⁊ cōtingere poterit qđ corrūpetur reipublica: qđ latet in quibuſdam rebuſpubli. Sed iſtđ magis ē ordinandū ꝙ nullꝰ faciat expenſas ⁊ oblationes ſumptuoſas ⁊ non vtiles: puta choreas ⁊ ludos: ⁊ alie tales expenſe debent ꝓhiberi in ciuitate ⁊ cōſimiles: qꝛ nō ſunt vtiles: imo ſunt nociue. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In paucoꝝ vero gubernatione cura eſt pauperū ſuſcipienda diligenter: ⁊ officia qbꝰ ſunt ſalaria conſtituta iſtis tradenda: ⁊ ſiqs diuituꝫ eos ꝯtumelia affecerit: maior pena eſt cōſtituēda q̄ꝫ ſi ipſi inter ſe idem feciſſent. Et ſucceſſio in hereditatibus per cognationeꝫ ſit: nō per donationem: nec valeat quiſq̄ꝫ plures hereditates capere: ſed vnaꝫ ſolūmodo. per hunc enim moduꝫ magis equales erunt facultates: ⁊ egenoꝝ permulti ad abundantiam traducentur.

¶ Ponit documentū quātum ad paucoꝝ ſtatus: ⁊ oſtendit quid opꝫ facere ne pauperes moueantur ꝯ diuites: ⁊ dicit ꝙ in paucoꝝ ſtatu opꝫ pͥncipantes habere multaꝫ curaꝫ de pauperibus: ⁊ eſt expediens: vt dentur eis pͥncipatus: ex quibus poſſint aliqua hēre. Et ſi aliquis diues iniuriatus fuerit alicui pauperi magis puniatur q̄ꝫ ſi alicui diuiti: ſic eniꝫ nō facient pauperes ſeditiones cōtra diuites. Iterū oportet ordinare ꝙ hereditates: perpetuo diſtribuant̃ ⁊ ſm̄ genus nō ſm̄ donationem ⁊ ad tempus. Et opꝫ ordinare ꝙ vnus nō habeat plures hereditates q̄ꝫ vnā. Et rō huius eſt: qꝛ ſic poſſeſſiones erunt magis equales: qđ appetunt populares ⁊ plures pauperes poterūt ad abundantiā neceſſarioꝝ pertingere. ⁊ ſi ſic fiat ſaluabitur magis paucoꝝ ſtatus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Utile eſt etiaꝫ in populari ſtatu ⁊ ī paucoruꝫ gubernatione aliorum vel equalitatem vel preſtantiaꝫ tribuere his qui minus participāt rep. In populari quidem diuitibus: in paucoꝝ ꝟo gubernatione egenis. Exceptis tamen his magiſtratibus in quibus ius auctoritaſq; reipu. conſiſtit: hi enim ſolis his: qui ſunt ex repu. cōmitti debent.

¶ Oſtēdit quid expedit cōmuniter in vtraq; rep. ⁊ dicit ꝙ hoc expedit in populari ⁊ paucoꝝ ſtatu: ſi bona aliquorum aut magiſtratus in cōmuni diſtribui debent: diſtribuere illa plus illis: qui nō attingunt ad remp. in populari ſtatu q̄ꝫ diuitibus. in paucoꝝ vero pauperibus. Uerūtamē ſi magiſtratus ſint in quibꝰ ſit plurimum auctoritatis nō debēt diſtribui illis qui non attingunt ad pͥncipatum in populari ſtatu ſcꝫ diuitibus: ſed debet attribui diuitibus in paucoꝝ multitudine in populari: ſed in omnibus alijs iſtud dēt veritatem: ꝙ que veniunt ad cōmune debent diſtribui his ꝗ attingunt ad rempub. ſic enim optime ſaluabitur vtraq; reſpu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tria ꝟo debēt habere illi qui principales magiſtratꝰ ſūt ſuſcepturi. Primū vt ament pꝛ̄ſentem ciuitatis ſtatum. Deinde vt habeant potētiam maximaꝫ ad ea exequenda que magiſtratus requirit. Tertium vt habeant virtutē ⁊ iuſtitiam in vnaquaq; rep. ad ipſaꝫ remp. niſi eniꝫ iuſtum idem ſit in cunctis rebuſp. neceſſe foret ⁊ iuſtitie eſſe differentias.

¶ Declarat que requirantur ad perfectioneꝫ pͥncipantis in

principali

ꝑncipali ꝑncipatu. ⁊ ꝑmo facit hoc. Secũdo mouet quaſdã dubitationes: ibi. (Habet aũt dubitationem.) In ꝑma dicit: ꝙ debentẽ ꝑfecte ꝑncipari ꝑncipali ꝑncipatu tria opoꝛtet habere. Primum eſt amoꝛ ꝑncipatus: opꝫ enim ſi perfecte debeat ꝑncipari ꝙ diligat ꝑncipatũ. Et ratio huius eſt: qꝛ perfecte ꝑncipans debet habere prudentiam: qꝛ prudentia eſt recta ratio agibilium. Princeps aũt cum habeat regere alios opoꝛtet ꝙ habeat rectam rationem de agibilibus. Quare opꝫ ꝙ habeat prudentiaꝫ perfectam. Sed prudentiam nõ poteſt habere niſi habeat appetitum rectum ad finem. hoc autem nõ poteſt eſſe niſi diligat finem ⁊ ea q̃ ſunt ad finem ſm ꝙ huiuſmodi ꝑncipatus ꝑncipiũ eſt eorum que oꝛdinantur ad finem reip. Quare manifeſtuꝫ eſt: ꝙ bene ꝑncipantem opꝫ habere amoꝛem ad ꝑncipatum ⁊ remp. Secũdo opꝫ ꝙ habeat potentiaꝫ reſpectu operũ ꝑncipantis: que maxima ſunt. Et hoc pꝫ: ꝑnceps enim habet dirigere in finem reip. ſubditos. inter autem ſubditos quidam ſunt bene ꝑſuaſibiles rõne. ⁊ quantuꝫ ad tales nõ eſt opus coactione. alij autẽ ſunt quibus nõ de facili ſuadetur a rõne: ſꝫ ſunt inobediẽtes ⁊ inſolẽtes: ⁊ ꝑ talibus indiget potentia coactiua. cohercere autez ⁊ punire nõ poteſt niſi habeat potentiam. quare manifeſtuꝫ eſt: ꝙ tertio opꝫ ꝙ habeat virtutem: ⁊ hoc apparet ex dictis. opꝫ enim ꝑncipantem habere prudentiaꝫ: hoc autẽ nõ eſt niſi habeat appetitum rectum. Sed rectitudo appetitus eſt per virtutem moꝛalem. Quare opoꝛtet ꝙ habeat virtutem ⁊ iuſtitiam ſcđm quamlibet remp. In qualibet enim rep. intenditur equale ſm aliquam dignitatem ꝓpꝛiam ei: ⁊ ideo in vnaq̃qꝫ rep. opꝫ eſſe iuſtitiam ſm illam remp. Et dico ſm illam remp. qꝛ nõ eſt eadem iuſtitia ſm vnã quãqꝫ. Et hoc apparet: ratio enim habitus ex obiecto ſumitur. obiectum vero iuſtitie iuſtum eſt. ergo ratio iuſtitie ſumitur ex ratione iuſti. Sed iuſtum nõ eſt idem ſm vnãquãqꝫ iuſti politiam: ſed ſunt diuerſe differentie eius. ergo iuſtitia non erit eadẽ ſm vnamquãqꝫ remp. ſed erunt diuerſe differentie illius. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Habet aũt dubitationẽ qñ hec oĩa nõ concurrunt in eodem quẽadmodũ ſumere opꝫ: ceu ſi ſit qdaꝫ aptus ad reꝫ militarem. Sit autem ille idem impꝛobus: nec reip. amatoꝛ. Alter ꝟo iuſtus ⁊ amatoꝛ: ſed ad rem militarem nõ aptus: cuius facienda ſit electio.

❡ Mouet dubitationes: et diuiditur in duas ſm ꝙ mouet duas. Secũda: ibi. (Dubitari etiam ⁊c̃.) Prima in duas. In ꝑma mouet dubitationẽ. In ſecũda ſoluit: ibi. (Videtur inſpiciendum ⁊c̃.) In ꝑma dicit: ꝙ dubitationem habet ſi vnus ⁊ idem non habet iſta omnia: ſed vnus habeat vnum tantũ: alius aliud cui attribuetur principatus: verbi gratia. ſi ſit vnus qui habeat potentiam militarem: ſed ſit ſine virtute nequam ⁊ reip. inimicus. alius autez qui ſit virtuoſus ⁊ diligit rempublicam. impotens autẽ cui attribuetur principatus: verum ei qui habet potentiam militarem. ſed eſt ſine virtute ⁊ nequitioſus: ⁊ non diligat ꝑncipatum. aut ei qui virtutẽ hꝫ ⁊ diligit ꝑncipatum: ſed nõ eſt militaris. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Videt̃ inſpiciẽdũ eſſe ad duo: cuiꝰ magis participent oẽs: ⁊ cuiꝰ minꝰ. Quapp in re militari quidẽ ad peritiaꝫ magis q̃ꝫ ad ꝓbitatẽ ẽ reſpiciẽduꝫ. pauciores eniꝫ ſunt rei militaris periti: plures ꝟo ꝓbitatis. Cõtra ꝟo in cuſtodia ⁊ adminiſtratione erarij. Plus enim pꝛobitatis requirit q̃ꝫ quãtum habeant multi. ſcientia ꝟo huius cõmunis eſt omnibus.

❡ Soluit iſtaꝫ dubitationem: et dicit ꝙ in electione principis opꝫ cõſiderare ad duo. ſ. ad illud quo plus poſſunt ciues attingere ad finem ꝑncipatus. Et ad illud quo minus. Et ratio huius eſt: quia ꝑncipatus rõnem ſumit ex fine ⁊ ea que ſunt ad finem rõneꝫ ſumunt ex fine. Et ideo ille eſt aſſumendus in ꝑncipem qui habet illud ſm qđ poſſunt magis pertingere ad finem reipu. Et ꝓpter hoc in malitia ſiue ducatu exercitus magis conſiderandum eſt ad experiẽtiam q̃ꝫ ad virtutem. Quia per experientiam in armis pñt magis pertingere ad finem reip. q̃ꝫ per virtutem. Virtuoſi autem minus experti ſunt vt frequẽter in talibus: ſunt tñ meliores multum. Et ideo ad talem ꝑncipatum magis dꝫ eligi ille qui hꝫ experientiam cum ſola prudentia imperfecta q̃ꝫ ille qui habet virtutem ꝑfectam: ⁊ nõ habet experiẽtiã. Sed in cuſtodia ſiue in regimine ciuitatis ⁊ in adminiſtratione erarij debet eligi ille qui habet virtutem: qꝛ in tali ꝑncipatu requiritur magis virtus q̃ꝫ experientia quã multi habent. Scientia autem eſt cõmunis omnibus. opꝫ eniꝫ ꝙ habeant ſcientiam ꝑncipes ⁊ in ducatu exercitus ⁊ in regimine ciuitatis: aliter enim nõ poſſunt dirigere in finem intentũ ea que ſunt ad finem. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Dubitari etiaꝫ poteſt ſi potentia abſit reipub. ⁊ amicitia quid opus eſt virtute: ſufficiunt eni illa duo ad reip. vtilitatem.

❡ Mouet ſecũdam dubitationẽ. Et ꝑmo mouet eam. Secundo ſoluit: ibi. (An qꝛ ⁊c̃.) In ꝑma dicit ꝙ dubitabit aliquis ſiquis diligat remp. ⁊ potentiam habeat ad quod neceſſaria eſt virtus. Non enim videtur ꝙ ſit neceſſaria qꝛ ꝑ alio duo ſcꝫ potentiam ⁊ amoꝛem videtur ꝙ poſſint fieri ea quecũqꝫ expediunt ad ꝑncipatuꝫ. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ An qꝛ fieri poteſt vt duo illa hñtes ſint intemperati: itaqꝫ vt ſibiipſis nõ obtemperãt ſcientes ⁊ amantes ſeipſos: ſic etiaꝫ erga remp. nihil vetat ita ſe habere quoſdam.

❡ Soluit dubitationẽ: et dicit: ꝙ cuꝫ potentia ⁊ amoꝛe ad ꝑncipatum requiritur virtus ſi debeat bene ⁊ perfecte regi: qꝛ habentes potentiam ciuilem ⁊ amoꝛem reip. cõtingit eſſe ſicut incõtinentes: hoc eſt ſic eſſe diſpoſitos ad remp. ſicut incõtinens eſt ad ſeipſuꝫ: ergo ſicut erat de incõtinente: ſic eſt de iſtis. Nũc aũt ſic eſt ꝙ incõtinẽs q̃uis habeat rectum iudicium ⁊ ſcientiam de agibilibus ⁊ amoꝛem ſui: nihilominus tamẽ ꝓſequit̃ ꝯcupiſcentias ⁊ motus paſſionũ. Et ſi nõ ꝓficit ei ſciãhꝫ de agibilibus. Sic igitur erit de iſtis ꝙ q̃uis diligant ꝑncipatum ⁊ habeant potentiam: qꝛ tñ nõ habent virtutem: per quaꝫ regulent ſuas opationes: deficiẽt ⁊ male ſe hẽbũt in ꝑncipatu. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Simpl'r autẽ quecũqꝫ in legibus ꝓdeſſe dixi mus cuncta illa remp. ſeruant.

❡ Dat vnum documentuꝫ generale. Et dicit ꝙ ſimpl'r illa de quibus ſunt leges que cõferunt ad remp. ſaluant remp. Leges enim ſunt de conferentibus ad Remp. talia vero ſaluant eam: ⁊ ideo de quibuſcũqꝫ ſunt leges ſaluant rempub. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Et qđ ſepe iã diximus maximum fundamentuꝫ eſt cuſtodire vt potẽtioꝛ ſit ea pars q̃ remp. ſaluã eſſe velit q̃ꝫ illa que nolit.

❡ Poſtq̃ꝫ ꝑhus poſuit elementum per qđ ſaluat̃ reſp. a corruptione que eſt ꝓpter lucruꝫ: nunc ponit elementum per qđ ſaluat̃ a coꝛruptione que eſt ꝓpter impotentiam. Et pꝛi

mo ponit elementū. Scđo adiungit aliud circa hoc ꝓpter cōueniētiā: ibi. (Preter hec ꝛc̃.) In pͥma dicit ꝙ maxi/mū ꝛ efficaciſſimū documētū ad ſaluandā remp. eſt ꝓcu rare: vt pars illa que diligit ꝛ vult ſaluationē reip. ſit valen tioꝛ ꝛ potētioꝛ ꝙ̄ alia que nō vult nec diligit: ſic enim ſem/per vel ꝙ̄maxime durabit reſpub. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preter hec aūt oīa latere nō opꝫ: qđ nō latet eas reſp. que tranſgrediuntur mediuꝫ.

¶ Adiungit circa hoc aliud documētū ꝯ receſſum a medio. Circa qđ duo facit. Pͥo ponit elemētū. Scđo ex hoc ꝯcludit aliud: qđ ſpāle eſt in populari ſtatu: ibi. (Aberrant vero ꝛc̃.) Pͥa in tres. In pͥma ponit documētū. Scđo aſſignat rō/nem: cū dicit. (Multa enī ꝛc̃.) Tertio cū dicit. (Quapro/pter ꝛc̃.) concludit elemētū declaratū. In pͥma dicit ꝙ pre ter oīa elemēta que dicta ſunt opꝫ nō latere. ſ. quid eſt me/dium ꝛ ꝓportionabile per qđ ſaluat̄ reſp. vt cōſeruet̄: ꝛ nō ſit tranſgreſſio ab eo: receſſus enī ab hoc medio cā eſt tranſ/greſſionis facte in pluribus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Multa enī q̄ popularia vīr: popularē ſtatuꝫ diſſoluūt. Multa etiam q̄ paucoꝝ eſſe vident̄: diſſoluūt paucoꝝ gubernationē. Qui vero exiſti māt hāc eē vnā ꝟtutē trahūt ad exceſſū: ignorā tes ꝙ queādmodū naſus excedit rectitudinem laudabileꝫ ad aquilinū eē vel ſimū: ſꝫ tn̄ pulchri tudinē ac gr̄am retinet. At ſiqs magis trahat ad exceſſuꝫ: primo qdeꝫ abijcit ꝯgruentē mēſuraꝫ ptis. tandeꝫ vero ita diſponit̄: vt nō naſus appa/reat ꝓpter ſuperexcellentiam ac defectū ꝯtrario/rū. Eodē mō ꝛ de alijs ptibus. Cōtingit aūt hoc ꝛ circa alias gubernationes. Nā paucoꝝ qdeꝫ potentiā ꝛ popularē ſufficiēter ſe hēre cōtingit. Et ſi tranſgrediant̄ ab optimo ſtatu: ꝙ ſiqs in/tendat magis vtrāqꝫ earū deterioꝛē faciet. Tan dem vero neqꝫ rempu. eſſe.

¶ Aſſignat rōnē documēti: et dic̄ ꝙ hꝛ̄ oꝫ ſaluare mediū: qꝛ videmus ꝙ multa apparent eē popularia: ꝛ corrumpūt pplarē ſtatū ꝑꝑ hoc ꝙ recedūt a medio. Similr̄ mlta ſūt q̄ corrūpūt paucoꝝ ſtatū q̄ vīr eē paucoꝝ. Qui āt credūt eē ꝟtutē opꝫ itēdere quātūcūqꝫ ea q̄ vīr ſaluare vnāq̄nqꝫ rēp. puta credētes opꝫ ꝟtutis popularis eē quātūcūqꝫ itendere popularia ꝛ paucoꝝ ſtatui intēdere paucoꝝ q̄tūcūqꝫ decli nāt a medio ſꝫ exceſſuꝫ ꝛ corrūpūt volētes ſaluare. Sicut .n. ē i ptib⁹ corꝑis: ſic eſt in rep. Sic āt eſt in ptibus corꝑis: qđ eſt aliq̄ determīata ꝯmēſuratio ptiū ſꝫ quā ptes pl̄cher rime ſe hn̄t. Sicut naris q̄ ſi parū trāſgreſſa eſt ad ſimū vel aquilinū: adhuc pulchra eſt ꝛ gratioſa in aſpectu: ſic tn̄ plus declīet ad exceſſū vl̄ defectū. Pͥo ꝯtingit declinare a me/dia rōne: in q̄ manet foꝛ⁹ naris. Finalr̄ aūt tn̄ ꝯtingit decli/nare ꝙ n̄ ꝯtingit remanere foꝛ^{am} naris ꝑꝑ excellentiā vl̄ de fectū. Eodē mō ſe hꝫ in alijs ptib⁹ corꝑis. Silr̄ ſe hꝫ circa alſ reſp. contigit. n. pplarē ꝛ paucoꝝ ſtatū eē in ordie optīo ſꝫ illas reſp. ſi aūt aliqs declinet vl̄ ſꝫ itēſionē vl̄ ſꝫ remiſ/ſionē: faciet remp. peioꝛē. Tandē aūt poterit itendere vel remittet̄ ꝙ corrūpet ipaꝫ oīo. Et ſic manifeſtū eſt ꝙ ad ſal uationē reip. oꝫ ꝯſiderare qđ eſt mediū: in quo ſaluat̄ reſp. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter id nō ignoꝛari opꝫ a legis cōdito re: ac ciuili hoīe qualia populariū ſeruēt popu li ſtatū: ꝛ qualia paucoꝝ apparētia euertāt pau coꝝū gubernationē. Nulla enim iſtarū vr̄ ſtare poſſe abſqꝫ opulētis ꝛ multitudine: ſꝫ qn̄ adeq̄ tio fiat facultatū: aliā neceſſe eſt eſſe remp. Ita/ꝙ̄ diſſoluētes leges: que fiunt circa excellentiā diſſoluunt reſp.

¶ Cōcludit elm̄tū iā d̄claratū: et dic̄ ꝑꝑ hoc ꝙ quedā pplaria corrūpūt ſtatū pplarē paucoꝝ apparentia paucoꝝ ſtatū: opꝫ legiſlatoꝛē ꝛ ciuē n̄ ignorare q̄ ꝛ q̄lia apparentia paucoꝝ euer tāt ſtatū paucoꝝ: ꝛ pplaria pplarē. Nulla. n. iſtaꝝ pōt eē ſi/ne diuitib⁹ ꝛ ſine paupib⁹. Sūt. n. de itegritate reip. mltitu do ꝛ diuitie: ꝑꝑ qđ ſi aliqs voluerit adeq̄re ſubſtātias oīno ꝛ ita oēs equalr̄ eē diuites: nō remāebit eadē reſp. ſꝫ corrūpe tur. Et ſic manifeſtū ē ꝙ illi q ꝓcedūt excedēdo legib⁹ ad hoc ducētib⁹ trāſmutāt ꝛ corrūpūt rēp. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Aberrant vero ꝛ in populari ſtatu: ꝛ in pauco rū gubernatiōe. In ppl'ari qdē ductoꝛes popu/li: vt multitudinē dominā legum efficiant. Ob id enī faciūt ſemꝑ ciuitatē opulētis repugnan/teꝫ: at opoꝛtebat cōtrariū videri ſemper dicere ꝓ opulentis. In paucoꝝ vero gubernatione pro populo eos qui remp. gubernāt: ꝛ cōtraria iu/rare ꝙ̄ nūc iurent. In quibuſdā enī ciuitatibus nūc iurant. Populū odio hēbo: ꝛ cōſilio anni/tar vt male hēat. Expedit aūt ſimulare ac finge re cōtrariū: atqꝫ ita iuramentuꝫ cōcipere: nō affi ciam populum iniurijs.

¶ Ponit elm̄tū ſpāle ad ſaluādū pplareꝫ ꝛ paucoꝝ ſtatū: et dic̄ ꝙ adhuc manifeſtū: eſt ꝙ in paucoꝝ ꝛ populari ſtatu ē erroꝛ. In pplari qdē peccāt ductoꝛes ppl̄i in ſtatu pplari. ſ. in q̄ tota mltitudo velut monarchia quedā dn̄at̄ nō ſꝫ le/gē. ductoꝛes. n. pugnātes ꝯ diuites diuidūt ciuitatē in duo. adulantes. n. multitudini mouēt eaꝫ ꝯ diuites. hoc aūt n̄ eſt faciendū ſi debeat pplaris ſtatus ſaluari: ſed multitudo ꝓ diuitib⁹ oꝫ videri facere qđ nolūt. Sic enī ſaluari poterūt in paucoꝝ ſtatu. Similr̄ peccat paucoꝝ potētia opprimēs multitudinē: ex quo ꝯtingit corruptio paucoꝝ ſtat⁹. Et iđ ſi debeat ſaluari oꝫ paucoꝝ potētiā videri ꝛ facere ꝓ pplo iuramēta ꝯria eis q̄ faciūt. Nūc ꝯſueuerūt paucoꝝ ſtatus potētie cū iſtituunt̄ in ꝑncipatib⁹ iurādo dicere. Iuro ꝙ po pulū odio hēbo: ꝛ cōſilio annitar vt male hēat. Silr̄ in po/pulari ſtatu. Hoc aūt nō eſt faciendū. Sꝫ oꝫ opinari ꝯriuꝫ eſſe faciendū ꝛ īſinuare in iuramēto ꝙ potētes paucoꝝ nō faciāt iniuſtū pplo. Et populus oꝫ iurare: ꝙ nō iniuſte aget contra diuites. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Maximū aūt oīum q̄ dicta ſunt ad reip. ſtabi litatē eſt: id qđ nūc parui faciunt oēs erudiri ad reip. diſciplinā. Nil enī ꝓſunt vtiliſſime leges q̄ a gubernatoꝛib⁹ decernūt̄: niſi moꝛibus iſtitu ti: ꝛ diſciplina ībuti hoīes fuerit: ſi leges popu/lares: populariter: ſi paucoꝝ potētie ad hāc ip/ſaꝫ gubernationē. Nā ſi eſt in vno intēperātia: eſt etiā in ciuitate diſciplīa reip. eſt nō ea facere per q̄ letent̄ pauci potētes: aut populares: ſꝫ ꝑ que valeāt illi qdeꝫ paucoꝝ gubernationē tene/re. Hi vero popularē: nūc aūt in paucoꝝ potētia gubernatoꝝ filij delitijs affluūt. Tenuioꝝ autē filij gymnaſijs laboꝛibuſqꝫ exercentur: itaqꝫ vt volunt magis ꝛ pn̄t res nouas moliri.

¶ Ponit.

¶ Ponit elementū qđ vniuerſaliter ſaluat remp. a corruptione que eſt ꝓpter ineruditionē ⁊ inaſſuefactionem. Et pmo facit hoc. Scđo reprobat quoddā obſeruatū in populari ſtatu: ibi. (Populari vo ⁊c.) In pma dicit ꝙ inter oia elementa maximū ⁊ efficaciſſimū ad ſaluandā remp. qđ mō oēs negligunt eſt. ſ. erudiri in legibus ⁊ in eis que ordinant ad remp. ⁊ aſſuefieri in illis. Ratio aūt quare oꝫ aſſuefieri in illis eſt: qꝛ illa in qbus hoīes ſunt aſſueti delectabilia ſunt eis ⁊ magis placent. ⁊ magis diligunt. Que aūt magis diligunt: magis ſaluant. Si igit aſſueti fuerint homines in his que ſunt reip. plus diligunt ⁊ delectabunt in illis: ⁊ ſic ꝯſeruabunt eā. Si aūt nō aſſueti ⁊ eruditi fuerint in rep. ⁊ in legibus ſignificantibus ordinem reip. puta ſi potētes cū paucis nō fuerint aſſueti ⁊ eruditi cū paucis: ⁊ populares cum populo: nulla vtilitas erit eis ex legibus bonis ⁊ glorioſis exitibus. Sic enim ꝯtinget eſſe in tali ciuitate: in qua ſunt leges optime: ⁊ tn̄ ciues non ſunt aſſuefacti in illis: ſicut eſt in continente. Sic aūt eſt in continente ꝙ quāuis hēat rectum iudiciū rōnis aliquo mō qꝛ tn̄ ſequit impetum paſſionum nō ꝓficit ſibi rectitudo rōnis. Silr in ꝓpoſito quāuis ciuitas hēat bonas leges: ſi tn̄ nō ſunt ciues aſſueti ⁊ eruditi in illis nō ꝓficient eis: qꝛ nō opabunt ſm illas. Sunt aūt erudiendi ⁊ aſſueſcere debēt nō in illis ad que ſi poſſunt ꝑtingere delectabunt tā pauci potentes ꝙ̄ populares: ſed in illis in qbus eruditi poterūt obſuare rēp. vt populares in illis per que poterunt viuere poppulares ⁊ ſeruare popularem. Paucoꝝ potentes in illis per que poterunt obſeruare paucoꝝ ſtatū: ⁊ viuere ſꝫ illū. Nunc aūt in ciuitatibus accidit ꝯtrariū: qꝛ in populari ſtatu filij nutriti ſunt in delitijs: ⁊ inclinant ad eas: ⁊ in illis delectantur. Pauperes aūt aſſueti ſunt in laborioſis. Propter qđ manifeſtum eſt: ꝙ filij diuitū ⁊ pauperū volunt ⁊ poſſunt ⁊ magis viuere inſolēter quantū ad remp. Propter quod manifeſtum eſt ꝙ in talibus non ſunt erudiendi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In populari vo ſtatu qui maxime videt eſſe popularis cōtra quā vtile ſit ꝯſtitutū eſt huius rei cauſa eſt ꝙ male diffiniunt libertatē. Duo ſunt enim qbus popularis ſtatus diffinit: ptāte ſumma populi: ac libertate. Iuſtū aūt equū vr̄ eē. Equū vo qđcūqꝫ videat multitudini id eſſe ſtabilitū. Liberū aūt ⁊ equū qđcūqꝫ velit qs facere: itaqꝫ viuit vnuſqſqꝫ vt vult in hꝰ populari ſtatu: ⁊ ad quod gliſcit: vt ait Euripides

¶ Remouet errorē ſpāliter accidentem in populari ſtatu. Et diuidit in duas. In pma ꝓponit ipꝫ ⁊ tangit rōnē eius. In ſcđa remouet: ibi. (Sed hoc eſt prauū ⁊c.) In pma dicit: ꝙ in populari ſtatu obſeruatur aliqđ qđ vr̄ populare. ſ. ꝙ ꝯtrium eſt ei qđ ꝯfert ad rempublicā ꝙ vnuſquiſqꝫ viuat ſm qđ voluerit. Et rō huius eſt quia male diffiniunt liberū. Sunt enim duo ſꝫ que diffinitus eſt popularis ſtatus. ſ. poteſtas ⁊ libertas: vt. ſ. multitudo dñet ⁊ ſm libertatē. Illud enim iuſtū dicit qđ eſt equale. Equale aūt vr̄ illud in ſtatu populari eſſe qđ videt multitudini. Liberū aūt dicunt ꝙ aliquis faciat qcqd voluerit. Propter qđ in populari ſtatu qlibꝫ viuit ſꝫ ꝙ vult ⁊ ſm ꝙ poſſe ē ei ⁊ ſꝫ ꝙ plus abundat: vt dixit Euripides. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sed hoc eſt prauū. Nō enim putandum eſt eſſe ſeruitutē viuere ad formaꝫ reipublice: ſed ſalutē. Ex qbꝰ igit mutant reſp. ⁊ corrūpūt: ⁊ per que ſeruantur ⁊ permanent vt ſimpliciter dicamus: tot ⁊ talia ſunt.

¶ Remouet iſtum errorem: et dicit ꝙ nō eſt opinandū ſeruitutē eſſe viuere ſm rēp. imo libertatē ſm ſalutē. Et ratio huius eſt: qꝛ ſm ꝙ vult phs. Liberū eſt qđ eſt cauſa ſui vel in genere cauſe agentis vel finalis. Unumquodqꝫ aūt maxime dr̄ illud qđ eſt pncipale in eo. In hoīe vo pncipale eſt intellectus. Et ideo hoc eſt maxime intellectus vel operat ſm intellectum. ergo homo maxime dr̄ liber cū operat ſm intellectū ad rōnem: ⁊ ad bonū ſui ſꝫ intellectum ⁊ rōneꝫ. Cū aūt viuit ſꝫ remp. opat ſꝫ rōnē. ergo viuere ſm rempublica non eſt eſſe in ſeruitute: ſed libertate magis. Et tūc recapitulat ⁊ dicit ꝙ pncipia ex quibꝰ corrumpuntur ⁊ trāſmutant reſp. ⁊ pncipia ex qbus ſaluātur: ⁊ manſiue ſunt tot: quot dicte ſunt ſimplr: vt eſt dicere ꝙ dicit ꝓpter pncipia ſaluantia ⁊ corrumpentia monarchias de quibus dicetur iam.

REſtat nūc videre de vniꝰ gubernatione ex qbus corrūpat: ⁊ ꝑ que ſuari valeat. Fere aūt ſimilia ac ꝓpinqua ſunt illis que diximus ſupra de ceteris gubernationibꝰ illa q̄ circa regnū ⁊ circa tyrānidē cōtingūt. Nam regia quidē poteſtas optimatū gubernationi reſpondet: tyrānis aūt ex paucoꝝ potentia illa poſtrema: ⁊ ex populari ꝯponit. Quapropter pniirioſiſſima eſt his q ſub ea ſunt: vtpote ex duobus cōpoſita malis ⁊ tranſgreſſiones ⁊ delicta continens: que ex ambabus illis proueniunt. Lec. VIII.

¶ Poſtq̄ phs determinauit cauſas ⁊ pncipia corruptiōis ⁊ ſaluationis rerūp. in qbus plures dñant: determinat cauſas ⁊ pncipia corruptionis ⁊ ſaluationis in qbus vnus dominat: ſicut ſunt monarchie. Et diuidit in duas. In prima determinat que ſunt cauſe ⁊ principia corruptionis ⁊ ſaluationis rerumpublicaꝝ monarchiaꝝ. In ſcđa oñdit q̄ illaꝝ eſt minoris durationis: ibi. (Atqui olim ⁊c.) Prīa in duas. In pma pmittit intentū ſuum. In ſcđa ꝓſequitur ibi. (Exiſtitqꝫ ⁊c.) In pma dicit ꝙ poſtq̄ determinatum eſt que ſunt pncipia ſaluationis ⁊ corruptionis rerumpublicarū in quibus plures dñantur. reſtat ꝯſequenter conſiderandū de monarchia que. ſ. ſunt cauſe ⁊ principia ex quibus corrumpit: ⁊ que ſunt principia ⁊ cauſe ex quibus nata eſt ſaluari. Illa aūt que accidunt circa monarchiaꝫ regalem ⁊ tyrānidē ſunt ſimilia eis que dicta ſunt de alijs rebuſpublicis. Nam regnū ꝯgruit ſtatui optimatū. Sicut enim aſſumitur pnceps ſm virtutē in ſtatu optimatū: ſic in regno: tyrannis aūt cōponit ex ſtatu paucoꝝ vltima q̄ eſt peſſima iter oēs paucoꝝ ſtatus: ⁊ popularis vltima q̄ ſilr peſſima eſt inter oēs populares ſtatus: ꝓpter qđ tyrannis ipſa multum nociua eſt ſubditis: cū ſit ꝯpoſita ex duobus malis: ⁊ habeat peccata ⁊ tranſgreſſiones vtriuſqꝫ illarum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Exiſtitqꝫ generatio ſtatim ex contrarijs vtriuſqꝫ iſtarum. Nam regia poteſtas pro tutela preſtantium virorum contra populū repta eſt: ⁊ fit rex ex pſtantibus per excellentiam vtutis: vel rerum geſtarum: que ſint a virtute: vel per excellentiam huiuſmodi generis.

¶ Proſequit ⁊ diuiditur in duas. In prima premittit qdam de iſtis monarchijs: quorum quedaꝫ dicta ſunt prius. In ſecunda ꝓſequitur de cauſis corruptionis ſaluationis

ipſarum cum dicit. (Ut igit̃ ⁊c̃.) Circa p̃mum duo facit. Primo oſtẽdit ex q̃bus ꝯponit̃ vtraq; monarchia. Scd̃o declarat quoddã dictũ de tyrãnide: ibi. (Qd̓ aũt ⁊c̃.) Prima in duas. In p̃ma facit quod dictũ eſt. In ſcd̃a oñdit q̃d intendit̃ in vtraq;: cũ dicit. (Tyrãnis aũt ⁊c̃.) Adhuc prima in duas. In p̃ma declarat ex q̃bus cõponit̃ ex vtraq; monarchia vt appareat ex quibus corrumpit̃ ⁊ ſaluat̃. In ſcd̃a declarat quoddã dictuz: ibi. (Ut ergo diximus ⁊c̃.) Adhuc p̃ma in duas. In prima oñdit ex q̃bus cõponit̃ regnum. In ſcd̃a ex q̃bus tyrannis: ibi. (Tyrãnis ṽo ⁊c̃.) In prima dicit q̆ vtraq; monarchia ex cõtrarijs generatur. Regnum enim factũ eſt ꝑpter auxiliũ bonoꝝ cõtra multitudinem: ne multitudo grauaret ipſos ſtudioſos: ⁊ aſſumitur rex ex virtuoſis excedens ſm̃ virtutẽ: vel in opere virtutis: vel aſſumit̃ ſm̃ nobilitatẽ generis: ne iſti grauentur a multitudine. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Tyrãnis ṽo originẽ habet a populo ac multitudine cõtra nobilitatẽ: vt populus iniuriã ab illis nõ patiat̃. Patet hoc ex ipſis his que contigerũt. Fere enim tyranni vt plurimũ facti ſũt ex ducibus populoꝝ: fidem adepti ab initio ꝑpter calũnias ꝯtra nobilitatẽ iactas tyrãnides. Igit̃ alie in hunc modũ ꝯſtitute ſunt ciuitatibus iam adauctis.

ℭ Oſtendit ex quibus generat̃ tyrãnis. Et primo ex q̃bus nũc generat̃. Scd̃o ex q̃bꝰ generabat̃ antiq̃tus: ibi. (Alie prius ⁊c̃.) Dicit igit̃ q̆ tyrãnus aſſumptus eſt a populo: ⁊ ex populo ⁊ multitudine cõtra diuites: ⁊ inſignes ne populus moleſtet̃ a diuitibus: hoc aũt manifeſtũ eſt ex his que ꝯtingunt. Plures enim tyranni vt eſt dicere facti ſunt ex his qui erant ductores populi q̃bus multũ credebat populus eo q̆d libenter imponebant crimina diuitibus calumniantes eoſdem. hõ aũt tyrannides augmentatis ciuitatibus facte fuerunt. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Alie prius ex regibus tranſgredientibus ꝑpatria iura: ⁊ affectãtibus magis dominari. Alie ex electis ad principales magiſtratus. Antiquitus enim populi ꝯſtituebant diuturniores adminiſtrationes ⁊ ꝓcurationes. Alie ex paucoꝝ potentia eligentium vnum aliquem ad maximos magiſtratus.

ℭ Oſtendit ex q̃bus generabat̃ p̃us. Et p̃mo facit hoc. Secundo facilez modũ generationis ipſius ex p̃dictis tangit: ibi. (Oibus iſtis modis ⁊c̃.) In p̃ma dicit q̆ antiq̃tus tyrãnides que facte fuerunt ante iſtas quedaz facte fuerũt ex regibus q̃ leges ⁊ ꝯſuetudines paternas in q̃bus nutriti fuerant tranſgrediebant̃: ⁊ qui magis volebant p̃ncipari p̃ncipatu dñatiuo qui eſt dñi ad ſeruũ volentes vti ſubditis tanq̃ ſeruis. Contigit enim q̆ aliq̃s ſm̃ hunc modum exiſtens incepit tyrãniçare ⁊ opprimere ſubditos: ⁊ ſic ex rege factus fuit tyrãnus. Aliquãdo aũt fuit facta tyrãnis ex eis q̄ electi fuerãt ad principatus excellentiores ⁊ potẽtiores: antiquitus populus inſtituit multos p̃ncipantes ⁊ ꝓſpectores populi ſiue rectores. Ex iſtis aũt cõtingebat aliquos magis ꝑuerſos trahere ad ſe dñium ciuitatis ⁊ tyrãniçare. Aliq̃n facta fuit tyrannis ex paucoꝝ potentia viris eligentibus vnũ potentez ad p̃ncipatus maximos q̃ poſtmodum tyranniçabat. Oibus iſtis modis fiebat antiq̃tus tyrannis. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Oibus iſtis modis facultas fuit perficiendi: ſi modo voluerit per potentiã ſibi ꝑexiſtentez: vel ex regia poteſtate: vel ex honoribus a populo exhibitis ceu Phidon apud Argos: ⁊ alij alibi regiã poteſtatem habentes tyrãni ſunt facti. Circa Ioniã ṽo tyrãni ⁊ Phalaris ex honoribus. Panetius quoq; in Leũtinis: ⁊ Cypſellus Corinthi. ⁊ Piſiſtratus Athenis. ⁊ Dionyſius Syracuſis: ⁊ alij eodem mõ ex fauore populoꝝ apud quos multũ poterant.

ℭ Tangit facilem modũ generationis ipſius tyrannidis. Et dicit q̆ hõ tyrãnides d̓ facili poterãt fieri ex p̃dictis: q̄ potentiã hẽbant. Quidã enim p̃ncipabãtur p̃ncipatu regali. Et manifeſtum eſt q̆ tales potẽtiã habebant ꝑpter q̆d de facili poterãt fieri tyrãni. Alij aũt p̃ncipabant̃ p̃ncipatu qui eſt ſm̃ aliquã honorabilitatẽ. Tales etiã potentiaz hẽbant: ideo de facili poterãt tyrãniçare. Et exemplificat. Quidã enim q̃ dicebat̃ Phidon circo Argum fuit tyrannis: ⁊ quidã alij ſĩr p̃ncipãtes ex p̃ncipatu regali. Illi aũt qui tyranniçauerunt circa Ioniam ⁊ Phalaris aſſumpti fuerunt ex ſtatu paucoꝝ p̃ncipantibus honorabilibus. Sz Panetius qui tyrãniçauit in Leũtinis: ⁊ Cypſellus qui in Corintho: ⁊ Piſiſtratus qui athenis: ⁊ Dyoniſius q̃ in Syracuſis: ⁊ alij qui eodẽ modo fuerunt tyrãni fuerunt ex fauore populoꝝ. Iſti enim potentiam hẽbant. Quare manifeſtum eſt q̆ facile fuit iſtos eſſe tyrannos ꝑpter potẽtiã quam habebant. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Ut ergo diximus regia poteſtas inſtituta eſt ſm̃ optimatum gubernationez. Eſt enim ſm̃ dignitatem vel per virtutẽ ꝓpriã: vel generis: vel per beneficia collata vel ꝑ iſta ſimul: ac potentiam. Oẽs enim q̃ maxima beneficia in ciuitates genteſq; cõtulerunt: vel qui eã facultatez habuerũt: vt ꝯferre valerẽt: hoc honore potiti ſunt. Alij bello cõſeruatis populis ne in ſeruitutẽ deuenirent: quẽadmoduz Codrus. alij a ſuitute libatis: vt Cyrꝰ: alij q̆ ꝯdidiſſẽt vrbez vel q̆ regionẽ acq̃ſiſſent: quẽadmodũ Lacedemonioꝝ: ⁊ Macedonũ: ⁊ Moloſſoꝝ reges.

ℭ Probat quoddã dictũ. Dixerat enim q̆ regnum eſt inſtitutum ſm̃ ſtatũ optimatũ: hoc ꝓbat̃. Et primo facit hoc. Scd̃o oñdit q̆d eſt offĩm regis: ibi. (Uult aũt rex ⁊c̃.) In p̃ma dicit ſicut dictũ eſt p̃us. Regnũ eſt inſtitutũ ſʒ ſtatũ optimatũ. Et hoc apparet: q̄ inſtitutum eſt ſʒ dignitatez vel virtutis: vel generis: vel ꝑpter bñficium impenſum regioni: vel ꝑpter iſta ſimul ⁊ potentiaz. Et hoc apparet: q̄ oẽs antiqui reges: vt ita dicat̃: cũ feciſſent aliq̆d bñficiũ ciuitati vel genti regionis: vel qui potẽtes fuerãt beneficiare iſtum honorem receperunt q̆ aſſumpti fuerũt in regem: quidam enim ſicut Codrus qui preliatus fuit cõtra aduerſarios ciuitatis: ⁊ ꝓhibuit ne ſerui eſſent illis: factus fuit rex. Alij autez q̄ liberauerũt a ſeruitute: ſicut Cyrrus fuit rex perſarũ: q̄ liberauit a ſeruitute regis Caldeorum. Alij qui ciuitatẽ ꝯſtituerunt. Alij qui acq̃ſiuerũt regionẽ ſicut reges lacedemonioꝝ: ⁊ macedonum ⁊ Moloſſoruz. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Uult autẽ rex eſſe cuſtos vt qui diuitias habent nihil iniuſtum patiantur. Nec etiam populus afficiatur contumelijs.

ℭ Oñdit q̆d eſt officiũ regis. Et dicit q̆ officium regis eſt eſſe cuſtodem iuſtitie. Et vult cuſtos eſſe iuſti. Et ideo

recurrere ad regem eſt recurrere ad iuſtum animatū. Et hoc apparet qꝛ rex intendit bonū cōmune cuſtodire ⁊ ſeruare. Hec aūt nō pōt niſi ſit cuſtos iuſti. Et ideo officium ſuum eſt vt ſit cuſtos iuſti: ita ꝙ habentes poſſeſſiones ⁊ diuitias nullā iniuſtitiā patiant̄ a nō habētib᷒. Nec populus ſuſtineat aliquā iniuriā a diuitib᷒. ⸿ Deide cū dicit.

⸿ Tyrānus aūt vt ſepe iam diximus ad nullam communem reſpicit vtilitatem: niſi gratia proprij cōmodi. Eſt autē obiectum tyranni quod placeat: regis qđ honeſtum ſit.

⸿ Oſtendit quis eſt finis in vtraqꝫ monarchia ex quo apparet vna differentia inter ipſas. Et primo oſtendit quid vtraqꝫ intēdit. Scđo māifeſtat ꝑ effectus: ibi. (Quāobrē ⁊c.) In pma dicit: ꝙ tyrānis nō intendit bonū cōmune: ſꝫ intendit ꝓprium. Et ratio huius eſt: qꝛ tyrannus intendit delectationem ſm ſenſū: ⁊ iō appetit illud per qđ exiſtimat ſe habere eā: hoc aūt eſt ſuperexceſſus pecuniarū ꝓpter qđ intendit pecunias acquirere. credit enī ꝑ pecunias habere oīa: rex aūt intendit bonū cōmune. Illum enim dicimus regem q principatur ꝓpter bonū multitudinis. Talem aūt opꝫ eſſe virtuoſum: ⁊ ita nolle iniuriari ſubditis. Opꝫ ipſum eſſe diuitem: ne aliquid iniuſte accipere a ſubditis compellatur. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Quāobrem ⁊ illa in qbus plus habent ſunt tyrannis quidem pecunie. Regibus aūt honores. Et cuſtodia regi a ciuibus ſuis eſt: tyrāno autem a peregrinis.

⸿ Manifeſtat qđ dictū eſt per effectus. Et dicit qđ ꝓpter hoc ꝙ tyrannus appetit delectatiōes: ꝓpter quas appetit pecunias manifeſtum: qđ exceſſus inſup accipiendo pecunias tyrannici ſunt. Intendunt enim tyrāni bonum proprium nō cōmune: ſed ſupergreſſiones honorum regales ſunt magis. Et ratio huius eſt. Quia rex dꝫ eſſe excellens ſm virtutē. Excellentie vero vtutis debet̄ excellentia honoris. Et iō ad regē ꝑtinet habere excellentes honores: ⁊ magis ſupergreſſionem honoꝝ ꝙ̄ pecuniaꝝ. Ecōtrario aūt eſt in tyrāno: ⁊ ꝓpter hoc idem ē cuſtodia regalis eſt ciuilis: ſꝫ tyrānica eſt ꝑ extraneos. Et ratio hui᷒ ē: qꝛ rex dominat̄ ſubditis illis volētibus. Et iō ꝯfidit de ipſis ꝓpter qđ cuſtodit̄ ab eis: tyrannus aūt cū opprimat eos dominatur eis illis nolentibus. et ideo nō ꝯfidit in eis ꝓpter qđ cuſtodit̄ ab extraneis. Poſſet ē aliter introduci illa pars. Tyrānus aūt: vt diceret ꝙ intendit aſſignare differentias inter regnum ⁊ tyrannidem: ⁊ diuidit̄ in tres ꝓpter tres differentias quas ponit. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Qđ vero tyrannis contineat illa mala: q̄ ſunt ⁊ popularis gubernationis: ⁊ paucoꝝ potentie manifeſtū eſt. Ex paucoꝝ quidem potentia finem eſſe diuitias. Per has enim ſolas neceſſe eſt permanere vt ꝯductos retineat cuſtodes: vt ſumptus faciat in educando: vt populo ſuo in nulla parte cōfidat. Itaqꝫ arma ciuibus ſuis adimere: ac multitudinē populi cōculcare: ac ex vrbe pellere: ⁊ vacuam habitatoribus ciuitatem reddere. Communia ſunt paucoꝝ potentie ⁊ tyrannidis.

⸿ Manifeſtat qđdam dictū de tyrānide: prius enī dictum fuit qđ cōponit̄ ex duobus malis hoc declarat. Et primo declarat que mala hꝫ ex ſtatu paucoꝝ. Scđo que mala hꝫ ex ſtatu populari: ibi. (Ex populari aūt ⁊c.) In pma dicit qđ manifeſtū eſt: ꝙ tyrānis accipit mala que ſunt in ſtatu paucoꝝ ⁊ multitudinis. Ex ſtatu paucoꝝ mala hec hꝫ: qꝛ ſicut finis ſtatus paucoꝝ ſunt diuitie: ſic ē in tyrannide. Sicut enim dn̄ans in ſtatu paucoꝝ finalr̄ intendit diuitias: ſic tyrānus. Iterū tyrānus eſt ſicut ſolus ſine amicis: ſicut dominans in ſtatu paucoꝝ. Iſti enim qꝛ opprimunt multitudinē odio habent̄: ⁊ ideo ſunt ſoli ſine amicis: ſic tyrānus ſolus eſt: qꝛ nō hꝫ amicos. Itē ſicut opꝫ dn̄antes in paucis habere cuſtodiam: qꝛ multos inimicos hn̄t ⁊ ſūt ſine amicis: ſic opꝫ tyrānum cuſtodiam hēre. ⁊ qꝛ hoc non pōt ſine diuitijs: ideo intendit diuitias. Itē opꝫ ipſuꝫ non credere multitudini ſicut potentatus paucoꝝ: cum enim odio habeatur a multitudine: nō cōfidit in ipſa: ⁊ ideo nō credit eidem: ⁊ ꝓpter hoc ꝓhibet multitudinem nō hēre arma ſicut potētes paucoꝝ: ne poſſit inſurgere cōtra ipm̄. Item habet turbaꝫ ſuſpectam: ⁊ iō expellit eos ab vrbe: ⁊ ponit extraneos in eadē. Itē cōpellit eos morari in domo ⁊ non habere ſocietatem adinuicē: ne poſſint machinare aliqđ contra ipm̄. Iſta igitur oīa mala ſunt potentie paucoꝝ ⁊ tyrannidis. ⸿ Conſequenter cū dicit.

⸿ Ex populari aūt habet vexare: nobilitatē claꝫ euertere: ⁊ aperte in exiliū pellere tanꝙ̄ aduerſarios ⁊ machinatores cōtra potentiam ſuam: ex his enim ⁊ cōſilia aduerſus eos iniri cōtingit alijs dominationē affectantibus: alijs ſeruitutem fugientibus. Vn̄ Periandri cōſiliū Traſibulo datū ſupereminentes ſpicas decerpere tanꝙ̄ oportunum fuerit eminentiores ciuium de medio tollere.

⸿ Oñdit que mala habet ex populari ſtatu: ⁊ dicit ꝙ ex populari ſtatu habet iſta mala. ſ. īpugnare diuites: ⁊ inſignes interficere: ⁊ hoc manifeſte ⁊ occulte: vtroqꝫ enim mō tyrannus ꝓſequit̄ inſignes. Et hꝫ ex ſtatu populari pugnare ⁊ relegare eos tanꝙ̄ illos qui machinant̄ ⁊ inſidias preparant cōtra ꝑncipatum. A diuitibus enim ⁊ inſignibus fiūt machinationes: ⁊ ꝓcurant̄ diſſenſiones qñqꝫ a quibuſdā: qꝛ volunt ꝑncipari. A qbuſdā vo qꝛ ꝓcurant forte aliquos alios ꝑncipari non volentes ſibi obtinere ꝑncipatū. Vn̄ tyrāni multum qñqꝫ eos ꝓſequentur. Unde Periander dedit cōſilium Traſibulo tyrāno qualr̄ ꝑncipatus ſuus duraret: habuit in ꝯſilio ab eodē ſicut dictum fuit in tertio huius oportunum eſſe excedentes ſpicas euellere. per qđ innuebat̄ ꝙ diuites ⁊ inſignes opꝫ interimere.

VT igit̄ fere dictum eſt eadem principia mutationum ſunt exiſtimanda ⁊ in rebuſpubli. ⁊ in vnius gubernatione. Per ꝯtumeliaꝫ enī ⁊ per metū ⁊ per cōtemptū inſurgūt pleriqꝫ ſubiectoꝝ aduerſus dominātes. Iniurie vo maxime per ꝯtumeliā nōnūꝙ̄: ⁊ ꝑ ablationē rerū fiūt. Sūt aūt ⁊ fines ibi tales: quales ſūt circa tyrānides ⁊ regna. Opes enī ⁊ honores q in tyranni regibuſqꝫ ꝯſpiciunt̄ affectāt oēs. Lec. VIIII.

⸿ Poſtꝙ̄ phs ꝓmiſit quedam de monarchia: ꝓſequit̄ de cauſis ⁊ principijs corrumpentibus ⁊ ſaluantibus ipſas: ⁊ primo de corrumpentibus. Scđo de ſaluātibus: ibi. (Seruant̄ aūt.) Prima in duas. In prima determinat de ꝑncipijs corrumpētibus ipas in vniuerſali. Secundo determinat de principijs corrumpentibus in ſpeciali: ibi. (Corrumpunt̄ aūt.) Prima in duas. In pma ꝓponit ꝑncipia co-

ruptionis in vli. Scḋo pſequit̃ in ſpāli magis:ibi.(Inſurgit aūt.) In p̄ma dicit q̄ ſicut dictū eſt p̄us p̄ncipia fere traſmutationis ⁊ corruptionis rerūpu. eadē ſunt cū p̄ncipȳs trāſmutationis ⁊ corruptionis monarchiaꝝ: nam regnū eſt ſ3 ſtatū optimatū: ⁊ iō que ſunt p̄ncipia corruptionis ſtatus optimatū ſunt p̄ncipia corruptiōis monarchie regalis. Tyrānis enim eſt ſm ſtatū paucoꝝ ⁊ popularem vltimū: ⁊ iō que corrumpunt illos corrumpūt tyrānide3. Principia āt corrūpētia monarchias ſunt tria: cōtumelia: metus: ⁊ ɔtēptus. Propter enim ɔtumeliā ⁊ timorē ⁊ contemptū inſurgūt ſubditi ɔtra monarchas. Sūt aūt aliq̄n ɔtumelie ꝑpter iniuriā: que. ſ. eſt in ꝑſona. aliq̄n vō ſunt ꝑ ſubtractionē bonoꝝ ꝓprioꝝ. Itē monarchiaꝝ. t. r. p. p̄dictarū prius ſunt ydem fines. Sicut enim intendunt̃ diuitiaꝝ multitudo ⁊ magnitudo in illis: ſic intendit̃ magnitudo diuitiaꝝ in tyrānide: ⁊ magnitudo honoris in regno. Iſta autem oia appetunt: ⁊ ideo aliq̄n fit iniuria ꝑpter corruptionem iſtoꝝ. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Inſurgit̃ aūt quādoq3 in corpus dominātis: q̄nq3 in ipſam dominationē. Quādo eni3 per contumeliam adducūtur homines ad inſurgēdū: impetus fit in corpus. Cūq3 ſint cōtumelie partes plures: vnaqueq3 illaꝝ ɔcitat ad irā. Iraſcentium vō plurimi vltionis cauſa impetum faciūt: non cauſa potentie.

ℂ Proſequit̃ de iſtis cauſis ⁊ principȳs corruptionis monarchiarū: ⁊ primo pſequit̃ de illis que ſunt p̄ncipia corruptionis per ſe. Scḋo adiungit vnum p̄ncipium per accidens: ibi.(Eoꝝ vō.) Prima in duas. In p̄ma determinat cauſas inſurrectionis. In ſcḋa oſtendit qui maxime inſurgunt ꝑpter tales cauſas: ibi.(Maxime vō.) Pria in tres. In prima declarat qualr̃ aliq̄n fiunt inſurrectiones cōtra monarchias ꝑpter iniuſtitiā. Scḋo qualiter ꝑꝑ amorem: ibi.(Similr̃ quoq3.) Tertio qualr̃ ꝑꝑ ɔtēptu3: ibi.(Alie vō.) Prima in duas. Primo enim declarat q̄ aliquando fit inſurrectio cōtra monarchā ꝑꝑ iniuriā que eſt cōtumelia. Scḋo q̄ ꝑꝑ afflictionē corporis: ibi.(Multi ēt.) Prima in duas. In prima ꝓponens diſtinctione3 inſurrectionis aſſignat rōnem quare ɔtumelia inſurgunt in corpus. In ſcḋa declarat per exēpla: ibi.(Quale fuit.) In p̄ma dicit̃ q̄ aliq̄n inſurrectiones fiunt in monarchȳs in corpus p̄ncipantium: aliq̄n cōtra principatū ⁊ que ſint ꝑpter contumeliam fiunt cōtra corpus. Et hoc p3: quia cū ſint multe partes cōtumelie quelib3 eſt inductiua ire: vt apparet 2º rhetorice. Irati aūt fere mouent̃ ꝑpter punitionē ꝑſonalem magis ꝑpter depoſitionē a p̄ncipatu: ⁊ ideo manifeſtū eſt q̄ inſurrectiōes que fiunt per ɔtumeliā ſunt in corpus: non cōtra principatum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Quale fuit illud filioꝝ Piſiſtrati ob cōtumeliam enim ſorori Armodȳ illatam ⁊ ip̄m Armodium compellatum impetus in eos factus eſt ab Armodio q̄dem ꝑpter ſororē. ab Ariſtogitone aūt propter Armodium.

ℂ Manifeſtat per exēpla ⁊ p̄mo de cōtumelia in ꝑſonā ɔiunctam qualiter fit cā inſurrectionis in corpus monarche. Scḋo de ɔtumelia i ꝑſonā ꝓpriā: ibi.(Plurime vō.) Primū declarat per quinq3 exēpla: ⁊ ſm hoc h3 quinque partes. Scḋa. ibi.(Aduerſus Periandrum.) Tertia: ibi.(Philippus vō.) Quarta: ibi.(Et Amintas.) Quinta: ibi.(Et Eunuchus ⁊c̃.) In prima dicit ita dictū eſt: q̄ fit inſurrectio cōtra perſonam monarche: ſicut fuit inſurrectio cōtra filios Piſiſtrati: nā cū cōtumeliā intuliſſent ſorori Armodȳ: ⁊ vlterius ip̄m Armodium ɔpellaſſent. Armodius ꝑpter ſororis cōtumeliā ⁊ Ariſtogiton ꝑpter Armodium cōtra illos inſurrexerūt. Et ſic p3 q̄ facta fuit inſurrectio ꝑpter cōtumeliā in perſonā cōiunctā. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Aduerſus Periandrum quoq3 ambracie tyrānū iſidie facte ſunt ex eo: q2 in potu quē amabat puerū iterrogauit: an adhuc ex ſe ꝑgnās eēt.

ℂ Ponit 2ᵐ exemplū ⁊ dicit q̄ quidam qui habitabāt in Ambracia inſidiati ſunt cuidā qui dicebatur Periander: q2 iſte periander cum quadā vice biberet cu3 filȳs illoꝝ: dixit illis pueris ſi erant pregnātes ex ip̄o: ipſe enim forte ſodomita erat: ⁊ iō innuebat q̄ illis pueris fuiſſet abuſus: ⁊ ideo querebat ſi ex ipſo erant pregnātes: tunc alȳ modi ꝑpter contumeliam puerorum inſurrexerunt contra periandrum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Philipp⁹ vō a Pauſania occiſus eſt: q2 nō vlciſcebatur cōtumeliam ſibi factā ab Attalo.

ℂ Ponit 3ᵐ exemplū ⁊ dicit: q̄ inſurrectio que fuit contra Philippum regem Macedonie facta eſt a quodā qui dicebatur pauſanias facta fuit: q2 Philippus ꝑmiſit pauſaniam cōtumeliā pati a quodā qui erat coniunctus eidem philippo vel ɔſanguinitate vel officio. Fuit aūt iſte philippus rex macedonie pr̄ Alexādri magni. ℂ Deīde cū dicit.

ℂ Et Amintas paruus a Barda: q2 iactaret ſe in illius etatem.

ℂ Ponit 4ᵐ exēplū ⁊ dicit q̄ Amintas a Darda q2 iactaret ſe in illius etate3: ⁊ ſtatuā eius irrideret: q̄ erat paruus. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Et Eunuchus ab Euagora Cyprio: q̄ eni3 mulierem elegerat eius filiam quaſi contumelia affectus eum necauit.

ℂ Ponit 5ᵐ exemplum ⁊ dicit q̄ Euagoras Cyprius inſurrexit contra Eunuchū regem: q2 eius filiā in concubinam elegerat ⁊ interfecit illum. Sic igitur apparet ex iſtis q̄ cōtumelia facta in ꝑſonā cōiunctā cā eſt inſurrectionis ɔtra ꝑſonam monarche. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Plurime vō inuaſiones facte ſunt ex eo: q2 in corpus verecūdiam intuliſſent.

ℂ Declarat q̄ cōtumelia facta in ꝑſonā ꝓpriā cā eſt inſurrectionis contra ꝑſona3 monarche. Et p̄mo ꝓponit. Scḋo ꝓbat per exempla: ibi.(Qualis fuit inuaſio illa Cratei aduerſus ⁊c̃.) Adhuc ſcḋa diuidit̃ in quattuor ſ3 q̄ declarat per quattuor exempla. Scḋa: ibi.(Fuit vna cu3 illo ad rē patrāda3 ⁊c̃.) Tertia: ibi.(Paron vō.) Quarta: ibi.(Adamas vō.) In p̄ma dicit q̄ multe inſurrectiones facte ſunt cōtra monarchas: q2 faciebant contra contumeliam vel verecundiam in ꝑſonā alicuius. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Qualis fuit inuaſio illa Cratei aduerſus Archelaum: ſemper eni3 moleſta illi fuerat cōſuetudo ei⁹. Itaq3 parua ēt occaſio ſufficiēs fuit: vel q2 filiaꝝ nullā ſibi dederat: cū ſe daturū promiſerat ſibi: ſ3 primā occupatus bello aduerſus Syriā ⁊ Arabeū tradidit regi Cleuie. Alterā vō filiā minorē natu filio Amite ɔiugauit exiſtimans per hunc modum minime ſibi fore aduerſaturū ex Cleopatra genitū: ſed indignationis principium extitit quod grauiter ferebat ſe ad libidinis gratiam haberi.

ℂ Declarat ⁊ dicit ita dictum eſt q̄ ꝑpter ɔtumeliā factā in perſonam

in perſonam ppriam fiunt inſurrectiones:ſicut fuit facta inſurrectio Cratei cōtra archelaū. Iſte enī; archelaus grauiter ſe hēbat ad Crateum colloquendo ⁊ inducendo ipm ad ↄcubitum cōtra nām. Cā enim quā; ptendebat:⁊ ſi vt ſufficiens pponebatur:minor tñ fuit:⁊ occaſionalis magis.ſ.q: archelaus cum pmiſiſſet crateo dare vnam de filiabus ſuis:nullam voluit dare:ſed filiam primogenitam poſt bellu; qđ habuit ↄtra Syriā ⁊ arabia; dedit cuida; regi q dicebaẗ Clemas Filiā minore; dedit filio Aminte: credens qđ cum ille eſſet filius Cleopatre nō eſſet aduerſarius. Iſta enim cā inſurrectionis pretendebaẗ:ſed cā pncipalis ⁊ pnª inimicitie ⁊ ſepationis ab eo fuit:q: volebat eum ſuſtinere ad cōcubitum preter nām ppter corruptionem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fuit vna cum illo ad rem patrandam Ellanocrates Lariſſeus ob eandem cām. Qđ enī; abuſus etate illius non vt pmiſerat deducebat ob cōtumeliam fieri ratus eſt non ob amorem.

¶ Ponit ſecundum exemplū:⁊ dicit q Ellanocrates Lariſſeus inſurrexit contra eunde; Archelau; ppter cauſa; eandem. Cum enim permittens ei aliqua ad alliciendu; abuteretur etate ipſius:credidit q hoc faceret ppter contumeliam:q: vo deducebat:⁊ nō ppter amicitiam:⁊ ideo inſurrexit contra eundem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Paron vo ⁊ Heraclides Enij Cotym peremerunt patri mactantes.

¶ Ponit tertium exemplū ⁊ dicit q Paron ⁊ Heraclides inſurrexerunt contra Enij cotym ⁊ inferentes ſupplicium patri interfecerunt eum. Et hoc fuit ppter contumeliam eis factam a filio illius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adamas vo a Coto rebellauit quaſi ↄtumelia affectus: q ab eo in pueritia exectus eſſet.

¶ Ponit quartum exemplu; ⁊ dicit q Adamas receſſit a coto monarcha:q: cum eſſet puer ille Cotus caſtrauit eū: ⁊ tunc Adamas propter iniuriā quam paſſus fuerat inſurrexit contra illum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Multi ēt ob verberatum corpus vel interfecerunt ira perciti:vel impetū fecerunt quaſi ↄtumelia affecti: ⁊ cōtra homines in poteſtate cōſtitutos: ⁊ contra reges.

¶ Oſtendit q quā doq; fit inſurrectio propter afflictionē in corpore:⁊ diuiditur in partes duas. In pma pponit. In ſcđa manifeſtat cum dicit.(Ut megades ⁊c.) In pma dicit q multi qui afflicti fuerant in corporibus ſuſtinentes percuſſiones vel vulnera inſurgentes contra ipſum monarcham deſtruxerunt:ſiue interfecerūt. Alij aūt paſſi iniuriam ppter talem afflictionem inuaſerunt principatu; ⁊ potentatum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ut Megades apud Mithilenum magiſtratus circūeuntes: ⁊ clauis pulſantes cum amicis aggreſſus interfecit.

¶ Manifeſtat ⁊ diuiditur in tres ſm q manifeſtat p tria exempla. Scđa:ibi.(Et poſtea ⁊c.) Tertia:ibi.(Archelai vero necis ⁊c.) In prima dicit.ita dictū eſt q fiunt inſurrectiones propter afflictionem. Sicut enim in Metilene inſula Megades inſurrexit contra quoſdā conuicinos ſuos ⁊ circumſtantes: ppter hoc q manus iniecerunt in eu; clauis pulſantes:⁊ verberātes eundem:propter qđ cum amicis ſuis interfecit eos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et poſtea Sinerdes verberibus ceſus: ⁊ a muliere tractus Pentilon interemit.

¶ Ponit ſecundum exemplū ⁊ dicit q poſtmodum cum Sinerdes a Pentilone fuiſſet vulneratus ab eodem ⁊ ceſus per vxorem ſuam euaſiſſet inſurrexit contra illum:⁊ interfecit eum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Archelai vo necis princeps fuit Dechamnicus. Is enim primus ceteros aggreſſores cōmouit ⁊ irritauit. Cauſa vo fuit ira; q illum Archelaus Euripidi poete verberandū tradidiſſet. Erat vo infenſus illi Euripides ob maledictum in ipſius inſuauitatem oris iactatum. Et alij cōplures tali de cauſa vel interfecti ſūt: vel in periculum inſidiari venerunt.

¶ Ponit tertium exemplu;:⁊ dicit q Dechamnicus fuit dux ⁊ cauſa principalis inſurrectionis que fuit facta ↄtra Archelaum:⁊ fuit primus exacerbans ⁊ cōmouens illos qui inſurrexerunt in ipſum. Cauſa autem ire quare alij inſurrexerunt ⁊ ipſe inſurrexit fuit:q: Archelaus tradidit eum flagellandum Euripidi poete:qui contra ipm iratus infremuit:q: Dechamnicus dixit q os habebat fetidum: ppter hoc motus Euripides flagellauit Dechamnicum qđ fuit cauſa ire. Propter qđ inſurrexit ipſe cōtra Archelaum. Sic igitur multi inſurrexerunt ppter tales cauſas: ⁊ quidam ipſoru; interfecti ſunt:alij graues inſidias ⁊ turbationes paſſi ſunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Similiter quoq; pp metu;:hic enim vna ex cauſis eſt vt in rep. ſic etiam in vnius gubernatione:ceu Xerxem Arthaphanes metuens calumnia; de Dario: q eu; eleuaſſet Xerxe non iubente:ſed putans illi veniam eſſe datam propter cenam quaſi ab ignoſcente.

¶ Declarat q aliquando fit inſurrectio propter timorem: ⁊ dicit q ſicut fit inſurrectio ppter iniuriam ſic aliqñ fit ppter timorem. Timor enim eſt vna de numero cauſarū inſurrectionis:ſicut iniuria contra monarchias:ſicut Arthaphanes voluit repellere Xerxem a pncipatu monarchico:q: timebat ipſum ppter crimen qđ cōmiſerat contra Darium:q: ſuſpenderat quēdam notum eius:quāuis Xerxes nō precepiſſet:ſed credebat q indulgeret eidem non memorans factum poſt comeſtionem:ſed cum recoluiſſet ⁊ voluiſſet punire ipm:timēs punitionē inſurrexit contra eum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alij vo ppter ↄtemptu;: vt vidēs qdā Sardanapallū regē inter eas mulieres penſa diuidentem:ſi mō hec fabula vera fuit: ⁊ ſi non in illo:attamen hoc in alio ver; eſſet. Et Dionyſium poſteriorem Dion inuaſit qđ cum ↄtemneba:conſpiciens ipſum Dionyſium ſemper ebrium: ⁊ ciues Syracuſanos ita ſe habere.

¶ Declarat q aliquando fit inſurrectio ppter cōtemptū: ⁊ primo facit hoc in vniuerſali. Scđo oñdit q amici ēt qñq; ppter ↄtēptū inſurgūt:ibi.(Amicor; ēt.) Dicit igiẗ primo q fiunt inſurrectiones aliqñ pp ↄtēptū ſicut qda; videns Sardanapallū deditū voluptatibus:⁊ ↄmeſſationibus ſemp ludentē cū mulierib⁹ in palacio:nunq̃ exeūtē ad prelia:nec exercētē ſe in venationibus. Si ver; eſt h de ipſo ſicut dicunt fabulantes. Si aūt non eſt verum de illo tamē:de aliquo alio poterit eſſe hoc ver;:inſurrexit cō

tra illum. Similiter Dion inſurrexit ꝯtra Dionyſiuȝ qui poſterius tyrannizauit: qꝛ deſpexit eum vidēs ipſuȝ ſemꝑ ebrium ⁊ voluptuoſum: ⁊ videns ꝙ ciues ipſuȝ ꝯtēnebāt. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Amicoꝝ etiā qdā inſurgunt ꝓpter ꝯtēptum. Ob fidē enim eis adhibitā ſpnunt tanq̄ facultatem habentes clā moliēdi: ⁊ putantes ſe dñationeȝ obtinere poſſe quodāmodo per ꝯtēptū inuadunt. Tanq̄ enim potentes ⁊ ꝯtēnentes ꝑiculū ꝓpter ſuaȝ potentiaȝ faciliter inſurgūt: vt duces qdam exercituū aduerſus principes ſuos: quēadmoduȝ Cyrrus ꝯtra Aſtiagē: cuiꝰ ⁊ vitam ⁊ potentiam ꝯtēnebat: cernens ⁊ copias eius iam cōſenuiſſe ⁊ ipm in delitijs vitaȝ agere. Et Seuthis cū eēt dux exercitus Amadoci. Quidam v̾o huiꝰ plurimū gr̄a inſurgūt ceu ꝓpter contemptuȝ ⁊ ꝓpter lucrum: velut contra Hariobarzanē Mithridates.

ℭ Declarat ꝙ amici ꝓpter deſpectum aliqñ inſurgūt contra amicos ꝓpter deſpectū: qꝛ ꝯtemnunt eos: qꝛ enim confidunt de ipſis ⁊ familiares ſunt eis: ꝯtemnunt eos qñqȝ: credentes ꝙ obliuiſcanꝰ iniurie illate ꝓpter amicitiam. Nimia enim familiaritas parit ꝯtemptū. Et qꝛ credunt poſſe obtinere ꝑncipatū: ⁊ qꝛ ꝯtemnūt inſurgunt ꝯtemnētes periculū: vñ de facili inuadūt: tum qꝛ ſperant obtinere: tum qꝛ potentiā hñt nō timētes periculū: tum qꝛ ꝯtemnunt: ſicut duces exercitus aliqñ monarchas inuadunt ꝑꝑ cauſā iſtaȝ: ſicut Cyrrus cōtēnens modum viuendi Aſtiagis turpem ⁊ inhoneſtū ad prelia videns ipſum delitioſe viuere: ⁊ preter rōneȝ inſurrexit ꝯtra ipm. Similr̄ auteȝ ⁊ Seuthis dux exercitus de Thracia prouincia receſſit ab Amadocho ꝓpter eandē cauſam: ⁊ inſurrexit ꝯtra ipſum. Sunt ēt alij q ꝑꝑ plura iſtoꝝ inſurgūt: ⁊ qꝛ ꝯtēnūt ⁊ ꝑꝑ lucrū: ſicut Hariobarzanē Mithridates. ℭ Deinde cū dič.

ℭ Maxime v̾o ꝓpter hanc cauſam inſurgunt hi qui ſunt nā ſuperbi: ⁊ honorem habēt ex rebus bellicis apud dominātes ⁊ principes. Fortitudo enim potentiam habens ſupbia eſt: per quas ambas quaſi faciliter ſuperaturi eos aggrediuntur.

ℭ Declarat qui maxime inſurgunt ꝑꝑ tales cauſas: ⁊ dicit ꝙ maxime inſurgunt qui naturaliter audaces ſunt: ſicut illi in quibus eſt abundantia caloris ⁊ ſpūs: ⁊ potentiaȝ habent: ⁊ facti ſunt duces exercitus a monarchis. Inclinatio enim ad opera virilia ſiue ad audaciaȝ ⁊ potentiā reddūt hominem audacem in actu: ⁊ propter iſta duo quaſi exiſtimantes ſe preualere inſurgunt.

Coruȝ v̾o qui ob honoris cupiditatem inſurgūt alius modus eſt cauſe vltra iam dictos. Non enim vt qdaȝ tyrannos inuadunt ſpe magnoꝝ cōmodoruȝ: magnoꝝqȝ honoꝝ: quos in illis cernunt inducti ſic: ⁊ qui ob honoris cupiditateȝ eos aggrediuntur. Sed illi qdem vt ea ſibi arripiant que in tyrannis admirabantur: hi aūt vt ex regeſtā mēorabili atqȝ egregia famā ac celebritatem nominis ꝯſequantur: nō dominationeȝ acqrere volentes ſȝ gloriā. Lec. X.

ℭ Poſtq̄ phs poſuit ꝑncipia per ſe corruptionis monarchiarum: ꝯſequenter adiungit vnū ꝑncipium eius per accidens: ⁊ primo ponit cauſam iſtam ſiue ꝑncipium. Scḋo oſtendit ꝙ pauci inſurgunt ꝓpter illā: ibi. (Sunt, tñ.) In prima dicit ꝙ illi qui inſurgunt ꝓpter appetituȝ honoris. Alio mō inſurgunt qñqȝ ꝙ ſint modi prius dicti ſm quos aliqui inſurgunt. Sunt enim aliqui q ꝓpter amorem honoris qualiſcūqȝ inſurgunt: facientes ſeditioneȝ non ſicut alij qui inuadūt eos: vt obtineant diuitias ⁊ honores magnos quos vident eos habere: ꝯueniunt tñ in hoc hi ⁊ illi ꝙ exponunt ſe periculo ⁊ eligunt periclitari: ſȝ ꝓpter aliā ⁊ aliam cauſam quidā. ſ. ꝓpter hoc vt obtineant diuitias principatū: aut vtrūqȝ. Alij aūt vt faciāt aliquaȝ actioneȝ ſingularem ⁊ notabileȝ: ꝓpter quā noiati ſint apud alios: nō curātes nec ꝑncipatū nec diuitias. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Sunt tñ perpauci qui ob hanc cām moueantur. Cōſtituendū eſt enim ſibi viuendū nō eſſe niſi reȝ cōfecerint: qbus adeſſe opȝ Dionis ꝓpoſitum nō facile qdem fieri in multis. Ille. n. cum paucis militibus cōtra Dionyſiuȝ ꝓfectꝰ ait: quātūcūqȝ ꝓgredi poſſet ſatis id ſibi foret: vt ſi vel parum terre illius inuaſiſſet: pulchruȝ iam ſibi mori exiſtimaret.

ℭ Oſtendit ꝙ pauciſſimi inſurgunt propter talem cauſaȝ: ⁊ dicit ꝙ quāuis aliqui inſurgant contra monarchiaȝ propter appetitum hꝰ honoris: pauciſſimi tamen ſunt: quoniā talis qui impetum facit contra monarchiā ſi debeat preualere opȝ ꝙ nō timeat mortem: ⁊ ſic exiſtimet ſicut exiſtimabat Dion cum inſurrexit contra Dionyſiuȝ: ſed hoc nō eſt facile multis. Ille enim Dion cuȝ paucis militibus inuaſit ⁊ inſurrexit contra Dionyſium: ⁊ dicebat ꝙ quomōcunqȝ poſſet procedere contra illū hoc ſufficiebat ſibi tantum faceret ꝙ terram inuaderet ⁊ Dionyſiuȝ: ⁊ ſi poſtmodum mors ſibi accideret: bene erat ſibi: non curans nec timens de ipſa. Sed iſtud difficile eſt: ⁊ pauci ſunt ſic negligentes vitam ꝓpriam ⁊ ꝯtemnentes mortē. Propter qḋ manifeſtū eſt: ꝙ pauci ſunt q inuadant monarchiā ꝓpter appetitum hꝰ honoris. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Corrūpunꝰ aūt tyrānides vno quidem mō vt vnaqueqȝ aliaꝝ rerūpublicarū ab extra ſi aliqua ſit contraria reſp. robuſtior: nam volūtas qdem aderit ꝓpter cōtrarietatē electionis: que aūt volunt omnes efficiunt: mō poſſint. Cōtrarie v̾o ſunt gubernationes: populus qdem tyrannidi ſm Heſiodum: vt figulo figulus: nam gubernatio populi illa poſtrema tyrannis eſt. Regia vero poteſtas ⁊ optimatum gubernatio ꝓpter contrarietatem gubernandi. Quapꝑ Lacedemonij multas euerterūt tyrānides: ⁊ Syracuſani per id tempus: quo reſp. eorum recte gubernabatur.

ℭ Determinat cauſas ⁊ ꝑncipia corruptionis monarchiarum in ſpāli: ⁊ primo tyrannidis. Scḋo regum: ibi. (Regnum autem ⁊c̃.) Prima in duas. In prima tangit modos quibus corrumpitur. In ſecūda tangit cauſas ꝓpter quas maxime corrūpiꝰ: ibi. (Cūqȝ due ⁊c̃.) Prima in duas ſm ꝙ tangit duos modos corruptionis tyrannidis. Primus modus eſt a cā extrinſeca: ſcḋus ab intrinſeca. Secundus

ibi

ibi.(Alio aũt mõ ⁊c̃.)Jn pᵉma dicit ꝙ tyrannis vno mõ corrumpit̃:ſicut quelibȝ alia reſp.a cã extrinſeca:vt ſi fuerit aliqua reſpublica potẽtior ꝯtraria ꝓpinqua illi:tũc enĩ illa valentior:q2 cõtraria eſt iſti ipſam corrumpet. Nõ.n. põt dici ꝙ per ꝯſiliũ potent̃ ꝓcauere ne corrũpatur:q2 ad bene conſiliandũ requirit̃ appetitus recti finis.Cõſiliari enim eſt de his que ſunt ad finẽ:⁊ recte conſiliari de his que ſunt ad rectum finem.Sed tyrãnis nõ habet rectum finem:nec appetitum rectũ:imo electio ſiue appetitus ipſius eſt cõtrarius recto fini:⁊ ideo nõ poterit reſiſtere alteri reipublice ꝓpter ꝯſiliũ:cũ alia ſit potentior.Oẽs enim volentes aliquid agere:ſi habeãt potentiã:agũt que volunt:ideo alia reſpublica cõtraria ⁊ valentior corrũpet iſtam.Tyrãnidi aũt ꝯtrariat̃ popularis ſtatus:ſicut dixit Heſiodus:per accidens:ſicut figulus cõtrarius eſt figulo. Nõ enim eſt figulus per ſe contrarius figulo:imo eſt ſibi ſimilis:ſed per accidens inq̃tũ vnus impedit bonũ alterius.ſ.lucrum:ſic popularis ſtatus ꝯtrarius eſt tyrannidi: non per ſe:ſed inquãtũ vna impedit aliam. vltima enim ſpecies eius peſſima eſt:que eſt quedã tyrãnis.ſicut patet ex quarto huius.ſȝ regnũ ⁊ optimatũ ſtatus per ſe ꝯtrarij ſunt:intẽdunt enȝ diuerſos fines:q2 vnus corrumpit aliũ ꝓpter qꝺ cõtingit ꝙ lacedemonij multas tyrannides corruperunt:q2 potentiores erãt:ſimiliter ſyracuſani quãdiu habuerunt bonam rempublicã:habebant enȝ optimatũ. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Alio aũt modo corrumpuntur cum in ſeipſis ſeditionem habent quẽadmodum circa Gelonem factum eſt:⁊ nunc circa Dionyſiũ. Gelonis enim filiũ Traſibulus Hieronis frater ꝑ illecebras ⁊ voluptates traducebat:vt ipſe dominaret̃.Domeſtici vͦo ac neceſſarij ꝑ factionez repugnabant:vt nõ tyrannis oĩno ſolueretur ſed Traſibulus.Verũ alij inter hec ꝯſpirantes eam occaſionem nacti ipſos omnes pepulerunt.Dionyſium aũt Dion contra eũ copijs ductis cum eſſet affinis ſuſcepto populo illum pepulit:ipſe vͦo interfectus eſt.

❡ Tangit ſcꝺȝ modũ corruptionis:⁊ dicit ꝙ aliquãdo corrumpitur tyrannis nõ a cauſa extrinſeca ſed intrinſeca:cõtingit enim ꝙ tyrãnis habeat qñqȝ aliquos familiares q attingũt aliquo modo ad pͥncipatũ ⁊ participant honoribus.Quãdo igitur tales faciunt ſeditionem:contingit ꝙ corrumpit̃ tyrãnis:ſicut contingit circa tyrãnidem Gelonis prius:poſterius autem circa eam que Dionyſij.Familiares enim Gelonis inſurrexerunt contra ipſum:⁊ expulerunt eum.Similr̃ ⁊ quidaȝ contra Dionyſiũ.Seditio ãt que fuit facta contra Gelonem fuit facta a traſibulo q frater fuit Hieronis:q filium Gelonis traducebat per illecebras ⁊ voluptates:vt ſic contemptibilis fieret populo ⁊ repelleretur a pͥncipatu:⁊ ipſe Traſibulus principaretur. Cum igitur ꝯgregaſſet familiares ⁊ amicos cauens ne diſſolueretur tyrannis ſed ipſe tyrannizaret conſiderantes tempus inconueniens ipſum Gelonem ⁊ omnes amicos ipſius expulerunt ⁊ remanſit Traſibulus ſolus cõtra Dionyſium inſurrexit Dion:q curaȝ habebat de rep.erat enȝ familiaris eidem:⁊ aſſumens ſibi populum in auxilium inſurrexit ꝯ ipȝ ⁊ expulit eũ ⁊ iterfecit. ❡ Deĩde cũ dicit.

❡ Cumqȝ due ſint cauſe ꝓpter quas maxime cõtra tyrannos inſurgitur:odium ſcilicet ⁊ contemptus.odium quidem exiſtat opȝ in tyrannos:ex ꝯtemptu ãt plurime fiunt euerſiones: huius vͦo ſignum fuerit:ꝙ pleriqȝ eorum qui dominationes adepti ſunt:eas vſqȝ ad extremum cõſeruauerunt:ſȝ qui ab illis ſuſceperũt cõfeſtim:vt ita dixerim:perierunt omnes. Jn voluptatibꝰ enĩ viuẽtes:efficiunt̃ facile cõtemnẽdi ac multas ꝓbẽt occaſiões opprimẽdi ſui.

❡ Tangit cauſas ꝓpter quas maxime corrumpitur:⁊ primo tangit cauſas iſtas ſm ſe ⁊ abſolute.Scꝺo concludit cãs corruptionis eiuſdeȝ in ꝯparatione ad reſp.antenſas.ſ. paucoꝝ ⁊ popularis ſtatus:ibi.(Ut aũt.)Jn prima tãgit illas cãs.Jn ſecũda tangit quãdã aliã q̃ reducit̃ ad vnam illaꝝ:ibi.(Particulã vͦo.)Jn prima dicit ꝙ cum ſint due cauſe ꝓpter quas aliqui maxime inſurgunt ꝯ tyrannũȝ.ſ. odium ⁊ contẽptus.Odium debet̃ tyranno magis per ſe. Et ratio huius eſt:q2 ille qui principat̃ melioribus ſe ⁊ preter vtilitatem ipſorum:⁊ cum hoc intendit bonum ꝓpriũ ſolũ odio habetur ab illis talis eſt tyrannus.Principatur enim tyrãnnus melioribus ſe:q2 virtuoſis:⁊ non intendit niſi bonũ propriũ:⁊ ideo tyrãno debetur odium.De contẽptu autem adiungit ꝙ propter contemptum multotiens corrumpitur tyrãnus.Et huius ſignũ eſt:q2 illi qui acquiſierunt principatum per virtutem ⁊ induſtriam propriaȝ magis cõſeruauerunt principatum:q2 tales qui acquiſiuerunt bellicoſi fuerunt:tales autem nõ ſunt contẽptibiles. Sed illi qui receperunt tyrannidẽ ab alio ſtatim admiſerunt:⁊ ꝓpter principatũ mortui ſunt:q2 enȝ viuebant delectabiliter vacantes comeſſationibus ⁊ venereis cõtemptibiles erant:⁊ q2 vacabãt delitijs dabant multas oportunitates ⁊ occaſiones inſurgendi alijs:tum q2 opȝ ꝙ ponãt ſe quandoqȝ in poteſtate mulierũ:tum quia inebriati ſunt ſepe:⁊ per ꝯſequens impotentes facti. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Particulam vͦo quãdã odij debemus iram exiſtimare:nã quodãmõ earũdẽ rerũ cã exiſtit.

❡ Tangit aliam cãm quam reducit ad odium:⁊ eſt illa cã ira:⁊ habet duas partes.Jn pͥma reducit iram ad odium. Jn ſcꝺa aſſignat duas differentias inter irã ⁊ odium ibi. (Et eſt interdũ.)Dicit igitur pͥmo ꝙ ira pars eſt odij:hoc eſt corruptio que fit ꝑꝑ iram:aliquo mõ fit ꝑꝑ odium:vt nõ oporteat ipſam ponere cãm diſtinctã.Eſt enȝ ira appetitus recontriſtationis:⁊ ideo manifeſtũ eſt ꝙ iratus vult malum alij.hoc aũt pertinet ad odium. Unde ira aliquo modo eſt cauſa earũdem actionũȝ:quarum eſt cã odium. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Et ẽ interdũȝ ira efficacior q̃ȝ odiũȝ:vehemẽtius enim inſurgunt:q2 perturbatio illa nõ vtit̃ rõne.Maxime vͦo ꝯtingit vt ira deferantur q contumelia fuerint affecti:per quã qdem cãm ⁊ Piſiſtratidaꝝ deleta ẽ tyrannis ⁊ multe aliarum:ſed odiũ magis.Nã ira cũ dolore fit:quare non facile rõne vtit̃:odium vͦo ſine dolore.

❡ Aſſignat duas differentias inter iram ⁊ odiũȝ:⁊ dicit ꝙ frequenter ira eſt magis operoſa:hoc eſt plus operatur q̃ȝ odium.Jrati enim cum maiori impetu ⁊ robuſtius inſurgunt q̃ȝ habentes odiũȝ.Et ratio huius eſt:q2 paſſio ire eſt ſine ratiocinatione.Jratus enim ⁊ ſi audiat aliqualiter rõnem:imperfecte tamen audit.Bene enȝ audit iratus qꝺ in vindicta eſt accipienda:ſed qualiter accipienda nõ audit.Unde ſimilis eſt famulo qui imperfecte audit mandatum domini:ꝓpter quod contingit ꝙ male exequatur qñqȝ.Silr̃ eſt de irato.Jmꝑfecte enȝ audit rõnẽ:⁊ iõ ma

le exequit̃ vindictã. Uñ furioſius videt̃ ꝑꝑ iniuriam. et q̃uis ira ſit magis opoſita: ṫñ odiũ magis nocet. Scḋa dña eſt ꝙ ira eſt cũ triſtitia: ⁊ iõ nõ de facili iratus põt rõcinari: ꝑꝑ eniꝫ motũ paſſionis nõ põt: ſed odiũ eſt ſine triſtitia: ⁊ ideo eſt cũ rõcinatione. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Ut aũt ſumatĩ dicamus: quotcũq3 cãs dixi-mus paucoꝝ potẽtie illius poſtreme ⁊ nimie: ac popularis gubernationis extreme: totidẽ ⁊ tyrãnidis cauſas eſſe ponendũ eſt. Nam ⁊ be ſunt tyrãnides quedam.

❡ Concludit cauſas corruptionis tyrãnidis in cõparatiõe ad reſp. intenſas. ſ. paucoꝝ ⁊ popularis ſtatus. Et dicit ꝙ vt in ſumma dicamus quot diximus ṗncipia ⁊ cauſas corruptionis paucoꝝ ſtatus intẽperate q̃ eſt vltima ſpẽs ipſi⁹ ⁊ popularis ſtatus vltime: tot ſunt cãe ⁊ ṗncipia tyrannidis: q2 iſte reſp. ſ. paucoꝝ vltima ⁊ popularis ſunt tyrannides q̃dã differẽtes ṫñ ſ3 boc: ꝙ in bis tyrãnizant plures: in illa autem vnus. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Regnum autẽ ab bis que extra ſunt minime corrumpitur: quapropter diuturnius eſt. Ex ſe autem ipſo vtplurimum euerti contingit.

❡ Determinat cauſas ⁊ ṗncipia corruptionis regni. Et primo regni abſolute ⁊ ſm ſe. Scḋo regni qḋ ꝓcedit ſm genus: ibi. (In regnis aũt ⁊c̃.) Prima in duas. In prima tangit ex quibus minime corrũpit̃ regnũ. In ſcḋa oſtendit quibus modis corrumpit̃: ibi. (Corrumpit̃ ⁊c̃.) In prima dicit ꝙ regnũ ab extrinſecis nõ corrumpit̃. Et rõ bui⁹ eſt: q2 rex ṗncipat̃ bonis ⁊ ſm virtutẽ ſubditis volentibus. Talis aũt reſp. non corrumpit̃ ab extrinſecis. Et ꝑpter boc regnum multo tempore durat. Ex ſe autẽ multis modis corrumpitur. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Corrumpitur aũt duobus modis. Uno mõ ſi ſeditio oriatur inter eos qui participes ſunt regni. Alio mõ ſi tyrrannice gubernare pergant: volẽtes eſſe domini pluriuꝫ ⁊ ꝯtra legẽ.

❡ Oſtendit quibus modis corrumpat̃ ex ſe. Et primo facit boc. Scḋo oſtendit quare nõ fiunt multa regna: ibi. (Nõ fiunt ⁊c̃.) In ṗma dicit ꝙ regnum ab extrinſeco duobus modis corrũpit̃. Uno mõ qñ illi q attingunt ad principatum: ⁊ ſunt ṗncipes regni faciunt ſeditionẽ. Contingit eniꝫ talibus facientibus ſeditionẽ ⁊ ꝑpter potentiam quã bñt ꝙ expellant regem a principatu ⁊ mutent monarchiam in aliã remp. Alio modo corrumpitur qñ rex vult ṗncipari tyrannice: ſicut qñ vult eſſe dñs plurium q̃ꝫ debeat eſſe ipſis nolentibus: ⁊ preter legẽ. Tunc enim ꝯtingit ꝙ ſubditi inſurgunt contra eundem ⁊ ipſum expellunt ⁊ mutẽt remp. in aliã. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Non fiunt nunc amplius regna. ſed ſi qua fiunt monarchie ⁊ tyrannides magis ſunt ob id: q2 regnum ſpontanea gubernatio eſt: ac maiorum ꝓprie. At plurimi pares ſunt neq3 vſq3 adeo precellentes vt ad magnitudinem dignitatẽq3 buius gradus ſe poſſint attollere. Atq3 ex eo fit vt ſponte illi nõ pareat̃. Qḋ ſi deceptio ne quis aut vi dñet̃: iã apparet bãc eẽ tyrãnidẽ.

❡ Oſtendit quare nõ fiunt modo plura regna. Et dicit ꝙ modo non fiunt plura regna: ⁊ ſi fiant ſunt magis monarchie tyrãnice q̃ꝫ regna. Et buius aſſignat duplicem rõneꝫ. Prima eſt ꝙ regnuꝫ debet eſſe principatus voluntarius. principat̃ enim ſubditis nolentibus q ṗncipatur in ṗncipatu regio: ⁊ regẽ opꝫ eſſe dominũ maiorũ in Ciuitate vel regno. Difficile eſt aũt vnũ inuenire qui volentibus pluribus ṗncipet̃: ⁊ q ſit dignus dominus eſſe maiorũ. Et ideo nõ fiunt plura regna. ❡ Scḋa rõ eſt q2 q̃ eſt ꝓportio dignitatis ⁊ bonoris regis ad dignitatẽ ⁊ bonorẽ ſubditorũ: eadem debet eſſe ꝓportio virtutis ṗncipantis ad virtuteꝫ ſubditorũ. Nunc autem dignitas ⁊ bonor regalis multuꝫ excellit dignitatem ſubditoꝝ. Igitur virtus regis dꝫ excedere virtutẽ omniũ vel pluriũ. taleꝫ autem inuenire non eſt poſſibile: vel nimis eſt difficile. Et ideo ſi aliquis aſſumatur in regem nõ ṗncipabitur nolentibus ſubditis. ergo non multo tempore principabitur. Si autem aliquis per fraudem vel violenter principetur: non eſt rex. ſed tyrannus: q2 nõ ṗncipat̃ ſubditis volẽtibus. ❡ Deĩde cũ dicit.

❡ In regnis aũt illis in q̇bus ſuccedit̃ per gen⁹ ponendũ eſt corruptionis eſſe cauſam vltra illas que ſupra ſunt dicta: ꝙ plerunq3 ꝯtẽnendi boĩes ſuccedunt in regnum: ⁊ ꝙ non babeant potentiam tyrãnicã: ſed regiã ſuperbiunt. Eſt enim facilis deiectio regis: ſi enim nolint ſtatiꝫ non erit rex. At enim tyrannus etiam nolentiũ eſt. Corrumpuntur ergo gubernationes vni⁹ per bas: ⁊ buiuſmodi alias cauſas.

❡ Aſſignat cauſam corruptionis regnoꝝ ſm genus. Cauſe ⁊ ṗncipia ſunt eadem cum bis que dicta ſunt ſuperius: ⁊ q̃ iam dicentur. Primo eniꝫ q2 multi de facili fiunt cõtemptibiles. Contingit enim ꝙ poſt patreꝫ ſequitur filius: qui omnibus cõtemptibilis eſt ꝑpter inboneſtatem vite. Ex boc autem inſurgunt ſubditi ⁊ expellunt eum ⁊ mutant remp. Secunda cauſa eſt: quia non babet rex tantam potentiam quãta eſt potentia tyrannica ſufficiens ad puniendum malos: ſed ꝯtingit ipſum regem pati iniuriam. Ubi aũt iſta ꝯtingunt de facili corrumpitur regnum: q2 ſubditis nolentibus ipſum ṗncipari ſtatim nõ eſt rex: ſed tyrannus. Tyrãnus. n. dñus ẽ ſubditoꝝ nolentiuꝫ ipſuꝫ dñꝫ. Et tunc recapitulat ⁊ dicit: ꝙ monarchie propter iſtas cauſas ⁊ alias ſimiles corrumpuntur.

SEruantur autem ſimpliciter loquendo ex contrarijs. Lec. XI.

❡ Poſtq̃ꝫ pħs determinauit de ṗncipijs corrumpentibus monarchias: determinat de ṗncipijs ſaluãtibus ipſas. Et primo in generali. Scḋo in ſpeciali: ibi. (Singulariter aũt ⁊c̃.) In ṗma dicit: ꝙ monarchie vt ſimpliciter eſt dicere ſaluantur ex cõtrarijs q̇bus corrũpunt̃. Contrarioꝝ enim extranea ſunt ṗncipia. Corruptio ⁊ ſaluatio reip. ſunt ꝯtraria. ergo ex cõtrarijs principijs fiunt. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Singulariter aũt loquẽdo per deductionem illaꝝ ad mediocrẽ modũ. Quanto eniꝫ magis reſtringitur poteſtas oĩs: tãto maiori tempore neceſſe eſt eam durare: nam ⁊ ipſi qui regunt minus ſuperbiunt: magiſq3 moderati fiunt.

❡ Determinat in ſpeciali de ṗncipijs ſaluãtibus ipſas. Et primo de ſaluantibus monarchiam regaleꝫ. Secundo de ſaluantibus tyrannidem: ibi. (Tyrannides võ ⁊c̃.) In prima intelligenduꝫ: ꝙ regnũ eſt optima reſp. ⁊ optime ordinata. Et ideo ex rõne ſua maxime ſaluabilis eſt: ꝑpter qḋ pħs non tangit niſi vnum modum ſaluãdi regnum. ⁊ primo tangit ipſuꝫ. Scḋo manifeſtat: ibi. (Propter boc eniꝫ ⁊c̃.) Dicit igitur ꝙ regnũ ſaluatur per boc ꝙ principatus trabitur ad mediocritatem ſm vnũq̇dq3: qḋ pertinet ad

ipſum: vt

ſpm:vt ſi aliqđ ꝑtineat ad regẽ qui dñs eſt oium: tūc oibus ꝑncipat̃ in quo videant̃ grauari ſubditi ꝙ multum illis diſpliceat illud tēperare aut illis remittere. Quāto enĩ paucioꝝ erit dñs:tanto durabilioꝛ erit ꝑncipatus:qꝛ quāto erit paucioꝝ dñs:tanto minus dñatiue ꝑncipabit̃:ꝛ ſic de paucioꝛibꝰ iudicabit ꝛ plures attinget ad ꝑncipatū ꝛ habebūt qđ cōpetit eis ſm dignitatẽ: ꝛ tūc videbit̃ eẽ eq̃lis ſubditis. Sic āt rege ſe habẽte minꝰ ei ſubditi inuidebūt:ꝛ ſic ſe habẽtibꝰ ꝑncipabit̃ ſubditis volẽtibꝰ:hoc aūt facit ꝑncipatū durabilioꝛẽ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter hoc enĩ ꝛ apud Moloſſos lōgo tempoꝛe durauerũt reges. Et apud Lacedemonios ꝙ ab initio ſtatim in duas partes diuiſa fuerit regia poteſtas. Et poſtea theopōpus ad mediocritatem magis illam deducẽs Ephoꝛos ſuperaddidit: poteſtate quidẽ minuens. Sed tempoꝛe augens regiam auctoꝛitatez vt faceret eam quodāmodo non minorem:ſed maioꝛẽ: vt ad vxoꝛem reſpondiſſe ferunt dicentẽ:an non erubeſceret ꝙ filijs minorem poteſtatẽ regiam derelinqueret q̃z a parẽtibus ipſe accepiſſet. nō ꝓfecto inquit: nam relinquo eis multo durabilioꝛẽ.

¶ Manifeſtat qđ dcm̃ eſt ꝑ exemplū. Et dicit ꝙ ꝑꝑ iſtā cāz circa moloſſos regnū multū durauit. Similiter aūt ꝛ regnū lacedemonioꝝ:a ꝑncipio.n. diuiſerūt ꝑncipatuz in duas ꝑtes:ꝛ ſic moderauerūt eū. ſimiliter theopompꝰ qui poſterius ibi regnauit ꝯſequẽter moderauit ꝑncipatum. Cum.n.eſſet dñs inſtituit ꝑncipatum ephoꝛoꝝ tradens ipīz aliqđ q̃ſi auferẽs a ſua poteſtate. Ex quo fecit regnū ſuū aliquo mō maius ꝛ durabilius multo. propter qđ reſpōdiſſe dicit̃ vxori ſue cū argueret eū dicẽs:ꝙ nō verecūdabat̃ ꝙ regnū minus tradidit filijs ſuis q̃z recepiſſet a ꝓgenitoꝛibus dixit:ꝙ hoc nō debebat dicere: qꝛ q̄uis nō traderet eis equalẽ ſm poteſtatez: tradebat tn̄ diutius qđ videt̃ eſſe meliꝰ. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Tyrannides vero ſeruantur duobus modis inter ſe cōtrarijſſimis:quoꝛuz alter eſt is: quẽ per ſucceſſionẽ traditum plurimi tyrannoꝛuz obſeruant. Hoꝛum autẽ multa conſtituiſſe ferunt Periandrū coꝛinthium. Multa etiam ex gubernatione Perſarū eſt aſſumere. ſunt autẽ hec illa ꝑnitioſa q̃ ſupꝛa retulimus omni conatu tyrannis fieri:quo dominationẽ retineant: veluti potẽtioꝛes decerpere: ꝛ ſapiẽtes perimere. Et neq̃z comeſſationes permittere: neq̃z ſodalitates:neq̃z diſciplinam: neq̃z aliud quicq̃z talia:ſed omnia cauere vnde conſueuerint oꝛiri īter ciues intelligentia ꝛ fides. Et neq̃z ſcholas:neq̃z conuentus aliquos ſcholaſticos fieri concedere.

¶ Determinat de ꝑncipijs ſaluantibus tyrānidẽ:tyrānis .n. qꝛ de rōne ſua īoꝛdinata eſt:eſt de facili coꝛruptibilis. Et iō dat elemẽta plura qbus ſaluari pōt. ſaluat̃ autem duobus modis. Uno mō intẽdendo ipſam. Scđo remittendo:ꝛ ſm hoc diuidit̃ in duas. In ꝑma ꝓſequit̃ modū ſm quẽ ſaluat̃ per intẽſionẽ. Scđo modū qui eſt per remiſſionẽ.ibi.(Alter vero ꝛc̃.) Prima in duas. In ꝑma ponit vnū modū ſm quẽ ſaluat̃ intendendo abſolute. Secundo in cōparatione ad regnū.ibi.(Regnū quidẽ ꝛc̃.) Prima in tres:qꝛ tyrannis tripliciter intendit̃. Uno mō faciẽdo ſubditos ignorantes. Scđo incognitos. Tertio pauperes. Et diuidit̃ in tres. In pꝛima ponit modos ſm quos fiunt ignorātes. Scđo modos per quos fiunt incognitos.ibi.(Et omnia facere ꝛc̃.) Tertio modos quibꝰ fiunt pauperes.ibi.(Et ſubditos ꝛc̃.) In ꝑma dicit ꝙ tyrānis duobus modis valde ꝯtrarijs ſaluat̃. Quoꝝ vnus eſt ſm intenſionẽ. alius ſm remiſſionẽ. Et alter iſtoꝛuz dictus eſt ꝑus ſm quẽ tyrāni diſpẽſant vt cōmuniter:ſiue regūt ꝑncipatū tyrānicū. Periāder aūt vt dicit̃ multa talia inſtituit ex qbus intendit̃ tyrānis: ꝛ multa talia pñt accipi a perſis. Fuerūt aūt ꝛ aliq̃ data antiquitus ad ſaluationẽ tyrānidis. Quoꝛū vnū fuit excellẽtes in potẽtia vel diuitijs interimere:qꝛ tales per potentiā quā hñt pñt inſurgere ꝯtra tyrānū. Iterū interficere ſapiẽtes. tales.n.per ſapientiā ſuā pñt inuenire vias ad expellendū tyrānidẽ. Iterū ad ſaluationẽ tyrānidis expedit nō permittere cōmunicationes nec ſodalitatẽ ſiue ſocietatẽ:ne inter ſe vniant̃ per amicitiā. Ex hoc.n. faciliꝰ poſſent inſurgere ꝯtra tyrānū. Iterū nō permittere diſciplinā:ꝛ q̄cunq̃z pñt inducere ſapientiā:ſed oīa vitare: qꝛ tales pñt īuenire vias diuerſas ad īſurgendū cōtra ipm̄ ꝛ expellẽdum eū:ꝑꝑ qđ cauẽda ſunt oīa illa:ex qbꝰ fiunt ſapiẽtes vel ſapiẽtia actiua vel ſpeculatiua:ꝛ etiā illa ex qbus fit perſuaſio ꝛ ipſi ꝑſuaſiui. Et iō nec ſcholas nec alias collectiones:per quas ꝯtigit vacare circa ſapiam ꝑmittẽdū eſt. Sapientes.n. ad magna inclinant̃: ꝛ iō magnanimi ſunt ꝛ tales de facili inſurgūt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et omnia facere ex quibus ciues inter ſe quā maxime incogniti ſint. Cognitio enim fidem generat inter ipſos:

¶ Tangit modos qbus fiunt incogniti. Et diuidit̃ in quinq̃z ſm ꝙ tangit quinq̃z. Scđa ibi.(Et ſatellites.) Tertia ibi.(Aſſueſcātq̃z ꝛc̃.) Quarta ibi.(Et ne lateāt ꝛc̃.) Quinta ibi.(Calūniari quoq̃z ꝛc̃.) In ꝑma dicit ꝙ ad ſaluandū tyrānidẽ opꝫ oꝛdinare ꝛ facere:ex qbus ſubditi maxime īter ſe adinuicẽ erūt ignoti: qꝛ mutua notitia facit ꝙ magis credant ſibi adinuicẽ. Ex h̓ aūt ꝙ credūt ſibi adinuicẽ facilius vniunt̃ ꝛ potẽtius inſurgūt. Et iō oꝛdināda ſunt talia per que ſint ignoti. ¶ Deīde cum dicit.

¶ Et ſatellites eius apparere ſemꝑ ac verſari foris:quo minꝰ latere poſſit qđ q̇ſq̃z agat.

¶ Ponit ſcđm modū. Et dicit ꝙ ſcđo ad ſaluationẽ tyrānidis expedit facere ꝙ ꝓpoſiti ꝛ ſeruiẽtes ſint manifeſti in locis: in qbus debent ſubditi cōgregari ꝛ circa ianuas ciuitatis vel ſubditoꝝ vt videāt ꝛ ſentiāt quid dicūt vel agunt ſubditi. Si enim magis erit manifeſtum quid faciunt:ꝛ minus poterūt inclinari ꝯtra tyrānū minus inuicem credentes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Aſſueſcantq̃z animū ſubmittere ꝑ ſeruitutem continuam: ꝛ alia q̄cūq̃z talia ꝑſica ꝛ barbara tyrannidis ſunt:cūcta.n. idẽ valẽt.

¶ Ponit tertiū modū. Et dicit ꝙ opꝫ ad ſaluationẽ tyrānidis oꝛdinare ꝙ ſi ſubditi aliq̃ malefaciant:aut in aliq̃ inſoleſcāt ꝛ deuient ab eo qđ eſt oꝛdinatū a tyrāno:etiaz modicū deprehẽdere eos a ſeruiẽtibꝰ oꝛdinatis ad hoc. ſimiliter oꝛdinare alia quecūq̃z ꝛ barbara ꝛ perſica ſunt tyrānica. Omnia.n. talia pñt.idẽ.ſ.ſaluare tyrānidẽ. Ex hoc.n.ꝙ ſubditi erūt occupati in aliqbꝰ timẽtes magis: minus poterūt īſurgere. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et ne lateant conari quecūq̃z qs dixerit aut

fecerit: ſed eſſe exploratores quemadmodum Syracuſis hi qui deductores nũcupabantur ⁊ auricularij quos ſubmittebat Hieron vbicũq3 foret congregatio aliqua vel conuerſatio. Minus eni3 audent: qui talia formidant: ⁊ ſi audent minus latere poſſunt.

℄ Ponit q̃rtũ modũ. Et dicit ꝙ tentãdũ eſt vt nõ lateãt q̃cunq3 dicũt ⁊ faciũt ſubditi: ſed diligẽter attendere q̃cunq3: ⁊ ſic facere ſicut fecerũt circa ſiracuſanos tyrãni. Ordinauerũt.n. quoſdã qui dicebanᵗ deductores quos miſit Hieron qui audirẽt ⁊ ingrerẽt q̃ dicerẽt ⁊ facerent ſubditi. ſic ſimiliter ordinãdi ſunt aliqui vbi fuerit aliq̃ congregatio vt audiant que dicunᵗ ibi. Sic enim illi q ꝯgregabunᵗ ꝑꝑ timorẽ minus ꝯfidẽt de ſeipſis: ⁊ ꝑ ꝯñs nihil machinabunᵗ. aut ſi ꝯfidãt de ſe niin⁹ poterit latere: ⁊ vlteri⁹ poterit magis caueri. ℄ Deinde cũ dicit.

℄ Calumniari quoq3 inuicem ⁊ collidere amicos cum amicis: ⁊ plebem cum nobilitate: ⁊ diuites inter ſeipſos.

℄ Ponit q̃ntũ modũ. Et dicit ꝙ ad ſaluandã tyrãnidem op3 ꝙ tyrãnus ꝓcuret ꝙ ſubditi iponãt ſibi inuicem crimina ⁊ turbent ſeipſos: vt amicus amicũ: ⁊ populus cõtra diuites: ⁊ diuites inter ſe diſſentiant: ſic enim minus poterunt inſurgere propter eorum diuiſionem. Omnis enim virtus diuiſa minor eſt. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Et ſubditos ad paupertatem redigere: vt neq3 ſumptus fiat in cuſtodia.

℄ Ponit modos q̃bus fiũt pauperes. Et diuidiᵗ in quattuor ſm ꝙ ponit q̃ttuor modos. ſc̃da ibi. (Et illi ⁊c̃.) tertia ibi. (Dec.n. oia ⁊c̃.) Quarta ibi. (Studet ẽt ⁊c̃.) In ꝑma dicit ꝙ ad ſaluationẽ tyrãnidis o3 facere ſubditos pauperes: ſic.n. minus poterũt īſurgere ꝯtra tyrãnũ. Facere autẽ pauperes ſubditos: ⁊ ſi ꝯtingat multipl'r: ꝯtingit tñ ad preſens quadrupliciter. Primo nõ dando expẽſas cuſtodibus ciuitatis de bonis cõmunibus ſed eos cõpellere ad ſoluendum ex toto. ℄ Deinde cũ dicit.

℄ Et illi quotidianis moleſtijs occupati vacare non poſſunt ad conſilia contra tyrannos incũda. Exemplum hmõi ſunt pyramides egypti: ⁊ donaria Cypſellidarum ⁊ olympi edificatio a Piſiſtratide facta. Policratis opera circa Samum.

℄ Ponit ſc̃m modũ. Et dicit ꝙ ordinãdũ eſt ꝙ ſubditi ſint occupati ꝑꝑ opa quotidiana: vt ſic occupati nõ poſſint machinari: vel nõ ſint vacantes ad machinãdũ aliq̃d ꝯtra tyrãnũ. Sicut habem⁹ exẽplũ de tyrãnidib⁹ que fuerũt circa egyptũ vbi ſubditi compellebanᵗ occupari circa opera quotidiana. Sicut appet de filijs iſrael: quos occupabãt circa lutum ⁊ lateres. Similiter donaria cypſellidarũ. ſimiliter edificatio olympi que fuit facta a piſiſtratide. ſimiliter opera eoꝝ que erant de ſamo inſula que erant magnifica. Omnia.n. iſta pñt ide3 facere. ſ. ꝙ ſubditi nõ poſſint vacare ad machinãdũ aliq̃d cõtra tyrannũ. Ex quo.n. ſunt occupati circa opera talia non pñt tractare q̃liter expellant tyrãnũ. Itẽ pñt facere penuriã ⁊ paupertatem ſubditorum: ex quo enim compelluntur apponere ad edificia facienda ⁊ occupari circa talia op3 eos depauperari. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Hec enim omnia fuerunt inſtituta ad ociũ ⁊ q̃etem populorũ tollẽdam: ⁊ ad inducẽdam paupertatẽ per tributorũ pẽſionẽ vt ẽt Syracuſis factũ eſt: Dionyſio enim eam ciuitatẽ tenente cõtingit Syracuſanos in quinq3 annorum tempore cunctas facultates ſuas in ſoluẽ diſtributis conſumpſiſſe.

℄ Ponit tertiũ modũ. Et dicit ꝙ ꝓcreanda ſunt vectigalia. hoc eſt exactiones multe ⁊ magne: ſic enim cito poterunt depauperari ſubditi. ſicut factum fuit in Syracuſis. Ibi enim Dionyſius qui principabaᵗ tantas procurauit exactiones ꝙ omnes diuitie ſubditorũ venerunt ad ipſum in quinq3 annis. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Studet etiam concitare tyrann⁹ vt negocijs occupentur ciues: ⁊ indigentia ducis continuo detineantur.

℄ Ponit q̃rtũ modũ. Et dicit ꝙ ad ſaluationẽ tyrãnidis tyrãn⁹ d3 ꝓcurare bella iter ſubditos: vel ẽt ad extraneos: ita ꝙ nõ poſſint vacare ad aliq̃d tractãdũ ꝯtra tyrãnũ: ⁊ magis timẽtes. Sic ẽt erũt indigẽtes ꝑſide ⁊ tunc plura poterit exigere ab eiſdem. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Et regnũ q̃dem per amicos ſaluaᵗ. tyranni aũt eſt maxime amicis diffidere quaſi velint. oẽs. poſſint aũt maxime amici eũ ſubuertere.

℄ Ponit aliũ modũ ꝑ quẽ ſaluaᵗ tyrãnis in cõparatiõe ad alias reſp. ⁊ ad alia q̃dã. Et diuidiᵗ in q̃ttuor. In p° ponit modũ per quẽ ſaluaᵗ in ꝯparatiõe ad regnũ. In 2° ponit modũ per quẽ ſaluaᵗ in cõparatiõe ad popularẽ ſtatu3. ibi. (Et que fiũt ⁊c̃.) In 3° ponit aliũ modũ in cõparatione ad liberũ ⁊ venerabilẽ. ibi. (Nullo q̃dẽ ⁊c̃.) In 4° ponit aliũ modũ in cõparatione ad ciues ⁊ extraneos. ibi. (Peregrinos etiã ⁊c̃.) In ꝑma dicit ꝙ regnũ ſaluaᵗ per amicos. Subditi.n. diligũt regẽ ⁊ volũt eũ ꝑncipari: hoc aũt ſaluat regnũ. Et iõ ſaluaᵗ regnũ ꝑ amicos. tyrannus aũt ad ſaluãdũ tyrãnidẽ nõ debet ꝯfidere in amicis. Et rõ hui⁹ eſt: q2 amici potẽtes ſunt: ex h.n. ꝙ amici potentes ſunt aliq̃ ꝑncipes potẽtes ſunt. Itẽ iclinanᵗ ⁊ volũt ꝑncipari oĩbus. Et ideo nõ debet ꝯfidere in eis ſi debeat ſaluare tyrannidem. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Et que fiunt circa vltimam popularẽ gubernationem: tyrannica ſunt omnia. vt potentia mulierum domi: quo reuelent viroꝝ ſecreta: ⁊ manumiſſio ſeruorũ eadem de cauſa. Non enim inſidianᵗ ſerui ⁊ mulieres tyranno: ⁊ ſi proſpere degant neceſſe eſt beniuolos fore: ⁊ erga tyrannidẽ: ⁊ erga popularẽ ſtatum.

℄ Ponit aliũ modũ in cõparatione ad ſtatũ popularez. Et ꝑmo ponit ip3. Sc̃do aſſignat rõnẽ cuiuſdã dicti. ibi. (Nã ⁊ populus ⁊c̃.) In ꝑma dicit ꝙ ad ſaluandũ tyrãnidem: tyrãnus debet ordinare ea que ſunt circa popularẽ ſtatũ vltimũ qui peſſimus eſt oium. Omnia.n. illa tyrãnica ſunt: vt mulierũ potentie corã populo ꝑmiſſum eſt eis ꝓpõere ꝯtra viros q̃ voluerunt: ⁊ manumiſſio ſuoꝝ ꝯtra ciues. Mulieres.n. q̃ſi ſunt medietas ciuitatis. Ipſe aũt ⁊ ſerui nõ machinanᵗ aliq̃d ꝯtra tyrãnũ. Nã gaudẽt ſui de manumiſſiõe. Mulieres võ ſup libertate ꝑdicta: op3.n. eos eſſe beniuolos ⁊ tyrãnidib⁹ ⁊ popularib⁹. Et ꝓpter hoc nõ inſurgũt de facili. ℄ Deinde cũ dicit.

℄ Nam ⁊ populus dominus eẽ vult. Ex quo fit vt adulatores apud vtroſq3 in honore habeanᵗ. Eſt enim qui populu3 colit ⁊ ducit po

puli

puli adulator. tyrannorum vero qui aſſentan do conuerſaṫ: qđ eſt opus adulatoris. Nam propter hoc prauos amicos habēt tyranni qđ adulationibus gaudent. Id aūt nemo faceret qui mentem haberet libero homine dignam: ſed amant boni viri: vel non adulantur: ⁊ vti les praui ad praua. Clauus enim clauo: vt di ctat prouerbium.

℄ Reddit cām cuiuſdā dicti. Dixerat.n. ꝙ in tyrannide ordināda ſunt illa: que fiūt in populari ſtatu. Ultimo hu ius reddit cām. Et dicit ꝙ ꝓpter hoc debet tyrānus or dinare q̄ ſunt in populari ſtatu vltimo: qꝛ popularis ſta tus vltimo eſt ſicut monarchia: totus.n. populus dn̄atur ſicut vnus monarcha. Unde adulatores inueniunṫ ⁊ in populari ſtatu vltima: ⁊ apud tyrānos: ⁊ honorantur ab eis. In populari ſtatu qdez populares ductores populi. Ductor.n. adulator in populari ſtatu eſt: qꝛ dicit que pla cēt populo. Apud tyrānos aūt honoranṫ: qꝛ humiliter loquunṫ. Hoc āt ꝑtinet ad adulatorē: humiliter.n. loquē do ⁊ deijciēdo ſe credūt placere ꝑꝑ hoc etiaꝫ tyrānus eſt amicus maloꝝ: qꝛ recipit adulatores ⁊ ꝯgaudet eiſdē: ta les aūt ſm̄ ſe mali ſunt. Sed nullus qui hꝫ ſenſum libe rū: hoc eſt qui inclinationē hꝫ ad ṽtutē hoc faciet: ſed di ligit ṽtuoſos ⁊ eos q nō adulanṫ: q ſm̄ ſe boni exiſtēs op portunitatē q̄dā hn̄t ad repmēdū malignitatē adulato ris q ſm̄ hꝫ malignus eſt: qm̄ ſicut in ꝓuerbio dr̄ clauus clauo retūdiṫ. diligūt igiṫ bonos odiētes adulatores vt ꝑ eos repmāt maliciā adulatoꝝ. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Nullo quidem honeſto: nulloqꝫ libero dele ctari tyrannicū eſt. Se enim ſolū eſſe taleꝫ pu tat tyrannus. Qui aūt ſubditorū vel honeſta ti ſtudent vel libertati minuere excellentiam ⁊ preeminētiā tyrāni videnṫ. Oderūt ergo illos tyrāni tanq̄ euerſores ꝑtātis ſue.

℄ Ponit aliū modū in cōparatiōe ad liberū ⁊ venerabi lē. Et dicit ꝙ tyrān⁹ nō debet ꝯgaudere libero ⁊ venera bili ſiue ṽtuoſo: qꝛ tyrān⁹ vult eſſe ſolus dn̄s. Uenerabi lis.n. ⁊ liber ꝯtrarij ſunt illi nec pn̄t ſuſtinere excellētiā quā hꝫ ꝑter rōnē: nec tyrānidē quā exercet ꝑncipando dn̄ati ue ꝑꝑ qđ odiūt tyrāni liberos ⁊ venerabiles tanq̄ diſſol uētes eoꝝ ꝑncipatū. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Peregrinos etiam in conuiuia ⁊ familiareꝫ vſum magis recipere q̄ ciues tyrannorū eſt: quaſi illos quidem habeant hoſtes hos vero nō aduerſantes. Hec ⁊ huiuſmodi a tyrannis fiunt pro dominatione retinenda: nec quicq̄ ommittunt prauitatis.

℄ Ponit aliū modū in cōparatiōe ad ciues ⁊ extraneos. Et dicit ꝙ tyrān⁹ magis debet ꝯuiuere ⁊ aſſueſcere diu turnis comeſſatiōib⁹ cū extraneis q̄ cū ciuibus: tanq̄ ci ues ſint aduerſarij: extranei ṽo nō. Iſta igiṫ ⁊ ſilia ſunt tyrānica ⁊ ſaluāt ꝑncipatū. Nec aliqd malignitatis deſi cit in talib⁹: ſed oēm malignitatē ⁊ iniq̄tatē ꝯtinēt: ſicut mala ſm̄ ſeipā bona. tn̄ ad ſaluationē tyrānidis: in quo innuit ꝙ nō ſunt faciēda ſimplr̄ boī: ſꝫ ei q voluerit ſalua re tyrānidē que ſm̄ ſe mala eſt. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Sūt aūt: vt ita dixerim: hec omnia trib⁹ ſpe cieb⁹ compꝛehēſa. Tria enim coniectat tyran nus. Unū vt animos imminuat ciuiū. Nemo enim parui animi cōtra tyrannū inſurgit. Se cūdū vt ciues inter ſe diffidentes reddat. Nō euertiṫ enim tyrannus: niſi ciuiū aliq inter ſe fi dem habeant: ⁊ bonos viros ꝑſequiṫ q̄ſi pe ſtiferos: ⁊ aduerſarios dominationi ſue. Nō ſolū: qꝛ non acqeſcūt in ſeruitute viuere: verū etiaꝫ: qꝛ fides eis: ⁊ inter ſe: ⁊ ab alijs plurima adhibeṫ: neqꝫ accuſant alios: neqꝫ ipſi inter ſe accuſanṫ. Tertiū impotentiam agēdi. Nemo enim ſibi impoſſibilia aggrediṫ: itaq̄ neq̄ tyrā nidem tollere: ſi potentia deſit.

℄ Reducit iſtos modos oēs ad tres: ⁊ ꝑmo facit h. Scđo recolligit illos. ibi. (Ad quos.) In primo dicit: q̇ oīa iſta ſub trib⁹ ſpēb⁹ vt eſt dicere cōpꝛehēdunṫ: qꝛ tyrān⁹ tria ꝯſiderat ad ſaluādū ꝑncipatū ſuū. ꝑmum eſt vt ſubditi ſint ignorātes ⁊ pauca ſciētes. Lm̄⁹ rō eſt: qꝛ nullus puſil lanimis inſidiat alicui. Et iō ne ſubditi īſidienṫ ei: ꝯſide rat q̄liter ſubditi ſint ignorantes. Ignorātia.n. puſillani mes facit. Magnanimū.n. opꝫ hr̄e ſciam magnoꝝ ⁊ ar duoꝝ: eſt.n. ṽt⁹ qua aliqs iclinaṫ ad magna ⁊ ardua ſim pliciter decētia ipm̄. Scđm eſt q̇ ignoti ſint ſibi īuicem ſubditi. Et rō hui⁹ eſt: qꝛ tyrānis nō ꝑus diſſolniṫ q̄ cre dāt ſibi inuicē. Et ꝑꝑ h tyrānus ꝯtrarius eſt ṽtuoſis: qꝛ no ciui ſunt ad ꝑncipatū tyrānicū: nō ſolū qꝛ nolunt ſubijci tyrāno dn̄atiue: ſed qꝛ ſunt ſibiipſis fideles ⁊ alijs ꝯciui bus. Nec manifeſtāt ea que volūt facere vel ipſi vel alij ꝯciues eoꝝ ꝯ tyrānos. Tertiū ē ꝙ reddat eos ipotētes fa ciēdo eos paupes. Et rō hui⁹ ē: qꝛ nullus manū mittit ad illa q̄ credit eē ipoſſibilia: ⁊ iō māifeſtū ē ꝙ nō diſſolueṫ tyrānis ſi ſubditi nō hēant potētiā. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Ad quos ergo fines referanṫ tyrannorū con ſilia tres iſti ſunt. Ad has enim ſuppoſitiones tyrannica redigi poſſunt vniuerſa. partim ne ꝯfidant inter ſe ciues: parti vt potētia eis de ſit. partim vt puſillanimes efficianṫ. Unus ḡ modus: quo vtunṫ tyranni: talis eſt.

℄ Recolligit modos iſtos: ⁊ dicit ꝙ iſti ſunt tres modi ad quos reducunṫ oīa que placēt ⁊ volūt tyrāni. Si.n. aliqs ꝯſideret: reducet oīa tyrānica ad iſtas tres hipotheſes: q̄ rū vna eſt: vt nō credat ſibiinuicē: alia vt ſint ipotētes: alia vt parū ſciāt ſubditi. Unus igiṫ modus per quē ſal uaṫ tyrānis eſt iſte q eſt intēdendo tyrānidē.

ALter ṽo modus cōtrariū iſtis que dicta ſunt diligentiam facit. Eſt aūt depꝛehendere ipſum ex regnoꝝ cor ruptione. Ut eniꝫ regni modus cor ruptionis vnus eſt gubernationē ipſam regiā magis reducere ad tyrannicam: ita tyrannis conſeruatio eſt ad regiam gubernationeꝫ ma gis eam referre: vnuꝫ ſolūmodo cuſtodientē vt potentiam retineat: per quaꝫ non modo vo lentibus: verum etiam nolentibus dominari poſſit: nam ſi hanc abiciat ſimilis abicit ⁊ ty rannum eſſe. Sed hoc tanquā ſuppoſitioneꝫ quādam manere oportet. Cetera vero partiꝫ facere: partim quā optime ſimulare vt regia gubernatio videatur. Lec. XII.

¶ Poſtq̃ p̄hus poſuit vnū modū ſaluatiōis tyrānidis q̄ eſt per intentionez. ponit aliū modū qui eſt per remiſſionē. Et p̄mo in gn̄ali oſtēdit q̄uo p̄ h̄ꝫ remiſſionē ſaluať. Scd̄o in p̄ticulari. ibi. (Primū.n.ꝛc̄.) In prima dicit ꝙ aliꝰ eſt modus ſaluādi tyrānidē cōtrariꝰ modus dictꝰ p̄us. n̄ē modi dicti p̄us ſaluāt tyrānidē intēdendo ipſaz. Iſte aūt modus p̄ remiſſionē: iſtū aūt modū ꝯtingit accipere per ſimilitudinē ad corruptionē regnoꝝ: q꞉ ſicut vno mō regnū corrūpiť per hoc ꝙ accedit ad tyrānidez declinādo a rectitudine rōnis: ſic ſaluať tyrānis per hoc ꝙ accedit ad regnū ꝛ ad illud qđ eſt ſm̄ rōnē. Ex ſe enī regnū ſaluabile eſt: ꝛ iō expedit ad ſaluādū tyrānidē remittere ipſam ꝛ accedere ad regnū ſeruādo ꝛ retinendo p̄ncipatū vniꝰ.ſ. vt ip̄e ſolus p̄ncipeť nō q̄dē ipſis volētibus. Sed nolentibꝰ ſicut plures faciūt ꝛ nō p̄tēdat velle p̄ncipari ipſis volentibꝰ. Nam hoc p̄tendere eſt p̄tendere ꝙ ipſe nollit tyrannizare. Et iſtud ꝙ.ſ. ſolus ſit princeps ꝛ tyrannus accipiendum eſt ſicut ſuppoſitio aliorꝝ. Hec quidem facienda ſunt ſm̄ virtutem ad ſaluandum tyrannidem: alia aūt ſimilanda vt videatur ſaltim regalis quāuis non ſit ¶ Deinde cum dicit.

¶ Primum enim videri communiū commodorū curam habere: non effundētem largitiones tantas vt ciues moleſte ferant: qn̄ q̄dē ab illis capiť operantibus ac laborantibus in ſua tenuitate. Donant vero ſcortis ꝛ peregrinis ꝛ hiſtrionibus effuſe.

¶ Oſtendit in particulari qualiter ſaluať per remiſſionē. Et p̄mo facit hoc. Scd̄o recolligit q̄daꝫ dicta excuſando ſe vlterioꝛi ꝯſideratiōe. ibi. (Superfluū ꝛc̄.) Prima in duas. In p̄ma oſtēdit q̄liter tyrānis ſaluať per remiſſionem cū ciuitas nō eſt diuiſa. In ſcd̄a eſt diuiſa. ibi. (Cuꝫ vō ꝛc̄.) Prima in q̄ttuoꝛ. In p̄ma declarat q̄liter ſaluať per remiſſionē. Prio quo ad pecunias. Scd̄o q̄liter quo ad ꝯuerſatiōes. ibi. (Et videri.) Tertio q̄liter quo ad honores. ibi. (Uerūtamē.) Quarto q̄liter quo ad demiſſionē a p̄ncipatu. ibi. (Si vō.) Circa pecunias eſt ꝯſiderare tria.ſ. ꝯſumptionē: ratiocinationē: receptionē. ꝛ ſꝫ hoc diuidiť in tres. In p̄ma declarat q̄d obſeruādū eſt quo ad expēſas rōnabiles. Scd̄o quo ad ratiocinationē cū dicit. (Rationē.) Tertio oſtēdit q̄d circa receptionē. ibi. (Deinde redditus.) In p̄ma dicit ꝙ ad ſaluandū remp. tyrānicam opꝫ ꝙ tyrānus ſic ſe habeat vt videať hr̄e curā de cōmuni: ꝛ ꝙ nō expendat ea que accipit a ſubditis gratis ꝛ in ſuperfluis vt in talibus que ꝯtriſtāt ſubditos: vt q̄ñ accipiūt a ſubditis laborātibus ꝛ operantibus aſſidue ꝛ poſtmodū abundanter dant meretricibus ꝛ extraneis ꝛ quos habēt ſibi ſepe familiares: artificibus: hiſtrionibus q̄ñ.n. ſic facit tyrānus odio habeť a ſubditis ꝛ facilius inſurgunt contra ipſum: ꝛ ideo cauendum eſt ꝙ non expendat bona: que accipit a ſubditis in illis que moleſtant ipſos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Rationem reddentes eorū que acceperit ꝛ expenderit: qđ iam factū eſt a q̄buſdam tyrānis: ſic enim adminiſtrans non tyrānus videbitur: ſed legitimus gubernatoꝛ.

¶ Oſtendit q̄d obſeruandū eſt q̄tū ad ratiocinationes: ꝛ p̄mo facit hoc. Scd̄o remouet dubiū. ibi. (Nec erit ei.) In p̄ma dicit ꝙ ad hoc ꝙ ſaluet tyrānidē ꝛ videať habere curā de cōmuni bono opꝫ ip̄m reddere rōnē de acceptis ꝛ expenſis factis: qđ fecerūt quidā tyrāni: vn̄ diuturniorē fecerūt p̄ncipatū ſuū. Et rō huiꝰ eſt: q꞉ ille qui ſic diſpenſabit ꝛ reget remp. videbiť eſſe iconomus quidaꝫ .i. diſpēſatoꝛ: videbiť.n. laborare ꝓpter bonū cōmune ꝛ nō videbiť tyrānus ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nec erit ei formidandū ne q̄ñq꞉ ſibi deſint pecunie: cum ſit dominꝰ ciuitatis: ſed diſpergentibus tyrānis ex propria domo: ꝛ prodeſt hoc magis q̄ꝫ relinquere congregatos. minus enim cuſtodes ipſi contra tyrannum inſurgerent. ſunt aūt formidabiliores abſentibus tyrannis q̄ cuſtodiunt q̄ꝫ ciues: nam illi quidē ſimul abſunt: hi autem remanent.

¶ Remouet dubiū ſiue reſpondet obiectioni. Diceret.n. aliq̄s ꝙ ſi tyrānus reddat rōnē de expēſis deficiet ei pecunia. Remouet hoc ꝛ dicit ꝙ nō opꝫ tyrānuꝫ timere ne pecunie ꝛ diuitie deficiant: omnia.n. que ſunt in ciuitate ad vſus ꝛ vtilitates cōmunes ſunt eius: cū ſit dn̄s ciuitatis. Cuius rō eſt: q꞉ bona exteriora ſunt ꝓpter bona aīe ꝛ corporis: ꝛ bona corporis ꝓpter bona aīe: ꝛ iſta oīa ſunt ꝓpter bonū cōmune ciuitatis: ꝛ iō illius ſunt quodāmō bona ſubditoꝝ: cuius eſt ordinare omne in finē ciuitatis ſed eius qui dn̄s eſt ciuitatis eſt ordinare bona exteriora in finē ciuitatis: ꝓpter qđ eius ſunt oīa. Et iō nō eſt timēdum tyrāno ꝙ deficiat ſibi pecunia: q꞉ poterit accipere a ſubditis: ſm̄ tn̄ ꝙ ordinari dꝫ in finez ciuitatis: ſed illi timendū eſt magis qui accipit a domibus ſubditoꝝ preter rōnē. Ex hoc.n. odio habeť a ſubditis: ꝛ iō timere dꝫ ꝙ iſurgāt ꝯtra ip̄m. Unde magis expedit ipſis.ſ. ſubmittere diuitias in domibus ſubditoꝝ ꝛ vti eis ad bonū cōmune cū neceſſe fuerit q̄ꝫ oīno admittere eas cōgregare in domo ꝓpria: qđ fiet ſi inſurgāt in euꝫ: cū.n. apud ciues fuerit pecunia ꝛ nō extorſerit, eā tyrānus minus inſilient ꝯtra ip̄m: tūc tyrāni etiā q꞉ accipiūt a ſubditis ꝛ ſeruant penes ſe magis timenť ab illis qui egrediunť cū eis ꝛ cōmilitant eis quaſi propinqui eis q̄ꝫ ciuibus: q꞉ primi cuꝫ peregrinantur ei extra ciuitatem. Ciues autem magis reſidēt in ea ꝛ ideo magis poſſunt inſurgere ꝛ diripere theſaurum. ¶ Conſequenter cum dicit.

¶ Deinde redditus ꝛ impēſas apparere opꝫ: tum gratia diligētis adminiſtratiōis. tum etiā vt ſi quando foret opus illis vti poſſit ad belli neceſſitates: omninoq꞉ ſeip̄m p̄bere cuſtodez ꝛ queſtorē: non vt ſuarū pecuniarum: ſed vt cōmunium ꝛ publicarum.

¶ Tangit q̄d obſeruādū eſt circa receptionē pecuniarum ꝛ dicit ꝙ tyrānus debet redditus ꝛ oblationes gratis factas fideliter colligere vt diſpenſet illa: ꝛ ſi aliq̄ñ opportunū fuerit expēdere illa in p̄lio ꝛ vlr̄ debet ſe exhibere tanq̄ꝫ cuſtodē ꝛ camerariū ciuitatis ꝛ bonoꝝ cōmunium nō ſicut ꝓprioꝝ: ſic enim minus odio habebitur ꝛ erunt magis contenti. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et videri velle non aſperū: ſed cum grauitate honeſtum: ꝛ talem vt eū nō timeant obuiī: ſed magis reuereanť. Hoc autez non facile eſt eum aſſequi qui foret contēnēdus. Quapropter opus eſt: ꝛ ſi non aliarum virtutū: at ſaltem ciuilis eum curam habere: ac talem de ſeipſo opinionem afferre.

¶ Oſtēdit qualr̄ tyrānis ſaluať in cōparatione: ꝛ p̄mo in cōparatiōe ad ciues. Scd̄o cū dicit. (Cōtrariū faciēdū.) In cōparatiōe ad totā ciuitatē ꝛ diuina. Adhuc circa primū duo facit. Primo oſtēdit qualr̄ ſaluať p̄ cōparationē

bene

bene ſe hñs q̄tū ad actus exteriores. Scḋo cū dicit. (Et circa voluptates.) qualiter q̄tuꝫ ad delectationes. Circa p̄mū adhuc duo facit. P̄rimo facit qḋ dcm̄ eſt q̄tuꝫ ad ꝑſonā ꝓpriā. Scḋo cū dicit. (Eodēq̄ȝ mō.) quātuꝫ ad ꝯiunctā. Adhuc p̄mo oñdit qḋ obſeruādū eſt ad tyrannidis ſaluationē q̄tū ad geſtus exteriores Scḋo cū dicit. (Inſup nō.) quātuꝫ ad actus exteriores in qbus eſt iuſtitia vel iniuſtitia. In p̄ma pte duo tāgit. P̄rimū eſt ꝙ expedit tyrāno ad ſaluandū tyrānidē ꝙ nō appareat ſubditis ſeuus ſiue crudelis: ꝛ rō hui⁹ eſt: qꝛ ex hoc ꝙ apparet ſubditis ſeuus reddit ſe odioſum eis: ex hoc aūt faciliꝰ inſurgūt in eū: ſed debet ſe reddere reuerendū ꝓpter excellētiā alicui⁹ boni excellentis. reuerētia. n. debet bono excellēti: ꝛ ſi nō hēat illud bonū excellēs debet ſimilare ſe hr̄e illud. Scḋm eſt qḋ tāgit ꝛ ſequit̄ ex p̄mo ꝙ debet ſe reddere talē ꝙ ſi ſubditi obuient ei: ꝙ nō timeāt eū timore ſeruili: ſed magis reuereant̄. Nō timeāt qdeꝫ: qꝛ ſi timerēt eū haberēt eū odio. reuerent̄ āt: eſt. n. reuerētia triſtitia pp̄ apparentē inglorianonē. ꝛ ex hoc. n. ꝙ aliqs obuiat alicui: ꝛ ille hꝫ bonū in quo deficit reueret̄: qꝛ nō hꝫ illud: aut nō illo mō. Et iō tyrannus debet ſe reddere talē ꝙ videat̄ ſubditis ipſos excellere in aliq̄ bono excellenti: in quo ipſi deficiūt ex quo reuereant̄. Tamē talez ſe ſic reddere nō eſt facile qm̄ ſequit̄ ꝯtēptus: ſiqdē nō reddit ſe timēdū. De facili. n. ꝯtēnit̄ qui nō timet̄: ꝛ iō ſi velit nō terribilis videri ꝛ cū hoc nō ꝯtēni debet laborare ad virtutes ꝛ opa ipſe que reddūt hoīem nō ꝯtēptibilez pp̄ excellētiā ſuā: ꝛ ſi nō pōt hr̄e oēs virtutes ꝛ act⁹ eoꝝ: ſaltem laboret ad virtutem ciuilē que videt̄ ꝓcipua. ꝛ ſi nō hēat eā ſm̄ veritatē: faciat ꝙ opinent̄ ipm̄ hr̄e eam: q̄uis. n. hoc nō ſit in ſe bonū: ad hoc tn̄ bonū eſt: vt nō ſit facile contemptibilis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Inſuper nō ſolum ipm̄ videri: nulli ꝓrſus ciuiū contumeliam facere: ſed etiam neminez illorum qui circa eum ſunt.

¶ Oſtendit qḋ obſeruādū eſt q̄tū ad actus exteriores in qb⁹ eſt iuſtitia: ꝛ dicit ꝙ tyrānus ſic ſe debet hr̄e ꝙ non videat̄ alicui inferre iniuriā: nec iuueni nec iuuencule: ꝛ ꝙ nō ſolū ipſe in ꝑſona ꝓpria: ſed ꝙ nullus qui eſt circa ipſum iniuriet̄ alijs. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Eodēq̄ȝ mō ſe habere mulieres ſuas erga ceteras mulieres. Nam ꝛ per ꝯtumelias mulierū permulte iā tyrānides perierūt.

¶ Oſtendit qḋ obſeruādū eſt q̄tū ad ꝑſonā ꝯiunctā: ꝛ dicit ꝙ tyrānus ſic debet facere ꝙ vxor ſua ſit familiaris vxoribus ſubditoꝝ: qꝛ ꝓpter iniuriā illatā vxorib⁹ multe tyrannides deſtructe ſunt. ꝛ ideo debet procurare ꝙ vxor ſua ſit familiaris vxoribus ſubditoruꝫ: ſic. n. habebit q̄ſi medietatē ciuitatis: qꝛ mulieres cum pueris fere ſunt medietas eius ſicut dixit in ſcḋo. ¶ Deinde cū dic̄.

¶ Et circa voluptates corporis ꝯtrariū facere q̄ȝ nūc faciant qdam tyrāni: nō ſolū eniꝫ ſtati ab aurora id agūt: continuantq̄ȝ per dies plures: verſi etiā apparere volūt alijs ꝙ ita faciāt: vt tanq̄ȝ felices beatoſq̄ȝ admirent̄: ſꝫ in talib⁹ maxima erit moderatio adhibēda: vel ſaltē videri illa fugere: nō enim faciliter inuadi poteſt nec faciliter ꝯtēni qui ſobrius ſit: ſed qui ebri⁹: neq̄ȝ qui vigilet: ſed qui dormiat.

¶ Oſtendit qḋ obſeruādū eſt ei q̄tū ad delectatiōes: ꝛ dicit ꝙ circa delectatiōes corporales debet ꝯtrariū facere q̄ȝ faciāt nūc qdā tyrāni. Sunt. n. qdā qui nō ſolū volūt ꝓſequi hꝰ delectatiōes ēt multis diebus: ſed volūt videri ab alijs ꝓſeq̄ eaſdeꝫ tanq̄ȝ ſint beati ꝛ felices pp̄ ipſas ꝛ reputent̄ ab alijs tales: ꝛ ex hoc hēant̄ in admiratione apud eos: ſed debet magis aut moderatus eſſe circa eas: aut ſi nō ſic tn̄ debet ſe talem exhibere ꝙ videat̄ fugere eas: qꝛ ille qui ſobrius eſt in ꝓſequēdo hꝰ nō de facili inuadit̄ nec ꝯtēnit̄: ſed ille q eſt ebrioſus inuaſibilis eſt de facili ꝛ de facili ꝯtēnit̄. Ille etiā qui vigilat circa act⁹ virtutū nō ḋ facili inuadit̄: nec ꝯtēptibilis ē: ſꝫ ille q dormit hoc eſt qui nō opat̄ ſm̄ v̄tutē de facili inuadit̄ ꝛ ꝯtēnit̄. Qui eni opat̄ ſm̄ v̄tutē: reputat̄ aliqd magnū pp̄ v̄tutez quā oēs reputāt ꝛ boni ꝛ mali q̄uis ſm̄ maius ꝛ minus. Qui aūt reputat̄ magnus: is nō inuadit̄ de facili nec ꝯtēnit̄: nullus. n. ꝯtēnit quē reputat. qui aūt inordinate operatur ecōtrario ſe hꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Contrariūq̄ȝ agendū eſt ſupradictorū ferre oīum. Corroborāda eni ꝛ ornāda ciuitas eſt ab eo tanq̄ȝ a curatore: ac nō tyrāno.

¶ Oſtendit qḋ obſeruādū eſt in cōparatiōe ad totā ciuitatez ꝛ diuina: ꝛ p̄mo qḋ in cōparatione ad totā ciuitatē. Scḋo cū dicit. (Uideri ēt opꝫ ꝛc̄.) quid in cōparatione ad diuina. In p̄ma dicit ꝙ ad ſaluandū tyrānidē faciendū eſt ꝯtrariū eis que dicta ſunt p̄us. ſ. ꝙ tyrānus debet ꝓparare ꝛ ornare ciuitatem. ſ. faciendo turres ꝛ muros ꝛ edes ꝛ habitacula ꝛ alia hꝰ cōmunia: ꝛ ordinando ciues tanq̄ȝ ſit ꝓcurator ciuitatis ꝛ nō tyrān⁹: ſic. n. beniuolus apparebit ꝛ nō tyrānus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uideri etiam opꝫ ipm̄ erga religionē deorū affici vehementer: minus enim formidabunt populi: ne quid cōtra iuſtitiam fiat ſi religioni deditum illū exiſtimabunt: ac deoꝝ timorem habere: minuſq̄ȝ ꝯtra illū audebūt inſurgere: quaſi deos habeat ꝓpitios ꝛ fauētes.

¶ Oſtēdit qḋ obſeruādū ē in ordine ad deū: ꝛ dicit ꝙ ad ſaluationē tyrānidis tyrānus in his que ad religionem ꝛ cultū diuinū ꝑtinēt ſtudioſe ꝛ reuerēter ſe dꝫ hr̄e ꝛ tāto magis differēter ab alijs q̄to magis excellit. cuius rō eſt qꝛ ſi ſubditi exiſtimēt p̄ncipantē religioſum ꝛ deicolā eē nō timebūt male pati ab ipſo. A diuino eni nullus expectat malū per ſe ꝛ minus inclinabunt̄ inſidiantes opinantes ipm̄ deū eſſe ſibi ꝓpitiū ꝛ ꝓpugnatoreꝫ pro eo ꝯtra machināteſ in eū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uerūtamen opꝫ ſine improbitate talem videri: atq̄ȝ eos viros qui aliquā in re laudabiliter ſe geſſerint honorare: ita vt non exiſtiment vnquam ſe magis honorari a ciuibus ſuis in libertate degentibus potuiſſe.

¶ Oſtēdit qḋ obſeruādū eſt q̄tū ad diſtributionē honoris: ꝛ diuidit̄ in q̄tuor ſm̄ ꝙ q̄tuor tangit. Secūda ibi. (Hos āt.) Tertia ibi. (Cōmunis vo.) Quarta ibi. (Nō ſi quē.) In p̄ma dicit ꝙ opꝫ tyrānū eē ſapiētē vt ſciat cōſiderare finē ꝛ dignitatē hoīs vel ſaltē vt videat̄ eē ꝓb⁹ ꝛ ſine improbitate: ꝛ opꝫ ꝙ bonos ꝛ virtuoſos ciues q̄tuꝫ ad actus aliquarū v̄tutū honoret: ꝛ ſic vt putent ſe magis honorari ab eo q̄ȝ a ꝯciuibus ꝓprijs: qꝛ ſic maxie erit beniuolus ſubditis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hos āt honores ipſemet tribuere debet tyrānus. Penas vo ꝛ aiaduerſiones per alios infigere: per magiſtratus videlicet ꝛ iuditia.

¶ Tangit ſcḋm ꝛ dicit ꝙ ad beniuolētiā maiorē hono

res debent diſtribui per ipſm: ſed ſupplicia debēt infligi per alios p̄ncipes ⁊ iudices. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cōmunis vero cuſtodia oīs dn̄ationis vni⁹ eſt neminem vnū pre ceteris magnū facere: ſꝫ plures: nam ſe inuicem cuſtodient.

¶ Tangit tertiū dicens: ꝙ ad cuſtodiā cōem oīs monarchie multū expediēs eſt nullū virū facere magnū valde aut in potētia aut diuitijs. Magnus enim exiſtēs in potentia aut in diuitijs facilius inſurget. Si aūt opꝫ facere magis expedit facere plures. Uix eniꝫ erunt vnanimes ⁊ vnus vnuabit ꝯtra alterū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod ſi quem extollere oporteat: non tamē eū qui ſit morib⁹ audax: nā hmōi hoīes aptiſſimi ſunt ad inuadendū circa res oēs.

¶ Tangit q̄rtū ⁊ dicit: ꝙ ſi opꝫ facere aliquem magnum ſm potentiā nō debet facere illū qui audax eſt ſm morem ⁊ inclinat̄ ad audaciā: qꝛ talis eſt maxime inuaſiuus ſm oēs actiones. ⁊ ideo qꝛ inclinat̄ ad magna cū haberet potentiaꝫ de facili inſurgeret. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si vero cuiuſq̄ꝫ potentia minuenda eſt modice ac non vno ſimul impetu omnis poteſtas eſt auferenda.

¶ Oſtēdit qd obſeruādū eſt in demiſſiōe a p̄ncipatu vel honore: ⁊ dicit ꝙ ſi oporteat aliquē demittere a potentatu: gradatim debet deponi: vt nō p̄mo auferat̄ ei poteſtas tota: ſꝫ ps aliq̄: deinde alia vſquequo totā amiſerit: qꝛ minus ꝯtriſtabit illū: ⁊ p ꝯñs minus inſurget ⁊ poterit minus inſurgere auferēs ſm partiū: qꝛ qḋ paruuꝫ eſt reputat̄ vt nihil. Si aūt totū ſimul vellet auferre multū ꝯtriſtaret̄ ⁊ poſſet inſurgere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſuper ab omni cōtumelia abſtinendū: p̄cipue tamē a duabus ne in corpus flagris: ne vero in etatem libidine inſultet. Maximeq̄ꝫ id cauēdum in illis hoībus: qui honorē magnifaciūt. Nam in pecunias illatam iniuriam auari homines grauiter ferunt: in honorem vero illataꝫ ⁊ qui boni ſunt viri: ⁊ qui honorem magnifaciūt permoleſte patiunt̄. Quapropter aut nō huiuſmodi hominum opera vtenduꝫ eſt: aut animaduerſiones in illos patrio more: ac ſine vlla contumelia ſunt faciende. In etatem vero ex amore ſit conuerſatio: nō ex licentia. Denique hoc dedecoris impenſione maiorum honorum eſt redimendum.

¶ Oſtēdit qd maxime obſeruādū q̄ntū ad iniurias: ⁊ primo ꝙ oēs iniurie ſunt cauende. Scḋo cū dicit. (Eorum aūt.) quoꝝ ſunt maxime cauēde. In p̄ma dicit ꝙ tyrannus volens ſaluare tyrānidē oēm iniuriā debet p̄hibere ⁊ nullā facere. Precipue duas debꝫ vitare ne faciat eas. Prima eſt flagellatio corpis: ⁊ alia eſt iniuria: que eſt ſꝫ etatē. ſ. inhonoratio. Flagellationē qdeꝫ corporis: qꝛ iſta ſeruilis eſt. ciues aūt liberi volunt eē: ⁊ iō ſi iniuriaretur eis flagellādo poſſent inſurgere. Iniuriā que eſt ſm etatem nō debet facere: ſed exhibere maximā reuerentiā ſenibus ſm virtutē ⁊ amatoribus honoꝝ: qꝛ vnuſq̄ſq̄ꝫ grauiter fert iniuriaꝫ circa illud qḋ multū diligit: qꝛ amatores pecuniarū grauiter ferūt ꝙ pecunia ipſoꝝ diminuatur: ⁊ amatores honoris grauiter ferūt ſi inhonorent̄: vł ſi non reddant̄ eis honores debiti: ⁊ virtuoſi eodeꝫ mō: ꝑꝑ qḋ ſīlr opꝫ: ꝙ ipſe honoret v̄tuoſos ⁊ amatores honoris: vt ſi inferat eis ſupplicia ⁊ inhonorationeꝫ opꝫ ꝙ videat̄ hoc facere ꝑꝑ bonū pacis ⁊ nō ꝑꝑ penſionē ⁊ corruptiones p v̄ba vel increpatiōes q̄ ſolēt fieri ad aliquas facere ad v̄tuoſos ⁊ ſenes ſm etatē nō ꝑꝑ oſtēſionē p̄tātis: ſꝫ ꝑꝑ amorē: vt videat̄ eos diligere: ⁊ ſi alr fierēt alique honoratiōes hꝫ debēt poſtmodū ei exhiberi maiores honores ad mitigationē ipſoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eorū aūt qui ad vim inferendam contra corpus tyranni inſurgunt: illi ſunt formidandi ⁊ cauendi qui ita diſpoſiti ſunt: vt amplius viuere non curent cū occiderint. Quapropter maxime cauendum eſt ab his qui vel ſeipſos vel eos quos habebant chariſſimos contumelia affectos putant: ſine vlla enim cura proprie ſalutis irruūt: qui per indignationem ⁊ iram aggrediuntur: quemadmoduꝫ ⁊ Heraclitus inquit: durum eſſe dicens pugnare aduerſus iram: vita enim id emi.

¶ Oſtendit quoꝝ iniurie ſunt maxime cauēde: ⁊ dicit ꝙ iniurie illoꝝ qui inclinant̄ ad inuadendū pſonā p̄ncipis maxime ſunt cauende: naꝫ iſti ſunt maxime terribiles ⁊ ꝯtra ipſos opꝫ exhibere maiorē cuſtodiā: qui nō curāt de vita ſua ſi poſſint p̄ncipē interficere. Et iō maxime ſunt cauendi ne iniuria fiat eis vel illis: quoꝝ curā gerūt. Si enim fiat eis aliq̄ exacerbatio nō parcunt inuadentes p furorē. Sicut enim dixit heraclitus. Difficile eſt pugnare ꝯtra furioſuꝫ: qꝛ talis pro p̄cio ſuo ponit animaꝫ ſiue vitam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero ciuitates ex duabus conſtiterint partibus: ex inopibus ſcilicet ⁊ opulentis: maxime quidem de vtriuſq̄ꝫ partis ſalute cogitandum eſt ab eo qui gubernat ⁊ alteros ab alteris nulla iniuria affici. Quicunq̄ꝫ tamen eorū ſint potentiores hi precipue ſunt a gubernatione vendicandi: ac velut proprij efficiendi: naꝫ ſi hoc extiterit: neq̄ꝫ ſeruoruꝫ liberationem facere compelletur tyrannus: neq̄ꝫ arma adimere. Altera nanq̄ꝫ pars tyranni potentie adiuncta ſufficiens erit ad ſuperandum eos: qui cōtra inſurgere vellent.

¶ Oſtendit qd faciendū eſt ſi ciuitas fuerit diuiſa: ⁊ dicit ꝙ cū ciuitas ꝯſtituta ſit ex duob⁹. ſ. ex paupibus ⁊ diuitibus opꝫ iſtos ⁊ illos ſaluari ꝑꝑ p̄ncipatū: ita ꝙ tyrānus nec iſtis nec illis iniuriā faciat. Et debet cauere ne inuiceꝫ iniurient̄. Meliores aūt debet aſſumere ad p̄ncipatum. Si. n. ita fieret nō oporteret tyrānuꝫ manumittere ſeruos: nec auferre arma a ſubditis. Si. n. vna pars velit inſurgere ꝯtra ipſm: alia pars cū p̄ncipe ſufficiens erit ad repellēdū ipſam ſi fuerint diuiſi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Superfluuꝫ aūt particulariter dicere de oībus iſtis. Intentio enim manifeſta eſt ꝙ opꝫ non tyrannicum: ſed tanq̄ꝫ patremfamilias ⁊ regem eſſe putari ab illis: qui ſub eo ſunt nec pro ſe capientem: ſed pro communis vtilitatis tutela ⁊ cura: ⁊ mediocritates in vita ſequi non ⁊ exceſſus.

¶ Recolligit

¶ Recolligit q̄dā dicta excuſans ſe ab vlteriori ↄſideratiōe: ꝛ pmo facit hoc. Scdo cū dicit. (Preterea egregios viros per familiaritatē ſibi ꝛc.) adiūgit q̄dā. In pma dicit ꝙ diſcurrere per ſingula que faciūt ad ſaluationē tyrānidis ſupfluū eſt: ſ3 aliqs p rōnē poterit diſcurrere. Eſt .n. manifeſtū ꝙ op3 pncipatū nō eē tyrānicū: ſ3 tanq̄ patrem familias. Et ꝙ videat̄ regalis ſubditis ꝛ nō gr̄a ſui ipſius pncipari ciuitati: ꝛ poti⁹ oſtēdere ſe pcuratorē ꝛ tenere ſtatū mediocriū nō excellētiū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preterea egregios viros per familiaritatē3 ſibi coniungere: plebem vero ac multitudinem per fauorem ꝛ gratiā in obſequio retinere. ex his enim neceſſe eſt non ſolū dominationem eius eſſe pulchriorem: ꝛ optabiliorē: ex eo q2 melioribus imperet ꝛ non abiectis neq3 afflictis: neq3 ex eo q̇ ipſe neq3 odio ſit: neq3 formidet̄: verū etiā ex eo q̇ longiorem: ac durabiliorē ei⁹ dn̄ationē fore cōtingat.

¶ Adiungit q̄dā: ꝛ pmo adiūgit vnū q̄tū ad inſignes. Secūdo cū dicit. (Inſup moribus.) quātū3 ad ipm tyrānū. In pma dicit ꝙ debet tyrān⁹ eſſe affabilis inſignibus ꝛ magnis viris in ciuitate: multitudinē aūt debet retinere in obſequio p gr̄a3: ſic .n. pncipat⁹ nō ſolū erit pulchrior ꝛ magis amabilis. ſ. ſi melioribus pncipet̄ ꝛ nō humilib⁹ nec odio habebit̄ pnceps: nec perſeuerabit in timore: immo pncipatus erit durabilior. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inſuper moribus talē eſſe: vt vel recte ſe habeat ad virtutē: vel ſemibon⁹ q̄dā ſit: vt vel recte ſe hēat ꝛ nō malus: ſ3 ſemimalus.

¶ Adiungit aliud q̄tū ad tyrānū ꝛ dicit ꝙ tyrānus ad ſaluationē tyrānidis ſeipſum debet diſponere bene pncipaliter ſm mores ꝛ ſm virtutem: ꝛ magis debet ſeipſum facere ſemibonum q̄3 malignum: ꝛ ſemimalignū q̄3 malignum. ꝛ ſi nō ſm virtutem: tn̄ ſm apparentiam: quāto enim erit minus malus vel ſm virtutem vel ſm apparentiam: tanto minus odient ipm. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui omniū gubernationū breuiſſime durare ſolent paucoꝝ potētia ꝛ tyrānis.

¶ Declarat que iſtarū rerūpublicaꝝ ſunt breuis durationis p ſe: ꝛ que nō: ꝛ pmo pponit. Scdo pbat ibi. (Quippe illa que plurimo.) In prima dicit ꝙ iter reſpublicas minoris per ſe durationis ſunt paucoꝝ ſtatus ſ3 vltimā ſpēz: ꝛ tyrānis. Et rō hui⁹ eſt: q2 plus recedūt a regno q̇ p ſe diuturnu⁹ ē ꝛ ſunt pter volūtates ſubditoꝝ. Tales āt reſpublice minoris tēporis ſunt q̄3 alie. ¶ Deide cū dic̄.

¶ Quippe illa que plurimo durauit tempore Orthagore ꝛ filioru3 qui apud Sicyonios tyrānidem habuere ad centeſimū vſq3 annum peruenit. Durationis vero cauſa fuit: ꝙ mediocritate quadam erga ſubditos vtebantur: multaq3 legibus ſeruientes agebant: ꝛ quia aptus rei militari fuit Caliſthenes nō facile cōtemnendus habebatur. Plurimū vero conuerſatione ꝛ vſu familiari fauorem ꝛ gratia3 hominum acquirebant. Fertur enī Caliſthenes coronaſſe iudicem qui victorie illius contradixerat. Aiunt quida3 huius iudicis ſtatuā eſſe illa3: que in foro ſedet. Piſiſtratus quoq3 fert̄ aliquando apud conſiliu3 Ariopagi citatus iudicium ſubiſſe.

¶ Probat ꝛ pmo oſtēdit ꝙ q̄dā iſtaꝝ ſunt duratiōis longe pp dictas cauſas. Scdo oſtēdit ppoſitū. ſ. ꝙ q̄dā ſunt breuis durationis. ibi. (Ex reliquis.) Prima in tres ſm ꝙ īducit in tribus que fuerūt lōge durationis pp dictas cās. Scda ibi. (Scda vo.) Tertia ibi. (Tertia.) In pma dicit ꝙ tyrānis que fuit circa ſicyone ciuitatē multo tēpore durauit vbi tyrāniçauit orthagoras ꝛ filij eius. Durauit .n. centū ānis. Et rō hui⁹ fuit: q2 moderate ſe habuerunt ad ſubditos ꝛ ſm aliquas leges diſponebāt tyrānidē: ꝛ ſeruiebāt ſubditis. Caliſthenes enī qui fuit filius orthagore q2 fuit bellicoſus nō fuit cōtēptibilis ꝛ ducebat populū cū fauore in multis. Et iō q2 iſte moderate vtebat̄ ſubditis diu tyrāniçauit: ꝛ inītiū moderauit tyrānidem vtens legib⁹ q̄buſdā ꝛ ordinatiōe ſapientū: ꝙ q̄ıq3 de pprijs factis ſubibat iudiciū ſeniorū ſicut ꝛ alij: ꝛ ſuſtinebat ſentētias: ꝛ iō dicū adhuc in ciuitate illa: q̄ꝫ caliſthenes coronauit iudicē qui victoria ei⁹ ↄdixit: q2 cū requireret̄ in iudicio de victoria reſpōdit ſicut cuicūq3 ſubdito nō velut tyrāno. Dixerūt aūt q̄dā ſtatuā q̄ eſt in foro eē imaginē iſti⁹ iudicis: q iudicauit quē coronandū iudicauit. Dicit̄ et ꝙ piſiſtratus cū tyrāniçaret cū vocaret̄ ad ariopagu3 vbi reddebant̄ ſn̄ie: ſn̄iam ſuſtinuit: ꝛ ideo tyrāniçauit lōgo tēpore. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Scda vero apud Corinthū Cypſellidaru3 tyrānis: nam ea durauit annis trib⁹ ꝛ ſeptuaginta ꝛ menſibus ſex. Cypſellus enim ipſe tyrannidem exercuit annis triginta. Periādrus vero quadragintaquattuor. Spamacius aūt gordij annis trib⁹. Cauſa vero durationis eadem fuit. Cum eni3 popularis eſſet Cypſellus: ac gratia apud multitudinem preualeret ſine vlla corporis cuſtodia in dn̄atione pſeuerauit. Periander aūt eius filius magis tyrannice ſe geſſit: ſ3 vir erat bello egregius.

¶ Tangit ſcdam ꝛ dicit: ꝙ ſcda tyrānis que multū durauit fuit circa corinthū que fuit cypſellidarū ſic dictoꝝ a gn̄e. Iſta .n. durauit ſeptuagintatrib⁹ ānis ꝛ ſex mēſibus: q2 cypſellus tyrāniçauit triginta ānis periāder q̄dragintaquattuor: ampfectis tn̄. Spamacius qui dicit̄ gordij filius tribus ānis ſilr impfectis. Et eſt intelligendū ꝙ ſex mēſes pro vno āno accipiebant. Cauſe aūt q̄re tn̄ durauit eedē ſunt cū pdictis. Cypſellus .n. ductor populi erat: ꝛ in pncipio nō fecit cuſtodiam armorū. Periander aūt fuit tyrānus: ſed fuit valde bellicoſus: ꝛ ideo nō fuit ↄtēptibilis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tertia Piſiſtratidarū athenis. Hec aūt nō fuit continua: bis enim tyrannide pulſus fuit Piſiſtratus. Itaq3 ex ānis trigintatrib⁹ ſolū annis ſeptem ꝛ decē tyrannidem exercuit: filij vero ei⁹ ānis decē ꝛ octo: atq3 ita omnes ſimul anni fuerūt q̄nq3 ꝛ triginta.

¶ Tangit tertiam: ꝛ dicit ꝙ tertia tyrānis que multum durauit fuit piſiſtratidarum athenis. Iſta autē nō fuit cōtinua: q2 piſiſtratus bis tyrāniçauit ibidem. Ex triginta tribus enim annis ipſe ſeptem ꝛ decem pmo tyranniçauit. Filij vero eius ↄſequenter tyrāniçauerunt decem ꝛ octo: ꝛ ſic ſunt in vniuerſo quinq3 ꝛ triginta anni: quib⁹ durauit illa tyrannis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex reliqs vero illa que apud Syracuſas fuit Hieronis et Gelonis: ſed non longa fuit hec: annis enim nõ amplius q̃ duo de viginti durauit. Gelon enim ſeptem annis cum tyrannidem exercuiſſet octauo defunctus eſt. Hieron autem decez. Traſibulus vero menſe decimo excidit. Ceterarum vero tyrannidũ plereq; breui tempore durauerũt omnes. Que igit̃ ſint tam circa gubernationes plurium q̃ circa gubernationes vni⁹ ſolius: per que et corrumpant̃ ille et ſeruent̃ fere dictũ eſt.

¶ Oſtẽdit ꝓpoſitũ ꝑncipale. ſ. que reſp. tyrãnice fuerunt minoris durationis: et dicit ꝙ illa tyrãnis: in qua hieron et gelon tyrãnizauerũt in ſyracuſis nõ fuit multũ diuturna: nõ. n. durauerũt niſi. 18. annis: qꝛ gelon. 7. ãnis tyrãnizauit: in. 8. mortuus eſt. hieron vero. x. ãnis ſolũ. Traſibulus. 9. mẽſe mortuus eſt: multe et̃ alie tyrãnides pauci tẽporis fuerũt. Et tũc recapitulat et dicit: ꝙ que ſint pn̄⁹ et cauſe quibus corrumpant̃ reſp. et monarchie: et itez que ſint ꝑncipia ex quibus ſaluent̃ fere dictum eſt.

In rep. vero Platonis Socrates de mutationibus loquit̃ nec tamẽ recte. Illius eniʒ reip. que eſt optima atq; prima et mutatio nulla propria aſſignat̃. Inquit enim cãm eẽ mutationis: qꝛ ſic natura comparatũ ſit vt nihil permaneat: ſed in ambitu quodam temporis mutationẽ recipiat. Eſſe vero principiũ horũ inqt: quoꝝ ſupterti⁹ cub⁹ qnario coniugat⁹ fundus duas exhibet harmonias. Inqens qñ numer⁹ diagrãmatis hui⁹ efficiat̃ ſolidus. Lec. XIII.

¶ Poſtq̃ ph̃s determinauit de ſaluatiõe et corruptione rerump. ſm intẽſionẽ ꝓpriaz: hic intẽdit reprobare opinionẽ platonis de corruptiõe earũdem: et circa hoc pͥmo ꝑmittẽs intẽtionẽ ſuã inuit opinionẽ ei⁹. Scdo cũ dicit (Utpote nã.) approbat eã in quodã bene dicto. Tertio cũ dicit (Sed hec et̃c.) iprobat in male dictis. ¶ Circa primũ eſt itelligẽdũ ꝙ opinio platonis de corruptiõe rerump. nõ eſt bene cognita a nobis: tũ qꝛ nõ venit ad nos ꝑ libros eiuſdẽ nec expoſitoꝝ ei⁹. Tum qꝛ dicta Ariſto. hic de ea obſcure ſunt valde ꝑꝑ breuitatẽ ipſoꝝ. Unde magis videt̃ eã ſupponere q̃ſi manifeſtaz tẽpore ſuo q̃ expreſſe ponere: exceptis qbuſdã paucis. Sed ex ſuppoſitionib⁹ qbuſdã platonis in alijs et ex illis breuib⁹ q̄ ponit Ariſto. et obſcuris: et ex ipa reprobatiõe poterit aliq̃liter videri opinio ꝑdicta ipſius. Poſuit aũt plato ſicut ex alijs apparet: ꝙ ipm vnũ ſit ſubſtãtia eoꝝ q̄ dicunt̃ vnũ: nõ diſtinguẽs īter vnũ qđ ꝑncipiũ numeri: et vnũ qđ eſt ſubſtãtiale. Et qꝛ ex replicatiõe vnius qđ eſt ꝑncipiũ numeri cauſat̃ numerus: ꝯceſſit ꝙ ex replicatiõe vni⁹ ſubſtãtialis cauſet̃ numerus. Ex replicatione aũt ſubſtãtie nõ generat̃ niſi ſubſtãtia: et iõ ꝯceſſit ſubaz eoꝝ q̄ ex pluribus ſunt eẽ numerũ quẽdã: et formas eoꝝ ſubales eſſe nũeros quoſdã ſicut formã hoīs: leonis: celi: et et̃ alie. In numeris aũt pͥmo inuenit̃ ꝓportio: que eſt certa habitudo vnius q̃titatis ad aliã. Proportionũ aũt numeraliũ q̃daz ſunt tẽperate magis: in qbus extrema magis accedunt ad nãm vnius. q̃dã aũt intẽperate magis: ſicut ſexquialtera magis tẽperata eſt q̃ ſexquiſexta vel ſexquiſeptima vel dupla vel tripla: et iõ ſubſtãtias entiũ cõpoſitoꝝ poſuit ꝯſiſtere in q̃dã ꝓportiõe numerali ꝑncipioꝝ ex qbus ſunt: ſed quorũdã intẽperata magis quorũdã in intẽperata: quorũdã aũt in medijs. Et qꝛ reſp. ex pluribus cõponit̃ ſicut ex mã: eſt. n. ordo inhabitãtiũ ciuitatez ad per ſe ſufficiẽtiã vite: iõ poſuit rõnẽ ei⁹ ꝯſiſtere in ꝓportione aliq̃: cuiuſdã qdẽ in ea q̄ maxime tẽperata eſt quã dixit eẽ optimã et maxime vnã: vt apparuit ex ſcdo hui⁹. alteri⁹ aũt in tẽperata valde: quã dixit eẽ peſſimã. mediarũ aũt in medijs: q̃rũ que magis accedũt ad tẽperatam pͥmã: meliores ſunt: q̄ aũt ad intẽperatam: peiores. Scdo aliud ꝑncipiũ poſuit: ꝙ in entibus cõpoſitis ex pluribus: illud qđ magis vnũ eſt: minus ex ſe eſt corruptibile. tuz qꝛ qđ magis accedit ad ſm ſe vnũ ſeparatũ qđ eſt ex ſeipſo: eſt incorruptibile. tuz qꝛ et̃ qđ magis eſt vnũ magis eſt ens in actu ſʒ hẽc: qꝛ vnũ et ens ꝯuertunt̃. et qđ magis eſt ens in actu: minus eſt ens in potẽtia ex ſe. et qđ minus eſt in potentia ex ſe: minus eſt corruptibile. ꝑꝑ qđ remp. pͥmã et optimã que maxime vna eſt poſuit minime corruptibilẽ. Tertio poſuit ꝙ oĩa que fiũt hic ſm nãz reducunt̃ in ſuperioribus in aliq̃ figurã celeſtẽ: ita ꝙ cũ incipit ſenſibilis generatio figure in celo per motũ ſtellarũ icipit trãſmutatio ad ſubſtãtiã generãdã hic. et cũ generata eſt ex figura ꝑdicta: generatuʒ eſt ens nãle ab illa. et cũ icipit receſſus ſtellarũ a ꝑdicta figura: ſimiliter icipit hic declinatio ſequẽtis figurã illa diſpoſitiõe nãli. Et cũ corrupta eſt figura corruptũ eſt et illud: ita vt ꝓfectus et defectus rei nãlis mẽſuret̃ ſm q̃titatẽ acceſſus ſtellarũ ad figurã determinatã: et receſſus ab eadẽ. Et q̃titas iſti⁹ motus celeſtis in ordine ad rẽ nãlẽ dr̃ periodus eius nãlis. Et qꝛ tp̃s acceſſus et receſſus ſtellarũ ſm nãz ſunt eq̃lia: qꝛ vniformiter mouent̃. ideo tp̃s ꝓfect⁹ ſeu gñationis rei eſt eq̃le tẽpori defectus ſeu corruptiõis euiſdem q̃uis multotiens in maiori accidit corrũpi q̃ gñãri: vel ecõtrario ꝑꝑ ineq̃litatẽ mãe. ſic Ariſto. dicit ſcdo de gñatiõe. Corruptio aũt rei q̄ accidit ſʒ declinationẽ a ꝑdicta figura celeſti dr̃ corruptio ſm tp̃s a ph̃o: qꝛ igit̃ reſp. eſt aliqd cãtum: hic dixit eã cãri ab aliq̃ figura celeſti et corrũpi per receſſum ab ea in quodã periodo tẽporis determinato. Et ſic poſuit optimã remp. corrũpi in eã: que lacedemonioꝝ que fuit q̃dam ſpẽs ſtatus optimatis nõ in aliã. De tyrãnide aũt nõ dixit ſi corrũpit̃: an nõ. et ſi corrũpit̃ quõ corrũpat̃: nec potuit rõnabilr̃ dicere. Poſuit et̃ ꝙ in ſtatu paucoꝝ fiebat trãſmutatio ex optimatũ ſtatu ſeu populari: vel alijs hẽc: qꝛ ꝑncipãtes erãt amatores pecuniaꝝ. Et pecunioſi facti ꝑncipant̃ alijs ꝑꝑ pecuniã cogentes eos ſeruire ad vtilitatẽ ꝓpriaz. Hec igit̃ vt videt̃ eſt opinio platonis in ſũma: quaz recitat et reprobat ph̃s: dicẽs ꝙ de trãſmutationib⁹ rerump. dctũ eſt a Socrate id ẽ. a platone introducẽte Socratẽ loquẽtẽ in rep. ſua nõ tñ ſm rõnẽ: et bene. Dixit. n. ꝙ cũ multe reſp. eẽnt et altera earũ eẽt optima illi⁹ optime et pͥme ſimplr̃ ſm nãm nõ eſſe trãſmutationẽ ꝓpriã. i. ex ſe minime eẽ corruptibilẽ: qꝛ pͥma et optima reſp. maxime eſt vna ſm ipm. illud aũt qđ maxie vnũ eſt: minime ex ſe eſt corruptibile: ſic dictũ eſt ꝑius. Dixit tñ corruptionẽ eius eẽ ꝑ accidẽs et ab alio. cui⁹ cãm dicit eſſe: qꝛ nec eoꝝ que ſunt hic cõpoſita ex pluribus ex ſe natũ eſt manere ꝯtinue. Sed neceſſe eſt trãſmutari in aliq̃ periodo determinata: hoc eſt in aliqua q̃titate mot⁹ celeſtis mẽſurãtis durationẽ ipſi⁹: ſic dctũ eſt ꝑius. principiũ aũt eẽ et ꝑmanẽtie illaꝝ rerump. q̃rũ causas ſuptertí⁹ nũerus ꝯtinẽs ꝓportionẽ ſexqtertiã q̄ inuenit̃ pͥmo īter q̃tuor et tria: q̄ aggregata faciũt ſeptẽ pitui-

ctus

tius quinario q ꝯtinet ꝓportionem ſexqalterā: que pmo reperit̃ inter tria ⁊ duo ex qb⁹ ꝯgregatū: puta ex. 7. 2. 5. ſ. iz. ꝯtinet duas ṗdictas harmõias ſexqalterā ⁊ ſexquiter tiā dixit eē cām ꝑ ſe: q: numerus hꝰ diagrāmatis .i. figu rationis ſolidus eſt. Cõſtat enī ex ductu vni⁹ ſui lateris in alteꝝ: puta tria in q̃ttuoꝛ entia illa: quoꝝ ſubſtantia eſt numerus aliquis ſolidus: ſunt maioris duratiõis. Et non vult aliud dicere vt videt̃ niſi ꝙ reſp. illa cuius ſubſtātia eſt duodenari⁹ nūrus ꝯtinēs ꝓportionē ſexquialteram ⁊ ſexquitertiā: que magis ad vnitatē videnť accedere ſoli dus exiſtēs: eſt maioris durationis: quia numerus iſte ſo lidus eſt. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Tēpore natura producēte prauos ⁊ melio res diſciplina. Hoc ergo forſan inquit nõ ma le: fieri enī põt vt ſint aliq: quos diſciplina in ſtitui: ac bonos fieri viros impl'e eſt.

ℂ Approbat ipſam in quodā bñ dicto dicēs: ꝙ Plato di xit quaſdā reſpu. eē maiõris durat̃õis ꝓpter cām ṗdictā: at ſi natura ꝓducēs eas in eē ꝓduceret quaſdaꝫ prauas ⁊ q̃ſdā meliores ſm diſciplinā: hoc ipm dicēs forte nõ ma le. Cõtingit enī eē aliquos gubernātes quos ex natiuita te ⁊ figura celeſti in hora natiuitatis impoſſe: hoc eſt diffi cile eſt fieri ſtudioſos ⁊ bonos. Sūt enī aliq q ex diſpõne nāli quā acgrunt ex figura celeſti in ṗncipio iclinant̃ ad turpia ⁊ ea que ṗter rõnē ſunt. Aliq aūt q ex diſpõne nāli inclinant̃ ad honeſta ⁊ ea que ſm rõnē. Talē enī iclina tionem ad honeſta vel turpia cauſari ex figura celeſti ne ceſſe eſt dicere: quāuis neceſſitatē nõ imponat in his: que operant̃ ſm intellectum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Sꝫ hec nõ ꝓpria mutatio foret illi⁹ reſp. quā optimam eē vult magis q̃ꝫ alioꝝ oium ⁊ vni uerſoꝝ que fiūt ⁊ ex tēpore: ꝑ qđ inqt. ⁊ ex eo q: nõ ſiml' icipiūt: ſimulqꝫ mutant̃. Ceu ſi pri ma dies eēt mutationis ſiml' mutaret̃.

ℂ Reprobat eā in male dictis. Et ṗmo q̃tum ad ea que dixit de corruptõe optime reipu. Scđo q̃tuꝫ ad ea que de corruptõe quarūdā aliarū: cū dicit (Preterea tyran nidis ⁊c.) Circa ṗmū ṗmo reprobat eaꝫ q̃tum ad hoc ꝙ dixit ipſius nõ eē trāſmutationē ꝓprie. Scđo cum dicit. (Preterea ⁊c.) q̃tum ad terminū trāſmutatiõis. In ṗ ma pte dicit: ꝙ nõ bñ dixit nõ eius eē trāſmutationē ꝓ priē: ſꝫ ꝑ trāſmutationē figure celeſtis in ꝑiodo determi nata. Hec enim trāſmutatio cauſata a motu celi que eſt oium eoꝝ que fiunt nā ⁊ per tpꝰ ſaltē ſm accñs inquā tum tpꝰ: eſt mēſura motus q facit durare: qđ eſt vt dr 4° phyſico. ꝓpter qđ dicit oia que fiunt hic nāliter trāmuta ri: ⁊ illa que ſimul inceperunt tranſmutari: ⁊ illa que non ſimul: ſimul corrumpi. Sicut ſi aliqua facta fuerunt in die p̄cedente tropicum: hoc eſt conuerſionem ſolis a ſi gnis meridionalib⁹ ad ſeptētrionalia: vel ecõtrario ſimul determinant̃ ⁊ finiunt̃: magis eſt ꝓpria optime reip. qua aliarū. Iſtud enī qđ ſimpl'r generat̃: ſimpl'r corrūpit̃: et qđ ſm qd generat̃: ſm qd corrumpit̃: ſicut apparet ex ṗ° de gnõne. Vñ ſube cuius eſt gnātio ſimpl'r: eſt corruptio ſimpl'r. Et accñtis cui⁹ eſt gnātio ſm qd: eſt corruptio ſm qd. Reipu. aūt optime ṗ⁹ eſt ſimpl'r gnātio: q: cū gnātio ſit vna in eē eius: magis erit gnātio que magis eſt ens in gnābilib⁹ dico. Optima aūt ⁊ ṗma in genere rerumpub. maxime eſt ens. Ergo ipſi⁹ erit corruptio ⁊ magis q̃ꝫ alia rū. Sed iſtud qđ ꝯcludit rõ iſta ſtat cū dicto Platonis q dixit: ꝙ reſp. optima ⁊ ṗma ex ſe minime eſt corruptibi lis: q: maxime vna ⁊ actu incorruptibilis eſt ⁊ corrumpi tur ab alio: ⁊ illa corruptio ei⁹ eſt corruptio ſimpl'r: q: en tis ſimpl'r: qđ ꝯcludit rõ Ariſto. Et iđ ſm rē nõ reprobat ipm: ſꝫ ad illos q intelligerēt Platonē dixiſſe reipu. ṗme nõ eſſe corruptionē ſimpl'r decepit ꝑ equocationē huius termini ꝓprie qđ vno mõ ſignificat illud qđ ſimpl'r eſt. Alio aūtē mõ illud qđ ex ſe: in qua ſignificatione hic vte batur ipſe. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Preterea quā ob cāꝫ ex illa tranſit ad Lace demonioꝝ rēp. Sepe enim in cõtraria trāſeūt reſp. oēs: vel in ea que ſint ꝓpinq̃. Eadē ratio eſt de alijs quoqꝫ mutatiõib⁹. Ex laconica enī inqt mutatio fit ad paucoꝝ potētiam. Ex iſta ſo ad popularē ſtatūi Ex illo rurſus ad tyran nidem. Atq ⁊ contrario mutant̃. ceu ex po pulari in paucoꝝ potentiam. Et magis quidē q̃ꝫ in tyrannidem.

ℂ Reprobat eā quo ad terminū trāſmutatiõis dicens: ꝙ adhuc querēdū eſt a Platone ꝓpter quā cām ex optima rep. fit trāſmutatio ſm eū in eā que lacedemonioꝝ: que fuit quedam ſpēs ſtatus optimatis. ſicut apparuit ex 4° ꝓpinqua optime. Nos enī videmus ad ſenſuꝫ ꝙ ſepius trāſmutatio fit in ꝯtrariā reipu. q̃ꝫ in ꝓpinquā: ſicut a re gno in tyrānidē. Eadem aūt rõ eſt de trāſmutationibus aliarū ꝯtrariarum ſm ipm. Dixit enim ꝙ ex rep. lacedemo nioꝝ fit trāſmutatio in paucoꝝ potētiā: ſicut in ꝓpingo rem ei: ⁊ ex iſta in popularē ex qua in tyrānidem: ſicut in peſſimā ⁊ vltimā: ⁊ tñ nos videmus ecõtrario fieri ſepi⁹ trāſmutationē ex ſtatu populari in paucoꝝ q̃ꝫ in tyranni dem. Et eſt intelligendū: ꝙ ſi Plato intellexit optimam remp. corrūpi in eaꝫ que ꝓpinq̃ eſt ei natura: ⁊ ſil'r ꝯtrās in ꝓpinquiores eis. ſolum falſum intellexit: ⁊ ꝓcedit di ctum Ariſtotelis ꝯtra eū. Si aūt nõ intellexit ſolū: ſꝫ qđ facilius verū dixit: nec Ariſtoteles hoc improbat: imo di cit in 2° de gnõne: ꝙ in habētibus ſymbolum facilior eſt tranſitus. ℂ Deinde cum dicit. T. c. 25.

ℂ Preterea tyrannidis vtrū mutatio fit vl' nõ fit: nil dicit: propter quā cām nec in quaꝫ reip. ſpēm tranſit. Hui⁹ ſo cā eſt ꝙ non faciliter di cere valebat. Infinitū enī. Nā ſm eū in primā ⁊ optimā: ſic enī vtriqꝫ fieret ꝯtinuo circulus. Sꝫ mutat̃ in tyrānidē tyrānus vt ea que apđ Sicionios ex mironis tyrānide in cliſthenis. Et in paucoꝝ potētiam: vt illa que in Calcide fuit Anticleontis. Et in popularē ſtatū: vt il la que Gelonis fuit Syracuſis. Et in optima tes: vt illa q̃ Charolai apud Lacedemonios. Et in tyrānidē fit mutatio ex paucoꝝ potētia: vt i Sicilia plurime vetuſtarū: in Leontinis in Panecij tyrannidē: ⁊ apud Gelaꝫ in Cleā dri: ⁊ apđ Regiū in Anaxali. ⁊ in alijs cõplu ribus ciuitatib⁹ eodem modo.

ℂ Reprobat quātum ad alias. Et primo q: non dixit nec potuit bene dicere de corruptione tyrānidis. Scđm cuꝫ dicit (Abſurdū etiā.) q: nõ dixit de tranſmutatione pau coꝝ potētie in alias vel aliarū in ipm. In prima parte di cit ꝙ adhuc Socrates ſeu Plato nõ determinauit ſi ty rannidis eſt aliqua tranſmutatio: vel nõ eſt. Et ſi eſt: pro pter quā cauſaꝫ in quā rempu. eſt. Et cā huius eſt: q: non

facile poſſet illud dicere ſm rõnē:q2 nõ eſt determinatū nec determiātˀ ab eo bñ ſuppoſitis dictis ipſiᵘ: qm̃ ſ3 ip3 ſi corrūpatˀ tyrannis op3 eā corrūpi nāliter ⁊ ꝑmā ⁊ optimā. Q2 ſic erit circulus qdā in corruptōibᵘ ipſaꝝ:puta ſi optima corrūpatˀ in ſtatū optimatum. et hec in rempu. q̄ in ſtatu paucoꝝ: ⁊ iſta in ſtatū popularē q̄ in tyrannidē: ⁊ tyrānis in optimā ꝑ ꝯñs. S3 nos videmus ꝙ nõ ſic trāſmutatˀ tyrānis in optimā ſemꝑ:ſ3 trāſmutatˀ qñq3 tyrannis in tyrannidē:ſicut illa q̄ eſt apud ſicioios ex mironis in eā que cliſtenis: trāſmutatˀ ēt qñq3 in paucoꝝ potētiā: ſicut in calcide tyrānis q̄ anticleōtis tranſmutata fuit in eā. Iteꝝ in ſtatū popularē ſicut illa q̄ fuit gelonis in ſyracuſis. Et in optimatē: ſicut illa q̄ fuit charolai apud lacedemonios: ⁊ ecōtrario ex paucoꝝ potētia trāſmutatio facta in tyrānidē:ſicut in Sicilia plurime antique paucoꝝ trāſmutate ſunt:ſicut in leōtinis in tyrānidē panety. Et in ciuitate que dr̄ gela in illā qua cleādri. Et in regio que eſt ciuitas calabrie:in eam que anaxali. Silr aūt ſe hab3 in alys ciuitatibus multis. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Abſurdū ēt putare in paucoꝝ potētia ſō trāſire:q2 hoies cupidi ⁊ pecūiarū ſtudioſi i magiſtratibᵘ verſentˀ:ac nõ q2 plurimi diuitijs ſuperabūdātes nõ iuſtū exiſtimāt par hr̃e i ciuitate eos: q nõ hñt facultates: ⁊ eos q hñt.

ℭ Reprobat opionē eiᵘ q̄tū ad hoc qḋ dixit de trāſmutatiōe paucoꝝ potētie in paucoꝝ potētiā. Et ꝑ reprobat cā3 ipſa3 trāſmutatiōis quā poſuit. Scdo cū dicit. (Multiſq3 ⁊c̃.) inſufficiētiā. Cām aūt iprobat ꝑ tres rōnes: quaꝝ ſcdam ponit cum dicit. (Abſurdū ēt dicere ⁊c̃.) In ꝑma pte dicit:ꝙ incōueniēs eſt credere ⁊ dicere ꝙ tranſmutatio fiat in paucoꝝ potētiā ex alys: puta ex ſtatu populari vel optimatū: vl̓ hᵘ3q2 ꝓncipātes ſunt amatores pecuniarū. Et iō acqrētes vndecūq3 ⁊ q̄litercūq3 pecunioſi fiūt. Pecūioſi āt facti eſtimātes q̄ſi ſe hr̃e oia: ⁊ ꝓcellere oēs faciūt ſe dños ꝑ potētiā pecuniarū ⁊ nõ magis ꝓꝑ hoc:q2 excedētes in ſubſtātys: puta diuites exiſtimant nõ iuſtū eē ſeipſos ⁊ paupes q nihil poſſidēt hēre equale de bonoribus ⁊ bonis cōibᵘ:ſ3 ipſos debere plus hēre ſm ꝓeminētiā diuitiaꝝ ꝓpriaꝝ ad eas q̄ paupeꝝ. Et eſt intelligēdū3 ꝙ cauſa quā aſſignat Ariſtoteles huiᵘ tranſmutatiōis: puta vt eſtimare eos ⁊ paupes nõ hēre equale eſt cauſa ꝓxima ipſius. Cauſa aūt quā aſſignauit Socrates eſt magis cā remota ⁊ ꝑma. Ex abūdātia eni diuitiarū ꝯcipiūt eſtimationē predictam ad quam ſequitur voluntas trāſmutationis reipu. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ In multiſq3 paucoꝝ potētijs nõ l3 pecūias querere:ſ3 leges ſunt ꝓhibētes. Et apud Carthagine q̄ in populariter gubernatur pecunijs ſtudent:nec tñ adhuc mutati ſunt.

ℭ Ponit ſcdam rõnē dicens:ꝙ adhuc multe ſunt potētie paucoꝝ:in qbᵘ nõ licet ſuperxcedentē acqrere pecuniā: ſ3 ſunt leges aliq̄ ꝓhibētes excedere q̄titatē determinatam: ⁊ tñ tranſmutatio ad eas fuit facta. ergo nõ ꝑ acqſitionē pecunie. et hoc eſt intelligēdū ca3 trāſmutatˀ vnius paucoꝝ ſtatus in aliū. Iteꝝ in Carthagine regnātes i populari ſtatu efficiūtˀ multi pecunioſi: ⁊ tñ nõ trāſmutantur in paucoꝝ ſtatū:ſ3 in aliā rempu. magis. ergo abūdātia pecunie nõ fuit ꝓxima cā ⁊ ꝑ ſe trāſmutatiōis in paucoꝝ ſtatum. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Abſurdū etiā dicere eſſe duas ciuitates ſub paucoꝝ gubernatione opulentoꝝ ⁊ inopum. Quid eni3 aliud huic quā laconice accidit vel alteri cuicūq3: vbi nõ oēs eq̄lia poſſideant: aut nõ omnes equaliter ſunt boni viri. Nullo aūt paupiore facto nihilominᵘ ex paucoꝝ trāſmutantˀ gubernatiōe ad popularē ſtatū: ſi plures ſint inopes. Et ex populari in paucoꝝ potētiā ſi potentiores ſint opulenti q̄ multitudo. Et alteri negligant: alteri intendant.

ℭ Ponit tertiā rõnem dicens:ꝙ irrōnabile eſt ciuitatem que regitˀ ſm paucoꝝ potentias hēre duas ciuitates. hoc eſt duas cōicationes ciuiū: vna3 videl3 diuitum: ⁊ aliam pauperū que ſibiīuicē ꝯtrariantˀ: nõ enim eſt ratio: quare hoc magis inuenitˀ in iſta q̄ in lacedemonia, que fuit optimatū quedā: vel in quacūq3 alia republica: vbi non oēs hñt equales poſſeſſiones ſeu diuitias: vel vbi oēs nõ ſunt equaliter boni viri. et iō ſi in vna nõ eſt ꝓncipiū corruptiōis:nec in alys. Uidemus aūt ꝙ nullo facto pauperiore q̄ ꝓus eſſet ex paucoꝝ ſtatu fit trāſmutatio in ſtatū popularē: ſi pauperes ſint plures ⁊ potētiores. Et econtrario nullo facto ditiori fit trāſmutatio ex populari rep. in paucoꝝ. ſi opulēti ſint potētiores q̄ multitudo egenoꝝ: ⁊ adhibeant curā ad tranſmutādū rēpu. alij aūt negligāt. Quare ꝓxima cā trāſmutatiōis in paucoꝝ ſtatu ex populari non eſt ob hoc ipſum ꝙ principātes ſint facti magis pecunioſi. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Cūq3 plures ſint cāe ex qbᵘ mutationes fiūt eas nõ dicit: ſed vnā ſolū ꝙ ꝓdigaliter viuentes vſuris ꝯfecti paupes efficiuntˀ. Quaſi ꝓo fuerint oēs ab initio diuites vel plurimi eoꝝ: ſed hoc falſum. At qñ ipſoꝝ potētiū qdā patrimonia ꝯſumpſerint: res nouas moliuntˀ. Qñ āt alij: nihil graue accidit: ⁊ mutantˀ nihilo magis in popularē ſtatū q̄ in aliā ſpēm gubernationis. Inſuper ꝓo ⁊ ſi honores vna cū alijs non capiant: ſi iniurias inferant: ſi cōtumelijs afficiant: ſeditiōes oriuntˀ: ⁊ mutatiōes in rep. Fiūt etiā ſi nulla diſſipatio patrimonij interceſſerit: ex eo ꝙ liceat qcqd volūt efficere; cuiᵘ rei cām eſſe ferūt nimiam libertatem.

ℭ Reprobat ipſm ꝓꝑ inſufficiētiā cāe. Et ꝑ ex hoc ꝙ cum ſint multe cāe ꝓdicte tranſmutatiōis: vnā tñ aſſignauit. Scdo cū dicit (Cūq3 plures ſint paucoꝝ ⁊c̃.) Q2 cū plures ſunt paucoꝝ ſtatus ⁊ populares: tñ aſſignauit vnam cām. In ꝑᵃ pte dicit:ꝙ adhuc cū multe exiſtāt cāe ⁊ ꝓncīᵃ trāſmutatōis popularis ſtatᵘ in paucoꝝ potētiā: ⁊ ecōtrario nõ dixit niſi vnā tñ: q2 videl3 vſurarū: hoc eſt diuites ꝓter rõnē ſm ꝓdigalitatē expendētes ꝓꝑa efficiuntˀ pauperes: ⁊ deide volētes ditari corrūpūt rempu. Dicit ac ſi oēs vel plures eēnt eq̄lr diuites a pñᵒ: hoc aūt falſu3 eſt: ſ3 magis vr̃ eē cā vna ꝙ qñ aliq magni ⁊ ꝓſidētes in ciuitate ꝑdunt ſubas ⁊ volūt eas inouare: trahūt ad ſe rēpu. trāſmutātes: vt ex hoc ditentˀ. Et tūc fit trāſmutatio non magis in popularē rēp. q̄ in quācūq3 aliā. Qñ aūt aliqui cōium ⁊ populariū ditantˀ: nihil fit dirū ꝑ qḋ reſp. tranſmuteτˀ: vt frequētius: q2 nõ ſunt ita magnanimi. Adhuc aūt ⁊ ſi reputēt ſe dignos honoribᵘ ⁊ nõ participent ipſis ⁊ ſi iniuſtu3 reputēt ſe pati in rebᵘ vel iniurias in ꝑſonis: ſeditiōes mouēt in ciuitate: ⁊ trāſmutāt rēpublica3: ſicut dcm̄ ē ꝓus. Iteꝝ q̄tis nõ ꝯſumpſerint ſuba3 ſeu diuitias aliqñ trāſmutāt ipſm ꝓꝑ hoc ꝙ reputāt ſibi licere facere

qḋcūq3

qđcūq3 voluerint.Cui° cām dixit Plato eſſe eā que libe ra eſt:hoc ē ipſaʒ libertatē. Inſufficiēter.n.aſſignauit cāʒ trāſmutatōis pdictaꝝ rerūp. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Cunq3 plures ſint paucorum:plures etiam populi gubernatiōes:tñ̄ vtraq3 vna ſit: mu tationes aſſignat Socrates.

ℂ Reprobat ex eo ꝙ cū ſint multe aſſignatit cāʒ ſic vni° tm̄ dicēs:ꝙ inſufficiēter dixit Socrates:qꝛ plurib° exiſti bus ſpēb° ſtat° ꝑplaris ⁊ paucoꝝ:ſic dcm̄ ē ꝑus in 4° aſſi gnauit cās eaꝝ tñ̄ vtraq3 eaꝝ eēt vna ſm ſpēm : ⁊ ſpēs eaꝝ adiuicē nō differret.hoc aūt falſuʒ ē. De eni diuerſe ſunt ⁊ ſpēs diuerſas hñt:q̄re ⁊ cās diuerſas. Diuerſoꝝ.n. opʒ eē diuerſas cās ꝑpās aliquo mō. Et in hoc terminat̄ intētio Ariſtotelis in hoc ſ°. ℂ Finis.

ℂ Excellentiſſimi theologie profeſſoris magiſtri Lado uici Ualentie pauratoris ordinis pdicatoꝝ ad reuerēdiſ ſimum in Xp̄o prēm ⁊ dn̄m dn̄m. F. cardinalē Senen. Epithoma ꝑ ꝯclones quīti libri politicoꝝ Ariſtotelis.

ℂ Prima ⁊ remota radix ſeditiōis eſt:qꝛ ſeditiōes ꝯcitāt q ꝑ opione ſua de rebuſpub. bonis nō reportāt: qđ certe iuſtiſſime oīum facerēt q virtute pcellunt q tñ̄ minime oīum id faciūt plus affecti publico bono qđ ſeditiōe mu niūt magis q̄ ꝑuatis cōmodis: ſʒ maxime ſeditionē mo uēt pſtātes genere hi .ſ. quoꝝ maiores vītute ⁊ diuitijs p diti fuere. Putāt.n.plus ceteris hēre ſe dignos eſſe.

ℂ Mutatiōes vō rerūpu.qñq3 fiūt ex pn̄ti ſtatu ad aliuʒ ceu ex populari gubernatione ad paucoꝝ. Qñq3 vō pſen te gubernādi forma nō mutata ꝑmanētes in ea ꝑ ſe illaʒ ſuſcipiūt. Qñq3 vō mutatiōes nō fiunt:ſʒ extēdit̄ magis reſpu.aut cohercet̄: veluti popularis ſtatus ampliat̄ vel reſtringit̄. Qñq3 vō nō ex toto reſpu.mouet̄: ſʒ in pte ali qua: ceu cū magr̄atū qdā de nouo īducit̄ vel remouet̄.

ℂ Dēiq3 ſeditio oīs ꝑꝑ ineq̄litatē orit̄. Querētes.n. equū diuo ī ſeditiōem īcidūt. Equū vō 2r ꝯſtituūt: aut exceſſu velut aritbmetic°: vt.3.ad duo.2.ad.1.aut dignitate:velut geometer: vt.4.ad.2.2.ad.1.fatent̄ āt oēs ſimplr̄ eē iuſtū qđ ē ſm dignitatē. vn̄ vel qꝛ in aliq̄ pares ſunt in oīb° ſe penit° pes exiſtimāt. Uel qꝛ in aliq̄ pſtāt in cūctis ſe ſupa re arbitrant̄. Et ob hāc cām due ꝑapue fiūt gubnādi for me.vʒ.popularis ⁊ paucoꝝ potētia: qꝛ.n. oēs in libertate pares ſunt.iō in oīb° ſe pares exiſtimātes populares ꝯſti tuūt rēpu. qꝛ vō nobiles diuitijs pcellūt in cunctis putāt eē pcellere:paucoꝝ po°em faciūt. Nō eſt aūt facile vt opti matuʒ fiat reſp. Qui.n.re vera nobiles ac boni ſint nuſq̄ cētū repiūt̄ : ſʒ oēs fere nobilitatē ac vītutē vbis vſurpēt.

ℂ Predicte tñ̄ due reſp.ſtabilitatē nō hñt : qꝛ ipoſſe ē ex ꝑ errore in ꝑn° cōmiſſo nō euēire ad extremū aliqd mali. In his āt īſtituēdis error ē ꝙ iuſtū nō recte determināt.

ℂ Popularis tñ̄ gubernatio tutior ē q̄ paucoꝝ : ac min° ſeditiōi ſubiacet. Nā in paucoꝝ gubernatōe due gignun tur ſeditiōes. Una īter ipſos nobiles. alia nobiliū ad po puluʒ. Sed in gubernatiōe populi vna tm̄ fit ſeditio po puli.ſ.ad paucoꝝ potētiā. Sed īter ipſos nulla accidit ſe ditio memoratu digna. Rurſum popularis gubernatio ꝓpinquior eſt mediocrū hominū gubernationi:quā con ſtat magis eſſe tutam omnibus alijs.

ℂ Seditiōes vō fiunt qñq3 iuſte:qñq3 iniuſte.ſi aūt eq̄le ſimplr̄:aut ineq̄le ex ꝓportōe iuſte qdeʒ. ſi vō ſm qd iniuſte.

ℂ Res aūt oēs ꝑ qbus homines ꝯtendūt ſunt lucrū ⁊ ho nor ⁊ his ꝯtraria dedecus dānū:vel ipſoꝝ vel amicoꝝ: vt ſub lucro omnia corporalia intelligamus: ſub honore vō omnia que ad animas ſpectant.

ℂ Cāe vō ac pncipia vn̄ mot° qbus vt ipſi diſponunt̄ ſunt hec. Primo qdē lucrū ⁊ honor nō eo mō quo ſtatiʒ dixi mus: videlʒ vt acqrant ſibi ipſis: ſʒ qꝛ vidēt alios partiʒ iniuſte:partiʒ iuſte plus hēre. Cōtumeliā qdē faciūt q gu bernāt ex ſupbia ⁊ auaritia: cum ⁊ ex priuatis rebus ⁊ ex publicis lucrent̄. Et rurſum ciues inhonorati ⁊ alios ho noratos cernentes ſeditionem aggrediunt̄.

ℂ Alia cā eſt ꝑpotētia: vt.ſ. potētior aut maior ſit vn° vel plures q̄ ꝯueniēt in repu.eē. vn̄ ⁊ hꝰ relegari ꝯtingit.

ℂ Alia cauſa eſt metus: qui eniʒ penas formidant ob ma leficia cōmiſſa ad ſeditioneʒ deueniūt: preuenire volen tes priuſq̄ malum patiantur.

ℂ Alia cauſa eſt contemptus. Contēpti eniʒ qui non par ticipant honoribus reip. inſurgunt contra gubernantes.

ℂ Alia cā ē icremētuʒ: ſic.n.corp° ex ꝑtib° ſuis ꝯſtat: ⁊ opʒ eas ſimul ꝑ mō ſuo creſcere: ac niſi h̄ fiat corp° corrūpit̄: ita ⁊ ciuitas ex ꝑtib° ꝯſtat. Un̄ ſi īmoderatū fiat icremē tū: puta egenoꝝ hoīuʒ: paucoꝝ potētia in popularē corrū pet̄. ſi econtra: popularis in paucoꝝ potentiā trāſibit.

ℂ Mutat̄ quoq3 reſpu.abſq3 ſeditiōe ꝑꝑ verecūdiā: vt ſi electiōes ꝓhibent̄: ne cadāt in hoīes turpes ⁊ pudēdos.

ℂ Deinde ꝑꝑ negligētiā: qn̄.ſ.ad ſummas ptātes aſſumū tur: qui nō ſunt amici ſtat°: negligunt enim nō affecti.

ℂ Deinde propter puſillanimitatem. Et appellat puſilla nimitatē quando mutatio reip. paulatiʒ ſubcreſcens ad magnitudinem latenter euadit.

ℂ Seditionem concitant mores diſſimiles: qui in contra rios trahūt fines donec multo ſimul tempore degentes in vnam conſpirauerint voluntatem.

ℂ Cōcitat ⁊ ſuſceptio ꝑegrinoꝝ ⁊ aduēaꝝ: ⁊ in paucoꝝ po tētia plebs: ⁊ in populari ſtatu nobilitas ꝑꝑ ineq̄litatē.

ℂ Concitat ⁊ ſiti conditio vt ſi vna pars ciuitatis ſit in in ſula alia non. Hec enim diuerſitas inclinat ⁊ diſponit ad diſpares fines: ſicut foſſarum tranſitus, etiam ſi parue ſint ordinem exercitus interrumpit.

ℂ Omnis deīde diſſimilitudo ⁊ maxima virtutis ⁊ vitij poſtea paupertatis ⁊ diuitiarum cauſa eſt.

ℂ Diſſenſiōes oriunt̄ nō ꝑ ꝑuis: ſʒ ex ꝑuis ad magna ꝑue niūt: ⁊ maxie corroborant̄ pue diſſenſiōes qñ in pncipal° fiūt. Excellētiū.n. viroꝝ diſcordie totā poſt ſe trahūt ci uitatē. Quāobrē ab iſtis pncipijs diligēter cauēdū eſt ac diſſoluēde ſtatiʒ ſūt diſcordie eoꝝ q multū in rēp. pſſūt: in ꝑn° eni peccat̄. Principiū aūt dr̄ dimidiū toti°: itaq3 par uum erratū in pncipio corrīdens eſt ad alias partes.

ℂ Cum ex pclare geſtis qdā famā ⁊ auctēʒ ꝯſequunt̄ aut reſpu. ſuas intēdunt aut ꝯuertunt ad ſe reſpu. ⁊ illas trāſ mutant. Et vlr̄ cauſa ⁊ pluriū ſeditionū eſt clari aliquid egiſſe: aut eni qui honori eoꝝ inuident ſeditionē ꝯcitant aut ipſi ob potentiā auctā aduerſum alios concitant.

ℂ Maxime autem motus fiunt rerumpub. quando par tes equales ſunt potentie: ⁊ pauci medij exiſtunt.

ℂ Qñq3 aūt fiunt hꝰ mutationes per viʒ: qñq3 per dolū.

ℂ De pncipio ⁊ cauſa mutationis ſtatus popularis.

ℂ Popularis autem ſtatus mutatiōes recipit ex perfidia prepotentum: qui calūnia diuitibus illata metu calūnie in vnū ꝯgregatas ꝯſpirare faciunt: deinde ⁊ multitudinē opprimunt: ⁊ ſic ſtatus popularis interit.

ℂ Sʒ vetuſtis tꝑib° poplares res in tyrānidē mutabant̄: ⁊ plurimi ex popularib° hoīb° facti ſunt tyrāni. Tūc eni potētes in populo nōdū dicēdi periti exiſte erāt ex his qui bello gerēdo pficiunt̄: nō ꝯtingit rhetorica arte ſup ueniente quaʒ qui hñt populos ducunt, ſed rerump. im periti tyrānidē inuadere nō audēt. Rurſuʒ tūc vni ma gnarū rerū ptās dabat̄: ⁊ qꝛ vrbes magne nō erant: ſʒ ru re hoīes habitabāt ociū hñtes facile tyrānus efficiebat̄.

¶ Mutaꝛ ēt popularis ſtatus in vltimã ſpēm populari
tatis ſic ductoribus populi perſuadētibus vt populus le
gũ dñs ſit. Sꝫ remediũ ne hoc fiat vel vt minus fiat il
lud eſt: vt tribꝰ magiſtratũ eligat nō vniuerſus ꝑplus.

¶ De principiis mutationis paucoꝝ potētie.

¶ Corrumpiꝛ ēt paucoꝝ gubernatio ſi pauci iniuriis affi
ciant multitudinem. Et maxime ſi ex numero paucorũ
dux aliquis exiſtat qui poſtea tyrannidem inuadit.

¶ Itē mutaꝛ cum ab ipſis opulētis inhonoraꝛ. Fit eniꝫ
diſſolutio qñ perpauci ſint qui dignitates vſurpant.

¶ Mutaꝛ etiam per ſeipſa ꝓpter factiones eoꝝ qui popu
lũ ducunt: qđ quidē duplr fit. Qñqꝫ eniꝫ ſibi aſſiſtunt et
ꝯiungunt alios ex numero paucoꝝ. Qñqꝫ vō ſibi plebes
vēdicant quã aliquando nobilitas colit: ex eo ꝙ ꝑ ipſã
fiat electio magiſtratus ⁊ iudicia decernentur.

¶ Mutaꝛ etiã cum gubernatio paucoꝝ ad pauciores re
ducitꝛ: eiecti enim populum in ſui auxilium adhibent.

¶ Inſuꝑ fiunt mutatiōes in gubernatiōe paucoꝝ qñ ꝓdi
galiter viuētes ꝑ luxuriã pñmoniũ ꝯſumpſerūt. Optant
.n. res nouas hꝰ hoĩes ⁊ affectāt vel ſibiipſis vel alteri ty
rannidē. aut ſi nō poſſunt furtis reſpu. expellant.

¶ Si vō cōcors ſit paucoꝝ gubernatio ac ad ſubditos re
cte ſe habeat: nō facile ex ſeipſa interit.

¶ Mutatur aliquando in aliam paucorũ gubernationē
quando pauci nimis regunt. Excluſi enim ad maiorē di
uitum numerum cōmota ſeditione reducunt.

¶ Gubernatio paucoꝝ mutatur in bello: eo ꝙ vel populo
diffidentes conducunt militeꝫ: et illi aut vnum preficiūt
qui tyrannos inuadit aut plures. Et illi potentiam ſibiip
ſis accipiunt: vel formidantes hoc modo in alienas ma
nus incidere populũ ad reipu. cōmunionē recipiunt.

¶ Fit etiam mutatio potentie paucorum tempore pacis
propter diffidentiam quam inter ſe habent potentes: ſic
enim ad ſuã cuſtodiam conducunt milites. Preficiūtqꝫ
illis virum aliquem qui ad neutram parteꝫ magis incli
nare videatur: ac iſte ſepe fit dominus vtriuſqꝫ partis.

¶ Oriuntur etiam ſeditiones propter concertationes fa
ctas ⁊ iniurias illatas aut ex nuptiis aut ex iniuriis.

¶ Diſſoluuntur etiam paucoꝝ gubernationes ob nimiã
dñationē: quia videlicet ſubditis quaſi ſeruis vtuntur.

¶ Fiūt ēt caſu hꝰ mutationes vt cũ a tanto cenſu ſumun
tur dũtaxat ad magiſtratus. Mediocres etiam ciues et
fere omnes fertilitate aliqua ſuperueniēte vel per pacē:
vel alias cauſas eundem cenſuꝫ attingunt: itaqꝫ omnes
efficiuntur habiles ad cūctos reipu. gradus dignitateſqꝫ
ſuſcipiēdas: qđ interdũ fit latēter: interdum celerius.

¶ De cauſis mutationis ſtatus optimatum.

¶ In optimatibus autem ſeditiones fiunt ex eo ꝙ pauci
ſunt honorum participes que interdum fiunt a multitu
dine quaſi ſimiles exiſtant ſm virtutem: interdũ ab ali
quibus qui nihilo inferiores ſunt virtute ꝙ̃ illi qui hono
res capiunt: interdum ob vno ꝙ̃ cum ſit vir fortis ⁊ ma
gni animi nō eſt particeps honoris. Interdum cum aliꝗ
nimia paupertate opprimuntur belli cauſa: aliꝗ diuitiis
abundant. Interdũ vō cũ aliqs magnus ⁊ potens ēt ma
ior fieri audet ac ſolus dominari vellet.

¶ De mutatione reipu. ⁊ optimatis ſimul.

¶ Reſpu. vō ⁊ optimatũ gubernationes ꝓpter tranſgreſ
ſionē iuſtitie q̃ in hoc ꝯſiſtit ꝙ ſint bñ tēperate ac ꝑmix
te reſp. qđē ex populari gubernatione ⁊ paucoꝝ: optima
tes vō ex eiſdem ſimul atqꝫ virtute. fit ergo tranſgreſſio
iuſtitie cum ad vnam: vel ad alteram nimis declināt.

¶ Cum tamē plus ad paucoꝝ potentiã declinat optima
tes dicitꝛ: in qua ēt pauci dominantꝛ. Cum vō ad popula
res reſpu. Et ob id diuturnior eſſe pōt ꝙ̃ optimates. For
tior enim eſt cum ad multitudinem declinat: ac inſuper
magis acquieſcunt omnes equalitatem habentes.

¶ Trāſmutanꝛ aūt ⁊ optimates ⁊ reſp. in eas in quas ma
gis inclināt: vt optimates ad paucoꝝ potentiã: ⁊ reſpu. ad
populũ: qñqꝫ tñ ꝯ̃riũ accadit: cũ .n. optimatũ gubernatio
nimiã ad paucoꝝ potentiã deducta fuerit inopes iniuriã
patiētes in cōtrariũ trahunt: ⁊ contrariam efficiunt. Cum
vō reſpu. nimis in popularē inclinauerit oppreſſi diuites
ad paucoꝝ potentiam reſpu. tranſmutatur.

¶ Latent aūt diſſolutiones ⁊ optimatis ⁊ aliarũ rerum
publicarum: cum paulatim fiunt parum aliquid ſubtra
hendo ex neglectu quouſqꝫ tote reipu. forma moueaꝛ.

¶ Deniqꝫ cuncte reſpu. aut per ſeipſas diſſoluuntur: aut
per externam cauſam.

¶ De ſalute rerumpublicarum.

¶ Seruantur autem reſpublice que laudabiliter permix
te ac temperate ſint: ſi diligenter illud obſeruetur maxi
meqꝫ ab eo caueatur quod paulatim repit: quia latet cor
ruptio que non tota ſimul fit ⁊ mens decipiꝛ quaſi ſophi
ſtica oratione: quod ſi vnumquodqꝫ puſillum eſt: ꝙ oĩa
ſimul puſille ſint: licet enim omnia puſilla ſint: diuiſim
tamen compoſita ex puſillis multa ſunt.

¶ Illud ſalutis principum eſt non confidere adulatori
bus ⁊ ambientibus populum: qui multa fingunt.

¶ Illud recte ſe habere eos qui gubernant tam erga eos
qui ſunt extra rempublicã ꝙ̃ erga eos qui in eius guber
natione verſantur: erga eos qui ſunt extra non afficiēdo
iniuriis: non deprimendo cupidos honoris: non fraudan
do multitudineꝫ ſuis commodis: recipiendoqꝫ preſtan
tiores ipſoruꝫ ad participationem reipublice. Erga illos
vero qui ſociꝫ in gubernanda republica ſunt humane in
uicem ac populariter ſe gerendo.

¶ Etſi plures ſint in gubernatione reipublice: vtilia ſunt
multa inſtituta popularia: ceu ſemeſtre eē magiſtratus:
ſic eniꝫ omnes qui ſimiles ſunt adipiſci valent magiſtra
tus: deinde paucorum gubernationes ⁊ optimates minꝰ
incidunt in potentes: non enim ſic poſſunt machinare et
tyranni euadere in paruo tempore ſicut in magno.

¶ Eſt ⁊ aliud obſeruandum vt formidines quaſdam pa
rent vt nocturnas cuſtodias ⁊ fingere maluꝫ: ⁊ quod lon
ge abeſt eſſe propinquum.

¶ Auferende ſunt etiaꝫ contentiones nobilium per leges
⁊ illas precauere opꝫ ne per eas diſſoluatur reſpublica.

¶ Item conferendum eſt preſens tempus ad preteritũ in
quo inſtituta fuit ciuitas vt ſi ab eo ordine in quo īſtitu
ta ſit nimiꝰ exceſſus factus ſit remittaꝛ: ſi defectꝰ intēdaꝛ
ne contingat eam in aliam rempulicam tranſmutari.

¶ Inſuper in omni republica non eſt aliquis extollēdus
ſupra modum: ſꝫ magis prebēdi ſunt parui honores lon
gi temporis ꝙ̃ confeſtim magni qui cito corrumpuntur:
non enim eſt cuiqꝫ hominis proſperitateꝫ ferre: ſi tamē
accumulat dati ſint honores alicui nō ſunt ſimul omnes
auferendi ſed paulatim. Maxime vō conducit lege ita
prouidere: vt nullius ſit exceſſiua potentia: neqꝫ pecunia
rum: neqꝫ amicorum: quod ſi ita contingat per abſentiã
remouende ſunt huiuſmodi hominum clientele.

¶ Cōſtituēdus inſuꝑ eſt magiſtratꝰ qđã q ſit q̃ſi in ſpecu
la ad mores ciuiũ intuēdos: neqꝫ ita viuit vt reipublice
nocere poſſit: in populari qđē ſtatu ne aliene viuat a po
pularitate. In paucoꝝ aūt potētia ne aliene a natura eiꝰ
gubernatiōis. Eodēqꝫ mō ⁊ de aliꝭ ſpēbus rerumpubli
carũ: ⁊ ſic in ludis conſtituēdis contrariis partibus com
mittere ⁊ eas cōmiſcere: ſicut preſtātes viros multitudi
ni ⁊ diuites pauperibus aut medios adiungere: ſic enim
inuicem ſe temperabunt: ⁊ diſſoluentur ſeditiones.

¶ Cōſtituendũ

¶ Conſtituendum eſt aūt legibus ne ex magiſtratibus lucra pueniant: ꝛ maxime in paucoꝝ gubernatōe. Leuius eniꝫ ferunt populi qui ab honoribus excludūtur: quinimmo gaudent qḋ ſua agere nō impediantur. Sed ſi lucrentur ex magiſtratibus: duplicem capiunt moleſtiam: ꝛ ꝙ ab honore excludunť: ꝛ a lucro. Prorſus hoc modo popularis ſtatus ꝛ optimatum ſimul exiſtere poterunt: licebit eniꝫ omnibus rebuſpublicas bonis pticipare: quod populare eſt: poterunt vero magiſtratus a nobilioribus teneri quod optimatum eſt.

¶ At ne forte pecunias publicas ſurripiant dabuntur in conſpectu ciuium et deputentur deſcripte per ſocietates ꝛ ordines ꝛ tribus.

¶ Ut vō magiſtratus ſint abſqꝫ lucro neqꝫ id moleſti ferant ſtatuendi ſunt honores his qui optime ſe geſſerūt.

¶ De ſalute popularis ſtatus ꝛ ſingulariter.

¶ Pro ſalute autꝫ popularis ſtatus oportet maiores poſſeſſiones ꝛ vberiores fructus diuitib' dimittere ne ſi ſua eis auferantur ſeditionē concitent: prohibere autem ne quis ſumptus magnos faciat ꝛ nullius vtilitatis: ceu choreas ꝛ ludos ꝛ alia huiuſmodi.

¶ De ſalute potentie paucorum.

¶ Pro ſalute vero potentie paucorum ſuſcipienda eſt ab eis cura pauperum ꝛ tradenda officia eis: quibus ſalaria ſunt conſtituta: ꝛ ſiquis diuituꝫ eos contumelia affecerit maior pena eſt conſtituenda ꝙ ſi inter ſe idem feciſſent: ꝛ cetera facienda per equales magis reddantur facultates: ꝛ egenorum permulti ad abundantiam traducātur. Deniqꝫ ꝛ in populari ſtatu ꝛ in paucorum gubernatione vel equaliter vel plus tribuenduꝫ eſt his qui minus participant republica: exceptis tamen his magiſtratibus in quibus ius auctoritaſqꝫ conſiſtit.

¶ De ſalute gubernatorum rerumpub.

¶ Tria aūt debent habere qui pncipales magiſtratus gerant. Primum vt ament preſentem ciuitatis ſtatum: eſt .n. ſtatus ei qui pncipatur velut finis: appetitus aūt finis ꝛ amor eſt principium in agibilibus. Deinde opꝫ vt habeat potentiam maximam ad ea exequenda que magiſtratus requirit. Cum enim quidam ſubiecti non ſint bene ſuaſibiles ratione: eos coherceri opus eſt: quod abſqꝫ magna potentia fieri nequit. Tertium eſt vt habeat virtuteꝫ ꝛ iuſticiaꝫ in vnaquaqꝫ republica vt ſic ꝛ per rectū appetitum: qui ſit per virtutem moralem: ꝛ per iuſticiaꝫ diſtribuat vnicuiqꝫ ſm ꝙ expedit ipſius reipu. ſalut.

¶ Si aūt hec omnia nō ↄcurrunt in eodē: ſed in diuerſis diuerſa: eius faciēda eſt electio: in quo repit̄ id cuius minus participāt oēs: ꝛ qḋ magis ad finē reipublice ↄducit.

¶ Neqꝫ tamen putandum eſt potentiam ꝛ amorem ſufficere ſi deſit virtus: non enim aliter contingit huiuſmodi viris ꝙ intemperatis: qui licet ſcientes ſint ꝛ amantes ſeipſos: non tamen ſibiipſis obtemperant.

¶ Maximum autem fundamentuꝫ eſt pro ſalute reipublice obſeruare vt potentior ſit ea pars que rempubli. ſaluam eam velit ꝙ illa qui nolit.

¶ Inſuper diligenter obſeruandum eſt ne reſpubl. tranſgrediant̄ medium. ſic .n. continget vt deſinant eſſe reſpu. ſi nimium quis ad popularitatē deducat aut contrariaꝫ rempublicam: ſicut ꝛ ſiquis nimis ad aquilinum vel ſimum naſuꝫ trahat: ita diſponet vt non naſus appareat ꝓpter excellentiam aut defectum contrariorum.

¶ Maximum autem omniuꝫ ad reipublice ſalutem eſt erudiri ad reipublice diſciplinam ꝛ in illa exerceri: cōſuetudine enim ad beniuolentiam reipubli. adducimur: beniuolentia autem ſeruantur reſpub.

¶ Prauum autꝫ eſt in populari ſtatu vnumquēqꝫ viuere vt vult: non enim putandum eſt eſſe ſeruitutem viuere ad formam reipublice: ſed ſaluteꝫ: atqꝫ id magis liberum eſt: ſic eniꝫ agimus ſm rationem ꝛ ſic gratia ſui: cuꝫ homo potiſſime dicatur ſm intellectum.

¶ Cōmunia quedaꝫ de regia poteſtate ꝛ tyrānide.

¶ Regia poteſtas reperta eſt ꝓ tutela preſtantiū virorū contra populum: ꝛ ſit rex ex preſtantibus vel propter excellentiam virtutis ꝛ rerum preclare geſtarum: vel propter beneficia collata: vel excellentiam generis: vel propter iſta ſimul ꝛ potentiam. Tyrannis vō originē habet a populo contra nobilitatem. vnde vt plurimuꝫ ſiunt ex ducibus populorum: quandoqꝫ ex regibus tranſgredientibus patrie iura ꝛ affectantibus magis dominari: qn̄qꝫ ex electis ad principales magiſtratus: aut ex paucoꝝ potentia eligentium vnū aliquē ad maximos magiſtratus.

¶ Rex aūt ꝛ tyrannus ita differunt: quia rex vult eſſe cuſtos: tyrannus aūt ad nullaꝫ cōmunem reſpicit vtilitatē. Item obiectum tyranni eſt ꝙ placeat: regis qḋ honeſtuꝫ ſit. Item tyrannus h; pecunias: rex honores. Item cuſtodia regis eſt a ciuibus ſuis: tyranni a peregrinis.

¶ Tyrannis continet mala paucoꝝ potētie .ſ. habere diuitias: ↄductos retinere cuſtodes: populo in nulla parte cōfidere: arma ciuibus adimere: multitudineꝫ conculcare ex vrbe pellere: vacuaꝫ habitatoribus ciuitatē reddere.

¶ Tyrannis continet mala popularis gubernationis vexare nobilitatem: clam euertere: in exiliuꝫ pellere: ꝛ eminentiores ciuium de medio tollere.

¶ De corruptione monarchie.

¶ Corrumpuntur autem monarchie propter contumeliā quam inferunt monarche. tum afficiēdo ꝑſonam contumelia. tum ſubtrahēdo res. Inſurgitur aūt quandoqꝫ in corpus dominātis: cuꝫ ꝑ contumeliam adducant̄ homines quandoqꝫ in dominationem cū ex alijs cauſis.

¶ Similiter propter metum adducuntur aliqui contra regem: metuentes .ſ. calumnias ꝛ ſupplicium.

¶ Interdum vero propter contemptum audent in tyrannum inſurgere: ꝛ hoc maxime amicis contingit ob fideꝫ eis adhibitā: ꝛ potentes enim ꝛ contemnentes clam moliuntur inſidias. Maxime vero propter hanc cauſaꝫ inſurgunt hi qui ſunt natura ſuperbi: ꝛ honoreꝫ habent ex rebus bellicis apud dominantes.

¶ Quidam tamē non ob eam cauſam tyrannos inuadūt vt arripiant que in tyrannis conſpiciunt: ſed vt re geſta memorabili atqꝫ egregia famam ac celebritatem nominis conſequantur: ſunt tamen perpauci: his enim conſtituendum eſt non eſſe ſibi viuendum.

¶ De corruptione tyrannidis ſimpliciter.

¶ Corrumpuntur autem tyrannides ab extrinſeca cauſa ſi aliqua ſit contraria reſpu. robuſtior: ſicut popularis tyrānidi ꝑ accīs: ꝛ optimatum gubernatio regie pt̄ati.

¶ Alio modo corrumpitur cum in ſeipſis ſeditionem habent: quod maxime ſit a domeſticis ac neceſſarijs.

¶ Due autem ſunt cauſe propter quas maxime in tyrannos inſurgimus: odiū .ſ. ꝛ ↄtēptus: ſꝫ odium magis in tyrannos exiſtit: eo ꝙ nolētibus ꝛ melioribus dicuntur.

¶ Ex ira quoqꝫ inuadunt homines tyrannum vehementius ꝙ odio: ſed odio magis. Cum enim ira ſit cum dolore ratione non vtitur: odiuꝫ autem abſqꝫ dolore eſt. Deniqꝫ tot ſunt cauſe corruptionis tyrannidis quot diximus eſſe poſtreme illius paucorum potentie et extreme gubernationis popularis.

¶ De corruptione regni in ſpeciali.

¶ Regnuꝫ autem ab his qui extra ſunt minime corrumpitur: eo qḋ volētibus ꝛ bonis dominetur rex. Corrumpitur autem duobus modis ex ſeipſo: aut qꝛ ſeditio oritur

inter participes regni:aut qꝛ tyrānice gubernare īcipit.

¶ Non ſunt amplius regna ſed tyrannides:quia regnuꝫ ſpontanea gubernatio eſt ac meliorū:ſed plurimi pares ſunt atqꝫ ex eo fit vt regi ſponte non pareant: ꝙ ſi vi dominetur iam tyrannus eſt.

¶ Regna aūt in quibus ſucceditur per genus diſſoluuntur eo ꝙ plerūqꝫ contēnendi homines ſuccedunt:ac propterea facilis eſt eorum deiectio.

¶ De ſalute regni.

¶ Saluanť aūt regna ex cōtrarijs ⁊ ſingulariter ꝑ deductionē eoꝝ ad mediocrem modū:quāto.n.magis reſtringitur poteſtas omnis:tāto maiori tēpore neceſſe eſt eam durare. naꝫ ⁊ ipſi qui regunt minus ſuperbiunt:magiſqꝫ moderati ſunt:⁊ illi qui reguntť inuident minus.

¶ Retinere autem tyranni dominationeꝫ ſi potentiores decertant de ſalute tyrannidis ſapientes perimēt: comeſſatiōes: ſodalitates: diſciplinaſqꝫ prohibeāt:⁊ neqꝫ ſcholas: neqꝫ cōuentus aliquos ſcholaſticos fieri concedant: ⁊ omnia caueant ex quibus conſueuerit oriri inter ciues intelligentia ⁊ fides: ⁊ omnia faciant ex quibus ciues inter ſe q̄ maxime incogniti ſint. Cognitio enim fidem generat inter ipſos.

¶ Item debent per exploratores quecūqꝫ ſubditi dicūt aut faciunt ſcire: ſic enim minus audent nec poſſunt calumniari:atqꝫ ita agere vt aſſueſcant animum ſubmittere per ſeruitutem continuam iatqꝫ etiam vt ſubditi ſibi inuicem crimina imponant ⁊ ſe perturbent.

¶ Item debēt ſubditos ad paupertatē redigere per ſumptus ⁊ tributa ⁊ quotidianas moleſtias.

¶ Tyranni etiā eſt amicis ⁊ familiaribus diffidere: nec amare conſuetudinem eorum qui honeſtati vel libertati ſtudent: peregrinos etiaꝫ in conuiuia ⁊ familiarē vſuꝫ magis recipere q̄ ciues: habet enim illos quaſi hoſtes: hos vero non aduerſantes.

¶ Poſtremo tria coniectat tyrānus pro dominatione retinenda. Unum vt animos iminuat ciuiū. Nemo eniꝫ parui animi contra tyrannum inſurgit. Secunduꝫ vt ciues inter ſe diſſidentes reddat. Non euertiť enim tyrannus niſi ciuiū aliqui inter ſe fidē habeant. Tertiū vt impotētes reddat ciues. Nemo.n.ſibi īpoſſibilia aggrediť.

¶ Alter modus eſt conſeruandi tyrannideꝫ eam referre magis ad regiam gubernationem:retenta tamen potentia per quam poſſit nolētibus dominari. Que vero regia ſunt partim facere:partim optime ſimulare. Debet aūt p̄mū videri habere curas cōiū cōmodoꝝ:⁊ nō effundere largitiones tantas vt ciues moleſte ferant.

¶ Deinde non videri aſper ſed grauis:vt non timeant eū ſed revereantur: ⁊ ſaltem curare vt ciuili virtute preſtet aut ſaltem facere hanc opinionem de ſe.

¶ Inſuper videri debet nulli protinus ciuium contumelias facere: ⁊ non ſolum ipſum:ſed etiam neminem ipſorum qui circa eum ſunt. Eodemqꝫ modo ſe habere mulieres ſuas erga ceteras mulieres.nam ⁊ per cōtumelias mulierum permulte iam tyrannides perierunt.

¶ Amplius immoderatas voluptates corporis fugere debet aut ſaltem videri illas fugere: non eniꝫ faciliter inuadi poteſt: nec faciliter contemni qui ſobrius ſit: ſed qui ebrius:neqꝫ qui vigilat ſed dormiens.

¶ Corroboranda eſt etiaꝫ ⁊ ornanda ciuitas ab eo tanq̄ a curatore.

¶ Oportet etiā erga religionem affici vehementer: ſic.n. exiſtimabūt populi cū religiōi deditus ſit ac deū timeat qð nihil ꝯtra iuſtitiam faciat. Itē minus ꝯtra illū audebunt inſurgere quaſi deū habeat ꝓpitiū ⁊ fauentem.

¶ Debent inſuper honorare eos viros qui in aliq̄re laudabiliter ſe geſſerint:ſic enim libertati nō afficientur exiſtimantes nō potuiſſe vnq̄ ſe magis honorari a ciuibus ſuis in libertate degentibus.

¶ Obſeruare debet tyrānus vt honores ipſemet tribuat: penas vero ⁊ animaduerſiones per alios infligat: videlicet per magiſtratus et iudicia: ita enim comparabit ſibi beniuolentiam abſqꝫ odio.

¶ Cōmunis vō cuſtodia oīs dn̄ationis vnū eſt:neminem vnum pre ceteris magnuꝫ facere ſed plures.nam ſeipſos cuſtodient. Si quem tamen vnum extollere oporteat cauendum eſt ne is ſit qui moribus ſit audax. nam huiuſmodi homines aptiſſimi ſunt ad inuadendum.

¶ Inſuper ab omni ꝯtumelia abſtinere debet: ꝓcipue tamen a duabus in corpus flagris agere:⁊ in etatem libidine: ⁊ maxime in illis cauendum:qui honorem magnifaciunt:illatā.n. iniuriā in honorē nō mō ꝗ honoreꝫ magnifaciūt: ſed etiaꝫ qui boni ſunt viri permoleſte patiuntur. Unde ⁊ animaduerſiones in huiuſmodi viros ſine cōtumelia ſunt faciende:⁊ quicquid dedecoris illatuꝫ eſt impenſione maiorum honorum eſt redimendum.

¶ Cauendi ſunt etiam illi a tyranno qui ita ſunt diſpoſiti vt amplius viuere nō curent: ⁊ hi permaxime qui vel ſe ipſos aut eos quos habebant chariſſimos contumelia affectos putent:qui eniꝫ per indignationem ⁊ iram aggrediuntur ſine vlla cura proprie ſalutis irruūt.

¶ Cum vō ciuitas ex duabus cōſtet partibꝰ: ex inopibus videlicet ⁊ opulentis: maxime quideꝫ de vtriuſqꝫ partis ſalute cogitare debet: ⁊ ex illis meliores aſſumere ad gubernationem: ſic enim fiet vt ſi vna pars inſurgere velit contra tyrannum:altera pars tyranni potentie adiuncta ſufficiens ſit ad ſuperandum eam.

¶ Deniqꝫ dꝫ tyrannꝰ eſſe tāq̄ paterfamilias ⁊ rex aut putari: ⁊ egregios viros per familiaritateꝫ ſibi coniungere: plebem vō ac multitudinem per gratiam ⁊ fauorē in obſequio retinere: ⁊ inſuper moribus talis eſſe debet vt vel recte ſe habeat ad virtutem vel ſemibonus quidem ſit: vel vt recte ſe habeat ⁊ non malus:ſed ſemimalus.

¶ De breuiſſimis gubernationibus.

¶ Atqui oīum gubernationuꝫ breuiſſime eſſe ſolent paucorum potentia ⁊ tyrannis: plus enim diſtant ab optima repu. que per ſe magis durare pōt. Sique tamen longioris durationis fuerunt:cauſa fuit ꝙ mediocritate quadaꝫ erga ſubditos vtebanť:multiqꝫ legibꝰ ſeruientes agebāt ⁊ qui regebat contēnendus non habebatur.

¶ De mutatione reipublice quam plato poſuit.

¶ Plato aūt nō recte dixit de mutatione reipu. que optima eſt:nullam enim ꝓpriam rōnem aſſignauit ſed communem:qꝛ ſic natura cōparatū ſit: vt nihil ꝑmaneat:ſꝫ in ambitu quodā tēporis mutationē recipiat.

¶ Non recte etiam dixit tranſmutari in proximam: cuꝫ in contrariam ⁊ diſtātem quandoqꝫ fiat mutatio: ceu ex populari in paucorum potentiam.

¶ Nihil ēt de tyrānidis mutatiōe dixit aut dicere potuit.

¶ Abſurdū etiā fuit putare trāſitū fieri in paucoꝝ potentiā:eo ꝙ hoīes cupidi ⁊ pecuniarū ſtudioſi in magiſtratibus verſenť:cuꝫ potius ſic ex eo ꝙ ſupabūdantes in diuitijs nō exiſtimēt iuſtū paupes par hēre cū eis:atqꝫ etiaꝫ in multis paucoꝝ potētijs leges ꝓhibēt pecunias querere:⁊ apud Carthaginē que populariter gubernabať pecunijs ſtudebāt: nec tñ adhuc erat mutata. Itē nullo facto pauperiore paucoꝝ potentia tranſmutať in popularem: ⁊ nullo facto ditiore popularis in paucoꝝ trāſferť: diuitie ꝗ̄ ⁊ pauptas non ſunt cā hꝫ tranſmutatiōis.

¶ Tacuit etiam Plato cauſas mutationis: cū enim multe ſint:vnam ſolam dixit. ¶ Finis.

¶ Politicorum Ariſtotelis liber ſeptus.

Quot igiť ſunt differētie ⁊ q̄les ei⁹ qď deliberandi hȝ poteſtateȝ ⁊ in quo ſumma reip. conſiſtit ⁊ circa magiſtratuū ordinationeȝ: ⁊ qualia ad qualē ordinenť remp. ⁊ preterea de corruptionib⁹ ⁊ conſeruationib⁹ rerūp. ex q̄bus proueniant: ⁊ quas ob cauſas dictum eſt prius. Lec. I.

¶ Poſtq̄ p̄hs determinauit de p̄ncipijs ⁊ cauſis corrumpentib⁹ ⁊ ſaluantib⁹ reſpu. ⁊ in vniuerſali ⁊ in particulari: intēdit nūc oſtēdere ex q̄bus ⁊ q̄uo ſunt inſtituēde: ⁊ primo declarat ex quib⁹ ⁊ q̄uo inſtituēde ſunt reſp. trāſgreſſe: ⁊ in ſecūda parte ex quibus ⁊ q̄uo reſp. optima ⁊ recta in p̄ncipio. 7. ibi (De optima repu.) reſpu. āt tranſgreſſe erant tres. Paucoꝝ: popularis ⁊ tyrannis: inter quas tyrannis peſſima eſt: nec alteri expedit ſimpliciter: q2 nihil malignitatis ei deficit: ſicut dicebať in 5°. Et ideo de ipſa non determinat ex quibus ⁊ quomodo ſit inſtituenda. Unde tm̄ in iſto ſexto intēdit determinare qualiter alie due ſint inſtituende: ⁊ diuiditur in duas: quoniam in prima parte premittit intentionē ſuam ⁊ ordinē cōſiderandi. In ſcďa cum dicit. (Propoſitum igitur.) proſequitur. Circa primum duo facit: quoniam p̄mo dat intentioneȝ ſuam. Secundo dat ordinem cōſiderandi cuȝ dicit. (Et primo de populari.) Circa primū duo facit. Primo eniȝ continuans ſe quedā dicta recolligendo dat intentioneȝ ſuaȝ in vniuerſali. Sc̄do cum dicit. (Qualis igitur popularis.) in particulari. Circa p̄mū duo facit. Primo recolligit quedā determinata prius. Secūdo cuȝ dicit. (Sed cū plures ſint.) tangit que reſtant ꝯſideranda in vniuerſali. In p̄ma dicit. In precedentibus: puta in fine. 5. huius determinatum eſt que ⁊ quot ſpecies ſunt differētie eius qď conſiliatur in repu. ⁊ etiā eius qď dominatur ſimpliciter: ⁊ etiam ipſoꝝ p̄ncipantiū vniuerſaliter: ⁊ etiam iudicioꝝ: qui reddunt ſententias de diſceptantibus. Iterum etiā dcm̄ eſt que iſtarū cui repu. ꝯueniunt p̄ncipaliter: q2 nō omnia oībus cōpetunt. Iterum etiam dictum eſt ex quibus ⁊ qualibus cauſis ⁊ p̄ncipijs ⁊ q̄uo ſe habētibus contingit ſaluari ⁊ corrumpi reſpu. ⁊ in vniuerſali ⁊ in particulari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sȝ cū plures ſint ſpēs popularis ⁊ ſilr aliarū gubernationū: de illis ſiq̄d reſtat nō peius fuerit ꝯſiderare: ac ſimul vniciuiqȝ earū ꝓpriū ⁊ ꝯuenientē modū reddere: ac p̄terea cōſiderare ꝯiūctiōes ſimul ipſoꝝ modoꝝ.

¶ Tangit in vniuerſali quedam que reſtant conſideranda: ⁊ diuiditur in duas. In prima tangit illa. In ſecunda reddit cauſam cuiuſdam dicti cum dicit (Nam eoruȝ.) In prima dicit: q2 quia plures ſunt ſpecies reipu. ſicut dictum eſt prius: puta popularis ⁊ paucorum: ⁊ ſic de alijs. Adhuc etiam plures ſunt ſpecies popularis ⁊ plures etiā aliarum rerumpu. de quibus aliqua cōſiderata ſunt p̄us ſi aliquid remanſerit de illis non conſideratum ⁊ nō declaratum: ⁊ quod minus expediens eſt cognoſcere: conſiderandū eſt nunc de illo: puta de inſtitutione ſm̄ vnamquamqȝ ſpeciem. Iterum conſiderandus eſt modus qui congruit vnicuiqȝ illarum: ⁊ confert ad conſequtioneȝ finis vniuſcuiuſqȝ: adhuc autem ⁊ commixtiones modorum rerūpubli. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam eoꝝ ꝯiūctio parit rerūp. varietateȝ: vt ⁊ optimatū gubernationes ad paucoꝝ declinant potētiā: ⁊ reſpub. magis populares exiſtant. Dico aūt ꝯiunctiones quas conſiderare oȝ: ⁊ nūc vſqȝ ꝯſiderate nō ſunt: ceu ſi pars illa que in deliberādo verſať: ⁊ ea que circa electiones magiſtratuū ita inſtituta ſit: vt conferat paucoꝝ potētie. Et circa deliberandū illo mō: circa electiōes ꝟo ad optimatū gubernationē magis declinet vel ꝑ aliū quendā modū nō oīa inſtituta ſunt reipublice congruētia.

¶ Reddit cauſam cuiuſdam dicti imediate. ¶ Ad cuius intellectum ſciendū: q2 ſunt quedam partes materiales in habentibus materiam que non pertinent ad ſpeciem: ſicut aurum vel cupruȝ nō pertinent ad ſpeciem circuli. Alia aūt ſunt que pertinent ad ipſam: ſicut carnes ⁊ oſſa ad ſpeciē animalis vel hominis: ⁊ q2 tales partes ad ſpeciem pertinent: ideo ſm̄ diuerſitatem iſtarum accidit diuerſificari ſpeciem: ſicut in repu. ſunt quedaȝ partes pertinentes ad rēpublicam: ſicut iſte homo vel ille: vel hoc officium vel illud: quedam aūt ſm̄ ſpeciem: ſicut principans ⁊ conſiliatiuū iudicium: ⁊ ſic de alijs: ⁊ ideo ſm̄ diſtinctionem iſtorum diuerſificantur reſpublice. Contingit autem cōmixtiones vel combinationes iſtaruȝ fieri: puta q2 accipiatur conſiliatiuum vnius ⁊ iudicium alterius: ⁊ ſic de alijs: ⁊ ſm̄ hoc contingit diuerſimode miſceri reſpublicas. Et hoc eſt qď ipſe dicit: q2 cōſiderāde ſunt combinationes partium pertinentiuȝ ad ſpeciem diuerſarum rerumpu. Iſte eniȝ partes diuerſimode combinate faciunt diuerſitatem rerumpu. ita q2 ille que ſunt optimatum ſm̄ aliquid videnť eſſe paucorum: ſm̄ aliquid quideȝ ⁊ ille que ſunt reſpu. ſm̄ aliquid videantur populares ſm̄ aliud. Dico auteȝ exponendo predictas combinationes que reſtant conſiderande: ⁊ ab alijs ſunt obmiſſe: vt ſi in aliqua repu. vel in aliqua ciuitate conſilium et ea que pertinent ad electionem principum accipianť ex paucorum ſtatu: ea vero ad electionem pertinent ex optimatum: aut ſm̄ aliquem aliuȝ modum talem: quo nunc accipianť omnia que cōueniunt vni reipubli. ex proprijs eius: ſed ex his que veniunt alijs vel alij. Secundū eriȝ diuerſitatem iſtorum conuenit diuerſimode miſceri reſpubli. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qualis igitur popularis quali congruat ciuitati ⁊ qualis paucorum potentia quali multitudini ⁊ aliarum gubernationū q̄ q̄bus conferant dictum eſt prius.

¶ In ſpeciali magis dat intentionē. Et p̄mo recolligit iterum que determinata prius. Secūdo cū dicit. (Uerūtamen.) Declarat que reſtant determināda nunc in ſp̄ali. Primo igiť dicit: q2 in precedētibus: puta in 4.° dcm̄ eſt qualis ſpēs ſtatus popularis quali multitudini ꝯueniat: ⁊ qualis ſpecies paucoꝝ quali multitudini inſigniū cōueniat: ⁊ ſimiliter de reliquis rebuſpub. dcm̄ eſt que cui vel qualib⁹ ꝯueniat: nō enim quelibet cuilibet expedit: ſicut nec quodlibet genus fiſtule cuilibet fiſtulatori: ſed determinatum determinato. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uerūtamen oportet fieri manifeſtū nō ſolū quenam iſtarū gubernationū optima ſit ciuitatib⁹: ſed etiam quomodo conſtituende ſint ⁊ iſte ⁊ alie breuiter eſt explicandū.

¶ Tangit que ſunt conſideranda nunc dicens: ꝙ quãuis iſta ꝯſiderata ſint: tñ opꝫ mãifeſtari nõ ſolũ qualis reſp. cui multitudini ꝯueniat: ſed etiaꝫ qualiter ⁊ ex quibus ⁊ quõ vnaqueqꝫ illaꝝ ſit inſtituenda: ⁊ ideo de hac pertractandum eſt nũc breuiter. ¶ Cõſequenter cũ dicit.

¶ Et primo de pplari dicem⁹. Naꝫ ꝑ hãc etiã de ꝯria illi⁹ gubernatione patebit. Hec eſt aũt quã vocãt qdã paucoꝝ potentiam.

¶ Dat ordinẽ ꝯſiderãdi: ⁊ diuidit̃: qꝛ p° tãgit ꝙ de populari ſtatu ꝑ eſt ꝯſiderãdũ. 2° cũ dicit (Capienda.) oñdit quo ordine ſit ꝯſiderãdũ de ea. In p° dicit: ꝙ p° ꝯſiderandũ eſt ex qb⁹ ⁊ quõ iſtituẽdus ſit pplaris ſtat⁹. Simul.n. q̃tũ ad vnitatẽ tractat⁹ ꝯriter manifeſtũ erit de rep. que opponit̃ illi: quã vocãt paucoꝝ potẽtiam. Poſt aũt in ſequẽti tractatu dicemus de optima. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Capiẽda ſunt aũt ad hãc diſciplinã cũcta popularia: ⁊ q̃ vĩr populariũ eẽ ſequẽtia.

¶ Tãgit ordinẽ ꝯſiderandi de pplari ſtatu: qđ facit p̃mo. Scđo cũ dicit (Ex his.n.) aſſignat rõnẽ ordĩs. In p° dic: ꝙ in ꝯſiderãdo ex qb⁹ ⁊ q̃lib⁹ inſtituẽda eſt reſp. accipiẽda ſunt illa q̃ ſunt: ſic p̃n° ⁊ hypotheſes ⁊ oĩa q̃ aſſequuntur: ſicut ꝓprietates vel accñtia ipſi: deinde determinandũ: eſt ex qb⁹ ⁊ qualib⁹ inſtituat̃. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex his.n. ſimul poſitis reſultant ſpẽs gubernatiõis pplaris: ⁊ plures eẽ eas q̃ꝫ vnã ⁊ differẽtes ꝯtinget. Due ſunt cãe ꝑ quas plures exiſtũt pplares. Primũ illa q̃ dicta fuit: qꝛ inter pplõs dĩntia eſt: ſunt.n. aliꝫ agricole: aliꝫ opifices: aliꝫ miniſtri: quoꝝ primi a ſecũdis ⁊ tertiꝫ ab vtriſqꝫ nõ in eo mõ dĩnt: ꝙ melior aut deterior popularis ſtatus: verũetiã in eo ꝙ nõ idẽ ſit. Scđa ṽo cã ẽ de qua nũc dicim⁹. Que.n. popularez ſtatũ ſequunt̃ ac vĩr eẽ ꝓpria ipſi⁹ ꝯiuncta ſimul faciũt varietatẽ. nam alicui pauciora ꝯñtia ſunt: alicui plura: alicui oĩa.

¶ Aſſignat rõnẽ ꝓpoſiti ordinis: ⁊ diuidit̃ in duas ſm ꝙ duas rõnis aſſignat: ⁊ incipit ſcđa ibi (Utile ṽo.) In p° dicit: ꝙ hñ dcm̃ eſt ꝙ p̃us ꝯſiderãdũ eſt ꝓpetates ⁊ accidẽtia popularis ſtatus: qꝛ ex diuerſa compõne iſtoꝝ cõtingit fieri plures modos popularis reipu. dĩntes a ſeinuicẽ: ⁊ ẽt ſpẽs plures: ꝓp.n. duas cãs cõtingit eẽ plures ſpecies ipſi⁹: quarũ vna dicta eſt p̃us.ſ. diuerſitas multitudinis: reſp.n. diuerſificant̃ ſm diuerſitatẽ ei⁹ ꝙ p̃ncipat̃ in eis: multitudo aũt in pplari repu. p̃ncipat̃: ⁊ iõ ſm diuerſitatem multitudĩs ꝯtingit eã diuerſificari: eſt.n. quedã multitudo agricolaꝝ: alia aũt opificum: ⁊ tertia miniſtroꝝ q̃ mercedẽ accipit ꝓ labore: in qb⁹ ſi agricolaꝝ multitudo accipiat̃ cũ ſcđa: puta cũ opificib⁹ ſeorſum: ⁊ iteꝝ 3ª multitudo: puta miniſtroꝝ cũ duab⁹ aliꝫ ſeorſum faciẽt populares ſtatus dĩntes: nõ tñ ſm melius ⁊ deterius: ſed ẽt ſm ſpẽm: qꝛ iſta cõbinatio ⁊ illa diuerſum ordinẽ multitudinis ad finẽ faciunt: ⁊ diuerſitas multitudĩs in ordine ad finẽ diuerſitatẽ inducit ſm ſpẽm popularis reipu. Alia aũt cã eſt: de qua diximus nũc: qꝛ in popularibus potẽtiꝫ ſunt quedã hypotheſes ⁊ accñtia ꝓpria diuerſa que diuerſimode cõpoſita diuerſas reſpu. populares inducunt: puta ſi in aliq̃ accipiant̃ plura: in alia aũt pauciora: in alia aũt omnia: iſta eniꝫ diuerſificant eas: ſicut apparebit conſequenter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Utile ṽo hoꝝ ſingula cognoſcere: ⁊ ad ꝯſtituendũ qđ velit qs ⁊ ad corrigendũ. Querũt .n. q remp. inſtituũt cũcta que illi ꝓpria ⁊ ꝯuenientia ſint in vnũ colligere ad ꝓpoſitũ ſuũ: ſꝫ aberrant dũ hoc faciũt: vt ſupra dcm̃ eſt a nobis. vbi de corruptionib⁹ ⁊ conſeruationibus rerũp. tractauimus. nũc aũt dignitates ⁊ mores que flagitẽt dicemus.

¶ Aſſignat 2ᵃᵐ rõnem dicẽs: ꝙ expediẽs eſt ꝯſiderari p̃ncipia ⁊ ꝓprietates popularis ſtatus ad inſtituendã vnãquãqꝫ ſpẽꝫ ipſius ad votũ: ⁊ ad hoc vt aliqs dirigat̃ in ea cognoſcere p̃ncipia ⁊ ꝓprietates alicui⁹ opꝫbilis p̃ncipiũ eſt ad opandũ illud ⁊ dirigendũ in eo. illi aũt q reſp. que runt inſtituere: volẽtes ꝯgregare oĩa ꝯueniẽtia reipu. ad inſtituenduꝫ vnãquãqꝫ peccãt: ſicut dcm̃ eſt in 5° huius: vbi dcm̃ eſt que ſunt ſaluãtia ⁊ corrũpẽtia reſpu. Quedã .n. reſp. ꝯgregãt oĩa ꝯueniẽtia ad ꝓpoſitũ: quedã aũt plura: quedã pauciora: ſicut iã dcm̃ eſt p̃us. Nunc aũt ꝯriter dicamus exigẽtias vel ꝓprietates ꝯueniẽtes ⁊ ꝯſuetudines ⁊ ea que appetũt: ſicut fines vel ea q̃ ſunt ad fines.

Propoſitũ igit̃ popularis reipu. eſt libertas: hoc.n. dicere ꝯſueuerũt q̃ſi in hãc ſolũmodo repu. libertatẽ querẽtes. Ad hanc.n. reſpicere dicunt oẽꝫ popularez ſtatum. Lec. II.

¶ Poſtq̃ꝫ phs p̃miſit intentionẽ ſuã ꝓſequit̃ intentũ. Et circa hoc duo facit. Qꝛ p̃mo oſtẽdit ex quib⁹ ⁊ quõ inſtituant̃ popularis ſtatus ⁊ paucoꝝ. In ſcđa cũ dicit. (Conſequens eſt ⁊c̃.) determinat de p̃ncipantib⁹ pertinentib⁹ ad hõ reſpu. Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit ex qbus ⁊ quõ inſtituat̃ ſtatus popularis. Scđo cũ dicit. (De paucoꝝ quoqꝫ ⁊c̃.) ex quibus paucoꝝ ſtatus ſibi oppoſitus. Circa primũ duo facit. Primo premittit propoſita ⁊ cõditiones popularis ſtatus. Scđo cũ dicit. (Cũ ṽo ⁊c̃.) determinat ex qbus ⁊ quõ eſt inſtituẽda. Circa p̃mũ primo facit qđ dcm̃ eſt. Scđo cũ dicit. (Qđ maxime videtur ⁊c̃.) mouet dubitationẽ. Circa p̃mũ duo facit. Quoniã in p̃ma premittit quaſdã ſuppõnes ſtatus popularis. Scđo cũ dicit. (His ꝑſuppoſitis ⁊c̃.) concludit multas conditiones ipſius. Circa p̃mũ duo facit. Quoniã primo p̃mittit vnã ſuppoſitionẽ p̃mã ⁊ p̃ncipalẽ. Scđo cum dicit. (Libertatis ṽo ⁊c̃.) ſubdiuidit eã in duas. In prima igit̃ dicit: ꝙ vna ⁊ p̃ncipalis ſuppoſitio ſtatus popularis eſt libertas: qđ ꝓbat ex cõi dicto Ariſtotelis: qꝛ ſicut oẽs ꝯſueuerũt dicere: ac ſi ſolũ in iſta rep. ciues participarẽt libertate. Dicũt.n. ꝙ oẽs in ſtatu populari intendũt libertatem aliqualr. Si igit̃ dcm̃ cõe veritatẽ habet: oportet libertatẽ eſſe ſuppõnem in ipſa. ¶ Et eſt intelligendum ꝙ libertas dicit̃: que aliqđ põt ex propria voluntate mouere ſe: ⁊ ad finem poſituꝫ: quod apparet. Quia liber eſt ſm phm̃ qui eſt ſuiipſius cauſa: vel in ratõe mouẽtis: inquãtuꝫ ex ꝓpria volũtate mouet̃ ⁊ ex ꝓpria ratione: vel etiã inquãtum mouet̃ vel agit gratia finis ꝓpriꝫ nõ ad finem alterius. Accipit̃ etiam libertas ꝓ ipſa operatione vel actu: quo aliqs dicit̃ a ſe moueri vel agi ad finẽ propriũ. Hoc aũt ſiue illo ſiue hoc mõ ſumat̃ aliqui habent ex naturali diſpõne: ⁊ tales ſunt liberi natura: ſicut dicebat̃ in p̃mo huius. Aliqui aũt habẽt hoc ex ordine reipu. ꝙ nõ generat̃ ab alio q̃ꝫ a ſe: nec ad finẽ alteri⁹: ſꝫ ex ſe: et ad finẽ reipu. Et ſic appropriãt ſibi popularis ſtatus fautores libertatem. ¶ Conſequenter cum dicit.

¶ Libertatis ṽo ipſius pars vna in eo conſiſtit: vt

ſtit: vt per vices imperēt ⁊ pareant. Nā iuſtū ⁊ populare eſt equū habere ſm numerū: non ſm dignitatē. Ex quo fit vt ſm hoc iuſtū multitudo ex neceſſitate dominet: ⁊ quicquid decreuerit populus id eſſe ratum: ⁊ id eſſe iuſtū Aiunt enim oportere vt vnuſquiſq; ciuium equū habeat: atq; ita contingit in popularib⁹ gubernationibus inopes plus poſſe ꝙ̄ opulētos: plures eni; ſunt: ⁊ id obtinent quod pluribus videatur.

❡ Subdiuidit ⁊ ponit quoſdam effectus ipſius. Et diuiditur in duas ſm duos effectus quos ponit: vel ſ; duo mēbra in qua diuidit. ſcđa ibi. (Unum igitur ⁊c̃.) In prima dicit ꝙ vna pars libertatis vel vnus effectus in populari ſtatu eſt nullū ſimpliciter ſubyci vel pncipari: ſed oēs ſm parte; ita ꝙ quilibet ſm aliquod tempus ſubyciat: ſm aliud principetur: aut principetur vno principatu particulari: ⁊ ſubyciatur aliq. Ratio autem huius eſt: quoniā iuſtū populare eſt omnes habere de honorib⁹ vel bonis cōibus ſm equalitatē quantitatis: nō ſm dignitatē perſone vel equalitatē ꝓportionis: ſed tantū pauper quātū diues: tantū idiota quantū ſtudioſus. Cū autē cuiuſlibet iuſti oporteat eſſe aliquē inſtitutorē ⁊ cōſeruatore;: ⁊ hoc ſit illud qđ principale eſt in multitudine ciuili: cū multitudo popularis ſit pncipalis in populari ſtatu: neceſſe eſt in eo multitudinē eſſe dominā huius iuſti popularis. Et q: finis in multitudine eſt illud qđ intendit principās: ⁊ iuſtū qđ conſiderat in ordine ad finē: manifeſtum eſt: ꝙ neceſſe eſt illud eſſe finē in populari ſtatu: ⁊ iuſtū qđ videtur multitudini. Dictū aute; eſt prius oēs debere habere equale ſm quantitatē: ⁊ q: multitudo eſt domina iuſti: ⁊ ſimpliciter principat in ea: iſta eſt maior egenorū ꝙ̄ diuitum: accidit egenos magis principari in tali repu. ꝙ̄ diuites: q: dominās eſt qđ videt plurib⁹. Egeni autē ſunt plures ꝙ̄ diuites: q: igitur neceſſe eſt aliquos principari: non poſſunt aute; oēs ſimul pncipari: neceſſe eſt oēs in parte pncipari ⁊ ſubyci. Unus igitur effectus vel ſignū libertatis eſt: qđ dictū eſt: que; oēs in populari ſtatu ponūt: ſicut terminum ⁊ finem in eo. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Unum igit libertatis ſignum hoc eſt: ꝙ ponunt omnes popularis reipub. finem. Alterū vero viuere vt q̄ſq; velit. Hoc enim aiunt op⁹ eſſe libertatis: ſiquidem ſerui eſt viuere nō vt vult. Hic eſt igit ſcđs popularis reip. finis.

❡ Ponit ſecūdū effectū vel ſignū. Et primo ponit ipſum. Secūdo cū dicit. (Hinc ꝓfectum ⁊c̃.) Infert primu; ex iſto. In pma dicit: ꝙ aliud ſignum vel effectus libertatis eſt viuere ſm volūtatem: ita ꝙ vnuſq̄ſq; operet ſm motum ꝓprie volūtatis nō coactus ab aliquo: nec determinatus ad aliud determinate operandū. Hoc enim eſt ſm ꝙ dicit operatio libertatis qđ apparet: q: opus ſeruitutis eſt viuere vel operari nō ſm volūtatē ꝓpriam: ſed ſm alterius libitū: vel motū nō ad finem ꝓpriū: ſed ad finē alterius. ergo per oppoſitū opus libertatis eſt operari ſm volūtate; ⁊ ad finem ꝓpriū. Iſte igitur eſt ſecūdus terminus: quē ponūt populares in ſua rep. ❡ Deīde cū dic̃.

❡ Hinc profectū eſt nemini potiſſimū ſubeſſe velle. Quōſi hoc non datur: at ſalte; per vices ſubeſſe ac preeſſe: idq; pertinet ad libertate;: que eſt ſecūdū equum.

❡ Infert primū ex ſecūdo dicens: ꝙ ex iſto effectu qui eſt operari vt vult aliquis: ſeqtur primus effectus. ſ. nō velle ſubyci: aut ſimplr ſub nullo eſſe ſi poſſibile eſſet. ſed quia hoc nō eſt poſſibile ſubyci. ſ. ⁊ principari oēs ſimplr: expedit ſubyci ⁊ principari ſm partem: ⁊ ſic ſubyci ⁊ principari facit ad libertatē: que attenditur in hoc: vel quantū ad hoc ꝙ oēs ſunt equales. ❡ Deinde cū dicit.

❡ His preſuppoſitis ac tali exiſtente principio popularia h⁹ ſunt ſumi ad magiſtratus oēs ex omnib⁹ ac preeſſe omnes vnicuiq; ⁊ vnūquēq; viciſſi; omnib⁹ per ſortē tribuere magiſtratus vel oēs penit⁹: vel illos ſaltem: qui nō imperitia indigent ⁊ arte: a nullo cenſu eē magiſtratus: vel ſaltem a minimo.

❡ Cōcludit ex predictis multas ꝓprietates popularis ſtatus. Et diuiditur in duas. In pma ponit eas. In ſecunda recolligit cū dicit. (Hec igitur ⁊c̃.) Circa primu; tria facit. Quoniā pmo ponit cōditiones vel ꝓprietates que attendūtur circa aſſumptionē pncipatus: ⁊ eoꝝ qui pncipātur: ⁊ ex quibus ⁊ quomodo. Secūdo cu; dicit. (Deinde mercedē capere ⁊c̃.) illas que attendūtur quantū ad remunerationē pncipātiū. Tertio cū dicit. (Preterea ⁊c̃.) que attēdūtur quantu; ad cōditiones eorum qui ſunt in hac repu. Circa primū facit duo. Quoniā primo tangit cōditiones pertinētes ad aſſumptionē pncipatus. ſ. tēpus ⁊ poteſtatē. Secūdo cū dicit. (Inter magiſtrat⁹ ⁊c̃.) tangit quis debet eſſe maxim⁹ pncipatus in hac rep. Circa pmū pmo tangit eas: que pertinēt ad aſſumptionē pncipatus. Secūdo cū dicit. (Nō niſi ſemel ⁊c̃.) eas que pertinent ad durationē pncipat⁹. Tertio cū dicit. (Et cōcionē ⁊c̃.) ea; que pertinet ad potētia; eius. Circa primu; tangit q̄tuor cōditiones. Dicens primo ꝙ predictis ſuppoſitis in populari ſtatu ⁊ multitudine pncipāte in eadē neceſſe eſt has ꝯditiones que ſequūtur obſeruari in eo. Primo quidem oīs pncipatus tā maiores ꝙ̄ minores eligere. i. accipere ex oībus idifferēter nō cōſiderādo ad dignitatē alicui: ſic enim oēs magis habebunt quoddā equale qđ eſt iuſtū in eo. Secūdo oēs pncipari ſuper vnūquēq;: hoc eſt omnes cōiunctim ſuper vnūquēq; diuiſim: ⁊ iteru; vnūquēq; diuiſim: cum acceptus fuerit in alio ⁊ alio pncipatu diuiſi; ſuper oēs. Si enim oēs pncipabūtur ⁊ ſubycientur ſm partē idem eſt effectus libertatis primus. Tertio pncipatus eligi per ſortem vel vīr oēs: vel ſaltem illos: in quib⁹ nō indigetur multa ſapiētia ⁊ prudentia: puta ducatum exercitus vel cōſilium. Tales enim nō expedit eligi ſorte. Cōtingeret enim ad tales pncipatus aſſumi idiotā quēcūq;: qđ eſſet periculoſu; reip. Quarto pncipatus aſſumi nō ab aliqua excellētia vel dignitate virtutis vł diuitiarum: aut ſaltem ad minima: qđ dicit ꝓpter primā ſpeciem popularis ſtatus: in qua aſſumūtur ad principatu; ab aliqua dignitate diuitiarum vel virtutis: ſicut apparuit in quarto: ſic enim magis equales erunt: ⁊ min⁹ ſubycientur. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Non niſi ſemel eūde; magiſtratū ab aliquo geri poſſe: vel perraro ⁊ paucos: exceptis his qui verſant in bello parui temporis eſſe magiſtratus: vel oēs: vł quot recipiūt iudicare oēs ⁊ ex omnib⁹: ⁊ de omnib⁹: vel de plurimis: ⁊ maximis ⁊ principaliſſimis: puta de corrigendo: ⁊ de rep. ⁊ de priuatis cōtractibus.

❡ Ponit cōditiones duas pertinētes ad durationem pn-

cipatus: dicens pmo ꝙ ad rēpub. hanc expediens eſt eun dem bis nō principari in aliquo principatu vel raro ⁊ in paucis principari: ſic eniꝫ plures poterūt attingere ad pn cipatuꝫ: preterq̄ȝ in ducatu exercitꝰ: in quo periculoſa eſt mutatio frequens ꝓpter experientiā longā: que exigitur in illo. Secūdo expedit parue in eadē ⁊ breuis duratiōis eſſe principatus: vel ſimplr oēs vel illos ſalteꝫ qui habēt iudicare de oībus caſibus quātū ad oēs ciues: vel ſaltem de pluribꝰ vel de maximis ⁊ principaliſſimis: ſicut de cor rectione pncipatuuꝫ alioꝝ: ⁊ de ordine reip. ⁊ de cōmuta tionibꝰ regulādis ſm legē iuſtitie. Expedit autē principa tus eſſe breuis tēporis ſi poſſibile ſit: vt plures attingere poſſint ad eos: ⁊ principari ſm partē. Maxime autē hoc expedit in magnis: ne nimis ditati inſurgant cōtra multi tudinē tyrannizātes. Deinde cū dicit.

¶ Et concionē eſſe oium dominā: magiſtratū vero nullius: aut dominā eē cōcionē rerū ma ximarū: magiſtratū vero minimaꝝ.

¶ Tangit cōditionē pertinētē ad potentiaꝫ. Dicens ꝙ ex pediens eſt in hꝯ repub. cōgregationeꝫ multitudinis eſſe dominā ſimplr oium in hac repub. Principatus aūt ex pedit habere nullius dominiuꝫ ſi poſſibile ſit: aut ſaltem paucorū: ⁊ nullo modo maximoꝝ. Sic eniꝫ magis ſalua bitur equalitas multitudinis: ſi enim principatus domi narent̄ ſimplr: aut in magnis excederēt alios ꝓter ꝓpor tionē ⁊ equalitatē: q̄ in ipſa intēdit̄. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Inter magiſtratus aūt populariſſimū eſt cō ſiliū: vbi nō oibus eſt mercedis facultas. Naꝫ tūc q̄dē adimūt: ⁊ huius magiſtratꝰ potentiā. Ad ſe eniꝫ reducit iudicia cūcta populus mer cede abundans: vt diximus ſupra: vbi de hac parte tractauimus.

¶ Manifeſtat quis principatus magis neceſſarius eſt in ipſa. Dicēs ꝙ pncipatus maxime neceſſarius in popula ri ſtatu eſt illud qḋ vocat̄ conſiliū qḋ hꝫ poteſtatē delibe randi de magnis ⁊ arduis. Cuiꝰ ratio eſt: q̄r multitudo po pularis: que in ipſa dominat̄: vt in pluribꝰ: imprudēs eſt ⁊ ſine virtute: ⁊ ideo ſeq̄tur impetum volūtatis in opera tionibus ſuis: quare ſi debeat recte agere opꝫ habere diri gens ⁊ regulā: hoc aūt eſt cōſiliuꝫ: ⁊ ideo conſilium maxi me neceſſariū eſt in ſtatu populari: preterq̄ȝ in illo: in quo laborātes in cōibus premiū accipiunt magnū. Hec eniꝫ multitudo remouet potentiā huius pncipatus: ⁊ reducit ad ſe oia iudicia ⁊ deliberatiōes ꝓpter preciū: ſicut dictū fuit in pcedētibꝰ in 4ᵒ huius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Deinde mercedē capere potiſſimū quidem oēs concionē iudicia magiſtratꝰ vel ſaltē ma giſtratus ⁊ iudicia: ⁊ conſiliū: ⁊ cōciones pri cipales: vel eos magiſtratus: quos neceſſe eſt in eadē ſimul eſſe comeſſatione.

¶ Ponit cōditionē que pertinet ad retributionem: dicens ꝙ poſtea que dicta ſunt expediēs eſt remunerari oēs ve nientes ad cōgregationes vt libētius veniāt: ⁊ ad iudicia vt plures iudicēt ⁊ firmioꝛ ſit ſnia ⁊ principatus: vt fide lius ⁊ magis laborent: ⁊ hoc dicūt ſi poſſibile eſt ciuitati. Si aūt nō eſt poſſibile oēs remunerari ſaltē opꝫ premia re principatus ⁊ iudicia ⁊ cōſilia ⁊ congregationes maxi mas ⁊ precipuas: ⁊ pncipatꝰ cū q̄bus neceſſe eſt alios plu res ciuitatis ꝯuiuare. Tales. n. pncipatꝰ nullus acciperet ꝓpter magnitudinē expenſarum: niſi bene premiaretur: ſicut eſt dux exercitus. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preterea cū paucorū gubernatio genere: ⁊ diuitijs: ⁊ eruditione diffiniatur: videntur po pularitatis contraria eſſe: ignobilitas: inopia: ſordidum opificium.

¶ Ponit ꝓprietatē que pertinet ad cōditioneꝫ guberñan tium. Et pmo facit hoc. Secūdo cuꝫ dicit. (Preterea po teſtatē ⁊c.) reſumit quādaꝫ cōditionē dictā prius de pn cipatu: vt aliquid addat. In pma dicit: quoniā ſtatus pau corū ⁊ popularis ſunt reſp. adinuicē ꝯtrarie quodāmodo ⁊ cōtrariorū ſunt cōtrarie ꝓprietates opꝫ eas ꝓprietates habere ꝯtrarias. Cū igit̄ in paucoꝝ ſtatu gubernātes de terminēt̄ur ꝑ nobilitatē generis: ⁊ per diuitias: ⁊ ꝑ v̄tutē: necē eſt: ꝙ gubernātes in populari ſtatu determinēt̄ur ꝑ cōtraria: puta per ignobilitatē generis: paupertatē ⁊ igno rātiā: ſeu in ſordidū opificiū: ita ꝙ ſicut in paucoꝝ ſtatu ſunt pncipātes nobiles ⁊ diuites ⁊ v̄tuoſi: ſic i ſtatu popu lari viles ⁊ pauperes ⁊ ioꝛdinati. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preterea poteſtatē nullā perpetuaꝫ eſſe: ꝙ ſi reliqua ſit aliq̄ ex antiqua mutatiōe illius au ferre potētiā: ⁊ ex electiōe ad ſortē reducere.

¶ Reſumit quādam ꝓprietatem dictaꝫ prius de pricipa tu: ⁊ adiungit alias dicēs pmo: ꝙ expedit in populari ſta tu nullū eſſe pncipatū durationis perpetue. Si enim eēt aliquis perpetuꝰ pauciores poſſent attingere ad ipm ⁊ ha bere equale ⁊ populare: ⁊ iterū poſſent ditari iproportio nabiliter ⁊ per diuitias: ⁊ potētiam tyrānizare. Adiungit autē ꝙ ſi aliquis pncipatus deuiet vel declinet ab eo: qḋ ordinatū eſt in antiqua lege ipſoꝝ āmoueat̄ ab eo poten tia vel pncipatus ſm legis ordinationē: iteꝝ ſi fuerint alī qui pncipatꝰ eligibiles: expedit mutare modū aſſumptio nis eoruꝫ: ⁊ facere ꝙ accipiant̄ ſorte: ſic enim magis aſſu mentur ex q̄buſcūq̄ȝ. ¶ Sed hoc eſt intelligēdū de illis pncipatibꝰ: in q̄bus nō idigetur prudentia magna: ⁊ expe riētia: ſicut eſt ꝯſiliū ⁊ ducatus exercitus: tales enim opꝫ eligere cōſiderādo ad dignitates predictas: ſicut prius di xit plꝰbus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec igitur omnia ꝯmunia ſunt gubernatio num populariū. Contingunt autem ex eo iu ſto: quod fatētur eſſe populare: hoc eſt equū habere omnes ſm numerum.

¶ Recolligit dicta addēdo cauſam dicens: ꝙ ea que dcā ſunt: ſunt quedam cōes ꝓprietates popularis ſtatus. Oēs autē hꝯ ꝓprietates que vident̄ eſſe popularis ſtatus: ⁊ or dinatio populi in ipſo ſeq̄tur ex diffinitione iuſti: popula ris priꝰ poſitus eſt oēs habere equale ſm quātitatē: nō ſꝫ dignitatē aliquā: equale enim ſm quātitatem eſt nō ma gis principari diuites q̄ȝ pauperes: nec virtuoſos q̄ȝ idio tas: nec aliquos ſolitarios eſſe dños: ſed oēs equaliter ſꝫ numerum: ſi enim hoc modo ſe habēt: exiſtimabūt ſe ha bere ſm equalitatē: ⁊ etiam libertatem.

QUod maxime videtur eē popularis ſtatus ⁊ populi. Equū eſt enim cuꝫ nihil magis gubernāt diuites q̄ȝ pau peres: nec ſoli poteſtatē habent: ſed omnes ex equo ſm numerū. Sic enim demū exiſtimant paritatē in repub. eē ac libertatem. Sed queritur poſt hec quēadmodū habebūt equū: vtrū oportet partiri in mille eos cenſus qui ſunt quingentorū: ⁊ mille equaliter poſſe

quingẽtis: vel nõ: ſic ponere oportet iſtam paritatẽ vel partiri quidẽ ſic. Deinde ex quingentis pares accipientẽ: ⁊ ex mille hos poteſtatez habere partitionũ ⁊ iudicioꝝ. Utrũ igiẽ reſp. iſta iuſtiſſima eſt ſꝫ populare iuſtũ: vl̃ magis illa q̃ ſꝫ multitudinẽ. Lec. III.

¶ Poſtq̃ pꝰus premiſit ſuppoſitiones ⁊ cõditiones popularis ſtatus: in parte iſta mouet quidam dubitationẽ. Et circa hoc tria facit. Primo enim mouet eã. Secundo circa eius diſſolutionẽ tangit opinionẽ quorũdã ⁊ reprobat ibi. (Aut enim populares ⁊c̃.) In tertia cum dicit. (Que igitur.) ſoluit eam ſm intentionẽ ſuã. In pma igitur mouet dubitationẽ: que oritur ex precedẽtibus. Dixerat eniz ꝙ ſi oẽs equaliter pncipenẽ nõ magis diues q̃ pauper in populari ſtatu habebũt ſm equalitatẽ ⁊ libertatem: dicit igiẽ ꝙ illud qꝺ dubitationẽ habꝫ ex precedentibꝰ eſt hoc qũo. ſ. tamẽ in qualibꝫ ciuitate vel repu. etiã populari ſtatu ſint diuites ⁊ pauperes habebũt tã hi q̃ illi illõ: quod eſt equale ⁊ iuſtũ: vtꝝ. ſ. in diſtribuẽdis honoribꝰ tñ oporteat diſtribuere vel dare mille pauperibꝰ quantũ qngẽtis diuitibꝰ: ⁊ ipſos mille tãtã habere poteſtatẽ in tractatibꝰ cõibus quantã habẽt qngẽti diuites: aut nõ ſm hũc modũ: ſed accipiendo mille pauperes ex vna parte ⁊ qngentos ex alia diuidẽdo ſm modũ predictũ: vlterius ex qngentis diuitibꝰ accipere aliquos paucos per electionem. Deinde ex mille pauperibꝰ aliquos: ſilr̃ paucos qui in eadem ꝓportione ſe habeãt ad ipſos mille: de qbus eliguntur: ſicut illi pauci qui accipiunẽ ex iſtis qngẽtis ad illos qngẽtos: ⁊ iſti ſimul cõgregati ſint domini in diuidendo bona cõmunia: in iudicando ⁊ eligendo. Eſt igitur dubitatio: vtrum aliquod iſtoꝝ iuſtum ⁊ equale in repub. populari: aut nõnulla iſtorum: ſed magis omnia attribuere maiori multitudini: ita ꝙ multitudo maior ſit omnium domina. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Aiunt enim populares id eſſe iuſtũ qꝺ videtur vtriqꝫ pluribus. Potentes vero qꝺ videẽ his qui plus poſſident. Pro multitudine eniz facultatũ aiunt eẽ ſtatuẽdum.

¶ Tangit quorũdã opinionẽ primo. Secũdo cum dicit. (Sed habent hec ⁊c̃.) reprobat vtrunqꝫ. In prima dicit ꝙ de iſta dubitatiõe aliter videẽ popularibꝰ: aliter dominãtibus in paucis: aliter in ſtatu populari. Populares. n. dicũt illud eſſe iuſtũ ⁊ equale ſimpliciter: qꝺ videtur pluribus: multitudo enim pncipatur in tali republica: ⁊ ideo iuſtuz attẽditur per cõparationẽ ad ipſam: ſicut dicebaẽ pꝰus: in paucoꝝ potentia autẽ illud dicũt eſſe iuſtũ ſimpliciter qꝺ videẽ habẽtibꝰ ampliores diuitias. Dicũt enĩ debere oĩa determinari ſm habitudinez ad diuitias: que ſunt principale in ea. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed habẽt hec vtraqꝫ imparitatẽ: ⁊ iniuſticiam. Si enim qꝺ pauci: tyrãnis eſt: naz ſi vnꝰ habeat plura q̃ alij opulẽti ſm paucoꝝ iuſtũ is ſolus dignus eſt qui gubernet.

¶ Reprobat vtrãqꝫ. Et pmo ſcꝺm. Secũdo cũ dicit. (Si vero ⁊c̃.) primuz. In prima dicit ꝙ vtraqꝫ iſtoꝝ: que dicta ſunt inequalitatẽ quãdaz habent in re ⁊ iniuſticiã in cõparatione ad finez. Si enim illud eſt iuſtũ fieri in ciuitate qꝺ videtur diuitibus paucis exiſtẽtibus: tunc ſequiẽ rẽpublicã cõuerti in tyrãnidem. Cuius ratio eſt: quoniaz ſi illud eſt iuſtũ qꝺ videtur ditioribꝰ: ⁊ opꝫ oĩa ſꝫ quantitatem diuitiarũ determinari: tũc ſi vnus habeat ampliorem ſubſtãtiã q̃ alij: iuſtuz erit qꝺ videtur huic ſoli: ⁊ oĩa oportet determinari ſm voluntatẽ eius. ⁊ per conſequẽs ipſum ſolũ principari ſꝫ volũtatem eius. Hoc aũt eſt tyrãnis. ſi igitur oĩa oporteat determinari ſm iudiciũ diuitum: reſp. ꝯuerteẽ in tyrãnidẽ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Si vero quod plures ſꝫ numerum iniuriabuntur publicãtes bona opulentoꝝ ac paucorum: vt ſuperius dictũ eſt.

¶ Improbat primũ dicẽs: ꝙ ſi illud eſſet iuſtuz: qꝺ videẽ pluribꝰ: ⁊ opꝫ ſequi iudiciũ pluriũ cũ plures habeant potentiã maiorez: ⁊ etiam ſequanẽ impetum voluntatis in iudicando cõuertentur ad opera iniuſtitie diripientes ea que ſunt diuitum paucorũ exiſtentium: ſicut dictum eſt in quarto prius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que igitur ſit equalitas quã ambo profitentur cõſiderãdũ eſt ex his que vtriqꝫ diffiniũt iuſta. Inquiũt enim qcquid videẽ maiori parti ciuiũ: id oportere eẽ ratũ. Sit qdem hoc attamen nõ penitꝰ: ſed cũ due partes ſint ex qbꝰ ciuitas conſtat: diuites. ſ. ⁊ pauperes: qꝺ ambabus videaẽ: aut pluribꝰ id ratũ ſit: qꝺ ſi contraria videanẽ: qꝺ pluribꝰ ⁊ habẽtibꝰ maiorez cenſum: puta ſi alij decẽ: alij viginti. videatur aũt diuitũ ſex: pauperuz vero qndecim. accidit vero pauperibꝰ quatuor diuitum. diuitibꝰ aũt qnqꝫ pauperuz: quorũcũqꝫ cenſus exuperat cõnumeratis ambobꝰ vtriſqꝫ id ratũ ſit: qꝺ ſi forſan equales eſſe ꝯtingerit cõez eẽ hãc ambiguitatẽ putãduz eſt: vt nunc accidit: ſi vtriqꝫ paria ſuffragia concionis ſint: aut pares in iudicio ſentẽtie. Nam aut ſorte dirimendum eſt: aut aliud qddam huiuſmodi agẽdum.

¶ Diſſoluit eam ſm intentionez ſuam primo. Secundo cum dicit. (Sed de equo ⁊c̃.) remouet obiectionez que poſſet fieri. In prima dicit reſumẽdo dubitationẽ ⁊ dando intentũ in determinãdo eaz dicẽs: ꝙ ex diffinitiõe vel determinatiõe iuſti ſiue equalis: quã ponunt vtriqꝫ accipiendũ eſt: que ſit equalitas ſiue iuſtitia: quã intẽdunt ſꝫ quã opꝫ diſtribuere ſingula. Cõueniunt eñi in hoc vtriqꝫ qꝺ iuſtũ eſt eẽ illud dominãs ⁊ principãs in republica: qꝺ vĩ pluribꝰ partibꝰ reip. Hoc igiẽ ſupponaẽ: nõ tñ ſimplr̃: ſꝫ cũ determinatione quadã. Due. n. ſunt ptes ex qbꝰ ciuitas de neceſſitate cõponiẽ. ſ. diuites ⁊ pauperes: qꝺ igitur videbiẽ iſtis ⁊ illis ſil̃ ꝯſentiẽtibꝰ vel pluribꝰ: non dico totius multitudinis: ſed pluribꝰ de diuitibus: ⁊ pluribus de pauperibꝰ: hoc ſit pncipãs: ⁊ fiat in tota rep. Si aũt cõtingat ꝙ cõtrarienẽ adinuicẽ: ita ꝙ nõ oĩbus diuitibꝰ idem videaẽ: ſed qbuſdã vnũ: qbuſdã aliud: ſimilr̃ nec oĩbꝰ pauperibꝰ: ſed qbuſdã vnũ: quibuſdã aliud: verbi grã. Si ponamus ꝙ ſint decẽ diuites ⁊ viginti pauperes: vnũ autez videatur faciẽdũ ſex diuitibꝰ ⁊ qnqꝫ pauperibꝰ adiunctis eius. Oppoſitũ aũt videatur qndecim pauperibꝰ ⁊ q̃tuor diuitibꝰ: tũc iuſtum determinãduz erit nõ ſm predictuz modũ: ſed ſm aliquã excellentiã aliã vel virtutis vel meriti ad bonũ cõe. Et tũc illud qꝺ videbitur parti: qui excellit ſm illud collatione facta iuſtum erit. Si autem eq̃les inueniãẽ: puta in virtute: tũc remanet dubitatio eadez: ſi debentes iudicare in iudicio ſint diuiſi in duas partes: ita ꝙ nõ inueniaẽ excellẽtia: quoꝝ ſnĩe ſtandũ erit: ⁊ tunc

in vtroq; iſtoꝝ aut determinãdum eſt ſorte cui illoꝝ ſit: aut alio aliquo accidẽte ſimili ſorti. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Sed de equo ⁊ iuſto quãq̃ ſit admodũ difficile in illis reperire veritatẽ: tamẽ faciliꝰ ſortiri q̃ perſuadere his qui plus habere poſſũt. Semꝑ eniꝫ q̇ imbecilliores ſunt equũ ⁊ iuſtum querũt: ſed q̇ plus pñt iſta nõ curant.

¶ Remouet obiectionẽ que poſſet fieri: diceret enim aliquis ꝙ electio ꝑncipatus ⁊ diſtributio honoꝝ cõiuꝫ maxima ſunt in ciuitate: maxima aũt cõmittere ſorti ⁊ vie per quã cõtingit accipi deteriorem inconueniẽs eſt: ergo inconueniẽs videtur qḋ dictũ eſt: ꝙ vbi nõ inuenitur preeminẽtia ſit ſortiendũ hoc intendens remouere dicit ꝙ cuꝫ difficillimũ ſit inuenire equalitatẽ quid ſit iuſtum ⁊ equale in caſibꝰ predictis ⁊ determinare ſꝫ rationẽ rectã tamẽ melius eſt per ſortẽ dirimere controuerſias q̃ permittere ꝙ ſoli diuites principẽtur: ſemper enim de duobus malis minus malũ preeligendũ eſt: malũ eſt autẽ ſorti cõmittere ⁊ ſolos diuites principari: minus autẽ malum eſt ſorti cõmittere q̃ diuites principari: q2 pauperes quos quãdoq; ꝯtingit per ſortẽ principari magis nolunt cõmuniter iuſtitiã ⁊ equalitatẽ q̃ diuites. Diuites enim ex ipſa abundantia diuitiarũ iclinant̃ ad cõtumeliã ⁊ elationem: ⁊ ad alia iniurioſa: ⁊ ideo nihil curant de iuſtitia: ꝓpter qḋ ſi oporteat alteruꝫ ipſorũ eligi: magis eſt eligenduꝫ cõmittere ſorti q̃ permittere diuites ſolos principari in ſtatu populari.

Cum vero quatuor ſint gubernatiões populares optima eſt illa: quam primo gradu poſuimus: vt ſuperioribꝰ libris dictũ eſt. Eadẽ quoq; antiquiſſima oiuꝫ. Dico autẽ primã ſ̃m diſtinctioneꝫ populorũ. Nam optimꝰ populus eſt ille: q̇ ex agricolis conſtat. Lec. IIII.

¶ Poſtq̃ phs ꝑmiſit hypotheſes ⁊ ꝓprietates ſtatꝰ popularis: antẽdit hic determinare: ex qbus ⁊ q̃uo ſpẽs ipſiꝰ conſtant. Et diuidit̃ in duas: qm̃ in ꝑma parte oſtẽdit ex qbꝰ: ⁊ q̃uo iſtituit̃ optima reſp. popularis. In ſecũda cũ dicit. (Q̃uo ergo ⁊c̃.) ex qbꝰ ⁊ q̃uo alie. Prima i duas. Qm̃ primo facit qḋ dictũ eſt. Secũdo cũ dicit. (Quibꝰ vero ⁊c̃.) oſtẽdit vbi facile eſt eam iſtituere. Prima diuiditur in partes tres. Qm̃ in ꝑma parte dicit ex quibus eſt optima reſp. popularis. In ſcḋa cũ dicit. (Ad ꝯſtituẽduꝫ aũt ⁊c̃.) declarat qbus legibꝰ firmãda ⁊ iſtituẽda. In tertia cũ dicit. (Poſt agricolarũ ⁊c̃.) declarat qualr̃ alie multitudines populares ſe habẽt ad illã: ex qua inſtituitur optima reſp. popularis. In ꝑma duo facit. Qm̃ in prima parte declarat ex qbus eſt optima reſp. popularis. In ſcḋa cum dicit. (Negocioſa qdẽ ⁊c̃.) probat qḋdã ſuppoſitũ. In ꝑma ꝑmo facit qḋ dictũ eſt. In ſcḋa cũ dicit. (Itaq; ⁊ popularis ſtatꝰ ⁊c̃.) cõcludit correlariũ. In ꝑma dicit cum ſint q̃tuor ſpẽs ſtatꝰ popularis: optima eſt que eſt ꝑma ſ̃m ordinẽ iter illas: ſicut dictũ eſt priꝰ. Optima eniꝫ reſpu. ſimpliciter regnũ eſt: in qua vnꝰ ꝑncipat̃: deinde ſtatus optimatũ: in quo pauci virtuoſi. Deide aũt reſpublica in qua adhuc plures bellicoſi. Deinde aũt hec ſpẽs popularis ſtatus: in qua plures agriculturã colentes ꝑncipant̃. Deinde aũt alie ſpẽs ipſiꝰ plus ⁊ plus deficiẽtes ab ea: ſicut dictũ eſt in q̃rto huiꝰ. Iſta aũt eſt antiq̃ſſima omniũ ſtatuũ popularũ: ⁊ antiquior multitudo ⁊ magis nãlis eſt agricultiua. Dixi autẽ ipſam ꝑmã eſſe: q2 eſt ex ꝑma multitudine ⁊ optimo populo cuiuſmodi eſt terrecultiuus: ſiqs ſupponat diſtinctionẽ multitudinis popularis in terrecultiuam ⁊ nõ terrecultiuã: ⁊ ꝯſiſtit vtus rõnis ſue in hoc: optima ⁊ ꝑma reſpublica popularis ẽ ex optima ⁊ ꝑma multitudine populari: optima ⁊ ꝑma multitudo eſt terrecultiua: ergo ꝑma ⁊ optima eſt reſpublica popularis ex multitudine agricultiua. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaq; ⁊ popularis ſtatꝰ facile dat̃: vbi multitudo viuit ab agricultura vel paſcuo.

¶ Cõcludit correlariũ dicẽs: ꝙ q2 optimꝰ populus eſt agricultiuus: ideo de facili ꝯtingit fieri optimã rẽpublicã popularem: vbi eſt talis populi multitudo: ex optima .n. mã bene diſpoſita ꝯtingit fieri optimũ ꝯpoſitũ: ⁊ in his q̃ fiũt nã: ⁊ in his que fiunt arte. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Negocioſa qdem: q2 nondũ multũ habꝫ: ex quo fit vt raro concionem agant. Cũ enim laborandũ ſit illis circa neceſſaria ad victũ: operibꝰ diſtinent̃ ſuis: ⁊ aliena non appetũt: dulciuſq; illis eſt opꝰ facere q̃ in rep. verſari: niſi magna in gubernãdo ſint emolumenta ſuſcepturi. Pleriq; enim magis lucrũ appetũt q̃ honorẽ. Signũ huiꝰ eſt: ꝙ tyrãnides antiquitus pertulerũt: ⁊ nũc paucorũ potentiaꝫ perferũt modo ſuam rem agere illis permittatur neq; diripiant̃ que habẽt. Cito nãq; aliȷ̃ eorũ diuites efficiunt̃: aliȷ̃ agere deſiſtũt.

¶ Probat qḋ ſuppoſuit. ſ. ꝙ multitudo agricultiua ſit optimus populus. Et ꝑmo facit hoc. Secundo cũ dicit. (Q̃ḋ igit̃ ⁊c̃.) cõcludit ꝯcluſionẽ ꝑncipalr̃ intẽtaꝫ. Primum ꝓbat ex tribꝰ: ⁊ ſ̃m hoc põt diuidi in tres partes. Primo enim ꝓbat ꝙ agricultiua multitudo eſt optima: quia nõ machinatiua. Secũdo cũ dicit. (Cũ enim laborãdũ ⁊c̃.) q2 nõ eſt cõcupiſcitiua. Tertio cũ dicit. (Preterea ſi qua cupido honorũ ⁊c̃.) q2 nõ eſt ambitioſa. In ꝑma parte dicit ꝙ multitudo agricultiua: q2 nõ hꝫ diuitias multas nõ multũ põt vacare ab operatiõibꝰ exterioribꝰ: ſed neceſſe eſt intẽdere ad culturã terre ex qua ſuſtẽtat̃: ⁊ ad alia neceſſaria: ⁊ q2 nõ põt vacare ab exterioribꝰ nõ appetit facere cõciones: ⁊ ideo minus machinari põt ꝓpter mutuaꝫ collocutionẽ ⁊ adinuicẽ cõfidentiã machinari inueniẽdo vias ⁊ modos iſurgẽdi cõtra diuites: aut ꝑncipantes: ⁊ q2 minus machinatiua eſt melior ad politiçãdum. Secũdo cũ dicit. (Cũ eniꝫ laborandũ ſit illis circa neceſſaria ⁊c̃.) ꝓbat ꝙ eſt optima: q2 nõ ꝯcupiſcitiua: dicẽs ꝙ hꝫ multitudo ꝓpter hoc ꝙ nõ hꝫ neceſſaria ad bene viuẽdũ neceſſe hꝫ itẽdere circa exteriora opera exteriꝰ in regione: ⁊ q2 operationibꝰ exterioribꝰ intẽdunt minus cõcupiſcũt aliena. Habitãtes eniꝫ exteriꝰ in regione itẽdẽtes ꝓprijs operibus nõ percipiũt diuitias ⁊ bona principantiũ: ⁊ q2 non aduertũt minꝰ cõcupiſcũt: imo magis delectabile eſt eis intẽdere negociationẽ circa ꝓpria q̃ itromittere ſe de republica aut ꝑncipatu etiã vbi tunc nõ cõtingit multuꝫ lucrari in ꝑncipatu vel republica: multitudo eni popularis magis intẽdit ⁊ appetit lucrũ ꝓpriũ q̃ honorẽ. Hoc eniꝫ eſt eis magis neceſſariũ ⁊ ſignũ eius: qḋ dictum eſt: ⁊ q2 multi tales antiquitus tyrãnides crudeles ſuſtinuerũt: et ſtatus paucoꝝ potẽtatus: ⁊ adhuc ẽt multi ſuſtinẽt cum nõ ꝓhibent̃ ab operibꝰ ꝓprijs: nec multũ auferĩ de ſubã coꝝ: ſic eniꝫ intẽdẽtes ꝓprijs operibꝰ: quidã eoꝝ faciliter fiũt diuites: aliȷ̃ vero nõ egẽtes ⁊ qui ſic aliena nõ cõcupiſcũt: meliores ſunt ad gubernãdũ: q2 minꝰ iſurgũt ⁊ minꝰ rapiũt: aut furant̃: hoc eniꝫ erat vna cã corruptiõis rerũ

publicarũ

publicarū determinata in q̄nto hui⁹. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preterea ſi qua cupido honorū eis ineſt: facile adimplet̄ per poteſtatem: quā in concionibus habent creandi magiſtratus ⁊ corrigendi delicta. Naȝ in q̄buſdam ciuitatib⁹: ⁊ ſi nō eligit populus magiſtrat⁹: ſed q̄dam per partes deputati ex omnib⁹: vt apud Mātineā: tamē ſatis eſſe putant ꝙ conſulēdi deliberādiqȝ habent poteſtatē: ac putandū eſt hanc eſſe tanq̄ formā aliquā popularis gubernatiōis: vt fuit quādoqȝ apud Mantineam.

¶ Probat idem ꝓpter hoc ꝙ nō eſt ambitioſa. Et p̄mo facit hoc. Secūdo cōcludit correlariū cū dicit. (Quapropter vtile eſt.) In p̄ma parte dicit: ꝙ ſi hō multitudo habeat aliquē appetitū honoris ꝙ neceſſe eſt: q̄ꝛ hoīes nāl'r honorē appetūt: vt apparet ſcđo rhetorice: appetitui eorū ſatiſfit per hoc quod in q̄buſdā rebuſp. popularib⁹ dn̄ium hȝ in eligēdo ⁊ corrigēdo principat⁹: quod eſt maximū: in alijs aūt popularib⁹ ſtatib⁹: q̄uis nō attigāt ad electionē p̄ncipatuū: cū p̄ncipatus ꝑ partes. hoc eſt p̄ticulares eligibiles ſunt ex oībus idifferēter: ſicut in mantinea: vbi hoc ſeruabat̄. In alijs aūt poteſtatē hȝ hō multitudo ſuꝑ conſiliū reipublice: qđ ordinat de oīb⁹: ⁊ hoc ipm qđ dn̄ium hȝ ſuper ipſuȝ cōſiliū multis eſt ſufficiēs ad ſupplendum appetitū p̄dictū: ⁊ eſt opinādū ꝙ iſta quedā ſunt. ſ. multitudinē habere poteſtatē in eligēdo ⁊ corrigēdo principatus: ⁊ ipſos attingere ad aliquos p̄ncipatus minores habere dominium ſuper conſilium eſt ſicut quidaȝ ornatus ⁊ bona diſpoſitio ſtatus popularis: ſicut fuit in ciuitate mātinea predicta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter vtile eſt p̄ri⁹ dicte populari gubernationi: ⁊ ita conſuetudo fuit eligere q̄deȝ magiſtrat⁹: ⁊ corrigere ⁊ iudicare oēs: magiſtratus aūt maximos geri per eos q̄ electi ſint ⁊ a cenſib⁹ maiorib⁹ maiores: vel a cenſib⁹ nullis: ſed per eos qui poſſunt.

¶ Concludit ad manifeſtationē eius: qđ dictū eſt: q̄ddam correlariū p̄mo. Scđo cuȝ dicit. (Neceſſe eſt aūt que ita gubernat̄ ⁊c̄.) aſſignat rōnē eius. Primo ergo dicit: ꝙ q̄ꝛ ea que dicta ſunt: ſunt ornatus q̄dam ſtatus popularis ⁊ bona diſpoſitio. Expō. Expediens eſt in predicta ſpē ſtat⁹ popularis: ⁊ cōſueuit obſeruari in ea agricultiuā multitudinē habere poteſtatē ſuper electione p̄ncipatus ⁊ correctione: ⁊ iudicare eos ſi errauerint ⁊ p̄ncipat⁹ maiores eligi ab ea ex eis q̄ hn̄t honorabilitates maiores vel v̄tutū vel diuitiarū: vel ex maioribus ſm̄ nobilitatem: aut nō eligi per eos qui habent tales honorabilitates magnas: ſȝ eos qui poſſunt intendere nō coacti indigentiam circa neceſſaria vacare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neceſſe eſt aūt que ita gubernat̄ reſpublica eam bene gubernari: nam magiſtrat⁹ ſemper ab optimis gerentur populo ita volente: neq̄ preſtantiorib⁹ inuidente: nobilib⁹ autē ipſis ⁊ preſtantib⁹ hic gradus ſufficiet: non enim ſuberūt alijs deteriorib⁹. Ipſi vero magiſtratus gerent iuſte: q̄ꝛ penam formidabūt: quoniam corrigere ad alios pertinet: cōpeſci enim ac nō licere facere q̄cquid quis velit vtile eſt: nā licētia agendi qđ quiſqȝ velit cuſtodire nō poteſt vnicuiqȝ hominū prauitatem.

¶ Aſſignat rōnē huius dicti p̄mo. Secūdo cū dicit. (Itaqȝ neceſſe eſt.) infert correlariū ex ipſa. In p̄ma parte dicit: ꝙ ſi hoc obſeruet̄ qđ dictū eſt: neceſſe erit in tali repu. optime gubernare: ex hoc enim multe vtilitates ꝯtingēt in rep. Primo q̄dem ex parte principis: ſic eniȝ magiſtratus per meliores regent̄: cū aſſumunt̄ ab aliqua honorabilitate: iteꝝ ex parte populi ꝯtingit populū ꝯſiſtere ⁊ nō inſurgere: nec ēt inuidere excellētib⁹ viris ⁊ inſignib⁹ ſufficiet hec ordinatio: ſi enim p̄ncipatus aſſumant̄ ab honorabilibus nō ſubijcient̄ deteriorib⁹ ipſis: ſi quidē eos nō ꝯtingit principari: iterū principātes magis iuſte p̄ncipabūtur cōſiderātes: ꝙ ſunt alij in rep. q̄ poſſunt corrigere eoꝝ delicta ſi iniuſte egerint. Hoc eniȝ expediēs eſt in tali ſtatu populari corrigere ⁊ ſuſpēdere delictū p̄ncipantiuȝ: ita ꝙ non liceat eis facere quodcūq̄ videbitur ipſis. Habens enim licentiā agendi quodcūq̄ videbitur ei nō habet potentiam obſeruandi ſȝ rationē exceſſus: qui ſunt in vnoquoq̄ hominum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaqȝ neceſſe eſt illud euenire qđ optimum eſt in rebuſpublicis: vt magiſtrat⁹ a preſtātiorib⁹ gerant̄ ſine vlla populi diminutione.

¶ Ex iſtis cōcludit correlarium dicēs: ꝙ ex his que dicta ſunt ſi obſeruent̄: neceſſariū eſt accidere in rebuſp. maximū ꝓfectū. ſ. bonos ⁊ iuſtos p̄ncipari: ⁊ nō delinq̄re: timētes punitionē ⁊ correctionē ⁊ multitudineȝ: vel min⁹ hr̄e q̄ debeat: eſt enim dn̄a maioꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod igit̄ hec popularium gubernationuȝ eſt optima patet: ⁊ qua de cauſa: quia ob talē aliquem eſſe populum.

¶ Cōcludit concluſionē principaliter intentam dicens: ꝙ manifeſtū eſt ex dictis: ꝙ hec ſpēs ſtatus popularis dicta eſt optima: ⁊ ꝓpter quā cauſaȝ: q̄ꝛ ꝓpter hoc ꝙ populus ex quo cōſtituit̄ optimus eſt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Ad conſtituendū aūt populū agricolam: tū leges q̄dam antiq̄tus apud multos late vtiliſſime ſunt: tum illud vniuerſal'r: ne liceat cuiq̄ habere plus agri q̄ menſuram certam: vel ab aliquo loco ad oppidū ⁊ ciuitatem.

¶ Declarat q̄b⁹ legib⁹ vtendū eſt ad ꝯſiſtentiā ipſi⁹: ⁊ diuiditur in partes q̄tuor ſm̄ q̄tuor leges: quas dicit expedire ad conſiſtentiā ipſius. ſcđa ibi. (Erat antiq̄tus ⁊c̄.) 3° cuȝ dicit. (Eſt aūt lex ⁊c̄.) 4° ibi. (Dirigere ēt ⁊c̄.) In prima dicit: ꝙ ad iſtituēdū populū agricultiuū i populari ſtatu p̄dicto ſunt vtiles quedā leges apud antiquos quoſdā poſite. Prima q̄dem nō licere poſſidere aliquem in ciuitate quātācūq̄ quātitatē terre: ſed ſm̄ mēſurā determinataȝ: nā ſi licere poſſidere quātācūq̄ poſſent acq̄rere. ⁊ ditarentur nimis: ⁊ nō remaneret populus agricola: aut ſi ꝑmittatur habere quantācūq̄ menſuram terre: nō tamē in loco ꝓpinquo municipio ciuitatis: ſed in remoto magis: h̄ eniȝ modo neceſſe haberet magis habitare in loco remoto a ciuitate q̄ in ipſa: ⁊ minus poſſet machinari ⁊ nocere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Erat antiquitus in multis ciuitatib⁹ lege cautum non licere venditionem facere bonorum prime hereditatis.

¶ Ponit ſcđaȝ legē ⁊ dicit: ꝙ antiq̄tus ſtatutū fuit in multis ciuitatib⁹ ⁊ lege ordinatū: ꝙ aliq̄d qđ ad ꝓpoſitū expedit. ſ. nō licere vēdere vel alienare p̄mas ſortes heredita-

tam quas acceperunt a ꝓgenitoribus: ſicut filijs iſrael nõ licebat ſm legem alienare ſimplr hereditates: ſ3 tñ obligare ad tẽpus: ſic eni3 ꝑ alienationẽ poſſeſſionũ aliq̃ non efficiebãtur pauperes: nec alij per acquiſitionem ditiores preter ꝓportionem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt aũt lex quã dicunt Oxyli fuiſſe: ne liceat cuiq̃ fenerari ſuꝑ aliq̃ fundi ꝑte quã qs hẽt.

¶ Ponit tertiã dicẽs: ꝙ eſt q̃daz alia lex quã dicunt fuiſſe Oxyli legiſlatoris que eãdẽ potẽtiã cũ precedẽti. ſ. nõ mutare aliqd ſuꝑ portionẽ terre quã aliqs hab3: nec ẽt ipſaz poſſe obligare: ⁊ eſt eadẽ rõ iſtius legis ⁊ p̃cedẽtis: niſi ꝙ iſta magis reſtringit q̃3 illa: illa enim prohibet alienationem terre ſimplr in qua trãſfertur dominiũ: iſta aũt obligationẽ retẽto dñio etiã. ¶ Deinde cu3 dicit.

¶ Dirigere etiã op3 Aphytalarũ lege: eſt enim vtilis ad id qđ dicim⁹: illi enim quãq̃ ſint permulti: poſſideant aũt exiguam regionẽ: tñ oẽs agricole ſunt: qm̃ p̃cia ꝯſtituũt nõ totarũ poſſeſſionũ: ſed ꝑ tales ꝑtes diuidẽtes: vt ẽt pauperes faciliter eas p̃cijs ſuꝑare poſſint.

¶ Ponit quartã dicẽs: ꝙ adhuc o3 populũ agricolã dirigere ſm leges ⁊ ſtatuta Aphytalarũ. i. illius gẽtis: ipſa enim vtilis eſt ad hoc: illi enim q̃uis multi exiſterẽt ⁊ haberẽt paucã terrã: oẽs erãt agricultores: illi eni ſi haberẽt terras vel poſſeſſiones vltra determinatã mẽſurã in lege dabãt ad preciũ vel ad cenſum pauperib⁹: vel nimis habẽtibus nõ totam: ſed diuidentes eas ſm aliquas partes: ⁊ retinebant ſibi quantũ determinatu3 erat a lege: reſiduum tradentes ſm dictũ modũ: vt ſic etiam pauperes per terram acceptam ad cenſum aliqualiter venirent ad aliquez exceſſum diuitiarum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Poſt agricolarũ multitudinẽ optim⁹ eſt populus vbi paſtores ſunt: ⁊ viuunt ex animalibus. In multis vero hec cũ agricultura cõuenientiam habet: vtriq̃ enim corporib⁹ exercitati ad bellicas expeditiones vtiliſſimi ſunt ac potentes ſub diuo conſiſtere.

¶ Declarat qualr multitudines populares alie ſe habent ad iſtã: ⁊ diuidit in duas. In p̃ma declarat ꝙ multitudo paſtoralis melior eſt poſt iſtã. In ſcđa cum dicit. (Cetere vero ⁊c̃.) declarat ꝙ oẽs alie deteriores ſunt ipſa. In prima dicit ꝙ optima multitudo popularis poſt agriculiuã eſt illa: que eſt ex paſtorib⁹ viuentib⁹ ex pecudib⁹. In multis enim ꝯſilr ſe h3 ad agriculiuã: ſicut enim illa neceſſe h3 īmorari extra ciuitatẽ circa agriculturam: ſic iſta circa cuſtodiã ⁊ ꝓcurationẽ aĩaliu3: iterum iſta multitudo eſt magis exercitata in actionib⁹ bellicis ſm habit⁹: ſunt enĩ exercitati in cuſtodiẽdo a lupis ⁊ latronib⁹: iterũ corpora hñt bñ diſpoſita: ⁊ ſunt fortes ſ3 corp⁹: aſſuefacti frigoribus ⁊ exercitati circa venationes: tales autez bñ diſpoſiti ſunt ad act⁹ bellicos. vñ Uegetius in libro de re militari dicit meliores milites eligẽdos eſſe ex venatorib⁹ ⁊ carnificib⁹ ⁊ fabris malleatorib⁹. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Cetere vero multitudies q̃ſi omnes: ex qb⁹ alij ſtat⁹ populares cõſtãt multo q̃3 hi deteriores ſunt. Nã opificũ q̃dẽ ac forẽſiu3 ⁊ mercenariorũ vilis eſt vita: nulliũq̃ virtutis op⁹.

¶ Declarat ꝙ alie multitudines deteriores ſũt multo iſta ⁊ diuidit in duas ſ3 ꝙ hoc ꝓbat ꝑ duas rõnes. Quarũ ſecundã ponit cu3 dicit. (Et iſup.) In p̃ma dicit ꝙ oẽs alie multitudines popularis ſtatus: puta mercenariorũ in ſuis operationib⁹ ⁊ forenſis: que negociat̃ circa forũ venaliu3 ⁊ viliũ perſonarũ: que locat opera ſua mercede ſunt multo deteriores his que dicte ſunt: parum enim participant de vita: que eſt ſm rationẽ: ⁊ nulle operationes eorũ ſ3 ꝙ hõ ſunt exercitantes ad virtutem. Contrariũ autẽ inueniturin p̃dictis multitudinib⁹. quare iſte ſunt multo deteriores illis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et iſuper q2 hõ gen⁹ hoīu3 circa forũ v2bẽq3 vt ita dixerim: aſſidue heret: faciliter cõciones agitat: at agricole q2 ſparſi3 habitant ꝑ agros: neq3 in vnum coeũt faciliter: neq3 ſimiliter indigent hõ congregatione.

¶ Ponit ſcđa3 rõnẽ dicẽs: ꝙ p̃ter illđ qđ dcñ eſt: multitudo forẽſis mercenaria: q̃ circa municipiũ ciuitatĩ morat̃: vt in pluribus volũt facere ꝯgregatiões: in qb⁹ colligatiões ⁊ ꝯſpiratiões faciũt ꝯ̄ p̃ncipẽ: ⁊ ẽt ꝑuerſe ſentẽtiãt ꝓꝑ hoc qđ ab ipſis ꝯgregatiõib⁹ lucrũ recipiũt. Iſta aũt ſunt corruptiua reipu. ⁊ iđ peiores ſunt ad gubernãdũ: terre cultores aũt q habitacula hñt diſp̃ſa ꝑ regiões iuxta terras q̃s excolũt nõ ꝯueniũt libẽter ad hõ ꝯgregatiões: q2 ꝑ hoc retardarent̃ ab operib⁹ neceſſarijs: nec idigent ſilr hac ꝯgregatione propter h̃ ꝙ magis habent ad vitam neceſſaria curare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quib⁹ vero contingit ſitũ regionis talẽ eſſe vt longe diſtent ab v2be: in his facile eſt popularẽ ſtatũ laudabilẽ conſtituere ac rempublicam: vt enim ipſa compellit̃ multitudo q̃ſi colonias per agros efficere.

¶ Cõcludit ex p̃cedẽtibus: vbi cõtingit fieri bonã rẽp. popularẽ. Et p̃io facit h̃. Scđo ꝯcludit documẽtũ cũ dicit. (Quare etſi.) Dicit igit̃ p̃ ꝙ ſi in aliquo loco regio ſic ſit diſpoſita aut terra cultiua multũ remota ſit a municipio ciuitatis. facile eſt in illa ciuitate bonũ ſtatũ popularẽ facere ⁊ iſtituere. Cui⁹ rõ eſt: q2 multitudo agricolarũ cogit̃ edificare magis remotis a ciuitate ⁊ hitare in illis: ꝓꝑ qđ raro veniẽt ad ꝯgregatiões: ⁊ iđ ꝯ̄ p̃ncipãtes nõ machiabunt̃: ⁊ ipſi p̃ncipãtes ĩ pace p̃ncipabũt̃. ¶ Deide cũ dic̃.

¶ Quare ⁊ ſi forenſis turba ſit tamen conciones in populari ſtatu nõ faciet abſq̃ multitudine illa: que per agros habitat.

¶ Cõcludit documẽtũ q̃ſi ad remotionẽ obiectionis que poſſ3 fieri. Diceret. n. aliqs ꝙ q̃uis agricole nõ multũ curent venire ad ꝯgregatiões ꝓꝑ cã3 p̃dictã: forẽſis tñ multitudo ⁊ mercenaria nolẽt frequẽter facere ꝯgregationes ⁊ icidet icõueniẽs ꝯtra p̃dicta: q̃ſi ad hui⁹ remotionẽ dic̃: ꝙ ſi turba forenſis: ⁊ mercenaria ſepe velit cõgregari: expedit ordinari ꝑ legẽ vel tenere ꝑ ꝯſuetudinẽ non facere ꝯgregatões aliquas: in qbus habeãt poteſtatẽ de magnis non vocatis illis: qui habitãt extra ciuitatẽ in regione: ex hoc eni3 ſequunt̃ duo cõmoda. Primũ ꝙ pauciores erũt ꝯgregatiões: illi enim nõ ſepe cõuenire poſſunt ꝓpter remotũ ⁊ neceſſaria. Scđo q2 iſti min⁹ malitioſi ſunt ⁊ meliores vt frequẽtius reprimunt aliqualiter malitiã ⁊ aſtutiam fortaſſis multitudinis.

Quomodo ergo conſtituẽda ſit optima illa: ac prima popularis gubernatio dictũ eſt: p3 ẽt q̃o alie: ſubſequẽter eni eſt deſcẽdẽdũ: ⁊ deterior ſemper multitudo ſeparãda. Lec. V.

¶ Poſtq̃

¶ Poſtq̄ ph̄s declarauit: ex qb⁹ ⁊ quō inſtituēda eſt optima reſp. popularis declarat ex qbus ⁊ quō ſunt iſtituēde alie ſpēs ipſi⁹ deteriores vel inordinatiores: ⁊ circa h̄ duo facit. Primo eniȝ breuiter tāgit ex qbus ⁊ quō iſtituanť p̄dicte ſpēs. In ſcd̄a cū dicit. (Poſtremā ⁊c̄.) iſiſtit circa vltimā ⁊ iordinatiſſimā. In p̄ma pte dicit: ꝙ ex predictis manifeſtū eſt quō inſtituenda ſit optima reſp. popularis quātū ad bonā ordinationē ⁊ p̄mā ſ̄ȝ nāȝ. Ex quo pōt ēē manifeſtū quō alie ſpēs ipſi⁹ ſint iſtituēde: ſi eniȝ optima reſp. popularis ex multitudine optima iſtituēda eſt: ⁊ ſ̄m ordinationē optimā ſibi cōueniētē: cū alie deficiāt ab ipa quedā min⁹: ⁊ q̄dā plus: manifeſtū eſt ꝙ opȝ trāſgrediendo ⁊ a bona multitudine deteriorē accipiēdo multitudinē: ⁊ a recta ordinatione permittēdo maiorē iordinationē ſ̄m plus ⁊ min⁹: ita ꝙ minus iordinata rep. popularis poſt p̄mā ſit ex multitudine min⁹ iordinata: ⁊ magis iordinata ex magis iordinata: ⁊ maxīe iordinata: puta vltia ex maxīe iordinata: ſic. n. differūt ſpēs ſtat⁹ popularis ſ̄m ꝙ apparuit in q̄rto hui⁹. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Poſtremam vero ſpēm: q̄z omnis multitudo ad illam recipiť: neq̄ȝ cuiuſcūq̄ȝ ciuitatis ē eam perferre: neq̄ȝ facile p̄manere eam: niſi legib⁹ ⁊ morib⁹ bene ſtabilitam. A qb⁹ ṽo labefactari cōtingat: ⁊ hanc ⁊ alias reſpublicas fere dictū eſt p̄i⁹ in plurimis.

¶ Inſiſtit circa vltimā: ⁊ p̄mo tāgit ꝙ nō eſt bene māſiua de ſe. Secūdo cū dicit. (Sed ad ⁊c̄.) declarat ex qb⁹ maxīe ꝯtingit eā firmare. In p̄ma dicit: ꝙ vltima ſpēs popularis ſtat⁹ nō pōt bn̄ ſuſtineri a tota ciuitate: puta a diuitib⁹ ⁊ pauperib⁹: nobilib⁹ ⁊ ignobilib⁹: niſi ſit bn̄ ordinata legib⁹ ⁊ cōſuetudinib⁹ ꝯuenietib⁹ ei. Et rō hui⁹ eſt: q̄z in hac rep. populari tota multitudo: q̄cūq̄ ſit in ciuitate p̄ncipať ſicut aliq̄s vnus: ⁊ ſ̄m ꝙ ei videť. Nūc aūt hȯ multitudo quātū ad maiorē ſui partē ip̄rudēs eſt ⁊ iordinata ⁊ in operib⁹ ſuis ſeq̄tur ip̄etū magis q̄ rōnē: pp̄ qd̄ opp̄rimunt maiores ⁊ meliores ⁊ corrūpūt iudicia: ex quo ꝯtingit corruptio reip. Que aūt ſunt q̄ poſſunt corrūpere hāc rēp. ⁊ ēt alias reſp. in vl̄i ⁊ in p̄ticulari dicta ſunt p̄ius pro maiori p̄te fere: dicit aūt fere: q̄z poſſunt eſſe aliq̄: que p̄ius nō tangebanť. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed ad conſtituēdam hanc popularē gubernationē ⁊ ad populuȝ roborādū conſueuerūt p̄ſidētes recip̄e cōplures ac ciues efficere non ſolū legitimos: verūetiā ſpurios ex quouis ciue. i. ſiue ex p̄re ſiue ex matre: omne enim hoc huic populo magis cōueniēs eſt.

¶ Oſtēdit per que ꝯtingit firmare hȯ rēp. Et diuidiť in p̄tes duas: q̄m p̄mo docet p̄ que ꝯtingit eā firmare intēdēdo ipſaȝ. Scd̄o cū dicit. (Eſt aūt opus.) per que ꝯtigit eā firmari remittēdo. Circa p̄muȝ ponit q̄tuor obſeruāda: p̄ que cōtingit eā firmare in cōdēdo. Scd̄m ponit cū dicit. (Inſuper.) Tertiū cū dicit. (Preterea tyrānica.) Quartū cū dicit. (Ut ſine metu ⁊c̄.) Circa p̄mū ponit p̄mo documētū illud. Scd̄o cum dicit. (Cōſueuerūt igiť ⁊c̄.) docet ip̄m moderari. In p̄ma dicit ꝙ p̄ncipes in hac rep. ad faciēdū eā firmiorē: ⁊ ad faciendū multitudinē popularē valde potentē ꝯſueuerūt coadiungere plurimos extraneos: ⁊ aliq̄n aliquos qui nō ſunt legitimi ciues: ſed ſpurij q̄ ſunt ex alterutro ciue patre vel matre: hoc enim cōueniēs eſt huic reipublice: plurib⁹ eniȝ adiūctis reipublice fortior eſt multitudo: fortior aūt exiſtēs magis pōt rep̄rimere exceſſus diuitū ⁊ volētiū tyrānizare. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Conſueuerunt igitur hi qui populos ducūt ita conſtituere: opȝ tamē id facere quoad exuperet nobiliuȝ mediorūq̄ȝ multitudinē: neq̄ȝ vltra progredi: nam ſi tranſcēdunt turbationē efficiunt rēpublicā: ac nobilitatē exaſperando magis irritant: q̄ cauſa ſeditiōis fuit apud Cyrenē. Paruum. n. inconueniēs cōniuēdo trāſitur: magnū ṽo in oculis heret.

¶ Declarat qualr̄ moderādū eſt iſtud documētum: q̄z nō quocūq̄ mō obſeruatū expedit dicēs: ꝙ ductores populi ꝯſueuerūt facere: ſicut dictum eſt: hoc tn̄ aliqualr̄ expedit aliqualr̄ aūt nō: quādiu. n. poteſtas diuitū ⁊ nobiliū ⁊ medioꝝ iter diuites ⁊ pauperes excedit poteſtatē ipſi⁹ multitudinis: expedit adiūgere extraneos vſq̄ quo potētia multitudinis excedat: ſed vltra hoc notabilr̄ adiungere q̄ plurimos nō ſimplr̄ expedit pp̄ duo. Prio q̄z ſi numerus aduenaꝝ excedat multū: accidit rēpublicā magis inordinatā ēē: q̄z extranei adiūcti aut ip̄rudentes ſunt ⁊ ſine ṽtute: vt in plurib⁹: aut non aſſuefacti in ordine reipublice: ⁊ ſō ipſis habitis addiť q̄dē ad potētiā ⁊ ad idiſcretionē. Exceſſus aūt potētie ſine diſcretione rēp. corrūpit. Scd̄o q̄z cū multi extranei adiungunť turbanť nobiles ⁊ iſignes ⁊ magis grauiter ſuſtinēt rēp. pp̄ hoc ꝙ deteriores ipſis aſſumunť ad dn̄iuȝ reipublice: ⁊ hec fuit cā ſeditiōis facte in rep. Cyrenēſiuȝ. ſ. notabilis mul[ti]do multitudini aſſūptoꝝ ad rēp. ſi eniȝ pauci adiūcti fuiſſent: nō eēnt ita notabiles: nec ita curarēt. Paruū. n. malū negligiť: q̄z illud qd̄ eſt paruū reputatur quaſi nihil. q̄z p̄priuȝ ineſt ei: aut q̄z oio nō cognoſciť: magnū aūt magis eſt manifeſtū p̄pter qd̄ magis curať. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Inſup̄ talia conſtituta vtilia ſunt ad popularē ſtatum huiuſmodi ⁊ ad populi corroborationē: q̄lia Caliſthenes Athēis factitauit: quo populi gubernationē augeret: ⁊ apd̄ Cyrenē qui populū conſtituerūt. Tribus enim alie cōſtituende ſunt plures ⁊ ſoliditates priuatorū ſacroruȝ redigēde ſunt ad pauca ⁊ publica: ⁊ cuncta diligenter excogitāda: quo q̄ maxime oēs ſimul admiſceanť familiaritates cōuerſationeſq̄ȝ prime diſiungantur.

¶ Ponit ſcd̄ȝ documētū dicēs: ꝙ p̄ter hec iſtituta vel ſtatuta que Caliſthenes iſtituit Athenieſib⁹ ad agēdum vel fortificādum ſtatū popularē ipſoꝝ ſunt ꝯuenietia ad firmandū p̄dictā rēp. ſilr̄ ⁊ illa q̄ iſtituerūt popularis reipu. cōditores circa Cyrenē. Unū q̄dē eoꝝ eſt: ꝙ alique trib⁹ de nouo faciēde ſunt in ciuitate per aliquoꝝ eiuſdē generis receptionē ⁊ ſe exiſtētes augmentāde ſunt per cōiugia. Secūdū ṽo ⁊ ꝙ ſocietates circa aliqua particularia ⁊ p̄pria plures exiſtētes reducēde ſunt in paucas ⁊ cōes magis: ita vt ſint pauciores ſ̄m numeꝝ ſoliditates: plurium autē holuȝ: ⁊ ſic oia ſunt excogitāda: vt oēs adinuicē in ciuitate ſint p̄mixti: vl̄ ſ̄ȝ trib⁹ qd̄ ſit p̄ ꝯiugia vel p̄ ſodalitates: qd̄ vel p̄ ꝯuerſatiōes vl̄ ꝯgregatiōes cōes: ſic. n. magis adinuicē erūt vniti p̄ dilectionē: ⁊ p̄ ꝯn̄s fortiores: q̄z oīs ṽt⁹ ꝯiūcta fortior eſt ſeipſa diuiſa: tn̄ h̄ faciēdo obſeruandū eſt: ꝙ eedē leges ⁊ ꝯſuetudines ꝯſueneť nunc ⁊ p̄ri⁹: ſi enī mutatis tribub⁹ ⁊ ſodalitatib⁹ mutarenť leges ⁊ ꝯſuetudines neċe eēt rēpublicā mutari: q̄z leges ⁊ ꝯſuetudies in republica inſtituēde ſunt ſ̄ȝ ordinē ad rēpublicaȝ: ſicut dicebatur in tertio libro. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preterea tyrānica machinamēta omnia videntur eſſe popularia: ceu licentia ſeruoꝝ ⁊ mulierū ⁊ puerorum.

¶ Ponit tertiū dicēs: ꝙ cū his ſtatuta tyrānoꝝ videntur eſſe vtilia ad ſtatū popularē hꝫ: q2 iſte ſtatꝰ eſt: ſicut q̄daꝫ tyrānis: ſicut licētia ſeruoꝝ: hoc eſt ꝑncipatus ſuꝑ ſeruos: ſilr̄ ꝑncipatus ſuꝑ mulieres ⁊ ſuꝑ pueros corā qbꝰ ꝯpetat actio ſeruis ꝯtra dn̄os: ⁊ mulieribꝰ ꝯtra viros: ⁊ pueris cōtra parētes: iſta enim iſtituūt tyrāni: vt per hoc magis habeāt beniuolētiā pueroꝝ: mulierū ⁊ ſeruoꝝ: que ſunt magna pars ciuitatis. ⁊ per eādē rōnē hoc expediēs eſt ī predicta populari republica. ¶ Sed intelligēdū ꝙ hoc vtile eſt vſqꝫ ad aliqd: nō aūt quantū ad oīa: inſtituere enī ꝑncipatꝰ ꝑdictos corā qbꝰ ꝯpetat actio mulieribꝰ ſeruis ⁊ pueris quantū ad oīa que poſſent ꝓponere ꝯtra viros dn̄os ⁊ parētes ꝯueniēs eſt ⁊ diuidere ciuitatē: tn̄ inſtituere aliqs ꝑncipatꝰ corā qbꝰ ꝯpetat actio ꝯ ꝑdictos: tn̄ q̄tum ad pauca: ⁊ magna nō eſt icōueniēs in iſta rep. q̄uis ſimplr̄ incōueniens ſit ⁊ maluꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ut ſine vllo metu viuāt vt velint: ꝑmulti. n. hꝰ ſtatū ciuitatis amabant: cū pleriſqꝫ dulciꝰ ſit diſſolute viuere q̄ꝫ modeſte.

¶ Ponit quartū dicēs: ꝙ adhuc ad firmādū ſtatū popularem talem vtile eſt: ꝙ ꝑncipātes in ea diſſimulēt viuere ſubditoꝝ vt volūt nō puniēdo malas actiones oēs voluntarias: hoc enī multū auxiliaꝛ̄ tali reip. q2 multum delectabiliꝰ eſt iordinate viuere q̄ꝫ tēperate ⁊ ſm̄ vtutem. Homines enīꝫ vt in pluribus a rōne recta deficiūt. Ad defectionē aūt rōnis ſeqtur viuere ꝑter rōneꝫ ⁊ ordinē: pauci aūt ſequūtur rōnē rectā: ⁊ iō pauci tēperate aſſueſcunt viuere: multi aūt iordinate: ⁊ iō delectabiliꝰ eſt pluribꝰ iordinate viuere: q2 magis aſſueſcūt: ⁊ ideo magis diligunt rēp. in qua ꝑmittunꝛ̄ in delectationibꝰ viuere. Et eſt notādum ꝙ nō dicat phꝰ ꝙ ꝑapiēdū ſit in iſta rep. q̄ltūcūqꝫ ſit male ordinata viuere vt quis voluerit: nec ēt ꝑmittendū cū ſcitū fuerit: ſed diſſimulāduꝫ qd̄ minꝰ eſt. In nulla enīꝫ ſocietate boīuꝫ ſi dꝫ manere precipiēdū eſt hoc: nec permittēdū vſquequaqꝫ ⁊ paſſim: ſed diſſimulādū qn̄qꝫ ꝓpter qualitatē perſone: vel alicuiꝰ alteriꝰ circūſtantiarū: ⁊ ideo rōnabilr̄ dixit Cōmētator ſuꝑ ſeptū ethicoꝝ. illuꝫ nō eſſe veꝝ legiſlatorē: ſꝫ corruptorē magis: qui tales delectationes ſequēdas lege ſtatuit vel permiſit paſſiꝫ: ſicut fecit Macometus: ꝓꝑ qd̄ in breui tēpore adheſerunt legi ipſius multi: quia delectabilius fuit eis viuere inordinate q̄ꝫ ſm̄ ordinem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt autē opus legis poſitoris: ⁊ eoꝝ qui volunt ſtatū aliquem talē conſiſtere: nam vt conſtituaꝛ̄ talis ſtatꝰ non magnū negociū eſt: neqꝫ ſoluꝫ: ſed magis vt ſeruetꝛ̄: vno enim vel duobus vel tribꝰ diebꝰ permanere quomodocūqꝫ gubernantibꝰ haud difficile eſt: q̄ꝓpter opꝰ eſt ex his: quas ſupra retulimꝰ cōſeruationibus: ⁊ corruptelis rēpublicarū cautelaꝫ aſſumere cauēdo: que corruptura ſunt: ac leges tales ponēdo: ⁊ ſine ſcripto: ſcriptaſqꝫ cōſeruationes ſtatꝰ maxime cōprehēdant: neqꝫ putare id eſſe populare: neqꝫ paucoꝝ potētie: qd̄ efficiat ciuitateꝫ: maxime a multis vel a paucis gubernari: ſed ꝙ q̄ꝫ plurimū tēpus.

¶ Docet ex qbꝰ firmāda eſt per remiſſionē magis: ⁊ circa hoc ꝑmo tangit ꝑeminētiā huiꝰ vie ad precedentē. Scd̄o cū dicit. (At nūc hi.) ponit documēta. In prima dicit ꝙ ad legis poſitorē: ⁊ ad eos q volūt ꝑmanere rēpublicam iſtā talē qualē pertinet nō multuꝫ laborare iſtituēdo magnū opꝰ: neqꝫ ſolū. i. nullū intēdēdo eaꝫ: ſed magis ptinet ad eos laborare vt ſaluenꝛ̄ plurimo tp̄e: nō. n. difficile eſt rēp. qualēcūqꝫ ordinatā ꝑmanere pauco tp̄e vno vel paucis diebꝰ: ſed difficillimū eſt ipſaꝫ manere multo tp̄e: ⁊ iō opꝫ reducere ad memoriā q̄ ſunt ſaluātia ⁊ corrumpētia reſpublicas: de qbꝰ ꝯſideratū eſt in q̄nto: ⁊ ꝑ ea tētare q̄uo ſaluetꝛ̄ reſpublica: fugiētes ea q̄ corrūpūt ipſā: ⁊ iſtituētes leges ⁊ ꝯſuetudines nō ſcriptas ⁊ ſcriptas: in qbꝰ cōprehēdunꝛ̄ illa q̄ ſaluēt eandē: ⁊ nō dꝫ aliquis credere: ꝙ illud ſtatutū ſit magis populare vel paucoꝝ potētie: qd̄ maxie facit ciuitatē populariter viuere vel ſm̄ ſtatū paucorū: ſꝫ illa que faciunt eā permanere plurimo tēpore: ſicut phꝰs ſcripſit ꝑiꝰ in quinto: vbi dixit multa eorū: que videntur popularia ſoluūt populares ſtatus ⁊ paucoꝝ: ſi igitur illa expeditiora ſunt: per que magis contingit ſaluari ſtatum populareꝫ: talia autē ſunt remittētia vel que attendūtur ſm̄ remiſſionem. ¶ Deinde cū dicit.

¶ At nūc hi qui ſunt potētes in populis gratificantes multitudini: multa populariter agūt per publicationes bonoꝝ in iudicijs factas: quare opꝫ eos qui curam ſalutis habēt reipublice contra moliri: leges ponēdo: vt dānatorum bona ſacra ſint: ⁊ nō in publicū: ſed in ſacrū referanꝛ̄. Hec enim lex nihilominꝰ iniurias cōpeſcet: nā pena eadē erit. Populus aūt minus cupide dānabit: cū nihil ſit vtilitatis ex dānatione ſuſcepturus.

¶ Ponit documēta que attēdunꝛ̄ penes remiſſionē ipſiꝰ: ⁊ circa hoc ꝑmo ponit documētū ſumptū ex diſtributiōe cōium acceptoꝝ ex cōdēnatione. Scd̄o cuꝫ dicit. (Inſuper ⁊c̄.) documētū aliud ſumptū ex his que ſunt attēdēda circa publicas vindictas. Tertio cū dicit. (Cuꝫ v̄o poſtreme ⁊c̄.) ponit alia que accipiūtur ex his que circa congregatiōes ⁊ iudicia ſunt ſeruāda. In ꝑmo dicit ꝙ illi qui ſunt ductores populi q intēdūt hr̄e grām ipſiꝰ multa inſtituunt in ſtatu populari faciēda in iudicijs ad vtilitatem pauperū apparentē ⁊ damnū diuituꝫ: puta ꝙ illa que obueniunt ex ꝯdēnatione aliquoꝝ diſtribuātur multitudini pauperū: ꝓpter qd̄ ꝯtingit multitudinē male quādoqꝫ ſentētiare ꝓpter dilectionē pecunie: ⁊ iō opꝫ illuꝫ q habet cordi ſaluationē popularis ſtatus obuiādo contrariū intēdere ⁊ ordinare lege vel ſtatuto: ꝙ nihil eorū que confiſcantur ex bonis condēnatorū diſtribuatur multitudini: ſed dedicetur deo ⁊ fiat ſacrū. Ex hoc enīꝫ cōtinget: ꝙ iniuſta volētes agere nō minus dubitabunt q̄ꝫ ſi deberent diſtribui multitudini: equalia enim amittēt modo vtroqꝫ: ⁊ iterū multitudo minus corrumpet iudicia ⁊ ſententias circa ea: circa que iudicatura eſt nō ſperans inde lucrum aliquod accipere. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Inſuper publicas accuſatiōes q̄ꝫ rariſſimas facere magna pena conſtituta aduerſus eos q falſo accuſarint: nō enim populares in iudiciū vocare conſueuerūt: ſed nobiles: oportet aūt erga ſtatū reip. quantū fieri poteſt: oēs reddere beniuolos: qd̄ ſi id fieri nequeat ſaltē conari ne hoſtes exiſtimēt eos qui gubernant.

¶ Ponit

¶ Ponit documentū qd̄ ſumit̄ ex his q̄ obſuāda ſūt circa publicas vindictas. Circa qd̄ eſt itelligēdū ꝙ cū pene q̄ntitas debeat rn̄dere q̄ntitati delicti ſm legē iuſticie: delictorū aūt q̄dā ſūt occulta: q̄daꝫ aūt manifeſta ⁊ publica: opꝫ penā aliqn̄ eē occultā: aliqn̄ aūt manifeſtā: occultoꝝ .ſ. occultā: ⁊ publicoꝝ publicā: hoīes aūt nālr̄ magis verēt̄ publicā: ꝯtigit aūt qn̄qꝫ ꝙ in ſtatu populari mltitudo ꝓ minori ⁊ occulto delicto iducit publicā penā: ex q̄ ꝯtingit inimicitias fieri īter ciues: ⁊ h̄ eſt qd̄ ꝓhibꝫ ph̄s in hoc documēto di. ꝙ expedit ad ſaluationē reip. publicas vīdictas cauere: puta fuſtigationē ⁊ eiectionē a repu. vel ad minus valde paucas facere: ꝓhibēdo eos q tales faciunt vel ſcribūt timore magni dānı: tales eni vīdictas publicas magl' aſſueuerūt populares īdicere ꝯ̄ īſignes q̄ꝫ ꝯ̄ populares: pp̄ qd̄ ꝑiculoſiores ſūt. vn̄ dic̄ ph̄s: q2 ſūt p̄n° magne diſſenſionis: q2 ſm ph̄ꝫ in 5° pol°: totalr̄ īſignuū diſſenſiones coaſſumere faciūt ⁊ totā ciuitateꝫ: ⁊ p̄us dixerat de diſſenſione dn̄oꝝ loquēs ꝙ oꝫ ſubditos vereri ⁊ diſſoluere ꝑſidia ⁊ potētū diſſenſiōes. expedit .n. ī rep. ciues oēs ſi poſſ̄e ē beniuolos eē: ſi āt nō ē poſſ̄e admin° cauere ne hoſtes videāt̄ ſubditis: facere aūt tales publicas vindictas mltas ꝑncipiuꝫ eſt maliuolentie: ⁊ iō vitāde ſunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū v̄o poſtreme ille ſpēs gubernationū popularıū in multitudine cōſiſtant: ac difficile ſit vt cōcionib⁹ vacare poſſint ſine alicuius mercedis ſuſceptiōe: hoc aūt niſi redditus habeat ciuitas maxime inimicū eſt preſtātibus viris: nā ex tributo ⁊ publicatione bonoꝝ ⁊ ex iudicioꝝ iprobitate neceſſe eſt ꝓuenire ꝙ mltas iā reſpu. ſubuertit: vbi ergo publici redditus nō ſunt facere opꝫ conciones raras ⁊ iudicia magna quideꝫ: ſed paucis diebus duratura. Hoc aūt confert ad illud qd̄ non formidabunt ipenſas opulenti: ⁊ diuites nō capiēt mercedē iudicij: ſ; paupes. Cōfert ēt ad recte iudicādū multo magis. Nam qui magna patrimonia habēt multis dieb⁹ abeſſe nolūt a rebus ſuis. Modicū v̄o abeſſe tempus non moleſte ferunt.

¶ Poſt documēta ſūpta ex his: q̄ accidūt circa ꝯgregationes ⁊ iudicia: ⁊ circa h̄ p̄ facit qd̄ dictū eſt. Scd̄o cū dicit. (Per talē aliquē modū ⁊c̄.) iducit exēpla ad manifeſtationē quorūdā dictoꝝ. Circa p̄m̄ declat p̄ q̄lr̄ ſe habēdū ē quantū ad ꝯgregationē ⁊ iudicia vbi nō exiſtūt redditus. Scd̄o cū dicit. (Ubi v̄o publici ſūt reddit⁹ ⁊c̄.) q̄lr̄ ſe habēdū ē vbi exiſtūt. In p̄° pte ipſe dicit ꝙ vltia ſpēs popularis ſtat⁹: de q̄ nūc eſt ſmo eſt mltoꝝ hoīum: q̄m ipſi oēs cōicant ⁊ difficile eſt oēs ꝯgregari ſine mercede. multos eni paupes ꝯgregari ſine mercede difficile eſt: mercedē āt dare oīb⁹ vbi reddit⁹ nō ſūt: nō pt̄ eē ſine ꝑiudicio diuitū. Neceē ē .n. mercedē tribuere ex his q̄ iferūt̄ ab illis: vel q̄ accipiūt̄ ab eis depauperādo eos: ⁊ ex h̄ fiūt mala iudicia maloꝝ pp̄ q̄ deſtructe ſūt mlte reſp. populares: oꝫ ī populari ſtatu: in quo nō ſūt reddit⁹ cōes q̄ꝫ pauciſſimas ⁊ tātū neceſſarias facere ꝯgregatiōes ⁊ iudicia fieri gdē ex multis: ſ; paucis diebus: ⁊ iſtud gdē expedit pp̄ duo: ſi .n. fiant pauce ꝯgregationes pauciora expēdent̄ in ipſis: ⁊ diuites nō timebūt paucas expēſas: q̄ꝫuis ipſi nō accipiūt: ſ; paupereſ tm̄. Scd̄o q2 multo meli⁹ ſi cōueniāt mlti ⁊ iſignes ⁊ paupes iudicabūt ſm legē iuſticie: pl'es aūt poterūt ꝯuenire ſi pauce fiāt ꝯgregationes: diuites .n. vbi non lucrent̄ nec honorē reportāt volūt dimittere ꝓpria multis dieb⁹ vel ſepe: pauco aūt tpe magis ſuſtinent. ¶ Deinde cū .d.

¶ Ubi vero ſunt redditus publici nō id facere qd̄ nūc magni quidā in populo faciunt. Superflua eni diuidunt ac ſimul capiunt: moxqꝫ rurſus indigent eiſdeꝫ. Eſt enim pauperibus ceu vas perforatū huiuſmodi emolumentum.

¶ Declat q̄uo ſe hn̄dū ē vbi reddit⁹ exiſtūt: ⁊ p̄ gd cauēdū eſt. Scd̄o cū dicit. (Sꝫ opꝫ eū.) gd ſit obſeruādū. In prima dicit ꝙ ī ſtatu populari vbi reddit⁹ ſūt: cauēdū ne fiat illō qd̄ ductores ppl'i vl' ꝓcuratores in ea ꝯſueuerūt facere. Illa eni q̄ obueniūt diuerſis tpib⁹: cū obuenerit diſtribuūt mltitudini ꝑ ptes ⁊ ipſi ſic accipientes defacili ꝯſumūt ⁊ ſtati idigēt: h̄ .n. tale auxiliū ē iſtis: ſic lagena pforata paupib⁹: qcqd .n. paulatı īmittit̄ ex vna pte: effundit̄ ex alia: nec nūq̄ꝫ h̄ mō cōtingit eā repleri. ¶ Deide cū dicit.

¶ Sed opꝫ eum qui vere popularis ſit videre ne multitudo pauperie nimia ꝑmat̄. Naꝫ egeſtas prauā reddit populi gubernationem.

¶ Tangit gd eſt obſeruandū magis: ⁊ p̄mo facit h̄. Scd̄o tangit vias: per quas cōtingit deuenire ad illud cuꝫ dicit. (Conādū eſt ⁊c̄.) In p̄mo dicit ꝙ ita dictū eſt ꝙ non opꝫ facere ſicut ductores populi faciūt: ſ; opꝫ eū q̄ hꝫ curam popularis ſtatus ꝓuidere q̄liter multitudo popularis pauperū abundet vel nō egeat: egeſtas eni ipſius facit eaꝫ eē prauā: difficile eſt eni indigentē exiſtētē opari bene: ſicut dicit̄ p̄mo ethicoꝝ. ⁊ ideo laborandū eſt multum qualr̄ ſint abundantes cōtinue. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Conandum eſt igit̄ ingenioſe vt abundantia aſſit diuturna. Nam id ꝓdeſt etiaꝫ diuitibus. Congregātes vero illa que ex redditibus proueniunt ſimul oīa egenis tribuere.

¶ Tāgit vias aliq̄s ꝑ q̄s ꝯtigit eos fieri diuites: ⁊ diuidit̄ ſm tres vias q̄s tāgit: ⁊ icipit 2ª ps ibi. (Sed opꝫ ⁊c̄.) 3ª ibi. (Et ſi nō ⁊c̄.) In p̄ª dicit ꝙ expediēs eſt ad vitanduꝫ īdigentiā in ſtatu populari ꝯgregare in aliq̄ q̄ntitate notabili ea q̄ obueniūt ex redditibus cōib⁹: ⁊ tūc ſimul pauperib⁹ diſtribuere ſm aliquas magnas ptes ſil' vt vnuſq̄ſqꝫ de mltitudie ſi pōt fieri tm̄ accipiat ſil' ꝙ poſſit ſibi acq̄rere fundiculū aliquē: h̄ eſt puā mēſurā terre ex q̄ vlterius lucrari poſſit: hoc eni expedit diuitib⁹: q2 nō grauant̄ ꝑ h̄: ⁊ etiā paupib⁹ magis q̄ꝫ ſi ſm puas ptes: ⁊ ſepe reciperent qd̄ nūc obſuāt ductores ppl'i ſ; qd̄ dictū ē p̄us. Dei. c. d.

¶ Opꝫ ꝑſertim ſiq̄s poſſit tm̄ ꝯgregare q̄ntuꝫ ſat eſt ad agelli cōparationē: vel ſaltē ad facultatem negociandi ⁊ agrum colendi.

¶ Ponit 2ᵃᵐ di. ꝙ ſi h̄ nō p̄t fieri ꝯmode ſaltē dande ſunt eis occaſiones iducētes eos ad negociationes ⁊ agriculturā vt ſic ex altero iſtoꝝ: vel ex vtroqꝫ ditent̄. ¶ Dei. c. d.

¶ Et ſi non oībus poſſibile: at ſm tribus ⁊ partem aliquam id facere. In hoc auteꝫ ad neceſſarios conuentus mercedem diuites cōferre cupidos inanium munerum.

¶ Ponit tertiam dicens ꝙ ſi non eſt poſſibile ſingulis diuitibus aliquid inferre ad diſtribuenduꝫ pauperibus ſaltē expedit ipſos imittere aliquā q̄ntitatē pecunie: vel ſ; tribus vel ſm fraternitates: vel ſm aliquā aliā talē collectionē ad diſtribuendū pauperib⁹ in cōgregationibus neceſſarijs: ⁊ vt libentius hec fiant tollēde ſunt expenſe ſupuacue: quas ſolent facere diuites: puta expenſe cōuiuioꝝ ⁊ oblationū vanarum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Per talem aliquē modū Carthaginēſes gubernantes amicū retinent populū. Semꝑ enī quoſdā a populo mittentes in aliquas gubernationes eos diuites faciunt. Gratioſoꝝ vero ac mentem habentium nobilium eſt ſuſcipere egenos ⁊ occaſionem prebentes conuertere ad res agendas.

¶ Manifeſtat per exemplū ꝑdicta: ⁊ ꝑmo ꝑ exēplū Carthaginenſiū. Scdo cū dicit. (Recte quoqꝫ ſe hꝫ tharentinoꝝ exēplū imitari ⁊c.) per exēplū tharentinoꝝ. In pria pte dicit: ꝙ Carthaginēſes bñ politiçātes acqſiuerūt amicitiā populi ſm modū ꝑdictū: ſemꝑ enīꝫ īſignes ⁊ diuites accipiebāt aliquos de pauperibus deſtinātes eos ad negocia domuūꝫ ſuarū ꝓcurāda ⁊ mercedē dātes faciebāt eos diuites. Iterū inſignes magis gratioſi ⁊ magis ſm ītellectū agentes aſſumebāt pauperes dātes eis occaſiones aliq̄s: ꝑ q̄s ꝓuocabāẗ ad opationes: ex qb⁹ ditabāẗ. Dei. c. d.

¶ Recte quoqꝫ ſe habꝫ Tharentinoꝝ exemplum imitari. Illi enim iumenta facientes cōmunia ad pauperū vſuꝫ beniuolā per hūc modum ſibi plebem conſtituūt. Magiſtratus inſuper oēs duplices faciunt: vt ſint alij per electionem: alij per ſortem. Quo enim populus capiat per ſortem. Quo autē melius gubernētur per electionem. Eſt autem hoc facere etiā in vno eodēqꝫ magiſtratu vt alij ſorte: alij electione ad eum gerendū aſſumanẗ. Quēadmodum ergo oporteat gubernationes multitudinis inſtituere dictum eſt.

¶ Ponit ſcdꝫ exēplū dicēs: ꝙ adhuc expedit ad ſaluādūꝫ ſtatū popularē imitari Tharētinos. Principātes .n. inter eos diuites exñtes iumēta ⁊ fructū poſſeſſionum ſuaꝝ faciebāt cōem multitudini dñiūꝫ retinētes ꝑ actū liberalitatis: ⁊ ſm hoc fecerūt multitudinē pauperū beniuolā ſibi. Iterū oēs ꝑncipatus duplices īſtituebāt: alteros aſſignatos ꝑ electiōes: alteros aūt ꝑ ſortē: per ſortē qdē aliquos: vt pauperes ꝑticiparēt: ꝑ electionē āt vt meliores poſſent accipe q̄ melius regerēt rēpu. Continget aūt hoc facere ⁊ de diuerſis ꝑncipatib⁹ vnū accipe ſorte: reliquū electiōe. ⁊ ēt in eodē vnū ꝑncipatū ſic: aliū aūt illo mō: tūc recapitulat dicēs: ꝙ quō opꝫ inſtituere ſtatū popularē: ⁊ ex qb⁹: ⁊ qualr̄ firmare maxime īfirmū circa illas dictum eſt.

De paucoꝝ quoqꝫ gubernationib⁹ quō agendū ſit patet fere ex eiſdem. Nam ꝑ cōtrariū agēdūꝫ eſt in omni paucorū gubernatiōe ad oppoſitāꝫ ſibi popularis gubernationis ſpēm. Lec. VI.

¶ Poſtq̄ ph̄s oñdit ex qbus ⁊ quō inſtituēda eſt reſpub. popularis: nūc oñdit ex qb⁹ ⁊ quō inſtituēda eſt reſp. paucoꝝ: ⁊ ꝑmo circa hoc dans intentionē dicit: ꝙ oſtenſo ex qbus ⁊ quō inſtituēda eſt reſpu. popularis: manifeſtum eſt fere quō inſtituende ſunt reſp. paucoꝝ. Fere aūt dicit ꝓpter aliqua que ſunt ꝓpria reip. paucoꝝ: cū enī ſpēs ſtat⁹ paucoꝝ quodāmō ꝯriēẗ ſpēb⁹ ſtat⁹ popularis: ⁊ ꝯria ex ꝯrijs inſtituūẗ ⁊ ꝯrio mō: opꝫ vnāquāqꝫ ſpēm ſtatus paucoꝝ ex his īſtitui que ꝯriāẗ illis ex qbus ꝯponiẗ ꝯtraria reſpu. popularis: ⁊ modo ꝯtrario illi. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Reputando merā illā ac ſummā ceteraꝝ gubernationē paucorū ⁊ primā. Hec aūt eſt propinq̄ illi: q̄ reſp. nūcupaẗ: in q̄ oꝫ cēſus diuidere ⁊ alios minores ⁊ alios maiores facere. Minores quidēꝫ a quibus neceſſarij magiſtratus capianẗ. Maiores vero a quibus capianẗ hi magiſtratus: qui ſunt principaliores: ⁊ qui tm̄ adepti fuerint cenſum habiles ſint ad rēpu. gerēdā afferēte ꝑplo tātā mltitudinē ꝑ ipꝫ cēſū: vt cū illis potentiores ſint q̄ gubernāt rēp. q̄ꝫ illi q̄ nō gubernāt. Semꝑ enī ex meliori populo capiēdi ſūt illi: q̄ ad ſocietatē reipu. capiuntur.

¶ Proſequiẗ: ⁊ ꝑmo declarat ex qb⁹ ⁊ quō optima reſpu. paucoꝝ eſt inſtituēda. Deide cū dicit. (Similr̄ aūt ⁊c.) ex qbus ⁊ quō ſpēs ꝯñtes. In ꝑma pte dicit: ꝙ ſpēꝫ ſtatus paucoꝝ reputādo maxīe tēperata inſtituēda eſt mō cōſequēter: hec aūt ſpēs ſtatus paucoꝝ eſt ꝓpinqua ei q̄ vocatur reſpu. noīe cōi: in qua ꝑncipanẗ hñtes arma ⁊ dignitatē aliquā diuitiaꝝ: ſic̄ dictū eſt in 4°. etiā: ⁊ in qua honorabilitates: q̄ attēdunẗ penes diuitias diſtinguūẗ in maiores ⁊ minores: ſunt enī quidā hñtes maiores diuitias: quidā minores. Silr̄ ꝑncipatuū ſūt qdā magl neceſſarij ⁊ minores: qdā aūt ꝑncipaliores ⁊ maiores: minores aūt habētes diuitias inter ipſos ꝑticipant ꝑncipātib⁹ magis neceſſarijs: ⁊ maiores ꝑncipaliorib⁹: ⁊ licitū eſt in ipſa oēs habentes aliquā dignitatē diuitiarū attingere ad rempu. Ad inſtituendū igiẗ iſtā opꝫ introducere tantā multitudinē habētium honorabilitatē diuitiarū ꝺterminatā: vt tm̄ ipſa ſint potētiores his qui nō ꝑticipant rep. ⁊ vlr̄ opꝫ iſtā multitudinē aſſumi ex meliori populo: melior enim ſtatus paucorum ex meliori populo habente diuitias inſtituitur: ſicut in oīb⁹ alijs ex melioribus fit melius. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Similr̄ aūt in ea gubernatione paucorū: que ſequiẗ intēdētes: parumꝑ eſt inſtituendum.

¶ Declat ⁊ q̄lr̄ ⁊ quō īſtituūẗ alie: ⁊ ꝑ tāgit modū īſtituēdi oēs in vlī. Scdo cū dicit. (In ea vō ⁊c.) inſiſtit circa vltimā ⁊ peſſime ordinatā. In ꝑ° pte eſt itelligēdū: ꝙ ſpēs ſtatus paucoꝝ q̄tuor ꝯñr ſe hñt ſm ordinē. ꝑ° .n. eſt ex āpliori mltitudine ⁊ minori honorabilitate diuitiarū ⁊ magis ſm rōnē ⁊ legē ordinatā: ſequēs āt ex pauciori multitudine ⁊ maiori abūdātia diuitiaꝝ ⁊ min⁹ vtēs legib⁹. tertia aūt adhuc ex minori ⁊ āpliori mltitudine diuitiaꝝ: vltia aūt ⁊ peſſima ex q̄ pauciſſima multitudīe: ⁊ maxīa honorabilitate: ⁊ iō nō recta legib⁹: ſꝫ volūtate ꝑncipātiū: ⁊ iō ꝯñs ſꝑ attēdiẗ re⁹ aſtris. Dicẗ igiẗ ꝙ ſilr̄ ſpēꝫ reip. paucoꝝ ꝯñtē poſt ꝑmā ⁊ ꝯñtē poſt illā vſqꝫ ad vltimā oꝫ īſtituere ꝑ itētionē ei⁹ qꝺ obſeruaẗ in īſtitutione ꝑcedentis. vt vbi grā. ſi ꝑma ex mltitudīe magna ⁊ ꝑua honorabilitate diuitiarū īſtituiẗ: ſequens ex minori multitudine ⁊ maiori honorabilitate: ⁊ ſic vſqꝫ ad vltimāꝫ incluſiue: q̄ inſtituiẗ ex q̄ꝫ pauciſſima multitudine paucoꝝ ⁊ maxima honorabilitate diuitiarum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In ea vero que oppoſita eſt extreme popularitati: que eſt paucorū potentia tyrānidi perſimilis eſt. Quanto deterrima eſt: tanto maiori opus eſt cuſtodia.

¶ Inſiſtit circa vltimā ⁊ peſſimā: ⁊ circa hoc ꝑmo oſtēdit ꝙ indiget multa cautela. Scdo cū dicit. (Populares igitur gubernationes ⁊c.) oſtendit quō cōtingit ipſam firmari meli⁹. Circa ꝑmū ꝑmo ꝓponit. Scdo cū dicit. (Ut enī corpora ⁊c.) probat. In ꝑma parte dicit: ꝙ illa ſpecies

ſtatus paucorū opponitur vltime ſpēi ſtatus popularis:q̄ maxime eſt poteſtatiua ⁊ etiā tyrānica:qꝛ in ipſa totus populus:tota multitudo velut vnus tyrannus principat̄:tanto indiget ampliori cautela:quanto ipſa eſt peſſima oīum ¶ Conſequenter cum dicit.

¶ Ut enim corpora bene diſpoſita ad ſanitatē: ⁊ nauigia bene inſtructa ad nauigandum multos ferunt errores:nec ob eos ſuccumbūt:valitudinaria autem corpora ⁊ nauigia paruꝫ firma:nautiſqꝫ īſtructa prauis:nec paruos ferūt errores. Ita reſꝑ.he que deterrime ſunt plurima indigent cuſtodia.

¶ Declarat hoc per ſīlē:⁊ in his que fiūt arte:⁊ in his que fiunt nā:que ſūt nobis magis nota dicēs:ꝙ ſicut corpora aīalium que bene diſpoſita ſunt ad ſanitatē ꝓpter bonaꝫ adinuicē ꝑmarū cōpoſitionē vel ꝓportionē:⁊ naues que bene cōpaginate ſunt in ordine ad nauigationē pñt ſuſtinere plures errores:vꝫ puta ictus vel paſſiones ab extriſecis īfra vt nō de facili corrūpant̄ ꝓpter illa. Illa aūt corpora aīaliū que male diſpoſita ſunt ꝑꝑ malā diſpōnem humorū:⁊ naues nō bene cōpaginate:ſed quaſi reſolute habentes prauos nautas:nō pñt enī ſuſtinere modicos errores.īmo corpa aīaliūꝫ taliū a modicis paſſionibus corrūpunt̄:naues vero hō ad modicū impulſum vēti vel vnde vel ictū rupis frangunt̄:ita eſt ⁊ de rebuſpu.ille que optime ordinate ſunt ſꝫ rōnē multos impulſus ⁊ magnos ſuſtinere pñt. Male aūt ordinate a modicis corrumpūtur. ⁊ ideo maiori indigent cautela:ciuitatē enī opꝫ intelligere cōpoſitā ex pluribus adinuicē ordinatis:ſicut anīal ex plibus mēbris:⁊ nauē ex pluribus lignis. ¶ Deide cū.d.

¶ Populares igit̄ gubernationes per multitudinem boīum oīno ſeruant̄. Hoc enim opponit̄ ad illud iuſtuꝫ: qd̄ eſt ſm dignitateꝫ. Paucorū vero potentium cōtra videlꝫ per rectam ordinationem oportet aſſequi firmitatem.

¶ Docet ex qbus cōtingit eā firmari melius: ⁊ ꝑ in gñali. Scdo cū dicit.(Cuꝫ vo ⁊c.)in ſpāli. In ꝑma pte dicit ꝙ reſpu.populares tyrānice ⁊ peſſime ordinate ſaluant̄ ꝑꝑ multitudinē boīum gubernantiū in eis.talis enī multitudo potentiā quandā hꝫ:ꝓpter enī multitudinē iſtā opponit̄ iuſto ſm dignitatē:vt per potentiā eius ſuppeditet̄ hō iuſtū ſm rōnē ipſa:ſtatus aūt paucoꝝ ei oppoſite que potentatus dñr:⁊ ſunt tyrānice nō ſaluant̄ ꝑ potētiā multitudinis:⁊ qꝛ talē nō hñt:⁊ ideo opꝫ ꝙ ꝯ̄rio ſaluet̄ ꝑꝑ bonā ordinationē ſm rōnē ⁊ iuſti ſaluationē. ¶ Deide cū dic̄.

¶ Cum vero ſint multitudinis potiſſimuꝫ partes quatuor:agricole:artifices:negociatores: mercenarij. Quatuor etiam vtiles ad bellum: equites:pedites grauis armature: expediti leues:⁊ turba naualis. Ubi contingit regionem eſſe ad equitatum aptam:ibi locum habet aptiſſimū paucoꝝ potentia:illa ſumma. Naꝫ cōſeruatio habitatoꝝ ab eqtibus ꝓuenit. Equos vero nutrire eorū eſt:qui magnas habeant facultates. Ubi autē regio ad peditatū eſt apta: alteraꝫ ſpeciem affectat paucoꝝ potentie. Nā grauis armatura diuitū eſt magis q̄ꝫ paupeꝝ.

¶ Docet in ſpāli ex quibus firmat̄:⁊ ꝑmo declarat ex quibus cōtingit fieri fortē. Scdo cū dicit.(Cōceſſio aūt ⁊c.) ꝑonit elemēta ad firmādū ipſaꝫ:adhuc circa ꝑmuꝫ duo facit:qꝛ ꝑmo declarat ex qbus cōtingit cōſtituere magis fortē ſtatū paucorū ⁊ cōſequentē. Scdo cū dicit.(Expediti aūt.)ponit ex quibus minus fortē:⁊ magis inordinatā. In ꝑma parte ad declarandū intentū premittit diſtinctionē multitudinis in ciuitate:⁊ dicit ꝙ q̄uis ſint plures ꝑtes multitudinis:ſicut tactū eſt prius maxime inueniunt̄ quatuor ad quas alie reducunt̄:puta agricultiua:ad quaꝫ reducat̄ paſcualis:naualis:⁊ illa que circa forū negociat̄: ⁊ mercenaria:ad quā reducūt̄ viles artifices. Iterū quatuor ſunt modi boīum q hñt diſpoſiti ſunt ad belluꝫ:puta equeſter q pugnat in eqs:⁊ pedeſter:⁊ nauticū:qd̄ in nauibus pugnat:⁊ expediti leues ad defenſionē: vbi igit̄ accidit eſſe regionē:in qua ſunt multi bellātes in equis ſm artē cōtingit fortē ſtatuꝫ paucoꝝ facere maxime ſi fuerint vnanimes īter ſe:cuius rō eſt.qꝛ ſtatui paucoꝝ inſidiatur potētia multitudinis:ab ipſa aūt pōt ſaluari ꝑ potētiā equeſtrē:q̄ ꝓualet in armis:⁊ iterū nutriture equoꝝ ſunt facultate diuitiarū:⁊ ideo ꝑtinēt ad eos qui hñt ſubās magnas: cuius modi ſunt in ſtatu paucoꝝ.vbi autē eſt multitudo vtentiū armis ad pedes ⁊ ad defenſionē:ad īpugnationē ꝯtigit facere fortē ſtatū paucoꝝ poſt ꝑmā q̄ dicta eſt:hñt enī multitudinē taliū armoꝝ ⁊ vſū eoꝝ magis ꝑtinet ad diuites q̄ꝫ ad egēos:q diuites dñant̄ i ſtatu paucoꝝ. D.c.d.

¶ Expediti aūt leues ⁊ nautica turba a plebe eſt oīs. Nunc autem vbi talis turba multa eſt quādo ſeditio fit:dēterius certāt. Sed oportet hmōi medicinā capere a belli ducibus qui adeqtuꝫ ac peditū robur expeditos leuis armature ſolent coniungere:⁊ cum his ſuperant populi in ſeditionibus opulentos. Nam leues ⁊ expediti ꝯtra equites ⁊ contra grauis armature pedites faciliter repugnant. Inſtituere igitur ex his potentiā iſtam cōtra ſeipſos eſt inſtituere.

¶ Declāt q̄ eſt multitudo:ex q̄ nō ꝯtingit fieri fortē ſtatum paucoꝝ:⁊ ꝑ facit h. Scdo tāgit remedia ꝑ q̄ ꝯtingit illam melius ordinari ad fortē ſtatū paucoꝝ cū dic̄.(Sꝫ oꝫ ⁊c.) In ꝑma dicit ꝙ poꝰ multitudinis:q̄ nō vtit̄ armis:ſꝫ ordinat̄ ad leues operationes:puta ad curſuꝫ:ad aſcenſuꝫ murorū:⁊ naualis:que in aq̄ pugnat oīo ſunt populares nō paucoꝝ:tales aūt ꝑꝑ defectū v̄tutis ⁊ rōnis ſequūt̄ impetū:⁊ iō vbi eſt multa multitudo taliū:ſi diſſenſionē habeāt ad ſupiores pugnāt cōtēdētes deteriꝰ ꝯ̄ eoſdē:⁊ iō nō hñt ordinabiles ſūt ad ſtatū paucoꝝ. Scdo cū dic̄.(Sed oꝫ ⁊c.) tangit remedia. Primo vnū. Scdo cū dicit.(Sꝫ oꝫ ⁊c.) aliud. In ꝑma dicit ꝙ ꝯ̄ inordinationē ⁊ malitiaꝫ ꝑdicte multitudinis opꝫ duces exercitus adducere remediū.videlicꝫ adiungendo ad equeſtrē multitudinē:⁊ etiā ad pedeſtrē:vtētē tn̄ armis tn̄ de multitudine ex paucoꝝ q̄tū eis ꝯgruit:⁊ nō plus:vt videlꝫ ad tantā multitudinē equeſtriū apponat̄ tāta multitudo leuiūꝫ q̄ta eſt eis neccīa ad finē:ſic tn̄ ꝙ nō ꝓualeat in potētia ⁊ nō ſit maior. Silr̄ ēt ⁊ ad armatiuā:rō aūt q̄re expedit talē multitudinē ordinari hñt in exercitu ē:qꝛ nos videmꝰ ꝙ popularis multitudo q̄n diſſentit a diuitibꝰ ꝓualet ꝯ̄ eos ꝑꝑ v̄tutē expeditorum:quia expediti faciles exiſtentes faciliter inſurgunt ꝯtra equeſtres:⁊ etiā ꝯ̄ pedeſtres armatos:qꝛ ipſi diuites ſunt oppreſſiui ſuꝑꝑſitus.⁊ ideo expedit paucoꝝ potentie diuitibus retinere ſibypſis hanc potētiā expeditoꝝ cōtra populares:⁊ eos cōſtituere ⁊ ordinare ſic vt ꝑ beniuolentiam ⁊ bonam ordinationem cum eiſdem expeditis preualeant contra eos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed oportet diuiſis etatibus: cum alij ſenioꝛes: alij iunioꝛes exiſtāt. In iuuenili adhuc etate cōſtitutos filios ſuos erudire ad leues ꝛ expeditas opationes. Delectos quidem ex pueris athletas eſſe ipſos operationum.

¶ Ponit ſecūdū remediū qd etiā eſt ad declarationē dicti. dicēs ꝙ adhuc expedit paucoꝝ ſtatui ad bonā ordinationē expeditoꝝ diſtinguere ſm etates. videlꝫ in iunioꝛes ꝛ ſenioꝛes ipſoꝝ ꝛ iunioꝛes filios ipſoꝝ exercere curſuꝫ: ſaltum: aſcenſum: vlterius aūt magis puectos ꝛ foꝛtioꝛes cōſtituere athletas ad opa facienda: puta vl ad onera poꝛtāda: vel ad duellū: vel ad aliqd aliud tale: ꝛ ex hoc ſequūt duo. Primo ꝙ beniuolentiā expeditoꝝ habebunt q̄ſi habentes curā ꝛ ſollicitudinē de bona oꝛdinatione ipſoꝛuꝫ. aliud autē: qꝛ ipſi iuuenes magis exercitati erunt in eis q̄ expediunt ſtatui paucoꝛum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Conceſſio aūt reipu. populo facienda eſt: vt cum ad cenſum puenerint: vt dictuꝫ eſt prius: vel vt faciunt Thebani: cum certū tempus a mercatura: ꝛ hmōi exercitijs deſtiterint: vl vt apud Maſſiliā iudicio facto qui digni ſint ad rempub. recipit: ꝛ qui excludit.

¶ Ponit elementa ad ſaluandū potentatū paucoꝛū: ꝛ primo ponit hꝫ elemēta. Scdo cū dicit. (Sed hoc ꝛc.) tāgit dicta nō obſeruari nūc in paucoꝝ ſtatibus. In pma pōit vnum elementū. Scdo cum dicit. (Preterea ꝛc.) ponit. Tertio cū dicit. (Cōgruit aūt ꝛc.) ponit aliud. In prima dicit ꝙ ad ſaluandū potentatū paucoꝝ expedit aliquos de popularibus apponi reipu. vtputa de his qui aliquā honoꝛabilitatem habēt diuitiarū: vel ſicut fiebat Thebis: puta ꝙ nullus accipiebaꝛ ad rempu. ipſoꝛū qui non abſtinuiſſet a foꝛo venaliū per decēniū: ſicut dicebaꝛ pus in q̄rto: vel ſicut obſeruabāt in Maſſilia q̄dā alia ciuitate qui diſtinguebant iter dignitatē eoꝝ qui attingebāt ad rēpu. ꝛ eoꝝ q nō participabant: ꝛ ſi inueniebāt aliquos nō participantes dignioꝛes vel eque dignos quibuſdā: qui participabant aſſumebāt ipſos vel aliquos ex eis: per talē eni appoſitionem populariū ipſi de repu. magis diligunt ipſam: ꝛ ideo magis nitunꝛ eā ſaluare: hoc tñ eſt obſeruādū ſicͤ dicebaꝛ prius ꝙ nō aſſumaꝛ magna multitudo taliuꝫ: ptꝫ eni in oꝛdinatione facere paucoꝝ potētiā: lꝫ tāta: vt tñ ipſi valētioꝛes ſint reliq̄ mltitudine regionis. ¶ Deīde. c. d.

¶ Preterea dignitatibus his: que ſūt principaliſſime: quas ſuſcipere opꝫ eos qui in reipub. gubernatione verſanꝛ adiungenda ſunt onera publica: vt populus ſponte ſua eas nolit: ꝛ veniam habeat illis qui hmōi magiſtratus ſuſcipiunt: vtpote mercedem permagnam pꝛo ea dignitate ſoluentibus.

¶ Ponit ſcdm elemētū dicēs: ꝙ expediens eſt eos q aſſumunꝛ ad pcipuos ꝛ honoꝛabilioꝛes pꝛincipatus in tali repu. facere oblationes denarioꝝ magnoꝝ vel deo vel ciuitati: ex hoc eniꝫ ſequunꝛ due vtilitates: vna ꝙ populares non affectabunt pncipatus pp magnitudinē denarioꝛū. ꝛ ideo magis quieti erūt: alia qꝛ multū cōpatienꝛ pꝛincipātibus vidētes eos multa expēdere in eis: paupere eniꝫ diuitias maximū bonū reputant: ex quo ſequiꝛ maioꝛ gratio ipſoꝛū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Congruit aūt cuꝫ hmōi magiſtratus ineunt ꝛ ſacra magnificentiſſime facere: ꝛ publica q̄dam edificia ad vſuꝫ populi cōſtruere: vt multitudo cernens vrbem oꝛnari: tuꝫ muneribus erga deos: tum edibus ad vſum publicum libenter aſpiciat pꝛeſentem ſtatum ciuitatis. Cōtinget etiam pꝛeſtantibus viris hec eſſe monumenta ſue largitatis.

¶ Ponit tertiū dicens: ꝙ adhuc expedit aſſumendos ad pꝛincipatū ſacrificia magnifica facere ꝛ magnitudinē expenſarū: ꝛ facere aliqd cōuiuiū magnuꝫ toti ciuitati vt ſit populus participās cōuiuio: ꝛ vidēs ciuitatē bene diſpoſitam ꝛ oꝛnatā ꝛ ſm edificia cōia ꝛ ppꝛia: ꝛ etiā multa ſeoꝛſum poſita ꝛ dedicata ad honoꝛē dei gaudeat: ꝛ per ꝯſequēs velit manere rempu. ꝛ iterū magnitudo expenſarū expediens eſt inſignibus ſicut memoꝛiale: ꝛ ad diffuſionē fame: ſicut eni dicit Ariſto. in q̄rto ethicoꝝ. amanꝛ maxime liberales omniū alioꝝ qui alijs pꝛeſtant virtutibꝰ: vtiles eniꝫ ſunt ꝛ pꝛoſunt dando: ppter qd magis diffundiꝛ fama hoīs p actū dationis liberalis. ¶ Cōſequēter. c. d.

¶ Sed hoc non fit nunc per eos hoīes qui magni ſunt in paucoꝛū potentia: ſed contrarium. Lucrum enim querūt non minus q̄ꝫ honoꝛē. Itaqꝫ dici pōt recte hos eē populares ſtatus paruos. Quō igiꝛ inſtituende ſint ꝛ paucoꝛū gubernationes ꝛ multitudinis in hunc modū determinatum ſit.

¶ Tangit contrariū eſſe in ꝯſuetudine moderoꝝ dicēs: ꝙ ea que dicta ſunt nō obſeruant moderni. Regunt eniꝫ in paucoꝝ repu. vel inſignes: nō eni querūt bonā famam magis: aut etiā honoꝛes: ſed magis extoꝛſiones pecuniarū calūnioſe ſeu q̄litercūqꝫ: ppter hoc moderne reſpublipaucoꝝ ſunt parue reſp. populares: in q̄bus querīꝛ magis extoꝛſio pecunie q̄ꝫ honoꝛ: ꝛ tunc recapitulat dicens: ꝙ ex quibus ꝛ quō contingit bene firmare ſtatus populares ꝛ paucoꝝ male oꝛdinatos intantū eſt determinatuꝫ.

Onſequēs eſt circa magiſtratus videre diligēter quot hi ſint: ꝛ quales ꝛ quibus de rebus: vt ſupꝛa dictum eſt.

Lectio. VII.

¶ Poſtq̄ꝫ phs declarauit ex q̄bꝰ ꝛ qualr̄ inſtituanꝛ reſp. minus recte: determinat nūc de pncipalibꝰ eatiīdē ſupplēdo qd in fine q̄rti omiſerat: ꝛ circa h̄ p dat intētionē ꝛ rōneꝫ eius. Scdo cū dicit. (Primū q̄.) pꝛoſequiꝛ. Circa pmū p dat intētionē ſuā dicēs: ꝙ poſtea que dicta ſūt opꝫ determinare ea q̄ ptinēt ad pncipatus: puta quot ſunt pncipatus neceſſarij in hꝫ rebuſpu. ꝛ qui ſm ſpē: ꝛ quoꝝ ſint domini: ſicͤ dicebaꝛ pus in fine quarti. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Sunt enim quidaꝫ neceſſarij magiſtratus: ſine quibus ciuitas eſſe non poteſt. Sunt etiam quidam ad cultum oꝛnatumqꝫ pertinentes: ſine quibus bene habitari ciuitas non valet.

¶ Dat neceſſitatē huius cōſiderationis: ꝛ diuidiꝛ in duo. Pꝛio. n. aſſignat rōnē vnā. Scdo cū dicͭ. (Preterea ꝛc.) aliā. In pᵃ pte intēdit rōnē hāc de illis ſine q̄bꝰ aut ipoſe eſt eē ciuitatē: aut bñ hitari: ꝛ ꝯſr opꝫ determinare vl cōſiderare rēpu. ſꝫ ſine pncipibꝰ: aut nō eſt poſe ciuitatē aut nō bñ hitare. q̄ ꝛc. maioꝛē ſupponit ſicͭ manifeſtū: minoꝛē ſubiungens: dicens ꝛ ſine pncipatibꝰ neceſſarijs: puta ſine pncipatu pncipali ꝛ ducatu exercitus: ꝛ etiā iudicio ꝛ alijs hmōi non poteſt eſſe ciuitas ſine pncipatibus: aut qui curant de

rant de bono ornatu ciuiū quantū ad exteriora vel accidentia magis non bene pōt habitari. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Preterea neceſſariū eſt ⁊ in paruis quidem ciuitatibus pauciores eē magiſtratus. In magnis autē plures vt prius oſtendimus. Quales ergo congruat ſimul coniungere ⁊ quales ſeparare non debet eſſe clam.

¶ Ponit ſcdam rōnem dicens: ꝙ preterea in ciuitatibus paruis neceſſe eſt pauciores pncipat⁹ ⁊ plures in vnū coniungi: tū qꝛ pauciores ſufficiunt: tū qꝛ nō plures inueniūtur eſſe ſufficiētes. In magnis aūt ciuitatibus opꝫ plures eſſe ⁊ vnū diuidi in plures ꝓpter oppoſitas cauſas: ſicͭ dictū fuit in q̄rto huius: opꝫ igiꝰ ciuē nō ignorare q̄les pncipatus ꝯuenit cōiungere in vnū ⁊ q̄les diuidere in plures. hoc aūt nō cōtingit niſi ſciaꝰ qui ⁊ quot ſunt: ⁊ quoꝝ domini: ⁊ quā habitudinē hñt ad inuicē: ⁊ qui ꝓpingores: ⁊ q remotiores ſm nām. ꝗ necē eſt iſta pcōſiderare. Dei. c. d.

¶ Primū ergo cura rerū neceſſariarū vt in foro aſſint: venundentqꝫ. Sup qua quidēꝫ cura magiſtratus quidā eſt ꝯſtituendus: cuius officium ſit circa ꝯtractus ⁊ circa honeſtatē. Nā cūctis fere ciuitatibus neceſſariū eſt emptiōes venditioneſqꝫ fieri inuicem pro vſu rerum neceſſariarū: ⁊ hec facultas maxia ⁊ expeditiſſima eſt ad eandem ſufficientiam conſequendā cuius gr̄a in vnā vīr ꝯueniſſe reip. ſocietateꝫ.

¶ Proſequiꝰ: ⁊ eſt intelligendū ꝙ ſimul determinat qui ⁊ quoꝝ ⁊ quot. Et diuidiꝰ in ptes duas: qꝛ pmo facit qḋ dictū eſt. In ſcḋa cū dicit. (Toꝝ vo.) ad quā rēpu. ptineāt qdā illoꝝ magis. Adhuc circa pmū pmo declarat de neceſſarijs magis. Scḋo cū dicit. (Curaꝫ facere.) de his q̄ ad bonū ornatū. Adhuc pmo facit qḋ dictū eſt. Scḋo cū dicit. (Neceſſariū ergo.) Circa pmū adhuc pmo determinat de pncipātibus rebuſpu. Scḋo cū dicit. (Alia ſpēs.) de his qui curāt de diuinis. Circa pmū adhuc pmo determinat de pncipatibus minoribus ꝑticularibus. Scḋo cū dicit. (Preter hos.) de vniuerſali ⁊ ſūmo. Adhuc prima in duas. Primo facit qḋ dictū ē. Scḋo cū dicit. (Cū vo.) de eo q hꝫ curā ſup correctione ⁊ emēdatione ipſoꝝ. Circa pmū adhuc pmo determinat de pncipātib⁹ qui habēt curā ſup rebus exterioribus. Scḋo de his qui hñt curam de pſonis ciuiū cū dicit. (Qui vo poſt.) Circa pmuꝫ duo facit. Qm̄ pmo determinat de his qui habēt curā ſuper rebus exterioribus. Deide cū dicit. (Altera vo.) de eo qui hꝫ curā de reſcriptis ſuper pdictis ⁊ acceſſorijs. Prima diuidiꝰ in tres. Primo determinat de eo qui hꝫ curaꝫ de his que circa forū. Scḋo cū dicit. (Alia vo ⁊c.) de his q̄ circa edificia ⁊ imobilia. Tertio cum dicit. (Eſt ⁊ alius.) de eo qui habꝫ curam ſuper redditibus cōmunibus. In pma parte dicit: ꝙ pmo opꝫ eſſe quendā principatū circa forum eorū que ſunt neceſſaria ciuitati qui aſpiciat ꝙ cōtractus talium iuſte ⁊ legitime fiant: ⁊ etiā edificia circa forū bene ornata ſint: puta in quibus fiūt hꝰ ꝯtctus: cuius rō eſt: qꝛ in oibus ciuitatib⁹ fere neceſſe eſt aliqua recipere per emptionē: ⁊ aliqua emittere per venditionē: ⁊ quātum ad totam ciuitatē ⁊ reſpectu aliorū ⁊ quātū ad ciues inter ſe: fere aūt dicit: qꝛ ꝯtingit eſſe aliquā ciuitatē per ſe ſufficientē: in qua hoc eſt neceſſariū: ⁊ hoc nō eſt cōuenientiſſimū ad per ſe ſufficiētiā: eſt eni ciuitas cōmunitas perfecta ois per ſe ſufficientie terminū hñs: vt dicebaꝰ in pmo: ꝓpter quā cōuenerunt in vnā ciuilitatē: qꝛ enim vna domus nō eſt ſufficiens: ideo coniungiꝰ alijs in vico: ⁊ qꝛ vnus vicus nec pauci ſufficiunt ſibi oino: igitur plures cōiunguntur in ciuitate vna que per ſe ſufficiens eſt: p ſe aūt ſufficiens non poteſt eſſe niſi per cōmutationes mutuas: que fiunt per emptioneꝫ ⁊ venditionē: vel inter ſe vel ad alios legitime factas: hoc autē non eſſet niſi eſſet aliquis dirigens ⁊ reducens inequale ad equalitatē per ſapiētiaꝫ ⁊ publicam poteſtatem: hoc aūt eſt pncipatus: eſt igiꝰ neceſſarius pncipatus qdā circa ꝯtctus. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Altera vero cura huic cōiuncta ac ꝓpinqua eſt circa vrbem de publicis priuatiſqꝫ iuribus de edificatione decenti: de viarū cōſeruatione ac directione: de finibus regundis: vt ſine querela ſint: ⁊ de ſimilibus. Vocant autem plurimi hmōi magiſtratū edilitateꝫ: partes eius xo ſūt plures: vt in magnis ciuitatibus alie ſuper alias incidunt: ceu menibus reficiendis prefecti: ⁊ fontiū curatores: ⁊ pontiū cōſeruatores.

¶ Determinat de pncipantibus qui curant de edificijs publicis ⁊ ꝓprijs: ⁊ pmo de his qui curant de his que in ciuitate. Scḋo cum dicit. (Alia vero.) de his que extra. In pma parte dicit ꝙ alius eſt pncipatus cōſequenter ſe habens ad iſtum ⁊ ꝓpinquus eidem qui habet curā de edificijs cōmunibus ⁊ proprijs ⁊ ſtratis ⁊ aqueductibus ⁊ alijs huiuſmodi qualr fiant vt expedit ⁊ bene diſpoſita ſint ſꝫ ꝙ expedit ciuitati ⁊ qualr ruinoſa edificia reparēꝰ: ⁊ qualiter confinia edificioꝝ ſic determinenꝰ vt ſint ſine q̄rela: ⁊ de alijs huiuſmodi: que ſunt ſimilia huic cure: quidaꝫ autem vocant hunc principatum edilitatē: pdictus aūt pncipatus plures partes habet ſm modum: quartuꝫ alie ⁊ alie ad alia ⁊ alia ordinanꝰ in ciuitatibus magnis: puta factores murorum ⁊ curatores fontium ⁊ cuſtodes port⁹ ⁊ fortilicioꝝ ciuitatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alia vero eſt cura ⁊ quidem neceſſaria atqꝫ huic ꝓpinqua: nā de eiſdē rebus ceterū non in vrbe: ſed extra vrbem in agro verſaꝰ. Vocant aūt hmōi magiſtratuꝫ alij diffinitores: alij cuſtodes agroꝝ. He igiꝰ ꝓcurationes ſunt tres.

¶ Determinat de his que in regione dicens: ꝙ alius principatus eſt neceſſarius conſimilis pdicto: de illis enim eiſdem: de quibus curat pdictus eſt iſte extra ciuitateꝫ in regione: puta ille qui curat de caſtris ⁊ edificijs: ⁊ aqueductibus ⁊ conferentibus agrorum: ⁊ alioꝝ que ſunt extra ciuitatem. Appellant autem quidaꝫ iſtos diffinitores alij cuſtodes agroruꝫ. iſti igitur ſunt tres principatus neceſſarij. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt ⁊ alius magiſtratus ad quē redditus publici referunꝰ: qui apud eos conſeruati moꝝ diſtribuūꝰ ad ſingulas opportunitates. Vocāt vero iſtos receptores ⁊ queſtores.

¶ Determinat de eo qui habet curam circa redditus communes dicens: ꝙ alius eſt principatus: qui habet curam circa cōmunes redditus: ad quem tria pertinent. ſcꝫ recipere ipſos a differentibus ⁊ cuſtodire receptos ⁊ diſtribuere quod neceſſariuꝫ eſt in vnaquaqꝫ diſpenſatione ſm ordinationem ciuitatis vel ſuperiorum: ⁊ vocantur a quibuſdam receptores a recipiendo: a quibuſdam autē queſtores. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alter vero magiſtratus eſt apud que pſcribi opꝫ priuatos cōtractus ⁊ ſentētias iudicū:

apud quos etiã poſtulationes vocationeſqȝ in ius preſcribi debent. Quibuſdam in locis hũc magiſtratum diuidunt in partes plures: ſȝ eſt vna eadẽqȝ auctoritas iſtorũ oĩum: appellantqȝ eos qui hunc magiſtratum gerunt: tũ prefectos: tum memoriales: vel ſimilibus nũcupationibus.

¶ Determinat de eo corã quo fiũt reſcripta de ↄtractibus τ iudicijs di. ꝙ alius eſt ṗncipatus ad quẽ referunṫ oĩa reſcripta circa ↄtcus τ iudicia vt habeant auctoritatẽ .ſ. per ſigni eius appoſitionẽ: apud quos etiã oȝ manere regiſtrũ cũ reſcripto ↄtcuũ τ ſniaꝝ: τ etiã eoꝝ qui inducunṫ in ciuitate. Iſte vero ṗncipatus in ciuitatibus maioribus diſtinguiṫ in pleſ: ſed vnũ opȝ eſſe ṗncipalẽ oĩum: ſicut nũc videmus in curijs magnatũ aliquẽ eſſe cancellariũ ṗncipalẽ τ alios plures eſſe ſub eo: puta vocarios τ regiſtrarios τ hõ: τ vocanṫ τ quibuſdaȝ prefecti vel memoriales: qꝛ apud eos debȝ remanere memoria magnoꝝ que fiunt in ciuitate. Ab alijs aũt alijs noĩbus ꝑnũcupaṫ. ¶ Deĩde cũ diċ.

¶ Qui vero poſt hunc ſequitur ſũme neceſſarius eſt: ac difficillimus oĩum magiſtratuum. Verſatur aũt circa executiones eorũ qui damnati ſunt: τ circa eorũ penas atqȝ cuſtodias.

¶ Determinat de eo q̇ principaṫ ſuꝑ ipſa ſuba ciuiũ: τ primo de eo qui hȝ curã ſuꝑ actionibꝰ ↄdẽnãdoꝝ τ ꝓſcribendoꝝ. Scḋo cũ dicit. (Poſt hos.) de eo qui hȝ curaȝ ſuper cuſtodia ciuiũ. Circa ṗmũ ṗmo oſtẽdit ꝙ ṗncipatus talis grauis τ neceſſarius eſt. Scḋo cũ dicit. (Cõtingitqȝ.) tangit quoddam accidens circa ipſum. Primũ ṗmo facit qḋ dictũ eſt. Scḋo cũ dicit. (Preterea melius eſt.) tangit q̃dam expediẽtia ad mouẽdũ grauitatẽ ipſius. Circa ṗmuȝ ṗmo ꝓponit. Scḋo cũ dicit. (Eſt aũt grauis.) probat. In ṗma dicit ꝙ poſt ṗcedentẽ ṗncipatũ qui maxime neceſſarius eſt: ſicut ṗmũ ṗncipiũ in vnoquoqȝ gñe: τ ẽ maxime difficilis inter oẽs: puta ille qui curat de exactionibus condemnãdoꝝ ad mortem τ relegandoꝝ ſm accuſationes inſcriptas τ circa cuſtodiã corpoꝝ ipſoꝝ anteq̃ȝ ↄdemnenṫ aut proſcribanṫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt aũt grauis hmõi adminiſtratio ꝓꝑ multas: q̃ inde ꝑueniũt inimicitias. Itaqȝ niſi magna emolumẽta ex eo capiãṫ gerere illũ oẽs recuſant: τ ſi gerant ſȝ leges facere nõ tolerant.

¶ Probat vel aſſignat rõnẽ iſtoꝝ. τ prio grauitatis ipſius. Scḋo cũ dicit. (Sed neċia.) aſſignat rõneȝ neceſſitatis. In ṗmo dicit ꝙ ṗncipatus ṗdictꝰ grauis eſt valde ꝓpter multas inimicitias multorũ: amici eñ ↄdẽnãdoꝝ τ proſcribendoꝝ habẽt ad ipſuȝ odiũ vt in pluribus. ſiq̃dẽ ille vel illi qui diligunt aliquos ſunt inimici inimicoꝝ illorũ: τ tãta eſt inimicitia ad ipſum: ꝙ vbi nõ ↄtingit multum lucrari pauci aut nulli ſuſtinerẽt ꝑeſſe in iſto ṗncipatu: τ ſi ſint aliq̇ qui ſuſtineãt nolũt ꝓcedere in ipſo ſm rigorẽ legũ timentes inimicitias vel offenſionẽ: timor eñ τ amor ſepe ſolent ꝑuertere iudiciũ ṗncipantis. ¶ Deĩde cũ diċ.

¶ Sed eſt neceſſaria res. Nam nihil ꝓdeſſent iudicia aut ſententie niſi forẽt q̇ eas executioni mandarent. Quare ſi hec deſint cõmunio inter ſe ciuium permanere non poteſt.

¶ Probat vel aſſignat cãm neceſſitatis di. ꝙ neceſſariꝰ q̇dem eſt hõ ṗncipatus: qꝛ nihil ꝓficuũ eſt recte ſȝ iuſtitiã ſniare de actionibus: τ ſnias rectas nõ deducere ad finem per executionẽ. In opabilibꝰ eñ iudiciũ rectũ eſt ꝓꝑ operatione ſicut ꝓꝑ finẽ: agere aũt aliq̇d eoꝝ que ſunt ad fineȝ per ſe τ nõ deducere ad finẽ vel attingere nõ eſt ꝓficuũ. ꝓpter qḋ ſi impoſſe eſt cõicationẽ ciuiũ inuicẽ ſaluari nõ factis ſentẽtijs rectis de ↄtrouerſijs ſuborientibus inter ipſos: ipoſſe eſt eandem cõicationẽ ciuiũ adinuiceȝ ſaluari: niſi ſnie late recte executioni demãdenṫ. Si igiṫ neceſſariũ eſt in ciuitate cõicationẽ ſaluari neceſſitate: que eſt in ordine ad fineȝ: neceſſariũ eſt eadẽ neceſſitate iuſtas ſententias demãdare executioni: hoc autẽ ṗncipaliṫ fit ꝑ hõ principatum: quare hmõi ṗncipatus neceſſarius eſt ſi debeat ſaluari cõmunicatio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea melius eſt non vnum hũc eſſe magiſtratum: ſed partiri in plures vt alij de alijs exequantur. Et circa actiones eodem mõ condemnandũ eſt diſtinguere: adhuc etiam magiſtratus alios alijs exequendis τ nouoꝝ magis nouos τ preſidentium alio condẽnante: alij ſint qui exigant: ceu pretores vrbani: ediliũ cõdemnationes: ac rurſus iſtorum alij.

¶ Tãgit q̇dã expediẽtia circa ipſm: τ diuidiṫ in ptes duas. Prio tãgit q̇dã documẽta τ rõnẽ aſſignat. Scḋo cũ dicit. (In multis ẽt τc.) adiungit aliud. Circa ṗꝰ ṗ tãgit documẽta. Scḋo cũ dicit. (Quãto eñ.) aſſignat rõnẽ. In prĩa dicit ꝙ qꝛ hõ ṗncipatꝰ ẽ neceſſariꝰ τ grauis τ expedit iſtuȝ ṗncipatũ non eſſe vnũ tñ: ſed diſtingui in pleſ τ alios ex alijs iudicijs accipere: τ puta ꝙ alius ſit qui audiat accuſationẽ: alius qui ingrat: alius aũt q̇ ſniat: τ ſiliṫ q̃ circa reſcripta intẽdunt opȝ tentare diuidere: puta vt vnꝰ ſcribat accuſationẽ: alius inquiſitionẽ: alter ſniam. Iterũ expedit quoſdã de iſtis agere aliq̃: τ quoſdã alia: puta eos q̇ magi fuerũt in ṗncipatu iudicare minꝰ ꝑiculoſa: nouos aũt noua τ veteres magis ꝑiculoſa: τ iterũ negocioꝝ inſtantium: ſi alter ↄdẽnauerit alterũ exeq̇. vbi gr̃a. eos q̇s ṗncipãtes intra ciuitatẽ cõdẽnauerint ṗncipãtes extra ciuitatẽ magi puniãt exequẽdo: τ cõtrario. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quanto eniȝ minus inimicitiarũ ſit illis qui executioni demandant: tanto magis res finem ſuſcipient. Si ſint ergo ijdem q̇ condemnant: τ q̇ condemnationes exigũt: duplex contrahiṫ odiũ: in oibꝰ aũt eoſdeȝ cũctis inimicũ eſt.

¶ Aſſignat rõnẽ dicẽs: ꝙ iſta obſeruãda ſunt: qꝛ q̃to minor erit inimicitia hõ ṗncipatibꝰ: tãto ſnie τ executiones magis de fine accipiẽt. Eoſdẽ aũt eſſe ↄdẽnãtes τ exequẽtes inimicitiã hñt ꝓꝑ duo: tũ qꝛ ↄdẽnat: tũ qꝛ exequiṫ: eos aũt oĩa tractare q̃ ꝑtinẽt ad dictũ ṗncipatũ inimicitiã hȝ q̃tũ ad oĩa: ſi aũt diuidanṫ: ita ꝙ alter ſit cõdẽnãs τ alter ſit exequẽs: τ diuerſa diuerſis tribuanṫ: diuideṫ inimicitia: q̃re minor erit ad ſingulos: τ ſnie τ executiões magis finẽ accipiẽt: qḋ eſt expedientius. ¶ Deĩde cum dicit.

¶ Multis etiaȝ locis ſeꝑaṫ ille q̇ cuſtodit reos ab illo: q̇ aĩaduertit in eos: vt Athenis illi q̇ vndecim viri nuncupanṫ. Quapropter melius eſt hunc quoqȝ diuidere magiſtratuȝ τ quaſi adumbrare τ mitigare: eſt enim neceſſariꝰ nõ minus q̃ȝ ſuperior.

¶ Adiungit aliud dicẽs: ꝙ in multis ciuitatibus diuiſi ſũt ille qui cuſtodit illos qui cõdemnandi ſunt: τ ille qui exequiṫ ſniam: ſicut Athenis illi qui vocabanṫ vndeciȝ viri. τ ideo expedientius eſt τ iſtos ſeparare τ alia ſophiſmata

τ adumbrationes

⁊ adumbrationes circa hoc facere per que contingat minorem eſſe inimiciciam: ⁊ per cōſequēs minus graue ꝑncipatū: neceſſarius enī eſt ⁊ nō minor ꝑdicto. ¶ Dei.c.d.

¶ Cōtingitqꝫ in eo vt viri boni maxime vitent hoc officium: prauos autem nequaq̄ꝫ tutum ſit ei preficere: cum ipſi potius indigeāt cuſtodia ⁊ carcere q̄ꝫ alios debeant cuſtodire.

¶ Tangit accidens inducens impedimentū circa ipſuꝫ: ⁊ ꝑmo facit hoc. Scđo cū dicit (Itaqꝫ opꝫ.) tangit remedia. In prima dicit ꝙ ꝓpter difficultatem que eſt in iſto principatu viri boni fugiunt hꝰ principatuꝫ: malos autē non eſt ſecurū apponere in ipſo: mali enī magis indigent regula ⁊ cuſtodia aliorū q̄ꝫ poſſint alios regere: vel etiam cuſtodire: regulans enim alium in ſe oportet eſſe regulatum prius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaqꝫ opꝫ hoc non vnum eſſe officiuꝫ: neqꝫ continuo ab eiſdeꝫ fieri: ſed vbi eſt aliqs iuniorū ordo atqꝫ cuſtodū deputandi ſunt pro tempore alij atqꝫ alij qui horū officioꝝ ſuſcipiunt curam. Hos ergo magiſtratus tanq̄ꝫ ſumme neceſſarios ponendum eſt eſſe primo.

¶ Tangit remedia dicens: ꝙ q꜡ boni fugiunt ꝑncipatum iſtū ꝓpter cām predictam: expediens eſt nō eſſe tm̄ vnuꝫ ꝑncipantē in hꝰ negocio: nec etiā ꝯtinue eoſdem ꝑncipari: ſed modo hos: mō alios: q꜡ etiā nos videmꝰ ꝙ vbi eſt aliquis ordo iuniorū vel vbi eſt ordo cuſtodiarū ciuiū ⁊ ꝑncipatuū opꝫ iſtoꝝ curā facere ꝑticulariter: nūc quideꝫ hos: nūc aūt illos. Iſti autem principatus qui dicti ſunt ponēdi ſunt necij ⁊ ꝑmi reſpectu ꝑdictoꝝ ꝑus. ¶ Deide.c.d.

¶ Poſt hos autem alij ſunt magiſtratus: nec ſane minus neceſſarij: ⁊ maioris quidē dignitatis: naꝫ plurima indigent experientia ⁊ fide. Tales vero ſunt circa cuſtodiam vrbis: ⁊ circa illa oīa que ordinanẗ ad bellicas expeditiones. Opus eſt enim ⁊ in pace ⁊ in bello ꝓmultis: nam ⁊ menia ciuitatis curanda tuendaqꝫ ſūt: ⁊ diſqſitiōes: deſcriptiōeſqꝫ ciuiū agēde.

¶ Inquirit vel ꝓſeqꝫ de eo qui hꝫ curā ſuꝑ cuſtodiā ciuiū ⁊ circa hoc ꝑmo dat neceſſitatē ipſius. Scđo cū dic. (Alicubi ꝗ.) tangit eius diuiſioneꝫ. In ꝑma ipſe dicit ꝙ poſt ꝑdictos ꝑncipatus neceſſe eſt ponere alios nō minus neceſſarios ſi debeat ſaluari cōmunitatio ciuilis: ordinatos tñ in excellentiori gradu dignitatis: q꜡ñ indigent ad executionē ꝑncipatus prudentia multa: que habeẗ per experiētiam longi tēporis: multa fide. i. multa fidelitate. Iſti aūt ſunt qui cuſtodiunt ciuitatē: ⁊ ordinanẗ ad opportunitates bellicas ꝯ inimicos ciuitatis. Expedit enim ſi debeat ſaluari eſſe curatores ipſius ⁊ in tēpore pacis ⁊ in tempore belli. Tales etiā ſunt ad quos ꝑtinet cuſtodire portas ⁊ muros: ſimiľr illi qui hñt curā exgrendi inſidias ⁊ de ordinatione ciuium adinuicem pacifica. Tales aūt ad recte operandū indigent prudētia multa ⁊ fidelitate: q꜡ idiſcretio ⁊ infidelitas ipſorū de facili induceret corruptionem ciuitatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alicubi ergo ſuper his plures ſūt magiſtratus. Alicubi pauciores: veluti in paruis quidē vrbibus vnus ſuper omnibus. Appellant vero hos pretores vel conſules. Inſuper ſi ſint equites: pedites: aut ſagittarij: aut turba naualis. Super vnoquoqꝫ eorū prefecti quidē ſtatuuntur: appellanturqꝫ prefecti equitum: prefecti legionum: prefecti nauales: ⁊ ſeorſum ſub his prefectus triremis: prefectus cohortis: tribunus militum: ⁊ alia hꝰ particularia. Totum vero vnum aliquid eſt procuratio ſcilicet rerum bellicaruꝫ. Et erga huiuſmodi magiſtratum hoc modo ſe habet.

¶ Tangit diuiſionē ipſius. di. ꝙ iſta cura in quibuſdā ciuitatibus cōtinet principatus plures: ſicut in magnis ⁊ magis ordinatis ad bellū. In alijs aūt pauciores: ſicut in paruis ciuitatibus cōtingit aliquē vnū de ciuibus preficit in tota cura vel aliquos paucos: ⁊ aliqui vocant iſtos principatus ducatus exercitus: alij principes belli. Iterū ſi in ciuitate inueniant equites multi aut pedites: ſicut expoſitum eſt prius: aut ſagittarij qui ordinanẗ ad pugnā ſagittando: vel nautici qui pugnāt in nauibus: aut aliq alij tales ſuꝑ vnūqđqꝫ iſtoꝝ in maioribus ciuitatibꝰ ordinanẗ aliqui ꝑncipantes ex hoc noīationē habētes: ſicut prefecti nauales ⁊ equitū ⁊ legionuꝫ: ⁊ adhuc magis particulatim ſub vno quoqꝫ iſtoꝝ ſunt multi ꝑncipatus ꝑticulares: puta in nauticis prefecti triremiū: ſiľr ⁊ ille qui habꝫ curā ſuper diſpoſitione inſidiarū: ⁊ illi qui dnr̄ prefecti cohortiū ⁊ tribuni militum: ⁊ quicūqꝫ alij tales diuerſitatē taleꝫ habent. Oīa tamē iſta habēt vnam ſpēm cure cōem: que dr̄ cura belli: ⁊ per cōſequens vnum principatū ſupremū ad quem omnes alij ordinanẗ: hoc ergo modo ſe habent circa principatum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero quidam magiſtratum ⁊ non oēs pertractent multa negociorum publicorū: neceſſe eſt eē alium magiſtratum qui rōnes repetat atqꝫ corrigat: ipſe vero nihil tractet. Vocāt vero hos alij correctores: alij rationales: alij ſcrutatores: alij procuratores.

¶ Proſequiẗ de eo cuius eſt corrigere alios quoſdaꝫ ꝑncipatus dicens: q꜡ñ quidē principantes in ciuitate q̄ꝫuis nō oēs habēt tractare bona cōia. ſ. colligendo ⁊ diſpenſando. Difficile aūt eſt huiōi bona tractare ſine aliqua inquinatione vel appropriatione: eo ꝙ oēs habēt appetitū hꝰ bonorū ſi non ſint ſtudioſi ⁊ fideliſſimi viri neceſſarium eſt eſſe aliquē ꝑncipatum ſuper iſtos: cuius ſit ſumere rationem ſuper receptis ⁊ expenſis: ⁊ corrigere vbi iuenerit delinquentes. Aliter eniꝫ contingeret diſtractio in bonis cōmunibus ciuitatis ⁊ iniuſtitia: expedit aūt ꝙ ille principatus ſuper nullo alio habeat curam vt diligentius poſſit curare de predictis: vocanẗ autē iſti ꝑncipatus a quibuſdam correctores: eo ꝙ corrigere habent delinquētes: a quibuſdaꝫ vero rōnales: eo ꝙ debent audire rōnes: a quibuſdaꝫ ſcrutatores: eo ꝙ habent exquirere diligēter: ab alijs procuratores. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preter hos vero omnes magiſtratus vnus eſt maxime principaliſſimus oīum: idem eniꝫ plerūqꝫ habet finem ⁊ introductionē qui preſidet multitudini vbi populus dominaẗ. Opꝫ aūt id qđ cogit ſummā habere in repu. auctoritatē. Appellantur vero quibuſdam in locis preconſultores: ex eo q꜡ ante deliberāt: vbi vero multitudo eſt conſilium magis. Ciuitatuꝫ igitur magiſtratus fere tot aliqui ſunt.

¶ Determinat de maximo principatu dicẽs: ꝙ preter predictos principatus eſt alius neceſſarius: ille. ſ. qui habꝫ dominiũ ſuper oĩbus: ꝛ ad quẽ oẽs alij ordinanᷣ a quo accipientes rõnem operandi dirigunᷣ in eis que ſubſunt cure ipſorũ: ꝛ ad quem finaliter reducuntur oẽs operatiões ciuitatis: oportet autẽ id qḋ cogit ſummã habere in repu. auctoritatem: appellant autẽ quibuſdam in locis preconſultores: ex eo quia ante ḋliberãt. vbi vero multitudo eſt conſilium dicitur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alia ſpecies curationis eſt circa rem diuinã: ceu ſacerdotes ꝛ editui circa templa: vt cõſeruentur que ſunt: ꝛ eriganᷣ ruinoſa edificia: ꝛ cetera omnia: que pertinent ad diuinũ cultũ.

¶ Determinat de ṗncipatu qui dirigit in his que ad deuꝫ pertinent: ꝛ circa hoc duo facit. Primo enim premittit opportunitatem ipſorũ. Secundo cum dicit: (Euenit autem.) ponit diſtinctionẽ iſtius principatus vel vnionem in diuerſis ciuitatibus. In prima dicit ꝙ alia eſt ſpecies principatus neceſſaria in ciuitate: puta eorũ que ad diuina pertinent: cuius ſunt ſacerdotes ſacra tractantes: ꝛ eorum qui curant de edificijs ſacrarũ domuuꝫ qualiter ſalue maneant: ꝛ ſi aliqua decidant erigantur: ꝛ etiaꝫ alioꝝ quorũcũqꝫ: que ad cultũ diuinũ ordinanᷣ. ¶ Deide. c. d.

¶ Euenit aũt alicubi curam hanc eſſe vnam: vt in paruis ciuitatib⁹: alibi vero plures ſeparata a ſacerdotio: vt ſacrificuli: ac editui: ꝛ cuſtodes ſacrarũ pecuniaruꝫ. Hinc conſequens eſt illa que circa ſacrificia publica quotcunqꝫ ſacerdotibus lex non cõmittit: ſed ex publico fiunt. Vocant aũt eos qui iſtis preſunt: alij reges ſacrorũ: alij pontifices maximos.

¶ Ponit diuiſionem ꝛ vnionem eius in rebuſpu. diuerſis dicens: ꝙ iſte principatus alicubi eſt vnus tantuꝫ curans de omnibus que pertinent ad predictũ cultum: ſicut in ciuitatibus paruis: alicubi autem ſunt multi ꝛ ſeparati ṗncipatus: puta ſacrificia offerentes ꝛ cuſtodes tẽplorum ꝛ erarij ſacrarum pecuniarũ deo dedicatarũ: conſequẽter autem ille qui ordinaᷣ ad diſpenſandas imolationes cõmunes: quas non aſſignauit lex ipſis ſacerdotibus: ſed recipiunt ipſas a menſa cõmuni: erant enim apud gentiles quedam que imolabanᷣ: que ſacerdotes accipiebant de proprijs: quedam autem que miniſtrabanᷣ eis a cõmuni. ꝛ iſti a quibuſdam vocabanᷣ reges a quibuſdam pontifices maximi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neceſſaria ergo officia ſunt circa hec: vt illa repetamus circa rem diuinam: circa rem bellicam: circa redditus publicos: ꝛ impenſas circa forũ: circa vrbem ꝛ portus ꝛ regionẽ. Inſuper circa iudicia ꝛ cõtractus poſtulationes ꝛ executiones: ꝛ cuſtodias: ꝛ ſuper rationib⁹ ꝛ diſquiſitionibus: ꝛ ſuper correctionibus eorum: que geſſerit in magiſtratu: ꝛ finaliter circa cõſilia hec cõmunia: ṗprie autem eaꝝ ciuitatum: q̃ magis pacate atqꝫ tranquille ſunt.

¶ Recolligit predictos principatus dicẽs: ꝙ principatus neceſſarij vt contingit dicere in ſũma ſunt de his: ꝛ circa hoc: puta principatus circa rem diuinam: ꝛ principatus circa bellica: ꝛ ille qui curam habet ſuper acceptione redditũum ꝛ diſpenſatione eorum; ꝛ ille qui habet dominium circa forum quantum ad cõmutationes: ꝛ ille qui circa municipium ciuitatis ꝛ exterius circa portum ꝛ regionem ſubiectam ciuitati: iterum ille qui circa iudicia ꝛ circa ſcripturas cõmutationum: ꝛ circa executiones ſententiarum: ꝛ ille qui habet curaꝫ ſuper cuſtodia ciuitatis ꝛ regionis: ꝛ ille qui habet audire compoſitum ꝛ corrigere delinquentes: ꝛ finaliter circa conſilia. In ciuitatibus autem: que magis vacant ab exterioribus bellis: ꝛ intendunt ſpeculationi ꝛ magis delectanᷣ circa talia ſunt alij proprij principatus: de quibus nunc dictum nõ eſt: nec de repu. talium ciuitatum: ſed tñ dictuꝫ eſt de principatib⁹ pertinentibus ad ſtatum paucorum ꝛ popularem: de quibus erat prius determinatum: quãuis quedam iſtoꝝ pertineant etiam ad paucas ciuitates. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Curam facere de mulierum diſciplina: de legibus ſeruandis: de diſciplina iuuentutis: de gymnaſiorũ gubernatiõe. Preterea de ludis gymnicis ac muſicis: ꝛ ſiqua alia huiuſcemodi ſpectacula contingat fieri.

¶ Determinat de principatibus non neceſſarijs magis dicens: ꝙ adhuc preter principatus predictos ꝛ neceſſarios ſunt alij principatus curantes de bono ornatu ciuitatis ꝛ ciuium: de mulierũ diſciplina: ꝛ de cuſtodia legum: ita ꝙ nullus tranſgrediatur: ꝛ de lege pueroꝝ: puta diſciplina ꝛ cura ipſorum: de gymnaſioꝝ gubernatione: iteꝝ de ludis gymnaſticis: in quibus hoies exercebant ſe nudi: ꝛ de muſicis: ꝛ alijs huiuſmodi ſpectaculis. ¶ Deide cũ dicit.

¶ Horũ vero q̃dam manifeſta ſunt non popularia: veluti diſciplina mulieruꝫ ꝛ puerorum. Nam pauperibus neceſſe eſt vti mulierib⁹ ꝛ pueris tãq̃ miniſtris: qm̃ ſeruos non habent.

¶ Declarat ad quas reſpublica pertineat quidẽ horũ ṗncipatuum: ꝛ primo declarat hoc de quibus minus ṗncipalibus. Secundo cum dicit: (Cumqꝫ tres ſint ꝛc.) de principalibus. In ṗma dicit ꝙ quidam iſtorũ principatuuꝫ nõ competunt ſtatui populari: puta principatus mulierum: pueroruꝫ lex: vel principatus: ꝛ ratio huius eſt: quia in populari ſtatu eſt multitudo egenorũ: egeni autem neceſſe habent vti mulieribus ꝛ pueris tanq̃ quibuſdaꝫ cõſequẽtibus de neceſſitate ad operatiões neceſſarias ꝛ ſeruiles propter carentiam ſeruorũ. hi enim quia ſeruos non hñt vtũtur mulieribus ꝛ pueris ſicut ſeruis. ¶ Deide cũ diꝫ.

¶ Cumqꝫ tres ſint magiſtratus: per quos aſſumunt quidam ſummas poteſtates: conſeruatores legum: ꝛ preconſultores ꝛ conſiliũ. Cõſeruatores legum optimatum eſt: preconſultores vero paucorũ potentie. Conſilium aũt populare. De magiſtratib⁹ ergo vt in figura fere dictum eſt omnibus.

¶ Declarat hoc idem de quibuſdam principatibus dicẽs: ꝙ cum ſint tres principatus ſm quos eligunt alios principales principatus. ſ. conſeruatores legum. preconſultores ꝛ conſilium: legum conſeruatores pertinent ad ſtatum optimatum: quia legum conſeruatores prudentia indigent ꝛ virtute que ſunt principalia in ſtatu optimatuꝫ. Preconſultores pertinent ad paucorũ ſtatum. Conſiliuꝫ vero ad popularem: ſic igitur in typo: ꝛ figuraliter dictuꝫ eſt fere de omnibus magiſtratibus.

¶ Finis.

¶ Excellẽtiſſimi

¶ Excellentiſſimi theologie pfeſſoris magiſtri Ludouici Ualentie pratorois ordinis pdicatoꝝ ad reuerēdiſſimū in Chriſto patrē ⁊ dn̄m dn̄z. F. Cardinalē Senenſem epithoma ꝑ ꝯcluſiones ſexti libri politicoꝝ Ariſtotelis.

¶ De populari ſtatu.

¶ Propoſitū reip. popularis eſt libertas: ad hanc enim reſpicit oīs ſtatus eius: hinc eſt ꝙ multitudo nō vult ſubeſſe: ſed ꝑ vices imperare ⁊ parere. Iuſtū. n. populi non eſt ſm dignitatem: ſed ſm numeꝝ. Un̄ ⁊ in eo ſtatu plus poſſunt inopes qui plures ſunt ꝙ̄ opulenti ꝗ pauciores ſunt. Sed ⁊ pterea quiſqʒ vt vult viuit in populari ſtatu: ſicut enim ſerui eſt viuere vt non vult: ſic liberi vt vult.

¶ Ex hoc aūt popularis ſtatus ꝓpoſito ſequitur hec popularia eſſe. Primo ꝗdem vt ad oēm magiſtratum oēs aſſumant̄. Scdo vt viciſſim vnuſquiſqʒ vnicuiqʒ preſit. Tertio vt per ſortē tribuant̄ magiſtratus oībus: vel ſaltē illis qui peritia non indigēt ⁊ arte. Quarto vt nō aſſumant̄ ad magiſtratus viri ꝓpter cenſus magnitudinē. his. n. obſeruatis: ⁊ eq̄litas ⁊ libtas: q̄ i h ſtatu itēdunt̄ facile ꝯſeruāt̄.

¶ Concludit ēt huic ſtatui nō niſi ſemel eūdē magiſtratū ab aliquo geri vel perraro: ⁊ eoſdē eē parui tpis: vt ſic plures ad magr̄atus poſſint attingere: exceptis tn̄ his ꝗ verſant̄ in bello quos non expedit mutari: cum experimento opus ſit quo carent: qui nouiter aſſumuntur.

¶ Expedit ēt multitudinem eſſe dn̄am: maxime reꝝ maximaꝝ. Magiſtratus vero aut nullius rei: aut minimaꝝ. Sed ⁊ tn̄ inter oēs magiſtratus oportuniſſimus eſt conſiliatiuus: multitudo enim ratione ⁊ conſilio eget.

¶ Utile eſſet mercedem capere oēs magr̄atus: vel ſaltem ex his: ꝗ ſunt circa iudicia ⁊ ꝯſiliū ⁊ pncipales cōciones: ⁊ eos pſertim quos neceſſe eſt ſimul eſſe in eadem comeſſatione cōpluribus ꝓpter expenſaꝝ magnitudinem.

¶ Deniqʒ pplaris gubernatio ignobilib⁹ inopib⁹: ac ineruditis ꝯferet̄: ſicut ⁊ paucoꝝ his: ꝗ genere ⁊ diuitijs ⁊ eruditiōe pſtāt. Cōis aūt hoꝝ cā ē paritas ⁊ libertas in rep. q̄s nō exiſtimāt obſuari: niſi oēs ex equo ſʒ nūeꝝ gubernēt.

¶ Que vero in populari repu. determinanda ſunt: non arbitrio paupeꝝ ſolū ſunt ſtatuēda: ne iniurient̄ opulētis: nec potentū: ne tyranni fiant: ſed id agenduʒ eſt ꝙ tn̄ plib⁹ diuitibus ꝙ̄ plibus paupeꝝ videat̄. Et ſi ꝯ̄ria eis videātur eoꝝ ſequēda eſt ſnīa: qui virtute pcellūt. Et ſi virtute pares ſint: tunc forte dirimendū eſt qđ querit̄: facilius. n. eſt ſortiri ꝙ̄ perſuadere his: qui plus pñt: ꝗꝗ̄ ſit admodum difficile in ſortibus veritatem reperire.

¶ Optima popularis gubernatio eſt illa: que ex agricolis ꝯſtat: optimus. n. populus eſt ille: qui ex agricolis eſt: cū. n. laborādū ſit illis circa nec̄ia ad victū nō moliunt̄ aliqđ ꝯ remp. ſuiſqʒ detenti opibus nō appetūt aliena: dulciuſqʒ eſt illis opus facere ꝙ̄ in rep. verſari. Un̄ magiſtratus nō appetunt: ⁊ ſi appetunt facile adimplet̄ eoꝝ cupiditas: ſi ſoltē creandi magr̄atus ⁊ corrigendi facultas eis tribuat̄.

¶ Utilis eſt hec forma popularis gubernatiōis vt agricole eligāt magiſtratus ⁊ corrigāt. Nam magr̄atus ab optimis ſemp gerent̄: q: penā formidabūt magr̄atus q̄ꝝ corrigere ad illos ptinet. Compeſci. n. ac non licere facere quid velis vtile eſt: nā licētia agendi quod quiſqʒ velit cuſtodire non pōt ingenitam vnicuiqʒ homini prauitatem: nobilibus aūt ipſis hic gradus ſufficiet: vt videlicet magiſtratus gerant: non eni ſubeuunt alijs deterioribus.

¶ Statuendū eſt vt agricole certā poſſideant terre menſuram: ſi. n. nimis ditarent̄ deſinerēt eſſe agricole. Itē vt nō liceat eis vēdere pr̄mas ⁊ primas hereditates: aut aliter obligare: ſic. n. nec ipſi iopes fiēt: ⁊ alios opulētiores reddēt.

¶ Poſt agricolas paſtores bonū populū ꝯſtituūt: habent enim cū agricolis magnā conuenientiam: ac expeditioni militari vtiles ſunt corporibus exercitati.

¶ Alie vero multitudines ex quibus populares ſtatus conſtituūt̄: vt opificū: forēſiū: ⁊ mercēnarioꝝ deteriores ſūt. Hoꝝ. n. vita vilis eſt: nullūqʒ virtutis opus exercēt: ⁊ cuʒ circa foꝝ: vrbēqʒ verſent̄: facile cōciones agitant.

¶ Ad ꝯſtituēdā aūt hāc popularē gubernationē: ⁊ ad populū roborādū expedit extraneos recipere ⁊ efficere ciues: ⁊ nō ſolū legitimos: ſed ēt ſpurios: quouſqʒ vʒ ſuperēt multitudinē medioꝝ: neqʒ vltra ꝓgredi debēt: ſic. n. turbarēt remp. ⁊ nobilitatē irritarēt: qđ eēt cā ſeditionis.

¶ Inſup excogitanda ſunt oīa: ꝗbus familiaritates noue admiſceant̄: ⁊ conuerſationes prime diſſoluantur.

¶ Deniqʒ oīa fere agēda ſūt ꝓ ꝯſeruatiōe hꝰ popularis gubernationis: q̄ diximus ꝓ ſalute tyrānidis expedire.

¶ Et iter cetera diſſimulare debent: qui regūt crimina ſubditoꝝ: cū pleriſqʒ dulcius ſit diſſolute viuere ꝙ̄ modeſte.

¶ Qui curā ſalutis hñt rerūp. debēt iniurias compeſcere: vtpute leges ponēdo: vt dānatoꝝ bona nō in publicū: ſed in ſacrū referant̄. Eadē. n. pena erit ⁊ populus minus cupide dānabit: cū ſit nihil vtilitatis ex dānatione ſuſceptur⁹. Inſuper paucas accuſatiōes facere magnas penas ꝯſtituere aduerſus eos: qui falſo accuſaerint: ⁊ quantū fieri poteſt oēs reddere beniuolos: qđ ſi id fieri nequeat ſaltem conari ne hoſtes exiſtiment eos: qui gubernant.

¶ Expedit etiam vt vbi ſunt pauci redditus reip. rare fiāt ꝯgregationes: cum. n. nō pōt merces reportari plures conuenient: ſi rare ſint: ac etiā expenſe euitabuntur.

¶ Quādo vero publici ſunt redditus nō ſunt ſtatim ſuperflua diuidenda: q: continget moꝝ rurſum indigere.

¶ Aduertēdū eſt etiam ne multitudo ad inopiā redigat̄: nam egeſtas prauā reddit populi gubernationem.

¶ Utile aūt eſt ad abundantiā ſeruādā: vt ꝯgregent̄ illa: q̄ ex redditib⁹ publicis pueniūt ⁊ ſimul oīa diſtribuant̄ egenis: vt ſaltē vnicuiqʒ det̄ q̄tū ſat ē ad agelli ꝯparationē: vel ad min⁹ ad facultatē negociādi ⁊ agrū colēdi: aut mittere eos ad aliq̄s gubernatōes: aut nobiles eiꝰ pbeāt occaſionē.

¶ Ut aliqđ agant exercēdo eos in reb⁹ ſuis: inſtituēdo etiā duplices magr̄atus vt alij ſint per ſortē: qui. ſ. pauperibus poſſint contingere: alij ꝑ electionē: ꝗ melioribus dentur.

¶ De paucoꝝ potentia.

¶ Pro prima aūt ſpecie paucoꝝ potentie: que ꝓpinqua eſt reip. facit: vt tanta multitudo habentiū cenſum offeratur vt potentiores ſint: qui remp. gubernāt ꝙ̄ qui non gubernant. Et hoc ſimiliter faciēdū eſt in alijs ſm modū eoꝝ.

¶ Ultima vo ſpēs que tyrannidi perſimilis ē maiori eget cuſtodia: ſicut valitudinaria corpora ⁊ nauigia parum firma: nautiſqʒ inſtructa prauis.

¶ Ad ſeruandā aūt illam vltimā ſpēʒ expedit maxime regionē eſſe aptā ad equitatū: nā equos nutrire eſt eoꝝ: qui magnas habēt facultates: vbi aūt regio ē apta ad peditatū: tunc ꝯducit habere pedites grauis armature. cum grauis armatura ſit magis diuitū ꝙ̄ pauperum: pedites autē expediti ⁊ leues: ⁊ nautica turba vtilis eſt populo.

¶ Sed ꝯ hꝰ pedites leuis armature coniungere opus ē ex illis ad equitū ⁊ peditum maioris armature robur: vt cuʒ illis ſuperent alios: qui ſunt cū populo: ac etiaʒ expedit diuitis etatibus filios ſuos in iuuenili etate conſtitutos erudire ad leues: ac expeditas operationes: vt ſic de eis curaʒ gerentes ſibi coniungant huiuſmodi pedites.

¶ Hec aūt maxime ſunt obſeruande. Primū q̄dē vt ēt populo concedat̄ aliqđ in rep. puta ꝗ ad determinatū cēſum peruenerint. Sic. n. populus magis amat reſp. Secūdo vt adiungant̄ opa publica dignitatibus pncipaliſſimis: ſic enim populus ſua ſponte eas recuſabit: ⁊ veniā dabit hꝯ

tibus:q magnã ꝓ ea dignitate mercedẽ ſoluerint. Tertio ſacra faciãt magnificẽtiſſime ⁊ publica edificia ꝯſtruent ad vſum populi:vt ſic libẽter ppl's aſpiciat ſtatũ ciuitatis.

¶ De magiſtratibus neceſſarijs in ciuitate.

¶ Sunt qdam magiſtratus in ciuitatib' neceſſarij. Unus qdẽ circa emptiones ⁊ vẽditiones:⁊ circa alios ꝯtrus pro vſu rerꝝ neceſſariarꝝ:vt videlicet ad eq̄litatẽ reducãtur:⁊ habeat̃ ſufficientia rerꝝ:gr̃a cuius ſocietates ciuiles ſũt cõſtitute. Alius eſt circa edificationes decentes ⁊ cõſeruationes viarꝝ cõfines regẽdos:vt hec.ſ.ſine querela ſint:⁊ huius ptes pl'es ſunt quẽ edilitatẽ vocãt:ſunt.n.ꝓfecti menibus reficiendis:curatores fontiũ:⁊ conſeruatores portuũ. Alius eſt qui verſatur circa agros extra vrbem.

¶ Alius eſt circa redditus publicos ⁊ recipiendos ⁊ conſeruandos ⁊ diſtribuendos ad ſingulas oportunitates:⁊ qui hunc exercent receptores ⁊ queſtores vocant̃. Eſt alter circa ſcribẽdos priuatos ꝯtrus:ſnias iudiciũ:poſtulatiões:vocationeſq; in ius. Et q hũc gerũt memoriales vocant̃.

¶ Alius eſt qui verſat̃ circa cuſtodias penas ⁊ executiões eorꝝ:qui dãnati ſunt. Et h̄ difficillimus eſt ꝓpter magnas inimicitias:que inde ꝓueniũt.ſũme tñ neceſſarius. Nã nihil ꝓdeſſent iudicia aut ſnie niſi forent qui eas executiõi mandarent:melius tñ eſt hũc in plures partiri magiſtratus ꝓꝑ faciliorẽ executionẽ:tũ q2 diuidit̃ inuidia:tum q2 viri boni maxime hoc officium vitarent.

¶ Alius eſt nõ minus neceſſari':qui ad cuſtodiã ciuitatis ꝯputat̃:⁊ ad bellicas expeditiones:quo opus eſt ⁊ i pace ⁊ in bello:⁊ qui plurima indiget experientia ⁊ fide. Et h̄ in multos diuidit̃. Unus enim eſt ſup oẽs:q pretor ⁊ cõſul appellat̃. Alij võ prefecti legionũ:ꝓfecti nauales:⁊ ſub his cohortis prefecti:triremis:tribunus militũ.

¶ Alius eſt ad repetẽdas ⁊ colligẽdas rões:⁊ ipſe nihil tractat. Sic enim maiori fide res agunt̃.⁊ qui hunc gerũt vocant̃ correctores rõnales:ſcrutatores:procuratores.

¶ Unus võ ẽ ꝓncipaliſſimus oĩum:qui toti multitudini ꝓ eſt:quẽ opꝫ hr̃e ſũmã auctoritatẽ in rebuſp. Alius verſat̃ circa rẽ diuinã:qui ẽt in plures diuidit̃ in ſacerdotes ſacrificulos edituos. Cuſtodes ſacrarꝝ pecuniarꝝ:⁊ qui iſtis ꝓſunt reges ſacrorꝝ:aut pontifices maximi dicuntur.

¶ Poſtremo ꝓpriũ eſt ciuitatibus pacatis curã facere de mulierꝝ diſciplina. De legibus ſeruandis. De iuuẽtutis diſciplina. De gubernatione gymnaſiorum. De ludis gymnicis:ac muſicis:ac alijs ſpectaculis.

¶ Cum aũt tres ſint ſũme ptãtes. Cõſeruatores legũ.preconſultores:⁊ cõſiliũ. Cõſeruatores legũ optimatũ ẽ. Preconſultores paucorꝝ potẽtie. Cõſiliũ aũt populare.

Finis.

¶ Politicorꝝ Ariſtotelis liber ſeptimus.

De optima rep. recte querere volẽti neceſſariũ eſt prius determinare:que vita ſit maxime expetenda. Nã ſi id ignotũ ſit:neceſſe ẽ ⁊ optimã rẽpub. ignorari. Optime.n. agere ꝯſentaneũ ẽ:eſt:q ſub optima reip. diſciplina regunt̃ ex his:que ſibi aſſunt:niſi qd accidat ꝓter rõnẽ. Quare primo ſtatuendũ eſt que vita ſit cũctis:vt ita dixerim:maxime optanda. Deinde vtrum publice ⁊ priuatĩ eadem ſit:an alia. Lectio. I.

¶ Poſtq̃ Ariſtotiles declarauit ex qbus ⁊ qualibus:⁊ quõ inſtituenda eſt reſp. minus recte ordinata. Intẽdit nũc declarare quõ ⁊ ex qbus iſtituẽda eſt ſimplr̃ optima: ſiue ſit reſp. cõi noĩe noĩata:ſiue reſp. optimatũ:ſiue regnũ. Et circa hoc primo ꝓmittit q̄dã ꝑtinẽtia ad declarationẽ intẽti ſui. Cũ dicit.(De rep. aũt ipſa ⁊c̃.)oñdit ex qb' ⁊ q̄lib' ẽ inſtituẽda. Ad inſtituẽdũ aũt rẽp. optimã opꝫ ꝓcognoſcere q̄dã ex pte forme ipſius reip. q̄ ſumit̃ ex rõne ipſi' finis. Quedã aũt ex parte mãe:que ſunt ciues ipſi:⁊ locus:⁊ habitatio. Et ſm hoc circa p̄m duo facit:qm̄ primo inqrit de fine ipſius reip. Scđo cũ dicit.(De reliqs dõm ⁊c̃.)inqrit de mã. Circa p̄m adhuc ꝓ ꝓmittit intẽtionẽ ſuã. Et ſcđo cũ dic̃.(Putãtes ⁊c̃.)proſeqt̃. Circa primũ dat itẽtionẽ ſuã reſpectu duorꝝ dicens primo:ꝙ q vult facere inqſitionẽ certã ⁊ ꝯuenientẽ mãe ſubiecte de rep. optima ſimpl'r nõ ex ſuppoſitione:neceſſe hꝫ prius ꝯſiderationẽ facere:q̄ vita ſit eligibiliſſima ſimpl'r.i.q̄ ſit actio optima ſimpl'r. Dicit̃.n.vita vno mõ de h̄:qđ eſt p̄n̄ motus ex ſe:ſicut dicit̃ ꝙ aĩa ⁊ vita ſunt idẽ. Cõſequenter aũt dr̃ de operatione ꝓcedẽte ab hõ principio intrinſeco:ſicut dicimus ꝙ ſentire ⁊ intelligere ſunt vite q̄dam:⁊ hoc eligibiliſſimũ hoĩs eſt vita optima:vel actio eius ſꝫ excellẽtiorẽ eĩe potẽtiã. Et rõnẽ hꝰ aſſignat:qm̄ ſi nõ fuerit manifeſtũ:que ſit optima operatio hoĩs ſimpl'r:nõ erit mãifeſtũ que ſit optima reſp. ſimpl'r:qm̄ optime iudicantes neceſſariũ eſt attingere ſm exigentiã diſpõnũ inexiſtẽtiũ:ſm quarꝝ diuerſitatẽ neceſſariũ eſt actionẽ ſeu finẽ diuerſificari:ſicut actiones artificis optimã neceſſe eſt diuerſificari ꝓꝑ diuerſitatem mãe:ex qua operat̃. Dico aũt ꝙ optime iudicãtes opꝫ attingere ad optimã opõnẽ:niſi fuerit aliqd qđ accidet preter rõnẽ:puta vel defectus nãe:vel alicuius exteriorꝝ:que neceſſario exigunt̃ ad optimã actionẽ. Igit̃ volentẽ conſiderare de optima rep. opꝫ primo ꝓaccipi:ſicut manifeſtũ eſt:que ſit vita optima:vel etiã actio eligibiliſſima oĩbus hoĩbus:vt eſt dicere ꝙ adiungit ꝓpter hoc:ꝙ qdam ſunt male nati:vel in malis ꝯſuetudinibus nutriti:qui vix aut nũq̃ poſſunt attingere ad optimã vitã ſeu actionez hoĩs. Cõſiſtit aũt virtus rõnis eius in hoc:q2 ad cognitionẽ cuiuſcunq; opꝫ ꝓcognoſcere ea:ex quib' per ſe ſumit̃ ratio. Per hanc.n.cognoſcit̃ vnumquodq;. Ratio aũt optime reip. ſumit̃ ex optimo fine hoĩs:ſicut vl'r rõ operabilium ex rõne finis. Finis aũt optime reip. eſt optimus finis hoĩs: q2 reſp. non eſt aliud q̃ ordo ciuitatis:ſicut dr̃ tertio hui'. Rõ aũt ordinis ſumit̃ ex fine:⁊ iõ ad cognitionẽ optime reip. opꝫ ꝓcognoſcere quis ſit optimus finis hoĩs ſeu actio. Deinde dat intentionẽ ſuã reſpectu alterius dicẽs:ꝙ poſt hoc erit ꝯſiderandũ:vtrũ eadem ſit optima vita vel actio vniuſcuiuſq; ſeorſum viuentis ciuis ⁊ totius ciuitatis:an alia ⁊ alia huiuſmodi ⁊ illius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Putantes igit̃ multa ſufficienter eẽ dicta de optima vita: etiam in externis ſermonibus: ⁊ nunc illis vtendum cenſemus. Nempe aduerſus hanc diuiſionez: nemo vtiq; refragabitur ꝙ tria cũ ſint bonorꝝ genera: externa corporis ⁊ animi:iſta oĩa adeſſe felici homini opꝫ.

¶ Proſequit̃:⁊ primo inqrit que ſit optima vita hoĩs: vel optimus finis. Scđo cũ dicit.(Utrũ aũt ⁊c̃.)Utrũ eadẽ vnius ⁊ totius ciuitatis optima:aut vita:aut actio ẽ felicitas. Primo igit̃ inqrit:que ſit felicitas hoĩs. Scđo que ipſius:cũ dicit.(Cõſequens eſt ⁊c̃.)Circa p̄m primo ꝓmittit ſuppoſitionẽ ꝓdictã. Scđo cũ dicit(Nemo.n.dicere ⁊c̃.) manifeſtat eã q̃tũ ad alterã ptẽ. Circa p̄m intelligendũ eſt:ꝙ bonũ hoĩs eſt eẽ ꝑfectũ ipſius hoĩs:q2 bonitas ꝑfectio quedã eſt. Homo aũt compoſitus ex corpore ſicut ex mã ⁊ ex aĩa ſicut ex forma:⁊ ideo quoddã eſt eſſe eius perfectũ quo ad corpus. Quoddã aũt ſm aĩam:⁊ adhuc quia

ad ꝑfectionẽ

ad pfectionē aīe ⁊ corporis indiget qbuſdā exterioꝛib⁹: ſicut organis nutrimēto ⁊ aliis hꝫ. Eſt aliud eſſe perfectuꝫ hoīs q̄ntum ad iſta bona exterius: ⁊ iō eſt triplex bonū hominis. ſ. bonū ſm aīam: ⁊ ſꝫ corpus: ⁊ exterioꝛa bona. Felicitas aūt cū ſit bonū pfectiſſimuꝫ ipſius hoīs aggregat oīa iſta. Et hoc eſt qḋ dicit: ꝙ nos putamus multa ſufficiēter dixiſſe de vltimo fine hoīs: in his q̄ ſunt dicta in extrinſecis ſermonib⁹: hoc eſt in libꝛo ethico. qui eſt extrinſec⁹ ab his: que cōſiderant̄ in hoc lib. per ſe: ⁊ nūc vtamur eis ad ppoſitū: ⁊ vt ad vnā diuiſionē reducamus: nulli dubiū qn bonis hoīs diſtinctis in tres ptes: vꝫ in ea que exterius puta diuitias ⁊ amicos: ⁊ in ea que ſm corpus: puta ſanitatē ⁊ viuacitatē ſenſuū ⁊ hꝫ: ⁊ in ea que ſm aīaꝫ: qn oīa iſta neceſſe ſit ineſſe beatis. Beatitudo. n. eſt pfectiſſimū bonū hoīs. Si ergo oīa iſta ſunt bona hoīs: neceſſe ē oīa iſta in eo exiſtere. Si. n. aliqḋ iſtoꝝ deficeret: ex illa parte contingeret impfectio. Et hoc eſt quod Boetius dicit tertio ḋ conſolatione. Quia felicitas eſt ſtatus aggregatiōe oīum bonoꝛum perfectus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nemo. n. felicē diceret eū: q nullaꝫ partē foꝛtitudinis habeat: neqꝫ tēperātie: neqꝫ iuſtitie: neqꝫ prudētie: ſed timētē ēt circūuolātes muſcas. Temperantē vero a nulla penitus edendi bibēdiqꝫ extrema cupiditate: ⁊ gratia q̄drātis vnius dilectiſſimos īterficiētē. Silr̄ ⁊ mēte tā ſtultū: atqꝫ ignaꝝ q̄ſi pueꝝ quēdā vl̄ inſanuꝫ.

¶ Pꝛobat q̄ntum ad alterā partem. ſ. q̄tū ad ea que ſūt ſꝫ aīam ex quodā ꝙ oēs ꝯcedūt dicens: ꝙ hoc manifeſtuꝫ ē de bonis ſm aīam: qꝛ nullus bn̄ diſpoſitus diceret illum ſimplr̄ eē felicē: q nō attingeret ad aliq̄ ptē virtutis: puta foꝛtitudinis: vel tēperātie: vel iuſtitie: vel prudētie: q̄ ſunt quattuoꝛ virtutes pncipales: nullus. n. diceret illū felicem eē: q nō aggrederet̄ aliqua terribilia: vel foꝛmidaret muſcas volantes: ⁊ paueret ad ſonū folii: vel ad apparitioneꝫ vmbꝛe: nec ēt illū qui in vſum ciboꝝ vel venereoꝝ nō abſtinet ab aliquo extremoꝝ: ſed appeteret comedere vl̄ bibere qḋcūqꝫ vel qūocūqꝫ: ⁊ vteret̄ venereis qūocūqꝫ ⁊ q̄ntūcūqꝫ. Silr̄ aūt nec illū q nullā hn̄s eq̄ratē iuſtitie: ſed grā q̄drātis: que eſt q̄rta ps denarii hn̄di qūocūqꝫ vellet pimere dilectiſſimos. Silr̄ aūt ſe hꝫ in his q̄ circa prudētiā. Nullus. n. diceret illū eē beatū: q ſit imprudens ⁊ ſine diſcretiōe: ⁊ mēdax ē ſicut puer aliqs ſenſum nō hn̄s: nec vſum rōnis. Hoc aūt nō eēt niſi ad beatitudinē ptineret operationes virtutis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed iſta qdē ſic: vt dicta ſunt: oēs ꝯcederēt. Diſcoꝛdent tn̄ in q̄to atqꝫ exceſſu. Nā virtutis qdē ſatis hr̄e ſe putant q̄ntulūcūqꝫ habeāt. Diuitiaꝝ v̄o atqꝫ pecunie: potētieqꝫ: ⁊ fame: ⁊ h⁹ oīum infinitum exceſſum ſequuntur.

¶ Inquirit hoc ſuppoſito: in quo iſtoꝝ pncipalr̄ cōſiſtat felicitas. Et pꝛimo tāgit erroꝛē quoꝛūdā. Scḋo cū dic̄. (At enim nos ⁊c̄.) repꝛobat ex quo apparet intentum ſuū. In pꝛima pte dicit: ꝙ oīa p̄dicta bona ptinere ad felicitatē cōcedunt vt oēs: qḋ dicit ppter aliquos ſylueſtres: q ēt nihil ſciunt de felicitate. Differēter tn̄ dicūt iſta ptinere ad ipſam ſm q̄ntitatē ⁊ exceſſum virtutis vel alioꝝ. Quidā. n. dicūt ſufficere ad felicitatē perfectā q̄ntūcūqꝫ virtutis ēt modicū: diuitiaꝝ aūt ⁊ pecuniaꝝ: q̄ ſunt diuitie accidentales: ⁊ potētie: ⁊ gloꝛie: ⁊ fame: ⁊ oīum talium dicūt ptinere ad exceſſum infinitum. ⁊ ideo ipſam dicūt conſiſtere p̄ncipaliter in bonis exterioꝛibus. Sed quidā in diuitiis: qdaꝫ in gloꝛia: qdā ēt in bonis coꝛpoꝛis: puta in voluntate: vel i aliquo hmōi principaliter. Per poſterius aūt i virtute. ſ. ſm ꝙ oꝛdinantur ad illa. ¶ Deinde cū dicit.

¶ At. n. nos illis dicemus: qꝛ facile eſt de his ēt per opa ipſa fidē ſuſcipere cernentes: qꝛ hoīes acqrunt ⁊ ꝯſeruant nō virtutes externis bonis ſed externa virtutibus. Ipſaqꝫ beata vita: ſiue in gaudio poſita eſt: ſiue i virtute: ſiue i ambobus magis exiſtit moꝛibus ⁊ intellectu i exceſſum oꝛnatis. Mediocria v̄o externa poſſidentib⁹: quā his qui in externis plura poſſidēt q̄ opus ſit: ⁊ in illis deficiunt.

¶ Repꝛobat opinionē iſtā oſtēdens ꝯriū. ſ. ipſam p̄ncipalr̄ ꝯſiſtere in virtute. Et circa hoc pꝛimo ponit rōnes hoc oſtēdētes. Scḋo cū dicit. (Qḋ igit̄ felicitatis ⁊c̄.) inducit cōcluſionē ſubiūgēdo quaſdā pſuaſiones. Circa p̄m̄ ponit q̄ttuoꝛ rōnes. Scḋa ibi. (Quinetiā ⁊c̄.) Tertia ibi. (Ploqꝫ pꝫ ⁊c̄.) Quarta ibi. (Inſup aī grā ⁊c̄.) Circa pꝛimuꝫ dicit ꝙ nos repꝛobantes dc̄m iſtoꝝ dicemus: ꝙ eſt facile facere fidē ex ipſis operationibus nobis magis manifeſtans de his: ꝙ felicitas ſiue cōſiſtat in opatione virtutis: ſiue in delectatione: ſiue in vtroqꝫ magis exiſtit: ⁊ pꝛincipalius i moꝛib⁹. i. in ꝯſuetudinalibus opationibus oꝛdinatis ſꝫ rōnem: ⁊ in excellētia opationis perfecte intellectualis. cum mediocri poſſeſſione bonoꝝ exterioꝝ q̄ in abundātia preter opoꝛtunū hꝫ bonoꝝ exterioꝝ: ⁊ deficiētia virtutis vel intellectualis opationis. In illo. n. bono principalius felicitas cōſiſtit quo acqrunt̄ ⁊ ꝯſeruant̄: ⁊ bn̄ oꝛdinātur alia q̄ in illis: que acqrunt̄ ⁊ cōſeruant̄ ⁊ dirigunt̄ p alia. Illud enim quo aliquid dirigit̄ ⁊ menſurat̄ p̄ncipalius vr̄: ſed nos videmus ad ſenſum ꝙ bona exterioꝛa ⁊ quedā coꝛpoꝛis acqrunt̄ ⁊ cōſeruant̄: ⁊ diſpenſant̄ ſm rōnē rectam per opationē virtutis ⁊ itellectus: ⁊ nō ecōtrario. Un̄ dr̄ in 4° ethi. ꝙ ſine virtute nō eſt facile bn̄ ſuſtinere bonas foꝛtunas. Diuitiaꝝ. n. abundantia ſm ſe inclinat ad id: qḋ pter rōnem eſt. Unde 2° rhetoꝛicoꝝ dicit̄. ꝙ diuites cōtumelioſi ⁊ elati ⁊ iactatoꝛes ſunt patientes aliquid a poſſeſſione diuitiarum. ergo pꝛincipalius conſiſtit felicitas i excellentia virtutis ⁊ operatione intellectus q̄ bonorum exteriorum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quinetiā rōne lꝫ hoc intueri. Nā externa quidem bona finem hn̄t tanq̄ inſtrm̄ quoddam. Omne aūt vtile tale eſt: vt exceſſus vel noceat habēti: vel certe nil pſit. At bona animi quanto magis excedūt: tanto magis vtilia ſūt. Siquidem non ſolum honeſti: verūetiam vtilis appellationem tribuere illis opoꝛtet.

¶ Ponit ſcḋam rōnem dicēs: ꝙ inſup facile pōt videri volētibus ꝯſiderare ſm rōnē: q felicitas cōſiſtit p ſe ⁊ principalius in actione aliqua ſm v̄tutē. In illo. n. bono per ſe ⁊ p̄ncipalius ꝯſiſtit felicitas: cuius appetit⁹ nullū terminuꝫ hꝫ q̄ in eo qḋ hꝫ appetitū determinatū: ſicut. n. dr̄ in p̄mo huius. Finis medicine eſt ad ſanare in infinitū: ⁊ cuiuſlibet artiū finis eſt in infinitū: q̄ maxime. n. illū volūt facere. Eoꝝ aūt qui ad finē nō in infinitū: ſed appetitus bonoꝝ exterioꝝ terminū hn̄t. Appetitus aūt eoꝝ que circa aīam non hn̄t. g̃ principalius cōſiſtit in bonis aīe q̄ in exterioꝛibus. Minoꝛē iſtius rōnis pbat ſic dicēs: ꝙ bona exterioꝛa terminū quēdā hn̄t in oꝛdine ad appetitū: querunt̄. n. ſicut oꝛganū qḋdā neceſſarium ad opōnē. Oē aūt qḋ rōnē oꝛgani ⁊ vtilis hꝫ ſi excedat ab eo: qḋ eſt ſm rōnē: neceſſariū ē eē nociuū: aut nihil pficere: ſicut ḋ fiſtula apparet:

qm̄ ſi ſint maiores: aut pl'es q̄ʒ poſſint moueri a ſiſtulante nocēt: aut ñ pficiūt. g̃ de neceſſitate terminū quēdaʒ hn̄t vſqʒ ad quē querun̄t ꝛ nō vlterius. Bona aūt ſm animā q̄ʒto magis excedūt tāto vtiliora ſunt: ſic opʒ iſta nō ſolū bona dicere: ſed ēt vtilia: qḋ adiungit: q2 ſm veritatē in bonis ſm aīam eſt aliqd qḋ hʒ rōnē boni ꝛ nō vtilis: puta vltimus finis qui eſt aliud: vtile aūt dicimus qḋ ordinat̄ in finē aliū. Hoc aūt eſſet vbi appetitus bonoꝝ ſm aīam infinitus eſſet: ꝛ quererent̄ ſine termio. Sic igit̄ pʒ: q̄ bona exteriora terminū quēdā hn̄t. Illa aūt que ſunt ſʒ animam nullum in ordine ad appetitum. Et hec fuit minor propoſitio. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Omninoqʒ patet qḋ ſequi dicemus diſpoſitionē optimam cuiuſqʒ rei adinuicē ſm diſtantie illoꝝ: quoꝝ dicimus eas eē diſpōnes. Quare ſi ē aīa p̄cioſior corpore ꝛ pecūijs: ꝛ ſimpl'r ꝛ nobis neceſſariū eſt: ꝛ diſpōnē vtriuſqʒ optimam eodem modo illis correſpondere.

¶ Ponit tertiā rōnem dicens: q̄ vl'r manifeſtū eſt: q̄ optimā diſpōnē cuiuſlʒ adinuicem reſpectu alterius dicimus attēdi ſm exceſſum: quē hʒ diſpō reſpectu diſpōnis alterius: diſtantiā. i. per diſtantiā quā ſortit̄. Per diſtantiā illarū reꝝ: quaꝝ dicimus eſſe illā diſpōnē ꝛ aliā: ꝛ p hoc totū nihil aliud intendit vt vī: niſi q̄ illa diſpō in vnoquoqʒ ē optima: que ꝯſequit̄ nām optimā. Si igit̄ aīa melior ꝛ excellentior eſt q̄ʒ poſſeſſiones exteriores: ꝛ q̄ʒ ipſiuʒ corpus: ꝛ ſimpl'r ſm rē: ꝛ quo ad nos: neceſſe eſt diſpōnē aīe ad diſpoſitionē corporis ꝛ poſſeſſionis exterioris ꝓportionabiliter ſe hr̄e: ꝛ iō ſicut aīa eſt optima pars hoīs: neceſſe eſt diſpōnē eius ſm ſe eſſe optimā: quare ſi optima diſpoſitio hoīs eſt felicitas ipſius: neceſſe eſt felicitatē ipſius cōſiſtere in aliquo bono anime. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Inſuper animi gratia illa expediri nata ſunt: ꝛ ita recte ſentientes expetere omnes oportet. Non autem animum gratia illorum.

¶ Ponit quartā rōnem dicēs. Felicitas ꝯſiſtit principal'r in illo bono: cuius grā querit̄ alia: ꝛ nō ecōtrario. Hoc. n. dicimus finē vltimū: ſicut vī p̄° ethi. Sed bona corporis ꝛ exteriora eligunt̄ grā ipſius aie: ꝛ tn̄ querunt̄ inq̄ʒtum ſunt vtilia ad actionē ꝛ opus. Et hoc videmus oēs ꝛ bene prudētes eligere: ꝛ nō ecōtrario aiam: ꝛ bona ipſius q̄rere gratia iſtorum. In bonis igitur anime principalibus conſiſtit felicitas. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod igit̄ felicitatis tm̄ vnicuiqʒ contingit quantū virtutis: atqʒ prudentie: ꝛ quantū ſm has opatur cōſeſſuʒ nobis exiſtat: teſte deo fretis dicēte felicē eſſe: atqʒ beatum nō p aliquod externoꝝ: ſed p ſeipm̄: q2 talis eſt ſm naturaʒ. Cum ꝛ bonā fortunā aliud eſſe q̄ʒ felicitatē ꝓpter hec neceſſariū eſt. Nā externoꝝ qdē bonorū cā eſt fortuna ꝛ caſus. At iuſtus ꝛ temperatus nemo a fortuna eſt: neqʒ p fortunam.

¶ Inducit ꝯclōnē p̄ncipal'r intentā cū q̄buſdā pſuaſionib° dicens: q̄ ſic igit̄ pp p̄dictas rōnes tm̄ vnicuiqʒ adiacere felicitatis practice q̄ʒtū virtus moralis: ꝛ prudētie: ꝛ vtutis intellectualis: ꝛ actionū que ſunt ſm has vtutes ſic nobis ꝯceſſum: ꝛ manifeſtū inuocantib° deū in teſtē: q̄ btūs eſt ſimpl'r. Attingit. n. ad optimū ſuū nō pp aliqḋ extrinſecū ſibi: ſed pp ſeipm̄: qm̄ ſi felicitaret̄ pp aliqḋ extrinſecū cū felicitas ſit finis: hēret aliquē finē diuiſuʒ a ſeipſo: ꝛ eēt aliqd melius ipſo. Finis. n. melior ē eis: q̄ ſunt ad finē: qḋ eſt nephas dicere. Et iteꝝ felix ē pp ipſam nām ſuā: ita q̄ felicitas eius ſit ipſa nā eius differēs rōe tm̄. Si. n. nō eēt ipſa nā eius: ſed aliqd additū ei: ſeq̄ret̄ in eo eē ꝯpōnē: ꝛ q̄ eēt aliqd prius eo: qḋ eēt pn̄ᵐ ꝯpōnis: ꝛ aliqd melius eo ſicut dcm̄ eſt: que valde abſurda ſunt. ꝛ iō felix eſt ſʒ nām ſuā ꝛ nō p aliqḋ extrinſecū. Et ꝓpter h̄. ſ. q̄ felicitas nō cōſiſtit in exterioribus bonis: ſed in his q̄ ſunt ſm aiam: dicimus bonā fortunā eē diuerſam a felicitate. Bonoꝝ. n. q̄ ſunt extra aiaʒ fortuna ꝛ caſus ſūt cā: vñ ꝛ dicūr bona fortune. Virtuoſus aūt: puta iuſtus: aut temperatus nullus eſt nec a fortuna: nec ꝓpter fortunam: ſed ꝓpter conſuetudinem ꝛ rōnem rectam. Et ideo huiuſmodi bona anime altera ſunt a bonis fortune. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Conſequēs vero eſt ꝛ hiſdē rōnibus ꝯſentaneū: ciuitatē quoqʒ beatam eē: que optima ſit: ꝛ que bn̄ agat. Impoſſibile autē bn̄ agere eos qui bona nō agant. Nulla vō bona actio ē neqʒ viri: neqʒ ciuitatis ſine virtute: atqʒ prudētia. Fortitudo autē ꝛ iuſtitia ꝛ prudētia ciuitatis eandē hn̄t vim ac formā: ſm quas vnuſquiſqʒ hoīuʒ dr̄ iuſtus: ꝛ prudēs: ꝛ tēꝑatus.

¶ Oñdit q̄ ſit felicitas: ſeu vita optima ciuitatis. Et p̄ facit h̄. Scḋo cū dicit. (Hec hacten°.) excuſat ſe a certiori cōſideratiōe de iſtis. In p̄° pte dicit: q̄ ꝯn̄r oportunū eſt oñdere: ꝛ p vtutē q̄rūdā rōnū earundē de felicitate ciuitatis que ē. Illā. n. ciuitatē dicim° eē felicē: ꝛ ēt optimā q̄ optia opat̄. Felicitas. n. ſupponat̄ eē optima opō ex p̄ ethi. Impoſſibile aūt eſt optime opari illos: q nō optime opantur. bonū. n. in opōne ſeq̄tur bonitatē obiecti ſiue opati. Sed nullū bonū opus ē: neqʒ vnius viri ſm ſeipm̄: neqʒ ciuitatis ſine vtute morali ꝛ prudētia intellectuali. g̃ ipoſe eſt ciuitatē eē felicē ꝛ optimā ſimpl'r ſine virtute morali ꝛ itellectuali. ꝯſiſtit igit̄ felicitas in aliquo ptinēte ad vtutem.

¶ Sʒ q2 aliqs poſſet dicere: q̄ fortitudo ꝛ iuſtitia ꝛ alie vtutes morales nō ſūt vnius nāe: ꝛ iō nō opʒ q̄ ſi felicitas vnius hoīs cōſiſtat in actiōib° iſtaꝝ: q̄ pp h̄ felicitas ciuitatis cōſiſtat in actiōib° earundē: q̄ſi hoc volens remouere. dicit q̄ fortitudo ciuitatis: ꝛ iuſtitia: ꝛ prudētia: ꝛ alie vtutes eandē hn̄t potentiā in ordine ad opōnē: ꝛ ad formā q̄ʒtū ad nām ipſam in ſe cū fortitudine: ꝛ iuſtitia: ꝛ prudētia: ꝛ alijs vtutib°: q̄bus informat̄ vnuſqſqʒ hō ſʒ ſeipm̄. ꝛ dr̄ iuſtus: prudēs: tēperatus. Et eſt intelligēdū: q̄ virtus totius ciuitatis: ꝛ virtus vniuſcuiuſqʒ eſt eiuſdē nāe in ſe ꝛ in ordine ad opationē nō differēs: niſi ſicut totū a parte ꝛ amplius a minori. Virtus enim moralis ciuitatis aggregatur ex virtutibus partialibus ciuiuʒ: ꝛ ideo ſicut vnius nāe eſt riſibilitas in vno hoīe ꝛ in centum: ita eadē eſt virtus in vno ꝛ in tota ciuitate. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Hec hactenus p̄miſſa ſint: neqʒ enī non attingere illa poſſibile fuit: neqʒ oīno oēs eoꝝ proprias ratiōes explicare. nam alterius ocij iſta ſunt. Nunc aūt ſupponatur nobis q̄ vita optima ꝛ priuatim vnicuiqʒ ꝛ publice ciuitatibus eſt cum virtute intātum externis facultatibus adiuta: vt actiones virtuoſas conficere poſſit. Sed de his nunc p̄termiſſis poſtea conſiderādū erit: ſiquis forſan dictis non acquieſcit.

¶ Excuſat ſe a certiori cōſideratiōe de iſtis dicens: q̄ ō felicitate vnius hoīs ꝛ totius ciuitatis tm̄ dcm̄ ſit rōne per

modum

modũ ꝓhemij reſpectu ſequẽtiũ. Non.n. declaratione dictoꝝ de ipſa poſſe eſt intelligentẽ effugere oẽm rõnẽ: ſunt .n. quedã manifeſta ex ſe: ex qb⁹ declarant̃ ꝑdicta. Nec ẽt poſſibile eſt ptrãſire oẽs rõnes: q̃ poſſent adduci ꝑꝑ multitudinẽ eaꝝ: ⁊ breuitatẽ tractatus. Oẽs.n. iſtas dicere alterius ſtudij eſt opus. Iſte.n. ptractate ſunt in p° ⁊ in .x. ethi. de felicitate que eſt ſm vnũ: nũc vero ſupponat̃ ad ꝓpoſitã intentionẽ: ꝙ vita optima: ⁊ felicitas: ⁊ vniuſcuiuſq; ſꝫ ſeipm ⁊ totius ciuitatis ẽ ꝑfecta: q̃ eſt cũ virtute nõ ſm ꝙ habitus qdã eſt: ſic.n. in potẽtia eſt ad vlteriorẽ perfectionẽ: ſed ſm ꝙ redũdat in opus in tantũ vnũquẽq;: vel ciuitatẽ ↄtingat pticipare actionibus virtutis dimittẽtes in ꝑſenti ↄſideratiõe aliã: que ↄſiderari pñt: cõſiderantes ipã poſterius ſi aliquis nõ credat rõnibus predictis.

Utrum aũt eadem ſit dicenda felicitas ſingulorum hominum ⁊ ciuitatis: vel non eadem reliquum eſt videre. Lectio. II.

¶ Poſtq̃ phs oñdit que ſit optima vita vni⁹: ⁊ q̃ optima ciuitatis: vult ingrere nũc: vtrũ eadẽ ſit vnius ſm ſeipm. Et p° facit h. Scdo cũ dicit. (Sed hec iam duo ⁊c.) mouet q̃ſdã dubitatiões. Et circa p\^m ꝑmittit intẽtionẽ ſuam. Scdo cũ dicit. (Manifeſtũ vo ⁊c.) proſeqt̃. In p° dicit ꝙ poſt ꝑdicta relinqt̃ ↄſiderandũ: vtrũ felicitas vniuſcuiuſq; hois ſm ſe: ⁊ ciuitatis cõiter ſit eadẽ ſꝫ rõnem: vel altera. Hoc.n. fuit ſm ꝓpoſitoꝝ prius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Manifeſtũ vo ⁊ h oẽs.n. faterent̃ eẽ eãdeꝫ. Nã qcũq; in diuitijs beata vitã poſuerũt: hi ciuitatẽ quoq; totã: ſi opulẽta ſit: beatã fatebũt̃.

¶ Declarat ipaꝫ eẽ eãdẽ q̃ſi ex cõi opiniõe oĩuꝫ dicens: ꝙ manifeſte apparet felicitatẽ vnius hois ⁊ ciuitatis eſſe eãdem ⁊ vnius rõnis: qꝛ omnes loquẽtes de felicitate hoc videntur dicere. Quicunq; enim ponunt felicitatem vnius in diuitijs conſiſtere. Iſti ẽt dicũt ciuitatem beatã eſſe ſi fuerit abundans diuitijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qcũq; tyrãnicã vitã alijs hi ꝑferũt ciuitatem late dominãtẽ beatiſſimã eſſe dicent: ſiue quis vnũ per virtutem recipit is. ⁊ ciuitatẽ beatiorẽ dicet: ſi ſit ſtudioſior.

¶ Qua aliqs viuit ꝑncipans tyrãnice alij dicũt eẽ excellẽtiſſimã. Iſti ciuitatẽ feliciſſimã eẽ dicũt q plurimis ciuitatib⁹ ⁊ regionibus ꝑncipant̃ tyrãnice. Si ẽt aliqs dicit aliquẽ vnũ felicẽ eẽ ꝑꝑ opõnẽ virtutis: ille dicet ciuitateꝫ eẽ optimã: q̃ magis ſtudioſa eſt: ⁊ magis pticipat actionibus virtutis: ⁊ ſic de alijs. Per qðcũq;.n. dicit aliqs aliquẽ felicitari: p illud idẽ dicit ⁊ totã ciuitatẽ. Oẽs igit̃ ↄſitentur vnã eẽ felicitatẽ vniuſcuiuſq; hois ſeorſum ciuitatis. Et hoc rõnabilr̃ ↄtingit: qꝛ quoꝝ ẽ vna nã: eoꝝ eſt vnus vltimus finis. Un⁹ aũt hõ ⁊ oẽs ciues ciuitatis ſũt vni⁹ ſpẽi. g vni⁹ ⁊ oĩum ciuiũ ẽ vn⁹ vltim⁹ finis. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Sed hec iã duo ſunt: q̃ indigẽt ↄſideratione. Unũ qdẽ vtrũ vita illa ꝑferẽda ſit: q̃ verſat̃ i rep. ⁊ i cõi ſocietate: an poti⁹ vita pegrina ⁊ a ciuili ſocietate remota. Preterea quam ſpeciem rei publice: ⁊ quam diſpoſitionẽ ciuitatis: ſiue a qbuſdam non: ſed tamen a pluribus.

¶ Mouet duas dubitatiões ad declarationẽ dictoꝝ. Et p° mouet eas. Scdo cũ dicit. (Qð igit̃ neccñm ſit ⁊c.) proſequit̃ eas. Et circa p\^m p° facit qð dcm ẽ. 2° cũ dicit. (Cũ vo ciuilis itelligẽtie ⁊c.) manifeſtat modũ ↄſiderãdi de eis.

¶ In p° dicit ꝙ circa ꝑdcã incidũt due dubitatiões: q̃ ſũt digne ↄſideratiõe ad euidẽtiam dictoꝝ ⁊ dicẽdoꝝ ↄñter. Quaꝝ vna ẽ: cũ ſint due vite hois magis ꝑncipales .ſ. practica ⁊ ſpeculatiua: q̃ iſtaꝝ ſit eligibilior: vtꝝ illa q̃ cõſiſtit in cõicatiõe ciuili iſimul iudicãdo .ſ. reſp. vel illa q̃ pegrina eſt ⁊ abſoluta ab hõi cõicatione ciuili .ſ. ↄtẽplatiua. Uocat aũt vitã ↄtẽplatiuã abſolutã pegrinã: qꝛ ꝑncipalr̃ ↄſiſtit i applicatiõe hois ſꝫ itellm̃ ad ꝓpriũ obm ei⁹ ⁊ optimũ: q̃ ñ pt eẽ ſine ſedatiõe motuũ ⁊ pturbatiõnũ: ſine qb⁹ ñ ẽ vita ciuilis: ⁊ iõ opꝫ ipam eẽ abſolutã a cõicatiõe ciuili: ⁊ p ↄñs pegrinã. Peregrinũ.n. dr̃ qð lõge ab habitudine ↄſueta ẽ. Magis aũt ↄſueta vita cõiter ẽ vita ciuilis. Et ꝑꝑ h dicit Euſtratius ſupra p\^m ethi. ꝙ ſpeculatiu⁹ ſepat⁹ eſt a corpe ⁊ ſenſibilib⁹ ſꝫ electionẽ: q̃uis nõ ſꝫ rẽ. ¶ Scda dubitatio eſt: q̃ ſit optima reſp. ſimplr̃: ⁊ q̃ optima ordiatio ciuitatis: ſuppoſito ꝙ ſit magis eligibilis vita ciuilis oĩb⁹ hoĩb⁹: vl̃ ſi nõ oĩb⁹: ſed tñ plurib⁹: ⁊ ſi oẽs hoies nõ eligãt viuere ciuiliter. Sunt.n. qdã q aut nõ pñt cõicare ciuilr̃ ꝑꝑ defectuꝫ nãe vel ↄſuetudinẽ: ſicut beſtiales hoies: aut qꝛ reputãt ſe p ſe ſufficiẽtes nõ eligũt vitã ciuilẽ: ſicut hoies diuini: ſic dr̃ in p° huius: plures tñ eligũt ipſam. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Cũ vo ciuilis itelligẽtie ⁊ ſpeculationis h ſit op⁹. nõ aũt circa vnũqðq; expetendũ: ꝑferam⁹ ⁊ nos hãc ↄſiderationẽ. Nã illud qdẽ extra ꝓpoſitũ eẽt. Hoc aũt ſꝫ ꝓpoſitũ h⁹ iueſtigatiõis.

¶ Dat modũ ↄſiderãdi de iſtis dubitatiõib⁹ dicẽs: qꝛ ↄſiderare de h: qð eſt eligibile oĩb⁹: aut ẽt plimis ẽ op⁹ intellectus ciuilis: ⁊ ptinet ad ſpeculationẽ eius: non aũt ↄſiderare illud qð eſt eligibile huic vel illi: qꝛ cõſiderat bonuꝫ cõe p ſe: bonũ aũt huius vel illius nõ niſi in ordine ad bonũ cõe. Iõ nos intẽdimus hũc modũ ſpeculatiõis circa ꝑdictas dubitatiões ↄſiderãdo eas ſm ꝙ referunt̃ ad totã ciuitatẽ: ⁊ nõ ſm ꝙ referunt̃ ad hũc vel ad illũ ciuẽ. Hoc .n. mõ ↄſiderare de ipſis ẽ acceſſoriũ. Primo aũt mõ ꝑncipalis intẽtionis ẽ: ita ꝙ intẽdit phs vt vr̃ q̃tũ ad pmã dubitationẽ: vtrũ vita ſpeculatiua totius ciuitatis nõ vnius ſit eligibilior q̃ reſp. Et q̃tum ad ſecũdam que ſit optima diſpõ ciuitatis nõ hui⁹ vel illius. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Quod igit̃ neceſſariũ ſit illã eẽ optimã rẽpublicam: p cui⁹ inſtitutionem vnuſqſq; optime agat ⁊ beate viuat manifeſtum eſt.

¶ Proſeqt̃ iſtas dubitatiões. Et p° ꝑmittit q̃dã ſuppõnẽ dicẽs: q̃ ex ſe manifeſtũ ẽ: ꝙ illa reſp. ⁊ ille ordo ciuitatis optim⁹ eſt ſm quẽ qlibꝫ vel plimi opant̃ optĩe ⁊ viuũt feliciter. Optima.n. opatio ⁊ felicitas finis ſũt optime reip. ⁊ iõ ex hoc hꝫ rõnem ciuitas. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Sꝫ dubitat̃ ẽt ab his: q vitã cũ virtute maxie eligẽdã putãt: vtrũ vita ciuilis ⁊ actiua ſit ꝑferẽda: an poti⁹ illa vita: q̃ ſit ab oĩb⁹ externis ſoluta: ceu ↄtẽplatiua: quã ſolã putant qdã eẽ ſapiẽtis. Fere.n. has duas vitas ꝑſtantiſſimi ad virtutẽ hoies añ ponere vñr: ⁊ antiq ⁊ moderni. Dico aũt duas: ciuilẽ ⁊ phicã. Sed refert nõ paꝝ: vtꝝ h vel illo mõ ↄ vitas ſe hꝫ: neccẽ ẽ. n. illũ q recte ſapit ad meli⁹ ꝓpoſituꝫ ſe diſpõere ⁊ priuati vnũquẽq; hoieꝫ ⁊ publice ciuitateꝫ.

¶ Proſeqt̃ ⁊ p° pſeqt̃ eas rõcinãdo. Scdo cũ dicit. (Ad ↄſitẽtes aũt ⁊c.) determinãdo. Pria adhuc i duas: qꝛ p° arguit ad pmã. Scdo cũ dic̃. (Sunt ẽt q ⁊c.) arguit ad ſecũdã. Prima adhuc diuidit̃ in ptes duas. Primo.n. reſumit dubitationẽ. Scdo cũ dicit. (Putant qdã ⁊c.) arguit

ad ipſam. In p° pte dicit: ꝙ ab illis q dicunt optimã vitã hoĩs eẽ in optia opõne v̓tutis dubitaẽ vtrũ vita ciuilis: q̃ ꝯſiſtit in cõicatione ciuili: ⁊ actiua: q̃ cõſiſtit in directione vel ordine opationũ: q̃ ſunt ad alteꝝ ſit eligibilioꝛ: vel illa q̃ eſt abſoluta a turbatiõe ciuili ⁊ actiõib⁹ exterioꝛib⁹ magis: quã dicim⁹ ꝯtẽplatiuã: quã ſolã putant qdã eẽ ſapiẽtis: has.n. duas vitas hoĩes excellẽtes: q honoꝛatiſſimi ſunt pp v̓tutẽ: ⁊ q nũc ſunt: ⁊ q nos pceſſerũt viri fere pͤeligere ſic pcellẽtes. Fere aũt apponit: q2 ſũt qdã hoĩes beſtiales rectũ vſum rõnis nõ hñtes: q vitã pecudũ eligũt: puta voluptuoſaꝫ nõ aliq̃ꝫ pdictaꝝ. Dico aũt duas vitas.ſ. ciuileꝫ ⁊ pͣcticã: ſiue ꝯtẽplatiuã: nec refert paꝝ ſcire q̃ iſtaꝝ eligibilioꝛ ſit: ⁊ q̃uo vitas ſe hꝫ. Neceſſe.n. eſt ſapiẽtẽ ⁊ optimum viꝝ: ⁊ ciuitatẽ optimã ad melioꝛẽ ipſaꝝ dirigere itẽtionẽ ſuã: nõ põt aũt ad melioꝛẽ intẽtionẽ dirigere: niſi ſciaẽ q̃ ſit melioꝛ: ⁊ iõ neceſſe ẽ ſapiẽtẽ cognoſcere: q̃uo ſe habeat veritas circa pdictam dubitationẽ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Putãt qdaꝫ in gubernãdo alios: ſi cũ dñatu fiat iniuriã eẽ ſũmã: ſi ciuilr ceſſare qdam iniuriam: ſed impediri vite tranquillitatem.

¶ Arguit p°: ꝙ abſoluta ſit melioꝛ. Scdo cũ dicit. (Alij vo ꝫ hec oĩno ⁊c̃.) qꝺ ciuilis. In p° pte arguit duplr: ꝙ contẽplatiua ſit melioꝛ dicẽs: ꝙ qdã opinanẽ ꝙ pncipari dñatiue. h̓ eſt pncipatu dñi ad ſeruũ: ⁊ alios ciuiles act⁹ exercere: nõ põt eſſe ſine iniuſtitia magna. Optima aũt vita hꝫ iniuſtitiã: q̃ magis accidit in ciuili cõicatiõe nõ hꝫ: q2 optima vita interptẽ rõnẽ hꝫ. igiẽ optima vita non eſt ciuilis ſed abſoluta magis. Scdo h̓ idẽ arguit. Illa vita: q̃ pſtat impedimẽtũ delectatiõi: q̃ circa ipm: nõ ẽ optima: optimã.n. vitã opꝫ hr̃e maximã delectationeꝫ: ſed vita ciuilis impedimẽtum preſtat huic delectationi: non eſt igitur optima ſed magis abſoluta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alij vo ꝫ hec oĩno putãt ciuilẽ ⁊ actiuã vitã ſolã eſſe viri: in ſingulis.n. virtutibus nulli eſſe maioꝛẽ opandi facultatẽ q̃ꝫ his: qui in reipublice gubernatione verſantur.

¶ Ponit rõnẽ in oppoſitũ dicẽs: ꝙ alij ecõtrario opinãtur dicẽtes: ꝙ ad viꝝ optimũ ptiet ſola vita actiua ⁊ ciuilis. Illa.n. vita ptinet ad optimũ viꝝ: in q̃ ſunt pl̓es actiões ⁊ excellẽtioꝛes v̓tutes nunc aũt pl̓es actiões ſcḋm vnãquãqꝫ v̓tutẽ nõ ſunt ducẽtib⁹ vitã ſolitariã q̃ꝫ his q ducũt ciuileꝫ tractãtes cõia. Iſti.n. exercẽt opa fortitudis ⁊ liberalitatiſ q̃ nõ multũ ptinẽt ducẽtib⁹ vitã ſolitariã: ſꝫ magis ecõtrario. ḡ ciuil̓ vita magis ptinet ad optimũ viꝝ. erit igiẽ optia. Di qdẽ igiẽ hñt hãc opinionẽ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sũt ẽt q alij̃s dñari: ⁊ tyrãnicũ reip. moduꝫ putãt ſolũ eẽ hñm: ⁊ in qbuſdã ciuitatib⁹ hic eſt finis legũ: vt finitimis dñenẽ. Itaqꝫ cũ pleraqꝫ ꝯſtituta paſſiꝫ: vt ita dixeri: iaceãt apꝺ plĩmos: tñ ſiqd vnũ leges reſpiciũt id ꝯiectãt oẽs vt ciuitas dominetur: ſicut in Lacedemone ⁊ Creta ad bellum fere oꝛdinata eſt diſciplina iuuenturis ⁊ legum multitudo.

¶ Videẽ arguere ad ſcḋaꝫ dubitationẽ. fuerũt.n. qdã q dixerunt optimã ciuitatẽ ⁊ optimã diſpõnẽ ciuitatis eſſe vitã dñatiuã ⁊ tyrãnicã: q̃ qs pncipaẽ pluribꝰ tyrãnice. De h̓ igiẽ intẽdit ingrere hic: ⁊ p° arguit: ꝙ talis diſpõ reipu. ſit optima. Scdo cũ dicit. (Atq videreẽ foꝛſan ⁊c̃.) arguit i oppoſitũ. Tertio cũ dicit. (Pꝫ igiẽ ⁊c̃.) ex rõnib⁹ cõcludit veritatẽ. Pꝛima ps diuidiẽ i tres ptes. Pꝛimo.n. adducit rõnẽ ſumptã ex termĩo legis ⁊ reip. Scdo cũ dicit. (Preterea apud gẽtes ⁊c̃.) ex honoꝛatiõe dñantiũ. Tertio cũ dicit. (Quibuſdã.n. ⁊c̃.) ponit rõnẽ ſũptã ex ꝓuocatione q̃ p leges eſt. In p° pte dicit: ꝙ qdã fuerũt q dixerant oꝛdinẽ reip. tyrãnicũ ⁊ dñatiuũ: quo aliqs pncipaẽ principatu dñatiuo ſolũ felicẽ eẽ ⁊ maxie hoĩ eligibilẽ. Quoꝝ vna rõ vr̃: qꝛ̃ ille vr̃ optimus mod⁹ reip. ⁊ optim⁹ finis: ad qꝺ oꝛdinanẽ leges ⁊ reſp. lex.n. ⁊ reſp. rõnẽ ſumũt ex fine. Nũc aũt videm⁹ ꝙ apud quoſdã leges ⁊ reſp. ad h̓ oꝛdinanẽ finalr: q̃tenus plibus pncipenẽ dñatiue: pp qꝺ q̃uis legalia plib⁹ ſint diuerſa (vt eſt dicere) ⁊ nõ oꝛdinata ad vnuꝫ finẽ: ſed q̃dã ad vnũ: quedã ad aliũ: ſi tñ alicubi oꝛdinantur ad vnũ videm⁹ ꝙ oẽs intẽdũt finalr h̓ vt pncipenẽ vicinis plib⁹: ſicut appet in legib⁹ Lacedemonioꝝ ⁊ Cretẽſiũ tota.n. diſciplina iuuẽturis ⁊ legũ multitudo ad hoc cooꝛdinata ſunt fere: vt pl̓es eis ſubijciãẽ: ⁊ ipſi plib⁹ pncipentur tyrãnice ad vtilitatẽ ipſoꝝ nõ ſubditoꝝ. ḡ talis mod⁹ reipublice eſt optimus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea apud gẽtes oẽs: q̃ poſſunt preualere hmõi honoꝛaẽ potentia: ceu apud Scythas ⁊ Perſas: ⁊ Thraces: ⁊ Gallos.

¶ Ponit ſcḋaꝫ rõnẽ q̃ vr̃ eſſe. Ille mod⁹ reip. optim⁹ vr̃ pp quẽ hoĩes maxime honoꝛant. Excellẽtie.n. boni debeẽ honoꝛ: ſed nos videm⁹ ꝙ in oĩb⁹ gẽtib⁹: q̃ pñt alios ſupgredi pncipando talis potẽtia ſupgrediẽdi vel dñandi honoꝛata eſt: ſic apud Scythas: ⁊ apud Perſas: ⁊ Thraces: ⁊ Gallos. ḡ talis modus reip. optimus eſt. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Quibuſdã.n. leges ſũt ad hꝰ ꝓuocatiões virtutũ: vt apꝺ Carthaginẽſes oꝛnatũ ferũt ãnuloꝝ accipe p nũero expeditionũ: i qb⁹ militauerint. Fuit ẽt qñqꝫ i Macedõia lex: eũ q nulluꝫ hoſtẽ iterfeciſſꝫ capiſtro cingi. Apꝺ Scythas vo nõ licebat ſolẽnib⁹ epulis paterã circulataꝫ accipe ei: q nullũ occidiſſet hoſtẽ. Apꝺ Hyberos quoqꝫ pugnacẽ gẽtẽ tot obeliſcos erigere circa ſepulchꝝ mos ẽ: quot hoĩes ex nũero hoſtiũ necauerit. Et alia apud alios ſunt hmõi cõplura legibus: aut moꝛibus conſtituta.

¶ Ponit tertiã rõnẽ: cuius v̓tus ẽ ille modus reip. optim⁹ ad quẽ leges maxime intẽdũt ꝓuocare: legis.n. latoꝛis eſt ciues q̃les quoſdã facere: qꝛ̃ boni opatoꝛes ꝓuocãdo p remunerationẽ hñ opantes: ſed ad talẽ modũ reip. plures leges ꝓuocãt. ḡ talis modus reip. optimus ẽ. Minoꝛẽ ꝓpoſitionẽ ipſe declarat q̃ſi in q̃ttuoꝛ legib⁹ obſuatis apꝺ diuerſos: dicẽs pmo ꝙ apud aliquos ſunt aliq̃ leges ꝓuocantes ad v̓tutẽ: q̃ aliqs põt ſupgredi plib⁹: ſicut dr̃ q̃dã legẽ fuiſſe apꝺ Carthaginẽſes tot oꝛnari⁹ ex ãnulis accipe quot milities militauerit vincẽs aduerſariũ. Fuit ẽt lex i macedonia militẽ: q nullũ inimicũ occidiſſet circũcingi capiſtro in vitupiũ. Itẽ apud Scythas nõ licebat ſcḋm legẽ vl̓ ꝯſuetudinẽ i quodã feſto paterã circũlatã exhibere ei: q nõ interfeciſſet aliquẽ inimicoꝝ in vitupiũ: ei aũt q interfecerat licebat ad laudẽ ⁊ ad honoꝛẽ ipſi⁹. Inter Hyberos quoqꝫ: q̃ ſunt gẽtes bellicoſe multũ tot obeliſcos numero apponũt circa ſepulchrũ alicuius militis: quot interfecerit inimicos: ⁊ alia talia multa apud alios diuerſos: quoꝝ quedã oꝛdinata ſũt legib⁹: alia ſola ꝯſuetudie obſuaẽ. ¶ Deĩn ⁊c̃.

¶ Atqui videreẽ foꝛſan nimis abſurdũ eẽ ſiqs ꝯſiderare velit: an hoc ꝓpoſitũ eſſe debeat ei⁹ q legib⁹ inſtituit ciuitatẽ: ꝓuidere.ſ. vt illa dñetur finitimis ⁊ volẽtib⁹ ⁊ inuitis. Q̃uo.n. id ei

iuſte: aut lege ſanciēdū: qđ ne legitimū qdē eſt: neq3.n. legitimū nō ſolū iuſte: verū etiā iniuſte dn̄ari: ſubdere ꝟo eſt ⁊ nō iuſte. Atqui nec in alijs ſciētijs ita videm⁹: nec.n. medici: neq3 gubernatoris eſt id ꝑſuadere egrotis ⁊ nautis: vl vim afferre: ſ3 pleriq3 vñr exiſtimare ciuilē diſciplinā eē dn̄ari: ⁊ qđ in ſeipſos fieri nolēt hoc in alios facere nō erubeſcūt. Ipſi ꝑ ſe iuſtitiā querunt: ꝑ alijs vero nulla eis iuſtitie cura ē.

¶ Ponit rōnes tres in ɔ̄triū: q̄rū ſcđaʒ cū dicit. (Hoc autē abſurdū.) Et tertiā cū dic̄. (Enimuero.) In p̄ª pte dic̄ ita: q dā dixerūt: ꝙ mod⁹ reip. tyrānic⁹ optimus: ɔ̄ꝗuis videat valde incōueniens: ⁊ ꝑter rōnē eē ſi aliq voluerūt ɔſiderare h̄ eē opus ad ciuē ꝑtinens. ſ. poſſe ɔſiderare q̄liter principet̄ ꝑncipatu dn̄atiuo quocūq3 ſiue volētib⁹: hoc.n. nō vr̄. Illud.n. qđ illegale eſt: vel illegitimū nō eſt ciuile: aut lege ordinabile: leges.n. ordinant̄ de legitimis legalibus. Principari aūt vicinis nō ſolū iuſte: ſed ēt iniuſte manifeſtū eſt ꝙ legale nō ē nec legitimū: ⁊ ꝑncipari ɔtingit non ſolū iuſte: ſed ēt nō iuſte. g̊ ꝑncipari quocūq3 mō nō eſt ciuile: aut ordinabile ſm̄ legē. Et iterꝝ ſicut eſt in alijs artibus opatiuis: ita in rep. ⁊ legiſlatiua. In alijs aūt ſic ē: puta in medicina opus medicoꝝ eſt nō ſuadere egroto vt ſanet̄: ſed ipm ſanare. Silr̄ in gubernatiua opus ē gubernātis nō curare nautas ab īfirmitate: ſed dirigere ad gubernādū nauē. g̊ ſilr̄ in rep. ⁊ legiſlatiua opus erit ciuilia ⁊ legalia ordinare nō illegalia: ⁊ principari eis: q nati ſūt ⁊ debent ſubyci. Adiūgit aūt increpationē ɔ̄ ɔ̄triū opinātes dicēs: ꝙ ɔ̄ꝗuis ita ſic ſicut ɔcluſum ē prius ſ3 veritatē: tñ plures vñr opinari modū reip. dn̄atiuū optimū eē: nō verecūdantes ordinare ſicut iuſtū ⁊ expediēs: ⁊ ſibyp̄ſis non credūt iuſtū eē ⁊ expediēs ad finē. ipſi.n. volūt ſibyp̄ſis iuſte ꝑncipari ⁊ fieri: que ſunt expediēda: qđ aūt alijs ꝑncipent̄ iniuſte nō curāt: ⁊ hoc valde verecūdū eſt. Siquidem verecūdū eſt de turpi. Turpe aūt eſt homini ꝑter rationez rectam agere. Recta aūt ratio dicitur non facere alij qđ ſibi non vult fieri. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc aūt abſurdū: niſi tales ſint nā: vt alter dominari debeat: alter nō. Qđ ſi ē ita: nō ē conandū oib⁹ dn̄ari: ſed illis dūtaxat q dn̄abiles ſūt: ſicut nec venari hoīs ad mēſam vel ſacrificiū: ſed illud qđ venabile eſt. Eſt autē venabile oē aīal: qđ ſit natura ferū ⁊ eſui aptum.

¶ Ponit ſcđam rōnē ⁊ eſt. Incōueniēs eſt ⁊ irrōnabile illis ꝑncipari dn̄atiue: q nō ſunt nati ſubyci dn̄atiua ſubiectione. Hoc.n. ɔ̄ nām vr̄: ⁊ ꝑ ɔ̄ñs violentū: ⁊ violētum preter rōnē eſt. quidā aūt ſunt: q nō ſunt nati ſubyci tali ſubiectiōe. Incōueniēs.n. eſt ſi ſint aliq nati ſubyci tali ſubiectiōe: ⁊ alij nō nati nec diſpoſiti ad h̄: ſicut inconueniēs eſt aliquē nō eē ſeruū ⁊ aliquē liberꝝ nālīter: ſed oēs ſeruos. g̊ irrationabile eſt ꝑncipari oībus dn̄atiue. Quare ſi veritas h̄ mō ſe h3: nō opȝ ſm̄ rōnē tentare velle dn̄ari oībus: ſed illis qui nati ſūt: ſicut nec optimū eſt hoīes venari ad mēſam vel ſacrificiū qđcūq3 aīal: ſed illud qđ ad hoc venabile: qđ ad h̄ ɔueniens eſt: puta venabile ⁊ mundū. vnde venabile aīal dicimus qđcunq3 ſylueſtre fuerit aptuʒ ad generandum nutrimentum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Enimuero fieri pōt vt ſit ciuitas vna ſeorſū ꝑ ſeipſam beata: videlicet ſi guberneť recte: nā pōt eē ſita in loco penitus ſeꝑato ⁊ legibus vti laudabilibus: cuius reip. conſtitutio nō ad bellū: neq3 ad ſuperandum hoſtes ſit.

¶ Ponit tertiā rōnē dicēs: ꝙ adhuc poſſe ē eē aliq̄ ſ3 ſeipſam: ⁊ ab alijs ſeparatā: vnā bn̄ gubernātē ⁊ felicē exiſtentē: puta ſi ɔtingat aliq̄ eſſe talē ciuitatē remotā ſm̄ ſitum ab alijs: que regat̄ legib⁹ rectis ordinabilibus in finem rectū: ⁊ tn̄ ordo reip. illius ⁊ leges hanc ſignantes nō ordinātur ad bellū: neq3 ad ſubyciēdū vicinos: neq3 ad dn̄andū aduerſantib⁹ qualīcūq3. Supponat̄.n. ꝙ nō ſint aliq ꝑ ꝑpinquigbus poſſint ⁊ velint dn̄ari: ſ3 h3 bonū ſuū in ſeipſa. Hoc aūt nō eēt ſi optimus modus reip. eſſet principari alijs qualīcunq3 iuſte vel iniuſte. Nō eſt igit̄ optimus ordo reip. dn̄atiue ꝑncipari vicinis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Patet igit̄ ꝙ oīa rei bellice ſtudia bona ſunt exiſtimāda: ſed nō vt finis ſuprem⁹: ſed gratia illius. Studioſi aūt legum poſitoris ē ɔſiderare vrbē ac nām hoīum: ⁊ oēm aliā cōionē vite laudabilis quo ꝑticipāt: q̄rum fieri pōt felicitatē. Vr̄ia tn̄ erit in qbuſdā ɔſtituēdis: ⁊ hoc ptinet ad eā diſciplinā: que eſt de legibus ponendis videre ſi qui ſūt finitimi populi: q̄lia ad quales exercēda ſint: ⁊ quēadmodū cū ſingulis cōuerſandū. Verū de hoc poſtea ſuo loco cōſiderationē faciemus: ad quē finez debeat optima reipublice conſtitutio tendere.

¶ Ex rōnibus ꝑdictis ɔcludit veritatē. Ad cuius euidētiā eſt intelligēdū: ꝙ actiōes bellice in ciuilib⁹ ꝑ ſe ordinant̄ ad duo. ſ. ad repellēdū inſurgētes ⁊ iniuriātes: ne ſeruiant iniuſte: ⁊ ad compellēdū ſeruire illos q nati ſunt ⁊ debent ſeruire: ⁊ cū ordinant̄ ad alterꝝ iſtoꝝ duoꝝ bone ſūt ⁊ eligibiles ſm̄ rōnem rectā: ꝑ accn̄s aūt ɔtingit ꝙ ordinētur ad repellēdū eos: q̄bus nati ſunt ſeruire: vel ad impugnādū nō natos ſeruire: ⁊ ſic nec bone: nec ſm̄ rōnem eligibiles: ⁊ iō actiones bellice ⁊ ꝑparatio cure eaꝝ abſolute nec bone: nec eligibiles ſunt: ſed tn̄ ſm̄ ꝑmū modū: ⁊ adhuc tunc non ſunt querēde: ſicut vltimus finis: vel ſicut illud qđ ordinat̄ in finē. ſ. i pacē ⁊ trāquillitatē ciuitatis. Et hoc eſt qđ intēdit ɔcludere ꝑmo dicēs: ꝙ manifeſtū eſt ex rōnibus ꝑdictis: ꝙ oēs cure ⁊ ꝑparationes: que ad belluʒ ad repellēdū violentias: vel ad impugnandū illos ſm̄ rōnē rectā bone qdē ſunt ⁊ eligibiles: ſicut dcm̄ eſt prius: nō tn̄ in hoc cōſiſtit optimū reip. vel ciuitatis. Non.n. grā huius querunt̄ alia: ⁊ ipſum nō ꝑꝑ aliud: ſed ipm alterius finis. Nullus.n. eligit bellare eius qđ eſt bellare grā: neq3 ꝑparare bellū: vr̄.n. quis occiſor violentus eſſe ſi amicos oppugnatores faceret: vt pugne ⁊ occiſiōes fierēt: ſicut dicit̄ in x. ethico. ⁊ ideo legiſlatorem: cuius eſt bonū ciuitatis ꝑcurare ꝑtinet ɔſiderare ipſaʒ ciuitatē: ⁊ q̄tū ad fortitudinē que eſt ex ſitu: ⁊ q̄tū ad ordinationē reip. ⁊ ēt modum hominū: quē hn̄t ex nāli inclinatione: ⁊ aliā cōicationē eorū adinuicē: ⁊ alios. ſ. ad quā vitā ordinabiles ſūt ex natura. Oibus iſtis penſatis ſiue ſit optima ſimplr̄: ſiue optima his: ⁊ tūc ordinare leges ⁊ ſtatuta: ꝑ que poterunt attingere ad hāc optimam vitā ⁊ felicitatē ɔuenientē ſibi: dn̄am tn̄ q̄ſdam opȝ eſſe hmōi ſtatutoꝝ legaliū. Primo quidez ſm̄ diuerſitatē finiū ⁊ vite: ad aliū ⁊ ad alium enim finē alias ⁊ alias opȝ ordinare leges. Scđo qꝛ quedaʒ ſunt de his: que imediate ordinent̄ i finē: ⁊ quedā aūt de his: que ordinant̄ ad aliud eoꝝ que ad finem: quedā ad remouendū ꝑhibentia. Itē ad legiſlatorem ꝑtinet cōſiderare ſi aliqui ſint vicini ciuitatis: quales ſunt eorū diſpōnes: ſi for-

tes vel effeminati: ſi liberi nāliter vel ſerui: ⁊ tunc cōferendo cōditiones ciuiū ⁊ ciuitatis alioꝝum ad conditionez ciuitatis proprie conſiderare qualiter ſe habenduz ad illos: ⁊ qualiter vtendum ad quoſcunqz ex contingentibus puta ſi ſerui natura ⁊ effeminati debellandum eos: ſiqdem cum ſint contrarie diſpoſitionis. Si autez viriles ⁊ liberi ſm naturam ciuibus ecōtrario ſe habentibus: aut ſeruiendum eis ſicut nā inclinati: aut pacem habēdū. Sz de iſtis erit cōueniens ꝯſiderationē in ſequētibus facere: ad quē finē opz tēdere remp. optimā: ⁊ qualiter ordinanda ſunt ea que ad finem talem. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Ad ꝯfitentes aūt vitā cuz virtute eē maxime recipiendā: ſed ꝯtēdentes de illius vſu dicēdū eſt nobis. Sunt. n. q deſpiciūt magr̄atus ciuitatis: putātes ingenui hoīs eſſe aliā vitā q̄z ciuilis ⁊ oībus ꝓferendā. Alij vero hāc optimam putāt. Impoſſe. n. nihil agētē bñ agere. Bene aūt agere ac felicem eſſe idem eſt.

❡ Intendit ſoluere ꝓdictas dubitationes. Sed eſt intelligēdū: ꝙ diſſolutio ſcōe pēdet ex diſſolutione prime: ſi eni declaratū fuerit que ſit eligibiliſſima vita ſimpl̄r ſtatim oſtenſum erit: que ſit optima reſpublica ⁊ optimus ordo eius: illam. n. remp. ⁊ illum ordinem ciuis opz eē optimuz ſm ſeque vniuntur optime: ⁊ in quibus intenditur optima vita: ⁊ ideo tantum ſoluit principaliter primam. Sed qa circa primam dubitationem fuerunt opiniones ſubcōtrarie primo declarat: ꝙ vtraqz illarum quantum ad aliqd recte: ⁊ quantum ad aliquid nō recte dicit. Secūdo cū dicit. (Quod ſi hec ⁊c̄.) diſſoluit eandem. Circa primū primo facit quod dictum eſt. Secundo cū dicit. (Quinimo reſpondebit ⁊c̄.) remouet obuiationem que poſſet fieri. Et circa primuz primo proponit. Secūdo cū dicit. (Vtriqz coꝝ ⁊c̄.) manifeſtat. In prima parte dicit: ꝙ ad illos q opinantur vitam: que conſiſtit cum virtute eſſe optimam ⁊ eligibilliſſimam: differūt tñ in vſu cuius virtutis exiſtat. Dicendū ad vtroſqz: qm̄ vtriqz in aliquo dicunt recte: in aliquo aūt non recte. Quidā. n. ipſoꝝ reprobantes ciuiles ꝓncipatus tanq̄z ꝓter rōnem exiſtentes putant vitaz liberi: hoc eſt abſolutam ⁊ contemplatiuam alteram eſſe: vel diuerſam omnino a ciuili ⁊ eſſe optimā ⁊ eligibiliſſimā inter omnes. Alij autem econtrario vitam ciuilē optimā dicunt eſſe rationem adducentes: qm̄ in vita contemplatiua in vacatione: ⁊ in vacando videtur conſiſtere. Nūc autem impoſſibile eſt eum: qui nihil agit bene agere. Bona autem actio ⁊ felicitas ſunt idem: hoc enim dicimus felicitatem. ergo impoſſibile eſt ducentem vitam contemplatiuam habere felicitatem ſimpliciter. Ciuilis autem vita iuſtas actiones bonas ⁊ pulchras habet. ergo videt̄ ꝙ iſta vita ſit eligibilioꝛ alia. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Vtriqz coꝝ quedā dicūt recte: ⁊ q̄dā non recte: nā liberi qdem hoīs vitā meliorē eē q̄z i dominādo occupari verꝫ eſt. Nihil. n. egregiū eſt ſeruo vti inq̄ztuz ſeruus. Iuſſus. n. domini in rebus neceſſarijs nihil hz decorum.

❡ Manifeſtat in quo dicens vitā cōtemplatiuaz optimā bene ⁊ male dixerunt: ex quo apparet in quo alia opinio male dixit quodāmodo per oppoſitū: ⁊ primo in quo bene. Secundo cum dicit. (At putare omnem gubernationem ⁊c̄.) in quo male. Ad euidentiam primi ⁊ quorundā poſterius dicendoꝝ intelligendum: ꝙ ſicut phūs dicit in primo metaphiſice. Liber eſt qui ē ſuipſius cauſa: quod non poteſt intelligi ſic: ꝙ aliquis ſit cauſa ſuipſius primo. Nihil enim eſt cauſa ſui: ſed eſt intelligendum ꝙ liber ſit ille: q ſm aliquid proprium ſibi eſt cauſa ſibi operandi: ⁊ tunc veritatem habet: ꝙ liber eſt ſuipſius cauſa in duplici genere cauſe: ⁊ in ratione agentis: ⁊ in ratione finis. In ratione agentis inquantum per aliquod principiuz quod eſt principale in eo operatur. In ratione aūt finis inq̄ztuz operatur ad finem ſibi debitum ſm principium illud. Et qꝛ homo maxime in eſſe conſtituitur per intellectum: eſt enim intellectus: vel eſt maxime ſm intellectum ſz Ariſtotilem in. x. ethico. ⁊ ideo homo liber dicitur: qui ꝑ virtutem intellectualem exiſtentem in eo operatur non accipiens ab alio rationem operandi: nec impedimentum habens ex parte materie: ⁊ qui operatur ad finem: qui debet ei ſm naturam predictam. Et quanto magis natus operari ſm illud: qd̄ perfectius eſt in intellectu in eo ⁊ ad finem excellentiorem ſm idipſum: tanto liberioꝛ: ⁊ ideo qui ſimpliciter operatur ſm virtutem intellectualem: ⁊ ad finez ſm intellectum perfectiſſimuz perfectiſſime liber ē. Ecōtrario aūt homo ſeruus dicitur: qui non eſt natus operari ſm virtutem intellectus propriꝫ: ſed virtutem ⁊ rationez operandi accipiens ab alio obediens operatur. Et quia finis correſpondet agenti: ſeruus etiam eſt qui operatur ꝓncipaliter ad finem alterius: ⁊ ideo ſicut liber homo eſt qui eſt ſuipſius cauſa: ⁊ in ratione finis ⁊ agentis: ita ſeruus q neutro iſtorum modorum eſt principaliter ſibi: ⁊ hoc propter imperfectionem intellectus in eo ſm ſe: vel ex diſpoſitione materie: ⁊ ita vita liberi dicitur vita ſm rationem propriam: ſerui autem ſm rationem alienam. Dicitur igitur ꝙ opinantes vitam contemplatiuam eſſe optimaz: rationabiliter dicunt in hoc qd̄ dicunt: ꝙ vita liberi eſt operatio ſm rationem propriam melioꝛ eſt q̄z vita dominatiua: hoc eſt ſeruilis. Semper eniz in vnoquoqz genere illud qd̄ eſt per ſe: melius eſt eo: qd̄ eſt per accidēs. Iſtud. n. ſimpl̄r veruz eſt: qm̄ ſeruus deficiens eſt: bonū aūt honorabile eſt bonū excellens: iuſſio. n. paſſiue que eſt de his: q̄ ſunt neceſſaria ad vitā: q̄ fit ei a dñō nō ē aliquid ſz ſe honeſtū: qꝛ honeſtū ē qd̄ ſz ſe q̄rit̄: vt in 2° rheto. dr̄: iuſſionē aūt paſſiuā null⁹ bñ diſpoſit⁹ eligeret. ❡ Deinde cū dicit.

❡ At putare oēz gubernationē eſſe dominationē nequaq̄z eſt verꝫ: non. n. minus diſtat liberorum gubernatio a dñatione ſeruorum q̄z differat natura liber a ſeruo. de quo ſufficienter in ſuperioꝛibus libꝛis determinatum fuit.

❡ Declarat in quo male: ⁊ diuidit̄ in duas ſm ꝙ declarat in duobus: in quo male dixerūt. Scḋa ibi. (Laudare magis.) In p° parte ipſe dicit: ꝙ vlterius in hoc: qd̄ acceperunt oēm principatum vl̄r eſſe dñatiuū. i. principatum dñi ad ſeruum nō recte dixerunt. Eſt. n. qdā ꝓncipatus liberoꝝ ⁊ qdā ſeruoꝝ: ⁊ differūt iſti ꝓncipatus adinuicē nō min⁹ q̄z nāliter liberꝫ ⁊ nāliter ſeruū: opz. n. ꝓncipatus differre adinuicē ſm dr̄iam ſubditoꝝ. Principatus. n. ad ſubditū dicit̄. Nā aūt liberꝫ ⁊ nā ſeruum differūt ſm rōnem: ⁊ de h̄ dcm̄ eſt ſufficiēter in primo tractatu libꝛi iſtius. q̄ ꝓncipatus liberoꝝ ⁊ ſeruoꝝ ſm rōnē differūt. Nō igit̄ oīs principatus eſt dñium vel ſeruitus. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Sed laudare magis nihil agere q̄z agere nō eſt rectuz: nā felicitas actio eſt. Preterea multorum ⁊ ꝓclarorum finem habent iuſtorum: temperatorumqz actiones.

❡ Declarat in quo male dixerūt ſcḋo dicēs ꝙ vlterius in eo ꝙ dixerūt laudabiliorē vitā ill̄ā q̄ eſt ſine actiōe q̄z illā que eſt cū actione nō recte dixerūt. Felicitas. n. actio q̄dā

eſt ⁊ felicitas

eſt: ⁊ felicitas optīa eſt optima vita. Ergo optima vita eſt actio nō ꝑuatio actionis. Ad hoc opationes q̄ ſunt ſm habitū iuſtitie ⁊ tēperantie finē hñt multoꝝ bonoꝝ ⁊ hñ ordinatoꝝ: ita ꝙ actio aliqua iuſtitie finis eſt eoꝝ q̄ ſꝫ tēperantiā q̄ ſm iuſtitiā ꝑximamus: ⁊ actio aliqua ſm tēperātiam finis eſt ꝓpinquus: ⁊ ſilr ſe hꝫ de his que ſunt ſꝫ alios habitus virtutū. Ulterius tñ iſte actiones ad aliū finē vlteriorē ordināṫ: q̄ eſt actio q̄dam: ⁊ ideo tā finis ꝑxim⁹ agibilium q̄ꝫ finis remotus actio quedam eſt: finis autem actionis vita eſt optima. Ergo optima vita eſt actio ⁊ non priuatio actionis. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Quinimo rñdebit fortaſſe aliqs ꝙ ptātē habere optimū eſſet: ſic. n. plurimas ac pulcherrimas res agere poſſet. Itaqꝫ is qui dñs agendi eſſe pōt hanc facultatē dimittere aliis non dꝫ ſed ſibi arripere: ⁊ neqꝫ filium patris: neqꝫ parentem filij: neqꝫ amicum amici rationem habere: nam quod optimū ſit id nobiſipſis aſciſcere debemus: optimum aūt eſt bñ agere.

ℭ Tāgit obuiationē quā p̄io ponit. Scđo cū dicit. (Hoc illi forſan ⁊c̄.) remouet eā. In p̄ᵃ pte dicit ꝙ forte aliqs poterit opinari ꝑ ea q̄ determinata ſunt de optima vita. ſ. ꝙ ipſa ē actio: ꝙ optimū ſit eſſe dñiū oīū qualitcūqꝫ. Optimū. n. eſt attingere ad optimā vitā: optima aūt vita vr̄ eſſe ſm ꝑdicta ſm quā ꝑncipaṫ oībus. Optima. n. vita eſt optima actio: dñans aūt oīum dñs eſt plurimaꝝ actionū ⁊ pulcherrimaꝝ: ⁊ iō optimū vr̄ ꝑncipari oībus: ꝓpter qđ ſi veꝝ eſt optimū viꝝ potentē aliqs ꝑncipari: non expedit parcere cuicūqꝫ q̄ꝫtūcūqꝫ ꝓꝑio: qn ꝑncipeṫ adē ſicut pꝫ: neqꝫ patrē reputare filios: neqꝫ filios patrē: neqꝫ vir amicus amicū vt nō ꝑncipeṫ eiſdē curare: q̄ꝫtūcūqꝫ ſint ꝯiuncti vel boni vel q̄lr alr ſe hñtes. Ulr. n. id qđ eſt optimū eligibiliſſimū eſt: optime aūt agere optimū vr̄ eſſe: ergo ē eligibiliſſimū. Si igiṫ ꝑncipari qualrcūqꝫ ⁊ q̄buſcūqꝫ eſt optime agere eſt eligibiliſſimū. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Hoc illi forſan recte dicerent: ſi modo exiſteret auferētibus ac violātibus illud qđ eēt oīū maxime optandū: ſed fortaſſis id fieri nō pōt: falſoqꝫ hoc ſupponunt: nō. n. amplius bonas actiones illis eſſe ꝯtingit: niſi tantum ipſe ꝑſtet quātum vir mulieri: ⁊ pater filijs: ⁊ dominus ſeruo. Quare is q violaret nihil tantum ꝑficeret poſtea: quantum iam a virtute ipſa receſſit: paribus enim honeſtum ⁊ iuſtū in parte: hoc enim iuſtum ac par: non par aūt paribus ⁊ nō ſimile ſimilibus preter naturam eſt: nihil autē bonum: quod ſit preter naturam.

ℭ Remouet obuiationē qđ ꝑmo fecit. Scđo cū dič. (Quapropter ⁊ ſi aliqs.) remouet obiectionē q̄ꝫdā. Primo igiṫ remouet obuiationē ꝑdictā: declarās nō eſſe optimū ꝑncipari oīb⁹ qualrcūqꝫ dicēs: ꝙ h qđ dictū eſt ve dictū ē forſitan ſi qdē ita eſſet ꝙ ꝑncipātibus ꝑuādo alios iure ſuo ⁊ inclinatōe nāli ⁊ inferēdo violentiā ineſſet illud qđ ē eligibiliſſimū hoī. Sed h forte eſt impoſſe qđ adiūgit: qꝛ magni opinabanṫ ꝯriū: ipſi tñ h ſupponūt: ſicut ſm ſe manifeſtū. Sed hoc eſt impoſſe: qꝛ actōes ꝑncipantis nō ꝯtingit eſſe optimas: niſi idē ꝑncipans tm̄ differat ab eis: q̄b⁹ ꝑncipaṫ i diſpōne nāli ⁊ acq̄ſita q̄ꝫtū diſtat vir a muliere aut pr̄ a filijs: aut dñs a ſeruis. Actiones. n. diuerſificanṫ ſm diuerſitatē agētiū vt agentia ſunt. Si igiṫ aliqs tranſgrediaṫ volēs dñari aliq̄b⁹ nō hñs hāc dñiā ad illos: quā vir hꝫ ad mulierē: vel pr̄ ad natū: vel dñs ad ſeruū nō optime opabiṫ ꝑncipādo. nec ēt poterit tm̄ recte agere in poſterioribus q̄ꝫtū trāſgreſſus eſt in ꝑncipio: volens ꝑncipari nō diſpoſitus ad hoc: paruus. n. error in ꝑncipio magn⁹ eſt in ꝑncipiatis: ⁊ iteꝝ eos q ſunt ſiles ⁊ equales ⁊ ſꝫ nām ⁊ ſm virtutē: bonū eſt ⁊ iuſtū oēs ꝑncipari nō ſimplr: ſed ſm ptem: puta vnū in vno tpe aliū in alio: vel vnū in vno ꝑncipatu aliū in alio. Iuſtū. n. eſt ꝯſiles ⁊ equales ꝯſile ⁊ equale hr̄e: nō equales aūt neqꝫ ſm virtutē: neqꝫ ſm nāꝫ hr̄e equale: vel ꝯ̄rio equales hr̄e inequale: ⁊ nō ſiles hr̄e ſile: hoc eſt ꝑter nām. ſiles. n. ⁊ eq̄les ad eq̄lia ſilia iclināṫ ſm naturaꝫ: ſed nullum eorum que ſunt ꝑter nām bonuꝫ eſt: quoniaꝫ quod eſt ꝑter nām eſt violentum: ⁊ nullū violentum eſt bonum: ergo aliquē ꝑncipari quibuſcūqꝫ qualitercūqꝫ non eſt bonum. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Quapropter ⁊ ſi alius quidem ſit melior ſm virtutē ⁊ ſm potētiam actiuā rebus optimis: hunc ſequi honeſtum eſt: ⁊ huic parere iuſtū. Sed opꝫ illi non virtutem ſolum: verumetiaꝫ potentiam exiſtere per quam ſit actiuus.

ℭ Remouet obiectionē q̄ poſſet fieri: crederet. n. aliqs ꝑ ꝑdicta: ꝙ nō expediret aliquē vnū ꝑncipari oībus aliquo mō: ſed eſſet ꝑter nām: qđ eſt ꝯ̄ regni rōnē: qđ eſt optima reſp. Hoc intendēs remouere dicit q̄ſi ꝯcludendo ex dcis ꝙ ꝓpter hoc: qꝛ ſiles ⁊ eq̄les iuſtū eſt hr̄e ſile ⁊ equale in ꝑncipando ſm ptem: ſi aliqs inueniaṫ in ciuitate q fuerit melior aliqs: ēt bonis exiſtētibus ſm virtutē ⁊ ſm potētiā actiuā in regēdo: ꝑ quā poſſit cohercere malos huic bonū eſt ſubici: qꝛ nāle ē ꝙ deficiēs ſupponaṫ ꝑfecto in vnoquoqꝫ genere: ⁊ etiā iuſtū eſt obedire ſibi vni ſoli ꝑncipanti. Iuſtū eſt. n. vnūquēqꝫ ſm dignitatē ꝓprie virtutis hr̄e: talis aūt poniṫ eſſe melior aliqs ſm virtutē ⁊ ſm potētiā. Expedit aūt debentē bñ ꝑncipari hr̄e nō ſolū virtutē: per quā inclineṫ in bonū ⁊ ſciat dirigere actiones ſubditoꝝ: ſed opꝫ ipm hr̄e potentiā: per quā poſſit agere cohercēdo declinādo a rectitudine rōnis. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Quod ſi hec vera ſunt ⁊ felicitas i bene agēdo eſt reponenda ⁊ publice totius ciuitatis ⁊ priuatim ſingulorum: vita illa erit optima que ſit actiua. Uerumtamen actiuaꝫ non eſt neceſſarium eſſe ad alios: quemadmodum quidaꝫ putant. Neqꝫ eas meditationes ſolum eſſe actiuas: que gratia eorum fiunt que ex agendo ꝓueniunt: ſed multo magis que in ſeipſis finem habent ⁊ ſuiipſius gratia fiunt contēplationes ⁊ meditationes. Bene agere enim finis eſt: quare ⁊ actio quedam. Maxime autem ꝓprie dicimus agere etiam externis actionibus eos qui intelligentia ⁊ cogitatione operibus preſunt architecti.

ℭ Diſſoluit primā dubitationē: ex cuius diſſolutione apparet diſſolutio alterius. ⁊ ꝑmo diſſoluit eā. Scđo cū dicit. (Quinimo neqꝫ ⁊c̄.) rñdet rōni adducte in oppoſitū. Circa ꝑmū eſt intelligendū ꝙ felicitas eſt opatio hoīs ſm intellectū. In intellectu aūt eſt ꝯſiderare ſpeculatiuū: cui⁹ finis eſt cognitio veritatis ⁊ practicū: cuius finis eſt operatio. Et ſꝫ hoc duplex felicitas aſſignaṫ hoīs. Una ſpeculatiua q̄ eſt opatio hoīs ſm v̄tutē ꝑfectā ꝯtēplatiuā q̄ ē ſapientia. Alia aūt practica q̄ ē ꝑfectio hoīs ſꝫ ꝑfectā v̄tutē

boīs practicā q̄ ē prudētia. Eſt āt q̄dā opō ſ₃ prudētia₃: ⁊
ſpeculatio ſm ſapiētiā boīs ſm ſeip̄z ſolū. Et eſt q̄dā opō
prudētie ⁊ ſpeculatio totius ciuitatis: ⁊ iō eſt q̄dā felicitas
practica ⁊ ſpeculatiua q̄dā boīs ſm ſeip̄m: ⁊ eſt q̄dā felici
tas practica totius ciuitatis: ⁊ q̄dā ꝯtēplatiua totius ciui-
tatis. Felicitas aūt ſpeculatiua ſm vnū boīem melior eſt
practica q̄ eſt ſm vnū boīem: ſicut euidēter docet Ariſto.
in ẋ⁰ ethi. qm̄ illa pfectio intellectus eligibilior eſt q̄ eſt re
ſpectu obiecti magis intelligibilis: q₂ rō pfectionis ſumit̄
ex obiecto: talis aūt eſt ſpeculatiua. Felicitas .n. eſt pfectō
intellectus reſpectu p̄mi ⁊ maxie intelligibilis. Felicitas
aūt practica eſt pfectio itellect⁹ reſpectu agibilis ab boīe
ꝙ multo deficit a rōe intelligibilis p̄mi: ergo felicitas cō-
templatiua vnius eligibilior eſt q̄ȝ felicitas practica: ⁊ ite
rū magis ē ꝯtinua ⁊ ſufficiēs ⁊ delectabilis hec q̄ȝ illa. Et
eadē rōne ꝯtēplatiua totius ciuitatis eligibilior eſt q̄ȝ po-
litica ſeu ciuilis: ⁊ ꝯtēplatiua totius ciuitatis ſimplr̄ eligi
bilior eſt ꝯtēplatiua q̄ eſt ſm vnū. Siłr ciuilis practica q̄
eſt ſm vnū: ⁊ hoc eſt qd̄ intēdebat dicere Ari. p̊ ethi. ſi idē
eſt vni ⁊ ciuitati: maiuſq₃ ⁊ pfectius qd̄ ciuitati vr̄ ⁊ ſuſci-
pere ⁊ ſaluare. Amabile .n. ⁊ vni: meli⁹ v̊o ⁊ diuinius genti
⁊ ciuitati. Et rō huius pōt eſſe: q₂ ꝯtēplatiua ⁊ ciuilis ciui-
tatis cōparant̄ ad ꝯtēplatiuā ſm vnū: ſicut totū ad partē:
totū aūt rōne₃ magis pfecti ⁊ maioris boni h₃ q̄ȝ ps: ⁊ iō
iſta q̄ȝ illa: hoc ſuppoſito dicit Ari. ꝙ ſi ea q̄ dicta ſunt p̊us
bn̄ dicta ſunt: ⁊ felicitas eſt optima opatio boīs ſm v̉tutē
pfectā. vita aūt pfecta eſt opō optima ⁊ pfecta: neceſſe eſt
optimā vitā ⁊ totius ciuitatis ⁊ ſm vnūquēq₃ eſſe actiuā
⁊ in opatione ꝯſiſtere. Sed optima vita actiua nō exiſtit
in directione opōnū q̄ ſunt ad aliū vel in p̊ncipādo vł cōl
cando qualīcuq₃ ſm ꝙ q̄dā credūt. Nec ēt ille ſole medi
tatiōes itellectus actiue ſunt due ſunt de opabilib⁹: vł grā
opabiliū ꝯtingētiū: ſed multo magis ille ꝯſiderationes ⁊
meditatiōes optime ſunt q̄ ſ₃ ſe pfecte ſunt: ⁊ ſm ſe q̄rūt̄
nō pp̄ aliq̄d aliud. Et rō huius eſt: qm̄ optimus finis boīs
⁊ ciuitatis eſt bona actio. Nō pn̄t aūt due vel plēs actōes
differētes ſpē optie eē. Quare optim⁹ finis boīs eſt aliqua
actio boīs: ⁊ illa ſm quā maxie agere dr̄. Maxie aūt age-
re dr̄ ſm intellectū ſpeculatiuū: maxime .n. dicim⁹ agere
illos q̄ ſm h₃ dn̄iū hn̄t extrinſecaꝝ actionū oium: tales
.n. ſunt ſicut architectonici. Speculatiui aūt maxie dn̄iū
hn̄t opationū extriſecaꝝ: ſicut rōnē iponētes ⁊ ſicut archi-
tectores. Intellectus .n. practicus q̄ dirigit in opōnibus ex
terioribus ſupponit ſicut p̊n̄ᵐ rectū appetitū finis. Et rect⁹
appetitus finis nō eſt ſine rectitudie volūtatis. Rectitu-
do v̊o volūtatis ſupponit rectitudinē intellect⁹ bonū vel
finē oñdētis. Siq̄dē volūtas nihil vult: ꝙ nō ſit intellectū
p̊us: ſicut dr̄ p̊ rhetorice. Iſte aūt intellectus eſt intellect⁹
nō practicus: ſed ſpeculatiuus ſi practicus p̱ ſe dependet a
volūtate: iſte aūt nō: quare p̊ᵃ regula agēdi vlr̄ eſt intelle-
ctus ſpeculatiuus ſm ip̄m: igit̄ agere dicimus: quare opti
ma actio boīs eſt ſpeculatio: ⁊ p̱ ꝯn̄s vltimus finis eius.
Nō igit̄ meditatio de agibilibus eſt optia opatio boīs: ſ₃
cōſideratio vel ſpeculatio ſpeculatiua: ⁊ maxime illa que
eſt de primis: aut de p̊mo ſimplr̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quinimo neq₃ ſine actōe eē neceſſariū ē eas
ciuitates q̄ poſite ſunt in ſolitudie: ⁊ ita viuere
eligētes. Fieri .n. pōt vt ptib⁹ iter ſe agere ꝯtin-
gat: multe .n. cōicatōes adinuicē ſunt ptib⁹ ciui
tatis: ſiłr autē hoc exiſtit vnicuiq₃ hoi. Vix .n.
deus bn̄ ſe hēret ⁊ mūdus totus: quibus non
ſunt actiones externe preter proprias ipſoꝝ.

¶ Rn̄det ad rōnē i oppoſitū qd̄ p̊ fac. Scd̄o cū dicit. (Qđ
igit̄ ⁊c.) inducit ꝯclōnē p̊ncipalr̄ intētā₃. Fuit āt rō ꝙ op-
tima vita boīs eſt vita actiua: ſed ꝯtēplatiua vita ſiue ab
ſoluta ſine actiōe eſt. igit̄ ⁊c. Ad quā rn̄det ꝯcedēdo maio
rē p̱ interēptionē minoris: dicēs ꝙ ciuitates ſm ſe locate
nō p̊ncipātes exterioꝝib⁹ ciuib⁹: ⁊ ita viuere eligētes inter
ſe inuicē cōicātib⁹: ⁊ ēt ſpeculātes nō ſūt ſine actiōe oīno:
ſed hn̄t multas ⁊ pulchras actiōes: q̄ȝuis .n. nō hēant actō
nes ad extrinſecos in p̊ncipādo vel ſubijciēdo alijs iter ſe
tn̄ hn̄t vna ps reſpectu alteri⁹: qm̄ multas hn̄t cōicatiōes
ptes ciuitatis adinuicē: ſiłr h̄ ſe h₃ ⁊ circa vnūquēq₃ boīe₃
ſm ſeip̄z: q̄ȝuis .n. nō hēat actiōes ad alteꝝ: nihilominꝰ tn̄
ꝯtingit ip̄m hr̄e actiōes pfectas in ſpeculādo ſm ſeip̄m:
talē .n. vacationē q̄ eſt in opōnibus ſpeculatiuis deus q̄ ē
maxie pfectus h₃ optime: ⁊ totū ēt vniuerſum opationes
h₃: ⁊ tn̄ de⁹ nō h₃ opationē extrinſecā: q̄ ſit alia ab opōne
ſua: nec ēt mūdus h₃ opōnes i aliq̄d extrinſecū p̄ter illas
que ſunt ptiū adinuicē. Nō igit̄ eſt veꝝ ꝙ hō ſiue ciuitas
ducēs vitā ſpeculatiuā ſit ſine actiōe. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Qđ igit̄ neceſſariū ſit eādē eē vitā optimā p̱-
uatī₃ vnicuiq₃ hoiu₃ ⁊ publice ciuitatib⁹ ⁊ hoi
bus māifeſtū ē. Cū v̊o iſta nunc p̊miſſa ſint ac
de alijs rebuſp. fuerit prius a nobis ꝯſideratū.

¶ Inducit ꝯclōnē p̊ncipalr̄ intentā p̊us: dicens ꝙ ex his q̄
dicta ſunt eſt māifeſtū ꝙ optimā vitā vniuſcuiuſq₃ boīs
ſm ſeip̄m ⁊ totius ciuitatis neceſſe eſt eſſe vnā ⁊ eādē ſm
rōnē: puta ſpeculationē: differunt tn̄ dn̄a partis ad totu₃.

De reliquis dicēdi initiu₃ faciam⁹ q̄les
aliquas ſuppōnes eē op₃ p̱ ea ciuita-
te: que maxime ſm votū ſit cōſtitutio
nem ſuſceptura. Lectio. III.

¶ Poſtq̄ȝ phs inq̄ſiuit de his q̄ ſupponēda ſunt ad futurā
optimā rēp. ex pte finis ipſius: inq̄rit nūc d̊ his q̄ ſuppone-
da ſunt ex pte mãe ipſius: ⁊ circa h̄ p̊ p̊mittit intētionē ⁊
ordinē ꝯſiderādi. Scd̄o cū dicit. (Putāt pleriq₃ ⁊c.) pſe
quit̄. Circa p̊ᵐ tria facit. Pr̄o dat intētionē ſuā. Scd̄o cu₃
dicit. (Neq₃ .n. fieri ⁊c.) probat ꝙ op₃ aliq̄ ſupponi ꝯſide
ranti de rep. optima ex pte mãe. Tertio cū dicit. (Eſt aūt
ciuilis ⁊c.) tāgit q̄ ſunt illa. In p̊ᵃ pte dicit qm̄ ea q̄ dcā ſūt
prius de fine optime reip. introducta ſunt ſic q̊dā p̊emi
um ad euidētiā dicēdoꝝ: ⁊ de rebuſpu. min⁹ bn̄ ordinatis:
puta de ſtatu paucoꝝ ⁊ multitudīs: determinatū eſt in p̊-
cedēti libro ex qb⁹: ⁊ q̊uō ſunt inſtituēde: relinquit̄ nobis
ꝯſiderādū nūc q̄les ſuppōnes ex pte mãe reip. op₃ ſuppo-
nere ad optimā ordinationē futurā ſm votū ipſi⁹ reipu. ex
pte ciuiū ⁊ regionis: q̄ ſunt ſicut mã ipſi⁹. Deīde cū dicit.

¶ Neq₃ .n. fieri pōt vt optima ſit reſpu. niſi op
portune aſſint facultates ex quo neceſſe ē mul-
ta p̊ſuppōere: q̄ſi optātes eē: tn̄ nīſiū coꝝ ipoſē.
Dico aūt ceu de multitudie ciuiū ac d̊ regiōe.

¶ Probat ꝙ oꝫ aliq̄ ſuppōi p̱ duas rōnes: quaꝝ ſcda₃ pōit
cū dic̄. (Ut .n. ⁊c.) In p̊ᵃ pte itēdit rōnē hāc. ad optimā rē-
pu. futurā op₃ ſuppōere oīa illa: ſine qb⁹ nō pōt inſtitui vel
eē: ſic ex ſe ē māifeſtū. Sed nō ē poſē eē optimā rēpu. ſine
abundātia multoꝝ moderata: ergo op₃ multa ſupponi ſi
debeat inſtitui optima reſp. q̄ſi optātibus illa: q̄ȝuis nō ob
tinētib⁹: nō tn̄ ipoſſia hēri. Dico aūt multa oportere ſuppo
ni q̄ȝtū ad mītitudinē ciuiū ⁊ regiōis. ¶ Deīn. cū dicit.

¶ Ut .n. ceteris artificibus: puta textori: ⁊ naui
culario mã₃ ſubeſſe op₃ aptā ad opificiū. Nā
q̄ȝto melior hoc exiſtit: tāto id qd̄ fit ex arte erit
p̊clarius: ſic ⁊ gubernatori reip. ⁊ legū poſito

ri oportet

ri:opʒ ꝓpriā ſubeſſe mām apte ſe babentem.

℄ Ponit ſcđam rōnem ⁊ eſt:ſicut eſt de alijs ꝯditoribus: boc eſt artificibus.ita eſt de ciuili.De alijs aūt artificib⁹: puta textore ⁊ nauiculario ⁊ quocūqʒ alio tali: ſicut vidẽmus ꝙ ſi debeāt recte oꝑari ſm artē:opʒ ꝑexiſtere mām ꝯuenientē exñtē ⁊ organa cōuenientia.ſicut textoris fila: nauiculari ligna ⁊ ferrū bñ diſpoſitā.Uidemus ēt ꝙ q̄to bō organa ⁊ mā melius diſpoſita ſumit: tanto oꝑatio que ſm artē eſt melior ⁊ ꝯuenientior. Eſt ḡ ſilr ciuili viro ⁊ legiſlatori ad ordinationē ciuiū ⁊ ciuitatis ꝯuenientē.oʒ ꝑexiſtere materiam ⁊ organa idonea. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Eſt āt ciuilis facultatis prio videt̃ ꝺ multitudie boīuʒ q̄ꝫ mltos ⁊ q̄les nā eē oʒ. De regione quoqʒ eodē mō: ⁊ quanta: ⁊ qualis eē dʒ.

℄ Tāgit q̄ ſūt illa q̄ ſūt ſupponēda: dicēs ꝙ ad ſucceſſū ciuilē ꝑtinet ꝑ ⁊ ꝑexigit̃ multitudo boīuʒ:ſcʒ mā.ſ.q ⁊ quot: ⁊ q̄les ſm diſpōnē nālē debeāt eē: vel oporteat eos exiſtere.Et 2° ad ipʒ ꝑtiet regio.ſ.q̄ta oporteat eē ſʒ q̄titatē: ⁊ q̄lē ſʒ diſpōnē ad bonā ordīatiōnē. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Putāt pleriqʒ magnā eſſe dēre beatā ciuitatem:id ⁊ ſi veruʒ eſt ignorare tñ vr̃ qualis magna: ⁊ qualis parua dicenda ſit ciuitas. Exiſtimant.n.magnam ex numero babitantium.

℄ Proſeqt̃ ⁊ diuidit̃ in ꝑtes duas: qꝛ ꝑmo ingrit de bis q̄ ſupponēda ſūt ex ꝑte mā e remote reip.ſ.ciuiū ⁊ regionis. Scđo cū dicit.(Cū vo.)ingrit de illis q̄ ſupponēda ſunt ex ꝑte mā e ꝓpinque q̄ ſunt ꝯſiliatiuū: bellicū: agricole: loca minuta ⁊ edificia.Circa ꝑmū adbuc ꝑmo ingrit ꝺ magnitudine ⁊ multitudine ciuiū ⁊ regionis. Scđo cū dicit. (Nūc q̄les āt ⁊c̃.)de diſpōne nāli ipſoꝝ.Circa p̊m adbuc ꝑmo ingrit de magnitudine ciuitatis q̄tū ad multitudinē ciuiū.Scđo cū dicit.(De regiōe aūt ⁊c̃.)de ea q̄ regionis.Circa p̊m ingrendo ꝑmo ponit opionē quorūdā ꝺ magnitudine ciuitatis: ⁊ reprobat eā. Scđo cuʒ dicit .(Cū ⁊ bonā ⁊c̃.)determinat de ea ſm intētionē ſuā. Circa p̊m ponit opionē alioꝝ. Scđo cū dicit.(Sed opʒ ⁊c̃.) arguit in ꝯriū.Circa ꝑmā ꝑtē dicit:ꝙ multi antiquoꝝ opinati ſunt ciuitatē illā felicē eſſe q̄ magna eſt: q̄uis boc veritatē babeat.ſ.ciuitatē felicē magnā eſſe:ipſi tñ nō bñ determināt cuiuſmodi ciuitas magna ⁊ cuiuſmōi parua ſit:nec ꝓbñ acciprūt magnitudinē ipſius.Opinant̃.n.magnitudinē ciuitatis dēre attēdi ſimplr̃ ſʒ multitudinē ciuiū ſine aliqua determinatione:ſicut ſi magnū exercitū diceremus ſimpliciter q eſt ex plurib⁹ bellatorib⁹. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Sed opʒ nō tm̄ numeꝝ:ſʒ magis ad potētiā reſpicere. Eſt.n.ciuitas op⁹ q̊dā:quare q̄ maxime id efficere poteſt: banc exiſtimandam eſt eſſe maximam ciuitatem:ceu Hippocratē non boiem ſed medicū qs diceret eē maiorē q̄ꝫ alium qui magnitudine corporis eum excedat.

℄ Ponit rōnes in ꝯriū ꝑ quas ꝓbat̃ ꝙ magnitudo ciuitatis non ꝯſiſtit in multitudine ciuiū abſolute: ſed cū determinatione aliqua: ⁊ ſunt tres. Quaꝝ ſcđaʒ ponit cū dicit. (Quinimo ⁊c̃.)Tertiā.(Qñ ēt ⁊ re ⁊c̃.)Circa ꝑmum eſt intelligendū ꝙ oīs res eſt ꝓpter ſuā oꝑationē ꝑ ſe. Hec.n. eſt vltima eius ꝑfectio.Oēs aūt diſpōnes rei:puta q̄titas qualitas ſunt ꝓpter ipſam rē:⁊ iō tā res q̄ꝫ diſpōnes eius ſunt ꝓpter oꝑationē:⁊ qꝛ rō eoꝝ q̄ ſunt ꝓpter aliqd ſumit̃ ex eo ꝑꝑ qđ ſunt.neceſſe eſt rōnē rei ⁊ oīum diſpōnū eius ſumi ex rōne oꝑationis. Scđm rōnē āt oꝑatiōis eſt rō potentie q̄ eſt principiū īmediatū ipſius. Hoc igit̃ ſuppoſito dicit ꝙ ī determinādo magnitudinē ciuitatis: nō oʒ reſpicere ad multitudinē ciuiū ſm ꝙ bō:ſed magis ad potētiā ipſi⁹:ꝑ quā pōt in oꝑōnē ſuā. Ciuitatis.n. eſt aliqua ꝓpria oꝑatio:puta illa q̄ eſt ſm virtutē principalē:ſi igit̃ rō magnitudinis ſumat̃ ex ipſa oꝑatione q̄ eſt ſicut finis: illā ciuitatē opʒ dicere magnā ſimplr̃:que pōt in oꝑationeʒ ſibi debitā ꝑfecte:ſicut Hippocratem non dicimus eſſe maiorem boiem aliquo excedente ipm ſm magnitudinem corporis:ſed dicimus eum maiorem medicum illo:quoniaʒ excedit ipſum in arte medicine: quāuis excedatur ab illo magnitudine corporis. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Quinimo ſi ex multitudie iudicādū ſit nō ex q̄uis multitudine.i. exiſtimādū: neceſſe eſt.n. forſan in ciuitatib⁹ eē ſeruoꝝ: ⁊ inglinoꝝ: ⁊ boſpitū grādē numeꝝ. Sed ex bis q ſūt ꝑs ciuitatis ⁊ ex qb⁹ ciuitas ꝯſtat. Hoꝝ.n. ꝑcellēs multitudo ſignū eſt magne ciuitatis. Ex qua ꝟo ciuitate oꝑarij q̄dē ꝑmulti exeūt: bellatores aūt pauci. banc impoſſibile eſt eſſe magnam. Nō enim idē eſt magna ciuitas ⁊ populoſa.

℄ Ponit ſcđam rōnē:⁊ qꝛ in eo qđ cōponit̃ ex plurib⁹ partibus.neceſſe eſt magnitudinē includere multitudinē q̄ꝫdā ꝑtiū.Dicit ꝙ nō ſolū opʒ magnitudinē ciuitatis attēdi ſm rōnē oꝑationis:ſed ſi opʒ ꝯſiderare ad multitudineʒ ciuiū ex qbus cōponit̃:nō tñ ad quorūcūqʒ multitudinē vel q̄ꝫcūqʒ ꝯtingentē:qꝛ in ciuitatibus eſt q̄dā multitudo ſeruoꝝ.⁊ q̄dā aduenaꝝ: ⁊ extraneoꝝ ꝯfluētiū ad ipſaʒ: tales aūt nō ſunt ꝑ ſe pars ciuitatis:ſicut ꝯñr oſtendet̃: ⁊ iō magnitudo ciuitatis nō eſt accipiēda ſm multitudinē iſtoꝝ.Sed qꝛ magnitudo rei attēdit̃ ſʒ multitudinē ꝑtium:ex qbus cōponit̃ ſm aliquē modū:magnitudo ciuitatis oʒ attendi ſm multitudinē partiū ꝑ ſe:cuiuſmodi ſunt liberi: ⁊ bellici: ⁊ ꝯſiliantes.Exceſſus.n. multitudinis iſtorū ſignū eſt magnitudinis ciuitatis. Illam aūt impoſſe eſt magnā eſſe ſimplr̃:ex qua ꝯñt egredi multi numero mercenarij aut ſerui:viri aūt bellici pauci:aut ꝯſiliantes pauci:iſti.n. ſunt per ſe ꝑ: illi aūt nō. Nō.n.dicimus ideʒ eſſe ciuitatē magnā ⁊ multoꝝ boium:qꝛ magnitudo ciuitatis attēdit̃ ſm multitudinē ꝑtiū ꝑ ſe ipſius ⁊ nō oēs boies babitātes eā ſunt ꝑ ſe ꝑtes eius. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Quinēt re ⁊ effectu pʒ:qꝛ difficile ē: ⁊ forſā impoſſe: vt q̄ nimiū populoſa ſit ciuitas optie gubernet̃. Eaꝝ certe q̄ bñ gubernari dñr: nullā videm⁹ in ꝑplōſam multitudinē eſſe diffuſam. Patet ēt ex rōnū fide. Nā lex ordinatio q̄dam eſt: ⁊ bonā legis poſitionē neceſſariū eſt eē bonam ordinationē: at multitudo nimium magna nō pōt recipe ordinationē. Diuine eniʒ potentie id opus eſſet: que ⁊ boc totū cōtinet.

℄ Ponit tertiā rōnē.d.ꝙ nō ſolū ex dictis manifeſtū ē:ꝙ magnitudo ciuitatis nō attendat̃ ſm multitudinē boīuʒ q̄tācūqʒ:ſed ēt ex oꝑibus accidentibus pōt boc videri: videmus.n.ꝙ difficile eſt vel ēt īpoſſibile ciuitatē q̄ ē multoꝝ boīum valde bñ legibus ⁊ ꝯſuetudinibus bñ regi:difficile q̄dē ſi ſint multi prudentes: impoſſe aūt ſi pauci. In rep.aūt oēs vel plures idiote ſunt: nulla ēt illaꝝ ciuitatuʒ que bñ gubernat̃ remittit̃ ad recipiēdū q̄tācūqʒ multitudinē: ⁊ itē ex ꝑ rōnē pōt boc ideʒ apparere. Lex.n.ſm quā regit̃ ciuitas:ordo q̄dā eſt ⁊ bona legiſlatio bona q̄dā ordinatio: ⁊ iō ꝙ non facile:aut non poſſibile ordinari nō eſt

facile: aut non poſſe bene legibus regi. Nūc aūt excellens multitudo boīum nō pōt ꝑticipare ordinē. Excedētē eni multitudinē ordinare eſt opus diuine virtutis que totum vniuerſum ꝯtinet ⁊ ordinat: ergo difficile aut nō poſſe eſt multitudinē excedētē boīuꝫ bn̄ legibꝰ regi. Sed hec ē opꝰ ciuitatis regi legibꝰ rectis: ergo ciuitas nō dꝫ eſſe q̄ntecūqꝫ multitudinis excedentis boīum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Cum ⁊ bonū qdem in multitudīe ac magnitudine ꝯſueuit fieri. Quapropter ⁊ ciuitatem illam cuius cum magnitudine dictus terminꝰ exiſtit optimam eſſe neceſſe eſt.

❡ Ingrit de magnitudine ciuitatis: ⁊ p̄mo determinat ꝙ magnitudo ciuitatis ꝯſiſtit in quadā multitudine determinata. In ſcda cū dicit. (Quo circa ⁊c̄.) ꝯcludit que ſūt illa. Prima in duas: qr p̄mo ꝯcludit hoc ex ꝑcedentibus. Scdo cū dicit. (Sed eſt q̄dā ⁊c̄.) probat hoc ꝑ ſīle in nālibus. In p̄ma pte dicit ꝙ in oībus hn̄tibus ꝑ ſe magnitudinem ⁊ multitudinē bonitas ꝯſiſtit aliqualr̄ in multitudīe partiū ad ſeinuicē ordinataꝝ ⁊ ad finē: ⁊ in magnitudine aggregata ex multitudine: quā ꝯſequit̄ virtus: ꝑ quā pōt ī finē: ⁊ hoc ſm aliquā rōnē. Ciuitas aūt hꝫ ꝑ ſe multitudinē q̄ndā ⁊ magnitudinē: ergo ciuitatē illā dicemꝰ optimā que hꝫ magnitudinē ⁊ multitudinē ſm dictū terminū: q̄ antecedit̄ ſm tria que apparent ex tribus rōnibus ꝑcedētibus. ſ. ſm ordinem ad finē ⁊ opationē qḋ accipiebat̄ ī p̄ma: ⁊ ſꝫ ptes p̄ncipales qḋ accipiebat̄ in ſcda: ⁊ ſm ꝙ bn̄ regibilis legibus rectis qḋ in tertia: ita ꝙ ſm illā ciuitatē dicimus magnam ſimpliciter que hꝫ multitudinem tātā partiū per ſe: ꝙ poteſt legibus regi ⁊ attingere ad operationem per ſe ipſius. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Sed ē q̄dā mēſura magnitudīs ciuitati: quēadmodū ⁊ alioꝝ oīuꝫ aīaliū: plātaꝝ: inſtrorū. Nā hoꝝ ſingula neqꝫ parua nimiuꝫ: neqꝫ magnitudine exceſſiua ſuā potētiā retinebūt. Sed aut deſtituta erūt oīo a nā: vel male ſe hēbunt: ceu nauis vnius palmi non erit penitus nauis neqꝫ duoꝝ ſtadioꝝ. Sed ſi ꝑceſſerit ad aliquā magnitudinē: qn̄qꝫ propter paruitatem male faciet nauigationē: qn̄qꝫ propter exceſſum.

❡ Probat idē ꝑ ſīle in nālibus: ⁊ p̄mo ꝓponit ſilitudineꝫ. Scdo cū dicit. (Ita ⁊ ciuitas ⁊c̄.) applicat eā ad ꝓpoſitū. In p̄ma pte dicit: ꝙ magnitudinis ciuitatis eſt aliqua determinata mēſura ⁊ ad maius ⁊ ēt ad minus quā nō ꝯtingit trāſgredi ſm rōnē ſicut magnitudinis reꝝ nāliū. Nāliū. n. puta aīaliū ⁊ plantaꝝ eſt terminus q̄dā determinatus ad plus: ⁊ ēt ad minus: quē nō eſt tranſgredi ſm nām. Oīa. n. nālia hn̄t formas determinatas per ſe: ad quas ꝯſequunt̄ q̄titates ⁊ paſſiōes determiate. Et h̄ eſt qḋ Ariſ. dicit 2ꝰ de aīa. oīum nā ꝯſtātiū poſitus eſt terminus: ⁊ rō magnitudinis ⁊ augmēti. Et h̄ q̄dē ꝯtingit videre ad ſenſum: qm̄ vnūqḋqꝫ iſtoꝝ ſi deficiat a magnitudine ſibi determinata ad minꝰ: vel ſi excedat magnitudinē determiatā ad maius nō hꝫ ꝓpriā v̄tutē ꝑ quā determinat̄. Sꝫ aliqn̄ q̄dē deficit a nā ſpēi ꝓprie: puta cū multū deficit aut excedit. Aliqn̄ aūt ⁊ ſi attingat ad nām ſpēi ꝓprie: tn̄ accidit q̄ntū ad diſpōnes: puta cū paꝝ deficit aut excedit: ſicut nauis ſi fuerit vnius palmi ſpēꝫ nauis nō hēbit oīno. Silr̄ nec ſi ſit duoꝝ ſtadioꝝ: ſi aūt habeat aliquā magnitudinē paꝝ deficientē aut paꝝ excedētē magnitudinē ſibi nālē male ſe hēbit ad opationeꝫ eius nauigatio: aut ꝓpter paruitatem: aut propter exceſſum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Ita ⁊ ciuitas ſi ex nimiū paucis ſit nō eſt ꝑ ſe ſufficiēs: ſin ex nimiū multis ſufficiēs q̄dē ī neceſſarijs erit vt gēs: ſed nō vt ciuitas: rēp. n. nō facile ē ī illis ꝯſtitui. Nā qs dux eēt tā exceſſiue multitudinis: aut quis preco non ſtentorius.

❡ Applicat ſīle ad ꝓpoſitū. d. ꝙ ſilr̄ ciuitas cū ſit a nā ſcłināte ⁊ rōne ꝑficiente q̄ imitat̄ eā hꝫ magnitudinē determinatā ad minus ⁊ ēt ad maius. Illa. n. q̄ cōponit̄ ex paucis ciuibus nō eſt ꝑ ſe ſufficiēs: ſicut nec vicus. Ciuitas aūt eſt cōitas ꝑ ſe ſufficiēs: ſicut dictū eſt prius: ergo illa q̄ ē ex paucis ciuibus valde rōnē ciuitatis nō hꝫ. Illa aūt q̄ ē ex multitudine ſupabūdanti ꝑ ſe ſufficiens eſt ſibi in neceſſarijs ad vitā: ſicut regio aliqua: ſed nō ſicut ciuitas. Ciuitatē. n. opꝫ hr̄e ordinē quēdā ciuilē. Multitudinē aūt ſuperabundātē hr̄e ordinē ciuilē aut difficile eſt valde: aut impoſſibile: ⁊ iō illa que ex multitudine ſ̄ abūdanti eſt ꝓpṙe rōnē ciuitatis non hꝫ. Sic ergo illa que deficit a multitudine determinata: ⁊ illa que excedit ꝓprie ciuitates non ſunt. Nullus. n. dux exercitus poteſt principari multitudini excedenti ad maius de ſe determinate: nec aliquis eſt ꝑco qui non habet aliquā magnitudinem vocis: ſicut fuit quidam nomine ſtentor. ❡ Deinde cū dicit.

❡ Quo circa neceſſe eſt primā ciuitatē illā q̄ ex ea multitudīe ꝯſtat: q̄ multitudo p̄ma ꝑ ſcipaꝫ ſufficiens ſit ad bn̄ viuendū in ciuili ſocietate.

❡ Cōcludit qs eſt terminꝰ magnitudīs ciuitatis: ⁊ p̄ qs eſt terminꝰ eius ad minus. Scdo cū dicit. (Recipit̄ ⁊c̄.) qs ē ad maius. In p̄ma pte dicit ꝙ ꝓꝑ hoc: qr ciuitatē opꝫ eē ꝑ ſe ſufficientē: ⁊ ꝑ ſe ſufficiēs nō eſt ex paucis exn̄s p̄mā ciuitatē ſm viā rōnis qua minor rōnē ciuitatis nō hꝫ: neceſſarium eſt eſſe illā que ex tāta multitudine cōponit̄ q̄ eſt per ſe ſibi ſufficiēs ad bene viuendū ſm cōicatiōnē ciuilē ꝓpter diuerſitatē officioꝝ ⁊ artificioꝝ: qua minor nō eēt per ſe ſufficiens. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Recipit̄ v̄o vt ea q̄ multitudineꝫ hāc excedit ſit maior ciuitas: ſed hoc eſt: vt diximus: infinitū. Que v̄o ſit huius exceſſus determinatio ex opibus intelligi facilr̄ pōt. Sunt. n. actus ciuitatis imꝑantiū atqꝫ parentiū. Imꝑantis q̄dem opus eſt iubere ac iudicare. Ad iudicandū v̄o ſm iuſtitiam ⁊ ad magr̄atus demandandos ſꝫ dignitatē neceſſariū eſt: vt ſeinuicē cognoſcāt ciues quales ſint. Quare vbi hoc nō fieri contingit: neceſſe eſt vt male res ꝓcedant circa magiſtratꝰ demādādos: ⁊ circa iudicia. In vtroqꝫ certe hoꝝ nequaq̄ꝫ eſt temere ꝓcedendū qḋ in nimia multitudine manifeſte contingit.

❡ Declarat quis eſt terminus eius ad maius: ⁊ circa h̄ p̄mo ꝓpōit. Scdo cū dicit. (Sūt. n. ⁊c̄.) probat. Tertio cū dicit. (Patet igit̄ ⁊c̄.) cōcludit intentū recapitulādo. In p̄ma pte dicit ꝙ ꝯtingit ciuitatē q̄ excedit eā q̄ dicta ē ſm multitudinē eſſe maiorē ciuitatē: ſed non ꝯtingit exceſſū eſſe in infinitum: ita vt q̄ magis excedit magis ſit ciuitas. Quis aūt ſit terminꝰ talis exceſſus: vltra quē nō eſt ciuitas facile eſt ꝯſiderare ex opationibus: deinde manifeſtat h̄ ex duobus. Scdo ibi. (inſup ⁊c̄.) In p̄ma pte eſt itelligēdum ꝙ ſicut ḋr in p̄mo huius: oīa q̄cunqꝫ ſm nām ⁊ artē ſunt diffinita: ſunt v̄tute quadā ⁊ opatione: in quā cū pn̄t dicunt̄: cū aūt non pn̄t: nō dicunt̄ niſi equoce. Ciuitas v̄o

eſt aliq̄d

eſt aliqd eoꝝ q̃ ſm aliqd eſt a nã ꝛ ſm aliqd ab arte: ꝛ iõ opatioñe determinatã hꝫ in quã cũ põt dr̃ ciuitas: cũ autẽ nõ põt non dr̃. Opatio aũt pncipalis ciuitatis attendit̃ ſꝫ partẽ pncipaliorẽ in ea: que eſt ipſe pncipans. Opatio aũt pncipalis pncipantis eſt dirigere ſubditos ſm rõnẽ pcipiendo ꝛ diſtribuẽdo bõa cõia ꝛ iudicãdo recte: ad que ꝑrequirit̃ cognitio ciuiũ. Dicit igit̃ q̧ ciuitatis ſũt alique opationes q̃dã quas exercet per pncipantes: quedaꝫ aũt quas ꝑ ſubditos. Opatio aũt pncipantis eſt iudicare ꝛ pcipere recte ꝛ diſtribuere recte pncipatus: q2 iſte cõpetunt ſibi per virtutẽ q̃ eſt prudentia que eſt ꝓpria ei. Ad hoc aũt q̧ recte iudicet de iuſtis: ꝛ q̧ recte diſtribuat pncipatus ꝛ bõa cõia ipſis ciuibus: neceſſariũ eſt ipꝫ cognoſcere ciues quales q̃dẽ ſunt ſm virtutẽ: ꝛ quã drĩam hñt inuicẽ ſm virtutem: vt ſm exigẽtiã dignitatis virtutis diſtribuat pncipatus ꝛ iudicet ꝛ differenter ſm drĩam dignitatis eoꝝ: aut ſi vbi nõ ſit ſm hunc modũ oporteat diſtributionẽ bonorum cõium ꝛ iudicia praue ſe hñe. Circa.n. iſta opari non ſm rõnẽ rectã: ſed ſm ꝓprium impetũ piculoſuꝫ eſt ꝛ iniuſtum: ꝛ tñ hoc neceſſe eſt accidere in ciuitate que eſt ſuperabũdantis multitudinis. Non.n. oẽs ciues a pncipãte bene pñt cognoſci: tantã igit̃ opꝫ eſſe multitudinẽ ciuiuꝫ ad plus in ciuitate que recte debet operari: quanta poteſt a principante cognoſci. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Inſup hoſpitib⁹ ꝛ iqlinis facile eſt ad rẽp. re ꝑe: cũ ñ difficile ſit i tãta hoiuꝫ mltitudie latere.

ℭ Probat idẽ ex ſcḋo ſic. In ciuitate ſupabundãtis multitudinis ꝯtingit eſſe multos extraneos ꝛ aduenas: ꝛ alios non diligẽtes rẽp. Extraneis aũt ꝛ aduenis ꝛ non diligẽtibus rẽpu. facile eſt rẽp. trãſmutare ꝓpter multitudinẽ ipſoꝝ. Nõ.n. difficile eſt latere eoꝝ machinationẽ ꝑꝑ exceſſum multitudinis. Magis.n. latent male opantes in maiori multitudine q̃ꝫ minori. Hoc aũt eſt malũ ciuitati ꝛ ꝯ nãm eius: ergo malum ꝛ ꝯtra nãm ciuitatis eſt ipſum eẽ ſuperabundantis multitudinis. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Pꝫ igit̃ q̧ hec ẽ optia determiatio ciuitatis: vt ſit maximus mltitudinis exceſſus: que ſit ꝑ ſe ſufficiens ad viuendum: ꝛ facile inter ſe cognoſci poſſit. De magnitudine ergo ciuitatis determinatum ſit in hunc modum.

ℭ Inducit ꝯcloñe intẽtã dicẽs. Manifeſtũ eſt igit̃ ex his que dicta ſunt: q̧ optimus terminus ciuitatis eſt exceſſus multitudinis maximus qui eſt ſufficiens ad per ſe ſufficienciam vite: ꝛ eſt facile auxiliabilis ꝛ ordinabilis ſm rõnem rectã: ita q̧ terminus ciuitatis ad minus accipit̃ a rõne per ſe ſufficiente: ad maius aũt a rõne bone ordinationis. Sic igit̃ determinatum ſit de magnitudine ciuitatis.

DE regióe aũt eadẽ fere dici pñt. Nam qualis eẽ dẽat clarꝫ eſt q̧ ſufficiẽtiam oẽs laudabũt. Hãc aũt neceſſe eſt feracẽ eẽ oiuꝫ. Nã oia in ſeipſa hñe: ꝛ nullius indigere ſufficiẽtis eſt. Lectio. IIII.

ℭ Poſtq̃ꝫ phs inqſiuit de his q̃ ſupponẽda ſunt ex ꝑte magnitudinis ciuitatis ciuilis: inqrit nũc de his q̃ ſupponenda ſunt ex ꝑte regionis adiacẽtis. Et circa h̃ pmo facit qḋ dictũ eſt. Scḋo cũ dicit. (De regione igit̃ ꝛc̃.) recapitulat determinata. Regio aũt querit̃ ſm q̧ vtilis eſt ad hñ iudicandũ. Ad h̃ aũt opꝫ ipſam eẽ q̃tã ꝛ qualẽ ꝛ hñ poſitã. Et ſꝫ h̃ diuidit̃ ꝑs iſta in ꝑtes duas. Q2 pmo declarat qualem ꝛ q̃tã oporteat eã eſſe. Scḋo determinat de ſitu ipſius cũ dicit. (Formã vo ꝛc̃.) Circa pmũ pmo oñdit qualẽ oporteat eã eẽ. Scḋo cũ dicit. (Multitudinẽ vo ꝛc̃.) quãtã ſm q̃titatẽ. In pᵃ ꝑte intelligẽdũ eſt: q̧ cũ regio oia q̃rat̃ ꝑ ciues vel vſum ipſoꝝ: opꝫ ipſam eſſe ꝓportionatã ciuibus: ꝛ diſpõnẽ ipſius q̃rere ſm q̧ cõpetit vſui ipſoꝝ. Et iõ dicit q̧ illa q̃ ad regionẽ ꝑtinent ꝓportionaliter ſe hñt his que dicta ſunt de magnitudie ciuitatis quo ad ciues: qualẽ.n. oporteat ipſam eſſe manifeſtũ eſt q̧ ꝑ ſe ſufficientẽ vſui inhabitãtiũ. Quilibet.n. regionẽ talẽ laudat que ſufficiens eſt ad oia illa q̃ ſũt neceſſaria ad hñ viuere. Talẽ aũt oꝫ fertilẽ eẽ ꝛ ferre oia ex qbus ſuſtentat̃ nã humana q̃ ad potũ ꝛ cibũ: ꝛ quo ad ꝓhibitionẽ intẽperãtie incõtinẽtis. Hoc.n. dicimus ꝑ ſe ſufficiẽs qḋ oia hꝫ ꝛ nullo indiget. Regionẽ igit̃ talẽ opꝫ eẽ ſꝫ qualitatẽ q̧ poſſit oia ferre q̃ ſunt neceſſaria ad ꝑ ſe ſufficiẽtiã vite. Hoc aũt põt facere ſi fuerit tẽperata ſꝫ q̃litates pmas: calidũ frigidũ humidũ: ſiccũ: qḋ ꝯuenit ei ꝑ ꝯuenientẽ hitudinẽ ad figurã celeſtem ꝛ loci diſpõnem. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Multitudine vero ac magnitudine tantam queat habitatores ocioſos nutrire: liberal'r ſimul tẽperateq3 viuẽtes. Hoc aũt vtrũ hñ vel non hñ dicat̃ poſtea diligẽti⁹ erit ꝯſiderãduꝫ: vbi de poſſeſſiõibus ꝛ facultatib⁹ mẽtionẽ fieri ꝯtinget: qual'r ꝛ quẽadmodũ ſe hñe erga vſũ ipm opꝫ. Permulte.n. circa conſiderationem iſtam dubitationes cadunt propter trahentes in vtranq3 partem ꝛ vite exceſſum: alios ad tenuitatem: alios ad largitatem.

ℭ Declarat q̃tã opꝫ eaꝫ eſſe: ꝛ q2 nõ q̃rit̃ regio vt dictum eſt niſi ſm q̧ ordinat̃ ad vitã humanã: dicit q̧ opꝫ eẽ tantam ſm magnitudinẽ totius ꝛ ſm multitudinẽ ꝯſideratã ſꝫ diuerſitatẽ terre ſatiue ꝛ nõ ſatiue ꝯſite ꝛ paſcualis. Et hõ q· hoies in ea poſſint viuere ſm q̧ cõpetit hoi ſm q̧ hõ: hoc aũt eſt ſm virtutẽ: ꝛ iõ tantã opꝫ eſſe ipſam q̧ hitãtes in ea poſſint viuere ſꝫ virtutẽ q̃ eſt directiua eoꝝ ex qbus ſuſtentat̃ nã q̃ eſt tẽperãtia ꝛ liberalitas. Temperantia q̃dẽ ſm q̧ ex ipſa ſuſtentat̃ nã abſolute: liberalitas in cõparationẽ ad alteꝝ. Tantã igit̃ opꝫ eſſe eã q· habitantes poſſint viuere tẽperate nõ declinãtes ad delitias: ꝛ liberal'r nõ retracti ꝑ tenacitatẽ. Utrũ aũt iſte terminus magnitudinis ciuitatis hñ aſſignatus ſit vel nõ poſterius ꝯſiderabimus: qñ ꝯſiderabimus de poſſeſſione ꝛ abũdãtia ſubſtãtie. Quãtã.n. oporteat eã eſſe: ꝛ q̃uo ordinare ad vſum ſunt multe dubitationes ꝛ ꝯrie ꝓpter inclinationes nãles ad vtrãq3 exceſſum. Hoꝝ q̃dẽ ad delitias ꝛ intẽperãtiã. Hoꝝ aũt ad ꝑcitatẽ: ſolẽt.n. hoies in agibilib⁹. Forte aũt ꝛ in ſpeculabilibus formare ſibi opiniones ſm inclinationes: vt qui inclinant̃ ad delitias opinant̃ in ipſis ſummum bonũ eſſe: ꝛ diuitias debere queri ſm q̧ faciunt ad delitiandũ: ꝛ ſil'r in alijs vt frequenter. Hoc aũt eis accidit ꝓpter infirmitatem intellectus eoꝝ non potẽtis ſupergredi ſenſum: nec diſcutere veritateꝫ propter nature inclinationem. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Formã v̓o regiõis nõ eſt difficile ꝑſcribere: credendũq3 eſt in qbuſdã rei militaris peritis aſſerẽtibus talẽ eſſe oportere: vt ab hoſtibus q̃dẽ nõ facile inuadi poſſit: ciuibus aũt facilis ſit in aliena egreſſio. Preterea vt hoiuꝫ multitudinẽ facile inter ſe cognoſci poſſe diximꝰ oportere: ſic etiã regio ſit ſubiecta conſpectui: id eſt vt cognoſci ꝛ ſuccurri faciliter poſſit.

ℭ Determinat de ſitu regionis: ꝛ pmo in ſe. Scḋo cũ dicit.

(Urbis aūt ꝛc̄.) In cōparatiōe ad mare ꝛ aridā. In pˀma parte dicit ꝙ facile eſt ꝯſiderare ſm rōnē: qualē opꝫ eſſe ſpēꝫ.i.diſpōnē vel ſitū regiōis: ꝛ ꝯueniens eſt pſuaderi ad hoc ab hisq obſeruant vel dicūt hi q̄ expti ſūt circa ducatū exercitꝰ. Dux.n.exercitus circa diſpōnē regionis negociaē ꝛ exptus eſt. Dicendū eſt igiē ſꝫ ꝙ ab ipſis pſuaſi ſumus: ꝛ opꝫ ipſam eſſe difficile adhibilē ab impugnātibꝰ ꝛ facile exhibilē ab īhabitantibus: ſi.n.eſſet facilis aditꝰ aduerſarijs facilr deſtrueret ab eis: ſilr ꝛ ſi eſſet difficilis exitus ipſis: non de facili poſſent repellere aduerſantes: ſic āt hoc p habitudinē locoꝝ ꝯuenientē in habitudinē ad montes vel fluuios vel loca pꝛerupta: adhuc opꝫ multitudinem holum in ciuitate eſſe bn̄ ꝯſpicacē: ita ꝙ q̄libet ps ſi indigeat poſſit de facili auxiliari a qualibet vel iuuare. Eſt aūt intelligendū: ꝙ ſicut aīal eſt aliqđ vnū cōpoſitū ex ptibꝰ diuerſis vnitis in toto: ita ꝙ opatio cuiuſlibet ad bonū cuiuſlibet ordinaē: ſicut opatio oculi ad bonū pedis: ꝛ illa q̄ pedis ad bonū oculi: ꝛ ſic de alijs: ita ꝛ ciuitas eſt cōitas ex pluribus cōpoſita: quoꝝ opationes ad bonū ſint ſingulorum ordinabiles ſunt: ſaltē ſm ꝙ ſunt ptes ciuitatis: ita ꝛ ſilr regionem opꝫ eſſe aliqđ vnū cōpoſitū ex pluribus partibus ſic diſpoſitis ꝙ quelibet ordinabilis ſit ad bonum cuiuſlibet: ꝛ ideo oportet ipſam eſſe ſic diſpoſitam ſm ſitum: ꝙ quelibet pars poſſit auxiliari a qualibet q̄tum ad defenſionem ab aduerſarijs: vel q̄tuꝫ ad neceſſaria vite: vel aliquid aliud huiuſmodi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Urbis aūt ſitꝰ ſi formāda nobis illa eſt ſꝫ votū opportune ꝛ ad terrā ꝛ ad mare dꝫ iacere. Una iā determiatio pmiſſa eſt oportere ad auxilia ferenda cōem eſſe locoꝝ oium vndequaqꝫ afferēda. Altera ad iportationē fructuum. Preterea ad lignoꝝ materiē: ꝛ ſiqđ aliud ſile opificiū regio in ſe habeat facilē aduectionem.

¶ Determinat de ſitu ciuitatis in cōparatione ad mare ꝛ aridā: ꝛ pˀo facit hoc. Scđo cū dicit. (De nauali aūt.) Inqrit de potētia ꝛ turba nauali vtrū expediat ciuitati vl' nō. Circa pmū pmo declarat qūo opꝫ ciuitatē eſſe ſitā ad aridā ꝛ mare. Scđo cū dicit. (Cōio aūt.) mouet dubitationē. In pˀ pte dicit ꝙ ſi opꝫ poſitionē ciuitatis ad votū habere: opꝫ ꝙ bn̄ ſituet in ordine ad aridā ꝛ ad mare: ita vt aliqual'r vtriqꝫ cōicet ſi poſſibile eſt. Et huius vna rō eſt q̄ dicta eſt prius: qm̄ opꝫ ciuitatē bn̄ ꝛ facile auxiliabilē eſſe contra impugnātes: hoc aūt facile magis inerit ſi ſit cōis duoꝝ.ſ.maris ꝛ aride hn̄s auxiliū ab vtroqꝫ. Alia aūt eſt: qꝛ opꝫ ciuitatē ſuſtentari ex fructibus regionis ꝓprie vel alterius: qđ non pōt fieri niſi deferant ad ipſam: facilius aūt deferunē: ſi fuerit cōis maris ꝛ aride. Iteꝝ mā lignorum ꝛ ſi aliqđ aliud tale ſit: qđ inueniaē in regiōe neceſſarium ciuitati expedit ꝙ poſſit de facili ƌferri ad ipaꝫ: hoc aūt ſit ſi fuerit cōis maris ꝛ aride: ꝛ ideo expedit eam eſſe cōem vtriuſqꝫ iſtorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cōmunio aūt maris vtrū vtilis ſit ciuitatibꝰ vel damnoſa permulte ſunt diſceptationes.

¶ Mouet dubitationē de ꝓpinqtate ad mare: ꝛ ꝓponit pmo circa hoc dubitationē antiquoꝝ. Scđo cū dicit. (Nā ꝛ.) proſequiē ipſam. In pma pte dicit ꝙ de ꝓpinqtate ꝛ cōicatione ciuitatis ad mare: vtrū vtilis ſit ciuitatibus bene gubernātibus vel dānoſa multi dubitāt multas adducentes rōnes ad vtrāqꝫ ptem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nā ꝛ freqntare aduenas quoſdā alieis educatos legibꝰ inutile putāt ad rectā ciuitatis diſciplinā: ꝛ turbā pplarē mltiplicari ex vſu maris tranſmittētibus ꝛ recipiētibꝰ negociatoꝝ multitudinē ꝯriū eſſe dicūt recte ciuiuꝫ inſtitutiōi.

¶ Proſeqē eā ꝛ pˀ tāgit nocumēta q̄ accidūt ex ipſa. Scđo cū dicit. (Qđ igiē ꝛc̄.) vtilitates maiores ꝯſequētes. Tertio cū dicit. (Sibi.n.ꝛc̄.) docet vitare nocumēta ex ꝓpinquitate poſſibilia ꝯtingere. In pˀ pte tangit duo pp̄ q̄ videreē q.nō expediret ciuitatē eſſe ꝓpinquā mari: neceſſe.n. ꝯuenire multos inſtitutos vel inſtructos in alijs legibus ꝛ exercitatos in alijs ꝯſuetudinibus: ſicut videmus nunc de oibus ciuitatibus ꝛ villis ꝓpinqs mari: nutriti aūt in alijs legibus ꝛ exercitati in alijs ꝯſuetudinibꝰ diſtrahūt ciues ab obſeruātia ꝓpriaꝝ legū: ꝛ ab his ad q̄ ſunt aſſueti pp̄ cōicationē ꝛ conuictū: ex ꝯuictu.n.formanē mores: hoc aūt incōueniens eſt ciuitati ꝛ corruptiuū reip. ergo nō expedit eā eſſe ꝓpinquā mari. Scđm eſt: qm̄ in ciuitate ꝓpinqua mari neceſſariū eſt aggregari multitudinē nociuā reip. pp̄ opportunitatē.n.maris emittētes i qbus ſupabūdant ꝛ ſuſcipiētes in qbus deficiūt neceſſe eſt ſubuertere multitudinē negociatoꝝ ſeu mercatoꝝ: talis aūt multitudo ꝯriaē ad bn̄ gubernare: qꝛ lex ipſoꝝ facit diuitias magis eſſe pcioſas vtute: qꝛ ꝯriaē recte reip. ꝛ iō nō vr̄ expedire ciuitatē eſſe ꝓpinquam mari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qđ igiē ſi iſta nō ꝯtingat melius ſit ꝛ ad ſecuritatē ꝛ ad copiā reꝝ neceſſariaꝝ cōionē maris hēre vrbem ꝛ regionē non eſt obſcurum.

¶ Arguit in oppoſitū tangēs vtilitates ꝯuenientes ex ꝓpinqtate: ꝛ pmo ꝓponit eas. Scđo cū dicit. (Nā ad facilius.) manifeſtat eas. In pma pte dicit ꝙ non imāifeſtum eſt: ꝙ multo melius eſt regionē eſſe ꝓpinquā mari vſque ad aliqđ ꝛ ꝓpter maiorē abundantiā neceſſarioꝝ ad vitā: ꝛ ad ſecuritatē maiorē ipſius: ſi poſſent pdicta incōuenientia vel nocumenta vitari. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Nā ad faciliꝰ ferendū hoſtes p opportuna facultas ſuccurēdi auxiliādiqꝫ ſuis terra ꝛ mari eſſe dꝫ ꝛ ad nocendū inuadētibꝰ: ſi nō vtrinqꝫ poſſibile. At altera ex pte magis exiſtit amboꝝ pticipātibꝰ: ꝛ q̄ apud eos nō exiſtunt iportari ꝛ q̄ ſupabundāt deportari ex neceſſarijs eſt.

¶ Manifeſtat ꝛ pmo pmū dicens ciuitatē ſi non debeat ſeruare: opꝫ ſic eſſe diſpoſitā ꝙ faciliter ꝛ ſine dāno poſſit ſuſtinere īpetus debellantiū: ad faciliter aūt ferre ipſos: ꝛ cū minori dāno facit ꝙ poſſint ſe iuuare ꝯ eos per mare ꝛ per terrā: etenim ſi non pñt ledere eos q ſic debellāt: tum ſm alterā magis poterunt: ſi cōicent ambobus: ab arida enim iuuabunt ſe in mari ꝛ a mari in arida cōtra eos. Expediens eſt igiē eam cōicare mari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sibi.n. ipſis mercabilē nō alijs ciuitateꝫ eſſe opꝫ: q aūt oibꝰ mercatū apud ſe pbēt: hi faciūt queſtus cupiditate. Quod ſi nō expedit ciuitati hanc cupiditatem habere: neqꝫ mercatū certe huiuſmodi debet recipere.

¶ Docet vitare nocumenta que videnē ſequi ex dicta cōicatione. Duo aūt illa que tangebanē ad vnū videbanē reduci: ꝙ eniꝫ aliqui nutriti in alijs legibus: aut multitudo negociatoꝝ aduenientiū per mare noceant ciuitati: hoc ē inq̄tum diſtrahunt ciues ab ordine ciuili: ꝛ ideo ſimul docet vtrāqꝫ vitare. Et circa hoc duo facit: qm̄ pmo inqrit vſqꝫ ad q̄tum querenda eſt in ciuitate negociatio. Scđo cum dicit. (Nā ꝛ nūc.) docet vitare predicta nocumenta. Circa pmū eſt intelligendū: ꝙ negociatio in ciuitate q̄riē

ꝓpter cōmutationē neceſſarioꝝ ad bene viuendū: hꝫ aūt cōmutatio q̄rit̄ pp per ſe ſufficientiā vite: ⁊ ſō negociatio in ciuitate ad hoc vſqꝫ querenda eſt per ſe: qḋ facit ad per ſe ſufficientiā ipſius ⁊ non amplius: ſicut ea que ſunt ad finem q̄runt̄ ſm ꝙ cōpetunt fini: ⁊ ꝓpter hoc non eſt q̄renda pp alios principaliter. Dicit igit̄ ꝙ ciuitatē que nō ſibi ſufficit in oībus ad bene viuendū expedit eſſe negociatiuam ſibi: hoc eſt ſm ꝙ facit ad per ſe ſufficientiā ipſi⁹: ſed non alijs .i. non ad per ſe ſufficientiā aliaꝝ ciuitatū vel regionū principalr̄. Illi aūt qui exhibent ſe negociatiuos ad oēs quaſi facientes foꝝ oīum in ꝓpria ciuitate faciūt hoc grā acq̄ſitiōis diuitiaꝝ: nimis reputātes diuitias ꝑcioſas: qḋ eſt nociuū reip. recte. Ciuitatē igit̄ illā quā non opꝫ participare acq̄ſitionē ſuperfluaꝝ diuitiaꝝ: non opꝫ recipe ſuperexcedentem multitudinē negociatoꝝ: ſed tātā q̄ntā facit ad per ſe ſufficientia vite. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam ⁊ nunc q̄dem videmus multis regionibus ⁊ ciuitatibus ſtationes ac portus opportune iacere: vt neqꝫ intra vrbem ſint: neqꝫ valde diſtantes: muriſqꝫ circūdari ⁊ alijs huiuſce modi munitionibus. Claꝝ eſt ꝙ ſi q̄d boni prouenict ex tali cōione: ciuitas id bonū ſuſcipiet: ſm aliquid mali: caueri ab eo facile erit ꝑ leges iubentes ac determinantes quos opꝫ: ⁊ quos non oporteat inuicem admiſceri.

¶ Docet vitare nocumenta ꝑdicta: dicens ꝙ ſic faciendū eſt in ciuitate bn̄ ordinanda circa cōicationē ad mare: ſicut videmus ⁊ exiſtere in regionibus ⁊ ciuitatibus bene ordinatis ⁊ ꝓpinq̄s ei: ſic aūt videmus ꝙ in talibus ⁊ regionibus ⁊ ciuitatibus municipiū ciuitatis diſtantiā q̄ndā hꝫ a mari: ita vt ſtationes ⁊ portus in q̄bus recipiunt̄ negociatores ſint diſpoſita apte inter ciuitatē ⁊ mare: ita vt ipſa ciuitas non occupet̄ a mari: nec ſit valde longe ab eo: ſꝫ ſint muri ⁊ alie munitiōes vel caſtra interiacētia ciuitati ſuburbio: ſilr̄ faciendū eſt in ciuitate fienda ad votū ſi poſſibile eſt. Māifeſtū eſt .n. ꝙ ſi ita ſe hn̄t ⁊ mare fuerit ſic ꝓpinquū ciuitati vt dictū eſt: ꝙ ſi aliqḋ bonū poſſit ꝯtingere pp cōicationē ad mare inerit ciuitati ſic diſpoſite: ſi aūt ad nocumentū poſſibile ſit euenire: id cauendū eſt per leges diuerſas determinātes: quos opꝫ recipe ad municipium: ⁊ quos nō opꝫ ⁊ vſqꝫ ad q̄d ⁊ q̄bus opꝫ ꝯiungi ꝑ matrimonia ⁊ q̄bus nō ⁊ q̄uo. Sic igit̄ appet ꝙ ciuitatē eſſe cōiunctā mari oīo nō expedit: tū pp dicta nocumēta q̄ Ariſ. tangit: tū q2 magis egrotatiua eſſet: ⁊ pp alia multa: nec ēt expedit eā eſſe nimis remotā: multas .n. ab eo recipit vtilitates ſicut ipſe tangit: ⁊ ſic medio mō expedit eā poni ad mare vt vtilitates que a mari ſunt inde recipiat de facili: ⁊ incōmoditates poſſit vitare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De nauali aūt potētia ꝙ melius ſit eā hr̄e vſqꝫ ad aliquā q̄ntitatē manifeſtū ē: nō ſolū .n. ſibiipſis ſꝫ finitimis q̄buſdā opꝫ ⁊ auxiliari poſſe: ⁊ eſſe terrori q̄madmodū terra: ſic ēt mari.

¶ Inquirit de potētia ⁊ turba nauali q̄uo ciuitas ſe hꝫ ad eas: ⁊ circa h̄ duo facit. Primo .n. māifeſtat ꝙ potētia naualis vſqꝫ ad aliquē terminū expedit ciuitati. Scḋo cum dicit. (Turbā vō ⁊c̄.) Oñdit ꝙ turba naualis nō dꝫ eſſe pars ciuitatis: q̄uis neceſſaria ſit. Circa p̄m̄ ꝑ oñdit ꝙ potentia naualis expedit ciuitati. Scḋo cū dicit. (Magnitudo aūt ⁊c̄.) declarat vſqꝫ ad quē terminū. In p̄a pte dicit ꝙ de potētia nauali q̄ ordinat̄ ad bellū ꝑ mare māifeſtū eſt ꝙ optimū eſt ipſam ineſſe ciuitati bn̄ ordinate vſqꝫ ad aliquē terminū multitudis: q2 expedit ciuitatē nō ſolū ſibiipſis viuere: ſꝫ ēt ad alios: puta vicinos debellādo eos ſi iuſtū ſit eis ſeruire: aut ꝓhibēdo inſultus eoꝝ ſi velint ꝯ bellare iniuſte. Quapropter opꝫ ꝙ ſint terribiles eis ⁊ poſſint ſe auxiliari multiplr̄ ꝯ eos. Hoc aūt erit ſi hn̄t potētiā: ſicut ꝑ terrā pedeſtrē: ita ꝑ mare naualē. Expedit igit̄ ciuitati potentiā habere nauticā. ¶ Deinde cum dicit

¶ Magnitudo aūt ac multitudo huius potentie ad mores ciuitatis erit accōmodanda: nam ſi ea fuerit ciuitas que magnā ꝑſtantiā auctoritatemqꝫ habere conſueuerit: neceſſarium erit hanc potentiam rebus eſſe conformem.

¶ Declarat vſqꝫ ad q̄d dicens ꝙ de multitudine ⁊ magnitudine potētie naualis vſqꝫ ad quē terminū expediat ciuitati ꝯſiderādū eſt inſpiciendo ad vitā .i. ad finē ꝑ ſe intētū in ciuitate. Illud .n. qḋ ordinat̄ ad finē intentū q̄rendū ē: inq̄ntum vtile eſt ad ipm ⁊ nō amplius. Si igit̄ finis alicuius ciuitatis ſit vita ducalis ⁊ ciuilis: h̄ eſt finis ad quē ordinat̄ ducatus exercitus .ſ. ſubiugare alios ⁊ ciuilr̄ regere illos: tūc potētia naualis dꝫ eſſe cōmēſurata: ita vt tāta ſit vt ꝑ ipſam ⁊ pedeſtrem potentiā poſſint debentes ſibi ſeruire debellare: ⁊ inſurgentes in eos repellere: nō maior neqꝫ minor ſm ꝙ poſſibile eſt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Turbā vō nauticā ⁊ hmōi hoīum multitudinē nō neceſſariū ē ciuitatib⁹ exiſtere: nulla .n. ciuitatis ps h⁹ hoīes eē debēt: nā pugnatores q̄ naues ꝯſcēdūt igenui ſūt hoīes: terra quoqꝫ militare ꝯſueti: hi ꝑſūt nauali turbe ⁊ iperant.

¶ Declarat ꝙ turba nautica nō dꝫ eſſe ps ciuitatis: qḋ p̄io facit. Scḋo cū dicit. (Exiſtēte vō multitudine ⁊c̄.) declarat ꝙ eſt neceſſaria ei. In p̄ma pte dicit: ꝙ multitudinem hoīum q̄ eſt circa turbā naualē nō expedit ieſſe ciuitatib⁹ ſicut ptē: neqꝫ ipſos nauticos opꝫ eſſe ptē ciuitatis: ſuperexceſſiuos .n. in iniurijs ⁊ qui volūt eſſe liberi oīno a ſubiectione quacūqꝫ: ⁊ q̄ ſunt pedeſtres ad virtutē deficientes ab ipſa nō debēt eſſe ps ciuitatis: q2 illos q̄ ſūt ps ciuitatis opꝫ eſſe non iniurioſos ⁊ ſubijci in parte ⁊ ordinabiles ad virtutē. Nautica aūt turba que dñat̄ nauigio ⁊ obijcit ipm h⁹ eſt: q2 iniurioſa eſt ⁊ ſubijci non vult ⁊ deficit a virtute ſicut frequenter ⁊ in pluribus: ergo nō expedit eam eſſe partem ciuitatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Exiſtēte vō mlitudie tenuis fortune hoīū q̄ circa nos hitāt: ⁊ agricolaꝝ q̄ in regiōe rē ruſticā exercēt neceſſariū eſt abundātiā eſſe nautaꝝ: videmus ēt nunc iſtud fieri in q̄buſdā ciuitatibus: ceu Heracleote multas implent triremes vrbē poſſidentes magis exiguā q̄ ceteri.

¶ Declarat ꝙ multitudo naualis neceſſaria eſt ciuitati dicens ꝙ cū in ciuitate ſit multitudo ſeruoꝝ ⁊ tenuioꝝ hominū: neceſſariū eſt in ipſa exiſtere multitudinē agricolarū excollētiū terrā regiōis ⁊ multitudinē nautaꝝ. Et h̄ q̄dē appet ꝑ inductionē. Sic .n. videm⁹ in plibus ciuitatib⁹ bn̄ ordinatis: ⁊ ſpālr̄ in ciuitate Heracleotaꝝ. Q̄uis .n. ciuitas eoꝝ ſit ꝯtractior .i. minor ſm multitudinē multis alijs multas p̄n̄t de viris nauticis ordinatis ad bellū iplere triremes .i. naues triū ordinū remoꝝ. ¶ Deinde cū dicit.

¶ De regione igit̄ ⁊ portibus ⁊ vrbibus mari ⁊ nauali potentia in hunc modum determinatū ſit: de multitudine quoqꝫ ciuitatis: quā de

terminationem habere decet prius dixeramꝰ.

¶ Recapitulat determinata: dicēs ꝙ iā ī pcedentibus dictum eſt de regione quātam ⁊ qualē opꝫ eam eſſe: ⁊ ō portu ⁊ ciuitate qualiter ſe debeat hr̄e ad mare: ⁊ de potentia nautica q̄ neceſſaria eſt ciuitati ⁊ vſqꝫ ad qd. Prius autē dictū fuit de multitudine ciuili quantā opꝫ eaꝫ eſſe ⁊ vſqꝫ ad quem terminum expediat ciuitati bene ordinate.

Nunc aūt quales natura ciues eſſe opꝫ a nobis dicet̄: forſan id vero deprehēdet quis ſi inſpiciat ad ciuitates grecorū: que bene gubernari dicunt̄: ⁊ ad totum terrarum orbem: vt a gentibus varijs incolitur. Lectio. V.

¶ Poſtq̄ phs de ciuili multitudine determinauit: tranſit nunc ad ingrendum quales ſm naturam oporteat eē gubernātes recte: ⁊ circa hoc primo premittit intentionē ſuam cum ordine ꝯſiderandi. Scdo cum dicit. (Nam q̄ frigidas ⁊c̄.) proſequit̄. Tertio cum dicit. (De hoībus igit̄ ⁊c̄.) recapitulat dicta. In pma parte ipſe dicit ꝙ determinato de his que ſupponenda ſunt ex parte magnitudinis ciuitatis in generali: reſtat conſequenter dicere plures ſꝫ naturalem diſpōnem oporteat eſſe futuros bene gubernare qō ſecundo proponebat̄ prius inquirendū. Fere aūt ſiet hoc manifeſtū: ſi aliqs voluerit ꝯſiderare inſpiciēdo ad ciuitates Grecoꝝ quas dicimꝰ bene gubernare: ⁊ ēt ad totum orbē terre: ſm ꝙ eſt occupatus gentibus ⁊ ciuitatibꝰ conſiderando diſpōnes naturales eaꝝ: ex iſtis. n. aliqualiter poterit concludi intentum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam que frigidas regiōes incolunt gentes: ⁊ que per Europam aio quidēꝫ abundant: ingenij vero ⁊ artificij parū habēt. Quapropter in libertate magis pſeuerant: diſciplinam vero reipublice difficulter recipiunt: ac finitimis dominari non pñt. Que vero Aſiā incolunt ingenio ⁊ arte abundant: ſed animoſitatem non habent: propter quod ⁊ parere dominantibus ⁊ ſeruire perſeuerant.

¶ Proſeqtur ⁊ circa hoc primo pmittit diuerſas diſpōnes regionū ad gubernandū. Scdo cum dicit. (Patet igitur ⁊c̄.) Ex hoc infert: ⁊ circa primū adhuc primo tangit: qui ſunt inepti ad gubernandū nāliter. Secūdo cū dicit. (At grecoꝝ genus.) qui ſunt apti magis. Circa primū eſt intelligendū ꝙ q̄uis intellectus p ſe non cōicet corpori in operatione ſua: cōicat tñ corpori cōicanti ſm cōmentatorem libro de anima. Quicqd enim intelligit in fantaſmatibus ſenſibilibus intelligit: qꝛ cū ſpeculat̄ neceſſe eſt ſimul fantaſma aliquod ſpeculari. Fantaſmata aūt in actu ſenſibilia ſunt in actu: ſicut dīcꝫ ꝰ de aīa. Senſibile vō ī actu ⁊ ſenſus ī actu ſunt vnū in actu: ⁊ iō ſm diuerſam diſpoſitionē ſenſus in actu diuerſimode diſponit̄ intellectus ad intelligendū. Senſus aūt in actu diuerſimode diſponit̄ ſm diuerſitatē organi ⁊ ſpiritus: ſpecialiter in ſubtilitate ⁊ groſſitie: in quo primo vident̄ ſigillari forme ſenſibilium. Et ideo ſꝫ diuerſitatē ſpūs in groſſitie ⁊ ſubtilitate: ⁊ alijs hōī diuerſimode diſponit̄ intellectus ad intelligendū: ita vt qui hñt ſpūs ſubtiles ⁊ claros bene repētatiuos formarū ſenſibiliū bene nati ſunt intelligere. Qui aūt groſſos ⁊ turbidos praue. Multitudo ēt ſpūs naturalis ⁊ ſanguinis: ⁊ per ꝯñs caliditatis facit hoīes robuſtos. Robur enim facit ſpūs ſm phm libro de ſomno. Et multitudo calidi animoſos ⁊ exceſſiuos: qꝛ calidū maxime actiuū eſt inter q̄litates. Habitantes aūt in regionibus calidis caliditate regionis poros aperiente exalat humidū trahens ſecū calidum intrinſecū: ⁊ ideo ſunt pauci ſanguinis ⁊ caliditatis. Spūs aūt ⁊ ſi paucos hēant claros tñ ⁊ mūdos hñt: ⁊ iō bene intellectiui ſunt. Habitantes aūt in frigidis frigiditate extrinſeca poros ꝯcludēte fortificat̄ calidū intenꝰ: ⁊ ſunt fortis digeſtionis ⁊ plurimo indigent cibo. Spūs autem multos hñt ꝓpter multitudinē calidi: groſſos tamē propter groſſitiem ⁊ multitudinem alimenti: ⁊ ꝓpter minorem exalationē. Et ideo ꝓpter abundantiā caliditatis ⁊ ſanguinis aīoſi ſunt: ꝓpter groſſitiem aūt ſpūum ⁊ turbulentiam minus intellectiui. Qui aūt habitant in temperatis regionibus medioꝰ mō ſe hñt ad iſtos mediocriter diſpoſiti ad aīoſitatē ⁊ ad opationeꝫ intellectus. Hoc ſuppoſito: dicit ꝙ habitantes in regionibus frigidis: ⁊ circa Europam que eſt regio ꝓtenſa ad aqlonē in parte remota a via ſolis ſunt nāliter aīoſi ꝓpter abundantiā ſanguinis ⁊ caliditatis ꝓpter cām dictam: in intellectu aūt ſpeculatiuo. ſ. arte: hoc eſt intellectu factiuo inueniuntur deficiētes magis: ⁊ iō qꝛ aīoſi ſunt ⁊ potentes libere viuunt in regionibus ꝓprijs: potentes ⁊ audentes repellere inſultus inſurgentiū: neſciunt aūt bene gubernare nec principare vicinis ꝓpter defectū intellectus ⁊ prudētie: que reqrunt̄ ad bene gubernandū ⁊ principandū recte. Habitantes autē in regionibus calidis: ⁊ circa Aſiā: que eſt regio ꝓtenſa ad meridiē ꝓpe viam ſolis: bene intellectiui ſunt ⁊ artificioſi multū ſm aīam ꝓpter ſubtilitatē ⁊ mundiciā ſpirituū in eis cā p̄dicta: tñ timidi ⁊ ſine aīoſitate ſunt ꝓpter defectum ſanguinis ⁊ caliditatis nālis: ⁊ iō ſubiecti ſunt ⁊ ſeruiunt alijs non audentes potentes repellere debellātes: niſi forte q̄nqꝫ per fraudeꝫ ⁊ dolū excogitata per intellectū quem habent ſubtilem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At grecoꝝ genus vt mediam regionem locorum ſortitum eſt: ſic etiā amborū ē particeps: nam ⁊ animoſum ⁊ ingenioſum eſt. Ex quo fit vt in libertate degat: ⁊ diſciplinam reipublice optime recipiat: ⁊ vnius reipu. ꝯſtitutioneꝫ ſortitꝫ imparare oībus poſſit. Eandem quoqꝫ dñiam hñt Grecoꝝ gentes inter ſe: q̄daꝫ. n. habēt naturā ad vnū illoꝝ: quedā vero pmixte ac temperate ſunt ad vtranqꝫ illaꝝ potentiarum.

¶ Declarat qui ſunt magis apti dicēs ꝙ illi qui mediū locum tenent inter p̄dictas regiones Europā ⁊ Aſiam ſicut genus Grecoꝝ: ſicut mediū tenēt ſm locū: ita ⁊ ſm diſpōnes. Non. n. tm̄ eſt frigidū apud eos: ſicut in ſeptētrione: nec tm̄ calidum ſicut apud eos q circa Aſiam: ⁊ iō tēperati exiſtentes ſm calidū ⁊ frigidū ābobus participant: ſunt enim intellectiui: minus tñ q̄ꝫ circa Aſiā: ⁊ ēt aīoſi minus q̄ꝫ qui circa Europā: ⁊ iō permanent liberi in regione ſua potentes ⁊ audentes aliqualr̄ repellere debellātes: hñ ēt nati ſunt gubernare inter ſe ⁊ principari alijs ſm aliquaꝫ vnā rēp. ꝓp vigorē intellectus ⁊ rōnis in eis. In ipſa etiam regione Grecie inuenit̄ dñia gentis alicuius ad alias in eadem regione que totius Grecoꝝ ad duas p̄dictas: ita ꝙ in aliqua eius pte habitantes hñt nāꝫ quaſi vnius membri vel diſpōnis vnius: puta qꝛ accedunt ad ſeptētrioneꝫ magis inter Grecos: magis aīoſi ſunt inter ipſos nāliter. Habitantes autem in alia parte alterius diſpoſitionis ſunt: ſicut habitantes in parte ꝓpinquiori Aſie magis intellectiui ſunt inter eos. Alij aūt ſunt bene mixti ſiue ꝓportionati ad vtraſqꝫ potentias iſtas. ſ. intellectiuā ⁊ aīatiuā: ſicut

illi qui

illi qui magis accedũt ad mediũ per eque diſtãtia. Sed ↄtra iſta argueret aliqs rõnabilr: ꝙ cũ ea que ſunt nãlia ſemꝑ vel in plurib⁹ eodẽ mõ ſe habeãt: ſi greci ſunt nati ꝑncipari alijs: nõ ãt illi q circa aſiã vel europã: ſequeret ꝙ greci ſemꝑ vl̃ in maiori ꝑte ꝑnciparent alijs ⁊ alij nõ ipſis: cui⁹ ↄrm̃ appet ex hiſtorijs antiquoꝝ: caldei.n. ⁊ perſe q ſunt circa aſiã multo tpe dñati ſunt ipſis ⁊ vicinis eorũ monarchiã tenẽtes. Silr romani q circa europã ſunt plurimo tpe dñati ſunt grecis ꝙ ecõtrario: diuturnior.n. fuit monarchia romanoꝝ ꝙ grecoꝝ. ergo videt ꝙ ipſi nõ ſunt nati ꝑncipari alijs: ſʒ magis ecõtrario. Ad hoc eſt itelligẽdũ ꝙ diſpõnes nãles rerũ nãliũ q ſunt hic reducunt in diſpõnẽ celeſtẽ: ſic dicit phs in pmo metheoroꝝ dicẽs. Eſt ãt ex neccitate ↄtinue iſte mũdus ſupioribus lationib⁹: vt ois ſui virt⁹ gubernet̃ idẽ. vñ mot⁹ ꝑnᵐ oibus illã cãm putãdũ eẽ. et hoc ſatis oñdit. 8. phicoꝝ. Diſpoſitio ãt celeſtis ꝑ cõpationẽ ad ea q ſunt h̃ duplex eſt. vna cõis q attẽdit̃ ſm ꝑpinquitatẽ vel remotionẽ a via ſolis q maxie mouet iſta iferiora. Et ſʒ hoc qdã hic exñtes ſunt calidi: qdã frigidi: qdã tẽperati: ⁊ iclinant̃ ad ea ad q iſta diſponũt: ⁊ q̃tũ eẽt de iclinatiõe nãli grecoꝝ in tali diſpõne magis tẽperati eẽnt nã ⁊ magis attingerẽt ad vtrũqʒ dictoꝝ ꝑus. ſ. aioſitatẽ ⁊ intellectũ ꝑportionalr: ⁊ magis nati eẽnt gubernare ⁊ ꝑncipari alijs ⁊ ſeptẽtriõales magis aioſi ðficiẽtes itellectu: q ãt circa aſiã ecõtrario. Alia ãt eſt diſpõ celeſtis in ordĩne ad ea q ſunt hic: q attendit̃ ſm figurã ſtellarũ erraticarũ ad ſeinuicẽ ⁊ ad fixas: ⁊ in ordine ad ea q ſunt h̃: ⁊ iſta diſpõ vel iſta figura cõtinue alia ⁊ alia eſt aliq mõ: q̃uis nõ ſenſibilr h̃ appeat. ⁊ reſpᵘ alteri⁹ ⁊ alteri⁹ loci alia ⁊ alia: ita ꝙ ſi reſpectu hui⁹ regionis ſit nũc talis figura celeſtis: ↄſir in alio tpe erit alia: ⁊ ſi reſpectu hui⁹ regiõis ſit talis: reſpectu alteri⁹ erit alia: Si igr̃ aliq diſpõ iſit alicui ciuitati vl̃ regiõi ex tali figura celeſte durãte figura inerit diſpõ illa nãlr: ⁊ ſm hunc modum põt dici ꝙ greci ex figura celeſti tali aliqñ nati fuerũt bene gubernare ⁊ ꝑncipari alijs: aliqñ ãt alij: puta, caldei vel romani: ⁊ ſi iſta figura nõ ꝑmanet nũc: nunc nõ ſũt nati ad eadẽ: ſʒ ad alia ſʒ exigẽtiã figure nũc exñtis. ⸿ Ulteri⁹ ẽt itelligẽdũ eſt ꝙ diſpõ ciuitatis vl̃ regionis nãlis nõ tm̃ ↄſiderat̃ ex figura celeſti abſolute: ſed ẽt ex diſpõne ꝑriũ regiõis ciuitatis ſm habitudinẽ quã hʒ ad mõtes vel mare vel loca paludoſa vel mũda. Uirtus .n. figure celeſtis nõ recipit̃ in ↄtẽto niſi mediãte ↄtinente ꝑximo. Et ſm hoc põt ↄtingere ꝙ q̃uis ciuitas vel regio ſit frida nãliter ⁊ iclinet̃ ad ea q diſponit fridũ: q̃uis eſt ex diſpõne figure celeſtis cõiter: ſm diſpõnẽ regiõis ꝑ cõparationẽ ad mõtes vel mare ↄtingit eã eẽ calidã excellẽter: aut ẽt tẽpatã vel ecõtrario. Ex quo ↄtingit ꝙ q̃uis exñtes in aliq regiõe nõ iclinent̃ ad gubernãdũ bene ex figura celeſti cõiter: ex ſpãli diſpõne ipſi⁹ hoc põt ei cõtingere. Tertio eſt itelligẽdũ ꝙ vt⁹ celeſtis cũ ſit mãlis ⁊ corporea: itellus aũt imãlis ⁊ ſeparat⁹ nõ agit ꝑ ſeipm: ſʒ tm̃ ꝑ accñs iquãtũ depẽdet ex ſenſu: ⁊ iõ itellus ⁊ voluntas nõ neceſſitant̃ in opatiõibus ſuis a vtute celeſti ꝑ ſe. Unde põt ↄtingere ꝙ q̃uis aliq ex vtute celeſti vel nãli diſpõne nõ iclinent̃ ad gubernãdũ: nec ad opatiões intellectus vel vtutis: ſi tm̃ ꝑ electionẽ intẽdãt ſtudio ſapiẽtie ⁊ exercitio vtutũ ↄtinget eos eẽ itellectiuos ⁊ bñ gubernãtes: ⁊ ecõtrario ſi bñ nati ad iſta ocio ⁊ exercitio in malis opatiõib⁹ deficiẽt inſipiẽtes ⁊ male gubernãtes ⁊ ſui alioꝝ ſiẽt. Et hoc forte fuit vna cã deſtructiõis regni romanoꝝ ⁊ grecoꝝ: tenẽtes .n. monarchiã viuẽtes in trãqllitate dederũt ſe ocio ⁊ voluptatib⁹ carnalibus ⁊ auaritie nolẽtes vacare ſapie: ⁊ iõ facti min⁹ itelligentes ⁊ minus exercitati in actionib⁹ ciuilib⁹ ⁊ bellicis nõ potuerũt gubernare nec ꝑncipari bene alijs: ⁊ iõ rebellauerũt ſubiecti ipſis neſciẽtib⁹ ⁊ ipotẽtib⁹ obuiare. Per ꝑdicta apparet ſolutio ad obiectũ. ⸿ Deinde cum dicit.

⸿ Patet igit̃ ꝙ opʒ ⁊ intelligentiam ⁊ vigorẽ animi natura exiſtere illis q futuri ſint idonei quos legum poſitor ad virtutem inſtituat.

⸿ Infert ex ꝑcedẽtib⁹ q̃les nati ſunt bñ gubernare ⁊ ꝑncipari: ⁊ pmo facit hoc. Scdo cũ dic̃. (Naʒ qd de ⁊c̃.) manifeſtat h̃ ex dicto q̃rũdã. In ꝑ⁹ ꝑte dicit ꝙ qr greci bene gubernãt ⁊ ꝑncipant̃ alijs nãlr: ⁊ qr aioſi ſunt ⁊ bñ itellectiui. aſiani ãt ſui ſunt alioꝝ: qr inaioſi ſunt: q̃uis vigeãt itellectu. Sepẽtrionales ãt alijs nõ ꝑncipant̃: qr ðficiũt itellectu q̃uis ſint aioſi. manifeſtũ eſt: ꝙ oʒ eos eẽ de numero legiſlatoꝝ q debẽt eẽ boni ductores ad vtutẽ ⁊ bñ gubernare iter ſe ⁊ ꝑncipari alijs eẽ aioſos: vt poſſint malos ↄpeſcere ⁊ debellãtes ipugnare: ⁊ bñ intellectiuos vt ſciãt ſe dirigere ⁊ alios in opatiõib⁹. ⸿ Deinde cũ dicit.

⸿ Nam qd de cuſtodib⁹ aiunt qdam oportere vt beniuoli ſint erga notos: erga ignotos vero infeſti. Uigor animi eſt qui beniuolentiam facit: illa eſt enim potentia anime: per quã amamus: ac beniuoli ſum⁹. Cuius rei ſignũ eſt ꝙ magis irritat̃ animus contra familiares ⁊ amicos ꝙ contra ignotos: ſi contemptũ ſe putet. Quapropter Archilocus recte cuʒ amicos incuſaret ad animũ loqtur inquiens. Non tu quidem ab amicis lãceis tranſfixus es. Quod dominat̃ ⁊ qd libertatẽ ſeruat ab hac potẽtia animi exiſtit. dominus enim ⁊ inuict⁹ eſt anim⁹.

⸿ Probat hoc ex dicto q̃rũdã: ⁊ circa h̃ pmo ex ꝑte illius dicti oñdit intẽtũ. Scdo cũ dicit. (Nec bñ ſe hʒ ⁊c̃.) Reprobat alterã ꝑtẽ eiuſdẽ dicti. In ꝑ⁹ ꝑte dicit q illud qd qdã dicũt oñdit ꝙ opʒ bñ gubernãtes eſſe aioſos. Dicũt .n. ꝙ oʒ cuſtodes alioꝝ ⁊ ꝑncipãtes eẽ amatiuos notoꝝ: ad ignotos ãt ſylueſtres ⁊ duros magis. Signũ ãt pmi ẽ: qr aius hoĩs magis attollit̃ colloquẽdo reputãs ſe debere magis reputari ab eis reſpectu notoꝝ ⁊ ↄſuetoꝝ ꝙ reſpectu ignotoꝝ putãs ſe paruipẽdi. Noti .n. ⁊ ↄſueti magꝭ reputant̃ amici. ignotus ãt q̃ſi nõ amic⁹: ⁊ iõ diſponit̃ hõ ad notũ ⁊ ↄſuetũ ſic ad ſeipm: ad ignotos ãt ſic ad inimicũ. ⁊ ꝑꝑ h̃ ſic qlibet reputat ſeipm ⁊ magni pẽdit: ita vult reputari ⁊ magnipẽdi ab amico ⁊ noto. ab inimico aũt ⁊ ignoto putat nõ reputari ⁊ ꝑuipẽdi. Nõ aũt ꝙ cuſtodes opʒ eẽ amatiuos qr anim⁹. i. volũtas eſt q fac̃ hoĩes amatiuos inuicẽ. hec .n. potẽtia ꝑncipiũ ẽ dilectiõis. Propter qd archilocus querelãs de amicis diſputat ad animũ q̃ſi ad amicũ dicẽs ꝙ hoĩes nõ ſuſtinẽt vulnerationes a lanceis ab amicis: ſed bona magis. Amare .n. eſt velle alicui bonũ ꝑꝑ ipm. Uelle aũt eſt actus volũtatis. q̃ ⁊ diligere. Inclinatio ãt ad ꝑncipãdũ ⁊ ad act⁹ libertatis eſt ab iſta potẽtia oĩb⁹ q ad h̃ iclinent̃: ꝑncipatiuũ .n. ⁊ inuincibilẽ ⁊ liberũ dicim⁹ animũ: qr ꝑncipari pmo ⁊ ꝑ ſe eſt agere. immediatũ ãt ꝑnᵐ agẽdi in nobis eſt anim⁹ ſiue volũtas. ⁊ iõ anim⁹ eſt ꝑncipatiuũ qd. Libertas aũt eſt q in nã intellectiua ꝑ vtutẽ ei⁹ qd ꝑncipale eſt in ea ⁊ in intrinſec⁹ agit in finẽ ꝑpriũ ſm illud idẽ. Agere ãt in nã intellectuali ad finẽ ꝑprimo cõpetit aio ⁊ volũtati ſm Ariſt. 9. meth̃. T. c. io.
Et iõ libertas eſt vtus qdã volũtatis in ordine ad intellectũ ꝑcedẽtẽ ⁊ finẽ ſequẽtẽ. Si igit̃ animus eſt ſm quem principamur ⁊ liberi ſumus. ⁊ animus eſt quo amamus qd competit principantibus ⁊ cuſtodibus: vt iam dictuʒ

eſt:conuenienter dictum eſt principantes oportere eſſe animoſos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nec bene ſe habet dicere φ aduerſus ignotos debent eſſe infeſti: nam aduerſus nemiñe eſſe tales opʒ. Neqʒ ſunt magnanimi homines natura infeſti: niſi contra iniuriantes: hoc aũt magis contra notos familiareſqʒ patiunꝉ ſi iniuriatos ſibi exiſtimant. Et hoc non ſine ratione contingit. A qbus enim deberi ſibi beneficium expectant ab eiſdē nō ſolū priuari beneficio: ſed inſup ſe ledi putāt. Vñ i ꝓuerbio dicit: fratrū ꝯtētiões ⁊ ire ſunt acerbiſſime: ⁊ q ſe nimiū amāt: hi ſe nimiū oderūt.

¶ Reprobat alterā partē dicti alioꝝ dicēs φ nō ꝯuenienter dicūt in eo qđ aiūt φ ꝑncipātes vel ſuꝑiores in ciuitate opʒ eē infeſtos ⁊ diros ad ignotos: nō.n. expedit ad aliquē hoīem bonū eſſe tales: q2 facto ⁊ vbo expedit magis ſe reddere amabiles. viri ēt magnanimi q ſunt digni ꝑncipari nō ſunt ſeueri ſeu diri ad aliquos niſi ꝯtra iniuſtos: q2 nō expedit eos eē diros niſi eis q ꝯiñanꝉ eis ſʒ φ hō. Ipſi aũt ſm φ hō̃ ṽtuoſi ſunt ſic debēt eſſe: magnani-
Cap.8. mitas.n.eſt ornat⁹ ṽtutū: vt dꝛ.4.eth. Virtuti aũt ꝯtraꝛ malitia ſeu iniuſtitia ſm φ iniuſtitia ſe extendit ad oēm malitiā. Magis aũt duri ſunt ad notos ſeu amicos ſi fuerint mali ſiue putēt ſe iniuſte pati ab eis: ⁊ hoc rōnabiliꝛ faciūt: ſi.n. ab amicis iniuſte patiunꝉ nocumētū reportāt ab eo a quo credebant ſe iuuari debere te ipſo ꝑiant: ꝑꝑ qđ indignanꝉ magis: amicus.n.eſt velut alter ipſe: vt dictū eſt. Et iō ſicut aliqs ad ſeipm diſponiꝉ: ita ad amicū. A ſeipſo aũt expectat vnuſqſqʒ bonū ⁊ nō nocumētū ꝑꝑ qđ ⁊ ab amico: vnde ſi putet reportare nocumētū: idignatur. ⁊ qʒto magis amic⁹: tāto magis credꝉ teneri ad beneficētiā ⁊ iō dꝛ ꝓuerbialꝛ φ fratrum inimicitia crudelior eſt valde: ⁊ φ illi q valde diligūt ſeinuicē fiunt valde ini-
T.cõ.3. mici ex caſu: ſicut eadeʒ fiunt calidiſſima. ⁊ frigidiſſima dicit Ariſt. q̃rto metheoroꝝ. Dicim⁹.n.de magno amico magnū inimicū fieri. Sic igꝛ nō expedit magnanimū vꝛ ꝑncipantē eſſe agreſtē ad aliquē: niſi ad iniuſtū: ⁊ magis ſi fuerit amicus prius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De hoībus qdē igiꝉ qui in rep. futuri ſint: ⁊ quot eē opʒ: ⁊ q̃les natura: ⁊ de regione quātam ⁊ q̃lē fere determinatū eſt. Non.n. eadeʒ certitudo querēda eſt in his que per rationes: ⁊ in his que fiunt per ſenſum.

¶ Recapitulat dicēs φ de iudicātib⁹ determinatum eſt quot opʒ eſſe ſm multitudinē in ciuitate ordinata ⁊ q̃les ſm nālē diſpōnē. Iterū de regiōe dcm̄ eſt ⁊ equaleʒ opʒ eā eſſe ad bene iudicādū ꝑ rōnes veriſimiles: ⁊ ꝯcordantes ſenſui. Nō.n. eādē certitudinē opʒ q̃rere eorūʒ q̄ ſunt manifeſta ratione ſola nō conueniente vſquaquaquam ſenſui: ⁊ eorum qui conueniunt cum ſenſu.

CUm vō vt alioꝛū ſm nām ꝯſiſtentium non he ſunt ptes totius ꝯſiſtētie ſine qbus totū eē nō pñt: palā φ nec ciuitatis ponēdū eſt eē ꝑtes q̃cūqʒ ciuitatib⁹ exiſtere: nec alio opʒ ne alteri⁹ cuiuſqʒ cōionis: ex q̄ ſit vnū aliqđ gen⁹. Lec. VI.

¶ Poſtq̃ phs inquiſiuit de his que ſupponenda ſunt ad remp. rectā ex ꝑte mãe remote. Ingrit nūc de his q̄ ſupponēda ſunt ex ꝑte ꝓpinque. Ciuitatis aũt mã ꝓpinq̄ eſt duplex. Vna ꝓprie ſicut liberi ꝑncipātes ⁊ ſubiecti q attingūt ad ciuilitatē. Alia aũt domus ⁊ edificia ciuitatis ⁊ regionis q̄ magis ſe habēt in rōne organi. Diuidiꝉ igitur ꝑs in duas: q2 ꝑmo ingrit que ſunt ꝑtes ciuitatis ꝓprie dicte. ſcđo de edificijs ⁊ domibus ⁊ diſpōne ciuitatis ⁊ regionis cū dicit. (Vrbs aũt ⁊c̃.) Adhuc in ꝑma ꝑte oñdit ꝑmo q̄ ſunt nec̃ia ad ꝯſiſtentiā ciuitatis. Scđo cuʒ dicit. (Determinatis aũt ⁊c̃.) ingrit que eoꝝ ſunt ꝑtes ciuitatis. Circa ꝑmū adhuc oñdit φ nō oīa que regrunꝉ ad ꝯſiſtentiā ciuitatis ſunt ꝑtes ipſius. Secundo cū dicit. (Cū vō ⁊c̃.) declarat q̄ exigunꝉ ad ꝯſiſtentiā ei⁹. Pꝛimū oſtēdit duab⁹ rōnib⁹. Scđam ponit ibi. (Vnū.n.⁊c̃.) In prima parte dicit ſicut eſt in his que fiunt ⁊ conſtant ſm naturam ita in ciuitate eſt que a nā inclināte ⁊ rōne ꝑficiē te. In his aũt que fiunt ⁊ ꝯſtant nā nō oīa q̄ regrunꝉ ad ꝯſiſtentiam ipſoꝝ ſunt ꝑtes illoꝝ: ſed q̄dā ſunt ſicut mã. quedaʒ aũt ad ornatū: ⁊ q̄dā ad alia: ſicut in aīali alimentum ⁊ humores nō ſunt partes in actu: ſed ſicut materia pili aũt ad ornatum ſunt ſeu ad protectionem. Sudores aũt ſicut decadentia a natura. ergo manifeſtū eſt φ neqʒ ciuitatis: neqʒ cōmunicationis alterius cuiuſcūqʒ ex pluribus ex qbus ſit aliqđ vnum rōne oīa dicenda ſunt partes ſine qbus nō exiſtūt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vnū enim qđ ⁊ cōe eſſe debet cōmunicantibus ſiue equale ſiue inequale ſuſcipiant: ceu ſi alimentū id ſit: ſiue agri quātitas: ſiue aliud tale. Sed qñ hoc gratia huius: hoc aũt non gratia nihil in his cōmune: ſed aut huic qdem facere: huic aũt accipere. Dico aũt veluti organo omni ad id opus qđ fit: ⁊ opificibus. Domui enim ad edificatorē nihil eſt qđ fiat cōmune: ſʒ eſt domus gratia edificatoꝛū ars. Quapropter poſſeſſione quidē indiget ciuitas: nulla tamē ꝑs ciuitatis eſt poſſeſſio. Multa vero animata ſunt poſſeſſionis partes. Ciuitas aũt cōmunio quedam eſt ſimilium gratia vite vt maxime fieri pōt optime.

¶ Ponit ſcđam rōnē ad idē q̄ eſt hec: oīum ꝑtiū ꝑ ſe alicuius toti⁹ eſt ad vnū cōe: per quē determinanꝉ ⁊ ſunt: ⁊ hec eſt forma toti⁹. Et ad hoc attingūt oēs ſiue equaliter ſiue inequalꝛ per trāſmutationē factā ad illud ex aliqua mã ſiue illa ſit alimētū: ſicut in aīalib⁹ ⁊ plātis: ſiue multitudo hoīum in regiōe: ſicut in ciuitate: vel aliqd aliud ſicut in qbuſcūqʒ alijs: qñ vō aliq̄ plura ſic ſe hñt φ vnū eſt g̃ra alteri⁹ vt finis. alterū aũt eſt ſicut finis ipſoꝝ non aliqđ vnū cōe ſm rōnē: ſed ad alterū iſtoꝛū ꝑtinet attingere aliqđ ꝑncipalꝛ. Ad alterū aũt attingere accipiendo virtutē ab alio ſic̃ ſe hʒ organū ad opus factū: ⁊ ad agēs ꝑncipale: qb⁹ nō eſt aliqd cōmune ſm rōnē: ſicut domui ⁊ edificatori nihil eſt cōe ſm φ hō̃: ſed ars edificatoria ⁊ organa edificādi ſunt ꝑꝑ ipſam domū. Igiꝉ quoꝝ vnum eſt g̃ra alteri⁹ ſm φ hō̃ nō ſunt ꝑtes alicui⁹ vni⁹. Poſſeſſio vō in ciuitate eſt g̃ra poſſidētis: q̄uis igiꝉ ſit nec̃ia ciuitati nō erit aliq̄ ꝑs ciuitatis: cui⁹ ꝑtes ſunt poſſidētes ꝑ ſe: ſʒ multa ſunt aīata q̄ ſunt poſſeſſio alteri⁹: ſic iumētuʒ ⁊ ſu⁹ qui eſt organuʒ aīatū alterius poſſeſſio exiſtēs: ſine quibus tñ nō eſt ciuitas. ergo multa ſunt in ciuitate que nō ſunt partes ipſius. Ciuitas enim eſt cōmunitas q̄daʒ ex pluribus ſimilibus ſm naturaʒ cōpoſita gratia per ſe

ſufficientis

ſufficientis ⁊ optime vite. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero ſit felicitas optimum: ipſa tamē virtutis operatio: ⁊ vſus qdam pfectus. Cōtingat aūt ita vt aliqui illius recipiant participationē: alij parum aut nihil. Manifeſtū eſt ꝙ hec eſt cā q̄re ciuitatis ſpēs diuerſe exiſtunt. Pluresq̄ʒ rerump. forme per alium enī modū ⁊ alijs vijs ſinguli hoc appetētes: ⁊ alios viuēdi modos fecerūt: ⁊ als reip. diſciplīas.

¶ Intēdit declarare q̄ ſunt nečaria ad ꝯſiſtētiā ciuitatis. Et circa h̄ p̄mo tāgit ex qbus ſumit̄ diuerſitas rerump. ⁊ ciuitatū. Scđo cū dicit. (Cōſiderādū ⁊c̄.) Ex qb' ſumit̄ nūer' eoꝝ q̄ ſunt nečia ad ciuitatē. Tertio cū dicit. (Primo qdē ⁊c̄.) Sumit eoꝝ nūerū. In p̄' pte eſt itelligēdū ꝙ rō eoꝝ q̄ ſunt ad finē ex fine ſumit̄: ⁊ iō diuerſitas eorū p̄mo eſt ex diuerſitate finis: deinde ex diuerſo mō ſe habēdi ad ipʒ. finis āt ciuitatis felicitas eſt: ⁊ iō dicit qꝛ felicitas eſt optimū qđ itendit̄: ſicut finis in ciuitate. felicitas āt eſt opatio ſʒ v̄tutē pfectā ⁊ exercitiū illi' pfectū. ⁊ ꝯtingit aliquos indicātes attingere ad hȷ̇ opationē pfectā. Alios āt ꝯtingit attingere modicū. Alios āt nihil: ſed ad ꝯtrū magis: māifeſtū ē ꝙ h̄ ē cā q̄re ſint diuerſe ſpēs ⁊ diffe rerūp. diuerſitas. n. rerūp. ē ex diuerſitate finis: vl' diuerſo mō ſe hn̄di ad finē. Ex h̄. n. ꝙ diuerſos fines eligūt: vl' eūdē alio ⁊ alio mō: ⁊ ꝑ alia ⁊ alia vēant̄ diuerſas vitas faciūt: ⁊ ꝑ ꝯñs diuerſas reſp. Diuerſi. n. modi viuēdi diuerſe reſp. ſunt. Diuerſe igit̄ reſp. ſunt ex diuerſitate finiū: vel ⁊ diuerſo mō ſe hn̄di ad finē. ¶ Deīde cūʒ dic̄.

¶ Conſiderandū eſt quot ſint illa ſine quibus ciuitas eē nō pōt. Nā quas dicimus eē ciuitatis ptes: eas neceſſariū eſt in iſtis ſubeſſe. Capiendus eſt igit̄ operum numerus.

¶ Declarat ex qbus ſumit̄ nūerus eoꝝ q̄ ſunt nečia ad ciuitatē. Et p̄mittēs itentionē ſuā dicit ꝙ poſt hec ꝯſiderādū eſt nobis q̄ ⁊ quot ſunt q̄ ſunt nečia ad ꝯſiſtētiā ciuitatis. Inter iſta. n. iuenient̄ illa q̄ ꝑ ſe ſunt ptes illius. Et qꝛ vnūqđq̄ʒ eoꝝ que ſunt nā vel arte determinat̄ aliq̄ ꝑpa opatiōe ſic̄ dr̄ p̄mo hui': ſumēde ſunt opōnes eoꝝ q̄ ſūt in ciuitate. Ex diuerſitate. n. iſtarū manifeſta erit multitudo neceſſarioꝝ ad eam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex his enim illud apparebit. Primum igit̄ debēt exiſtere alimēta. Deinde artes. Multis enim inſtrumētis indiget vita. Tertiū arma. Nam qui ſimul in communione viuunt: neceſſarium eſt ipſis habere arma qbus ⁊ magiſtratibus parere inobediētes cōpellantur: ⁊ quibus vis propulſetur externa. Preterea pecuniarum habēdarum facultas q̄dam quo illas habere poſſint: ⁊ ad proprias indigētias. ⁊ ad bellum. Quintum ac primū circa rē diuinam cultus qđ vocant ſacrificium. Sextū qđ eſt oium ſumme neceſſariū iudicium pro vtilitate: ⁊ iuſtitia contrahētium.

¶ Primo aſſumit opōnes nečias ciuitati. Scđo cū dicit. (Neceſſariū eſt ḡ ⁊c̄.) cōcludit multitudinē eoꝝ q̄ requirunt̄ ad ꝯſiſtētiā ci'. Circa p̄m̄ p̄' aſſumit opōnes dictas. 2' cūʒ dicit. (Hec ſunt igit̄ ⁊c̄.) probat eas eē nečias. In p̄' pte dicit ꝙ ciuitati cuicūq̄ʒ ſi debeat eē ciuitas: opʒ ꝑexiſtere opōnē alimētū: ſiquidē debeāt viuere ⁊ nutriri.

Deinde aūt opōnes artiū puta fabricationē ⁊ carpentationē ⁊ hȷ̇: multis. n. idigent organis exītes in ciuitate q̄ ꝑparant̄ ꝑ hȷ̇ opa. Deinde 3' opʒ in ipſis eē arma: cōmunicātib'. n. cōmunicatiōe ciuili ſunt nečia ꝑꝑ duo. Prio qdē ad ſeipſos ad puniēdū iſolētes ⁊ trāſgrediētes leges vel p̄ncipat' grā inobediētiū ꝯſtituti mādatū. 2' ad repellēdū extrinſecos volētes iferre moleſtiā iniuſte. Deinde opʒ eos hr̄e pecuniarū abūdātiā aliq̄ ſilr ꝑꝑ duo. Prio ꝑꝑ opportunitates ad cōmutationes iter ſe faciēdas. 2' ad expeditiōes belloꝝ ſi emergāt. Deinde āt qnto expedit ineſſe ciuitati ꝙ p̄ncipiū eſt iter dicta curā ⁊ cultū diuinū qđ appellat̄ ſacerdotiū. Sexto opʒ ineſſe rectā deliberationē de ꝯferētib' ⁊ nocuis: ⁊ iudiciū iuſtū de his que veniunt in diſceptatione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec ſunt igit̄ opa qb' indiget ciuitas omnis. Eſt enim ciuitas multitudo non quecunq̄ʒ: ſʒ illa que ad vitaʒ ꝑ ſe ſufficiens ſit: vt diximus. Si vero aliquod horum deficiat: impoſſibile eſt ſimpl'r per ſe eſſe ſufficientē hȷ̇ ſocietatē.

¶ Probat hȷ̇ opa eē nečia vna rōne cōi: dicēs ꝙ hȷ̇ opationes ſunt nečie ciuitati oī: vt ita dicat̄: qđ adiūctū eſt ꝑꝑ aliquas ciuitates q̄ ꝑꝑ diſpōnē regionis nō ſilr idigēt oibus p̄dictis: aut nō idigēt ſilr vt forte abūdantia pecuniarū ꝑꝑ abūdātiā diuitiaꝝ nāliū: ⁊ rō hui' qđ dcm̄ eſt: qꝛ ciuitas cōmunitas q̄dā multitudinis eſt: nō q̄cunq̄ʒ: ſʒ ꝑ ſe ſufficiens ad bn̄ viuere vt eſt dicere. Si vo aliqđ p̄dictoꝝ operū ꝯtingat deficere in aliq̄ multitudine: vtputa ꝑparationē alimēti vel artificiatoꝝ: aut etiaʒ arma: nō erit per ſe ſufficiēs ad bn̄ viuere: vt ex ſe manifeſtum eſt. ergo nō erit ciuitas. Si ergo debeat eē ciuitas: neceſſe eſt oia hȷ̇ opa ineſſe ipſi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neceſſarium eſt ergo his opibus ciuitatem conſtare. Eſſe igit̄ opʒ multitudinem agricolarum qui victum conferant: ⁊ artifices ⁊ pugnatores: ⁊ locupletes: ⁊ ſacerdotes: ⁊ iudices neceſſariorum atq̄ʒ vtilium.

¶ Cōcludit nūerū eoꝝ q̄ ſunt nečia in ciuitate: dicēs ꝙ ſi hȷ̇ opatiōes ſunt nečie ⁊ ipſi nō pñt eē ſine qbuſdā alijs puta ꝑparatio alimēti ſine agricolis. opatio artiū ſine artificib'. opatio armoꝝ ſine pugnātib'. diuitie ſine opulētis. nec cult' diuinus ſine ſacerdote: nec iudiciū ſine iudice: manifeſtū eſt ꝙ ad ꝯſiſtētiā ciuitatis neceſſarij ſunt agricole: artifices bellici: diuites: ſacerdotes: ⁊ iudices.

HJs determinatis reliquum eſt ꝯſiderare: vtꝝ omnes cōmunicare debēt. Hoꝝ oiuʒ fieri nō pōt vt idē ipſi ſint ⁊ agricole: ⁊ artifices: ⁊ ꝯſultores: ⁊ iudicātes: vl' in vnoquoq̄ʒ ope ſupradictoꝝ alios ponēdū eſt: vel q̄dā eē ꝑpria: q̄dā aūo cōmunia neceſſariū eſt. Lec. VII.

¶ Poſtq̄ꝫ p̄hs oñdit q̄ ſunt nečia ad ꝯſiſtentiā ciuitatis: declarat q̄ iſtoꝝ ſunt ptes ipſius: ⁊ q̄ nō ⁊ grā hȷ̇ ingrit q̄ iſtoꝝ ꝯtingit attribuere vni: ⁊ q̄ nō: ⁊ quō. Et circa hoc p̄ facit qđ dcm̄ eſt. 2' cū dicit. (De diſtributiōe ⁊c̄.) Quia dixerat agricolas nō debere eē ptes ciuitatis optime. determinat de diuiſione regionis: ⁊ quos opʒ eē agricolas. Circa p̄m̄ p̄mo facit qđ dcm̄ eſt. 2' cū dicit. (Qđ qdē ⁊c̄.) recapitulat. Circa p̄m̄ adhuc facit qđ dcm̄ eſt. 2' cū dicit. (Videt̄ aūt ⁊c̄.) Declarat illud nō eē nouū: ſed ab antiqs inuētū p̄us. Circa p̄m̄ dans itētionē ſuā ponit dubitationē: vtrū oia p̄dicta vel q̄dā poſſent eidem ꝯuenire. 2'

ſoluit cũ dicit.(Sed nõ ⁊c̃.)Declarat intẽtum. Primo igit̃ dicit ꝙ poſt declarationẽ dictoꝝ relinquit̃ ↄſiderã-dum vtrũ oĩa ꝓdicta ſex ſint cõicanda oĩbus in ciuitate ita ꝙ idẽ ſit agricola: artifex ⁊ miles ⁊ ſic de alijs. Hoc eñ bene poſſibile eſt.ſ.eoſdẽ eſſe agricolas ⁊ ↄſiliarios: ⁊ ſic de alijs. Aut vnũqdq3 iſtoꝝ attribuendũ eſt vni ↄdi-tioni hoĩum: puta ꝙ qdaʒ ſint agricole: alij aũt ⁊ diuerſi milites: ⁊ ſic de alijs. An magis qdã iſtoꝝ ſint attribuen-da eiſdem. quedã aũt oĩno diuerſis. Hoc eniʒ dubitatio-nem hʒ cuius determinatio valet ad declarandum intẽ-tum principale. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Sed non in omni rep. hoc: vt diximus: ↄtin-git. Nã fieri põt vt oẽs pticipẽt oĩuʒ ⁊ nõ oẽs oĩuʒ: ſed qdã quorũdã. Hec enĩ faciũt rerũp. varietatẽ. Nam in populari qdẽ pticipãt oẽs oĩum. In paucoꝝ aũt potẽtia ↄtriũ eſt.

❡ Diſſoluit dubitationẽ: ⁊ p̃mo ponit ſolutionẽ in gñali. ſcd̃o cũ dicit.(Cũ aũt ⁊c̃.)manifeſtat eã in ſp̃ali. Primo ergo in gñali ſoluit eã dicẽs ꝙ in ciuitate bene ordinata nõ expedit oĩa ꝓdicta cõicare oĩbus: ſed nec ſingula ſin-gulis: ſed quedã ipſoꝝ opꝫ eſſe ꝓpria quorũdã tñ ⁊ non alioꝝ. qdã aũt cõmunia pluribꝰ neceſſario. Sed hoc non hʒ veritatẽ in oĩ rep. ſed in bñ ordinata tñ: ſicut.n.prius dicebat̃ in tertio huiꝰ ↄtingit oĩa ꝓdicta cõicare oĩbꝰ exi-ſtentibꝰ in ciuitate ⁊ nõ oĩa oĩbus: ſed qdã qbuſdã: ⁊ hoc diuerſimode: ⁊ ſm̃ hoc diuerſificari reſp. in ſtatu popula-ri. Igit̃ que male ordinata reſp. eſt oĩbus oĩa ꝓdicta ne-ceſſe eſt communicare: qꝛ in ea tota multitudo dñat̃. In ſtatu autẽ paucorũ ecõtrario quedã quibuſdã: vt arma ſacerdotiũ opulentiũ: ⁊ iudiciũ eiſdẽ ꝟ forte vt diuitibꝰ. qꝛ dñant̃. agricultura aũt quibuſdam alijs ⁊ artificium alijs omnino diuerſis. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Cum aũt cõſideratio nr̃a ſit de optima rep. Ea ꝟo eſt per quã ciuitas eſſet maxime felix. Felicitatẽ aũt quã ſine virtute impoſſibile eſt exiſtere primo diximus. Manifeſtũ eſt ex his ꝙ in ciuitate que optime gubernet̃ ⁊ q̃ iuſtos habeat ciues ſimpliciter: ac nõ ad ſuppoſitio-nem: neqꝫ artifices: neqꝫ mercatores ciues eẽ opꝫ. Vilis eſt enim huiuſmodi vita ⁊ virtuti aduerſa nec certe agricolas eẽ opꝫ eos qui fu-turi ſint ciues. Opus eſt enim quiete ⁊ ocio ad virtutẽ cõparãdã ⁊ ad remp. gerẽdã.

❡ Manifeſtat ſolutionẽ in ſp̃ali. Et p̃mo facit h. Scd̃o cũ dicit.(Que ſint igit̃ ⁊c̃.)recolligit eã. ❡ Circa p̃m pri-mo declarat que dictoꝝ nõ ſunt ptes ciuitatis. Ex quo ap-paret ꝙ qdã dictoꝝ nõ pñt eiſdẽ attribui. Scd̃o cũ dicit. (Cũ ꝟo ⁊c̃.)declarat que ↄtingit eiſdẽ attribui. Ex quo appet que per ſe ſunt ptes ciuitatis. ❡ Circa p̃m ↄſiderã-dũ eſt ꝙ rõ ptis per ſe ↄſiderãda eſt ex rõne totius: ⁊ rõ totius in his que ordinant̃ ad finẽ ſumit̃ ex fine: ⁊ iõ rõ partiũ per ſe ciuitatis q̃renda eſt ex rõne reip. Et rõ reip. ex rõne felicitatis que eſt finis eius. Felicitatẽ aũt ipoſſe eſt exiſtere ſine ꝟtute que eſt p̃ncipiũ eiꝰ: ⁊ pp̃ hoc rõ par-tiũ ciuitatis optime ꝑ ꝟtutẽ determinat̃. Hoc ſuppoſito dicit: qm̃ intendimus facere ↄſiderationẽ de rep. optima ſimplr̃: nõ ex ſuppõne ſm̃ quã dicimus ptes per ſe ciuita-tis attingere ad felicitatẽ ſimplr̃ q̃ eſt finis eiꝰ. Felicitas aũt nõ põt exiſtere ſine virtute: ſicut dcm̃ eſt p̃us: eſt enĩ opatio hoĩs ſm̃ ꝟtutẽ pfectã. manifeſtuʒ eſt ꝙ mercena-rioꝝ vitã ducẽtes vel etiã forenſeʒ ſeu mercatiuã nõ opꝫ dicere eẽ ciues vel ptes per ſe ciuitatis optime ſe guber-nãtis habẽtis viros ſimplr̃ bonos nõ ex ſuppõne. Cuius rõ eſt: qꝛ ciues in ciuitate optima opꝫ opari ad felicitatẽ: ⁊ hr̃e illud qd̃ eſt p̃ncipiũ ipſius. Hoc aũt eſt ꝟtus ciuilis. ergo opꝫ ciues in hꝫ ciuitate ꝟtuoſos eſſe. mercenariã aũt vitã ducẽtes: aut forenſem ꝟtuoſi nõ ſunt vt hꝫ. Uita.n. eoꝝ vilis exiſtẽs ad eã nõ dirigit: nec ordinat̃: imo magi eſt nõ ↄueniẽs vel ſubcontraria ei. ergo tales nõ ſunt ci-ues: neqꝫ pars ciuitatis optime. Nec etiã agricole ſeu ter-rã colẽtes: qm̃ ciuibꝰ neceſſaria eſt vacatio ab opatiõibꝰ neceſſarijs ⁊ vilibus: ⁊ itẽdere ↄtẽplatiõi q̃nqꝫ ⁊ opatio-nibus liberalibꝰ ad gñationẽ virtutis: ⁊ ad actiones cões per quas determinant̃. hꝫ aũt vacatio nõ põt ineſſe agri-colis cũ ſint dediti agriculture ⁊ laboribus extrinſecis. g̃ nõ ſunt ciues vel pars ciuitatis. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Cum ꝟo hi ſupſint qui bello intẽdũt ⁊ hi q ↄſultant de vtilibus ⁊ iudicãt de iuſtis ⁊ nõ iu-ſtis: qui qdẽ maxime vident̃ partes ciuitatis. vtrũ ⁊ hos eẽ alios ponẽdũ ſit vel eiſdẽ homi-nibus ambas partes tribuẽdum.

❡ Inqrit que ꝓdictoꝝ pñt ineſſe eidẽ. Et p̃mo declarat ꝙ bellicũ ⁊ ↄſiliatiuũ debẽt eidẽ attribui aliquo mõ. In ſcd̃a cũ dicit.(Reliquũ eſt ⁊c̃.)declarat ꝙ iſta eadẽ ⁊ ſa-cerdotiũ eidẽ aliq̃ mõ ⁊ alteri alio aliq̃ mõ attribuenda ſunt. ❡ Circa p̃m p̃mo mouet dubitationẽ. Scd̃o cũ dic. (Clarũ eſt ⁊c̃.)diſſoluit eã. ❡ Circa p̃m eſt itelligẽdũ ꝙ aliqs bñ ↄſiliatiuꝰ eſt per habitũ prudẽtie per quẽ ex fi-ne bene rõcinat̃: ⁊ inquirit de his que ſunt ad fineʒ: ſicut aũt aliqs ſe hʒ ad prudẽtiã pfectã: ita ⁊ ad alias virtutes morales: qꝛ ſimul ſunt ⁊ nõ ſunt: ⁊ iõ ↄſiliatiuũ determi-nat̃ virtute. bellicũ ẽt opꝫ hr̃e ꝟtutẽ per quã ſit agreſſiuꝰ terribiliũ: ⁊ per ↄñs prudẽtiã aliq̃ʒ ad hoc neceſſariã: ⁊ ꝑ aĩs aliqualr̃ ꝟtutes. vnde ⁊ dicebat p̃us pħo in ſcd̃o huiꝰ ꝙ militaris vita multas hʒ ptes ꝟtutis: ⁊ iõ bellici ⁊ ↄſi-liatiui ſimplr̃ determinant̃ ꝟtute: ⁊ qꝛ illi q determinan-tur ꝟtute ſunt ptes ciuitatis optime: ⁊ iõ tales ſunt ptes ipſius per ſe: ⁊ iõ hoc ſuppoſito dicit ꝙ illi qui ordinant̃ ad bellũ in ciuitate optima: ⁊ ad ↄſiliandũ de ↄferẽtibꝰ. ⁊ ad iudicãdum iuſte inter diſceptãtes neceſſarij ſunt in eadẽ. Et maxime vident̃ eẽ ptes ipſius pp̃ rõnẽ ꝓdictaʒ inquirendũ eſt dubitando: vtrũ idem ſint ordinandi ad bellum ⁊ ad conſilium: an alij ad hoc. alij autẽ ⁊ diuerſi ad illud. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Clarum eſt ꝙ quodãmodo eiſdẽ ⁊ quodã-modo alijs: quia enim alterius vigoris vtrũqꝫ opus ⁊ alterum prudẽtia: alterũ viribus indi-get alijs. Qua ꝟo ipoſſibilium eſt eos qui af-ferre vim: ⁊ prohibere hos pñt ſubiectionem pati ſemper eiſdẽ. Qui enim armoꝝ dñi ſunt: idẽ etiam ſunt dñi ſtatus vel mutationis reip. reſtat igit̃ vt eiſdem quidẽ ambobus reſp. tra-dat̃ nõ ſimul qdem: ſed vt natura fert. Uires qdem in iunioribus ſunt: prudẽtia ꝟo in ſeni-bus. Sic inter eos diſtribui cõmodũ eſt ⁊ iu-ſtuʒ eſſe videt̃. Habebit enim hec diſtributio id: qd̃ eſt ſm̃ dignitatem.

❡ Diſſoluit. et p̃mo manifeſtat ꝙ iſta duo aliquo modo eidẽ. aliquo modo alij ſunt attribuenda. Scd̃o cũ dicit. (Atqui poſſeſſio ⁊c̃.)oſtendit quot iſtoꝝ eſſe debeant poſ-ſeſſiones. Et in parte iſta dicit ꝙ manifeſtũ erit ex dicen-

dis: ꝙ

dis:q; ⁊ bellicũ ⁊ ꝯſiliatiuũ ſunt attribuẽda eidẽ vno mo do:alio mõ alteri. Dicit̃.n.ad pñs idẽ ⁊ diuerſuʒ dupl'r. Idẽ.ſ.ſm ſuppoſitũ ⁊ ſm formã:ſicut ſortes idẽ ẽ ſuppoſito. Ipſe aũt ⁊ plato diuerſi. Sortes aũt ⁊ plato albi ſũt idẽ in forma. Sortes aũt albus prius ⁊ niger poſterius eſt alter a ſeipſo:ſicut Porphyrius dicit: q; ſortes ſenex differt a ſe puero differentia accñtali. Intẽdit igit̃ q; bellicũ ⁊ cõſiliatiuũ eidẽ ſm ſuppoſitũ ſunt attribuẽda: differenti tñ ſm prius ⁊ poſterius:⁊ ſm fortius ⁊ minus forte:magis ꝑfectũ ⁊ minus:ſm enim q; alteri etati opʒ attribuere bellicum:puta iuuentuti:⁊ alteri ꝯſiliatiuũ:puta etate magis ꝑfecte:⁊ ſm ꝯſiliatiuũ indiget prudentia: que magis viget in etate ꝑfecta:⁊ bellicũ robore corporali: qđ magis ĩ iuuentute opʒ ea alteri attribui. Bellicũ qdẽ iuuenib⁹: cõſiliatiuum aũt ꝑfectis. Scđm vo q; impoſſe eſt eos:q poſſũt violentiã inferre ⁊ deycere principantes facere ſemꝑ ſubiectos opʒ vtrũqʒ eidẽ attribui. Uiri aũt bellici: q ſunt armoꝝ dñi potentiã hñt faciẽdi manere rempu.⁊ nõ manere ꝑꝑ armoꝝ violentiã:⁊ ideo relinquit̃ vtrunqʒ iſtoꝝ dari debere eiſdẽ in rep.recta:ſed nõ ſm idem tp̃s habʒ vnicuiqʒ dare illud tp̃e:in quo magis aptũ eſt ad illud. Sʒ in iuuenibus viget virtus corporalis magis q̃ prudẽtia: vel virtus que maxime neceſſaria eſt in bellicis. ⁊ ideo bellicũ attribuendũ eſt ipſis in tp̃e iuuentutis. Prudentia aũt ⁊ virtus magis vigent in ꝑfectis:que magis ſunt neceſſarie ad conſiliũ ⁊ iudiciũ: ⁊ ideo conſiliatiuũ ⁊ iudicatiuuʒ attribuenda ſunt eis qñ ſunt ꝑfecte etatis. Sic igitur ambo opʒ attribui eiſdẽ in alia tñ ⁊ alia etate:⁊ hoc iuſtũ vr̃. Iuſtũ.n.eſt vnũquẽqʒ habere ſm dignitatẽ. Diuidere autẽ ſic ſm dignitatẽ vr̃. Dignũ eſt.n. vnũquodqʒ ordinari ad illud:ad qđ magis natũ eſt:ac qñ magis natũ aptũ eſt. ſic.n.facit nã. Iuſtum eſt igit̃ iſta diſtribui ſm predictuʒ modum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Atqui poſſeſſiones quoqʒ circa hos eſſe oʒ. Neceſſe eſt.n.facultates adeſſe ciuibus:hi aũt ſunt ciues. Nã turba qdem vrbana viliũ miniſtroꝝ nulla pars eſt ciuitatis: nec aliud genus quodcũq̃:qđ non ſit virtutis effector. Patet hoc ex eo q; ꝓmiſimus. Felicitas.n.neceſſe eſt vt ꝑ virtutẽ fiat. Felicẽ vero dicere ciuitatẽ debemus nõ ad partẽ aliq̃ eius reſpicientẽ: ſʒ ad oẽs ciues. Manifeſtũ ẽt q; hoꝝ eẽ poſſeſſiões opʒ:ſiquidem neceſſe eſt agricolas eſſe ſeruos vel barbaros: vel miniſtros.

ℂ Declarat quot iſtoꝝ debẽt eẽ poſſeſſiones in eadẽ dicẽs q; adhuc expedit in ciuitate optima poſſeſſiones eẽ circa hos:ita q; ipſi ſint eaꝝ dñi:aut maxime:q2 neceſſariuʒ eſt ciues in ipſa abũdantes eẽ. Siqdem ciuitas optima ordinat̃ ꝑ ſe ad ſufficientiã ſʒ diſpõnẽ ſuã. Iſti aũt q dicti ſũt ciues ſunt ſimpl'r. Artifices aũt nec quicũqʒ alij.qui non ſunt factiui oꝑationuʒ virtutis non ꝑticipant ciuilitate ꝑ ſe. Et hꝯ declaratio eſt ex ſuppoſitione:qm̃ nullus põt felicitari niſi cũ virtute:que eſt ꝓncipiũ felicitatis. Ciuitatẽ aũt optimã dicimus eẽ felicẽ ſimpl'r nõ q̃tũ ad aliq̃ ꝑtẽ ⁊ q̃tum ad aliq̃ nõ:ſed q̃tum ad oẽs ciues: vt eſt dicere. Oẽs igit̃ ciues oʒ eſſe virtuoſos. q q̃ non ſunt virtuoſi ſʒ q; hꝯ non ſunt ciues. Si igit̃ ciues opʒ eẽ abũdãtes: vt ꝑdictũ eſt:⁊ hoc nõ põt eſſe niſi ſint dñi poſſeſſionũ:⁊ hoc ſi ſupponamus q; expedit in tali ciuitate agricolas eẽ ſuos aut barbaros aliũde veniẽtes:aut miniſtros. ℂ Deinde.

ℂ Reliquũ eſt ex his:q ſupra memorati ſũt genus ſacerdotũ:quoꝝ inſtitutio manifeſta eſt. Neqʒ.n.agricola:neqʒ artifex:neqʒ viliũ exercitioꝝ quiſq̃ ſacerdos ẽ deputandus. Honos enim dijs eſt a ciuibus impendendus. Sʒ cuʒ diſtincti ſint ciues in partes duas: hoc ẽ in eos q arma tenẽt: ⁊ in eos q ꝯſultant: ⁊ decens ſit dijs cultũ exhibere: ⁊ regeteʒ ſuſcipe eos: q ꝑ tp̃e in his laborauerunt:ac defeſſi ſunt his vtiqʒ eſſet ſacroꝝ cura demandanda.

ℂ Declarat q; ſacerdotiũ aliqual'r eſt attribuendũ idem:⁊ aliqual'r diuerſis cũ ꝑdictis:⁊ qbus nõ eſt attribuendũ dicens:q; ex his que dicta ſunt neceſſaria ciuitati enumeratis prius relinquit̃ genus ſacerdotũ:cuius ordo ad alios ſatis eſt manifeſtus. Nõ.n.expedit in rep.bñ ordinata artificem:ſeu agricolã:vel forenſeʒ ſacerdotem ꝯſtituere. Sacerdos enim ordinat̃ ad cultũ diuinũ celebrãdũ: ⁊ honorẽ deo exhibẽdũ ꝑ ſubditis. Nunc aũt ꝯueniẽs eſt cultuʒ exhiberi deo ⁊ honorẽ a ꝓncipalioribus ciuibus. Oĩa eniʒ excellẽtiora exhibẽda ſunt deo ꝓpter eius excellẽtiam: a quo eſt oẽ bonũ ⁊ qcqd eſt. Si igit̃ agricole:⁊ artifices: vl' forenſes ciues nõ ſunt:vt ꝓbatũ eſt prius non expedit eos eẽ ciues in ciuitate bñ ordinata: ſed qm̃ ciues diſtincti ſũt in duo:ſicut dctm̃ eſt prius: vʒ:in ordinatos ad arma:⁊ cõſiliarios:quos aliqñ contingit abdicatos eẽ ꝓpter intolerãtiã laboris: ⁊ emeritos ꝓpter exercitiũ ꝑtẽtũ in bellicis ⁊ iudicijs:⁊ opʒ eos hr̃e requiem maxime in ſpeculatiuis cũ motus paſſionũ ſenſibiliũ ſint oĩno in eis ſedati vt in plurib⁹. Eos aũt qui intendũt honori ⁊ cultui diuino opoꝛteat hr̃e requiem ⁊ vacationẽ cõtẽplationis expedit eos ꝓmoueri ad honorẽ ſacerdotij:⁊ aſſignari ad ſanctificationẽ hñt eos:qui abdicati ſunt ꝓpter labores in ꝑterito paſſos:⁊ emeriti ꝑꝑ honeſta exercitia in bellicis ⁊ conſilijs. Eſt aũt intelligendũ:q; ſicut nã illud:qđ eſt ꝑfectius in tẽpore:in quo ꝑfectius eſt ad perfectionẽ ordinat oꝑationẽ: ſeu finẽ:ſic ⁊ rõ vel ars:que imitat̃ nãm. Hoĩes aũt poſt tp̃s eruditionis ⁊ exercitij in diſciplinalibus impꝑfectiorẽ prudẽtiã hñt ꝓpter motũ fortiorẽ paſſionũ in eis. Robur aũt corporale ⁊ magnanimitatẽ hñt maiorẽ ꝑꝑ iuuẽtutẽ: hoc aũt magis cõpetit in bellicis: ⁊ iđ rõnabiliter tales in etate ad bellica dicit ordinare ph̃s. Deinde aũt ꝓcedente etate repreſſo calido:⁊ aliqual'r remiſſis motibus paſſionũ:remittit̃ robur ⁊ magnanimitas ſm aliqd.rõ ãt ⁊ prudentia magis vigent. Sedẽdo.n.⁊ quieſcẽdo fit aĩa ſciẽs ⁊ prudẽs. Iſtud aũt ꝯuenit deliberatiõi ⁊ iudicijs: ⁊ ideo ſm rationem ordinandi ſunt ad conſilia ⁊ iudicia. Ulterius aũt magis ꝓcedẽte etate remiſſo calido ꝑꝑ tp̃s ⁊ fere mortificatis paſſionibus:vt eſt dicere:aut regulatis ꝓpter longũ exercitiũ:fere deficit robur corporale: ⁊ maxĩe viget intell's. Illud aũt maxime reqrit̃ in his: q̃ ordinantur ad cultũ diuinũ. Opʒ.n.eos vacari ab exterioribus actiõibus:⁊ maxime intẽdere ſpeculationi diuinoꝝ: ⁊ iđ in etate tales cõuenienter aſſignãdi ſunt ciues ad cultũ diuinũ ita vt primo exercitent̃ in bellicis: deinde de agibilibus. Ultimo aũt vitã finiant in ſpeculatione diuinoꝝ: in quo ponit̃ vltimus finis hoĩs. ℂ Deinde cũ dicit.

ℂ Que ſint igit̃ ſine qbus ciuitas ſtare nõ põt: ⁊ quot ſint ciuitatis ꝑtes dictuʒ ſit. Agricolas .n. ⁊ artifices: ⁊ oẽ miniſteriũ ciuitatibus exiſtere neceſſariũ ẽ. Sed ꝑtes ciuitatis ſunt:q arma tenẽt: ⁊ q ꝯſultãt: ⁊ ſeꝑatũ eſt vnũquodqʒ iſtoꝝ:hoc qdẽ ſemꝑ:hoc vo ſm partem.

ℂ Recolligit determinata dicẽs:q; ſic igit̃ determinatuʒ eſt:que ſunt illa:que ſunt neceſſaria ad ꝯſiſtentiam ciuita

cis: ⁊ que illoꝝ ſunt partes ipſius. Agricole .n. ⁊ artifices: ⁊ mercenarij qui ꝓ mercede cõmutant opa neceſſarij ſunt in ciuitate. Sed nequaq̃ ſunt ptes ipſius ꝑ ſe. Bellici aũt ⁊ cõſiliatiui: ⁊ ſacerdotes ſunt partes ciuitatis: ⁊ ſunt diſti cti a pcedentibus ſm oẽ tp̃s. A ſe aũt inuicẽ ſʒ ptẽ tempo ris: ita vt idẽ prius ordinetur ad bellũ: deinde ad ↄſiliũ: ⁊ vltimo ad ſacerdotium. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Videt̃ aũt nõ nũc: neqʒ paulo ante hoc notũ fuiſſe his: q de republica. philoſophantur: ꝙ ꝑ genera ſit ciuitas diſtinguenda. Et pugnato rũ genus aliud eẽ: aliud agricolaꝝ. Nã i Egy pto vſqʒ ad hoc tp̃s in hunc modum ſe hʒ ⁊ in Creta. In Egypto quidem Seſoſtri legeʒ fe rente: ⁊ in Creta vero Minoe.

¶ Declarat iſta fuiſſe ab antiquis inuenta. Et primo narrã do. Scdo cum dicit. (Eſſe vero ⁊c̃.) Per ſignũ. Circa pri mũ pmo declarat diſtinctionẽ bellicoꝝ ⁊ ↄſiliariorũ ab alijs: ⁊ inſtitutionem cõuiuioꝝ ciuiliũ fuiſſe antiqua. Se cũdo cũ dicit. (Et alia fere.) cõcludit idẽ de alijs. Circa p mũ primo facit qḋ dcm̃ eſt. Scdo cũ dicit. (Inuentio igi tur.) declarat qḋ iſtoꝝ a quo inſtitutũ fuerit pmo. Circa primũ primo declarat diſtinctionẽ pdictoꝝ inſtitutã eſſe ab antiquo. Scdo cum dicit. (Antiqua videt̃ eſſe etiam cum ⁊c̃.) diſtinctionem ↄuiuiorum. Circa primũ dicit: ꝙ volentibus phiſice conſiderare de republica: apparet hoc nunc primo: neqʒ recenter eſſe notum: qḋ opʒ in ciuitate genus bellicoꝝ ⁊ conſiliarioꝝ eſſe diſtinctũ ab agricolis ⁊ artificibus: ⁊ mercenarijs ſm ꝙ huiõi. In Egypto eniʒ vbi primo ↄceſſum eſt ſtudere ſm ꝙ dicitur p̊ metaphi. p̊ obſeruauerũt leges ſtatuẽtes. Deinde ẽt poſteri⁹ i Cre ta: q̃ ẽ iſula i Grecia. Dicũt .n. ꝙ Seſoſtres legiſlator Egy ptioꝝ ħ primus ordinauit lege de quo ſit memoria. Circa Cretã aũt Minos legiſlator ipſoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Antiqua videt̃ eſſe ẽt comeſſationũ iſtitutio qḋ in Creta factum eſt Minoe regnãte. Sed multo prius hoc in Italia q̃ʒ in Creta conſtitu tum fuit. Tradũt .n. periti hoĩes illoꝝ locoꝝ fuiſſe Italũ quẽdã Oenotrie regẽ: a quo mu tato noie ꝓ Oenotris Itali ſũt vocitati: oráqʒ illã maritimaʒ Europe: que eſt inter Scillati cũ ⁊ Lamedicũ ſinum. diſtant ṽo hec loca in ter ſe meridiei iter Italie nomẽ primo cepiſſe. Hunc ergo Italũ tradũt agriculturã Oenotri os docuiſſe: cũ prius eẽnt paſtores vagi: ac pa lãtes: illiſqʒ leges poſuiſſe: ⁊ comeſſatiões in ſtituiſſe primũ. Quapropter ẽt nunc qdã illoꝝ populoꝝ comeſſationibus vtunt̃: ⁊ legibus q buſdã ab illo poſitis. Incolebant aũt eaʒ Ita lie partẽ: que ad Thyreniã verſa eſt Opici: q nũc Auſonij noiant̃. Alterã ṽo ptẽ: q̃ ad Iapi ga ⁊ Ioniũ ptinet icolebãt Chaones Syrtim appellatã: ⁊ ipſi quoqʒ ab Oenotris orti.

¶ Declarat inſtitutionẽ ↄuiuioꝝ ordinatã eſſe ab antiqs dicẽs: ꝙ iſtitutio ↄuiuioꝝ quibuſqʒ quibus pcipiũt oẽs ciues determinatis feſtis vel tp̃ibus videt̃ eẽ facta ab alijs mul tis Cretenſibus .ſ. ⁊ italicis. Sed illa que ordinata fuerũt in Creta ordiata fuerũt maxime circa tempus regiminis Minois regis. Illa aũt que in Italia multo fuerant anti quiora pdictis. Dicũt .n. Coſmographi illius regiõis quẽ dam regem fuiſſe Italũ nomine in illa: que tunc dicebat̃ Oenotria: a quo accipientes nomẽ dicti prius Oenotri vo cati ſunt Itali. ⁊ hanc partem Europe que ſita eſt inter ſi num maris Scyllaticum: ita dictũ a ſcylla periculo ma ris: in quo ſepe periclitantur naues ꝓpter colliſionẽ ad ru pes preruptas: ⁊ ſinum Lamedicum: quod videt̃ eẽ: ꝙ qʒ diuidit predictam Italiaʒ ex parte oppoſita: que videtur adinuicem parum differre circa locum: in quo cõcurrũt videlicet per iter medijdiei dicũt aſſumpſiſſe nomen Ita lie ab eodem. Dicit igit̃ Italus dicit̃ collegiſſe paſtores illi us regionis primo in vnũ ordinem ciuilem ⁊ conſtituiſſe quoſdã eoꝝ agricolas: alios aũt forte artifices: ⁊ alios bel licos: ⁊ leges ordinaſſe determinantes regulã viuendi eiſ dem: ⁊ inſtituiſſe conuiuia cõmunia oĩbus pmo. Propter quod ⁊ nunc ibidẽ obſeruant cõuiuia ⁊ leges quaſdã ordi natas ab illo: quod intelligendum eſt pro tempore phi. Apud Thyreniã aũt que eſt alia pars Italie habitabant prius Opici dicti: ⁊ tunc habitabant pro tẽpore ſuo: apud Iapigiã aũt ⁊ Ionium: que ſunt alia pars Italie vocata p̊ us Syrtes habitabant dicti Chaones: qui fuerunt quõdã de genere Oenotriorum: qui dicuntur fuiſſe greci quidã. Unde ⁊ quedam pars Italie quõdam magna Grecia di cebatur. Sed eſt intelligendum: ꝙ ꝓpter mutationem in habitantium regionem pdictam: vel ꝓpter bellũ: vel oc cupationem: vel epidimiam plura pdictoꝝ noium prius regionis pdicte mutata ſunt: aut oblita: ⁊ alia impoſita. ⁊ ideo neſcimus bñ cõiter quas partes regionis illius que dam predictoꝝ noium ſignificent. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inuẽtio igit̃ comeſſationũ hinc primum exti tit. Diuiſio aũt ciuitatis per genera apud Egy ptũ incepit. Seſoſtris enim multis tẽporibus ante fuit q̃ʒ Minos in Creta regnaret.

¶ Declarat ꝙ iſtoꝝ a quo primo fuit inuentũ dicẽs: ꝙ in ſtitutio ↄuiuioꝝ cõium legitur primo facta fuiſſe in Ita lia a predicto Italo: diſtinctio aũt ciuilis multitudinis ſʒ modum predictum in Egypto: inſtitutio eniʒ que fuit fa cta ſub regimine Minois apud Cretam multo poſterior fuit q̃ʒ illa: que fuit facta in Egypto: quam dr̃ feciſſe legiſ lator eoꝝ Seſoſtres. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et alia fere credẽdũ eſt eodẽ mõ inuẽta fuiſ ſe multotiẽs in lõgo tp̃e: imo ṽo infinities: nã ⁊ que neceſſaria ſunt ad vſum vite indigentiã ipſam docuiſſe rõnabile eſt: ⁊ illis repertis addi tamenta poſtmodũ facta fuiſſe ad expolitioreʒ vtendi formaʒ: qḋ eodem modo in cõſtitutio ne rerump. accidiſſe credendum eſt.

¶ Cõcludit idẽ de alijs ciuilibus dicẽs: ꝙ opʒ credere pdi cta: ⁊ alia fere ciuilia inuenta: ⁊ obſeruata prius multo tẽ pore: aut magis infinities. Si .n. ſupponamus: ꝙ oĩa que ſunt hic reducant̃ in motũ ⁊ figurã celeſtẽ de neceſſitate: ⁊ mot⁹ celi ẽ etern⁹ ſʒ opinionẽ phĩ: oportebit iſta iferiora circulari ifinities: vt vr̃ ſʒ ordinationẽ ciuilium q̃dã ſunt nec̃ia ad viuẽdũ abſolute: ſic agricultura: q̃dã ẽt ad bñ vi uẽdũ. Illa igr̃ ſũt nec̃ia: q̃ p̊ inuenerũt ipa nec̃itate coacti: q̃ ṽo ordinant̃ ad bñ viuẽdũ iſtis expertib⁹ inuẽta fuerũt: ⁊ rõ nabilr̃ accepũt icremẽtũ. Silr̃ ⁊ circa reſp. tota: illa .n. q̃ ẽ nec̃ia ad viuẽdũ abſolute: rõnabilr̃ iuẽta eẽ credit̃ pri⁹: q̃ aũt ordinat̃ ad viuẽdũ ⁊ optĩa ẽ poſterius pcedẽdo ab impfecto ad pfectũ ſm modũ nãe. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Eſſe vero cũcta vetuſta ſignũ ẽ: ꝙ Egyptij quoꝝ antiqtas maxima putat̃ leges habuerũt

⁊ ciuilem

τ ciuilē iſtitutionem: quapropter vtenduȝ eſt bis:que ſufficienter tradita ſunt: τ que deficiunt reperire conandum.

¶ Manifeſtat dicta ꝑ ſignū dicens:ꝙ ſignū ꝙ oīa ciuilia antiq̄ ſint τ inuēta prius ſunt ea:q̄ fuerūt in Egypto: τ ſūt adhuc obſeruata:iſti.n.ſunt antiq̄ſſimi pꝺantes leges τ ordinē ciuilē inueniētes τ obſeruātes:ſicut ēt Plato dicit in pº thimei.τ iō eis que dcā ſunt ꝑus:τ ab eis obſeruata vtēdū ē gubernātōibꝰ bn̄.Si aūt aliq̄ omiſſa ſunt ab eis:vł etiā a nobis tentādū ē ea inuenire. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quod igiť agri τ poſſeſſiones coꝝ eē debēt: qui arma tenent:quicq̄ʒ partes ſunt ciuitatis dictū eſt: τ quia de cā cultores illaꝝ alios eē opꝫ: quanta τ qualis debet eſſe regio.

¶ Recapitulat q̄dā determinata dicēs:ꝙ ſic igiť determinatū ē prius:ꝙ regionē τ poſſeſſionē pꝛincipalr opꝫ eē bellicoꝝ τ alioꝝ pꝛincipātiū rep.puta ↄſiliarioꝝ τ ſacerdotū: τ ꝙ agricolas τ mercēnarios τ artifices nō expedit eſſe ciues i optima ciuitate:prius aūt dcm̄ fuit q̄tā ſm̄ q̄titatē: τ qualē ſm̄ diſpōnē opꝫ eſſe regimine optimam.

DE diſtributione ꝟo ipſius regionis τ q τ quales debēt eē cultores dicēdū ē: q̄ngdē neq̄ʒ cōes oīuʒ cēſemꝰ eſſe debere poſſeſſiones: vt quidam tradidere:ſed vſu amicabili cōes fieri:neq̄ʒ deeſſe vlli ciuiū alimēta. Lectio. VIII.

¶ Poſtq̄ declarauit pħs que ſūt ptes ciuitatis ꝑ ſe: τ que nō:τ ꝙ agricolae nō expedit eē ptes ipſius: quoꝝ ē excolere regionē:trāſit nūc ad determinādū diuiſionē regiōis:τ quos τ quales opꝫ eſſe cultiuos ipſius:τ circa hoc pmo determinat de diuiſiōe regiōis q̄uo faciēda eſt.Scdo cū dicit.(Cultore aūt τc̄.)quos τ quales oꝫ eē cultores ipſius. Circa pᵐ pmittit quaſdā ſuppoſitiōes cū intētiōe ſua.Secūdo cū dicit.(Eſt igiť neceſſarium.)ex dictis ↄcludit regiōis diuiſionē.Tertio cū dicit.(Ut duabꝰ ſortibꝰ.)rōnē aſſignat.Circa pᵐ pº pmittēs intētionē ſuā. pº pmittit q̄ſdā ſuppoſitiōes ex pte poſſeſſionū.Scdo cū dicit.(De comeſſationibus τc̄.)ex pte ↄuiuioꝝ.Tertio cū dicit.(Preterea τc̄.)quādā ex pte expēſaꝝ in cultu diuino factaruꝫ. Primo igiť dicit:ꝙ poſt pdicta dōm eſt de regione qualiter diſtribuēda eſt:τ de electoribus eius:quos ſm̄ ſciētiā τ quales ſm̄ ↄdōnē oportet eos eſſe ſupponētes: pmo ꝙ nō expedit in ciuitate bn̄ ordinata poſſeſſiōes eē cōes: ſicͭ Plato τ ſequaces eius dixerūt:ſicut oñſuȝ fuit in 2º. Magis.n.negligiť cura ipſaꝝ neceſſaria. De cōibus.n. minus curant hoīes q̄ de ppꝛijs:q2 magis ppꝛia diligūt.Sed expedit eas appropriatas eſſe ſingulis q̄tū ad ppꝛietatem τ curā:facere aūt cōes alijs q̄tū ad vſum per actū liberalitatis τ amicabiliter.Scdm̄ ſupponēdū ē:ꝙ nō expedit in eadē ciuitate aliquē ciuē indigere alimēto: τ eis que ſunt neceſſaria ad vitam.Ciuitas optima eſt per ſe ſufficiens: τ ciuis per ciuitatē determinať. ¶ Deinde cū dicit.

¶ De comeſſatiōibus vř quoq̄ʒ oībus vtile eē vt aſſint bn̄ iſtitutis ciuitatibus. Quā vero ob cām nobis quoq̄ʒ idem videať poſtea dicemꝰ opꝫ aūt ciues vniuerſos ad eaꝝ cōionē admitti:at nō facile eſt: vt q pauperes ſint cōtribuere ſtatutam penſionem ex proprio poſſint: τ ceteram domum gubernare.

¶ Premiſſis tres ſuppoſitiones ex pte ↄuiuioꝝ cōium:q̄ꝝ pma eſt:ꝙ de ↄuiuijs cōibus ſimul vř cū pcedētibꝰ opoꝛtunū eſſe ea fieri in ciuitate optima.Cā vero ꝑꝑ quā opoꝛtunū eſt nobis vř in ſeq̄ntibꝰ huꝰ libꝛi diceť:diſponūt.n. ad familiaritatē ciuiū τ amicitiā ipſoꝝ. Scdo ē eiſdē ſupponēdū eſt: ꝙ oꝫ oēs ciues tā diuites q̄ pauperes cōicare ipſis:aliter.n.non eſſent cōia toti ciuitati: ꝑ quā determinať ciuis.Tertio accipiendū eſt:ꝙ cum ſint egeni vel minus diuites paucas hn̄tes poſſeſſiōes nō ē facile eos ſine grauamine magno offerre ad ↄuiuia cōia qđ ppoꝛtionale eſt: τ ſuſtētare familiā ppꝛiā de modica ſuba ſua: modica .n.poſſeſſio ad duo minus eſt ſufficiēs. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Preterea in ſacrificijs:cultuq̄ʒ deoꝛuȝ ſumptus cōes eſſe debent totius ciuitatis.

¶ Ponit vnā ſuppoſitionē q̄tum ad expenſas diuinoꝛuȝ dicēs:ꝙ adhuc accipiēdū:ꝙ expēſe que fiunt in cultu diuino:puta in ſacrificijs τ edificijs:τ alijs ad hoc ordiatis cōmunes ſunt toti ciuitati:ſiquidem pꝛedictus cultus cōmunis eſt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Eſt igiť neceſſariū in duas ptes regionē diuidere: τ aliā eſſe publicā:aliā priuatoꝝ. Utraq̄ʒ illaꝝ partiuȝ rurſus diuidenda eſt:illius nāq̄ʒ partis:quā publicā eē debere diximus vna ps deoꝝ cultui deputanda eſt: altera vero ad comeſſationum impenſaȝ. Rurſus vero priuati agri pars vna ad proprias neceſſitates ē deputanda:altera vero ad ciuitatem.

¶ Infert diuiſionē regiōis ex dictis ſuppōnibꝰ dicēs:ſi vere ſunt pdicte ſuppōnes:expedit in ciuitate optima poſſeſſionē regiōis eē diuiſam:τ alterā ptē eius eē cōem ad cōes eius expēſas faciēdas:τ alterā ppꝛiā vnicuiq̄ʒ ad familiares opoꝛtunitates:τ q̄libet iſtaꝝ partiū diuidiť i duas:ita vt vna ps poſſeſſiōis cōis ordineť ad oblatiōes vel cultū diuinū:altera aūt ad expēſas cōes in ↄuiuijs cōibꝰ faciendas.Altera aūt ps eius:q̄ ppꝛia eſt ſingulis ordineť ad neceſſitates ppꝛias vnicuiq̄ʒ.alia ꝟo ad negocia cōia ciuitatis:priuata ad munitionē cuſtodiā τ ornatū. ¶ Deīde τc̄.

¶ Ut duabus ſoꝛtibus vtrinq̄ʒ diſtributis amboꝝ locoꝝ oēs participes ſint:equū.n. τ iuſtū ita ſe hꝫ τ ad finitima bella ↄcoꝛdatius: vbi.n. hic modus non ſerueť: alij faciliter proſiliunt ad finitimoꝛum inimicitias:alij nimiuȝ illas refugiunt τ contra dignitatem.

¶ Aſſignat diſtinctiōis pdicte rōnes duas: quaꝝ ſcdaȝ ponit cū dicit.(Quāobrē.)In primo pte dicit:ꝙ ſic ↄueniēter diuiſa eſt regio in duas ſortes:τ quelibet illaꝝ diſtincta in duas.Et hoc rōnabilr:q2 ſic ea diuiſa ꝑ diuerſas ſortes oēs in ciuitate participabūt vtreq̄ʒ diuiſioni: q2 oēs participabunt poſſeſſiōi cōi.ſaltē in q̄tū pticipant ↄuiuijs cōibꝰ. Propria aūt manifeſtū eſt:ꝙ pticipant oēs. Hoc aūt eq̄le τ iuſtū videť: τ per ↄńs rōnabile. Rōnabiliter igiť diuiditur ſm̄ predictum modum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quāobrē apud quoſdam lex eſt: vt q agros habent vicinos:hi nō admittantur ad conſiliū belli aduerſus illos ſuſcipiendi quaſi ob priuatam ſui cauſam recte conſilium dare nō valentes. Agroꝝ igiť per hūc modum facienda partitio eſt ob cauſas antedictas.

¶ Tangit ſcdam rōnem τ eſt.Expedit poſſeſſiōes regiōis diuidi ſm̄ ꝙ magis ↄueniēs eſt ciuibus in ordine ad vici

nos ↄterminales eiſdē ⁊ potentes aduerſarí: ſed eā diuidi ſḿ modū p̄dictū magis ↄueniens eſt ipſi i reſpectu ad vicinos municip̄ꝫ ciuitatis volētes aduerſari: cuius ſignuꝫ eſt: qꝛ vbi nō obſeruāt iſtū modū: ſed vbi oēs poſſeſſiones cōes participēdūt inimiciciā vicinoꝝ nō curātes ſi occupēt ꝑtē poſſeſſionis ciuitatis: minus.n. dolēt de omiſſione cōitum: vbi aūt oēs poſſeſſiones ſunt ꝓprie: vel fere nimis curāt de inimicitia vicinoꝝ: ⁊ ꝓter illud qḋ bonū ē verent̄ .n. amittere poſſeſſiōes ꝓprias eas magis diligētes q̄ cōmunes: ⁊ iō in q̄buſdā ciuitatib⁹ ſolet eſſe lex vicinos ↄterminales nō ꝑticipare bono: i vel ↄſilio eoꝝ i ordie ad bellū: vel quodcūq̄ꝫ aliud magnū: quaſi nō poſſent bene cōſiliari ꝑꝑ affectionē aliq̄ꝫ ꝓpriā inimicitie vel amoris. Expediens eſt igitur regionem diuidi ſḿ predictum modū propter predictas rationes. ¶ Deinde cum dicit

¶ Cultores aūt ipſi maxime q̄dē: ſi ſḿ votum optādū eſt ſerui eē debēt: neq̄ꝫ oēs vnius generis: neq̄ꝫ aio elati: ita ⁊ ad faciēdū opus vtiles forēt: ⁊ nihil noui ab eis metuerent̄. ſc̄do aūt loco barbari miniſtri nā ſiles his: quos ſupra diximus: hoꝝ aūt in priuatis q̄dē agris: ⁊ ipſi priuatoꝝ dn̄oꝝ ſint: in publicis vo publici. Quēadmodū aūt ſeruis vtēdū ſit: ⁊ quale melius eſt omnibus ſeruis premium libertatis eē propoſitum poſtea dicemus.

¶ Declarat quos ⁊ q̄les oꝫ eē cultores regiōis dicens: q̄ in ciuitate optia terre cultores ſi poſſunt hr̄i ad votū oꝫ eē ſeruos robuſtos corꝑe: vt bn̄ elaborare ipſaꝫ poſſint dficiētes itellectu: ne ſint inuētiui fraudū ↄ dn̄os. Sꝫ ⁊ hoc oꝫ duo obſeruare. Primo q̄ nō ſint eiuſdē trib⁹: ſic.n. vniti adinuicē magis p̄nt eē fortes q̄ ciues. Sc̄do q̄ nec aioſi: ſi enī eēnt magis auderēt inſurgere. Expedit igit̄ eos eſſe robuſtos corꝑe: deficiētes intellectu: puſillanimes: ⁊ nō eiuſdē tribus ſic.n. magis vtiles erunt ad terre elaborationē: ⁊ nihil iſoleſcēt ↄ dn̄os machināntes. Deide aūt expedit ſi iſti nō p̄nt hr̄i terre cultores eē barbaros in alia regiōe natos ⁊ natos ſeruire ⁊ miniſtros nā: tales.n. ſūt ſiles p̄dictis ſꝫ diſpōnē nālē: ſed colētes terras ꝓprias vniuſcuiuſq̄ꝫ ciuis opꝫ eē ꝓprios illoꝝ: quoꝝ ſunt terre: eos aūt q terrā cōem expedit eē ſuos cōitatis. Quō aūt dn̄s ſe debeat hēre ad ſeruos in vtēdo ipſis: ⁊ melius eſt ad inducendum eos ad bn̄ operandū ꝓponi eis libertatē in p̄miū ſi bn̄ opent̄: cuꝫ aūt verbere vel afflictione affici debeant in ſequentibus huius tractatus dicet̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Urbs aūt q̄ terre: mariſq̄ꝫ particeps eſſe dꝫ: ⁊ q̄ ad totā regionē ſimiliter debꝫ eē cōmunis quantum fieri poteſt dictū eſt prius.

¶ Poſtq̄ ph̄s declarauit ea: q̄ ſupponēda ſūt ex ꝑte multitudinis ciuilis ad rectā remp. vult nūc declarare: q̄ ſupponēda ſunt ex ꝑte ſitus ciuitatis ⁊ edificioꝝ eius ⁊ regiōis i ſpāli magis: ⁊ p̄mo oſidit q̄ ſupponēda ſunt ex ꝑte ſitus ciuitatis i ſpāli. Sc̄do cū dicit. (Loco aūt ⁊c.) q ex ꝑte munitionū ⁊ edificioꝝ. Circa p̄ᵐ recolligit q̄dā dicta p̄us de ſitu ciuitatis. Sc̄do cū dic̄. (Ipſi⁹ aūt ad ſeipſā ⁊c.) declarat q̄ vlterius ſupponēda ſunt circa ſitū eius in ſpāli. Primo igit̄ dicit: q̄ prius determinatū ē a nobis: q̄ ſi ciuitas optima debeat ſituari ad votū: opꝫ q̄ cōiacet mari ⁊ terre ſḿ q̄ ↄtingit melius: vt ex vtroq̄ꝫ poſſit iuuari ⁊ in neceſſarijs ad vitā ⁊ ↄ vicinos debellātes. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Ipſius aūt ad ſeipſaꝫ optādū ē poſitionē ſortiri ad q̄ttuor reſpiciētes. Primū ad ſanitateꝫ qḋ ē neceſſariū ad oriētē ſolē ↄuerſe vrbes: ⁊ ad eos vētos q inde perflant ſalubriores ſunt. Sc̄do loco q̄ ſunt ſḿ boreā ſite: he nāq̄ꝫ ſunt ad hyberna potiores. In reliq̄s vero vt ad ciuiles res: ⁊ ad bellicas q̄dē opportūe ſe habeat. Ad bellicas q̄dē vt facilis ſit ciuibus in aliena egreſſio: hoſtibus aūt difficilis aditus: ac difficilis circūdatio: aquaꝝ aūt ⁊ ſtagnoꝝ abundātiā habeat maxime nāleꝫ: q̄ ſi nālis deficiat: ex aqua pluuia ciſterne ⁊ lacus: qui magnaꝫ vim aquarum ſuſcipiant cōparentur: ita vt deeſſe aqua: ſiq̄n obſiderent̄ nunq̄ꝫ poſſit.

¶ Declarat q̄ attēdenda ſunt de poſitione ciuitatis in ordine ad ciuitatē ⁊ ad bellica: ⁊ primo facit hoc. Sc̄do cū dicit. (Sed cū oporteat ⁊c.) de quibus iſtoꝝ magis ſollicitādum eſt ꝑꝑ ſanitatē. Circa p̄ᵐ tāgit quattuor: ad que oꝫ reſpicere in bona poſitione ipſius: quoꝝ duo prima per ſe ordinant̄ ad ſanitatem. Tertiū ad bellicas oportunitates Quartum vero ad hoc ⁊ ad neceſſitatē vite. Dicit igit̄ q̄ ſi oportet ciuitatem ipſam ſituari ad votū oꝫ reſpicere ad quattuor principaliter. Primo quidem q̄ declinationem habeat: ⁊ ſit propatula: ſi fieri poteſt ad orientē ⁊ ad vētos flantes ab ortu: q̄ ſunt ſaniores alijs: tanq̄ꝫ h̄ ſit oportunū ad bonam diſpōnē ciuiū .ſ. ſanitatē. Sunt vēti orientales ſaniores. q̄ñ plurimo mā ipſoꝝ plus morat̄ ſub via ſolis ⁊ iō calidiores ſūt ſꝫ ph̄ꝫ .z. metheoroꝝ. Propter caliditatē aūt ſuā nubes reſoluūt: ⁊ aerē ſubtiliāt ⁊ mūdificānt q̄ faciunt ad bonam diſpōnem ⁊ ad ſanitatem. Siquidem aer paludoſus ⁊ nubiloſus: ⁊ groſſus ē egrotatiuus: ecōtrario vero ventus occidentalis frigidus eſt ⁊ paꝝ moratur ſub via ſolis: nec eſt fortis flatus vt frequentius: ⁊ iō propter frigiditatē vaporis cōgregat ⁊ aerē ingroſſat: ⁊ ꝓpter paruitatē flatus non pōt nubes propellere: iſta aūt non cōueniūt ad bonā diſpoſitionē corpoꝝ: ⁊ ideo loca ꝓpatula ad occidentē non ſunt ſalubria bene: vt frequētius. Secūdo expedit ciuitatē declinare ad boreā ⁊ ad vētos boreales: ſic enim recētior erit ⁊ magis remota a putrefactiōe: qꝛ vēti illi rectiores ſunt ⁊ ſaniores. Cuius rō eſt: qꝛ vētus ſeptētrionalis frigidiſſimus eſt ⁊ fortiſſimi flatus: ⁊ rōne fortitudinis flatus ⁊ nubes ⁊ vapores groſſos ꝓpellit ab aere mundificādo ipſum. rōne vero frigiditatis cōgregat calidū intrinſecū claudēdo poros exterius: ⁊ ꝑꝑ primū ꝓhibꝫ putrefactionē: ꝓpter zᵐ cōfortat digōnem: ⁊ iſta bene cōpetūt ſanitati. Ecōtrario vētus auſtralis calidus eſt ⁊ tortuoſi flatus: ⁊ virtute caliditatis eleuat vapores: ⁊ poros aperit: ⁊ virtute flatus tortuoſi nubes ↄgregat: ⁊ iō ingroſſat aera: ⁊ ad putrefactionē diſpōit: ⁊ debilitat digeſtionē: que ſunt p̄ncipia egritudinis: ⁊ ideo ventus auſtralis non eſt bene ſanatiuus. Tertio aūt opꝫ ciuitatē ſituari: vt bene ſe habeat ad actiones ciuiles: ⁊ ad oportunitates bellicas: ꝓpter quas opꝫ eā ſic diſponi: vt ſit bonus exitus ciuibus ⁊ facilis: difficilis aūt ⁊ mali additus debellantibus: ⁊ per ↄñs difficile cōprehenſibilis: q̄ ſit p nālem diſpoſitionē: vel montiū: vel rupiuꝫ: vel aquarū: vel per artificialē: puta murriū: vel munitionū. Quarto expedit eam ſic poni: q̄ habeat multitudinem aquaꝝ fontaliū: vel fluuialiū ↄuenientiū ſanitati ⁊ munitioni ſi poſſibile eſt. ſi aūt hoc nō eſt poſſibile opꝫ inuenire ⁊ preparare ſuſceptacula aq̄rum fluuialiū ⁊ defoſſarum: puta ciſternas ⁊ puteos potētes ↄtinere copiaꝫ multam ipſarum: ita vt nō ↄtingat eos deficere propter multitudinem: etiam ſi ab aduerſarijs ꝓhiberentur aque exteriores. ¶ Deinde cum dicit

¶ Sed cum

¶ Sed cū oportcat de ſanitate habitantiū curā habere: hoc aūt ſit primū in ſitu ⁊ qualitate loci: ſcḋm in aquaꝝ ſalubriū vſu: in ea quoq; re eſt diligentia merito adhibenda. Quibus eniꝫ plurimū ⁊ frequētiſſime vtimur ad corpus ⁊ ea plurimum importãt ad ſanitatē. Aquarū aūt ⁊ ventoꝝ potentia talē habent naturam.

¶ De quibus pdictoꝝ magis ſollicitandū eſt ad ſanitatē: qḋ pmo facit. Scḋo cū dic. (Quapropter ſin.) ponit qḋdā documentū. Primo dicit: qḋ ciuē opꝫ eē ſollicitū multū de ſanitate inhabitātiū ciuitatē. Primo .n. ⁊ pncipalr opꝫ eſſe ſollicitū de bona diſpōne aīe. Scḋo de bona diſpōne corporis in ordine ad aīaꝫ: bona aūt diſpō corporis ſeu ſanitas pmo vr cāri ex diſpōne ciuitatis ad talē vel talem ſitum: puta ad orientē vel boreā ppter bonā diſpōnē aeris. Scḋo vō cauſat̄ ex vſu bene diſpoſitaꝝ: puta dulciū ⁊ leuium: ⁊ iō de iſtis ⁊ de aere pncipalr nō acceſſorie: illa .n. multū ꝯferunt ad ſanitatem ⁊ bonā diſpōnē qbus vt plurimū ⁊ frequētiſſime vtunt̄ hoies ad vitā corporis ſuſtētandā. Hec ſunt nā aquaꝝ ⁊ aeris. Aqua .n. vtunt̄ ſꝫ ſe ad potū ⁊ ad cibū ſaltē ſm ꝙ mixta eſt. Aere aūt ad reſpirationē. ꝗ multū ꝯferūt ad ſanitatē: opꝫ igit̄ ciuē multū ſollicitari de bona diſpōne aquaꝝ ⁊ aeris: forte āt magis de diſpōne aeris. Siqdē aer inſpiratus cū minori alteratiōe ꝯuenit ad pncipiū vite .ſ. ad cor. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quapp in ciuitatibus q̄ recte ſapiūt diſtiguē dus ē aquaꝝ vſus: ſi nō oēs ſīt pares: nec abūdātia ſit eaꝝ aquaꝝ: vt alie ſeorſum aque ad cibū ⁊ potū: alie ad aliā indigentiā deputentur.

¶ Ponit qḋdā documētū circa nām aquaꝝ in ciuitate dicens qḋ ppter hoc qꝛ aque multū ꝯferunt ad ſanitatē: ſi nō fuerint oēs aque in ciuitate ſiles: nec copioſe diſtiguūtur ſeorſum accipiēdo eas ꝺ numero ipſaꝝ que ad alimētum ſunt ꝯuenientes ⁊ ſeorſum: alias q̄ ad alias opportunitates in ciuitatibus ſapiēter ordinatis vt ꝯuenientibus ad alimētū: ſi copioſe nō fuerint non vtant̄ ad alia: nec nō ꝯuenientibus vtant̄ ad alimentū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Loca aūt munita non pariter cunctis ciuitatibus vtilia ſunt: vt puta arx ad dn̄ationeꝫ vnius vel paucoꝝ. In populari vero viuendi mō equalitas loci. In optimatū vero gubernatōe neutrū iſtoꝝ ſed magis loci plures ardui.

¶ Ingrit de his que ſupponēda ſunt ex pte munitionuꝫ ⁊ edificioꝝ: ⁊ circa hoc pmo facit qḋ dictū eſt. Scḋo cū dicit. (Sed imorari.) excuſat ſe ab vlteriori ꝯſideratiōe taliū. Circa pm pmo d̄clarat q̄ ſupponēda ſunt circa munitiones ⁊ edificia in ipſa ciuitate. Scḋo cū dicit. (Sunt .n. magiſtratus ⁊c̄.) que in regione exterius. Circa pm pmo ingrit de munitionibus ⁊ edificiis cōibus ciuitatis. Scḋo cū dicit. (Cū vō ⁊c̄.) de his que ordinant̄ ad pncipalia opa ciuitatis. Circa pm pmo tangit ꝙ nō eodē mō ſe hꝫ de munitionibus ⁊ in oībus rebuſpu. Scḋo cū dicit. (Priuatoꝝ aūt ⁊c̄.) ingrit de ipſis ⁊ de edificiis i ciuitate optima. In pma pte dicit ꝙ illud qḋ eſt expediens ⁊ melius circa loca munita nō eodē mō ſe hꝫ in oībus rebuſpu. ſed in ſtatu paucoꝝ ⁊ monarchia expedit ptē ſupioreꝫ ciuitatis fortiſſimā eſſe in qua dn̄antes in paucoꝝ ſtatu ⁊ monarche morantes poſſint defendere ſe ſi opus ſit ab impetu multitudinis inſurgētis ſi ꝯtingat. In ſtatu aūt populari expedit equalitas edificioꝝ vt nullus ppter fortitudinē munitionis alios expugnet: tyrānizet vel dn̄et̄ ſolus. In ſtatu aūt optimatū in quo pncipant̄ plures vtuoſi intēdētes bonū cōe: neutrū iſtoꝝ expedit: ſed magis m ltitudo locoꝝ fortiū p quos poſſit tueri ciuitas cōiter. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Priuataꝝ aūt domoꝝ forma gratior ⁊ commodior ad ceteras res exiſtimat̄ ſm nouioreꝫ iſtū hippodamium morē: ſed ad ſecuritatē tutelāq; ciuitatis vtilior erat ātiquoꝝ edificatio: hn̄t .n. illoꝝ edificia inextricabiles aditus: ex qbus niſi ꝯſueti euadere vix pn̄t: ⁊ inſcrutabiles latebras ſi qui aggrederent̄: ex qua vtriuſq; hoꝝ participare debent: poteſt eniꝫ hoc fieri ſiqs ita diſponat vt ſolēt agricole illos quos vocant quidam vinearum tramites.

¶ Declarat qualē oportcat eſſe diſpōnē habitationū ppariū ⁊ munitionū: ⁊ pmo ingrit de diſpōne hitationū familiariū ppriaꝝ. Scḋo ibi. (Et ceteraꝫ.) de cōibus: puta de muris ⁊ munitionibus. Circa pm eſt intelligendū ꝙ antiq habitationes familiares fortiores faciebant ppter aduerſarios ⁊ rudiores: qꝛ nō ita erāt experti: poſteriores aūt magis delectabiles ⁊ vtiliores ad quedam ⁊ ſubtiles magis propter maiorem experientiā. Dicit igit̄ ꝙ diſpō habitaculoꝝ familiariū ⁊ hippodamiū .i. domicilū equoꝝ .i. ad equos nutriendos: ſi fuerit hn̄ penetrabilis. hoc eſt ppetula ⁊ bene euentabilis ſm modū edificandi poſterioꝝ eſt magis delectabilis ad inhabitandū: ⁊ vtilior ad aliq̄s actiones: puta nutritionē aīalium: ſed diſpō eoꝝ ſm modū antiquū vtilior eſt ppter ſecuritatē ab īſurgētibus ppter fortitudinē: ⁊ minus delectabilis ppter ruditatē ipſi9: erat enim difficilis introitus impugnātibus ⁊ difficile penetrabilis eis: ⁊ iō ſi debeant diſponi ad votū familiaria hitacula: opꝫ ꝙ hēant iſta duo: vt .ſ. ſint fortia ꝯ debellātes: ⁊ difficilis aditus eis ſm diſpōnē antiquoꝝ: ⁊ delectabilia ⁊ vtilia ad actiones familiares ſm diſpōnē poſterioꝝ: ſi .n. aliquis ita pparauerit: ꝯtinget habitationē eius eſſe ſimileꝫ hitationi agricolaꝝ quos vocāt qdā cuſtodes vineaꝝ: qꝛ i vineis ⁊ i cāpis ſolitarie imorant̄: maioꝝ hitacula ſic ſūt diſpoſita vt dictū eſt pus vt bene ſe habeant ad actiones familiares ⁊ ꝯ volētes nocere. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et ceteram vrbem non facere penetrabileꝫ: ſed partes quaſdam ⁊ loca: ſic .n. ⁊ ad ſecuritatem ⁊ ad ornatum ſe bene habebit.

¶ Ingrit de diſpōne munitionū totius ciuitatis: ⁊ pmo in gn̄ali. Scḋo cū dicit. (Menia vō q ⁊c̄.) ſpālitèr ꝺ muris. In pma pte dicit ꝙ ſilr ſicut dictū eſt de familiaribus habitationibus qḋ expedit eas eſſe diſpoſitas dicto mō: ita dicendū eſt rōnabilr ꝙ expedit totā ciuitateꝫ eſſe diſpoſitam q̄tum ad munitiones vt non ſit facile penetrabilis aduerſariis .ſ. turribus ⁊ foſſis ⁊ aliis hꝫ diſpoſitis ſm partes ⁊ loca qbus que magis cōpetunt: ſi .n. ſic ſe habeat melius ſe hēbit ad ſecuritatem ppter ipſas munitiones ⁊ ad ornatum: ⁊ per ꝯñs ad delectationem ppter debitum ordinem ⁊ ſitum earum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Menia vō qui dicunt nō oportere adeſſe ciuitatibus illis q̄ virtutē poſſideāt: nimiū priſce loquunt̄: ⁊ hoc vident p experientiā reprobatū in his ciuitatib9 q̄ ſibi id ad gloriā iactabāt.

¶ Inquirit de muris: fuit autē opinio quorūdam ꝙ muri non ſunt neceſſarii ciuitati optime: que hꝫ optimos viros: tn̄ qꝛ ppter ꝯfidentiam muroꝝ forte redderent̄ negligē

tes in actionibus bellicis: tū qꝛ maioꝛ fortitudo ⁊ melioꝛ nō cōpetit multis: minoꝛ fortitudo aūt viroꝝ optimoꝝ maioꝛ eſt ⁊ melioꝛ ad defenſionē ciuitatis ꝙ̄ ea que murorum: ergo vr̄ fortitudo muroꝝ nō cōpetere eidē. Primo igit̄ ꝓponit opinionem iſtam ſimplr̄ non eſſe tenendā: in nueniens rōnē ad hoc. Scḋo cū dicit. (Eſt.n. ad pares ac nō multo excedentes ⁊c̄.) declarat qbus non cōpetunt multum: ⁊ qbus ſunt neceſſarij. Tertio cū dicit. (Si ergo per hanc modū ⁊c̄.) cōcludit ex dictis eſſe multū curandū de eis ⁊ ꝑꝑ quas cās. Circa p̄ᵐ dicit ꝙ dicētes de muris non oportere eos circūponere ciuitati bene ordinātē ad virtutē ⁊ hn̄tes viros virtuoſos valde antiquā hn̄t eſtimationē ⁊ ſimplr̄ ⁊ ꝑter rōnē. maxime cū videant illas: que hō nō decorant̄ cū muris in ſola multitudine ↄfidentes ex ipſo ope redargutas ⁊ ductas ad incōueniens: multe.n. fuerūt ciuitates hn̄tes viros fortes ⁊ bonos q̄ ꝑꝑ defectū munitiōis ⁊ muroꝝ ſuccubuerūt ⁊ capte ſūt. ¶ Deī.cū dicit.

¶ Eſt.n. ad ꝑes ac nō mlto excedētes multitudine non ſatis decoꝝ ꝑ menia ſeruari velle.

¶ Declarat reſpectu quoꝝ nō multū cōpetunt ⁊ reſpectu quoꝝ ſunt neceſſarij: ⁊ ꝑmo facit p̄ᵐ. Scḋo cū dicit. (Sꝫ cū aliqn̄ ⁊c̄.) ſcḋm. In p̄ᵃ parte dicit ꝙ ciuitati hn̄t bonos viros nō multū cōpetit ſaluari ꝑ munitionē muroꝝ a ↄſimilibus ſm̄ virtutē ⁊ nō multū deferētibus ſm̄ multitudinē: in loco.n. ꝓprio in quo potētiores vident̄ ciues virtuoſi vident̄ ſe poſſe defendere a ↄſilibus virtute vel paꝝ excedentibus: ⁊ iō nō ſunt eis neceſſarij ad hoc: qꝛ nō eſt faciendū ꝑ plura qḋ hn̄ pōt fieri ꝑ vnū: ⁊ iteꝝ obꝓbrioſuꝫ eſt ꝙ aliqs qui pōt expugnare ꝑ ꝓpriā virtutē vitet̄ expugnare per ꝓpriam ⁊ alienam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed cū aliqn̄ ↄtingat ⁊ fieri poſſit: vt multo maioꝛ hoīum multitudo ⁊ maioꝛi virtute ſuꝑueniat: ſi ſaluos eē opꝫ: neqꝫ perire: neqꝫ ↄtumelijs affici firmiſſimā munitionē muroꝝ putandū eſt opportuniſſimā eſſe in bello: preſertim hoc tp̄e: in quo tormenta ⁊ machine ad obſidiones vrbiū cū oī ſubtilitate ſūt adiuēta.

¶ Oſtendit ꝙ reſpectu ſuꝑexcellentis multitudinis ⁊ virtutis ſunt neceſſarij: ⁊ ad hoc adducit rōnes tres: quaꝝ ſecundā ponit cū dicit. (Sīle eſt.n.) Tertiā cū dicit. (Atq ⁊c̄.) In p̄ᵃ ꝑte dicit: qn̄ virtutē inſurgentiū ꝯ ciuitatē ↄtingit eſſe maiorē multo ꝙ̄ ſit virtus eoꝝ q inhabitant ciuitate ⁊ paucoꝝ: ⁊ illi q ſunt maiores virtute multo vt frequentius debellāt eos q minores: munitio muroꝝ bellicoſiſſima.i. apta ad bellandū neceſſaria eſt ciuitati q̄ minoris virtutis eſt: vt plurib⁹ modis poſſit reſiſtere impugnātibus ⁊ ꝓpter alia multa: ⁊ ad cauendū ⁊ ad repellendū ictus ſagittaꝝ ⁊ machinaꝝ diuerſaꝝ: que inuente ſunt ad ꝓmptitudinem inſultus. Dicit aūt munitionē muroꝝ eē neceſſariā non ſimpliciter: ſed ex ſuppoſitione finis ſi debeat ciuitas ſaluari: nec pati nocumentum aut iniuriā ſuſtinere aut fieri ſuam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Simile eſt.n. ciuitatē nō circūdādaꝫ menib⁹ cēſere ⁊ regionē facilē ad inuadendū q̄rere ⁊ deijcere mōtuoſa loca ⁊ ꝑuatis domib⁹ nō circūdare parietes: q̄ſi viles futuri ſint hitatores.

¶ Ponit ſcḋaꝫ rōnē.d. ꝙ ſīle ad idē vr̄ muros nō circūponēdos eſſe ciuitatib⁹ ⁊ circū tollere: hoc eſt de circuitu tollere mōtana loca.i. fortia loca ꝓhibētia aduerſarios ⁊ regionē facere facilē penetrabilē ab ipſis: ſilr̄ dicere muros nō circūponere hitationib⁹ ꝓprijs: ac ſi timeret̄ ꝙ nō eēnt futuri hitatores viles ſīle eſt facere eā penetrabilē furib⁹ ⁊ raptoribus: nūc aūt incōueniēs eſt ciuitatē aut ꝓpriā inhitationē facile penetrabilē facere aduerſantib⁹. q icōueniēs eſt muros nō apponere vtriqꝫ. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Atqui ne id qdem latere opꝫ ꝙ qui menibus circūdant̄ eis licet in vtranqꝫ ꝑtem vti vrbib⁹ ⁊ tanq̄ꝫ muros hn̄tibus: ⁊ tanq̄ꝫ nō hn̄tibus: ſed eis qui menia non habent non licet.

¶ Ponit tertiā rōnē dicēs: ꝙ adhuc opꝫ itelligere: ꝙ ſi circūponant̄ muri ciuitati hn̄ti viros virtuoſos pn̄t repellere in ſultū aduerſantiū ꝑ muros ⁊ ꝑ virtutes ipſoꝝ ⁊ vti ꝯ eos: ⁊ tāq̄ꝫ hn̄tes muꝝ ⁊ tāq̄ꝫ nō hn̄tes q̄ āt muros nō hn̄t nō pn̄t niſi altero tm̄: nūc āt meli⁹ eſt ꝑlibus modis viciſſim reſiſtere aduerſario ꝙ̄ vno tm̄. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Si ergo ꝑ hunc modū ſe hꝫ non ſolū menia circundāda ſunt vrbi: veꝝ etiā curandū vt ad ornatū ciuitatis ſe habeant decenter: ⁊ ad bellicas opportunitates: tū alias: tū ad alias q̄ nūc reperte ſunt: vt.n. aggreſſoribus cura eſt quibus modis vincant: ita q̄dam iam reperta ſūt quedā inueſtigare atqꝫ philoſophari opꝫ eos qui defendunt. Principio.n. non aggrediunt̄ eos: qui bene eos preparauerunt expugnare.

¶ Cōcludit curādū eſſe de muris ⁊ ꝑꝑ quas cās.d. ꝙ ſi ea que dicta ſunt ſe hn̄t vt dictū eſt: manifeſtū eſt ꝙ nō ſolū circūponedi ſunt muri ciuitati: ſed ēt multū curandū eſt de eis vt hn̄ ſint diſpoſita ad ornatū ⁊ decorē ciuitatis: ſed etiā ad repellendas opportunitates bellicas aduerſarioꝝ ⁊ que nūc inuēte ſunt: ⁊ quas ↄtingit inueniri: ⁊ ad eos impugnādū. Sicut.n. inuadētes dāt diligenter qbus modis pn̄t ſuꝑgredi inuaſos vtētes inſtr̄is inuētis ⁊ tētātes inuenire alia: ſic cura dꝫ eſſe inuaſis quō poſſint ſe cuſtodire vtendo eis que inuēta ſunt: ⁊ q̄rendo nō inuēta ꝑ viā ꝓhibitaꝫ: ſi.n. inuadētes ſcirent inuadēdos hn̄ munitos eē ⁊ potentes reſiſtere nō multū conarent̄ eos inuadere a ꝑncipio. Nullus enim conat̄ ad illud quod credit eſſe impoſſibile vel ſimpliciter vel ſibi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum ꝟo multitudo ciuium in cōmeſſatōes diſtributa eſſe debeat. Menia ꝟo ſunt ꝑſidijs qbuſdā: ⁊ turribus ꝑ opportuna loca interpoſitis muniēda. Claꝝ eſt ꝙ res exigit aliquas cōmeſſationum in illis ipſis preſidijs collocari.

¶ Determinat de diſpōne hitationū q̄ ordinant̄ ad actus ꝑncipales: ⁊ ꝑmo diſpōnē eaꝝ que ordinant̄ ad quoſdam actus cōes oībus. Scḋo cū dicit. (Cū ꝟo ⁊c̄.) eaꝝ q̄ ordinant̄ ad act⁹ ꝑ̄ncipales quorūdā. Circa p̄ᵐ ꝑ̄ manifeſtat diſpōnem eaꝝ q̄ ordinant̄ ad cultū diuinū ⁊ ↄuiuia. Scḋo cuꝫ dicit. (Venaliū aūt ⁊c̄.) Eaꝝ q̄ ordinant̄ ad cōmutationē. Circa p̄ᵐ ꝑmo dat intentionē ſuā. Scḋo cū dicit. (Et hec qdē ⁊c̄.) proſeqt̄ur. In p̄ᵃ ꝑte dicit: qn̄ in ciuitate ꝑfecta neceſſarij ſunt muri: vt dictū eſt ꝑ̇us: ⁊ neceſſariū eſt eos eē diſtinctos ꝑ obſeruatoria ⁊ turres poſitas in locis opportunis ad defenſionē ⁊ ornatū. Adhuc aūt expedit cōitatē ciuilē ↄuiuia cōia facere: ⁊ expedit eā eſſe diſtinctā in eis: ſm̄ ꝙ qdā in ipſa inueniunt̄ excellētiores: qdā aūt minus excellētes habitationes diſpoſitas ad hꝫ cōuiuia diſpōet aliquis rōnabiliter ſm̄ ꝙ decet. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et hec qdem ꝑ hunc vtiqꝫ modū vident̄ cōſtituēda. Edeꝫ ꝟo deoꝝ: ac ꝑncipaliſſime magiſtratuū cōmeſſationes idoneū locū hēre debent: ⁊

bent: ⁊ eſidē ſacra quoqꝫ lex nō ſeparat aut rū ſum oraculi. Eſſet aūt talis locus: qſqꝫ ſuper‑eminentiā haberet: ⁊ ad edendā virtutē ſuffi‑ciēter: ⁊ ad vicinas partes ciuitatis excellētes.

¶ Proſequit̄ ⁊ circa hoc primo declarat quales debent eē ſcḋm ſe habitatiōes huiuſmodi. Scḋo cum dicit. (Eſſet vero ⁊c.) in cōparatione ad ciues. Circa primum p̄mo decla‑rat quales opꝫ eas eſſe interius. Scḋo cum dicit. (Decet aūt ⁊c.) quales exterius. Circa p̄mum eſt ꝯſiderandum: ꝙ oīa que hic ſunt ⁊ nos ⁊ operationes noſtre ex bonitate ⁊ munificētia diuina cauſant̄: ⁊ ideo tenemur ei ad reuerē‑tiam ⁊ honorem: cum aliter attribuere non poſſumus: re‑uerentia autem ⁊ honor per cultum exhibent̄ quē opꝫ fie‑ri in aliquo loco d̄terminato ad hoc: ⁊ ideo in ciuitate vni‑ta ex ſimilibus opꝫ eſſe aliquem vnum locum ad hoc or‑dinatum. ⁊ qꝛ antiquitus ciuiles conuiuia cōmunia facie‑bant temporibus ordinatis ad cultum diuinoꝝ: ⁊ ad reue‑rentiam diuinoꝝ: ideo habitationes ad ꝯuiuia erant eedē cū his que ordinabant̄ ad cultum diuinum. Dicit igitur philoſophus ꝙ habitationes illas que ordinant̄ ad cultū diuinoꝝ ⁊ ad conuiuia p̄ncipaliſſima ab antiquis ordina‑ta temporibus p̄dicti cultus expedit haberi locum conue‑nientem ⁊ excellentē: ita vt diſpō eius oſtendat preeminē‑tiam eius cui exhibet̄ cultus ⁊ reuerentia colentium: ad ipſum ⁊ vnū ⁊ eundē principalē in tota ciuitate. Ne ſi plu‑res eſſent occaſio diuiſionis ciuitatis: niſi in aliqꝫbus parti‑bus ciuitatis: lex que ordinat de cultu diuino determina‑uit eſſe aliquem talem habitationē ſeorſuꝫ vel aliquas de‑pendentes tn̄ ad primā ⁊ principalē in quibus cultus ex‑hibeat̄ alicui oraculo: vel Apollinis. vel vniuſcuiuſqꝫ al‑terius reſponſum ſcḋm opinionē gentilium: qui ſtellas opi‑nabant̄ quoſdam deos. Locus aūt iſte conueniens erit ſi bene fuerit diſpoſitus quantū ad duo. Primo qdēꝫ ꝙ ha‑beat rationem bene ſe habentem ad apparendam virtu‑tis. Scḋo ꝙ eminentior ſit reſpectu partiuꝫ ciuitatis. Ex ipſa.n. eminentia ſitus eius qui colit̄ ⁊ ex apparentia vir‑tutis diſpoſitio colentium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Decet aūt ſub hunc locū ꝯſtructionē fori eē talē: qualis in Theſſalia eius qḋ liberꝝ vocāt. i. ꝙ dꝫ eē puꝝ ab oī mercatu. Et neqꝫ opifices: neqꝫ agricolas: neque alios vllos tales illi ap‑propinquare: niſi a magiſtratibus vocarent̄.

¶ Declarat quales decet eſſe iſtas habitationes exterius: dicens: ꝙ expediens eſt ſub loco huiuſmodi habitationū: ⁊ ad meliorem cuentationē ⁊ ad educationem eſſe quen‑dam forum preparatum inter ipſas ⁊ reliquas habitatio‑nes: ꝙ quidem dicant debere eſſe liberꝝ vel ab immundi‑tijs ⁊ turpibus: vel qꝛ ibi exiſtentes ⁊ cōfugientes aliquā libertatē habeant: vel vtrunqꝫ: hmōi aūt locū opꝫ eſſe ſe‑gregatū ab oībus venalibus: qꝛ locus iſte locus vacatio‑nis eſt: ⁊ ideo opꝫ ipſum eſſe ſequeſtratum a tumultu. Ve‑nalia aūt non tractant̄ ſine tumultu. Et iterum locus hic ordinatus eſt ad virtutuꝫ exercitia. Negociatio vero que eſt circa venalia remota eſt ab hoc. Et iterum expediens eſt mercenarios ⁊ agricolas ⁊ alios tales viles quoꝝ ope‑rationes per ſe non ordinant̄ ad virtutes nō accedere ad locum hunc: niſi vocentur ab aliquo principū propter ali‑quā neceſſitatē: ſi locus iſte totaliter ordinatus eſt ad ex‑ercitia virtutum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſſet vero is locus gratior ſi ⁊ gymnaſia ſe‑nioꝝ in eo ſint ꝯſtituta. Decet.n. ſcḋꝫ etates di‑ſtribui hunc ornatū: ⁊ in iunioribus magiſtra‑tus quoſdā ꝯuerſari. Seniores aūt magr̄atib⁹ aſ‑ſiſtere. Pn̄tia.n. magr̄atuū an̄ oculos poſita gignit verā reuerentiā: liberaléqꝫ pudorem.

¶ Declarat quales oportet eas eſſe in comparatione ad ci‑ues: dicens ꝙ locus predictus bene gratioſus erit ⁊ cōue‑niens cultui diuino: ſi diſtinctus fuerit ſcḋm gradus perfe‑ctos: ita vt aliqua pars ordinet̄ ad gymnaſia ſenioꝝ exer‑cenda. Alia autem ad iuuenꝝ actus ſcḋm ordinem: ⁊ ſic p̄‑eminentia illius ad iſtum in diſpoſitione ⁊ ornatu ſꝫ pre‑eminentiam ſeniorum ad iuuenes. Rationabile.n. eſt lo‑cum habitationis ⁊ ornatum eius diſtinctum eſſe ſcḋm di‑ſtinctionē etatum: ita vt ipſa diſtinctio loci diſtinctioneꝫ reſidentium oſtendat: ⁊ expedit etiam ꝙ tempore p̄dicti cultus inter iuniores ſiant aliqui principantes ⁊ matrone apud principes reſidant: ſic.n. minus preter rōnem agunt iuuenes ex feruore iuuentutis: ⁊ mulieres ex mutabilita‑te eaꝝ. In preſentia enim ſenioꝝ cauſat̄ verecundia vera que eſt timor de turpi: ⁊ timor liberalis qui eſt turbatio ex fantaſia futuri mali que ſolēt retrahere magis mulieres ⁊ iuuenes ab operatione turpi. Differentia eſt inter timo‑rem liberum ⁊ ſeruilem: quia liber eſt quo aliquis timet amittere bonum honeſtum ⁊ ſcḋm rationem: ſeruilis autē eſt quo aliquis timet amittere bonum ſcḋm corpus: vel pa‑ti malum ſcḋm ipſum. Corpus enim ſeru⁹ eſt quodāmodo reſpectu anime. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Venalium autem rerū aliud forum eſſe de‑bet: ⁊ alio loco ſitum quo ⁊ a terra ⁊ a mari fa‑cilis ſit importatio omnium.

¶ Declarat diſpoſitionem habitationum que ordinantur ad cōmutationem dicens ꝙ foꝝ rerum venaliū opꝫ eſſe aliud ⁊ remotum a loco p̄dicto: qꝛ locus venalium locus tumultuoſus eſt: ⁊ locus p̄dictus ad vacationem ordina‑tus quietem exigit ⁊ expedit ꝙ habeat ſeorſum locum con‑gregatiuum bonoꝝ que a mari innitunt̄ ⁊ ſeorſum alioꝝ que ab ipſa regione: ⁊ vlterius in ſpāli ſcḋm diuerſitateꝫ ge‑neruꝫ reꝝ venaliū: ita ꝙ alia pars ordinet̄ ad pānos: alia ad calciamenta: alia ad alia: ſic.n. facilius expedient̄ com‑mutationes ſi ſciuerit vnuſquiſqꝫ locum determinatum ad vnūquodqꝫ cōmutabilium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū ꝓo multitudo ciuiū diuiſa ſit in ſacerdo‑tes ⁊ magr̄atus: decens eſt ſacerdotibus circa edes ſacras eſſe cōmeſſatiōes inſtitutas. Ma‑giſtratuū aūt qcunqꝫ de ꝯtractibus ius dicunt: ⁊ qui de accuſationibus cognoſcūt: ⁊ q circa vo‑catōes in ius ⁊ aliā hꝰ adminiſtrationē intēdūt: Et inſup qui edilitatis ⁊ vrbanaꝝ reꝝ curā ge‑runt iuxta foꝝ in loco celebri cōiqꝫ ſunt cōmeſ‑ſationes inſtituēde: talis eſt locus illius fori in quo neceſſaria venundant̄. Nā alteꝝ illud foꝝ ſupiori loco ſitū dēre eē diximꝰ ocioſuꝫ. Hoc aūt ad negocia reꝝ neceſſariarū deputari hunc eſidē ordinē i regiōe quoqꝫ imitādū eē dicim⁹.

¶ Declarat diſpōnem habitationum eoꝝ qui ſunt princi‑paliores in ciuitate dicens: qm̄ autem multitudo partiuꝫ ciuitatis diſtinguit̄ in ſacerdotes qui ordinant̄ ad cultuꝫ diuinum: ⁊ principes qui curant de ordine ciuili: opportu‑num eſt habitationē ſacerdotum ⁊ locum ad conuiuia ip‑ſorum ſituari iuxta ſacras edes ordinatas ad cultum diui‑num vt locus habitationis ipſoꝝ non ſit remotus a loco cultus ad quem ordinat̄: ⁊ qꝛ expedit eos habere locuꝫ ge

tum ꝓpter contemplationem in qua maxime debent viuere inter alios. Principes autem qui ordinantᷣ ad directionem contractuum ⁊ ad ſententiandum ſuper diſceptationibus ⁊ eiſdem: ⁊ ad ſcripturas ſententiaꝝ ⁊ vocationes ciuium ⁊ ad alias hmõi diſpenſationes tales: ⁊ qui ordinantur ad regulandū agros vel agreſtes: ⁊ qui ad regulandū corpus ciuitatis: ⁊ expedit habere habitationes forum cõmune: ⁊ in loco vbi cõiter ↄcurrunt plures: qualis eſt locus qui eſt circa foꝝ rerum venalium. Quia hic locus ordinatur ad neceſſarias cõmutationes quibus plures indigent. Locus autem ad cultum ordinatus qui eſt in ſuperiori parte indiget vacatione. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Sunt.n. magiſtratus qdã apud ruſticos quos alij cuſtodes: alij rectores appellãt: qbus ⁊ loca ad cuſtodiã regiõis ⁊ cõmeſſationes ſũt hiſdẽ i locis ↄſtituẽde: tẽpla quoqꝫ ꝑ agros diſtributa eſſe debent ꝑtim dijs: partim heroibus.

ℂ Declarat diſpoſitionem habitationū exterius in regione: dicens ꝙ ſimiliter in regione exterius opꝫ edes ⁊ habitacula diſpoſita ⁊ diſtributa eſſe ſm ordinationem ꝓportionalem ei que eſt in ciuitate. Sunt.n. in ipſa principes ⁊ magiſtratus quos opꝫ habere habitacula cõuenientia principatui ipſoꝝ ⁊ ad ornatum: ⁊ ad fortitudinem. Iterū opꝫ eſſe in regione edes cões in diuerſis partibus regionis vt opportunum eſt ad cuſtodiendum redditus ⁊ bona communia exterius collecta. Et iterum expedit in regione eẽ ſacras edes ſeu templa particularia in diuerſis partibus ſꝫ ꝙ opportunum eſt diſtributa. Aliqua qdem ad cultũ deorum: alia vero ad cultũ Heroum: qđ dicit ſm ↄſuetudinẽ gentilium q cultũ diuinũ exhibebãt aĩabus viroꝝ qui excellentes fuerunt in virtute heroica. ℂ Deinde cũ dicit.

ℂ Sed imorari nunc circa iſta ſupfluum eſt cũ ſint illa nõ difficilia cognitu: ſed magis factu. Dicere.n. voti eſt: euenire aũt fortune. Quapropter circa talia iſiſtere ad pñs omittamus.

ℂ Excuſat ſe a diligentiori ↄſideratione de his dicens: ꝙ de iſtis tanta ſunt dicta ⁊ reſtant dicenda plura. Sed imorari diutius in diligenter inquirendo ⁊ determinando de ipſis non eſt vtile ꝓpter facilitatem. Non.n. multum difficile eſt conſiderare quare oportet illa ordinare ſm rõnem: ſed facere ipſa magis difficile eſt ꝓpter raritatẽ eoꝝ que ad hoc ſunt neceſſaria. Determinare.n. talia ⁊ cõſiderare ſm intellectum eſt facere opus voti ſeu voluntatis. Ipſa autem fieri vel eſſe pendet ex fortuna magis: qꝛ bona diſpoſitio ciuium ⁊ abundantia bonorum exteriorum que ſunt neceſſaria ad predicta aliqualiter dependent ex ea: ⁊ ideo illa que vlterius poſſent conſiderari de ipſis pretermittuntur ad preſens.

DE repu. aũt ipſa ex qbus ⁊ ex qualibus ↄſtare dꝫ ciuitas q̃ beata ſit futura ⁊ recte gubernari dicẽdũ eſt: duo ſunt in qbus oĩs cõmendatio bñ agẽdi ↄſiſtit: vnũ vt ꝓpoſitum ac finis agẽdi recte ſubiaceat: aliud vt eas que ad illuꝫ finẽ ferant actiones inueniamus. Fieri.n. põt vt ⁊ cõcordent hec inter ſe ⁊ diſcordẽt. Nã qñqꝫ illđ ad qđ intenditᷣ recte iacet. Sed in actionibus ꝑ q̃s illo potiri credimus aberratᷣ. Qñqꝫ aũt oĩa ad finẽ diriguntᷣ: ſed finis ipſe eſt praue poſitus. Qñqꝫ ẽt in vtroqꝫ eſt error: veluti circa medicinã. Neqꝫ.n. quale aliqđ eẽ opꝫ ſani corpus recte iudicat iterdũ: neqꝫ ad ſubiectũ ſibi finẽ opera diriguntᷣ. Opꝫ autem in artibus ⁊ ſcientijs hec vtraqꝫ obtineri finẽ: ⁊ eas que ſunt ad finem actiones.

Lectio. IX.

ℂ Poſtq̃ inquiſiuit philoſophus de his que ſupponenda ſunt ad inſtituendã optimam rempu. ex parte finis ⁊ medie ciuitatis ipſius: tranſit nunc ad declarandū ex quibus ⁊ qualibus inſtituenda eſt optima ciuitas. Et circa hoc pmo ꝑmittit intentionem ſuam dicens: declarato que ſupponenda ſunt ad futuram optimam remp. nunc determinãdum eſt nobis de ipſa repu. ſ. ex quibus ⁊ qualibus iſtituẽda eſt ciuitas que debet ſollicitari ⁊ beneiudicare ſimpliciter. Scđo cũ dicit. (Cũ vero ⁊c.) proſequitᷣ. Et circa hoc primo oſtendit ꝙ illos ex quibus conſtituitᷣ optima ciuitas opꝫ eſſe ſtudioſos. Scđo cũ dicit. (Atqui hõi ⁊c.) declarat per quot ⁊ quomodo efficiuntᷣ tales: qꝛ non ſufficit in agibilibus ſcire qualem oꝫ eſſe vnumquẽqꝫ: quoniã bonum ⁊ ſtudioſum: ſed qualiter ↄtingit fieri talem. Circa ꝑmum adhuc pmo oſtẽdit qualem oꝫ eſſe ciuitatẽ optimam: qꝛ ſtudioſam. Scđo cum dicit. (Nobis autẽ.) ex hoc concludit: quales opꝫ eſſe ciues ex qbus cõponitᷣ: qꝛ ſtudioſos. Ciuis.n. diffinitᷣ per ciuitatem: ⁊ qꝛ ciuitas optima determinatᷣ per finem optimum; primo premittit quedam de ipſis. Scđo cum dicit. (Cũ autem ⁊). ex ipſis oſtendit que ſunt neceſſaria ad ciuitatem optimã: ⁊ qualem opꝫ eam eſſe. Circa ꝑmum ꝑmo tangit ea que reqrũtur: ad hoc ꝙ homo ſit optimus. Scđo cum dicit. (Quod igitur ⁊c.) qđ non oẽs homines eodẽ modo ſe habent ad illud optimum. Circa ꝑmum eſt intelligẽdum: ꝙ ſicut in vniuerſo inuenitᷣ duplex bonum. ſ. ſeparatum: ⁊ bonum ordinis: ⁊ bonũ ſeparatum maius eſt q̃ bonum ordinis: quod determinatᷣ per ipſum ſm Ariſt. 12. metaph. bonuꝫ autem perfectum ex iſtis bonis aggregatᷣ: ſicut in hoĩe q dicitᷣ vnus vniuerſum duplex inuenitᷣ bonum quodãmodo. ſ. ꝙ eſt finis ⁊ bonum ordinis eoꝝ que ad finem per finem determinantᷣ. Et perfectuꝫ bonũ hoĩs ex iſtis duobus bonis aggregatũ eſt. Hoc igitᷣ ſupponẽs dicit: quoniã duo ſunt per que ↄtingit oẽs homines eſſe bonos: ⁊ ſunt boni: ⁊ qui boni ſunt. Quoꝝ vnus eſt finis opationum rectus: ⁊ intentio ipſius recta. Aliud aũt eſt inuentio actionũ ⁊ organoꝝ ordinatoꝝ ad ipm finem. Optimum.n. vniuſcuiuſqꝫ conſiſtit in optimo fine eius. ⁊ in ordinatione aliorum ad ipm. Accidit aũt aliqñ iſta diſſonare ⁊ conſonare ad ſeinuicem. Diſſonare qdem qꝛ aliqñ finis bonus ponitur ⁊ intentio recta ad ipm ſubeſt. Peccatum aũt eſt i actione eoꝝ: que ad finem: vel in ordine. Aliqñ aũt econtrario illa que ordinantᷣ ad finem ſubſunt oĩa ⁊ recte ordinata: ſed finis poſitus ⁊ intentus malus eſt ↄſonare quideꝫ: qꝛ aliqñ contingit ꝙ peccatũ in vtroqꝫ ⁊ in fine: ⁊ in his q̃ ad ipſum: ſicut circa medicinã accidit aliqñ: ꝙ medicus non recte iudicat quale ↄtingit fieri corpus quod conualeſcit: ⁊ ad quẽ terminum ſanitatis ↄtingit ipſum deduci. Nam ẽt bene accipit illa vel ordinat que deducit ad ſuppoſitum terminum ſanitatis. Aliqñ aũt vtrunqꝫ recte accipit rectum ponens ⁊ intendẽs finẽ: ⁊ ea que ſunt ad ipm recte ordinans: hoĩes vero in oĩbus artibus ⁊ ſciẽtijs ⁊ vlr virtutibus ⁊ finaliter intendunt optimum in illis: ⁊ ideo opꝫ ſi debeant fieri in illis optimi attingere ad ambo: pꝛta ad finem rectum ⁊ ad ordinationem actionũ ⁊ organoruꝫ que ad finẽ. Apparet igitᷣ ꝙ in qualibet arte ⁊ ſciã ſpeculatiua vel practica homo eſt optimus per finẽ optimũ: ⁊ ea que ad ipſum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Qđ igitᷣ bñ viuere ac felices eẽ oẽs cupiunt

manifeſtum

manifeſtū eſt: ſ; alijs poteſtas eſt adipiſcēdi: alijs nō: ꝓpter fortunā aliq̄z vel nāz. Opus ē eni adiumētis qbuſdā ad bn̄ viuēdū. Minoribus qdē illis qui melius diſpoſiti ſunt. Maioribus aūt qui peius. Alij vō ſtatim nō recte querunt felicitatem cum poſſint.

¶ Declarat ꝙ nō oēs homies eodē mō ſe hn̄t ad ſuū optimū ſeu felicitatē dicens: ꝙ manifeſtū eſt ex ſe ꝙ oēs homies nāliter appetūt bn̄ viuere. Oia eni nāliter appetūt ſuā pfectionē. Sed nō oībus hoībus ineſt eq̄liter habilitas ad adipiſcēdū hoc: ſed qdā ſunt diſpoſiti bn̄ ad acqrēdū eā. Quidā aūt indiſpoſiti aut pp māz: aut pp nālē cōplexionē per quā inclinaꝛ ad opationes inordinatas: aut pp formā: qꝛ aliquid bonoꝝ fortune que ſunt neceſſaria deficit eis. Indiget eni debēs felicitari ⁊ bn̄ viuere inclinatione nāli ad hoc ⁊ ſucceſſu aliquo in exterioribus bonis. Siqdē puatū oīb⁹ bonis fortune impoſſibile eſt bene operari. Sed illi qui meli⁹ diſpoſiti ſunt ex natura ad hoc: minori indigent ſucceſſu. Qui aūt minus: ampliori. Aliq etiā ita depraua ti ſunt per cōſuetudinē vel aliquid aliud ꝙ q̄uis iclinenꝛ ex nā ad felicitatē ⁊ bn̄ viuere: nō tn̄ recta via vel mō q̄rūt eā: ⁊ ita ꝙ aliq nō feliciteꝛ pōt ꝯtingere: aut qꝛ nō recte ponit felicitatē: aut qꝛ non recte querit que ad ipſaꝫ: aut pp vtrāqꝫ. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Cū aūt ꝓpoſitū noſtrū ſit optimā rēp. videre. Ea vō eſt p quā ciuitas optime guberneꝛ. Optime aūt gubernaꝛ ſi felicitatē maxie recipiat. Manifeſtū ē ꝙ qd ſit felicitas latē nō dꝫ.

¶ Declarat q̄lē opꝫ eſſe optimā ciuitatē. Et pmo oſtdit: ꝙ ad hoc pmo neceſſariū eſt preintelligere qd eſt ipſa felicitas. q. pmittēs intētū. Scdo cū dicit. (Dicimus aūt ⁊c.) declarat illud. In pma pte dicit: qꝛ ꝓpoſitū intētionis noſtre eſt ꝯſiderare de optima rep. q̄lis ſit. Optima aūt reſp. eſt ſm quā ciuitas optime gubernat ⁊ viuit. Ciuitas aūt optime gubernat ⁊ viuit que attingit ad felicitatem optimaꝫ. Et iō opꝫ nos pcōſiderare illud: per qḋ determinaꝛ. Ciuitatē aūt ſeu remp. optimam per felicitatē determinamus: vt dcm̄ eſt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Diximus aūt in ethicis ſi mō illoꝝ libroꝝ vtilitas vlla eſt opationē eē ⁊ vſum virtutis pfectū. Et hunc nō ex ſuppōne: ſ; ſimplr̄.

¶ Declarat intentū. Et pmo pmittit diffinitionē felicitatis ⁊ eā explanat. Scdo cū dicit. (Vteꝛ aūt ⁊c.) oſtēdit qualē opꝫ eſſe ciuitatē optimā. Circa pimū primo pmittit diffinitionem felicitatis in alijs poſitam dicens: ꝙ ad manifeſtationē intēti diximus ⁊ determinauimus in libro ethicoꝝ. Siqdē ea que determinata ſunt bene vtilia ſunt ad ꝓpoſitū. Felicitatē eſſe opationē ⁊ vſum virtutis pfectū ſimplr̄: nō ex ſuppoſitione felicitatis qdē eſt opatio: qꝛ habitus in potētia eſt ⁊ impfectus. Felicitateꝫ aūt pfectū bonuꝫ dicimus: virtutis aūt qꝛ virtus eſt que habentē pficit ⁊ opationē eius bonam reddit. Felicitas aūt bonū homīs eſt pfectū. ergo ſm virtutē eius. Vſus aūt pfectus eſt: qꝛ vna opatio ſola nō facit hoīem felicē: ſed multe ⁊ ꝯtinue. Continuatio aūt alicuius actus vſus pfectus eſt illius pfectus ſm ꝙ vſus eſt idē qḋ exercitiū. Vn̄ iſta diffinitio eadē eſt ſm rē ei que poniꝛ p ethicoꝝ. qua dicꝛ qḋ eſt opatio homīs ſm virtutē pfectaꝫ ⁊ in vita pfecta: ita vt ꝙ poniꝛ hic vſus pfectus ſit ideꝫ ei ꝙ ibi dicꝛ in vita pfecta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dico āt ex ſuppōne que neēaria ſunt. Simpliciter aūt qḋ in ſeipo cōmēdationē hēt: veluti circa res iuſtas iudicare: pūire: ſupplicio afficere a virtute qdē eē. Sꝫ ex neceſſitate cōmēdationē que hꝫ ex cōpulſione. Eligibili⁹ nāqꝫ foret nullo tali indigere: neqꝫ hominē: neqꝫ ciuitatē. At eni ad honores ⁊ opes ſimplr̄ ſunt optime actiones. Nā alterū qdē illud mali alicuius electio eſt: he aūt ꝯtra. Effectiones eni bonorum ſunt ⁊ generationes.

¶ Explanat vltimā particulā: ſ; nō ex ſuppōne. Ad cuius euidentiā eſt intelligēdū ꝙ finis ſm ſe rōnē boni habet. Eoꝝ aūt que ordinanꝛ ad ipm quedā ſunt que rōneꝫ boni de ſe hn̄t aliq̄z ⁊ aliquā ex ordine ad finē: ſicut medicina dulcis. Alia vō que ſm ꝙ hꝫ rōnē boni ⁊ eligibilis nō hn̄t: ſed tn̄ ex ordine ad finē: ſicut medicina amara. Secundū ſe eni eligibilis nō eſt: ſed ꝓpter ſanitatem tn̄. Et pma bona dicunꝛ ſimplr̄ bona. Scāda aūt bona dicuntur ex hoc ſolū neceſſaria. Dicit igiꝛ ꝙ operationē bonaꝫ ex ſuppōne dico que neceſſaria quidem eſt ad fineꝫ: ſed ſm ſe rōnem boni non habet. Simplr̄ aūt bonam dico que ſm ſe rōnē boni hꝫ: nō tn̄ ex fine in actōibus iuſtine. Snie eni ꝯdēnandoꝝ: ⁊ ſupplicia ⁊ punitōes eoꝝ ꝓcedunt a v̄tute iuſtitie ⁊ neceſſarie quidē ſunt in ciuitate: qꝛ aliter nō ſaluareꝛ ciuitas: nec cōicatio ⁊ rōnē boni habent: qꝛ neceſſarie. Scdm ſe aūt eligibiles non ſunt abſolute. Eligibilius eni eſſet ſi cōtingeret ꝙ hoīes vel ciuitates talibus nō indigerēt. Sꝫ actōes que ſunt circa honores ⁊ circa abundantiā exterioꝝ ſunt ſimplr̄ eligibiles ⁊ ſm ſe. Rōnē aūt q̄re pme ſunt eligibiles: ⁊ nō iſte tāgit. Dicens ꝙ electio iniaꝝ ⁊ ſupplicioꝝ alioꝝ hꝫ in ciuitate eſt electio alicui⁹: ꝙ malū eſt ſm ꝙ hꝫ: ſ; in ordine ad fineꝫ. Electio aūt eoꝝ que circa honores ⁊ circa diuitias ⁊ actōes eoꝝ ꝯ̄rio eſt electio cuiuſdaꝫ boni ſm ſe: qꝛ ſunt diſpōnes quedā ad bonū ⁊ gnōnes eius. Honor enim diſponit ⁊ factiuus eſt boni ſm aīam inq̄ntū aliquis propter honorē operaꝛ magna ⁊ honorabilia. Diuitie auteꝫ ſunt factiue boni ſm corp⁹ pncipalr̄. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Studioſus eni vir ⁊ paupꝫtate: ⁊ morbo: ⁊ alijs fortune aduerſitatibus laudabilr̄ vtitur. Veruntamē felicitas in ꝯtrarijs exiſtit. Nam ⁊ hoc determinatū fuit i ethicoꝝ libris: ꝙ talis ē ſtudioſus cui p v̄tutē bona ſunt ſimplr̄ bona.

¶ Declāt ex dictis q̄lē opꝫ eē ciuitatē optimā. Et circa h̄ p ipſe declāt q̄liter ipſe ſtudioſus vtiꝛ bonis pdictꝭ vtriſqꝫ. Scdo cū dicit (Pꝫ āt ⁊c.) declāt ꝙ vſus iſtoꝝ q ē ſꝫ v̄tutē ſtudioſus ē. Tertio cū dicit. (Nec tū aūt ⁊c.) ex dictis ꝯcludit q̄lē opꝫ eē ciuitatē optimā. In p⁹ pte dicit ꝙ vir ſtudioſus q v̄tutē pfectā ⁊ appetitū ordinatū hꝫ bene vtiꝛ his q̄ ſm ſe rōnē boni nō hn̄t. Sūt tn̄ ordinabilia in finē: puta paupꝫtate ⁊ egritudie: defectu amicoꝝ ⁊ hꝫ: ſm illud qḋ beatū ē ⁊ pfect⁹ ē in vſu ꝯ̄rioꝝ: puta diuitiaꝝ: ⁊ ſanitatis: ⁊ amicoꝝ. Meliorē. n. opōnē facit ex ſuppōne iſtoꝝ: qꝛ ſm ꝙ determinatū ē a nobis in ſmonib⁹ moralib⁹ ad eudemū. Bon⁹ ⁊ ſtudioſus ē cui ſimplr̄ bona ſunt bona pp ipſaꝫ v̄tutē. Cui āt ſimplr̄ optia nō ſūt optia nō eſt bon⁹ vl ſtudioſus: quēadmo̅ neqꝫ eē ſan⁹ vir cui ſana ſimplr̄ nō ſūt ſana. Sꝫ ſanitas ⁊ diuitie ſm ſe rōnē boni habent. ergo bene vtetur eis ſtudioſus propter virtuteꝫ. ſtudioſus etiam ſm rectā rōnem vtitur omnibus datis: qꝛ per rōneꝫ opaꝛ. Rō aūt recta dicit: ꝙ vtaꝛ vnoquoqꝫ ſm ꝙ ꝯtingit melius ad fineꝫ. Si igiꝛ paupꝫtas ⁊ egritu-

do ⁊ eoꝝ ꝯtraria ordinabilia ſunt in felicitatem vteꝛ ſtu
dioſus iſtis ꝑaupertate ⁊ diuitijs meliori mõ:quo cõtingit
ad ipſas. Silr ⁊ eoꝝ oppoſitis. Sed paupertate aut egritu
dine ſuppoſitis minus ꝑfectas faciet oꝑatiões eaꝝ ſm ſe
nõ ſint bona. Diuitijs aũt ⁊ ſanitate ſuppoſitis perfectio
res:qꝛ ſm ſe rõnez boni hñt. ſicut bonus coriarius ex co
rio dato meliores calceos facit quos ꝯtingit facit: ſed ex
meliori meliores: ex peiori aũt peiores. ¶ Eſt ãt itellige
dũ ad euidẽtiã dictoꝝ ⁊ dicendoꝝ iã ꝙ felicitas ꝑ ſe nõ
exiſtit in bonis exterioribꝰ puta in diuitijs: nec ẽt in vſu
eaꝝ in ipſis qdẽ exiſtit ꝑ ſe:qꝛ felicitatẽ nullus querit ꝓꝓ
aliqd aliud. diuitias aũt querũt ꝓꝓ aliud: vt ꝓꝓ neceſſitatẽ
vite: vel ꝓꝓ oꝑationez ṽtutis. ergo in ipſis nõ exiſtit ꝑ ſe.
In vſu aũt eaꝝ ꝑ ſe nõ ꝯſiſtit: qm̃ optimus vſus diuitiarũ
q eſt in ꝯſumendo eas: vt dicit Ariſto. ꝑmo rhetorice: vi
detur ordinari ꝑ ſe imediate ad bonũ corporis: puta ad ſu
ſtẽtationẽ nãe: vel ſaltez ad aliud ordinatur. felicitatẽ aũt
nõ dicimus ad aliud ordinari. Et adhuc felicitas oꝑatio
ṽtutis ꝑfectiſſime eſt. Bonꝰ aũt vſus diuitiaꝝ nõ eſt ope
ratio ꝑfectiſſime ṽtutis: qꝛ liberalitas ſeu magnificentia
quaꝝ eſt oꝑatio non ſunt ꝑfectiſſime ṽtutes. ſed pruden
tia aut ſapia magis. ergo in vſu ipſaꝝ nõ ꝯſiſtit ꝑ ſe feli
citas. opz tñ ipſas p̃exiſtere ipſi felicitati. Felicitas eniz ꝯſi
ſtit in optima oꝑõne intellectuali ꝑ ſe. Ad oꝑationez aũt
optimã quãcũqz ſeu ſpeculatiuã: ſeu practicã opz ꝓſuppo
nere ꝯſiſtẽtiã ſubiecti ⁊ bonã diſpõnem. Cõſiſtẽtia aũt ⁊
bona diſpõ nõ ſunt ſine ſuppõne eoꝝ que ſunt neccia ad
vitã ⁊ bonã diſpõnem que ſunt diuitie ſeu bona exterio
ra. ergo diuitias nece eſt p̃exiſtere felicitati taz ſpeculati
ue ꝙ̃ practice: q̃uis alia rõne ſpãli ſint ꝑnecessarie practi
ce ſeu ciuiles. Qd aũt eſt ꝑneceſſariũ ad aliqd: videtur ordi
nari ad ipz ſicut ad finẽ ⁊ ſicut inſtrm̃ ad operationẽ. Et
iõ diuitie ordinantur ad felicitatẽ ſicut ad finẽ: ⁊ ſicut orga
nũ ad oꝑationẽ. Ea aũt que ordinantur ad finẽ vel ſe hñt
ad aliud: ſicut organuz ad oꝑationẽ opz eſſe cõmẽſurata
ſeu ꝓportiõata fini ſeu actiõi: ⁊ nõ excedere vel deficere
a media rõne. Diuitias igitur quas neceſſe eſt p̃exiſtere fe
licitati opz eſſe cõmenſuratas ei: ita nec maiores nec mi
nores querantur ꝙ̃ ſint neceſſe ad ipſam. maiores tñ exi
guntur ad practicã ſeu ciuilẽ ꝙ̃ ad ſpeculatiuã. Ad ſpecula
tiuã eniz ſufficiunt ſm ꝙ vtiles ſunt ad ſuſtẽtationẽ vite
⁊ bonã diſpõnẽ corporis. Ad practicã aũt ſeu ciuilẽ exigũ
tur ad hoc: ⁊ ad expeditionẽ operationũ practicaruz ſeu
ciuiliũ ⁊ q̃to ꝑfectior eſt: tãto maiores. Et ſi a p̃dicta cõ
menſuratione ſuperexcedãt: aut totalr tollunt felicitatẽ: aut
ſaltẽ diminuãt ipſam: ſicut tãta põt eſſe magnitudo fiſtu
le ꝙ peior erit fiſtulatio: ⁊ adhuc tãta ꝙ penitus nõ erit.
Silr ſi deficiãt a mẽſura ſm quã ſunt neceſſarie diuitie
ad ꝑfectã felicitatẽ: ſm aliquid parũ diminuẽt ipſaz. Si
aũt ſm multũ totaliter tollẽt: ſicut ſi minor ſit fiſtula ꝙ̃
que nata eſt moueri a fiſtulatore: parũ debilior erit fiſtu
latio. ſi aũt multũ: oĩno nõ erit. ſic igitur felicitas per ſe nõ
exiſtit in diuitijs nec in vſu eaꝝ per ſe. Uerũtamẽ ipſe ⁊
vſus earuz qui nõ eſt ſine ipſis ſunt ꝑneceſſaria ad ipſam
ſm quãdã mẽſurã ⁊ ꝓportionẽ: a qua ſi deficiant ſm mi
nus ⁊ parũ: minus perfecta erit felicitas. Et hoc intende
bat Ariſtoteles qñ dixit ꝙ ſtudioſus vteꝛ paupertate ⁊
egritudine bene vt ꝯtingit. Quod aũt beatuz in ꝯtrarijs
eſt. Si aũt multũ non erit oĩno: eodẽ aũt mõ ſe hẽt. Et ſi
excedat ſm maius a p̃dicta menſura. Utruz aũt neceſſa
rium ſit eas p̃exiſtere per ſe vel per alterũ: vel ſicut pro
prias vel ſicut cões nõ refert ad ꝓpoſitũ: dũ p̃exiſtãt ſm
hoc ꝙ cõmẽſurate ſunt. Ille tñ modus p̃exiſtẽdi vel pre
habendi eas eligibilior videtur: quo habentur ſm hoc ꝙ ne
ceſſarie ⁊ cõmẽſurate ſunt ipſi fini: ⁊ quo impediuntur ho
mines a rectitudine oꝑatiõis ſiue ꝑ affectũ ſiue per ſolli
citudinẽ inordinatã circa eas. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Patet aũt ꝙ ⁊ vſus iſtos neceſſariũ eſt ſtu
dioſos ⁊ bonos eẽ ſimplr. Quapropter exiſti
mant oẽs externa bona cauſaz eſſe felicitatis:
Ceu ſiquis bene pulſandi cauſam putat eſſe
lyram magis ꝙ̃ artem.

¶ Declarat ꝙ vſus predictos opz eſſe ſtudioſos dicẽs: ꝙ
manifeſtũ eſt ꝙ neceſſe eſt vſus predictoꝝ bonoꝝ. ſ. diui
tiaruz ⁊ ſanitatis ⁊ hꝯ ſtudioſos eſſe ⁊ bonos: qꝛ vſus qui
ſunt ſm ṽtutẽ ſtudioſi ſunt ⁊ boni. ſed vſus p̃dictoꝝ bo
noꝝ a ſtudioſo per ſe a virtute ſunt. Studioſus. n. ſm ꝙ
hꝯ ṽtuoſus eſt. g oz vſus p̃dictos ſtudioſos eẽ ꝓꝓ qð cre
dũt bona extrĩſeca: quoꝝ vſus ſtudioſus ẽ: ⁊ a virtute eẽ.
Silr cãs felicitatis que eſt operatio ſm ipſam. exiſtimã
tes ſicut ſi aliquis exiſtimaret ꝙ lyra eſſet cauſa bene ci
tharizandi magis ꝙ̃ ars. hoc inconueniens eſt. Ars enim
principalis cauſa citharizandi eſt vt vnde ꝑncipiuz ⁊ ra
tio motus: lyra aũt ſicut materia vel organũ motum ab
arte. Silr virtus ſeu rõ ꝑncipiũ eſt felicitatis: ſicut vnde
motus vel ratio: bona autez exteriora ſicut materia vel
organum motum ab illis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neceſſariuz eſt ꝙ ex his que dicta ſunt alia ſub
eẽ: alia parare legis poſitorẽ. Ex quo ſm vo
tum optamus ꝯſtitutionẽ ciuitatis in his quo
rũ dña eſt fortũa: dñam eni illã poſuimꝰ. Sz
ſtudioſam eẽ ciuitatẽ non eſt fortune opus: ſz
ſciẽtie ac electõis. Atq ſtudioſaz eẽ ciuitatẽ eſt
ciues illos q in rep. verſantur eẽ ſtudioſos.

¶ Concludit qualẽ oporteat eſſe ciuitatẽ optimã dicens.
Si ciuitatez optimam oportet felicitari: felicitas autem
eſt operatio vel vſus perfectus ſm virtutem: vſus autez
perfectus ſz virtutẽ eſt vſus bonoꝝ operum a ſtudioſo.
Neceſſariũ eſt ipſam ciuitatez: quã ſm votũ querimus
optimã habere abundantiã bonoꝝ exterioꝝ: quoꝝ vſus
neceſſarius eſt: ⁊ ipſam eſſe ſtudioſam: ſi vſuz oportet eẽ
ſtudioſum: quoꝝ primũ neceſſe eſt preexiſtere: cuius for
tuna eſt domina. Dicimus enim ipſam eſſe dominaz hu
iuſmodi bonoꝝ. Scðm aũt opz legiſlatorẽ ꝓcurare ꝑ di
ſciplinam ⁊ ꝯſuetudinẽ. ſ. ipſam eſſe ſtudioſam. Studio
ſitas eniz ciuitatis nõ eſt opus fortune: qꝛ ſm rõnem eſt:
⁊ fortuna eſt cauſa p̃ter rõnem. Sed eſt oꝑatio ſcie diri
gentis ⁊ electiõis inclinãtis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nobis aũt oẽs ciues participes ſunt reipu.
Hoc igitur cõſiderandũ eſt q̃o vir fiat ſtudio
ſus. Nã ſi recipiatur oẽs eẽ ſtudioſos: non autẽ
ſingulos ciuiũ: ſic foret optabilius. Sequitur
enim ad ſingulos eſſe: ⁊ omnes eſſe.

¶ Declarat ex dictis quales opz eſſe ciues: qm̃ ſtudioſos
dicens: ꝙ ciuitas ſtudioſa non eſt niſi quia ciues partici
pãtes reipublice ſtudioſi ſunt. Ciuitas enim nõ eſt aliud
ꝙ̃ cõitas quedã ciuiuz ſm aliquã rõnem. Si ergo ciuita
tem optimã opz ſtudioſam eſſe vt ꝓbatum eſt: opz oẽs ci
ues in ea ſtudioſos eſſe. Nos eni ſupponimus nunc qð in
optima ciuitate oẽs ciues participãt republica. Et iõ vlte
rius cõſiderandũ eſt nobis qualiter ciuis fiat ſtudioſus:
q̃uis aũt bonũ ⁊ eligibile ſit vnũquẽqz diuiſiz ſtudio
ſum eſſe. Melius tamẽ ⁊ eligibilius eſt ſi contingat oẽs
collectim eſſe ſtudioſos. Quia illud qð eſt poſterius ſm
viã gñationis perfectius ⁊ melius eſt in bonis ⁊ eligibili
bus: eo

libus: eo q prius eſt ſi actus bonus melior eſt potētia ad ipſum. Sed oēs collectim eſſe ſtudioſos aſſequitur ſm viam generatiōis ei qḋ eſt vnūquēqz diuiſim ſtudioſuz eſſe vtroqz exiſtēte eligibili ⁊ bono. Ergo melius eſt ⁊ eligibilius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui boni qdē ⁊ ſtudioſi fiūt propter tria. Sūt aūt hec tria: natura: mos: ⁊ ratio.

¶ Declarat p quot ⁊ quō efficiant̄ boni ⁊ ſtudioſi. Et circa hoc declarat p̄mo p quot ⁊ que efficiunt̄ tales. Scḋo cū dicit. (Natura igit̄ q̄les eſſe opz ⁊c̄.) quales opz eſſe eos ſm hoc. Circa p̄mūz p̄mo pponit per quot ⁊ que efficiunt̄ ſtudioſi. Scḋo cū dicit. (Etenim naſci opz ⁊c̄.) declarat. In p̄ma parte dicit: q viri fiunt boni ſm virtutē: ⁊ ſtudioſi ſm rōnē p tria. Iſta aūt tria ſunt nālis diſpoſitio ad virtutē. Et illud qḋ eſt ſm rōnem. Et ꝯſuetudo in opatiōe. Et etiā ratio dirigens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Etenim naſci oportet primum: ceu hominē ⁊ non aliud animal: ⁊ ſic quale aliquem ſcḋm corpus ⁊ animam.

¶ Declarat: ⁊ p̄mo q nā faciat ad hoc. Scḋo cū dicit̄ (Quedā ēt ⁊c̄.) Qḋ ꝯſuetudo. Tertio cū dicit (Cetera igit̄ ⁊c̄.) Qḋ rō. In p̄ma pte dicit: q debētē fieri bonū ⁊ ſtudioſuz opz eē diſpoſitū a nā p̄ᵒ: oībus eni que fiūt nā vel arte oꝫ ſupponi māā ⁊ bonā aptitudinē eiᵒ: ſi qḋ recipit̄ in alio recipit̄ p modū recipiētis: ⁊ iō debētē ſibi bonū ⁊ ſtudioſum opz eē bñ natū ad hoc: puta q ſit hō hñs intellcm̄ ⁊ rōnē: ſ nō aliqḋ brutū irrōnale. Et vlteriᵒ ſic exñs hō ſit bñ diſpoſitᵘ ſm corpᵘ: ⁊ p ꝯñs ſm aiam. Bñ eni diſpoſiti ſm corpᵘ: bñ diſpoſiti ſunt ſm aiam vt in pluribᵘ. Si eni aīa ſm ſe vniᵘ rōnis ſit ſm ſpēm in oībᵘ ⁊ hoībᵘ ⁊ nō ſuſcipiat intenſionē ⁊ remiſſionē: cū ſit forma ſubalis: diuerſitas opōnū ipſiᵘ ⁊ ppietatū erit pp diuerſitatē corpoꝝ ⁊ materie: vel alicuiᵘ extrinſeci alteriᵘ. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quedam etiam naſci nulla vtilitas eſt: mores enim mutari faciunt. nam aliquam per naturam ad vtrūqꝫ apta per mores ad peius vel ad melius conuertuntur.

¶ Declarat q ꝯſuetudo ad hoc faciat dicēs: q quoſdā homines nō eſt vtilitas naſci: hoc eſt ex natiuitate non ſunt diſpoſiti ad bonū: nec ad opᵘ intellectus: p ꝯſuetudinem aūt trāſmutant̄. ſunt eni qdā q p nām indr̄nter ſe habēt ad v̄tutē ⁊ ad ꝯ̄riū: per ꝯſuetudinē aūt in opatiōe reſpcū alterius determinant̄ ad alterū: puta vel ad meliᵘ vel ad deteriᵘ. Sed illi q bñ diſpoſiti ſunt ad v̄tutē: puta ꝯſuetudine: indigēt in operatiōe ad hoc vt fiāt boni: qui aūt ad vtrūqꝫ equalr̄ nati ſunt: ampliori indigēt: qui aūt ad contraria inclinant̄ ex nā: nō poſſunt fieri boni aut cum difficultate ⁊ multa ꝯſuetudine. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cetera igit̄ aīalia maxime viuūt ſm naturā: parum vō aliqd ⁊ ſm mores. Homo autē ⁊ ſm rōnem: ſolus enim rōnē hēt. Itaqꝫ opz hec ſimul concordare: multa eniꝫ preter mores ⁊ p̄ter nām agūt homines propter rōnē: ſi pſuadeat̄ melius eſſe aliter agere.

¶ Declarat q rō dicēs: q alia aīalia ab hoīe ſola nāli inclinatiōe: hoc eſt memorꝯs ⁊ imaginatōibᵘ agūt actiōes ſuas: quedā aūt parua ſm q̄titatē agūt aliquas actiōes p ꝯſuetudinē: ſicut illa que bonā eſtimatiuā hñt: vt canis: equus: ⁊ ſimia. Homo vō actiōes ſuas dirigit rōne: ſolus eni inter aīalia rōnē hēt: p quā determinat̄. Quare hoc opz ꝯſonare inter ſe. ſ. nām: ꝯſuetudinē: ⁊ rōnē. ſemp eni poſterius preſupponit p̄us: multa enim ſunt que agūt homines p̄ter nām ⁊ ꝯſuetudinez pp̄ter rōnem: ſi ſuadeat̄ ab illa ꝯ̄rariū eſſe melius: ſicut in ꝯtinente apparet: qui q̄uis inclinet̄ ad pſequutionē paſſiōis: ſequit̄ tn̄ rōnem pſuadentem contrarium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Natura igit̄ quales eſſe oꝫ eos: qui legū poſitori ſint perituri determinatū eſt prius. Reliquū opus eſt iam diſcipline: quedam aſſueſcēdo diſcunt̄: quedam audiendo.

¶ Declarat quales opz eos eſſe. Et p̄mo ꝯtinuat dicta ad dicēda. Scḋo cū dicit. (Cū vō.) Proſequit̄. In p̄ma pte dicit q p̄us determinatū eſt q̄les opz eſſe ſm nām futuros ſtudioſos ⁊ bonos: vbi dcm̄ eſt q̄les opz eſſe bene gubernātes: nūc aūt ꝯſiderādū eſt nobis quales opz eē ſm diſciplinā: ad quā reducunt̄ ꝯſuetudo ⁊ ratio. addiſcunt enim aliqua per aſſuefactionez: aliqua aūt audientes ratiocinantem alium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū vō omnis ſocietas ciuilis conſtet ex imperantibᵒ ⁊ parētibᵒ hoc iam conſiderandū eſt: vtrū alios eē opz qui imperant: ⁊ alios qui pareant an eoſdem: patet enim q ⁊ diſciplina ſm hanc diuiſionem ſequi debebit.

¶ Proſequit̄. Volens aūt oſtēdere quales opz eſſe ciues ſm diſciplinā: qm̄ in ciuitate in qua ſunt qdā p̄ncipantes ⁊ quidā ſubiecti p̄mo inqrit: vtrū eandez oporteat eſſe diſciplinā p̄ncipantiuz ⁊ ſubiectoꝝ in optima ciuitate. Secundo cū dicit. (Cuꝫ vō ciuis.) proſequit̄ p̄ncipale intentum. Et circa hoc p̄mo p̄mittit intētionē ſuā ⁊ modū ꝯſiderādi. Scḋo cuꝫ dicit (Si q̄.) proſequit̄. In p̄ma parte dicit: q oīs ciuitas cōpoſita eſt ex p̄ncipātibᵒ ⁊ ſubiectis. in oībus enim que ex pluribᵒ ꝯſtituta ſunt: ſiue natura ſiue arte ex qbᵒ eſt vnum aliqḋ cōmune ſiue ex ꝯiunctis ſiue: ex diuiſis videt̄ eē p̄ncipās aliqd ⁊ aliqd ſubm: ſicut dīſuz eſt in p̄ᵒ huiᵘ: ꝯſiderādū eſt a nobis iam: vtrū expedit in ciuitate optima aliquos ⁊ diuerſos eē p̄ncipātes ⁊ ſubtos per vitā: aut eoſdē ſm ſuppoſitū d̄ntes ſm aliqū diſpōnē: qꝛ manifeſtū eſt q ꝯ̄iter ſe hēbit huic diuiſiōi diſciplina ipſoꝝ: de qua intēdimus nūc. Si eniꝫ omnino ſint diuerſi p̄ncipātes ⁊ ſubiecti ⁊ diſciplinā oportebit eē aliā. ſi aūt idē eandē pportionaliter. Cuius ratio eſt: qꝛ illud per qḋ determinant̄ principans ⁊ ſubiectuz eſt diſciplina recta in ordine ad operationem. diuerſitas aūt vel vnitas determinatoꝝ eſt ſm vnitatem vel diuerſitatez determinātiū. Si igit̄ p̄ncipantes ⁊ ſubiecti diuerſi ſunt oīno ⁊ diſciplina ipſoꝝ diuerſa erit: ſi ydez ⁊ eadem proportionaliter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si ergo differrēt alteri ab alijs tm̄: q̄tū dijꝫ ⁊ heroes ab hoībᵒ differre putant̄: vt p̄io ſtatim corpore ac poſtea aīo lōge āñcellerēt: ac manifeſte idubitateqꝫ appareret eoꝝ ſupeminentiaꝫ: claruꝫ eſt q ſemp eoſdē iſtos melius foret imperare: alios vō parere.

¶ Proſeq̄t̄: ⁊ p̄ᵒ inqrit vtrū expedit eoſdē eē p̄ncipātes et ſubtos aut nō. Secūdo cū dicit. (Itaqꝫ ⁊ diſciplina ⁊c̄.) Ex hoc ꝯcludit pportiōale de diſciplina. Circa p̄mūz p̄ᵒ oñdit: vbi expedit eoſdem p̄ncipari ſemp ⁊ alios ſubyci. Scḋo cū dicit (Sꝫ cū facile.) Declat qḋ cōiter meliᵘ eſt ⁊ magis neccūz eoſdē eē p̄ncipante ⁊ ſubiectos in alio et alio tpe. Circa p̄mū intelligēdū eſt p̄us q p̄ncipās ſe habet ad ſubm ſicut agens ad paſſiuꝫ ⁊ mouēs ad motū: p̄ncipantis enum eſt mouere ⁊ dirigere ſubiectū: ſubiecti vō

moueri ⁊ dirigi ſm ꝙ hõ. Mouēs aūt ⁊ agēs ſm ꝙ tale excellenti⁹ eſt paſſo ⁊ moto ſm ꝙ hõ: qꝛ illud eſt in actu: hoc aūt in potētia: ⁊ iō ꝑncipās in eo ꝙ ꝑncipat⁹ opʒ eſſe excellētius ſubiecto ſm ꝙ ſubm: excellētia aūt mouētis reſpectu moti attēdit̄ in ordine ad opationē q̄tū ad formā ei⁹ ꝑncipalr. Deinde aūt q̄tum ad diſpōnes materie ſubſtātis ipſi forme. Tertio q̄tum ad exteriora coadiuuātia ad ipſam: ⁊ ideo opʒ ꝙ excellētia ꝑncipantis reſpectu ſubiecti in ordine ad finē attēdat̄ ꝑncipalr ad formā ſm quā agit vt hõ. Deinde aūt q̄tum ad diſpōnes materie: ⁊ vltimo quātū ad exteriora. Forma aūt ſm quā operat̄ ꝑncipās in optima repu. eſt diſciplina recta ſm rōnē rectā: puta prudentia ⁊ virtus ciuilis. diſpōnes aūt materie ſunt bone diſpōnes ipſius ad iſtas: ſicut inclinatio nālis ⁊ bona diſpō corporis: coadiuuantia aūt exterius ſunt potētia ⁊ diuitie: ⁊ iō expedit ꝑncipantē in optima repu. ſi poſſibile eſt excedere ſubm ⁊ q̄tu ʒ ad prudentiā ⁊ virtutē que ſunt bona aīe ⁊ q̄tū ad bona corpis ⁊ q̄tum ad

Cap.7. exteriora. Un̄ dixit phūs. 8. ethico. Nō eſt rex q nō eſt ꝑ ſe ſufficiēs ⁊ oīb⁹ ſuperexcellēs: ⁊ iō ſi inueniat̄ aliqs vn⁹ in ciuitate vel regno: q oīb⁹ iſtis ſuperexcellat alios iuſtū ē ipm ꝑncipari ſolū quādiu eſt talis: ſi aūt ſm ſucceſſionē inueniant̄ tales in aliq̄ genere expedit ſm gen⁹ ꝑncipari ſicut ꝑus: vt ꝑus in 3° dcm̄ eſt. ſi autē īueniāt̄ plēs q ſic excedāt reliq̄ʒ multitudinē expedit eos ꝑncipari ꝑ vitā. Et hoc ē qd̄ ipſe dicit: ſi fuerint aliq in ciuitate q tantū differāt ab alijs q̄tuʒ credimus deos .i. diuinos hoīes: ⁊ heroes .i. attingētes ad v̄tutē heroicā q̄ eſt ꝑfectiſſima v̄tutū ſiue intellectualiū ſeu moraliū differre ab alijs hoībus cōiter. Ita in p⁹ ſm viā gnōnis multā hēant excellentiā ſm corpus .i. ſm diſpōnes nāles: puta ſm magnitudineʒ ⁊ pulchritudinē ⁊ inclinationē ad v̄tutē. Deinde aūt ⁊ ſm ꝑfectiones aīe: ita vt excellētia iſtoꝝ reſpectu illoꝝ ſit manifeſta ſine dubitatiōe: manifeſtū eſt ꝙ melius eſt ſemꝑ eoſdē in tota vita: hos qdē eſſe ꝑncipantes .ſ. excellentiores: hos aūt ſubiectos .ſ. deficientes: excellentius enim ⁊ perfectius: quādiu eſt hõ notū eſt principari ei qd̄ deficit ſm nām reſpectu illius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed cuʒ facile non ſit hoc reperire: nec ſit vt apud indos Scilax eſſe ait reges tm̄ a populis differre manifeſtū eſt: qd̄ propter multas cās neceſſariū ē: vt oēs ſilr participes ſint viciſſiʒ impandi ⁊ parēdi: equū eni idē ſimilib⁹: ⁊ difficile eſt ſtare rēp. q̄ ꝯſtituta ſit p̄ter iuſtitiā: cū illis eni q ab iperando excluderent̄ cōcurrerēt oēs: q ſunt i regione ſtatū mutare cupiētes: ⁊ tantā eē multitudinē in reip. gubernatōe: vt ſit potētior iſtis vnū aliqd ipoſſibiliū eſt.

¶ Declarat ꝙ meli⁹ ⁊ magis neccīū eſt cōiter eos ꝑncipari ⁊ ſubyci ſm aliud ⁊ aliud tp̄s. Et p̄ declarat ꝙ melius eſt eoſdeʒ eē ꝑncipātes ⁊ ſubtos ſm aliud ⁊ aliud tēpus. Scdo cū dicit (At eni ⁊c.) qd̄ necē eſt eoſdē ſm aliqd eē alteros. Tertio cū dicit. (Quo g.) qualr expedit eoſdem eē ⁊ alteros. ¶ Circa p̄m̄ itellīgdū ē aliquos eē ſicut excellētes totā multitudinē vt p̄dictū eſt: rarū valde ꝓꝓ ſummā ꝑfectionē ipſoꝝ: rarū aūt difficile eſt īuenire: ⁊ iō dic: qm̄ nō eſt facile nūc in ciuib⁹ accipe vel īuenire aliquos excellētes intm̄ reliq̄ʒ multitudinē: nec inueniunt̄ reges tm̄ dn̄tes a ſubditis q̄tū heroes ab hoīb⁹: ſic̄ Scilax dixit eē īter idos. manifeſtū ē ꝙ meli⁹ ⁊ magis neccīū eſt eoſdē q̄nq̄ʒ ꝑncipari: q̄nqʒ aūt ſubyci ſm ꝑteʒ ꝓꝓ multas rōnes. Illi .n. q ſunt ſiles ſm nām ⁊ v̄tutē hñt idē iuſtū ⁊ eq̄le: ⁊ eq̄liter debēt recipe de cōib⁹. ꝑncipari autē honor cōis eſt: ⁊ iō illi q ſunt ſiles ſm p̄dictū modū eq̄liter debēt ꝑncipari: ſʒ nō pñt ſm idē tp̄s oēs. g ſm aliud ⁊ aliō. Iteꝝ reſp. fundata ſuꝑ iniuſtū ſubditoꝝ nō eſt bñ manſiua: qꝛ cū ſubditis grauatis ꝑ iniuſtitiā ſunt oēs mali ⁊ inſolētes ⁊ in regiōe: q volētes de facili pñt corrūpere rēp. ſed reſp. in q̄ idē ſemꝑ ꝑncipant̄ ſimilib⁹ exñtib⁹ ſuꝑ iniuſtū fundat̄ ⁊ ineq̄le. ergo bñ manſiua nō eſt. Sʒ qꝛ aliqs diceret ꝙ potētia ſubditoꝝ ⁊ īſolētiū repmi pōt ꝑ potētiā ꝑncipātiū: q̄ſi remouēs hoc dicit. Subditi ⁊ inſolentes i regiōe multi ſunt ⁊ magnā potētiā hñt valde. Tot aūt īuenire ſm multitudinē in rep. ꝑncipātes q ſunt potētiores oīb⁹ iſtis: eſt aliqd de nūero ipoſſibiliū. ergo illoꝝ potētia ꝑ iſtos reprimi nō pōt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At eni ꝙ oporteat eos: q in magiſtratu ſunt differre a ſubiectis indubitabile eſt.

¶ Declarat ꝙ opʒ eoſdē eē aliq̄liter alteros dicēs. At eni. māifeſtū eſt ꝯſiderāti ſm rōnē ⁊ idubitātē: ꝙ ꝑncipātes ⁊ ſubiectos opʒ hr̄e aliq̄ʒ diuerſitatē: qꝛ ꝑncipās ad ſubditū ſe hʒ ſicut mouēs ⁊ ens in actu ad motū ⁊ ens in potentia. iſta aūt ſm ſe dn̄am aliq̄ʒ hñt. g ꝑncipātē ⁊ ſubditū opʒ aliqualr differre: ⁊ iō opʒ legiſlatorē ⁊ ciuē ꝯſiderare q̄liter opʒ illos eē eoſdeʒ ⁊ alteros ⁊ q̄liter ſe hñtes ꝑncipabūt ꝑncipatui ⁊ ſubiectioni. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quo ergo hec futura ſint: ⁊ quomodo ꝑticipent conſiderare debet legiſlator: vt p̄ri⁹ diximus. nā eniʒ oſtēdit queadmodū hec diſtinguēda ſint. Facit eni eoſdē genere: alios iuniores: alios ſeniores quoꝝ alteri debēt parere gubernantib⁹: alteri gubernare. Indignat̄ aūt nemo ꝓꝓ etatē maiōi alteri ꝯcedere: nec putat illud cui cedit potiorē eſſe ſe: ꝑſertim cū ⁊ ipſe qñ ad id etatis ꝑuenerit eūdem honorē ſit recepturus. ē ergo vt eoſdē eē dicere eos: q̄ parēt ⁊ iperant: eſt ēt vt diuerſos.

¶ Declarat q̄liter opʒ eos eſſe eoſdeʒ ⁊ alteros dicens: ꝙ ꝑus vbi determinatū eſt de partib⁹ ciuitatis per ſe dcm̄ eſt de hoc: natura enim faciēs in eodē genere hominum aliud iuni⁹: aliud ſenius ꝓcedēdo de imꝑfecto ad ꝑfectū dedit nobis modū: ꝑ quē poſſumus eligere: qñ idē magis dʒ ꝑncipari q̄ʒ ſubyci. Manifeſtū eſt eni ꝙ idē ſm ꝙ iunius eſt: magis expedit ſubyci. Iuni⁹ enim ſm ꝙ hõ imꝑfectius eſt ſm ꝙ hõ ⁊ robuſtius ad opandū opa miniſterialia: hec aūt ad ſubditū ꝑtinent. Seni⁹ aūt ꝑfectius eſt: qꝛ poſterius ſm gnātionē ⁊ ſm v̄tutem ⁊ ſm intellectū.
Nō eniʒ pueri iudicāt ſenibus p̄ſbyteria: vt dr̄ 7° phiſi. T.c.20.
Per hec aūt determinat̄ ꝑncipans: vt dcm̄ eſt ꝑus. Sed qꝛ aliqs diceret: ꝙ iuuenes indignant̄: ſi ſm etatē illam ſint ſubditi: hic remouet dicēs: ꝙ nullus iuuenis bñ ordinatus indignabit̄: ſi ſubyciat̄ in etate iuuētutis: nec putat ſe valētiorē eē ſeniorib⁹ ⁊ ꝓgenitorib⁹ ſuis: ſi qdē eos revereat̄. Nō credēs aūt valētior eſſe nō idignabit̄ ſi ſubyciat̄. Et aliter qꝛ futurus eſt ſuſcipe honorē ꝑncipatus ex ordine reip. cū fuerit ꝑfectus in etate ſenili nō hʒ rōneʒ per quā debeat indignari: ſi nunc nō ꝑncipet̄. Sic igit̄ dicendū eſt: ꝙ expedit eoſdē ꝑncipari ⁊ ſubyci vno modo: puta ſm ſuppoſitum: alteros aūt ſm alium modum: puta ſm iunius ⁊ ſenius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaqʒ ⁊ diſciplinā vt eādē dicere neceſſe eſt ⁊ vt diuerſam: qui enim imperare velit recte oportere aiūt ipm p̄ri⁹ ſub impio fuiſſe.

¶ Cōcludit

¶ Cõcludit ꝓportionalr ſe hr̃e de diſciplina p̃mo. Secũdo cũ dicit.(Imperiũ vero ⁊c̃.) diſtinguit p̃ncipatum vt appareat in quo p̃dicta veritatẽ habeãt: ⁊ in quo nõ. Primo igit̃ ꝯcludit ꝙ ſi in ciuitate bene ordinata opꝫ eoſdẽ eſſe p̃ncipãtes ⁊ ſubiectos ſcḋm vnũ modũ: alios ſcḋm aliũ neceſſe eſt diſciplinã ipſorũ vno modo eẽ vnã. alio autꝫ modo alterã: q2 p̃ncipãs ⁊ ſubiectũ in optima ciuitate determinant̃ per diſciplinã: puta per prudẽtiã ⁊ virtutẽ: per quas hic recte obedit: ille recte recipit: ⁊ ideo ſicut p̃ncipãtes ⁊ ſubiecti ſunt idẽ vel alteri: ita ⁊ diſciplinã opꝫ eẽ eãdẽ vel alterã: dicũt eniꝫ ꝙ illũ q oꝫ p̃ncipari oꝫ pri⁹ ſubditum fuiſſe ⁊ ſubditũ addiſcere: que opꝫ p̃ncipantẽ facere nõ eniꝫ bene p̃ncipat̃ qui nõ quãdoqꝫ ſub p̃ncipe fuit: vt dicit̃ in 3° huius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Imperiũ vero: vt in primis libris dictũ fuit aut gr̃a iperãtis eſt: aut gr̃a ſubiectoꝝ: hoꝝ alterũ ſeruoꝝ eſſe diximꝰ: alterũ liberoꝝ.

¶ Diſtinguit p̃ncipatũ vt appareat in quo veritatẽ hꝫ qḋ dictũ eſt: qḋ p̃mo facit. Secũdo cũ dicit.(Mãdatorum vero.) declarat vñ aſſumẽda eſt differẽtia ſubijci in vtroqꝫ p̃ncipatu. In p̃ma parte dicit ꝙ duplex eſt p̃ncipatꝰ ſicut dictũ eſt in p̃mis ſermonibꝰ .i. in 3° lib. Unus qdẽ qui p̃ncipaliter eſt ad bonũ p̃ncipãtis: ꝓpter aũt bonũ ſubditi ſcḋm accidẽs. Alius aũt eſt qui p̃ncipalr eſt ꝓpter aliqḋ bonũ ſubditoꝝ: vel aliqḋ cõis p̃ncipãti ⁊ ſubiecto ex ꝯſequẽti ꝓpter vtilitatẽ p̃ncipãtis: ⁊ primꝰ iſtoꝝ dr̃ p̃ncipatꝰ dñatiuꝰ q eſt dñi ad ſeruos. In p̃ncipatu igit̃ dñatiuo nõ expedit eũdẽ eſſe p̃ncipãtẽ ⁊ ſubiectũ ſcḋm aliqḋ tp̃us: ſed eoſdẽ eẽ p̃ncipãtes ſemp: puta ſeruos ſꝫ nãm: nõ eniꝫ ſũt ſimiles ſꝫ nãꝫ. In p̃ncipatu aũt politico expedit qḋ dictũ eſt quãtũ ad p̃ncipari ⁊ ſubijci ⁊ quãtũ ad diſciplinã: ſunt eniꝫ iſti ſiles ſꝫ nãm: q2 liberi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mandatoꝝ vero q̃dam inter ſe differũt nõ in agendo: ſed in cuiꝰ gratia: q̃propter multa q̃ vident̃ eſſe miniſtroꝝ opera ⁊ adoleſcentiũ liberis hominibus pulchrũ eſt miniſtrare: ad pulchrũ eniꝫ ⁊ nõ pulchrum nõ tantũ differũt actiões ꝑ ſeipſas quãtũ in fine ⁊ gr̃a cuiꝰ.

¶ Declarat ex quo ſumẽda eſt differẽtia ꝑ ſe vtrorũqꝫ p̃ncipantiũ. Et eſt intelligẽdũ ꝙ opeꝝ miniſterialiũ quedã ſunt honeſta magis: quedã aũt ĩhoneſta ⁊ ſeruilia: honeſta opera miniſterialiter ĩdifferẽter ꝯueniunt ſubditis in vtroqꝫ p̃ncipatu: ſed ad aliũ ⁊ aliũ finẽ: dicit igit̃ ꝙ q̃dam ꝑcepta: puta honeſta: cõiter ſeruis ⁊ liberis quãtũ ad operationẽ nõ differũt: eodẽ eniꝫ modo ea exequũtur liberi ſubditi ⁊ ſerui: ſed magis differũt in ordine ad finẽ: q2 ſeruus operat̃ gr̃a dñi: liber aũt gr̃a ſui vel boni cõis: ⁊ h̃ accidit ꝓpter hoc q2 honeſtũ liberos ſubditos: multa eorũ que vident̃ miniſterialia opera exercere: ſicut dictũ eſt: ⁊ actiones nõ ſic differũt honeſto ⁊ ĩhoneſto ſcḋm ſe accepte ſicut in ordine ad finẽ gr̃a cuiꝰ ſunt: ⁊ dicunt̃ magis honeſte ⁊ ĩhoneſte q̃ꝫ ſcḋm ſe: ⁊ vt nãles ſunt.

Cum vero ciuis ⁊ preſidentis eandeꝫ virtutẽ eſſe dixerimus que optimi viri: ⁊ eũdem prius parere debere: poſtea: imperare: hoc vtiqꝫ erit legum poſitori intuendum: laborandumqꝫ: vt boni viri efficiantur: ⁊ per que exercitia: ⁊ quis finis vite optime. Lec. X.

¶ Poſtq̃ꝫ ph̃s oſtẽdit ꝙ in rep. recta p̃ncipantis ⁊ ſubiecti eſt eadẽ diſciplina vno mõ: ⁊ altero alia: trãſit nũc ad declarãdũ qualr: ⁊ ꝑ quas adinuẽtiones efficiant̃ ciues hñ diſciplinati ſeu ſtudioſi: ⁊ circa h̃ p̃mo dat intẽtionẽ ſuã ⁊ ordinẽ ꝯſiderãdi. Scḋo cũ dicit.(Diuiſe aũt ⁊c̃.) ꝓſequitur. In p̃ma parte dicit: q2m intẽdum⁹ p̃ncipalr cõſiderare qualr: ⁊ per que ciuis efficiat̃ diſciplinatꝰ ⁊ ſtudioſus. Eadẽ aũt eſt diſciplina ſeu vtus ciuis optimi in optima rep. per quã ordinat̃ in felicitatẽ ꝑfectiſſimã: que eſt finis: in illa etiã p̃ncipãtis in ipſa: ſilr aũt optimi viri: ⁊ ſi eũdẽ oꝫ prius ſubditũ eſſe cũ eſt iuuenis ⁊ iperfectꝰ. Poſteriꝰ aũt p̃ncipãtẽ cũ eſt ꝑfectꝰ: magis ꝯſiderãdũ ẽ ciui ſeu legiſlatori: qualr ⁊ ꝑ q̃s adiuẽtiones fiunt optimi viri ⁊ hñ diſciplinati: ⁊ q2 rõ iſtoꝝ ſumit̃ ex fine vltimo vite humane: conſiderãdum eſt quis eſt ille finis: hoc oſtẽſo apparebit qualiter: ⁊ per quas adinuentiones ciues fiunt bene diſciplinati ⁊ ſtudioſi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Diuiſe aũt ſunt due partes anime: quarũ altera rationẽ per ſe habꝫ: altera nõ hꝫ qdem per ſe verũtamẽ rationi obtẽperare põt: quarũ diximꝰ eſſe virtutes illas: per quas vir bonꝰ dicit̃ quodãmodo: ſed in vtraqꝫ iſtaꝝ magis eſt finis: q ita diuidũt: vt nos facimꝰ. His ãbiguũ nõ eſt quomodo ſit dicendũ: ſemper eniꝫ deterius melioris gratia eſt: patet hoc in his: que ſunt ſcḋm artẽ: ⁊ in his q̃ ſunt ſcḋm nãm.

¶ Proſequitur: ⁊ p̃mo declarat quis eſt finis vltimꝰ vite humane. Secũdo cũ dicit.(Cũ ergo idẽ finis ⁊c̃.) declarat ꝙ virũ ⁊ ciuitatẽ felices opꝫ habere oẽs virtutes. Tertio cũ dicit.(Quomodo autẽ ⁊ per que ⁊c̃.) declarat per que ⁊ qualiter erũt bene diſciplinati ſeu virtuoſi. Quid autꝫ ſit felicitas declarat per diuiſionẽ partiũ anime p̃mo. 2° cũ dicit.(Diuiſa eſt aũt vita tota ⁊c̃.) declarat vitaꝫ humanã ⁊ agibilia ab hoĩe ꝓportionaliter diuidi: ⁊ ſe habere partibꝰ aĩe predictis. Circa p̃mũ p̃mo oſtẽdit felicitatẽ cõſiſtere in eo qḋ pertinet ad partẽ aĩe rõnalẽ per exiſtentiaꝫ. Secũdo cũ dicit.(Melius aũt ⁊c̃.) declarat eã cõſiſtere in oꝑatiõe ꝑtis aĩe rõnalis ſpeculatiue. ¶ Circa p̃m̃ eſt intelligẽdũ ꝙ vltimꝰ finis vite humane nõ cõſiſtit p̃ncipaliter in aliquo coꝝ: que per ſe pertinent ad corpꝰ. Corpus enim ⁊ perfectiones ipſius ſunt ꝓpter aĩam: ſed magis in aliquo coꝝ: que ad aĩam pertinent: que eſt excellentior pars hoĩs. In aĩa aũt eſt ꝯſiderare partẽ rõnalẽ quocũqꝫ modo ⁊ irrõnalẽ oĩno: in actu aũt partis aĩe irrõnalis oĩno nõ põt cõſiſtere vltimꝰ finis vite humane: q2m neceſſe eſt ipſuꝫ ꝯſiſtere in aliquo: qḋ eſt ꝓpriũ hoĩs: in quo diſtinguit̃ ab alijs: q2 vltimꝰ finis hoĩs eſt ꝓprius ei: pars aũt aĩe irrõnalis oĩno cõis eſt ſibi ⁊ alijs: ergo nõ conſiſteret in aliqua ꝑfectione pertinẽte ad partẽ illaꝫ: ſed magis in aliqua ꝑtinẽte ad partẽ aĩe rõnalem aliquo modo: ſed cũ pars aĩe diuiſa ſit in plures: vult declarare ph̃s in ꝑfectione cuiꝰ illarũ cõſiſtat: dicẽs partes aĩe rõnem habẽtis ſunt due diſtincte adinuicẽ: quarũ altera eſt que eſt rõnalis per eſſentiã accipiẽs rõnẽ in rõne ꝙ quid eſt: alia aũt eſt que ſcḋm ſe nõ eſt rõnalis: nec accipit rõnẽ in rõne dicẽte qd eſt: ſed rõnalis eſt ſꝫ quãdã ꝑticipationẽ: q2 nata ẽ obedire rõni vel ordinari vel deduci ab ea. Cuiuſlibꝫ ãt iſtaꝝ partiũ aĩe rõnalis ſunt alique virtutes morales: puta tẽꝑãtia iuſtitia in irrõnali. In rõnali aũt per eſſentiã ſunt rõeꝫ: puta tẽperãtia: ſapiẽtia: ⁊ manifeſtũ eſt ex dictis ꝙ in actu alicuiꝰ haꝝ cõſiſtit vltimꝰ finis hoĩs: ſed in quo ⁊ cuiꝰ actu manifeſtũ eſt qualr eſt dicẽdũ eis: qui diuidũt partes aĩe rõnalis ſꝫ ꝙ nos diuiſimꝰ eas. In vnoquoqꝫ .n. genere illud qḋ deteriꝰ eſt: ⁊ minus bonũ eſt gr̃a melioris ⁊ hoc apparet per ſe: ⁊ in his que fiunt a nã: ⁊ in his q̃ fiũt

arte. In natura eni mā eſt grā forme: ⁊ elemēta pma ſim
plicia pp̄ mixta: in qb⁹ perfecta ſunt grā pfectoꝝ: puta in
genere aialiū: ſilr ⁊ in his que ſunt ſm artē ſe hꝫ: ligna eni
⁊ lapides ſic diſponūtur grā forme dom⁹: domus aūt eſt
grā habitationis: rō aūt dicti eſt: qꝛ id qd̄ deterius eſt in
vnoquoqꝫ genere rōnē impfecti ⁊ entis in potētia hꝫ: me
lius aūt in eodē rōnē pfecti ⁊ entis ſm actū. Impfectum
aūt ⁊ ens in potētia ſe hīt ad ens pfectū: ⁊ ens in actu: ſicͣ
potētia ad actū in eodēꝫ genere. Potētia aūt eſt grā act⁹
in eodē genere. ergo ens in potētia ⁊ ens impfectū grā en
tis in actu ⁊ pfecti. Et vlteri⁹ deteri⁹ grā melioris in eodē
genere: ſed rōnale p eēntiā meli⁹ eſt in ptib⁹ aīe rōnali pti
cipatiōe: qꝛ illud qd̄ p eēntiā eſt tale: meli⁹ ⁊ pfecti⁹ eſt eo
qd̄ per aliud eſt tale. ergo rōnale pticipatōe erit grā rōna
lis per eēntiā: ⁊ per ꝯñs pfectio ei⁹ grā pfectionis iſti⁹. Si
igit̄ illd̄ cui⁹ grā aliud eſt: rōnē finis hꝫ reſpectu illi⁹: pars
aīe rōnalis p eēntiā: ⁊ aliq̄ pfectio ei⁹ erit finis ptis aīe rō
nalis p pticipationē ⁊ pfectionē ei⁹. ℭ Deide cū dicit.

ℭ Melius aūt illud qd̄ rationē habet diuidit̄
dupliciter vt nos conſueuim⁹ diuidere: eſt eni
ratio alia actiua: alia cōtēplatiua. Sic ergo ne
ceſſe eſt ⁊ hāc partē diuidere ⁊ actiones: claꝝ
eſt qd̄ correſpōdēter ſe habere dicem⁹: ⁊ opꝫ
eas actiones que ſunt meliores ſm nāꝫ magis
expetēdas eē ab illis q conſeq pñt aut oia: aut
illa duo: ſemp eniꝫ cuiqꝫ ideſt maxime expetē
dū: cui⁹ potiri eſt ſūmi.

ℭ Declarat qꝓ vltim⁹ finis vite hūane ꝯſiſtit in opatione
ptis aīe ſpeculatiue dicēs: qꝓ ps aīe rōnalis p eēntiā diui
ſa eſt in duas ptes: ſicut cōiter ſolem⁹ diuidere: q̄ꝝ altera
eſt practica: q̄ rōcinat̄ de agibilib⁹ poſſibilib⁹ alr ſe hr̄e: al
tera aūt ſpeculatiua: q̄ negociat̄ pncipalr circa nāꝫ entiuꝫ
⁊ ipoſſibiliū alr ſe hr̄e ſꝫ qꝓ hꝫ. Et qꝛ opōnes ꝯſilr diuidū
tur pncipys ⁊ ſe hīt adinuicē ꝓportionalr ſicut illa: neceͤ
eſt opōnes hꝫ priū diuiſas eē ⁊ alterā eē opationē practi
cā: alterā aūt ſpeculationē: ⁊ iſta ſe hr̄e adinuicē ꝓportio
nalr: ſicut practicū ad ſpeculatiuuꝫ ſe hꝫ: ⁊ p ꝯñs opōnes
melioris ptis ſꝫ nāꝫ opꝫ eē meliores ſꝫ ſe ⁊ eligibiliores
illis: q̄ pñt alr ſe hr̄e illis: aut oib⁹ opōnib⁹: aut ſaltē dua
bus ſi nō fuerint niſi due: opatio. n. ſequtur nāꝫ p ſe: ⁊ iō p
fectioris eſt pfectior: ⁊ vnicuiqꝫ illud eſt magis eligibile q̄
pōt attingere ad ſūmū ⁊ pfectiſſimū: hoc aūt ē opatio pfe
ctioris ſm nāꝫ: ex qb⁹ accipiēda eſt iſta ꝓpō: qꝓ melioris
ptis aīe: ⁊ excellētioris melior eſt opō: ⁊ magis eligibilis
ſimplr: ⁊ per ꝯñs magis rōnē finis hñs: ſed ps aīe ſpecu
latiua melior ⁊ pfectior eſt nā q̄ꝫ practica: qd̄ qdeꝫ appet
ex rōne obiecti: illa. n. ps aīe intellectualis perfectior ⁊ me
lior eſt in genere intellect⁹ cui⁹ obiectū magis hꝫ rōnē intel
ligibilis: qꝛ nā potētie ꝯſiderat̄ ex rōne obiecti: ⁊ magis i
telligibile ſm nāꝫ pfecti⁹ eſt in gñe intelligibiliū: ſꝫ obꝫ intel
lect⁹ ſpeculatiui magis hꝫ rōnē intelligibilis q̄ꝫ obm̄ intelle
ctus practici. Dui⁹. n. obm̄ eſt bonuꝫ agibile ⁊ poſſe alr ſe
hr̄e: q̄ min⁹ rōnē intelligibilis pp̄ rōnē mot⁹ ⁊ poſitatis ad
iūctoꝝ hīt. Obꝫ aūt intellect⁹ ſpeculatiui eſt nā entiū in
tráſmutabiliū: aut nō ſꝫ qꝓ tráſmutabilia: q̄ magis rōneꝫ
intelligibilis hīt ſicut remota magis a motu ⁊ mā: ergo ps
aīe ſpeculatiua excellētior ⁊ nobilior erit practica: ſequtur
igit̄ qꝓ opō ipſi⁹ pfectior ⁊ eligibilior erit: ⁊ magi hñs rō
nē finis: iſti⁹ pncipalis rōnis maiorē ſolū ponit phs cum
declaratione eius. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Diuiſa eſt aūt vita tota in negociū ⁊ ocium
belliūqꝫ ⁊ pacē: ⁊ agibiliū q̄dam ſunt neceſſa
ria ⁊ vtilia: q̄dam honeſta: in qbus neceſſe eſt
eandē eē optionē: ⁊ partib⁹ anime: ⁊ ipſarum
actiōib⁹. Belliū qdē gratia pacis: negociū aūt
gratia ocij: neceſſaria ⁊ vtilia grā honeſtoꝝ.

ℭ Declarat p totā vitaꝫ hūanā ⁊ agibilia ab hoīe ꝯſilr di
uidi ptib⁹ aīe ⁊ actionib⁹ ⁊ diuidētia ꝓportionalr ſe hr̄e il
lis. Scdo cū dicit. (Ad cuncta igit̄ ⁊c̄.) ex dictis ꝯcludit
q̄dā correlaria. Tertio cū dicit. (Nā q nūc ⁊c̄.) reprobat
opinionē quorūdā ꝯtriaꝫ dictis. Primo igit̄ dicit: qꝛ act⁹
⁊ obiecta ꝓportionalr diuiduntur ipſis potētijs: ⁊ ſe hr̄e
adinuicē diuidētia: ſicut ⁊ ipſe potētie ad ſe: tota vita hūa
na. i. ꝯuerſatio ſm rōnē: que eſt act⁹ aīe rōnē hñtis: diuiſa
eſt ꝓportionalr ptib⁹ aīe dicte in negociū. i. in exercitium
vtutū moraliū pncipalr: que ſunt ad alterū: ⁊ in ociū. i. in
exercitiū vtutū ꝯtēplatiuaꝝ: qd̄ magis in ocio fit: ⁊ i exer
citiū belli ⁊ pacis ⁊ agibilia ab hoīe diuiſa ſunt in hōa ne
ceſſaria ⁊ vtilia ad finē ⁊ in hōa ſꝫ ſeipſa: circa q̄ oꝫ ſe hr̄e
electionē: ſicut circa ptes aīe: vt ſicut ps aīe rōalis p pti
cipationē eſt grā rōnalis p eſſentiā ⁊ hꝫ grā ſpeculatiue: ita
hic bellum querēdaꝫ ꝓpter pacē ⁊ exercitiū virtutū pra
cticarū ꝓpter ociū in ꝯtēplatione: vt nō ꝯueniēter magis
dicet: ⁊ bona neceſſaria ⁊ vtilia in finē ꝓpter illa: que ſunt
ſm ſe bona. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Ad cūcta igit̄ hec aſpicere dꝫ: qui legē ponit
⁊ ad partes anime: ⁊ ad illarū actiones: ma
gis vero ad ea que meliora ſunt ⁊ finis: eodē
modo ⁊ circa vitas: ⁊ reꝝ diuiſiones. Poſſe
eniꝫ opꝫ ⁊ in negocio verſari ⁊ in bello: prefe
rēda tamē ē pax ⁊ ociū neceſſaria ⁊ vtilia poſ
ſe agere: pferēda tamē ſunt honeſta.

ℭ Concludit correlaria duo. 2ᵐ ibi. (Itaqꝫ ad hec ⁊c̄.) In
pmo dicit: qꝛ ciuis ⁊ legiſlatoris eſt p leges ⁊ ꝯſuetudines
facere bonos ciues expedit ciuē aſpiciendo ad oīa pdicta
leges ordinare: puta iſpiciēdo ptes aīe dꝫ qdeꝫ ferre leges
p quas hīi diſponant̄ ad vtutes ⁊ actiones: ⁊ p q̄s actiōes
ipſaꝝ dirigant̄ ſꝫ rōnē: ⁊ magis dꝫ eē ſollicit⁹ ad ordinā
dū meliora: ⁊ que rōnē finis hīt: puta circa pteꝫ aīe pnci
paliorē ⁊ actiōes ei⁹: ſic. n. videm⁹ nām magis ſollicitā eē
circa nobiliora: eodē mō expedit ipm ferre circa vitas. i.
ꝯuerſatiōes ⁊ circa diuiſiones agibiliū: puta circa vtilia ⁊
ſm ſe bona ad dirigendū in eis. Expedit. n. ciuib⁹ hr̄e po
tentiā operādi opatiōes vtutū practicaꝝ ⁊ debellare qui
qꝫ qꝓ fit in nō vacādo: ⁊ vlteri⁹ in ocio ⁊ in tranqllitate vi
uere: ⁊ magis quāto hoc eſt meli⁹ qꝓ fit in vacatiōe: ⁊ opꝫ
eos vtilia in finē poſſe agere: magis autē ea que ſunt ſm
ſe bona. Ad oīa autē iſta indigent aut habitib⁹ qbuſdam:
aut conſuetudine inclinātibus: aut legibus ⁊ ratione diri
gentibus. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Itaqꝫ ad hec tanq̄ꝫ ad ſignuꝫ ⁊ pueri adhuc
exiſtentes: ⁊ alie etates: que indigent per diſci
plinam ſunt dirigēdi.

ℭ Cōcludit 2ᵐ correlariū: intēdens qꝓ qꝛ ex ſilib⁹ opatiōi
bus ſiles habit⁹ fiūt ⁊ opatiōes p leges dirigunt̄ nec paꝝ
differt ſic vel ſic a iuuene aſſuefieri: ſed multū expediens
eſt in ciuitate ordinata pueros adhuc exñtes ad itentiōes
legū erudiri ⁊ aſſuefieri obedire eis ⁊ opari ſꝫ eas: ſimilr
eos q ſunt alteri⁹ etatis idigētis eruditiōe ⁊ aſſuefactiōe.
Cōſueta eni ſunt delectabiliora. Delectabiliora aūt libē
tius ⁊ facilius operātur. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Nam qui nūc grecorū recte gubernari vidē
tur ⁊ legū latores: q eas reſpu. inſtituere: neqꝫ

ad optimū

ad optimuꝫ finem videtur aſpexiſſe: neqꝫ ad oēs virtutes diſciplinam ⁊ leges direxiſſe: ſed oneroſe declinauerūt ad illas virtutes q̄ vidēt ur vtiles ac plus hr̄e faciūt: ſimilr̄ quoqꝫ poſteriorū quidaꝫ ſcriptores opinionē ſuam eādē oſtēderunt: laudantes enim lacedemoniorum rempub. admirantur ⁊ cōmēdant legiſlatoris eius propoſitum: ꝙ omnia ad potētiam ⁊ ad bellum direxerit.

℄ Reprobat opinionē contrariā q̄buſdā ꝑdictoꝝ. Primo tāgit opinionē ipſaꝫ ⁊ ꝓbat eā. Scd̄o cū dicit. (Qd̄ auteꝫ opꝫ ⁊c̄.) manifeſtat qd̄dā acceptū prius. Circa p̄mū p̄rīo tāgit opiōnē erroneā. Scd̄o cū dicit. (Que ⁊ ꝑ rōneꝫ ⁊c̄.) reprobat eā. Tertio cū dicit. (Nec ſane ⁊c̄.) cōcludit contrariū ipſi⁹ qd̄ eſt p̄ncipale intētuꝫ. In p̄ma pte dicit ꝙ q̄daꝫ grecoꝝ q̄ optīe dicunt̄ a q̄buſdā gubernare ⁊ legiſlatores iſtituētes reſp. ipſoꝝ ꝯtra ꝑdicta peccauerūt i duobus. Primo qdē: q2 ordinē ciuilē nō ordinauerūt ad finē optimū hoīs. Scd̄o q2 leges que ſignificāt ordinē ciuileꝫ ⁊ eruditionē nō iſtituerūt ad oꝑatiōes virtutū optimarū ſed magis declinauerūt ad ea que vident̄ vtilia per que poſſent ditari ⁊ ſupgredi dominādo alijs: ſilr̄ autē ⁊ q̄daꝫ philoſophātes q̄ de rep. ſcripſerūt poſteri⁹ enūciauerunt eādē opiōnē: puta Plato ⁊ alij q̄dā q̄ꝛ laudātes rēp. lacedemonioꝝ laudauerūt intētionē legiſlatoris: q2 oīa ſtatuta ordinauit ad p̄ncipādū a vicinis ⁊ ad bellum per qd̄ ſubijcerentur. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Que ⁊ per rationē refelli poſſunt: ⁊ ꝑfecta ipſa nunc reprobata ſunt: vt enim plurimi hominū dominari late cupiunt: quoniam exinde multa ꝓueniunt fortune cōmoda: ſic Tybron admirari laudareqꝫ videtur Lacedemoniorū legiſlatorē: ⁊ quicūqꝫ alter qui de repub. illorū ſcripſit: qd̄ ꝑpter exercitationē eoꝝ ad pericula multorū dominationē ſibi cōpararūt.

℄ Reprobat eā ⁊ p̄mo ex ipſis oꝑatiōib⁹ manifeſtat ipſaꝫ redargutā. Scd̄o cū dicit. (Non recte vo ⁊c̄.) per rōnes. Ex operib⁹ aūt docet eā redargutā dupl'r. Scd̄ꝫ facit ibi. (Atqui pꝫ ⁊c̄.) In p̄ma pte dicit: ꝙ reſp. ⁊ leges ⁊ ſtatuta ꝑdictoꝝ facile poſſunt redargui ꝑ rōnē: ⁊ factis ꝯtingētibus redarguta ſunt: ſi eniꝫ ordo ciuilis ipſoꝝ ⁊ leges ⁊ erudiciōes eēnt optima: nūc ex v̄tute alioꝝ p̄ncipharent̄ alijs: nūc aūt hoc nō videm⁹: ſicut. n. plures hoīes appetūt p̄ncipari pluribus: q2 p̄ncipātes fortunatos vident̄ hr̄e ſucceſſus. ſic Tybron ⁊ q̄libet alius ſcribēs de repub. lacedemonioꝝ laudauerūt legiſlatorē eoꝝ: q2 multis p̄ncipabant̄ nō q̄dē ꝑꝑ ordinē ciuilē per ſe: ſed q2 exercitati erant ad pericula belloꝝ: q̄uis ēt manifeſtū ſit: ꝙ nūc pluribus non principantur: nec etiam ſunt felices remanēte eadē repu. Legis igitur lator in ordinando predictam rempub. bonus nō fuit. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Atqui paꝫ ꝙ cum nō habeant nūc dominationē Lacedemonij: nec felices ampli⁹ eſſent: nec legiſlator eorū bonus. Inſup illud ridiculuꝫ ſi ꝑmanētes in legib⁹ eius: nulloqꝫ īpediente illis legib⁹ vti omiſerūt bn̄ viuere.

℄ Ponit ſcd̄m dicēs: ꝙ adhuc dignū eſt deriſione ſi lacedemonij ꝑdicti ꝑſeuerātes in eiſdē legib⁹ q̄b⁹ prius nullo ꝓhibēte eos viuere ſ3 eas nō viuūt bene ſm̄ rōnē. Irrationabile eniꝫ eſt ſi leges eoꝝ ⁊ reſp. recte ſunt: ꝙ viuētes ſm̄ eas nō viuāt recte. Palā aūt eſt ꝙ ipſi tenētes eaſdeꝫ leges nō ducūt optimā vitā: leges igit̄ ⁊ ordinatio reipu. ipſoꝝ recte nō ſunt. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Non recte vero ſuſcipiunt: neqꝫ de dominatione ad quam intendiſſe legiſlatorem oſtendunt: nam imperiū liberorū melius eſt ac magis ex virtute q̄ꝫ dominari vt ſeruis.

℄ Docet eā eſſe redarguibilē per rōnē: ⁊ p̄ncipalr̄ quātuꝫ ad p̄ncipatū. Et circa hoc p̄mo ponit rōnē vnā. Scd̄o cū dicit. (Preterea ⁊c̄.) aliā. In p̄ma pte dicit ꝙ legiſlator lacedemonioꝝ ⁊ alioꝝ ꝑdictoꝝ nō rectā exiſtimationeꝫ hr̄it de p̄ncipatu ſupremo in rep. quē maxime vident̄ honorare ⁊ iudicant honorādū ſicut optimū: principat⁹ eniꝫ ipſoꝝ eſt p̄ncipat⁹ dominatiu⁹: quo p̄ncipant̄ ēt idigni ſeruire. Tali eniꝫ p̄ncipatu eſt alius p̄ncipatus ciuilis liberoruꝫ excellentior ⁊ magis ſm̄ virtuteꝫ: quare magis laudandus erit. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Preterea non per hoc ciuitas felix eſt exiſtimanda: neqꝫ legiſlator laudandus: ꝙ vincere docuerit ⁊ finitimis domiari: hec eniꝫ magnū cōtinēt nocumētū: naꝫ ⁊ aduerſus ciues hoc aget qui poterit: ⁊ ciuitati ſue dominari q̄ret: de quo accuſant Lacedemonij pauſaniā: licet in tanta dignitate conſtitutum.

℄ Ponit ſcd̄am rōnē dicēs: ꝙ nō eſt rōnabile credere ciuitatē eſſe felicē ⁊ legiſlatorē ipſi⁹ laudare: q2 pōt p̄ncipari ſup vicinos qualitercunqꝫ: principari enim ipſis quomodocūqꝫ optimū nō eſt: ſed magnū nocumētum offert ciuitati: ſi enim hoc optimū eſſet ſi in ciuitate aliq̄s inueniretur prepotēs alijs expedire ipm̄ ꝓprie ciuitati p̄ncipari ſolū: ⁊ tētare qualiter poſſet eā totā ſubijcere ſibi: de quo ſicut de incōuenienti lacedemones increpauerūt pauſaniā regem ipſorū qui honorē regalem habēs apud eos: ⁊ diuitias ⁊ poſſeſſiones multas voluit ꝓprie ciuitati ipſoꝝ p̄ncipari ſolus predictus: igitur modus principādi optimus non eſt. ℄ Deinde cuꝫ dicit.

℄ Nec ſane aliqua huiuſmodi ratio eſt: aut lex ciuilis: neqꝫ vtilis: neqꝫ vera: eadeꝫ enim optima ⁊ priuatim: ⁊ publice legiſlatoreꝫ inducere opꝫ in animos hominū: neqꝫ exercitatio rerū bellicarū ob id eſt meditanda: vt in ſeruitutem adigant imerētes: ſed primū ne ipſi ſeruire alijs cōpellant̄: deinde vt iperiū querāt gr̄a vtilitatis ſubiectoꝝ: nō aūt oiuꝫ domiationē. Tertio vt eis dominētur q̄ ſeruire ſunt digni.

℄ Concludit cōtrariū dicēs: ꝙ ex ꝑdictis rōnibus manifeſtuꝫ eſt ꝙ nulla legū predictaꝝ ⁊ rōnū: que ad predictuꝫ modū gubernādi ordinat̄ ciuilis eſt: hoc eſt ordinata optime: neqꝫ ꝓficua ciuitatib⁹: neqꝫ ēt vera eſt in ſe: q2 nō ordinata ad optimū finē: vt precedunt. Eadē enim optima ⁊ priuatim ⁊ publice īducere opꝫ in animos hoiuꝫ legiſlatorē ⁊ ſtudiū ciuiū qd̄ hr̄it: ⁊ ad ciues: ⁊ ēt ad aduerſarios nō ordinari ad hoc vt ſubijciāt ſeruituti eos q̄ nō ſunt naturaliter ſerui. Talis enim p̄ncipatus cū ſit cōtra inclinationē nālē nō pōt eſſe cōtinu⁹ nec amicabilis: ſed debēt intēdere p̄mo ꝙ ipſi nō efficiant̄ ſerui alioꝝ indigni exiſtentes. Scd̄o ſi appetāt p̄ncipatū: appetant ipſum ꝓpter vtilitatē ſubditoꝝ nō ꝓpriā: nec ꝓpter hoc vt principent̄ eis dominatiue: hec. n. eſt differētia iter dn̄atiuū p̄ncipatū

⁊ ciuilē:q2 principās principatu dn̄atiuo p̄ncipatur ꝓpter per ſe ꝓpter vtilitatē ꝓpriā. Per accidēs aūt ꝓpter vtilitatē ſubditi:⁊ cōtrario eſt de ciuili:ſicut dictū eſt in tertio huius. Tertio aūt debēt intēdere qualr̄ p̄ncipabunt̄ eis q nati ſunt eis ſuire:B.n.eſt iuſtū:⁊ ad tales cōtingit mouere iuſtū bellū:ſi fuerīt rebelles. ℂ Deīde cū dicit.

ℂ Quod autē oporteat legiſpoſitorē ſtudere vt prouiſio ſua circa res bellicas:⁊ circa alias inſtitutionis ad ociuʒ ⁊ ad paceʒ referatur:id atteſtatur qḋ plereqʒ talium ciuitatū bellū gerentes cōſeruant̄:ſed cū dn̄ationē adepte ſunt deſtruunt̄. Splēdorē eniʒ veluti ferrū p pacē amittūt:cauſa hui⁹ eſt legiſpoſitor:qui nō ita inſtituit:vt in ocio ſtare poſſint.

ℂ Declarat qḋdā ſuppoſitū p ſignū dicēs:q ea q̄ apparēt ad ſenſum teſtificant̄ rōni:qḋ magis opʒ legiſlatorē intēdere ad pacē q̄ʒ ad bellū:⁊ magis ſtudere gr̄a hui⁹ q̄ʒ illi⁹ ſicut ſuppoſitū eſt pri⁹. Videm⁹ eniʒ q plurime ciuitates q̄ʒdiu ſunt in exercitio belli contra aduerſarios ſaluant̄. Cū aūt obtinuerint cōtra eos ⁊ viuūt in pace: corrūpitur reſp.eorū. Bellātes eniʒ multas virtutes hn̄t ſicut dictuʒ eſt pri⁹:puta tēperātie:fortitudinis:liberalitatis:⁊ religionis ꝓpter quas ſibynuicē minus ſunt iniurioſi:pacē autē habētes occaſionē exercitādi in actib⁹ hꝫ virtutū nō hn̄t: dant aūt ſe voluptatib⁹ cōgregātes diuitias per quas eſtimāt ſe poſſe voluptuoſe viuere ꝓpter qḋ efficiunt̄ ſibynuiceʒ iniurioſi ⁊ ſeditionē idūcūt:delicatā eniʒ ⁊ quietaʒ vitā ducētes quaſi rubiginē prauoꝝ habituū ⁊ ꝯſuetudinum cōtrahūt:exercētes aūt ſe in bellicis clarificant̄ per actus virtutū ſicut ferrū qui cū de facili rubiginē ꝯtrahit elaboratū aūt q̄ʒuis viſus cōſumat:clarificat tn̄ ſicut Seneca dicit:cauſa aūt hui⁹ fuit legiſlator ipſoruʒ qui nō ordinauit eis honeſtas occupatiōes qb⁹ vacarēt cū ceſſarēt a bellis:puta exercitiū ſtudij in ph̄ia ⁊ ꝑtib⁹ ei⁹:hoc multas ⁊ admirabiles delectationes hꝫ puritate ⁊ firmitate: ſicut dicit ph̄s.10.ethicoꝝ. ℂ Deinde cū dicit.

Cap.10. ℂ Cum ergo idem finis eſſe videatur publice ⁊ priuatim hominib⁹: ⁊ eandē diffinitionem eſſe neceſſe ſit viro optimo ⁊ optime reſpub. manifeſtum eſt oportere virtutes eas:que ad ocium ſpectant illi exiſtere.

ℂ Declarat q ciuitatē ⁊ vnūquēqʒ exiſtentes ſimplr̄ felices opʒ hr̄e oēm virtutē. Et p̄mo hoc declarat. Scḋo cuʒ dicit.(Quas igit̄ de eā ⁊c̄.)cōcludit hoc declaratū:adiungens quādā perſuaſionē. Circa p̄mū p̄mo oſtēdit q debēteʒ felicitari ſimplr̄ opʒ p̄habere oēs v̄tutes:que exigunt̄ ad vacationē. Scḋo cū dicit.(Finis eſt eniʒ ⁊c̄.) oſtēdit q opʒ p̄habere oēs virtutes:⁊ que ad vacationē:⁊ que nō ad vacationē ordinant̄. Circa p̄mū eſt intelligēdū q ſi finis eſt:neceſſe eſt p̄exiſtere ea que ad fineʒ ſunt p ſe: ſicut ſi fiſtulatio eſt:neceſſe eſt preexiſtere fiſtulas. Ultim⁹ aūt finis vniuſcuiuſqʒ hoīs eſt ꝯtēplatio aliqua alicui⁹ itelligibilis:⁊ idē eſt finis toti⁹ ciuitatis optime ordinate: ſicut oñſum eſt in p̄ncipio iſtius ſeptimi. Ad hāc aūt ordinant̄ p̄mo habitus itellect⁹ perfectiſſim⁹ cuius eſt act⁹. Deide habit⁹ imꝑfecti ipſi⁹ per quos dirigit̄ in ſpeculando entia quoꝝ cognitio via eſt in cognitionem itelligibilis primi. Tertio habitus ptis aīe appetitiue:per quos regulat̄ appetitus ne p̄ter rōnē diuertat̄ hō ab itelligibilib⁹ primis decēter circa paſſiones ⁊ mot⁹ irrōnales. Deinde aūt v̄tutes per quas acqrit bona exteriora ſm q neceſſaria ſunt ad finē:⁊ repellit mot⁹ impediētiū ab ipſo: ergo neceſſe ē ſi finis vniuſcuiuſqʒ hoīs vel ciuitatis exiſtat preexiſtere hꝫ virtutes oēs:⁊ ideo dicit:q̄ꝛ ideʒ finis vr̄ eſſe ⁊ cōiter oīuʒ hoīuʒ ſm q hoīes ſunt ſimplr̄ ⁊ vniuſcuiuſqʒ ſingulariter accepti ſʒ q hō:⁊ idē vltim⁹ termin⁹ actionū optimi viri ⁊ optime reip. ſicut oſtēſuʒ eſt prius in iſto 7°. Hꝫ autē eſt ſpeculatio ꝑfecta itelligibiliū primoꝝ: que in vacatione ab exteriorib⁹ exiſtit.maxime ad hūc aūt ordinātur oēs v̄tutes que ſunt ad quietē hoīs ab exteriorib⁹: manifeſtum eſt q ſi homo ſm ſeipm̄ vel tota ciuitas felicitetur neceſſariū eſt preexiſtere oēs v̄tutes que ſunt ad vacationē ſeu quietē. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Finis enim eſt vt ſepe iam diximus belli pax negocij ocium:ſunt autem vtiles ad ocium:⁊ quietē virtutes:quarū opus in ocio eſt:⁊ q̄rū in negocio. Oportet autē multa negocioꝝ nobis exiſtere vt liceat in ocio eſſe:q̄propter tēperatā ciuitatē eſſe opʒ:ac fortē ⁊ patientē:nā vt eſt in ꝓuerbio:nullum ocium ſeruis.

ℂ Declarat q neceſſariū eſt p̄habere oēs que ad vacationē:⁊ que ad nō vacationē. Et p̄mo facit hoc. Secūdo cuʒ dicit.(Qui vero ⁊c̄.)tangit que virtutes ordinant̄ ad vacationē ⁊ nō vacationē:⁊ que ad vtrūqʒ. Circa primū intendit:q ſicut dictū eſt oēs virtutes que ordinant̄ ad vacationē preexigūtur ad felicitateʒ vniuſcuiuſqʒ ciuitatis: ſed ad vacationē cōtēplationis ordinant̄ oēs virtutes:⁊ que ad vacationē:⁊ que nō ad vacationē ſunt:g̃ oēs p̄exigūtur ad felicitatē:minorē huius declarat dicēs:q ſicut ſupra dictū eſt ſepe:finis belli eſt pax:nullus enim bellat̄ belli gr̄a:ſed pacis magꝫ:ſicut dr̄.10.ethico. Et finis operū Cap.9.
que nō in vacatiōe ſūt:ſunt ea:que in vacatiōe: q2 ea q̄ ꝑ 10.
opus in vacatiōe ⁊ nō vacatiōe vtilia ad vacationē ⁊ delectationē que in ea:aut q2 in earū oꝑatiōe cōſiſtit finis: aut q2 diſponūt ad ipm̄:aut remouēt ꝓhibētia. Si eni aliquis debeat vacare multa opʒ p̄exiſtere:neceſſarium eſt igit̄ ciuitatē ⁊ vnūquēqʒ debentē felicitari hr̄e tēperātiā ⁊ iuſtitiā:⁊ ſapiētiā:⁊ ceteras hꝫ v̄tutes:que ad vacationē ſunt:⁊ fortitudinē:⁊ ꝑſeuerātiā:⁊ que ad nō vacationē:dico aūt ciuitatē debētē feliciatari oportere p̄habere v̄tutes que ad vacationē quātū ad ptes p̄ncipales ei⁹:que ſunt liberi:nō quātū ad ſeruos. Ad ſeruos eniʒ nō ꝑtinet vacatio:ſicut ꝓuerbiū dicit. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Qui vero nō poſſunt fortiter pericula ſubire:ſerui ſunt inuadentiū. Fortitudine igitur ⁊ conſtantia opus eſt ad negociuʒ:philoſophia vero ad ociuʒ:tēperātia autē ⁊ iuſtitia in vtroqʒ tēpore:ſed magis in pace ⁊ ocio: naʒ bellū quidē ipſum cogit homines eſſe iuſtos ac tēperatos:fortune autē proſpere fruitio ⁊ ociū cum pace petulantes magis facit:multa igitur iuſtitia multaqʒ temperātia indigent hi qui in optimo ſtatu conſtitui videntur:⁊ in fruitione omniuʒ rerū que beatos facere putātur: velati ſiqui ſunt:vt poete tradunt: in beatoꝝ iſulis maxime hi philoſophia:⁊ tēperantia:⁊ iuſtitia indigerēt: qui in optimo ſtatu ꝯſtitui vidētur quāto magis ocioſi ſunt in abundantia talium bonorum.

ℂ Tangit que ſunt virtutes:que per ſe ordinantur ad vacationē vel nō vacationē:vel ad vtrūqʒ intēdens: q illis

virtutib⁹

virtutib⁹ opus eſt ad nō vacationē ⁊ bellū: qbus ꝓhibentur ne ſint ſerui alioꝝ: ſed illi q nō ſunt diſpoſiti aggredi pericula maxime in bello: nec ſunt pſeueratiui in eis: ſerui ſunt eoꝝ q inuadūt eos qui ꝓhibētur p fortitudinez ⁊ perſeuerātiā fortitudinis: igiſ ⁊ p ſe ſufficientie virtutib⁹ opus eſt ad nō vacationē ꝯtēplationis: cōtēplatio enim eſt opus eius. Ad vtrūqꝫ aūt neceſſe ſunt tēperātia p quā reprimunſ motus ꝯcupiſcētiarū: ⁊ iuſticia per quā dirigūtur operatiōes hoīs ad alterū: magis tñ vacātib⁹ in pace qꝫ nō vacātib⁹ ꝓpter exercitiū belli ⁊ periculum: qḋ in eo eſt diſponūtur ad opera tēperātie: q2 ſ3 poetā. Ocia ſi tollas piere cupidinis arcus: ſed ad opera aliaꝝ ꝟtutuꝫ multaꝝ. Militaris enī3 vita multas ptes h3 ꝟtutis: ſicut dicebatur in ſcḋo hui⁹: econtrario fruitio bonoꝝ fortune in trāquillitate diſponit ad iniurias: poſſeſſio enī3 diuitiarū cōtumelioſos ⁊ elatos facit: credētes enī3 oīa hr̄e per ipſas credūt oīa bona poſſidere in poſſidēdo eas: ſicut dr̄ z⁹ rhetorice: ⁊ iō efferunſ p elatiōez ⁊ cōtēnunt alios: ꝓpter qḋ eis q volūt feliciter agere ⁊ frui oībus: que ad habitudinē pertinēt: neceſſaria eſt temperātia ⁊ iuſticia multa: ſicut ſi qui ſunt in īſulis beatoꝝ ſicut poete dicūt: dicētes īſulas quaſdā eſſe: in qb⁹ aīe bene operātiū dum viuūt feliciter pſeuerant poſt mortē. Talib⁹ autem maxime neceſſaria eſt phīa: in cui⁹ actu cōſiſtit vltimus finis: ⁊ tēperātia: per quā ſedātur cōcupiſcētie: ⁊ iuſticia: per quā regulanſ operatiōes ad alterū: ⁊ tāto magis pſeuerāt in abūdantia bonorū talium. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quia igitur de cauſa beata ⁊ ſtudioſa futura ciuitas his idigeat virtutibus manifeſtum eſt. Turpe eſt enim nō poſſe frui bonis: ſed in negocijs quidē ⁊ bello viros probos videri: in ocio autē ⁊ pace ſeruiles. Quāobrem opꝫ nō quēadmodum Lacedemonioꝝ ciuitas virtutē exercere. Illi enim nō eo ab alijs differūt: ꝙ nō putent eadē maxima bona que ceteri: ſ3 eo ꝙ ꝯuenire illa extiſtimāt magis per aliquā3 virtutē. Cu3 vero maiora ſunt hec bona qꝫ ea que belli ⁊ fruitio eorū qꝫ virtutum: ⁊ quia illius gratia: manifeſtum ex his.

¶ Recolligit dicta adiungēdo quādā perſuaſionē dicēs: ꝙ ex his que dicta ſunt manifeſtū eſt ꝙ ciuitatē3: que futura eſt felix ⁊ virtuoſa ſimplr̄ oēs ꝟtutes opꝫ hr̄e: ⁊ q̄ ad vacationē: ⁊ que ad nō vacationē ſunt. Si enī3 turpe eſt hominē qui determinaſ rōne nō poſſe vti ſm rōnem bonis īterioꝛib⁹ ⁊ exterioꝛib⁹: adhuc magis turpe eſt nō poſſe vti eiſdē ſm ipſa3 cū vacat a bellicis opationib⁹ cū tūc magis ītendere poſſit ⁊ paucioꝛa hn̄s īpedimenta: ſed nō vacādo ab exterioꝛib⁹ ⁊ bellando videri facere opera bonoꝝ vacādo ⁊ pacē ducēdo ducere vitā ſeruilē ⁊ ꝑter rōnem: ⁊ ideo nō opꝫ ciuitatē debētē felicitari tm̄ intēdere ⁊ ſtudere virtuti: hoc eſt fortitudini que ordinatur ad bellū: ſicut fecerūt Lacedemonij: nō enī differēter ſe habuerunt ad alios in hoc ꝙ nō crederēt eadē eſſe maxima bona hoīs que alij. ſ. opera virtutū: ſed magis in hoc ꝙ opinabanſ hoc fieri per vnā virtutē: alij aūt per aliā: ipſi enī3 opinabanſ optimū bonū hoīs cōſiſtere in actu fortitudinis bellice: alij aūt in actu ſapiētie magis. Manifeſtum eſt igitur ex his que dicta ſunt: quoniam ꝯtingit eſſe quedam bona maioꝛa hominis qꝫ que ſm bellu3 ſunt: ⁊ eſſe iſta magis contingit in fruitione ⁊ actu qꝫ in habitu: ⁊ iſtorum illa magis que propter ſeipſa queruntur qꝫ que propter alia.

Quomodo autē ⁊ per que id erit vtiqꝫ conſiderandū: diximus ſupra diuidentes: ⁊ natura: ⁊ more: ⁊ ratiōe indigemus. Ex his autē3 quales aliquos natura eſſe oportet determinauimus: reſtat videre vtru3 ratione prius an moribus ſit erudítio facienda. Hec enim ſimul concordare debent optima cōcordatione. Cōtingit enī3 rationē aberrare ab optima ſuppoſitiōe: ⁊ ſimiles per mores duci. Lec. XI.

¶ Poſtqꝫ phs oſtēdit q̄ ſit vltim⁹ finis optime vite hūane: trāſit ad declarādū qualr̄ ⁊ p quas adinuētiones fiūt optimi viri in ordine ad ipſa3. Et circa hoc p̄mo ꝑmittit intētionē ſuā ⁊ ordinē cōſiderādi. Scḋo cū dicit. (Clarū eſt ⁊c̄.) pſeqtur. In p̄ma pte dicit ꝙ declarato q̄d ſit vltimus termin⁹ optime vite humane: ꝯñr cōſiderandū eſt per que ⁊ qualr̄ fiant boni ⁊ ſtudioſi in ordine ad ipm. Diſtinximus aūt pri⁹ tria q̄ neceſſaria ſunt ad hoc. ſ. nā conſuetudo: ⁊ rō: ſm q̄les opꝫ eſſe futuros ſtudioſos: ⁊ bñ gubernātes ſm nām: qꝛ ītellectiuos ⁊ animoſos: ſicut dctū eſt pri⁹: ⁊ ideo relinqtur nūc ꝯſiderādu3 q̄les opꝫ eſſe ſm ꝯſuetudinē ⁊ diſciplinā. Prius tñ ꝯſiderādū eſt: vtꝝ pri⁹ inſtruēdi ſunt ſm rōnē vel intellectū: aut ſm ꝯſuetudinē ſeu appetitū: ⁊ vtrū prius diſponi ſm aīam: aut ſm corp⁹: opꝫ enī3 iſta ꝯſonare adinuicē ꝯſonātia debita: ita ꝙ illḋ qḋ natū eſt pri⁹ diſponi ſm nām diſponaſ pri⁹: ⁊ qḋ poſteri⁹. Cōtigit. n. multotiēs peccare rōnē ab eo: qḋ ē optimū ⁊ duci per ſimilia ⁊ apparētia: quedā ad ea: que ꝑter nām ſunt: ita vt pri⁹ nitaſ diſponere: qḋ poſteri⁹ natū3 eſt pfici. ſed cū3 ratio poſterioꝛ ſit nā ⁊ imiteſ eā: optimū eſt ī his que rationis ſunt ſequi diſpoſitionez ipſius nature: ita vt prius cōſideret ⁊ diſponat: que prius nata ſunt ꝯſiderari ⁊ diſponi ſm nām. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Clarum eſt hoc primū q̄dem quēadmodu3 in alijs: ꝙ generatio eſt a pricipio: ⁊ finis a pricipio aliquo alteri⁹ finis. Ratio autē3 nobis ⁊ mens nature finis: quare ad hec generatione3 ac morū inſtitutionē parare opꝫ.

¶ Proſeqſ. Et p̄mo declarat ꝙ futuri ſtudioſi ⁊ boni pri⁹ diſponēdi ſunt ſm corp⁹ qꝫ ſm aīa3: ⁊ ſm appetitū qꝫ ſ3 intellectū. Scḋo cū dicit. (Si ergo ⁊c̄.) qualiter diſponēdi ſunt ſm iſta. Circa primū p̄mo oſtēdit ꝙ generationez hoīs ⁊ ꝯſuetudinē opꝫ ordinari ad rōnē ⁊ itellectū. Scḋo cū dicit. (Deinde vt aīa ⁊c̄.) oſtēdit ꝙ appetitus irrōnalis prioꝛ eſt qꝫ itellectus in actu pfecto. Tertio cum dicit. (Quapropter ⁊c̄.) concludit ex iſtis ꝙ pri⁹ opꝫ curare de diſpōne corporis qꝫ aīe: ⁊ appetitus irrōnalis qꝫ itellect⁹. Primo igiſ dicit. in oībus in qb⁹ eſt aliq̄s finis ea que ſūt ad finē opꝫ ordinare in ipſum ⁊ diſponere ſm ꝙ ipſi congruūt: manifeſtū eſt aūt ꝙ ſicut in alijs q ſunt ſm nām ⁊ ſ3 artē generatio īcipit ab aliquo p̄ncipio p̄mo īmpfecto ⁊ terminaſ in aliqd pfectū ⁊ finez. Huiuſmodi aūt finis hoc eſt termin⁹ eſt alicui⁹ moti ab aliquo principio impfecto: ita ⁊ in hoīe generatio īcipit ab aliquo impfecto ⁊ tendit in aliqd pfectū ⁊ finē. Huiuſmodi aūt termin⁹ ⁊ finis nālis hoīs eſt rō ⁊ itellect⁹ in actu nō in potētia: quare generationē ipſi⁹ hoīs ⁊ ſtudiū circa cōſuetudines ⁊ diſpōnes ipſi⁹ opꝫ ordinari ad rōnē ⁊ intellectū ⁊ ipſam diſpōnem ſm ꝙ ipſi ꝯgruūt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Deinde vt aīa ⁊ corpus duo ſunt: ita quoqꝫ duas videmus eſſe aīe partes: vnam irrōnalē

alterã que habꝫ rationẽ: habitus quoqꝫ earuꝫ
duos: quorũ altera eſt appetitio: altera mens.
Ut autẽ corpus in generatione antecedit aiaꝫ
ſic pars irrationalis antecedit eam parteꝫ que
habꝫ rõnẽ: patꝫ id in pueris qbus ſtatim ira ⁊
volũtas: ⁊ concupiſcẽtia exiſtit: at rõ ⁊ mens
ꝓcedẽte etate in illis fieri nate ſunt.

⁋ Oſtẽdit ꝙ appetit⁹ irrõnalis gñõne ꝓcedit itellectuꝫ in actu dicẽs: ꝙ poſtea ſicut corp⁹ ⁊ aia ſunt duo differentia adinuicẽ: ꝙ corp⁹ rõnẽ mãe ⁊ ſubti bꝫ. Anima aũt rõnem act⁹: ita aiam hoĩs videm⁹ duas ptes hr̃e: quaꝝ altera rationẽ moti ⁊ ſubiecti bꝫ: reliqua aũt rõneꝫ ꝑncipalis mouentis: videlꝫ appetit⁹ irrõnalis q natus eſt regulari a rõne mouẽtis bꝫ: ⁊ iſtoꝝ duoꝝ ſunt duo habitus differẽtes ſm numerũ. Primi qdẽ virt⁹ moralis: ſcdi aũt itellectualis: ⁊ alterũ iſtorũ appetit⁹ eſt: alterũ aũt intellect⁹ ſeu rõ. Sicut igit̃ corp⁹ ſm viã gñõnis ꝓcedit aiam: ita appetitus irrõnalis itellectũ ⁊ rõnẽ in actu: ⁊ hoc apparet ex hoc ꝙ animus .i. vtus iraſcibilis: ⁊ volũtas ⁊ ↄcupiſcẽtia inſunt pueri ſtati ex natiuitate. Intellect⁹ aũt ⁊ rõ in actu nõ inſunt niſi ꝓcedẽte tẽpore. Si aliqs argueret cõtra hoc qd dictũ eſt: qm̃ appetit⁹ irrõnalis in hoĩe eſt q nõ eſt regulatus rõne ſm ſe: regulat⁹ tñ a rõnali per cẽntiã: ſed rõnale ſm ſe pri⁹ vr̃ eſſe q̃ꝫ regulatũ a rõne: tũ qꝛ mouẽs eſt pri⁹ moto: tũ qꝛ ſimplex pri⁹ ↄpoſito: ſicut albedo q̃ꝫ albũ. Et eſt dicẽdũ ad hoc ꝙ prius dr̃ aliqd alio: hoc qdẽ ſm ſubſtantiã ⁊ ꝑfectionẽ: ⁊ ſic itellect⁹ ꝓcedit appetitũ: ſicut mouens motum ⁊ forma mãꝫ. Hoc aũt nõ ſꝫ viã gñõnis: ſicut eniꝫ mã prior eſt forma: ⁊ tũc appetit⁹ põt conſiderari ſm ꝙ nat⁹ eſt regulari a rõne: ⁊ ſic prior eſt gñõne intellectu ſeu ratione determinãte ipm: aut ſm ꝙ regulat⁹ in actu: ⁊ ſic poſterior eſt ſicut cõpoſitũ ſimplici: ⁊ ꝑ hoc apparet ſolo ad rõnẽ. ⁋ Deinde cuꝫ dicit.

⁋ Quapropter corporis curam neceſſe eſt prius ſuſcipere q̃ꝫ animi. Deinde appetitus. Curam tamen appetitus gratia mẽtis: curam vero corporis gratia animi.

⁋ Cõcludit ex dictis q pri⁹ opꝫ diſponi corp⁹ q̃ꝫ aiam: ⁊ appetitũ q̃ꝫ intellectũ dicẽs: ꝙ ꝓpter hoc qꝛ pri⁹ oꝫ querere ⁊ diſponere ea que ſunt ad finẽ q̃ꝫ ipſuꝫ finẽ: ⁊ corp⁹ ordinatur ad itellectũ ⁊ rõnẽ: ⁊ ſicut in finẽ: vt ꝓbatũ eſt pri⁹: appetit⁹ ſilr ſicut mã ad formã: manifeſtuꝫ eſt ꝙ pri⁹ opꝫ facere curã corporis q̃ꝫ aie. Deinde eã que appetit⁹ ꝓpter ipſuꝫ intellectũ: ⁊ grã ipſi⁹ ⁊ grã iſtius eiuſdẽ curare oĩa illa: que ſunt ipſi⁹ aie: oẽs eniꝫ ꝑtes aie ⁊ habit⁹ ordinant̃ ad ꝑfectionẽ: que ſꝫ itellectũ eſt. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Si ergo ab initio prouidendum eſt a legiſpoſitore: vt optima ſint corpora eorũ qui educantur. Primo quidẽ circa coniugia ꝓuidere debet qua etate ⁊ cuiuſmodi exiſtẽtes ſint in matrimonium copulandi.

⁋ Declarat qualr: ⁊ ꝑ que diſponẽda ſunt ad vtutẽ. Et prio qualr ſꝫ corp⁹ ⁊ appetitũ. Scdo cũ dicit. (Qđ igit̃ ⁊c̃.) in ꝑncipio octaui: qualr ſꝫ itellectũ ⁊ rõnẽ. Circa pmũ pmo ꝑmittit intẽtionẽ ſuã ⁊ ordinẽ ↄſiderãdi. Scdo cuꝫ dicit. (Laborioſaꝫ eniꝫ ⁊c̃.) ꝓſeqtur. In pma pte dicit: qm̃ legiſlatorẽ optimũ pmo opꝫ intendere qualr: ⁊ ꝑ que ciues optime diſponant̃ ſm corp⁹. Diſpõ aũt optima ciuiũ primo depẽdet ex bona diſpõne generãtiũ in actu gñõnis: q̃ fit per ↄiũctionẽ maris ⁊ femine ꝑ copulã nuptialẽ ꝓ ↄſiderãda ſunt ei ea q̃ ſũt circa hõ copulã ſeu ↄiugiũ: videlꝫ qua etate ⁊ quo tpe: ⁊ qualib⁹ exñtib⁹ copulãdis ineunda eſt hõ ↄiũctio nuptialis. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Hoc autẽ inſtituet legiſpoſitor inſpiciens ad ipſos ⁊ ad vite tempus: vt etatibus in ideꝫ cõcurrant: nec diſcrepet gignẽdi potentia. Viro eniꝫ generare adhuc potente: ſi mulier ipſa cõcipere non poſſit: vel muliere quidem ad concipiẽdum apta: ſi vir ipſe nõ poſſit lites ac diſcordie inter eos oriuntur.

⁋ Proſeqtur: ⁊ qm̃ bona diſpõ ciuiũ: ſicut dictuꝫ eſt pmo pẽdet ex diſpõne gñãtiũ: deinde ex diſpõne matris tpe geſtatiõis. Tertio aũt ex ↄueniẽti alimento ⁊ ↄſuetudine poſt natiuitatẽ. Primo declarat qualr diſponẽdi ſunt generãtes ad bonã diſpõnẽ prolis futurã. Scdo cum dicit. (Pregnãtes quoqꝫ ⁊c̃.) qualr ꝑgnantes. Tertio cũ dicit. (Circa expõnẽ ⁊c̃.) qualr curãdi ſeu diſponendi ſunt pueri poſt natiuitatẽ. Circa pmũ ꝓ oſtẽdit qñ facienda eſt copula nuptialis. Scdo cũ dicit. (Que aũt ⁊c̃.) quales oꝫ eẽ copulãdos ſm habitudinẽ corpis. Circa pmũ prio oſtẽdit qua exñte etate vtriuſqꝫ oportet eã fieri. Scdo cuꝫ dicit. (Quib⁹ igit̃ ⁊c̃.) quali exñte temporaneitate ſeu diſpõne cõtinẽtis. Circa p^m prio oſtendit ꝙ opꝫ eã fieri tpe ⁊ etate determiatis. Scdo cuꝫ dicit. (Nã cũ ⁊c̃.) declarat q̃ ſunt tẽpus ⁊ etas determiata: in qb⁹ opꝫ fieri. Primũ ipſe prio declarat ꝑ rõnẽ ſumptã ex cautela diſſenſionũ ⁊ diuerſitate copulãdoꝝ. Scdo cũ dicit. (Ad filioꝝ ⁊c̃.) per rõnẽ ſumptã ex eis que accidũt ſm ſucceſſionẽ pueroꝝ ad patres. Tertio cũ dicit. (Inſuꝑ ⁊c̃.) ex ea q̃ ſumitur ex bõa diſpõne ꝓlis vel pueroꝝ futura. In pma pte dicit: ꝙ opꝫ legiſlatorẽ intẽdẽtẽ bonã diſpõnẽ pueroꝝ futurã ordinare leges ⁊ ſtatuta circa cõicationẽ nuptialẽ ciuiũ ↄſiderãdo ad diſpõnẽ ipſoꝝ tpe quo copulant̃: vt .ſ. ſint ꝑfecta in ſe: ⁊ hñ ſe hñtia ad gñõnẽ ⁊ ↄſiderãdo ad tps vite vtriuſqꝫ ⁊ maris ⁊ femine: quãtũ .ſ. vterqꝫ ſm naturã viuere ꝑt ita vt ↄueniãt ad actũ gñõnis pmo i etate qua hic ꝑfecte põt gñãre: ⁊ illa ↄcipere ſuppoſita bona diſpõne ipſoꝝ in ſe: ⁊ in ordine ad finẽ tpis vite coꝝ: vt ſil vel fere hic poſſit generare ⁊ illa ↄcipere: ⁊ nõ diſſonẽt potẽtie: ita vt iſte poſſit generare: ⁊ illa nõ ↄcipe: aut ecõtrario iſta poſſit cõcipere: ille võ nõ generare ꝓpter diſpõnẽ iuuẽtutis vel ſenectutis: iſta .n. iducũt diſſenſionẽ ⁊ diuerſitatẽ iter ipſos. Si eni copulent̃ tpe quo vn⁹ poſſit generare: alter nõ ꝑꝑ etatẽ adinuicẽ diſſentiũt: ⁊ iõ copulã alterã petunt: qđ eſt incõueniẽs: vt igit̃ vitet̃ diſſenſio ⁊ diuerſitas iter eos copulãdi ſunt in etate ↄueniẽte vtriqꝫ in ordine ad tempus durationis ipſorum. ⁋ Deinde cũ dicit.

⁋ Ad filiorũ quoqꝫ ſuſceptionem eſt inſpiciẽdum: ne nimis diſtẽt ab etate paterna: quoniã nec ipſi ſeniorib⁹ gratiã referre vllam poſſunt nec parẽtes filijs adiumenta preſtare: nec etiã nimis proximi ad etatẽ paternaꝫ accedere debent filij: habet enim hoc turbationem nõ paruam: cum neqꝫ tanta ſit reuerẽtia huiuſmodi filijs erga genitores: vtpote qua ſi equalibus: ⁊ circa gubernationeꝫ domus querele ex iſta quaſi paritate ſoleant prouenire.

⁋ Ponit ſcdam rõnẽ dicẽs: ꝙ ſcdo copulãdi ſunt in etate ↄueniẽti ↄſiderãdo ſucceſſionẽ pueroꝝ ad pr̃es: ſicut eni parẽtes ſꝫ legẽ nature tenent̃ filijs ad nutrimẽtũ ⁊ diſciplinã vſqꝫ ad ꝑfectũ: ita neceſſitate quadã parẽtib⁹ ipotẽtibus factis tenent̃ filij ſubuenire in neceſſitatib⁹: auxi-

lium

lium aũt qḋ põt accidere ſenioribus parentibus a pueris genitis in ſenectute eoꝝ eſt ꝓpter impotẽtiã puerorꝝ: ſimiliter auxiliũ qḋ põt accidere pueris in ſenectute genitꝭ a parẽtibus ſenioribus exiſtẽtib⁹ debile eſt ꝓpter impotẽtiam eoꝝ ex ſenectute: ⁊ ideo nõ expedit copulã nuptialẽ fieri ſenibus exiſtẽtibus: neq; etiã valde ꝓpe ꝑncipium natiuitatis: hoc eſt nimis iuuenib⁹ exiſtentibus: multum enĩ diſplicet quãdoq; iuuenes exiſtentes pueros habere quaſi coetaneos ⁊ min⁹ verent̃ filij parẽtes iuuenes: ⁊ verecũdant̃ min⁹ male in eorũ cõſpectu quaſi coeui ⁊ eq̃les cũ eis ꝓp cõſuetudinẽ: ⁊ magis ꝯquerunt̃ in inuicẽ circa ea que ad mutuã diſpoſitionẽ pertinent cum ſint ſimul eque potẽtes vel impotẽtes eque: ⁊ ita cum filius requirit a patre iuuari in neceſſitatib⁹ põt uidere ipſum equaliter poſſe ſibi ⁊ econtrario. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Inſuper ꝙ dicere incipiẽtes huc digreſſi fuimus: vt corpora natorum ſint ſm legiſpoſitoris voluntatem: fere quidẽ hec oĩa proueniẽt per vnam diligentiam.

¶ Ponit tertiã rõnẽ dicẽs: ꝙ adhuc idẽ põt oſtẽdi per rationẽ ſumptã ex his que diximus ꝑuus: vnde incepim⁹ ſermonẽ de hoc: opꝫ enim copulã nuptialẽ tali etate: ⁊ tali tẽpore fieri qb⁹ corp⁹ puerorꝝ naſcentiũ ꝯtingat diſponi melius ad virtutẽ: ⁊ ſm intẽtionẽ legiſlatoris. hoc autẽ magis ꝯtingit fieri ſi fiat tpe ⁊ etate determinatis: vt ꝯñr apparebit. ergo expedit eã fieri tpe determinato: ſic igit̃ omnia que ſunt circa curã nuptialem vnã cõem curam habẽt fere: vt. ſ. fiãt tẽpore determinato: fere aũt dicit forte: qꝛ nõ idem tempus determinatũ cõuenit omnib⁹ propter diuerſitatẽ nature. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam cum ſit finis gignendi vtplurimum viris quidem ſeptuageſimus annus: mulierib⁹ autẽ quinquageſimus: ita cõiugandi ab initio ſunt: vt etatibus ad hunc finẽ ꝯcurrant.

¶ Intẽdit determinare qua etate expedit eã fieri ad exercitiũ gn̄õnis in vtroq;: ⁊ ex incõuenientib⁹: que accidũt ſi fiat nimis cito: ⁊ ſm hoc primo ꝑmittit quedã neceſſaria ad declarationẽ itenti. Scḋo cũ dicit. (Quapropter ⁊c̃.) ex illis ꝯcludit intẽtũ ſuũ. Circa ꝑmũ ꝑmo tãgit quid ſit termin⁹ gn̄õnis in vtroq; ſm quem opꝫ ꝯſiderare. Scḋo cum dicit. (Eſt aũt adoleſcẽtiũ ⁊c̃.) oſtẽdit ꝙ coitus iuuenũ nõ eſt ꝯueniẽs ad generationẽ. In ꝑma parte dicit: vltim⁹ termin⁹ generatiõis hoibus determinat⁹ eſt ſicut ⁊ alijs. In oib⁹. n. q̃ ꝯtingit eſſe ⁊ nõ eſſe eſt tps determinatũ quo ꝯtingit eſſe: ⁊ per ꝯñs agere: ſicut dr̃ ꝑ celi ⁊ mũdi. ⁊ iſte termin⁹ maſculis: vt in plurib⁹ eſt ſeptuaginta ãni: qꝛ tũc ſenſibilr̃ debilitatũ eſt calidũ nãle: ꝗuis in aliqb⁹ ſit lõgior: in aliqb⁹ breuior ꝓpter diſpõnẽ mãe ⁊ aliquam aliã: femellis aũt qnquaginta: vt in plurib⁹. Breuior autẽ eſt periodus generatiõis mulieris q̃ viri: qꝛ mulieres naturalr̃ ſunt minoris virtutis ⁊ caliditatis q̃ viri: ⁊ qꝛ expedit ꝓpter diſſenſionẽ vitandam in ꝯiugandis ſimul minuere potentiã generationis in vtroq;: opportunũ eſt in determinãdo principium ipſius cõdeſcẽdere cõmẽſurando ad tempora hec. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt autẽ adoleſcentium cõiunctio improba ad filios. In cunctis enim animalib⁹ iuueniles partus imperfecti ſunt: ⁊ femine crebrius q̃ mares: ⁊ praua corporis forma gignunt̃: quo circa neceſſe eſt hoc idẽ in hominib⁹ ꝓuenire. Huiuſmodi autẽ cõiectura fuerit: qḋ in qbuſcũq; ciuitatibus ꝯſuetudo eſt adoleſcẽtes mares puellaſq; cõiugari: in eiſdẽ inutilia ac puſilla hominũ corpora exiſtunt.

¶ Oſtẽdit ꝙ coitus iunioꝝ eſt prauus. Et diuidit̃ in quatuor partes ſm q̃tuor ratiões quas adducit ad hoc. Secundã ponit cũ dicit. (In partu quoq; ⁊c̃.) Tertiã cũ dicit. (Ad ꝯtinẽtiã ⁊c̃.) Quartã cũ dicit. (At maſculoꝝ corpora creſcere impediunt̃ ⁊c̃.) Primo igr̃ ponit ꝑmã que ſumit̃ ex ordine ad generationẽ dicẽs: ꝙ coitus iuniorũ ſiue maſculi: ſiue femelle prauus eſt ad generationẽ puerorꝝ: ⁊ hoc qdẽ apparet ad ſenſum: qꝛ in oibus aialib⁹ partus iunioꝝ ſunt imbecilles ⁊ imꝑfecti: qꝛ imꝑfectio partus eſt ex imꝑfectiõe ꝑncipioꝝ generantiũ: ſicut vlr̃ imperfectio effect⁹ eſt ex imꝑfectiõe cauſarũ: ⁊ femine crebri⁹ q̃ mares: ⁊ parua corpora gignunt̃: cũ. n. ꝑncipiũ generatiuũ in ſemine nõ põt digerere mẽſtruũ mulieris ꝓpter idigẽtiã caliditatis nõ deducit ad ſimilitudinẽ ſuã ſꝫ oẽs diſpões: ſed magis vinat̃ ꝓpter ſuꝑabũdantiã frigidi ⁊ humidi de neceſſitate trãſmutat in ꝯ̃riũ ⁊ in femellã: talis aũt diſpõnis ſunt ſemina iunioꝝ: ⁊ iterũ generati ab eis parui ſunt ſꝫ formã. i. ſꝫ figurã: extẽſio enĩ ſm figurã ꝯ̃bit magnitudinẽ calidi: cui⁹ eſt mouere ſurſũ: qḋ eſt imꝑfectũ in iunioꝛib⁹: vt dictũ eſt: quare ſi ſic accidit in oibus aialibus: neceſſe eſt ita accidere i hoib⁹: in qbus argumẽtũ ſpẽle apparet ad hoc: qꝛ in qbuſcũq; ciuitatib⁹ ſeu regionib⁹ ꝑmittunt̃ iuuenes ⁊ iuuẽcule cõiugari ⁊ ꝯmiſceri ad gn̄õnẽ gn̄ãnt̃ parui ⁊ imꝑfecti ſm corp⁹: ⁊ per ꝯñs minus vtiles ad opera bellica. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ In partu quoq; laborãt magis puelle ac pereunt plures: ex quo reſponſum oraculi Trizenijs datum quidã exiſtimant ob iſtam cãm quaſi multis pereũtibus ꝓpter imaturitatẽ nuptiarũ: nõ ꝓpter fructuũ collectionẽ.

¶ Ponit ſcḋam q̃ ſumit̃ ex accidenti ꝯuenientib⁹ dicens: ꝙ ad hoc mulieres ꝯcipiẽtes in etate imꝑfecta in partu maiorẽ ſuſtinẽt dolorẽ: ⁊ plurime moriunt̃: tũ ꝓpter mẽbri adhuc ordinati arctitudinẽ: tũ ꝓpter v̈tutis debilitatẽ: quãto. n. v̈tus minor eſt ad reſiſtẽdũ: tãto dolor maior: ſicut videm⁹ onera eadẽ grauiora apparere debilib⁹. In iunioꝛib⁹ aũt ſupponim⁹ virtutẽ minorẽ eſſe: ⁊ ideo maiorẽ dolorem accidere: qui tãtus poteſt eſſe ꝙ mortẽ inducit: ⁊ ꝓpter hoc dixerunt antiqui apud grecos factum eẽ oraculum: vt dolor eius adiutorio mitigaretur ⁊ fetus ad ortum produceretur: cum multe in iuuentute mulieres morerẽtur: ⁊ fructus nõ veniret ad ꝓductionem propter imperfectionem. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Ad continentiam quoq; vtile eſt nuptias fieri ſeriores: intẽperatiores enĩ eſſe videtur cũ puelle veneri aſſueſcunt.

¶ Ponit tertiã que ſumitur in ordine ad virtutẽ dicens: ꝙ adhuc coitus eſt minus expediens iunioribus ad temperantiam: ⁊ magis expedit ſenioribus exiſtẽtibus: iuuẽcule enim que magis aſſuete ſunt coire in iuuentute intẽperantiores ſunt: illa enim ad que aſſueti ſumus magis ſunt delectabilia: ⁊ ad ea que ſunt magis delectabilia magis inclinamur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At maſculorũ corpora creſcere impediũtur: ſi adhuc augente ſemine conſuetudinẽ incãt: nam h⁹ terminus hic eſſe videtur: quem non multum excedit amplius.

¶ Ponit quartã rõnẽ dicẽs: ꝙ adhuc corpora maſculoꝝ

coeuntiũ in impfecta etate dũ corpus eſt in augmẽto leduntᷣ ⁊ defectũ patiuntᷣ a quãtitate eis determinata ⁊ in cõplexione: alimẽtũ.n. digeſtũ pncipiũ eſt nutritionis ⁊ augmẽtationis ⁊ gnõnis: ipſi eniʒ augmẽti totũ: qḋ ꝯuertitur de alimẽto iuuenib⁹ vel fere neceſſariũ eſt ad nutritionẽ ⁊ augmẽtũ: ⁊ parũ vel nihil eſt de ſupfluo: qḋ ordinatur ad gnõnẽ: ⁊ iõ ſi multũ coeant: neceſſariũ eſt: ꝙ illud qḋ deberet trãſire in augmẽtũ ⁊ nutritionẽ ꝯuertatᷣ in ſemẽ. quare detrimẽtũ patientᷣ in augmẽto ⁊ nutritione: eſt eniʒ qḋdã tẽpus determinatum: in quo aialia nata ſunt augmẽtari: qḋ nõ multuʒ excedıtᷣ a tpe deputato ad gnõnẽ: ſtatim.n. deficiẽte augmẽto ⁊ perfectis corporib⁹ cũ plus ꝯuertitᷣ de alimẽto ꝙ̃ ſit neceſſariuʒ ad nutritionẽ ꝯueniẽti⁹ ordinatᷣ ad generationẽ coitus: etiã nõ perfectis corporib⁹ detrimẽtũ īducit quãtũ ad cõplexioneʒ ꝑ exiccationẽ ⁊ īfrigidationẽ: ſimul eniʒ ꝯducitᷣ calidum ⁊ humidũ: vnde phs dicit ī lib°. de cauſis lon. ⁊ bre. vite: ꝙ coitiua ⁊ multiſpermia cito ſeneſcũt: qꝛ ſperma ſupfluũ exiſtẽs ampli⁹ deſiccat emiſſuʒ: ⁊ iõ mulus lõgioris vite eſt ꝙ̃ ea ex qb⁹ generatᷣ: qꝛ min⁹ ſpmatiçat: ⁊ paſſeres maſculi breuioris: qꝛ magis coitiui ſũt. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Quapropter puellas quidem circa etatem decem ⁊ octo annorum nuptui tradere congruit: maſculos auteʒ circiter etatẽ annorũ ſex ⁊ triginta. In hoc eniʒ tẽpore ⁊ vigentib⁹ corporibus cõiungẽtur ac ꝓcedente tẽpore ſimul apte deſinẽt ꝓcreare poſſe: ⁊ filiorũ ſuſceptio partiʒ erit ab initio eis etate vigẽtib⁹: ſi recte ꝓcedat ſtatiʒ generatio: partim iam vergẽtibus ad annum ſeptuageſimum.

❡ Cõcludit ex dictis qñ ⁊ qua etate opportunũ eſt fieri copulã nuptialẽ dicẽs: ꝙ ꝓpter hoc ꝙ finis generatiõis in viris: vt in plurib⁹ eſt ſeptuageſim⁹ ãnus vel circa: mulieribus aũt qnquageſimus vel circa vt in plurib⁹: ⁊ expedit ꝯiugatos ſimul deficere a potẽtia generãdi: vt ꝓbatũ eſt prius: ⁊ coitus iunioꝝ in impfectis corporib⁹ prauus eſt. Corpa aũt mulierũ vt in plurib⁹ ꝑficiuntᷣ in decẽ ⁊ octo annis vel circa: viroꝝ aũt in trigintaſex: aut paruʒ plus: aut min⁹: expediẽs eſt magis eos ꝯiugari muliere exiſtẽte decẽ ⁊ octo annoꝝ vel circa: viro aũt trigītaſex aut parũ plus vel min⁹. Sic eni ꝯiungentᷣ corporib⁹ ꝑfectis: ⁊ ꝑ ꝯñs virtutib⁹: qb⁹ exñtib⁹ erit ꝯiugatio ipſoꝝ in tpe cõuenienti ad ꝑfectionẽ gnõnis pueroꝝ: virtutib⁹ ẽt perfectis ꝑfectior erit actio: ⁊ ẽt ipm generatũ: ⁊ iteꝝ ſucceſſio pueroꝝ ad pñes oportunius fiet ſi ſtatiʒ cũ copulati ſunt muliere .18. viro .36. annoꝝ exiſtẽtib⁹ ſtatim generẽt: ſuccedẽt eniʒ filij parẽtib⁹ in pncipio ſtat⁹ corpe ꝑfecto. ſ. circa .36. annũ matre agẽte qnquageſimũ: patre ſeptuageſimũ vl̕ circa impotẽtes fere exiſtẽtes q̃ſi reſoluta etate: impotẽtia tñ eoꝝ ſupplebitᷣ ꝑ filioꝝ potẽtiã ꝑfectoꝝ exiſtentiũ: qñ igitᷣ opꝫ fieri ꝯiugiũ ꝯſiderato bono ꝯiugatoꝝ ⁊ generãdoꝝ dictũ ẽ. ❡ Eſt aũt itelligẽdũ ꝙ q̃uis viri ⁊ mulieres ſint eiuſdẽ ſpẽi: nõ tñ idem periodus eſt vite vtriuſq; ipſoꝝ: qꝛ tps duratiõis ipſoꝝ non ſeqᷣ eos rõne ſpẽi cõis vtriuſq;: ſed ſeqᷣ virtutẽ ꝯplexionis: virt⁹ aũt cõplexionis multo fortior eſt in viro ꝙ̃ in muliere ꝓpter abundãtiaʒ calidi: ⁊ meliorẽ ꝓportionẽ ei⁹ ad alias q̃litates: ⁊ iõ viri lõgioris vite ſunt ſʒ nãm mulierib⁹. Et qꝛ qḋ ꝑfecti⁹ eſt plurı tpe indiget ad ſui ꝑfectionẽ: quãto plura exiguntur ad ei⁹ ꝑfectioneʒ: viri aũt ꝑfectiores ſunt mulierib⁹: ideo plurı tpe indigẽt ad ſui ꝑfectionẽ ꝙ̃ mulieres: vt in pluribus: q̃uis ꝓpter indiſpõnẽ mãe poſſit accidere ecõtrario phs aũt determinauit tps ꝑfectiõis mulieꝝ .18. ãnos vel circa: viroꝝ autẽ .36. vel circa: qꝛ ſic apparebat ei forte: vt in plurib⁹: aut qꝛ ſm ꝓportionẽ hoꝝ numeroꝝ adinuicẽ excedit vtus ꝯplexiõis viri virtutẽ ꝯplexionis mulieris ſʒ nãʒ. ❡ Si aũt aliqs obijciat prius debere fieri ꝯiugationeʒ nuptialẽ ꝙ̃ determinat phs p̃: qꝛ gnãtio fit ex ſupfluo alimẽti: qñ igitᷣ p̃mo icipit eſſe ſupfluũ alimẽti: ⁊ p̃mo icipiũt ſpmatiçare: vıᷣ ꝙ deberet fieri talis copulatio: h̄ aũt ꝯtingit multo tpe pri⁹ ꝙ̃ determinet phus: puta tpe pubeſcẽtie. ergo pri⁹ vıᷣ fieri. ❡ Et p̃terea h̄ iura determinant que videntᷣ ꝯſiderare bonũ cõe: matrimonia. ſ. poſſe fieri muliere exñte .18. ãnoꝝ: viro exñte .36. vl̕ circa. ❡ Ad h̄ ẽ intelligẽdũ ſm intẽtionẽ phi: ꝙ ſi ꝯſiderem⁹ bonã diſpõnem generãtiũ ⁊ bonã habitudinẽ generandoꝝ futurã: ⁊ per ꝯñs vtilitatẽ cõem ciuitatis ſeu regionis per ſe meli⁹ eſt ꝯiunctionẽ iſtã fieri ꝑfectis corporib⁹ vtriuſq;: qḋ eſt in tpe determinato a phõ vel circa vt in plurib⁹: ꝑfectis eniʒ corporib⁹ ꝑfecte erũt vtutes: nec detrimẽtũ aliqḋ patientᷣ in augmẽto: aut cõplexione ſm ꝙ hẽ: niſi ꝓpter ſuperfluitatẽ: aut aliquid hᵽ. Et pueri meli⁹ erunt diſpoſiti quãtũ ad corpus: qꝛ a magis ⁊ meli⁹ diſpoſitis generabuntur: ⁊ per ꝯñs ſm aiam: qꝛ bona diſpõ corpis diſponit ad bonã diſpõneʒ aie: ⁊ ſic magis appetẽt ad virtutes ⁊ act⁹ ciuiles: ꝓpter accidẽs tñ aliquod expedit tardius vel citius fieri in aliqb⁹: puta ſi tardius vel citi⁹ ꝑficiantᷣ corpora: aut ſi timeatᷣ fornicatio cũ alienis: aut aliqd hᵽ: q̃uis aũt prius in aliqbus iueniatᷣ ſuperfluũ alimẽti: ⁊ emiſſio ſeminis: nõ tamẽ ſeqᷣtur ꝙ tunc melius ⁊ aptius ſit ad generationẽ: ſicut accipiebat rem in oppoſitũ. Nõ enim oꝫ in his que ꝓcedunt de impfecto ad perfectũ: ꝙ quoniaꝫ aliquid põt aliquid primo: ꝙ tũc perfecte poſſit: ſicut qñ aliquis põt cytharicare qualitcũq;: non ſeqᷣtur ꝙ optime poſſit: ſed magis ecõtrario: que eniʒ ſunt priora ſm viaʒ generatiõis impfectiora ſunt: que aũt poſteriora ꝑfectiora: ſicut vir puero: vt dıᷣ .9° meth. Iura ãt nõ determinãt optimũ eẽ fieri m̃rimoniũ tpe pubeſcẽtie. ſ. muliere exñte .12. ãnoꝝ vel circa: viro .14. vl̕ circa: ſʒ tũc ꝯcedũt poſſe fieri p̃: qꝛ tũc p̃ põt valere ꝯſenſus ꝑ vſuʒ rõnis tũc p̃ vl̕ circa incipiẽte: ⁊ qꝛ tũc p̃ icipit aliqḋ ſupfluũ alimenti fieri vt in plurib⁹: q̃uis impfectũ. ❡ Deinde cũ dicit.

❡ Quibus igitur etatibus coniugia ſint facienda dictuʒ ſit: tempus autẽ anni vt nunc multi obſeruant recte per hyemẽ aptius ad nuptias eſſe videtur: ſed cõſideranda ſunt in ꝓcreatione liberoꝝ que a medicis: ⁊ que a phiſicis traduntur. Medici autẽ tẽpora corpoꝝ ſufficiẽter oſtẽdunt: phiſici autẽ de ſpiritib⁹: borealia magis ꝙ̃ auſtralia laudantes.

❡ Declarat qua tẽpereitate vel diſpõne aeris expediẽti⁹ ſit fieri hãc ꝯiũctionẽ. ❡ Circa qḋ itelligẽdũ ꝙ bona diſpoſitio generati ſeqᷣ bonã diſpõnẽ pncipioꝝ generãtiuʒ in actu. Diſpõ aũt generãtiũ ſeqᷣ aliquã diſpõnẽ ꝯtinentis: vñ ⁊ loc⁹ dıᷣ pñ᷑ gnõnis: ſicut ⁊ pꝫ a Porphyrio: diſpõ aũt ꝯtinẽtis mutatᷣ ſʒ diſpõnẽ tẽpoꝝ ⁊ vẽtoꝝ ⁊ alioꝝ hᵽ ⁊ iõ eſt expediẽs intẽdẽtẽ bonã diſpõnẽ gnãtoꝝ ꝯſiderare bonã diſpõnẽ ꝯtinẽtis ⁊ tpis ⁊ vẽtoꝝ. Et iõ dicit ꝙ ad hᵽ copulã vel ꝯiunctionẽ faciẽdã opꝫ vti tpib⁹: ⁊ his que circa tẽporaneitatẽ: h̄ eſt diſpõnẽ aeris ſm tps: qb⁹ vtuntur multi bñ ⁊ rõnabilr̕ dicẽtes hanc debere magis fieri tpe hyemis: tũc.n. friditate ꝯtinentis clauſis poris fortificatur calꝫ iteri⁹ ⁊ ꝯgregatᷣ vt⁹: ⁊ fortior eſt. In eſtate aũt poris apris exalat calꝫ iteri⁹: fortiore ãt exiſtẽte vtute ⁊ calido meli⁹ eſt cõmiſceri ad gnõnẽ: expedit aũt ꝯſiderare ad gnõnem pueroꝝ ea que dicuntᷣ a phis nãlibus ⁊ a medicis:

medicis: medici eni ſufficiēter dicūt diſpōnē tēpoꝝ in ordine ad corpa reſpectu opationū diuerſaꝝ: nāles eas q̄ vētoꝝ dicētes boreales ꝛ oriētales meliores auſtralibꝰ ꝛ occidētalibꝰ ad bonā diſpōnē corpoꝝ: ſic dictū ꝛ expoſitūꝫ fuit pꝰ: vbi dterminatū fuit d optio ſitu ciuitatꝭ. Dei.c.d.

¶ Que autē corpora maxime vtilia ſint: magis dicendum eſſet: vbi diſciplina liberoꝝ tractaẜ. Sūmatim vero ſat fuerit nūc dixiſſe: neqꝫ eni athletarum habitudo vtilis foret ad ciuileꝫ habitum: neqꝫ ad ſanitatem ꝛ procreationem liberorum: nec rurſus humilis ꝛ imbecilla nimium: ſed media iſtarum.

¶ Declarat q̄les opꝫ eē copulandos ad gñationē ſm habitudinē corpis: ꝛ circa h̄ p̊ declarat: q̄les opꝫ eē quo ad q̄ntitatē. 2ᵒ cū dicit. (Laborioſam eni.) In cōparatione ad exercitiū. In p̄ma pte dicit: ꝙ q̄libꝫ exītibꝰ corpibꝰ eorū qui copulāẜ ſm habitudineꝫ q̄titatis maxie vtilia erunt ad bonā diſpōneꝫ eoꝝ q gñanẜ: dōm eſt in his q̄ ptinent ad diſciplinā ciuiū: figuralr autē ꝛ in ſūma ſufficit dicere nūc. Māifeſtū eſt.n. ꝙ habitudo corpis athletaꝝ q ſunt valde magni corpe nō eſt pfecte bōa diſpō corpis: tū pp pōderoſitatē: tū qꝛ ṽtus ſpūs ꝛ calidi euaneſcit in tāta ptenſiōe mēbroꝝ. Nec ēt ad ſanitatē pp eaſdē rōnes: ꝛ per ꝯñs nec ad rōnē itellꝰ ꝛ rōnis q̄ ſequūẜ diſpōnē corpis vt in plibus: ꝛ qꝛ bona ciuilis cōicatio indiget bona diſpōne q̄ntū ad corpus ꝛ q̄ntū ad aīam nō eſt optīa ad eam. Silr hītudo impfectoꝝ ſꝫ q̄titatē ꝛ morbidoꝝ q idigēt maiori cura nō eſt optīa pp impfectionē ꝛ iproportioneꝫ. ſed media habitudo magis: in oībus eni: ꝛ que ſunt ſꝫ naturā: ꝛ que ſm rōnē media ſunt eligibilia magis: ꝛ iō hītudo media ſꝫ q̄titatē i gñantibꝰ eligibilior ē. ¶ Dein.c.d.

¶ Laborioſam enim habitudineꝫ habere opꝫ: exercitatā vero laboribus non violentis: neqꝫ ad vnum laboreꝫ ſolū: vt athletarū habitudo: ſed ad liberalia opera. Hec autem ſimiliter viris mulieribuſqꝫ exiſtere debent.

¶ Declarat q̄les opꝫ eſſe p ꝯpatione ad exercitia dicēs: ꝙ expedit ad bonā diſpōnē generādoꝝ futurā hr̄e bonā habitudinē corpis ꝛ exercitatos eē p aliquos labores ad excitādū ṽtutē ꝛ caliditatē: q̄ p motū excitāẜ: nō tñ p violentos: ne p labores violentos ſpūs exaleẜ ꝛ dbiliteẜ. Et iō opꝫ exercitari vꝉ laborare nō in aliquo vno ſolū: ſic̄ athlete laborāt ad ſupandū: ſed in multis ptinētibꝰ ad ciues ꝛ liberos: expediēs eni eſt exercitari futurū bonū ciuem in multis opōnibꝰ liberoꝝ vt ꝯſequēter facilius ꝛ magis cū delectatiōe illas operenẜ: opꝫ aūt ꝛ viros ꝛ mulieres exercitari: ſed vnūquēqꝫ in opōnibꝰ decētibꝰ eū. ¶ Dein.c.d.

¶ Pregnantes quoqꝫ mulieres curaꝫ habere corporū opꝫ non pigreſcentes neqꝫ ſubtili vtētes alimonia. Hoc aūt facile ē legūpoſitori ꝓuidere ſi iubeat ſingulis diebus iter quoddaꝫ facere debere ad deorū ſacra mulieres: q̄ ſortite ſint concipiendi honoreꝫ. Mens tamē ꝯtra quā corpus in tranquillitate eſt traducenda: q̄ enim fiunt ab ea que continet capere videnẜ: quēadmodum illa que naſcuntur a terra.

¶ Declarat ꝙ curādū eſt de mulierībꝰ p̄gnātibꝰ ad bonā pueroꝝ diſpōnē di. ꝙ opꝫ legiſlatorē curā hr̄e de bōa diſpōne corpoꝝ mulierū p̄gnātiū: pueri eni gñati nutrimentū videnẜ aſſumere a muliere hr̄te in vtero p venas ꝛ poros a nā ad hoc ordinatos: ſicut terre naſcētia p radices aſſumūt a terra nutrimētū: aūt aſſumptū a muliere ꝯſilr diſponiẜ cōplexioni mulieris ꝛ puer de neceſſitate diſponiẜ ſm diſpōnē nutrimēti ex quo nutriẜ: ꝛ maxie in p̄ncipio: ꝛ iō opꝫ puerū diſponi ſm diſpōneꝫ mulieri geſtātis. Igiẜ expediēs eſt ad bonā diſpōnē ꝓlis futurā curare de bona diſpōne mulieris: ſpālr autē expedit curare ne ſint torpentes multū p deſidiā: q̄ frequēter accidit mulieribus p̄gnātibus pp defectū calidi ꝛ ſupabundātiā hūidi groſſi idigeſti: ſi eni p̄gnās torpeat nimis p deſidiā oportebit calidū ꝛ ſpūs in puero torpere: deide expedit cauere ne vtātur cibo nimis ſubtili: tū qꝛ facilis digeſtionis exñs facit repletionē quādā inanē magis q̄ verā. tū qꝛ ſtati pp facilē digeſtionē eiꝰ aſſumiẜ in mēbris fortioris ṽtutis ſꝫ totū vel fere: ita ꝙ parū aut nihil erit ſupfluūꝫ: qd̄ trāſeat in nutrimētū fetꝰ. Facile aūt erit cauere deſidiā legiſlatori ſi p̄cipiat p̄gnātibꝰ q̄ ſortite ſūt honorē gnōnis ꝛ fugerūt obprobriū ſterilitatis ſꝫ antiquos: facere aliquā pegrinationē quotidie vel bis vel ter in ſeptimana vel aliqd̄ h̄ ad aliqd̄ oraculū pp deoꝝ reuerētiā: vt q̄s habuerūt ꝓpicios in ꝯceptu: beniuolos habeāt vbi magꝭ necē ē. ſ. in ptu ꝛ loqẜ ſꝫ opiōnē gētiliū āntiq̄ꝝ q opiabāẜ multitudinē deorū eē: ꝛ illos vꝉ corpa ſupercceleſtia vel ṽtutes aliq̄s in corpibꝰ: q̄uis aūt ad bonā diſpōnē pueroꝝ futurā ad tēpub. oporteat mulieres labores aliquos exercere: vt ſint ſine pigritia: tñ natos iā ꝛ icipiētes diſciplinari ad bonū itellꝰ ē ſpeculatio: nō opꝫ multū laborare: ſꝫ pigriꝰ diſponi corpa ne p laboris ꝯtinuitatē diſtrahanẜ a diſciplina: ꝛ p motū ſpūs nimis accēdanẜ: vt ſint nimis mobiles qd̄ nō ꝯpetit ſpeculationi. Oꝫ eni formas ſenſibiliū: in qbꝰ ſpeculaẜ itellꝰ fixionē hr̄e i ſubto p̊ coꝝ: qd̄ eſt ſpūs. ¶ Deide.c.d.

¶ Circa expoſitionē autē vel educationē filiorum lex ſit nihil orbatum natura fore educandum: in aliꝭ vero ſi mores inſtitutaqꝫ ciuitatis prohibeant: natos exponere.

¶ Declarat qualr pueri poſtq̄ ſunt nati ſint diſponēdi: ꝛ qꝛ nō expedit de oībus curare aut nō equalr: aut pp ipfectionē: aut pp multitudinē: ꝛ p̊ tāgit qualr ſe habēdū eſt ad orbatos: ꝛ vbi excedunt ſm multitudinē. Scdo cū dicit. (Suſceptis aūt.) qualr pfecti ꝛ multitudinē ꝯuenientē nō excedētes diſponēdi ſunt. Circa p̄mū p̊ declarat q̄liter ſe habēdū eſt ad orbatos. Scdo cū dicit. (Ac multitudo ꝛc.) qualr ſe habēdū eſt: vbi excedūt multitudinē determinatā. In p̄ma pte dicit ꝙ ſi cōtingat aliquē vel aliquos eſſe orbatos ſenſu aliquo vel ſenſibus vel membro aut mēbris: qbus minus ſint vtiles ad opationes itellꝰ ꝛ rēp. de reſuatiōe ipſoꝝ ꝛ alimēto adminiſtrādo feraẜ lex a legiſlatore nullū talē nutriri: qd̄ ē itelligēᵐ cū tāta cura ꝛ diligētia cū q̄ta nutriēdi ſūt pfecti nati. Illd̄ eni qd̄ ordinatū eſt ad aliquē finē: q̄to magis natū ē attingere ad ipꝫ: tāto magis diſponēdū ē ad ipꝫ: ꝛ q̄to minꝰ: tāto minꝰ curādū: ſic eni videmꝰ nāꝫ magis ſollicitā eē de pfectioribus: pueri aūt nati pfecti mēbris ꝛ ſenſibꝰ pfectiꝰ nati ſūt attingere ad finē hūanū. g̊ magꝭ diſponēdi ſūt. Orbati āt aut ſenſu aut mēbro nati ſunt attigere aliqualr: ex q̊ aīaꝫ ꝛ itellectū hñt: ſꝫ nō eq̄ pfecte: ꝛ iō curādū eſt de eis: ſꝫ nō equalr vt de pfectis: ꝛ vlr inquātū vnuſqſqꝫ natus eſt attigere ad finē: itantū diſponēdū eſt: cū ſit ꝓpter ipſuꝫ: loqmur aūt hic de fine humano ſm vitā preſentē: qꝛ ſic loqtur de ipſo philoſophus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ac ſi multitudo tāta ꝓlis alicui contigerit vt duplicatus ſit filiorū numerus: nā is diffinitꝰ eſſe debet ad multitudinē nimiā euitandā ante

venire opꝫ ne fetus concipiantur: nam poſtq̄ concepti ſunt ⁊ ſenſum aut vitam acceperint nephas eſt attingere eos.

¶ Declarat qd faciendū eſt ſi excedāt ſm multitudinē. Eſt intelligendū ꝙ cū ciuitas ſit cōmunitas per ſe ſuffi|ciens ad vitā: opꝫ ciues per ſe ſufficientes eſſe ⁊ nō paupe|res: ⁊ ideo cauenda ſunt illa in ciuitate que inopiā īducūt: hoc aūt eſt multitudo filioꝝ debentiū ſuccedere in here|ditate: magna enī ⁊ multa hereditas parentū cū diuidet̃ in multitudinē filioꝝ valde tenuis erit vnuiſqꝫ: maxīe in terciā vel q̄rtā gn̄atione: ſicut ad ſenſum videmus: nō enī placuit pħo lex ſeu ꝯſuetudo de ſucceſſione p̄mogeni|ti ſm totū: tū q2 cū p̄mogeniti ſint ſinguli: poſteriores ſūt multi vt frequēter ſequeret̃ plures liberoꝝ eſſe pauperes q̄ diuites: tū q2 habētes poſſeſſiones ſūt partes ciuitatis: nō habētes aūt nō: ciuiū enī opꝫ eſſe poſſeſſiōes vt dictū eſt. p̄us: quare ſi poſteriores geniti non ſuccederent in ali|quo parētibus plures liberoꝝ nō ꝯtingeret eſſe ciues: ſed expelli a ciuitate: tū q2 poſterius nati ſicut ⁊ p̄mi p̄nt eſſe bene nati ad magna: nō hn̄tes autē vnde operent̃ ad que nati ſunt cōpellunt̃ accipe vndecūqꝫ: inſidiantes ciuibus ⁊ alijs per furtū: per rapinā: ⁊ homicidia: ⁊ coniungunt ſe aduerſarijs: que oīa ſunt incōuenientia. Suppoſito igit̃ ꝙ oēs ſuccedere debeāt in hereditate q̄litercūqꝫ. p̄mo ꝓpo|nit ad vitandā ſup̄fluā multitudinē filioꝝ legē ſeu ꝯſue|tudinē q̄rūdā gentiū. Scđo cū dicit. (Cū ꝫ vo.) ponit do|cumentū ad hoc ſm intētionē ſuā magis. In prima parte dicit: ꝙ ad vitandā multitudinē pueroꝝ ſup̄fluaꝫ. ordo .i. lex vel ꝯſuetudo gentiū quarūdā ꝓhibet nullū genitorū vltra multitudinē determinatā debere reſeruari: opꝫ enī ſi debeat ciuitas eſſe diues determinatā eē multitudinē ipſoꝝ: aliter enī depauperaret̃ ſi dimitteret̃ q̄libet gn̄are q̄ntūcūqꝫ: ſed q2 durū eſt pueros nō reſeruari ad vitā: de|clarat ſi neceſſe ſit iſtud fieri qualr̄ cū minori culpa fiet dicēs: ꝙ ſi aliq̄bus cōiugatis fiant plures q̄ ſit determi|natū a lege: ⁊ neceſſe eſt eos exterminari: magis ꝓcurādū eſt fieri aborſum anteq̄ ſenſus ⁊ vita īſint q̄ poſtq̄ īſue|rint: procurans enī aborſum poſtq̄ inſuerint homicidia a lege reputant̃ ⁊ magis peccāt: ſemē enī ⁊ nō ſemen de|terminat̃ per ſenſum ⁊ motū: ſic igit̃ Ariſto. non dicit ſm intentionē ſuā: ꝙ debeant exterminari aliq̄ nati: ſed ſꝫ le|gem gentiū: nec ꝙ ꝓcurandus ſit aborſus abſolute: ſed ſi interficiendi ſunt ab aliquibus magis faciendum eſt hoc ante ſenſum ⁊ vitam: non ſicut bonū ſm ſe: ſed ſicut mi|nus malum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero determinatum ſit qua etate vir ⁊ vxor ſint ab initio coniugandi: quāto tēpore li|beris operā dare cōueniat determinemus: ſe|nioꝝ enī fet⁹ queādmodū iunioꝝ imperfecti ſunt: ⁊ corporibus: ⁊ intellectibus. Seneſcē|tiū quoqꝫ fetus ſunt inrobuſti. Quapropter illud maxime tēpus probandū eſt in quo ma|xime intelligētia viget in nobis. Id aūt eſſet in plurimis circiter annū q̄nquageſimū: vt poe|tarū quidam dixerunt: ſeptenario numero eta|tem dimetientes. Itaqꝫ qui quatuor aut q̄nqꝫ annis hanc etatem exceſſerint derelinquere de|bent in aperto procreandi ſtudium.

¶ Ponit documētū ad hoc ſm intentionē ſuā ſumptaꝫ ex determinatione tp̄is deputati ad gn̄ationes: circa qđ tria facit. p̄o declarat qualr̄ determinādū eſt tp̄s deputatū ad gn̄ationē ad vitādū ſup̄fluitatē pueroꝝ. Scđo cū dicit. (Ac de cetero.) ex hoc cōcludit cōmixtionē vltra tēpus illud nō debere fieri ꝓp gn̄atione. Tertio cū dicit. (Coit⁹ vo.) declarat ꝙ h⁹ cōmixtio nō eſt faciēda cū alieno vel aliena. In p̄ma p̄te dicit: q̄m p̄n͞ etatis ad gn̄ationē depu|tate determinatū eſt viro ⁊ mulieri: huic q̄dē .37. illi vero 18. annus vel circa. ſimilr̄ aūt finis viro .ſ. 70. mulieri. 50. ſm nām cōem: opꝫ tp̄s itermediuꝫ quo p̄nt gn̄are magis determinari ⁊ breuiari ad ſup̄fluā multitudinē vitandā. manifeſtū eſt enī ꝙ fetus ſenioꝝ etiā circa .70. annū. in vi|ro: vel .50. in muliere imp̄fecti ſunt ⁊ corp̄ibus ⁊ intellecti|bus ꝓp debilitatē v̄tutis gn̄antiū: que quāto magis diſtat a ſtatu minor eſt: ſicut ⁊ fetus iunioꝝ etiā circa tp̄s deter|minatū a nā. Fetus vero decrepitoꝝ vltra tp̄s deputatuꝫ a nā oīno debiles ſunt corp̄e ꝓp debilitatē v̄tutis in eis: ⁊ ꝓp h̄: q2 calidū remiſſuꝫ eſt in eis ⁊ paſſiones ſedate ſunt nālr̄: ⁊ multa experti ſunt ꝓp tp̄s: ſunt etiaꝫ in ſtatu ſm intellectū: aīa enī ſedendo ⁊ q̄eſcēdo fit ſciens ⁊ prudens: ſic dr̄ 7°. phy. hec aūt vera ſunt vt in p̄ſibus: ideo etatem hanc deputatā ad gn̄ationē manifeſtū ē: quā q̄dā poetaꝝ ꝺterminauerūt videlꝫ ſeptenario numero: itaqꝫ qui qua|tuor aut q̄nqꝫ annis hanc etatē exceſſerint relinquere de|bent ꝓcreandi ſtudiū vſqꝫ ad q̄ntū annū: vel ad etatē ex|cedētē tp̄s h̄ q̄tuor vel q̄nqꝫ annis in viris: vt ſic viri de|ſeruiāt manifeſte gn̄ationi a .37. anno vſqꝫ ad .55. ānū ad plus: ⁊ mulieres ꝓportionalr̄ a .18. vſqꝫ ad .37. annū. tunc enī vterqꝫ ipſoꝝ maxime eſt in ſtatu perfecto ſm nām: ⁊ v̄tutes magis perfecte ſunt: ꝓp qđ pueri ⁊ melius diſpoſiti generabunt̃ ⁊ pauciores. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ac de cetero vel ſanitatis vel alterius huiuſ|modi cauſa concubitum facere videri.

¶ Cōcludit vltra tp̄s h̄ nō debere fieri ꝯmixtionē ꝓp gn̄a|tionē di. ꝙ in reliq̄ tp̄e nō debēt ꝯiugari ꝯmiſceri adiuicē manifeſte ꝓp gn̄ationē: ſꝫ ſi ꝯmiſceant̃: ꝑmittat̃ h̄ gr̄a ſa|nitatis aut alicui⁹ alteri⁹. Cōtingit aliquādo ꝙ in vaſis ſe|minarijs eſt multitudo ſeminis aut nālis q̄ ꝓp multitudi|nē grauat nām: aut īnālis ibi vel in alijs p̄tibus corp̄is: q̄s cōtigit euacuari per coituꝫ: ⁊ per ꝯſequēs alleuiare nāꝫ ⁊ melius diſponi ad ſanitatem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Coitus vero oīs alterius q̄ cōiugis penitus ſit interdictus: q̄ſiq̄deꝫ ſit ⁊ appellet̃ coniunx. Quō ſiqs deprehendat̃ ꝯtrafacere per tempus ꝓcreationis dignā pro delicto penā reportet.

¶ Declat̃ ꝙ mixtio talis nō dꝫ fieri ad aliū vl̄ ad aliā ꝑſo|nā: ꝓp qđ eſt itelligēdū ꝙ mixtio maris ⁊ femine nālr̄ in hoīe eſt ad gn̄ationē ꝓlis ⁊ nutritionē ⁊ erudinonē: ad h̄ aūt neuter iſtoꝝ ſufficit ꝑ ſe: ⁊ iō opꝫ ꝙ iuuant̃ ad h̄ ꝑ cō|ſenſū mutuū: nō ꝑ aliqđ p̄uū tp̄s: ſꝫ vſqꝫ ad ꝑfectionē ꝓlis ſm corp⁹ ⁊ ſm aīaꝫ: qđ erit ſi icipiat gn̄are in tp̄e determi|nato a pħo circa finē vite coꝝ: puer enī ſi fuerit maſculus nō ꝑficit̃ vſqꝫ ad .37. annū vel circa: ⁊ ſi iſti .37. adiungāt̃ 37. annis patris gn̄antis anteq̄ gn̄aret erūt .74. q̄n ipo|tēs erit nālr̄ ad gn̄andū ⁊ circa finē vite: ⁊ iō cōicatio ma|ris ⁊ femine per totā vitā ⁊ ad ꝑfectionē ꝓlis eſt a nā icli|nante: ⁊ oīs cōmixtio q̄ fit ꝑter h⁹ cōicationē īnālis eſt: ⁊ iō dicit ꝙ de cōmixtione viri cū aliena muliere: vel mu|lieris cū alieno viro ſit lex ⁊ teneat̃ vt bonū nō ꝑmittere: nec etiā velle videre tangētē alienū aliquo mō: ſi enī per|mittat̃ aliq̄s accedere ad aliquā que ſua nō eſt ꝑ fornica|tionē: cū poſt mixtionē non maneant mixti per cōſenſuꝫ ad educationē ꝓlis: ſequit̃ malū ⁊ imperfectio eius maxi|me. nullo ergo modo permittatur fieri commixtio cum

alio

allo vel alia vbi eſt ⁊ appellat̃ cõiugiũ. Tũc enĩ ⁊ ſequit̃ malũ plis ⁊ incertitudo ⁊ iniuſticia: minime vero permittẽdũ eſt circa tẽpus ꝓcreationis filioꝝ: tũc enĩ maxie accideret error per incertitudinẽ: ⁊ ſi aliquis appareat tale aliquid faciẽs puniat̃ punitione cõmẽſurata peccato: vt ſʒ menſurã peccati ſit plagaꝝ modus: vt alibi dicit̃: ita ꝙ ꝓbibet phs hic primo ſicut malum per ſe cõmixtionẽ cum aliena: quãtũcũqʒ ſit libera: magis aũt cõmixtionẽ cũ ea que eſt alterius ꝓpter iniuſticiã: maxime autẽ cũ ea que eſt alterius tpe deputato ad generationẽ. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Suſceptis aũt filijs multũ referre putandũ eſt ad corporis robur quali victu nutriantur. Apparet vero ex ceteris animalibus ⁊ ex ceteris gentibus quibus cura eſt aſſidua bellice habitudinis nutrimentũ lactis maxime ꝓpriũ eẽ corpibꝰ: abſtemiũ aũt magis pp egritudines.

¶ Declarat qualr̃ curandi ſunt pueri perfecti ⁊ reſeruandi poſt natiuitatẽ: ⁊ pmo qualr̃ in pma etate que extenditur ſm phm vſqʒ ad tertiũ annũ. Secũdo cũ dicit. (Sequẽti vero.) qualr̃ in ſcda que extendit̃ vſqʒ ad qnqʒ annos incluſiue. Tertio cuʒ dicit. (Tran lactis vero.) qualr̃ in tertia que extendit̃ vſqʒ in finẽ ſeptimi. Circa pmũ pmo declarat qualr̃ curãdi ſunt ⁊ diſponẽdi ſunt quãtũ ad nutrimentũ cõueniens. Scdo cũ dicit. (Et preterea.) Quãtum ad exercitia ⁊ cõſuetudinẽ. In pma parte dicit. Cuʒ pueri nati ſunt ex matribus: manifeſtũ eſt ꝙ alimentum magnã facit differentiã ad potẽtiã corpoꝝ ⁊ diſpõneʒ ſʒ dñam qualitatis ſue: quale enĩ eſt ſm virtutẽ tale ⁊ facit corpus. Virtus enĩ alimenti qḋ conuertit̃ in illud qḋ alit̃ remanet in eo: ſicut ſaporẽ pabuli videmꝰ apparere in lacte: ⁊ vini in aceto: ⁊ virtutẽ lactuce in ſanguine gñato ex ea: ſicut enĩ virtutes miſcibiliũ manent in mixto: quãuis forme corrũpant̃: ita ⁊ virtus illius ex quo gñat̃ aliud aliqualiter in eo qḋ gñat̃: patiunt̃ enĩ agentia nãlia a ꝯrijs. Manifeſtũ eſt aũt ⁊ ꝯſiderãdo in alijs aĩalibus ⁊ etiaʒ in gentibus diuerſis qbus cura eſt in pueris inducere habitũ ⁊ diſpõnem ad bonũ: ꝙ lactis nã abundans eſt alimẽtũ ꝯueniẽs ⁊ familiare corpibus humanis: etenĩ alia plura aĩalia fetus poſt partũ ad tẽpus ex lacte nutriunt: ⁊ ſilr̃ gentes bene volentes diſponere pueros: qꝛ ſicut Ariſto. dicit ſcdo de gñatione: ex eiſdẽ ſumus ⁊ nutrimur. Nutrimentũ enĩ cõuertit̃ in ſubam rei alite: ⁊ eiuſdẽ ſube ⁊ forme opʒ eſſe nãm vnam: ⁊ ideo quãto alimentuʒ aliquod ſiliꝰ eſt ei ex quo gñat̃ aliud: tãto cõueniẽtius eſt ad nutriendũ ipſum. Lac aũt valde ſile eſt ſm cõplexionẽ mẽſtruo ex quo gñat̃ puer: ſupfluũ enĩ alimẽti determinatũ a nã ad matricẽ menſtruũ eſt. deriuatũ aũt ad mamillas ⁊ dealbatũ ibi eſt lac: ⁊ ideo cõuenientiſſimũ alimẽtũ pueris poſt partũ eſt lactis nã: ⁊ magis mlieris ꝙ̃ beſtie: ⁊ adhuc maxime matris ꝓprie ꝙ̃ aliene. vñ illi qui nutriunt̃ ex lacte matris ꝓprie: meliꝰ debẽt eſſe diſpoſiti ſm nãʒ. ꝓpter qḋ Auicẽna dicit ꝙ extremũ mamille matris ꝓprie ponere in ore infantis valde ꝯfert ad remouendũ omne nocumentũ: lac tamẽ matris ꝓprie ſtatim poſt partũ nõ eſt ꝯueniẽs puero donec cõplexio diſtẽperata per partuʒ temperet̃: expedit aũt pueris nõ cõferre vinũ in nutrimẽtum ꝓpter egritudines accidentes ex ipſo: vinũ enĩ multũ vaporatiuũ eſt ꝓpter caliditatẽ ⁊ humiditatẽ: ⁊ pueris multũ aſcendit nutrimentũ ad partes ſuperiores: ⁊ ideo pueris bibentibus vinũ multus fit deſcenſus euaporationis a capite. vnde contingit qñqʒ coartatio pori ⁊ reſpirationis qḋ eſt epilepſia ⁊ alie ĩfirmitates ex hac mã gñare ſimilr̃ ⁊ accẽſio colere rubee: ⁊ q̃ accidũt ex ea: nec differt dare vinũ puero ⁊ nutricibus ſm Ariſt. ſed ſi opʒ bibere opʒ ꝙ ſit modicũ ⁊ aquaticũ valde. ¶ Deinde cuʒ dicit.

¶ Et preterea motus quoſcũqʒ in ea etate fieri datur ꝯferunt ne mẽbra vero ob teneritudinẽ diſtorta fiant: vtunt̃ adhuc gentes alique organis quibuſdam ⁊ machinis: que corpus a talibus illeſum conſeruant.

¶ Declarat qualiter curãdi ſunt quãtũ ad exercitia ⁊ conſuetudines: ⁊ pmo declarat in qbus aſſueſcendi ſunt. Secũdo cũ dicit. (Circa pmũ igit̃ ⁊c̃.) ꝙ ſm ordinẽ determinatũ. Circa pmũ oſtendit ꝙ aſſuefaciendi ſunt ad motũ. Scdo cũ dicit. (Cõfert etiã ⁊c̃.) ꝙ ad frigora. In pria parte dicit ꝙ adhuc pueros ſtatim poſt natiuitateʒ expedit aſſueſci ad motus tãtillos quoſcũqʒ ⁊ pueroꝝ ꝓutis manuũ ⁊ pedũ ⁊ aliarũ partiũ. Motu enĩ ipſarũ partiũ excitat̃ ⁊ acuit̃ calor nãlis in eis: qui ꝯſumẽs humidũ ſuperfluũ in eis exiccat corpus ⁊ fortius facit: ⁊ Auicẽna adiungit ꝙ cũ motu ꝓcurãda eſt cõſonãtia muſice: ⁊ vox cantilene ad delectandũ in cõſonãtijs muſicis pp cauſaʒ dicẽdã poſterius. adhuc aũt ꝙ mẽbra pueroꝝ pp fluxibilitatẽ humidi abundantis non effluãt a figura debita: cõſueuerunt quedã gentes vti qbuſdã iſtrumẽtis mechanicis: qbus cũ alligant̃ mẽbra pueroꝝ facilr̃ ⁊ ſubtilr̃ fiunt ipuer tibiba. ſicut cunabulo vtunt̃ ad directionẽ totius corpis ⁊ pilleo rotundo ad debite ſignandũ caput: opʒ enĩ in iſta etate nutricũ ſuauiter mẽbra tangere: ⁊ qḋ dilatandũ eſt dilatare. ⁊ ſubtiliandũ ẽ ſubtiliare: ⁊ vnũqḋqʒ ꝯuenienti figura figurare: ⁊ manus ⁊ brachia ad genua ducere: ⁊ crura ⁊ tibias faſcia ligare: ⁊ caput pilleo rotundo aſtringere. tunc enĩʒ puer eſt bene ſuſceptibilis ⁊ ducibilis: ſicut cera mollis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Confert etiaʒ ſtatim a pueritia frigori aſſuefacere. Hoc enĩ ⁊ ad ſanitatẽ ⁊ ad res bellicas vtile eſt. Quapropter apud multos barbarorũ cõſuetudo eſt: vel gelido amne natos imergere: vel parua veſte amicire: vt faciũt Galli. Ad cuncta enim ad que poſſibile eſt: ſtatim ab initio melius eſt aſſueſcere. Eſt autẽ apta puerorũ nã ob corũ calorẽ ad frigus exerceri.

¶ Declarat ꝙ aſſueſcendi ſunt ad frigora dicens: ꝙ expedit ad bonã diſpõnẽ pueroꝝ ĩ hac etate ad frigora moderata aſſueſcere pueros exiſtes: h.n. ꝓficit ad ſanitatẽ corpis ⁊ ad bellicas actiones futuras: cũ enĩ aſſueti ſũt a iuuentute ad tollerãtiã frigoris nõ grauant̃ in ſupueniẽte etate a frigore in bellicis: vbi neceſſe eſt qñqʒ: nec patiunt̃ egritudines q̃ ab ipſo ſunt. Iteꝝ pp ꝯſuetudinẽ ad frigus fortificat̃ calidũ ⁊ fortiora reddunt̃ corpa: ⁊ iḋ cõſuetudo eſt apud multos barbaroꝝ qbuſdã abluere pueros in aq̃ frigida ſtatiʒ natos. Alijs aũt pro inuolucro induere eos: ſicut ꝯtingit Gallis morãtibꝰ circa plagã occidẽtalẽ: vlr̃ enĩ oĩa q̃cũqʒ poẽ eſt aſſueſcere ad bonũ habitũ futuꝝ: meliꝰ eſt aſſueſcere ſtatim a pncipio qñ ſunt magis ducibiles: non parũ. n. dĩt ſic vel ſic a puero aſſueſci: ſed multũ: magĩ aũt oẽ tũc aſſueſcit: ſic dĩ pmo ethicoꝝ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Circa primam igitur etatem hec ⁊ huiuſmodi diligentia eſt adhibenda.

¶ Declarat ſcdm gradũ dicens: ꝙ ad exercitiũ in tollerando frigora expedit aſſueſcere ſtatim ſm gradum tum vt primo aſſuefiant ad tollerãda magis temperata frigida. Deinde magis ⁊ magis ſm ꝙ fortificantur virtus vel complexio: ⁊ hoc propter calidum fortificandum ⁊ alias

vtilitatem: cauendo autē ne grauet̄ natura ꝑpter exceſſuꝫ frigidi cui exponit̄: ſimilr̄ aūt ſe hꝫ de aſſuefactiōe ī alijs cōuenientibus: nā eni pueroꝝ ꝑpter teneritudinē ⁊ mollitiem nata eſt aſſueſci ad quecūqꝫ nō dura nec grauātia naturā ipſoꝝ. Circa primā igit̄ etatē optimū eſt taleꝫ curam ⁊ ſimulem habere circa eos. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Sequenti vero etate vſqꝫ ad annos quinqꝫ qua nondū ad diſciplinā aliquā ſunt admouendi: neqꝫ labores perferre cogēdi ne creſcere īpediant̄. Motus ſolūmodo quoſdaꝫ ſuſcipere debent: quo pigritiā corpis euitent: qui motus preparandi ſunt illis ⁊ per alios actus ⁊ ꝑ ludum. Ludi vero ipſi neqꝫ illiberales: neqꝫ laborioſi eſſe debent: neqꝫ remiſſi.

ℂ Declarat qūo curandi ſunt in habita etate que incipit in tertio anno: ⁊ circa hoc ṗmo declarat quibus ſunt aſſueſaciendi. Scđo cū dicit. (Cohibitiones vo ⁊c̄.) a quibus ꝓhibendi ſunt. Circa ṗmuꝫ ṗmo declarat ꝙ aſſuefaciendi ſunt in etate hac qbuſdā motibus. Scđo cū dicit. (Quas autē ⁊c̄.) qđ in his que pertinēt ad auditū. In ṗma parte dicit ꝙ in etate ꝯſequēte que incipit a tertio anno ⁊ protendit̄ vſqꝫ ad finē quinti in q̄ nō ſunt nati ad eruditionē ſeu diſciplinā ꝑpter tenuitatē cōplexionis ⁊ virtutū īperfectionē: nec ad magnos labores: vt ꝑpter violentiā non impediātur creſcere: opꝫ eos exercere in aliquo modico motu: vt exercitata caliditate reſoluēte humidū ſupfluū diffugiat inertia corpoꝝ: hmōi aūt exercitiū in motu opꝫ fieri: ⁊ per actiones alias: ⁊ per ludos: ludos autē oportet eſſe non declinantes ad ſeruilitateꝫ: ſed liberales magis. nec etiā ſupᵬlaborioſos vel violentos: vt nō grauent̄ virtutes ꝑpter exceſſum: neqꝫ nimis molles ⁊ remiſſos ne cōprehendantur a deſidia. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Quas auteꝫ narrationes ⁊ fabulas illa etate pueri audire debeāt cura ſit his: qui pueris publice preficiunt̄. Cuncta enim talia ad conuerſationes poſtea futuras accōmodanda ſunt: itaqꝫ ludi vtplurimū tales eſſe debent: vt ſint imitationes eoꝝ: q̄ poſtea ſerio erūt faciēda.

ℂ Quod expedit eos in etate hac exerceri ī his que ad auditum pertinent dicēs: ꝙ expedit eos in etate hac exerceri in audiendo aliquos paruos ſermones ⁊ fabulas aliq̄s ꝑpter hoc vt exerceant̄ in locutione ⁊ rōnibus noium: ⁊ de hoc debēt habere curā principes eoꝝ publice illis prefecti. Sed hoc obſeruandū eſt in hac etate: ꝙ oīa in qbus aſſueſiunt: ⁊ motus: ⁊ opationes: ⁊ ludi: ſermones: ⁊ fabule quos audiunt: ⁊ etiā ea que vident ſint imagines q̄daꝫ eorū: in quibus poſterius ſerio ꝯuerſari debēt: ⁊ quaſi via ad illa in qbus cōſequēter ſtudere debēt ſeu intēdere. ad illa eni que aſſueſcunt in ṗmis magis poſterius inclinant̄ qꝛ aſſueta ſunt magis delectabilia. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Cohibitiones vero pueroꝝ ⁊ iterruptiones ploratus qui legibus prohibent non recte non faciunt. Sunt enim vtiles ad augmentū cum ſint quodāmodo exercitationes corpoꝝ. Spiritus eniꝫ compreſſio facit robur laborantibꝰ. Quod cōtingit etiam pueris cohibentibus.

ℂ Declarat a quibus ꝓhibendi ſunt: ⁊ ṗmo tangit ꝙ cohibitio a fletu pdeſt eis. Scđo cū dicit. (Prouidēdū ē ⁊c̄.) a quoꝝ cōuerſatione auditu ⁊ viſione cauēdi ſunt. Prīo igit̄ dicit ꝙ quidā ciues ſeu legiſlatores nō icōuenienter deteſtant̄ in ordinatione ⁊ rebuſpu. ſuis cohibitiōes pueroꝝ a ploratibus: hoc enim expediens eſt ⁊ conferens ad augmentum virtutis ⁊ nutrimentū: fit enim per hoc quedam exercitatio corporis ad iſta: cū enim cohibent̄ a ploratu fit retentio ſpiritus interius. in ploratu autē diffuſio exterius. Retētio auteꝫ ſpiritus interius robur facit: propter enim congregationem ipſius interius fortificantur. virtus eni vnita fortior eſt ſeipſa diſperſa. fortitudo autē ſpiritus ad incremētū ⁊ ad alia multa valet. ℂ Dei. c. d.

ℂ Prouidendū eſt ab his qbus puerorū cura publice cōmiſſa eſt circa hmōi educationeꝫ ⁊ aliam: ⁊ vt q̄ꝫminime cuꝫ ſeruis verſent̄. Hec enim etas vſqꝫ ad annos ſeptem neceſſarium eſt vt domi alatur. Rationabile eſt ergo precipere in hac etate vt ab auditu ⁊ viſu ſeruilium rerum abſint.

ℂ Declarat primo a quoꝝ ꝯuerſatione auditu ⁊ viſu cauēdi ſunt. Scđo cū dicit. (Et potius eſſe pcipes ⁊c̄.) tangit per quid facilr̄ hoc pōt fieri excuſando ſe ab vlteriori inquiſitione de talibus. Tertio cū dicit. (Forſitan eniꝫ ⁊c̄.) reprobat circa hoc opinionē cōtrariā. Circa ṗmū ṗmo oſtēdit ꝙ cauendi ſunt a ꝯuerſatione cū ſeruis. Scđo cū dic̄. (Oino igit̄ obſcenitas ⁊c̄.) qđ a turpiū auditōe. 3° cū dic̄. (Cuꝫ vo dicere ⁊c̄.) qđ ab inhoneſtoꝝ viſione. Circa primū dicit ꝙ pueroꝝ rectores quoꝝ eſt regulare pueros cōſiderare debēt educationē pueroꝝ qūo bene regulet̄. ipſi eni in oībus debēt eſſe eoꝝ regula: ſicut in codē rō eſt regula viriū inferiorū: vnde ſicut in codē tota deordinatio viriū īferiorū rōnali parti anime imputat̄: ſic tota deordinatio pueroꝝ quā accipiūt ī ṗma etate imputāda eſt magiſtris: debēt aūt curare ⁊ q̄tū ad alia ⁊ q̄tū ad h̄ vt q̄to minꝰ poterit cū ſuis ꝯuerſent̄: ī hac eni etate vſqꝫ ad ſeptimū annū neceē hñt ꝯuerſari in domo ⁊ alimentū accipere in ea: in qua ſerui negociant̄: cōuerſantes enim cuꝫ ſeruis accipiūt quādā iclinationē ad illiberalitatē ⁊ ad actiones ſeruiles ex eis q̄ audiūt ⁊ vidēt ſeruos dicētes ⁊ operātes: etiā cū ſint parui ⁊ bene informabiles ad quācūq;. In eis mī: in qbus aſſueſcunt maxime in ṗma etate delectātur: delectati aūt facilr̄ iclinant̄ ad ipſa. ℂ Deinde cū. d.

ℂ Omnino igit̄ obſcenitas verborū per legiſlatorē exterminanda eſt de ciuitate. Ex turpiter enim loquendi licentia ſequit̄ ⁊ turpe facere. Potiſſimuꝫ igit̄ ſtatim a pueris neqꝫ dicant: neqꝫ audiant quicq̄ꝫ turpe. Siquis vero dicere aut facere quicq̄ꝫ probibitorū deprehenſus fuerit is ſi liber ſit: ſed nōdū in ꝯuentū comeſſatorum dignatus aſſumi honore prohibeat̄: ⁊ verberibus caſtiget̄. Sed ſi ſit maioris etatis ſeruili infamia afficiatur.

ℂ Ex hoc infert ꝙ cauendi ſunt a turpiū auditu dicens: ꝙ opꝫ bonū leg: ſlatorē turpiloq̄a puta đ venereis: ⁊ de alijs q̄ ſūt ṗter rōnē ⁊ honeſtatē oīno exterminare ex ciuitate: ſic̄ qđcūqꝫ aliđ turpe: ex h̄ eni ꝙ aliqs đ facili dicit aliqđ turpe: ꝯſeq̄t̄ ipꝫ ꝑpe facere: ſepe. n. dicēdo aliqđ turpe agibile ſepiꝰ meditat̄ de codē: ⁊ ex freq̄nti meditatiōe de ipſo ſequit̄ iclinatio maior ad ipſuꝫ faciendū: ⁊ quāuis vniuerſalr̄ ſit ꝓhibendū a ciuitate: maxime tamē prohibendum eſt iuuenibus ⁊ ad preſentiam ipſorum: ita vt nec loquātur ipſi nec audiant ab alijs aliquid tale: omnia eniꝫ que audiunt vel vident vel operant̄ in prima etate admirant̄ tanq̄ꝫ noua eis: ꝑpter qđ ⁊ ea melius memorant̄ ⁊

magis

magis delectant᷑: amputanda enī ſunt delectabilia: ad ea aūt in quibus delectant᷑ facilius inclinant᷑: ſi autē aliqs tranſgrediat᷑ dicens aut faciens aliqd ꝯtra hoc ꝓhibitū ſi fuerit liber non adeptus aliquā dignitatē puniat᷑ priuādo ipſum de menſa in conuiuijs cōibus: ⁊ aliquibus dehoneſtationibus ⁊ verberibus decentibus tranſgreſſionem. ſi aūt fuerit leuior etate precedentibus ⁊ adeptus aliquā dignitatē puniat᷑ inhonorationibus ſeruilibus non decētibus ſtatum eius ꝓpter vilitatē eiꝰ operationis ſic nō decentia ipſum: prelatus enim ſi peccat manifeſte amplius puniendus eſt ꝙ̄ priuata ꝑſona: ⁊ qꝛ tranſgredit᷑ in peccādo: ⁊ qꝛ prebet ſubditis occaſionē peccandi credentibus bonū eſſe ⁊ ſibi licere quecū̄qꝫ viderunt ipſum facientem aut dicentem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū vero dicere quicꝙ̄ turpe īterdixerimus: clarū eſt ꝙ ⁊ aſpicere: aut picturas: aut actꝰ deformes ꝓhibebimus. Sit igitur cura magiſtratibus nullā neqꝫ picturā: neqꝫ ſtatuā eſſe taliū rerū imitatricē: niſi apud deos quoſdā qbus etiā laſciuiā mos tribuit: apud hos ꝑmittat lex hoīes pro ſe ⁊ filijs ⁊ vxoribus ſacra facere. Iuniores autē neqꝫ iamboꝝ: neqꝫ trageDiaꝝ ſpectatores eſſe ſinat: niſi cū ad eā ꝑuenit etatē: vt in comeſſatiōibus vna cū alijs ſedere.

¶ Declarat ꝙ cauendi ſunt a viſione inhoneſtoꝝ dicens: qm̄ facere aut dicere aliquid turpe dicimus debere exterminari a ciuitate: manifeſtū eſt ꝙ videre picturas aut ſermones inhoneſta repreſentantes cauendū eſt in ciuitate: ⁊ maxime a iuuenibus. ex viſiōe enī taliū eſt imaginatio ⁊ memoria ipſoꝝ: ⁊ maxime iuuenibus exiſtentibus ꝓpter admirationē: ad imaginationē autē forte eoꝝ cōtingit diſponi appetitū ⁊ virtutes motiuas ab ipſa: fantaſia enim ⁊ intelligentia habēt rerū ꝟtutes: ſicut dicit Ariſtoteles in libro de motibus aīaliū: ⁊ ideo principes cauere debent ne ſculptura que fit per inciſionē: neqꝫ pictura que per appoſitionem que ſint repreſentatiue iſtoꝝ fiat. ſi aūt in loco ꝑuato nō publico niſi forte in oraculis aliquorū deoꝝ qbus lex attribuit aliquas laſciuias. ſicut veneri laſciuiā circa venerea: ⁊ loquit᷑ ſm̄ opiōnē gētiū antiquorū. Ad cultū aūt illoꝝ vbi tales laſciuie ſiūt aut ſunt imagines earū repreſentatiue lex permittit parētes magis ꝓuectos exiſtentes pro ſe ⁊ pueris deos hꝰ honorare. Iuuenes aūt nō eſſe inſpectores iſtoꝝ neqꝫ tragediarū: in quibus repreſentant᷑ geſta ⁊ mores ruſticoꝝ ſeu ruraliū vſqꝫ ad etatē in qua debēt cōicare menſa cōmuni in cōuiuijs publicis: puta qn̄ in eis īcipit vigere rō. ¶ Deinde cū dic̄.

¶ Et potius eſſe participes eē poſſint: ⁊ ab huiuſmodi labe īſontes diſciplina oēs preſtabit. Nos quidem nunc curſim ita attigimus: poſtea vero ſcientes oportebit determinare magis: ſiue oportet ſiue nō oportet primo querētes ⁊ q̄ſo: ſed in preſenti mentionem de his facere neceſſarium fuit.

¶ Declarat ꝑ que poſſunt facilr̄ ꝓhiberi excuſando ſe ab vlteriori ꝯſideratione de iſtis dicēs: ꝙ ab inhoneſtoꝝ auditu ⁊ viſione: ⁊ ab ebrietate: ⁊ vniuerſalr̄ a turpiū opatione ꝓhibebunt᷑ ⁊ impoſſibiles erunt ſi occupent᷑ in aliqua diſciplina ⁊ aſſueſaciāt delectari in ea. occupati enim cuꝫ delectatione ad alia non attendunt: ſed de talibus nunc pertranſeundo dictū eſt: poſterius aūt inſiſtēdo determinabit᷑ magis: ſi opꝫ pueroꝝ eſſe aliquā diſciplinā vel nō. dubitādo: ⁊ ſi opꝫ: qualiter eſt: ⁊ qualr̄ inſtruendi ſunt: nūc autēꝫ de hoc recordationem fecimus ſm̄ ꝙ neceſſarium erat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Forſitan enim non male circa hoc cenſebat Theodorus tragediarū actor: nulli eniꝫ vnꝙ̄ cōcedere voluit vt ante ſe ageret. Neqꝫ ex vilibus etiam hyſtrionibus quaſi magis faueant auditores illis: quos primo audierint. Cōtigit hoc idem in cōuerſationibus hoīum ⁊ reruꝫ: oīa prima nos magis delectant. Quapropter opꝫ a pueris omnia turpia procul remouere. Et maxime quecunqꝫ habent in ſe vel obſcenitatem: vel improbitatem.

¶ Inducit quoddā ſignū quo oſtēdunt᷑ ea que in ꝓncipio audimus ⁊ cognoſcimus fieri nobis delectabilia: ⁊ ꝙ eis fauemus ⁊ ꝯſequēter in eis perſiſtimus tanꝙ̄ in re nobis grata ⁊ delectabili: dicit enī ꝙ Theodorus tragediarum actor non male in hoc cenſebat ꝙ cuꝫ erat acturus aliqd nolebat ꝙ aliquis ꝑus aliquid repreſentaret ꝙ̄ ipſe qualiſcunqꝫ hyſtrio eſſet. ⁊ hoc ideo qꝛ auditores magis fauēt his quos ꝓmo audierint: ex quo patet ꝙ amamus ea que ꝓmo cognoſcimus: ⁊ quibus ꝓmo aſſueſcimus. Manifeſtū enim eſt qꝺ idem accidit quantū ad aſſueſactionē hominū in locutionibus ⁊ rerum operationibus. In vtriſqꝫ enim cōſuetudo inclinat ad ſimilia. oīa enī que ꝓmo operamur: ſeu vidēdo. ſeu audiendo: ſeu alitercunqꝫ: puta in ꝓma etate magis diligimus: qꝛ magis delectamur in eis admirantes ea ſicut noua: ea autē que magis diligimus: magis poſſumus operari: quare ſi expedit in ꝓma etate pueros audire comedias aut tragedias: magis inclinabuntur ad ea que repreſentant᷑ per eas in etate futura qꝺ eſt inconueniēs: ⁊ ideo opꝫ a iuuenibus oīa turpia: etiā inhoneſta in ꝓma etate facere extranea: vel per aſſueſactionem in cōtrarijs: vel per afflictionem pene operantibus. Inter iſta autem magis illa que maioris ſunt adheſionis ⁊ facilioris: puta īhoneſtatē que circa venerea ⁊ circa potum ⁊ cibum: cōcupiſcentia enī talium quaſi inata eſt nobis ſtatiꝫ ex iuuentute ſm̄ phꝫ 2° ethicoꝝ. ¶ Deīde. c. d.

¶ Trāſactis vero annis quinqꝫ ⁊ duobꝰ vſqꝫ ad ſeptem oportet iam diſciplinas ſpectare q̄s addiſcere eos oportet.

¶ Qualiter inſtruendi ſunt in habita etate: puta a fine quinti anni vſqꝫ ſeptimi breuiter ſe expedit: dicēdo tranſactis quinqꝫ annis duobꝰ ſequētibus vſqꝫ ad finē ſeptimi opꝫ iuuenes eſſe inſpectores diſciplinarū: in quibus erudiēdi ſunt: vt ſi ſunt erudiendi in equeſtri: opꝫ fieri inſpectores equeſtriū: ſiue muſica muſicaliū: vt per auditū ⁊ īſpectionē taliū aſſueti magis īclinent᷑ ad ea. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Huc ſunt etates in quas neceſſariū eſt diſciplinas diuidere. Vna poſt ſeptimū annū vſqꝫ ad pubertatē. Altera a pubertate vſqꝫ ad ānū vigeſimūprimū. nā q ebdomadibus diuidunt etates plurimū dicūt bn̄: itaqꝫ ſequēda eſt nāīs diſtinctio. Ois enī ars ⁊ diſciplina implere vult id qꝺ deeſt nāe. Primū igitur vidēdū eſt ſi facienda ſit inſtitutio quedaꝫ circa pueros. Deinde ſi vtile ſit publice curā eoꝝ ſuſcipere: vel magis priuatim q̄ſo nūc fit in pluribus ciuitatibus. Tertio qualē hanc eſſe curam opꝫ.

¶ Volens ſe cōtinuare ad ſequētia diſtinguit tempus ſequens cōueniens diſcipline dicēs: ꝙ due ſunt etates ſm quas neceſſariū eſt diuidi diſciplinā ꝯuenientē vnicuiqꝫ illarū: puta illā que eſt a fine ſeptimi āni vſqꝫ ad pubeſcētiā .i. vſqꝫ ad finē .14. ⁊ illam que eſt a pubeſcētia vſqꝫ .21. annum. Qui aūt oēs etates diſtinguūt per ſeptēnia dicentes primā etatē cōtinere primū ſeptēnium: ⁊ ſcdam ſcdꝫ: ⁊ tertiā tertiū ꝗtū ad oēs etates nō bene dicunt: opꝫ eni ꝙ diuiſio etatis ꝯſequēter accipiaꝛ diuiſioni nālis diſpoſitionis hoīs vt menſuraꝛ tēpore: ⁊ ideo ſm diuerſitatem ſtatus cōuerſationis ⁊ diſpōnis nālium vt menſuranꝛ tēpore opꝫ etates diuerſificari. ſed iſte ſtatus aliquādo diuerſificaꝛ in minori tēpore ꝙ̄ in ſeptēnio: qn̄qꝫ in āpliori. Alius enim eſt ſtatus cōuerſationis nālis hoīs in tribus p̄mis annis. Alius in duobus ſequētibꝰ: ⁊ alius in duobꝰ ſenſibilr̄ ſequētibus: ⁊ ideo ſm hoc tres etates ante ſeptē annos pfectos diſtinguunꝛ. Deinde alius ſtatus cōuerſationis ⁊ modi viuēdi eſt in ſequēti ſeptēnio a precedētibꝰ ⁊ alius in ſequenti: ⁊ ideo iſte due etates ſeptēnijs diſtinguūꝛ. Status aūt vel modus viuēdi ꝯuerſatiōis ſequēs longior eſt ⁊ protendiꝛ vſqꝫ ad .37. vel circa: ⁊ ita nō mēſuraꝛ vno ſeptēnio: ſed pluribus: ⁊ ſic de alijs. Et ideo non diuidunꝛ etates ſilr ſeptēnijs: ſed opꝫ aſſequi diſtinctioni nāli. oīs aūt ars ⁊ diſciplina in actu nata eſt ſupplere defectum nāe: ⁊ inquātū perficit aptitudinē nāe ad ipſam per hoc ꝙ ſciens in aptitudinē fit ſciēs in actu. vel per hoc ꝙ formā inducit in mā̄ extrinſeca apta nata: ⁊ ideo erudiendi ſunt ad vnāquāqꝫ diſciplinā ad quā apti ſūt: eſt igitur cōſiderandū p̄mo: vtrū ſit faciēda aliqua cura circa diſciplinā ꝓpriā puerorꝫ: ⁊ dato ꝙ ſic. Scdo vtrū oporteat ipſam eſſe cōem vel ꝓpriā: ſicut nūc faciunt in multis ciuitatibus: ⁊ dato ꝙ magis expediat eſſe cōeꝫ. Tertio eſt cōſiderandū qualē opꝫ eſſe hꝰ diſciplinā: ⁊ de iſtis cōſiderabit in ſequēti libro: ſtatim incipiēs octauū librūꝫ a determinatione primi iſtorꝫ: ⁊ in hoc determinat phs intentionem ſuam in iſto ſeptimo.

¶ Finis.

¶ Excellentiſſimi theologie profeſſoris magr̄i Ludouici valentie ꝓcuratoris ordinis p̄dicatorū ad reuerēdiſſimū in xp̄o prēm ⁊ dn̄m dn̄ꝫ. F. cardinalē Senen̄. Epithoma per cōcluſiones ſeptimi libri politicorꝫ Ariſtotelis.

¶ Qui querūt de optima repu. cōſiderare debent que ſit optima vita ⁊ maxime expetenda: eſt eni ratio ⁊ finis optime repu. vita cunctis maxime optanda.

¶ Oportet felici hoī adeſſe externa corporis ⁊ animi bona. nemo eni diceret eum eſſe felicem qui nullā ptēꝫ fortitudinis haberet: neqꝫ tēperātie: neqꝫ iuſtitie: neqꝫ prudētie: aut cui deeſſent diuitie: amici: ſanitas: ⁊ alia hmōi.

¶ Felicitas aūt magis exiſtit in actionē virtutis ꝙ̄ in diuitijs ⁊ bonis externis. Nam hoīes acqrunt ⁊ cōſeruant externa bona virtutibus: nō virtutes bonis externis. Item externa bona finē habēt tanꝙ̄ inſtrumētū quoddā: at bona animi quāto magis excedunt tāto magis vtilia ſunt: ſi quidē honeſti ⁊ vtilis appellationē habent. Amplius diſpoſitio diſtat a diſpōne ſm exceſſum diſtantie illorꝫ: ꝗꝝ ſunt diſpoſitiones. ſi ergo aīa precioſior ſit corpore ⁊ pecunijs: ergo ⁊ diſpoſitio ſm aīam melior erit omni alia diſpoſitione: ⁊ ſic in ea felicitas ꝯſiſtit. Inſuper hec bona nata ſunt grā animi: ⁊ non animus illorꝫ grā. vnde ⁊ deum dicimus eſſe felicem atqꝫ beatum: non per aliquid externorum: ſed per ſeipſum: qꝛ talis eſt ſm naturam.

¶ Felicitatis igitur tantū vnicuiqꝫ cōtingit quantū virtutis atqꝫ prudentie: ⁊ quantum ſm has operatur.

¶ Bona fortune ⁊ felicitas differunt: externorū nanqꝫ bonorum fortuna cauſa eſt. Felicitas autēꝫ non eſt ab ea: ⁊ nemo ſit iuſtus ac temperatus a fortuna.

¶ Conſentaneū vero eſt ciuitatem beatam eſſe non poſſe abſqꝫ virtute ⁊ prudētia: nō eni eſt beatꝰ niſi bene agat. nec bene agit: niſi bona agat: non ꝯtingit aūt bona agere abſqꝫ virtute ⁊ prudentia.

¶ Virtus eadē eſt: eādemqꝫ viꝫ habꝫ ⁊ forma ciuitatis ⁊ vniuſcuiuſqꝫ hoīs: cū ad eandem operationem ordineꝛ.

¶ Vita ergo optima ⁊ priuatim vnicuiqꝫ ⁊ publice omnibus eſt cum virtute intantum externis adiuta facultatibus: vt actiones ſtudioſas conficere poſſit.

¶ Vita liberi hoc eſt cōtemplationi intendētis melior eſt ꝙ̄ occupati viri in dn̄ando. Vti eni ſeruo inquantū ſeruꝰ non eſt egregiū. contemplari autem eſt maxime homini proprium ſuppſius gratis.

¶ Non eſt putandū optimū ſimplr̄ poteſtatem hr̄e ⁊ ſibi dominiū arripere niſi id habeāt qđ maxime optandū eſt ſcꝫ ceteris virtute p̄cellere: non eni qui regūt bonas actiones hn̄t: niſi tantū p̄ſtent alijs: quantuꝫ vir mulieri: pater filijs: ⁊ dn̄s ſeruo: qui eni aliter agunt non tn̄ ꝓficiunt regēdo quātū a v̄tute recedūt. ſi aūt ſint meliores ſm virtutē ⁊ ſꝫ potētiā actiuā: hos ſeq̄ hōeſtū ē ⁊ his pere iuſtū.

¶ Illi qui preeſt non ſolum neceſſaria eſt virtus: ſed etiaꝫ potentia: per quam ſit actiuus.

¶ Vita cōtēplatiua non eſt abſqꝫ actione: meditari enim actio quedaꝫ eſt. ⁊ qꝛ optima actio eſt ⁊ maxime homini propria: ideo optima vita eſt. vnde ⁊ felicitas que in bene agendo eſt reponēda in hac optima actione cōſiſtit.

¶ Nec ꝯtēplatiua vita adeo actiua putāda eſt: vt etiā non dicanꝛ ꝓprie agere actionibus exterioribus qui intelligētia ⁊ cogitatiōe opꝫibus nō p̄ſint vt architecti. Cuꝫ eniꝫ intellectus opatiuus ab appetitu recto ipſius finis pendeat. appetitus aūt recti finis ſtatuaꝛ per intellectū ſpeculatiuū eſſe ſicut p̄mū: ⁊ regēs ⁊ eius operationē optimā eē.

¶ De quātitate ciuitatis.

¶ Oportet aūt ciuitatē eſſe magnā: nō eſt aūt magnitudo ciuitatis exiſtimāda ex numero habitantiū: ſed reſpicere oportet ad potētiā ſm ordinē ad ꝓpriā ciuitatis operationē: vt videlꝫ ea ſit exiſtimāda magna ciuitas que pōt maxime efficere opus ſuū. non eſt etiā penſanda ex qualibet multitudine: puta ſeruorꝫ: hoſpitū: inquilinorꝫ: ſed ex nūero eorꝫ qui ſunt pars ciuitatis: horꝫ eni precellēs multitudo ſignū eſt magne ciuitati: nō eni idē eſt magna ciuitas ⁊ populoſa: non eſt inſuper putāda magna ciuitas nimio populi exceſſu: populoſa eni ciuitas impoīe eſt vt optime gubernetꝛ. nam cum lex ſit ordinatio quedaꝫ: impoſſibile eſt aūt magnā multitudinē bene ordinari. hoc eni eſt opꝰ diuine potentie que totū cōtinet. Nō ergo pōt legibus regi. Iteꝫ qꝛ eſt quedā mēſura magnitudinis ciuitatis: quēadmodū aliorꝫ oīum aīaliū plantarū inſtrumentorꝫ. naꝫ horum ſingula neqꝫ parua nimiū: neqꝫ magnitudine exceſſiua ſuam potentiam retinebunt.

¶ Cuꝫ igitur ciuitatis magnitudo infinita eſſe non debeat terminus eius eſſe debet vt per ſe ſufficiens ſit ad viuendum. bene enim gratia inſtituta eſt ciuitas: ⁊ tanta debꝫ eſſe multitudo: vt a gubernāte oēs ciues cognoſci poſſint: ⁊ vt recte eos iudicare poſſit ac demādare magiſtratus ſꝫ dignitatem: ac etiaꝫ ne in nimio exceſſu poſſint latere hoſpitum ⁊ inquilinorū machinamenta aduerſum rempu.

¶ Ciuitas debet eē ferax oīum: ⁊ omnia in ſe habere ⁊ nullius indigere. hoc enim modo erit per ſe ſufficiens: multitudine vero ac magnitudine tantā eſſe oportet. vt queat nutrire habitatores temperate: liberaliterqꝫ viuentes.

¶ De ſitu ciuitatis.

¶ Ciuitatis aũt ſitus talis eẽ dꝫ vt ab hoſtib⁹ qdẽ facile inuadi nõ poſſit: ciuib⁹ aũt ſit facilis in aliena egreſſio. Itẽ regio i q̃ eſt ſic ſubẽa ꝯſpectui .i. cogſci ⁊ ſuccurri facilr̃ poſſit.

¶ Debet iſup ⁊ ad terrã ⁊ ad mare iacere: ⁊ ad auxilia ferẽda: ⁊ ad ĩportationẽ fructuũ: ſi tñ inutile fore credat̃ iacere eã ad mare pp̃ frequẽtiã aduenaꝝ q facile reſp. corrũpũt: aut legib⁹ occurrẽdũ eſt: aut portus ⁊ ſtationes ponende ſunt: que neq; infra vrbem ſint neq; valde diſtantes.

¶ Expedit etiã hr̃e potẽtiã naualẽ cũ oporteat ⁊ finitimis auxiliari: ⁊ etiã terreri eos: magnitudo aũt ac multitudo huius potẽtie ad mores ciuitatis erit accomodãda: turba võ nautica nõ debet eſſe pars ciuitatis: qui eni; naues cõſcẽdũt ingenui ſunt homines: ⁊ ſubeſſe nolunt.

¶ Qui in frigidis regionibus habitãt: vt in europa in libertate qdem pſeuerãt ⁊ abundant aĩo: ſed diſciplinã reipub. difficulter recipiunt: ac finitimis dñari non poſſunt: cum ingenij ⁊ artificij parum habeant.

¶ Qui võ in calidioribus partibus naſcunt̃: puta in aſia ingenio abundant: ſed animoſitatẽ non habent ꝓpter qđ ⁊ parere dominantibus ⁊ ſeruire perſeuerant.

¶ Qui autẽ mediã regionẽ incolant: vt grecoꝝ genus animoſi ⁊ ingenioſi ſunt: ex quo fit vt in libertate degũt ⁊ reipu. diſciplinam optime recipiant: ⁊ apti ſint oĩb⁹ ĩperare.

¶ Hec tñ itelligẽda ſunt ſi ad cõem figure celeſtis diſpoſitionẽ reſpiciamus: ſed variari cõtingit predicta ſm ꝙ variari cõtingit figuras ſtellarũ: que errant in has regiões: ac etiã ex aliqua differenti diſpõne in ordine ad montes ⁊ mare ⁊ paludoſa loca: cõſimilr̃ ex diſſimili exercitatiõe intellectus cui non poſſunt vim afferre celeſtes influxus.

¶ De partibus ciuitatis neceſſarijs.

¶ Opꝫ in ciuitate ẽt agricolas vt victum comparent: artifices: vt ꝑ artẽ mlta iſtrã miſtrẽt qb⁹ victa idiget pugnatores q armis ꝯpellãt iobediẽtes parere magr̃atibus ⁊ ꝓpulſent vim externã ⁊ locupletes: q pecuniã hñt: ⁊ ad indigentias ⁊ ad bellũ: ſacerdotes q cultũ diuinũ obſeruẽt: iudices q iudiciũ exerceãt ꝓ iuſticia ⁊ vtilitate ꝯbentium.

¶ In optima rep. neq; artifices: neq; mercatores ciues eẽ oportet: huiuſmodi eni; vita aduerſa eſt virtuti: ſine qua non cõtingit ciuitatem eſſe felicem.

¶ Nõ ꝯtigit ẽt agricolas eẽ ciues cuꝫ op⁹ ſit gete ⁊ ocio q̃ carẽt agricole ad v̓tutẽ cõparãdã: ⁊ ad rẽpu. gerendam.

¶ Idem põt eſſe ⁊ pugnator ⁊ cõſiliarius in ciuitate non ſimul quidẽ: ſed vt nã fertʒũ eni in iunioribus vires ſint prudentia vero in ſenibus: bellis intẽdent in iuuenili etate: in ſenili vero conſultabunt de vtilibus.

¶ Oportet aũt has poſſeſſiões hr̃e: neceſſe eſt enim facultates adeſſe ciuibus qui vere ciues ſunt.

¶ Ulr̃ aũt dõm eſt nullũ gen⁹ hoĩꝫ eẽ ptẽ ciuitatis ꝙ nõ ſit iquãtũ hꝫ v̓tutꝭ effector. Felicitas .n. oꝫ vt ꝑ v̓tutẽ fiat: felicẽ võ neceẽ eẽ ciuitatẽ n̄ ſꝫ aliquã ptẽ: ſꝫ ſꝫ oẽs ciues.

¶ Neq; agricola: neq; artifex: neq; viliũ exercitioꝝ qſq; ſacerdos eſt deputãdus. Honos eni dijs a ciuibus eſt ipẽdendus. hi autem ciues non ſunt.

¶ Cura aũt ſacroꝝ eſt his demãdanda qui iam geſſerũt: ſiue hi ꝓ tpe laborꝭ ꝓpeſſi ſint arma tenẽdo: ſiue ꝯſultãdo.

¶ Cõſideratis aũt ꝑdictis appet p̃mo ciues deputandos ad bellũ: deinde ad cõſiliũ. Ultimo ad ſacerdotiũ. Item apparet artifices: mercenarios: agricolas neceſſarios eſſe in ciuitate: ſed non eſſe partẽ ciuitatis: pugnatores võ: ꝯſultores: ⁊ ſacerdotes ptẽ eẽ ciuitatꝭ: ⁊ hi abſq; v̓tute eẽ nõ poſſint.

¶ De diuiſione ciuitatis.

¶ Eſt neceſſariũ regionẽ diuidere in duas ptes: ⁊ vnã eſſe publicã: ⁊ aliã priuatoꝝ: publica rurſum diuidenda eſt: vt vna pars deputet̃ impenſis que fiunt in cultu diuino: altera impẽſis cõmeſſationũ: que inſtitute ſunt ad ꝯſeruãdã amicitiã iter ciues: priuati aũt agri pars vna ad proprias neceſſitates ẽ deputãda: altera ad ciuitatẽ: vt ad bellicas oportunitates: ⁊ alia huiuſmodi.

¶ Cõſultores aũt agroꝝ ſerui eſſe debẽt: ſed nõ oẽs vni⁹ gñis puſillanimes: robuſti corpe: ⁊ deficientes intellectu. ſic eni vtiles erũt ad opus faciẽdũ: ⁊ nihil noui ab eis metuet̃: aut barbari eſſe debẽt nã ſiles his q̊s ſupra dixim⁹.

¶ De edificatione ciuitatis.

¶ In ponẽda ciuitate reſpicere opꝫ p̃mo ad ſanitatẽ: ⁊ hoc fit ꝯuertẽdo vrbẽ ad orientẽ. vẽti eni qui inde ꝓfluunt ſalubriores ſunt: eorũ nãq; mã pluri tẽpore morat̃ ſub radijs ſolis: ideq; calidiores effecti nubes diſſoluũt purioremq; reddunt aerẽ. Scdo loco ꝯuerti debẽt ſeptẽtrionẽ; venti eni boreales ſalubres ſunt: ipetu eni ſuo q magn⁹ eſt vapores groſſos ꝓpellũt ab aere ac ſua friditate clauſis poris calidis itus ꝯgregãt: fortioreq; reddũt calorẽ nãlem.

¶ Locus etiã ciuitatis oportunus eẽ dꝫ ad bellicas ⁊ ciuiles res: abundantiãq; dꝫ hr̃e naturalẽ aquaꝝ ⁊ ſtagnoruꝫ ꝙ ſi nãlis deficiat cõparari debent ciſterne ⁊ lacus ex aq̃ pluuia: ne ſi qñ obſiderent̃ aqua poſſit deeſſe: diſtinguendus eſt etiã aquaꝝ vſus vbi fieri poteſt: vt alie aque ad cibũ ⁊ potũ deputentur: alie ad aliam indigentiam.

¶ In ciuitate i q̃ vn⁹ vl̃ pauci dñant̃ expedit eẽ arcẽ ⁊ loca munita: in ea võ in q̃ populus: dꝫ eẽ eq̃litas locoꝝ. In optimatũ võ gubnatõe neutrũ iſtoꝝ: ſꝫ magꝭ loci ptes ardui

¶ Edificatio aũt domoꝝ p̃uataꝝ partiꝫ dꝫ eẽ ſꝫ morẽ antiquũ: vt edificia habeãt iextricabiles aditus ad ſecuritatem ⁊ tutelam: partim ſm nouuꝫ: vt habeant formã gratiorem ⁊ cõmodiorem ad ceteras res.

¶ Edes deoꝝ ⁊ p̃ncipaliſſime comeſſationes magiſtratuũ debent habere lociũ idoneũ: ⁊ ſupeminẽtiã habere ad vicinas partes ciuitatis: ⁊ ante ipſum cõſtrui forũ: liberꝝ tñ ab oi mercatu: ⁊ neq; opifices: neq; agricolas: neq; alios villos tales illi appropinquare niſi a magr̃atibus vocent̃.

¶ Uenaliũ aũt rerũ aliud foꝝ eſſe debꝫ: ⁊ alio loco ſitum quo ⁊ a terra ⁊ a mari facilis ſit importatio omniũ.

¶ Magr̃at⁹ ãt qcũq; hitare debẽt iux̃ foꝝ i loco celebri.

¶ Quibus fiant ciues boni ⁊ ſtudioſi.

¶ Duo ſunt in qb⁹ oĩs cõmẽdatio bñ agendi cõſiſtit. vnũ vt ꝓpoſitũ ac finis agẽdi recte ſubiaceat: aliđ vt eas actiones inueniamus: que ad illum finem ferant.

¶ Bene viuere ac felices eſſe oẽs cupiunt: ſꝫ alijs poteſtas eſt adipiſcendi: alijs non: ꝓpter fortunam aliquã vel naturam: opus eni eſt adiumentis qbuſdã ad bñ viuẽdum: minoribus quidẽ melius diſpoſitis: maiorib⁹ aũt peius.

¶ Felicitas ẽ opatio ⁊ vſus ꝑfect⁹ v̓tut⁹ nõ ex ſuppoſitiõe: ſꝫ ſimplr̃: ⁊ itelligo ſimplr̃. i. ci⁹ qđ in ſeipſo cõmẽdatiõeꝫ hꝫ: ex ſuppõne võ qđ hꝫ cõmendationẽ ex neceſſitate.

¶ Si igit̃ ciuitas que optime gubernat̃ felicitatẽ recipiat neceſſe eſt. Felicitas aũt eſt vſus v̓tutis: opus eſt in optia repu. ciues ſtudioſos eſſe ⁊ bonos ſimplr̃: ⁊ bonos vſus rationis habere circa bona quecunq;.

¶ Cũ g̊ ⁊ v̓tus ⁊ bona externa ad felicitatẽ exigant̃: bonorũ autẽ externoꝝ domina ſit fortuna: oꝫ ergo alia ſubeſſe bona. ſ. externa: alia. ſ. virtutis parare legis poſitorem.

¶ Atqui boni fiunt ciues ⁊ ſtudioſi tribus. videlꝫ nã cõſuetudine: ⁊ rõne: ſed rõ eſt magis ꝓpria hoĩ: cetera eni animalia maxĩe viuũt ſꝫ nãm. parũ võ aliqđ ⁊ ſm mores hõ ⁊ ſm rõnẽ: ſolus eni rõnẽ hꝫ: ſꝫ hec expedit tria ſimul ꝯcordare: multa eni p̃ter mores ⁊ p̃ter nãm agũt hoĩes ꝓpter rationẽ: ſi perſuadeat̃ melius aliter agere.

¶ Quos dignum ſit imperare.

¶ Eoſdẽ ſemꝑ ipare melius foret: ſi tãtũ ab alijs differrẽt quãtũ dij ⁊ heroes ab hoĩbus differre putant̃: vt p̃mo ſtatim corpore: ac poſtea aĩo lõge antecellerẽt: ac manifeſte

¶ Politicorum Ariſtotelis Liber Octauus.

Quod igit̃ a legiſpoſitore maxie intēdēdū ſit circa diſciplinā iuuētutꝭ nemo vtiqȝ dubitabit: nā id qdem neglectū i ciuitatibꝰ affert reip. detrimētū: oȝ.n. ad ſingula gubernādi gnā diſciplinā accōmodari: naȝ mos vniuſcuiuſqȝ ꝓpriꝰ ꝯſueuit ⁊ ſuare rēp. ⁊ ab initio ꝯſtituere: ceu popularis mos popularē: ⁊ paucoꝝ potētie accōmodatꝰ mos eā: q̄ ꝯſiſtit in paucoꝝ gubernatione. Semper aũt melior mos cā eſt melioris reipublice. Lec I.

¶ Poſtq̄ phs declarauit qualr ⁊ qbus iuuenes ſint diſponendi ⁊ inſtruendi q̄tū ad corpus ⁊ vſqȝ ad finem tertie etatis: que ſm ipm terminat̃ in fine ſeptimi: nūc intendit declarare q̄lr iſtruēdi ⁊ diſponēdi ſunt ſz itellectū in duabus ſequētibꝰ etatibꝰ: q̄ terminant̃ in fine .xxi. anni: ⁊ ſm ordinē ꝑmiſſuȝ ꝑus diuidit̃ liber iſte i ptes tres: qꝛ ꝑmo oſ̄dit ꝙ puerorū opȝ facere curā circa diſciplinā in ciuitate optima. Scd̄o cū dicit. (Cū vo.) declarat ꝙ cōem. Tertio cū dicit. (Que nā vo.) declarat q̄ ſit illa ⁊ q̄liter erudiēdi ſunt in ipſa. Circa pͫ ꝑmittit ꝑmo ꝯclonē ſuā dicens: ꝙ nullus habēs rectū vſum rōnis dubitat qn legiſlatorem curantez de bono cōi ciuitatis maxie negociandū ſit circa diſciplinā ⁊ bonā diſpōnē: ꝑmo iuuenū. deinde ꝓbat hoc per vnā rōnem. Scd̄o cū dicit. (Preterea.) per aliā. In ꝑma pōt ipſe intēdit rōnē hāc. De illo oȝ negociari legiſlatorē ⁊ curā hēre: qd̄ nō factū in ciuitatibus ledit ⁊ corrumpit reſp. maxime eniȝ dȝ intendere bonū ⁊ ſaluationē reip. ſed non curare de bona diſpōne pueroꝝ: ⁊ dimittere eos aſſueſci in qbus volunt ledit ⁊ corrumpit remp. Cuius declaratio eſt: qꝛ expedit ciui aſſueſcere ⁊ diſponere futuros ciues ad vnāquāqȝ rēp. ſm modū cōuenientie ei: ſicut māȝ ad formā: ꝯſuetudo enim vniuſcuiuſqȝ reip. ⁊ diſpō cōueniens ꝑncipiū eſt inſtituendi rempublicā ⁊ ꝯſeruādi ipaȝ inſtitutā. Bona ꝑparatio māe ad formā ꝑncipiū eſt educēdi formā illā in eſſe ⁊ ꝯſeruādi illā eductā: ſicut videmus ꝙ ꝯſuetudo popularis ꝑncipiū eſt iſtituēdi ⁊ ſaluādi popularem ſtatū: ⁊ paucoꝝ potētie ſtatū paucoꝝ: ⁊ ſilr in alijs. Et ſemꝑ ꝯſuetudo melior ꝑncipiū iſtitutionis eſt ⁊ ſaluationis ſiue ꝯſeruatiōis melioris reipublice: ſicut excellentior diſpō māe eſt ꝑncipiū generationis excellētioris forme. Ex quo manifeſtū eſt: ꝙ bona diſpō ⁊ ꝯſuetudo iuuenū ad rempublicā inſtituit̃ ⁊ ſaluat ipſaȝ: quare ꝑ oppoſituȝ indiſpō ipſoꝝ ⁊ negligētia circa hoc deſtruit ⁊ corrūpit eandē. quare de bona diſpōne ſeu diſciplina pueroꝝ opȝ legiſlatorem curare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea in cūctis facultatibꝰ ⁊ artibꝰ ſūt q̄dā ad q̄ erudiri priꝰ oȝ: ⁊ aſſuefieri ad eaꝝ opa. itaqȝ manifeſtum eſt ꝙ ⁊ ad ꝟtutis actiones.

¶ Ponit 2ͫ rōnem dicēs: ꝙ adhuc ſicut eſt in alijs potentijs ⁊ artibus operatiuis in operatione: ſic eſt in virtutibꝰ politicis ⁊ ſcientia politica reſpectu actionū politicaꝝ: ſed ita ſe hȝ in alijs potentijs ⁊ artibus: ꝙ oibus opȝ ꝑexiſtere aliquā bonā diſpōnē māe: aut aliquam eruditionem: aut aſſuefactionē. hoc ēt videmus in ſpeculatiuis: qꝛ ois ars ⁊ ois doctrina fit ex ꝑexiſtenti cognitione: ⁊ in opatiuis ſimilr: ſic in fiſtulatiua: debēs eniȝ recte fiſtulare ꝑus aſſueſcit i qbuſdā ꝑludijs ⁊ rudimētis. ſilr aũt ⁊ in alijs ſe hȝ. opȝ eni māȝ bñ diſponi ad actionē: qꝛ actus actiuoꝝ i ſūt in patiente bñ diſpoſito: q̄re in ꝟtutibus ⁊ ſcīa politica opȝ ad actionē rectā futurā ꝑerudiri ⁊ aſſuefieri ⁊ diſpom in qbuſdā: ⁊ de h̄ dȝ tractare legiſlator: cuius eſt intendere bonum ⁊ ſaluationem reip. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū ꝟo vnꝰ ſit finis ciuitati tote: clarū ē oportere diſciplinā quoqȝ eſſe vnā ⁊ eandeȝ oium.

¶ Volens ꝓbare ꝙ oȝ de pueris curā cōeȝ hēre: ꝓbat ꝑus ꝙ oiuȝ i ciuitate vnā oȝ eē diſciplinā: vnā itēdēs rōnē hāc. Quorūcūqȝ eſt vnꝰ finis ꝑ ſe: eoꝝ eſt diſciplina vna de eis que ad finē ordinant̃: qꝛ rō eoꝝ q̄ ſunt ad finē ex fine ſumit̃: ⁊ quoꝝ eſt rō vna ⁊ diſciplina vna: ſz ꝙ hōꝰ oium aũt viuētiū in ciuitate ſm remp. vnā eſt vnus finis: puta finis reipublice. Quare manifeſtū eſt ꝙ omniuȝ opȝ eſſe vnaȝ ⁊ eandē diſciplinā de neceſſitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et hꝰ curā eē publicā ⁊ nō priuatā quēadmodū nunc vnuſqſqȝ curam hȝ ſuoꝝ filioꝝ priuatimqȝ docēs: ⁊ priuatā diſciplinā ꝓut ei vr̃: ſed opȝ publicoꝝ publice exercitationē fieri.

¶ Probat ꝙ oȝ de his fieri curā cōeȝ quātū ad diſciplinā: ⁊ ꝑmo ꝑ rōnes. Scd̄o cū dic̃. (Laudari pñt.) per exēplum. Circa pͫ ponit rōnes duas: q̄rū pͣᵐ tangēs dic̃ ꝙ de diſciplina pueroꝝ oȝ legiſlatorē facere curā vnā ⁊ nō diuiſim: ſic̄ nūc in qbuſdā ciuitatibꝰ vnuſqſqȝ curat de ꝓprijs pueris ſz ꝙ vr̃ ſibi ſeorſuȝ iſtruēs diſciplina ꝓpria q̄ cuiqȝ vr̃ ſibi vtilis: aliꝰ ⁊ aliꝰ in alia ⁊ alia. Et hꝰ rō eſt: qꝛ eoꝝ q̄rū eſt diſciplina vna ⁊ cōis expedit facere curā cōeȝ ⁊ ſtudiū vt cura ſit ꝓportionalis diſcipline. Sȝ oiuȝ in ciuitate vna eſt diſciplina ⁊ vna rō vt ꝓbatū eſt ꝑus. Ergo de oibus eſt facienda cura cōis ⁊ eadē q̄tū ad illā. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et ſilr nō dȝ qſqȝ ciuis ſe ſuū exiſtimare: ſed oēs ciuitatꝭ: ꝑticula.n. ciuitatꝭ vnuſqſqȝ ē: cura ꝟo ſinglaꝝ ꝑticlaꝝ reſpicē nata ē ad curā totiꝰ.

¶ Ponit ſcd̄aȝ rōnē ⁊ eſt. Cura de ꝑte ⁊ diſpō debēt eē ſz hitudinē ad totū: tum qꝛ ps eſt ꝑꝑ ipm totuȝ: tuȝ qꝛ rōnē ⁊ eē hȝ ab ipſo. nunc aũt ſic̄ cū his q̄ dicta ſunt opȝ intelligere vnūquēqȝ ciuē nō eē ſuiipſius ſolū neqȝ gr̄a ſui: ſed oēs ciuitatis ⁊ gr̄a eius: ergo cura vniuſcuiuſqȝ ciuiū ⁊ diſpō faciēda eſt ſz hitudinē ad totā ciuitatē ⁊ boͫ ipſius: ſm igit̃ eundē modū curādi ſunt ⁊ diſponēdi iuuenes: ſz ꝙ tota ciuitas curat̃ ⁊ diſponit̃ ad boͫ cōe: ſȝ de iſtis faciēda eſt cura cōmunis: ergo ⁊ de iuuenibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Laudari pñt i h̄ Lacedēonij: nā plurimā circa pueros diligētiā faciūt: ⁊ qdē publice. Qd̄ igitur lege ꝓuidēdū ſit circa diſciplinā iuuētutis ⁊ hoc publice faciendū patet.

¶ Māifeſtat idē ꝑ exēplū dicēs: ꝙ rōnabilr poterit aliqs laudare Lacedemonios q reputant̃ bñ gubernare in hoc: maximā.n. curā ⁊ ſtudiū ipendūt circa diſciplinā pueroꝝ: ⁊ h̄ nō ꝑuatiȝ ſȝ coiter: bñ exiſtimātes ꝙ bona diſpō pueroꝝ cōis iduceret bonā rēp. ꝯīter. Qd̄ igit̃ oȝ legiſlatoreȝ curare ⁊ ferre leges de diſciplina iuuenū: ⁊ ꝙ hāc curā ⁊ diſciplinā hēa oȝ eē cōeȝ māifeſͭ ē ex dictis. ¶ Deīde cū dic̃.

¶ Quenā ꝟo iſta ſit diſciplina: ⁊ qūo tradēda latere nō dȝ: nā nūc qdē in ambiguo eſt: nec eadē oēs cēſent iuuentutē addiſcere debere: neqȝ ad ꝟtutē: neqȝ ad vitā optimā: neqȝ cōſpicuū eſt: vtrū ꝑ intelligentiā magis deceat vel ꝑ animi morē. Impedimentoruȝ quoqȝ reſpectus ꝯſiderationē diſcipline cōturbat: cū manifeſtū nō ſit: vtꝝ exercitatio noſtra accōmodāda ſit ad

ea que ſunt vtilia ad vitã: vel ad ea que tendunt ad ṽtutẽ: vel ad ea que ad maiorẽ quẽdam ſuperfluſqꝫ ptinẽt apparatũ. hec enĩ oĩa pſonos quoſdã ſuſcipere. De his quoqꝫ que ad ṽtutez tendũt nihil cõfeſſuz exiſtit. Et enĩ ṽtutẽ nõ eã dez oẽs ſtatim honorant: ex quo fit vt diſcordẽt circa illius exercitationez.

¶ Declarat q̃ ſit illa diſciplia ⁊ qualr ſunt erudiẽdi in ea. ⁊ circa h̃ pmo pmittit itentũ ⁊ neceſſitatẽ ↄſideratiõis de ipſo. Scdo cũ dic. (Q̃d igit.) Proſequit. In pᵃ pte dicit ꝙ nõ ↄz nõ latere q̃ ſit hꝰ diſciplia pueroꝝ cõis ⁊ qualr ⁊ q̃uo oꝫ pueros erudiri in ipſa. Cuiꝰ rõ eſt: qꝛ multi dubitãt de ipſa ſicut appet ex opibus ⁊ diuerſis opionibꝰ de ea. nõ. n. oẽs opinant pueros debere erudiri in eiſdẽ diſciplinis: neqꝫ in ordie ad ṽtutẽ: nec in ordie ad idẽ optimũ: ſꝫ qdã in vna puta in iudicatiua ſeu rhetorica: qdaꝫ in alia: puta medicatiua vel exercitatia vel hꝰ. Nec ẽt manifeſtũ eſt oĩbus vtrũ magis oꝫ eos erudiri ſeu aſſueſieri in his que ptinẽt ad itellectũ: puta in ṽtutibꝰ itellectualibꝰ: vl in his q̃ ptinẽt ad morẽ aie: hoc eſt in ṽtutibꝰ moralibꝰ: q̃ ſunt in pte appetitiua ipſius. Itez conſideratio de diſciplina q̃ ordinat ad vitã actiuaz plena eſt turbatione: q̃. ſ. ſit optima. cui magis intẽdendũ ſit: diuerſi enĩ diuerſas ponũt ſꝫ ꝙ diuerſos fines in agibilibꝰ ↄſtituũt. Adhuc nõ eſt manifeſtũ vtꝝ magis ſtudendum ſit circa opatiões vite actiue: aut circa ea que tendũt ad ṽtutẽ que eſt pncipiũ illius: an circa ſupflua: puta circa delectatiões ſenſibiles nõ neceſſarias: diuerſi enĩ circa hoc diuerſa opinant: ⁊ ꝙ hic iſtoꝝ hꝫ pprios iudices. Itez de ṽtutibus q̃ ſit pncipalis nihil ↄcorditer dr: nõ enĩ oẽs honorãt eandẽ ſicut pncipaliorẽ: ſꝫ alij ⁊ alij aliã ⁊ aliã. qꝛ igit de his diuerſi diuerſimode exiſtimãt: ⁊ ſꝫ diuerſitatẽ exiſtimationis fit diuerſitas ſtudij: rõnabiliter diuerſificant circa ſtudiũ iſtoꝝ: quilibet enim ſtudet ⁊ itendit circa id qđ ſibi melius ⁊ poſſibiliꝰ exiſtimat. Quare rõnabiliter ↄſiderandum eſt que ſit diſciplina oĩs circa quã ſit ſtudendũ ſic circa optimam in pueris. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod igit ex vtilibus neceſſaria ſint addiſcẽda manifeſtũ eſt: ꝙ aũt nõ oĩa diſtinguẽtibꝰ liberalia opa ab illiberalibꝰ: patebit illa talia eẽ recipiẽda: que cũ vtilia ſint faciũt exercẽtẽ habentẽqꝫ nõ vilis exercitij operatorẽ. Vile aũt exercitiũ putãdũ eſt ⁊ ars ⁊ diſciplina quecũqꝫ corpus aut aĩum aut mẽtez liberi hoĩs ad vſum ⁊ opera ṽtutis inutile reddũt. Itaqꝫ ⁊ artes ille que deterius diſponũt corpus ⁊ cuncta mercenaria exercitia ſordida nuncupamus: mentẽ. n. occupatam ⁊ vilem reddunt.

¶ Proſequit: ⁊ pmo declarat in q̃bꝰ in gbus erudiẽdi ſunt: qꝛ in vtilibus ⁊ liberalibꝰ. Scdo cũ dicit. (Sũt aũt fere.) Magis determiate declarat que ſint ille. Circa pmum pmo oñdit ꝙ in vtilibꝰ ⁊ liberalibꝰ ſunt erudiẽdi. Scdo cũ dic. (Sũt ẽt q̃dã.) declarat vſqꝫ ad qd ⁊ cꝰ gr̃a. Et circa pᵐ ẽ intelligendũ ꝙ hõ liber eſt q eſt ſuippiꝰ cã ⁊ in rõne cauſe mouẽtis ⁊ in rõne finis ſicut dictũ eſt pus. In rõne qdẽ mouentis qꝛ ab illo per qđ eſt hõ ⁊ qđ eſt pncipale in eo: puta ab intellectu mouere pindicãdo ⁊ ordinãdo modũ ⁊ rõnez agẽdi. In rõne finis cũ mouet ad bonũ ⁊ finẽ ipſiꝰ ſꝫ illud idez qđ pncipale eſt in eo ſm itellectũ: ⁊ tanto tpe magis liber eſt ſꝫ nãz: quãto magis natus eſt moueri ab eo qđ pncipaliſſimum eſt in eo ⁊ ad finẽ ⁊ bonũ eius ſꝫ illud idez.

Homo aũt ſuus dr qui nõ eſt natus moueri pꝑter idiſpoſitionẽ nãe ab itellectu pprio per quẽ determinat: ſꝫ ab itellcu ⁊ rõne alteriꝰ. Nec ẽt opat ſui gr̃a ſꝫ gr̃a illiꝰ alteriꝰ: ⁊ quanto minus natus eſt moueri a ſe ⁊ magis ab alio ⁊ ad finẽ alterius: tanto magis ſeruus eſt. Ad hoc autez ꝙ moueat ab alio ⁊ agat ad finẽ alterius reqrit robur corporale. Et hoc rõnabilr accidit: qꝛ vbi deficit ṽtus itellectus ⁊ forꝰ excedit virtꝰ corpis ⁊ mãe. Et pp hoc dixit Ariſto. in primo huiꝰ ꝙ vigentes intellectu ⁊ ſi deficiãt corpore ſunt naturaliter aliorum domini: robuſti autem corpore deficientes intellectu ſũt nãliter ſerui. Et ſꝫ h̃ ſcientia libera vl libalis dcã ẽ ab antiqs ſꝫ quã hõ p ſe diſponit ſꝫ itellectũ ad finẽ ppriũ. illa aũt ſm quã diſponit in ordie ad bonũ corpis p ſe ⁊ ad bona exteriora ſeruilis: qꝛ ordinat ad bonũ eius ſm hoc ꝙ dꝫ ſeruire. in hoĩe vt mechanica: qꝛ mechari facit q̃dãmõ itellectũ circa ea que nõ ſunt ppria ſibi ſꝫ ꝙ hõ. ⁊ inter liberas ⁊ illiberas eſt maxime que imediate diſponit itellectũ ad finẽ optimũ: puta illa in cuius opatione cõſiſtit felicitas. illa aũt que mediate diſponit itellectũ ad ipſum minus: ſicut ſcie poſteriores in gbus ſcire ↄtingit ordinare ad ſcire in ſuperiori. q̃uis ↄtingat ipſuz querere pp ſeipſuz ⁊ illa minime liberalis eſt inter ſpeculatiuas: in qua mĩme querit ſcire pp ſe ⁊ que p plura media ordinat ad boᵐ hoĩs vltimum. Similiter inter ſeruas illa magis ſerua eſt: in qua magis deprimitur intellectus ſeu ratio circa viliora ⁊ magis extranea ab hoĩe ſm ꝙ hõ: ſicut illa que ordinat ad bona exteriora magis q̃ȝ que ordinat ad bonũ corporis. Quãuis aũt liberali maxime nõ cõtingat vti male q̃tũ ad vſum per ſe ipſiꝰ poſterioribꝰ: tñ etiã minꝰ libalibꝰ q̃tũ ẽt ad vſuz eaꝝ per ſe cõtingit: ſicut circa finẽ vltimũ hoĩs ſimpliciter nõ ↄtingit male ſe hre: his aũt que ſunt ad ipſuz cõtingit q̃nqꝫ male vti. ⁊ hoc ↄtingit qꝛ per ↄſiderationẽ vel exercitiũ in eis retrahit aliqs vel a fine vel ab his que propinquiora ſunt fini: ſicut cõtingit p ↄſiderationẽ in aliqua ſciẽtia poſteriori reſpectu alicuius minꝰ ſcibilis retrahitur aliqs a ↄſideratiõe in pᵒ reſpectu maxime ſcibilis. hoc igit viſo ſupponẽs Ariſt. ꝙ expedit pueros erudiri ĩ diſciplinis vtilibus ad finẽ: ſicut manifeſtũ: pbat qđ nõ in oĩbus vtilibus: ſꝫ in liberalibꝰ dicẽs: ꝙ manifeſtũ eſt ex ſe qđ expedit pueros in ciuitate bñ ordiata erudiri ĩ diſciplinis vtilibus ad finẽ reipublice. illa. n. q̃ ordinãt ad finẽ aliquẽ expedit ppari ⁊ diſponi ad ipſum. Pueri aũt ordinãdi ſunt ad finẽ reipublice: ⁊ diſciplina ⁊ eruditio ſunt ppatiões ipſoꝝ ad ipſuz. Qđ aũt nõ expedit eos erudiri in oĩbus vtilibꝰ vlr: ſꝫ tñ in vtilibꝰ liberalibꝰ manifeſtũ eſt diſtictis diſciplinis p liberales que p ſe diſponũt itellectũ ad finẽ. ⁊ illiberales q̃ p ſe ordinant ad bonũ corporis ſicut dictũ eſt. ſꝫ talibꝰ expedit eos pticipare quecũqꝫ de nũero vtiliũ ad finẽ p ſe faciunt pticipantẽ mercenariũ. mercenariã aũt opationez ⁊ artẽ ⁊ doctrinã oꝫ itelligere eas quecũqꝫ corpora liberorũ aut aĩaz: aut ẽt itellectũ male ⁊ inutiliter diſponũt ad vſus ⁊ actiões ṽtutũ moraliũ ⁊ itellꝰaliũ. vel ẽt ad vſuz pfectiſſime ṽtutis q̃ eſt felicitas. pp qđ ⁊ hꝰ artes quecũqꝫ diſponũt corpus deterius ⁊ hꝰ ṽtutes ⁊ in quaꝝ opatiõibꝰ abſorbet intellꝰ viles dicimꝰ: ſicut artes forẽſes vl artes ẽt ĩ gbus corpꝰ maculat. qꝛ p vſuz eaꝝ faciũt mentẽ nõ vacantez circa ea q̃ ſunt bona eius p ſe ⁊ deprimũt eam ad ea in gbus pfectio ipſiꝰ ſm ſe nõ iuenitur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sũt ẽt q̃dã ex liberalibꝰ ſciẽtijs q̃s vſqꝫ ad aliqd diſcere honeſtũ ſit: penitus ṽo ſeſe illis tradere ac ad extremũ vſqꝫ pſequi velle nocumentis illis q̃ ſupra diximꝰ obnoxios facit: ſed refert plurimũ cuiꝰ gr̃a qs agat vel diſcat: nã ſi gr̃a ſui

vel amicoꝝ: vel ꝓpter v̓tutē nō eſt illiberale. qui vero idipſuꝫ agit ꝓpter alios ſepe vtiqꝫ videbitur illiberaliter ac ſordide agere. Diſcipline igitꝰ ille de qͥbus diximꝰ ad vtrāqꝫ ptem ſe hñt.

¶ Declarat vſqꝫ ad qd ⁊ cuius grā opꝫ erudiri in liberalibꝰ ⁊ aſſuefieri: ⁊ dicit ꝙ q̄uis eruditio ⁊ vſus p̄me ⁊ ꝑncipalis virtutis querenda fuit quātacunqꝫ ⁊ ſine termino: tamen ꝑticipare ſciētijs liberalibus aliquibꝰ: puta quarū vſus ordinat̄ ad vſuꝫ excellentiorē vſqꝫ ad aliquē terminū nō illiberale eſt. Cōtinue aūt ⁊ aſſidue exercere ſe i eis vſqꝫ ad q̄tamcūqꝫ ꝑfectionē valde nociuū eſt ꝓp dicta nocumenta: qꝛ. ſ. acceſſio ⁊ ꝯſideratio ꝯtinua in eis retrahit aut ſimpliciter aut in pte ab vſu optime v̓tutis. Et iterꝝ manifeſtū eſt ꝙ ſcientie iſte ⁊ vſus eaꝝ ordinant̄ in finē vlteriorem: Quāuis aūt appetitus finis īfinitus ſit: appetitus tñ eorum que ad finē ordinātur nō eſt īfinitus: ſed determinatus a fine vſqꝫ ad aliqd erudiri ⁊ cōſiderare in eis liberale eſt. ſ. in q̄tum vtiles ſunt ad finē ⁊ nō amplius. Sed m̄lta differentia eſt ad quē finē aliquis addiſcit aūt exercetur in eis. ſi enīꝫ ꝓpter actū v̓tutis excellentioris ſuꝑfluus nō eſt prauum nec illiberale: aut ſi etiaꝫ ꝓpter bonum v̓tutis aliquorum amicoꝝ: qꝛ amicus eſt velut alter ipſe. Si aūt aliquis addiſcat eas ⁊ operet̄ in eis ſepe ꝓpter alios: vt inde reportet cōmodū ⁊ vtilitatē ſm bona exteriora: vt multi iuriſtarum ⁊ medicoꝝ faciunt: mercenariū ⁊ ſeruile erit: dictum enim eſt p̄us diſciplinā ſeruilem eſſe: que ordinatur ad corpus ⁊ ad bona exteriora cuꝫ depreſſione intellectus. Dixit aūt qui hoc agit ſepe ꝓpter alios: qꝛ q̄nqꝫ bonū eſt vt talibus ſciētijs ad alios: aliq̄n ꝓpter bonū alioꝝ tñ ſine vtilitate ꝓpria: vt q̄n neceſſitateꝫ hñtes a ſe vel ab alijs nō p̄nt iuuari oportune. aliquādo ēt ꝓpter vtilitatē ꝓpriaꝫ: vt reportent lucrum rōnabile: ſm tñ ꝙ vtile eſt ad finē ⁊ bonū ſm itellectū nō deprimēdo itellectū ipſuꝫ in vſu ipſo. Premiſſe igitur diſcipline ſeu eruditiones ad vtrūqꝫ ſe hñt: qꝛ cōtingit eis bene vti ad finem ⁊ male quēadmodū dictuꝫ eſt. ¶ Conſequenter cum dicit.

¶ Sunt aūt fere quattuor quas diſcere iuuenes cōſueuerūt: litteras: gymnaſticaꝫ: muſicaꝫ: addunt vō qͥdam figurandi peritiaꝫ: litteras qͥdeꝫ ⁊ figurationē tanq̄ꝫ vtiles: ac valde expedientes ad vitam. Gymnaſticā vero tanq̄ꝫ pertinenteꝫ ad fortitudinem.

¶ Declarat determiate que ſunt ſciētie cōuenientes pueris: ⁊ p̄mo ꝑnumerat eas. Secūdo cū dicit. (De muſica vō.) declarat cuius grā ⁊ qualiter ſunt in eis erudiēdi. In p̄ma parte dicit: ꝙ quattuor ſunt diſcipline fere: quas ꝯſueuerūt iuuenes addiſcere in ciuitatibus que bñ gubernantur. ſ. diſciplinā litteraꝝ: puta grāmaticā ſeu rōnalem vl̄r: ⁊ lucratiuaꝫ: ⁊ muſicā: ⁊ artē figurādi: que cōmunis eſt pictorie ⁊ ſcriptorie. ⁊ eſt valde vtilis ad opatiōes vite humane: ⁊ valde bona ſm ſeipſas in q̄tuꝫ in eis aliqualiter perficitur intellectus. Gymnaſtica vtilis eſt tanq̄ꝫ cōferens ad fortitudinem ⁊ robur iuuenum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De muſica vō ambigitur. Nam nunc qͥdem plurimi voluptatis gratia illaꝫ addiſcūt. Veteres aūt inter diſciplinas eam collocauerunt: ex eo ꝙ nā vt querit ſepe dictū eſt nō ſolū in negocio recte: verū ēt in ocio laudabil̓r poſſe verſari. Hoc enim principium eſt omniuꝫ vt rurſus de illo dicamus.

¶ Declarat cuius grā ⁊ qualiter erudiēdi ſunt in eis. ⁊ p̄mo facit hoc. Secundo cū dicit. (De muſica vero.) regredit̄ ad inquirendū de muſica: vt magis appeat veritas de ea. Circa p̄muꝫ p̄mo oſtendit quare ⁊ cuius gratia erudiendi ſunt pueri in muſica. Secūdo cum dicit. (Adhuc autem.) cuius gratia in diſciplina litteraꝝ. Tertio cum dicit. (Ac etiaꝫ de vtilibus.) cuius grā in figuratiua. Quarto cū dic̄. (Similiter vero.) cuius grā ⁊ vſqꝫ ad quid ⁊ qualiter in gymnaſtica. Circa p̄mū p̄mo facit qđ dictū ē. Secūdo cuꝫ dicit. (Quod igitur.) recolligit dicta. Circa p̄mum adhuc p̄mo oñdit: ꝙ ſunt quedā ſciētie quas expedit addiſcere ꝓpter delectationē in vacatione. Scđo cuꝫ dicit. (Quapropter muſicā ⁊c̄.) ex his ꝯcludit muſicā addiſcendā eſſe ꝓp deductionē i vacatōe: nō ꝓp vtilitatē. Circa pᵐ adhuc p̄mo tāgit: ꝙ ñ vacatio ē ꝓp vacati: nē. Secūdo cū dicit. (Itaqꝫ manifeſtū ⁊c̄.) ex dictis concludit ꝓpoſitū ſuū. Adhuc in p̄ma parte oſtendit ꝙ nō vacatio eſt ꝓpter vacationē habentem delectationē ſm ſeipſam. Secūdo cuꝫ dicit. (Si enīꝫ vtroqꝫ ⁊c̄.) quod vacatio que eſt in quiete rōnem finis hꝫ ſm ⁊ querēda eſt nō ꝓpter aliud. Tertio cuꝫ dicit. (Ociuꝫ auteꝫ ⁊c̄.) oſtendit ꝙ vacatio in his que ad intellectū pertinent habet vacationē ſm ſeipſaꝫ ⁊ rōnem finis. In p̄ma parte dicit ꝙ de diſciplina muſice: cuiꝰ gratia iuuenes erudiēdi ſunt in ea dubitabit aliquis que accidit ꝓpter diuerſitatē circa eam. Quidam enīꝫ ꝑticipant ea ꝓpter delectationem que eſt ſm ſenſuꝫ. Sonus enīꝫ muſicus ꝓportional̓r mouet auditū: cuius apprehēſionē ſeq̄t delectatio ſenſibilis: ſicut participāt iam rurales. Alij aūt inſtituerunt eaꝫ vt diſciplinam quādam: videlicet ꝓpter cognitionē ꝓportionuꝫ ⁊ ipſaruꝫ harmoniaꝝ ſpeculationē: ꝓpter hoc ꝙ nā humana ſm intellectum appetit: ſicut ſepe dictū eſt. nō ſoluꝫ nō vacare. i. agere opatiōes extrinſecas recte: ſed etiaꝫ poſſe bene vacare. i. vacando a b opationibꝰ exteriorībus intēdere circa ſpeculationē. Speculatio enīꝫ p̄mi intelligibilis rōneꝫ p̄mi ꝑncipij habet in opationibꝰ. Eſt enī vltimus finis hoīs ſicut dictū eſt p̄us: q̄uis enī a multo ſint eligibilia ſcilicet nō vacare. i. intendere exterioribus opationibꝰ ⁊ vacare. i. intēdere interioribꝰ. vacatio tñ magis hꝫ rōneꝫ eligibilis ⁊ boni q̄ꝫ nō vacare. Inquirēda eſt ergo vacatio aliqua ſicut finis oīum aliorū que oꝫ facere gratia ipſius. Sicut bellum ꝓpter pacem. ⁊ hoc ſatis oſtenſum eſt p̄us: ⁊ xº. ethicorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si enim vtroqꝫ opus eſt: magis autem expetendum eſt ocium q̄ꝫ negocium. Nec id quideꝫ in ioco. Nam ſic neceſſe foret iocum eſſe finem vite: ꝙ ſi impoſſibile magiſqꝫ in negocijs vtendum eſt ioco. Nam qui laborant indigent relaxatione: ⁊ huius grā eſt iocus. Negocia vero ſunt cum labore ⁊ conatu. Et ꝓpterea opꝫ iocum adhibere qui tanq̄ꝫ medicinaꝫ eo tempore afferat. Nam relaxatio eſt huius motus animi ⁊ requies per voluptatem.

¶ Quia forte aliqͥs crederet cuꝫ in ludo ſit delectatio quedam delectabilis ꝙ ipſa haberet rōnem finis. cuius gratia alia querenda eſſent. Et iō oſtendit ꝯtrariū huiuſmodi dicens: ꝙ q̄uis nō vacare eligendū ſit ꝓpter vacationē: nō tñ ꝓpter eām quā exercemus ludētes. Si enī ita eſſet tunc ludus ⁊ exercitiū in ipſo eſſet finis vite noſtre: qꝛ igitur h̓ eſt impoſſibile: ludus enim laborioſus eſt ⁊ cum triſtitia ⁊ nocumento ſepe. manifeſtū eſt ꝙ incōueniens eſt nō vacationis finem eſſe ludū. ⁊ manifeſtū eſt intēdendū ludis in nō vacationibus: vt magis poſſint opari: q̄ſi laborās in operē

do īdiget requie ꝓpter reſtitutionē ⁊ ſaluationē v̄tutū. Cuiuſcūqȝ enim eſt aliqḋ tp̄s determinatū ad oꝑationē agere ſi exceſſerit illud neceſſe eſt langueſcere: ſicut ph̄us dicit libro de ſomno: ꝓpter hoc indiget remiſſione illius. ludus autē ꝓpter requiē eſt: vel eſt requies quedā. Sed operari oꝑationes exteriores accidit cū labore ⁊ fatigatione: tū ꝓpter motū mēbroꝝ ꝓpter nām: tum ꝓpter ꝯſumptionē ſpirituū. Et ideo oȝ ludos ītroducere obſeruātes tp̄s ⁊ locum opportunū: ⁊ alias circūſtātias ad vſum ipſoꝝ tanq̄ ad requiem adducant: ⁊ querant̄ quaſi gratia farmatie .i. medicine. Ut ſicut medicina amara exiſtens ad ſanitatē deducit: ita etiā ludus inſiſtit cū triſtitia ⁊ labore ad reſtitutionē v̄tutū. Remiſſio eni motus laborioſi aīe ꝓpter delectationē ꝯſequētē requies quedā eſt v̄tutū aīe. Sic igitur vacatio que in ludo rōnē finis nō hȝ: ſed magis querit̄ ꝓpter requiē a fatigatione q̄ in oꝑatione eſt. hmōi aūt requies propter ipſaȝ operationē queritur. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Ocium aūt ipſum videtur in ſe voluptatē habere ⁊ felicitatē ⁊ vitā beatā. ⁊ hoc nō negocioſis: ſȝ ocioſis exiſtit. Nam qui negociat̄ alicuiꝰ gr̄a negociatur qḋ ſibi deſit. Felicitas aūt finis eſt quā nō cum labore: ſed cum voluptate eſſe omnes putant. Hanc tamē voluptatē nō eandē oēs poſuerūt: ſed ſm ſe vnuſq̄ſqȝ: ⁊ ſm ſuū habitum. Optimus tamen optimā ⁊ eam que ſit ab honeſtiſſimis.

¶ Oſtēdit ꝙ in vacatione in oꝑationibꝰ circa ſpeculabilia eſt felicitas ⁊ delectatio ſm ſe. dicens ꝙ operatio circa ſpeculabilia hȝ ſm ſeipſuȝ delectationē ⁊ felicitatē ⁊ vitā beatam: ſicut oſtēſuȝ eſt p̄us. Beate aūt viuere nō exiſtit in nō vacatione: ſȝ in vacatiōe magis. Nō vacans eni id eſt exercens oꝑationes exteriores oꝑatur gr̄a alicuiꝰ finis nō exercētis in illa oꝑatione: ſed in aliqua vlteriori. Sicut bellū exercēs oꝑatur ꝓpter pacem. ⁊ currens in ſtadio currit ꝓpter brauiū. Felicitas aūt ꝑfecta rōneȝ finis vltimi hȝ que nō eſt cū triſtitia: ſed cū delectatione excellentiſſima. Operationē eni excellentiſſimā ſequitur excellentiſſima delectatio. Siquidē operationē per ſe ſequitur delectatio: ſed hāc felicitatē ⁊ oꝑationē nō eandem ponūt oēs: ſed diuerſi diuerſam ſm diuerſitatē eſtimationū ⁊ hītuū. Unuſq̄ſqȝ .n. oꝑationē ſȝ habitū quē exiſtimat ꝑfectiſſimū ponit felicitatē eſſe ⁊ delectationē ꝓpriā ſibi. Secūduȝ v̄itatē aūt oꝑatio ſȝ excellentiſſimū habitū felicitas eſt ⁊ delectatio conſequēs ipſam excellētiſſima. Habitus aūt ille optimus eſt qui eſt ſm virtutē ꝑfectiſſimā ⁊ reſpectu ꝑfectiſſimi obiecti. Per iſta eni duo determinat̄: puta per potentiam ⁊ obiectum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Itaq̄ manifeſtū eſt ꝙ oportet ad ociū quoqȝ degendū addiſcere quedam ⁊ erudiri: ⁊ has eruditiones ac diſciplinas ſuiipſarum eſſe gratia. Illas vero que ad negocium tanq̄ neceſſarias ⁊ gratia aliorum.

¶ Cōcludit ex dictis ꝙ ſunt alique diſcipline querende ꝓpter delectationē que in vacatione eſt: dicens ꝙ in vacatione cōſiſtit felicitas que rōnem finis hȝ ⁊ delectationē maximā vt dictū eſt. Ea aūt que ſunt ad finē querēda ſunt ꝓpter ipſuȝ ⁊ delectationē que in ipſo eſt: ⁊ ſunt quedaȝ diſcipline vel eruditiones ordinate ad felicitatē per ſe manifeſtum eſt: ꝙ opȝ ad vacationē que in cōtemplatione: ⁊ deductione que in ipſa eſt addiſcere diſciplinas quaſdā ⁊ erudiri in eis: ⁊ iſtas eſſe gratia ſuipſiꝰ tanq̄ bonas ſm ſeipſas: q̄uis valeant ad felicitatē. Eas aūt que ordinant̄ ad nō vacationē ſeu ad operationes exteriores vel operata exteriora eſſe neceſſarias: q̄uis nō ſimpliciter bonas ſm ſeipſas: ſicut extrinſeca bona ad que ordinantur ſunt neceſſaria ad vitam ſicut organa quedam ſeu materia: ⁊ nō ſimpliciter bona ſm ſeipſa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter muſicam antiqui inter diſciplinas collocauere nō tanq̄ rem neceſſariam. Nihil enim habet tale neqȝ tanq̄ vtile vt littere ad lucrum ⁊ ad rem familiareȝ: ⁊ ad ſtudia ⁊ ad ciuiles actiones cōplurimas. Uidetur quoqȝ ſigurandi peritia vtilis eſſe ad iudicandum meliꝰ artificum opera. Neqȝ vt gymnaſtica ad ſanitatē ⁊ robur. Reſtat ergo ꝙ ad degendū in ocio ad qḋ ⁊ apparet eam adhiberi: quā enim putāt degentiam eſſe ingenuorum hominum in ea inſtituunt.

¶ Ex dictis declarat ꝙ muſica addiſcēda eſt ꝓpter eruditionē ⁊ deductionē nō ſicut neceſſaria. Et p̄mo declarat h̄ per rōnem. Secūdo cū dicit. (Quapropter ⁊c̄.) Per dicta Homeri. In p̄ma parte ipſe dicit q. ꝓpter predicta antiqui muſicam dixerunt eſſe querendā ꝓpter eruditionem ⁊ deductionē que in vacatione ⁊ nō ꝓpter aliquam vtilitatem extrinſecam. Neceſſe eſt enim muſicaȝ querere aut ꝓpter neceſſitatē extrinſecoꝝ bonoꝝ: aut ꝓpter deductionē que eſt in vacatione: ⁊ nō ꝓpter aliquā vtilitatē extrinſecā. Oīs eni ſciētia aut ꝓpter hoc: aut illud querit̄. Speculatiua q̄deȝ ꝓpter delectationē que in vacatiōe: practica aūt ꝓpter opus. Sed ipſa nō eſt querēda ꝓpter neceſſariū vel vtile aliqḋ extrinſecū. Nō eni ſm ſe eſt vtilis ad acquiſitionem pecuniarū ſeu yconomiā: ſicut ſcientia litteraꝝ vtilis eſt ad iſtas ⁊ ad doctrinā aliaꝝ: ⁊ ad actiones politicas multas nec etiā vtilis eſt: ſicut videt̄ figuratiua eſſe vtilis ad recte iudicādum artificū oꝑa vt nō decipiant̄. Nec etiā eſt vtilis ad ſanitatē ⁊ robur per ſe: ſicut lucratiua. Neutꝝ eni iſtoꝝ facit muſica per ſe: q̄uis facit per accidens. ergo relinquit̄ debere ipſam addiſcere ꝓpter ſcire ⁊ deductionē que ī vacatione eſt: ad quod antiqui ſapiētes ordinauerūt ipſaȝ deductionē eniȝ quam credunt eſſe liberoꝝ: ⁊ in qua eos exerceri dicunt fieri per muſicaȝ ad hoc eaȝ ordinantes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter Homerus in poemate ſuo ita ī quit. Sed quale eſt vocari ad menſam opipare paratam. Deinde nominans quoſdaȝ alios ſubdit ⁊ Cytharedum qui omnes demulceat: ⁊ alio loco: aut Ulyxes optimam eſſe degendi rationeȝ: quādo letis hominibus conuiue audiūt Cytharedū ſedētes per ordinem.

¶ Declarat hoc per dicta Homeri tria: que ipſe recte ponit. Dicit igit̄ ꝙ ꝓpter ꝓdicta Homerus in quodaȝ metro ita inquit de ipſis quaſi aduerſando quibuſdaȝ dicentibus ipſam eſſe neceſſariā dicens ita nō eſſe. Sed contingit delectari in ea per ſe ſicut vocari ad epulas delectabile eſt ꝑ ſe multis. Et iteruȝ in alio metro dicens alteros quoſdaȝ eſſe qui dicunt cātatiuā: hoc eſt muſicaȝ eſſe valde delectabilē: ſicut delectātem oēs. Et in alijs introducit Ulyxem dicentem hanc eſſe optimā holum deductionē ipſis gaudentibꝰ in epulādo ſi audiāt cantalenas muſicas a Cytharedo ipſi dico reſidentes. In p̄mo autē dicto dicit habere omneȝ delectationē abſolute. In ſecūdo delectationem naturalem.

In tertio

Jn tertio optimaꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod igitur ſit diſciplina quedam quaꝫ non
vt vtilē: neqꝫ vt neceſſariā docēdi ſunt filij: ſꝫ vt
liberalē ⁊ honeſtā manifeſtū eſt. Utrū autē vna
ſit numero: an plures: ⁊ quenā iſte: ⁊ quomō:
poſterius dicet̄. Nūc tm̄ id premiſſuꝫ ſitqꝫ apō
antiquos hēm⁹ teſtimoniū ex his diſciplinis q̄s
diximus. muſica eni hoc manifeſtat.

¶ Recolligit dicta: dicens ꝙ ex his que dicta ſunt manife-
ſtū eſt ꝙ eſt aliqua diſciplina in qua erudiēdi ſunt pueri: nō
ſicut in vtili aut neceſſaria ꝓpter extrinſeca bona: ſed ſicut
in liberali ⁊ honeſta ſm̄ ſeipſuꝫ. Utrū aūt ipſe ſint vna vel
plures ſm̄ nūerū: ⁊ ſi ſint plures que ſunt he: ⁊ qualiter ad-
diſcēde poſteri⁹ determinabit̄. Nunc aūt tm̄ ē manifeſtū ē
nobis: ꝙ ab antiquis habemus teſtimoniū quoddā ꝙ ſunt
aliqua erudimenta puerorū liberalia ⁊ honeſta ſm̄ ſe: ⁊ ꝙ
muſica hoc operatur manifeſte. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ac etiā de vtilibus qō aliqua addiſcere pue-
ros opꝫ. Nō mō ꝓpter vtilitatē: vt pꝫ in litteris:
verū ēt ꝓpter multas diſciplinas alias que per
litteras addiſcuntur.

¶ Declarat cuius grā addiſcēda eſt ſciētia litterarū: dicens
ꝙ adhuc manifeſtū eſt ꝙ oꝫ pueros erudiri in quibuſdaꝫ di-
ſciplinis vtilibus: nō tm̄ ꝓpter vtilitatē exterioꝝ que ſequi
tur ex eis: ſed ꝓpter hoc ꝙ ad ſcientias ⁊ ad liberales actio
nes valēt: ſicut in ſciētia litteraꝝ que nō tm̄ vtilis eſt ad ex
trinſeca bona: ſicut dictum eſt prius: ⁊ ꝓpter hoc addiſcēda:
ſed etiam ꝓpter hoc ꝙ per ipſam contingit fieri eruditio-
nes multas in alijs ſciētijs: puta eas que fiūt per diſciplinaꝫ
audiēdo ab alio ꝙ nō fit niſi per ſermonē ſignificatiuū: cu
ius ſignificationē ⁊ rōnē modi ſignificādi: ſiſ aūt ⁊ ordina
tionē cōuenientem docet ꝑdicta ſcia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Similiter vero figurādi peritiā nō vt in venū
dando: emēdoqꝫ vaſa nō decipiant̄ ſed potius
qꝛ contēplari facit pulchritudinē corpoꝝ. Que
rere eniꝫ vtilitatē vbiqꝫ minime ꝯgruit magna-
nimis ⁊ ingenuis hominibus.

¶ Declarat cuius grā erudiēdi ſunt in figuratiua: dicēs ꝙ
ſil̄ expedit pueros erudiri in figuratiua que ſub ſe cōtinet
ſcriptiuā ⁊ pictiuā: ēt ſculptiuā. nō ſolū vt nō decipiant̄ in
vēdendo ꝓpria ſed etiā vt ſint in ſe ductibiles circa empti
nē ⁊ vēditionē vaſoꝝ vſr: quoꝝ valor ꝑcet eū qui male co-
gnoſcit̄ ꝑ artē ꝑdictā: qō ptinet ad vtilitatē: aut magis eru-
diēdi ſunt in ea: qꝛ ꝑ ipſaꝫ magis pnt ꝯſiderare pulchritudi
nē corpoꝝ que ꝯſiſtit in debita ꝓportione q̄titatis mēbro
ruꝫ adinicē: ⁊ ad totū ⁊ etiā ad colorē qō eſt bonū ⁊ delecta
bile ſm̄ ſeipſum. Et hmōi grā erudiēdi ſunt magis liberi ⁊
magnanimi. querere eni in oibus vtilitatē in exterioribus
bonis: ⁊ illud qō amplius eſt in eis nō cōgruit liberis ⁊ ma
gnanimis ſm̄ qō huiuſmodi. Liberi eni ſunt vigētes itelle
ctu magis q̄ ſm̄ corpus. Et ideo magis intendūt bonū ſꝫ
intellectū q̄ ſm̄ corpus ⁊ q̄ exteriora: magnanimi ex incli
natione animi ⁊ ꝟtute hitus iclinant̄ ad maxima ⁊ honora
biliſſima que ſunt bona ſm̄ itellectū. ⁊ ideo reſpectu iſtoꝝ
deſpiciūt extriſeca bona. Unde dicit phūs 4°. ethi. ꝙ neqꝫ
hn̄ fortunat⁹ gaudioſus erit: neqꝫ ifortunat⁹ triſtis: ⁊ ēt bo-
nū corporis. Unde dicit in eodē ꝙ eſt magnoꝝ factiuus: ⁊
cum periclitet̄ in magnis ⁊ bonis nō parcēs vite. ⁊ ideo ad
liberū ⁊ ad magnanimū pertinet magis ferre ꝑeminētiaꝫ
in bonis que ſm̄ intellectum ſunt q̄ in bonis exterioribus
⁊ ſm̄ intellectum magis amare ſeipſuꝫ: ſicut idem phūs di
cit in. 9°. ethicorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero manifeſtū ſit vtrū moribus an rō
ne ſit diſciplina tradēda: ⁊ an circa corpus pri-
mo: vl̄ circa mētē: pꝫ ex his ꝙ adoleſcētes gym
naſtice ⁊ pedrotriuice ſūt tradēdi: quaꝝ altera
qualeꝫ aliquaꝫ facit habitudinem corporis alte
ra operationes.

¶ Declarat cuius gratia ⁊ qualiter exercitādi ſunt in lucta
tiua ſeu agonaſtica. Et circa hoc ꝑmo manifeſtat cui⁹ grā.
Scdo cuꝫ dicit. (Nūc aūt ⁊c̄.) qualiter ⁊ in quibus agonib⁹.
Primo igitur dicit qm̄ ex his que dicta ſunt prius iam mani
feſtum eſt vtrū erudiēdi ſunt prius in ꝯſuetis diſponētibus
appetitū vel in his que ptinēt ad intellectū: qm̄ ſm̄ appeti
tuꝫ prius ⁊ ēt circa corpus prius: q̄ circa intellectū manifeſtū
eſt ꝙ pueri in hac etate tradendi ſunt luctatiue ⁊ etiam pe
drotriue: quaꝝ ꝑma facit bonū habitū corporis ad fortitu
dinē ⁊ ad armoꝝ vſum. Scda aūt hn̄ dirigit opatiōes pue
ri ad ꝟtutē. a pedos ꝙ ē puer ⁊ triuos ſcia. ¶ Deide cū dic̄.

¶ Nunc auteꝫ que ciuitates curam habere pue
roꝝ maxime videnf̄: partim athletaꝝ hitudineꝫ
inducere ſtudent: in quo deformāt corpora: ac
augmentationē eoꝝ ipediunt. Lacones ꝟo in
hoc qdem nō errāt: ſed effractos laboribus red
dunt adoleſcētes quaſi hoc vtile ſit maxime ad
fortitudinem.

¶ Primo declarat qualibus agonibus erudiēdi ſint. Secū
do cū dicit. (Qō igit̄ ⁊c̄.) quo ordine: ⁊ circa ꝑmum adhuc
ꝑmo declarat ꝙ nō in nimijs laborib⁹. Scdo ex hoc ꝯclu-
dit magis erudiendos eſſe indignis ⁊ humanis agonibus:
cum dicit. (Jtaqꝫ honeſtas ⁊c̄.) Primū ꝓbat reprobando
opinionē ⁊ vſuꝫ ꝙrūꝫ que ꝑmo ponit. Scdo iprobat. Jn ꝑ°
pte ipſe dicit ꝙ nūc ciuitates que magis videnf̄ hr̄e ſollici-
tudinē de bono hitu pueroꝝ inducūt in eis hitum athleti-
cum. i. hituꝫ ad robur athlete exercentes eos in opationib⁹
laborioſis: tollentes pulchritudinē corpoꝝ: ⁊ augmētū im-
pedientes ꝓpter exceſſuꝫ laboris in eis. Lacedemonij eni
q magnā curā habuerūt de eis peccauerūt manifeſte i iſto
peccato faciētes eos effractos in huiuſmodi opationibus:
ac ſi huiuſmodi effractio cōferret maxime ad fortitudineꝫ
bellicam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui vt iaꝫ ſepius diximus: neqꝫ ad vnā vir-
tutē: neqꝫ ad hanc maxime reſpiciendum eſt ab
eo qui curam facit inſtitutionis.

¶ Reprobat vſuꝫ ⁊ opinionē iſtoꝝ. ⁊ ꝑmo i hoc ꝙ eos exer-
citabant tm̄ ad vnaꝫ ꝟtutē. Scdo cum dicit. (Et ſi ad ⁊c̄.)
quia nec ad illam. Unde in ꝑma pte dicit ꝙ ꝑdicte ciuita-
tes ſic exercitabāt pueros ꝓpter fortitudinē: q̄uis manife
ſtū ſit ſicut dcm̄ eſt prius ꝙ nō expedit futuros hn̄ guberna
re exercitari tm̄ ad vnaꝫ ꝟtutem: ſed magis ad oēs. Siqui-
dem felicitatē opꝫ hēre oēs ꝟtutes vt ꝓbatum fuit: ipſi aūt
tm̄ exercitabāt eos ad vnā. Jterū dato ꝙ ſufficiat exerceri
ad vnā maxime: nō tm̄ ad hāc quā ipſi opinabant̄: puta ad
fortitudinē. Maxima. n. expedit exercitari ad optimā vir-
tuteꝫ. Optima autē virtus nō eſt fortitudo: ſed aut iuſtitia
aut prudentia magis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ſi ad hanc nō tamē id cōſequūt̄: neqꝫ enim
in alijs animalibus: atqꝫ in gentibus videmus
fortitudinē adeſſe maxime efferatis: ſed potius
māſuetioribus ⁊ leoninis moribus. Multeqꝫ
ſunt gentes que ad cedes hoium ⁊ ad eoruꝫ co

meſtionē inſultant vt circa pontū Achei ⁊ Aginochi: ⁊ ex mediterraneis alie gentes: ſilr his vł magis: que qdez gētes clāculū per īſidias latrocinantur: ad bellica tñ opa nihil valent.

℄ Oſtendit ꝙ neqꝫ ad hanc cōuenienter exercitabāt eos per duas rōnes: quaꝝ 2am ponit cum dicit. (Preterea ſcimus ⁊c̄.) In pª dicit ꝙ ⁊ ſi expedit pueros exercitari maxie ad fortitudinē ſm opinionē ipſoꝝ: tñ nō bñ inenerūt agones ⁊ modos exercitandi ad ipſam exercitantes eos in operibꝰ ad crudelitatē ⁊ imiſericordiā: puta in homicidijs: rapinis: ⁊ alijs hꝫ. Et hoc apparet: qꝛ neqꝫ illa aīalia bruta magis aſſequunt̄ fortitudinē ſm veritatē quecūqꝫ ſunt ſilueſtria: ⁊ crudelia magis: puta lupus aut draco: ſed magis illa que habent mores mitiores ⁊ leoninos: ⁊ ſunt magis aſſueta p̄dictis: ſicut leo qui fortiſſimus aīaliuꝫ dicit̄ eſſe ⁊ multas habere ꝓprietates ſimiles ꝓprietatibꝰ q̄rūdaꝫ vtutū. Et canes qdaꝫ qui ex hoc ēt nobiles dicunt̄: nec ēt gentes que magis crudeles ⁊ imiſericordes ſunt magis hñt fortitudinē ſm vitatez. multa enim inueniunt̄ que inclinant̄ vel ex natura q̄dam corrupta: vel ex cōſuetudine ad interficiendūꝫ hoīes ⁊ comedēdū carnes humanas. Sicut achei ⁊ aginochi dicunt̄ circa pontū habitātes: ſicut etiaꝫ tartari. Similr ⁊ alie gentiū nō hītantiū iuxta mare quedā ſunt ſiles p̄dictis. Quedā aūt ſunt que iclinant̄ ad rapinas ⁊ latrocinia faciēda: ⁊ tñ oēs iſte ꝑticipant parū fortitudine. Quare exerceri in hꝫ opibus ad crudelitatē ꝑtinētibus nō eſt exerceri ad fortitudinē verā. Fortitudo eni vera htus eſt i medietate cōſiſtens que circa timores ⁊ audacias ⁊ periculoꝝ ⁊ mortis ⁊ veri ⁊ boni gr̄a verſatur ſm quā opꝫ quandoqꝫ aliquos aggredi. aliqn̄ refugere. aliqn̄ iterficere. ⁊ aliquando parcere. Exercitati aūt in operibus feralibus q̄uis multum aggreſſiui ſint: non tamē boni gr̄a: nō cōſiderātes qñ ⁊ vbi opꝫ: nec etiaꝫ parentes cuicūqꝫ. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Preterea ſcimus Lacones dum ipſi ſoli exercebantur p̄ſtitiſſe ceteris: nūc aūt eſſe alijs inferiores. Nō eni ob id p̄ſtabant ꝙ iuuentutē exercerent: ſed ꝙ ipſi exercitati cōtra nō exercitatos pugnabant.

℄ Ponit ſcdam rōnē dicēs ꝙ adhuc nos ſcimus ꝙ lacedemōij q̄diu exercitauerūt ſe in hꝫ laborıbꝰ ꝓualuerūt vicinis ꝓliantes eos nūc aūt deficiūt ab alijs qbuſdaꝫ vicinis eoꝝ in agonibus luctatiuis ⁊ bellicis nō hñtes artē luctandi ⁊ modū ⁊ ꝓudētiā bellādi ſicut alij hñt. Et ideo nō dñatur nūc. Nō enim differebāt ꝑus ab alijs ꝓualentes eis ꝓꝑ hoc per ſe ꝙ exercitabāt pueros ad hitus ferales. Sed qm̄ exercitati in talibus habitibꝰ pugnabāt cū eis qui ad hoc nō ſtuduerāt oīno: preualet enim aliquis qñqꝫ alicui qꝛ ipſe exercitatus eſt ad ꝓliū. Alter vͦo nō: aut ꝓpter iexperientiā ⁊ iexercitiū eius qui ꝓualet q̄uis preualens nō hēat artem bellandi. Nūc aūt vicini eoꝝ exercitati ſunt in luctatiua arte ⁊ bellica. Et ideo ꝓualent eis feralibus exītibus: nō exercitatis aūt in artibꝰ p̄dictis. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Itaqꝫ honeſtas ac nō feritas eſt in certaminibus preferenda; neqꝫ enim lupus: neqꝫ alia beſtia honeſtū ꝑiculum pugnādo ſubiret: ſed magis vir bonꝰ. Qui vͦo adoleſcētes in h nimiuꝫ tradūt ⁊ i necc̄arijs abſqꝫ diſciplia dimittūt: vͦe illos ſordidos reddūt. Ad vnū. n. opꝰ reipublice vtiles faciūt: ⁊ illō ipꝫ deterius: vt rō oſtendit.

℄ Cōcludit ex dictis ꝙ magis exercitādi ſunt pueri in agonibus humanis ⁊ in ordinatis ad vtutem. Et ꝑmo facit h. Scđo cū dic̄. (Oportet aūt ⁊c̄.) remouet obiectionem que poſſet fieri. Primo igitur dicit quoniam predicte ciuitates non conuenienter erudiunt pueros exercitantes eos in feralibus operibus: manifeſtū eſt ꝙ expediens eſt multū pre exercitare eos in agonibus ⁊ actibus ad bonū deducētibꝰ q̄ꝫ i feralibus. Quia nec lupꝰ nec alia aliqua fera q̄ntūcūqꝫ crudeles ſint nō bñ ſe haberēt in experiendo aliqͦd ꝑiculuꝫ bonū. Silr nec hō hñs ꝓprietates ipſoꝝ ꝓꝑ declinationeꝫ a rōne recta ad alterū extremū: ſed vir ſtudioſus ſm rationem operans magis. Quicūqꝫ vero ꝑmittūt pueros exercitari in hꝫ ⁊ ſine pedagogo in neceſſarijs faciunt eos ſordidos: hoc eſt depreſſos ſecundum intellectum. ⁊ magis intendētes bonū corpis: ⁊ diſponūt eos ſm veritatē ad vnuꝫ opus reipublice: puta ad robur corpis q̄uis magis expediret eos eſſe diſpoſitos ad plura vel ad oia. Et iterū ad illud vnum multo deterius diſponūt ipſos q̄ꝫ alij ſm ꝙ dixit rō vel ſermo ꝑus. Sed quia aliquis poſſet dicere ꝙ exercitatio in feralibus expedientior eſſet ciuitatibus qm̄ antiqui in talibꝰ exercitati preualuerūt alijs: ſicut lacedemonij h remouet. ℄ Conſequenter cum dicit.

℄ Oportet autem non ex prioribus operibus: ſed ex his que nunc fiunt iudicare. Nam nunc quidem illi qui repugnant diſciplinam habent tunc vero non habebant.

℄ Dicens ꝙ de his que ꝯueniūt ciuitatibꝰ ⁊ rebuſpublicis rectis nō debemus iudicare ex operibus ciuitatū antiquarum ⁊ ex diſpōnibus ꝑorum hoium oīno: ſed magis ex his que fiunt nūc. Antiqui eni pugnabāt cōtra inexercitatos ⁊ inſuetos ad arma ꝯtra quos nō erat neceſſe habere multū exercitium ⁊ artem ipſoꝝ: parum enim exercitati poterant eis preualere. Nunc autē homines ſunt exercitati in agonibus ⁊ vſu armoꝝ magis: ⁊ ideo diſcipline ⁊ eruditiones in talibus nūc habent opus ⁊ locum magis cōtra tales q̄ꝫ ꝑꝰ haberent. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Quod igitur vtendum ſit gymnaſtica: ⁊ quomodo vtendum confeſſum exiſtat. Vſqꝫ enim ad pubertatem leuiores exercitationes ſunt adhibēde abſqꝫ victu illo violento ⁊ laboribꝰ coactis: ne corpora creſcere impediantur. Signuꝫ erit non paruum ꝙ ita contingat: quia inter eos qui olympia vicerunt duo vel tres tantum reperiuntur qui idem adoleſcentes ⁊ viri ⁊ ſint victoriam conſecuti. Propterea ꝙ per exercitationes pueris adhibitas ſublata ſit vis ac robur a neceſſarijs laboribus.

℄ Manifeſtat quo ordine ſunt exercitādi in iſtis. ⁊ ꝑmo oñdit ꝙ vſqꝫ ad pubes cōtinue erudiēdi ſunt in facilioribus. Secūdo cūꝫ dicit. (Poſt pubertatē ⁊c̄.) quod in ſequenti etate exercitandi ſunt in intenſioribus: ⁊ debent vti alimentis ſiccis magis q̄ꝫ ꝑus. In ꝑmo dicit ꝙ cū ex dictis manifeſtū ſit ꝙ pueri exercitandi ſunt in luctatiua que inclinat ad habitus morales vtutum. manifeſtum etiam poteſt eē qualiter ⁊ quo ordine ſunt exercitandi: vſqꝫ enim in fineꝫ pubeſcētie exercitandi ſunt in leuioribus exercitijs ⁊ moderatis magis reiicientes ab eis exercitiū violentū: ⁊ labores qui ordinant̄ ad neceſſitatē vite qui ad ſeruos ꝑtinēt ita vt per violentiā per talia nō fiat aliqͦd īpedimētū ad icrementum ⁊ bonā diſpoſitionē corporis. Per labores eni īmoderatos debilitant̄ vtutes ⁊ cōplexio. Signum aūt ꝙ exerceri in facilioribus valet ad bonā diſpōnem corporis. exerceri aūt in violētis grauat. eſt qꝛ ſi ponamus ꝙ aliquis

vir exercitatus

vir exercitat⁹ prius recte inueniat duos alios hoies in violētis exercitatos in iuuētute vt in olympionicis ꝯtinget iſtuz deuincere illos viros iam exiſtes perfectos ſm etatem: q̄ꝝuis pueros ſm fortitudinē: ppter hoc ꝙ exercitia violenta ⁊ neceſſaria abſtulerūt ab hmōi iuuenib⁹ in pͥma etate potentiam ⁊ vigorem. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Poſt pubertatem vero cum annis tribus ad alia prediſcenda intenderint: tunc congruit ⁊ laboribus ⁊ victu neceſſario illos occupare. Nā ſimul mente ⁊ corpore nō opꝫ cum ſeinuicem impedire nata ſint. Labor quidez corporis mētem: mentis autem corpus.

ℭ Declarat in qbus exercendi ſunt in etate ſequenti: dicens ꝙ qn̄o ſiunt apti ad alias eruditiones fortiores: puta poſt pubeſcentiā vel poſt annos ſequentes vel circa: tunc expedit eos exercitari in exercitijs magis laborioſis: cōuenientibus tamē etati: ita vt ſicut nā magis ⁊ magis pficitur: ita plus ⁊ plus addat̃ ad exercitia ꝓportionaliter. ⁊ tūc etiam expedit eis magis adminiſtrare alimētuz ſiccū: qḋ magis diſponit ad fortitudinē. Sed cauendū eſt ꝙ ſimul nō exerceantur in eis que ptinēt ad bonā diſpōnē intellectus ⁊ ad bona corporis per ſe. Cōtrariant̃ eni ſibi inuicez ⁊ cōtraria operant̃ ⁊ labor in exercitio corporali īpedit intellectū ⁊ labor in his que ad intellectū ⁊ diſpōnez corporis. Cuius rō eſt: qꝛ quādocūqꝫ alique due potētie fundant̃ in aliq̄ ſubſtantia vna intēſio in actu vnius remittit opationē alteri⁹. quia oīs vtus diuiſa minor eſt ſeipſa vnita. Potentie aūt ad operationē corporales: puta ad augmētationez ⁊ nutritionē: ⁊ potētia ad vnam ſubſtātiam pertinent. Et ideo intenſio in actu impedit aliam.

De muſica vero dubia quedam poſuimus antea: ⁊ non rectum erit illa reſumere vt tanq̄ꝫ conſētanea fiāt rationib⁹ quas qui de ea dicens oſtēdat. Lec. II.

ℭ Poſtq̄ꝫ philoſophus oſtendit que ſunt diſcipline in quib⁹ conſueuerūt pueri erudiri in ciuitatibus: ⁊ cuius gratia erudiendi ſint in eis. Regreditur nunc ad declarandū certius cuius gratia erudiendi ſint in muſica: ⁊ quādo ⁊ in qbus ꝑtibus eius. Et circa hoc pͥmo premittit intentionem ſuaz ⁊ cauſaz intenti. Secūdo cum dicit. (Quod igitur ⁊c̄.) proſequitur. Circa primū premittit intentionē ſuaz. Secūdo cū dicit. (Neqꝫ enim ⁊c̄.) aſſignat rōnez ipſius recolligendo q̄dā dicta prius. Primo igitur dicit ꝙ de diſciplina muſice quedā dubitando rōnabiliter diximus pͥus. Et ideo vt dubium certificetur bene expediens eſt nunc producere ſermonem de ipſa reſumentes que dicta ſunt prius ſicut aditis rationibus quas aliquis faciet determinando de ipſa. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Neqꝫ enim facile eſt demonſtrare quam potentiam habeat: neqꝫ cuius gratia illam adipiſci oportet: vtruz ſolatij cauſa ⁊ requietis: quēadmodū ſomnus ⁊ potus. Nam hec per ſeipſa non ſunt honeſta: ſed iocunda: ⁊ ſimul ceſſare curas faciunt: vt inquit Euripides. Quapropter inſtituunt in illa ⁊ vtuntur cūctis iſtis ſimiliter ſomno: ⁊ potu: ⁊ muſica. In his quoqꝫ ſaltationem poſuerunt: vel magis putandū eſt ad virtutem tendere muſicam vt potentez. Quēadmodū gymnaſtica tale aliquod corpus reddit: ſic ⁊ muſica talem aliquem morem efficere aſſuefaciētez poſſe recte letari. Uel ad degēdi rōnem aliquid cōfert ⁊ ad prudentiā. Naz hͦ tertiū ponēdum eſt ex his que dicuntur.

ℭ Recolligendo quedā dicta prius aſſignat rationē intenti dicens ꝙ certius determinandum eſt de ipſa: qꝛ nō eſt facile cognoſcere de ipſa q̄ꝫ virtutez ⁊ potētiam ⁊ cuius ſciam habeat: ⁊ etiaz vtrum participandū ſit ea cā ludi ⁊ requiei: ſicut aliqui requirūt ſomnū vel ebrietatez. Somnus eniz ⁊ ebrietas ſm ſe nec bona nec ſtudioſa ſunt. vtrūqꝫ eniz in potētia quadā eſt operationū: ⁊ tn̄ delectabilia ſūt hoībus. Somnus qdez ꝓpter remiſſionē laboris ⁊ requiem. Ebrietas aūt qꝛ delectabilis ꝓpter ſpirituuz multiplicationē: ⁊ iterum faciunt ceſſare ſollicitudinē de agibilibus. Non. n. ſollicitat̃ de agibilibus qui nō cōſiderat de eis. Somnus aūt ⁊ ebrietas cōſiderationē remouēt ⁊ rōnis vſum. Et ꝓpter delectationē hanc ⁊ remotionē ſollicitudinis qdaz ordinant ipſas: ⁊ vtunt̃ cōſimilr ad iſta vino ebrietate ⁊ muſica: addunt aūt aliqui iſtis ſaltationē. Non eſt igitur facile diſſerere de muſica an querenda ſit pp hoc. Aut magis extimandū ſit ipſam valere ad vtutē tanq̄ꝫ potētem morez qualē q̄ndaz facere in aſſueſcēdo recte iudicare ⁊ delectari ſm rōnez: ſicut exercitatiua quale quoddā corpus efficit ⁊ diſponit ad vtutem. Ad deductionē aūt ⁊ prudētiaz confert aliquid: ſicut videbit̃. etenīz hoc ponēdum eſt tertiuz eoꝝ cuius grā q̄rēda eſt. ℭ Eſt āt itelligendū ꝙ ſonus harmonie muſice pͥmo comprehēditur ab auditu: ⁊ cum ꝓportionaliter mouet ipſum ⁊ ſm mediaz rōnez in quo cōſiſtit eſt delectationē inducit: ⁊ huic delectationi pñt participare oēs. Sed vlterius intētione ſoni harmoniaci intellectus cōſiderat cām ꝓportionis quaſi aliqḋ intelligibile ſꝫ ſeipſuz: in quo eſt quedā pfectio intellectus: quā videt̃ hic phꝰs vocare degendi rōnem. ⁊ hec eſt vna cā ꝓpter quaz dicet ſtatim querēdam eſſe muſicā. Sed ꝓpter cognitionē veritatis de ꝓportionib⁹ muſicalibus cōſequitur delectatio itellectualis: ſicut oēz operationē intellectualē. Et hec ē alia cauſa ꝓpter quā dicit phꝰs eam eſſe querendaz: nō tn̄ ſeorſum noīat eam a delectatione de qua dictū eſt pͥus: vel a degendi rōne. Sed iudiciuz de ꝓportionibus harmonicis ⁊ delectatio cōſequens ſunt de his que ſunt ſm rōnem rectam: ⁊ ſilia his que ſunt ſm virtutē. Et ꝓpter hoc exercitium in iudicando de ipſis: ⁊ in delectando circa ipſas eſt q̄dāmodo exercitiū ad ea que ſunt ſm virtutē: ſicut dicetur cōſequenter. Et ſm hanc viam muſica dicit̃ hr̄e potentiaz ad mores: ⁊ hoc eſt tertiū: cuius grā expedit ſꝫ philoſophū exercitari in ea. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Quod igitur oporteat pueros non ſolatij grā diſcere manifeſtum eſt. Non enim ſolantur diſcentes: nam cum labore ⁊ diſciplina.

ℭ Proſequitur ꝓducens ſermonē de ipſa ad veritatis inquiſitionē. ⁊ pͥmo ꝓcedit circa p̄dicta diſputando. Secūdo cū dicit. (Prima vero queſtio ⁊c̄.) magis determinādo veritatez. Circa pͥmū pͥmo arguit ꝙ pueri nō ſunt erudiendi in muſica cā ludi nec deductionis. Secūdo cū dicit. (Eadez quoqꝫ dubitatio.) quod non ꝓpter vtutē. Circa pͥmū pͥmo facit qḋ dictum eſt. Secūdo cum dicit. (Sed forſan videbitur.) ponit opīonez quorūdā cōtra q̄ꝺdaz dictū ⁊ arguit in ꝯtrariū. Circa pͥmū pͥmo arguit ꝙ nō ſint erudiēdi in ea cauſa ludi: dicens ꝙ ex rōne ſequenti manifeſtū eſt q̄ iuuenes nō ſunt erudiēdi in muſica cā ludi: ludus enī nō queritur niſi ꝓpter delectationē que ī eo eſt. Illud igitur nō eſt querēdū ꝓpter ludum qḋ delectationē nō hꝫ. ſed addiſcere in pueris delectationē non hꝫ: eſt enim eis cum triſtitia qꝛ laborioſuz, ⁊ qꝛ apprehendūt bonū qḋ eſt in eo. ergo ab

eis nõ eſt querẽdũ addiſcere muſicã vel quodcũqꝫ aliud propter ludum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Atqui nec degendi rõne pueris: neqꝫ illi etati congruit attribuere. nulli eniꝫ imperfecto cõpetit perfectio.

¶ Arguit ꝙ nec ꝓpter deductionẽ dicens ꝙ adhuc pueris ⁊ alijs etatibus ſimilibus ſm moreꝫ pueris nõ oꝫ attribuere degendi rõneꝫ que eſt vt dictũ eſt ꝑfectio intellectus in cognitione veritatis. Perfectio auteꝫ in cognitione veritatis quodãmodo rõnem finis hꝫ ⁊ boni. Finis aũt ⁊ bonũ ꝑ ſe nõ ꝯgruũt pueris ⁊ ſimilib⁹ ſꝫ etatẽ hanc: qꝛ finis ſm ſe debetur ei qꝺ ꝑfectum eſt. pueri autẽ ⁊ ſimiles ſm etatem hanc iperfecti ſunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed forſan videbit̃ pueroꝝ ſtudiũ ſolatij eſſe gr̃a viris factis ⁊ ꝑfectis. Q̃ꝺ ſi hoc tale eſt cui⁹ gr̃a opꝫ ipſos addiſcere ac nõ poti⁹ iſtar Perſarũ Medorũqꝫ regũ ꝑ alios ideꝫ faciẽtes voluptatis ac diſcipline ꝑticipes fieri. Eteni neceẽ eſt meli⁹ ꝑfici ab his qui hoc opus ſuũ fecerũt ⁊ artẽ quã ab his: qui tãto ſolũ tpe i eo laborauerũt q̃nto addiſcũt. Q̃ꝺ ſi opꝫ in his eos laborare: ſimilr̃ ⁊ circa epularuꝫ apparatũ oportebit vtiqꝫ eos addiſcere: qꝺ eſt abſurdum.

¶ Ponit opionẽ ꝯtiaꝫ eandẽ dicto dicẽs ꝑmo ꝙ forte aliter videbit̃ ꝯ illud qꝺ ꝯcluſuꝫ eſt ꝑ ꝑ^{am} rõnẽ ꝙ pueri erudiendi ⁊ exercitãdi ſunt in muſica nõ gr̃a ludi ſeu delectatiõis ſꝫ ſenſuꝫ inexiſtẽtiũ. tũc qñ erudiunt̃ vel exercitãt̃. tũc. n. nõ inſunt ſic ꝯcludit rõ: ſꝫ futuroꝝ in etate ꝑfecta qñ erũt iaꝫ viri ꝑfecti. Sed ipſe ꝯ hoc arguit dicẽs: ꝙ ſi ꝑꝑ delectationẽ futurã in etate ꝑfecta q̃renda eſt muſica nõ oꝫ ipſos futuros ꝑfectos addiſcere ipſaꝫ cũ ſunt pueri: ſꝫ ſicut reges perſaꝝ ⁊ medoꝝ delectari in actib⁹ muſicalib⁹ exercitatis per alios cãtatores vl̃ hiſtriones nõ ꝑ ipſos. Silr̃. n. vĩr delectari ⁊ erudiri cũ exercent̃ ꝑ alios: ſicut cũ ꝑ ſeipſos. Sꝫ ipſe ſoluit rõnẽ hãc cũ dicit. (Et. n. neceẽ meli⁹ ⁊c̃.) dicens ꝙ imo expedit magis ipſos pueros addiſcere ⁊ exercitari i ea ꝓpter delectationẽ futurã in etate ꝑfecta: qꝛ eſt neceſſariuꝫ eos ꝗ exercitati ſunt in opib⁹ ſꝫ aliquã artẽ ⁊ ex illis acquiſierũt habitũ ipſius meli⁹ facere oꝑationẽ q̃ ſm illã q̃ꝫ hi ꝗ laborauerũt aliquãto tpe in ea q̃ntũ addiſcere ꝑꝑ lucrũ proꝑiũ ⁊ delectationẽ alioꝝ: ſicut exercitat⁹ in opib⁹ cythariçãdi: ⁊ ex h̃ hñs hituꝫ meli⁹ cythariçat ⁊ magis delectat̃. Operationes eni ꝯſuete ⁊ que ſunt ſm hituꝫ magis ſunt delectabiles: ſicut innuit pħus 2°. rhetoricoꝝ. Dicit tñ iterpres ꝙ ꝑ illã lr̃aꝫ. (Et eni.) neciuꝫ vr̃ ſibi aliqd deficere ꝯ ſolutionẽ predictã dicẽs ſi oꝫ pueros addiſcere muſicã qꝛ meli⁹ oꝑantur in etate ꝑfecta ⁊ magis delectant̃. tũc eadẽ rõne oportebit eos laborare circa ꝑparationẽ pl̃mẽtoꝝ ⁊ alia ſuilia vt meli⁹ ipſimet oꝑent̃ ⁊ delectent̃ poſteri⁹. Sꝫ hoc eſt icõueniẽs. ꝗ ⁊ ꝑmũ videbit̃ eẽ icõueniẽs. Sed manifeſtũ eſt ꝙ nõ eſt ſimile ꝙ muſica ⁊ oꝑatio q̃ ſꝫ ipaꝫ liberales ſũt ⁊ delectationẽ ⁊ deductionẽ liberales hñt que decent liberos. ꝑparatio ãt pulmẽti ⁊ alioꝝ ſuiliũ nec deductionẽ nec delectationẽ hñt liberaleꝫ ſꝫ ſeipſa ſꝫ ſũt ſuilia: ⁊ iõ ꝯueniũt ſeruis ⁊ nullo mõ liberis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eadẽ quoqꝫ dubitatio cadit ſi poſſit mões facere meliores. Quid. n. op⁹ eſt eos hec addiſcere ac nõ ex alijs audiẽtes recte letari ⁊ iudicare poſſe queadmodũ Lacones. illi. n. q̃q̃ꝫ ñ didicerit: ꝑñt tñ recte iudicare: vt aiũt: que ſit bona vel non bona melodia.

¶ Arguit ꝙ nõ oporteat in ea erudiri iuuenes ꝑꝑ mores ꝑ duas rõnes: quaꝝ ſcðaꝫ ponit cũ dicit. (Cõſiderare hoc.) Circa ꝑ^{am} ꝑmo ponit rõneꝫ. Scðo cũ dicit. (Eadẽ quoqꝫ.) extendit eã ad ꝓbãdũ ꝙ nõ valet ad deductionẽ liberalẽ. Dicit igit̃ ꝑmo ꝙ eadẽ rõ q̃ dicta eſt prius facit dubitare: ſi muſica põt meliores ſꝫ mores facere: ⁊ ꝑꝑ hoc addiſcenda ſit. nõ eni põt meliores ſꝫ mores facere: nõ ꝑꝑ ꝯſuetudinẽ iudicãdo ⁊ delectãdo circa ea q̃ ſꝫ rõnẽ ſunt. Sꝫ ad recte iudicari ⁊ delectari ꝓportionib⁹ muſicalib⁹ nõ oꝫ ipſoſmet addiſcere muſicã. audiẽtes. n. ab alijs iſta vĩr poſſe facere ſicut Lacedemõij. ipſi. n. met nõ addiſcũt muſicã ⁊ tñ ꝑñt recte iudicare vt dicũt melodias bonas ⁊ nõ bonas. ergo ñ opꝫ eã ipſoſmet addiſcere. Sed eſt itelligẽdũ ꝙ mẽtiũtur Lacedemõij dicẽtes ſe recte poſſe iudicar̃ melodias ñ edocti ꝑus. Nullus eni recte iudicat niſi q̃ nouit. Nõ nouit aũt niſi que accepit vel iueniẽdo ꝑ ſe vel addiſcẽdo ab alio ſꝫ Ariſto. in elenchis. ꝗ nullus põt recte iudicare niſi de his que didicit. Sumit̃ aũt hic addiſcere ſm ꝙ cõiter ſe hꝫ ad accipere ab alio: vel inuenire per ſeipſum: ad ꝓpoſitũ eniꝫ nõ refert. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eadẽqꝫ rõ foret ad ſolatiũ ⁊ ad rõnem degẽdi ocij libero hoĩe dignã. qꝺ eni opꝫ eos diſcere ac nõ alijs vtentibus frui.

¶ Extẽdit eã ad ꝓbandũ deductionẽ dicẽs ꝙ eadẽ rõ dubitare facit: ſi vtendũ ſeipſo muſica addiſcẽdo eaꝫ ꝑꝑ deductionẽ ⁊ occupationẽ diuturnaꝫ ſũt liberales. Poſſunt. n. ⁊ deduci equaliter vt videtur circa muſicalia ⁊ ipſis ⁊ alijs operantibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cõſiderare hoc lꝫ ex opione quaꝫ habem⁹ de dijs: nõ eni Iupiter cãtat aut cytharã pulſat ſꝫ poetas: imo illos qui talia faciũt appellam⁹ viles: ⁊ opus illõ nõ viri neqꝫ ſobrij: ſꝫ iocãtis. At eni de his poſtea erit cõſiderandum.

¶ Ponit ſecũdã rõnẽ ⁊ loquẽs ſm opinionẽ gentiliũ ꝗ mltitudinẽ deoꝝ ponebãt: itermiſſionẽ ꝑncipalẽ credebãt. dicit ꝙ ad declarationẽ eius qꝺ dictũ eſt expedit cõſiderare exiſtimationẽ quã hẽmus de dijs: ⁊ de his que circa ipſos: ⁊ etiaꝫ ea que dicũt poete de ipſis: ſed Iupiter eniꝫ qui exiſtimat̃ ꝑncipalis ſꝫ eos ⁊ cui attribuũt actiões liberales nõ cãtat nec cythariçat poetis: hoc eſt poete nõ attribuũt ſibi has oꝑationes: q̃uis attribuãt ei auditũ ⁊ iudiciũ de talib⁹: ſed illos qui exercẽt oꝑationes tales vocamus viles magis ⁊ adhuc recte agere actiones liberales nõ itereſt viri inebriati aut ẽt ludẽtis. Sꝫ cantãs muſicalia: aut q̃ſi inebriat⁹ eſt: aut ſicut ludẽs. ergo cãtare muſicalia nõ eſt viri ꝑfecti. Et poſſet hec eſſe tertia rõ ꝑncipalis. ⁊ adiũgit ꝙ de his forte ꝯuenienter fiet cõſideratio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Prima ꝟo queſtio eſt vtꝝ muſica ſit in loco reponẽda vel nõ: ⁊ quid põt deficere de his tribus in dubitatiõe ꝓpoſitis: vtꝝ diſciplinã vl̃ ſolatiuꝫ vel rõnem ocij degendi.

¶ Determinat veritatẽ circa ꝑdicta: ⁊ ꝑmo reſumit dubitationes. Scðo cum dicit. (Rõnabiliter.) diſſoluit eas. Dicit igitur ꝑmo ꝙ ꝑma qꝺ de muſica ẽ: ⁊ vtruꝫ ſit ponẽda diſciplina quedã ad ꝟtutẽ moralẽ ſm ſe appetibilis aut nõ: ⁊ quid põt ⁊ quã ꝟtutẽ hꝫ. Iteꝝ que dubitata ſunt ꝑus: vtruꝫ diſcipline aut ludi aut deductionis. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Rõnabiliter qꝺ ẽ ad oĩa iſtituit̃: ⁊ vr̃ oĩum ꝑticeps. nã ⁊ iocus gratia requietis eſt: ac requieteꝫ neceſſe eſt eſſe iocundã: eſt eni medicina moleſtie illius que ꝑ labores ſuſcipit̃. ⁊ rõ degẽdi

ocij nō ſolū honeſtatē habere debet: verū ēt voluptatē. Felicitas eni ex ambabus iſtis eſt. muſicā vo oēs fatēur eē ex iocūdiſſimis ſiue nuda ſit: ſiue cū modulatiōe. Inqt pfecto τ Muſeus carmē dulciſſimā rez eē mortalib⁹. Quapropter τ ad cet⁹ familiariū τ ad vitā in ocio degēdā rōnabil'r illā ſcipiūt: vt potētē letitiā afferre. vñ τ ex h qs itelligat illā pueris eē pdiſcēdam.

℄ Diſſoluit pdictas dubitationes manifeſtatis φ pticipandū eſt muſica pter tria pdicta: τ pmo facit hoc. Secundo cū dicit. (Utrū aūt.) ingrit: vtruz debeat pticipare vtriqз pti muſice τ ei que ɔſiſtit in pportionibus ſonoꝝ: que cātatiua dr: τ ei que in iſtrumētis que iſtrumētalis vocat. Circa p^m pmo declarat φ pticipandū eſt muſica pter ludū τ deductionē. Scdo cū dicit. (De cōmunione aūt.) qd valet ad virtutē τ mores: in his diſſoluunt tria qſita prius. Circa p^m pmo facit qd dictū eſt. Secūdo cū dicit. (Quecūqз eni.) declarat pter qd plures regeſcūt in delectatiōibus q̄ ƒз muſicā τ finē in eis ponūt. In p^a pte dicit φ rōnabile eſt addiſcere muſicā τ ei pticipare pter tria pdicta. ſ. ludū: deductionē τ diſciplinā: τ mores de ludo τ deductione. Hoc manifeſtū eſt pmo. Ludus eni pter requiē queritur τ gr̄a ipſius. Requies aūt de neceſſitate delectationez hз ſibi adiunctā: qz requies medicina quedā eſt triſtitie inducte per laborē pus. p ipſaз eni eſt remiſſio laborioſi motus fatigantis: τ triſtitiam inducentis. Remiſſio autem fatigātis τ contriſtātis eſt delectabilis. deductio autem que eſt opatio quedā itellectus ƒm rōnē nō ſolū ƒm ſe rōnē boni τ eligibilis hз. ſз ēt delectationē cōuenientē. opatio eni cōnālis delectationez hз adductā: τ felicitas aggregat ex his duob⁹: videlicet ex pfecta opatiōe itellectuali τ ex delectatione: ſз ex pfecta opatione itellectuali per ſe τ eēntialiter: ex delectatione aūt ſicut ex cōueniēte per ſe: pficit eni delectatio felicitatē ſicut ſupueniēs finis vt decor iuuentutez: ſicut dr. x. ethicoꝝ. Ex quo manifeſtū ē: φ ex q̄ ludus ƒз ſe delectationē hз: τ deductio quoddā bonū itellectuale eſt: τ delectationē hз ƒm ſeipſam: φ qcqd eſt bonū ƒm itellectū τ ƒз ſe delectationē hñs querēdū eſt quodāmō gr̄a ludi cuiuſdā τ deductionis. muſica aūt ƒm ſe delectabiliſſima eſt τ nuda exiſtēs. i. nō cū melodia τ cuз melodia. dicit. n. Muſeus φ cantare delectabiliſſimum eſt hoi: pp qd in ɔuenientibus hoiuз τ deductionib⁹ rōnabiliter vtunt ipſa ſicut potēte iducere letitiā τ delectationē. Sūt ēt i ipſa theoremata: in quoꝝ ɔſideratione cōſiſtit bonū itellect⁹ per ſe τ delectatio. ģ manifeſtū eſt φ rōnabiliter querēda eſt gr̄a ludi cuiuſdā τ deductionis: τ pp hoc aliqs opinabit ƒm rōnē φ expedit iuniores erudiri τ aſſueſieri in ea. Quecūqз. n. ſūt delectabilia ſine nocumēto opantis vel alteri⁹ nō ſolū ɔueniētia ſunt ad finē inq̄tū augēt opationē: ſed ēt ad requiez remittūt triſtitiā: que a labore eſt. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Quecūqз. n. iocūda ſunt atqз eadē inocua nō ſolū ɔgruūt ad finē: verū ēt ad ceſſationē. Cū vo cōtingat hoib⁹ perraro eē in fine: pſepe aūt ceſſent τ vtant iocis nō ob aliud mō: ſз etiā ob delectationē: vtile foret regeſcere in his que ab illa proueniunt voluptatibus.

℄ Declarat pp qd ples querūt regeſcere in delectationibus muſicalib⁹ τ finē ponūt in eis. Primo facit pmū. Scdo cū dicit. (Cōtingit aūt.) ſcdm. In p^a pte dicit: qm pauci hoies attingūt ad finez vltimū vite hūane τ raro: tum pter impedimēta ex pte nāe aut ɔſuetudinis: aut ēt exteriora. multi aūt τ frequēter regeſcūt: qz fugiūt nāliter triſtitiā que ē ob opatione laborioſa que remittitur per ipſaз: τ vtunt ludis muſicalib⁹ τ alijs nō q̄tū ad pl⁹. i. ad pluralia: ſз pp delectationē ſolā: vtile vr eis regeſcere in delectationibus q̄ ſunt in actibus ipſi⁹: ex q̄ eni nō pñt attingere ad felicitatez que in fine humano eſt: querunt aūt ipſaз delectationē per ſe τ requieſcūt in ea que in ludo τ muſica: ad iſtaз eni attingere poſſunt ℄ Deinde cum dicit.

℄ Cōtingit aūt hoibus feciſſe iocos finē: cum τ habeat fortaſſe finis voluptatē q̄dāз: ſз nō quācunqз. querentes vo iſtaз accipiūt hāc p illa: ex eo φ cū fine agēdi ſilitudinē hз. Naз finis gr̄a nulli⁹ futuri expetit: τ tales voluptates nullius futuri gr̄a: ſз gr̄a eoꝝ que anteceſſerūt: laboꝝ ſcilicet τ moleſtiaꝝ. Per quā igitur cām querunt felicitatē fieri: per huiuſmodi voluptates: hanc vtiqз aliqs rōnabiliter exiſtimet cām.

℄ Declarat pp quē finē in ipſis faciūt dicēs: φ ɔtigit hoies facere ludos τ delectationē putātes eē in eis finē. Et rō huius eſt: qz finis vite hūane q̄dāз hз delectationē: nō quācūqз: ſз maximā. Silr ludus τ muſica hñt q̄dā delectationē: τ iō querētes p^{am} que in fine eſt nō attingētes accipiūt illā que in ludis eſt muſica pro ipſa: que nobilior eſt. Qd iſta ſimilitudinē quādā hз vltimi finis. Finis eniз vltim⁹ nō eſt gr̄a alic⁹ futuri: aut ēt facti eligibilis. Hoc eni dicim⁹ finē vltimū: pp qd ſunt oīa alia: τ ipſuз nō pp aliū. Delectatiōes ēt tales q̄ ſunt in ludis aut muſica nō queruntr pp aliqd futurū: nec ſunt gr̄a ipſius: ſз magis gr̄a laboris τ triſtitie factorū vt remittant vl extermināt. Cauſa igit pp quā aliqui querūt felicitatē τ finē ſibi p hs delectatiōes hec eſt: τ hāc rōnabiliter exiſtimabat aliquis. ℄ Deinde cum dicit.

℄ De cōmunione aūt muſice nō per hec ſolū ſз ēt qz vtilis ſit ad ceſſationes vt vr: nec p eas mō. Sз iſuper querendū: nuз aliqñ aliud ex ea pueniat: precioſior qdez nā eius eſt q̄z ƒm eū vſum de q̄ ſupra dr: τ oз nō ſolū ab ipſa voluptatē capere: quā pcipiūt oēs ƒз ſēſum. hз. n. muſica nālē voluptatē p quaз illius vſus cūctis etatibus: cunctiſqз moribus eſt acceptus.

℄ Oñdit φ pticipādū ē muſice: qz aliq̄ mō diſponit ad vtutes morales: τ pmo pmittit intētū ſuū. Scdo cū dicit. (Sз videre.) dat modū τ ordinē ɔſiderādi. Tertio cū dic. (At qui qd efficiamur.) pſequit. In p^a pte dic φ querēdū eſt ɔſiter: verū expediat cōmunicare muſice nō pter hāc cāз ſuā: puta deductionē: ſз pp hoc φ vtilis eſt ad requiē operationis laborioſe: τ nō ſolū ad hoc: ſз querēdū eſt: qz forte pdicta accidūt ipſi an nā ipſi⁹ honorabilior exiſtēs ordinet ad aliquid honorabili⁹ q̄z ſint dicte opportunitates. oз eniз in muſica nō ſolū cōmunicare cōmuni delectatiōi: q̄ ƒз ipſaз eſt quā ſentiūt vlr oēs. talē eni delectationē nālez hз q̄ cātur ex motu pportionali auditus per actū ipſi⁹ φ exercitiū ipſi⁹ diligit ab oibus etatibus τ ab habentib⁹ quoſcūqз mores. ſз ēt videre opз vlterius: ſi aliqd ɔfert ad vtutē moralē τ ad opōnē rectā q̄ eſt ƒm aīam. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Sed videre ſi quo mō ad mores extendit τ ad aīum: id aūt parebit: ſi aliquando tales aliqui ƒз mores per illam efficiamur.

℄ Dat ordinē cōſiderādi dicēs φ hoc ipm φ aliqd ɔfert ad mores τ ad aīaз manifeſtū erit. ſi q̄les qdam hoc eſt diſpoſiti ad mores efficiamur per ipſam. τ hoc declaratum fuit prius. ℄ Deinde cum dicit.

¶ Atqui ꝙ efficiamur ꝑ Olympi modulatiões manifeſtū eſt: ea nanqꝫ abſtrahit aiam ⁊ quodammō rapit. raptus vero ⁊ abſtractus anime circa morem affectio eſt.

¶ Proſequit̃: ⁊ p̄mo oñdit ꝙ q̄les quoſdā ⁊ bñ diſpoſitos ad mores facit. Scðo cū dicit. (Qð ſi hoc.) ex hoc ↄcludit iuuenes debere erudiri in ea. P̄mū oñdit ꝑ per ſigna. Secūdo cū dicit. (Cū vo.) per rõnem. Adducit aũt duo ſigna quoꝝ 2m ponit cū dicit. (Preterea.) In p̄ parte dicit ꝙ manifeſtū eſt ꝙ per vſum muſice quales gdaꝫ ⁊ bñ diſpoſiti ad mores ſumus. ⁊ per alia multa ⁊ per melodias olympi quib9 ſacerdotes gentiles iouis q colebat̃ in olympo monte Grecie vtebant̃ in ſacris ipſi9 ad deductionē colentium exercitādā. Per vſūꝫ.n. iſtaꝝ rapiebant̃ aie hoīuꝫ q̄ſi alienatoꝝ a ſēſib9 exteriorib9 ⁊ imobiliū factoꝝ ꝑꝑ itētionē aie circa aliqd intrīſecū. Rapt9 aũt eſt paſſio quedā factiua moris ſeu cõſuetudinis circa aīaꝫ ad aliqd ſimile. Ex quo manifeſtū eſt q̄ſi ꝑ ſignū qðdā ꝙ melodie muſice q̄les quoſdā ⁊ diſpoſitos faciūt ad mores. ¶ Sed ad vidēdū qd ſit raptus ⁊ ſm quam ꝑtem aie: ⁊ ꝓpter quam cām eſt itelligendū: q: raptus ꝓprie ⁊ p̄ncipal̃r dictus mot9 gdaꝫ tract9 eſt: tract9 aũt mot9 violent9 eſt ab alio ad ſe vel ad alterū: ſicut dr̃ 7°. phiſicoꝝ. Uiolentū aũt eſt cuius p̄n⁹ eſt ab extra cõferente vim paſſo. Et iō raptus eſt motus alicui9 preter inclinationē eius nãlez vl̃ volūtariā a p̄ncipio extrinſeco. Huiuſmodi aũt violētia põt ↄſiderari vel quātum ad terminū ⁊ modū mot9 ſil̃: vt cū ignis ab aliq̃ extrinſeco rapit̃ deorſum: vel quãtuꝫ ad modū mot9 tm̃: vt cū velocius propellit̃ ſurſuꝫ q̃ natus ſit moueri. Deinde aũt ꝑ ſilitudinez hanc tranſlatū eſt nomē eius ad ſignandū motū hoīs ſm aīam ad aliqd: ad qð ſm ſe nõ hꝫ iclinationē: vel eo modo quo nõ hꝫ: ſꝫ nõ ad quẽcūqꝫ talē. Sꝫ cū nãle ſit homini intelligere ex fantaſmatibus ſenſibilibus exteriorib9 ſꝫ actū exiſtētib9 tranſlatū eſt ad ſignificādū opationē itellectualez: q: hoc fertur in aliqð itellectuale vel ſibi cõnaturale vl̃ ſupra nãm per auerſionē ſenſuum ad interiora: ⁊ eoꝝ imobilitationē. Ex quo apparet qd ſit rapt9 vt hic ſumit̃. Eſt.n. opatio ptis aie itellectualis ſm quā ab aliq̃ extrinſeco fert̃ in aliqd nõ nãle ſibi: aut nãle ꝑ diuerſionē ⁊ imobilitatiões ſenſuū. Et q: opatio ptis aie appetitiue eſt ſm hui9 iclinationē ⁊ a p̄n° itrinſeco nõ violento. Raptus aũt ecõtrario nõ põt eē opatio ptis aīe appetitiue ſenſibilis vel itellectualis. ⁊ que aut ipſi9 ꝑ ſe ⁊ nãlis vr̃ eſſe intētio vehemens aie circa aliqd: que eſt vel ex vehemēti deſiderio attigendi ad aliqd: vel fugiēdi ab aliquo: vel vehemēs adheſio ad aliqd per dilectionē: vel delectatio maxima circa aliqd. Ex H.n. ꝙ aliqs vehemēter itendit circa aliqd extrinſecū cõtingit ꝙ aīa reuocet ſpūm: q eſt p̄m iſtrumētū ſenſus ⁊ motus ab exteriorib9 ad ſenſitiuuꝫ ⁊ cogitatiuuꝫ p̄mū: circa q̃ magis tūc laborat. Hoc eni eſt de ꝓprietatib9 nãe mittere ſpūm ad locū vbi magis idiget: ⁊ ꝑ ↄñs ſenſus exteriores ⁊ mēbra imobilitant̃ ⁊ efficit̃ hō q̄ſi imobilis ⁊ ſine ſenſu exteriori in actu: ⁊ tūc aīs nõ laborās in ſenſu vl̃ motu exteriori corpis q̄ſi libera ſpeculat̃ magis circa aliq̃: q̃ vl̃ ſunt ſupra cõeꝫ pt̃ātē hoīuꝫ: aut ſꝫ nāꝫ: nõ tñ cū ſenſu exteriori: qð eſt magis nãle. qui aũt paucos ⁊ debiles ſpūs hñt ⁊ bñ mobiles cū minori intēſione aie circa aliqd intrinſecū rapiuntur. Nõ eni pñt pauci ſpūs ⁊ debiles ſufficere ad motū fortez iteriorē ⁊ exteriorē: ſicut accidit in mulieribus qbuſdā. Qui aũt hñt abūdātes ſpūs nõ rapiunt̃ niſi cū vehemētiſſima intēſione aie circa aliqd: ſicut in viris qbuſdā accidit. Uehemēs aũt deſideriū ſeu dilectio vel delectatio q̃ faciunt vehemētez itenſionē aīe vel cauſant̃ a vehemēti cõſideratione itellus imediate vel ab aliq̃ ſupiori cā imediate mouēte voluntatē ipſaꝫ: vel ab alio. ſ. a cauſa ſuperiori mediante itellectu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Preterea audientes repreſentationez omnes afficiuntur etiam ſine melodijs ⁊ verſibus.

¶ Cõfirmat id qð dixit ſumpto loco ab eo qð minus videt̃: dicit eni ꝙ ēt audiētes aliqua verba: que repreſentēt aliqd aut triſte: aut iocūdum afficiunt̃: ēt ſi cum nullis melodia aut verſu exprimant̃: qð tñ minus videbatur. g̃ cū verbis adiungit̃ melodia que habet maiorem vim ad mouenduꝫ ꝓpter conformitatē ad animam. ⁊ potentiam auditus. mlto magis per muſicam afficietur animus audientis ad diuerſas animi paſſiones. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum vero contigerit muſicam eſſe delectabilium: virtutem autem eſſe circa letandum recte: ⁊ amare: ⁊ odiſſe: oportet profecto addiſcere ⁊ aſſuefieri ad nullam rem: adeo vt ad iudicanduꝫ recte: ⁊ ad gaudenduꝫ manſuetis moribus: ⁊ laudabilibus operibus.

¶ Hoc idem per rõnez declarat. Uidet̃ autem rõ ipſius eē hec. Aſſuefieri iudicare recte de actionib9 moralibus: ⁊ recte gaudere ⁊ delectari in eis eſt efficaciſſimū ad rectitudinem morum ⁊ actionū moraliū. ſed aſſuefieri iudicare recte de harmonijs muſicalibus ⁊ delectari ſm rõnez in eis eſt aſſuefieri recte iudicare de actionib9 moralibus ⁊ delectari in eis recte. ergo hoc eſt efficaciſſimū ad rectitudinē actionum moraliū. Iſtius rõnis p̄mo ꝓbat maiorē. Secūdo cum dicit. (Sunt aũt ⁊c̃.) minorez. Maiorez aũt probat ſic: q: muſica. i. actiones que ſunt ſm muſicaꝫ ſunt de numero delectabilium ſm ſe: ſicut dictuꝫ eſt pus: virtus aũt moralis conſiſtit circa delectationes ⁊ triſtitias: amorez ⁊ odium: ⁊ circa alias huiuſmodi paſſiones: ſicut circa ꝓpriā nãm: circa quā querit illud qð ſm rõnem. Et medium eſt manifeſtū ꝙ nihil opꝫ addiſcere: ⁊ nihil ita aſſuefieri ad generationē hītuuꝫ moraliū rectoꝝ ⁊ actionū ipſoꝝ: ſicut iudicare recte de motibus ipſarū paſſionū: ⁊ de his que circa ipſas: ⁊ delectari ſm rõnem in eis cuius rõ eſt q: ad rõnez ⁊ generationē vĩtutis moralis reqritur recta rõ: per quā diſcernatur illud qð rectum eſt ⁊ ſm rõnem: quas conſequit̃ delectatio proportionalis: ſicut apparet ex 2°. ethicorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt autem in rithmis ⁊ melodijs ſimilitudines: maxime penes veras naturas ire ⁊ manſuetudinis: ac fortitudinis ⁊ temperantie: ⁊ cõtrariorum his: ⁊ aliorum omnium que ad mores pertinent: patet id ab effectu: mutamus eni animum talia audientes.

¶ Probat minorē. vr̃ aũt ꝓbare eaꝫ ꝑ rõnem hāc: aſſuefieri iudicare de eo qð eſt ſimile actionib9 ⁊ delectationib9 moralib9 eſt aſſuefieri iudicare de ipſis actionib9 moralib9 ⁊ delectari in eis. ſed harmonie muſice ſunt ſimiles paſſionibus ⁊ habitib9 ⁊ actionib9 moralibus. ergo aſſuefieri iudicare ⁊ delectari recte in harmonijs muſicis eſt aſſuefieri iudicare ⁊ delectari recte in habitibus ⁊ actionib9 moralibus. Iſtius rõnis p̄mo põit minorē cū q̄daꝫ declaratiōe ei9. Secundo cū dicit. (Mos aũt.) maiorē ⁊ ꝓbationez ei9. Tertio cum dicit. (Cõtingit aũt) regredit̃ ad declarandū minorem. Dicit igitur p̄mo ꝙ paſſionū ſimilitudines: puta ire ⁊ manſuetudinis: timoris ⁊ audatie: ⁊ huiuſmodi. adhuc āt ⁊ habituū ſicut fortitudinis ⁊ temperātie: liberalitatis ⁊ illiberalitatis ⁊ huiuſmodi: ⁊ aliorum habituuꝫ ↄtrariorum.

biſ

bis ⁊ vniuerſaliter alioꝝ moraliū: puta electionū ⁊ operationū inueniunt̄ nālıter in melodijs muſicalibus ⁊ ritbmis. Melodie enim muſice ⁊ ritbmi in gbuſdā determinatis ꝓportionibus numeroꝝ circa ſonos vel tēperantiā conſiſtunt: ſilr paſſiones aīe ꝯſiſtūt in quadā determinata proportione agentis ad paſſum: ⁊ ꝯſequunt̄ aliquā determinatam ꝓportionē calidi ⁊ frigidi: bumidi ⁊ ſicci: ira enim eſt accenſio ſanguinis circa cor: ⁊ timor infrigidatio quedam: babitus etiam morales in quadā determinata rōne appetitus ad rōnem mouendi: v̄tutes ēt in quadā media rōne motuꝫ ꝯſiſtūt. Silr ⁊ oīa aīa moralia: et boc ēt manifeſtum eſt ad ſenſum: q̄ audientes aliquas melodias aut ritbmos tranſmutant̄ ſm aīam aliqui gdē ad irā: aliqui ad manſuetudinē: aliqui ad audaciā: aliqui ad timorē: qđ non eſt pp aliquā ſilitudineꝫ iſtoꝝ ad illa. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Mos aūt dolēdi ac letandi in ſilibus ꝓpe eſt vt erga v̄itatē eodē mō ſe bēat: ceu ſi qs gaudet imaginē alicui⁹ vidēs nō pp aliā cām: ſ; pp formā ipſam: neceſſariū eſt buic ⁊ aſpectū ipſum illius: cuius imaginē cōtemplat̄ eſſe iocūdum.

¶ Ponit maiorē ⁊ ꝓbat dicēs q̄ aſſueſci gaudere ⁊ triſtari in eis que ſunt ſimilia delectationibus ⁊ triſtitijs moralibus eſt ꝓpinquū ei qđ eſt delectari in eiſdē. q̄ illud qđ eſt ſile alicui q̄ſi eodē mō ſe v̄r bēre ad veritatem ſicut illud: ſilia enim parū diſtare vident̄: ſimilitudo enī vnitas quedam eſt: talia aūt accipit intellectus vt eadē frequenter: ſicut dr̄ 2° pbiſicoꝝ. Et iō aſſueſieri in eis q̄ ſunt ſilia alicui eſt aſſueſieri quodaꝫ mō in illo: v̄bi grā. ſi aliqs reſpiciens vl̄ ꝯſiderās imaginē forme alicuius: puta Herculis ⁊ delectet̄ in ipſo ſ; q̄ imago eſt forma illius viſio forme ipſius Herculis ſ; ſeipſaꝫ de neceſſitate erit ſibi delectabilis ⁊ magis. qm̄ pp qđ vnūqđqꝫ tale ⁊ illud magis: ſicut dicitur pmo poſterioꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Contingit aūt in alijs gdē ſenſibilibus nullā exiſtere ſimilitudinem morum: vt in bis que tactu vel guſtu pcipiunt̄: in bis ēt que viſu admodū parum: figure eniꝫ ſunt talia ſ; ad modicū: ⁊ oēs buiuſcemodi ſenſus pticipāt. Inſup nō ſunt be ſilitudines morū: ſed ſigna magis q̄ fiunt figure ⁊ colores moꝝ: ⁊ ſunt bec a corpore in paſſionibus: attm̄ q̄tū refert circa borū viſionem opꝫ pueros non figuras inſpicere Pauſionis ſed Polignoti: ⁊ ſi qs alter pictor vel ſtatuarius ſit moralis.

¶ Regredit̄ ad declarandū minorem: ⁊ pmo tangit q̄ in ſēſibilibus ſ; alios ſenſus aut nulle aut modice ſūt ſilitudines moꝝ. Scđo cū dicit. (At in melodijs.) declarat q̄ in bis que ſunt ſ; auditū ſunt manifeſte. Circa pmuꝫ eſt intelligendū: q̄ in ſenſibilibus ſ; vnūquēqꝫ ſenſuꝫ ſūt alique ſilitudines paſſionū ⁊ babituū moraliū ⁊ actionū: qm̄ oīa ſenſibilia ꝯſiſtunt in aliqbus ꝓportionib⁹ determinatis pmoꝝ ſuoꝝ: quēadmodum paſſiones ⁊ babitus ⁊ alia moralia. Adbuc ēt videmus q̄ ad aliquas alterationes factas ab ipſis ſenſibilibus ſ; vnūquēqꝫ ſenſuꝫ mouemur ad aliq̄s actiones vel paſſiones morales bonas ⁊ malas: qđ nō eſt niſi pp aliquā ſilitudinē: quare in oībus inuenit̄ aliqua ſilitudo iſtoꝝ: verūtm̄ nō in oībus equaliter. cum enim oīa moralia ſeq̄nt̄ apprebenſionē aliquā ſ; rōnem: rōnabile v̄r q̄ ſenſibilia ſm illos ſenſus q̄ nos magis cognoſcere faciūt ſm rōnem maiorē bēant ſilitudinē ſ; q̄ bꝫ ad moralia: tales aūt ſunt viſus ⁊ auditus ſ; Ari. lib° de ſenſu. Et iō inſenſibiliter opꝫ: q̄ ſ; iſtos ſenſus magis exiſtant ſilitudines moꝝ. in tangibilibus aūt que maxie mālia ſunt ⁊ pma ſ; viā gnātionis minime: in guſtabilib⁹ aūt ⁊ odorabilibus modice pp ꝓpinqtatē eoꝝ ad tāgibilia. Adbuc aūt magis manifeſte inueniunt̄ in audibilibus q̄ in viſibilibus: rōnabile enī eſt q̄ in ſenſibilibus ſ; illū ſenſuꝫ inueniant̄ magis manifeſte: que magis faciunt ad cognitionē ſ; rōneꝫ quā pexigunt oīa moralia in actu: ad boc aūt magis facit auditus ſ; accidēs. Sermo .n. audibilis exiſtens cā eſt diſcipline nō ſ; ſe ſ; ſm accidens. ex noībus enim ꝯſtat: nominū v̄o vnūqđqꝫ ſimbolicū ſicut dr̄ lib° pdicto de ſenſu. Et iō rōnabilr in audibilib⁹ inueniūtur magis manifeſte ſilitudines moraliū in actu q̄ in viſibilibus. Adbuc aūt audibilia fortius mouēt q̄ viſibilia pluribus modis: viſibilia enim mouent viſum ſola quadam alteratione tenui ⁊ quaſi inſenſibili. Audibilia aūt mouent ſ; alterationē quādā ⁊ ſ; motū quendā localem medij ⁊ organi. Quare manifeſtius excitant paſſiones ſilitudinē babētia. Hoc ſuppoſito dicit Ari. q̄ in ſenſibilibus que ſunt ſ; alios ſenſus cōtingit nullā exiſtere ſilitudinē moꝝ: ſicut in guſtabilibus ⁊ tangibilib⁹. Silr aūt ⁊ odorabilibus: Dicit aūt nullā: q̄ paucaꝫ ⁊ imanifeſtaꝫ: qđ aūt paucū ⁊ imanifeſtū ē nibil reputat̄: in viſibilibus aūt inuenit̄ aliqua ſed debilis: figure enim que maxime cōpzebendunt̄ a viſu maxime vident̄ eē tales. Sunt enim quedā acute: quedā obſcure ſicut ⁊ paſſiones: ſ; ſm modicū ſunt ſiles: ⁊ iō non multū mouet bec ſimilitudo. Et iterū oīa viſuꝫ babētia bn̄t ſenſuꝫ bꝫ figurarū: ⁊ tm̄ nō oīa attingunt ad mores: qđ tm̄ videt̄ ſi ꝓprie ſilitudinem bērent ad ipſos. Iterū figure ⁊ colores nō ſunt ꝓprie ſilitudines moꝝ expreſſe ſicut barmonie: ſ; magis ſigna quedā coincidentia cū ipſis moribus: ⁊ talia ſigna morū bn̄ ꝯtingit accipere in paſſionibus ſenſibilibus: nō ſolū in viſibilibus ſed in odorabilibus ⁊ tāgibilibus ⁊ alijs. Et differt ſm q̄titatem: q̄ manifeſtius inueniunt̄ in viſibilib⁹ q̄ in alijs: ⁊ circa boꝝ ſpeculationē q̄tum ad rectū iudicium ⁊ delectationem ꝯuenientēꝫ opꝫ contēplari iuuenes intendentes ꝯſiderationem iſtorum ꝓpter mores nō figuras ⁊ picturas Pauſionis: qui pictor erat imaginuꝫ repſentantiū turpia ⁊ inboneſta: ſed eas quas Polignotus: qui pingebat figuras repreſentatiuas boneſtoruꝫ. ⁊ ſi quis ali⁹ fuerit pictor: aut ſculptor figurarum repreſentatiuarum moralium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At in melodijs ipſis ſunt mutationes morū: ⁊ boc eſt manifeſtū: ſtatim eniꝫ barmoniaruꝫ diſticta ē nā: ita vt q audiūt alr̄ diſponant̄: nec eodē mō ſe babeant ad vnāquāqꝫ ipſaꝝ: ſ; ad quaſdā flebiliter ⁊ ꝯtracte magis: puta ad eaꝫ que appellat̄ Lydia mixta: ad q̄ſdā v̄o molli⁹ ſm mentē: ceu ad illas q̄ ſūt remiſſe. Ad aliam v̄o mediocriter ⁊ ꝯpoſite plurimū: vt v̄r doria facere oīum barmoniaꝝ: pbrygia v̄o diſtrabit ac rapit animū ⁊ q̄ſi extra ſe ponit. Hoc enī recte dicūt q circa bmōi diſciplinā pbiloſopbātur. Capiūt .n. v̄boꝝ teſtimonia ex reb⁹ ipſis.

¶ Declarat q̄ in audibilibus manifeſte inueniunt̄ ſilitudines moꝝ: ⁊ b pmo declarat in melodijs muſicis. Scđo cū dicit. (Eodē mō.) declarat eodē mō ſe bēre in ritbmis. Tertio cū dicit. (Ex bis igit̄.) infert ꝯclonē principalem. In pma pte dicit: q̄ in ipſis melodijs muſicalibus manifeſte inueniunt̄ imitationes moꝝ: ⁊ boc manifeſtum eſt: nā enim ipſaꝝ barmoniaꝝ tm̄ differt vt audiētes ſtatim

aliter ⁊ aliter diſponant̃ ſm̃ paſſiones ⁊ motus: ⁊ nõ eodẽ mõ ſe habeãt hoĩes in audiẽdo vnãquãq; ipſaꝝ: ſ; in audiendo ꝗſdã efficientur planctiui ⁊ quaſi ↄtracti ꝑ retractionẽ ſpirituũ ad interiora: cuius eſt illa quã dicimus lydiam mixtã. Eſt autẽ lydia mixta melodia vel cantilena ſeptimi toni que ꝓꝑ accumẽ magnũ vocu; fortiter ꝑcutit ſpũs ⁊ retrahit ad interiora: ꝓꝑ qꝺ ad cõpaſſionẽ diſponit alios aũt audientes: puta remiſſos: magis diſponunt̃ ad mollitiem cuiuſmodi ſunt forte ea que dicit̃ lydia: que eſt melodia q̃nti toni: ⁊ ea que dr̃ hypolydia: ꝙ eſt ſexti toni: ꝙ ꝓꝑ remiſſionẽ vocũ ⁊ motuũ maxime per ſemitonia que frequenter accipiunt manifeſte videmus mouere ad mollitiẽ. alias aũt audiẽtes bene diſponunt̃ ⁊ cõſtanter ſe habẽt in operibus. Talis aũt eſt illa que dr̃ dorica ſola que eſt cantilena ꝓmi toni que maxime moralis eſt. Alie aũt ſunt qui raptos faciũt: ſicut ea que dicit̃ phrygia: que eſt melodia tertij toni que ꝓpter fortẽ ꝑcuſſionem in vocib⁹ fortiſſime reuocat ſpũs ab exterioribus ad iteriora qꝺ diſponit ad raptũ. iſta enim dr̃r ⁊ cõuenienter illi qui circa hũc ludũ muſice philoſophati ſunt ⁊ accipiũt teſtimonia rõnu; ſuarũ ex ipſis operibus. Sic igit̃ apparet: ꝙ in melodijs maxime ſunt ſimilitudines moꝝ: ⁊ ꝙ hoĩes ꝑ ipſas diſponunt̃ ad eos: qꝺ maxime videt̃ cõtingere ꝓpter duo quorũ alterũ accidit ex ꝑte oꝑationis vel ↄſequẽtis ipſa; oꝑationẽ anime. Senſus enim auditus in quadã media rõne ↄſiſtit. Et ideo cũ mouetur a ſono ſibi ꝓportionabili eſt delectatio ſm̃ ipſu; ſenſu;: cum ẽt ratio in auditu ſm̃ actum iudicat mediã rõnem ſonoꝝ: ⁊ in intelligendo eſt delectatio intellectualis ꝓportionalis delectationi que eſt in operibus moralibus ↄſiſtentibus in eadẽ ꝓportione: delectatio aũt in aliqua operat̃ oĩe adauget opõnem illam: ſicut dr̃ in io. ethi. et per ↄñs eã que ei aſſimilat̃. Alteru; aũt ex ꝑte diſpõnis m̃ãe ⁊ organi: q2 ſpũs organu; eſt p̃ᵐ oĩum v̾tutũ aĩe ⁊ ſenſitiuaꝝ ⁊ motiuaꝝ: ⁊ iõ diuerſus motus ſpirituũ vel ꝑ alterationẽ vl̃ ꝑ hũc motũ localẽ ex q̇b⁹ ↄtingit cõtractio vel ebullitio vel expulſio diuerſimode diſponit̃ hõ ad paſſiones vel actiones. Hoc autem mõ harmonie muſice maxime poſſunt mouere ſpirituũ diuerſimode ſm̃ diuerſitatem earum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eodem mõ ſeſe h; circa rithmos. Alij enim morem ↄtinent grauius. Alij cõcitãt: alij violẽtiores afferunt motus: alij liberiores.

¶ Declarat idẽ de rithmis dicẽs ꝙ eodẽ mõ ſe habẽt illa que circa rithmos. Quidã enim ipſorum habẽt virtutem per quam diſponunt ad morem ſtabilẽ. Alij aũt per quã diſponunt: ⁊ ad inſtabilem. Et iterũ q̇dam ipſorũ habent motus ⁊ ad onerosas illiberalia magis. Alij ãt ad delectabilia ⁊ liberalia. Eſt aũt rithmus numerus ſyllabaꝝ determinatus i oĩone ſiũ fine terminatus. ¶ Deinde cũ dic̃.

¶ Ex his igitur patet ꝙ muſica põt animi morem aliquem facere.

¶ Infert ↄcl̃onẽ ꝓncipalẽ dicens ꝙ ex his que dicta ſunt manifeſtum eſt ꝙ muſica qualem quẽdam ⁊ bene diſpoſitum ad morem põt facere: qualiter manifeſtu; eſt ꝙ vtilis eſt ad mores. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qꝺ ſi hoc põt muſica: claꝝ eſt ꝙ ad pueroꝝ diſciplina; eſt adhibenda: ⁊ in ea pueri ſunt inſtituẽdi. Cõgruit aũt nature huius diſciplina. Nã pueri ꝓpter etatem nihil ferunt ſponte qꝺ nõ habeat in ſe iocũditatem. Muſica vero ex his eſt que ſunt iocũda ſm̃ naturam: ⁊ videt̃ cognatio queda; eſſe nobis cum harmonijs ⁊ rithmis. Quapropter multi ſapientu; dixere. Alij q̇dem aium eſſe harmoniam: alij vero habere harmoniam.

¶ Cõcludit ex dictis iuuenes debere erudiri in ea adiungendo nouam rationem ad hoc. ⁊ dicit: ſi muſica qualem quẽdam bene diſpoſitu; ad mores nata eſt facere. In eo aũt qꝺ diſponit ad mores expedit iuuenes erudiri ⁊ aſſueſieri in muſica. Eſt etiã diſciplina muſice conueniens nãe pueroꝝ tantille ⁊ paruie exiſtenti ꝓꝑ aliã rõnẽ. Iuuenes. n. non poſſunt ſuſtinere aliquid indelectabile: vel ↄtriſtãs ꝓpter etatẽ: habent eni; operationes ſenſuu; ꝑfectas ꝓꝑ vigorem virtutũ. Tales aũt operationes conſequunt̃ fortes delectationes. ⁊ ideo fortiter delectantur: nec poſſunt ſuſtinere triſtitias. Harmonie aũt muſice ſunt de nã delectabilium. Siũt aũt ⁊ rithmi. Eſt enim quedã ſimilitudo nãlis rithmoꝝ ad harmonias. Utrum enim conſiſtat in ꝓportionibus moralibus: ⁊ q2 harmonia eſt delectabilis ſm̃ ſe multi antiquoꝝ ſapientu; dixerũt. Alij aia; eſſe quãdã harmoniã. alij aũt hẽre harmoniã ſicut Plato ⁊ ſequẽtes ip̃;: dicẽtes aiam ſeipſa; mouẽtẽ. ¶ Deĩde cũ dic̃.

¶ Utrũ aũt addiſcere eos op; cantando: ⁊ manibus agendo: vel non: quẽadmodũ prius dubitatum eſt nunc erit dicendum.

¶ Inq̇rit vtrum oporteat ꝑticipare muſicam quantu; ad actum vtriuſq; partis eius: cantatiue. ſ. ⁊ inſtrumentalis. Et primo manifeſtat ꝙ ſic. Scꝺo cum dicit. (Quid autẽ deceat vel non deceat ⁊c̃.) declarat ꝙ differenter op; ſe habere quãtum ad hoc ſm̃ diuerſas etates. Circa primu; primo premittit dubitationem: dicens ꝙ poſt ea que dcã ſunt eſt cõſiderandu;: vtrũ opportunũ ſit ad bonã diſpoſitionem ciuium eoſdẽ addiſcere muſicã ⁊ exercitari in ea q̄tũ ad vtẽdũ actu. i. cantãdo ⁊ manu oꝑando: h̾ eſt tãgẽdo organa: aut nõ ſ; ꝙ ꝓpoſitũ fuit ꝓus. ¶ Deĩde cũ dic̃.

¶ Non eſt obſcurum intereſſe multũ ad hoc vt efficiamur aliquales: ſiquis operũ ipſe ſit princeps. Nempe impoſſibile eſt: vel certe admodu; difficile: vt qui opera ipſa non tractat: perite valeat iudicare.

¶ Diſſoluit eã: oñdens ꝙ expedit cõicare muſicã ſ; vtrũq; modum per duas rõnes. Quaꝝ ſcꝺam tangit cũ dicit. (Et ſimul ⁊c̃.) Primo igit̃ dicit: ꝙ manifeſtũ eſt ꝙ cõicare oĩbus actibus muſicalibus magnam differentiã ſ; preeminentiam h; ad faciendum iuuenes q̄les quoſdam ⁊ bñ diſpoſitos. Studioſu; enim iudiciũ de moralibus vel de eoꝝ ſimilibus multũ valet ad bñ diſponẽdum eos ad mores: ſicut dictũ eſt prius. Sed ex hoc: ꝙ aliquis cõicat operibus muſice ſtudioſius iudicat de eis que ſũt ſimilia moribus. Unũ eni; de numero īpoſſibiliu; eſt: aut valde difficillimum eſt illos iudicare de agibilibus bñ qui non cõicauerunt oꝑationib⁹. Studioſu; enim iudicium eſt ꝑ facilẽ ⁊ delectabilem deductionẽ in ꝓncipia ꝓma. Facilis autem ⁊ delectabilis reductio in ꝓnᵃ nõ eſt niſi per habitũ inclinatum ad modu; nãe: qui gñãtur in nobis ex frequẽti operatione. Et iterum ad rectitudinẽ iudicij exigit̃ certitudo que maxime videt̃ in agibilibus cauſari ex oꝑib⁹. Opportunũ eſt igitur ꝑticipare muſicã quantu; ad actus ⁊ operationes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ſimul opus eſt vt pueri habeant exercitationem aliquam. Et archite tabella recte reperta eſt: quam pueris dant: vt in ea occupati illa que ſunt domi non frangant. Neſcit

eniʒ pueritia quieſcere. Hic eſt ergo īfantibus conueniens ludus. Diſciplina vero maioribus tanq̄ȝ tabella quedā. Q̄ð igiť docendi ſint muſicā ita vt in ope ipſo verſenť ex his pȝ.

℄ Ponit ſcðam rōnē: dicens ꝙ ſiľ cū eo qð dictū eſt ꝙ opȝ pueros mobiles exiſtes hēre aliqd circa ꝙ occupeť. Et iō ɔueniēter introductū eſt inſtrumētū qð dř archite tabella ita dictū ab inuentore archita queȝ attribuunt pueris vt circa iſtaȝ occupati nō deſtruāt aliqd eoꝝ que in domo ſunt. Iuuenes eni ꝑꝑ multitudinē motuū in eis exiſtētiū ꝑꝑ etatem geſcere nō pñt. Et ꝑꝑ hoc ludus illius tabelle ɔueniēs eſt eis ſaltē ad occupationē. Diſciplina aūt .i. rectus vſus ipſius reſeruāda eſt magis ꝓuectis ſ3 etatē qui magis diſcernere pñt qd eſt ſ3 artē ꝛ qd nō. Q̄ð igiť expediat iuuenes erudiri in muſica ꝑ cōicationē operum manifeſtum eſt. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Quid aūt deceat vel nō deceat ſm etates nō difficile eſt determinare: ac rñdere vituperatoribus vile huius exercitiū eſſe dicētibus.

℄ Declarat ꝙ differenter opȝ ſe hēre in h ſ3 etates diuerſas: ſiľ cū h remouēdo quādā increpationē adductā in cōtrarium ꝓus. Et pmo pmittit intētū ſuuȝ. Scðo cū dicit. (Primū igiť ꝛc.) proſeqť. In pª pte dicit ꝙ in vſu muſice qd ſit decēs ꝛ nō decēs ſ3 etates diuerſas puta iuuentutis ꝛ ſenectutis non eſt difficile ſapientē determinare: nec etiā ſoluere rationē operantiū exercitiū in muſica inutile ſordidum eſſe. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Primum igiť cū iudicandi cā ſint hec opera perdiſcēda opȝ in pueritia illis opam dare. In maiori ṽo etate exercitationē eorum dimittere tantūmodo aūt iudicare poſſe per diſciplinaȝ adeptam: ac letari recte.

℄ Proſequiť: et pmo pᵐ. Scðo zᵐ: cū dicit. (Uituperatoribus aūt ꝛc.) pmo igiť dicit ꝙ exercitiū in his q̄ ſ3 muſicam nō equalr cōpetit: nec eodē mō ſ3 oēm etatē. Primo enim hoc manifeſtum eſt ꝙ opibus muſice cantus inſtrumētalis oȝ ꝑticipare ꝑꝑ rectitudinē ꝛ certitudinē iudicij: qð ſ3 ſe bonū ꝛ delectabile eſt: ſicut quedā ꝑfectio īntellectus ꝛ in ordine ad mores: ſicut dictū eſt ꝓus. Iuniores āt rectitudinem iudicij ſimplr hře nō pñt ꝓpter motū multū exiſteȝ in eis: ꝛ ꝓpter inexꝑientiā. Poſſunt tñ multum laborare. Seniores autem ecōtrario minus laborare pñt. Rectius aūt iudicare ꝓpter ꝗetationē ꝛ exꝑientiā. Et ꝑꝑ hoc oportunū eſt iuuenes ꝑticipare muſicā vtēdo opibus ꝛ cantādo ꝛ inſtrumēta tangendo. Seniores exiſtes opa ipſa dimittere ꝓpter debilitatem. Audiendo aūt hñ poſſe iudicare rōnes harmoniaꝝ ꝓpter v̄tutē ꝛ ꝑfectionem intellectus ꝛ delectari recte ɔñter ꝑꝑ h ꝙ eruditi ſunt ꝓus in his in iuuentute. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Uituperatoribus aūt qui aiunt ſordidos ac viles muſicā facere nō difficile eſt rñdere ſi ɔſiderem⁹ quonſqȝ illi opa dāda ſit ab his q ad ṽtutē ciuileȝ erudiunť: ꝛ qui melodie que rithmi ſint addiſcēdi. ꝛ preterea qbus inſtrumentis ꝑcipiať. Nā in eo qdē plurimū refert ɔſiſtitqȝ in his obiectionis ſolutio: nihil enim vetat modos quoſdā muſice illud qð aiunt efficere.

℄ Intendit remouere increpationē quorundā volentium excludere muſicā a iuuenibus. Et pmo tangit ex qbus cōtingit eā remoueri. Scðo cū dicit. (Clarū eſt ꝛc.) declarat que ꝛqualis opȝ iſta. Primo igiť dicit ꝙ non eſt difficile diſſoluere increpationē ꝑ quā qdā increpāt muſicā ꝛ vſuȝ ipſius. Illud eni rōnabilr increpandū vř ꝙ iuuenes viles facit ꝛ male diſpoſitos ſm intellectum: hoc autem facit muſica ꝛ vſus ipſius: vt dicunt. Quedaȝ enim melodie ad molliciem diſponūt: quedam aūt ad iram: quedaȝ ad alia que diſtrahunt ab opibus ſm rōnem: ꝛ ideo rōnabiliter increpanda eſt. Nō eſt inqt difficile ſoluere ipſam cōſiderādo vſqȝ ad q̄ntū opȝ cōicare muſicaȝ eis q intendunt ordinare actiones puerorum ad bonum ciuile: nō enim quātūcūqȝ cōicandū eſt ei: ſed inq̄ntuȝ vtilis eſt ad remp. ꝛ cōſiderando qualibus melodijs ꝛ qualibus rithmis cōicandum eſt. Adhuc etiam in qualibus organis erudiendū ꝛ exercitandum. In iſtis enim eſt differentia quedā ad propoſitū: ꝛ in ipſis eſt ſolutio increpationis propoſite. Nihil enim ꝓhibet: immo manifeſtū eſt melodias ꝛ rithmos ꝛ organa aliqua male diſponere iuuenes ſm intellectum ꝛ viles facere. Alia autē bene diſponeſt ad intellectū ꝛ mores. Et ideo expedit conſiderare qbus organis melodijs ꝛ rithmis vtendū eſt ad bonū intellectus ꝛ mores: ꝛ qbus non. Et ꝑ hoc tolleť ꝓdicta increpatio. ℄ Deinde cū dicit.

℄ Clarū eſt igiť oportere diſciplinā eius: neqȝ impedimentum afferre ceteris operationibus neqȝ corpus efficere inutile ad bellicas ciuileſqȝ exercitationes. Ad vſus quidem iam: ad diſciplinas ṽo poſtea. Erit aūt ſi neqȝ hic in illis laborabunt que ad certamen artificij pertinēt: neqȝ circa admirabilia quedam ꝛ ſuperflua q̄ in certamina prius: ꝛ de certaminib⁹ in doctrinam venere. Sed eo vſqȝ vt gaudere valeant probabilibus melodijs ꝛ rithmis ꝛ nō cōmuni ſenſu muſice ſolum vt animalia quedam ꝛ turba ſenioꝝ ac puerorum.

℄ Declarat que ꝛ qualia opȝ eſſe muſicalia qbus vtendaȝ ad bonū intellectus ꝛ mores. Et pmo in vniuerſali. Scðo cum dicit. (Patet etiaȝ ꝛc.) in ꝑticulari. In pma pte ipſe dicit: ꝙ manifeſtum eſt ꝙ eruditionē ꝛ vſum ipſius muſice opȝ eſſe tantū ꝛ talem: ꝛ per talia vt nō impediāt hoīeȝ ad actiones ciuiles futuras: neqȝ faciāt corpus ipſius male diſpoſitum ad oꝑationes intellectus ꝛ inutile ad bellicas opportunitates ꝛ ciuilia exercitia ꝓpter debilitationē ad exercitiū qdē ꝛ paulatinā aſſuefactionem nūc: ad eruditiones autē predictas poſterius. Omnia enim que circa iuniores ſunt opȝ cōmēſurari ꝛ determinari ſ3 hoc ꝙ vtilia ſunt ad finem reip. qð eſt bonum ꝑfectum ſm intellectum. Cōtingit autem bene ſe habere iuuenes circa eruditionem in muſicalibus ſi illi q incipiunt ire ad agones nō elaborauerint ī tāgēdis organis laborioſis ꝛ grauātib⁹ corpus ad motū labore īmoderato grauāte corpus ꝛ v̄tutē eoꝝ: nec ēt exerceant ſe in mirabilibus ꝛ ſupfluis opib⁹ q nūc deduxerunt ad ludūȝ agonaſticum: ꝛ ex eo deuenerunt ad eruditionem volentes iuuenes erudiri in eis: ſed magis ſi exercitentur in facilioribus ꝛ moderatis laboribus: cantibus: ꝛ organis muſicalib⁹ vſqȝ ad hoc ꝙ poſſint delectari recte in harmonia muſica ꝛ rithmis cōſiderantes: ꝛ nō ſolum ī cōmuni muſica in qua oēs ſenſuȝ hñtes delectantur: ſicut quedā aīalia bruta ꝛ multitudo puerorum: ꝛ ēt viliuȝ hoīum ſiue ſenioꝝ. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Patet ēt ex his qbus iſtrumētis ſit vtēdū: nȝ eni tybie ſunt in diſciplina recipiēde: nec aliō artificioſuȝ inſtřm: vt cythara: ꝛ ſiquid aliō tale.

Sed quecunqꝫ faciunt auditores bonos vel muſice diſcipline: vel alterius.

❡ Declarat in ſpeciali que ⁊ qualia opꝫ eſſe muſicalia in quibus exercitandū eſt ad mores. Et pͥmo declarat que ⁊ qualia opꝫ eſſe organa in qͥbus exercitandū eſt. Scđo cū dicit. (Conſiderandū ⁊c.) quibus ⁊ qualibus melodijs ⁊ ritbmis vtendū eſt magis ad mores. Circa pͥmū primo oñdit ex precedentibus in qͥbus organis exercitandū eſt vel nō exercitādū. Scđo cū dicit. (Inſup tybia ⁊c.) manifeſtat hoc per rōnē. In pͥma pte dicit qꝛ nō eſt vtendū organis in quibus mouendis grauatur corpus īmoderate: ⁊ que īmoderate ꝑ ſonū eoꝝ excitāt ſpiritus: ſꝫ magis moderatis. Manifeſtū eſt ex hoc qualibus organis vtendū ad mores: ⁊ qualibus nō. Nō enim vtendū eſt ad diſciplinam fiſtulis. Fiſtula aūt eſt organū vlr qꝫ ſonat per expulſionem ſpiritus. Et eſt intelligendū dictum Ariſtotelis vt videt̄ de fiſtulis illis que ex ſufflatione multi ſpiritus indigent ad hoc vt reddant ſonum: ⁊ īmoderatū ſonum faciant: ſicut tybie ⁊ muſe quedā. Tales enim ꝓpter multā exſufflationem ſpiritus grauant corpus. ⁊ ꝓpter magnitudinem ſoni nimis exercitatur ſpiritus. Nec etiam vtēdum eſt organis que ꝓpter magnitudinē ⁊ confuſionem ſoni confundit ſpiritus: ſicut cytbara ⁊ ſi quid alterū tale eſt: ſed illis magis vtendū eſt q̄ bene diſponunt auditores ſm̄ corpus ⁊ ſm̄ animā ad mores aut ad ludos muſicos: aut alios qui eis ꝓportionant̄. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Inſuper tibia non eſt morale ſed potius ſuſcitatiuū ⁊ cōcitatiuū. Itaqꝫ ad huiꝰ tpa eſt vtēdum illa in qͥbus ſpectacula magis ꝓpurificationem patiuntur q̄ꝫ diſciplinam.

❡ Probat hoc per rōnem. Et pͥmo de fiſtula. Scđo cū dic̄. (Quā aūt organoꝝ ⁊c.) de organis. Circa pͥmū pͥmo probat qꝫ magis ad illud vtendū eſt fiſtula. Scđo cuꝫ dicit. (Adiungamus ⁊c.) qꝫ nō ad diſciplinam. In pͥma igit̄ pte dicit qꝫ ꝑter ea que dicta ſunt manifeſtū eſt qꝫ fiſtula nō eſt organū diſponēs ad mores: ſꝫ magis ꝓpter magnitudinem ⁊ multitudinē ſoni eſt excitatiuū: ꝓpter fortem motum ſpūtuū. Et iō magis vtēdū eſt ipſa in talibus tēporibus in qͥbus exercitiū ē in ea ꝑter purificationē id eſt diſpōnem ad irā ⁊ audaciā: puta in bellis ⁊ inſultibus q̄ꝫ eruditionem vel diſpōnem ad mores: ſicut nūc videmus vti eadem in bellicis: ⁊ ad illud qꝫ dictū eſt: ⁊ ad terrorē aduerſariorum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Adiungamus aūt ⁊ illud qꝫ ɔ̄riū diſcipline efficit īpediens rōne vti ꝑ tibiaꝝ ſonū. Quapꝑ bene reprobauerunt illaꝝ vſuꝫ antiq: ſꝫ prius vſi fuiſſent. Studioſiores eni facti ꝑꝑ diuitias ⁊ aioſiores ad virtutē poſt victoriā ɔ̄tra Medos habitā: ac ex rebus geſtis magnū de ſe opinātes diſciplinā oēꝫ arripuerūt: nō iudicantes ſed experientes. Quapꝑ tibiaruꝫ quoqꝫ vſus tūc receptus eſt. Nā ⁊ apud Lacedemonios qdā q ludos exhibebat ipſemet tibijs modos fecit: ⁊ Athenis vſqꝫ in ɔ̄ſuetudinē venit vt fere ingenui oēs addiſcerēt. Qꝫ pꝫ ex tabula a Thraſippo poſita cū ludos ꝓ tribu ſua dedit. Poſtea ꝟo in deſuetudinē abijt ⁊ improbari cepta eſt. Cū iā melius per experientiam iudicare poſſent qd ad virtutē ꝑtineret ⁊ quid non:

Eodēqꝫ mō per multa inſtrumētoꝝ antiquorum īꝓbata ſunt: veluti petades ⁊ barbiti: ⁊ que ad voluptatem audiētium intendebant heptagona ⁊ trigona ⁊ ſambuce: ⁊ cūcta que indigent perita manuū geſticulatione.

❡ Probat qꝫ nō eſt vtendū ea ad diſciplinam. Et pͥmo per rōnē. Scđo cuꝫ dicit. (Rōnabiliter ⁊c.) per dictū fabulare. In pͥma pte dicit qꝫ in his que dicta ſunt adiungendū eſt qꝫ ex vſu fiſtule accidit ɔ̄trariū diſcipline: puta l diſciplina: qꝛ ɔ̄tingit fiſtulationē ꝓhibere vſum rōnis rectuꝫ: ꝑꝑ qꝫ rōnabilr antiq virtutē eius ɔ̄ſiderātes ꝓhibuerunt vſum ipſius a iuuenibꝰ ⁊ liberis hn̄ diſpoſitus ſꝫ itellectū: quāuis pͥmo vſi fuiſſent ipſa: cum eniꝫ pͥmo īceperūt vacare ſtudio diſcipline ꝑꝑ abundantiā neceſſarioꝝ ad vitam ⁊ magnanimiores exiſtētes ad virtutē: hoc eſt ad fortitudinē ꝑus: poſtea in opōnibus facti pendētiores ſequebantur eruditionē in doctrina q̄cūqꝫ nō diſcernētes q̄ eſſet vtilis ⁊ que nō. Et ſupingrentes quācūqꝫ adduxerūt fiſtulationē ad eruditiones volentes in ea erudiri: qꝛ in Lacedemonia pͥmo qdeꝫ choreator l chorea fiſtulauit: ⁊ dehinc deuenit Athenas ꝑꝑ qꝫ plurimi liberoꝝ Atheniēſiuꝫ voluerunt ꝑticipare ipſa ꝑꝑ nouitatē ipſius ſꝫ ɔ̄ſuetudineꝫ eoꝝ. Et hoc manifeſtū eſt ex titulo quē Thraſippus ſtatuit q hn̄ duxerit chorū. Nō aūt ponit titulū: forte aūt potuit eē. Hic iacet fiſtulator optimus: vel aliqd tale alteꝝ: poſteriꝰ aūt qn̄ melius potuerunt iudicare ꝑꝑ expiētiā longam qd vtile vel inutile eēt ad ꝟtutē: cōſiderātes qꝫ non diſponit ad eā: ſed magis ad ɔ̄trariū reprobauerūt ipſaꝫ ꝓhibētes eruditionē ⁊ vſuꝫ ipſius a iuuenibꝰ. Silr aūt ⁊ multa alia organoꝝ antiquoꝝ ſimilia fiſtulis quātum ad hoc: ſicut petades ⁊ barbiti qꝫ nos dicimus muſam ⁊ alia: que ⁊ ſi faciāt ad delectationē vtētiū tn̄ nihil diſponūt ad mores: ſicut heptagona .i. inſtr̄m ſepteꝫ anguloꝝ: vel ſeptem chordaꝝ: et trigona .i. trium anguloꝝ vel chordarum. et ſambuca ex duabus longis chordis. Forte ⁊ oīa que indigent manuali ſcīa multa ꝓhibētes ex hoc ɔ̄ſiderationem intellectꝰ. Hmōi aūt organa cōiter nō ſunt nota nobis: aut nō ſub iſtis nominibus. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Rōnabiliter quoqꝫ illud ſe hēt qꝫ antiq de tibijs fabulant̄. Aiunt eni Mineruā repertricē tibias abiecīſſe ob deformitatē oris. Atqui non male ſe hꝫ dicere feciſſe hoc deam deformitati oris īfenſaꝫ. Sꝫ tn̄ multo magis ob id qꝛ nihil ɔ̄fert tibiarū vſus ad intelligentiā ⁊ mentem: cū ſcientia ⁊ ars Minerue ſit attributa.

❡ Hoc idē manifeſtat per dictū fabulare dicens ꝑꝑ hoc rōnabiliter dictū eſt qꝫ de qͥbuſdā alijs in fabula dictū eſt ab antiqs qꝫ cum Pallas inueniſſet fiſtulas ⁊ ɔ̄ſideraſſet eas ⁊ vſum eaꝝ: abiecit eaſdē. Nec eſt malū dicere ꝓpter qd: qꝛ .ſ. ɔ̄triſtata eſt ꝑꝑ hoc qꝫ in vſu ipſaꝝ dehoneſtat facies. Opꝫ eniꝫ fauces inflari ad retētionē ſpiritꝰ exſufflandi ad motū ipſarū qꝫ deformat faciē. Et multitudo ſpūs exſufflātis debilitat corpus. Nec ſoluꝫ ꝑꝑ hoc: ſed magis veriſimile eſt: qꝛ eruditio ⁊ vſus fiſtulatiōis ad ꝑfectionē intellectus nihil facit. Palladē aūt dicimus deā ſcīe ⁊ artis. Sic igit̄ Pallas .i. rō recta ⁊ ars recte diiudicās reprobat vſum fiſtule: qꝛ inutile ad corpꝰ: tū qꝛ deformat tū qꝛ debilitat. ⁊ qꝛ nō diſponit ad ꝑfectionē itellectꝰ: ſꝫ ad ɔ̄riū magis: qꝛ nimis ɔ̄mouet ⁊ ɔ̄fūdit ſpūs. ❡ Deīde cū dicit.

❡ Cū ꝟo inſtrꝫoꝝ ⁊ opis īꝓbauerīꝫ vt artificioſam diſciplinā. Artificioſam ꝟo illā poſulmus que

mus q̄ ꝯſatur in certamib⁹. In illa.n.q agit nō ꝓprie ꝯtutis grā agit: ſꝫ vt audiētes delectet: ⁊ onerosa qdē delectatiōe. Quapp nō i hoīs cenſemus eē huiuſcemodi opus: ſꝫ ꝑ viles ac ſordidos ꝯtingit illud fieri. Nā finis cuius grā faciunt improbus eſt cū ſpectator onerosus exiſtens mō hoc mō illud exigere cōſueuit: ita vt artifices quoqꝫ placere ſtudentes illius modi efficiantur: ⁊ corpora ſimilr̄ ꝓpter motus.

¶ Probat ludū nō valere ad mores dicens ꝙ iuſte reprobamus organoꝝ operationes. Ludū aūt hūc dicimus ludū q fit in agonibus vel theatris ad exercitādū hoīes ad fortiter agonizandū vel delectandū ſolū. In iſto enim ludo operans nō operaē ꝑꝑ exercitiū ad ꝟtutē in ſcipſo: ſed ad exercitādū audiētes ⁊ grā delectationis coꝝ nō cuiuſcūqꝫ: ſed onerose ⁊ ſeruilis. Et qꝛ operatio ⁊ delectatio liberalis nō ſunt tales: nō iudicamus talē ludū eſſe ludū liberoꝝ: ſed ſeruoꝝ: ⁊ q̄ facit viles ⁊ depreſſos ſꝫ intellectū. Finis enī ad quē faciūt iſtos ludos ⁊ intētio nō eſt bonus ſꝫ ſeipſum. Intēdūt eniꝫ ad delectationē audientiū tm̄: aut lucrū ꝓpriū. Operationes.n. iſtius lucri onerosi exiſtētes ꝯſueuerunt mutare muſicā mō ludētes vel cantātes vno mō nūc ꝟo alio ſm̄ diuerſitatē audiētiū ⁊ finis intēti ad quē intēdūt eos deducere: ꝑꝑ qđ artifices.i. auditores ludi facti: ſꝫ aūt ꝙ cogit aut ad ludū ipm̄ facit q̄les quoſdā idest diſpoſitos ſꝫ paſſiones aīe ſꝫ modū dictū p̄us: ⁊ etiā ſm̄ corpus ꝓpter motus ⁊ geſtus quos exercet in ludendo nō aūt bene diſponit ad mores: niſi ſm̄ accidens.

Conſiderandūꝫ eſt aūt vtꝝ omnibus vtendum ſit harmonijs: ⁊ omnibus rithmis diſtinguendūꝫ. Deinde vtꝝ illis qui eruditionis cauſa laborāt eādem diſtinctionem tribuamus: an tertium qddam aliud. Lec. III.

¶ Poſtq̄ ph̄s oſtēdit qbus organis vtendū: ⁊ nō vtēdum ad mores. trāſit nunc ad ꝯſiderāduꝫ qbus ⁊ qualibus melodijs: ⁊ rithmis ſit vtēdū ⁊ ſimpliciter ⁊ ad eruditionē.i. diſciplinā. Et circa hoc p̄ premittit intētū ſuū. Scđo cum dicit. (Cū illa ꝓbeē ⁊c.) proſeqꝫ. Adhuc in prima pte p̄ ꝓponit intentū ſuū p̄ncipale. Scđo cū dicit. (Quoniā videmus muſicā ⁊c.) tangit qđ ꝯſiderādū eſt ad declarationē intēn p̄ncipalis. Tertio cū dicit. (Putās igiē ⁊c.) que de p̄dictis ſupponēda ſunt ab alijs. Dicit igiē p̄mo ꝙ poſt predicta ꝯſiderandū eſt circa nām: ⁊ vſum harmoniaꝝ ⁊ rithmoꝝ ⁊ ſimplr̄ ⁊ in ordine ad eruditionē.i. diſciplinā: ſimplr̄ qdē vtrū oībus harmonijs ⁊ rithmis vtēduꝫ ſit in ciuitate: aut opꝫ diuidere ipſas ⁊ dicere ꝙ qbuſdā vtēdū eſt: qbuſdā aūt nō. Deinde ꝑ ꝯparationē ad eruditionem: vtrum.ſ. his q̄ laborant ad ipſaꝫ vtendū ſit oībus ad eaꝫ. Aut ēt vtrum ſit ponenda eadem determinatio in ipſis ꝑ comparationem ad diſciplinam que ⁊ ſimpliciter: aut aliqua alia diuerſa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam videmus muſicā eſſe ꝑ melodiaꝫ ⁊ rithmos horum vtrunqꝫ latere nō dꝫ: quamuiꝫ habeat ad doctrinā ⁊ vtꝝ p̄ferēda ſit ea ꝑs que in melodijs ꝯſiſtit: an ea que in rithmis.

¶ Tangit que ꝯſiderāda ſunt ad declarationē dictorum. Dicens qm̄ ad ſenſum videmus muſicā diſtingui ꝑ melodiam in cantu vel organis ⁊ ꝑ rithmos: opꝫ ꝯſiderare ad euidētiā ꝓpoſiti quā potētiā ⁊ virtutē habeat vnaqueqꝫ iſtaꝝ ad diſciplinā ⁊ mores. Illis enim que hn̄t virtutem ꝯuenientē ad ipſa vtendum eſt ad ea: alia aūt nō. Adhuc aūt vtrum magis eligēda ſit ad mores ⁊ eruditionē muſica hn̄ melodizata: aut ea q̄ rithmizata eſt. ¶ Deīde cū dic̄.

¶ Putantes igiē multa de his eſſe dicta recte a muſicis qbuſdā qui nūc ſunt: ⁊ a philoſophis qui peritiā hn̄t hui⁹ diſcipline: diſcuſſionem ⁊ examen ſingularū partiū illis dimittemus: qui perquirere volent. Nos autem ſolummodo in genere de ipſis dicamus.

¶ Que de iſtis ſupponēda ſunt ab alijs. Dicens ꝙ nos opinantes ꝙ multi modernoꝝ ꝯſiderantiū in muſica ⁊ alij ex ph̄is antiqs q perfecti fuerūt bene ſe habentes in hac diſciplina ex pte.i. pricipari muſice ꝯſiderationē ſpālem circa ſingula p̄dictoꝝ omittemus requirendū ab eis: vel a ſcriptis ipſoꝝ. Nūc ꝟo in vniuerſali dicemus de ipſis ſm̄ ꝙ ad ꝓpoſitū facit diuidētes legaliter modos ipſius muſice declarantes quibus vtenduꝫ eſt ad mores vel ſimplr̄ ad quācūqꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cū illa ꝓbetur a nobis melodiarum diuiſio quā faciūt qdā philoſophi: ꝙ alie ſūt morales: alie effectiue: alie abſtractiue: ponētes nāꝫ eaꝝ ad ſingula iſtarū ꝓpriā. Dicimus aūt nō vni⁹ vtilitatis grā oportere muſica vti: ſꝫ multarū. Nā ⁊ doctrine grā ⁊ purificatiōis. Quid aūt purificationē itelligamus nūc ſimplr̄. Alīs ꝟo diligentius in his q̄ de poetis ſcribimus dicet̄.

¶ Proſequiē. Et circa hoc duo facit. Primo enim p̄mittit quaſdam diuiſiones. Scđo cū dicit. (Tertio grā ⁊c.) cōcludit qbus ⁊ q̄libus harmonijs vtendū eſt. Primo igitur dicit qm̄ diuiſionē melodiarū muſicaliū approbamus ſꝫ quā qdē approbati in philoſophia diuidunt eas dicentes alias illaꝝ eſſe morales ſeu diſponentes ad mores: alias aūt practicas.i. paſſionū ire ⁊ manſuetudinis factiuas: alias autē raptus factiuas q̄ faciunt audientē quaſi īmobilem ⁊ nō ſentiētem exquiſitius aſſignantes melodiam ⁊ harmoniam determinatā ad vnūquēqꝫ ipſorū nāliter. Phrygiā dicunt raptus factiuaꝫ. Lydiaꝫ mixtā diſponēteꝫ ad planctū ⁊ ꝯpaſſionē. Doricā aūt ad mores: ſicut dictūꝫ eſt prius. Dicimus ꝙ muſica nō eſt ſimplr̄ querēda grā alicuius vtilitatis vnius: nec vtēdū eſt ipſa ꝑꝑ vnū ſolū ſed grā plurium. Etenim vtēdum eſt eadē cā ludi ⁊ purificationis. Quid aūt dicimus purificationē nūc qdem ſimpliciter ſupponaē. In poetica aūt magis manifeſte dicet̄ de ea. Videē aūt eſſe purificatio corruptio alicuius paſſiōis vocatae inexiſtentis. Et qꝛ corruptio vnius eſt per gnātionem alterius. Et ideo eſt corruptio vnius paſſionis: vel ꝑ gnātionem ꝯrie: ſicut ire corruptio ꝑ gnātionem manſuetudinis. Tertio aūt vtilis ad deductionem eſt ſeu delectationē itellectualē ⁊ mores ſic dcm̄ ē p̄us. ¶ Deīde cū dic̄.

¶ Tertio grā degēdi ocij qetiſqꝫ cauſa ⁊ remiſſionis curarum pꝫ oībus harmonijs eſſe vtendum: ſꝫ nō eodē mō. Verū ad doctrinā qdem moralibus eſt vtendū maxime: ad auditionem ꝟo alio pulſante effectiuis ⁊ abſtractiuis.

¶ Concludit ex predictis qbus harmonijs vtendum eſt: ⁊ qualibus. Et p̄ facit in vniuerſali. Scđo cū dicit. (Sꝫ cūꝫ ⁊c.) Oſtendit qbus in ſpāli vtendū eſt. Circa p̄mū p̄ facit qđ dictū eſt. Scđo cū dicit. (Nā affectio ⁊c.) probat qđdā ſuppoſitū. Dicit igiē primo ꝙ ex his que dicta ſunt prius

manifeſtum eſt ꝙ ad remiſſioné laboris ⁊ ad requiez diſtentionis hoc eſt operis vnius diſtenſi vtédū eſt vl̄r oib⁹ harmonijs muſicis quátū ad bene diſpoſitos nā. Omnes enim harmonie muſice que in media quadá ratione conſiſtunt quátū ad ſenſuz q̄ in quadá media rōne ↄſiſtit vl̄r delectationé iducere in hn̄tibus ſenſus bn̄ diſpoſitos nā: qḋ dico pp̄ eos q̄ indiſpoſiti ſunt ſm̄ ſenſuz vel aīam qui in harmonijs bn̄ ꝓportionatis ↄtriſtanṫ pp̄ ↄ̄rietatez. In ꝓportionatis aūt ⁊ diſtortis delectanṫ ꝑp ſilitudinez: vt ↄ̄riter dicet. Sȝ ad diſciplinā ⁊ mores vtendū eſt maxie moralibus .i. diſponētibus ad mores ſȝ auditū coꝝ q̄ manu vel corpore: vel ēt aīa laborant in aliqua paſſione. Practicis ⁊ raptiuis hoc eſt deducētibus ab aliqua paſſiōe ad cōtrarium vel ad medium. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Nā affectio illa q̄ ↄtingit circa animos quorundam vehemēter in cunctis exiſtit. Differt aūt ſm̄ magis ⁊ minus: ceu cōmiſeratio ⁊ metus. Et p̄terea abſtractio animi. Nā per hunc motum deuoti ⁊ ſupplices q̄dam fiunt. Uidemus aūt ⁊ ſacris melodijs ita affici q̄n vtuntur expiantibus animā carminibus quaſi medicia fretos: ⁊ purificatione hoc idē euenire neceſſarium eſt his q̄ cōmiſeratione: ⁊ q̄ metu: ⁊ qui alijs affectibus detinenṫ: ⁊ alijs q̄tenus cuiqȝ talia contingāt: fieriqȝ in oibus purificationez quandam ⁊ alleuiationē cū voluptate. Similr̄ aūt carmina purificatiua leticiā afferunt innocuaȝ hoibus. Quapropter talibus harmonijs ⁊ talibus carminibus ſpectandi ſunt hi q̄ theatralem muſicam tractant certatores.

ℂ Probat quoddā ſuppoſitū. Suppoſuit eniȝ ꝙ ſunt harmonie quedā purificatiue a paſſionibus nociuis q̄buſdaz per gn̄ationē oppoſitaꝝ vel mediaꝝ. Hoc aūt itendit manifeſtare hic per illud qḋ apparet ad ſenſuz. Et eſt intelligendū ꝙ paſſio aīe ſȝ ꝙ hic loq̄ṫ eſt motus ptis aīe appetitiue ſub fantaſia boni vel mali. Et iḋ ſeq̄ṫ appꝑhenſionē boni ↄueniētis vel mali diſcōuenientis: ⁊ ſi ſequaṫ appꝑhēſionē boni ↄuenientis cū delectatione eſt ſȝ ꝙ hꝰ. Si aūt apprehenſionē mali diſcōuenientis cū triſtitia: ⁊ q̄ꝛ pars aīe appetitiua eſt virtus quedā in corpe ⁊ organo ↄ̄ ſeq̄ṫ in eſſe ⁊ operatione ſua diſpoſitionē mā̄e ⁊ corpis: ⁊ iḋ hꝰ paſſiones ipſius aliquā diſpōnē qualitatū p̄maꝝ ſequunṫ ſicut audaciā abūdātia caliditatis circa cor. Timor autē infrigidationē quādā. Ira aūt accēſionē ſanguinis vel ſpiritus. Et q̄ꝛ hꝰ diſpō q̄litatū in oibus hoib⁹ eſt inquātum oēs cōpoſiti ſunt ex ipſis ſicut ex mā: ſed tn̄ magis ⁊ min⁹ ſm̄ ꝙ q̄dā magis calidi: q̄dā minus: ⁊ ſȝ ꝙ q̄dā magis frigidi q̄dā aūt minus ſunt: pp̄ h̄ oēs paſſiones q̄dā aptitudine ⁊ v̄tute ſūt in oib⁹. Sȝ in q̄buſdā magis ſȝ actū ⁊ itēſe. In q̄buſdā aūt magis ſm̄ potētiā ⁊ remiſſe. Ideo dicit ꝙ bene dictū eſt ꝙ harmonie quedā ſunt factiue paſſionū: q̄ꝛ paſſiones que fiunt in aīalib⁹ quorūdā ſȝ excellentiā quādā ſm̄ ꝙ q̄dā ſunt excellenter audaces: q̄dā excellenter timidi: ⁊ ſic de alijs exiſtūt vl̄r in oibus virtute ſicut calidū ⁊ frigidū: ⁊ humidū ⁊ ſiccū: que ſunt p̄ncipia iſtorum ſm̄ magis ⁊ minus ſm̄ ꝙ magis vel minus dn̄anṫ qualitates que diſponūt ad eas: ſic miſericordia timor ⁊ raptus qui eſt imobilitas ſenſuum ⁊ partiū exteriorū ꝑpter reuocationē caloris ⁊ ſpiritus ad interiora. Sunt enim aliqui qui a paſſione hꝰ detinenṫ. Uidemus eni ad ſenſuȝ ꝙ q̄n aliq̄ vſi fuerunt melodijs q̄buſdā q̄bus antiq̄ ſolent vti in veneratione deoꝝ qḋ reſtituunṫ ⁊ fiunt maxime de iraſcētibus manſueti q̄ſi ſortiti medicinā quādā ⁊ purificationē a paſſione nociua: ⁊ p̄ter nām. Idē aūt hoc ↄtingit exiſtentib⁹ in paſſiōe miſericordie ⁊ timiditatis: ⁊ vl̄r in quacūqȝ alia paſſione quātūcūqȝ adiacet vnicuiqȝ: ⁊ omnib⁹ inſit quedā alleuiatio ⁊ purificatio paſſionis ꝑpter delectationē factaȝ ex melodia diſponente ad cōtrariū. Eodē aūt mō hꝰ melodie purificatiue faciunt regionē innociuā hoibus inquātū paſſiones reprimunt pp̄ quas ſibi inuicez iniuriabanṫ. Et eſt intelligendū ꝙ oēs hꝰ paſſiones in aliqua ꝓportione calidi ⁊ frigidi ⁊ aliarū qualitatū cōſiſtūt diſpoſitiue ⁊ materialiter: quāuis alterius iſtoꝝ ſit additio ⁊ oēs cum delectatione quadā vel triſtitia exiſtūt: vel cum vtroqȝ: quāuis cū altero magis: que enim cauſanṫ ex fantaſia boni ↄueniētes ſȝ ꝙ hꝰ cū delectatione ſunt que aūt ex fantaſia mali diſcōueniētis cū triſtitia. Harmonie aūt muſice ſimiliter in quadā media rōne ſonoꝝ exiſtunt que ſimiles ſunt aliq̄n ꝓportioni in qua ↄſiſtit paſſio aliqua aliq̄n aūt diſſimiles. Declaraṫ aūt q̄libȝ in eo qḋ ↄueniens ⁊ ꝓportionale eſt ei ſm̄ nām: triſtatur aūt p ↄ̄rium ꝑpter qḋ exiſtens in paſſione aliqua ſiue cū delectatione ſiue ↄtra. audiēs melodiā in ↄſimili ꝓportione magis intendiṫ in eadē paſſione: audiens aūt melodiā in ↄ̄ria ꝓportione exiſtentē remittiṫ quaſi p ↄ̄rium: ſicut ſi aliq̄s ſit in paſſione q̄ eſt cum triſtitia ⁊ accenſione quadā audiat melodiā in ↄ̄ria ꝓportione tenentē delectationē ⁊ remittentem ſedabiṫ ab ira. Similiter aūt ⁊ in alijs paſſionibus ſe hȝ ⁊ pp̄ h̄ tractātes muſicā vti debēt melodijs ⁊ harmonijs talibus contrarijs ad ſedandum exceſſus paſſionum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Sed cū ſpectator ſit duplex: alter igenuus ⁊ doctus alter vilis ⁊ indoctus ex opificibus turbaqȝ vrbana. His quoqȝ accommodāda ſunt carmina ⁊ ſpecula ad ceſſationē ⁊ requietē: vt enim illoꝝ anime diſtorte ſunt a nāli habitudine: ſic harmoniarū ⁊ melodiarū diſtorſiones ſunt quedam ille que ſunt vehemētes ⁊ infracte. Delectat vō ſingulos id qḋ ſue nature ſit aptū: q̄zobrem licentia permittenda eſt his qui de arte muſica certant in theatro vt ad hmōi ſpectatorem tali genere vtantur muſice.

ℂ In ſpeciali declarat q̄bus ⁊ qualibus melodijs vtēduz eſt: ⁊ p̄mo q̄bus ⁊ q̄libus vtenduȝ eſt ad requiē indiſciplinatoꝝ ⁊ vilium. Scḋo cū dicit. (Ad doctrinaȝ.) Quibus vtendū eſt ad diſciplinā liberoꝝ ⁊ diſciplinatoꝝ magis. In p̄ma pte dicit ꝙ ſpectator .i. auditor harmonie muſicalis duplex eſt. Unus q̄dē liber enim bn̄ diſpoſitus ad opa intellectus ⁊ bn̄ diſciplinatus. Alter aūt ſeruus ⁊ cōpoſitus ex vilibus ⁊ mercenarijs ⁊ alijs hꝰ indoctis ſuilibus aſſignandi ſunt agones ⁊ ſpeculationes ↄueniētes eis ad requiē ⁊ delectationē. Laborātes eni iſtis indigent q̄nq̄ȝ. Sicut aūt ipſi ſm̄ aīam male diſpoſiti ſunt: ⁊ diſtorti ab illo habitu qui eſt ſȝ nām: ita ſunt q̄dā harmonie rigide valde ⁊ diſtorte a media rōne: oib⁹ aūt delectabile eſt id qḋ ↄueniēs eſt eis ſȝ nālē inclinationē coꝝ: q̄ꝛ delectatio eſt opatio cōnālis habitus non impedita ſicut dr̄ 7° ethi. Et ideo agonizantibus ⁊ operantibus in muſicalibus concedenduȝ eſt ꝙ poſſint vti aliquo tali genere muſice: rigido .ſ. ⁊ diſtorto ad talē ſpectatorē vilē ⁊ idiſpoſitū: vt ipſo delectatus gescat ſȝ ꝙ dicimus cōiter ꝙ plus valet ruralis fiſtula q̄z aliqḋ nobilius inſtrū: intelligēdū eſt ꝙ oīa pñt ↄſiderari ſȝ ſeipſaȝ vt eſt forma q̄dā ſpecifica hoīs vel ſȝ

diſpoſitioné

diſpōnē nāe in hoc indiuiduo: vel in illo ſi cōſiderek ſm nām ppriā: ſic nulla inclinatio ad imperfectionē: nec ēt imperfectio inuenit in ea: imo quātū in ſe eſt pfecta eſt nālr: quātū eſt ex inclinatione eius: tale enim eſt vnūqōqz ſm nām quale eſt gnātione pfecta: ſicut dr in p̊ hui⁹. Et ſic oīa cuiuſcūqz hoīs nō inuenit diſtorta a nāli habitu: ⁊ ſʒ q̄ hō glibet liber eſt. Si aūt ꝯſideremus ſʒ diſpōnē nāe in h indiuiduo ⁊ in illo: qꝛ inueniunt q̄dā diſpōnes q̄ nō diſponūt eā ad illud qō inclinat ſʒ nām ſuā: ſʒ q̄daʒ ad ꝯtrium magis: ſic oīa vel hō ſm eā diſtortus eſt a perfectione ad quā inclinatur ſm nām. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad doctrinā xͦo moralibus melodiȷ̄s eſt vtēdum ⁊ talibus harmoniȷ̄s q̄lis eſt Dorica: vt ſupra diximus: recipienda eſt ⁊ alia quācūqz nobis ſuadent q in phia muſicaqz verſantur.

¶ Declarat qbus moralib⁹ vtēdū eſt ad diſciplinā: ⁊ p̊ facit hoc. Scdo cū dicit. (Sʒ dno.) Declarat q̄ oēs ⁊ in quoqz nō debēt vti illis: ſed cū determinatione. Circa p̊ᵐ p̊ facit qō dictum eſt. Scdo cum dicit. (Socrates aūt.) reprobat opinionem Platonis circa qōdā dictū. Tertio cum dicit. (Doricā aūt.) regredit ad declarādū qōdā ſuppoſitū. In p̊ma pte dicit q̄ ad diſciplinā q̄ delectabilis eſt ſic ludus vtendū eſt moralib⁹ melodiȷ̄s ⁊ harmoniȷ̄s diſponētibus ad hanc. Talis aūt eſt illa q̄ vocat Dorica: ſic diximus p⁹ ⁊ apparebit ꝯſiter: ḡ ad diſciplinā vtēdū eſt ea ⁊ adiungendū eſt ei aliquas ſi quas approbauerint ſicut ꝯuenientes ad hoc qui exercitati ſunt in philoſophico exercitio ⁊ diſciplina muſicali. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Socrates xͦo in libris de rep. nō recte Phrygiam tantūmō adiungit ad Doricā: ſʒ improbans tybiā ex inſtrūis: hʒ .n. eandē vim Phrygia in harmoniȷ̄s quā hʒ tybia in inſtrumētis: ambe enī ꝯcitāt animos ⁊ in affectus ipellūt.

¶ Reprobat opinionē Platonis circa p̄dicta: ⁊ p̊ facit h. Scdo cū dicit. (Oſtēdit h.) declarat qōdā ſuppoſituʒ. In p̊ma pte dicit q̄ Socrates in rep. ſua i. Plato introducēs Socratē loquētē nō ꝯuenieter dic ſolā Phrygiā melodiā cū ea quā dicimus doricā debere recipi l ciuitate ad diſciplinā ⁊ mores iuuenū: ſil cū hoc reprobās fiſtulā inter organa tanq̄ ſi ꝯuenientē ad ea. illā eniʒ eādē nāʒ ⁊ virtutē quā hʒ fiſtula inter organa hʒ melodia Phrygia inter harmonia: ambo enī pꝛuocāt irā ⁊ ſunt illatiua paſſionis ad quā diſponit calidū ppter fortitudinē motus ⁊ pcuſſiōis: rōne quoꝝ habent excitare caliditatē in ſpiritib⁹. Si ergo fiſtula reprobanda eſt ſicut inepta ad diſciplinā ⁊ mores eadem rōne ⁊ melodia Phrygia: ⁊ ſi iſta vtilis eſt eadem ratione ⁊ illa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oſtendit hoc poeſis: tota enī bacchatio ⁊ tota hꝰ cōcitatio maxime oīum inſtrumētoruʒ p tybias fit. Harmonia xͦo Phrygia maxie hūc modum hʒ: ceu dityrambus manifeſte vr eſſe phrygius: cuius qdē rei plura afferūt argumēta q circa huius rerū intelligentiā vacāt. Et inter cetera illō qō Philoxenus aggreſſus Dorice facere Dityrambos in fabulis non potuit: ſed vi illius nature fuit ad phrygiaʒ harmoniā: que maxime illis congruebat.

¶ Declarat qōdā ſuppoſitū: puta q̄ eandeʒ nām habeant Phrygia in melodiȷ̄s ⁊ fiſtula in organis dicens q̄ ea habere eandē nām manifeſtat poeſis: q̄ dicit q̄ oīs bacchatio impetuoſitas ⁊ oīs motus ꝯſilis paſſionis violētie maxime cauſat a motu fiſtule in organis ⁊ in harmoniȷ̄s muſicalibus a melodia phrygia. accipiūt aūt ad hꝫ declarationeʒ hoc qō cōueniēs vr: puta q̄ Dityramb⁹ manifeſte vr eſſe modus qdā melodie phrygie. ad hoc aūt exempla multa adducunt illi q circa obiectū huius ſenſus. ſ. auditus laborant ⁊ alia. Et qꝛ Philoxenus muſicus fabulans aliqñ viſus fuit Dityrābo vti in melodia Dorica: ſcilicet p̊mi toni: nō potuit aūt qꝛ nō ꝯueniebat illi: ſed ex ipſa inclinatione nāe eius incidit in phrygiā: cū qua magis ꝯueniebat. hoc aūt nō eſſet niſi Dityrābus de quo manifeſtū eſt q̄ ꝯuenit cū fiſtula vel tuba pp fortitudinem motus: ⁊ eſt factiuus ire ⁊ paſſiōis fortis. Et eſt modus qdā cantus qui dr phrygius. ſ. tertij toni apud nos ⁊ per ꝯñs phrygia conueniret cum fiſtula. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Doricam autē fatentur omnes cōſtantē eſſe ac firmam: moremqz cōtinere virilem. Preterea cum medium extremoꝝ ſumendū eſſe diximus Dorica aūt hāc hʒ naturā ad alīs harmonias. manifeſtum eſt q̄ Dorica pre ceteris decens eſt iuniores addiſcere.

¶ Regredit ad pbandū minorē rōnis p̄dicte. ſ. q̄ melodia Dorica maxime ſit moralis: q̄ Dorica melodia loquētes oēs vlr ꝯſitent q̄ inter oēs melodias ſtabiliſſima exiſtit: ppter qō ꝯuenit cū virtute ad quā regrit ꝯſtātia mētis in his q̄ ſunt ſʒ rōnem: ⁊ maxime hʒ morē virilē. i. virtuoſuʒ: qō qdeʒ p rōnē apparet: medium eniʒ inter duas ſuperabūdātias excellētie ⁊ defectus laudamus: ⁊ approbamus magis ⁊ in his q̄ ſunt ſm nām: puta cōplexionē tēperate calidā laudamus magis q̄ eā q̄ excellēter frigida eſt: ⁊ in his que ſunt ſʒ artē ⁊ ſm rōnē: virtutē enim q̄ in medio ꝯſiſtit laudamus: ſupabundātiā aūt ⁊ defectū que rōnē extremoꝝ habēt vituperamus. Adhuc aūt dicimus q̄ mediū in oībus magis pſequēdū eſt ſicut bonū: melodia aūt Dorica rōnē mediȷ hʒ reſpectu aliaꝝ: nō enim ita excellenter acuta eſt ſicut illa q̄ dr Lydia mixta: que eſt ſeptimi toni: nec ēt ita depreſſa ſicut hypodorica vel hypophrygia que eſt ſcdi vel quarti toni: ⁊ iō manifeſtum eſt q̄ maxime laudāda eſt ⁊ pſequēda ſicut diſponēs ad vtutē pp qō iuuenes magis exercitādi ſūt l ea. ¶ Deide cū dic.

¶ Sed duo ꝯſiderāda ſunt: vnū qd poſſit: alterum qd deceat. Naʒ poſſibilia quiſqʒ aggredi ⁊ cōuenientia ſibi debet. Sunt autē hec diſtincta: ceu defeſſis iam tempore non facile eſt alti ſpiritus cantilenas canere: ſed talibus ſubiciat nā remiſſas: ex quo Socratem in hoc quoqz merito rep̄hēdunt quidā ex his qui circa muſicaʒ verſant qō remiſſiores harmonias iprobauit ad doctrinā q̄ſi vinolētas accipiēs eas non ſm vinolētie nām: naʒ vinolētia magis debacchari facit ſʒ defeſſas: quare ⁊ ad futurā etatē ſenioꝝ opus eſt huiuſcemodi harmonias attingere: ⁊ huiuſcemodi melodias.

¶ Declarat q̄ nō quocūqz modo quibuſcūqz moralibus vtenduʒ eſt a quibuſcūqz. ſed ſm diuerſas determinationes ſm diuerſitatē etatum: ⁊ circa hoc p̊mo declarat qb⁹ ⁊ qua determinatione expedit vti ſenibus. 2° cum dicit. (Preterea.) Quibus ⁊ qualibus iuuenibus: ꝯcludēs cōditiones vlr que requirunt in melodiis ꝯueniente vniuſqz etati. Dicit igitur p̊mo q̄ nō omnibus melodiȷ̄s ⁊ moral

bus ⁊ medijs expedit vti oībus quocūqꝫ:ſed cum deter/
minatione. Sunt aūt duo per que determinant̄:vꝫ ꝙ poſ
ſibile:⁊ ꝙ decens illa magis oꝫ agere aut operari inter bo
na oꝑabilia que poſſibilia ſunt:nullus enī manū īmittit
ad illud qḋ impoſſibile reputat:vel ſimplr̄ vel ſibi:q̄uis
etiam bonū ſit ſm̄ ſe:⁊ illa que decent ipm̄ operantē:aliq̄
enim ſunt bona ⁊ poſſibilia oꝑanti que tn̄ nō decent ipm̄:
ſicut bonū eſt dare paruū munuſculū:⁊ poſſibile eſt regi
nō tn̄ decet ipꝫ:ſiquidē magnificus eſt. ⁊ iō illa que bona
ſunt:⁊ poſſibilia oꝑanti ⁊ decentia ipſum magis facienda
ſunt:poſſibilitas aūt ⁊ decentia diſtinguunt̄ ſm̄ diuerſita
tem:aliqua enim ſunt poſſibilia viro ꝑfecto ⁊ decētia ipꝫ
que nō ſunt poſſibilia iuueni ⁊ decentia ipſiꝫ:⁊ iō ſunt ali
que harmonie mites ad mores ſm̄ ſe:que non cōueniunt
quibuſdā:q2 nō ſunt eis bene poſſibiles:ſicut eis qui ſunt
abdicati:hoc eſt declināntes per tempus vel ſeniū ab equa
litate:non faciliter poſſunt cantare harmonias rigidas ⁊
acutas ꝓpter debilitatem virtutis ⁊ ſpiritus:ſed magis re
miſſas ſm̄ nām̄: ꝓpter qḋ qdā poſteriorꝝ muſicorꝝ conue/
nienter reprobauerunt Socratez qui reprobauit oēs har/
monias remiſſas vtilr̄ tāq̄ꝫ inutiles ad mores ⁊ diſciplinā
dicēs eas eſſe ſicut inebriatiuas hoīum. ſed cum ebrietas
duo faciat in hoīe.ſ.motus impetuoſitatē ⁊ declinationeꝫ
a ſobrietate ⁊ diſpoſitione nāli:dixit eē ipſas inebriatiuas
nō ſm̄ potētiā ebrietatis.i.ſm̄ impetuoſitatē. Uerū enim
eſt ꝙ ebrietas impetuoſū hoīem facit.hꝫ enī melodie re
miſſe talē impetuoſitatē nō inducunt:ſed dixit eas eē ine
briatiuas ſicut abdicatiuas.i. declinantes ab equalita/
te ⁊ medio. Et ꝓpter hoc inclinantes hoīes ad ea: que de/
clinant ab eq̄litate ⁊ rectitudine. Hoc aūt dicebat Plato
ac ſi oēs hoīes ⁊ ſemꝑ exiſtētes in ſtatu ⁊ equalitate medij
ſm̄ nām̄: ⁊ nullus declinaret ab ea:ſi enī ita eſſet nulli ex/
pediret vti harmonijs remiſſis:ſed q2 qdā ſunt in ſtatu ⁊
equalitate:quidā aūt ab ea declināt per ſeniū vel alio mō:
vnūqḋqꝫ aūt delectat̄ in eo qḋ ↄueniēs eſt ſm̄ nām̄:ſicut
dictū eſt ṗus:ideo nō expedit oēs vti melodijs medijs:ſꝫ
quibuſdā expedit vti remiſſis:⁊ iō ad etatē futurā ſenum
qui declināt ab equalitate ꝑdicta:⁊ ſunt debilis v̄tutis ex/
pedit vti melodijs ⁊ harmōijs remiſſis. ¶ Deīde cū dic̄.

¶ Preterea ſiqua ē taliū harmoniarꝝ q̄ ↄueniat
puerorꝝ etati:ex eo q2 poſſit ornatuꝫ ſil' doctri/
nāqꝫ afferre:qḋ Lydia maxie oīuꝫ harmōiarꝝ
hēre vr̄:manifeſtū ꝙ he tres determinationes
ſūt in doctrina faciēde mediuꝫ poſe ac decens.

¶ Oñdit q̄ expediūt iuuenibꝰ ↄcludēs ↄditiones q̄ exigun
tur in muſica ordināda ad mores vtilr̄. dicēs:ꝙ ſi aut eſt
harmōia talis media decet etatē puerorꝝ ꝑꝑ h̄ ꝙ ornatuꝫ
quendā hꝫ ꝑꝑ ↄſonantiā:rōne cuius delectat. ſiīr aūt ⁊ in/
tellectū hoc diſponit ad diſciplinā:hꝫ aūt vim vr̄ maxime
hēre harmonia ea q̄ dr̄ Lydia q̄ eſt cantilena qnti toni:ſic
dictū eſt ṗus:manifeſtū eſt ꝙ in muſica diſponēte ad di/
ſciplinā opꝫ tria ꝑexiſtere:vꝫ ꝙ rōneꝫ medij habeat inter
acutas ⁊ graues:⁊ ꝙ poſſibilis ſit ipſi vtēti ⁊ decens ↄditio
nē ipſius. Si enim talis fuerit manifeſtū eſt:ꝙ vtētes ea
magis inclinabunt̄ ad virtutem ⁊ mores. inclinati autem
magis oꝑabunt̄ ſm̄ rōnē:oꝑantes aūt ſꝫ rōnē facilr̄ attin
gunt ad felicitatē:q̄ ↄſiſtit in ꝑfectiſſima oꝑatione hoīs ſꝫ
ſupremā eius virtutez reſpectu ꝑfectiſſimi obiecti ipſius:
qui eſt deus benedictus in ſecula ſeculorꝝ.

Finis.

¶ Excellentiſſimi theologie ꝓfeſſoris Magiſtri Ludoui/
ci Ualētie ꝓcuratoris ordinis ꝑdicatorꝝ ad Reuerēdiſſi/
mum in Chriſto prēm ⁊ dn̄m.d.F.Cardinalē Senenſem

Epitoma per concluſiones octaui libri Ariſtotelis.

¶ Maxie intēdēdū eſt a legiſlatore circa diſciplinā iuuē/
tutis:nam id neglectum affert reip. detrimentū:naꝫ mos
vniuſcuiuſqꝫ ꝓprius ↄſueuit remp. conſeruare:⁊ ab initio
ↄſtituere:ceu popularis popularē:paucorꝝ potentie pau/
corꝝ potentiā:⁊ ſic de alijs. Opꝫ ḡ ꝑ diſciplinā iuuenes ad
hꝫ mores:qui ad remp. ↄducūt aſſuefacere:aliogn oppoſi
tis moribus imbuti rēpublicā poſtmodū diſſoluent.

¶ Nō mō aūt hec cura dꝫ eē ṗuata ſꝫ ēt publica:cū enim
vnus ſit finis totius ciuitatis opꝫ vnā eē oīum diſciplinā:
⁊ ↄſequenter curā eē publicā ⁊ nō ṗuatā. Amplius non dꝫ
vnuſqſqꝫ ſe ſuū exiſtimare ſed ꝑticula ciuitatis vnuſqſqꝫ
eſt:cura ḡ ſingularū ꝑticularū nata eſt reſpicere ad curaꝫ
totius. Debꝫ ḡ eſſe aliq̄ publica oīum iuuenū exercitatio.

¶ Debēt aūt iuuenes exerceri in v̄tutibꝰ vtilibus ad reip.
ſupremum finem ⁊ liberalibus:artes enīꝫ ille q̄ deterius
diſponunt corpus ⁊ cuncta q̄ mercenaria exercitia mentē
pamꝰ ītētē occupatā ⁊ vilē reddūt:⁊ a fine reip. abducūt.

¶ Artes v̄o liberales que nō circa ipm̄ finē exiſtunt viqꝫ
ad aliqd addiſcende ſunt:media enim finita eſſe debent.
quare penitus ſe illis tradere:ac ad extremuꝫ viqꝫ ꝑſeq
nocumentum affert ⁊ a finis ↄſecutione diuertunt.

¶ Item plurimū refert cuius gr̄a diſcant̄:ſunt enīꝫ diſcen
de gr̄a ſui vel amicorꝝ vel ꝓpter virtutē:ꝙ ſi ꝓpter alia
ſepe viqꝫ ſordide ⁊ illiberaliter agere videbit̄ q̄ addiſcit.

¶ Magis expetendū eſt ociū q̄ꝫ negociū:ociū enim finis:
negociū v̄o gr̄a finis:nā q̄ negociat̄ alicuius gr̄a negociat̄
qḋ ſibi deeſt:⁊ cū labore ⁊ conatu ſunt negocia felicitas āt
finis eſt:quam nō cum dolore ſed cum voluptate putant
oēs eē. ociū aūt ipm̄ vr̄ in ſe voluptatē habere ⁊ felicitatē
⁊ vitā beatā. quare ociū finis:negociū v̄o nō:ſꝫ ad finē eſt.

¶ Id aūt ociū nō in ludo eſt. ludus enīꝫ nō eſt finis ſed al/
terius gr̄a:nā qui laborant reſtauratione indigent:⁊ ideo
opꝫ iocum adhibere:qui tanq̄ꝫ medicinā eo tēꝑe afferat.

¶ Muſicam igit̄ diſcere opꝫ iuuenes ad ociū degendum:
nō eſt tn̄ diſcenda tāq̄ꝫ res neceſſaria:aut vtilis ad aliqd.
reſtat ergo ꝙ ad degendū in ocio duntaxat.

¶ Litteras quoqꝫ addiſcere pueros opꝫ:ꝑ has enīꝫ ⁊ mul/
te alie diſcipline addiſcuntur.

¶ Similiter v̄o ⁊ figurandi ꝑitiam accipere eos dignum
eſt:nō vt in venundando ⁊ emendo vaſa occupent̄:ſꝫ po/
tius vt ex illa contemplari poſſint pulchritudinem corpo
rum:non enim cōgruit magnanimis viris ⁊ ingenuis vti/
litatē ſemꝑ querere:ſed honeſtā cōtemplationis actionē.

¶ Gymnaſtice etiam adoleſcentes tradendi ſunt:vt bene
diſpoſitam faciant habitudinem corporis exercitatione.

¶ Nō ſunt tn̄ exercendi ad ferales mores vt lacedemonij
faciebant. tum q2 effracti laboribus maximis redduntur
adoleſcentes ⁊ augmētatio corꝑis īpedit̄. tuꝫ q2 h̄ ad for/
titudinē nō ↄducit:multe enīꝫ ſūt gētes q̄ ad cedes hoīuꝫ
⁊ eorꝝ comeſtionē inſultāt:ad bellica tamen nihil valent.

¶ Non ſunt ita tradēda iſtis:vt in neceſſarijs alijs abſqꝫ
diſciplina dimittant̄. ad vnū enim opus reip. tantuꝫ apti
redderent̄ qḋ indignum eſt:bonuꝫ enim reip. felicitas eſt
que oēs honeſtas actiones complectitur.

¶ Leuiores aūt exercitationes adhibēde ſunt vſqꝫ ad pu/
bertatem:ne corpora creſcere impediant̄ poſt pubertateꝫ
annis tribus alijs addiſcendis intendant pretermiſſis cor
poris laboribus:nā ſimul mente ⁊ corpore laborare nō oꝫ:
cum ſeinuicem impedire nata ſint:labor quidem corpo/
ris mentem:mentis autem corpus.

¶ Poſtea autem maioribus occupandi ſunt laboribus:cū
additum eſt robur.

¶ Muſica ſane ⁊ iocum ⁊ quietem afferre poteſt:iocus.n.
gratia eſt quietis.

¶ Perdiſcenda